

1-2-7

~~Handwritten scribbles~~

7-853

3 ~~Handwritten scribbles~~

4
20-38

i 1688985x

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	B
Estante:	1
Numero:	41

Biblioteca Universitaria GRANADA	
Sala:	B
Estante:	10
Numero:	9

DISPUTATIONVM (R. 15.002)

ROBERTI

BELLARMINI

POLITIANI,

S. R. E. CARDINALIS,

DE CONTROVERSIIS

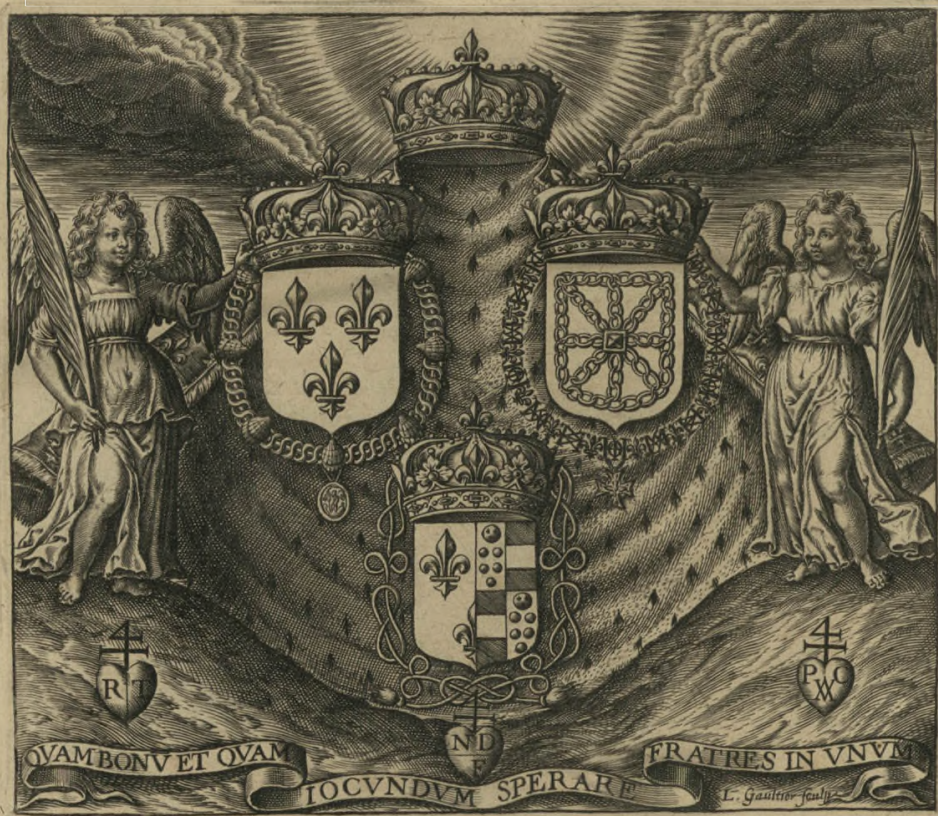
CHRISTIANÆ FIDEI,

Aduersus huius temporis Hæreticos;

Tomus Quartus.

*EDITIO PLVRIMIS LOCIS AVCTA ET EMENDATA,
ex correctorio libello nuper ab Auctore Romæ vulgato.*

Biblioteca	Universitaria
Est.	B 70 9

PARISIIS,

Ex Officinis **TRI-ADELPHORVM** Bibliopolarum,

via Iacobæa, & in monte D. Hilarij.

M. D. C. XIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

BIBLIOTHECA
UNIVERSITARIA
GRANADA

DIETV. ALTONVM

ORBIS

REPUBLICAE

STETTANENSIS

SEMPER PARATI

EST

SEMPER PARATI

EST

SEMPER PARATI

SEMPER PARATI

SEMPER PARATI

BEATISSIMO
 SANCTISSIMOQVE
 PATRI
 CLEMENTI VIII.

PONTIF. MAX.

ROBERTVS CARD. BELLARMINVS.

ABORIOSVM opus & arduum, PATER BEATISSIME, quod aduersus omnes huius temporis hæreses iam dudum molior; non semel nec breui tempore interruptum & impeditum; nunc demum Dei benignitate perfectum, sub tuo sanctissimo nomine prodit in lucem. Quanquam haud scio, si mihi data fuisset optio; an opportunius tempus eligere potuissem, quo postrema hæc mea cum Hæreticis concertatio lucem aspiceret, quàm initium Pontificatus tui.

VIDEO enim ad bellum hoc spirituale conficiendum, & Rempub. Christianam, extinctis hæresibus, aliquando pacificandum, multa & magna in Sanctitatem Tuam præsidia diuinitus esse collata: Nam vt studium hæresum profligandarum, Catholicæque religionis propagandæ nulli Pontificum Maximorum defuerit: illud certè negari non potest, quibusdam ætatem propè iam exactam, alijs valetudinem nimis infirmam, magno ad res præclare gerendas impedimento fuisse.

Tv verò Sanctissime Pater, ea primum ætate ad Apostolatam vocatus es, quæ & matura sit ad consilium, & non impar ad labores, vt senis prudentiam habeat cum patientia iuuenis. Deinde corporis firmitatem diuino munere nactus es, qualem ea mens requirebat, quæ præter instantia quotidiana tum Romani Episcopatus amplissimi, tum nobilissimi Ecclesiastici Principatus, Omnium, quæ vsquam sunt, Ecclesiarum sollicitudinem gerit. Ad hæc, non vt alij, vastitatem atque exitium, quod multis prouincijs hæresis attulit, per litteras & nuncios cognouisti; sed ipse coram aspexisti atque tractasti: quippe qui totum ferme Occidentem & Septentrionem ob negocia Christianæ Reipub. peragraisti.

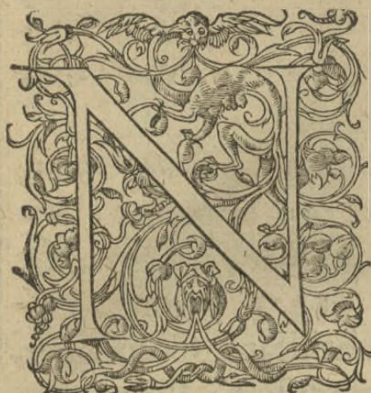
SED illud longè maximum cùm ad hæreses tam varias reprimendas, tum ad collapsam morum disciplinam restituendam videtur: quod ea vitæ innocentia, ea morum sanctitate, ea doctrina, prudentia, vigilantia, eo denique Zelo diuini honoris præditum esse te, ac semper fuisse, Orbis

Christianus intelligit; vt nec tibi potestas, aut voluntas constituendæ Christianæ Reipub. deesse possit: nec improbi homines exemplo vitæ tuæ perditos mores suos vlla ratione tegere, vel excusare queant: Hæreticorum verò calumniæ; atque mendacia in Apostolicam Sedem, eodem vitæ tuæ exemplo, nobis etiam tacentibus, refellantur. Tanto igitur nunc alacrius atque ardentius cum hostibus fidei congregari audebimus, quanto certiore fore victoriam, te cœlestis huius militiæ Duce atque Imperatore cōfidimus.

QVOD autem ad me attinet, si libri qui nomini tuo inscripti apparent, sapientissimo, acerrimoque iudicio Sanctitatis Tuæ non improbatum fuerint, facile sperare poterò, non solum Ecclesiæ Catholicæ, cui regendæ præsides, sed ipsi etiam Christo, cuius vices in terris geris, non ingratum fore quaecumque hoc meæ tenuitatis, atque humilitatis obsequium. Te verò, Pater-optime, munusculum hoc meum, quamuis nulla ex parte tanta Majestate dignum, non aspernaturum, eximia illa, quæ tibi non sine causa nomen dedit benignitas, & clementia pollicetur.

P R A E F A T I O A D
L E C T O R E M.

ON me fugit optime Lector, non paucos esse, qui mirentur, cur editio huius quarti tomi tam longo tempore dilata fuerit. Sed ij mirari desinent, si causas, quæ omnino veræ & multis nota sunt, huius dilationis attenderint. Nam & opuscula quadam ob varias occasiones non sine magno labore conficere hoc ipso tempore me oportuit: & aduersa valetudine non semel tentatus, studia remittere, vel etiam penitus intermittere aliquando coactus sum. Nec defuerunt in Vrbe occupationes plurimæ tum publicæ, tum priuata, quæ sæpe menses, interdum annos huic à me instituto operi eripuerunt.

Accessit postremo Gallicana peregrinatio, non minus diuturna, quàm periculosa, siquidem in eorum numerum, qui SIXTI V. iussu Legatum Apostolicum comitabantur, adscitus, annum integrum & eo ampliùs, partim in varijs itineribus consiciendis, partim in tolerandis obsidionis Parisiensis incommodis ita consumpsi, vt in tanto armorum strepitu vix aliquid commentationi, aut scriptioni operæ & laboris impenderim.

Et quoniam in mentionem huius Legationis incidimus, & ego insignium virtutum Henrici Caietani Cardinalis & Legati spectator & testis fui, iniuriam posteritati facere me arbitrarer, nisi hoc loco testatum relinquerem, Legatum Caietanum primaria nobilitatis virum, ea pietatis, sapientia, fortitudinis, liberalitatis, comitatis, doctrina etiam & ingenij laude toto legationis tempore floruisse, vt vna esset omnium vox, ad ea negocia tot periculis obnoxia, totque difficultatibus implicata, nullum ab Apostolica Sede mitti potuisse hominem aptiorem. Eius certè incredibili animi magnitudini, in summa rerum omnium desperatione, salutem suam debere se Galliarum metropolis Lutetia libenter agnoscit, & predicat.

Ego verò cum itinerum laboribus, bellorumque periculis essem aliquando liberatus, retuli me ad iam pridem institutum: sed non ita pristinas occupationes effugere potui, quin mihi rursus annus alius quasi de manibus elaberetur. Itaque hyeme superiore, vt omnino ab occupationibus cæteris me subducerem, secessi in Tusculanum, atque in ea solitudine paucis mensibus tandem perfeci, quod alioqui multis annis perficere non potueram. Quartus igitur hic tomus, quo totum opus concluditur & absoluitur, ante quadriennium inchoatus, nunc demum Deo iuuante prodit in lucem.

Quamuis autem controuersias omnes temporis nostri complecti, certaque methodo in vnum quasi corpus conferre voluerim: tamen controuersiam de Indulgentijs, quæ cæteris omnibus occasionem dedit, video nondum esse tractatam. Nam cum in libris de Pœnitentia ea disputatio locum habere debuisset; & ego rebus alijs impeditus ante nundinas autumnales manum illi extremam imponere non potuisssem; malui sine hac disputatione tomum illum tertium tunc emittere, quàm cum Typographi dispendio propter vnus libri additionem, vernaes nundinas expectare.

Cæterum si Deus vitam mihi paulò longiorem donare dignabitur, & aliquid ocij naclus fuero: in alia totius operis editione non solum librum de Indulgentijs, sed etiam alia quadam, quæ nonnullis desiderari videntur, adiungam. Interim his meis laboribus, quales quales sunt, vnus diuinæ gloriæ, & vtilitatis tuæ causa susceptis, pie Lector, vttere, meque apud Deum precibus tuis iuuua.

A P P R O B A T I O .

V M Tomus hic quartus de Fidei Christianæ Controuersijs, Auctore Illustrissimo & Reuerendissimo ROBERTO Cardinali BELLARMINO, ex Societate IESV, tribus eiusdem tomis iam antea optimo consilio, maximòq; cum fructu editis, pulcherrimè respondeat atque cohæreat, adeòq; veram & salutarem Catholicæ Ecclesiæ doctrinam aduersus malè sanos & pestiferos veterum ac recentium Sectariorum errores, non minùs eruditè solidèque, quàm Tomi illi tres, defendat, confirmet, explicet; non minùs profectò ipse, quàm illi, lucem & laudem mereri, & adeo dignus esse videtur, qui ad Communem Reipub. Christianæ vtilitatem typis vulgetur, & ab omnibus veritatis studiosis perquam studiosè legatur.

(: :)

*Sic censeo ego ALBERTVS HVNGERVS
S. Theolog. D. Professor, & Procancellarius,
atque Theologici Collegij pro tempore
Decanus, in Academia INGOLSTADIANA.*

ORATIO IN SCHOLIS

HABITA.

ANNVM iam decimum cum Lutheranis in hac palæstra depugno. Nec mihi tamen vnquam venit in mentem, vt antequam nouum certamen ingrediar, quale tandem sit animal, Lutheranus, aperiam, cum præsertim apud eos agatur, quorum non pauci fortasse numquam eiusmodi monstra viderunt. Sed hoc anno rei, de qua agitur, magnitudo admonuit, vt quoniam concertatio grauissima, non cum vno, vel altero grege Lutheranorum, sed cum omnibus omnino, quamuis inter se non minus, quàm à nobis dissidentibus, futura est, non ante in hanc arenam pugnaturus ingrediar, quàm breuiter exposuero, quid sit quod vulgo dicitur Lutheranus.

Ac vt nemo dubitet, orationi meæ fidem habere, nihil ipse fingam, nihil adferam meum, sed cum virum auctorem, ac testem producam, cuius vel solum nomen ad fidem faciendam sufficiat. Is erit Apostolus, & Euangelista Ioannes, qui in illa sua diuinissima Apocalypsi, posteaquam de prioribus sæculis multa longè prospiciendo perscripserat, vbi ad hoc sæculum venit, Lutherum per stellam de cælo cadentem; Lutheranam doctrinam per fumum de tartaro ascendentem; ipsos autem Lutheranos per exercitum innumerabilem, atque horribilium locustarum, ita suis coloribus, ita ad viuum, ita luculenter expressit, vt nihil dici potuisse videatur apertius. Quamobrem si quæ Ioannes de stella, de fumo, & de locustis in Apocalypsi scripsit, paulò diligentius pro temporis breuitate exposuerimus, nemo erit, qui non intelligat, quod genus bestiarum sit, cum quo, Deo benè iuuante, pugnare aggredimur.

IGITUR de Stella, quæ primo loco inspicienda est, ita loquitur nouum caput Apocalypseos: *Et quintus Angelus tuba cecinit, & vidi stellam de cælo cecidisse in terram, & data est ei clavis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi.* SEPTEM Angelos Ioannes inducit, qui toti orbi terrarum septem ingentes calamitates septem tubarum clangore prænunciant. De primis QUATUOR cum aduersarijs conuenimus, quatuor principales hæreses, quæ Catholicam Ecclesiam suis temporibus afflixerunt, tubis illis mysticis indicari. De SEXTA & SEPTIMA tuba, nulla dubitatio esse potest. Satis enim apertè sexta tuba postremam, eamque grauissimam Antichristi persecutionem. Septima verò mundi totius interitum, & (vt Scriptura loquitur) consummationem significant.

DE vaticinio QUINTÆ tubæ nonnulla controuersia est, dum illud in nos quadrare Lutherani clamant, Nos in illos apertissimè conuenire non solum dicimus, sed etiam apertissimè comprobamus. Illi enim vaticinium quintæ tubæ in Catholicos retorquere nullo modo queunt, nisi quintam, ac sextam tubam ita confundant, vt vnã efficiant ex duabus, & sacrum, ac mysticum tubarum numerum penitus destruant. Neque enim Catholicæ nostræ Ecclesiæ vllam certam hæreseos notam inurunt, sed eam in Antichristi regnum degenerasse, degeneres ipsi, & verè adulterini filij mentiuntur. Regnum autem, & tempora Antichristi ad sextam tubam, non ad quintam pertinere, & res ipsa loquitur, & interpretes eius loci summa consensione testantur.

MULTO igitur verius, ac probabilius est, vt quatuor primis tubis quatuor principales hæreses designantur, ita etiam quinta tuba hæresim quandam multiplicem, & deterrimam significari, quæ Antichristi persecutionem proximè præcurrat, eique viam patefaciat, atque sternat: quam hæresim Lutheranam esse, non ego solus, vel primus, sed plurimi ante me ex coniecturis non leuibus docuerunt. Sed quicquid sit de proprio, ac germano sensu verborum Ioannis, neque enim audeo de vaticinio obscurissimo quidquam temerè pronunciare. Illud affirmo, quæ Ioannes hoc loco de stella, de fumo, de locustis loquitur, in Lutherum, & Lutheranos mirificè conuenire.

QVID enim aliud (vt à stella cadente exordiar) vobis esse videretur, stellam de cælo cadere, nisi hominem cælesti vitæ addictum, à terra longissimo interuallo remotum, sacri cœlibatus, ac monasticæ professionis splendore, & puritate micantem, subito ad terrenas delicias, atque ad negocia huius mundi delabi; mortali coniugio implicari, in carne & sanguine volutari? Lutherum autem quis tandem ignorat, cum aliquândo monasticam vitam, perfectam, pauperem, continentem, cœlestem planè, ac diuinam in clarissimo quodam ordine profiteretur, repente atque horribili casu, ex sacerdote laicum, ex paupere diuitem, ex continente maritum, ex

monacho politicum factum? monasterium in palatium, pannosam vestem in sericam, victum sobrium, ac tenuem in opiparas coenas, & prædia commutasse: Denique qui propter Christum vxorem, liberos, agros, nummóque contempserat: iterum propter vxorem & liberos, propter agros & nummos, Christum reliquisse?

QVIA verò Lutherus præcipuum studium suum in Apostolica Sede oppugnanda positurus erat, seque Christi Vicario Antagonistam singularem professurus, pulchre Ioannes dicit, stellæ de cælo cadenti *clauem abyssi datam*. Ita nimirum oportebat, vt sicut Christus Apostolo Petro, eiusque successoribus clauis regni cælorum attribuit, ita etiam Satanas cum Apostolo suo primario clauem abyssi communicaret: & sicut Petrus cælesti clauis diuina oracula referebat, ac populis sibi creditis doctrinam salutarem de cælo adferebat: sic Lutherus abyssi clauem infernalem puteum aperiret, ac tetros inde errores, antiquarum hæresum colluuiem, dogmata perniciofa, tartaræque deduceret.

AT QVE hoc est, quod sequitur in Apocalypsi: *Et aperuit puteum abyssi; & ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magna, & obscuratus est Sol, & aer de fumo putei*. Fumum istum, qui Lutheri casum consecutus est planè est cæcus, & stupidus, qui non sentit. Antequàm enim stella ista laboreretur è cælo, totus ferme Occidens, vel potius Latina Ecclesia vniuersa, vno Boëmiae angulo excepto, eiusdem fidei, & religionis erat, & quocunq; aliquis iret fratres suos continuò agnoscebat. Si quidem omnes versabantur in lumine. Vna erat omnium fides, eadem prædicatio, ijdem ritus Sacramentorum, eadem ieiuniorum, festorumque obseruatio: non erat altare contra altare, nec domus contra domum, sed vbique ad vnum atque idem sacrificium à sacerdotum Principe colligebamur, atque in vnum ouile ab vno pastore congregabamur & ad vbera eiusdem matris Catholicæ Ecclesiæ nutriebamur. At posteaquàm stellæ huius fulgor in tenebras est plangenda conuersione mutatus, & byssi clauem puteum tenebrarum aperuit: tantus est fumus hæresum, schismatum sectarum exortus, vt iam nec in eadem prouincia, nec in eadem ciuitate, vel domo, vnus alium internoscat. En quanto miraculo separauit Deus Israël ab Ægyptijs. Nos enim ad quos Dei beneficio, fumus ille tartareus non peruenit, non solum in Italia, Hispania, Gallia, sed in ipsa etiam Germania, & Britannia, & in vltimis orbis terræ partibus fratres nostros videmus, cum Ægypti Boreales, quorum terram operuere tenebræ Ægyptijs densiores, & quorum populos caligo feralis inuoluit; in eadem (vt dixi) domo inter se non agnoscant.

OBSCURAVIT quoque hic fumus (vt in Apocalypsi dicitur) Solem & aërem. Nam per Solem Christum accipiendum esse, qui de se ipse dicit: *Ego sum lux mundi*, per aërem, scripturas, per quas in huius vitæ laboribus quodammodo respiramus, & nostri, & aduersarij, hoc est, & Catholici, & Hæretici libenter admittunt. Et Christum quidem, quàm vehementer fumus iste teterrimus obscurauerit, testis est Transyluania, & finitimæ regiones, vbi à nouis Ebionitis, Samosatensis & Arianis, qui omnes è Lutheri Gymnasio prodierant, Christi diuinitas palam, ac sine vllis ambagibus abnegatur. Testis Morauia, Hollandia, & nescio quot aliæ nationes, vbi Anabaptistæ, qui & ipsi Lutheri, si non parente, certe auo, & maiore gloriantur, Christo veram carnem, atque animam suis erroribus adimunt. Testis etiam ipsa Germania, vbi qui veri, ac rigidi Lutherani dici volunt: per nouum nescio quod figmentum Vbiquitatis humanam Christi naturam cum diuina confundunt.

NON defuerunt olim Hæretici veteres, qui Christum iustitiæ Solem varijs errorum nebulis obscurare tentarunt: sed nulli vnquam liberius, nulli impudentius, nulli horribilius, quàm ij, quos mundo Lutheri schola produxit. Quis enim in antiquis Hæreticis legit, Christum non modò non esse Deum, sed neque adorandum, aut inuocandum; eundem etiam de salute desperasse, atque esse damnatum? Vt omittam Cerberos tricipites & tricorpores Geriones, Deum fictitium, imaginarium, phantasticum, aliâque id genus nomina blasphemæ, quæ pijsissimi scilicet isti Theologi vsurpant, cum sacrosanctæ Trinitatis arcana explicare, vel potius temerare nituntur. Horror est audire, vel legere, quanta temeritate hoc tempore de Christi mysterijs disputetur; vt iam dubitari non possit, quin isti sibi non leuib; nebulis, sed fumo teterrimo, atque tractabili Christum Solem obduxerint.

PORRÒ scripturas, quæ (vt dixi) per aërem significantur, incredibile dictu est, quàm densis tenebris hic fumus inuoluerit. Tot enim iam extant interpretationes contrariæ, tot commentaria inter se pugnantia, tot lites, & contentiones de intelligentia verbi Dei, vt ea quæ olim clarissima omnibus erant, nunc obscurissima, ac veluti ænigmata quædam esse videantur.

IOANNIS Euangelium quis nescit aduersus Cherintum, & Ebionem præcipuè scriptum fuisse, qui Christum sempiternum, ac Deum esse negabant? Et quid illis verbis clarius pro Christi diuinitate, atque æternitate dici potest: *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum*? Et tamen hodie Transyluani locum istum ita suis commentarijs peruertunt, ac deprauarunt vt ex isto ipso loco argumentum ducant, quo probent

Christum neque esse Deum, neque ante Matrem Virginem extitisse. Quid in re sacramentaria? Dici ne potest aliquid planius illis verbis: *Hoc est corpus meum*? At hoc tempore pauca ista verba tā altē in cimmerias tenebras demersa à LV THERANIS, & ZV VINGLIANIS sunt, vt nuper quidam ducentas collegerit horum verborum vel apertas deprauationes, vel inter se dissidentes interpretationes. Exempla generis eiusdem propè innumerabilia possem adferre, nisi me locustæ iam dudum ad se inspiciendas inuitarent.

DE fumo igitur putei prodijisse IOANNES vidit agmina quædam admirabilium, & furentium locustarum, quæ paulò post etiam equorum, & scorpionum, & leonum, & curruum volitantium, & hominum armatorum speciem præ se ferrent. PRIMVM locusta fordidum, atque vt ita dicam, ventrosum est animal, totum siquidem eius corpus nihil ferè est, nisi venter. Quocirca nec incedere, nec volare rectè potest, sed saltitudo erigit se in sublime quasi volatura, & mox nimio ventris pondere ad terram depressa turpiter cadit. Tales omninò sunt Hæretici LV THERANI, homines ventri addicti, hostes ieiuniorum, continentia inimici; & ea de causa nec possunt rectè viuendo per viam mandatorum incedere, neque pennis contemplationis, sese ad res cœlestes, ac diuinas intuendas erigere. Nituntur quidem interdum sese attollere, & mores emendare, sed more locustarum continuò iterum cadunt, ac deprimuntur ad terram.

TESTIS esse potest Saxonica visitatio. Nam cum LV THERVS animaduèrteret aliquando ob euangelicam libertatem à se tot annis prædicatam, omnesque leges Ecclesiasticas abrogatas, & ipsum decretum publicè in foro exustum, populos Germaniæ iam sine vllò fræno in vitia ruere; quandam instituit visitationem, atque admonuit verbi ministros, vt prædicarent pœnitentiam, timorem Dei, obedientiam, opera bona. Sed saltus fuit locustæ, nam nec ipse mores emendauit suos, nec populi pastorem admonitionibus paruerunt. Nec sanè immeritò. Quorsum enim bonis operibus studeant, quibus sufficit vna fides?

PARI ratione conantur plerique eorum per contemplationem volare, & scribunt iam passim libros de tribus personis, de duabus naturis, de vera Christi diuinitate, deque alijs summis fidei nostræ mysterijs, sed interim ita cadunt, vt non tibia tantum, sed etiam caput ad terram allidant. Rari enim admodum sunt apud LV THERANOS, qui in libris de CHRISTO editis vel E-bionem, aut Arrium, vel Nestorium, vel Eutychem non sapiant.

HABENT deinde locustæ illud etiam proprium, quod cum rege careant, tamen turmatim incedunt. Sic enim legimus in Prouerbijs Salomonis. *Regem locusta non habet, & egreditur vniuersa per turmas suas.* Sic etiam Regem LV THERANI non habent vllum. Nullum enim esse volūt, qui toti Ecclesiæ cum potestate præsit, neque aliud magis in Catholicis reprehendunt, quàm quod vni omnes obediant, quòdque vnum agnoscant Christi in terris Vicarium, Petri Apostoli successorem, Ecclesiæ vniuersæ patrem, & pastorem. Sed licet Rege careant nouæ istæ locustæ, breui tamen ita propagatæ, atque auctæ sunt, vt turmatim ingenti agmine progrediantur. Quod quidem nonnulli non mediocriter admirantur. Quis fieri potest (inquiunt) vt doctrina ista noua non sit à Deo, & tamen tot populos, tot prouincias, tot regna tam breui tempore occupauerit? Sed si ita liceat philosophari, magis adhuc mirabimur, cur MAHV METI Alcoranum in magna parte orbis terræ tam facilè obtinuerit.

SED nulla est, mihi credite, causa admirationis, cum & Alcoranum MAHV METI, & Euangelium LV THERI, carni, ac sensibus commodissimè accidant. CHRISTI Euangelium, quod res difficillimas ad credendum, & laboriosissimas ad operandum imperat, quòdque carni, & sanguini penitus aduersatur, piscatorum opera tam felici progressu in toto orbe terrarum breuissimo tempore disseminatum, receptumque fuisse. Verè est admirandum, certissimumque diuinæ potentia argumentum. At MAHV METI LV THERIQVE doctrinam nihil est mirum, & facilè, & in multis locum reperisse, multa enim eaque difficillima fidei nostræ mysteria sustulit, & simul fræna libidinibus laxauit, & omnibus scelestis hominibus aditum patefecit.

ASPICITE enim qui sint qui ad LV THERANOS plerumque deficiunt? Gulæ addicti ad eos accurrunt: quòd non sint apud eos stata ieiunia: incontinentes; quod apud eos etiam Monachis, & Monialibus matrimonia concedantur, desertores monasteriorum, quod omnia apud eos vota laxentur, omnia claustra referentur, continentia cum coniugio, cum diuitijs paupertas, obedientia cum licentia commutetur. Homines auari, & ambitiosi, quod eis Lutherani non solum opes Ecclesiæ, sed etiam personas, & ipsam fidem ac religionem inaudita adulatione subijciant: Itémque otiosi quod LV THERI religio sola fide contenta, opera non requirat. Denique improbi, & scelerati omnes, quod nec peccata sacerdotibus confiteri, nec vlli hominum vitæ suæ rati onem reddere teneantur.

ET miramur adhuc si crescat numerus locustarum. Homines enim ita comparati à natura sunt, vt id facile, & libenter credant, quod cupiunt, quod placet, quod delectat. Non est

difficile voluptarijs, & carnalibus hominibus persuadere, Sacerdotes & Monachos coniugio alligari oportere, continentiam esse rem supra vires, ieiunia superuacanea, delectum ciborum superstitiosum. Non est difficile apud auaros excusare vsuras, apud ambitiosos simoniam, apud lasciuos fornicationem.

Legite Euangelium: *Audiebant* (inquit sanctus Lucas) *omnia hæc Pharisæi, qui erant auari, & deridebant eum.* Non credebant Pharisæi differenti Domino ac dicenti: *Non potestis Deo seruire, & Mammonæ.* Quare? quia erant auari, neque à Mammona auelli se patiebantur. Et alio loco ad ambitiosos Dominus: *Quomodo* (inquit) *vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis?* Non miror (inquit) vos nõ credere, mirarer si crederetis, quando superbia atque ambitio ita oculos vestros excæcauit, vt humilem CHRISTVM, & gloriæ contemptorem agnoscere non possitis. Accepissent sanè Pharisæi libenter CHRISTVM, si non crucem, non egestatem, non humilitatem prædicasset, sed primos accubitus in cœnis, primas cathedras in synagogis, salutationes in foro, denique magnas opes, & clarissimos honores hic in terris suis sectatoribus attulisset.

QUÆ cum ita sint, nihil est cur quisquam miretur, si tam multi, & tam facile MAHVMETO, ac LV THERO carnis libertatem prædicantibus manus dederunt. Erant enim vtroque tempore, vt ex historicis cognosci potest, mores hominum Christianorum magna ex parte corruptissimi, sacramenta, religiones, disciplina Ecclesiastica contemnebantur, conculcabantur, iacebant: florebant verò, ac vigeabant, vel potius dominabantur, ac regnabant omnia genera vitiorum, vt iam homines sic affecti sanam doctrinam non sustinerent, sed quærent sibi magistros prurientes auribus, Non fiebāt hæretici, quod nemo esset qui hæreses prædicaret. Sed iam erant ipsi ad hæresim suscipiendam præparati. Ligna erant arida, atque ad flammam concipiendam idonea. Expectabatur solùm qui ignem excitaret, atque subijceret. Non defuit Satanas muneris suo, ac per MAHVMETVM in Oriente; per LV THERVM in Occidente tantum incendium excitauit, quantum multis annis, & magno labore restingui non poterit. Habemus igitur, cur LOCYSTÆ tam subito propagentur, vt per turmas plenis agminibus gradientur. Videamus nunc, si placet, quibus verbis à spiritu describantur.

AIT igitur Beatus IOANNES, vidisse se in locustis *faciem humanam, capillos muliebres, caudam scorpionum, dentes Leonum, caput corona quasi aurea in signe, pectus lorica ferrea communitum.* Atque addit, *Fuisse eas quasi equos paratos ad prælium, & sonitum alarum ipsarum, quasi currus equorum properantium ad certamen; & habuisse Regem supra se Angelum abyssi, qui dicitur Hebraicè Abaddon, Græcè Apollon, Latinè Exterminator.* Percurramus breuiter singula.

FACIES humana, blanda, muliebris, designat initium hæreticæ prædicationis. Nihil enim se docturos affirmant, nisi simplicem veritatem, ac purissimum Dei verbum; nolle se aliquid immutare, vel innouare, sed repurgare tantùm nescio quos abusus, ac breuiter doctrinam fidei, & religionem Christianam ad purissimos fontes Euangelij reuocare. Ita nimirum simplices alliciunt, sibi que audientiam parant.

CAUDA scorpionis significat exitum lethiferum, ac venenatum. Nam posteaquàm Dei verbum Lutheranus Minister proposuit, continuò illud peruersa interpretatione deprauat, atque ad varios detorquet errores, & eo modo quasi retorta cauda aculeum infigens in audientium mentes lethiferum virus infundit. *Scriptum est* (inquit) *Bibite ex hoc omnes, perperam igitur, & contra Euangelium faciunt, qui calicem Domini non omnibus præbent.* Agnosco Dei verbum, ac veneror: *Bibite ex hoc omnes.* At bone vir, quo tandem verbo Dei probabis, vocabulum (*omnes*) ad omnes omnino homines, & non ad omnes certi alicuius generis pertinere? Alioqui si ita videtur, demus etiam Turcis, Iudæis, Ethnicis, infantibus, morionibus sacrum calicem; nam & isti inter homines numerantur. *Scriptum est*, inquit, *Honorabile connubium in omnibus. Ergo in Apostolum peccant qui connubium in laicis venerantur, in Sacerdotibus, & Monachis reprehendunt.* Sed si ita est, & in omnibus hominibus connubium honorare oportet, honoremus connubium parentis cum filia, fratris cum sorore, aui cum nepte. Quid quod connubium dixit Apostolus, non sacrilegium? Coniugia verò post solennia vota, non connubia, sed sacrilegia à sanctis Patribus nominantur.

SED pergamus ad cætera. *Dentes Leonum* detractiones sunt, quibus assiduè & litteris, & sermonibus LV THERANI famam lacerant Monachorum, Sacerdotum, Pontificum, ipsorum etiam Sanctorum, qui cum Deo feliciter regnant. Et sanè detractionibus ita delectantur LV THERANI, vt eis nutrirî, sustentari, ac viuere videantur. Et tam multa dicunt, & scribunt, quæ nec sunt, nec fuerunt, fortasse etiam numquam erunt, vt videantur omnem penitus sensum pudoris, atque omnem conscientiam exuisse. Certè si ex eorum disputationibus, & concionibus ex commentarijs, & libris detractiones detraherentur: sic ab eis tota substantia, & succus omnis abscederet, vt ingentia illa volumina, quibus bibliothecas nunc replent, in pauca folia contrahi possent.

CORONA in capite locustarum superbia atque arrogantia est. Qua sese LV THERANI super omnes efferunt. Extat liber LV THERI ad Ducem Saxoniae Georgium; in eo sic ait: *A tempore Apostolorum nullus Doctor aut Scriptor, nullus Theologus, aut Iurisconsultus tam insigniter, & sacre conscientias secularium statuum confirmavit, influxit, & consolatus est, sicut ego feci. Per singularem Dei gratiam hoc certo scio, quoniam neque Augustinus, neque Ambrosius, qui tamen in hac re optimi sunt, mihi in hoc aequales sunt.* Et rursus in sermone de euerfione Hierusalem: *Tam copiose, inquit, predicatum est a nobis Euangelium, ut ne Apostolorum quidem tempore tam clarum fuerit.* Quid quod in libro contra Bullam Leonis X. Summi Pontificis, audet homo priuatus Pontificem Maximum, cum vniuersa quae illi paret Ecclesia excommunicare? Quis vnquam legit, vel audiuit, Episcopum à presbytero, ne dicam summum Pontificem à Monacho excommunicari potuisse? Exhortuit quondam Chalcedonense Concilium Dioscori audaciam, qui Concilio Ephesino secundo, praesidens, Leonem primum Pontificem excommunicare praesumpserat. At quae comparatio esse potest inter Dioscorum Patriarcham secundae sedis generali Concilio praesidentem; & Lutherum priuatum Monachum in suo cubiculo delirantem? Quid quod non modo LV THERVS, & CALVINVS nihil faciunt mille Cyprianos, & mille Augustinos, sed etiam quis eorum minister, pro asinis, & stipitibus ducit omnes Catholicos?

ERANT autem coronae illae quasi aureae, id est, aureae videbantur, sed non erant; simulant enim se Deo zelo ad ea quae dicuntur incitari, cum tamen nihil minus, quam zelum Dei nouerint. Vel ideo coronae dicuntur quasi aureae, quia magnis se nominibus ornant, cum se Prophetas, Evangelistas, Helias tertios, Repurgatores doctrinae, Instauratores fidei, ac religionis, appellant: caeterum solo fulgore, ac sonitu insignium vocabulorum, cum in re nihil subit, inaniter gloriantur.

PECTVS lorica ferrea armatum obstinationem designat. LV THERANI siquidem, sed magis adhuc CALVINISTAE, & maximè omnium ANABAPTISTAE ita animum obdurant, atque obfirmant; ita pectus obstinatione, & pertinacia muniunt, ut quamuis apertissime conuincantur, malint tamen millies mori, quam ab errore recedere.

IAM verò similitudo equorum, qui parati videbantur ad bellum, signum est audaciae, ac temeritatis. Si quis LV THERVM audiat, putabit omnino se Goliath Philisthaeum, vel Thraonem quempiam audire: *Adeste* (inquit in assertionem art. 25.) *adeste adhuc omnes Papistae in vnum, conflate studia vestra omnia in vnum, si forte possitis hoc vinculum dissoluere.* Et ibidem: *Hanc ratiunculam, inquit, neque soluunt, neque soluent vnquam omnes Papistae in vnum Chaos confusi.* Sed quam temere gloriosus miles ista effutierit, Episcopus Roffensis beatissimus Martyr ostendit, qui vincula illa Lutheri iudicio indissolubilia, tanquam fila araneorum momento dissoluit.

PORRÒ volantes currus miram indicant velocitatem, qua noua ista secta instar pestiferæ tabis sese per varias regiones effudit. Nam non contenta Occiduis, & Aquilonaribus regnis, ad Orientem quoque, & Meridiem, ad Graecos, ad ipsum nouum orbem nauigare ausa est; quam & à Graecis cum ignominia repulsa fuit, & apud Indos non permisit Dominus, ut vestigium figere posset. Neque enim tam horribile flagellum innocens illa, ac tenera Christi Ecclesia merebatur.

Ad extremum: *Regem supra se locustae habere dicuntur Angelus Abyssis.* Nam etsi Regem aspectabilem, & corporalem LOCUSTAE non habent, ut supra ex Salomone docuimus; inuisibili tamen Rege, velint nolint, carere non possunt. *Ipsae enim* (ut ait S. Iob) *Rex super omnes filios superbiae: in filiis autem superbiae principem locum Haereticus tenent.*

PORRÒ Exterminator dicitur Rex locustarum, quod per nullam vnquam haeresim, aut persecutionem Satanas Ecclesiam ita vastare, atque ad vltimum exterminium vocare conatus sit, ut hoc tempore fecit per LV THERANOS. Caeterae haereses caput aliquod religionis petebant, sed ordinem, ac disciplinam, aliaque vel munimenta, vel ornamenta Ecclesiae pro viribus conseruabant. Haeresis LV THERANA partim per se, partim per suas proles, CONFSSIONISTAS, ZVINGLIANOS, ANABAPTISTAS, LIBERTINOS, SAMOSATENOS, ARRIANOS, VBIQVISTAS, omnia omnino Ecclesiae bona in ijs locis, vbi grassari potuit, instar saeuae grandinis prostrauit, dissipauit, perdidit, exterminauit.

PERCVRRITE mecum caelum, terras, purgatorium, gehennam. Quid est in caelo? DEVS CHRISTVS, Angeli, Beati. Quid in his intactum reliquerunt? planè nihil. Deum spoliarunt Trinitate, Christum Deitate, & humanitate; sanctos homines beatitudine, eosdem cum Angelis omni cultu, & veneratione.

AB Ecclesia quae est in terris, quid non abstulit LV THERANA tempestas? magnam partem Scripturae, omnia penè Sacramenta, omnes traditiones, sacerdotium, sacrificium, vota, ieiunia, festos dies, templa, altaria, reliquias, cruces, imagines, vno verbo monumenta omnia pietatis, leges Ecclesiasticas, disciplinam, atque ordinem vniuersum, populorum erga principes obedientiam, principum erga inferiores potestatem, denique omnem mode-

stiam, omnem virtutem, omnem domus Dei decorem, ac pulchritudinem exterminavit.

QVID iam de Purgatorio dicam? ubi non modò pias illas mentes, viuorum suffragijs priuauit, sed ipsum totum Purgatorium funditus euertere, extinguere, exterminare conata est. Sed fortè inferis pepercit: ne suo Regi Angelo Abyssi iniuriam facere videretur. Non ita est. Nam etiam inferos veros, & locales multi Lutheranorum negant, & imaginarios nescio quos inferos ex capite suo fingunt. Vera igitur exterminatrix hæresis hæc dici potest & eo Rege digna, qui Hebraicè **ABADDON**, Græcè **APOLLYON**, Latine **EXTERMINATOR** appellatur. Et mirum fanè esset, si non etiam **LUTHERANI** ipsi hoc exterminium mirarentur, nisi à fumo illo putei planè obcæcati fuissent.

SED vna in tot malis consolatio est. Quod vt **IOANNES** in eodem loco scribit: *Locustæ istæ herbas virides, florentesque arbores non ledunt: sed ligna solum arida, atque ad incendium præparata.* **LUTHERANA** etenim scèta cum tora carnalis sit, non facillè viros bonos, & in quorum animis viret, ac floret religio, & pietas fallere potest, & raro aut nunquam fortassè contingit, vt Ecclesia Catholica deserta ad **LUTHERANOS** transfugerit, qui non antea corruptè, & perditè inter Catholicos vixerit.

CVM areæ ventilari incipiunt non frumenta, sed paleæ vento abripiente separantur ab area. Ita prorsus cum Ecclesia per Ethnicorum persecutiones, vel Hæreticorum deceptiones, Deo permittente, cribratur, aut ventilatur à Satana: non viri sancti, & graues, sed improbi, leues, curiosi, lasciuui ab Ecclesia auolantes ad Ethnicos, Hæreticos vè transfugiunt, nec ferè solet accidere, vt antè circa fidem aliquis naufraget, quàm naufragare cœperit circa mores. Quare vt hoc tempore improba vita gradus quidam est ad hæresim **LUTHERANAM**, sic etiam contra pestem eandem antidotum præsentissimum, atque optimum erit innocentia vitæ, & studium operum bonorum.

DISPUTATIONVM
DE CONTROVERSIIS
CHRISTIANAE FIDEI

Aduersus nostri temporis hæreticos.

TOMVS QVARTVS.

CONTROVERSIÀ PRIMA GENERALIS.

DE GRATIA GENERI HVMANO IN
PRIMO PARENTE COLLATA, VNICO

LIBRO EXPLICATA.

DISPUTATIONVM

DE CONTROVERSIIS

CHRISTIANAE FIDEI

Adversus notos temporis haereticos.

TOMVS QVARTVS.

CONTROVERSIARVM GENERALIUM.

DE GRATIA GENERALI HUMANO IN

PRIMO PARENTE COLATA, VNICO

LIBRO EXPLICATA.

INDEX LIBRORVM

TOMI QVARTI.

Tomus Quartus tres habet controuersias generales, VNAM de gratia generi humano in primo parente collata. ALTERAM de amissione gratia, & statu peccati. TERTIAM de reparatione gratia, per Iesum Christum Dominum nostrum.

Prima Controuersia generalis.

De gratia primi hominis liber vnus.

Secunda Controuersia generalis.

De amissione gratia, & statu peccati libri sex.

- LIBER I. De definitione & partitione peccati, vbi etiam de peccato mortali & veniali.
 II. De causa peccati; ac praesertim an Deus sit causa peccati.
 III. De peccato primi hominis.
 IV. De propagatione primi peccati.
 V. De natura & ratione peccati originalis.
 VI. De poena & effectibus eiusdem peccati.

Tertia Controuersia generalis.

De Reparatione gratia tres sunt controuersia principales: VNA de gratia & libero arbitrio: ALTERA de Iustificatione impij: TERTIA de bonis operibus & fructibus iustificatorum.

Prima Controuersia principalis.

De gratia & libero arbitrio libri sex.

- LIBER I. De gratia in genere; id est, de nomine, definitione & partitione gratia.
 II. De communicatione gratia, & de praedestinatione.
 III. De natura liberi arbitrij, actu, subiecto, & obiecto, &c.
 IV. De viribus liberi arbitrij, & gratia necessitate in operibus naturalibus.
 V. De viribus liberi arbitrij, & gratia necessitate in operibus moralibus.
 VI. De viribus liberi arbitrij, & gratia necessitate in operibus supernaturalibus.

Secunda Controuersia principalis.

De Iustificatione impij libri quinque.

- LIBER I. De fide iustificante, siue de praeparatione ad iustificationem.
 II. De iustitia inherente habituali.
 III. De incertitudine, inaequalitate, mutabilitate iustitia.
 IIII. De necessitate, & veritate iustitia actualis.
 V. De meritis operum bonorum.

Tertia Controuersia principalis.

De operibus bonis in particulari libri tres.

(:.)

- LIBER I. De Oratione.
 II. De ieiunio.
 III. De Eleemosyna.

INDEX

CAPITVLORVM PRIMAE

CONTROVERSIÆ, VNICO LIBRO
EXPLICATÆ, DE GRATIA PRIMI HOMINIS,

LIBER VNVS.

- CAP. I. *Proponitur controuersia fuerit nec ne primus homo cum dono aliquo supernaturali conditus.*
- II. *Hominem non esse initio conditum qualis nunc nascitur, sed multo feliciorum.*
- III. *Primum hominem gratiam gratum facientem in creatione accepisse.*
- IV. *Non eguisse primum hominem in statu innocentie auxilio speciali, quo excitaretur ad bene operandum vel ad vitanda peccata.*
- V. *Supernaturale donum fuisse rectitudinem, quam primus homo in creatione accepit.*
- VI. *Probatur veritas quarta propositionis.*
- VII. *Refelluntur argumenta contra superiorem sententiam.*
- VIII. *Adamum eiusque posteros nequaquam mori potuisse nisi peccassent.*
- IX. *Immortalitatem primi hominis supernaturalem fuisse, non naturalem.*
- X. *Paradisum, terrestrem corporalemque fuisse, in quo Adam in statu innocentie habitauit.*
- XI. *Soluuntur obiectiones.*
- XII. *Locum terrestris paradisi à cognitione humana remotissimum esse.*
- XIII. *Soluuntur obiectiones.*
- XIV. *Paradisum adhuc superesse.*
- XV. *In Paradiso non solum homines in statu innocentie, sed etiam animantia rationis expertia habitatura fuisse.*
- XVI. *Cherubim custodientia Paradisum, non spectra aliqua, sed veros sanctosque Angelos fuisse.*
- XVII. *Cur diceretur lignum quoddam arbor scientie boni & mali.*
- XVIII. *Lignum vite perfectam immortalitatem adferre potuisse.*
- XIX. *Soluuntur obiectiones.*

DE GRATIA PRIMI HOMINIS LIBER VNVS.

·CAPVT PRIMVM.

Proponitur controuersia, fuerit necne primus homo cum dono aliquo supernaturali conditus.

VM in hac postrema nostri operis parte de gratia humano generi in primo nostro parente collata; deque eius gratiæ per peccatum eiusdem primi hominis amissione; ac demum de gratiæ per **I E S V M** **C H R I S T V M** Dominum nostrum reparatione propositum nobis sit (Deo bene iuuante) differere: ratio ordinis postulat, vt ab eo, quod primo loco positum est, disputandi principium faciamus.

Igitur de gratia primi hominis disputaturus, ac de gratia triplici, videlicet de gratia **A N I M Æ**, quæ dicitur iustitia originalis; de gratia **C O R P O R I S**, id est, de corporis immortalitate; de gratia **L O C I**, hoc est, de Paradiso; ab ea quæstione ducemus exordium, quæ naturæ ordine cæteras antecedit. Est autem ea quæstio, *trum primus homo cum dono aliquo supernaturali conditus fuerit.* In qua quæstione, ex vno eodemque principio Pelagiani, ac Lutherani in contrarias, pugnantisque sententias abierunt.

PELAGIANI n. cū in primo homine nullum supernaturale donum, sed naturales tantum facultates agnoscerent, & simul animaduertent, nihil in homine nunc desiderari, quod ad naturam humanam constituendam requiratur: in eam sententiam venerunt, vt existimarent per Adami peccatum nihil omnino homines perdidisse, talemque nunc quoque humanam esse naturam, qualem initio primus homo de manu conditoris acceperat.

Contra **LUTHERANI** cum pro comperto habeant, hominem per lapsum primi parentis factum esse deteriore, & cum nulla supernaturalia dona (in quo cum Pelagianis conueniunt) in primo homine fuisse contendunt, eò venire compulsi sunt, vt dicant aliquid naturale, quale in primis est liberum arbitrium, naturæ hominis nunc deesse.

Porro **CATHOLICI** Doctores, qui multis supernaturalibus donis primum nostrum parentem initio creationis ornatum fuisse non dubitant, duos illos errores sine vlla difficultate declinant. Docent enim per Adæ peccatum totum hominem verè deteriore esse factum; tamen nec liberum arbitrium, neque alia naturalia dona, sed solum supernaturalia perdidisse.

Erroris Pelagianorum testis est **S. Aug.** qui tum in li. de hæc. c. 88. tum apertius in epi. 106. ad Paulinum scribit, sensisse Pelagianos talem omnino conditum fuisse primum hominem, quales nunc cæteros homines nasci videmus. nasci autem nunc homines sine vllis supernaturalibus donis extra controuersiam est.

In eodem principio cum Pelagianis conuenire Lutheranos, cæterosque huius temporis hæreticos facile demonstrabimus. **IOANNES** enim **CALVINVS** in l. li. Instit. c. 15. §. 8. describens primi hominis conditionem, nullam mentionem facit supernaturalium donorum, in eo que ponit discrimen inter naturam humanam, qualis initio fuit, & qualis nunc eo careat. Ergo, inquit, animam hominis Deus mente instruxit, qua bonum

A à malo, iustum ab iniusto discerneret, ac quid sequendum, vel fugiendum sit, præcunte rationis luce videret. Huic adiunxit voluntatem, penes quam est electio. His præclaris dotibus excelluit prima hominis conditio. Et paulò post: In hac integritate libero arbitrio pollebat homo, quo, si vellet, adipisci posset vitam eternam.

Hanc autem integritatem fuisse primo homini naturalem, declarat idem Caluinus in verbis sequentibus, vbi describit eiusdem primi hominis lapsum: Hinc tãta, inquit, Philosophis obiecta caligo, quod in ruina adificiũ, & in dissipatione aptas iuncturas quarebant. Principium illud tenebant, non fore hominem rationale animal, nisi inesset libera boni & mali electio. Veniebat etiam illis in mentem, alioqui tolli discrimen inter virtutes, & vitia; nisi proprio consilio vitam institueret. Probè quidè hæcenus, si nulla fuisset in homine mutatio, quæ dum ipsos latuit, nihil mirum si cælum terræ misceant, qui verò Christi se discipuli esse professi, in homine perditio, & in spirituale exitum demerso, liberum arbitrium adhuc querunt, inter Philosophorum placita, & cælestem doctrinam partiendo planè desipiunt, vt nec cælum, nec terram attingat. Quibus verbis dũ fatetur Caluinus rectè à Philosophis indicatam esse non fore hominem rationale animal, nisi inesset libera boni & mali electio: satis apertè significat, ad naturam hominis pertinere, vt insit in eo libertas arbitrij, quemadmodum ad naturam eiusdem hominis pertinet, vt sit animal rationale.

Quare cum mutationem, quæ per peccatum facta est, Caluinus in liberi arbitrij amissione constituat, efficitur, vt integritatem illam, in qua primus homo conditus fuit, omnino naturalem fuisse Caluinus affirmet.

Sed multò adhuc apertius **MARTINVS LUTHERVS** rem eandem asseruit in comment. ad 3. c. Gen. Differens enim de originali iustitia primi hominis, ita concludit: Quare statuamus iustitiam non fuisse quoddam donum, quod ab extra accederet, separatum à natura hominis, sed fuisse verè naturalem, vt natura Adæ esset diligere Deum, credere Deo, agnoscere Deum. hæc tam naturalia fuerunt in Adamo, quam naturale est, quod oculi lumen recipiunt. Et infra: Porro, inquit, hæc probant, iustitiam esse de natura hominis, ea autem per peccatum amissa, non mansisse integra naturalia, vt scholastici delirant.

D Neque opus erit in aliorum hæreticorum sententijs referendis laborare. **TVM** quod Lutherum, vel Caluinum penè omnes pro summis doctoribus habeat. **TVM** etiam quoniam quotquot sunt ab Ecclesia Catholica ob Lutheri dogmata separati, iuctam illam carnem ac spiritum, quæ omnes experimur, verè propriæque peccatum esse definiunt, quamuis homo sit iustus, & concupiscentiæ motibus strenuè repugnet. Ex eo verò id sequitur, vt non potuerit homo ex eorum sententia talis initio conditi, qualis nunc nascitur, quia videlicet semper ac necessariò ex ipsa sui institutione peccaret, ac per hoc eius peccata in auctore naturæ Deum refunderetur. Originalis igitur iustitia, quæ rebellionem illam carnis coercerat, ex aduersariorum sen-

tētia, ad naturalē hominis constitutionē, nō ad dona supernaturalia pertinebat. Huc etiā referri debēt articuli quidā ante paucos annos à duob⁹ summis Pōtificibus dānati, Pio V. & Greg. XIII. Sic. n. habet ar. 21. *Humana natura sublimatio, & exaltatio in cōfortiū diuine natura, debita fuit integritati primacōditionis, ac proinde naturalis dicēda est, nō supernaturalis.* Et ar. 26. ita se habet: *Integritas primacōditionis nō fuit indebita humanae naturae exaltatio, sed naturalis eius conditio.*

CAPVT II.

Hominem non esse initio conditum, qualis nunc nascitur, sed multo feliciorē.

NVNC aduersus cōtrarios illos errores, quatuor propositiones adferre, ac probare decreuimus.

PRIMA propositio. Homo non fuit creatus qualis nunc nascitur, pronus ad malum, infirmus, ignorās, sed rectus, iustus, sapiens, sine concupiscentia, & difficultate, quam ipsi in nobis assiduē experimur.

SECUNDA. Primus homo non quamlibet animi rectitudinem, sed ipsam etiam gratiam gratum facientem in creatione accepit.

TERTIA. Primus homo iustitia originali, & habitu gratiae gratum facientis ornatus, non eguit auxilio illo speciali, quo excitaretur ad bonē operandum, vel ad vitanda peccata.

QUARTA. Integritas illa, cum qua primus homo conditus fuit, & sine qua post eius lapsum homines omnes nascuntur, non fuit naturalis eius conditio, sed supernaturalis euectio.

PRIMA igitur propositio, quae aduersus Pelagianorum errorem pugnat, ex diuinis litteris satis aperte colligitur. Nam quod legimus in i. c. Genes. *Creauit Deus hominem ad imaginē & similitudinē suam,* communis expositio Patrum, ita accipiendum esse docet, vt **IMAGO** ad naturā intelligentiā, & voluntatis: **SIMILITUDO** ad sapientiam & iustitiam referatur. Ex quo sequitur, vt primus homo non solam naturam in creatione accepit, cum qua nunc etiam homines nasci videmus, sed etiam ornamenta quaedam sapientiae, & iustitiae, quibus sine dubitatione caremus. Sed Patrum sententias audiamus.

S. IRENÆVS l. 5. aduersus her. c. 6. *si defuerit, inquit, anima spiritus, animalis est verē, qui est talis, & carnalis derelictus imperfectus erit, imaginē habens in plasma, similitudinē verō non assumens per Spiritum.*

S. CYPRIANVS in ser. de bono patientiā, non procul ab initio: *sic, inquit, perfectos dixit fieri filios Dei, sic consummari ostendit, & docuit celesti natiuitate reparatos, si patientia Dei Patris maneat in nobis, si similitudo diuina, quam peccato Adam perdidit, manifestetur, & luceat in actibus nostris.*

S. AMBROSIVS in li. de dignitate cōditionis humanae, c. 2. docet, imaginem Dei sitā esse in natura trium facultatum animae rationalis, memoriae, intelligentiā, voluntatis. Deinde c. 3. docet, similitudinē in iustitia, & probitate consistere: *Quas virtutes, inquit, quanto plus quisque in seipso habet, tanto propius est Deo, & maiorem sui conditoris similitudinē gerit.*

S. BASILIVS ho. 10. Examer. querit, cur Moses, cū dixit: *Faciamus hominē ad imaginē, & similitudinē nostrā;* adiungat continuō, *& creauit Deus hominem ad imaginē suā,* & nihil dicit de similitudine. Respondet, huius rei causam esse. Quoniam imago, quae est ipsa natura mētis, & voluntatis à solo Deo fieri potuit: Similitudo autē, quae in virtute, & probitate cōsistit, à nobis quoq; Deo iuuante, perficitur. Ac inter alia de differentia imaginis, & similitudinis ita loquitur: *Per imaginē anima impressam meae, obtinui rationis vsum: verum Christianus effectus, utique similis efficior Deo.*

S. HIERONYMVS in commētario ad c. 28. Ezechielis, explicans illud: *Tu signaculum similitudinis: Et notandum, inquit, quod imago tunc facta sit tantum, similitudo in Baptismate compleatur.* Quae verba non sic accipienda sunt, quasi in ipsa creatione non accepimus in primo nostro parente similitudinē Dei. Id. n. contrarium esset Scripturā, quae dicit, *ad similitudinē Dei creauit illum,* Gen. 5. & ipsius etiam Hieronymi sententiā repugnaret, qui paulō superius dixerat hominē per **CHRISTVM** recipere similitudinē, quam vitio suo antē perdidit. Itaque in verbis citatis significare voluit, nos ex prima creatione imaginem solū habere, quae vt ipse idem docet in epistola ad Damasum de filio prodigo, in natura liberi arbitrij potissimum sita est, similitudinē autem nō ex prima creatione, sed ex Baptismi regeneratione percipere. Nam tamen Adam initio illam habuerat, tamen peccando, & sibi, & nobis amiserat.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 9. in Gen. *Sicut, inquit, imaginem dixit ob principatus rationem, ita & similitudinē, vt pro viribus humanis similes fiamus Deo, mansuetudine, inquam, & lenitate, & virtutibus Deo similes efficiamur, quod & Christus dicit, similes estote Patri vestro, qui in caelis est.*

S. AVGVSTINVS in li. cōtra Adimantiū, c. 5. *Fili, inquit, Dei sunt homines renouati ad eius imaginē, & similes facti vsq; ad dilectionē inimici.* Quo loco S. Aug. similitudinē in virtute ponit. Dicit verō hominē renouari ad imaginē, nō quod imago perierit, sed quia deformata per peccatum, & obcurata fuerat amissa perfectione, quae illi ex virtutibus accedebat; quam perfectionem imaginis, similitudinē appellamus.

EVCHERIVS li. 1. in Gen. *Inter similitudinē, inquit, & imaginē hoc interest. Imago Dei, omnium, similitudo paucorum. Hic namque imago ab excellentia diuina similitudinis distat, quod imago Dei anima peccatrix esse non desinit: ad Dei autem similitudinē, nisi anima sancta fuerit, nō peruenit, quia illa anima creata est per naturam, hac dabitur conformari per gratiam.*

S. IOANNES DAMASCENVS li. 2. de fide orthodoxa, c. 12. *His, inquit, verbis ad imaginē, vis intelligendi, arbitrijque libertas significatur: his autē, ad similitudinē, virtutis quoad eius fieri potest, expressa similitudo.*

S. BERNARDVS ser. 1. de Annūciatione: *Ad imaginē, inquit, & similitudinē Dei factus est homo, in imagine, arbitrij libertatem, virtutes, habēs in similitudine. Et similitudo quidem perijt veruntamen in imagine pertransit humor. Imago siquidem in gehenna vri poterit, nō exuri, ardere, sed non deleri. Similitudo non sic, sed aut manet in bono, aut si peccauerit anima, mutatur miserabiliter, iumentis insipientibus similata. Similia habet idem auctor in tractatu de gratia, & libero arbitrio.*

Ex his igitur tot Patrum testimonijs cogimur admittere nō esse omninō idem imaginē, & similitudinē, sed **IMAGINEM** ad naturam, **SIMILITUDINEM** ad virtutes pertinere; proinde Adamū peccando non imaginē Dei, sed similitudinē perdidisse, & quia nūc homines nascuntur Adamo similes, in eo quod erat cū filios gigneret post peccatū, nō in eo quod fuerat ante peccatū: propterea rectē concludimus, non fuisse primum hominem creatū quales nūc homines nascuntur, sed cōditionis longē melioris, & felicioris.

Deinde Gen. 2. legimus de primis nostris parentib. *Erāt autē ambo nudi, & nō erubescēbāt.* Huius rei causam Patres assignant, quod primi nostri parētes ante peccatū carerent pudēda illa rebellionē membrorū, ob quam nunc erubescimus, si nudi conspiciamur.

S. AVGVSTINVS li. 14. ciuit. Dei, c. 17. *Sicut, inquit, scriptū est, nudi erant, & nō cōfundebantur: nō quod eis sua nuditas esset incognita, sed turpis nuditas nō dū erat,*

quia nondū libido mēbra illa prater arbitrium cōmonebat: nondum ad hominis inobediētiā redarguendam sua inobediētia caro quodammodo testimonium perhibebat.

S. BERNARDVS ser. I. de Annunciat. Nonne, inquit, contrariam legem inuenerat in membris suis, quos de nouo pudore cōperat nuditatē? Neque his dissimilia scribunt Chrysostomus, Eucherius, Rupertus & alij in comment. 2. c. lib. Geneseos, Gregor. Nazianzenus orat. 2. de Pascha, & Cyrillus Alexandrin. li. 3. in Iulianum. Huc etiam pertinet illud Apostoli Rom. 7. *Iam nō ego operor illud, sed quod habuit in me peccatū.* Vocat. n. peccatum rebellionem carnis, quia ex peccato nata fuerat. Ex quo sequitur vt Adā ante peccatū rebellionē illa caruerit, sine qua nullus iam hominū nascitur. Præterea, *Creauit Deus initio hominem re-ctū, vt legitimus Ecc. 7. & secundum se vestiuit illū virtute.* Eccl. 17. Nunc autem sumus natura filij iræ, vt ait Apostolus ad Ephes. 2. non igitur tales nunc nascimur, qualis initio primus homo conditus fuerat.

Ad hæc, *Fecit Deus hominem inextremabilem,* Sap. 2. & ideo ad præcepti custodiam, pœnam illam comminatus fuerat, *Quacunq; die comederis, morte morieris,* Genes. 2. Quare cum nunc ex ipso ortu mortis debitum circumferamus, neq; vllus sit, qui mortis imperium effugere queat, certè sequitur longè deterioris conditionis esse hominum propagationem, quàm fuerit prima creatio.

Denique planè felicem fuisse vitam duorum illorum hominū, qui paradysum voluptatis ante peccatum securi incolebant breuiter indicat Scriptura diuina 2. c. lib. Gen. quod paulò fufius his verbis explicat S. AVGVSTINVS li. 14. de ciuit. Dei, c. 10. *Quid, inquit, timere vel dolere poterant illi homines in tantorum affluentia bonorum, vbi nec mors metuebatur, nec vlla corporis mala valetudo, nec aberat quicquam, quod bona voluntas adipisceretur, nec inerat, quod carnem animamve hominis feliciter viuētis offenderet?* Et infra: *Quam felices erāt primi homines, & nullis agitabantur perturbationib; animorum; nullis corporum ledebatur incōmodis: tā felix vniuersa societas esset humana, si nec illi malū, quod in posteros traiceret, nec quisquam ex eorū stirpe iniquitatem committeret, quæ damnationem reciperet.*

Vide copiosorem descriptionē felicitatis primorū hominum apud Prosperū in 2. li. de vita contēplatiua, c. 18. At nunc tantam experimur omnes corporis animiq; miseriam, vt Apost. exclamet Rom. 7. *Insuper ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Et ante eum Eccles. c. 40. *Grane ingum super filios Adam a die exitus de ventre matris eorum vsque in diem sepulture in matrem omnium.* Et Iob adhuc antiquior: *Homo (inquit c. 14.) natus de muliere, breui viuēs tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & conteritur, & fugit velut umbra. & nunquam in eodem statu permanet.* Vide plura de hac re in 3. li. de peccato originali, vbi differimus de pœna, & consequentibus malis peccati originalis.

CAPVT III.

Primum hominem gratiam gratum facientem in creatione accepisse.

SEQUITVR nunc altera Propositio: *Primus homo non qualibet animi relictitudinem, sed ipsam etiā gratiam gratū facientem in creatione accepit.* Non desunt quidem Theologi, qui iustitiā originalem primo parenti in creatione cōcessam separent à gratia gratum faciente, ac doceāt accepisse Adamū initio habitum quendam, qui partē inferiorem superiori subijceret, nō tamē accepisse gratiam illā gratum facientē, quæ filios & amicos Dei efficit, quæq; ad vitam æternam promerendā necessaria est. In qua sententia videtur

A fuisse Petrus Lombardus in 2. li. Sen. dist. 24. & qui eum sequitur, Io. Scotus, & alij quidā. Nos Alber. Magnū in cōmen. eiusdem dist. & S. Tho. 1. par. q. 95. ar. 1. & alios sequimur, qui iustitiā originalem cū gratia gratum faciente ita coniungunt, vt obedientia partis inferioris ad superiorem à gratia gratum faciente, quæ partem superiorem Deo obsequentē reddebat, veluti à fonte, & radice dependeat, siue autem gratia gratū faciens dicēda sit pars originalis iustitiæ, siue tantū radix, & causa, non multū referre videtur. Quare id solum probare aggrediemur, primum parentem nostrum cum gratia gratum faciente conditum fuisse.

B Ac primum diuinæ litteræ satis apertè hoc indicat, cum dicunt nos per CHRISTVM renouari ad eam iustitiam, in qua initio conditi sumus: *Renouamini (inquit Apost. ad Eph. 4.) spiritu mentis vestræ & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Qui renouari iubetur, fuit aliquando nouus; quod si renouatio cōsistit in eo, vt induamus hominem CHRISTO similem, creatum secundum Deum, in iustitia, & sanctitate veritatis; sumus igitur aliquando, videlicet in primo nostro parente, homines noui, cōditū secundū Deum in iustitia, & sanctitate veritatis. Dicit autē B. Paulus, *Renouamini spiritu mentis vestræ.* Tvm vt intelligamus in Adamo nō solā carnem, sed etiā mētem nostrā fuisse vitiatam per amissionem gratiæ; Tvm quia nō renouamur in hoc mūdo ad eam innocentiam, quæ fuit in carne primi hominis, sed solum ad eam quæ fuit in mente, expectantes interim redemptionem corporis nostri, vt idem Apostolus ait ad Rom. 8.

C Similis locus est in epist. ad Coloss. c. *Nolite (inquit B. Paulus) mentiri inuicem, expoliates vos veterē hominē cū actibus suis, & induentes nouū, eum qui renouatur in agnitionē, secundū imaginē eius, qui creauit illū.* Homo qui renouatur in agnitionē secundū imaginem Dei, ad quā initio cōditus fuerat, animus noster est, qui per CHRISTI gratiā quotidie proficit in agnitionē Dei, & sanctitate, ac iustitia, & eo modo renouatur in eo diuina imago, quæ per peccatū obscurata fuerat. Ex quo sequitur vt antè vetustatem, & obscurationem istam, fuerit in homine agnitiō Dei, & sanctitas, atque adeo noua, & splēdidissima Dei imago. Neque absimilis est locus ille ex posteriore epistola ad Cor. c. 4. *Sed licet is qui foris est noster homo corrumpitur: tamen is qui intus est renouatur de die in diem.*

D Præter hæc testimonia Scripturæ diuinæ, habemus testimonia Concilij II. ARAVICANI, can. 19. in hæc verba: *Natura humana etiā si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuvante, seruaret: unde cum sine gratia Dei salutem non possit custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?* Ex quo loco colligimus, nos cum per CHRISTI gratiam iustificamur, id reparare, quod in Adamo perdidimus: reparamus autem gratiam gratum facientem, qua filij Dei per adoptionem efficiamur, hanc igitur gratiam perdidimus in Adamo.

E Conciliū TRIDENTINVM ses. 5. in decret. de peccato originis, sic ait: *Si quis nō confitetur primū hominem Adam cū mandatū Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem, & iustitiam, in qua cōstitutus fuerat, amisisse, &c. anathema sit.* Et paulò infra: *Si quis Ade preuentionē sibi soli, & nō eius propagini asserit nouisse, & acceptā à Deo sanctitatē, & iustitiā, quā perdidit, sibi soli, & nō nobis etiā eū perdidisse, &c. anathema sit.* Fuit igitur Adā in paradiso nō solū iustus, sed etiā sanctus: Sanctos autē non facit, nisi Spiritus sanctus per gratiam inhabitans corda hominū, vt S. Basilius docet in lib. de Spiritu sancto ad Amphilochiū, c. 16.

Quare habuit Adam in paradiso Spiritum sanctum inhabitantē. Accedāt nūc testimonia veterū Patrū.

S. IRENEVS l. 3. cōtra h̄eres. c. 37. Adamū ita loquē-
tē inducit: *Quoniā eam quā habui a spiritu sanctitatis
stolam amisi per inobediētā, &c.* Et in eodē li. ca. 20.
antē dixerat: *Vt quod perdidimus in Adā, in Christo
Iesu recuperemus.* Stola sanctitatis a Spiritu sancto ac-
cepta nō videtur aliud significare posse, nisi gratiam,
quæ infunditur in cordibus per Spiritum sanctum.
Præsertim cū hęc sit sanctitas, quā per CHRISTVM
recuperamus. Et Irenæo teste, id recuperemus per
CHRISTVM, quod perdidimus in Adamo.

S. CYPRIANVS ser. 3. qui est de bono patiētia: *Adā,*
inquit, *contra præceptū cœlestē cibi lethalis impatiens in
mortē cecidit, nec acceptā diuinitus gratiā patientia cu-
stode seruauit.* Idē in epi. ad Pompeiū exponit illa ver-
ba Geneseos: *Inspirauit in facie eius spiraculum vitæ.*
de gratia Spiritus sancti, à Deo in animā primi parē-
tis infusa. Quemadmodū etiā ante ipsum eundem
locū exposuerat sanctus Irenæus li. 5. cōtra h̄ereses.

S. BASILIVS hom. in Pf. 48. explicās illud: *Homo cū
in honore esset, &c.* Insufflauit, inquit, *in faciem, hoc est,
proprie gratiæ partē aliquā homini immisit, vt per simile
simile cognoscat.* Idē in li. de Spiritu s̄cto ad Amphilo-
chiū, c. 15. *Per spiritum sanctū, inquit, cōtingit restitū-
tio in paradysum, reditus in adoptionē filiorum, &c.* Fui-
mus igitur ante peccatum Adæ (S. Basilio teste) filij
Dei per adoptionem. Et hom. Quod Deus non sit
auctor malorum, de Adamo sic loquitur: *Quod verò
erat ei præcipuum bonum? affectio Dei, & coniunctio per
dilectionem, &c.* Vide totum hunc locum.

S. AMBROSIVS l. 6. Examer. c. 7. vbi cū multa dixisset
de imagine gratiæ, ac inter cætera docuisset secū-
dū hanc imaginem animā nitere gratiæ virtutū, & lu-
ce pietatis, sapiētia, atque iustitiæ, subiūgit: *Secundū
hanc imaginē Adā ante peccatū, sed vbi lapsus est, depo-
suit imaginē cœlestis, sumpsit terrestris effigiem.* Idem lib.
7. in Luc. c. 47. explicans parabolam Samaritani: *Qui
sunt, inquit, hi latrones, nisi Angeli noctis, & tenebrarū?
Hi ante despoliant, quæ accepimus in dumentā gratiæ spi-
ritualis, & sic vulnera in inferre consueuerūt. Caue ergo ne
antē nuderis sicut Adā antē nudatus est.* Habuit igitur
Adam ante peccatum indumenta gratiæ spiritualis.

S. GREGORIVS NAZIANZENSIS in orat. de Pascha,
enarrans primi hominis creationem, dicit eum fuisse
angelum terrestrem, & eundem spiritum, & carnem,
spiritum propter gratiam, & vt cum Deo maneret,
ac benefactorem glorificaret.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS ho. 16. in Gen. *Vidēs
igitur, inquit, super terrā angelū terrestrem, & inuidia
tabescēs demō malorū auctor, magna vs̄ est machinatio-
ne, vt & hominē gratia Dei priuare, & ingratiū factū iā-
tis bonis per diuinā bonitatem ipsi cōcessis nudare posset.*

S. AVGVSTINVS li. de correptione & gratia, c. 11. *Quid
ergo? Adā non habuit Dei gratiam? imo verò habuit ma-
gnā, sed disparē.* Et infra: *Nec ipsum Deus esse voluit sine
sua gratia, quē reliquit in eius libero arbitrio.* Et li. 11. de
Gen. c. 31. & li. 13. de ciu. Dei, c. 13. *Mox, inquit, vt præ-
ceptū transgressi sunt, intrinsecus gratia deserēte omnino
nudati in sua mēbra oculos iniecerūt.* Quod autē idē S.

Aug. scribit li. de correptione, & gratia, c. 10. sic Deū
cōdidisse Angelos, & primū hominem, vt prius in eis
ostēderet, quid posset eorum liberū arbitriū, deinde
quid posset suæ gratiæ beneficiū, iustitięque iudiciū:
non significat, Angelos, & primū hominē inuitiō, sine
gratia Dei fuisse, (contrariū enim habetur c. seq.) sed
sensus eorum verborum est, primū voluisse Deum
ostēdi in Angelis, & Adamo quid posset liberū arbi-
triū, gratia quidē adiutū, sed in gratia non confirma-
tū: Deinde quid posset gratiæ beneficiū in ijs, qui cō-

firmātur in bono per beatitudinem: quidve iustitiæ
iudicium in obstinatis, atque ad inferos condēnatis.
S. CYRILLVS li. 2. in Ioannē, c. 3. *Fuit, inquit, Adā in
Paradiso, quousq; gratiā creatoris spiritu s̄cto inhabi-
tante seruauit.* Vide eundē li. 1. c. 15. li. 11. c. 25. li. 13. c.
56. & in lib. de adoratione in Spiritu ante medium.

S. LEO Papa serm. 1. de ieiunio decimi mensis: *Ad
quā, inquit, quotidie nos utique reparat gratia saluato-
ris, dū quod cecidit in Adamo primo, erigitur in secundo.*

S. GREGORIVS l. 5. epi. 14. & li. 6. epi. 31. affirmat ani-
mā Adæ statim atque peccauit mortuā esse, nimirum
priuatione gratiæ. Sic enim ipse se declarat, cū ait:
*Nō est eius anima ita mortua, vt nō esset, sed vt beata nō
esset.* Intelligit autē de beatitudine inchoata per gra-
tiā, nō cōsummata per gloriā, nam subiungit cōtinu-
dū: *Qui tamen Adā postmodum per penitentiā ad vitā
redijt.* Vbi idem significat per vitā, quod paulo ante
per beatitudinem: neque dubitari potest, quin post
penitentiā fuerit Adā beatus beatitudine gratiæ, nō
gloriæ. Quod idē colligimus ex verbis superioribus,
vbi S. Gregori⁹ dicit, nos mortuos esse cū Adamo, &
nūc quidē per Christū liberari à morte animæ, post-
modum autē liberādos etiam esse à morte corporis.

Ex his intelligi potest auctorē questionum noui, ac
veteris testamenti non solū non esse S. Augustinū, vt
in titulo eius libri scribitur, sed neque esse hominem
Catholicū, tametsi S. Thom. in 1. par. q. 95. ar. 1. ad 2.
piē eū interpretari conetur. Nā is auctor in q. 123. di-
sertis verbis refellit eos, qui dicunt Adamū accepisse
Spiritū sanctum, & filiū Dei fuisse per adoptionē, &
eā adoptionē, per ipsius Adami inobediētiam perdi-
tā, nos per Christi obediētiam, ac merita recuperare.

Quæ sentētia nō est, vt ille auctor dicit, Patrū quorū-
dam simpliciu, sed Patrum doctissimorū, cūm Græ-
corum, tum Latinorū, & ex Apostolo, vt supra ostē-
dimus, satis apertē colligitur. Neq; in hac re solū au-
ctor ille errasse cōiunctur, sed in alijs etiā plurimis.
Siquidem q. 2. scribit, mundū à Deo conditū ob dia-
boli præsumptionem, q. 21. scribit, scēminam nō esse
creatam ad imaginem Dei, q. 43. scribit, Iephte nullū
habere iustitię testimonium, cūm tamen habeat tam
præclarū apud Apostolū ad Hebræos 11. q. 109. scri-
bit, Melchisedech esse Spiritū sanctū, & Sacerdotē,
nō tamen summū. Quam sententiam reprehendit S.
Hieronym⁹ in epistola ad Euagriū de Melchisedech,
vbi admonet auctorem eius operis, in quo asseritur
Melchisedech esse Spiritū sanctū, esse imperitū sciē-
tia, & sermone. Est autem valdē probabile hunc ip-
sum, de quo agimus, illum esse, quē S. Hieronymus
reprehēdit. Fuit enim hic auctor paulo antiquior S.
Hieron. quippe, qui q. 44. testatur, fluxisse ab excidio
Hierosolymæ vsque ad sua tēpora annos circiter tre-
cētos: & verē imperitū se prodit sciētia, & sermone.

At non sine testimonio Scripturæ affirmat auctor
ille, Adamum Spiritu sancto caruisse. Scribit enim
Apost. in epist. priore ad Cor. c. 15. *Primum hominem,
i. Adamum, factum in animam viuētem, secundum, i.
Christum, in spiritum viuificantem.* RESPONDEO, A-
postolum eo loco conferre corpus recens formatum
Adami, quod animale erat, ciboq; ac potu, vt sustē-
taretur egebat, cum corpore Christi glorioso post
resurrectionē, quod spirituale dici poterat, cūm nec
fami, nec siti, nec vlli corporali necessitati, aut indi-
gentiē subiaceret. Differit enim eo loco B. Paulus de
resurrectione corporum, ac dicit prius esse corpus a-
nimale, deinde corpus spirituale, ac de corpore ani-
mali exponit illa verba Geneseos, *Factus est homo in
animam viuētem,* de corpore spirituali, adiungit ipse,
secundus homo factus est in spiritū viuificantem. Et hęc
est expositio Chrylostomi, Theophylacti, Ambrosij,

Anselmi, Thomæ, & aliorum in commentario eius loci, & S. Augustini in epist. 14. 6. & li. 13. de ciu. Dei, cap. 2. & 23. quamuis autem corpus Adami in paradiso animale fuerit, potuit tamen animus eius spiritualis esse, vt re vera fuit per spiritum sanctum in eius pectore habitantem.

CAPVT IIII.

Non eguisse primum hominem in statu innocentia auxilio speciali, quo excitaretur ad bene operandum, vel ad vitanda peccata.

VT melius intelligatur qualis fuerit gratia primi hominis in statu innocentia, sit propositio tertia. *Primus homo iustitia originali, & habitu gratia gratum faciens ornatus, non eguit auxilio speciali, quo excitaretur ad bene operandum, vel ad vitanda peccata.* Hæc propositio sic explicatur.

Quatuor dona Dei possunt in homine considerari. **PRIMUM** est habitus gratia naturam perficiens, vt pars inferior superiori, & superior Deo subiecta maneat. **SECUNDUM** conseruatio eius habitus, est enim commune omnibus rebus creatis, vt permanere non possint, nisi Deo eas perpetuo cõseruante. **TERTIVM** cooperatio Dei cum homine per auxilium generale in operibus naturalibus, & speciale in supernaturalibus. Neq; enim possunt secundæ causæ operari, nisi cooperante cum eis prima causâ. **QUARTVM** est motio quædam Dei per auxilium excitans, quæ facit hominem vt prioribus donis. Priora enim tria dona, non præstant homini, vt operetur, sed tantum vt possit operari, si velit: quartum autem donum facit hominem velle, & operari. Id quod explicat S. Augustin. in lib. de correptione & gratia c. 12. & lib. 14. de ciuit. Dei, c. 27. per similitudinem alimentorum. Sicut enim qui præbet homini cibos, & relinquit in eius arbitrio, vt comedat, si velit, non præstat ei, vt viuat, sed vt possit viuere, si velit; qui verò nõ solum alicui cibos præbet, sed etiã ipsos in os eius infundit, is non tantum præstat posse viuere, sed etiam viuere: sic & Deus per habitum gratia infusum, & eius habitus conseruationem, & per hoc quod promptus est ad cooperandum, dat homini posse bene operari si velit, nõ tamen dat velle, at speciali illa motione & excitatione vt faciens habitu gratia, dat velle, & operari.

Iam igitur primus homo habuit tria priora dona, quarto non eguit, neq; illud habuit: nos post lapsum eius indigemus omnibus, & omnia de Dei benignitate per **CHRISTI** merita obtinemus. Ratio huius discriminis est, quia primum donum in Adamo non solum mentem subijciebat Deo, sed etiam carnem spiritui, vt supra diximus, proinde nõ impediabatur, nec retardabatur Adam à bono opere, neq; ad peccandum incitabatur per carnalem cõcupiscentiam: in nobis autem primum illud donum mentem subijcit Deo, sed non carnem spiritui, ideo propter carnales illecebras, quæ assidue vel incitat ad peccandum, vel à bono retardant, desidẽsq; ac dormitantes efficiunt egemus auxilio excitante, dirigente, ac protegente.

Hæc omnia ex doctrina S. AVGVSTINI confirmari possunt. Ac **PRIMUM** datum fuisse Adamo donum gratia, quod carnem spiritui, & spiritum Deo subijceret ex multis testimonijs supra probauimus, & insigne est testimonium illud li. 4. in Iulianum, c. vltimo: *Gratia Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus bestialem libidinem non habebat.*

Deinde indignis Adamo **SECUNDO** illo dono, quo conseruationem primi boni diximus contineri, perspicuum est ex lib. 8. de Gen. ad litteram, c. 12.

A vbi sic legimus: *Neque tale aliquid est homo factus, vt deserente eo, qui fecit, possit aliquid agere bene tanquam ex seipso, &c.* Et ponit similitudinem: *Sicut, inquit, aer præsentelumine non factus est lucidus, sed fit, quia si factus esset, non fieret, sed etiam absente lumine lucidus maneret: Sic homo Deo sibi præsenteluminatur, absente autem continuo tenebratur, à quo non locorum interuallis, sed voluntatis auersione disceditur.*

TERTIO autem dono, id est, cooperatione diuina, sine auxilio adiuuante, præter gratiam habitualẽ, opus habuisse Adamum, indicat S. AVGVSTINVS illis verbis in lib. de natura, & gratia, cap. 26. *sicut oculus corporis etiam plenissimẽ sanus, nisi candore lucis, adiutus non potest cernere: sic homo etiam perfectissimẽ iustificatus, nisi aterna luce iustitia diuinitus adiuuetur, recte non potest viuere.* Neq; subtilius inquirendum est

B hoc loco, quomodo lux cooperetur oculo ad videndum. Siquidem S. August. in eo solo similitudinem constituit, quod sicut oculus perfectissimẽ sanus, non potest cernere, nisi extrinsecus adiuuetur: Sic etiam homo plenissimẽ iustificatus, non potest bene viuere, nisi extrinsecus illi adsit cooperatio omnipotentis boni. Neque illud mouere nos debet quod paulò ante à luce similitudinem duxerit Aug. ad probandam conseruationem, nunc ab eadem luce similitudinem petat ad probandam cooperationem. Nam varia sunt rerum earundem proprietates: & ideo ab iisdem rebus varia similitudines trahuntur, prout materia, de qua differitur, locus, tempus, occasio postulant. Sed habemus alia loca præterea ad rem eandem comprobendam. In epist. 106. *Natura humana, si in illa integritate, in qua condita est, permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuuante seruariet.* Et in Enchir. c. 106. *Et si peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum, nõ tamen iustitia retinenda sufficiebat liberum arbitrium, nisi participatione immutabilis boni diuinum adiutorium præberetur.* Et in lib. de correptione & gratia, c. 11. *Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem, in illa quippe cum fecerat, qui fecerat rectum, dederat adiutorium, sine quo in ea nõ possit permanere, si vellet, etc.*

C Deniq; in lib. 14. de ciuit. Dei, c. 27. *Cur non permitteret Deus, vt ab illo primus homo taretur, quãdoquidẽ sic erat institutus, vt si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelum vinceret: Si autem creatorem, atq; adiutorem Deum superbe sibi placendo desereret, vinceretur?*

D **QUARTO** dono, id est, auxilio excitante, & suadente interius, non eguisse, atque ob id eo caruisse Adamum, facile potest intelligi primum ex illis verbis S. Aug. de corrept. & grat. c. 11. *Ille non opus habebat eo adiutorio, quod implorant isti cum dicunt: Video aliam legem in membris meis, &c.* Deinde ex eo quod idem S. Aug. dicit in lib. de bono perseuerantia, c. 7. vbi quærit, An possit homo non peccare, id est, perseuerare in bono, resistere omni tentationi, seruare omnia mandata, &c. & respondet: *Non est hoc in virib. liberi arbitrij, quales nunc sunt: fuerat in homine antequam caderet.* Et in lib. 3. Hipognost. circa principium. *Respondemus, inquit, neminem posse per se sibi, id est, per liberum arbitrium implere quod velit: recte dicimus, nisi protoplastum solum potuisse, cum voluntas liberi arbitrij fuisset sana ei ante culpam.* Et infra loquens de sanitate liberi arbitrij: *Ipsa, inquit, est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si mandata seruare voluisset.*

E In his locis S. Aug. non significat fuisse in virib. liberi arbitrij ante lapsum Adæ perseuerare in bono sine vlla Dei gratia, id enim repugnat plurimis testimonijs paulò antè adductis: neque significat post lapsum Adæ non esse in virib. liberi arbitrij, adiuncta gratia Dei perseuerare in bono. Sed significat, fuisse

in statu innocentiae in virib. liberi arbitrij perseuerare in bono, quia ipsa etiam gratia, sine qua perseuerare non potuisset, erat in potestate liberi arbitrij. Nam gratia habitualis iam illi aderat, eaque uti poterat cum volebat; conseruatio quoque gratiae non deerat, nec defutura erat, nisi ipse sponte à Deo recedere voluisset: cooperatio diuina promptissima erat, sed in actu primo (ut sic loquar) illi assistens, non in actu secundo, nisi cum ipsi Adamo operati aliquid libuisset.

Dicitur autem post lapsum Adæ in viribus liberi nostri arbitrij non esse perseuerare in bono, quia praeter gratiam habitualement, conseruationem, & cooperationem in actu primo, egemus ob naturam corruptionem vocatione, & suasionem interna, quae non est in nostra potestate, quamuis enim consentire vocationi sit in nostra potestate, tamen ipsum vocari, & praesertim sic vocari, ut Deus videt nobis aptum, congruumque esse, ut vocationi non resistamus, sine dubio non est in nostra potestate. Sed de his plura suo loco dicemus. Illud hic satis est didicisse ex doctrina S. Augustini. non eguisse Adamum vlla gratia praeter eam, quae illi semper aderat, quaeque quodammodo in eius erat potestate. Quocirca in lib. de corrept. & grat. c. 12. & lib. 14. de ciuit. Dei, c. 27. comparat gratiam, & omnia auxilia concessa primo homini, cum alimentis, quibus utimur, si volumus, non utimur, si non volumus. Et in iisdem locis saepius repetit, habuisse primum hominem gratiam, qua posset perseuerare, si vellet, ut autem vellet, relictum fuisse in eius libero arbitrio. Neque ab hac sententia dissentiunt Theologi Scholastici, ut videre est apud Magistrum in lib. 2. Sent. dist. 24. §. 4. S. Bonauent. in eadem dist. q. 2. Gregorium Ariminensem dist. 29. q. 1. art. 1. conclus. 3. & S. Thom. in 1. 2. q. 109. art. 9.

CAPVT V.

Supernaturale donum fuisse rectitudinem, quam primus homo in creatione accepit.

PROPOSITIONEM primam, secundam & tertiam, quae erat aduersus Pelagianos, satis (ut opinor) pro instituta breuitate, probauimus. Nunc postrema, contra Lutheranos asserenda & confirmanda est.

QUARTO igitur Propositio haec esse potest: *Rectitudo illa cum qua Adam creatus fuit, & sine qua post eius lapsum homines omnes nascuntur, donum supernaturale fuit.* Haec est aduersus hereticos huius temporis. Sed antequam probetur, explicanda est.

Sciendum igitur est PRIMO, hominem naturaliter constare ex carne, & spiritu, & ideo partim cum bestiis, partim cum Angelis communicare naturam, & quidem ratione carnis, & communionis cum bestiis, habere propensionem quandam ad bonum corporale, & sensibile, in quod fertur per sensum, & appetitum: ratione spiritus & communionis cum Angelis, habere propensionem ad bonum spirituale, & intelligibile, in quod fertur per intelligentiam & voluntatem. Ex his autem diuersis, vel contrariis propensionibus existere in vno eodemque homine pugnam quaedam, & ex ea pugna ingentem bene agendi difficultatem, dum vna propensio alteram impedit.

Sciendum SECUNDO, diuinam prouidentiam initio creationis ut remedium adhiberet huic morbo, seu langori naturae humanae, qui ex conditione materiae oriebatur, addidisse homini donum quoddam insigne, iustitiam videlicet originalem, qua veluti aureo quodam frano pars inferiori parti superiori, & pars superior Deo facile subiecta contineretur. Sic

A autem subiectam fuisse carnem spiritui, ut non posset ipso inuito moueri, neque ei rebellis fieri, nisi ipse fieret rebellis Deo: in potestate tamen spiritus fuisse, rebellem Deo fieri, & non fieri.

Sciendum TERTIO, multis modis dici aliquid naturale, PRIMUM enim naturale dicitur id omne, quod habetur à natiuitate, qua significatione dicitur natura filij irae, Ephes. 2. & hoc modo iustitiam originale fatemur dici posse naturalem. Sed haec significatio ad quaestionem praesentem non pertinet, propterea quod naturale hoc modo acceptum non opponitur supernaturali, cum tamen naturalia, quae supernaturalia dona possint haberi à natiuitate, ut notum est.

B SECUNDO naturale dici potest id, quod est naturae consentaneum, quodque eam non destruit, sed ornat ac perficit. Qua notione S. Aug. lib. de Spiritu & littera, cap. 27. dictum esse docet ab Apostolo: *Gentes quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt*, Rom. 2. Quia enim vitium est contra naturam, gratia verò sanat naturam, cum ex gratia lex impletur, naturaliter impleri non ineptè dici potest. Ceterum de naturali hoc modo accepto, nulla quaestio est, cum eiusmodi naturale non supernaturali, sed ei quod est contra naturam opponatur, & non solum iustitia originalis, sed etiam donum quodcumque, & ipsa etiam vita aeterna hoc modo dicenda sit naturalis.

C TERTIO dicitur naturale, quod tamen donum sit gratuitum, tamen naturam iuuat, ac perficit in operibus naturalibus, neque eam eleuat ad opera vlla supernaturalia. Et hoc modo iustitia originalis, si distincta esse intelligatur à gratia gratum faciente, donum naturale dici potest, ut loquitur Andreas Vega lib. 2. in Concil. Trid. cap. 11.

QUARTO naturale vocatur, quod aut est pars naturae, aut fluit à principiis naturae. Qua significatione corpus & animus, facultates quoque tum sentiendi, tum intelligendi, & operationes, quae ab iisdem facultatibus exercentur, naturalia esse dicuntur. Atque haec est significatio de qua hoc loco proprie disputamus, & naturali hoc modo considerato, valde proprie opponitur supernaturale.

D Potest autem duobus modis dici aliquid supernaturale, per se, & per accidens. PER SE dicitur supernaturale, quod ex genere suo non est aptum fluere ex principiis naturae, qualis fuit ascensio Heliae igneo curru in caelum, robur Sampsonis, & alia id genus. PER ACCIDENS supernaturale vocatur quod interdum obtinetur diuino miraculo, licet alioqui ex naturae principiis fluere soleat. Talis fuit sensus videndi, quem Dominus caeco nato restituit, sapientia diuinitus Salomoni tributa, & alia non pauca, quae in Scripturis leguntur.

E Iam igitur aduersarij censent, rectitudinem illam, in qua creatus est Adam, fuisse illi naturalem hoc vltimo modo, nimirum quod fuerit velut quaedam sanitas debita naturae, aptaque nasci ex ipsa natura bene constituta, id est, non corrupta: & nunc hominibus qui eam rectitudinem amiserunt in Adamo, deesse bonum aliquod naturale, quale deesset pecudi si caeca, vel claudicans, vel febricitans nasceretur. Et si nunc alicui homini originalis illa iustitia diuinitus redderetur, dicerent eam esse donum supernaturale per accidens, non per se, ut diximus de oculis reddicis caeco nato.

Nos verò existimamus rectitudinem illam etiam partis inferioris, fuisse donum supernaturale, & quidem per se, non per accidens, ita ut neque ex naturae principiis fluxerit, neque potuerit fluere. Et quia donum illud supernaturale erat, ut statim probaturi sumus, eo

remoto, natura humana sibi relicta, pugna illam experiri cepit partis inferioris cū superiore, quę naturalis futura erat, id est, ex conditione materię sequutura, nisi Deus iustitię donum homini addidisset.

Quare nō magis differt status homini post lapsum Adę à statu eiusdem in puris naturalibus quàm differat spoliatus à nudo, neq; deterior est humana natura, si culpam originalem detrahas, neque magis ignorantia, & infirmitate laborat, quàm esset & laboraret in puris naturalibus condita. Proinde corruptio naturę, non ex alicuius doni naturalis carentia, neque ex alicuius malę qualitatis accessu, sed ex sola doni supernaturalis ob Adę peccatū amissione profluxit. Quę sententia communis est Doctorum Scholasticorum veterum, & recentiorum. Neque enim, quod nos docemus, ex vno Dominico à Soro accepimus, neque contrarium scripsit S. Thomas cū cæteris probatoribus auctoribus (vt quidam viri alioqui insigniter eruditi censent) sed, vt dixi, est hæc sententia communior, vt testimonia, quę subiungimus, indicabunt.

Primum igitur S. Thom. 1. p. q. 95. art. 1. sic loquitur de rectitudine cū qua cōditus fuit Adam: *Manifestū, inquit, est, quod illa subiectio corporis ad animā, & inferiorū viriū ad rationē, nō erat naturalis; alioqui post peccatū mansisset, cū etiā in demonibus data naturalia post peccatū permāserint.* Et infra: *Ex quo datur intelligi, si deserere gratia soluta est obediētia carnis ad animā, quod per gratiā in anima existētē inferiora ei subdatur.* Ex hoc loco apertē discim⁹ hominē in puris naturalibus conditū, habiturū fuisse rebellionē illam carnis ad Spiritū, quā nunc post amissum iustitię originalis donū omnes experimur. Quandoquidem obediētia carnis ad Spiritū nō fuit in primo homine naturalis, sed supernaturalis, & gratuita. Proinde iustitia originalis diuinitus homini collata nō cōseruauit solū, sed attulit, & fecit rectitudinē partis inferioris.

Idē S. Tho. 1. 2. q. 82. art. 1. ad 3. *Ex peccato, inquit, originali sequitur aliqua inclinatio in actū inordinatū, non directē sed indirectē scilicet, per remotionem prohibentis, id est, originalis iustitię, quę prohibebat inordinatos motus.* Fuissent igitur in homine inordinati motus, nisi donū supernaturale accessisset. Idem auctor 1. 2. q. 87. art. 7. dicit ex peccato originali factū esse, vt natura humana sibi ipsi relinqueretur destituta auxilio iustitię originalis. Idem auctor in q. 4. de malo, art. 1. sic loquitur: *Est autem considerandum, quod primo homini in sua institutione datum fuerat diuinitus quoddam supernaturale donū, scilicet originalis iustitię, per quam ratio subdebaturo Deo, & inferiores vires rationi, & corpus animę, &c.* Idem auctor lib. 4. contra Gentes, c. 52. *Secundum doctrinam, inquit, fidei ponimus hominem à principio taliter esse institutum, quod quamdiu ratio hominis Deo esset subiecta, & inferiores vires ei sine impedimento deseruirent, & corpus ab eius subiectione impediri nō posset per aliquod impedimentum corporale, & Deo & sua gratia supplente quod ad hoc perficiendum natura minus habebat.* Idem in 2. Sentent. d. 31. quęst. 1. art. 1. *Deus, inquit, humana natura in sui principio supra conditionem suorum principiorum contulerat, vt esset in ratione reuerentia quedam originalis iustitię, quam sine aliqua resistentia imprimere posset inferioribus viribus. Quia hoc gratis collatum fuerat, ideo iuste per ingratiitudinem inobediētię subtrahitum est. Unde factum est, vt primo homine peccante natura humana qua in ipso erat, sibi ipsi relinqueretur, vt consideret secundum conditionem suorum principiorum.* Natura igitur humana talis nunc est ex sententia S. Thomę, qualis fuisset si donum illud supernaturale nunquam habuisset, eo excepto, quod nunc est

A pœna ex peccato inflicta, quod tunc ex natura, & conditione materię profluxisset.

Neq; his repugnat, quod idem S. Thom. docet 1. 2. q. 82. art. 3. ad primum, concupiscere esse homini naturale in quātum est secundum ordinem rationis; inesse autem homini contra naturam in quantum transcendit limites rationis. Neque enim his verbis significatur non fuisse futuram in homine cōdito in puris naturalibus concupiscentiam transcendentem limites rationis; contrarium enim expressē docuit S. Thomas, cū ait, ordinatos motus consequutos esse ex peccato originali, tanquā ex remouente prohibens. Id igitur significatur istam cōcupiscentiam non fuisse futuram, & bonum aliquod naturale, sed vt langorem, & vitium naturę, non ex intentione conditoris, sed ex conditione materię consequens, quale vitium est in gladio ferreo, subiectū esse rubigini. Omne enim vitium contra naturā dici potest.

B Multō minus his repugnat quod scribit S. Thom. in 1. 2. q. 85. art. 1. & 2. per peccatum non solū priuari hominem donis supernaturalibus, sed etiam diminui bonum naturę. Nam in eo loco non disputat S. Thom. de peccato originis in specie, sed de peccato in vniuersum, ac dicit, bonū naturę diminui per peccatum, quia ex actu peccandi oritur in eo, qui peccat inclinatio ad idem peccatum, & per hoc diminuitur inclinatio ad virtutem oppositam, quę inclinatio ad virtutem bonorum naturę dici potest.

C Ex qua generali doctrina sequitur, vt est peccato actuali oriatur propēsis actualis ad idem peccatum: (vt idem auctor disertis verbis docet in eadem q. 85. art. 3.) ex peccato autem originali, quod nō in actu, sed in habitu consistit, non oriatur directē vlla inclinatio ad malum, sed indirectē (vt S. Tho. loquitur) tanquam ex remouente prohibens. Atque hæc sunt vulnera singularum potentiārū, de quibus loquitur idem S. Tho. 1. 2. q. 85. art. 3. quia enim iustitia originalis languorem illum impediēbat, qui in natura humana existere potuisset ex conditione materię, ideo remoto originalis iustitię dono, languor ille se prodidit; & factum est vitium peccati, quod languor naturę esse potuisset.

D Deniq; eam esse sententiam S. Thomę, quam nos diximus, perspicuum esse potest ex omnibus eius interpretibus. Omnes enim communi consensu docent, rectitudinem primi hominis effectū fuisse doni cuiusdā supernaturalis, & eo dono remoto mansisse naturā, qualis esset, si in puris naturalibus condita fuisset, quod attinet ad motus inordinatos partis inferioris: Vide Ioan. Capreol. in 2. Sent. dist. 30. q. 5. art. 1. Thom. Caietan. 1. 2. q. 85. art. 3. ad 2. dubium, & q. 109. art. 2. Francisc. Ferrarien. in comment. 4. lib. contra Gentes, c. 52. Denique Conradum Kœllium, & Bartholomæum Medinam 1. 2. q. 85. art. 3. & 6. qui auctor postremus addit hanc esse communem sententiam omnium Theologorum.

E Et certē Ioan. Scotus disertis verbis eam docet, cū sic loquitur in 2. Sent. dist. 29. quęst. vnica. *Potest dici ergo, quod si originalis iustitię habuit illū effectum, facere scilicet perfectam tranquillitatem in anima quantum ad omnes potētiās, ita quod natura inferior non inclinaretur contra iudicium superioris, aut si inclinaretur quantum est ex se, posset tamen ordinari, & regulari sine difficultate superioris, & sine tristitia inferioris: cū hoc non habuerit potentia facta in puris naturalibus, necesse est ipsum ponere donum supernaturale, quod sit illa tranquillitas perfecta in anima.*

Nec minus apertē docet eam Durandus in 2. Sēt. dist. 20. q. 5. vbi cū dixisset, iustitiam originalem propriē esse rectum ordinem virium inferiorum, &

superiorum, ita inferiores superioribus subiectæ essent. infra nu. 7. sic loquitur. *Iustitia originalis quamuis esset conditio corporalis, erat tamen merè donum Dei, & non proprietatis naturalis, alioquin mansisset post peccatum, sicut natura māsū cum suis naturalibus proprietatibus: ergo iustitia originalis non fuisse trās fusa à parente in prolem, sed fuisse proli à Deo infusa, sicut patribus fuit à Deo gratia collata: & dist. 30. q. 1. admittit cum sancto Thoma, mortem, & ceteros defectus humanos, in quos per Adæ peccatum incurrimus, esse à natura, vt à causa per se, à culpa verò sicut à causa remouente prohibens, quia videlicet per culpam Adæ amissimus donum iustitiæ originalis, quæ defectus illos prohibebat. Idem apertissimè docent Gabriel. in 2. dist. 30. q. 1. Marsilius in 2. q. 18. & 19. & alij, quos longum esset, & minimè necessarium huc adducere.*

Porrò veteribus Scholasticis consentiunt recentiores Doctores: ac vt paucos de multis proferam, Ioan. Driedo lib. 1. de gratia, & libero arbitrio, c. 3. part. 4. in fine. *Ex horum, inquit, consideratione facile potest quis intelligere temperaturam illam, seu consonantiam omnium virium sub imperio rationis, non fuisse hominis secundum naturam eius constitutam ex anima rationali & carne, sed secundum peculiarem gratiam Dei dantis primo homini, vt inquit Sapiens, virtutem continendi omnia, per quam nō solum inferiores anime vires, sed & totum corpus continebatur sub rationalis anime imperio, per quam & corporales defectus, vt mors, morbi, & humorum corruptiones poterant cohiberi. Per peccatum autē amissa virtute hac, quæ erat originalis iustitia, iam natura humana sibi relicta secundum diuersitatem naturalium complexionum diuersimodè mouetur.*

Ruardus Tapper in defensione articuli secundi, ponit aliquot propositiones de peccato originali. Quarum duas hic adscribā, secundā & tertiam. Secunda propositio hæc est. *Fide firma & infallibili credendum est, quod viriū rebellio, & motiones inordinatæ, ignorantia, infirmitates, mors, & vniuersæ miseria, quas patiuntur homines, sunt pœna peccati, & non naturales hominis conditi conditiones.* Tertia propositio hæc: *Vniuersa hæc mala potuissent esse naturales hominis conditiones, et proprietates, vt si homines creasset sine gratia & iustitia originali, quæ sola impediabat, ne hæc mala essent in homine, sine qua sequuta fuissent principia nature, sicut & nunc sequuntur naturam ab ea destitutam, quemadmodum earum plurima sunt in ceteris animalibus.* Hæc ille.

Andreas Vega lib. 2. in Concilium Tridentinum, c. 11. *Ipsa, inquit, lex mēbrorum, carnis scilicet rebellio ad Spiritum, ex conditione est natura nostra, & non ex aliqua mala qualitate transfusa in nos à parentibus nostris, vt comuniter docent Scholastici contra Gregorium Ariminensem, & perinde atque in nobis, fuissent in omnibus creatis puris naturalibus. Habēt tamen hæc in nobis rationem pœna, quam non haberēt in creatis in puris naturalibus, quia Deus hos defectus naturales reformauerat per iustitiam originalem, quam perdidimus per peccatum.* Vide in eandem sententiam Dominicum à Soto lib. 1. de natura & gratia, cap. 13. Albertum Pighium controuersia prima, & alios.

Denique nescio, quomodo possit vllus hoc tempore Catholicus dubitare, fuerit ne primi hominis integritas naturalis, an supernaturalis, cum, vt supra notauimus, duo summi Pontifices, Pius V. & Greg. XIII. articulum illum dāauerint. *Integritas prima conditionis non fuit indebita natura humana ex alia ratio, sed naturalis eius conditio.*

CAPVT VI.

Probatum veritas quartæ propositionis.

NVNC tandem Propositio quarta superiore capite explicata, ex diuinis litteris, veterum testimonij & argumētis ex ratione ductis, comprobanda est. Quo loco illud animaduertere oportebit testimonij omnibus nostram sententiam confirmari, quæ vel ostendūt integritatem primi hominis fuisse supernaturalem, vel certè donum aliquod supernaturale primo homini fuisse collatum: vt rumq; enim in cōtrouersiam venit, & suos habet oppugnatores.

PRIMUM igitur sacræ litteræ, quid ea conditione suæ naturæ sit homo indicant illis verbis: *Puluis es, & in puluerem reuertaris, Genesis tertio: hæc enim est sententia illorum verborum: quamquam te valde gloriosum mea benignitate effecerim, ita vt posses neque mortem, neq; mala vlla formidare, tamen ex natura tua puluis eras, mortalis, fragilis, doloribus, laboribusque obnoxius: & quia dono illo meo superaddito culpa tua spoliatus es, & in statū tuum naturale recidisti, ideo nunc etiam puluis es, & in puluerem reuertaris.* Ad hæc in Psal. 8. describitur his verbis hominis prima creatio. *Quid est homo, quia memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eū? minuisisti eum paulo minus ab Angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum.* Casus autem eiusdem describitur in Psal. 48. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: quibus duobus modis indicatur fuisse primum hominem donis supernaturalibus ornatum.* **PRIMUM**, quoniam miratur Prophetæ hominem ferè Angelis æquatam. *Quid est homo, inquit, quod memor es eius: quasi dicere vellet, mirum esse hominē natura sua corporatum, mortalem, animalium ceterorum affectibus obnoxium, ad eam gloriam euectum, vt parum omninò ab Angelis abesset.* **DEINDE** accedit, quod dona alia primo homini initio collata, vocat honorem, & gloriam: honor autem, & gloria sine dubio aliquid extrinsecum, & superadditum designant.

Item Ecclesiastici 17. *Deus creauit hominē de terra, & secundum se vestiuit illum virtute.* Quo loco creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Quemadmodum enim de honore, sic etiam de indumento rectè dici potest esse quid extrinsecum, & superadditum. Quo etiam pertinet parabola de eo qui incidit in latrones, Luc. 10. primum enim despoliauerunt eum, deinde plagis impositis abierunt semiuivum relicto. Vbi non solum intelligimus, ex nomine vestiuit, quæ (vt diximus) extrinsecum quid significat, colligi posse donis supernaturalibus priuatum fuisse primum hominem, sed etiam animaduertimus, plagas naturæ humanæ ex despoliatione cōsequutas esse. Neq; enim sine causa Dominus in parabola illa prius dixit, hominem spoliatum, posterius autem vulneratum fuisse, cum tamen contra accidere soleat in veris latrocinij: nimirū indicare voluit in hoc spiritali latrocinio, ex ipsa amissione iustitiæ originalis nata esse vulnera nostræ naturæ, siquidē, donum illud iustitiæ non solum tegebat, & ornabat, sed etiā curabat, & sanabat languorem illū, qui ex conditione materiæ alioqui pululasset. Proinde ex natura humana dono illo iustitiæ spoliata, sibiq; relicta cōtinuò plagæ illæ, & vulnera eruperunt. Quæ omnes ex Adamo nati experimur.

Porrò parabolam istam de iactura donorum, & virtutum, quam primus homo peccando fecit, exponunt communi consensu Patres, S. Ambr. Beda, Theophylactus, & S. Basilius, quem in catena citat

S. Thomas in commentario huius loci, necnon S. August. lib. 2. quæstionum Euangelicarum, q. 19. & S. Bernard. ser. 1. de Annunciatōe.

Accedant SECUNDO testimonia veterum Patrum. S. Dionysius Areopagita, lib. de diuinis nominibus, c. 4. part. 4. de dæmonibus loquens: *Nec Angelica, inquit, munera his tributa aliquādo permixta, sed integra sunt, penitusque conspicua.* Quæ verba ita edisserit in commētario eius loci Marcellus Ficinus: *Sicut, inquit, nocturnus aer tenebrosus, nō quia vel rem nouam subeat, vel naturā amittat suam: Sed quia deest ei solis lumen, quod rem per se tenebrosam efficit lucidam: sic animus, ac dæmō malus cognominatur, non propterea quod vel naturale quicquā perdat, vel suscipiat alienū, sed quia deficit à beneficio Dei munere.* Hæc ille.

Atq; hinc acceperunt Scholastici Theologi communem illam sententiam. Naturalia in dæmonibus post casum (Dionysio teste) māfisse integra. Quod idem sine dubio de homine quoq; intelligi debeat. Quod si naturalia in Angelo, & homine post lapsum integra remanserunt, & satis constat, iustitiam, in qua conditi sunt in eis post lapsum non māfisse, certè manifestè sequitur, iustitiam illam Angelo & homini naturalem non fuisse.

Neq; repugnat quod hoc loco ex Dionysio docemus, naturalia in Angelo, & homine post lapsum integra remansisse, cum eo, quod supra non semel docuimus naturam nostram per Adæ peccatum vulneratam, & corruptam esse: nam eadem nostra, & dæmonū natura, si referatur ad eum statum, in quo esse potuisset, si in puris naturalibus creata fuisset, integra dici debet: & in hoc sensu integra dicitur à Dionysio, & Theologis. Si verò statum illum respiciamus, ad quem benignitate conditoris fuerat euecta, vulnerata, & corrupta dicenda est. Exemplum huius rei habemus in Sampsonē, qui post crines resectos cum insignem illam fortitudinem diuinitus acceptā amisisset, infirmus factus dicitur, non quod esset iam infirmior, quàm homines vt plurimum esse soleant, sed quod esset iam infirmior, quàm ipse antea fuisset.

S. Basilius in libro de Spiritu sancto ad Amphilo-chium, c. 16. *Sanctificatio, inquit, non est absque Spiritu, non enim natura sancta sunt cælorum virtutes, sed iuxta proportionem eminentiæ inter ipsas, sanctificationis mensuram à spiritu sancto habent.* Hæc ille. Neq; dubitari potest, quin quod de Angelis S. Basil. scripsit, idem in primū hominē aptè conueniat. Quare non natura sanctus fuit primus homo dum paradysum incoleret, sed à Spiritu sancto mensuram sanctificationis acceperat: proinde iustitia illa originalis, diuināque similitudo, qua præditus erat, non conditio naturalis, sed donum supernaturale fuit.

S. Ioannes Chrysostomus homil. 15. in Genes. de Adamo, & Eua, qui cum nudi essent, tamen ob iustitiam originalem non erubescerāt, ita loquitur: *Gloria, inquit, que supernè venerat, vestiti erant.* Vbi vides iustitiam originalem comparari indumento, & indumento supernè venienti: vt intelligas eam non ex naturæ principijs, sed è celo, ac supra naturæ conditionem primis parentibus accessisse.

S. Cyrillus lib. 1. in Ioan. c. 9. de Adamo loquens, *Participatione, inquit, luminis splendet super naturam suam glorificantis Dei gratia, & varijs donorum ornamentis ascendens.* Et infrà: *Misericors enim verè Dominus est, qui creaturam paruam, atque abiectam, secundum naturam, magnam atque mirabilem suam efficit bonitate.* Et c. 13. *Creatura cum serua sit, nutu solum & voluntate Patris ad supernaturalia vocatur.* Et in li. de ador. in Spiritu ante medium. *Vbi, inquit, Deo con-*

ditore animal hoc, id est, homo, sue naturæ rationibus absolutum est, accipit statim similitudinem ad illum. Denique in lib. quod Spiritus sit Deus, prope initium: *Cum, inquit, posse facere, & concedere creaturis dignitatem, que creaturam excedit, amplius sit, quàm ferat creaturarum natura: & Spiritus deificet, quomodo esset creatura, & non magis Deus, vtpotè Deificus?* Ex his S. Cyrilli doctissimi hominis testimonijs apertissimè discimus, Adam præter naturalia ornamenta, multa etiam dona supernaturalia accepisse, & naturam humanam, per se paruam, atque abiectam esse, sed conditoris benignitate ad ingentem gloriam exaltari. Neque his dissimilia tradunt Patres Latini.

S. Ambrosius in lib. de Isaaca, & anima, c. 5. *Nec Adam, inquit, nudus erat quando eum innocentia vestiebat.* Et li. 2. de Iacob, & beata vita, c. 5. *Sic, inquit, dispoliatus Adam, nudus inuentus est.* Et lib. de Helia, & ieiunio, c. 4. *Opertus, inquit, erat Adam virtutum velamine, priusquam præuaricaretur, sed tanquam exutus præuaricatione, vidit se esse nudum, quia indumentum quod habebat, amiserat.* Innocentiæ autem illius vestem, non naturalem, sed gratuitam fuisse indicat tum ipsa vestis appellatio, quæ superadditum quid significat, tum id quod idē auctor scribit li. 7. in Luc. c. 47. vbi explicans parabolā eius, qui incidit in latrones, & eam applicans ad Adam, & nos omnes: *Qui sunt, inquit, isti latrones nisi Angeli noctis, & tenebrarum? Hi ante despoliant, que accepimus indumenta gratia spiritualis, & sic vulnera inferre consueverunt.*

Et in lib. de Paradiso, c. 14. *Quid est, inquit, Adā ubi es? id est, non in quo, sed in quibus es: non ergo interrogatio est, sed increpatio, de quibus (inquit) bonis, de qua beatitudine, de qua gratia, in quā miseriam recidisti.*

S. Hieronymus in c. 3. Osee: *Dæmones, inquit, qui lapsi sūt à propria dignitate, & nihil antique gratia possidentes, aridi sunt, & veteri siccitate marcetes.* Ex quo loco habem⁹, Angelos per peccatū dona supernaturalia perdidisse. Si enim nomine gratiæ dona naturalia intelligeremus, consequens esset, vt Angeli nihil naturalium donorum post peccatum retinerent, atq; ad eò ad nihilum redacti essent. Est autem eadem ratio hominum, & Angelorum, vt aduersarij consentunt, & colligitur ex S. August. lib. de correptione & gratia, c. 10. & 11. non igitur negandum est homines per lapsum Adæ, dona supernaturalia amisisse.

S. Augustinus lib. 12. de ciuit. Dei, c. 9. de Angelis ita loquitur: *Simul in eis condens naturam, & largiens gratiam.* Vbi apertissimè distinguit in Angelis naturam à gratia, & lib. 13. c. 13. de primis nostris parentibus sic ait: *Posteaquam præcepti transgressio facta est, gratia deserente diuina, de corporum suorum nuditate confusi sunt.* Et lib. 11. de Gen. c. 31. *Mox, inquit, vt præceptum transgressi sunt, intrinsecus gratia deserente, omnino nudati in sua membra oculos iniecerunt.* Et lib. 4. in Iulian. c. vlt. *Quid est, inquit, gustato cibo prohibito nuditas indicata, nisi peccato nudatum quod gratia contegebat? gratia quippe Dei magna ibi erat, vbi terrenū, & animale corpus, bestialem libidinem nō habebat. Qui ergo vestitus gratia, non habebat in suo corpore quod puderet, spoliatus gratia sensit quod operire deberet.*

Vides in his locis, semper ab August. innocentiam illam, iustitiamque originalem primi hominis, gratiam nominari. Vides item eam indumento, quod superadditur extrinsecus humano corpori perpetuo comparari. Vides denique bestialem libidinem terreno, & animali corpori naturaliter conuenire, & ideo non ex natura, sed ex magna Dei gratia corpus Adami terrenum, & animale libidine illa in statu innocentia caruisse. A D D E quod idem S. Aug. lib. 3. de lib. arbitrio, c. 20. 22. & 24. non obscurè docet,

potuisse creari hominem sine iustitia originali, neque eum locum in retractationibus correxit, sed confirmavit potius, cum in lib. 1. *Retractationum*, c. 9. ita loquutus est: *Ignorantia, & difficultas, etiam si essent hominis primordia naturalia, nec si culpandus Deus, sed laudandus esset. At si iustitia originali naturalis esset, non potuisset homo sine ea creari, nisi Deus rem naturaliter mancā, & imperfectam sponte condere voluisset, quod abhorrere videtur ab eius sapientia, & bonitate: Dei enim perfecta sunt opera, Deut. 32.*

S. Anselmus in lib. de conceptu virginali, & peccato originali, c. 22. de Adamo sic loquitur: *Quonia, inquit, in tanta gratia celsitudine positus, quae bona sibi & alijs seruanda acceperat, sponte deseruit, idcirco filij seruando abstulit.*

Denique S. Bernardus in serm. de Annuntiatione dicit, Adamum praevaticando amisisse indumenta virtutum, & similitudinem ad Deum, non autem imaginem diuinam: *quia illa (vt ipse loquitur) non erat assuta, sed insita, atque ipsi impressa natura.* Quocirca ex testimonio S. Bernardi iustitia, caeteraque virtutes, quarum iacturam primus homo peccando fecit, non erant insita, & impressa ipsi naturae, vt sunt dona naturalia, sed extrinsecus assuta, ac superaddita, vt sunt dona supernaturalia. Atque haec ex Patribus sufficiant. Addamus nunc argumenta ex ratione petita.

PRIMA ratio. Naturale est corpori animali sensu & appetitu praedito, concupiscere bonu sensibile, naturale est spiritui rationali concupiscere bonum spirituale, quare si fiat vna natura ex spiritu rationali, & corpore animali conflata, naturale erit illi habere diuersas & inter se pugnantis propensiones. Quod igitur primi parentes nostri ante peccatum pugna ista diuersarum appetitionum carerent, donum erat supernaturale, non conditio naturalis.

SECUNDA ratio. Si corruptio, quae nunc est in natura humana, non est consecuta ex sola remotioe doni supernaturalis, neque fuisset in homine in puris naturalibus condito; quareo causam eius, aliqua enim causa esse debet rebellionis carnis ad spiritum. Respondent quidam, causam esse Deum: at Scripturae passim reclamant, quae concupiscentiam non esse ex Deo, multis in locis testatur. Ioa. in epi. 1. c. 2. dicit, concupiscentiam non esse ex patre, sed ex mundo. Iacob. in epi. sua c. 1. scribit, neminem a Deo tentari, sed a concupiscentia sua, quod certe non scriberet, si concupiscentia ipsa, quae fons est tentationum, a Deo nobis esset inserta. Lex, *Non concupisces* sancta, & bona, quam & legem mentis Apostolus vocat ad Romanos septimo, sine dubio est a Deo: quomodo igitur lex membrorum, quae illi repugnat, est a Deo? & quomodo iubet Deus vt non faciamus quod ipse in pena peccati cogit nos facere?

Porro S. Augustinus scribit quidem multis in locis inobedientiam carnis a Deo retributam homini in pena peccati, sed explicat id factum esse per ablationem gratiae, non per immissionem concupiscentiae. Sic enim loquitur lib. 11. de Gen. c. 31. *Mox vt praecipuum transgressi sunt, intrinsecus gratia deserente omnino nudati, in sua membra oculos iniecerunt.* Et lib. 4. in Iulian. c. 13. *Non in fructu,* inquit, *ligni fuit libido: & ideo bonum erat lignum, sed mala est inobedientia libidinis, quae aduersus hominis inobedientiam, quam in ligno admisit, Deo deserente surrexit.* Audis, Deo deserente, non Deo inferente libidinem surrexisse? Et similiter loquitur in alijs locis supra citatis. Quemadmodum etiam cum idem August. docet, peccatum aliquando poenam esse peccati, & per hoc a Deo, a

quo est omnis iusta poena, non intelligit peccatu esse a Deo inferente malitiam, sed non impariando misericordiam, li. 5. in Iulian. c. 3. *Cum inquit, dicitur homo tradi desiderijs suis, inde fit reus, quia deseruit a Deo cedit eis atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur, & fit ei peccatum consequens precedentis poena peccati.* Et in epi. 105. ad Sixtum: *Non obdurat Deus impariando malitiam, sed non impariando misericordiam.* Et tract. 53. in Ioan. *Sic excacat, sic obdurat Deus, deserendo, & non adiuvando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.* Itaque non est Deus concupiscentiae suae corruptionis nostrae naturae causa, nisi vt remoues, prohibes, vt S. Th. loquitur in locis supra citatis.

Omitto sententias illas, quae causam huius corruptionis referunt in pomum vetitum, siue in flatum serpentis, *TVM* quod plane sint improbables, *TVM* quod in disputatione de peccato originis commodius refelli possint. Quare cum nulla possit reddi causa huius corruptionis praeter conditionem materiae, vt causam efficientem, & peccatum Adami vt causam demeritoriam, & diuinam iustitiam dono supernaturali hominem spoliatam vt causam remouentem prohibens, in his est acquiescendum, neque alia causa quaerenda est.

TERTIA ratio. Ex peccatis, quae ab hominibus post lapsum primi hominis committuntur, quamuis plurimis, & grauissimis, amittitur solum donum gratiae supernaturalis, & acquiritur propensio quaedam ad idem peccatum iterum committendum, & minuitur inclinatio ad virtute peccato illi contrariam, sed corrumpitur principium, aut donum aliquod naturale, neque acquiritur, aut augetur propensio ad omnia vitia, neque minuitur inclinatio ad omnes virtutes, vt experientia ipsa testatur. At peccatum Adae cum fuerit certum quoddam & actuale peccatum, & eiusdem generis cuius sunt caetera, quae ab hominibus committuntur, non videtur alium effectum producere potuisse, quam producant caetera, eo excepto, quod illud, vt capitis totius naturae, in omnes posteros redundauit: non igitur probabile est ex peccato Adae naturalia principia, siue dona potuisse corrumpi, neque concupiscentiam illam nasci, quae est propensio ad omnia vitia, nisi ea remoto iustitiae originalis dono, ex ipsa natura composita, ex contrarijs consecuta fuisset.

QUARTA ratio. Si natura humana, qualis nunc est, remota culpa, mala est, & necessario labitur in peccata, & ideo non potuit a Deo creari, vt aduersarij volunt, sine iustitia originali: certe sequitur, non posse hominem mortuum a Deo reuocari ad vitam, nisi praeditum originali iustitia: idem enim sequitur absurdum, siue creetur, siue reparetur a Deo natura mala, & quae necessario peccet. Non enim reparatio illa minus, est opus solius Dei, quam creatio. Et sicut Deus diceretur auctor peccati, si naturam crearet, quae non posset peccata vitare: sic etiam censeretur peccati auctor, si naturam repararet, praesertim solus, & immediata sua actione, quae non posset peccato abstinere. At multos nouimus ex sacris litteris a mortuis excitatos diuina virtute, & ex ijs nonnullos, quos omnino credibile est a peccato originis fuisse purgatos, qualis fuit Lazarus frater Marthae, infantes illi quos, Helias, & Helisaeus a mortuis reuocarunt: qui tamen sine dubitatione vlla etiam in noua illa vitae iustitia originali carebant, & tales erant, quales sunt caeteri qui ex parentum carne per generationem via ordinaria propagantur. Adde, quod ratio a maiori duci potest. Nam si Deus animas iustas Lazari & infantium, de quibus diximus, coniungere potuit corpori mortali, animali, concupiscentiae, & ignorantiae obnoxio: cur non magis potuit initio animas, neque iustas, neque iniustas simili corpori coniungere?

QVINTA ratio propriè pugnat aduersus illos, qui non solum qualemunque rectitudinem, sed etiam omnia dona primis parentibus in creatione concessa naturalia fuisse contendunt. Primi parentes euecti fuere ad eam dignitatè vt essent filij Dei, & Dij quidam, id est, diuinæ confortes naturæ, vt S. Petrus loquitur de ijs, qui iustificantur per Christum. Neque id aduersarij negant, & nos in sequenti disputatione fusiùs comprobabimus: at profectò absurdissimū est, rem creatam, qualis est homo, Deum, vel Dei filium naturaliter facere. Quocirca S. AVGVSTINVS in 3. li. aduersus Maximinū, c. 15. *Ideo, inquit, homo fit gratia filius, quia nō est natura.* Et S. CYRILLVS l. i. in Ioan. c. 18. *Alia, inquit, natura ratio, alia adoptionis, & alia veri filij, alia adoptati.* Sumus autem nos filij Dei adoptione. Verè igitur ac naturaliter ille filius est, per quem nos in filiationem adoptati, & suprā dixerat: *Quoniam gentes filium per fidem receperunt, potestatem etiam accipiunt vt filij Dei fiant, Accipiunt autem à filio, cui soli naturaliter hoc inest.*

CAPVT VII.

Refelluntur argumenta contra superiorem sententiam.

SOLVEMVS nūc aliquot obiectiones, quæ aduersus quartam propositionem fieri solent.

PRIMA obiectio: Si iustitia originalis supernaturalis fuisset; sequeretur concupiscentiam carnis futuram fuisse naturalem, ac per hoc bonam, & à Deo: At Ioan. in 1. epist. c. 2. dicit eam nō esse ex patre, sed ex mundo. Et Paulus ad Rom. 7. dicit se eam odisse: & Aug. li. 6. contra Iulian. c. 5. & alibi multis in locis, probat eam esse malam, ac naturæ contrariam.

RESPONSIO, Concupiscentia carnis nunc quidem pœna peccati est, tamen homini condito in puris naturalibus fuisset sine dubio naturalis, non quidem vt bonū aliquod naturæ, sed vt defectus, & quasi morbus quidam naturæ, ex conditione materiæ consequens. Quare rectissimè dicitur non esse ex Deo, odio, non amore dignam, malam, naturæque contrariam, propter duas causas, primum, quia non ex intentione auctoris naturæ, sed præter eius intentionem in homine extitisset, si in puris naturalibus homo creatus fuisset. Deinde quia Deus illam sustulerat, & ex ipsius hominis culpa locum in nobis habet.

SECUNDA obiectio. S. Augustinus in Enchir. ca. 11. scribit, animorum quæcumque sunt vitia, naturalium esse priuationes bonorum. Sunt autem vulnera nobis ex peccato primi parentis relicta, vitia quædā animorum: igitur ea vulnera naturalium sunt priuationes bonorum: iustitia igitur originalis, & prima illa naturæ humanæ integritas, cui priuatiuè vulnera opponuntur, naturalis erat.

RESPONSIO. Videtur S. Augustinus eo loco per naturalia bona, non formas sed subiecta intelligere, vt sententia eius sit, mala illa quæ dicuntur vitia, priuationes esse naturalium bonorum, quia in bonis naturis insunt, easque contrarijs virtutibus priuant. Nā paulò ante dixerat, eadem forma loquendi vtens, corporales morbos esse priuationes bonorū, quia substantia bona est, quæ accedente morbo sanitate priuatur. Quod si hoc modo accipiamus verba S. Augustini, verissima sunt: neque pugnant contra sententiā nostram, neque enim negamus animos humanos, qui virtutibus priuantur succedentibus vitijs, naturalia bona dici debere, & esse. Præterea loquitur S. Augustinus de vitijs, quæ sunt habitus quidam per iteratos malos actus acquisiti, nō de concupiscentia, ignorantia, infirmitate, & malitia, cum quibus nascimur.

Porrò vitia omnia priuationes sunt naturalium bonorum, id est naturalis rectitudinis, nō qualis in pri-

mo homine fuit, sed qualis esse potuit, si in puris naturalibus conditus fuisset. Natura enim creata sine iustitia, & sine peccato (id enim vocamus in puris naturalibus) suam quandam habet rectitudinem, quatenus videlicet nullam habet vitij curuitatem. Denique si cogermur per naturalia bona apud August. intelligere iustitiam originalem diuinitus datam, & superadditam naturæ, promptum esset respondere donum illud naturale bonum vocari, quia naturam non destruat, sed perficiat: Quemadmodum è contrario vitium dicitur contra naturam, quia naturam non perficit, sed corrumpit.

TERTIA obiectio, S. AVGVSTINVS lib. 12. de Ciuit. Dei, c. 1. sic loquitur de Angelis: *Cum vitium creaturæ Angelica dicitur, quod non adhaeret Deo, hinc apertissime declaratur, eius naturæ vt Deo adhaereat conuenire.* Quod si naturale est Angelo adhærere Deo, certè naturale erit etiam homini: non igitur opus fuit dono aliquo supernaturali vt primus homo Deo adhæreret, ac per hoc iustus & rectus esset.

RESPONSIO. Docet eo loco S. Aug. naturæ Angelicæ conuenire vt per charitatem adhaereat Deo, & in hoc distingui à naturis ratione carentibus, quibus non conuenit, vt per charitatem adhaereant Deo, ac de ipso beatæ sint, quāquam nec miseræ esse possunt. Sed non docet, id Angelorum naturæ naturaliter conuenire, quasi possit Angelus suis solis viribus Deo per charitatem inhærere, aut certè quasi donum charitatis infusè necessariò Angelis debeatur, ita vt naturale non supernaturale; debitum, nō gratuitum dici debeat. Quin potius contrarium disertis verbis docet in eodem li. 12. ca. 9. cum sic loquitur: *Et istam (bonam voluntatem) quis fecerat nisi illo, qui eos cum bona voluntate, id est, cum amore casto, quo illi adhaerēt, creauit, simul in eis & condens naturam, & largiens gratiam?* Et infrā: *Confitendum est igitur, cum debita laude creatoris, non ad solos sanctos homines pertinere, verum etiam de sanctis Angelis posse dici, quod charitas DEI diffusa sit in eis per spiritum sanctum, qui datus est eis.* Hæc ille, qui apertissime distinguit in Angelis naturam à charitate, quam gratiam vocat, & nō per creationem, sed per Spiritus sancti inspirationem diffusam in eis fuisse scribit. Denique nihil aliud hoc loco de Angelis dicit, nisi quod de hominibus dixit libro de prædestinatione Sanctorum, cap. 8. posse habere fidem, & charitatem, naturæ esse hominum, habere autem, gratiæ fidelium.

QVARTA obiectio, S. August. in lib. de correptione & gratia, c. 11. & in Enchirid. c. 106. scribit, felicitatem illam, per quam homo neque peccare, neque mori poterit, id est, vitam æternam nunc esse munus gratiæ quæ merces meriti futura erat, si primus homo in statu innocentie permanisset. Ex quo sequi videtur, vt in statu innocentie nulla gratia opus esset ad vitam æternam promerendam, ac per hoc iustitia originalis, & ipsa charitas, per quam meremur, non donum gratiæ, sed condicio naturalis primis parentibus fuerit.

RESPONSIO. Ex sententia S. Augustini, merita vitæ æternæ vt nobis post lapsum Adæ sunt ex gratia, ita quoque Angelis sanctis, & ipsi Adæ ante lapsum fuerant ex gratia: proinde in omni statu vitæ æternæ & merces est, & gratia. Non potuisse Angelos, aut primum hominem in statu innocentie, meritum vitæ æternæ habere sine gratia, docet Augustinus in iisdem locis, vnde sumpta est obiectio: nam in Enchirid. c. 106. cum dixisset: *Natura humana (felicitatem, qua mori non poterit) est acceptura per gratiā quam suorat si non peccasset, acceptura per meritum, continuo subiungit: Quamuis sine gratia nec tunc ullum*

meritum esse potuisset. Et lib. de correptione & gratia, c. II. de statu primi hominis ante lapsum differens: *Nec ipsum, inquit, Deus esse voluit sine gratia sua, quia liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiuvetur ab omnipotenti bono.* Vides igitur ex Augustino neque Angelis, neque primo homini ante lapsum felicitatē esse potuisse mercedem, & non gratiam, cum sine gratia nulla bona merita habere potuerit. Nobis autem post lapsum Adā vitam æternam nō esse solam gratiam, sed etiam mercedem, docet idem S. Augustinus in epist. 105. ad Sixtum: *Nullane, inquit, sunt merita iustorum? sunt plane, sed ut iusti fierent, merita non fuerunt.* Et infra: *Sicut merito peccati tāquam stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ tāquam stipendium vita æterna.*

Cur ergo (inquires) si & nobis & illis vita æterna est merces, & gratia, S. Augustinus dicit in locis citatis, nobis vitam æternam esse donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat, si Adam non peccasset? **R E S P O N D E O** propter duas causas. **P R I M U M**, quia Angeli, & primus homo ante lapsum habuerunt solū gratiam qua possent bene mereri, & perseverare si vellet, ut autem vellet, relictum est in eorum libero arbitrio; Sancti verò post lapsum Adā nō habent solū gratiam, qua possint benè mereri, & perseverare, si velint, sed habent gratiam quandam potentiorē, qua fit, ut velint, ut S. Augustinus docet libro de correptione, & gratia, c. II. & 12. Itaque respectu huius gratiæ, quæ facit nos velle, & perseverare, dicitur vita æterna nobis donum gratiæ, Angelis autem, & primo homini, si non peccasset, merces meriti: *Quamvis, ut ostēdimus, absolute utriusque sit merces, & gratia.* Quemadmodum autem gratia illa, quæ facit nos velle, non tollat liberum arbitrium, dicemus, postea suo loco.

A L T E R A causa est, quia nos post Adā peccatum indigni facti sumus beatitudine, & digni miseria sempiterna: neque solū non habemus velle bonum, sed neque posse id velle, nisi ex nova Dei benignitate id assequamur. Quare respectu huius novæ benignitatis, qua non egerunt Angeli sancti, neque primus homo si non peccasset, egerunt, dicitur nobis beatitudo donum gratiæ, quæ alioqui merces meriti futura erat. Atque hoc est quod docet S. Augustinus in Enchiridio c. 106. cum ait: *Sed post illam ruinam maior est misericordia Dei, quando & ipsum liberum arbitrium liberandum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum.* Exemplū huius rei esse posset, si Rex quispiam athletas multos ad certamen pro insigni obtinēdo brauii sua benignitate admitteret, eosdemque armis, & ceteris necessariis rebus instrueret: Deinde aliqui ex ijs fortiter pugnando ad palmam pertingerent, alij victi discederent: sed Rex victos illos liberalitate melioribus armis instrueret, atque ad pugnam rursus admitteret, ac demum efficeret, ut ipsi quoque victores euaderent. Tametsi enim absolute brauium omnibus, qui viciissent & merces esset, & gratia; tamen si priores cum posterioribus conferrentur, rectè dici posset, prioribus mercedem meriti, posterioribus donum gratiæ brauium illud fuisse.

Q U I N T A obiectio, S. Augustinus lib. 3. de libero arbitrio, c. 18. sic loquitur: *Approbare falsa pro veris ut erret inuitus, & resistente atque torquente dolore carnalis vinculi non posse à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati.* **R E S P O N D E O**, Loquitur de natura, qualis fuit in primo homine, non qualis esse potuit. Nam in eodem lib. (ut supra notauimus) idem August. scribit: Si ignorantia, & difficultas essent hominis primor-

dia naturalia, non potuisse reprehendi, sed laudari creatorem: Et satis copiosè disputat cap. 20. & seq. potuisse hominē creari, qualis nūc nascitur, etiam si nullum peccatum ante præcessisset.

S E X T A obiectio, S. Leo serm. 13. de passione Domini vocat innocentiam primi hominis naturalem, cum sic ait: *Libertatem itaque innocentia naturalis, quam primorum parentum prauaricatione perdidimus, nulla per Sanctorum præcedentium merita receperunt.* **R E S P O N S I O**. Innocentiam naturalem vocat, quia ab initio conditionis cum ipsa natura tributa, & per modū naturæ in posteros propagāda fuerat. Quemadmodum nunc peccatum originis dici potest naturale, iuxta illud. *Eramus & nos natura filij iræ.* Ephes. 2. Sed sicut peccatum illud, quamuis à natiuitate trahatur, tamen extrinsecus accedit naturæ, non autem ex naturæ principijs fluit: ita quoque donum innocentia originalis, etiam si cum natura transfusum fuisset, non tamen ex naturæ principijs, sed ex munere supernaturalis gratiæ profluxisset.

S E P T I M A obiectio, Concil. Trid. sess. 5. docet, propter peccatū originis incurrisse nos potestatem diaboli, totumque hominem secundum corpus, & animam in deterius esse mutatum. Hoc autem non est solum priuari dono originalis iustitiæ ac gratiæ; nam homo in puris naturalibus sine gratia in potestate diaboli minimè fuisset: nō solū ratione mortalitatis nostræ, sed etiam ratione peccati. **R E S P O N S I O**. Nemo nostrum negat, propter peccatum originis non solū iustitiā originali, & gratia nos esse miserè spoliatos, sed etiam incurrisse in diaboli potestatem, & totum hominem secundum corpus & animam in deterius esse mutatum. Neque illud dicimus, hominem in puris naturalibus conditum futurum fuisse in diaboli potestate, sed futurum fuisse quales nos sumus, quoad mortalitatem corporis, & rebellionem membrorum, ignorantiam, difficultatem, & similia: ac proinde mutationem totius hominis secundum corpus & animam in deterius ex amissione iustitiæ originalis natam esse, ita ut non sit opus, dicere, Deum vel diabolum rebellionem carnis nobis inseruisse, aut nos dedita opera excæcasse, cum ignorantia, & cupiditas, & alia id genus mala ex amissione iustitiæ originalis, ut ex remouente prohibens dimanare potuerint.

O C T A V A obiectio, Naturalem carnis nostræ impetum magis nunc esse rebellem, quàm ante peccatum sine gratia futurus erat, ex doctrina Augustini clarissima argumenta peti possunt. Hæc enim sunt verba Augustini, lib. de correptione & gratia, c. II. *Ille Adam videlicet in bonis sua natura erat, nos in malis natura sumus. Ille non eguit morte Christi, supple, ut sanitatem conseruaret. Nos egemus, supple, ut sanitatem recuperemus, clamante Paulo, Quis me liberabit, &c. Ille non opus habuit adiutorio contra iram carnis, nos illo opus habemus. Ille denique accepit gratiam, qua potuit si vellet, nos accepimus, ut velimus, idque tantum velimus, tantoque ardore diligamus, ut voluntatem contraria concupiscentem voluntate Spiritus vincamus.* Hæc ille. Haud dubiè igitur pura illius naturalia, seclusa gratia, & dono iustitiæ multò erant saniora, & puriora, ut quæ minori remedio conseruabantur, seu perficiebantur, quàm nostra sunt sublata iam gratia.

R E S P O N S I O, ex verbis S. August. non potest vlla ratione colligi naturalē carnis nostræ impetum magis nunc esse rebellem, quàm ante peccatum sine gratia futurus erat; neque illud, pura naturalia fuisse saniora, & puriora ante peccatum, quàm modo sint post peccatum. Nam primum non dicit August. Adamū fuisse in bonis naturæ, nos esse in malis

naturæ. Sed hæc sunt verba eius: *Ille in bonis erat, quæ bonitates sui conditoris acceperat.* Et paulò pòst: *Sancti verò in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc gratia, in malis sunt, &c.* Vbi nulla fit mentio naturæ. Et ex superioribus verbis intelligimus eū loqui de bonis gratiæ, nō naturæ. Sic enim ait: *Quid ergo? Adam non habuit Dei gratiā? imò verò habuit magnā, sed disparē. Ille in bonis erat, quæ bonitates sui conditoris acceperat, &c.* Itaque sensus eorum verborum esse videtur, Adamum fuisse in bonis gratiæ originali; iustitiæ, nos esse in malis, quæ ex amissione gratiæ redūdarūt.

Sed fac, Aug. dixisse, Ille erat in bonis naturæ, nos sumus in malis naturæ; quid inde colliges, nisi Adamum habuisse naturam per supernaturale donum sanatam ab eo morbo, qui ex conditione materiæ nasci potuerat, nos habere naturam dono illo priuatam, ac per hoc naturali ægritudine obnoxiam atque subiectam? Deinde quod addit Aug. Adamum non eguisse morte Christi, nos egere; illam habet causam, quā ibid. idem Aug. indicat, cū ait, nos à reatu hæreditario & proprio Christi sāguine liberari: hinc enim sequitur, vt Adā in illo statu Christi sanguine non egerit, quia nullum habebat reatum hæreditarium, vel proprium, à quo liberāndus esset: nos verò Christi sanguine egeamus, quia reatū proprium, vel hæreditarium omnes habemus. Quid autem hoc pertinet ad probandum, pura naturalia fuisse in primo homine, seclusa gratia, saniora quā nostra sint?

Quod ibid. addit August. Adamum non eguisse adiutorio contra rixam carnis, nihil est mirum, cū in eo iustitia originalis sustulerit rixā carnis; neq; enim scribit August. Adamum in puris naturalibus, seclusa originali iustitia nō opus habuisse adiutorio contra rixam carnis, sed Adamum in illis bonis, id est, in statu illo felicitatis, in quo diuino munere originalis iustitiæ ornatus atque instructus; nullas carnis molestias patiebatur, non habuisse opus illo adiutorio, quod nos assidue imploramus, cū dicimus: *Video aliam legem in membris meis, &c. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Proinde latiore gratia donatus fuit Adam, nos potentiore, quia gratia in illo non solum mentem subijciebat Deo, sed etiam carnem spiritui; in nobis verò relicta pugna carnis cum spiritu, gratia Dei tanto ardore mentem subijcit Deo, vt appetitū inferiorem contraria concupiscentē appetitu superiore vincamus. Hinc deniq; factū est vt placuerit Deo, primo homini iustitia originali prædita dare solum gratiā, qua posset iustitiā operari, si vellet: nobis autem iustitia illa spoliatis dare gratiam potentiorē, qua re ipsa vellemus.

NONA obiectio, In paruulis quam primū adulescunt, maxima vanæ cupiditatis abundantia apparet, suaq; sponte immani impetu in vitia vel omnia, vel plurima præcipites ferūtur. De qua lege August. li. 22. de ciu. Dei, c. 22. Non sic homo in puris naturalibus in lucē editus fuisset, nuda enim in illo fuisset possibilitas peccādi, non præceps aliqua inclinatio.

RESPONDEO. Probāda erat assumptio argumēti. Gratis enim assumitur, nō talem fuisse futurum hominem in puris naturalibus conditum, vt in eo præter peccādi possibilitatē esset etiam præceps in vitia inclinatio, qualis in nobis cernitur post lapsū Adæ. Quin potius apertissima ratio docet, talem omninō fuisse futurum hominem in puris naturalibus, vt in eo esset præceps illa in vitia inclinatio. **TVM** quia obiecta sensuum propinqua, & præsentia sunt, obiecta autē spiritus quodāmodo absentia, ac lōgè remota; **TVM** quia toto infantia & pueritia tēpore vix vllū habemus rationis vsum, ob naturalem organorum indispositionem, sensus autem & appetitus inferior

A quouis tēpore vigent: **TVM** deniq; quia nisi ex materiæ cōditione illa inclinatio ad vitia oriatur, nulla eius causā demonstrari potest, vt suprā ostendimus.

DECIMA obiectio, Si talis sēsualitatis impetus, saltem secūdum quid, & ratione materiæ contra hominis naturā, in primo homine fuisset, tunc sanē etiam ante peccatum corruptam naturam, & ad peccatum allicientem homo habuisset. Sed si hoc ponatur, difficillimū erit Deum excusare, ne sit auctor peccati, qui impetum tam rebellem, & iniquum; ideoq; malum, & quidem peccatum, quia inobedientia quædam est contra dominatū mentis (vt ait August. li. 5. c. 3. contra Iulianum) ipsi naturæ ante vllum hominis demeritum indidit. Sed contrā clamat Scriptura, quod Deus fecerit hominem rectum, vtique sine tali curuitate, ipse autē se immiscuerit infinitis quæstionibus, rixis videlicet, & pugnis carnalibus.

RESPONSI O. In hoc argumento non rectē confunditur status, in quo Adā re ipsa conditus fuit, cum eo in quo cōdi potuisset. Quod enim Scriptura clamat à Deo rectum hominem esse factum, ipsum autem se immiscuisse infinitis quæstionibus, verissimū est, quia Deus hominē (vt sæpè iam diximus) cōdidit vestitum originali iustitia, quæ pacem summam, ac lætissimam inter carnem & spiritum faciebat: ipse verò peccando iustitiam illam amisit, atq; ita pugnam carnis, ac spiritus sibi ipse peperit. Sed si Deus hominem in puris naturalibus condidisset, fecisset quidem rectum in eo sensu, quia nullum ei vitiosum habitum in se uisset, sed obnoxium tamen rebellionī carnis ad spiritum.

Neq; propterea difficile est demonstrare quemadmodum Deus non sit auctor peccati. **PRIMUM** enim rebellionem illam Deus non fecisset, etiam si hominem in puris naturalibus condidisset, sed ea præter intentionem agentis ex conditione materiæ consequuta fuisset. Nam neque faber ferrarius rectē dici potest auctor rubiginis, quam gladius ferreus contrahit, tamen si gladium ferreum ipse fecerit. **DEINDE** rebellio illa nec propriè peccatum est (vt in libris de peccato originis demonstrabimus, vbi etiam locum Augustini in argumento adductum exponemus) nec necessariò ad peccatum inducit, vt S. August. disputat in lib. 3. de libero arbitrio. Nam vel homini creato in puris naturalibus Deus præberet auxilium, quo posset concupiscentiam cōercere, aut certè cupiditatibus eius non cōsentire, vel non præberet: Si præberet nō necessariò homo cōcupiscentiæ cederet; Si non præberet, cederet quidē, sed non sua culpa cederet, proinde nec peccaret. Atque hoc ipsum his verbis S. Augustinus scribit in lib. de correptione & gratia, c. 11. *Si autem hoc adiutorium vel Angelo, vel homini quam primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, vt sine diuino adiutorio posset manere si vellet, nō vtiq; sua culpa cecidisset: adiutorium quippe defuisset, sine quo manere nō possent.*

VNDECIMA obiectio. Contra accusatores naturæ solent Patres peccati originis corruptelam nostro vitio inuectam opponere, non ipsam naturam, vt faciunt Ethnici, nouercam vocare. Vide Augustinum lib. 4. in Iulianum: lib. 2. c. 22. de peccatorum meritis, & remissione. Et lib. 14. cap. 17. de ciuit. Dei. **RESPONSI O.** Rectè Patres docent non esse naturam accusandam, sed in originale peccatum nostrarum omnium ærumnarum causam referendā. Nam (vt suprā non semel diximus) Deus hominem in ipsa conditione felicissimum fecerat, sed eundem hominem sua inobedientia miserimum reddidit.

At, inquit, quod Philosophi Ethnici naturam accusent, eamque nobis non parentem, sed nouercam

fuisse dicant, argumēto est naturam humanam qualis nunc est, non talem esse, qualis naturaliter esse deberet. **R E S P O N D E O**, Philosophos Ethnicos contraria de natura nostra sensisse, vt ostendit Theodor. li. 5. ad Græcos. Alij enim hominē miserimum, alij felicissimū à natura conditum disserebāt. Tullius in 3. lib. de Republica, apud Augustinum li. 4. in Iulianum, c. 12. naturam nobis nouercam fuisse queritur. Contrā Plato in tertio item de Republica scribit, hominem per corpus fieri posse beatum esseq; animātum omnium felicissimum. Nec minus Galenus in libris de partibus, passim celebrat auctore naturā, vt qui cum hominum genere præclarissimè egerit.

Porro cur Philosophi Ethnici inter se de natura humana dissenserint, causa esse potuit, quia nonnulli spectarunt in homine in puris naturalibus cōstituto, multa egregia bona, quæ in eo inesse, ac mirificè elucere nemo inficiari potest. Alij mentis oculos conuertunt ad eos defectus, qui ex conditione materiæ præter intentionem agentis in hominis natura existunt, & quoniam æquum esse censebant, vt naturæ auctor hos etiam defectus suo beneficio summoueret, ignorabant autem quod nos ex diuinis scripturis didicimus, defectus illos à Deo in primi hominis cōditione sublato rursus in pœnam peccati ex conditione materiæ oriri permittos, ideo S. August. in 4. lib. aduersus Iulianum, cap. 12. rectè scripsit, Philosophos, qui naturam nouercam appellabant, rem vidisse, causam ignorasse.

D V O D E C I M A obiectio. Concupiscentiæ carnalis inordinati motus maximè in genitalibus apparent. Sed illorum ante peccatum nullus fuisset inordinatus motus, sed generationi seruisset sine vllō libidinis actu, vt longa disputatione contra Pelagianos demonstrat August. Ergo nec alius vllus concupiscentiæ contra rationem impetus in puris naturalibus locum habere potuit. **R E S P O N D E O**, Assumptio argumenti probanda fuerat. Nam S. August. longa disputatione contra Pelagianos, demonstrat quidem non fuisse in primo homine iustitia originali prædito vllum libidinis æstū, de qua re nulla apud nos dubitatio est: non tamen demonstrat, in puris naturalibus nullum futurum fuisse æstum libidinis, sed contrarium potius demonstrat in tot locis à nobis suprā citatis. Quare conclusio illa. (Ergo nec alius vllus concupiscentiæ contra rationem impetus in puris naturalibus locum habere potuit) nec Augustino, nec veritati consentanea est.

Addi potest obiectio **D E C I M A T E R T I A** in hunc modum, Æterna beatitudo finis est hominis naturalis, vt S. Thomas docet in prima parte, quæst. 12. art. 1. debuit igitur homo media naturalia habere ad eum finem consequendum; alioqui rebus omnibus esset inferior & abiectior, cum res cæteræ fines suos proprijs, ac naturalibus viribus assequantur. Iustitia ergo, & cæteræ virtutes, quæ ad beatitudinem adipiscendam necessaria sunt, primo homini naturalia fuerunt.

R E S P O N D E O, Non parua quæstio est, sitne semperiterna beatitudo, quæ in visione Dei sita est, finis hominis naturalis, an supernaturalis. Sed quia non multum facit ad rem nostram illius quæstionis explicatio, admissa parte affirmante: **R E S P O N D E O**, Beatitudinem finem hominis naturalem esse quoad appetitum, non quoad consecutionem. Neq; est aut nouum, aut hominis natura indignū, vt naturaliter appetat, quod non nisi supernaturali auxilio cōsequi valeat. Non est, in quā, nouū, siquidē animæ hominū solutæ corporibus naturalē habent ordinem, & propensionem ad corpora, quorum formæ fuerunt, nec

tamen iterum cōiungi corporibus sine supernaturali auxilio poterunt. Non est autē natura humana indignum, sed cōtra potius ad maximam eius pertinet dignitatem, quod ad sublimiorem finem cōdita sit, quàm vt eū solis naturæ suæ viribus attingere possit.

D I C E T fortasse quispiam, Esto, egeat homo supernaturalibus medijs: tamen id sequetur, vt non potuerit sine medijs illis creati, ac per hoc non potuerit talis creati, qualis nunc nascitur, neque enim ad finem inferiorem condi potuit, nisi natura eius mutaretur, neq; negari media potuerunt ad finem naturalem obtinendum.

R E S P O N D E O, æquum omninò fuisse, vt Deus homini ad finem tam sublimem ordinato media necessaria non negaret: tamen nihil absurdi sequuturum, si negasset. Nam tamen si summa illa beatitudo sit finis hominis naturalis, tamen est finis improporcionatus, & præter eum habet homo alium finem naturalem sibi omnino proporcionatum, qui est ratiocinando inquirere veritatem: Quare potuit Deus hominem per naturalia media ad finem naturæ suæ proporcionatum perducere: nec altius euehere. Cuius rei exemplum habemus in vesperilione, qui naturalem habet capacitatem, & appetitum vidēdi solem, & tamen credibile est nunquam futurum, vt is videat solem, sed lumen tantum debile ac subobscurum, quod est obiectum oculorum eius non solum naturale, sed etiam proporcionatum.

C A P V T V I I I .

Adamum, eiusque posteros nequaquam mori potuisse, nisi peccassent.

D I S S E R V I M V S hactenus de donis supernaturalibus, quæ ad animum primi hominis in statu innocentie pertinebant. Nunc de corporis immortalitate disputandum erit. **D V O** siquidem errores quemadmodum de iustitia originali, ita etiam de corporis immortalitate reperiuntur.

P R I O R fuit Pelagianorum, qui affirmabant hominem fuisse moriturum, etiam si non peccasset, vt S. August. testatur in lib. de hæres. c. 88. Ad quem errorem proximè accessit August. Eugub. in annotationibus ad 2. cap. Gen. scribit enim ex Adami lapsu genus humanum in mortem animæ, non corporis incurrisse, & fuisse hominem moriturū, quamuis non peccasset. Addit tamen se id, si fortè contra fidem sit, omninò damnare ac retractare.

P O S T E R I O R eorū est, qui nō solum docent, hominem nisi peccasset, non moriturum: sed etiam illam eius immortalitatem naturalem dicendam esse volūt, non supernaturalem. Quæ sentētia videtur sequi ex illa, quam suprā refutauimus de iustitia originali. Et huc pertinet, art. 75. eorum, quos nuper Pius V. & Gregorius XIII. damnauerunt. Sic enim habet: *Immortalitas primi hominis nō erat gratiæ beneficium, sed naturalis eius cōditio.* Nos igitur vtrūq; errorem breuiter confutabimus, ac primum ex scripturis, ex Patrū testimonijs, ex ratione ipsa perspicuè demonstrabimus, mortem pœnam esse peccati ac per hoc neq; Adamū, neq; eius posteros potuisse mori, nisi culpa præcederet. **D E I N D E** probabimus, hanc primi hominis immortalitatem nō naturalem, sed supernaturalem, non debitam, sed gratuitam, non naturæ conditionem, sed gratiæ beneficium esse nominandam.

Quod igitur ad **P R I M V M** attinet, mortem pœnam esse peccati, colligitur ex verbis illis Gen. 2. *Quacūq; die comederis, morte morieris.* Quorsū enim mortis cōminatio in præuaricationis pœnā, si Adam etiam nō peccando moriturus erat? Respōdebant olim Pelagiani (teste S. Augustino li. 1. de peccatorum meritis

& remissione, c. 2.) hunc locum de morte animæ non de morte corporis intelligendum esse, quemadmodum intelligimus illud, *sine mortuos sepelire mortuos suos*. Sed refellit S. Augustinus hanc explicationem ex verbis illis Gen. 3. *Pulvis es, & in puluerem reuerteris*. Dominus enim his verbis Adamum damnat ad eam pœnam, quam illi fuerat antea cõminatus. Proinde vnus locus alium explicat. Certum autẽ est, corpus, non animam, ex puluere factũ esse, & per mortem in puluerem rediturum. Quare B. Hieronym. in quæstionibus Hebraicis laudat Symmachum, quod hoc loco verterit, quacũq; comederis, mortalis eris, quia videlicet Adam per transgressionem non erat continuo moriturus, sed certẽ morti obnoxius futurus.

Neq; his repugnat quod S. Grego. lib. 5. epist. 14. exponat hunc locum de morte animæ: Nã de vtraq; morte intelligi potest, & plenus commentarius erit, si explicationem Augustini & Gregorij coniungentes dicantur, Deum minatum esse Adamo mortem animæ, & consequenter necessitatẽ moriendi etiam corporaliter, cum immortalitas corporis (vt paulò post demonstrabimus) ex vita animæ, id est, ex Dei gratia, & amicitia dependeret. Imò S. August. lib. 3. de ciuit. Dei, c. 12. hunc locum de triplici morte intelligit propter eandem rationẽ, quia vna est causa alterius, de morte videlicet animæ per amissionem gratiæ, de morte corporis per amissionem animæ, & de morte nouissima per amissionem gloriæ. Et antecum S. Ambr. in lib. de paradiso, cap. 9. scribit, ideo dictum esse *morte morieris*, & nõ simpliciter *morieris*, quia de morte corporis, & animæ sermo erat.

Sed præter hunc locum, habemus alia multa, eaq; tam perspicua, vt nullo modo in aliam sententiã detorqueri valeant: quid enim apertius illis verbis? Sapient. 1. *Deus mortem non fecit*. Et Sap. 2. *Deus creauit hominẽ inexterminabilem: inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbem terrarum*. Et Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors*. Et Rom. 6. *Stipendiũ peccati mors*. Et Rom. 8. *Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuũ est, propter peccatum, &c.* Notat autem S. Aug. lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, ca. 5. Apostolum noluisse dicere, corpus mortale est propter peccatum, sed mortuũ, quia etiam ante peccatum corpus Adami erat aliquo modo mortale, sed per peccatum coniectum est in necessitatẽ inuitabilem moriendi. Id autem quod necessariò breui futurum est, quodque iam imminet, vilitatẽ dicitur factum. Denique 1. Cor. 15. S. Apostolus non semel repetit hanc veritatẽ, cum ait: *In Adamo omnes moriuntur*. Et: *Per hominem mors*. Et: *Stimulus mortis peccatũ est*.

His accedunt Conciliorum definitiones. Sic enim legimus in Concil. Mileuitano, canone 1. *Placuit, vt quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita vt siue peccaret, siue non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate nature, anathema sit*. Et in Concil. Arausicano, can. 2. *Si quis soli Adæ prauaricationem suam, non etiam eius propaginẽ asserit nocuisse, aut certẽ mortem tantum corporis, quæ pœna peccati est, non autem & peccatum, quod mors est animæ, per vnum hominem in omne genus humanum transisse testatur, iniustitiam Deo dabit, contradicens Apostolo dicenti; Per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt*. Atque his similia leguntur in Concilio Trident. sess. 5.

Accedat VLTIMO (vt Patrum testimonia, quæ obuia sunt, omittamus) argumentum ex ratione peti- tum. Non potest homo defungi vita, nisi vno ex his quatuor modis, vt scilicet aut externa vi opprima-

tur, aut fame, sitiue deficiat, aut morbis ex interna humorum intemperie extingatur, aut tandem senio contabescat. At primus homo sapiẽtissimus erat, & rebus omnibus, quæ infrã ipsum erant, liberẽ dominabatur, vt perspicuũ est ex nominib; quæ animãtibus omnibus imposuit, & ex illa Dei voce: *Domina- mini piscibus maris, & volatilibus cœli, &c.* Gen. 1. & 2. Quare nouerat omnia nõxia, & ea vitare poterat, & debebat, & nisi vitasset, peccatum haud dubiẽ commisisset, ac proinde nõ in statu innocentia perijisset.

Ne autem dormienti noxium aliquid accideret, aut alio modo Adam extrinsecus læderetur, vigilabat oculus diuinæ prouidentia, & Angelorum custodia. Quod enim de homine iusto legimus: *Domini custodiet te ab omni malo*. Psal. 120. Et: *Angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis*. Psal. 90. dubitari nõ potest, quin etiam de Adamo, quo tempore iustus, & amicus Dei erat, dici potuisset.

Vt autẽ ciborum inopia homo nõ moreretur, prouiderat Deus multos arborum fructus, ex quibus si vesci nollet ad vitam sustentandam, planẽ peccaret. Nã & Deus dixerat: *De omni ligno comede, &c.* Gen. 2. Et ratio naturalis, id est, lex diuina in corde scripta dictabat necessariũ esse vti cibis, quos deo creauerat.

Ad hæc, ne ex humorum intẽperie morbi, ac mors accidere possẽt, data fuerat homini iustitia originalis, quæ nõ solũ appetitum inferiorẽ rationi, sed etiã corp; animę perfectẽ subiciebat, vt homo in eo statu felicitatis incredibili pace intus & extra frueretur.

Denique ne senio ex debilitate virtutis nutrientis contabesceret, ac deficeret, constituerat Deus, AVT per vsum ligni vitæ corroborare vim nutrientem, AVT antẽ trãsferre homines ad statum gloriæ, quàm senescendi tempus accederet. Loquor autem sub disunctione, quia duæ sunt opinioniones de vfu ligni vitæ, vt in vltimo capite demonstrabitur.

CAPVT IX.

Immortalitatem primi hominis supernaturalem fuisse, non naturalem.

AM vero primi hominis immortalitatem supernaturalem fuisse, nõ naturalem, constans est sanctorum Patrum sententia. S. August. lib. 6. de Genesi ad litteram, c. 25. *Aliud est, inquit, non posse mori, aliud posse non mori, secundũ quendam modũ primus creatus est homo immortalis, quod ei prestabatur de ligno vite, non de constitutione nature*. Et paulò post: *Mortalis ergo erat cõditiõne corporis animalis, immortalis autẽ beneficio cõditoris*. Lib. 13. de ciu. Dei, c. 20. loquẽs de immortalitate primorum hominum: *Qui status, inquit, eis de ligno vite, quod in medio paradisi cũ arbore vite a simul erat, mirabili Dei gratia prestabatur*. Et li. 1. de pecc. merit. & remis. c. 4. *Si Deus, inquit, Israëli- tarum vestimentis, & calceamentis prestauit, quod per tot annos non sunt obruta, quid mirum si obedienti hominẽ eiusdẽ potentia prestaretur, vt animale, & mortale habẽs corpus, haberet in eo quendam statum, quo sine defectu esset annosus, tẽpore quo Deus vellet à mortalitate ad immortalitatẽ sine media morte venturus? Sicut enim hæc ipsa caro, quã nũc habemus, non ideo nõ est vulnerabilis, quia nõ est necesse, vt vulneretur: Sic illa non ideo nõ fuit mortalis, quia nõ erat necesse vt moreretur. Talẽ puto habitudinẽ adhuc in corpore animali, atq; mortali etiã illis, qui sine morte hinc trãslati sunt, fuisse cõcessam. Neque enim Henoch & Helius per tã longã etatẽ senectute marcuerũt*.

Hoc loco multis modis docet August. primi nostri parẽtis corpus natura sua fuisse mortale, sola autem gratia conditoris immortale. PRIMO, quia cõparat immortalitatem primi hominis cum vestimentis, &

calceamentis Israëlitarum, quæ in solitudine per annos quadraginta obtrita non sunt. Neq; enim dubitari potest, quin ea vestimenta, & calceamenta naturaliter corrupti debuissent. **S E C V N D O**, quia comparat statû primi hominis ante peccatum cum statu Henoch, & Heliæ, quos certum est corpus habere mortale, & aliquãdo moriturû, tamen si diuina gratia per tot sæculorû curricula conseruetur. **T E R T I O**, quia bis terve dicit, corp^o primi hominis fuisse mortale, & à mortalitate ad immortalitatē quãdoq; sine media morte venturum. Quod si mortale erat, certè natura mortale erat, nisi quis ita desipiat, vt mortalitatē primi hominis adscribat gratiæ, immortalitatē nature. **Q V A R T O**, quia dicit, sic fuisse mortale corp^o illud, quãuis nunquam moriturum, quemadmodum caro nostra vulnerabilis est, quãuis nō sit eã necesse vulnerari. Caro autē nostra natura vulnerabilis est, sed diligenti custodia fieri potest, vt nūquam vulneretur: Igitur & illud corpus natura mortale erat, sed diuina gratia futurum erat, vt nunquam moreretur.

S. CYRILLVS lib. 1. in Ioan. c. 15. *Rationale, inquit, animal homo à Deo productus, quia natura sua incorruptibilis, atq; perpetuus esse nō poterat, spiritu vitæ signatus, immortalitatis bonū super naturā suam consequutus est.* Eandem sententiã habent Theologi Scholastici cum Magistro Sent. lib. 2. dist. 19. quam etiam ratio euidens, ac certa confirmat. **N A M** cum hominis natura ex cōtrarijs elementis, atq; humoribus constet, intrinsecam potētiam ad corruptionē habet: proinde immortalitas est ei præter naturam, vel potius supra naturā, mortalitas autem naturalis. **P R Æ T E R E A** homo in statu innocentia generabilis erat, cum ei dictum esset Gen. 1. *Crescite & multiplicamini*: igitur & corruptibilis natura sua, quamuis diuino beneficio futurum erat vt non corruperetur. **I T E M** in statu innocentia natura humana cibo & potu indigebat, vt perspicuum est ex c. 1. Gen. vbi dantur herbe, atq; arborum fructus tum homini, tum animantibus cæteris in escam: At corpus, quod cibo indiget, vt conseruetur, & si non alatur, perit, certè mortale natura sua esse conuincitur. Huc **D E N I Q V E** pertinet locus ille Scripturæ Gen. 3. *Puluis es, & in puluerem reuertēris*, vt suprā initio disputationis deduximus.

O B I J C I E T aliquis testimonium **S. Aug.** ex li. 23. de ciuit. Dei, c. 15. vbi sic legimus: *Constat inter Christianos veraciter Catholicam tenentes fidem, etiam ipsam nobis corporis mortem, non lege natura, sed merito inflatam esse peccati.* **R E S P O N D E O**, significat his verbis **S. August.** moriēdi necessitatem, quæ ex natura hominis secutura erat, per Dei gratiam fuisse sublatam, & idē mortem, quæ nunc regnat in nobis, non lege naturæ, sed merito inflatam esse peccati.

S E C V N D O posset objici testimoniū Concilij II. Arausicani, can. 2. vbi dicuntur iniustitiã Deo dare, qui asserūt homines morituros fuisse, quamuis non peccassent. Nam si morshomini naturalis esset, profectò sine vlla Dei iniustitia homines mori possent: quẽadmodum animantia cætera sine vlla Dei iniustitia moriuntur. **R E S P O N D E O**, Si in puris naturalibus homo fuisset conditus, potuisset vtq; sine vlla Dei iustitia mori: quia verò Dei benignitate moriēdi necessitas ab hominis natura sublata, & in peccati stipendium cōmutata fuerat: non potuit sine iniustitia fieri, vt homo sine vllo culpæ merito moreretur. **P R Æ T E R E A** mors, quæ homini in puris naturalibus condito natura debitū fuisset, nunc sine dubio pœna est: Pœna autem iusta esse non potest, nisi quam culpa præcessit. Quare iniustitiam nunc Deo daret, qui diceret hominem ex naturæ debito, non ex peccati merito vitam finire.

A Objici posset **V L T I M O**, Animam rationalem natura immortalem esse, proinde corpus illi dandum fuisse, quod esset naturaliter immortale, ac per hoc immortalitatem homini naturalem esse, mortalitatem autem præter naturam. **R E S P O N D E O**, Animæ rationali, quæ immortalis est, corpus immortale aptissimè congruebat: quia tamen eadem anima corporis forma est, simpliciter ei corpus attribuendum fuit, quod esset aptū ad functiones, quas eadem anima in corpore exercere debebat. Porro functiones, quas nūc exercemus, & quæ nobis etiam in statu innocentia exercendæ fuissent, requirunt corpus ex cōtrarijs humoribus & qualitatibus tēperatū, ex qua tēperatione moriēdi necessitas naturaliter sequitur. Itaq; absolutè corpus primi hominis natura sua mortale, dici debuit per gratiã opificis immortale.

C A P V T X.

Paradisum terrestrem, corporalemque fuisse, in quo Adam in statu innocentia habitauit.

D I S S E R V I M V S hastenus de gratia, & de immortalitate primi hominis, id est, de bonis animi, & corporis eidē à conditore concessis: nūc de bonis externis, de paradiso, & ligno vitæ breuiter differemus.

Est autem **P R I M A** quæstio, *Fueritne Paradisus locus aliquis verus, & corporalis, vt Scriptura in libro Geneseos significare videtur, an potius spiritualis: ac* (vt sic loquar) *allegoricus.* Non defuerunt ex veteribus, qui totam illam historiam de paradiso, de fluminibus, & arboribus destruere, & in meras allegorias transmutare vulerint. Nota est sententia Philonis Hebræi in lib. 1. Allegoariarum, Valentini Hæresiarchæ apud Iræneum lib. 1. aduersus hæreses, c. 1. ante medium, & Origenis commentarios libri Geneseos. Sed nostro sæculo (quod mirum videri debet) sententiam olim à Patribus damnatam, iterum reuocauit ad lucem, ac propugnare conatus est **Franciscus Georgius** in tom. 1. problematum, exponens illa verba: *Plantauerat Dominus paradisum voluptatis, Genes. 2.* Et in Harmonia mundi, cant. 1. tom. 7. cap. 21. cuius rationes paulò post refellemus.

C Igitur paradisum locum fuisse corporeum, plantis veris corporatisq; plenū, & vero fonte fluminibusq; irriguum, probare possumus. **P R I M O** ex diuinis litteris, quæ ita describūt Paradisum, vt ambigi nō possit quin sit locus verus & corporalis, Gen. 2. *Plantauerat autē Dominus Deus paradisu voluptatis à principio, & in eo posuit hominē, quẽ formauerat.* At plātari corporū est, & homo corporalis, & animalis, qualē fuisse Adamū omnes fatentur; in loco vero & corporali poni debuit. Item ibid. additur: *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigadu paradisu, qui inde diuiditur in quatuor capita, nomē vni Phison, &c.* At flumina ista vera, corporalia, aspectabilia, nauigabilia, & potabilia sūt, vt perspicuū est de Euphrate, & Tigri notissimis, maximisq; fluminibus. **R V R S V S**, c. 3. Adā & Eua absconderūt se inter ligna paradisi, cōsueruntq; sibi perizomata de folijs ficus. Erāt igitur in paradiso vera, & corporalia ligna, inter quæ latere poterāt homines veri, & corporales: erant etiam folia ficulnea vera, quibus vera hominū mēbra tegi poterant. **D E N I Q** ibid. legimus eiectū fuisse Adamū de paradiso, custodiãq; Angelorum adhibitam, ne aditus ei pateret ad lignum vitæ. At si lignū vitæ fuisset solum spiritale, sapiētia videlicet, aut virtus aliqua, vt quidam somniant, tanta diligentia Deus non cauisset, ne ad ipsum hominibus aditus pateret. Siquidem in libro Prouerb. c. 3. vbi sapientia dicitur lignum vitæ, passim homines inuitantur ad sapientiam & virtutem.

Accedant **S E C V N D O** testimonia Patrum, qui

sententiam Origenis, ut planè erroneam, & cum orthodoxa fide pugnantem refellunt. S. METHODIUS apud Epiphanium in hæresi, quæ est 64. *Paradisus, inquit, unde in primo parente eiecti sumus, ex hac terra palam est locus eximius ad iucundam quietem, & vitam meliorem sanctis destinatus. Ab ipso Tigris, & Euphrates, & reliqui fluij, qui illic profunduntur, hic apparent fluxionum excursus in nostrum continentem inundantes: non enim ex supernis de cælis effunduntur, ac eliduntur: nam neque sustinere potuisset terra, ut tantum aqua molem aceruatim ex alto dilabentem susciperet, &c.*

S. EPIPHANIUS in epist. ad Ioan. Episcopum Hierosoly. *Quis, inquit, audiat in tertio cælo donantem nobis Origenem paradisum, & illum, quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, & omnes arbores quæ scribuntur in Genesi sic allegoricè intelligentem, quod scilicet arbores angelica fortitudines sint, cum hoc veritas non recipiat?*

S. HIERONYMUS in epist. ad Pammachium de erroribus Ioan. Hierosol. enumerâs Origenis errores: *Sextus, inquit, quod sic paradisum allegorizet, ut historia auferat veritatē, pro arboribus angelos, pro fluminibus virtutes cælestes intelligens, totamq; paradisi continentiam tropologica interpretatione subuertens. Et in comment. c. 10. Dan. exponens illud: in Die autē vicesima & quarta mensis primi, erā iuxta fluiuiū magnum qui est Tigris. Unde, inquit, eorum deliramenta conticescant, qui umbras & imagines in veritate quæretes, ipsam conantur euertere veritatem, ut flumina, & arbores, & paradisum putent allegoria legibus se debere subuere.*

S. IOANNES CHRISOSTOMUS hom. 13. in Gen. *Idcirco, inquit, nomen loci Scripturis inseruit B. Moses, ut non liceat nugari volentibus imponere simpliciorū auribus, ac dicere, nullū esse in terra hortū, quem dicūt paradisum, sed in cælo, & fabulas quasdā eiusmodi somnariæ.*

S. AVGVSTINVS lib. 13. de ciuit. Dei, c. 21. posteaquam pluribus verbis confutauerat eos, qui paradisum ita spiritualem faciebāt, ut corporalem esse negarent, concludit hoc modo: *Hæc & si qua alia commodus dici possunt, de intelligendo spiritualiter paradiso nemine prohibente dicantur, dum tamē & illius historie veritas fidelissima rerum gestarum narratione commendata credatur.* Et lib. 8. de Gen. c. 1. eorum sententiam probari sibi affirmat, qui paradisum corporalem simul, & spiritualem fuisse docent. Ex quorum numero est S. Basilius, qui in lib. de paradiso, tamen si Origenis, & errorum eius non fecerit mentionem, exponit tamen narrationem de paradiso, & secundū historię veritatem, & secundū intelligentiam spiritualem. Quod idem fecisse S. Ambrosium paulò post demōstrabo. Vide etiam Theodor. q. 24. & 29. in Gen. Ioan. Damascen. li. 2. de fide orthodoxa, c. 11. Bedam, Eucherium, & Rupertū in c. 2. libri Gen. adde & Scholasticos Doctores in 2. Sent. dist. 17. Omnes enim communi cōsensu paradisum corporalem faciunt. Adde postremò argumenta Francisci Georgij leuissima esse, ut merito mirari possis, virum alioqui doctum, ob tam debiles ratiunculas à cōmuni totius Ecclesiæ sententia recedere potuisse.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones.

IGITUR PRIMA eius obiectio talis est. Nusquam legitur in Scriptura, paradisum in terra fuisse plantatum. **R**ESPONDEO, satis id colligitur ex eo quod dicitur plantatus. Neq; enim nisi in terra plantari queunt horti. Quod idem apertissimè docent

A arbores, & flumina, & cætera quæ in paradisi descriptione ponuntur. Alioqui eadem forma argumentationis ita colligere possemus; Nusquam legimus in Scriptura primum hominem habuisse præcordia: non igitur habuit ille præcordia.

SECUNDA obiectio, Si paradisus terrenus & corporalis esset, certè tertia die condi debuisset, tūc enim iussu Dei protulit terra herbam virentem, & omnes arbores. At paradisi & arborum eius productio post sextum diem facta describitur. **R**ESPONDEO, S. Basilius in lib. de paradiso existimat, paradisum, eiusque arbores creatas fuisse speciali quadam prouidentia Dei non cum cæteris plantis tertia die, sed seorsim alio tempore. Sed possumus etiam dicere, arbores paradisi, atq; adeò ipsum paradisum tertia die fuisse conditum, cæterum quia res erat maxime memorabilis, fusiùs descriptā fuisse productionem eius post narrationē operum sex dierum. Nam Adami quoq; productio ex limo terræ, & Euz ex latere viri describitur post narrationem operum sex dierum, & tamen cōstat eos creatos fuisse sexta die. Fortasse etiā ideo interpres Latinus reddidit. *Plantauerat autē Dominus paradisum, & nō, Plantauit Dominus paradisū; ut significaret, non tunc primū conditum paradisum, sed multò antea, nimirū tertia die.*

TERTIA obiectio; Frustra paradisus ille terrenus creatus fuisset, quippe qui nulli vsui esset futurus, cum nō ignoraret Deus hominem peccaturum, & ex eo loco projiciendum. **R**ESPONDEO, Theodor. q. 24. in Gen. annotauit, non frustrā conditum paradisum, quamuis Adam omnino modico tempore in eo habiturus esset, primum quidē quia non parum utilis esse potuit homini deinceps ad peccatum fugiendum recordatio tam iucundæ habitationis, à qua ob inobedientiam se excidisse nouerat. **D**EINDE quia Deus non punit homines antequam peccent, neq; definit eis benefacere ex eo solū, quod præuidet peccaturus. Addunt alij nunc etiam vsū esse aliquem paradisi, cū in eo Henoch, & Helias habitare credantur. **A**DDI potest, vtilē quoq; nunc esse nobis terrenū illum paradisum, ut in descriptione illa tam insignis loci, tanquam in imagine quadam intueamur excellentiā spiritualis, ac cælestis paradisi. **D**ENIQUE si non frustrā datum fuit homini ut posset non mori, & non peccare, & ut originali iustitia insignis esset, quamuis non ignoraret Deus hominem peccaturum, & moriturū, & dona illa eximia breui amissurum; profectò nec frustrā dici debet conditus paradisus, tamen si Adamus eo diu non esset vsurus.

QUARTA obiectio; S. Hieron. in quæstionibus Hebraicis, exponens illud: *Plantauerat Dominus paradisum voluptatis à principio.* scribit, paradisum ante cælum & terram fuisse creatum: At fieri non potest, ut paradisum terrenum & corporalem Hieron. crediderit ante cælum & terram extitisse: igitur sententia S. Hieron. paradisus non est terrenus & corporalis, sed diuinus & spiritualis. **R**ESPONDEO, S. Hieron. aut eo loco ex aliorum sententia loquutus est, ut sæpè fecit in commentarijs epistolæ ad Ephesios, & in alijs locis: aut significare voluit, paradisum cōditum fuisse, antequam cæli & terræ fabrica omninò perficeretur, quod verissimum est. Nam etiam si tertia die, qua paradisus conditus creditur, cæli & terræ opificium inchoatum esset, non tamen absolutum erat. Nam quarto die cælum syderibus, quinto autem & sexto terra animantibus ornata fuit. Certè de S. Hieronymi sententia nullo modo dubitari potest, ut paulò antè ex verbis eius ostendimus.

Addere possumus, ad has quatuor Francisci Georgij obiectiones, duas alias.

Est igitur QUINTA obiectio, qua utebantur veteres Valentiniani, & Origeniani; Apostolus Paulus in epist. posteriore ad Corinth. cap. 12. scribit se raptum fuisse in tertium cœlum, & cōtinuò idipsum repetens, dicit, se raptum in paradysum: igitur in tertio cœlo est paradysus. RESPONDEO, beatus Methodius apud Epiphanium, & ipse S. Epiphanius locis antea notatis docent, duos fuisse Apostoli raptus, vnum in tertium cœlum, alterum in paradysum, proinde non debere ex hoc loco colligi, in tertio cœlo esse paradysum. Facilius responderi potest, non esse eundem paradysum, ex quo eiectus fuit Adam, & in quem raptus fuit Paulus, vt rectè docet commentarius S. Ambrosio inscriptus in c. 6. prioris ad Corinthios. Vox enim *Paradysus* locum delictatum, siue hortum significat, & in scripturis interdum accipitur pro paradiso corporali, non solum Genes. 2. & 5. sed etiam Ecclesiastæ 2. Vbi enim nos legimus: *Feci mihi hortos, & pomaria*, in Hebræo habetur, *hortos & paradisos*. Et Cantic. 4. *Emissiones tuæ paradysus malorum puniceorum cum pomorum fructibus*. Interdum autem pro paradiso spiritali, cuius corporalis ille figura fuit, vt Ezech. 28. *In delicijs paradysi fuisti*. Luc. 23. *Hodie mecum eris in paradiso*. Et Apocalyp. 2. *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei*. Et sine dubio sic accipiendus videtur paradysus 2. ad Corinth. 12.

SEXTA obiectio ducitur ab auctoritate S. Ambrosij, qui non solum in libro de paradiso totam illam narrationem mysticè, & spiritaliter explicat, sed etiam in epist. 42. ad Sabinum, iam (vt ipse dicit) veteranus Sacerdos, interrogatus à Sabino per litteras, quid sentiret de paradiso, respondit, se de ea re librum integrum scripsisse, & commemoratis aliorum sententijs, dicit, in eo conuenire omnes, vt spiritalis sit: *Omnes, inquit, congruunt, in paradiso & lignum vitæ radicatam, & lignum sciëntiæ, quæ discernat bonum & malum: cætera quoq; ligna plena vigoris, plena viuificationis spirantia, & rationabilia. Ex quibus colligitur paradysum ipsum non terrenum videri posse, non in solo aliquo, sed in nostro principali, quod animatur, & viuificatur animæ virtutibus, & infusione spiritus Dei*. RESPONDEO, S. Ambrosius non negauit, paradysum, in quo fuit Adam, corporalem fuisse, sed eo posito, vt certo, ex historia sacra, totus fuit in explicandis paradysi significationibus atque mysterijs occupatus. Quod multis modis probare possumus.

PRIMO, quia in lib. de paradiso, c. 1. habet hæc verba: *In hoc ergo paradiso Deus hominem posuit, quem plasmauit. Intellige, quod non eum hominem, qui secundum imaginem Dei est, posuit: sed eum qui secundum corpus: incorporalis enim in loco non est*. Hæc verba satis apertè indicant, paradysum ex Ambrosij sententia fuisse corporalem, cum in eo positus fuerit Adam, quæ corpore, non quæ spiritu præditus erat.

SECUNDO, quia in eodem lib. c. 3. fatetur Ambrosius de paradiso egredi flumina illa, Phison, Geon, Tigrim, & Euphratem; & explicat, Phison ipsum esse Gangem, Geon autem Nilum, flumina verissima atq; notissima. Et addit Tigrim, & Euphratem, quæ fluunt de paradiso, ipsa esse quæ ita mediam includunt Mesopotamiam, vt inde ea regio nomen acceperit. Quod si flumina corporalia in paradiso oriri, & inde egredi S. Ambrosius credidit, profectò paradysum ipsum corporalem fuisse minimè dubitauit.

TERCIO, quia in eodem libro, capite septimo, proponit quæstionem, vnde mors Adæ acciderit, vtrum à natura ligni, an à Deo; & respondet, mortem neque à natura ligni, neque à Deo accidisse, sed

ab inobedientia Adami, qui de fructu ligni vetiti gustare præsumpsit. In qua quæstione, & quæstionis solutione, pro comperto accipit, illud lignum fuisse corporale.

QUARTO, quia in epist. 42. suprâ citata ad Sabinum, posteaquam dixerat, varias de paradiso extare sententias, ita subiungit: *Nam Iosephus, inquit, ut potè Historiographus, locum dicit refertum arboribus, virgultisque plurimis, irrigari etiam flumine; qui diuiditur in quatuor fluiuos, &c.* Vbi Iosephum nõ damnat, sed tantum indicat, eum vt historicum de solius historiæ descriptione fuisse sollicitum. Ex quo intelligimus, historiam rei gestæ ab Ambrosio non negari, sed omitti vt rem notam, atque ab alijs explicatam, alioqui non diceret, Iosephum vt historiographum, paradysum corporalem descripsisse, sed vt Iudæum nihil nisi corporales delicias somniantem.

QUINTO, quia in eadem epistola dicit, omnes in eo conuenire, vt in paradiso fuerint ligna spirantia, & rationabilia. Quod quidem si de paradiso mysticè accepto intelligatur, verum erit, si de paradiso simpliciter, neque verum est, neque potuit S. Ambrosius in mentem cadere, vt id verum crederet. Nam, vt omittam scripta S. Epiphanijs contra Origenistas negantes paradysum corporalem, quæ non videntur incognita S. Ambrosio esse potuisse: Certè legerat idè Ambrosius librum S. Basilij de paradiso. Quem admodum enim ex homilijjs Basilij de opere sex dierum, composuit Ambrosius suum Exameron, ita ex libr. eiusdem de paradiso multa in suum librum de paradiso transtulit. Basilius autem apertissimè paradysum corporalem fuisse scribit, & simul mysticas eiusdem paradysi significationes exponit. Quod igitur Ambrosius ait, paradysum ipsum non terrenum videri posse, non in solo aliquo, sed in nostro principali, non de quocunque paradiso accipiendum est, sed de eo tantum, in quo paulò antè dixerat, inesse ligna spirantia & rationabilia.

CAPVT XII.

Locum terrestris paradysi, à cognitione humana remotissimum esse.

ALTERA de paradiso quæstio est, *In qua parte terrarum sit paradysus*. Quidam arbitrati sunt, totum orbem terrarum esse paradysum illum, de quo Scriptura loquitur Genes. 2. In qua sententia videtur esse Iosephus lib. 1. antiquitatum, c. 2. vbi dicit, Fluium qui paradysum irrigabat, esse amnem quandam totam terram ambientem, quo nomine Oceanum significasse creditur. Sed repugnat huic sententiæ Scriptura diuina. Nam si Deus hominem extra paradysum de limo terræ formatum in paradysum introduxit, ac deinde de paradiso eiectum in eam regionem reduxit vbi conditus fuerat, vt legimus Gen. 2. & 3. quomodo fieri potest, vt sit vniuersa terra paradysus? nisi fortè extra orbem terrarum fuerit limus ex quo Adam formatus fuit, & ipse Adam post lapsum extra vniuersam terram pulsus fuit, vt omittam custodiam Angelorum paradiso oppositam, ne hominibus reliquam terram incolentibus aditus ad paradysum pateat. Accedit quoque scriptorum penè omnium consensus, qui paradysum quoddam esse volunt orbis terræ pomarium, & quasi regiam principis animalium.

ALIA sententia in altero extremo aliorum est, qui docent paradysum, esse extra totam terram, quã nos

incolimus. Existimant enim terram nostram vndiq; cingi ab Oceano. Oceanum autem cingi ab alia terra, longè maiore, eamque esse, & nominari paradysum. Tribuit hanc sententiam S. Ephren Bar. Cepha in libro, quem scripsit de paradiso. Sed neque hæc sententia satis cum diuinis litteris, aut Patrū traditione congruit. Siquidem Tigris, & Euphrates, & cætera flumina, quæ oriuntur ex paradiso, in hac terra nostra inueniuntur, neque credibile est ea per immensum tractum ad nos peruenire ex illo alio orbe terrarum, qui fingitur vltra Oceanum. DEINDE videtur iam satis compertum varijs multorum nauigationibus, neque ab Oceano cingi omnem terram, neque esse vltra Oceanum aliam terram. Deniq; communis est opinio, & secundum versionem LXX. interpretum colligitur ex ipsa diuina Scriptura Gen. 2. paradysum situm esse ad Orientem. Ex quo sequitur vt sit falsum ab eo cingi Oceanum vniuersum.

TERTIA est aliorum sententia, paradysum esse locum quandam sublimem, & vsq; ad globum lunæ pertingentem; Tribui solet hæc sententia venerabili Bedæ; sed in eius operibus nusquam eam reperire potui. Exstat autem in quadam glossa Brideferri Ramesiensis ad cap. 41. Bedæ de ratione temporum, & eam refert, nec refellit Petrus Lombardus in 2. li. Sentent. distin. 17. At profectò incredibile est eum esse situm paradysi, tum quod ea regio insaluberrimà sit, atque adeò inhabitabilis propter nimiam aëris subtilitatem, & perpetuam agitationem, tum quia si tanta esset eius loci sublimitas, ab aliqua regione paradysi conspiceretur, & vel nobis, vel antipodis nostris aliquando solis, & lunæ conspectum eriperet; præsertim cum eadem illa opinio ad orientem paradysum constituat, vt perspicuum est ex Glossa Brideferri supra citata. Tum denique quia si vlla esset proportio altitudinis paradysi ad latitudinem, non sufficeret totius terræ amplitudo ad basin eius capiendam; siquidem Mathematici demonstrant, à superficie terræ vsq; ad globum lunæ intercedere spatium supra centum millium milliariorum. Sed fortasse auctor eius sententiæ hyperbole vt voluit, vt ex altitudine hyperbolica paradysi excellentiam demonstrat, vt admonet S. Tho. 1. p. q. 102. art. 1. Quem admodum intelligimus verba S. Basilij qui in lib. de paradiso scribit, paradysum ob situs sublimitatē nullas tenebras admittere; & Ioannis Damasceni, qui lib. 2. de fide, ca. 11. scribit, paradysum esse terra nostra sublimiorem; & Ruperti, qui lib. 1. in Gen. cap. 37. scribit, paradysum esse locum cælo proximum; & denique Alchimi Auiti, qui lib. 1. carminum de initio mundi, cap. 9. de paradysi situ ita cecinit.

*Ergo vbi, transmissis, mundi caput incipit, Indis,
Quo perhibent terram confinia iungere cælo,
Lucus inaccessa cunctis mortalibus arce
Permanet.*

Quo allusit Cl. Marius Victor cum lib. 1. carminum in Genesim ait:

*Eos aperit felix qua terra recessus.
Editiore globo nemoris paradysus amœni.
Panditur, & teretis distinguitur ordine syluæ.*

QUARTA sententia est recentiorum quorundam Augustini Eugubini, Hieronymi ab Oleastro, Francisci Vatabli in annotationibus ad caput secundum Genes. & Cornelij Ianfenij in cap. 143. Concordiæ Evangelicæ, qui existimant Paradysum fuisse in Mesopotamia, sed diluuij tempore ita eius pulchritudinem & amœnitatem perijisse, vt nullum remanserit vestigium paradysi, & iam neque sit opus custodia Cherubim, & flammei gladij, & non solum homini-

bus quibuscunque, sed etiam bestijs pateat ad eum locum aditus.

Mihi verò multis de causis hæc sententiâ non probatur. PRIMVM, quoniam est opinio noua, & repugnans communi Doctõrum consensui, non solum, Patrum, sed etiam Scholasticorum. DEINDE in ipso paradiso oriebatur fluuius qui inde diuidebatur in quatuor capita, quorum nomina sunt Euphrates, Tigris, Phison, & Geon: at in Mesopotamia nullus eiusmodi fluuius oritur. Fluunt quidem per Mesopotamiam Euphrates & Tigris, cæterum non ibi oriuntur, sed in Armenia fontes suos habent. Quare secundum hanc rationem Armenia potius (quod tamē nullus dixit) quam Mesopotamiæ paradysi nomen congrueret. Porro Phison, & Geon, neque in Mesopotamia fontes habent, neque in ea vllò modo reperiuntur.

Respondent aliqui, in Mesopotamia Euphratem, & Tigrim coniungi, at paulò post iterum separari, atque ita effici quatuor capita, ac veluti flumina; & quidem duo priora esse Tigrim, & Euphratem, duo posteriora Phison, & Geon, quamuis his hominibus hoc tempore non vocentur. SED non videtur satis apta responsio: nam Scriptura non dicit, flumina aliunde venientia in paradiso coniungi, sed inde primum exoriri, & post egressionem de paradiso diuidi in quatuor capita: *Fluuius* (inquit Scriptura) *egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum, qui inde diuiditur in quatuor capita.* Itaque quod in Mesopotamia nullus oritur fluuius, sed flumina iã diuisa aliunde venientia, illic cernantur, argumento est, non fuisse in eo loco, neque esse paradysum.

DEINDE Phison, & Geon dicuntur circuite varias regiones, illa autem duo capita, quæ nascuntur ex diuisione Tigris & Euphratis breuissimo rectissimoq; tractu in mare Persicum demerguntur. Si tamen verum est quod isti dicunt. Nam alioqui ego inspiciens tabulas Geographicas non video Tigrim & Euphratem post coniunctionem iterum seungi, sed simul in mare Persicum exonerari. Non igitur dici possunt duo illa capita Phison & Geon.

AD HÆC Phison, & Geon à multis grauissimisq; scriptoribus dicuntur esse Gæges & Nilus. Sic enim docet Ioseph. lib. 1. antiquit. c. 2. Epiph. in epist. ad Ioannem Hierosol. Ambr. lib. de paradiso, c. 3. Hierony. in locis Hebraïcis, August. lib. 8. de Gen. c. 7. Alchimus Auitus, & Clau. Marius Victor locis paulò antè citatis, Eucherius in Genes. & alij. Et quod maius est, Hierem. 2. vbi vulgata editio habet: *Quid tibi vis in via Ag ypti, vt bibas aquã turbidam?* In septuaginta Interpretibus legitur: *Vt bibas aquã Geon.* Et S. Hieron. in comment. eius loci testatur semper in cõmuni editione fuisse Geon. Neq; repugnat vulgata editio cū editione Septuaginta, siquidẽ aquam Nili, qui à septuaginta Interpretibus dicitur Geon, verè turbidam esse testatur in eodem loco S. Hiero.

Adde etiã quod ipsa diuina Scriptura Ecclesiastici 24. docere videtur, Phison, & Geon, esse Gangem, & Nilum: *Qui adimplet, inquit, quasi Phison sapientiam, & sicut Tigris in diebus nouorum. Qui adimplet quasi Euphrates sensum: qui multiplicat quasi Iordanis in tempore messis: qui mittit disciplinam sicut lucem, & assistens quasi Geon in die vindemiæ.* Quo loco Raban, Ianfenius, & alij interpretes, sine dubio per Phison, Gangem, per Geon Nilum intelligi volunt. Nam Ganges est flumen amplissimus, & hoc ipsum significat nomen Phison, dicitur enim à *ph* quod est redundare, quia præter cætera flumina impleri solet. Et ad hanc etymologiam allusit Ecclesiasticus dicens: *Qui adimplet quasi Phison, sapientiam.*

Porro Nilus incrementum accipere incipit post solstitium æstiuum, & in tempore vindemiæ plenissimū esse solet. Et ideo dixit Ecclesiasticus, *Et sicut Geō in die vindemiæ.* Præterea vt rectè notauit Iansenius, comparare volens Ecclesiasticus sapientiam Dei quinque celeberrimis fluminibus, descripsit ea flumina illo ordine, quem verè inter se habent: Primus enim ab Oriente est Ganges, secundus Tigris, tertius Euphrates, quartus Iordanis, vltimus Nilus. Itaq; ipse ordo narrationis cogit, vt per Phison intelligamus Gangem, per Geon Nilum, cum videamus primo loco nominari Phison, vltimo loco Geō, neque vlla ratio esse possit cur Iordanis prius nominatus sit quàm Geon, nisi quia prior est, quoad situm. Quod si Phison & Geon sunt Ganges & Nilus, vt tot, & tam graues auctores constanter affirmant, profectò, neque capita illa ex Tigris & Euphratis disiunctione exorta dici possunt Phison, & Geon, neq; in Mesopotamia collocadus est paradysus, cum duo ista flumina paradysi ad Mesopotamiam nulla ratione pertineant.

Ex quo etiam refellitur quod alij dicunt, Phison & Geon fuisse quidem circa Mesopotamiam, sed aut mutasse vocabula, aut exaruisse. Quamquam hoc postremum repugnat expressè Scripturæ sacræ, quæ vt diximus Ecclesiast. 24. indicat, Phison & Geon fuisse flumina ingentia, qualia non facillè exarescunt, nec præter Tigrid & Euphratem, in ea regione conspiciuntur. Nam etiam si quis obstinatè cõtenderet, Phison & Geon apud Ecclesiasticum, non esse Gangem & Nilum, tamen nullo modo negare posset esse flumina maxima, & celeberrima, non autem exundantiam, aut ramos aliorum fluminum: nisi vellet Ecclesiasticum ineptè comparasse summam affluentiam diuinæ sapientiæ exiguis fluuijs: & eisdem exiguis fluuijs coniunxisse celeberrimis fluminibus Tigri & Euphrati.

ACCEDIT ad hæc, quod paradysus ita describitur à S. Basilio in lib. de paradiso, à Ioan. Damasceno lib. 2. de fide, c. 11. à S. August. lib. 14. de ciu. Dei, c. 10. ab Alchimo Auito, & Claud. Mario Victore, & alijs suprâ citatis. Isidor. lib. 14. Etymol. c. 3. & alijs communiter, vt fuerit in eo ver perpetuum, nulla frigora, nulli æstus, nullæ pluuiæ, niues, grandines, nullæ etiam nubes; quod ipsum significat Scriptura, cum dicit primos homines in paradiso fuisse nudos. *Hic (inquit Alchimus) ver assiduū cœli clemētia seruat. Turbidus auster abest, semperque sub ære sudo Nubila diffugiunt iugi cessura sereno. Nec poscit natura loci quos non habet imbres, sed contenta suo dorantur germina rore. Sic cum desit hyems, nec torrida ferueat æstas, Fructibus Autumnus, Ver floribus occupat annum.*

At Mesopotamia, quamquam est amœnissima regio, sua tamen habet frigora, suos æstus, pluuias, grandines, &c. Neque responderi potest, ob diluuium mutatam esse magna ex parte loci illius felicitatem. Nam diluuium non mutauit situm locorum, & aëris temperamentum. Itaque perierint ob diluuium arbores, perierint fructus & flores, temperamentum aëris perire non potuit. Quo magis Lutherum miror, qui in comment. 2. cap. Gen. scribit in paradiso non fuisse hyemem, sed ver perpetuum, & tamen contendit, paradysum fuisse Syriam, Mesopotamiam, Egyptum & Damascum, in quibus regionibus nõ potest fuisse ver perpetuum, nisi alius tunc fuerit cursus Solis, quàm nunc est.

ACCEDIT postremò, quod sententia est grauissimorum auctorum, Henoch & Heliam translatos esse in paradysum, vnde expulsus fuit Adam, atque

illuc nunc vitam felicissimam degere. Credo autem nemini vnquam venisse in mentem, vt diceret, Henoch & Heliam translatos fuisse in Mesopotamiam. Vide Irenæum lib. 5. aduersus hæres. c. 5. vbi ex traditione presbyterorum, qui Apostolos audierunt, scribit, Henoch & Heliam translatos esse in paradysum, vbi fuit Adam. Vide etiam Athanasium in lib. siue epist. Quod Nicæna Synodus, &c. Hieronymus in epist. ad Pammach. de errorib. Ioan. Hierosolym. & August. lib. 1. de peccat. mer. & remiss. c. 3. & lib. 2. de peccat. origin. c. 23. Et confirmatur hæc sententia ex illo Ecclel. 44. *Henoch placuit Deo, & translatus est in paradysum, vt det gentibus pœnitentiã.* Non est quidem in codice Græco vox illa (in paradysum) tamen est in omnibus codicibus vulgatæ editionis Latinæ, quam reijcere non possumus, si Concilio generali Tridentino, sess. 3. (vt debemus) obtemperare volumus. Et quamquam vox (paradysi) quemlibet hortum significare possit, vt suprâ diximus, tamen cum in Scriptura absolutè ponitur, non solet significare, nisi eximium illum paradysum, in quo fuit Adam; aut eum, cuius ille figura fuit, id est, cœlestem. Certum autem est Henoch in cœlestem paradysum non ascendisse, nemo enim inde descendet, vt det gentibus pœnitentiã.

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones.

NEQUE verò eiusmodi sunt argumenta sententiæ contrariæ, vt solui non possint.

Obijciunt enim PRIMO, quod Scriptura testetur Paradysum plātatum fuisse in Eden ad Orientem Gen. 2. Eden autem locus sit propè Charam in Mesopotamia, vt intelligi potest ex illo Ezech. 27. *Charan & Chene, & Eden negotiatores tui.* Et ex illo 4. Reg. 14. *Nunquid liberauerunt Dygentium singulos, quos vastauerunt Patres mei. Goran videlicet, & Charan, & Reseph, & filios Eden qui erant in Thalassar.* Et denique ex illo Genes. 4. *Egressusque Cain à facie Domini, habitauit profugus in terra ad Orientalem plagam Eden.* SECUNDO, Quod in Mesopotamia reperiantur flumina quæ dicuntur fuisse in paradiso. TERTIO, quod ea sit regio amœnissima.

Sed RESPONDEMVS, vocem Eden in Scriptura nunc esse nomen loci, nunc verò significare delicias, seu voluptatem, vt notum est linguæ Hebraicæ peritis. Et quidem in locis citatis, Eden esse nomen loci perspicuum est, sed non esse eum locum, vnde cecidit Adam, non leue argumentum esse videtur, quod in eodem dicatur habitasse Cain, nisi quis ita desipiat, vt existimet datum fuisse Caino pro exilio paradysum. PRÆTEREA ex Eden, vbi erat paradysus, oriebatur flumen, quod inde diuiditur in quatuor capita, Genes. 2. At ex Eden, quod est propè Mesopotamiam nullum eiusmodi flumen oriri compertissimum est. In secundo autem cap. Gen. non esse nomen loci, sed voluptatem significare, satis nobis persuadet auctoritas editionis vulgatæ, & S. Hieronymi, qui non solum ita vertit, sed etiã in quæst. Hebraicis notat, sic vertisse Symmachum, & ipsos etiam septuaginta. Quod attinet ad flumina, & loci amœnitatem, iam ostendimus in Mesopotamia nullum oriri ex fluminibus paradysi, neque eam esse amœnitatem, quæ fuisse dicitur in paradiso. Proinde eam sententiã melius referri, quàm confirmari argumento fluminum, & amœnitatis.

EST aliud argumentum quod cōtra nos fieri posset de fōcibus Euphratis, & Tigris, qui noti esse perhibentur. SED respondent S. August. lib. 8. de Gen. c. 7. Theodor. q. 29. in Gen. & Rupert. lib. 2. in Genes. c. 24. Sed vnus AVGVSTINI verba hoc loco adducemus: *Quoniam (inquit S. August.) locus ipse paradisi à cognitione hominum est remotissimus, inde quatuor aquarum partes diuidi credendum est, sicut fidelissima scriptura testatur. sed ea flumina, quorum fontes noti esse dicuntur, alicubi esse sub terras, & post tractus prolixarum regionum locis alijs erupisse, vbi tanquam in suis fontibus noti esse perhibentur. Nam hoc solere nonnullas aquas facere, quis ignorat?*

CAPVT XIV.

Paradisum adhuc superesse.

TRACTATVRA alia quæstio à Theologis, Num aequo diluuij paradysum destruxerint? Et quidem recentiores illi, quos capite superiore nominamus, Eugubinus, Ianfenius, & alij, omnino contendunt, nulquam in terris nunc extare paradysum illum, in quo Adam habitauit. Quod probant tum ex cap. 7. Gen. vbi dicuntur aquæ diluuij cooperuisse omnes montes excelsos sub omni cælo, tum quia paradysus in Mesopotamia situs erat, quæ regio notissima est, nec in ea vllus cernitur paradysus.

Quia verò nullum vnquam ex veteribus legi, qui paradysum terrestrem vel aquis diluuij, vel alia de causa perijisse scripserit; & contra legi plurimos, qui illum extare affirmant, vt Scholasticos ferè omnes, in 2. Sentent. dist. 17. & S. Thomam 1. p. q. 102. art. 1. præterea veteres Patres, Irenæum, Hieronymum, August. Theodoretum, Bedam, Alchimum Auitum, & cæteros, quos capite superiore citaui, non facile auderem à tam communi, celebrique opinione recedere. Præsertim cum sanctus AVGVSTINVS videatur ad fidem Catholicam hoc referre, cum sic loquitur in secundo lib. de peccato originali, c. 23. *Longè aliter se habent quæstiones istæ, quas esse præser fidem arbitratur, quàm sunt illæ, in quibus salua fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, & sententia definitiua suspenditur, aut aliter quàm est, humana, & infirma suspitione conijcitur, veluti cum quæritur, qualis, vel vbi sit paradysus, vbi constituit Deus hominem, quem formauit ex puluere: cum tamen esse illum paradysum fides Christiana non dubitet.* Hæc ille.

Nec videtur satis aptè responderi, si dicatur, Augustinum non velle significare, paradysum nunc extare, sed nō esse rem fictam, aut parabolicā id, quod in Genesi de paradiso narratur. NAM in primis quæstiones illæ, quæ salua fide disputari possunt, qualis sit, & vbi sit paradysus, præsupponunt, paradysum esse etiam nūc in rerum natura; alioqui posset etiam, vel potius deberet quæri, Sitne paradysus, antequā quærratur, qualis sit, vel vbi sit. DEINDE id cognosci potest ex alia quæst. quam ibidem continuo subiungit Augustinus: *Vel, inquit, cum quæritur vbi sint nūc Helias, vel Henoch, an ibi, an alibi, quos tamen non dubitamus, in quibus nati sunt corporibus viuere.* Quo loco sicut dixerat, paradysum esse fides Christiana non dubitat: ita dicit, Henoch, & Heliam non dubitamus in suis corporibus viuere. At certū est, non solūm Henoch, & Heliam non esse res fictas, sed etiam re ipsa hoc tempore extare, & viuere: igitur eodem modo certum est apud Augustinum, paradysum non solūm non esse rem fictam, sed etiam nunc re ipsa extare. Denique idem Augustinus libro secundo in Gene-

A sim, cap. vigesimo quarto dicit, non posse dubitari quin flumina oriantur ex paradiso, quia Scriptura hoc dicit, licet fontes alibi videantur. Vbi aperte indicare videtur, non posse dubitari, quin hoc tempore extet paradysus.

Accedit etiam ratio probabilis, cur paradysus conseruari debuerit, videlicet, vt Henoch, & Helias, quos certum est in suis corporibus viuere, cōgruentem suo statui sedem haberent, donec tempus esset, vt cum Antichristo congregientes, vitam cum morte commutarent. Hos enim duos adhuc viuere, & venturos, vt diximus, ad mūdi finem, vt se Antichristo opponant probauimus ex Scripturis, & communi Patrum Græcorum, Latinorumque consensu, libro tertio de summo Pontifice, cap. 6. ad quem locum lectorem remittimus.

Neque argumētum illud de aquis diluuij cogit vt à communi sententiā recedamus. NAM credibile est, in paradysum aquas diluuij minimè penetrasse, vt Scholastici Theologi docent. Ad illum autem Scripturæ locum vbi dicuntur aquæ cooperuisse omnes montes sub vniuerso cælo, respondemus, id esse intelligendum de omnibus montibus eius terræ quæ à peccatoribus incolebatur, quæque habitationi hominum post lapsū Adæ data erat. Similis est locus in eodem ca. 7. Genes. *Mortui sunt vniuersi homines, remansitque solus Noe, & qui cum eo erant in arca.* Est enim vniuersalis propositio, *Mortui sunt vniuersi homines*, non minus quam illa: *Cooperiti sunt omnes montes.* At certum est, illam propositionem, *Mortui sunt vniuersi homines*, intelligendam esse de hominibus, qui vitam mortalem in communi hac terra degabant, non de omnibus omnino, siquidem Henoch mortuus non est, quamuis non esset in arca. Igitur eodem modo propositio illa: *Cooperiti sunt omnes montes*, intelligenda est de omnibus montibus terræ, vbi erant homines morti destinati, nō de montibus aut regione paradisi.

At, inquires, si aquæ diluuij paradysum non attigerunt, frustra Noe tanto labore confecit arcam. Poterat enim cum omnibus animantibus in paradiso conseruari. DEINDE, cum aquæ diluuij fuerint altiores quindecim cubitis omnibus montibus vniuersæ terræ, certè non potuit sine miraculo fieri, vt aquæ non obruerent paradysum. Nō sunt autem facile miracula confingenda. DENIQUE propositio Scripturæ vniuersalis, non debet restringi, nisi in ipsa Scriptura exceptio fiat, aut ratio necessaria eam exposcat. Exceptio autē paradisi ab aquis diluuij omnem terram operientibus, neque in Scriptura extat, neque vlla necessaria ratione inducta est.

Ad PRIMVM respōdeo, paradysum non esse locum hominum peccatorum, & humanis calamitatibus subiectorum: sed eorum tantūm qui communibus huius vitæ miserijs non sunt obnoxij, quales fuerunt olim Adam & Eua, & nunc Henoch atque Helias. Itaque non cōueniebat regio paradisi Noe, & filijs, atque vxoribus eorum. Et ideo necessarium fuit alia ratione vitæ ipsorum à Domino prouideri.

Ad SECVDVM respondeo, miraculum nō fingi à nobis pro arbitrio, sed necessario affirmari ob Scripturæ diuinæ testimoniū. Scriptura enim testatur Henoch non perijisse tēpore diluuij, nec tamen fuisse in arca: Quare cogimur miraculum aliquod ponere quod illum à diluuiō conseruauerit. Vt citius autem & congruentius miraculū fuit prohiberi aquas, ne paradysum obruerent; quam Henoch in aère supra aquas, aut in terra in medijs aquis per integrum annum conseruari.

Ad TERTIVM respondeo, exceptionem paradisi

optima ratione esse inductam, tum ob conseruationem Henoch, tum quia diluuium terris immissum fuerat propter hominum peccata. Proinde destrueri debuit solum ea, quæ vsui taliū hominum seruebant. Sed fac in paradysum aquas diluuij penetrasse, & Henoch à Deo singulari aliqua prouidentia in medijs aquis conseruatum, non inde efficies necessariò paradysum omnino esse destructum. Diluuium siquidem non mutauit situm loci, neque aeris temperamentum, nec arbores omnes eradicauit, vel arefecit, alioqui, vbi, quæso, reperisset columba ramum virentis oliuæ, quem statim post diluuium detulit ad Noë? Detrimentum igitur aliquod paradiso aquæ diluuij forsitan attulerunt, sed non eiusmodi vt paradysus esse desierit.

CAPVT XV.

In paradiso non solum homines in statu innocentia, sed etiam animantia rationis expertia habitatura fuisse.

SOLET etiã quæri à Theologis, *Soline homines, an etiam animantia rationis expertia in paradiso locū habitura fuissent, si homo non peccasset.* Et quidem Ioānes Damascenus id negat libro secundo de fide, cap. 11. Eum sequitur S. Thomas 1. par. q. 102. art. 2. & alij quidam ex Scholasticis in 2. Sent. distin. 17.

At grauior nobis auctoritas esse videtur sancti Basilij in libro de Paradiso, & sancti Augustini libro 14. de ciuit. c. 11. qui contra sentiunt. Verba S. AVGVSTINI hæc sunt: *In paradiso corporali cum duobus illis hominibus masculo & femina animalia etiam terrestria cetera subdita, & innoxia versabatur.* Et sanè nõ modicum ornamētum terreno paradiso defuisset, si nulli in aquis pisces, nullæ in syluis auiculæ, nulla in pratis, & campis pecora conspici potuissent. Vt illud omittam, nõ frustra primis hominibus dictum à Deo fuisse, vt piscibus, volucris, & cæteris animantibus dominarentur.

Neque verò metuendum erat, ne animantia bruta fumerent de fructibus ligni vitæ, & immortalia fierent. Nam neque illa cibos sumpissent naturæ suæ non congruentes, neque si fructibus ligni vitæ vesci potuissent, immortalitatem vlla ratione consequerentur. Si quidem lignum non ex natura sua, sed ex inspiratione salubritatis occultæ immortalitatem hominibus attulisset, ferè ad eum modum, quo Sacramenta Christiana corporalia, ac sensibilia gratiã spiritualem, atque inuisibilem, operantur. Sic enim docet sanctus AVGVSTINVS li. 8. de Genesi c. 4. *Erat ei in lignis ceteris alimentum, in isto autem Sacramentū.* Et c. 5. *Illud quoque addo, quamquam corporalem cibum, talem tamen illam arborem præstitisse, quo corpus hominis sanitate stabili firmaretur, non sicut ex alio cibo, sed nonnulla in inspiratione salubritatis occulta. Profecto enim licet vsitatus panis, aliquid tamen amplius habuit, cuius vna collyrido hominem Deus ab indigentia famis dierum quadraginta spatio vindicauit.* Vide in eandem sententiam Theodoretum quæst. 26. in Genesim, Eucherium lib. 1. in Genesim, cap. 13. & ipsum Augustinum lib. 13. de ciuitate Dei. cap. 20. Quare quemadmodum animantia bruta, si fortè sacratissimam Eucharistiam gustarent, nullum inde fructum spiritualem consequerentur, ita neque ex ligno vitæ immortalitatem adipisci vlla ratione potuissent.

CAPVT XVI.

Cherubin custodientia paradysum, non spectra aliqua, sed veros, sanctosque Angelos fuisse.

QVÆRVNT adhuc nonnulli. *Quidnam fuerit illa Cherubin, quæ ad paradysi custodiã adhibita fuisse diuina Scriptura commemorat.* Theodoretus quæstio. quadragesima in Genesim, & eum sequutus Procopius Gazæus in enarratione tertij capitis, lib. Genesios, docent, nullo modo esse credendum sanctos Angelos in paradysi custodia occupari, sed Cherubin illa nihil esse aliud, nisi spectra quædam, siue formas horribiles animalium, quæ ingredi cupientes in paradysum terrefaciebant. Refert etiam Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecæ sanctæ, annotatione 58. nouum hæresiarcham Iacobum Chium (qui fortè is est, qui se Paleologum nominabat, & Romæ nuper ab hæresi ad fidem Catholicam conuersus est) in explanatione Symboli asseruisse Cherubin ista fuisse simulacrum hominis horribili forma, laruaque contactū, atque in paradysi foribus à Domino collocatum, ad eum planè modum quo solent agricolæ in fatis, & hortis palos defigere laceris vestium pannis indutos ad auiculas abigendas.

Sed hæc opinio tam est inepta & ridicula, vt vix vlla responsione opus habeat. Nam vt omittam, in diuinis litteris nomine Cherubin passim Angelos significari: Et nõ fuisse Adamum tam rudem, vt simulacro inanimi terreri potuerit: certè grauissimi Patres, Cherubin hoc loco veros Sanctosque Angelos fuisse non dubitarunt. S. AVGVSTINVS lib. 11. de Genesi, cap. quadragesimo: *Et ordinauit, inquit, Cherubin, & flammæ romphæa, quæ vertitur, custodire viam ligni vitæ. Hoc per cælestes utique potestates etiam in paradiso visibili factum esse credendum est, vt per angelicum ministerium, esset illic ignea quædam custodia.* Quod idem scribit Eucherius lib. 1. in Genesim, cap. trigésimo. Rupertus lib. 3. in Genesim, capite trigésimo secundo, & alij passim.

CAPVT XVII.

Cur diceretur lignum quoddam arbor scientia boni & mali.

EST alia quæstio de ligno scientiæ boni & mali: *Unde videlicet ea arbor hoc nomen habuerit.* IOSEPHVS lib. 1. antiquit. cap. 2. scribit eam arborem vim habuisse acuedi ingenium, ac prudentiam augendi. Quam sententiam sequuti videntur hæretici illi, qui à Tertulliano de præscript. hæreticorum, & ab Epiphano hæ. 37. dicuntur Ophitæ, qui pro Christo serpentem colunt, quod hominibus auctor fuerit adipiscèdi scientiam, cum esum ligni vetiti persuasit. Ioan. Damasc. li. 2. de fide, cap. 11. docet, arborem illam lignum scientiæ appellatam, quod adferret cognitionem propriæ naturæ. Eam verò cognitionem adultis, & perfectis vtilem esse, imperfectis autem, & ad concupiscentiam pronis, inutilem, & noxiam, & ideo prohibitum fuisse Adamo adhuc imperfecto existenti ne arborem illam contingeret.

Sed hæc improbabilia sunt. Nam nec Deus prohibisset hominibus arborem, quæ prudentiam auergeret, ac per hoc vtilissima illis esset: neque Adam eo tempore rudis, & imperfectus erat, sed perfectus & sapiens, quippe, qui nomina omnibus animantibus imposuit: neque naturam suam ignorare potuit, qui naturas rerum omnium nouerat.

VERA igitur sententia est lignum scientiæ boni & mali sic appellatum, quod gustatum, ob inobedi-
tiæ culpam multa mala adferret, ac per hoc homines
experiendo discerent discrimen boni & mali, quod
antea sola contemplatione didicerant. Ita docet san-
ctus Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 17. & li. 8. Gen.
ca. 6. Sanctus Cyrillus lib. 3. in Iulian. Theodoretus
quæstione vigesima sexta in Genes. & Eucherius li-
bro 1. in Genes.

CAPVT XVIII.

*Lignum vitæ perfectam immortalitatem
afferre potuisse.*

VLTIMA restat quæstio, *De vi atque efficacia ligni
vitæ.* DVÆ sunt enim de hac re Patrum senten-
tiæ. VNA Sancti Augustini, quem Theologi Schola-
stici ferè sequuntur, lignum vitæ institutum fuisse ad
arcendam mortem, quæ contingere solet ex senio.
Quamuis enim per communes cibos reparatur hu-
midū illud, quod ex generatione accepimus, quodq;
assiduè per actionem caloris naturalis absimitur, ta-
men extranea illa substantia, quæ ex alimento acce-
dit præexistenti humido, nunquam est tantæ virtu-
tis, quantæ fuerat illa, quæ deperdita est. Ita paula-
tim vis nutriens diminuitur, ac tandem funditus pe-
rit, & ea pereunte vita animalis extinguitur. Vult igitur
sanctus Augustinus eum fuisse vsum ligni vitæ, vt
vim nutrientem roboraret, & eo modo hominem ad
senectute, & morte defenderet: *Cibus*, inquit li. 14. de
ciuit. Dei, cap. 26. *aderat ne esuriret, potus ne sitiret, lig-
num vitæ ne illum senectæ dissolueret. nullus intrinsecus
morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus.* Vide eun-
dem li. 6. de Genes. c. 25. & lib. 8. c. 5. & li. 2. de pecc.
merit. & remiss. c. 3. & li. 13. de ciuit. Dei, c. 20.

ALTERA sententia multorum est veterum Patrū,
& (nisi ego fallor) valdè conformis Scripturæ sacræ,
& rationi. Docet hæc sententia, lignum vitæ eā vim
habuisse, vt vel semel gustatum perfectam adferret
immortalitatem, qualem habebimus post resurre-
ctionem, & ideo non antè sumendum fuisse, quàm
transferendi essent homines de statu gratiæ, in quo
poterant non mori, ad statum gloriæ, in quo nõ pos-
sunt amplius mori. Glossa interlinearis in illa verba:
Ne forte sumat de ligno vitæ, &c. sic loquitur: *Impleto
electorum numero gustaturi erant de ligno vitæ, & si ad
beatum statum migraturi.* RUPERTVS li. 3. in Genesim,
cap. trigésimo, *Nequaquam*, inquit, *vt nonnulli arbi-
trantur, frequentandum erat necessario lignum, tanquā
perpetuanda vitæ transituum medicamentum, sed semel
hoc sumpto viueret corpus in æternum.* THEODORETVS
quæstione vigesima sexta in Genesim scribit, lignum
vitæ positum fuisse in medio paradisi tanquam præ-
mium obedientiæ. Non erat autem futurum obedi-
entiæ præmium corroborationis virtutis nutriens,
sed perfectæ immortalitatis. Sanctus IOANNES CHRYS-
OSTOMVS, (quem imitatus videtur Theodoretus)
homilia decima octaua in Genesim scribit, duas fuisse
arbores in paradiso præter cæteras admirabiles; v-
nam mortis, alteram vitæ, priorem in stipendiū ino-
bedientiæ, posteriorem in præmium obedientiæ. Ex
quo sequitur, vt quemadmodum arbor scientiæ, quæ
erat arbor mortis, semel gustata, necessitatem attulit
moriendi, sic etiam arbor vitæ semel gustata, æter-
nitatem esset allatura viuendi.

S. IRENÆVS lib. 3. aduersus hæreses, cap. trigésimo
septimo, scribit, Adamum de paradiso fuisse expul-
sum, ne lignum vitæ attingere posset. Idque non tam

A ex indignatione, quàm ex misericordia, ne videlicet
fieret miser in æternum, & malum eius esset irropa-
bile: *Eiecit*, inquit, *eum de paradiso, & à ligno vitæ
longè transtulit, non inuidens ei lignum vitæ, sed miserās
eius, vt non perseveraret semper transgressor, neque
immortale quod esset circa eum, & malum interminabile.*
Idem habet S. HILARIUS in comment. Psal. sexage-
simi octauo, in illa verba: *Quem tu percussisti, persequen-
ti sunt. Non pepercerat*, inquit, *primo illi de terra limo
Adæ, quem de paradiso post culpam, ne lignum vitæ at-
tingens in æternitate pœnæ maneret, eiecit.* Idem his ver-
bis breuiter significat S. GREGORIUS NAZIANZE-
NVS oratione secunda de Pascha: *Inde* (Adam de pa-
radiso eiectus, & à ligno vitæ separatus) *lucrat*
*quippiam, mortem nempe, ac peccati abscissionem, ne ma-
lum esset immortale, sitque pœna misericordia.* Vide in
eandem sententiam sanctum Hieronymum in cap.
sexagesimo quinto Isaïæ, S. Cyrillum lib. 3. aduersus
Iulianum, circa medium. Eucherium lib. 1. in Genes.
& Rupertum lib. 3. in Genes. cap. 29.

B NEQVE responderi potest ad ista loca patrum, sen-
tentiam ipsorum esse, eiectum fuisse Adamum de
paradiso, ne sæpius recurrendo ad arborem vitæ cõ-
seruaret virtutem nutrientem, & eo modo nõquam
moreretur. Nam si lignum vitæ non habuisset aliam
vim quàm roborandi, & conseruandi virtutem nu-
trientem, non solùm non fecisset post peccatum A-
dæ homines immortales, sed parum omninò pro-
fuisset ad vitæ diurnitatem: Si quidem post lapsum
C Adæ maxima pars hominū extinguitur ante senium
febre, peste, fame, ferro, præcipitio, alijs que innume-
rabilibus calibus: rarissimi sunt, qui solo senio mo-
riantur. Patres autem dicunt, homines post pecca-
tum futuros fuisse planè immortales, & perpetuò
miseros, & malum eorum interminabile, quale est
peccatum, & infelicitas dæmonum, si lignum vitæ
attingere potuissent. Sentiebant igitur Patres lignū
vitæ nõ solam virtutem nutriendi roborasse, sed per-
fectam immortalitatem attulisse.

D PORRO fauet huic sententiæ vehementer testi-
monium illud Scripturæ diuinæ: *Dixit Deus ne forte
mittat manum suam, & sumat de ligno vitæ, & viuat in
æternum, &c.* Illa enim particula, *ne forte*, vt Rupertus
annotauit, cogere videtur vt ex hoc loco intelli-
gamus lignum vitæ etiam semel casu gustatum, per-
fectam immortalitatem allaturum. Quod verò qui-
dam dicunt, Deum loquutum esse ironice, scilicet
E *& viuat in æternum*; non est probabile, tum quia re-
pugnat testimonijs Patrum quos citauimus: tum quia
eiectio Adæ de paradiso, & Angelus cum gladio flā-
meo constitutus ad custodiendam viam ligni vitæ,
satis indicant Deum non ironice, sed proprie, & se-
riò esse loquutum.

Quod autem alij dicunt, illud, *in æternum*, signifi-
care in longum tempus, non autem in perpetuum,
propterea quod vox Hebraica על hoc loco scri-
batur sine littera ך, parum mouere debet. Illa enim
obseruatio sancti Hieronymi in commentario primi
capitis epistolæ ad Galatas, de voce על & עלם, ve-
ra est, sed non perpetua. Sæpè enim confunduntur
hæc vocabula, vt ex hoc ipso loco perspicuum est.
Scribit enim S. Hieronymus loco citato, על sine
littera ך, significare spatium quinquaginta annorum,
quo numero definiebatur tempus Iubilæi apud He-
bræos. Et tamen Gen. 3. vbi legimus: *Ne forte sumat
de ligno vitæ, & viuat in æternū*, habetur vox illa עלם,
sine ך: & certum est ea non significari spatium quin-
quaginta annorum. Cur enim timeri poterat, ne vi-
ueret Adam quinquaginta annos auxilio ligni vitæ,
cūm vixerit sine ligno vitæ supra nongentos?

ACCEDIT postremò etiam ratio. Nam non videtur fuisse necessarium lignum vitæ vt conseruaret homines in statu innocentiæ, ne senium eos dissolueret; si enim absque iustitia originali, & extra paradysum inter tot angustias & pericula vixerūt multi supra nongentos annos, vt Adam, Seth, Enos, Cainan, Jared, Mathusalem, Noe: certè cum originali iustitia, in regione saluberrima paradisi, & in summa corporis, atque animi tranquillitate longè diutius viuere potuissent, quousque videlicet transferendi essent de statu gratiæ ad statum gloriæ. Neque enim credibile est tempus vitæ, & meriti, quod in Angelis breuissimum fuit, in hominibus futurum fuisse longissimum. Ex his duabus sententijs fateor equidem hanc POSTERIOREM mihi probabiliorē videri; quamuis PRIOREM propter Augustini, & Scholasticorum multorum auctoritatem non negem etiam esse probabilem. Vtramque certè arbitror sine erroris periculo posse defendi. Soluam igitur duas obiectiones, quæ contra posteriorem sententiam fieri solent.

CAPVT XIX.

Soluuntur obiectiones.

OBICIUNT quidam PRIMO, Lignum vitæ fuisse in medio paradisi, & per hoc notum, & in promptu; ex quo sequi videtur, vt Adam pro arbitrio potuerit de fructu eius sumere, quocūque tempore vellet, præsertim cum non fuisset illi interdicta vlla arbor præter arborem scientiæ boni & mali, imò è contrario imperatum, vt de omni ligno vesceretur. Non igitur semel tantum, idque sub finem status illius gustandum fuerat lignum vitæ.

SECUNDO obijciunt, non fuisse transferendos homines ad vitam simpliciter beatam, & immortalem, nisi post impletum numerum electorū: interea verò opus fuisse remedio aliquo aduersus mortem, & senectutem: neque aliud fingi posse, cui hoc tribuatur præter lignum vitæ.

RESPONDET ad PRIMVM Rupertus loco citato. Neque Adamum, neque ipsum etiam dæmonem sciuisse vbi esset lignum vitæ, alioqui, sicut persuaserat illi Satan vt comederet de ligno scientiæ, vt faceret eum miserum, sic etiam persuasurum fuisse vt comederet de ligno vitæ, vt faceret perpetuò miserum. Et idcirco addit Rupertus (vt supra notauimus) dictum esse à Deo, ne forte sumat de ligno vitæ, quia poterat fieri vt casu incideret Adam in arborem vitæ, licet vbi esset, ignoraret.

Possumus etiam respondere, sciuisse Adamum vbi esset lignum vitæ, sed non fuisse de illo sumpturum,

nisi suo tempore, id est, cum esset transferendus de statu gratiæ ad statum gloriæ. Neque enim ignorabat Adam se aliquando ad statum longè sublimiorem euehendum, & tunc fore tempus sumendi de ligno vitæ; & simul sciebat parum prodesse immortalitatem sine beatitudine, neque erat curiosus, nec aliqua stimulabatur concupiscentia mala gustandi aliquid ante tempus. Itaque abstinuisset se ab eo cibo vsque ad præfinitum tempus, & sic præceptum illud impleuisset: *De omni ligno, quod est in paradiso, comedet, suo tempore videlicet, neque enim oportebat eum vno die fructus omnium arborum degustare.* At post lapsum factus erat intemperans, & curiosus, & periculū erat ne in suam perniciem sumeret lignum vitæ, ideo iustissimo, & ipsi homini vtilissimo Dei consilio de paradiso fuit eiectus.

Ad SECUNDAM obiectionem RESPONDEO non esse vsque ad eò certum, vtrum, si Adam non peccasset, omnes simul electi transferendi fuissent vno eodemque tempore ad beatam vitam, an verò alij post alios; ita vt filij parentibus in statu innocentiæ succederent, & qui priores in hanc vitam intrarent, priores etiam ad aliam peruenirent. Sanctus enim Augustinus in libro 9. de Genesi ad litteram, capite sexto, quæstionem hanc mouet, & insolutam relinquit.

ITAQUE probabile est tempus meriti fuisse futurum certo aliquo annorum numero definitum, vt quinquaginta vel centum annorum, & vt quis eum terminum attigisset, & toto eo tempore in bonis operibus perdurasset, ad sempiternam gloriam transferendum: Quemadmodum hoc tempore non expectant animæ sanctæ, vt impleatur numerus electorum, sed quæ prius absoluunt tempus peregrinationis & viæ, eæ prius ad patriam & gloriam euehuntur.

Quod si etiam demus debuisse impleri numerum electorum, antequam vllus de statu innocentiæ ad statum gloriæ transmigraret, non tamen ideo cogemur tempus illud meriti & viæ in longum sic extendere, vt necessarius fuerit vsus ligni vitæ ante finem communis, & vniuersalis translationis. Atque hæc de paradiso, pro instituti nostri ratione sufficiant. Quia verò non ita pridem in lucem prædierūt disputationes eiusdem argumēti à Benedicto Pererio in Commentarijs in Genes. & à Gregorio de Valentia in primam partem Sancti Thomæ editæ, quæ præclaræ & accuratissimæ esse dicuntur: Lectorem admonendum censui, hæc nostra, qualiacunque sunt, ante multos annos scripta, & auditoribus in scholis tradita fuisse: neque mihi vnquam libros doctissimorum illorum Theologorum ordinis mei, euoluere per ocium licuisse.

Finis primæ Controuersiæ generalis.

SECUNDA
CONTROVERNSIA
GENERALIS;

DE AMISSIONE
GRATIAE ET STATV

Peccati, Sex Libris explicata.

QVORVM TRES POSTERIORES
TRACTANT DE PECCATO ORIGINIS.

INDEX LIBRORVM
ET CAPITVM
SECUNDÆ CONTROVERSIÆ GENERALIS,

LIBER PRIMVS.

De statu peccati, qui est de peccato in genere.

- CAP. I. **D**E peccati definitione.
 II. Peccati partitiones.
 III. De discrimine peccati mortalis & venialis.
 IV. Referuntur sententiæ hæreticorum. ✠
 V. Refellitur sententia Iouiniani & Pelagij.
 VI. Diluuntur obiectiones Pelagianorum.
 VII. Refellitur error Ioannis Vicleffi, & Ioan. Caluini.
 VIII. Refellitur error Lutheranorum.
 IX. Peccatum veniale natura sua distingui à mortali ostenditur ex Scripturis.
 X. Idem ostenditur ex traditione Ecclesiæ & Patrum.
 XI. Idem probatur ex ratione.
 XII. Diluuntur obiectiones ex Scripturis.
 XIII. Soluuntur obiectiones ex Patribus. ✠
 XIV. Diluuntur obiectiones ex naturali ratione petita.

LIBER SECUNDVS.

De statu peccati, qui est de causa peccati primi hominis, ac de causa peccati in genere.

- CAP. I. **D**E erroribus circa primariam causam peccati.
 II. Explicatur status quæstionis.
 III. Sententiæ Zuinglij, Caluini, & Bezæ in medium adducuntur.
 IIII. Ex sententia Zuinglij, Caluini, & Bezæ rectè colligi, Deum esse auctorem peccatorum quæ à nobis fiunt.
 V. Ex Zuinglij, Caluini & Bezæ sententia sequi, Deum verè ac propriè peccare.
 VI. Ex doctrina Caluini, Zuinglij, & Bezæ, & similibus colligi, & Deum solum verè peccare, non autem homines.
 VII. Ex doctrina Zuinglij, Caluini, & Bezæ non malè colligi esse peccatum, nisi falsam opinionem, vt volunt Libertini.
 VIII. Probatur ex diuinis litteris Deum non peccare, non esse peccati auctorem.
 IX. Probatur testimonijs Patrum Deum non esse peccati auctorem.
 X. Eadem veritas rationibus comprobatur.
 XI. Refelluntur obiectiones depromptæ ex diuinis litteris.
 XII. Soluuntur obiectiones ex alijs testimonijs Scripturæ.
 XIII. Soluuntur obiectiones ex alijs Scripturæ locis. ✠
 XIII. Soluuntur obiectiones ex Scripturæ testimonijs petita.
 XV. Explicantur alia Scripturæ testimonia.
 XVI. Explicantur loca aliquot Augustini, quæ in speciem fauere videntur aduersarijs.
 XVII. Soluuntur obiectiones ductæ ex ratione.
 XVIII. Soluitur obiectio quæ à Theologis proponi solet veritatis cognoscendæ gratia.

INDEX LIBRORVM ET CAPITVM.

LIBER TERTIVS.

De statu peccati, qui est de peccato primi hominis.

CAP. I.

DE Tentatione quæ peccatum primorum parentum præcessit, quòd tentatio ad peccandum fuerit, quodque primi parentes verè peccauerint.

- II. Cur Deus permiserit tentari hominem, quem sciebat casurum.
- III. De serpente qui Euam seduxit, quod verus & naturalis fuerit serpens, quodque per eum diabolus sit locutus.
- IV. Primum peccatum parentum primorum fuisse superbiam.
- V. Soluuntur obiectiones, & explicatur quæ fuerit superbia primorū hominum.
- VI. Primos parentes amisisse fidem, & quæ fuerit eorum infidelitas.
- VII. Adamum propriè non fuisse seductum.
- VIII. Primi Adami peccatum non potuisse esse veniale.
- IX. Peccatum Adami grauius fuisse quàm peccatum Euz.
- X. Peccatum primi hominis fuisse aliquo modo peccatorum omnium grauissimum, non tamen absolutè.
- XI. De pœna primi peccati.
- XII. De pœnitentia & salute primorum hominum. ❧

LIBER QVARTVS.

De statu peccati, qui est primus de peccato originis.

CAP. I.

PROFONITVR materia disputationis sequentis, & qui de ea scripserint breuiter explicatur.

- II. Referuntur errores circa primam quæstionem, quæ est an sit aliquod peccatum originis.
- III. Deriuari ex peccato Adami in posteros aliquod veri nominis peccatum, probatur ex cap. 5. ad Romanos.
- IV. Idem probatur ex alijs testimonijs Scripturæ diuinæ.
- V. Probatur eadem veritas testimonijs Patrum, qui ante Pelagianam hæresim exortam scripserunt.
- VI. Probatur eadem veritas ex definitione Ecclesiastica.
- VII. Res eadem rationibus confirmatur.
- VIII. Diluuntur obiectiones ex Scripturis.
- IX. Explicantur testimonia Patrum, quæ Pelagianis in speciem fauere videntur.
- X. Diluuntur argumenta ducta ex ratione.
- XI. Explicatur quæstio de origine animæ.
- XII. Explicatur quomodo peccatum originis traducatur, & soluitur argumentum Pelagianorum quod cap. 10. extremò propositum fuit.
- XIII. Non ab Eua sed à solo Adamo peccatum originale trahi.
- XIV. Ad filios fidelium peccatum originis pertinere, quemadmodum ad filios infidelium.
- XV. B. Virginem Mariam sine peccato originali conceptam fuisse.
- XVI. Soluuntur argumenta quæ aduersus immaculatam B. Virginis conceptionem fieri solent.
- XVII. Refelluntur mendacia & calumniæ Kemnitij circa B. Virginis conceptionem.
- XVIII. Non transisse ad posteros per generationem omnia peccata parentum, sed primum tantum primi hominis lapsus.

LIBER QVINTVS.

De statu peccati, qui est secundus de peccato originis.

- CAP. I. **P**ROPONITVR sententia siue potius absurdissima hæresis Illyrici.
 II. Refutatur error Illyrici, qui asseruit peccatū originis esse substantiam.
 III. Soluuntur argumenta Illyrici.
 IV. Proponitur & refellitur secundus error, qui est multorum Lutherano-
 norum.
 V. Proponitur tertius error, qui est cōmunis omnibus Lutheranis & Calvinistis.
 VI. Refutantur calumniæ & mendacia hæreticorum.
 VII. Refutatur ex Scripturis tertius error, qui est Lutheranis communis.
 VIII. Refellitur idem error ex testimonijs sanctorum Patrum.
 IX. Refellitur idem error varijs rationibus.
 X. Soluuntur argumenta aduersariorum, deprompta ex cap. 6. 7. & 8. ad Roman.
 XI. Soluuntur obiectiones ex alijs Scripturæ locis depromptæ.
 XII. Soluuntur obiectiones ex Patribus.
 XIII. Respondetur ad loca quæ producuntur ex Augustino.
 XIV. Soluuntur obiectiones ex ratione.
 XV. Refelluntur eorum Catholicorum sententia, qui peccatum originis quadam
 positua qualitate constituunt.
 XVI. Refellitur error Alberti Pighij & Ambrosij Catharini.
 XVII. Explicatur vera sententia de natura peccati originis.
 XVIII. Probatur sententia in superiori capite explicata.
 XIX. Probatur altera pars eiusdem sententiæ.
 XX. Refelluntur obiectiones, quæ fieri possunt cōtra doctrinam capitis superioris.

LIBER SEXTVS.

De statu peccati, qui est tertius de peccato originis.

- CAP. I. **V**ARIÆ sententiæ de pœna peccati originalis post hanc vitam.
 II. Refellitur prima & secunda sententia, atque asseritur, paruulos sine
 Baptismo decedentes, mortis æternæ pœna esse damnandos.
 III. Respondetur ad obiectiones contra doctrinam capitis superioris.
 IV. Refellitur quinta opinio, atque asseritur, paruulos sine Baptismo decedentes,
 non puniendos pœna sensus, siue ignis sensibilis.
 V. Respondetur ad obiectiones contra doctrinam capitis superioris.
 VI. Refellitur tertia opinio, & asseritur probabile esse paruulos non baptizatos,
 passuros interiorem animi dolorem quamuis mitissimum.
 VII. Respondetur ad obiectiones contra doctrinam capitis superioris.
 VIII. Proponitur methodus futuræ disputationis de pœna peccati in hac vita.
 IX. Enumerantur morbi siue vulnera mentis humanæ.
 X. De morbis ac vulneribus voluntatis.
 XI. De vulnere partis animæ inferioris.
 XII. De Miserijs hominum quoad corpus.
 XIII. De Miserijs naturæ humanæ, quæ extrinsecus accidunt.
 XIV. Ostenditur contra Pelagianos concupiscentiam esse malam.
 XV. Non solum concupiscentiam, sed omnes miserias humanæ naturæ pœnas esse
 peccati.
 XVI. De effectu peccati originalis, quid sentiant nostri temporis hæretici.

CONTROVERSIÆ SECUNDA GENERALIS, QUÆ EST DE AMISSIONE GRATIÆ, SIVE DE STATV PECCATI. ORDO DISPUTATIONIS.

DISSERVIMVS hætenus de gratia collata humano generi in primo nostro parente Adamo; Nunc de gratia eiusdem amissione, & consequentibus malis differemus. Erit autem hic ordo disputationis, vt PRIMVM generatim explicemus definitionem, partitionemque peccati, vbi partitio illa in peccatum mortale, & veniale potissimum discutietur. DEINDE consideremus peccatum ipsum primi hominis, vbi simul de prima peccati causa differetur. POSTREMO de propagatione eius peccati, id est, de peccato originis, eiusque pœna, & effectibus differemus.

LIBER PRIMVS.

DE STATV PECCATI, QVI EST DE PECCATO IN GENERE.

CAPVT PRIMVM.

De Peccati definitione.

DE PECCATO multa à Theologis disputantur, quæ non videntur multũ ad rem nostram facere. Quare ijs omissis definitionem solũ, & partitionem, causam, & discrimina peccati trademus, quæ necessaria, vel certè valdè vtilia sunt ad eas controuersias, quas habemus præ manibus explicandas.

Est igitur in initio animaduertendum, non esse idem peccatum, & vitium. Peccatum enim est nomẽ operationis malæ, quæ opponitur operationi virtutis: vitium autem est nomẽ habitus mali, qui opponitur virtuti, vt virtus habitũ significat. In hoc enim mala bonis præstât, quod vocabulis magis abundant. Nã ad significandam actionem virtutis nullam habemus propriam vocẽ, & idcirco vtimur nomine virtutis, tum ad actionem, tum ad habitum designandum. Ad significandã autem actionem, quæ nascitur ex vitio, habemus plurimas voces, peccatum, crimen, delictum, scelus, facinus, flagitium, culpam, erratum, & alia. Esse autem vitium nomen habitus, non actionis, ex corporalibus rebus intelligi potest, vnde nomina ad res spirituales transferri solent. Dicimus enim vitium esse in equo, quando habet permanentem aliquam qualitatem, ob quam sepe aut cespitat, aut terretur, aut fræno retineri nequit: sed si casu id accidat semel, atque iterum, non propterea dicitur equus vitiosus. Quocirca rectè Aristoteles in 7. lib. de moribus, ca. 8. vitium comparat cum hydropisi, quæ est sitis permanens. Et S. Augustinus in lib. de perfectione Iustitiæ, c. 4. simile esse dicit vitium curuitati tibiarũ, peccatum autem claudicationi.

A Prætermisso igitur vitio, de quo non est nobis in præsentia disputandum, PECCATVM sic definitur à S. AVGVSTINO lib. 2. de consensu Euangelistarum, ca. 4. *Peccatum est transgressio legis.* Quæ definitio generalissima est, & cõuenit in peccata omnia non solum morum, sed etiam naturæ, & artis. Nihil est enim aliud peccatum, nisi declinare, ac recedere à regula. Quod etiam breuissimè docuit S. Ioannes in epistola prima, c. 3. his verbis: *Peccatum est iniquitas:* Et clarius Græcè ἀμαρτία ἔστι ἀνομία.

B At peccatum in moribus, de quo solo nos agimus, definit idem S. AVGVSTINVS lib. 22. contra Faustum, cap. 27. *dictum, vel factum, vel concupitum cõtra legem æternam.* Quam definitionem Theologi magno applausu receperunt, nec immerito. Nam cum duo quædam in peccato reperiantur, substantia, quæ est materiale, & ratio ipsa, quæ est formale peccati: vt utrumque August. ea definitione complexus est. Substantia peccati est actio aliqua voluntaria, vel voluntaria actionis omissio. Ratio peccati est ipsa declinatio, & recessio à regula in illa actione, vel eius omissione. Et quoniam tria sunt instrumenta generalia actionum, cor, lingua, manus: & rursus tria sunt genera actionum, vnum planè spiritualium, vt desideriorũ, aliud planè corporalium, vt factorum; aliud partim spiritualium, partim corporalium, vt verborum: propterea Sanctus Augustinus vt comprehenderet quicquid est in peccato materiale, dixit, peccatum esse dictum, vel factum, vel concupitum. Non meminit autem omissionis, quia definitiones debent esse breues; & negatio ex affirmatione colligitur.

Porro peccati rationem, atque ad eum ipsum formale peccati indicauit Augustinus cum ait, contra legem æternam, nec dicere voluit, contra rationem, vt loquuntur Philosophi, neque contra legem Dei, vt loquitur S. AMBROSIVS lib. de paradiso, c. 8. neque contra legem simpliciter, sed contra legem æternam, nimirum vt comprehenderet omnes leges, & ipsam legum radicem. Si quidem omnis lex tum naturalis, & tum positua; & positua tum Dei, tum hominum, ideo est lex, quia congruit cum lege æterna, quæ est ipsa Dei ratio summa, ac perfectissima regula; neque est aliud que libet vera lex, nisi adumbratio quædam, atque participatio legis æternæ.

Vnum desiderari videtur in Augustini definitione, vt videlicet voluntarij mētio in ea fieret. Non enim quoduis dictum, factum, concupitum; sed dictum, factum, concupitum voluntarium, contra legem æternam, est peccatum; *Usque adeo*, inquit Augu. in li. de vera religione, c. 14. *Peccatum voluntariū est malū, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntariū.* Sed nō sine causa hoc loco Augustinus voluntarium prætermisit. Poterat enim ex alijs partibus definitionis facile colligi. Siquidem non est propriè contra legem, nisi id quod est voluntarium. Neque enim lex propriè datur nisi ijs, qui habent vsum liberi arbitrij.

Hæc de definitione peccati hoc loco sufficiant. Illud solum obiter obseruandum est, tantam esse aliquorum ex Lutheranis imperitiam, vel impudentiā, vt Augustini definitionem, tacito eius nomine, inter errores numerare non vereantur, idque non alia de causa, nisi quia eandem definitionem apud scriptores Catholicos inuenerūt. TILMANNVS HESHVSIVS, qui se Episcopum Sambiensem vocitat, in li. de sexcentis erroribus Pontificiorum, loco 4. num. 1. *Pontificij*, inquit, *hoc modo definiunt plerumque peccatum, quod sit vel dictum, vel factum, vel cupitum contra Dei legem.* Et num. 2. *Tanquam immotam*, inquit, *regulam vrgent usque adeo voluntarium est peccatum, vt non sit peccatum, si non sit voluntarium.* Deinde enumeratis alijs aliquot eiusmodi sententijs antidotum tantum contra venusa subiungit.

At vel ignorabat Heshusius has esse sancti Augustini sententias, vel non ignorabat: Si ignorabat, valde imperitus sit necesse est, cum hæc sint sententiæ celeberrimæ, ac ferè omnibus notæ: Si non ignorabat, impudentissimus est, cum tantum Doctorem contemnere non dubitauerit, ac præsertim in ea re, in qua (vt ipse idem August. loquitur loco citato, de vera religione, c. 14.) nulla Doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentit. Agimus tamen gratias, quod dum Augustini sententias, vt Pontificiorum errores damnat, Augustinum Pontificium fuisse concedit.

CAPVT II.

Peccati partitiones.

AM VERO quinque sunt peccati partitiones. PRIMA sumitur ab obiectis, ac proinde specifica partitio est; Siquidem actiones ab obiectis species sumunt. Ab obiectis autem generatim duo ducuntur genera peccatorum, alia enim sunt peccata carnalia, alia spiritualia, iuxta illud Apost. 1. ad Cor. 7. *Emundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus.* Est autem hæc plena atque perfecta partitio. Siquidem res omnes, ad quas inordinatè conuertimur, cum peccamus, aut sunt bona apprehensa sensibus carnis, vt cibus, potus, concubitus; aut intelligentia, vt

honor, potestas, diuitiæ. Per conuersionem ad priora sunt peccata carnalia, per conuersionem ad posteriora sunt peccata spiritualia. Illa nos reddunt similes belluis, ista dæmonibus; & Latinè dicuntur illa flagitia, ista scelera, vel facinora.

ALTERA partitio ducitur ab origine, dicuntur enim alia peccata actualia, alia originalia. ACTUALIA sunt quæ propria voluntate committimus. ORIGINALIA sunt quæ trahuntur à primo parente Adamo, per carnalem propagationem, quæque voluntaria sunt aliena, non propria voluntate, sed de peccato originis plura dicemus infra suo loco.

TERTIA partitio sumitur à lege. Dicuntur enim alia peccata commissionis, alia omissionis. COMMISSIONIS peccata sunt, quæ pugnant cum lege negante, ac prohibente aliquid, vt adulterium, homicidium, furtum, quæ legibus illis repugnant: *Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis.* OMISSIONIS verò ea peccata dicuntur, quæ violent leges affirmantes, & imperantes aliquid, vt cum quis parentibus debitum honorem non exhibet, contra illud. *Honora parentes.* Et quidem commissio, peccatum; ommissio, delictum propriè dici solet: vt S. Augustinus q. 20. in Leuiticum colligit ex c. 7. Leuitici, vbi alia sacrificia instituuntur pro peccatis, alia pro delictis.

QUARTA partitio sumitur ab eorum varietate, quæ potissimum peccato læduntur. Alia enim peccata committuntur in Deum, alia in proximum, alia in nos ipsos. Aduersus quæ peccata nos munit Apostolus cum ait in epist. ad Titum c. 2. *Sobriè, iuste, & piè viuamus in hoc sæculo.* Sobriè videlicet quoad nos iuste quo ad proximum; piè quo ad Deum. Et Prophetæ David in Psalmo quinquagesimo, aduersus eandem peccata Spiritum sanctum, spiritum rectum, spiritum principalem à Deo petebat.

QUINTA partitio nascitur ex grauitate culparum, siue ex reatu pœnæ, qui peccantes consequitur. Dicuntur enim peccata quædam lethalia, alia venialia. LETHALIA sunt quæ hominem planè auertunt à Deo, & quibus pœna debetur æterna. VENIALIA, quæ non nihil impediunt cursum ad Deum, non tamen ab eo auertunt, & facili negotio expiantur. Priora dicuntur crimina, posteriora peccata, vt S. Augustinus monet in Enchirid. cap. 64. vbi scribit, sine crimine iustos homines viuere, sine peccato non viuere. Denique simile est mortale peccatum vulneri lethifero, quod subito vitam extinguit, veniale autem plagæ leui, quæ sine vitæ periculo suscipitur, & facile curatur. Illud enim cum charitate, quæ vita est animæ, pugnat, hoc non tam contra, quam præter charitatem est. Et quoniam hæc postrema partitio præter cæteras ab aduersarijs oppugnatur, de ea copiosius differemus.

CAPVT III.

De discrimine peccati mortalis, & venialis.

DE discrimine peccati mortalis & venialis non leuis controuersia est. Sed vt status causæ facilius possit intelligi, præmittendæ sunt partitiones quædam peccati venialis.

PRIMA partitio est trimembris; peccata venialia à causa, ab euentu, ex natura & ratione peccati. Peccatum veniale à CAUSSA dicitur peccatum, quod ex ignorantia, vel ex infirmitate committitur, quod genus peccati non dicitur veniale, vt distinguatur contra quodcumque mortale, sed contra peccatum

mo rtale ex malitia. Tameft enim peccata ex ignorantia, vel ex infirmitate fapè fint merè mortalia, tamen dicuntur omnia venialia, quia eft in eis aliquid imminuens culpæ prauitatem, & ratione cuius is qui peccauit, eft vicinior indulgentiæ. De quo genere peccati loquitur Apoftolus in epiftola priore ad Timotheum, cap. 1. cum ait: *Fui blafphemus & contumeliofus, & perfequitur, fed misericordiam confequutus fum, quia ignorans feci in incredulitate.*

Peccatum veniale ab **E**VENTV dicitur id, quod per pœnitentiam expiatur, iuxta illud **S. AMBROSII** in lib. de paradifo, cap. 14. *Venialis culpa, quam fequitur profelfio delictorum.* Qua fignificatione videtur accepiffe **S. Auguft.** veniale peccatum in li. de ciuit. Dei, c. vlt. cum ait: *Nuc vero dum venialis iniquitatis etiã fi perferret, ignoratur modus, profelfo & ftudium in meliora proficiendi orationi inftando vigilantius adhibetur, & faciendi de mammona iniquitatis sanctos amicos cura non fpernitur.* Eadem notione vſus eft auctor libri de vera & falſa pœnitentia, cap. 18. qui ſcripfit, peccata per pœnitentiam fieri venialia. Hæc quoque venialia non opponuntur abſolutè mortalibus, ſed ijs, quæ reipſa nunquam remittuntur, ac per hoc ad mortem perducunt æternam.

Peccata venialia **E**X NATVRA & ratione peccati dicuntur, ea quæ non ſunt contraria charitati Dei, & proximi, quæque propriè & abſolutè mortalibus opponuntur. De venialibus primi & ſecundi generis nulla controuerſia eſt. Nemo eſt enim, qui neget peccatorum alia ex ignorantia, vel infirmitate, alia ex malitia poſſe committi; & rurfus alia per pœnitentiam expiari, alia per pœnitentiam non expiata in æternum puniri. De venialibus tertij generis eſt tota quaefitio; Quæ venialia rurfus in duo genera diuiduntur. Alia enim dicuntur venialia ex genere ſuo, alia ex imperfectione operis.

Venialia **E**X GENERE SVO dicuntur ea quæ habet pro objecto rem malam, & inordinatam, ſed quæ charitati Dei, vel proximi non repugnet, quale eſt verbum otioſum, riſus nimius, & alia id genus: & his contraria ſunt peccata mortalia ex genere ſuo, vt perurium, adulterium, & ſimilia, quæ apertè cum charitate Dei vel proximi pugnant.

Venialia **E**X IMPERFECTIONE OPERIS ea ſunt quæ tameſi ex genere ſuo mortalia eſſe poſſent, tamè ob imperfectionem operis venialia efficiuntur, quia videlicet ſola imperfectio operis facit, vt cum charitate pugnare non iudicentur. His verò contraria ſunt mortalia ex parte agentis, quæ quidem ex genere ſuo venialia eſſe potuiſſent, & tamè ex diſpoſitione quadam peccantis mortalia ſunt, tale peccatum eſſet, ſi quis ad eò delectaretur otioſis confabulationibus, vt paratus eſſet in ijs tempus contere, etiam cum ex diuino præcepto aliquid ei neceſſariò faciendum incumberet.

Rurfus peccata venialia ex imperfectione operis in duo membra ſecari ſolent. Alia enim dicuntur venialia ex ſubreptione, alia ex paruitate materiæ. **E**X SVBREPTIONE dicuntur ea, quæ non ſunt perfectè voluntaria, quales ſunt ſubiti motus cupiditatis, iræ, inuidentiæ, & alij ſimiles, qui prius in animo exiſtunt, quàm ratio planè deliberare potuerit, eſſent necne admittendi, qui quidem & peccata ſunt, cum præueniri aut continuo repelli potuiſſent, ſi ratio vigilaret: & tamen venialia ſunt, cum pleno voluntatis aſſenſu caruerint. **E**X MATERIÆ PARVITATE dicuntur ea, quæ in re parua ac leui committuntur, quale eſſet furtum vnius oboli, quod neque proximum notabiliter lædit, neque eiufmodi eſt, vt apud æquos homines amicitiam tollere queat.

CAPVT IV.

Referuntur ſententiæ hæreticorum.

HIS ITA conſtitutis ad ſententiæ aduerſariorum explicandas accedamus. **P**rimi fuerunt **I**ouinianus, & **P**elagius, qui diſcrimen peccati mortalis, & venialis ſuſtulerunt è medio. **I**ouinianus enim docuit, peccata omnia eſſe paria; vt breuiter indicauit **S. Aug.** li. de hæreſib. c. 82. ſed clariùs **S. Hieronymus** in 20. lib. aduerſus Iouinianum, non procul à fine, his verbis: *De eo autem quod niteris approbare, conuſium & homicidium, raca & adulterium, otioſum ſermonem & impietatem vno ſupplicio reſpenſari, iã ſupra tibi reſponſum eſt.* Et infra: *Non tibi habebunt tantas gratias, quos de humili in ſublime leuas, quantum irafceſtur, quos propter leue quotidianumque peccatum in exteriores tenebras extruſiſti.* Hæc ille. Quocirca valdè mirum eſt, quid **Alphonſo** de **C**astro venerit in mentè, vt in ſuo lib. 12. contra hæreſes, verbo **PECCATVM**, hæreſi octaua, ſcriberet, hunc errorem, de peccatorum æqualitate, nuſquã à **S. Hieronymo** in duobus libris aduerſus Iouinianum, ipſi Iouiniano adſcribi. Nam per multas paginas in 2. lib. contra Iouinianum **S. Hieronymus** nõ ſolum hunc errorem nominatim Iouiniano tribuit, ſed etiam omnia eius argumenta proponit & ſoluit. Et **S. Aug.** in epift. 29. ad Hieronymum; hunc Iouiniani errorem ab ipſo Hieronymo præclare confutatum fuiſſe teſtatur.

Iouinianum ſequutus **P**ELAGIVS, quolibet peccato iuſtitiam amitti docebat, ac per hoc omne peccatum eſſe mortale, & quoniam multos iuſtos eſſe negare non poterat, affirmabat poſſe hominem in hac vita, ſine omni peccato viuere. Ita refert **S. Hieron.** in 1. & 2. Dialogo contra Pelagianos. Et **S. Auguſtinus** in li. de hæreſibus. c. 88. *In id etiam, inquit Auguſtinus, progrediuntur, vt dicant, vitam iuſtorum in hoc ſæculo nullum omnino habere peccatum, & ex his Eccleſiam Chriſti in hac mortalitate perfici, vt ſit omnino ſine macula & ruga, quaſi non ſit Chriſti Eccleſia, qua in toto terrarum orbe clamat ad Deum: Dimitte nobis debita noſtra.*

Poſt hos **I**oannes **V**vicleffus (vt refert **Thomas** **V**valdenſis tom. 2. de Sacramentis, c. 54. & ſequen.) totam Eccleſiam reprehendebat, quod ignoraret diſtinctionem peccati mortalis, & venialis. Docebat verò ipſe, omnia peccata eſſe mortalia ſi per mortale intelligatur id quod eſt mortis æternæ inductiuum. Si verò per mortale intelligatur id, quod de facto mortem æternam adducit, tunc omnia peccata reproborum eſſe mortalia, electorum venialia ex natura ſua. Ex qua ſententia illud manifeſtè ſequitur, vt omnia ſint mortalia.

Noſtro ſæculo quo veteres errores penè omnes renaſcuntur, nulli ſunt hæretici qui verum diſcrimen agnoſcant inter peccata mortalia, & venialia. **M**ARTINVS **L**UTHERVS in aſſert. omnium articuloſum ſuorum, cum in art. 52. dixiſſet, omne opus hominis iuſti eſſe peccatum, & hoc **Leo X.** Pontifex damnaſſet, ita ſuum errorem auxit, vt diceret, omne opus hominis iuſti eſſe peccatum ex natura ſua mortale, & ex ſola Dei miſericordia veniale. Idè **Lutherus** in lib. de captiu. **B**abylonica, cap. de Baptiſmo, indicat omnia peccata eſſe venialia præter incredulitatem, cum ait: *Ita vides quàm diues ſit homo Chriſtianus, ſiue baptizatus, qui etiam volens non poſſet perdere ſalutem ſuam quantiſcumque peccatis, niſi nolit credere.* Quod non ita accipiendum eſt, quaſi exiſtinauerit **Lutherus** non eſſe vlla peccata ex natura

fua mortalia præter incredulitatem; ſed illud dicit, quia ſibi perſuaſit omnia peccata condonari, vel non imputari credentibus, non credentibus. autem nullum condonari, cum fides ſola eius opinione, iuſtificet, ita reditur ad primum errorem, vt quæuis peccata natura ſua mortalia ſint, ſola verò Dei miſericordia venialia.

PHILIPPVS MELANCHTHON in locis communib. tit. de diſcrimine peccati mortalis & venialis, videtur quidem agnoſcere diſtinctionem aliquam, inter hæc peccata, ſed reuera à Lutheri ſententia non recedit. Scribit enim peccata mortalia eſſe, quæ excutiunt Spiritu ſancto; venialia, quæ non excutiunt. Sed inter explicandum ſatis apertè prodit errores ſuos. Primum enim docet diſcrimen peccati mortalis, & venialis non habere locum in non renatis: *Quamquam*, inquit, *Nero & Epicurus multo atrocius peccant, quam Cato: tamen utrique ſunt oppreſſi peccatis mortalibus, horrendis, & ira Dei æterna. Nec neceſſe eſt in non renatis quarere diſcrimen peccati mortalis & venialis, quia omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt. Quod ſi peccata non renatorum ſunt omnia mortalia, id omnino ſequitur, vt nulla ſint peccata ex natura ſua venialia. Nam ſi quæ eſſent ex natura ſua venialia, etiam in non renatis eſſent venialia.*

SECUNDO docet, in renatis venialia peccata eſſe motus prauos, qui rationem ita præueniunt, aut rapiunt, vt voluntarij dici non poſſint: quique nobis inuitis & repugnantibus in nobis interdum exiſtunt. Et quia poterat aliquis occurrere, ac dicere, ea quæ non ſunt voluntaria, non eſſe peccata, nec mortalia, nec venialia; ſubiungit, vulgatum illud dictum (Quod non eſt voluntarium, non eſt peccatum) intelligendum eſſe, quoad iudicium ciuile, non quoad iudicium legis diuinæ. Itaque omnia illa, quæ ſunt ex ſententia Catholicorum vera peccata, id eſt, quæ ſunt aliquo modo voluntaria omnia (inquam) ex Philippi ſententia ſunt mortalia, & ſola illa apud eum venialia ſunt, quæ apud Catholicos nulla peccata ſunt.

TERTIO docet, peccata venialia eſſe verè contra legem Dei, & magnam deformitatem adferre; atque adeo iram Dei mereri. Sed venialia dici, quia condonantur ijs, qui Deo grati ſunt. Quod eſt illud ipſum, quod Lutherus voluit, cum ait, omnia opera iuſtorum eſſe peccata mortalia ex natura ſua, ſed venialia ex miſericordia Dei, quia credentibus non imputantur: *Quamquam*, inquit, *renatis, in quibus eſt accenſa cognitio CHRISTI, & vera innocentiæ, & inchoata eſt obedientia, ſunt iuſti, placent Deo, & habent Spiritum ſanctum: tamen in eis adhuc in hac vita manet ingens infirmitas, videlicet caligo in mente de Deo, & voluntatis ac cordis praua inclinatio, & multi vitioſi affectus, &c. Et paulò poſt: Hac mala in renatis ſunt contra legem Dei, vt Paulus reſtatur Rom. 7. & quanta ſit deformitas, quanta magnitudo horum malorum p̄ in veris doctoribus aliquo modo agnoſcunt. Sed quia perſona accepta eſt, accenſa agnitione CHRISTI, & fide in corde, & donato Spiritu ſancto, & aliquo modo infirmitatē agnoſcit, & deplorat, & expaueſcit, agnitione ire Dei aduerſus peccatū, & petit condonationem, & repugnat primis incendijs, ſunt huic perſona hæc mala venialia peccata, id eſt condonata, ita vt non excutiant Spiritum ſanctum, & fidem, ac maneat perſona in gratia. Et ruruſ paulò inferius: Et ſi, inquit, morbi hæretes adhuc in renatis in hac vita, & vitioſi affectus, non ſunt leuia, aut contemnenda mala, nec ſunt tantum in reſta præter legem Dei, vt Monachi ſinxerunt, ſed verè ſunt contra legem Dei, tamen donec manet in renatis bona conſcientia & fides, manet etiam Spiritus ſanctus.*

QUARTO docet, peccata mortalia eſſe illa omnia: quæ excutiunt fidem, id eſt, quæ ſimul cum fide conſiſtere nequeunt: talia autem eſſe omnia peccata voluntaria: *Poſtremo*, inquit, *hæc duo impoſſibile eſt ſimul exiſtere, malam conſcientiam, id eſt, propoſitum peccandi, & fidem, quæ eſt fiducia miſericordiæ Dei propter Chriſtum promiſſa. Quia habens propoſitum peccandi, contemnit aut fugit Deum, non accedit ad Deum. At fiducia miſericordiæ accedit ad Deum p̄ iſte Chriſto. Ex hiſ habemus, Philippum non agnoſcere vlla peccata venialia niſi inuoluntaria, & ea venialia eſſe non ex natura ſua, ſed quia ob fidem non imputantur.*

Eandem ſententiam exprimit TILMANNVS HESNVS in lib. de erroribus Pontificiorum, tit. 4. qui eſt de peccato, nu. 24. hiſ verbis: *Contentendum Pontificij, diſcrimen inter peccatum mortale & veniale non in eo conſiſtere, quod venialia peccata teſta & condonata ſunt: mortalia verò æterna damnationi obnoxia, ſed quod diſcrimen ſit in ipſa peccatorum natura, & actione, hoc modo, quod peccata mortalia ſint eiſmodi, vt repugnent iuſtitia, charitati, & legi diuinæ, & mereantur æternam damnationem, venialia verò nec charitati, nec iuſtitia, nec legi aduerſentur, nec etiam mereantur mortem, vel iram Dei, ſed ſint digna venia.*

In eandem ſententiam concurrunt MAGDEBURGENSES cent. 1. lib. 2. c. 4. col. 171. vbi ſic loquuntur de diſcrimine peccatorum ex doctrina (vt ipſi putant) Apoſtolica: *Docent (Apoſtoli) veniale peccatum nullum quidem per ſe eſſe, dum aſſerunt omnia peccata pugnare cum lege diuinæ, & mereri iram Dei, & æternas penas. ſed per accidens, hoc eſt, propter cauſas aliunde incidentes, nempe propter remiſſionem peccatorum, quæ contingit fidelibus, propter Chriſtum. Et paulò antè dixerant: Qui natus eſt ex Deo, peccatum non committit, hoc eſt, non committit peccatum mortale; ſed venialia eiſ ſunt peccata, ſeu peccata propter fidem in Chriſtum, ipſi non imputantur. Et col. 173. Impijs, inquit, & incredulis non tantum ſcelera externa contra legem Dei adferunt mortem & condemnationem, verum etiam deprauata natura, & interni affectus mali, & opera externa, etiam ciuilibiter honeſta. Renatis verò mortem adferunt omnia actualia peccata, ſiue interna vt cogitationes, & affectus, ſiue externa, vt dicta, & facta contra legem Dei, ſi non repugnent ijs fide, ſed aſſentiantur ad efficiendum ea, ſiue in actum perducantur, ſiue non. Et paulò infra: Peccata mortalia excutiunt fidem, & Spiritum ſanctum, & bonam conſcientiam.*

Eandem eſt ſententia MARTINI KEMNITII 1. parte Examiniſ Conc. Trid. pa. 926. & 927. *Peccata mortalia*, inquit, *excutiunt fidem, & ſpiritum ſanctum, & tunc deſinunt eſſe iuſti. Venialia verò peccata ſunt etiam in renatis, nec propterea deſinunt eſſe iuſti. Et infra: Licet ſint differentia, & gradus peccatorum, nullum tamen tam minutum & leue peccatum eſt, quod non ſit aduſa hoc eſt prauaricatio legis diuinæ. Et infra: Lex accuſat & damnat etiam illa peccata, quæ venialia vocantur, niſi tequantur & non imputentur propter Chriſtum.*

POſt IOANNES CALVINVS partim Lutheri, partim Iouiniano, partim Vicleſſo aſſentitur. Nam lib. 2. Inſtitutionum, cap. 8. §. 59. ita concludit: *Habent filij Dei omne peccatum mortale eſſe, quia eſt aduerſus Dei voluntatem rebellio, quæ eiſ iram neceſſario pronocat: quia eſt legis prauaricatio, in qua eſt diſſidium ſine exceptione Dei iudiciū: Sanctorū delicta venialia eſſe, nō ex ſua natura, ſed quia ex Dei miſericordiæ veniam conſequentur. Et li. 3. c. 4. §. 28. Ceterum, inquit, fidelium peccata venialia eſſe: non quia non morte mereantur, ſed quia Dei miſericordiæ nulla eſt condonatio ijs, qui ſunt in Chriſto Jeſu, quia non imputantur, quia venia delentur. Neque hiſ diſſimilia ſcribit in*

Antidoto Concilij Tridentini feff. 6. cap. 12.

Atque hæc quidem confentanea funt doctrinæ Lutheranorum. Sed quia idem Caluinus lib. 3. Inftitutionum, cap. 2. §. 11. docet, fidem effe donum proprium electorum, & femel verè habitam, non poffe vnquam amitti; inde cõfequitur, vt ex doctrina Caluini peccata omnia reproborum funt mortalia, electorũ autem venialia, vt Vvicleffum etiã fenfiffe demonftrauimus. Hoc tamẽ intereffe inter Vvicleffum & Caluinũ, quod Vvicleffus abfolutè peccata electorum facit venialia; Caluinus autem vult effe venialia, quæ fluunt ab electis poft fidem femel adeptam, non autem quæ ante fidem.

Itaque opinione Caluini peccata fidelium electorũ funt venialia, nõ tam quia electi funt, quam quia manent cum fide, quæ femel habita nunquam perit, & propria electorum eft; in quo Caluinus Iouinianum fequitur, qui docuit hominem femel baptizatum nõ poffe vnquam à gratia Dei excidere, teffe S. Hieron. li. 2. aduerfus Iouinianum. Verba autem Caluini lib. 3. Inftit. c. 2. §. 11. hæc funt: *Reprobi nunquam fenfum gratiæ nifi confufum percipiunt, vt umbram potius apprehendant, quàm solidum corpus. Quia peccatorum remiffionem fpiritus propriè in folis electis obfignat, vt eam fpeciali fide in vsum suum applicent.* Et paulò ante: *Ergo, inquit, vt folos electos femine incorruptibili Deus in perpetuum regenerat, vt nunquam difpereat semen vite eorum cordibus infitum, ita solidè in illis obfignat adoptionis fua gratiam, vt ftabilis ac rata fit.*

His omnibus erroribus contraria eft fententiã communis Theologorum Catholicorum apud Magiftrum Sententiarum in fecundo libro Sentent. diftinct. 42. & S. Thom. 1. 2. q. 88. art. 1. & omnium ferè fcriptorum, qui aduerfus hæreticos de hac cõtroversia differuerunt. Docent enim communi confenfu, peccata quædam ex natura fua, nulla ratione habita ad prædeterminationem, vel reprobationem, aut ad ftatum renatorum, vel nõ renatorum, effe mortalia, quædam venialia, & prioribus quidem indignũ reddi hominem amicitia Dei, & mortis æternæ reum. Pofterioribus temporalis tantũ fupplicij, paternæque caftigationis hominem rerum confitui. Excipiuntur Ioan. Gerson 3. par. Theologiæ, tract. de vita fpirituuali animæ, lect. 1. Iacobus Almain, tract. 3. c. 20. & Ioan. Epifcopus Roffenfis in refutatione art. 32. Lutheri, qui non nihil à communi Theologorum fententia deflexerunt, fed abfque peruicacia, & longè alia ratione, quàm hoftes fidei faciant.

C A P V T V.

Refellitur fententia Iouiniani & Pelagij.

REPELLERVVS nunc ordine, PRIMO Iouinianum & Pelagium. DEINDE Vvicleffum & Caluinũ. TERTIO Lutherum, Philippum, Kemnitium, & cæteros eiusdem feftæ. POST REMO aduerfus omnes fimul probabimus Catholicam fententiam de diftinctione peccati mortalis & venialis ex natura fua.

I G I T V R Iouinianus & Pelagius, qui fimpliciter diftinctionem peccati mortalis & venialis tollebat è medio, ex ijs fcripturis apertiffimè refelluntur, quæ docent peccata quædam iniuftos homines conftituere, quædam in ipfis iuftis ita hætere, vt non propterea iufti effe definant. Ad PRIMVM caput illa pertinent Ezech. 18. vbi pofteaquàm Dominus per Prophetam defcripfit hominem probum, qui nõ leuauerit oculos ad idola domus Iſraël, non adulterium, non furtum fecerit, hominem non contriſta-

Auerit, &c. fubiungit: *Hic iuftus eft, vita viuet, quali dicere velit, fi fecus fecerit, iuftus non erit, fed iniuftus. Et ideò paulò poft addit: Si auerterit fe iuftus à iuftitia fua, & fecerit iniquitatem fecundum omnes abominaciones, quas operari folet impius, nunquid viuet? Eodem pertinet illud Apoft. 1. Cor. 6. An nescitis, quia iniqui regnum Dei non poffidebunt? nolite errare, neque fornicarij, neque idolis feruientes, neque adulteri, neque molles, neque mafculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriofi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poffidebunt, & hæc quidem fuiftis, fed abluti eftis, fed fanctificati eftis, fed iuftificati eftis in nomine Domini Iefu Chrifti, & in fpiritu Dei noſtri.*

BVbi Apoftolus tribus modis oftendit, peccata quæ hïc enumeratur, facere homines iniuftos, fiue cũ iuftitia non poffe cõfiftere. PRIMO, quia docet eos, qui talia agunt, effe iniuos. Nam cùm dixiffet: *Nescitis quia iniqui regnum Dei non poffidebunt*, continuò explicuit qui funt appellandi iniqui, cũ addidit: *Neque fornicarij, neque idolis feruientes, &c.* SECUNDO, quia purgationem ab eiusmodi peccatis non folum ablu-tionem vocat, fed etiã iuftificationem, nimirum, vt indicaret iniuftos effe qui talia agunt: vel egerunt, donec per Dei gratiam iuftificentur. TERTIO, quia teftatur eiusmodi peccatis excludi homines, ac priuari poffeffione regni cælorum, quæ merces eft operum bonorũ, & corona iuftitiæ. Multa poffèt alia huc adduci, fed nõ eft opus, cũ hæc partè omnes admittant.

CAd ALTERVM igitur caput, de quo folo poteft effe dubitatio, pertinet illud Proph. Pfal. 31. *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.* Vbi illud: *pro hac*, refertur ad peccati remiffionem, de qua paulò antè dixerat: *Dixi confitebor aduerſum me iniuftitiam meam Domino: & tu remiffiſti impietatem peccati mei.* Cùm igitur pro remiffione peccati oret omnis Sanctus, manifefte fequitur, effe quædam peccata, quæ in Sanctis aliquando inueniuntur, nec tollunt fanctitatem. Eodẽ pertinet illud Pfal. 98. *Moyſes, & Aaron in ſacerdotib. eius, & ſamuel inter eos, qui inuocant nomen eius, cuſtodiebant teſtimonia eius, & præceptum quod dedit illis, Domine Deus noſter, tu exaudiebas eos: Deus tu propitiuſ fuiſti eis, & vlcifcens in omnes adinventiones eorum.* Ex hoc loco difcimus, Moyſem, Aaron, & Samuelẽ viros iuftos fuiſſe, & cuſtodiuiffe præcepta Domini. Et tamen non defuiſſe illis peccata, ob quæ propitiatione Dei indigerent, & à Domino paternè caſtigarentur. Simile eft illud Salomonis Proverb. 24. *Septies in die cadet iuftus, & reſurgit.* Et Eccleſ. 7. *Non eſt homo iuftus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Et in Teſtamento nouo docuit

DCHRISTVS, Apoftolos, & omnes alios fideles, quantumuis iuſtiſſimos, quotidie dicere: *Dimitte nobis debita noſtra, Matth. 6.* Et S. Ioannes, qui fine dubio ſanctus & iuſtus erat de fe & alijs dicit, 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus.* Et B. Iacobus fimiliter de fe, & cæteris pronunciat: *In multis offendimus omnes, Iacobi 3.* Igitur ex diuinis litteris apertè conuincitur, effe peccata quædam, quæ cum iuſtitia & fanctitate non pugnent. IDEM probari poteſt ex definitione Conciliorum. Nam Concilium MILEVITANVM canone 7. ita de hac re loquitur: *Item placuit, vt quicumque dixerit in oratione Dominica ideo dicere ſanctos, Dimitte nobis debita noſtra, vt non pro ſeipſis hoc dicant, quia non eſt eis iam neceſſaria iſta petitio, ſed pro alijs, qui ſunt in ſuo populo peccatores, & ideo non dicere vnumquemque ſanctorum, Dimitte mihi debita mea: Sed, Dimitte nobis debita noſtra, vt hoc pro alijs potius, quàm pro ſe petere intelligatur, anathema ſit.* Similia habentur canone 6. & 8. Cui Concilio ante mille & centum annos ce-

lebrato fubfcripfit Concilium Oecumenicum TRIDENTINVM, cum ait felf. 6. c. II. *Licet in hac mortali vita, quantumvis fancti & iufti in leuia falte & quotidiana, que etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadant, non propterea definunt eſſe iuſti. Na iuſtoru illa vox eſt humilis & verax, Dimitte nobis debita noſtra.*

ACCEDIT præterea fanctorum Patrum conſenſus. S. CYPRIANVS in ferm. de eleemoſyna: *Si autem, inquit, nemo eſſe ſine peccato poteſt. & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus, aut ſtultus eſt, quam neceſſaria, quam benigna eſt clementia diuina, qua cum ſciat non deeſſe fanatis quodam poſtmodum vulnera, dedit curandis denuò, ſanandiſque vulneribus remedia ſalutaria.*

S. BASILIUS oratione in Pfalm. 114. *Qui in peccato, inquit, mortali heret, dicat, Circundederunt me dolores mortis, & pericula inferni inuenerunt me.* Quo loco S. Baſilius cum peccatum mortale nominat, ſignificat, inueniri etiam peccatum veniale, ob quod non fit opus dicere, Circundederunt me dolores mortis.

S. AMBROSIVS in Pfal. 118. ferm. 16. explicans illud: *Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam. Non poteſt, inquit, hoc iuſtus negare, quia nemo ſine peccato.*

S. GREGORIUS NAZIANZEVUS oratione ſecunda in Iulianum, vltra medium: *Magnum, inquit, eſt, neque ab initio peccare, aut ſalte non in maximis delinquere. Quoniam penitus à peccato liberum eſſe, Deus ſupra humanam naturam ordinauit.* Ex quo loco intelligimus, peccata quædam leuia in omnibus hominibus, quamuis iuſtis & ſanctis reperiri.

S. HIERONYMVS lib. 2. aduerſus Pelagianos, non procul ab initio: *Iuſtos, inquit, eſſe concedo, ſine omni autem peccato omnino non aſſentior.* Idem fuſiſſimè docet toto lib. 2. & 3. contra Pelagianos, & lib. 2. contra Iouinianum.

S. AVGVSTINVS lib. I. contra duas epiſtolas Pelagianorum, ca. 14. *Nullus, inquit, in Eccleſia rectè poſſet ordinari miniſter, ſi dixiſſet Apoſtolus, ſi quis ſine peccato, ubi ait, ſi quis ſine crimine eſt. Multi quippè fideles baptizati, ſunt ſine crimine, ſine peccato autem in hac vita neminem dixerim.* Et lib. 3. c. 3. *Quamuis, inquit, diabolus ſit auctor & princeps omnium peccatorum, non tamen filios diaboli faciunt quæcunque peccata. Peccant enim & filij Dei, quoniam ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos ſeducunt & veritas in eis non eſt.* Idem lib. de natura & gratia, cap. 36. ſcribit, omnes omnino Sanctos, excepta S. Virgine Deipara dicere potuiſſe illa verba S. Ioan. iam citata: *ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

IOANNES CASSIANVS collat. 22. c. 13. *Ceterum, inquit, iuſtos, ac ſanctos viros non eſſe immunes à culpa, manifeſte ſcriptura pronunciat, dicens, ſepties in die cadit iuſtus, & reſurgit. Quid enim aliud eſt cadere, quam peccare? & tamen cum dicatur ſepties cadere, iuſtus nihilominus pronunciat, nec iuſtitie eius præiudicat lapſus fragilitatis humane, quia multum intereſt inter ſancti, & peccatoris hominis lapſum. Aliud enim eſt admittere mortale peccatum, & aliud eſt cogitatione, qua peccato non careat, præueniri, &c.*

S. GREGORIUS lib. 21. Moralium, c. 9. *Hoc, inquit, inter peccatum diſtat, & crimen, quod omne crimen peccatum eſt, non tamen omne peccatum crimen eſt: & in hac vita multi ſine crimine, nullus verò eſſe ſine peccatis valet, in qua videlicet peccatorum & criminum diſtinctione penſandum eſt, quia nonnulla peccata animam polluunt, quam crimina extinguunt.*

S. BERNARDVS in ferm. de cœna Domini: *Et*

unde, inquit, ſcimus, quia ad diluenda peccata que non ſunt ad mortem, & à quibus, plenè carere non poſſumus ante mortem ablutio iſta pertinet? Vide eùdem in lib. de præcepto & diſpenſatione, ubi ex Scripturis, ex Regula S. Benedicti, & ex ipſa ratione demonſtrat, quædam eſſe peccata lethaliter criminalia, ut ipſe loquitur, quædam autem venialia. Vide etiam eiùdem æqualem Richardum de ſancto Victore, qui librum integrum ſcripſit de diſtinctione peccati mortalis & venialis, ac docuit, omnes Sanctos in hac vita venialiter aliquando peccare, & priuilegium eſſe beatorum in cœlo regnantium venialibus omninò carere. Huc etiam pertinere poſſunt argumenta, quæ paulò poſt aduerſus Lutheranorum ſententiam proponemus.

CAPVT VI.

Diluuntur obiectiones Pelagianorum.

PELAGIANI (ut referunt ſancti Patres Hieronymus & S. Auguſtinus) loca quædam ex Scripturis vrgebant, ex quibus effici arbitrabantur, poſſe ac debere homines peccatis omnibus carere, ac per hoc nullum eſſe peccatum quod iuſtitie non repugnet.

PRIMA obiectio ſumitur ex illis testimonijs, quæ docent, homines debere eſſe perfectos, Deut. 18. *Tu autem perfectus eris coram Domino Deo tuo.* Matth. 5. *Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cœleſtis perfectus eſt.* Certè perfectus dici non poteſt, cui aliquid deeſt; deeſſe autem aliquid ei, qui in peccatis eſt, negari non poteſt. Poſſumus igitur & debemus omni peccato carere, & hoc Deus iubet ut ſimus perfecti, ſi amici & filij eius eſſe volumus.

RESPONſIO: *Perfectio* in Scripturis non vno modo accipitur. **I**NTERDV M enim *perfecti* dicuntur, qui ſemper actu diligunt Deum, & omnia quæ faciunt, in ipſum actu referunt. Cum qua perfectione nullum peccatum, ac ne veniale quidem conſiſtere poteſt. Sed hæc perfectio propria beatorum eſt, neque nobis in hac vita à Domino imperatur. Itaque Apoſtolus de hoc perfectionis gradu loquens in epiſt. ad Philippenſes, c. 3. ait: *Non quod iam acceperim: aut iam perfectus ſim. ſequor autem ſi comprehendam, &c.* **I**NTERDV M *perfecti* dicuntur, qui tamenſi non ſemper actu Deum cogitent & diligant, ut beati faciunt, tamen totos ſe Deo conſecrant, atque omnia deſerunt, ut Deo placeant, iuxta illud Matth. 19. *ſi vis perfectus eſſe, vende omnia qua habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me.* Atque hæc perfectio non imperatur, ſed conſulitur, ut S. Auguſt. docet in epiſt. 89. quæſt. 4. & ante eum S. Ambroſius in li. de viduis, & S. Hieron. in lib. contra Vigilantium. **D**ENIQVE *perfecti* dicuntur, & quidem valdè frequenter, qui Deum ſuper omnia diligunt, & licet non deſerant actu res ſuas, tamen parati ſunt potius omnium rerum, & ipſius vitæ iacturam facere, quam Dei gratiam & amicitiam perdere; atque ita ſeruant omnia diuina mandata, dum nihil admittunt, quod charitati, quæ finis eſt perfecti, repugnet.

Hunc perfectionis gradum Chriſtus imperauit, cū ait: *Eſtote perfecti.* Matth. 5. & de eodem loquitur Scriptura Gen. 6. cum ait: *Noe vir iuſtus at que perfectus fuit.* Et c. 17. *Ambula coram me, & eſto perfectus.* Et Deut. 18. *Tu autem perfectus eris cum Domino Deo tuo.* Et Philip. 3. *Quicunq; perfecti ſumus, hoc ſentiamus.* Iſti autem duo gradus perfectionis non excludunt

omnia peccata, sed ea solū, quæ charitati repugnant. Nam Apostoli perfecti erant, iuxta illud iam citatum ad Philip. 3. *Quicumque perfecti sumus.* Et in prior ad Cor. cap. 2. *sapientiam loquimur inter perfectos:* Et tamen Apostoli erant, qui dicebant: *si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c.* Et: *In multis offendimus omnes.* Et Apostolos Dominus orare docuit: *Dimitte nobis debita nostra.*

SECUNDA obiectio sumitur ex illis testimonijs quæ veram iustitiam omni macula carere oportere affirmant. Psal. 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* Psal. 17. *Ero immaculatus cū eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.* Psal. 118. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini.* Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati.*

RESPONSIO: Sanctus Augustinus in libro de perfectione iustitiæ, dicit, Sanctos in hac vita appellari posse immaculatos, non quod nullas contrahant maculas, sed quia cupiunt ac student nullas contrahere, & si quas contrahunt, continuò eas per orationem tergunt. P O S S E T etiam responderi, maculam propriè non oriri ex peccato veniali, sed solū mortali, vt sanctus Thomas docet. 1. 2. quæst. 89. ar. 1. Siue autem dicamus cū S. Augu. iustos in hac vita nominari immaculatos, quia sunt desiderio, ac studio tales; siue cum S. Thoma, quia veniale peccatum non efficit maculam; illud negari non potest, in Scripturis vocari immaculatos etiam eos, qui venialibus peccatis non carent, cū si de vllis hominibus dici possit, *Beati immaculati in via;* &, *Qui ingreditur sine macula,* &, *Vt essemus sancti, & immaculati;* id sine dubio de Apostolis dici possit: & tamen clamat vnus ex ipsis: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus.*

Obiectio TERTIA sumitur ex testimonio illo prima Ioan. 3. *Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius manet in eo, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.* RESPONSIO: Sanctus Augustinus libro secundo de peccat. merit. & remiss. capit. 7. dicit, iustos in hac vita partim esse filios Dei ratione gratiæ iustificantis, partim filios huius sæculi, ratione carnalis concupiscentiæ, quæ ex peccato primi hominis in nobis relicta est; & quidem vt filios Dei non peccare, sed perfici quotidie magis ac magis; tamen vt filios huius sæculi ratione infirmitatis nondum omninò sublata, aliquando labi. S. BERNARDVS sermone primo de Septuagesima, refert hunc locum ad prædestinationem, ac dicit, filios Dei non peccare, ita vt in *u*anitate permaneat? *Omnis, inquit, qui natus est ex Deo non peccat, id est, non permanet in peccato, quia conseruat illum (vtique vt perire non possit) quæ falli non potest, generatio celestis.* Sed optimè omnium videntur hunc locum exposuisse Sanctus Augustinus tractatu 5. in epistola S. Ioannis, & S. Hieronymus libro 1. aduersus Pelagianos, qui docent, homines iustos, dum iusti sunt, non posse peccare eo peccati genere, quod repugnat iustitiæ, siue charitati, quæ est verissima, perfectissimaque iustitia. Itaque de venialibus peccatis, quæ cum charitate non pugnant, scripsit S. Ioannes: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c.* De lethalibus autem: *Qui natus est ex Deo, non peccat, &c.*

Obiectio QUARTA sumitur ex testimonio illo Luc. 1. *Erant autem iusti ambo, incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela.* Videtur enim hoc loco S. Euangelista Lucas, posteaquam dixerat, *Erant autem iusti ambo,* explicare vo-

luisse quid sit esse iustum, & ideo adiunxisse, *incedentes in omnibus mandatis, & iustificationibus Domini sine querela.* Quæ explicatio remouere videtur ab homine iusto peccata omnia non solum graua, sed etiam leuia. Et confirmabat hoc argumentum Pelagius ex commentario S. Ambrosij in hunc locum Euangelij, vbi S. Ambrosius inuehitur in eos qui putant homines non posse absque peccato viuere.

RESPONSIO; Ad locum Euangelij respondet S. Aug. in li. de perfectione iustitiæ, & in lib. de gratia Christi, c. 48. & 49. aliud esse viuere sine querela, aliud viuere sine peccato: illum enim sine querela viuere, de quo homines queri non possunt, qui nemini noceat, omnibus profit, scandalum nulli tribuat, licet coram Deo peccatis venialibus non careat, & tales fuisse Zachariam, & Elizabeth. Ad commentarium S. Ambr. respōdet ibidem Augustinus, S. Ambrosium aut postea sententiam suam humiliter correxisse, aut solū significare voluisse posse homines sine peccato viuere non absolutè, sed secundū quandam modum, ita, vt sine querela inter homines conuersentur. Nam idem Ambrosius in commentario Isaia (quem Augustinus eo loco citat) apertè scribit, neminem in hac vita sine peccato, aut omninò immaculatum esse posse.

Est autem hoc loco obseruandum, quod tamen si dixerimus, nullum, quantumuis iustum & sanctum, potuisse in hac vita sine peccatis venialibus viuere, semper tamen excipimus Dominū nostrum IESVM CHRISTVM, & eius matrē semper VIRGINEM MARIAM. Nam potissima causa, cur à peccatis venialibus omninò liberari nequeamus in hac vita, est concupiscentia illa carnis, quæ & peccati fomes à Theologis dicitur, quam ex iustitiæ originalis amissione contraximus; CHRISTVS autem concupiscentia illa omnino caruit, quippe qui de Virgine virtute Spiritus sancti conceptus fuit. Ipsa autē sancta VIRGO (vt S. Thomas docet in 3. pa. q. 27. ar. 3.) in prima sanctificatione, vel à fomite planè liberata, vel (quod ipse magis probat tanta gratiæ copia repleta fuit, vt fomes in ea ligatus manserit, ac deinde in ipsa filij conceptione penitus ablatus fuerit. Itaque de CHRISTO legimus; *Qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius,* 1. Petri 2. De VIRGINE autē, *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te,* Cant. 4.

De eadem S. CYPRIANVS (vel quicumque fuit auctor, sine dubio antiquus & doctus) in serm. de Natiuitate Christi: *Plurimum, inquit, à ceteris differens (Maria) natura communicabat, non culpa.* De eadem S. AMBROSIVS serm. vlt. in Psal. 118. *suscipe, inquit, me non ex Sara, sed ex Maria, vt incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati.* Et S. AVGVSTINVS lib. de natura & gratia, c. 36. *Excepta, inquit, sancta Virgine Maria, de qua propter honorem Domini nullam prorsus, eum de peccatis agitur, habere volo questionem. Inde enim scimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quia concipere, ac parere meruit eum, quem constat nullum habuisse peccatum,* Et S. ANSELMVS lib. de conceptu virginali, c. 17. *Decuit, inquit, vt ea puritate Virgo niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi.* Et S. BERNARDVS in epist. 174. *Ego, inquit, puto, quod & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, & vitam deinceps ab omni peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidē mulierū creditur esse donatū. Decuit nimirū Reginā Virginiū singulari priuilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam, quæ dixit peccati mortis que pareret preceptorē, munus Vita & iustitia omnib. obtineret.* Idem docet S. Thomas 3. part.

quæst. 27. art. 4. S. Bonaventura, & ceteri Theologi in 3. Sentent. distinct. 3. & copiose Richardus de S. Victore in 2. libro de Emanuele. Deniq; CONCILIVM TRIDENTIN. sess. 6. can. 23. ita concludit: *Si quis dixerit, hominem semel iustificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia, anathema sit.*

NEQUE mouere debent testimonia Chrysofomi, Ambrosij, & Augustini, quæ contra citat Calvinus in Antidoto huius canonis Concilij Tridentini. NAM testimonium Ambrosij, quod ille citat, nusquam extat; testimonium autem August. generale est, & exceptionem admittit, quam ipse August. in alio loco adhibet, vt nos ostendimus. Chrysof. videtur quidem aliquid dicere aduersus ea, quæ communiter Patres docent: tamen & verba eius benigne exponi possunt, & ipse sibi anteferri sine dubio patietur communem Patrum cõsensum, & ipsas Græcas Liturgias, in quibus asseritur beata Virgo planè irreprehensa, & incontaminata, sanctior Cherubin & Seraphin. Vide plura apud Canisium nostrum libro 1. de beata Virgine, cap. 10. & lib. 4. c. vlt.

CAPVT VII.

Refellitur error Ioan. Vicleffi, & Ioan. Caluini.

DEMONSTRAVIMVS hætenus, esse discrimen aliquod inter peccata & quædam eorum lethalia, quædam venialia rectè nominari. Nunc ij refellendi sunt, qui distinctionem istam admittunt, sed peruersa interpretatione deprauant. Ac imprimis occurrunt Ioann. Vicleffus & Ioan. Calu. qui (vt suprâ ostendimus) peccata venialia dici volunt omnia peccata prædestinatorum, mortalia verò peccata omnia reproborum. Quam sententiam non solum Catholici Doctores, sed etiam Lutherani ex Scripturarum exemplis firmissima ratione confutant. Nam profecto Adam prædestinatus erat, & nunc in cælo cum beatis spiritibus regnat. Nam inter hæreticos numerant Tatianum, qui negabat, Adamum saluum esse. Iren. lib. 1. cap. 31. Tertull. li. de præscript. hæret. Epiphân. hæres. 46. & August. in lib. de hæresibus, cap. 25. & tamen eundem Adamum lethaliter peccasse, & verè à gratia Dei excidisse nemo inquam negauit, cum Apostolus dicat: *Per unū hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Roman. 5.* Et cum Deus tam apertè comminatus esset: *Quacunque die comederis ex eo, morte morieris, Gen. 2.* Quod de morte nō solum corporis, sed etiam animæ intelligēdum esse docent SS. Patres, Ambrosius lib. de paradiso, c. 9. August. li. 13. ciuit. cap. 12. & Gregorius lib. 5. epist. 14.

ADDE etiam quod non solum lapsus est Adam in peccatum lethalis inobedienciæ, sed etiam fidem amisit, quam amittit non posse Calu. existimat. Audi TERTVLLIANVM in 2. li. aduersus Marcionem: *Quis dubitabit ipsum illud Ade delictum heresim pronunciare?* Et infrâ: *Rudis admodum hæreticus (Adam) fuit.* Audi sanctum AMBROSIVM in epist. 33. ad sororem Marcellinam: *Agnoscis Adam, esse te nudum, quia bona indumenta fidei perdidisti.* Et lib. 7. in Lucam, cap. 47. dicit: *Adamum exutum fuisse fidei vestimento, cum primum peccauit.* Audi S. AVGVSTINVM lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 17. *Hoc itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes & obediētes non committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobediētia quid nocerent.* Et lib. 1. in Iu-

lianū, c. 2. idem probat testimonio S. Olympi Epif. Hispani. Audi S. PROSPERVM in responsione ad tertium dubium Genuensium: *Credendo Adam diabolo non credidit Deo.* Et infrâ: *Quomodo fides in Adam perditâ, in quo quam filiorum eius inueniretur, nisi eam idem spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?* Et infrâ: *Omnes igitur quod Adam perdidit, perdidērunt. Perdidit autem primitus fidem, quam omnes, quia primâ potuimus amittere, primam habemus accipere.* Cum igitur Adam electus, ac prædestinatus fidem semel habitam peccando perdidit, & reus mortis æternæ constitutus fuerit, falsum omninò esse conuincitur, quod Vicleffus, & Calvinus, & ante eos Iouinianus asseruit, peccata prædestinatorum non posse esse lethalia, præsertim si fidem aliquando habuerint.

ALTERVM exemplum est S. Prophetæ David, quem prædestinatum fuisse, atque ad eò saluum & sanctum esse nemo negare potest, cum Dominus dicat in Euangelio, Lucæ 13. *Cum videritis Abraham, Isaac, & Iacob, & omnes Prophetas in regno Dei.* Certè enim si omnes Prophetæ erunt in regno Dei, sine dubio non aberit David, qui per excellentiam Prophetæ cognomen inuenit. Eundem fuisse fidelem, & iustum, antequam in peccatum adulterij, & homicidij laberetur, æque certum est. Nam Apost. Paulus Act. 13. sic ait de eo: *Suscitauit illis (Deus) David Regem, cui testimonium perhibens dixit, Inueni David filium esse virum secundum cor meum.* Et Psal. eius aperte indicant fuisse Dauidem plenum fide, & Spiritu sancto.

Porrò eundem lapsum esse in peccata mortalia, eaque grauissima, ac per hoc Spiritum sanctum excussisse, & gratia excidisse facile probari potest. Nā in primis hoc apertissimè docet ipse David in Psal. 50. vbi propriè (vt ex titulo constat) deslet adulterium suum, & homicidium occasione Bethsabeæ commissum, vbi inter cætera dicit: *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Et: *Cor mundū creauit in me Deus, & spiritum rectum innouauit in visceribus meis.* Nec sanè peteret cor mundum in se creati, & renouari spiritum rectum, nisi crederet per peccatum munditiam cordis, & rectitudinem spiritus se amisisse. Quod verò subiungitur: *Et spiritum sanctum iuue, ne auferas à me.* Non significat, in eo peccante remansisse habitorem Spiritum sanctum, qui in solis iustis propriè inhabitat. Sed significat (Augustino teste) spiritum cepisse iterum Dauidi adesse, cum ei penitentiam inspirauit, & ideo Dauidem, qui donum Dei non ignorabat, peccatum esse à Deo, vt spiritum illum sanctum penitentia lachrymas in se excitantem nō auferret. Quæ utem Dauid reconciliationem adhuc expectaret & peteret, perspicuum est ex verbis sequentibus: *Redde mihi letitiam salutaris tui.* Et rursum: *Auditui meo dabis gaudium & letitiam, & exultabunt ossa mea humiliata.* Et: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

His accedunt testimonia Patrum. Nam S. AMBROSIVS in lib. de Apologia Dauid. cap. 16. explicans illud: *Libera me de sanguinibus, &c. Ad Vriam mortem,* inquit, potest referri, quod mandata necis eius conscius veniam tanti poscat admissi. Et infrâ: *Quibus vinculis se enodari desiderans diuinum sibi peccator auxiliium, vt ab omni criminis perpetrati labe munderetur.* Et infrâ: *Non est mirum, quod tam grauiter dolcat fundendis sanguinis innoxij sibi obrepisse peccatum. Ideo liberari se à sanguinibus hoc est, à peccatis mortalibus postulat.* His verbis Ambrosius Dauidis adulterium & homicidium, peccata mortalia fuisse docet, cum & crimina, & vincula, & tanta admissa, & expressè peccata mortalia nominet.

S. AVGVSTINVS tract. in Pfalm. 50. ita Dauidem loquentem inducit: *Miserere mei fecundum magnam misericordiam tuam. Subueni graui vulnere secundum magnam medicinam tuam. Graue est quod habeo, sed ad omnipotentem confugio. De meo tam lethali vulnere desperarem, nisi tantum medicum reperirem.* Et hic vides peccatum Dauidis graue, & lethale nominari, & eiusmodi, vt ferè ad desperationem posset adducere.

S. HIERONYMVS in epist. ad Oceanum de obitu Fabiolæ describit pœnitentiam publicam Dauidis, qualis in Ecclesia pro magnis sceleribus fieri solet. Ex quo satis indicat. graue admodum fuisse peccatum Dauidis.

S. GREGORIUS lib. 22. Moralium, c. 13. scribit, peccatorem similem esse Lazaro mortuo, qui Domini voce reuocatur ad vitam: atq; exemplum Dauidis adducens ait: *Vnde Dauid Propheta ab illa tantimole facinoris reuincens ad vocem Domini, quasi foras exiit, dum per Nathan correptus quod fecerat accusauit.* Ex his igitur manifestum est, Dauidem prædestinatum, fidelem & iustum in peccatum mortale incidisse, & rursus per pœnitentiam ad gratiam Domini rediisse: ac proinde saluam, atque etiam aperitissimè saluam vnicuique, & Caluini esse sententiam.

TERTIVM exemplum est Apostoli Petri, quem prædestinatum fuisse, & nunc saluum, sanctum, & beatum esse nemo negat, cum B. Ioannes in extremo Euangelio suo tam luculentum testimonium reddiderit beatæ morti ipsius. Nam cum Dominus Petro dixisset: *Cum senueris alius cinget te, & ducet quo tu nõ vis,* subiunxit Euangelista: *Hoc autem dixit, significans qua morte clarificaturus esset Deum.* Eundem Petrum fidelem & iustum fuisse antequam Dominum ter abnegaret, testis est CHRISTVS ipse, qui & Matth. 16. eum beatum appellauit, & Ioan. 13. eundem dixit: *Quis lotus est, non indiget, nisi vt pedes lauet. Et vos mundi estis, sed non omnes, &c.*

Eundem autem mortale peccatum, & quidem grauissimum admisisse, cum ad vocem ancillæ Dominum negauit, nec solum negauit, sed etiam iureiurando, & anathematizando negationem confirmauit, testantur lachrymæ, & pœnitentia eius. Nam (vt scribit Matth. cap. 26.) post tantum admissum facinus amarè fleuit. Testantur etiam sancti Patres idipsum passim, sed vt non laborem in re perspicua, vnus hoc loco sufficiet AVGVSTINVS, qui tract. 66. in Ioan. non solum hoc docet, sed etiam contendit ita esse, nec posse, salua fide aliter dici. Inter alia sic Petrum alloquitur, *Timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis anima tuæ. Quanta enim vita est cõfiteri Christum, tanta mors est negare Christum.* Et infra: *In anima Petri contigit, quod offerebat in corpore, nõ tamè pro Domino, quod temerè presumebat, precessit, sed aliter quàm putabat: nõ que ante mortem, & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & reuixit plorando. Sed mortuus est, qui superbe presumpsit: reuixit autem, quia benigne ille respexit.* Ecce quoties Augustinus repetit, Petrum in Anima mortuum esse, ac proinde peccatum mortale commississe, cum Christum negauit. Et audet tamen Caluinus dicere, Fideles prædestinatos lethaliter peccare non posse.

His omnibus accedat manifesta ratio ex aduersariorum ducta principijs. Actiones illas Adami, Dauidis, Petri, ex genere suo peccata fuisse, nemo negare potest, nisi præuaricatio cœlestis mandati specialis, adulterium, homicidium, Christi abnegatio cum execratione, & periurio alicui non videantur esse peccata: ea verò peccata à scientibus, & volentibus commissa, atque ad eò voluntaria fuisse extra

A controuerfiam est. Quæro igitur, an ea peccata simul, cum fide iustificante in hominibus illis Adamo, Dauidem, Petro consistere potuerint, an non potuerint. Nam si non potuerint, excusserunt fidem iustificantem, ac per hoc lethalia fuerunt, quod nos contēdimus. Neq; ipsi hoc negare possunt, cum ex communi aduersariorum doctrina, illa sint mortalia peccata, quæ cum fide consistere nequeunt.

Si verò dicat Caluinus peccata illa Adami, Dauidis, Petri, cum fide consistere potuisse: sequitur, posse homines semel iustificatos liberè præuaricari Dei mandata, adulteria, & homicidia perpetrare, Christum abnegare, addita etiam execratione, atq; periurio. Nam si hæc in hominibus semel iustificatis cum ipsa fide iustificante manent, hoc ipso à Deo non imputantur, nec tam sunt venialia, & remittenda, quàm re ipsa condonata, atque dimissa, neque reum faciunt vllius pœnæ ac supplicij. Hoc verò dogma nemo nõ videt quam sit absurdum & perniciosum. Huc igitur disputationis summa perducitur, vt vel concedere cogatur Caluinus posse homines fideles, & prædestinatos peccare lethaliter, ac per hoc non esse peccata omnia prædestinatorum, post fidem semel adeptam, venialia: vel prædestinatis fidelibus, id est, verè fidelibus licentiam tribuat adulteria, homicidia periuria, & alia id genus scelera impunè, ac liberè perpetrandi.

Videtur autem Caluinus hoc posterius membrum eligere. Nam tamen in Antid. Conc. Trid. sess. 6. can. 27. scripserit, vbi fides regnat nullum esse peccatum: tamen can. 28. addit, semen fidei, id est, fidem veram, & viam, sed sopitam manere cum grauissimis lapsibus: *semen, inquit, aliquod fidei manere in homine licet suffocatum, etiam inter grauissimos lapsus non nego, id quantulumcunque est, particulam esse fateor veræ fidei, addo etiam viam, quædo aliter non posset ex ea oriri fructus. Verum quoniam non apparet ad tempus, nec se vfitatis signis exerit, perinde habetur atq; emortua, quoad sensum nostrum.* Itaque cum velit manere fidem veram, & viam, in homine cum grauissimis lapsibus, licet ea non se prodat exterius: & certò sibi persuaserint aduersarij, fidem iustificare, & facere vt nulla peccata imputentur, sequitur vt crediderit Caluinus grauissimos lapsus fidelibus non imputari.

CAPVT VIII.

Refellitur error Lutheranorum.

LUTHERANI, vt supra ostendimus ex Lutero, Melanchthone, Illyrico, Heshusio & Kemnitio, tria præcipuè docent. PRIMO, peccata venialia esse illa, quæ à Deo non imputantur, quamuis ex se digna sint pœna, ac supplicio sempiterno. SECUNDO, illa peccata à Deo non imputari, quæ simul in homine cum fide, id est, cum fiducia misericordiae consistunt. TERTIO, illa sola peccata cum fide consistere, quæ sunt inuoluntaria. Ex quibus sequitur. QUARTO, omnia peccata in infidelibus esse mortalia, & consequenter omnia peccata ex natura sua esse mortalia. De quo 4. c. quia commune est etiam quibusdam alijs scriptoribus non Lutheranis, seorsim postea disserimus. Nunc tria priora capita, quæ propria videntur esse Lutheranorum, breuiter refellamus.

Quod igitur PRIMO loco affirmant, peccata venialia esse ea quæ non imputantur, repugnat aperte Scripturis & Patribus; Scriptura siquidè in ijs locis,

vbi de peccatis venialibus ex confenfu etiam Lutheranorum loquitur, manifefte docet, oportere à Deo peti remiffionem eorum peccatorum: non igitur ea funt recta & condonata, vel non imputata (vt ipfi dicunt) fed imputantur, & ligant, ac reum faciunt, quamvis facile condonentur, ac remittantur. Conuenit inter nos & Lutheranos, de venialibus agi Marth. 6. *Dimitte nobis debita nofttra*; quia iuftorum etiam eft hæc humilis, & vera confeflio. At hic videmus peti à Iuftis remiffionem peccatorum venialium: proinde non fuiſſe antea condonata, vel non imputata. Eadem ratio eft de loco illo i. Ioan. 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, &c.* continuò subiungitur: *Si confiteamur peccata nofttra, fidelis eft, & iuftus, vt remittat nobis peccata nofttra, & emundet nos ab omni iniquitate.*

At fi peccata iuftorum, quia perſona grata eft, non imputarentur, quid opus eſſet remiffione? & cur oporteret confeflionem ante præmittere? nec diſſimilis eft locus ille Pfal. 31. *Pro hac* (id eft pro remiffione peccati) *orabit ad te omnis Sanctus in tempore opportuno.* Et illud Pfal. 98. *Tu propitius fuiſti eis, & ulciſcens in omnes adinventiones eorum.* Certè fi vlciſcebatur Deus peccata ſeruorum ſuorum fidelium Moſis, Aaronis, & Samuelis, imputabat eis, nec tegebat, donec purgata eſſent. Huc etiam pertinet illud Ioan. 13. *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet*, quod ſancti Patres ad peccata venialia pertinere docuerunt. Qui enim lotus eſt ab impietate & lethaliſus criminibus, adhuc eget lotione pedum, id eſt, remiffione venialium, quæ inſtat pulueris in via vitæ huius pedibus noſtris adhærent: *Dominus dicit* (inquit S. Auguſtinus tract. 56. in Ioan.) *Veritas loquitur, quod opus habeat pedes lauare etiam ille, qui lotus eſt. Quid fratres mei, quid putatis, niſi quia homo in ſancto quidem Baptiſmo totus abluſus, non præter pedes, ſed totus omninò: veruntamen cum in rebus humanis poſtea viuunt, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, ſine quibus in hac mortalitate nõ viuunt, quaſi pedes ſunt, vbi ex humanis rebus afficiuntur, & ſic afficiuntur, vt ſi dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos decipiamus, & veritas in nobis non ſit; Quoridie igitur lauat pedes nobis, qui interpellat pro nobis, & quoridie nos opus habere, vt pedes lauemus, id eſt, vias ſpiritualium grefſuum dirigamus, in ipſa oratione Dominica conſitemur, cum dicimus; *Dimittite nobis debita noſtra, ſicut & vos dimittimus debitoribus noſtris.* ſi enim confiteamur ſicut ſcriptum eſt. *peccata noſtra, profecto ille qui lauit pedes diſcipulorum ſuorum, fidelis eſt & iuſtus, qui dimittat nobis peccata noſtra, & mundet nos ab omni iniquitate, id eſt, uſq; ad pedes quibus cõuerſamur in terra.* Hæc S. Aug. Ex omnibus quibus perſpicuũ eſſe poteſt, quàm falſò & temerè dixerit Philippus (vt citauimus c. 4.) peccata venialia eſſe peccata condonata. Et Illyricus, eſſe peccata quæ propter fidem in Chriſtum non imputantur, & Heſhaſius, eſſe peccata teſta, & Caluinus, eſſe peccata quæ ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu non imputantur.*

Quod autem SECVNDÒ loco dicunt, illa peccata non imputari, ac per hoc eſſe venialia, quæ ſimul cum fide conſiſtunt, facili negotio conuincitur eſſe falſum. Nã ſi id ita eſſet, vt aduerſarij volunt, ſequeretur nullum eſſe mortale peccatum præter infidelitatem, proinde ſacrilegia, homicidia, adulteria, furta, rapinas, non eſſe peccata mortalia, quod eſt & contra manifeſtam Chriſti, & Apoſtolorum doctrinam, & contra ipſorum Lutheranorum ſententiam. Sequi autem ex dogmate aduerſariorum, nullum eſſe mortale peccatũ præter infidelitatem, probatur; Nam nullum eſt peccatum, quod fidem ne-

ceſſariò excludat, præter id quod ei opponitur, quod eſt infidelitas. Quod idem experientia ipſa manifeſte teſtatur: nam ſi per fidem intelligatur aſſenſus certus & indubitatus, his omnibus rebus adhibitus, quas Eccleſia ex verbo Dei ſcripto, vel tradito credendas eſſe docet, multos videmus inter Catholicos publicos peccatores, homicidas, fornicarios, fures, ebriofos, qui tamen ſine vlla dubitatione fidem habent ijs omnibus, quæ Eccleſia credenda proponit.

Si verò per fidem accipiamus id quod Lutherani falſò ſibi perſuaſerunt eſſe fidem, fiduciam videlicet miſericordiæ propter Chriſtum, & quidem ſpecialem, qua vnusquisque certò credat, & conſidat, ſibi Deum propter Chriſtũ eſſe propitium, videmus plurimos inter hæreticos qui eiufmodi fidem ſe habere dicant, cum vitam turpiſſimam ducant, & errores etiam grauiffimos de Chriſto, de Eccleſia, de Sacramentis, de peccatis, de iuſtificatione, cæteriſque rebus ad doctrinam fidei pertinentibus doceant. Nam huic ſpeciali fidei Lutheranorũ non repugnat quælibet infidelitas, ſed ea ſolum, qua quis non certò credit ſibi Deum eſſe propitium.

Quod ſi fortè Lutherani dicant, ſe nullos habere errores, & fidem illam ſuam ſpecialem eſſe non poſſe in ijs, qui homicidia, adulteria, & alia id genus peccata committunt: ſuis dimiſſis aliarum ſectarum homines parumper inſpiciant. Certè Caluiniſmos in erroribus multis & magnis verſari, atque adeò blaſphemos & ſacrilegos eſſe neque ignorant, neque tacent, & tamen negare non poterunt, eos ſibi certò perſuadere ſe Deo propter Chriſtum eſſe cariffimos, ac proinde habere fidem illam ſpecialem, quæ apud eos ſola iuſtificat. Quod idem dicere poſſumus de Anabaptiſtis, de Trinitarijs, & alijs, qui Lutheranis hæretici ſunt, & tamen certò credunt ſibi Deũ propter Chriſtum eſſe propitium. Quod ſi fiducia illa concipi poteſt ab ijs, qui in erroribus cõtra verbum Dei pertinaciſſimi ſunt, cur non poterit etiam concipi ab ijs, quos homicidia, adulteria, furta, & alia ſimilia peccata deleætant?

AT (inquit Philipp. in Locis, tit. de diſcrimine peccati mortalis & venialis) qui habet proſiſtunt peccandi, non accedit ad Deum, ſed eum contemnit ac fugit: Fides autem ad Deum accedit per Chriſtum Pontificem: Igitur impoſſibile eſt hæc duo ſimul conſiſtere, proſiſtunt peccandi & fidem. RESPONDEO, eum qui habet proſiſtunt peccandi, ſi apprehendat Deum vt iuſtum iudicem, & qui peccata, dum in nobis manent, odit, ac punit, quemadmodum eum Catholici apprehendunt, ſine dubio fugere à Deo: at ſi Deum apprehendat (vt eum Lutherani apprehendunt) ita miſericordem & facilem, vt peccata in nobis verè inhærentia & viuientia nolit punire, ſed tegere, ac pro eis Chriſti iuſtitiam, & merita nobis imputare; nego eum ad Deum non accedere. Qui enim ſibi perſuadere potuit peccata verè in ſe manentia ſibi à Deo non imputari, & ijs non obſtantibus ſe Deo propter Chriſtum carum, & gratum eſſe eadem facilitate credere poterit, proſiſtunt peccandi ſibi à Deo non imputari dummodo Chriſti merita, ſua faciat per fidem. Certè Caluinus non exiſtimauit impoſſibile proſiſtunt peccandi cum fide coniungere, quando in Antidoto can. 28. ſeſſ. 6. Conc. Trid. ſcripſit, etiam in magnis lapſibus remanere fidem veram & viuam. Ac ne ipſe quidem Lutherus tam certò credidit, non poſſe duo illa coniungi, vt credidit Philippus. Nam in lib. de captiuit. Babil. c. de Baptiſmo ſcribit, non poſſe hominem damnari quantifcunq; peccatis, ſi ſtet, vel redeat fides. Quo loco per illam diſiunctionem,

sistet vel res redeat fides, apertè significauit, nō se certò statuisse, nō posse stare fidem cū magnis lapsibus.

Habemus igitur ex ipsa natura & ratione fidei, omnia peccata cum ipsa fide posse consistere, præter infidelitatem, vel diffidentiam fidei, vel fiducia contrariam: ac per hoc omnia peccata præter infidelitatem, vel diffidentiam prædictam esse venialia si omnia illa dici debent venialia, quæ fidē non excludunt. Sed probatur hoc idem rursus ex doctrina Patrū, & ex cōmuni sensu & cōsensu omnium gentium. Nā si peccata omnia, vel saltem grauiora, quæ nos mortalia nominamus, cū fide consistere nō possent, sequeretur non posse hominē Christianū labi in fornicationem, furtū, homicidium, aut aliud simile peccatū, quin eodem momento fieret hæreticus. Nam fidem iustificantē amitteret, quæ sola est vera fides: qui autem fidē veram amittit, hæretici dicitur. At hoc repugnat toti antiquitati, & sensui, ac consensui omnium gentiū. Semper enim in Ecclesia latissimū discrimen agnitū est inter hæreticos, & malos Catholicos, cū illi discessionem faciant ab Ecclesia, isti intra Ecclesiam perditē viuunt: illi doctrinā oppugnant, isti disciplinam violent: illi Zizanijs, isti paleis: illi lupis rapacibus, isti morbidis ouibus comparentur.

Denique inauditū est in Ecclesia, vt ob solam fornicationem, vel adulteriū, aut aliud simile peccatum Christianus aliquis fidē amisisset, atq; adeo infidelis, aut hæreticus factus fuisse dicatur. S. AVGVSTINVS in lib. quæst. in Matt. q. 11. *Inter hæreticos*, inquit, & malos Catholicos hoc interest, quod heretici falsa credūt; illi autē vera credentes, non viuunt ita vt credūt. Et lib. 4. de Baptismo contra Donatist. c. 18. *Constituuimus*, inquit, *aliquem castum, continentem, non auarum, non idolis seruientem, hospitalitatem indigentibus ministrantem, non cuiusquam inimicum, non contentiosum, patientem, quietum, nullum amulantem, nulli inuidentem, sobriū, frugalem, sed hereticum: nulli utiq; dubium est, propter hoc solum, quod hæreticus est regnū Dei non possessurum. Constituuimus alium fornicantem, immundum, luxuriosum, auarum, vel etiam apertius Idolis dedicatum, veneficum, discordiosum, contentiosum, amulū, animosum, seditiosum, inuidum, ebriosum, comestorem, sed Catholicum: nunquid propter hoc solum, quod Catholicus est, regnū Dei possidebit, agens talia, de quibus sic concludit Apostolus, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniā si talia agunt, regnū Dei non possidebūt? Si hoc dicimus, nos ipsos seducimus.* Neq; opus est alia Patrū testimonia superaddere, cū res adeo sit perspicua, vt mirum sit ab vlllo hominū in dubiū reuocari potuisse.

Probatum igitur est, sequi ex doctrina Lutheranorū, vt adulteria, homicidia, furta & alia id genus peccata sint omnia venialia, cū fidem vteumq; ea accipiatur, non excludāt. Esse autem hoc dogma contra doctrinam Christi, & Apostolorum, & contra eorundem Lutheranorum sententiam, quæ erat assumptio nostri argumēti, faciliè potest ostendi. Christus enim Mat. 5. *Qui dixerit*, inquit, *fratri suo fatue, reus erit gehēna ignis.* Ex quo intelligimus, verbū cōtumeliosū in fratrem peccatū esse lethale. Et Mat. 25. *Ite maledicti in ignē aternū. Esuriui enim, & non dedistis mihi māducare, &c.* Ex quo loco rectè colligit S. August. lib. de fide & operibus, c. 15. non communicare bona sua cū indigētibus, & multò magis rapere aliena, peccata esse mortalia, etiā in his, qui fidē nunquā amiserūt: *Erit ergo*, inquit, *aterna combustio, & eos in illam ituros veritas dicit, quorū nō fidem, sed bona opera defuisse declarauit.* Apostolus autem, vt paulò antè idem Aug. commemorauit, 1. ad Cor. 6. ad Ephes. 1. & ad Gal. 5. enumerat aliquot genera peccatorū, & subiungit, *Qui talia agunt, regnum Dei non possidebūt.*

Deniq; Philipp. Melächthon (vt suprā citauimus) disertis verbis scripsit in Locis cōmunibus titulo de discrimine peccati mortalis & venialis; Peccata vultaria contra legē Dei omnino esse mortalia. *Dixi*, inquit, *de veniali peccato. Sed cum hi, qui fuerūt renati, scietes, & volentes violant legem Dei, vt cum amplectuntur impias opiniones, aut stabiliūt eas sua approbatione, aut indulgent odys, ambitione, flāmis libidiniū, auaritia, aut externis factis ruunt contra legem Dei, vt David rapiens alienam coniugē, & astute mariū interficiens. Hæ actiones contra conscientia sunt peccata mortalia.* Hæc ille. Cū igitur voluntarium adulterium, vel homicidium, vel aliud simile peccatum, ipso etiam teste Philippo sit mortale, & tamen (vt antè ostendimus) cum fide consistere possit, manifestè sequitur, aut falsum esse, quod idem Philip. cum Lutheranis ceteris docet, omnia peccata, quæ simul cum fide cōsistunt, esse venialia, aut certè ipsorum sententias inter se esse pugnantes, & alteram ab altera destrui, atque vnā ex altera refutari.

Iam verò TERTIVM caput, quod cōtinebat, illa sola peccata, quæ sunt planè inuoluntaria, cum fide posse consistere, ex ijs quæ dicta sunt apertissimè conuincitur esse falsum. Iam enim ostendimus, non solum peccata inuoluntaria, sed etiam voluntaria, quantumuis graua, simul cum fide consistere præter id solum, quod fidei contrarium est, hæresin videlicet, aut infidelitatem. Deinde peccata prorsus inuoluntaria apud eos, qui rectè iudicare possunt, non venialia, sed nulla sunt. Et si S. August. credimus, repugnantia loquitur, qui dicit peccatū inuoluntarium, cum de ratione peccati sit esse voluntariū: *Vsq; adeo*, inquit Aug. lib. de vera religione, c. 14. *peccatū voluntariū est malum, vt nullo modo sit peccatum, si non sit voluntariū.* Neq; loquitur S. Aug. de iudicio ciuili, vt Philip. nugatur, sed diuino. Nā loquitur de peccato in genere, vt cōprehendit etiā peccata malorū Angelorū, quæ id iudiciū ciuile nullo modo pertinet. Sed de hoc paradoxo Lutheranano in disputatione de concupiscentia, & de lib. arbitrio plura dicemus.

CAPVT IX.

Peccatum veniale natura sua distinguit à mortali, ostenditur ex Scripturis.

Nunc tandem ad veram sententiam comprobendam accedimus, ex cuius comprobatione non solum supradicti errores omnes radicatus euellentur, sed etiam refutabuntur sententiæ eorum scriptorum, qui à cōmuni Theologorū, & Ecclesiæ doctrina quavis ratione discesserunt. Probandū igitur nobis est, peccatum veniale ex natura sua distingui à mortali, ac sine vlla relatione vel ad prædestinationē, vel ad misericordiam Dei, vel ad statum renatorum, esse eiusmodi, vt pœnam quidem mereatur, sed non æternam; & Deum offendat, sed non vsque ad amicitia dissolutionem. Id PRIMVM probabitur ex Scripturis; TVM ex definitionibus Ecclesiasticis; DEINDE ex doctrina Patrum; POSTREMO ex ratione.

Quod attinet ad PRIMVM, Mat. 5. sic legimus: *Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui dixerit raca, reus erit cōcilio; qui dixerit fatue, reus erit gehēna ignis.* Hoc loco non respicit Dominus prædestinationem, neq; discutit, quid possit, aut velit diuina misericordia; sed res ipsas diiudicat, & peccatorum mēsuram. Facit autem tres gradus iracundiæ, VNVM eius, quæ ita leuis est, vt in vocem nullam erumpat; ALTERVM eius, quæ paulò grauior est, non tamen peruenit vsq; ad apertum cōuicium; TERTIVM eius, quæ grauissima est, & manifestum conuicium parit. Quāuis enim possit interdum iracundia interior esse grauissima,

& tamen diffimulari exterius, nihilominus ordinariè quo est maior, eo fe magis prodit, & ideo Dominus leuiffimam iracundiam vocat eam, quæ non manifeltatur vlllo figno exteriore.

Quod verò dicitur in fecundo gradu: *Qui dixerit fratri fuo raca*, non eft omnino certum, quid propriè fignificet. S. Auguft. lib. 1. de ferm. Domini in monte, c. 9. & S. Greg. lib. 21. Moral. c. 5. feribunt, effe interiectionè irafcentis, quæ nihil determinatè fignificet, fed folum exprimat animum effe commotum. Quæ interpretatio probabilis eft, præfertim cum dicat Auguft. fe id accepiffe ab Hebrais. Quamuis enim non inueniatur in Scripturis eiuſmodi interiectione, neq; in Dictionarijs Hebraicis, & Chaldaicis, quæ nunc extant. Potuit tamen eo tempore fuiſſe in vſu, ac deinde obſoleuiſſe, quod etiam neceſſe eft in Dictionarijs omnes omnino voces inueniri. Deniq; quod ea vox translata non fuerit in Græcum aut Latinum, argumento eft, nihil ea propriè fignificari. Cæterum S. Hieron. in comment. huius loci annotauit vocem *Raca*, fignificare hominem vacuū. Nam à verbo ריק quod eft euacuare, fit nomen רק vacuus, & addito, & more Syrorum, fit רקא.

Sed quod addit idem auctor hoc loco fignificare hominem vacuum cerebro, non caret difficultate; tum quia in Scripturis nõ facillè inuenitur ea vox in hoc fenſu; tum quia vocare hominem vacuum cerebro, non videtur effe minus conuicium, quàm fi vocetur ftultus. Non poſſum autem me cõtinere, quin Theodozi Bezae ineptias hoc loco paucis perſtrigam. Is enim in annotatione ad hunc locum verſionem Hebraicam huius Euangelij reprehendit, quod pro *Raca*, habeat רעה, quia (vt ipſe dicit) maius conuicium eft vocare hominem רעה, id eft, malū, quàm fatuum, & tamen ipſe idem ſuſpicatur, Chriſtum ſua lingua dixiſſe רעה pro eo quod nos habemus *Raca*; neq; animaduertit maius conuicium fignificari per vocem רעה quam per vocem רעה, illa enim impium fignificat, hæc malum, & læpiſſimè accipitur nõ pro malo, id eft, ſclerato, fed pro tenui, aut deformi, aut macilento, vt omittam quod littera ש non redditur Latinè per ch, fed per Sc, aut per S, ſimpliciter, vt patet in vocibus, Hofanna, Salomõ, Sabaoth, Sabbathum, & ſimilibus. Probabile igitur eft, *Raca*, hoc loco fignificare hominem vacuum operibus, aut dignitate, aut certè vanum & ocioſum. Nam & in his fignificationibus inuenitur ea vox in Scripturis, & longè minus lædit, quàm vox fatuus. Sed quidquid fit de propria fignificatione eius vocabuli, illud nobis hoc loco fatiſt, minus graue peccatum deſcribi per *Raca*, quàm per *fatue*.

His autem tribus gradibus peccatorū respondent tres reatus, iudicij, concilij & gehennæ ignis. Et quidem reus iudicij dicitur (vt rectè explicat S. Auguft. loco ſuprà notato) qui aliquid fecit, vnde in iudiciū vocari poſſit, vt cauſa eius diſcutiatur. Reus Concilij dicitur, cuius culpa certa eft, fed ambiguum quanta fit, & quam pœnam mereatur, & ideo iudices inter fe conueniunt in Concilium, vt definiant pœnæ menſuram. Reus gehennæ ignis dicitur, cuius culpa & menſura culpæ, ac per hoc etiam pœnæ grauitas certa eft. Significari autem per gehennæ ignis, mortem æternam apud inferos, docent in commentario huius loci Hilarius, Auguft. Chryſoſt. & Theophyl. Hieronymus hoc loco nihil dicit, fed in comment. c. 10. in illa verba: *Timete eum, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam*, ſcribit nomine gehennæ ſemper in Euangelio fignificari pœnas æternas.

Ex his igitur conficitur argumentum eiuſmodi; Manifeſtum conuicium, teſte vel iudice CHRISTO,

A facit reum gehennæ ignis, ac per hoc eft peccatum mortale: Iracundia, ſono vocis expreſſa, fed ad malum conuicij non pertingens, facit reum concilij, id eft, non conſtat an mereatur gehennā, fed aut ea pœna, aut minore digna eft; Inueniuntur igitur peccata quædam, quæ leuiora ſunt, quàm vt gehennam ignis mereantur. Quorum enim cogere concilium ad diſcernendum, & ſum aliqua culpa gehenna ignis puniendæ eſſet, ſi omnes culpæ gehennam ignis mererentur? Sunt igitur culpæ aliquæ, quæ diuino iudicio ſola pœna temporali multandæ ſunt. Rurſus iracundia quæ nullo ſigno externo foras erupit, non facit reum concilio, fed iudicio; hoc eft, non conſtat, an mereatur pœnam aliquam, an nullam; ex quo ſequitur vt ſine dubio, ſi pœnam meretur, temporalem, non æternam mereatur, cum ſit leuior culpa, quàm ea eſſet, de qua dubium eſſe poterat temporale ne ſupplicium, an æternum mereretur.

B Neq; digna videtur reſpõſione annotatio Bezae ad hunc locum Euangelij. Scribit enim inæqualia peccata hic deſcribi à Domino, & minus eſſe reum fieri iudicio, quàm concilio, & concilio, quàm gehennæ ignis: addit tamen, omnia peccata, quamuis inter ſe inæqualia, mortem mereri, quia ſtipendium peccati mortè eſſe ſcribit Apoſt. ad Rom. 6. At ſi per mortem idem intelligit Apoſtolus, quod per gehennam CHRISTVS, cum eam vitæ æternæ opponat, dicens: *ſtipendiū peccati mors, gratia Dei vita æterna*: fieri nõ poteſt, vt omnia peccata mortem mereantur, niſi gehennā omnia mereantur. Iam autè demonſtrauimus ex Chriſti ſententia non omnia peccata reum facere gehennæ ignis. Non igitur ſtipendiū eſt omnis peccati mors, fed eius tantum peccati, quod opponitur gratiæ & amicitia cū Deo, de quo Apoſtolus loquebatur. Itaq; diuerſi gradibus peccatorū, qui deſcribuntur à Domino, non reſpondet diuerſi gradus ſuppliciorū in gehennā, vt Beza exiſtimat, quia ſi ita eſſet, nõ rectè Dominus de ſolo tertio gradu dixiſſet, *reus erit gehennæ ignis*: fed reſpondet diuerſi gradus ſuppliciorum, quorū alia ſunt æterna, alia temporalia, alia breuiſſima. Atque hæc de primo teſtimonio Scripturæ.

C ALIA duo teſtimonia habentur Matt. 23. & Luc. 6. in quibus locis Dominus peccata quædam cõparat rebus natura ſua leuiſſimis, alia verò grauiffimis: *Duces caci* (inquit Matth. 23.) *excolares culicem, camelū autem glutientes*. Hic videmus peccata quædam cõferri culicibus, alia camelis: arguit enim Dominus Phariſæos, quod grauiffima præcepta legis facillè trãſgredere tur, minuta verò diligentiffimè obſeruarent, atq; ita peccata leuiſſima ſtudioſè cauerent, maxima verò ſine ſcrupulo perpetrarent. Conſtat autem inter culicem & camelum tantum eſſe ex natura rei diſcrimen, vt nulla ferè inter ea proportio eſſe videatur.

D Rurſus Luc. 6. *Quid*, inquit, *vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autè, quæ in oculo tuo eſt, non cõſideras?* Certè inter feſtucam & trabem tanta ex natura rei diſferentia eſt, vt feſtuca leuiter portari queat, trabs autem ſit importabilis, & non ſolum oculum deſtruat, fed etiam totū corpus hominis opprimat, ſi illi imponatur. Si autè omnia peccata ex natura ſua morte ſempiterna digna eſſent, quis credat, ita quædam ab ipſo Domino extenuari potuiſſe, vt cum feſtuca & culice conferrentur. Præfertim cum alia camelis & trabibus ab eodem Domino fuerint comparata?

E Eſt aliud teſtimoniū Luc. 12. *Dico tibi, nõ exies inde, donec etiã nouiſſimū minurum reddas*. Per nouiſſimum minutū intelligunt Patres peccat minuta & leuiſſima, pro quibus in carcere purgatorij ſatiſfaciendum eſt, niſi in hac vita purgata vel relaxata fuerint. Tertull. in lib. de anima, c. 7. per *nouiſſimam quadrantem*,

fiue minutū, exponit modica quæq; delicta purganda ante refurrectionem, Origen. hom. 35. in Lucam, dicit, eos reddere nouiffimum quadrantem, qui modicum debent, & vsq; ad certum tempus detinentur in carcere. Hieron. in comment. ad c. 5. Matth. *Hoc est, inquit, quod dicit, non egredieris de carcere, donec etiam minuta peccata perfoluas.* Deniq; Cyprian. li. 4. epist. 2. Ambros. in comment. ad c. 12. Luca, & Eusebius Emiffenus (feu potius Cafarius Arelatenfis) hom. 3. de Epiphania, fcribūt, per nouiffimum quadrantem intelligi ea peccata, quæ post hanc vitam in locis purgatorijs expiantur, quæ sine dubio venialia funt. Nam qui cum peccato mortali decedit, ex hac vita, continuò ftipendium peccati, mortem videlicet fempiternam accipit. Iam igitur cum debitum vnus minuti minimū fit, neq; in vlllo tribunali pro tam exiguo debito vllus damnari poffit ad mortem: fi Dominus peccata venialia cum tali debito rectè comparauit, fequitur, vt peccata venialia ex natura fua mortem æternam nulla ratione mereantur.

Ad hæc Apoftolus Paulus 1. Cor. 3. peccata venialia rebus natura fua leuiffimis comparat, ligno, feno, ftipulis: *Si quis, inquit, fuperadificat fupra fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiofos, ligna, fœnum, ftipulam, vnufcuiusq; opus manifestum erit. Dies enim declarabit, quia in igne reuelabitur, & vnufcuiusque opus quale fit ignis probabit. Si cuius opus manserit quod fuperadificauit, mercedem accipiet: fi cuius opus arferit, detrimentū patietur, ipse autē faluus erit, fic tamen quali per ignē.* Quo loco (vt exponunt Ambr. fer. 20. in Pfal. 118. Hieron. li. 2. aduerfus Iouinian. Auguft. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 26. Greg. li. 4. Dialog. c. 39. & alij, fignificat Apoftolus per *aurum, & argentum, & lapides pretiofos*, opera perfecta & laudabilia, quæ in iudicio Dei examinata, nihil nifi mercedem promerentur: per *lignum, fœnum & ftipulas*, opera inutilia & reprehenfione digna, fed venialia, quæ detrimentum quidem adferant & purgatione indigeant, nō tamen à falute excidere faciant. Nunquam autē B. Paulus peccata venialia cum feno & ftipulis comparaffet, nifi reuera effent, vt loquitur S. Greg. loco notato, peccata minuta, atq; leuiffima. Peccata enim ex natura fua mortalia ferro potius, aut æri, vel plumbo (vt ibid. idem Greg. dicit) comparanda fuiffent.

Accedat his testimoniū S. Iacobi Apoftoli, qui in 1. c. fua epiftolæ diftinguit tentationem à peccato, & peccatum à crimine: *Vnusquisque, inquit, tentatur à concupifcentia fua abstractus, & illeclus. Concupifcentia verò cum conceperit, parit peccatum: peccatū verò cum consummatū fuerit, generat mortem.* Vbi S. Iacob. non diftinguit motus concupifcentiæ in inuoluntariū & voluntarium: Nec dicit omnem motū voluntarium effe peccatum mortale, omnē inuolūtarium effe veniale, vt Philip. Melanchthon voluiffet. Sed diftinguit TRES motus concupifcentiæ, VNUM inuolūtarium, quo quis ad peccatum incitatur, fine vlllo fua cōfensu, cum ait: *Vnusquisq; tētatur à concupifcentia fua abstractus & illeclus:* Et hūc motū non dicit Apoftolus effe peccatū, fed cauffam peccati, fi nimirum accedat confenfus. ALTERVM motū vult effe imperfectè voluntarium, cum addit, *Cōcupifcentia verò cum conceperit, parit peccatū.* Effe autem hūc motum imperfectè voluntariū, & proinde peccatum, fed veniale, patet, quia nominatur peccatum, & tamen diftinguitur à peccato consummatum, & mortē generate. Ex quo intelligimus hunc fecundum motū non effe peccatū consummatum, nec generate mortē, ac per hoc non effe peccatum mortale. TERTIVM deniq; adiungit perfectè voluntarium, & hunc motum effe peccatum mortale, declarat Apoftolus, dicens: *Peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.*

Neq; verò fufpicari debemus, peccatum consummatū hoc loco dici folum peccatū opere perpetratū, quali defideria illicita mortalia peccata nominari non poffent, nifi opere compleatur. Nam cum inter prima decem præcepta legis diftinctè nominentur, tanquam duo diuerfa mandata: *Non mœchaberis.* Et: *Non concupifces uxorem proximi tui.* Et cum Dominus in Euāgelio, Mat. 5. dixerit: *Qui viderit mulierē, ad cōcupifcendū eam iam mœchatus effe eam in corde fuo.* Dubium effe non potest, quin peccatum cōsummatum, & generans mortem, fit cōcupifcentia, cui perfectus & consummatum adhibetur affenfus, tamen fi nunquam opere compleatur. Neq; respondere poffunt Lutherani; peccatum illud, de quo S. Iacobus loquitur, cum ait: *Concupifcentia cum conceperit, parit peccatum,* effe peccatum veniale ex misericordia Dei, quia videlicet fidelibus non imputatur, non autem effe tale ex natura fua. Nam ipfi folum ea dicunt non imputari, quæ funt planè inuoluntaria. Hoc autem, de quo loquimur, non est omninō inuoluntarium. Nam alioqui non potuiffet diftinguere S. Iacobus concupifcentiam illicentem, & parientem peccatum, ab ipfo peccato, quod ab ea cōcupifcentia paritur. Siquidem (vt paulò ante diximus) non potest fingi, quemadmodum concupifcentia peccatum pariat, nifi eliciendo à voluntate confenfum.

Accedant VLTIMO duo loca, in quibus de peccatis quibusdā longè mitius Scripturæ loquuntur, quàm de ijs loqui folet quæ funt omnium cōfensu peccata lethalia. Mat. 12. *De omni verbo ociofo, quod loquuntur fuerint homines, reddent rationem in die iudicij.* Aliud perfectè est, verbū ociofum non effe sine culpa, & ideo difcutiendum in die iudicij. Aliud verò: *Ite in ignem æternum; Ligatis manibus & pedibus eius, projicite eū in tenebras exteriores; Discite à me omnes operarij iniquitatis,* & alia id genus, quæ paffim occurrunt in Euāgelij, Ephel. 5. *Fornicatio, & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, ficut decet Sanctos, aut turpitudine, aut ftuliloquium, aut fcurritilitas, quæ ad rem nō pertinet, fed magis gratiarum actio.* Hoc enim fcitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immūdus, aut auarus, quod est idolorū feruitus, nō habet hereditatē in regno Chrifti & Dei. Non temerè B. Apoftolus cum lex peccatorū genera cauēda effe pronunciaffet, quæ videlicet apud gentiles vix pro peccatis agnofcebantur, fornicationem, immunditiam, auaritiam, turpia verba, ftuliloquia & fcurritilitatem de tribus prioribus tantum adiunxit, eos qui talia agunt, non habere hereditatem in regno Chrifti & Dei. Nimirum enim docere volebat, tria posteriora debere quidem effe aliena ab ore fāctificato fidelium, non tamen ex genere fuo talia effe quæ excludant ab hereditate Chrifti & Dei.

Neq; hic locum habet quod aduerfarij dicere folet, quædā effe peccata venialia, quæ non excludant à regno Dei, fed ea nō effe talia ex natura fua, fed ex misericordia Dei non imputante. Nam vt fapè diximus, ea fola venialia ipfi agnofcunt, ac non imputari dicunt, quæ funt inuolūtaria. At peccata, de quibus hic agunt Chriftus & Paulus, voluntaria funt, videlicet verba ociofa, minus honefta, ftulta, fcurritilia.

C A P V T X.

Idem oftenditur ex traditione Ecclefiæ, & Patrum.

PECCATA quædam ex natura fua venialia effe, nō folum Scripturæ, quas hætenus protulimus, oftēdunt, fed etiam testimonia Ecclefiæ & Patrum. Nam Cōcil. Mileuit. can. 6. 7. & 8. docet, fāctos & iuftos homines habere peccata quædā, quæ tamen fi

sanctitati & iustitiæ non repugnent, tamen verè peccata sint, & remissione indigeant. Sed quia possent aduersarij respondere, peccata illa Sanctorum esse venialia ex misericordia Dei, non ex natura sua, proferemus commentarium S. Augustini, qui eorum canonum auctor fuit, vt ipse sua verba exponat. Tametsi enim canones illi nomine totius Concilij editi sunt, tamen qui eos composuit, August. fuit. Is autem in lib. de natura & gratia; c. 35. 36. & 37. profert easdem Scripturas: *Dimitte nobis debita nostra: Et. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c.* quas protulerat in illis canonibus Mileuitanis.

Deinde c. 38. explicat de quibus peccatis Scripturæ illæ intelligendæ sint: *Ita, inquit, nec commemorandū fuit, si Abel, quānis merito iustus appellatus est, paulo immoderatus aliquando risit, vel animi remissione iocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscendum, vel aliquando immoderatus poma decerpit, vel pluscula cibo crudior fuit, vel cum oraret, cogitauit aliquid, unde eius in aliud auocaretur intentio. & quoties illi ista, ac similia multa subreperint.* Hæc ille. Vbi satis ostendit, peccata venialia non esse solum primos, & inuoluntarios motus concupiscentiæ, quos aduersarij peccata mortalia ex natura sua, & venialia ex Dei misericordia esse docent; sed etiam actiones quasdam malas, & plane voluntarias, vt risum immoderatum, cibū nimium, iocum non necessariū: quæ actiones si essent peccata mortalia ex natura sua, sine dubio imputarētur à Deo, & hominem damnarent, ac per hoc cū iustitia nulla ratione consistenterent. Sola enim inuoluntaria (ex sententia aduersariorum) non imputantur, & cum iustitia consistunt: At hæc peccata ex doctrina S. Augustini, & Concilij Mileuitani venialia sunt, & cum iustitia consistunt: Igitur non sunt mortalia ex natura sua, sed ex natura, & ex genere, & modis omnibus, absolutè, & simpliciter venialia.

CONFIRMATUR hoc idem (propter Catholicos) ex Trid. Concilio. Nam sess. 14. c. 5. docemur, in confessione Sacramentali peccata mortalia omnia quæ menti occurrunt post diligētem conscientiæ discussionem, esse necessariò aperienda: venialia verò utiliter aperiiri, non necessariò: ex quo sequitur, vt peccata venialia non solum in hominibus iustis, sed etiā in impijs esse possint, alioqui homines impij omnia omnino peccata in cōfessione necessariò aperire deberent, quod est contra doctrinam Concilij, & sensum Ecclesiæ vniuersæ: At peccata venialia ex misericordia Dei ea non imputante, non sunt in impijs, sed in solis pijs & iustis, ex sententia aduersariorum: Igitur peccata venialia, quæ in impijs esse Concilium Trid. admittit, nō sunt venialia ex misericordia Dei ea non imputante, sed ex natura sua. Deniq; his accedat quod in Bulla Pij V. Pont. Max. per Gregoriū XIII. renouata, in qua multi errores dānantur, vnus est, nulla esse peccata venialia ex natura sua.

PRÆTER hæc testimonia non desunt etiā Patrum Græcorum & Latinorum sententiæ. Intelligimus enim sanctos Patres, cū de peccatis venialibus verba faciunt, ea venialia peccata significare velle, quæ natura sua talia sunt, ex eo quod leuissima, minuta, quotidiana vocāt. Neq; enim minuta, & leuia rectè dici queunt, quæ ex natura sua reum mortis æternæ constituunt, licet ex misericordia condonentur.

ORIGENES hom. 35. in Lucam sic ait: *Vnusquisque pro qualitate & quantitate peccati diuersam multa sententiam expendit. Si parū est, quod peccas, ferieris dāno minuti, vt Lucas scripsit, vt verò Matthæus quadrātis. Veruntamen necesse est hoc ipsum, quod extitisti debitor, soluere. Non enim inde exies, nisi & minima quæq; persolueris.* Hic loquitur Origenes de venialibus non

mortalibus (ne fortè quis dicat, minima dici ab eo peccata minima inter mortalia) nam in fine homiliz scribit, eos qui debent vnum quadrātem, certo tempore detineri in carcere (videlicet in purgatorio) qui debent ingentem summam, sempiterno tēpore cruciari: *Si, inquit, qui parū debet, nō egreditur nisi exoluta minutū quadrāte: vtiq; qui tanto debito fuerit obnoxius, infinita ei ad reddendū secula numerabuntur.* Itaq; venialia peccata vocat minima, & ideo minima, quia qualitate & quantitate sunt minima. Nam (vt ipse dicit) pro qualitate, & quantitate peccati supplicia discernuntur. Porro peccata minima qualitate & quantitate, ex natura & ratione sua minima sunt. Tertul. in li. de anima, c. 17. peccata, quæ temporariam purgationem admittunt, modica delicta nominauit, vt supra citauimus.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 24. in Matth. exponens illud, c. 7. *Quid vides festucam in oculo fratris, &c.* peccata venialia, quæ flagitijs opponuntur, delicta leuissima, & culpas paruulas appellauit.

S. HIERONYMVS in comment. ca. 5. Euangelistæ Matthæi, eadē venialia peccata, peccata minuta nominanda censuit. Et ibid. explicans illud: *Qui viderit mulierē ad concupiscendū eam, &c.* dicit esse discrimen inter *πάθος* & *πρωτάδεια*, quod *πάθος* sit desiderium cum consensu: *πρωτάδεια* sit titillatio sine cōsensu, & addit *πρωτάδεια* culpā habere vitij, non tamen teneri in crimine. Vbi apertè docet, titillationē esse peccatum aliquod, sed leue, nec dici posse crimē, nisi accedat cōsensus, quia videlicet in illa titillatione non fit nisi peccatū negligentiz in præcauendo, vel cito reijciendo, quod præcauendū, vel reijciendū erat. Idem li. 2. aduersus Iouinia. qui peccata paria esse dicebat: *Non tibi, inquit, habebūt tantas gratias, quos de humili in sublime leuas, quantū irascētur, quos propter leue quotidianūque peccatū in exteriores tenebras retrusisti.* Vbi S. Hierony. apertissimè docet, leuia quotidianaque peccata, qualia sunt (vt ipse ibid. ait) verba otiosa, nō mereri ex natura sua pœnam gehēnæ. Nam si talem pœnam ea peccata mererentur, nulla fieret homini iniuria, si ob eiusmodi delicta in exteriores tenebras truderetur, neque iuste inde queri vel irasci posset. Sed nec leuia villo modo nominanda essent, ob quæ in tenebras exteriores detrudi aliquis posset.

S. AVGVSTINVS lib. de nat. & gratia, c. 38. *Quia, inquit, sepe in leuissimis, & aliquando incautis obrepit peccatum, & iusti fuerunt, & sine peccato non fuerunt.* Hoc loco videmus, venialia peccata quæ iustitiam non auferunt, vel ideo talia esse, quia in re leuissima consistunt, vel quia obrepunt incautis. Proinde ratio cur peccatū aliquod sit veniale, non est, quia non imputatur, licet imputari possit (vt aduersarij docent) sed quia in re leuissima consistit, vt in verbo ociofo, in risu nimio, in ioco superuacaneo, vel quia obrepit incautis, vt euagatio mentis tempore orationis, vt cum Augustino Catholici docent.

Idem auctor de spiritu & lit. c. 36. *His, inquit, constitutis, peccatum erit hominis ex fide viuientis, aliquando alicui delectationi illicita consentire, non tantum in illis horrendis facinoribus, & flagitijs perpetrandis; verum etiam in istis leuioribus, vt vel aurem alicui voci, quæ audienda non esset, vel linguam alicui, quæ dicenda nō esset, accommodet.* Et in Enchir. c. 71. *De quotidianis, inquit, breuius, leuibusq; peccatis, sine quibus hac vita non ducitur, quotidiana fidelium oratio satisfacit.* Forū enim est dicere, Pater noster qui es in caelis, qui iam Patri tali regenerari sunt ex aqua & spiritu sancto, delet omnino hac oratio minima & quotidiana peccata. Et serm. 41. de Sanctis: *Illo, inquit, transitorio igne (de quo dixit Apostolus) ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem,*

non capitalia, fed minuta peccata purgantur. Et infrà: quibus peccatis licet occidi animã nō credamus, ita tamē eam veluti quibusdã pustulis, & quafi horrēda scabie replentes deformē faciunt, vt eã ad amplexus illius spōsi cœlestis, aut vix, aut cū grandi cōfusione venire permittat.

Ex his locis colligimus, sensisse Augustinum, peccata venialia ex natura esse talia. T V M quia vocat ea breuia, leuia, leuissima, minuta, minima, quotidiana. T V M quia comparat ea cum pustulis, & scabie, quæ non solum non occidūt, sed etiam ex natura sua non sunt morbilethales. T V M denique, quia peccata venialia vocat non solum subitos quosdam concupiscentiæ motus, quos solos aduersarij pro venialibus habent, atque à Deo non imputari dicunt, sed etiam peccata quædam omninò volūtaria, vt iocos superuacaneos, risum nimium, & similia, quæ ex natura sua in rebus leuissimis consistunt, quibus adiungit etiam mendacia officiosa in Enchir. c. 22. cū sic loquitur: *Non ideo mendaciū poterit aliquando laudari, quia nonnunquam pro salute quorundam mentimur. Peccatum ergo est, sed veniale, quod beneuolētia excusat.*

CAPVT XI.

Idem probatur ex ratione.

IAM vero peccata quædam ex natura sua venialia esse, ac per hoc non esse tam graua, vt reatū sempiternæ mortis efficiant, his argumentis ex naturali ratione ductis confirmari potest.

PRIMVM argumentum. Si peccata venialia ex natura sua essent mortalia, & solū fidelibus ob fidem, quam habent, non imputarentur; certè infidelibus omninò imputarentur, & mortalia essent: Id verò manifestè falsum, atque absurdum est: Igitur falsum quoq; & absurdum erit, peccata venialia ex natura sua esse mortalia. Propositio ab aduersarijs conceditur, neq; vlla probatione eget. Nā si sola fides causa est cur peccata aliqua sint venialia, sine dubio peccata omnia mortalia erunt ijs, qui fide carent. Assumptio igitur argumenti probatur. Nam in eodem genere peccati grauius Deum fidelis, quam infidelis offendit; Siquidem fidelis magis tenetur perfectioni vitæ studere, quàm infidelis, cū & maiori lumine sit præditus, & plura à Deo beneficia, plura contra peccatū remedia, plura deniq; adiumenta receperit: *Ille seruus (ait Christus Luc. 12.) qui cognouit voluntatē Domini sui, & non preparauit, & non fecit secundum voluntatē eius, vapulabit multis: qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Omni autem, cui multū datum est, multum queretur ab eo; & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo.* Item ad Heb. 10. *Quanto magis (inquit Apostolus) putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei cōculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratia contumeliam fecerit?* Contra verò idem Apostolus docet, peccata infidelium ob ignorantiam, esse leuiora, cū de se ita loquitur in epistol. priore ad Timoth. c. 1. *Misericordia consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate.*

Quare meritò S. Th. 1. 2. q. 89. art. 5. scribit, irrationabiliter dici motus illos sensualitatis, qui in fidelibus peccata sunt venialia, in infidelibus esse mortalia, cū dignitas personæ non minuat, sed augeat rationem culpæ. Et sanè quis capiat, verbum ociosum in fideli alicui peccatū esse mortale, mihi autem veniale, cū ergo disertis verbis Deū dixisse legerim: *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddet rationem in die iudicij.* Ille autem nihil eiusmodi nouerit: & cū sine vlla cōparatione magis teneat ego perfectioni studere, quàm ille. Igitur cū non sit Euangelio, neq; rectæ rationi consentaneum, vt

peccata fidelium venialia, mortalia sint infidelibus, sequitur vt etiam infidelibus sint venialia, ac per hoc ex natura sua, non ex coniunctione cum fide, vel alia ratione extrinseca sint venialia.

SECVNDVM argumentum. Si propriè loqui velimus, non ideo peccatum aliquod est veniale, quia Deus illud ad reatum mortis æternæ non imputat, sed ideo Deus ad reatum mortis æternæ nō imputat, quia veniale est. Veniale siquidem dicitur, quod est venia dignum, siue in quo aliud est, cur mitius puniri debeat. Quæro igitur quid illud sit, quod facit vt peccatum aliquod sit venia dignum, ad reatū mortis à Deo nō imputetur. Respōdebunt, esse fidem, cum qua peccatum illud simul consistit. Sed rursus quæro, cur peccatum aliquod cum fide simul consistat, & sit veniale, aliud fidem excludat, & sit mortale. Respondebunt, quia illud inuoluntarium est, hoc voluntarium. Id enim, vt supra diximus, Philippus Melächthon, & cæteri Lutherani docēt. At quid est hoc aliud, nisi discrimen peccatorum mortalium & venialium ad ipsam peccati rationem & naturam referre, & verbo negare quod re ipsa affirmare cogaris? nam voluntarium esse vel inuoluntarium, ad ipsam peccati naturā & rationem pertinet. Siquidem peccatum; quo magis est volūtarium, eo magis est peccatum; quo minus est volūtarium, eo minus est peccatum; & si nullo modo volūtarium sit, nullo modo peccatum erit, vt supra ex Augustino docuimus.

TERTIVM argumentum ex S. Th. 1. 2. q. 87. art. 5. & 3. par. q. 86. art. 4. Peccatum veniale ex natura sua non ponit in homine auersionem à Deo, cū non repugnet charitati, vt perspicuū est: At pœna æterna non debetur peccato, nisi ratione auersionis à bono æterno, quod est Deus: Igitur peccatum veniale ex natura sua non est eiusmodi, vt reum faciat hominem supplicij sempiterni.

QUARTVM argumentum. Si natura sua quæuis offensio dissolueret amicitiam Dei, eadem ratione dissolueret quamuis aliam amicitiam. Quod enim ex natura rei conuenit, semper & vbiq; conuenit. At multū distat offensio grauis & capitalis à leui & veniali inter homines. Qui enim amicum vel incautè lædit, vel in re leuissima, iudicio prudentium non censetur soluendæ amicitie satis iustam causam dedisse, & sanè stultissimus haberetur, qui ob quacūq; offensionculam inimicus amico efficeretur, eumque vsque ad mortem insectari vellet: igitur eam etiam amicitiam, quæ nobis cum Deo intercedit, non dissoluet ex natura sua quælibet culpa; neque vllō modo probabile est, risum immoderatum, aut verbum ociosum ex natura sua tale esse vt hominem alioqui iustum, & Dei amicum dignum efficiat perpetuo odio Dei, & sempiterno cruciatu.

QUINTVM argumentum. Peccatum non dicitur vniocè de mortali & veniali, sed per analogiam quandam, & proinde peccatum veniale non est perfectè peccatum sicut mortale, sed imperfectè, vt rectè docent Albertus, S. Bonauent. & alij, in 2. Sent. dist. 42. & S. Thom. in 1. 2. quæst. 88. art. 1. ad 1. Igitur non debetur ei pœna mortis æternæ, quæ est simpliciter & perfectè pœna, vel potius pœnarum omnium grauissima.

ANTECEDENS huius argumenti, quod solum incontrouersiam venire potest, hac ratione probatur. Ad peccatum constituendum duo potissimum requiruntur, vt sit voluntarium, & contra legem, vt initio huius libri demonstraui; peccatum autem veniale omne aut non est perfectè voluntarium, aut non est perfectè contra legem; igitur nullum est veniale peccatum, quod perfectè & simpliciter sit

peccatum, fed imperfectè, vt diximus, & fecundùm quid.

ASSUMPTIO declaratur, & probatur: Nam peccatum veniale triplex est, vt fuprà diximus; aut enim est veniale ex genere fuo, vt verbum ociofum: aut ex imperfectione operis, & hoc vel ex subreptione, vt defiderium illicitæ rei non plenè deliberatum; vel ex paruitate materiæ, vt furtum vnus oboli, vel alterius rei, nullo, aut viliffimo pretio æftimatæ. Peccatum igitur veniale ex subreptione nõ est perfectè voluntarium, proinde nec perfectè peccatum. Peccatum autem veniale ex paruitate materiæ est quidem perfectè voluntarium, fed non perfectè contra legem. Lex enim non prohibet furtum vnus oboli in fpecie, fed prohibet furtum in genere. Et quia finis præcepti est charitas, qui prohibet furtum, prohibet iniuriam & læfionem proximi, & furtum quidem rei notabilis, quo simpliciter proximus læditur, prohibet simpliciter, furtum rei minimæ, quo proximus non læditur, nifi fecundùm quid, non prohibet, nifi fecundùm quid. Quod autem de lege prohibente furtum exempli cauffa diximus, idem de cæteris fimilibus legibus intelligendum est. Quare peccatum veniale ex imperfectione operis non est perfectè contra legem, proinde nec perfectè peccatum.

DENIQ; peccatum veniale ex genere fuo effe potest perfectè voluntarium, & perfectè contra legem, fi lex aliqua fpecialis de eo fit, fed ea lex non erit perfectè & in rigore lex, vt fic loquamur. Nam cum (vt diximus, vel potius vt Apoftolus dicit) finis præcepti fit charitas, & ex fine menseantur præcepta; fi quod præceptum conftituatur de re, quæ parum admodum ad eum finem pertineat, vt fi fpeciali præcepto caueatur, ne quis verbum ociofum loquatur, id præceptum non poterit effe perfectè, & in rigore, atq; (vt aliqui loquuntur) antonomaficè lex. Ita videmus, omnia peccata venialia aut non effe perfectè voluntaria, aut non effe perfectè contra legem, quæ perfectè & in rigore fit lex. Et quia quod nõ est perfectè voluntariũ, hoc ipfo etiam nõ est perfectè contra legem, nifi materialiter; propterea rectè dicunt Theologi peccata venialia; cuiufcunq; tandem generis fint, non effe contra legem, fed præter legem.

Quod totum hac etiam ratione confirmari potest. Si peccatum veniale perfectè ac propriè effet contra legem, fequeretur hominem iuftũ ftatim atq; vnum aliquod peccatum veniale cõmiffit, effe verè ac perfectè legis præuaricatorem, & per hoc rerum omnium cœleftium præceptorum, iuxta illud Apoftoli Iacobi: *Qui offendit in vno, factus est omnium reus, Iacobi 2.* Hoc autem falſum, & abſurdiffimũ effe conſtat ex eo, quod Scriptura vocat homines ſimpliciter ſanctos, & iuſtos, & legis diuinæ obſeruatōres, etiam cum peccatis venialibus non carent. Nam de Zacharia & Elizabeth fic ſcribit Luc. c. i. *Erant autem iuſti ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & iuſtificationibus Domini ſine querela.* Hos autem non caruiſſe peccatis venialibus etiam nunc, cum (teſte Euangelifta) incedebāt in omnibus mandatis Domini, dubium effe non poteſt, cum Apoftolus Ioan. de ſe, & ſui ſimilibus dicat: *Si dixerimus, quia peccatũ non habemus, nos ipſos ſeducimus.* 1. Ioa. 1. Et alius Apoftolus: *In multis offendimus omnes, Iac. 2.*

DENIQ; peccata venialia non excludunt charitatem, nã alioqui in hominibus iuſtis effe non poſſent, cum (teſte Auguſtino lib. de natura & gratia, c. vlt.) charitas fit vera, perfectãq; iuſtitia: *Qui autem diligit, legẽ impleuit,* vt Apoftolus ait Rom. 13. non igitur legis præuaricator eſt, qui ſola habet peccata venialia, quin potius ijs etiam præſentibus legem implere

A dicitur. Quare non ſunt peccata venialia propriè contra legem, neq; perfectè ſimpliciterq; peccata.

CAPVT XII.

Diluantur obiectiones ex Scripturis.

RES STAT nunc, vt obiectiones, quæ contra ea quæ diximus, fieri ſolent, breuiter diluamus.

PRIMA obiectio ſumitur ex Scripturis, quæ generatim de omni peccato ita pronunciant: *Maledictus omnis, qui nõ permanserit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis huius.* Deut. 27. *Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur.* Ezech. 18. *Stipendiũ peccati mors.* Ro. 6. *Qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus.* Iac. 2. *Qui ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis, minimus vocabitur in regno cœlorũ.* Mat. 5. Hęc dicuntur de peccatis vniuerſe; igitur omnia peccata reũ faciunt maledictionis diuinæ, & mortis æternæ, & à regno cœlorũ excludunt. Quare ſunt omnia ex ſe mortalia, & fi quæ venialia ſunt, id non habent ex natura ſua, fed ex miſericordia Dei.

Ac ne fortè quis dicat, peccata venialia nõ effe ſimpliciter & abſolutè peccata; Scripturas autè allegatas de veris perfectisq; peccatis effe accipiendas; probari poteſt ex Apoftolo Ioa. peccata venialia ſimpliciter & abſolutè peccata & iniquitates in diuinis litteris nominari. De venialibus enim loquitur in epi. 1. c. 1. cum ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt; ſi autem conſiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate.* Apoftolus quoq; Iacob. c. 3. ſuæ epi. peccata venialia offenſiones appellat, cum ait: *In multis offendimus omnes:* Et ipſe idẽ c. 2. de offenſionibus generatim ait: *Qui offenderit in vno, factus eſt omnium reus.*

Deinde ſi minima mandata violari non poſſunt ſine amiſſione regni cœleftis (minimum enim vocari in regno cœlorum) nulla peccata tam parua erunt, quæ non poſſint hominem damnare, ſi à Deo abſq; miſericordia iudicemus.

RESPONDEO, Quamuis peccata venialia, ſi cum mortalibus conferantur, non ſint perfectè peccata, vt in extremo cap. ſuperiore docuimus, abſolutè tamẽ peccata nominari poſſunt, vt in ſacris litteris nominantur. Nam iuxta communiorem philoſophorum doctrinam, ens non vniocè dicitur de Deo, & rebus creatis; neq; de ſubſtantia & accidente, & ſunt res omnes creatæ, res imperfectæ, cum creatore collatæ; & accidentia, entia ſunt imperfecta, ſi cum ſubſtantia conferantur: nomen tamen entis non ſolum Deo, fed etiam rebus creatis, & ipſis quoq; accidentibus, abſolutè communicatur. Itaq; non negamus peccata venialia, abſolutè peccata, & iniquitates, atq; offenſiones dici poſſe, & re ipſa his nominibus in diuinis litteris appellari: ſed dicim⁹ vocabula iſta nõ vniocè peccatis mortalibus & venialibus cõuenire, & idcirco non effe ex ſolis his vocibus de rebus ipſis pronunciatum; ſed oportere ex adiunctis antecedentibus & ſequentibus iudicare, vbi Scripturæ diuinæ de peccatis mortalibus, & vbi de venialibus loquantur.

Porro in locis in argumento allatis, nõ de peccatis in vniuerſum, fed de ſolis mortalibus agi facile probare poſſumus. PRIMVM, quia ſi Scripturæ illæ peccata venialia comprehēderent, ſequeretur homines iuſtos ob ſola peccata venialia non ſolum excidere poſſe à vita gratiæ, fed etiam re ipſa excidere; non enim Scripturæ illæ dicunt, animam quæ peccauerit, poſſe mori, ſi Deus imputare velit peccatũ, fed plenè mori: neque dicunt eum qui non permanserit in præceptis Domini, poſſe maledici, ſi Deus voluerit, fed iam effe maledictum: & ſtipendium peccati non dicunt, poſſe effe mortem, fed re ipſa effe: neq; ait

S. Iacobus eum qui offendit in vno, poffe fieri omnium reū, fed factum effe omnium reum. Et deniq; in Euangelio Dominus non ait, Qui foluerit vnū de mādatis illis minimis, & docuerit fic homines, minimus vocari poterit in regno cœlorum, fed abfolutè pronūciat minimū, id eft, nullū, eum effe vocandum in regno cœlorū. At ne ipfi quidē aduerfarij concedūt, ob folā peccata venialia hominē iuftū excidere à vita gratiæ; vel maledictū à Domino; vel fieri totius diuinæ legis violatæ reū; vel excludi cōtinuo ab hæreditate regni cœleftis: igitur loca illa nō de venialibus delictis, fed de criminibus tantū accipiēda funt.

DEINDE hoc idem oftenditur ex adiunctis præcedentibus, vel fequentibus. Siquidē maledictio illa Deuteronomij refertur ad violatores, mādatorum, quæ in eo ipfo loco tradita fuerāt. Id enim fignificat illud pronomē, *huius*, cū dicitur, *Maledictus qui nō permiferit in omnibus, quæ fcripta funt in libro legis huius*. Ea verò mandata funt omnia lōgè grauiſſima de cauenda idololatria, in ceftu, homicidio, & fimilibus, quæ confenſu omnīū crimina funt, ac peccata lethalia. Pari ratione Ezechiel vbi ait: *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*, enumerat varia ſcelera, quæ funt omnia genere ſuo mortalia, & quidē ex grauioribus, & ideo abominationes, & res deteftandas, atq; impietates ea nominat. De eiufmodi autē peccatis re-
ctiffimè dicitur: *Anima quæ peccauerit, ipſa morietur*.

Iam verò B. Paulus in toto 6. cap. epiſt. ad Romanos de peccato illo diſſerit, quod pugnat cū gratia, & ſimul cum Iuſtitia manere nō poteſt, & quod qui habet, mortuus eſt, qui nō habet, viuus: qualia funt non omnia peccata, fed ſolū lethalia, venialibus enim gratiam, iuſtitiam, & vitam non excludi, & Catholici, & Lutherani admittunt. De his igitur peccatis in extremo cap. concludit, *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna*.

S. Iacob. in epiſt. ſua c. 2. cū ait: *Qui offenderit in vno, factus eſt omnīū reus*; explicat ſatis apertè de criminibus ſe loqui, quæ propriè & perfectè funt cōtra legem. Sic enim ſubiungit continuo: *Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod ſi nō mœchaberis, occides autē, factus eſt trãſgreſſor legis*. Cur autē dixerit, reum effe omnium mādatorū, qui vnum tranſgreſſus fuerit, etiã ſi cætera obſeruaſſe videatur, cauſam reddit S. Aug. in epiſt. 29. ad S. Hieron. què ſequitur Beda in comment. huius loci, & Oecumenius, quia videlicet omnia mandata ad vnū reuocantur, quod eſt mandatū dilectionis, vt Apoſtolus docet Rom. 13. hinc enim ſequitur, vt qui vnū aliquod præceptū violat, conſequenter charitatē violet; qui autem charitatē violat, totam legem quodammodo violat: efficitur enim ita ſimpliciter tranſgreſſor legis, & reus mortis æternæ, ac ſi nullū vnquā præceptū ſeruafſet. Et quemadmodū, vt pulchrè docet auctōr operis imperfecti in Mattheum hom. 35. in 2. in tom. S. Ioa. Chryſoſtomi, ei qui vnā ſolū corporis partē non armatā reliquit, & inde vulnus accepit & periit, nihil prodeſt, quòd reliqua mēbra magno labore muniērit, ita nihil prodeſt ad mortem æternam euadendā omnia præcepta ſeruare ſi quis offendat, ac labatur in vno, cū omnia ſint in charitate cōnexa, & qui charitatem violat, amicus Dei effe non poſſit.

Ex his autem perſpicuum eſt, B. Iacobū per offentionem in vno, hoc loco non intelligere quamlibet offentionem, fed eam tantū, quæ charitatem excludat, qualis certè non eſt offenſio, quam venialem dicimus, quippe quæ in hominibus iuſtis, & charitate flagrantibus reperitur. Neque enim ſine charitate erat diſcipulus ille, quem diligebat IESVS, cū de ſe & cæteris diceret: *Si dixerimus, quia peccatum*

non habemus, nos ipſos ſeducimus, &c. Quare S. Iacob, longè aliter accipit offentionem, cū dicit c. 2. *Qui offenderit in vno, factus eſt omnīū reus*. Et cū poſtea c. 3. dicit: *In multis offendimus*. Ibi enim de offentione mortali, hic de veniali loquutus eſt; & ideo ibi de eo qui offendit in vno, ſubiunxit, *factus eſt omnīū reus*, hic autem addit: *Qui autem non offendit in verbo, hic perfectus eſt vir*; vbi de ea offentione loqui ſe declarauit, quæ perfectioni, non de ea, quæ neceſſariæ integritati opponitur.

RESTAT vltimus locus ex Euangelio Matth. 5. quem locum præter cæteros vrget Caluinus, in Antidoto Concilij Trid. ſeſſ. 6. c. 12. vbi PRIMVM obſeruandum eſt, non dixiſſe Dominum. Qui fecerit peccatum minimum, minimus vocabitur in regno cœlorum: neq; etiam dixiſſe, qui ſoluerit vnū ex his mādatis minimis, minimus vocabitur, &c. Sed: *Qui ſoluerit vnū de his mādatis minimis, & docuerit fic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum*. Vbi Dominus excludit à regno non eos, qui quomodocūq; ſoluunt mandata legis diuinæ, fed qui ſoluunt praua interpretatione illa deſtruētēs, quod Scribæ, & Phariſæi faciebant, qui ſic prædicabāt dilectionem amicorum, vt inimicos odio haberi præciperent; & ſic adulterium dānabant, vt concupiſcentiam ſolo corde cōceptam prohibitam effe negarent. Hinc enim Dominus clamabat: *Non veni legem* (moralem videlicet) *ſoluere*, id eſt, abrogare, ac tollere, *ſed adimplere*, id eſt, perfectè explicare, & vires ad eam ſeruandam fidelibus ſuppeditare. Itaque hoc modo vnum ex minimis mādatis ſoluere, non eſt peccatum minimum ac veniale, fed ingens ac lethale crimen, cū ſit deprauare ac corrumpere verbum Dei.

Et hoc modo intelligit hunc locū S. Hieronymus in commēt. vbi dicit, à Domino ſugillari Scribas, & Phariſæos, qui mandata diuina perperam exponendo corrupiebant. S. etiam Auguſt. in lib. 1. de ſerm. Domini in monte, c. 16. ſcribit, illud: *Qui ſoluerit & docuerit fic homines*, ita effe accipiendum, vt ſenſus ſit: *Qui ſoluerit, & docuerit fic, id eſt, ſecundū id quod ſoluit, non ſecundū id, quod inuenit, & legit*.

DEINDE ſi quis contendat, excludi hoc loco à regno cœlorum non ſolū qui peruerſè docet, fed etiam qui non obſeruat mandata minima, etiã ſi fortè rectè doceat: poſſumus aliam adhibere ſolutionem. Nam per mandata minima rectè poſſunt intelligi mandata legis veteris: *Non occides: Non mœchaberis, &c.* de quibus paulò antè dixerat: *Non veni legem ſoluere, ſed implere*. Et hoc modo hūc locum intelligit S. Auguſt. in lib. 1. de ſer. Domini in monte, c. 18. & S. Anſelm. in comment. dicuntur enim illa minima, non quia peccatum minimū aut leue committant, qui ea præuaricantur; ſed quia minus perficiant hominem, quàm ea, quæ Chriſtus explicando & perficiendo tradidit. Minus enim perfectus eſt qui tantū non mœchatur, quàm qui etiam non videt ad concupiſcendum; & minus perfectus eſt qui tantū non occidit, quàm qui etiam nullum verbum contumelioſum dicit.

DENIQVE ſi quis omninò velit per mandata minima intelligi mandata, quæ Chriſtus adiecit ſuprà iuſtitiam Scribarum & Phariſæorum, vt exponunt Chryſoſtomus & Theophylactus: tum ſolutionem tertiam adferemus. Dicemus enim mādata minima vocari. Non concupiſcere mulierem alienam; Non dimittere propriā, niſi ob fornicationem; Nō aliam ducere priore viuente; Non dicere proximo fatue; Non odiſſe inimicos, & ſimilia, quæ vera & propria mandata funt, quæq; ſine crimine violari non poſſunt. Nam vt docent Chryſoſt. & Theophyl. non

vocavit ea Christus minima mandata, quia re vera sint leuia, & exigua, sed vt modestè derebus suis loqueretur, & nos doceret etiã in hac doctrina humilitatè, vel etiam quia minus peccatũ est hæc violare, quã superiora. Minus enim malũ est concupiscere, quã re ipsa mæchari; & dicere *fatue*, quã occidere. Quocirca sicut non occidere, & non mæchari sunt minima, quoad perfectionem, vt dicebat S. Aug. & S. Anselmus, & è contrario sunt maxima quoad reatũ, quem inducunt, si violentur: sic etiam non concupiscere, & non conuiciari sunt minima quoad reatũ, & è contrario sunt maxima quoad perfectionem.

S E D O B I E C T I E S, inter Christi mandata non solum inueniri; Non conuiciari, sed etiam Non irasci, & Non dicere raca, quæ qui non obseruent, peccant venialiter, & tamen iuxta Domini sententiam, qui mandata illa minima soluerit, minimus vocabitur in regno cælorum.

R E S P O N D E O, illa non esse propriè & per se madata, sed gradus eiusdè mandati. Dominus enim explicare volens perfectè mandatũ illud legis; *Nõ occides*, quod à Scribis & Phariseis perperam exponebatur: docuit non solum re ipsa, sed etiam verbis, & cogitatione proximum lædere, peccatum esse; & simul explicuit discrimen horum graduum cum ait: *Qui irascitur, reus erit iudicio; Qui dixerit raca, reuerit cocilio; Qui dixerit fatue, reus erit gehenna ignis*. Itaq; docuit, mandatum de non occidendo, perfectissimè obseruari ab eo, qui ne irascitur quidè proximo sine causa; si verò quis leuiter irascitur, ita vt non prorumpat in vocem indignationis, aut certè non in apertum conuicium, eum iam recedere à perfecta obseruatione legis, sed tamen censerì secundũ quid non autè simpliciter præuaricatorè, & ideo non esse reũ gehennæ ignis, sed pœnæ longè mitioris. Si quis autè manifestũ conuicium in proximũ iaciat, quod certè ex amico pectore progredi nequit, tum demũ non à perfecta obseruatione, sed simpliciter ab obseruatione legis eũ cecidisse, atq; adeo reum gehennæ ignis factum esse, & si reus est simpliciter violatæ legis, qui verbo lædit, multò magis reũ esse, qui verberibus, aut morte fratrem suũ afficit. Atq; hæc de prima obiectione.

Aliæ obiectiones sumuntur ex alijs Scripturæ sacre testimonijs, quæ nõ ita directè, sed quasi ex obliquo pugnare videtur cõtra ea, quæ nos suprã docuimus.

Est igitur, **S E C V N D A** obiectione, quam **I O A N. CALVINVS** producit in medium, illud Matt. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c.* Ex quo loco eiusmodi argumentum conficit in Antidoto Concilij Trid. sess. 6. c. 12. *Quero, inquit, an ullũ sit omnino quamlibet leue peccatum, quod non legis obseruantia repugnet? quæ enim vitiosa cogitatio obrepet in hominis animum, si totius Dei amore occupetur? non autem satisficit legi, nisi cum diligitur Deus ex toto corde.*

R E S P O N D E O; Dilectio Dei ex toto corde duobus modis intelligi potest; Vno modo: vt idem sit *ex toto corde*, quod super omnia alia integrè, ac perfectè, vt nihil Dei amori anteponatur, vel adæquetur; **A L T E R O** modo, vt semper actu Deus cogitetur, & diligatur, & sic animum Dei amor occupatum teneat, vt nihil obrepere possit; quod sit (non inquam) contra, sed præter Dei, vel proximi charitatè. **P R I O R E** modo fatemur imperari nobis vt Deum ex toto corde diligamus, sed cum hac dilectione negamus pugnare peccata venialia. Ac per hoc falsum esse contẽdimus repugnare obseruantia legis quamlibet leue peccatum. **P O S T E R I O R E** modo fatemur, nullam vitiosam cogitationè obrepere posse ei, qui totus in Dei amore occupetur, sed eam dilectionem, quæ propria est beatorum, nobis in hac vita non propriè imperari,

sed tantum indicari asserimus, vt nimirum sciamus, quo spem ac desideria dirigere debeamus.

Hæc autem ita se habere in lib. de Monachis, c. 2. & 13. iam antea demonstrauimus. Sed hoc loco nobis illud vnum argumentum sufficiet, quod Scriptura testetur Dauidem in toto corde suo sequutum esse Deum 3. Reg. 14. & similiter Iosiam 4. Reg. 23. & de Zacharia & Helizabeta scribat Luc. c. 1. ambulasse eos in omnibus mādatis, & iustificationibus Domini; neq; enim diceretur ambulasse in omnibus mandatis, qui primum & maximum, quod est de diligendo Deo ex toto corde neglexissent. Quod autem de Dauide, Iosia, Zacharia, Helizabeta Scripturæ testantur, ambigi non potest, quin etiam dici possit de Abrahamo, de Moysè, de Helia, de Ioan. Baptista, de Apostolis Petro, Paulo, Ioanne, Iacobo, & cæteris, & tamen Ioannem dixisse scimus: *Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, nos ipsos seducimus*. 1. Io. 1. & Iacobum similiter: *In multis offendimus omnes*, Iac. 3. Quare non repugnant obseruantia legis imperantis dilectionem ex toto corde, leuia illa peccata, quæ in illis fuerunt qui Deum ex toto corde dilexerunt.

T E R T I A obiectione sumitur ex illo Ioan. 13. *Si non lauero te, non habebis partem mecum*. Nam S. Aug. in cõment. huius loci interpretatur per lotionem pedum, purgationem à peccatis venialib. cuius expositionem sequitur etiam S. Bernar. in ferm. de cœna Domini. Quod si peccata venialia excludunt à parte Domini, id est, à regno cœlesti; profectò natura sua non venialia, sed mortalia dicenda sunt. Adde quod S. Basil. lib. 1. de Baptismo, c. 2. dicit Iacobum idè dixisse; *Qui offendit in vno, factus est omnium reus*, quia audierat à Domino, *Si non lauero te, non habebis partem mecum*. Ex quo intelligimus, ad venialia peccata etiam pertinere illud; *Qui offendit in vno, factus est omnium reus*.

R E S P O N D E O, Illud (*si non lauero te, non habebis partem mecum*) duobus modis exponi potest. Vno modo ad litteram de materiali pedũ lotionem, vt videlicet notetur inobedientia Apostoli Petri, qui Domino parere nolebat in eo, vt sineret sibi pedes lauari; & hoc modo accepit S. Basil. hanc Domini comminationem; & rectè dixit, tale peccatum esse non obedire Domino, vt qui in ea vna re offendat, fiat omnium præceptorum reus; non enim veniale, sed mortale peccatum fuisse, si Apost. Petr. perspecta Domini voluntate obstinatè resistere omnino decreuisset.

A L T E R O modo de spirituali lotionem à peccatis venialibus, quomodo accepit hunc locũ S. Aug. & S. Bernar. præsertim propter illa verba: *Qui lotus est, nõ indiget, nisi vt pedes lauet*; quibus verbis significatur homines iustos esse quidem lotos, & tamè egere in hac vita purgationem à peccatis venialibus quasi fordibus pedũ ex humana conuersatione contractis. Quamuis autè fieri non possit, vt quis cũ eiusmodi fordibus in regnũ cœlorũ ingrediatur, quo nihil co inquinatũ intrahit, Apoc. 21. & ideo rectè dictũ sit, *si nõ lauero te, nõ habebis partem mecum*; tamen non simpliciter eiusmodi peccata excludunt à regno, sed solũ ad tẽpus, donec videlicet purgata nõ fuerint; & quia non merentur ex natura sua pœnam æternã, sed temporã, ideo ex natura sua non excludunt à regno nisi pro tẽpore illo, quod ad sui purgationem exigunt.

Q U A R T A obiectione sumitur ex illo Matt. 10. *Quicumq; dederit vni ex minimis istis calicè aqua frigida, non perdet mercedẽ suam*. Sic enim quidã ratiocinantur; Minima opera bona merentur vitam æternam, vt ex testimonio allato perspicuum est: igitur & minima peccata merentur supplicium sempiternum.

R E S P O N D E O multis modis argumentum hoc peccat. **P R I M V M** enim nõ ait Dominus de eo qui

dederit calicem aquæ frigidæ, vitâ æternam poffidebit, fed nō perdet mercedē suam. Quare ex testimonio effici nō debet minima peccata mereri mortē æternam, fed non peritura eſſe pœnam suam, quod quidem libenter concedimus, fed non continuò pœna illa erit ſempiterna. DE I N D E etiamſi Dominus diſertis verbis promiſiſſet regnum cœlorum ijs, qui darent calicem aquæ frigidæ, non tamen conſequēs eſſet, vt minimo peccato deberetur pœna gehennæ. Dare enim minimo operi maximum præmium, ingens liberalitas, & miſericordia eſſet. Dare autem minimo peccato maximā pœnam, iniuſtitia, & crudelitas eſſet. D E N T Q V E dare calicem aquæ frigidæ ex charitate Dei; non eſt minimum opus, fed valdè magnum, & verè meritorium vitæ æternæ; huic autem operi bono non eſt opponendum peccatum veniale, quod ſimul cum charitate conſiſtit, fed mortale, quod charitati repugnat. Quodlibet autem peccatum charitati repugnans, etiamſi alioqui minimum videatur, non minimum, fed magnum erit, & verè mortis æternæ meritorium.

Aliæ quædam obiectiones proponi poſſent ex illis Scripturæ testimonijs, quæ docere videntur, animas in purgatorio non eſſe certas de ſalutē: ex quo deducitur, peccata venialia, quæ in illis fortè hærent, cum de hac vita diſcedūt, mortem ſempiternam promereri. Sed hæ ſolutæ ſunt in 2. lib. de Purgatorio, c. 5.

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

I A M verò ex patribus primo loco obijci ſolet S. Baſil. qui in quæſtionibus compendio explicatis q. 4. ſcribit, nullum peccatum eſſe contemnendum vt paruum, cum reuera nullum ſit paruum, quando B. Paulus de omni peccato generatim pronunciauerit, ſtimulum mortis peccatum eſſe; & rursus q. 293. affirmat in nouo Teſtamento nullam inueniri differentiam grauium & leuium peccatorum.

R E S P O N D E O, Non certò conſtat, an hæ quæſtiones ſint Magni Baſilij, an potiùs Euaſthij Sebaſteni, cuius multi, & graues errores damnantur in Concilio Gãgrenſi. Huic enim auctori à multis hoc opus olim adſcriptū fuiſſe teſtes ſunt Sozomen. li. 3. liſt. c. 13. & Nicephorus lib. 9. c. 16. & lib. 13. c. 29. Huc etiam accedit, quod auctor harū quæſtionum q. 1. & quæſt. 95. non videtur admittere traditiones non ſcriptas, cum è contrario S. Baſilius in libro de Spiritu ſancto ad Amphiloſchium, c. 27. acriter eas defendat. Quare cum valdè probabile ſit eas quæſtiones editas eſſe ab homine parum probatæ fidei, non eſt cur earum testimonium magni faciamus.

Poſſumus tamen eas ſententias cuiuſcunque ſint, in bonum ſenſum explicare. Solum enim videtur auctor ille demonſtrare voluiſſe, nullum peccatum apud Chriſtianos, ac potiſſimum apud Monachos vt paruum ac leue contemnendum eſſe. Quamuis enim vnum peccatum ſit alio grauius, vt idem auctor docet q. 106. tamen omnia etiā leuiſſima Chriſtiano homini, à quo maior vitæ perfectio exigitur, quàm à Iudæo, pro viribus cauenda ſunt. Quod ſi id Chriſtiani in cõmune rectè præcipitur, quanto magis Monachis, quos auctor ille potiſſimū inſtituendos ſuſceperat, præcipiendum erit? Quod verò ille addit, omne peccatum eſſe ſtimulum mortis, poteſt etiam admitti, quia omne peccatum, aut mortē efficit, ſi eſt mortale, aut ad eam diſponit, ſi eſt veniale.

S E C V N D O loco obijci poteſt testimonium S. Hieronymi, qui in 2. dialogo aduerſus Pelagianos ante mediū, videtur omnia peccata habere pro mor-

talibus, cum ita loquitur: *Si ira, & ſermonis iniuria, atque interdum iocus, iudicio concilioq; & gehenna ignibus delegatur, quid merebitur turpium rerum appetitio, & auaritia, qua radix eſt omnium malorum?*

R E S P O N D E O, ſine vlla dubitatione S. Hieron. non accepit illos reatus coniunctim, quaſi exiſtima- uerit, iram, vel iocum reos homines efficere iudicij, concilij, & gehennæ ignis. Si enim hoc vellet, pugnaret cum ipſa Domini ſententia, quam ipſe idem Hieron. paulò antè adduxerat. Siquidem in ea ſententia tres reatus tribus peccatorum generibus, vel potius tribus gradibus eiufdem peccati reſpondent, ſinguli ſingulis, non ſingulis omnibus. Et quamuis Hierony. in enumerandis gradibus peccati, P R I M O loco poſuerit iram; S E C V N D O ſermonis iniuriam; T E R T I O iocum: In enumerandis autem reatibus, P R I M O loco poſuerit iudicium; S E C V N D O Concilium; T E R T I O gehennam ignis: Tamen non reſpondet ioco gehenna ignis, fed ſermonis iniuriæ, vt ex Euangelij textu colligitur. Quare S. Hieronymus non habuit rationem ordinis in illa enumeratione, fed tantum numeri.

T E R T I O obijciunt aliqui S. Auguſtinum, qui in lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſ. cap. 3. habet hæc verba: *Quis cū ſpe aliqua adipiſſende ſalutis æternæ, de hac vita migraret, manente illa ſententia, quod quicumq; totam legem ſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus, niſi poſt paululum ſequeretur, ſuperexultat autem miſericordia iudicio?* Videtur enim his verbis S. Auguſt. ſignificare, peccata quæcunque etiam venialia ex ſe mereri mortem æternam, & reuera ob quodlibet peccatum damnandos homines niſi miſericordia iudicium mitigaret. Cui ſententiæ ſimilis eſt illa, eiufdem auctoris in epi. 29. *Cum Rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor? aut quis gloriabitur, mundum ſe eſſe à peccato? que igitur ſpes eſt, niſi ſuperexulter miſericordia iudicium?* Et illa ex conſeſ. lib. 9. cap. vlt. *Ve etiam laudabili vitæ hominum, ſi remota miſericordia diſcutias eam.*

Sunt præterea multa loca eiufdem auctoris, quæ docent, multa venialia ſimul collecta damnare hominem: ex quo ſequi videtur, vt ſi pauca venialia non damnant, id fiat ex miſericordia Dei, non ex natura ipſius peccati. Loca ſunt hæc: In epiſt. 29. ad Hieronymum: *Denique, inquit, S. Iacobus iam ex iſto loco de miſericordia operibus loquitur, vt quos vehementer illa ſententia terruerat, conſoletur, cū admonet, quomodo etiam quotidiana peccata (ſine quibus hic non viuunt) quotidianis remedijs expientur, homo, qui cum in vno offenderet, fiat omnium reus: in multis offendendo, quia in multis offendimus, propter magnū aggerem reatus ſui minutatim collectū ad tribunal tanti iudicis perueniat, & eam, quam non fecit, miſericordiam non inueniat, ſed potiùs dimittendo, atque dando mereatur ſibi dimitti peccata, reddique promiſſa.* In epiſt. 108. ad Seleucianum: *Eſt etiam, inquit, pœnitentia bonorum, & humilium fidelium pœna quotidiana, in qua peccata tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita noſtra: ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Neque enim ea nobis dimitti volumus, que dimiſſa non dubitamus in baptiſmo, ſed illa vtrique, que humane fragilitati, quamuis parua, tamen crebra ſubrepunt, que ſi collecta cõtra nos fuerint, ita nos grauabunt & opprimunt, ſicut vnū aliquod grande peccatum. Quid enim intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentina, & per negligentiam derelicta, atq; contempta impleat nauem, atque ſubmergat?*

In concione 3. ſuper P ſal. 118. *Sed quoniam, inquit, tentatio eſt vita hominis ſuper terram, etiamſi à criminibus longè ſimus, nō tamen deſt. vbi deſiderijs peccati, vel*

facto, vel dicto, vel cogitatu obediamus, quando aduersus maiora vigilantibus quedam incantis minuta subrepunt, que si aduersus non colligantur, etiam si non fingula suis motibus coterunt, omnia tamen aceruo nos obruunt. Tract. 12. in Ioan. Quomodo, inquit, minuta peccata si negligentur, occidunt? minuta sunt guttæ, quæ flumina implent. Minuta sunt grana arena, sed si multa arena imponatur, premit, atque opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod fluctus irruens paulatim per sentinam intrat: sed diu intrando & non exhauriedo, mergit nauim. Deniq; tract. 1. in epist. 10. *Ista lenis, inquit, que diximus, noli contemneris: si contemnis, quando appendis, expauesce quædo numeras. Leuia multa faciunt vnum grande, multa guttæ, implent flumen. Multa grana faciunt massam.*

RESPONDEO, Duo quædam pro compertis habenda sunt, ex quibus pendet horum locorum explicatio. PRIMVM est, S. Augustinum non existimasse, eum qui venialiter offendit in vno, fieri omnium reum, iuxta sententiam sancti Iacobi, sed solum eum qui lethaliter offendit. Id quod perspicuum est ex epistola 29. ad Hieronymum, vbi S. August. non semel repetit ideo, qui offendit in vno, fieri omnium reum, quia pugnat contra charitatem, ex qua pendent omnia mandata. Quare ex sententia S. Augustini, qui peccat salua charitate, non ita offendit, vt fiat omnium reus. Idem autem S. Aug. in eadem epist. scribit, peccata venialia committi à filijs Dei iustis & charitate habentibus, sed non tantam, quantum in patria cælesti habebunt. Ex eo enim quod non est in hac vita charitas tam perfecta, quam erit in futura vita, omnia peccata venialia committi dicit.

Ita vult peccata lethalia simpliciter cum charitate non posse consistere: peccata autem venialia consistere quidem cum charitate, sed non cum perfectione illa charitatis, quam habebimus in patria. Ex quo sequitur, vt qui lethaliter offendit in vno, fiat omnium reus; non autem qui venialiter. Quocirca in extrema epist. vbi loquitur de peccatis venialibus, dicit eos qui multa peccata leuia & quotidiana committunt, terreri à B. Iacobo dicente: *Qui offendit in vno, factus est omnium reus*: non quia vnum peccatum leue & quotidianum eam vim habeat, vt faciat omnium reum; sed quia magna congeries peccatorum leuium videatur æquare vnum aliquod grande peccatum, quod qui commiserit, fiet omnium reus. Hoc enim significat illa verba suprâ citata, quos vehementer illa sententia terruerat, consolatur, cum admonet, quomodo etiam quotidiana peccata, sine quibus hic non viuunt, quotidianis remedijs expiuntur, ne homo qui cum in vno offenderit, fiat omnium reus; in multis offendendo, quia in multis offendimus, propter magnum aggerem reatus sui minutatim collectum ad tribunal tanti iudicis perueniat, &c.

ALTERVM est, sententiâ illas S. Augustini, in quibus docet multa peccata leuia simul collecta occidere, & damnare hominem, non secus atque vnum grande peccatum; non sic esse accipiendas, quasi multitudo peccatorum venialium, dum venialia manent, æquari possit vni mortali. Id enim apertissimis rationibus conuincitur esse falsum. NAM venialia peccata, ex consensu omnium Theologorum, neque tollunt, neque minuunt habitum charitatis, sed solum actum, & feruorem eius impediunt: quare etiam si omnia peccata venialia simul colligerentur in vnum, nunquam efficerent id, quod facit vnum lethale peccatum, quod videlicet continuè charitatem excludit. DEINDE pœna mortalis peccati sempiterna est, pœna venialis temporaria: at nulla spacia temporalia æternitatè ad æquare queunt: igitur nec vlla multitudo venialium peccatorum vnius mortalis peccati

grauitatem vnquam adæquabit. Siquidem ea est proportio pœnæ ad pœnâ, quæ culpæ ad culpâ, cum pœna sequatur culpam. ADHÆC si multa venialia vni mortali æqualia essent, incredibilis ambiguitas in animis fidelium existeret, cum neque Scripturæ, neque Concilia, neque vlli auctores vnquam definierint, quot venialia requirantur ad vnum mortale efficiendum. DENIQUE oporteret venialia peccata, cum multa sunt, necessario in confessione sacramentali sacerdotibus aperire; quod & Concilio Trid. sess. 14. c. 5. & communi Christianorum sensui, & consuetudini repugnat.

Sententia igitur S. Augustini (vt rectè docet B. Th. in 1.2. q. 88. art. 3.) ea fuit, multa venialia, si contemnantur, & negligentur, paulatim disponere hominem ad mortale crimen: quemadmodum vulnus curabile, si negligatur, paulatim gignit apostema lethiferum, & eo modo dicitur fieri incurabile. Id quod apertius scribit S. Greg. 1. 10. Mor. c. 14. illis verbis: *Si curare parua negligimus, insensibiliter seducti audeter etiam maiora perpetramus.* Et ante vtrūq; idem scripsit Ecclesiast. c. 19. cum ait: *Qui spernit modica, paulatim decidet.* Posset etiam dici, multa venialia, secundum Augustini sententiâ æquari vni mortali, quoad pœnam temporalem in purgatorio luendam.

His duobus præmissis, RESPONDEO, ad primum testimonium ex lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. duabus de causis S. Augustinum scripsisse: *Quis cum aliqua spe adipiscendæ salutis, &c.* PRIMO, quia quodlibet crimen quamuis solum, & minimum sit, sufficit ad æternam hominis perditionem, & nemo certò nouit, an non habeat, vel habuerit aliquod eiusmodi crimen, vnde iram Dei sibi conciliauerit, & ad gratiam eius per veram pœnitentiâ non redierit. Et ideo nemo cum spe adipiscendæ salutis de hac vita migraret, nisi sciret, se bonum Dominum habere, & speraret, per eius misericordiam peccata sua, præsertim lethalia, iam esse dimissa. SECVNDO, quia in venialibus offendimus omnes, multa autem venialia disponunt (vt diximus) ad mortale; qui verò offendit in vno mortaliter, efficitur omnium reus: ideo nisi Deus prouidisset nobis quotidiana remedia ad quotidiana purganda peccata, nemo ferè esset, qui cum spe aliqua adipiscendæ salutis, de hac vita migraret.

Ad ALTERVM locum ex epist. 29. & ad tertium ex lib. 9. confess. RESPONDEO, loqui S. August. de pœna purgatorij, quæ acerbissima est, & quam vix vlli iusti homines, nisi ex magna Dei misericordia euadunt, ita vt rectè ex corpore ad cælum euolent. Hoc autem ita esse perspicuum est ex eodem lib. 9. confess. cap. vlt. Nam oraturus August. pro anima matris suæ defunctæ, quam vehemèter laudauerat, ne quis fortè miraretur, cur pro ea oraret, quam tantopere commendauerat, reddit rationem dicens: *Vt etiam laudabili vita hominum, si remota misericordia discutias eam.* Vbi si illud, *ut*, respiceret damnationem æternam, non fuisset ratio, cur pro defuncta matre orandum esset: neque enim pro damnatis orare licet.

Itaque significare voluit, homines etiam vitæ laudabilis, non carere peccatis venialibus, ob quæ, si seuerè iudicentur, grauissimas pœnas in purgatorio luere debeant. Pœnas autem purgatorij maiores esse omnibus pœnis, & supplicijs huius vitæ, & propterea rectè dici, Væ illis, qui ad eas luendas descendunt, testatur idem August. tract. in Psal. 37. vbi sic ait: *Saluus erit quasi per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita.* Ad alia loca iam responsum est.

CAPVT VIV.

Diluuntur obiectiones ex naturali ratione petita.

SV PERSVNT adhuc pauca quædam obiectiones quæ ex ipsa naturali ratione ducuntur.

PRIMA obiectio; Qualibet culpa iuste potest à Deo puniri pœna mortis & temporalis, & æternæ, igitur quælibet culpa natura sua mortalis est, & sola Dei misericordia venialis. Antecedens probatur. Nam malum culpæ etiam leuissimæ maius est quolibet malo pœnæ etiam grauissimæ, igitur iuste potest quælibet culpa puniri quauis pœna etiam mortis æternæ. Antecedens huius argumenti posterioris probatur, quia potius subeunda est quæuis pœna quamuis grauissima, quàm peccatum aliquod etiam leuissimū perpetrandum; nam alioqui peccatum aliquando licitū esset, quod nullo modo fieri potest, cū repugnātia sint, aliquid esse peccatū, & esse licitum.

RESPONDEO; potest quidem Deus de rebus suis facere quicquid libuerit, & nō solum hominem qui venialiter peccauit interficere, sed etiam in nihilum redigere: tamen si id faceret, Dominum se probaret, non iudicem. Nam (vt S. August. ait lib. 3. aduersus Iulian. c. 18.) *Bonus est Deus, iustus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: nō potest quenquam sine malis meritis dānare, quia iustus est.* Ita possumus & nos dicere, bonus est Deus, iustus est Deus. Potest aliquos supra condignum remunerare, quia bonus est: non potest quenquam supra condignum punire, quia iustus est. Quare negamus quod in antecedenti illo assumitur, posse Deum iuste punire peccatum quodlibet etiam veniale, pœna omnium grauissima, quæ est mors æterna.

Ad probationem **R**ESPONDEMVS, culpam quidem etiam leuissimam esse maius malum, quàm sit pœna quæcunque etiam grauissima. Nam culpa est malum simpliciter, & nullo modo eligibilis: pœna autem est malum illi, qui punitur, non tamen simpliciter, quin etiam bona & iusta dici debet, & est eligibilis ad vitandum malum culpæ. Sed non ideo debetur maxima pœna leuissimæ culpæ, quia pœna ex genere suo minus est malum, quàm culpa. Non enim debetur culpæ ex ratione iustitiæ maximum aliquod malum simpliciter, sed malum pœnæ; quod cum malo culpæ proportionem habet, ita vt grau culpæ grauis pœna, grauiori grauior, grauissima grauissima; & contrā leui, leuis, leuiori leuior, leuissimæ leuissima pœna respondeat. Itaque tametsi mors potius oppetenda sit, si optio detur, quàm otiosum verbum proferendum. Non tamen otiosum verbum prolatum sempiterna morte vindicandum erit, quo supplicio parricidia, atque adulteria, aliāq; eiusdem generis crimina vindicantur.

ALTERA obiectio. Peccatum veniale infinitam habet malitiam, estque infinito odio dignum, igitur infinitam pœnam ex natura sua meretur. Probatur antecedens, nam nō debet peccatum veniale cōmitti ad quoduis bonum, etiam infinitū adipiscendum; ergo non minus est odibile peccatum veniale, quàm sit amabile bonum infinitum; bonum autem infinitum infinito amore dignum est; ergo peccatum veniale infinito odio dignum est; habet igitur peccatum veniale infinitam malitiam, sicut bonum infinitum infinitam bonitatem.

RESPONDEO, peccatum veniale non habet malitiam infinitam, cū non auertat hominem à Deo summo atq; infinito bono. Ea enim causa est, cur peccatum mortale dicatur infinitam malitiam habere, quia mutat vltimum finem, ac facit, vt homo relicto Deo, qui verè est infinitus, in rem creatam vt

A in suum finem vltimum conuertatur. Quod autem non oporteat peccatum veniale committere ad bonum infinitum adipiscendum, non ea est ratio, quia sit ipsum etiam malum infinitum, sed quia est simpliciter malum, vt nō possit vlllo modo fieri bonum, ac per hoc non sit eligibile, neque medium ad vlllum bonum consequendum.

TERTIA obiectio; Peccatū veniale potest nunquam remitti; atqui peccatum, quod nunquam remittitur semper puniri potest: igitur peccatum veniale semper puniri potest, proinde quod temporaliter, & non in æternum puniatur, non est ex natura eius, sed ex misericordia Dei. Propositio huius argumenti probatur; nam peccatum veniale remitti non potest sine gratia Dei: quod autem ex gratia Deus facit, potest haud dubio non facere: igitur potest veniale peccatum nunquam remittere. Et confirmari potest argumentum ex sententia S. Thomæ, qui in prima secundæ quæst. 87. art. 5. scribit, peccata venialia in hominibus ad inferos condemnatis sempiterno supplicio puniri.

RESPONDEO, peccatum veniale potest nunquam remitti, sed non oritur id ex natura ipsius peccati, sed aliunde. Possunt autem duo quædam in peccato considerari. **P**RIMO deformitas, siue macula quæ ex peccato relinquatur in anima. **S**ECUNDO reatus pœnæ ob iniuriam Deo factam. Et quidem deformitas, quam parit peccatum mortale, oritur ex amissione gratiæ Dei, quæ est quasi lux quædam, & vita ipsius animæ; & quia nemo potest seipsum à morte reuocare, ideo peccatū mortale, quod tollit principium vitæ, id est, gratiam, ex natura sua est quodāmodo, irremissibile. Nihil enim relinquit in homine, vnde per se resurgere possit, sed si fortè resurgit, id fit ex peculiari, & magna Dei misericordia: at peccatum veniale non excludit gratiam Dei, non tollit principium vitæ, sed tantū impedit aliquo modo feruorem charitatis, & ideo propriè non efficit maculam seu deformitatem in anima: quod si deformitas dicenda sit priuatio illa feruoris, ea facile tolli potest per actum dilectionis, qui quidem est in potestate hominis iusti, & habitu charitatis præditi.

QUARE peccatum veniale, quod attinet ad maculam seu deformitatem, non est ex natura sua irremissibile, sed remissibile, cū relinquit in homine charitatem, ex cuius actu facile remitti potest.

QUOD si in homine peccatore sit veniale peccatum, in eo irremissibile erit, donec non remittitur peccatum mortale. Sed hoc erit per accidens, nimirum ratione subiecti, quia videlicet homo ille gratia Dei & vita spiritali priuatus, non potest actum vlllum charitatis efficere, quo peccata venialia deleat. **Q**UOD autem attinet ad reatum, peccatum mortale per se inducit reatum pœnæ sempiternæ, sicut per se est irremissibile. Neq; enim debet deformitas sempiterna sine pœna sempiterna manere, vt pulchritudo, quæ de operibus Dei per culpam perpetuò tollitur, per decorem iustitiæ perpetuò reparatur. Contrā autem veniale peccatum quemadmodum nō est per se & ex natura sua irremissibile, ita non inducit per se & ex natura sua reatum pœnæ sempiternæ, sed temporalis: quamuis per accidens fieri possit, vt per omnem æternitatem puniatur, sicut per accidens fieri diximus, vt aliquando, per omnem æternitatem minimè deleatur.

Ex his ad formam argumenti propositi respondeamus; ac primum concedimus, peccatum veniale posse nunquam remitti, & semper puniri, sed per accidens, vt diximus, non per se. Ex quo etiam soluitur confirmatio ex auctoritate S. Thomæ.

Ad illud autem, quod obijciebatur in probatione propositionis (peccatum veniale remitti non potest sine gratia, quod autem ex gratia Deus facit, potest non facere: igitur potest veniale peccatum nunquam remittere.) **R E S P O N D E M V S**, vel gratiam in argumento sumi pro habitu gratiæ in anima inhærente; vel pro liberali condonatione pœnæ. Et quidem si accipiatur pro habitu gratiæ, non negamus absque gratia peccatum remitti non posse; sed eam gratiam iam habet homo iustus qui peccatū veniale purgare debet, proinde non eget noua infusione gratiæ, sed satis illi erit, si ex ipsa gratia quam habet, actum aliquē dilectionis eliciat. Si verò gratia accipiatur pro liberali condonatione pœnæ, fatemur posse Deum absolutè non cōdonare pœnam, quod enim ex gratia facit, potest non facere; sed tamen cūm promiserit disertis verbis in *Euangelio* donum remissionis, si & ipsi remiserimus debitoribus nostris; *Si enim remisistis hominibus* (inquit *Matt. 6.*) *peccata eorum,*

A *dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra:* Profectò si non absolutè, certè ratione promissionis & pacti non poterit non remittere, si & nos remiserimus, eique dixerimus, vt ipse nos docuit: *Dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Itaq; *S. August.* in lib. de correptione & gratia, c. 13. dicit, in iudicio misericordiam bonis meritis iustorum esse reddendam. Merentur enim qui bene operantur, vt Deus misericorditer indulgeat, si quid manente charitate deliquerint.

Adde **P O S T R E M O**, quod si vellet Deus non condonare, sed omnino exigere pœnam peccati venialis ab eo, qui culpam ipsam venialem per actum dilectionis purgasset; temporalem tantum, non autem sempiternam exigere posset. Quocirca etiam si nullum esset pactum Dei nobiscum de remissione pœnæ, adhuc tamen perspicuum esset peccatum veniale ex natura sua non inducere reatum pœnæ sempiternæ. Atque hic fit huius disputationis terminus.

LIBER SECVNDVS DE STATV PECCATI,

Qui est de causa peccati primi hominis, ac de causa Peccati in genere.

D **I S S E R V I M V S** in primo Libro de Peccati definitione, & partitione: nunc de peccato primi hominis, cuius merito diuine gratiæ iacturam genus humanum fecit, Deo inuante differemus. Ac **P R I M V M** quidem de causa illius peccati; **T V M** de ipso peccato disputandum erit. Porro de causa peccati illius, atque adeo de causa peccati in vniuersum grauissima controuersia est quænam sit propria, & præcipua causa peccati, an ea videlicet in hominem, an potius in Deum referenda sit. Qua controuersia explicata, ubi constiterit, Deum non esse causam peccati: subiicientur tres aliæ quæstiones breuiiores de tentatione, quam satis constat causam fuisse minus principalem & extrinsecam eiusdem peccati: **V N A M**, cur Deus tentari permiserit primum hominem, quem non ignorabat ea tentatione vincendum: **A L T E R A M**, quid fuerit serpens ille, qui primum hominem in paradiso tentauit: **T E R T I A M**, qualis fuerit illa tentatio.

C A P V T P R I M V M.

De erroribus circa primariam causam peccati.

M **V L T I** fuerunt tum ex antiquis, tum ex recentioribus hæreticis, qui primariam peccati causam, ingenti blasphemia, in Deum ipsum retulerunt. **P R I N C E P S** huius erroris ille ipse fuit, qui simpliciter **P R I M V S** fuisse dicitur omnium hæreticorum. Sic enim de Simone Mago scribit Vincentius Lirinensis in commonitorio aduersus profanas vocum nouitates: *Quis ante Magum Simonem Apostolica districtione percussus, à quo vetus ille turpitudinum gurgis usque in nouissimum Priscillianum continua, & occulta successione manauit, auctorem malorum, id est, scelerum, impietatum, flagitiorumque nostrorum ausus est dicere creatorem Deum?*

D E I N D E Cerdonistæ, Marcionistæ, Manichæi, Priscillianistæ, Albigenes, qui varijs sæculis, & in diuersis regionibus scholas impietatis aperientes, duòque prima principia, ac veluti duos Deos, vnum bonum, alterum malum introducetes, primariam

A peccati causam Deum malum esse voluerunt. De Cerdonistis, vide Tertullianum in lib. de Præscriptione aduersus hæreticos; De Marcionistis, Iren. lib. 1. cap. 29. aduersus hæreses; De Manichæis, S. Augustinum in lib. de hæresibus, cap. 49. De Priscillianistis, S. Leonem in epistol. ad Turbium 93. cap. 6. De Albigenibus, S. Antoninum in Summa Theologica, part. 4. tit. 11. cap. 7. §. 5. Sed quamquam isti omnes Deum peccati causam esse dicerent, tamen sententiã suam aliquo modo temperabant. Nã Simon Magus nõ docebat apertè Deum velle, aut imperare, aut etiã efficere mala, sed ea ratione peccatorum nostrorum causam esse, quod eam naturam nobis dederit, quæ non possit non peccare. Cerdon, Marcion, Manichæus, & cæteri, qui duo rerum principia statuebant, referebant quidem peccati causam in principium quoddam primum, & sempiternum, sed illud non Deum, sed diabolium, aut certè Deum non bonum, sed malum nominabant.

PRIMVS igitur, qui apertè Deum, & bonū Deum auctorem peccati fecit, Florinus quidam fuit, qui ex Montani discipulo, per nouum hoc dogma hæresiarum fieri meruit. De quo Florino rectè scripsit Irenæus (vt refert Cæsariensis lib. 5. hist. c. 20.) eum fuisse plusquam hæreticum, cum id ausus fuerit palam asserere, quod nullus hæreticorum vsque ad id tempus asseruerat. S. August. in lib. de hæres. c. 50. scribit, Seleucianorum hæresim fuisse, malum aliquando esse à Deo, aliquando à materia. Sed non explicuit, an de malo naturali, an de morali, quod propriè dicitur peccatum, Selenciani loquerentur.

Florinum, Irenæo (vt diximus) plusquam hæreticum, nostro hoc sæculo nō pauci sequuti sunt. Præcipui sunt, qui dicuntur Libertini, quorum sectam (quoniam alios auctores non habemus) ex Caluino didicimus, & ex eodem historiam quam hoc loco recensemus, petere coacti sumus. Scripsit enim Ioa. Caluinus duos libros aduersus Libertinos, quorum alter inscribitur: Instructio contra Libertinos, alter est epist. ad Rotomagenfes aduersus Franciscanum quendam Libertini erroris sectarium. Igitur auctores dogmatis fuerunt Coppinus & Quintinus, Sutores Flandri. Quorū alter (id est, Quintinus) Tornaci à Catholico Magistratu tum ob multa flagitia, tum etiam ob nouam, eamq; valdè perniciosam hæresim interfectus est, sed prius erroribus abiuratis.

PRIMARIVS eorum fuit error, ynum esse tantum spiritum immortalem, videlicet Deum: Angelos, Dæmones, Animas, nihil esse præter opinionē. Hinc verò multa, eaque absurdissima dogmata colligebant. PRIMVM erat, quæcunque fieri videntur ab hominibus, siue bona siue mala illa sint, omnia fieri, non ab hominibus, sed ab illo vno spiritu Dei, qui omnia in omnibus operatur.

ALTERVM, peccatum nihil esse præter inanem, & falsam opinionem, cum Deus omnia faciat, qui nihil mali facere potest.

TERTIVM, non debere reprehendi eos, qui occidunt, mœchatur, furantur; id enim esset Deum reprehendere.

QUARTVM, regenerationem esse depositionem conscientia, abiectionem scrupulorum, ignorantiam discriminis inter bonū & malum. Nam in statu innocentia ignorabat Adam discrimen boni & mali, atq; ad eum statum redire dicunt Libertini eos, qui sine scrupulo quidlibet agunt, & hanc esse Christianam libertatem, & mortificationem veteris Adami. Quocirca si quem vident reformidare actiones malas, dicere solent, ô Adam adhuc aliquid vides, adhuc pomi illius gustum retines.

QUINTVM, penitentiam nihil esse aliud, nisi agnoscere, & profiteri se nihil egisse mali, atq; ea de causa dicunt, Petro peccatum fuisse dimissum, quia crediderit, se non peccasse, cum Christum negauit: Iudæ non fuisse dimissum quia crediderit se peccasse, neque potuerit conscientiam illam exuere, vt ex illis eius verbis cognoscitur: Peccaui tradens sanguinem iustum.

SEXTVM, posse hominē in hac vita ad summam perfectionem, & innocentiam peruenire, quia videlicet, si abiciat omnes scrupulos, omni peccato carebit.

SEPTIMVM, Christum nihil esse, nisi quiddam compositum ex spiritu Dei, & opinione. Tunc autē mortuum esse Christum, quando aboleuit illam opinionem, quod peccatum sit aliquid: tunc verò ab inferis rediisse, & nos omnes in vitam reuocasse, cū docuit, nos esse ipsum Dei spiritum, qui semper viuunt, & regnat, neq; aliam expectandam esse resurrectionem.

OCTAVVM, licitum esse simulare, ac dissimulare omnia, & cum Catholicis Catholicè, cum Lutheranis Lutheranè viuere.

NONVM, Scripturas sacras nō esse magnificendas, cum spiritus iufficiat. Porrò ipsi Libertini non solum Scripturas, sed etiam scriptores sacros ita contemnebant, vt per contumeliam S. Ioannem iuuenem stolidum; S. Matthæum feneratorum; S. Paulum vas contractum; S. Petrum Christi abnegatorem nominarent.

Quamuis autem horrendas istas blasphemias, Caluinus detestari se dicat, & eas etiam (vt diximus) editis libellis refutare conatur, omnino tamen probabile est, vt Anabaptistæ ex Lutheranis, sic Libertinos ex Caluianis promanasse. Nam in libris Caluini, & Magistri eius Zuinglij, ac discipuli eius Bezæ, necnon Martini Buceri, & Petri Martyris, qui in multis cum Caluino conueniunt, inueniuntur apertissima sententia, ex quibus colligitur Deum esse auctorem omnium scelerum, quæ ab hominibus perpetrantur.

Docuerunt idem olim Lutherus & Melanchthon, vt perspicuum est ex assertione art. 36. vbi Lutherus scribit, neminem habere in potestate, vt cogitet bonum vel malum; & clarius ex commentario Melanchthonis in ca. 8. ad Rom. vbi legitur, sic esse opus Dei, Dauidis adulterium & Iudæ prodicionem, vt Pauli vocationem. Cæterum vterq; sententiam retractauit. Nam Lutherus in lib. de visitatione Saxonica agnoscit, & docet liberum arbitrium in rebus ciuilibus tam ad bonum, quam ad malum; & Melanchthon in locis cōmunibus anno M. D. XXXVI. editis, titulo de causa peccati, studiosè refellit sententiam illam, quæ refert in Deum actiones malas. Multi etiam Lutheranorum, vt Heshusius, Castalio, & alij, Caluini sententiam de causa peccati libris editis refutarunt. Quæ sit autem Caluini sententia, in 3. cap. demonstrabimus.

CAPVT II.

Explicatur status questionis.

QUIA præcipua controuersia, cum Zuinglio & Caluino, & ijs, qui in eodem errore veriantur, & disputanda est: opera pretium esse duxi, statum questionis breuiter explicare, nam si sub his verbis controuersia proponatur, An Deus sit auctor malorum; vel, An peccare possit; vel, An sit causa, cur nos peccemus: nulla quæstio erit. Si quidem illa omnia non solum Catholicis, sed etiam Caluinistæ, & ipsi quoque Libertini negant.

De Libertinis id refert Caluinus in epist. ad Rotomagenfes aduersus Franciscanum quendam Libertinum, his verbis: *Contestatur, inquit, sibi longè aliam esse mentem, seque Deum mali auctorem facere nolle affirmat: sed quid prodest eiusmodi subterfugium in re tam aperta?* Itaque Libertini, tametsi adulteria, homicidia, rapinas, & cætera hominum scelera, atque flagitia in Deum referrent, negabant tamen se facere Deum auctorem malorum; quia videlicet non iudicabant illa esse mala, cum à Deo fierent, qui nihil mali facere potest.

ZVINGLIVS in serm. de prouidentia, c. 5. & 6. non semel repetit, Deum iniustum non esse, nec peccare vlla ratione posse. IOANNES verò Caluinus non vno in loco disertis verbis affirmat Deum non esse auctorem malorum. Præfatione libri de æterna Dei prædestinatione: *Inter omnes pios, inquit, fixum hoc, & confessum esse debet, non esse cur suis peccatis socium homines Deum adscribant, vel villo modo secum inuoluant ad partem culpa sustinendam. Et*

in fine eiusdem libri: Ergo, inquit, cum iusta de cauffa, licet nobis ignota, à Domino procedant, qua sceleratè ab hominibus maleficia perpetrantur: etiam si rerum omnino prima cauffa fit eius voluntas peccati, tamen eum esse auctorem nego. Et paulò pòst: Turpi quidem, inquit, & illiberalis calumnia nos grauât, qui Deum peccati auctorem fieri obtendunt, si omnium que aguntur cauffa est eius voluntas. Et lib. I. Inftit. c. 17. §. 3. Ad hanc modestiam, inquit, quicunq; erunt compofiti, neque in præteritum de rebus aduerfis contra Deum fremunt, neque scelerum culpam in ipsum regerent. Et ibid. reprehendit Lyconidem, qui apud Plautum dicit: Deus impulsor fuit, credo Deos voluisse. Deniq; idem Caluinus in admonitione aduerfus Libertinos longa difputatione probare nititur, Deum non esse cauffam peccati. Petrus Martyr in comment. I. cap. epift. ad Roma. fcribit quidem Deum verè ac propriè impellere homines ad peccandum: tamen fimul negat, Deum peccare, aut esse auctorem peccati.

Deniq; THEODORVS BEZA tum in responsione ad Heshufium, tum in alia ad Castalionem, diligenter purgat se & Caluinum ab illa nota, quod Deum auctorem peccati faciat. Ac (vt omitam cætera) in responsione ad Castalionem triginta & octo Aphorismis explicat totam sententiam suam, & præceptoris sui Caluini. Eorum Aphorismorum octauus sic habet: Non cõsequitur ex istis vlla istarum blasphemiarum, nempe vel Deum esse auctorem peccati, siue delectari iniquitate aut etiam velle iniquitatem. vel Satanam, aut homines malè agendo, obedire Deo, aut quatenus malè agunt, facere quod Deus vult, ac proinde esse extra culpam. Absunt verò quàm longiffimè omnes eiusmodi blasphemie non tantum à linguis, sed etiam à cogitationibus nostris.

Quare cum aduerfarij verbo fateantur, id quod Catholici docèt, frustra laborare in testimonijs Scripturæ & Patrum adducendis, quibus probatur Deum non esse cauffam peccati, nisi antea doceremus, eos re ipsa sentire quod verbo profiteri non audent; idèd nobis TRIA præstanda erunt. PRIMò explicandù quid ipsi docèt de cauffa peccati ex parte Dei: SECUNDO, an ex eo quod ipsi docèt, sequatur Deum esse auctorem peccati: TERTIO, an fit vera eorum sententia; ac proinde, an Deus sit auctor peccati.

CAPVT III.

Sententia Zuinglij, Caluini, & Bezæ ex verbis ipsorum in medium adducitur.

QUOD igitur ad PRIMVM attinet, sententia Zuinglij, Caluini, & Bezæ de cauffa peccati ex parte Dei quinque propositionibus comprehendi potest.

PRIMA est, Deus nõ solum permittit, sed etiam vult fieri quæcunque fiunt ab hominibus peccata. SECUNDA, Deus non solum vult fieri, sed etiam ab æternitate decreuit, vt fierent, quæcunque fiunt ab hominibus peccata; idq; non præuisa determinatione voluntatis humanæ. Deus enim non decernit quidquam quia præciet futurum, sed præciet futura, quia ipse decreuit vt fierent. TERTIA, Deus non solum ab æternitate decreuit, vt fierent quæcunque fiunt ab hominibus peccata, sed etiam imperat Satanæ, & improbis hominibus, vt concipiant maleficia, eosque ad hoc inclinât, impellit, & etiam cogit. QUARTA, Deus non solum imperat Satanæ, vel eum inclinât & impellit, vt homines ad peccandum inducat, sed etiam ipse operatur in mentibus hominum impiorum, & per eos, vt per sua instrumētâ, ipse tanquam prima cauffa facit ea omnia, quæ respectu hominum dicuntur, & sunt verè peccata. QUINTA, tametsi ea, quæ respectu hominum dicuntur, & sunt

verè peccata, fiant Deo volente, definiente, imperante, & operante; tamen respectu Dei non possunt dici, nec fuit peccata, sed opera bona & iusta quia homines mala intentione, Deus autem bono consilio illa omnia facit. Proinde Deus neq; ipse peccat, neque est auctor, & cauffa peccati. Hanc esse Zuinglij, Caluini, & Bezæ sententiam, ex ipsorum libris & confessione facili negotio demonstrabimus.

PRIMUM igitur ZVINGLIUS in ferm. de Prouidentia, quem scripsit ad Principem Cattorum Philippum anno 1530. has teterrimas, ac planè tartareas blasphemias habet. Nam c. 5. ita loquitur: Porro iniustitiam in sese nobis ostendere numen cum nulla ratione possit, vt quod vndiq; verum, bonũ, sanctum natura sit, per creaturam iniustitiae exemplum produxit, non quasi creatura illa suo Marte produxerit, qua nec est, nec vixit, nec operatur sine numine, sed quod numẽ ipsum auctor est eius quod nobis est iniustitia, illi verò nullatenus est. Et infra: Cum igitur Angelũ transgressorẽ facit, & hominẽ, ipse tamen transgressor non constituitur. Et c. 6. Quod Deus operatur per hominem, homini vitio vertitur, non etiam Deo. Et infra: Unum igitur, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei est auctoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est: quantum autem hominis est, crimẽ ac scelus est. Et infra: Cum monet ad opus aliquod, quod perficiendi instrumento fraudi est, sibi tamen non est, ipse enim liberè mouet, neque instrumento facit iniuriã, cum omnia sint magis sua, quàm cuiusq; artificis sua instrumenta, quibus non facit iniuriam, si nunc limam in malleum, & contra malleum in limam conuerfat. Mouet ergo latronem ad occidendum innocentem, etiam ac imparatum ad mortem. Hæc ille.

Sed iam Caluinum audiamus. Is primum in lib. I. Inft. c. 17. §. 11. sic loquitur: Verum ubi in memoriam reuocant diabolus, totãque improborum cohortem sic omnibus partibus manu Dei tanquam freno, cohiberi, vt nec concipere vllum aduerfus nos maleficium; nec conceptum moliri, nec ad perpetrandum, si maxime moliantur, digitum mouere queant, nisi quantum ille permiserit, imò nisi quantum ille mandarit, nec compediibus tantum eius teneri ligatos, sed etiam ad obsequia præstanda freno cogi, habent unde se prolixè consolentur. Nam vt domini est, eorum furorem armare, & conuertere, destinareque quo liberit; ita & modum, finemque statueret, ne pro sua libidine licentiosè exultent. Hæc ille. In quibus verbis habemus tertiam propositionem, quam paulò antè notauimus in explicanda Caluini sententia. Hic enim disertis verbis Caluinus dicit, Deum nõ solum permittere, sed etiam mandare, vt Satan & improbi concipiant maleficia, & ea moliantur aduerfus probos, & furorem ipsorum armari, & destinari à Deo, quo ipse voluerit, & tandem cogi quasi freno Satanam & impios ad obsequia præstanda, id est, vt iuxta Dei mādatum maleficia concipiant, & moliantur.

Rurfus in eodem lib. c. 18. §. 1. Absurdum, inquit, videtur, volente ac iubente Deo excacari hominem, qui mox cecitatis sua pœnas daturus est, tergiversando itaque effugiunt, Dei tantum permissu, non etiam voluntate hoc fieri, ipse verò palam se facere pronuncians, effugium illud repudiat. Quod autem nihil efficiant homines, nisi arcano Dei nutu, nec quidquam deliberado agitent, nisi quod ipse iam apud se decreuerit, & arcana sua directione constituat, innumeris, & claris testimonijs probatur. Et §. 2. Et certè, inquit, nisi intus operaretur in mentibus hominũ, non rectè dictũ esset, auferre labium à veracibus, & à senibus prudentibus. Et paulò pòst: Sed nihil, inquit, clarius potest desiderari, quàm ubi toties pronunciat se excacare hominũ mentes, ac verigigne percutere, spiritu soporis inebriare, incutere amētiam,

obdurare corda. Hæc etiam ad permissionem multi reijciunt, ac si deserendo reprobos, à Satana excacari sineret. Sed cum disertè exprimat spiritus, iusto Dei iudicio infligè cecitatem, & amentiam, nimis frigida est solutio.

Et paulò post, de sceleribus Assyriorum: Apparet, inquit, certa destinatione Dei fuisse impulsos. Et infra: Dicitur etiam idem Satan excacare infidelium mentes: sed unde hoc nisi quod à Deo ipso manat efficacia erroris ut mendacijs credant, qui renuntiare veritati. Et §. 2. Homo, inquit, iusto Dei impulsu agit quod sibi non licet. Ex his habemus quatuor priores propositiones, audimus enim Deum non solum permissione, & deserta, sed voluntate, decreto, impulsu, præcepto, interna operatione efficere, ut homines cogitent, deliberent, agant quæ sibi non licent.

Idem auctor li. 2. Instit. c. 4. §. 2. Satan, inquit, alioqui prauos Chaldeorum animos venenatis suis aculeis ad perpetrandum id flagitium instigat: illi ad iniustitiam furiosè ruunt, omniaque membra scelere obstringunt, ac contaminant. Proprie ergo agere dicitur Satan in reprobis, in quibus regnum suum, hoc est, nequitia, exerceret. Dicitur & Deus suo modo agere quod Satan ipse, instrumentum cum sit iræ eius, pro eius nutu, ac imperio, huc atque illuc se inflectit ad exequenda eius iusta iudicia. Omnis hic vniuersalem Dei motionem, unde creature omnes ut sustinentur, ita efficaciam quidvis agendi ducunt; de illa speciali actione tantum loquor, quæ in unoquoque facinore apparet. Idem ergo facinus Deo, Satana, homini assignari, videmus non esse absurdum.

Rursus §. 3. posteaquam dixerat Calvinus Deum posse dici excacare homines deserendo; adiungit aliam rationem his verbis: Secunda ratio, quæ multo proprius accedit ad verborum proprietatem, quod exequenda sua iudicia per ministrum iræ suæ Satanam, & consilia eorum destinat, quo visum est, & voluntates excitat, & conatus firmat. Et §. 4. Postea, inquit, dicit se aggrauasse cor illius & indurasse, an indurauerit non emolliendo: id quidem verum est: sed plus aliquid fecit, quod obfinatione peccati eius obfirmandum Satanæ mandauit. In his locis tertia propositio apertissimè continetur. Audimus enim specialem illam actionem, quæ in facinore cernitur Deo auctori tribuendam esse, quod ipse per ministerium Satanæ voluntates impiorum excitet ad malum, & corda eorum obduret, ne obdiant, &c.

Idem auctor in 3. lib. Instit. cap. 23. §. 4. ita sibi ipse obijcit: Nonne, inquit, ad eam, quæ nunc pro damnationis causa obtenditur, correptionem, Dei ordinatione prædestinati antè fuerant? cum ergo in sua corruptione pereunt, nihil aliud, quam penas luunt eius calamitatis in quam ipsius prædestinatione lapsus est Adam, ac posteros precipites secum traxit, an non itaque iniustus, qui creaturis suis tam crudeliter illudit? Huic obiectioni ita respondet: Fateor sanè, in hanc, quæ nunc illigati sunt, conditionis miseriam, Dei voluntate decidisse omnes filios Adam, atque id est, quod principio dicebam, redeundum tandem semper esse ad solum diuinæ voluntatis arbitrium, cuius causa sit in ipso abscondita. Et §. 7. Disertis, inquit, verbis hoc extare negant, decretum fuisse à Deo, ut sua defectio periret Adam, quasi verò idem ille Deus quem Scriptura prædicat, facere quæcumque vult, ambiguo sine conderit nobilissimam ex suis creaturis.

Et paulò post: Decretum quidè, inquit, horribile fateor: inficiari tamen nemo potest, quin præsciuerit Deus quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, & ideo præsciuerit, quia decreto suo sic ordinauerat. Et §. 8. Quamquam, inquit, nec ipsum quem probabile est, sola Dei permissione, nulla ordinatione hominem sibi accersisse interitum. Et paulò post: Cadit igitur homo, Dei prouidentia sic ordinatum. Et §. 9. Excusabiles,

inquit, peccando haberi voluit reprobis, quia euadere nequeunt peccati necessitatem: præsertim cum Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas. Nos verò inde negamus ritè excusari, quandoquidem Dei ordinationi, quæ se exitio destinatos conqueruntur, sua constet æquitas nobis quidem incognita, sed illi certissima.

Ex his locis satis apertè colliguntur prima & secunda propositio Calviniani erroris. Disertis enim verbis non semel Calvinus repetijt, non solum Dei permissione, sed voluntate, ordinatione, prædestinatione primum hominem lapsum esse, quia Deus id voluerat, & ordinauerat, ideo etiam præsciuisse; nec solum primum hominem, sed omnes eius posteros ex Dei prædestinatione incidisse in peccandi necessitatem.

Porrò hæc omnia iterum repetit, & copiosius etiam tract. in lib. de æterna Dei prædestinatione, Quia verò liber eius valdè prolixus est, neque distinctionem ullam habet capitum, aut sectionum aliarum, citabo numerum paginarum, iuxta editionem opusculorum Geneuensem anni M. D. LII. in fol. Sic igitur loquitur pag. 905. Arcanum Dei consilium, quo præordinatus fuerat hominis lapsus, quæ decet sobrietate procul adoret fides nostra. Et pag. 906. Ad iustam hominis damnationem satis erat in via salutis cum esset collocatus, inde sponte excidisse. At fieri aliter non potuit. Quid tum? an ideo culpa liberatur, quæ tota in eius voluntate refidet? Vides lector hoc loco, Calvinum cōcedere, non potuisse hominem non cadere, quia æterno Dei decreto fuerat iam eius casus præordinatus.

Rursus pag. 916. Non nisi sciente, atque ita ordinante Deo cecidit Adā, sequè & posteros perdidit. Et p. 917. Quomodo autem Dei præscientia, & decreto statutum fuerit, quod de homine futurum erat: neque tamen in culpa societatem trahendus sit Deus, quasi transgressionis vel auctor sit, vel approbator, cum longe altius humana mētis perspicacia esse arcanum palam sit, ne ignorantiam nostram fateri pudeat. Imò ne quem ex fidelibus nescire pigeat quod Dominus lucis suæ inaccessæ fulgore absorbet. Hoc verè Calvinus dixit, inexplicabile, vel potius intelligibile esse, quomodo Deus non sit auctor peccati si eius decreto primus homo peccauit. Nam, ut paulò post demonstrabimus, apertissimè falsum est, Deum non esse auctorem peccati, si eius decreto homines peccant, quod autem falsum est, mirum non est, si explicari, & intelligi nequeat.

Rursus pag. 944. Hinc certè iam colligere promptum est, quàm inane & fluxum sit illud diuinæ iustitiæ patrocinium, quæ mala sunt, non eius voluntate. sed permissu dūtaxat fieri, e quidè quatenus mala sunt, quæ malo animo perpetrati homines, ut statim planius exponam, Deo minimè facere fateor, sed quod ociosum ea permittere fingunt, quæ Scriptura non tantum eorum volente, sed auctore fieri pronunciat, nimis friuolum est effugium. Et pag. 946. Ergo cum iusta de causa licet nobis ignota à Domino procedat, quæ sceleratè ab hominibus maleficia perpetrantur, etiā si rerum prima causa sit eius voluntas, peccati tamen eum esse auctorem nego. Nec verò obliuione tegenda est illa, quæ posui causarum diuersitas, quod alia est propinqua, alia autem remota causa: ut sciamus quam longa inter æquabilem Dei prouidentiam, & turbulentos hominum impetus, sit distantia. Hæc ille. Ex quibus habemus primam, secundam, & quintam Ioan. Calvini propositionem.

Sed eandem quintam propositionem fusius & apertius explicat idem Calvinus in instructione aduersus Libertinos ca. 14. vbi posteaquam dixerat, in omni opere tam bono, quàm malo esse homines instrumenta Dei, subiungit hæc verba: Magna est differentia inter opus Dei, & opus impij, cum eo Deus vice instrumenti utitur. Impius enim sua avaritia, aut ambi-

tionem, aut inuidiam, aut crudelitatem, incitatur ad facinus suum, nec alium finem spectat, ideo ex radice illa, id est, ex animi affectione, & sine quem spectat, opus qualitatem sumit, & merito malum iudicatur, sed Deus respectu omnino contrarium habet, nempe ut iustitiam suam exerceat, & c. Et infra, similem esse dicit Deum foli, qui radijs suis in cadauere corruptionem generat, & tamen impuritatem nullam ad se trahit.

Adam nunc etiam THEODORI BEZÆ testimonia, ut exactè intelligatur, quod Caluinus, & eius sectatores de hac sententia, Is igitur in responsione ad Sebastianum Castalionem de æterna Dei prædestinatione, in refutatione secundæ calumniæ, ita loquitur de casu Adami: *Deus hominem conditurus ad gloriam tum misericordie, tum seueritatis sue declarandam, Adamum condidit ad imaginem suam, id est, sanctum ac innocentem. Cur nam id vero? nempe quia bonus cum sit, non potest ab eo vitiosum quicquam creari: vitiosi autem sint oportet, tum quorum constituit misereri, tum etiam quos iuste decreuit gloria sue causâ condemnare. Ideo oportuit Adamum condidit sanctum, & innocentem, sed qui sua sponte, & sine vlla Dei culpa vitiosus factus, viam patefaceret æternis Dei consilijs, id est, tum misericordie, tum seueritati ipsius declaranda. Oportuit ergo Deum quoque hanc vnicam viam sibi aperire, id est, Adam lapsum ordinare, sed ad eum, quem dixi finem, qui cum sit iustissimus & sanctissimus, iustam quoque ipsius ordinationem esse consequitur. Et paulo post: Querenda inquit est vitij origo in instrumentorum spontaneo motu, quo fit ut Deus iuste decreuerit, quod illi iuste fecerunt. At enim dices, Non potuerunt resistere Dei voluntati, id est, decreto, fateor, sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non poterant aliter velle. Fateor quoad euentum, & eventum, sed voluntas tamen Adami coacta non fuit.*

Idem BEZÆ paulo post explicat sententiam Caluini, & suam triginta octo aphorismis, ac in primis septemdecim nihil aliud docet, nisi Deum esse causam primam omnium rerum, quæ fiunt, & determinasse omnia ab æterno ante omnem præuisionem determinationis secundarum causarum. Secundas autem causas, siue eæ sint rationis expertes, siue ratione præditæ, in omni opere suo esse instrumenta Dei. Vbi (ut ostendat Deum non esse causam peccati) multa tradit & de instrumentorum varietate. Ac tandem subiicit quinque aphorismos 18. 19. 20. 21. & 22. in quibus consistit totius rei summa; quos ipsidem verbis huc referre placuit.

Aphorismus XVIII. *Iam igitur ista ad Deum ipsum accommodemus, cuius efficacitatem ante probauimus in omnibus, quæ fiunt, interuenire sine vlla exceptione: & ita quidem, ut per ea, quæ condidit tanquæ per instrumenta, exequatur suo tempore quicquid ab æterno decreuit.*

Aphorismus XIX. *Quicquid agit Deus, bonum est, cum à summo bono nihil mali possit proficisci: omnia autem efficit, omnia igitur bona sunt quatenus à Deo efficiuntur, & discrimen illud boni, & mali in instrumentis dumtaxat locum habet.*

XX. *Nā si hæc instrumenta bona sunt, & respiciunt patefactâ Dei voluntatem, bene agunt, & Deus quoque bene agit per illa. Quo fit ut id opus omnibus modis sit bonum.*

XXI. *Mala autem instrumenta, mala, inquam, non ex creatione, sed ex corruptione, quatenus quidam agunt, male semper agunt, ideoque iuste incurrunt iram Dei: quatenus autem Deus per illa agit, bono Dei operi, vel inuita, vel per ignorantiam seruiunt. Nam Deus, per quacunque agit instrumenta, semper bene agit.*

XXII. *Sic autem agit per illa instrumenta, ut non tantum sinat illa agere, nec tantum moderetur euentum, sed etiam excitet, impellat, moueat, regat, atque adeo, quod*

A *omnium est maximum, etiam creet, ut per illa agat quod constituit. Quæ omnia rectè agit Deus, & sine vlla iniustitia.*

Atque hæc quidem omnino sufficerent ad sententiam Caluini & Beza intelligendam. Addam tamen adhuc vnum aphorismum, ut ex eo discamus quàm acutè Beza de his rebus differere soleat. Sic igitur loquitur in aphorif. 31. *Agit (Deus) sui operis respectu: permittit verò eius operis respectu, quod mala ipsa instrumenta sponte peragunt: siue quatenus actiua sunt, nõ passiva instrumenta, ut visitata in scholis verba retineamus. Iuste tamen permittit, quod ista iniuste agunt, quoniam peccata, quatenus à Deo nolente permittuntur peccata non sunt, sed peccatorum pœna: iustum enim est, coram Deo peccata etiam peccatis vlscisci. Sed ista eadem actiones quatenus à Satana, & à malis per Satanam, & per propriam concupiscentiam sollicitatis proficiscuntur, eatenus demum peccata sunt quæ Dominus iuste suo tempore vlsciscitur. Nunquam enim Dominus peccata quatenus peccata sunt, immo semper prohibet, ac vetat.*

Sequuntur autem ex hoc eleganti aphorismo TRIA quædam notatu dignissima. PRIMO sequitur, ea quæ fiunt ab instrumentis malis sub eadem ratione permitti, & nõ permitti. Nam quæ fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea instrumenta actiua sunt, non fiunt à Deo, sed permittuntur, ut habet initiũ aphorismi huius 31. & illa eadẽ, sub eadem ratione, id est, ut fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea instrumenta actiua sunt, non permittuntur à Deo. Deus enim peccata non permittit, sed prohibet, ut habet finis eiusdem aphorismi, peccata autem sunt ea quæ fiunt ab instrumentis malis, quatenus actiua sunt, ut habet aphorismus 21. Igitur eadem opera sub eadem ratione permittuntur, & non permittuntur.

SECUNDO sequitur, & eadem illa opera sub eadem ratione esse peccata, & non esse peccata. Nam quæ fiunt ab instrumentis malis, quatenus ea actiua sunt, mala sunt, id est, peccata, ut docet aphorismus 21. Sed rursus illa eadem sub eadem ratione peccata non sunt, Deus enim peccata non permittit, sed prohibet, ut docet aphorismus 31. permittit autem opera quæ fiunt ab instrumentis malis, quatenus actiua sunt, ut docet idem aphorismus; igitur eadem opera sub eadem ratione peccata sunt, & peccata non sunt.

TERCIO sequitur, instrumenta mala, quatenus actiua sunt, inuito Deo, vel ignorante operari. Nam vel nouit Deus quid illa agent, vel ignorat. Si ignorat, igitur ignorante Deo instrumenta Dei opera sua perficiunt. Si nouit, aut consentit, aut repugnat, aut permittit; neque fingi potest quartum membrum, nam qui permittit, medius est inter consentientem, & repugnantem. Quocirca S. August. in Enchiridio cap. 95. scribit, nihil omnino fieri posse, nisi Deo, vel faciente, vel permittente. Nam eo repugnante nihil fieri posse, extra controuersiam esse credidit. At per aphorismum Beza, quæ fiunt ab instrumentis malis, quatenus actiua sunt, Deo nec agente, nec permittente fiunt, quia peccata sunt, & Deus peccata nec facit, nec permittit. Igitur ea Deo, vel ignorante, vel repugnante fiunt.

CAPVT IV.

Ex sententia Zuinglij, Caluini & Beza rectè colligi, Deũ esse auctorem peccatorum, quæ à nobis fiunt.

EXPOSITA sententia Zuinglij, Caluini & Beza de causâ peccati ex parte Dei; sequitur ut probemus ex ea sententiâ rectè colligi, Deum esse auctorem peccati, quamuis id ipsi, ne inuidiam tam horribilis blasphemiam, subeant, nec palam affirmari au-

deant, & non raro defertis verbis inficientur. Ac vt fit clarior difputatio, & impietas aduerfariorum magis elucefcant, quatuor abfurdæ, & blafphema ex fententia aduerfariorum fequi demonftrabo. PRIMVM enim erit, Deum verè & propriè effe auctorem peccatorum quæ fiunt ab hominibus. SECUNDVM, propriè, & verè Deum peccare. TERTIVM, Deum folum verè peccare. QVARTVM, fi hæc negentur, verè fore Libertinorum fententiam, quæ habet, nihil effe peccatum nifi falſam opinionem. Ex quibus intelligetur abfurdiffimum dogma Libertinorù, quod ab ipfo Caluino refutatam eſt, ab eiuſdem Caluini doctrina, tanquam à radice furculum germinaffe.

Veniamus ad PRIMVM. Deus (ex fententia aduerfariorum) impellit homines ad peccandum, atque adeò cogit eos peccare. Sic enim Zuinglius ſcribit in ferm. de prouidentia, c. 6. *Nec dicit quiſquam, Innocèſ igitur eſt latro; Deo enim impulſore egiſt. Nam contra legem peccauit. At, inquit, coactus eſt ad peccandum. Permittit, inquam, coactum eſſe, ſed in hoc vt & alter transferretur, & alter cruci adfigeretur.* Vbi fatetur Zuinglius, cogi latronem à Deo ad homicidium, ſed ad eum finem, vt occiſus à latrone transferatur ad cælum, & ipſe latro ex fententia iudicis affligatur in cruce. Sic enim ſeipſe exponit.

Caluinus ſic loquitur li. 1. Inſtit. c. 18. §. 4. *Homo inſto Dei impulſu agit quod ſibi non licet.* Et ſuprà c. 17. §. 11. dixerat, impios à Deo cogi quaſi fræno vt maleficia concipiant, & moliantur. At qui impellit, & cogit alium ad opus quodcunque faciendù, eiuſdem operis auctor primarius eſt, & dicitur apud omnes gètes; neque ſinit vllò modo naturale lumè intelligentiæ noſtræ inſitum hoc negari: igitur Deus ex fententiâ aduerfariorum, auctor primarius eſt eorum peccatorum, quæ ab hominibus perpetrantur.

Rurſus Deus ex fententia aduerfariorum iubet Satanæ, & impijs, vt maleficia concipiant, & moliantur, vt in loco proximè citato, idem Calui. ſcribit: At opus quodcunque, ex communi conſenſu omnium gentium, magis pertinet ad imperantem, quàm ad exequentem: igitur Satanæ, & impiorum maleficia magis pertinent ad Deum, vt auctorem, quàm ad ipſos impios, & Satanam.

Ad hæc, Impij dum peccant, instrumenta Dei ſunt, vt paſſim in locis citatis Caluinus, & Beza teſtantur: At qui vtitur instrumento, auctor eſt primarius eius operis, quod ipſe per instrumentum facit; igitur Deus ex fententia Caluini, & Beza auctor eſt primarius omnium peccatorum.

Denique Deus ab æternitate voluit, & decreuit, vt primus homo caderet in peccatum, non ante præuiſa determinatione voluntatis humanæ, ſed ex mero & abſoluto beneplacito ſuo, vt Caluinus docet li. 3. Inſt. ca. 23. & lib. de prædeſtinatione, quæ loca ſuprà fuſè citauimus. At ſi Deus permiſiſſet primo homini, vt ſtaret, vel caderet pro arbitrio ſuo, & non potius efficaciter procuraret vt caderet, facilè decretù illud fruſtrari potuiſſet; igitur neceſſe fuit, vt Deus primi hominis caſum efficaciter procuraret; atque adeo primo homini peccandi neceſſitatem iniiceret. Quod ipſum libenter Calui. admittit in locis citatis. At qui procurat, & quidem efficaciter vt aliquis peccet, is eius peccati veriſſimus auctor dici debet, niſi eù ipſo naturæ lumine pugnare velimus: igitur Deus ex Caluini ſententiâ, veriſſimus auctor peccati, quod primus homo commiſit, haberi poteſt, ac debet.

Hæc argumenta, quæ partim ex aduerfariorum pronunciatis, partim ex certiffimo lumine naturæ, & conſenſu, confeſſioneque omnium gentium contexta ſunt, non difficulter Zuinglius, & Caluinus

vnica diſtinctione ſibi vidètur eludere. Dicunt enim Deum impellere, & cogere impios ad ſcelera concipienda, & molienda, ſed ea non eſſe ſcelera quatenus fiunt Deo impellente, & cogente, ſed quatenus procedunt à mala impiorum voluntate, & ideo non Deum, ſed ipſos impios eſſe auctores ſcelerum ſuorum. Pari ratione dicunt Deum iubere impijs, vt ſcelera concipiant; item eſſe impios instrumenta Dei; & denique Deum efficaciter procurare, vt homines cadant: ſed opera impiorum non poſſe dici, neque eſſe peccata, qua parte à Dei mandato, prouidentia, vel motione procedunt: ſed ea ſolum ex parte qua ſunt ipſorum instrumentorum, id eſt, hominum impiorum opera.

Cur autem mala ſit voluntas hominis, quæ flagitiù eligit, nõ autem ſit mala voluntas Dei, quæ idem flagitium eligi voluit: ſine cur in eodem opere, bona ſit voluntas Dei, mala voluntas hominis, tres cauſas reddunt. Vna eſt, quia natura humana vitio primi hominis tota corrupta eſt, ſed iſta ratio (quam alio loco copioſius refutabimus) nõ ſoluit quæſtionem. Nam peccatum primum primi hominis, vt etiam peccatum primum Satanæ, non ortum duxit ex aliqua præexiſtente naturæ corruptione, vt aduerſarij conſentunt. Ex quo etiam refellitur alia ratio, quæ adferri poſſet, cur Deus non ſit auctor peccati, quia videlicet nõ velit peccatum vt culpam, ſed vt pœnam alterius peccati. Nam iſta ratio non poteſt habere locum in primo peccato primi hominis, & Angeli, quod cum fuerit primum, nullius præcedentis peccati pœna eſſe potuit.

Quærimus igitur cur in eodem opere mala fuerit voluntas primi hominis ante naturæ humanæ deprauationem, & ante alium lapſum, Dei autem voluntas non fuerit mala. Ergo prima illa ratione omiſſa, ſecundam adhibent, quam etiam multis in locis vſque ad nauſeam repetunt. Scribunt enim Dei voluntatem eſſe bonam, dum ad flagitia impellit, vel ea iubet, aut procurat, aut per impios, tanquam per ſua quædam instrumenta perficit, quia bonum finem Deus propoſitum habet. Vult enim homines peccare, vt habeat quos iuſtè damnet, & quorum liberaliter miſereatur, vt ea ratione iuſtitia, miſericordia: que ſuæ gloriam manifeſtet.

Porrò impiorum voluntatem eſſe malam, quia in illo ipſo opere, quod imperante, impellente, & mouente Deo faciunt malum finem ſpectant, videlicet vt libidinem ſuam expleant, non vt gloriæ Dei ſeruiant. hanc rationem reddit Zuinglius in ferm. de prouidentia c. 6. *Quod, inquit, Deus facit, liberè facit, alienus ab omni affectu noxio, igitur & abſque peccato, vt adulterium David, quod ad auctorem Deum pertinet, non magis Deo ſit peccatum quàm cum taurus totum armentum inſcendit, & implet, &c.* Eandem rationem reddit Calui. li. 1. Inſt. c. 17. §. 5. & in li. de æterna Dei prædeſtinatione, p. 946. & in inſtruct. aduerſus Libertinos, c. 14. & Beza in reſponſione ad Sebastianù Caſtalionem, in reſutatione ſecundæ calumniæ, & in Aphoriſm. vt ſuprà citauimus. Sed hanc eorum doctrinam, quæ totius erroris fundamentum eſt, nullo negotio ſolidiffimè poſſumus refutare.

PRIMVM enim doctrina Apoſtolica eſt, non eſſe faciendæ mala, vt veniant bona, Rom. 3. non igitur bona intentio, & ſiſiſ bonus animo conceptus id efficere poteſt, vt liceat ea facere, quæ per ſe intrinſecè, & ex obiecto mala ſunt. Alioqui reprehendi non deberet, qui cauſa elemoſynæ furtum faceret: neque is qui priuata auctoritate hominem interficeret, ne is exemplo, aut factò ſuo alijs noceret: neque ille, qui ſuſcipiendæ prolis gratia committeret adulte-

rium: Si quidem ifti omnes bonum finem fpectarēt. Quod fi hominum furta, homicidia, adulteria, verè peccata funt, & homines eorum fcclerum auctores iuftiffimè puniuntur, tamen fi bona intentione facta eſſe, re vera dicantur, & ſint: cur Deus eorundem operum auctor ob ſolam intentionem bonam excuſandus erit? fallitur igitur aduerſarius, & quia mala intentio vitiat opus alioqui bonum; perperam ipſe colligit opera mala ex intentione bona iuſtificari. Nam opus bonum naſcitur ex integra cauſa, malum autem ex quouis defectu oriri poteſt. Id quod nemo ignorat qui vel prima moralis philoſophiæ rudimenta didicerit.

DEINDE quæram ab aduerſario, vtrum mala hominis intentio ſit à Deo, nec ne. Nam ſi malæ intentionis eſt auctor Deus, ſequitur omninò peccati auctor eſſe Deum. Quomodo n. non eſt auctor peccati, qui non ſolum actionis malæ auctor eſt, ſed etiã ipſius intentionis malæ, vnde habet actio, Caluino, & Beza doctoribus, vt ſit mala, & peccatum propriè nominetur: porrò Deum intètionis malæ auctorem eſſe, negare non poſſunt aduerſarij, niſi ſecū ipſi manifeſtè pugnare velint. Nam ſi Deus, vt ipſi volunt, impellit homines ad peccatū, & peccatū non eſt ſine mala intentione, certè impellit etiam ad malā intentionē, Et ſi ab æternitate decreuit ad miſericordiā, & iuſtitia ſuam oſtendendā, vt homo peccaret; & peccatum non eſt peccatū, niſi mala intètionem fiat, neq; poteſt ex miſericordia verè remitti, aut ex iuſtitia verè puniri, niſi verè peccatū ſit, hoc eſt, niſi mala intentione fiat, manifeſtè ſequitur, Deū ab æternitate voluiſſe, & ſtauiſſe, vt homo mala intètionem operaretur, & eo modo caderet. Et quia decretū Dei non debet eſſe incertum, neque ab arbitrio creaturæ pēdere; oportuit ipſum Deum efficaçiter procurare, vt homo mala intentione operaretur, & non minus intentionis malæ, quàm ipſius operis auctorem eſſe.

TERTIA ratio propria eſt Zuinglio, qui ideo tradit malam eſſe hominis voluntatem in opere malo, Dei non malam, quia Deo non eſt poſita lex, homini autem poſita eſt, proinde in eodem opere voluntas hominis tranſgreditur legem, & mala eſt, Dei voluntas non tranſgreditur, & mala non eſt. Sic enim loquitur in eodē ſerm. de prouidentia, c. 6. *Quod, inquit, Deus facit non eſt peccatum, quia non eſt cōtra legem. illi enim non eſt lex poſita, ut pote iuſto, nam iuſtis nō ponitur lex, iuxta Pauli ſententiam. Unū igitur, atque idem facinus, puta adulterium, aut homicidium, quantum Dei eſt auctoris, motoris, ac impulſoris, opus eſt, crimen non eſt, quantum autem hominis eſt, crimen ac ſcelus eſt. Ille enim lege non tenetur, hic autem lege etiam damnatur.* Et ſupra c. 5. *Cum, inquit, Deus Angelum, vel hominem tranſgreſſorem facit, ipſe tamen non tranſgreditur, vt qui contra legem non veniat. Non eſt igitur peccatum quod Deus fecit, ſed homini, atque Angelo eſt, illos enim lex præmiſit, atque accuſat. Deo cum creaturis ſuis liberè licet agere, non minus quàm patri familia cū rebus ſuis, quàm figulo cū luto. Ut quæque igitur creaturā huc impellat, aut illuc agat, tantum abeſt vt peccet, vt hac cōtra inſigne bonum nō faciat, cum interim homo, cui lex eſt præfixa: etiam cum impellitur, peccet, aduerſus enim legem operatur.* Hæc ille.

Sed hæc Zuinglij doctrina ſibi ipſa repugnat, & euidentiffimè refutatur. PRIMVM, ſi Deus impellit hominem ad adulteriū (vt ipſe dicit) quemadmodū artifex instrumentum ad opus; vult igitur vt homo ſibi pareat in adulterio perpetrādo, quemadmodum vult artifex vt ſibi pareat instrumentum in opere faciēdo, proinde ille impulſus Dei eſt præceptum, & lex quam homo implere tenetur, vt instrumentum tenetur obſequi artifice à quo mouetur. Ergo homo

A impulſus à Deo, adulterium committens præuaricatur, & non præuaricatur Dei legem; peccat, & non peccat. Et Deus illum impellens vult eum ſeruare, & non ſeruare legem, peccare, & non peccare.

DEINDE licet Deo non ſit lex poſita ab aliquo ſuperiore legiſlatore, tamen ſua ſapientia ipſi eſt lex, & (vt ipſe Zuinglius ibidem docet) quod nobis eſt lex, Deo eſt ingenium, & natura. Non minus ergo tenetur Deus, non repugnare ingenio, ſapientiæ, & naturæ ſuæ, quam teneantur homines non repugnare legi Dei. Quare ſi Deus impelleret homines ad ea, quæ ſunt contraria legi æternæ, ac proinde ingenio, & ſapientiæ Dei quale eſt adulterium, mala eſſet eius voluntas, quippe quæ repugnaret regulæ rectæ diuinæ ſapientiæ, & Deus ſeipſum negaret, quod nullo modo fieri poteſt, vt Apoſtolus ait.

B TERTIO, Deo non eſt lex poſita ex ſententia Zuinglij, quomodo iuſto non eſt lex poſita. At iuſto non eſt lex poſita, quæ eum terreat, quia ſpōte ſua legem ſeruatur; non autem quia non peccet, ſi fortè contra legem aliquid faciat. Nam Ezech. 18. Dominus reſtatur, iuſtum planè peccaturum, & damnandum, ſi fecerit ea, quæ ſunt lege prohibita. Igitur eodem modo Deo non eſt lex poſita, quia ſpōte ſua, imò ex natura ſua ſemper conformis eſt voluntas eius ſapientiæ ipſius; non quod liceat Deo ſeipſum negare ad ea homines impellendo, quæ repugnant æternæ legi, quæ eſt ipſa Dei infinita ratio, & ſapientia.

C QUARTO, non poteſt vllō modo fieri, vt homo Deo impellente faciat quod lege Dei prohibitum eſt, & tamen Deus impellens non ſit auctor criminis, ſed operis. Nam quid aliud eſt crimen, niſi patratio operis lege Dei prohibiti? quomodo igitur Deus non eſt auctor criminis ſi eſt auctor operis lege diuina prohibiti? & quomodo Zuinglius dicit à Deo factū eſſe hominem, & Angelum tranſgreſſorem legis, ſi Deus non eſt auctor tranſgreſſionis, ſed operis tantum? Omitto hic quanta ſit impietas docere, à Deo puniri homines, quia faciant ea, quæ Deus ipſe cogit vt faciant. Habemus igitur ex Zuinglij, Calu. & Bezæ ſententiā rectiſſimè colligi, Deum verè ac propriè auctorem eſſe peccati, tamen ſi ipſi verbo id negent.

D CAPVT V.

Ex Zuinglij, Caluini, & Bezæ ſententiâ ſequi Deum verè, ac propriè peccare.

E SEQUITVR nunc, vt probemus, Deum ex ſententiâ aduerſariorum, non ſolum eſſe peccati auctorem, ſed verè ac propriè peccare: quæ eſt blaſphemia horribilis & quam ne ipſi quidem Libertini libere proferre audent. SCIENDVM eſt igitur, ad hoc, vt aliquis verè, ac propriè peccet, non id requiri: vt is velit peccatum ſub ratione peccati, id eſt, eligat ipſam peccati turpitudinem, atque malitiam; ſed vt ſit cauſa actionis malæ, quatenus ex ipſa actione conſequitur ea malitia. Nullus enim eſt, qui velit malū ſub ratione mali, cū malum ſit extra obiectum voluntatis, & nihil habeat vnde appeti, eligine poſſit. Itaque facinoroſi omnes in peccatis non ipſam peccati turpitudinem, ſed bonum aliquod, vt lucrum, aut voluptatem ſpectant: ſed ideo verè ac propriè peccare dicuntur, quia lucrum, aut voluptatem quærunt per actionem, cui eſt annexa turpitudine, & eius actionis ipſi cauſa ſunt, non quocunque modo, ſed vt ex illa actione neceſſariò ſequitur turpitudine. Hinc enim ſit vt peccati turpitudine ipſis iure, ac meritò tribuatur.

Porrò TRIA requiruntur vt actionem aliquam tur-

pitudo fequatur, ac per hoc tria requiruntur vt aliquis verè ac propriè peccare dici poffit. PRIMVM est, vt actio repugnet legi fiue pofitiuæ, fiue naturali, fiue temporali, fiue æternæ. Nam vt lib. fupiore docuimus ex Scriptura, & Patribus, nihil est aliud peccatum, nifi præuaticatio legis. Denique, extra controuerfiã est, actionem non effe malam, quæ nulli legi repugnet. Proinde extra cõtrouerfiã etiã effe debet, quod primo loco pofuim⁹, requiri in actione, ad quam fequitur turpitude, vt alicui legi repugnet.

ALTERVM est, vt ea actio à cauffa libera efficiatur. Hæc. n. fola ratio est, cur animãtia bruta, pueri, ftulti, dormientes, non peccent, quamuis ea faciant, quæ alioqui cum regula rectæ rationis apertiffimè pugnant, vt fi hominem interimant, aut blafphemum aliquid proferant (nam & pfitaci, & corui interdum ad loquendum affuefiunt) aut res facras turpiter fœdent, aut aliquid aliud eiuſdem generis perpetrent.

TERTIVM, quod ad veram peccati rationè exigitur est, vt, qui actionem cum lege pugnantem facit, non folù liberè faciat, fed etiam faciat vt cauffa particularis, ita vt actio talis fit in fpecie, quia à tali cauffa procedit, quia enim cauffa vniuerſalis limitatur, ac determinatur à cauffa particulari, & ex fe indifferentis est ad hanc actionem, & ad illam, non poteſt rectè dici hanc actionem effe talem in fpecie, quia est à cauffa vniuerſali, fed ſolum quia est à tali cauffa particulari. Et quoniam deformitas illa, quæ cernitur in peccato, confequitur actionem vt est talis in fpecie. Ideo non poteſt ea deformitas in cauffam vniuerſalem, fed ſolum in particularem propriè referri. Certè cum oriuntur monſtra fiue in hominibus, fiue in animantibus brutis, nemo dicit cauffam monſtroſitatis, quæ est quoddam naturæ peccatum, referendam effe in cœlum, aut aliam cauffam vniuerſalem, fed ſolum in cauffas propinquas, cœlum enim influxu fuo nõ magis produceret hominem quam equũ, aut plantam, & fi hominem, non magis iſtum, quam illũ, niſi à cauffa particulari determinaretur. Proinde monſtroſitatis, quæ in homine cernitur, cauffa est alter homo, qui hominem illum genuit, non cœlum, quod influxum præſtitit eiuſmodi, vt cum eo perfectus homo gigni potuiſſet, niſi in cauffa proxima impedimentum extitiſſet.

IAM igitur, fi Deus concurrat cum homine ad actionem illam, quæ peccatum est, ſolum vt cauffa vniuerſalis, facile poterit intelligi quomodo & actionis illius cauffa fit, & cauffa peccati non fit. Erit. n. verè cauffa actionis, quia verè concurrat ad ſubſtantiam, fiue entitatem (vt fic loquamur) actionis illius producendam; & tamen cauffa peccati non erit, quia concurrat influxu quodam vniuerſali, & indifferenti ad hanc actionem, & ad contrariam; ac per hoc non erit talis actio in fpecie, quia à Deo, fed quia ab homine prodit: & tota culpa erit hominis, qui concurſu Dei abuti voluit ad iſtam actionem, cum ad aliam benè vti potuiſſet. Qua ratione etiam non dicitur Deus cauffa peccati, quod libera hominis voluntate committitur, licet liberam voluntatem homini ipſe dederit, eamque conſeruet; quia videlicet, libera voluntate poteſt homo bene vti ſi velit, & eam illi Deus ideo dedit, vt ea bene vteretur, non vt illa in ſuam perniciem, & donatoris iniuriam abuteretur.

Quod ſi Deus non ſolum, vt cauffa vniuerſalis ad eas actiones, quæ malæ ſunt, concurrat, fed etiam vt cauffa particularis eas, vt tales ſunt in fpecie, intendat, eaſque imperet, vel ad eas hominem impellat, vel per homines, vt per iſtrumenta, actiones illas in fpecie efficiat: nullo modo intelligi poterit, quemadmodum Deus ipſe non peccet. Non enim homi-

nes alia de cauffa peccare dicuntur, & verè, ac propriè reipſa omnium conſenſu peccant, niſi quia ſunt cauffæ liberae, & particulares earum actionum, quæ cum ratione, atque æterna lege pugnant. Deformitas enim illa, & malitia, in qua peccati ratio propriè conſiſtit, neceſſario ſequitur ad eiuſmodi actiones, vt ſuprà demonſtratum eſt.

IAM VERO Calu. & Zuinglius non negant, Deum concurrere ad actiones qualdam, quæ cum æterna lege pugnant, & ex obiecto ſunt malæ: neque illud etiam negant, Deum liberè, ac (vt Apoſtolus loquitur) ſecundum conſilium voluntatis ſuæ omnia operari. In quibus duobus ab eis non diſſentimus: fed de ſ. illo cap. quod ad peccandum requiri diximus, tota controuerſia eſt. Non. n. Deũ dicimus cõcurrere ad eas actiones ſolum vt cauffam vniuerſalẽ, per influxũ quendam indifferentem tam ad eas, quã ad contrarias; & præterea ſi nõ de phyſica, fed de morali cauffa agatur, dicimus actiones illas in ſpecie à Deo non intendi, nec imperari, fed è contrario, improbari, prohiberi, damnari, atque ideo non poſſe villo modo in Deum referri earum malitiam, ac turpitudinem.

At aduerſarij non vno in loco docent, Deum non ſolum vt cauffam vniuerſalem ad actiones illas concurrere, fed etiam eas, vt tales ſunt in ſpecie, velle, & imperare, ac per iſtrumenta ſua propriè efficere, ac per hoc effe cauffam particularem, tum moralem, tum phyſicã. Quod certè nihil eſt aliud, niſi verè, & propriè peccare. Audi Caluin. li. 2. Inſtit. c. 4. §. 2. *Omitto, inquit, hic vniuerſalem Dei motionem, vnde creature omnes, vt ſuſtinentur, ita efficaciam quiduis agẽdi ducunt. De illa ſpeciali actione tantum loquor, quæ in vnoquoque facinore apparet: idem ergo facinus Deo, Satana, homini, assignari, videmus non effe abſurdum.* Hæc ille.

Vbi vides quemadmodũ Caluinus velit ipſum facinus, quod à Satana, vel ab homine perpetratur assignari debere etiã Deo, cuius Satan, & homo iſtrumenta ſunt, quia Deus non influxu tantum generali cum Satana, vel homine cooperatur, fed etiam ſpecialem illam actionem, quæ cernitur in facinore, ipſe intendit, & ad eam inflectit hominis, & Satanæ voluntatem, ac denique illam propriè ipſe facit.

Idem etiam li. 1. Inſt. c. 18. §. 2. vbi explicat, quemadmodum homines excæcari, ac decipi Scripturæ doceant; dicit, Deum non tantum ſinere, vt Satã homines decipiat, fed ipſum Deum intus in mentibus operari, atque ab ipſo Deo, manare efficaciam erroris. Hæc. n. ſunt verba eius: *Certè, inquit, niſi operaretur intus in mentibus hominum, nõ rectè dictum eſſet, auferre labium à veracibus.* Et infra, *Dicitur etiam idem Satan excæcare infidelium mentes, fed vnde hoc niſi quod à Deo ipſo manat efficaciam erroris?* Hæc ille.

Itaque quemadmodum S. Patres, Aug. tract. 26. in Ioan. & lib. de prædeſtinatione Sanctorum, cap. 8. & Greg. lib. 11. Moral. c. 5. & alij docent, fruſtra concionatores exterius exhortari, niſi Deus intus operetur, & ideo cõuerſionem peccatoris effe opus Dei: Ita Caluin. docet fruſtrã Satanam conari ad excæcãdos, & decipiendos niſi Deus operetur intus, & ideo efficaciam erroris ab ipſo Deo manare: & ſicut in conuerſione peccatoris Deus eſt, qui propriè illuminat, & conuertit: ita in peruerſione iuſti, Deum effe, qui propriè ſeducit, & peruertit. At illuminare, & conuertere opus eſt bonum, & rectæ rationi congruens; & contrã ſeducere, & peruertere, opus eſt malum, & à recta ratione abhorrens; igitur ſicut Deus benè facit illuminando, & conuertendo: ita malè facit & peccat ſeducendo, & peruertendo.

Zuinglius in ſerm. de prouidentia, c. 5. dicit, fuiſſe neceſſariam iniuſtitiam, vt iuſtitia cognofci poſſet.

Et c. 6. dicit, fuisse necessarium mendacium, vt veritas cognosceretur, & ideo Deum impulsisse Angelum, & hominem ad mendacium, & iniustitiam. Igitur ex sententia Zuinglij Deus voluit, & propriè intendit in particulari actionem mendacij, & iniustitiæ. Ac per hoc mala fuit eius voluntas, ac manifestè peccauit.

Porro Beza in Aphorismo 22. docet, Deum non solum excitare, & impellere instrumenta ad actiones illas, quæ malæ sunt, & peccata respectu instrumentorum, sed etiam creare ipsa instrumenta, id est, homines ad eum finem, vt actiones illas ab ipso intentas, & decretas iam inde ab æternitate, perficiant. Ex qua Beza doctrina manifestum est, actiones malas vt tales sunt in specie à Deo esse intentas, & ipsi vt veræ, & propriæ, ac principali causæ esse tribuendas, ex quo sequitur (vt ex iam dictis patet) Deum ex sententia Beza, verè, ac propriè peccare.

Sed præter hoc argumentum, idem colligitur ex ijs, quæ diximus capite superiore. Nam si rectè colligimus, ex aduersariorum sententia, Deum esse verè, ac propriè auctorem peccatorum, quæ à nobis sūt, certè rectè etiam colligere possumus, verè ac propriè Deū peccare. Qui enim est alteri auctor, vt peccet, continuò ipse etiam peccat. Neque. n. magis pugnat cum æterna lege velle mentiri, aut fornicari, aut innoxium punire, quàm velle efficere, vt alius mentiat, aut fornicetur, aut innoxium puniat. Itaque in omni Repub. non minus puniri solet is, qui homicidium fecit, quam is, qui, vt illud fieret, imperauit. Non autem punitur, nisi qui peccat; igitur consensu omnium, qui peccatum imperat, ipse etiam peccat.

Neque verò satisfacit similitudo illa de sole, & cadauere, quam Calu. adducere solet, vt ostendat, Deum non peccare, licet sit causa, cur alij peccent. Quam quidem similitudinem adeo propriam, & ad rem illustrandam appositam existimauit, vt eam multis in locis repetierit, vt lib. 1. Instit. c. 17. §. 5. in Instru. cōtra Libertinos, c. 14. & in epist. contra Frāciscanum quendam Libertinum. Est autem hæc similitudo, quam verbis eius referam ex li. 1. Institut. Et vnde quæso, inquit, fœtor in cadauere, quod calore solis tum putrefactum, tum reseratiū fuerit? radys solis excitari omnes vident, nemo tamē illos fœtere ideo dicit. Ita cū in homine malo subsideat mali materia, & culpa: quid est quod inquinamentum aliquod contrahere putetur Deus, si ad suū arbitriū vtatur eius ministerio. Hæc ille.

At tribus in rebus peccat hæc similitudo. PRIMVM, quod ante actionē solis ponatur cadauer, id est, corpus iam corruptum. Neque. n. ex corpore integro, solis radij fœtorem excitare potuissent. At Deus ab aduersarijs affirmatur, peccatum excitasse in voluntate primi hominis, cū adhuc ea integra, & omnino sana, & innocens esset.

DEINDE sol est causa vniuersalis, neque corruptionem, sed calefactionem intendit: quæ calefactio ex se indifferens est ad effectus varios producendos, & à causis particularibus limitatur, & determinatur ad hoc potius, quàm illud efficiendum. Itaque cur ex cadauere calefacto excitetur fœtor, ex pomo, aut aromate similiter calefacto existat odor, nō in solem, sed in causas particulares causa referenda est. Deus autem vt supra docuimus, non solum vt causa vniuersalis, sed etiam vt particularis ex doctrina Caluini, & Beza, concurrat ad actiones malas, quæ ab hominibus fiunt. Eas enim in particulari Deus intendit, imperat, & per humanas voluntates, vt per sua instrumenta perficit.

DENIQUE, sol etiam si esset causa particularis, non tamen corrūperetur corrupendo alia, quia nō agit

libera volūtate, neque per actionem vllā immanentem, sed per actionem in aliud transeūtem, & necessariam. At qui libera voluntate facit alium peccare, is etiā continuò peccat, non potest corruptione peccati alium putrefacere, nisi simul etiā ipse putrescat. Nam ea voluntas, qua vult alium peccare in ipso est, nō in alio, & cum ea sit mala, quippe quæ liberè fertur in obiectum cum recta ratione non congruens; sequitur vt ipse etiam sit malus, & peccet.

CAPVT VI.

Ex doctrina Zuinglij, Caluini, Beza & similium colligi, Deum solum verè peccare, non autem homines.

OSTENDIMVS hæctenus, sequi ex doctrina Zuinglij, Caluini, & Beza, Deum esse auctore omnium peccatorum, quæ ab hominibus perpetrantur, & ipsum etiam Deum verè peccare. Nunc demonstrandum est, solum Deum (ex sententia eorūdem) ita peccare, vt homines à peccato immunes iudicari debeāt. Vt autem hac ratiocinatione: Nemo peccat in eo quod vitare non potest: primi parentes nostri in statu innocentiae, actiones malas vitare non potuerunt: igitur primi parentes nostri in actionibus malis non peccarunt. Quod si primi parentes, quo tempore gratia Dei, & libero arbitrio præditi erant, peccatum vitare non poterant, ac per hoc non peccabant, etiam si malè agerent, certè multò minus possunt homines post Adæ peccatum malas actiones vitare, cum gratia Dei, & libero arbitrio, ex aduersariorum sententia careant, ac proinde non peccant, etiam si in omnia scelerum, & flagitiorum genera dilabantur.

PROPOSITIO illa, Nemo peccat in eo, quod vitare non potest, certissima est. Nam vt S. August. ait lib. de vera religione, ca. 14. Ita manifestum est, peccatum non esse, quod non est voluntarium, vt nulla hinc Doctorem paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Neque verò debet eo loco voluntariū distingui contra coactionem, sed contra necessitatem. Nam paulò infra explicans idem August. quid sit voluntate benè facere, aut malè: Tales, inquit, seruos suos meliores esse Deus iudicauit, si ei seruirent liberaliter, quod nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate seruirent. Et in fine capituli: Quod autem, inquit, homini à peruerso angelo persuasum dicitur, etiam ad hoc utique voluntate consensit. Nam si necessitate id fecisset, nullo peccati crimine teneretur. Hæc ille.

Vbi vides, primum hominem non potuisse teneri crimine, si necessitate peccasset, id est, peccatum vitare nō potuisset. Quod etiam affirmat idem S. Aug. in lib. de correptione & gratia, quem librum senex conscripsit exorta iā antea hæresi Pelagiana (ne forte Calu. lib. de vera religione contemnendum censeat, quod ab Augustino iuvene scriptus fuerit) in li. igitur de correptione & gratia, cap. II. sic loquitur S. August. de Adamo: Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat, qui fecerat rectum, dederat adiutorium, sine quo in ea non posset permanere, si vellet, vt autem vellet in eius reliquerat libero arbitrio. Posset ergo permanere si vellet, quia dederat adiutorium, per quod posset, & sine quo non posset perseveranter bonum tenere quod vellet. sed quia noluit permanere, profecto eius culpa est, cuius meritum fuisset, si permanere voluisset. Et mox, si autem hoc adiutorium, vel Angelo, vel homini, quam primum facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, aut sine diuino adiutorio posset manere si vellet, non utique sua culpa cecidissent. Adiutorium quippe defuisset sine quo manere non

passent. Hæc ille. Itaque ex sententia S. August. Angelus, & primus homo non sua culpa ceciderunt, si causam vitare non potuerunt.

Neque id responderi potest (quod Calu. & Beza solent) videlicet, eos qui non possunt vitare peccatum, verè tamen peccare, quia volunt peccare. Nam qui non possunt vitare peccatum, non possunt non velle peccare, quia si possent nō velle, possent etiam non peccare, cum in voluntate peccatum sit: qui autem non possunt non velle peccare, non habent Adiuutorium, quo in bona voluntate manere possint. De his autem pronunciat S. Aug. eos non sua culpa cadere, quibus talia adiuutorium fuerit denegatum.

Iam verò Assumptio primi argumenti, videlicet, primos patres nostros in statu innocentiae non potuisse vitare peccatum, disertis verbis ab aduersarijs affirmatur. Nam vt sup. c. 4. citauimus, hæc sunt verba Zuinglij c. 6. de prouidentia: *At, inquires, coactus est homo ad peccandum, permisso, inquam, coactum esse.* Hæc ille. & vt in 3. ca. recitauimus, hæc sunt verba Calu. li. 3. Instit. c. 23. §. 7. *Decretum quidem horribile, fateor, inficiari tamē nemo potest, quin præsciuerit Deum, quem exitum esset habiturus homo, antequam ipsum conderet, & ideo præsciuerit, quia decreto suo sic ordinauerat.* Vbi docet Calu. Deum ex sua sola voluntate, antequam determinationem liberi arbitrij primi hominis prædideret, decreuisse hominis lapsum, & quia Dei voluntati nemo resistere potest, sequitur, non potuisse primum hominem effugere lapsum illum. Quod idem Calu. agnoscit cum subiungit §. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeunt peccandi necessitatem: præsertim cum ex Dei ordinatione sibi iniiciatur eiusmodi necessitas: Nos verò inde negamus ritè excusari, quando quidem Dei ordinationi, qua se exitio destinatos conueruntur, sua constat equitas, nobis quidem incognita, sed illi certissima.* Vbi non negat Calu. hominem necessariò peccare, sed dicit esse inexcusabilem, quia Deo sua constat ratio, cur homini peccandi necessitatem iniecerit.

Nos verò hoc loco nihil aliud probare contendimus, nisi primum hominem, vt etiam cæteros omnes ex Calu. sententia peccatum vitare non potuisse. Quod cum ille cōcedat, nihil desideramus amplius. Porro idem Calu. in li. de æterna Dei prædestinatione, pag. 906. de re eadem sic loquitur: *Ad iustam hominis damnationem satis erat in visa salutis cum esset collocatus, inde sponte excidisse. At fieri aliter non potuit. Quid tum? an ideo culpa liberatur, qua tota in eius voluntate residet?* Quo loco rursus fatetur, primum hominem non potuisse vitare peccatum; sed ideo vult, eum esse inexcusabilem, quia culpa in eius voluntate residet, id est, quia peccare voluerit, & spōte peccauerit, tamen si non potuerit non velle peccare.

Quod & docet Beza in responsione ad Castalionē de æterna Dei prædestinatione, cum ait: *Querenda est vitij origo in instrumentorum spontaneo motu. Quo fit vt Deus iuste decreuerit, quod illi iniuste fecerunt. At enim dices, non potuerunt resistere Dei voluntati, fateor, sed sicut non potuerunt, ita etiam noluerunt. Verum non potuerunt aliter velle, fateor quoad euentum, & euecturam, sed voluntas tamen Adams coacta non fuit.* Quibus verbis tum Calu. tum Beza apertissimè confitètur non potuisse Adamum non velle peccare, & ideo necessariò peccasse, tamen si non coactè, sed spontè voluerit, & peccauerit. Quæ ipsorum confessio, quamuis abstinèat à vocabulo coactionis, à quo Zuinglius non abstinuit, tamen satis nobis est ad probandam assumptionem argumenti, quod initio proposuimus. Id enim solùm assumptus, primos parentes nostros non potuisse vitare peccatum.

Quod autem Calu. & Beza dicunt, primum hominem necessariò quidem, sed tamen spontè peccasse: nihil eos iuuat. Iam. n. ex Augustino docuimus, primos parentes si necessitate peccarunt, nullo culpæ crimine detineri, & si non habuerunt adiutoriū, quo possent permanere in bona voluntate, id est, quo possent non velle peccare, non sua culpa cecidisse. Alioqui si sufficeret ad peccandum, sponte aliquid velle, & non requiretur, non necessariò velle, nulla esset ratio cur pueri, atque amentes, & ipsæ etiam bestiae non peccarent, cum hominem lædant, aut aliquid magni pretij destruunt, agunt. n. ista omnia spontè, & spontè appetunt, non coactè, ea quæ non possunt non agere, vel non appetere.

Habemus igitur quod initio proposuimus, ex doctrina Zuinglij, Caluini & Beza, rectè colligi Deum esse peccati auctorem, ipsum etiam peccare, & solū ipsum propriè, ac verè peccare. Quamquam de eo, quod homo nō sit reus culpæ, si necessariò peccat, in tractatu de libero arbitrio copiosius disseremus.

CAPVT VII.

Ex doctrina Zuinglij, Caluin. & Beza, non malè colligi nihil esse peccatum, nisi falsam opinionem, vt volunt Libertini.

Quod si blasphemum, & Christianis auribus intolerandum videtur, vt sanè videti debet, Deum & peccati esse auctorem, & solū ipsum verè peccare: nihil restat aliud, nisi vt aduersarij dicant, nullum esse, neque vnquam fuisse peccatum. Nam neque homines peccant, cum quicquid agunt, Deo iubente, & impellente, atque adeo necessitatem adferente faciant: neque Deus etiam peccat, cum ipse, qui summum est bonum, nihil facere possit mali. Atque hoc ipsum est; quod Libertini volunt, quos Calu. à se genitos immeritò recusat agnoscere.

Tanta est autem Libertini huius dogmatis absurditas, vt vel ex ipsa satis admoneri Calu. potuerit, vt cogitaret quàm pestilentem, ac perniciosam doctrinam in orbem terrarum inuexerit. Nam si semel tollatur discrimen boni, & mali, quemadmodum illud tollere conantur Libertini, continuo & fides, ac religio, qua Christiani sumus, tolletur è medio, & omnis politica gubernatio, per quam homines cū hominibus sociantur, penitus interibit. Nam si nullum esse potest in mundo peccatum, tota Scriptura diuina, quæ passim peccata reprehendit, falsa erit: nulla quoque erit gehēna, quam tam sæpe Dominus peccatoribus comminatur: nullum erit futurum iudiciū in fine sæculi, quod idem Dominus non semel prædixit: ipse etiā Christus frustra venerit in hunc mundum peccatores saluos facere; frustra crucem, & mortem pertulerit vt sua obedientia Adams inobedientiam expiaret; frustra instituerit Sacramenta, quæ essent & remedia peccatorum præteritorum, & præsidia ad cauenda futura.

Quod si Scriptura diuina falsa est, si inania Sacramenta, si Christi incarnatio, passio, resurrectio, nihil profunt, si nullus est iudicij, aut gehēnae metus, quorsum Christiani sumus? Ac vt omittamus religionem, si parricidia, adulteria, furta, prodiones, peccata non sunt, certè iuste puniri nequeunt; si verò impunè talia perpetrentur, quo pacto vlla societas hominum diu stare poterit? Sed non est opus hunc errorem verbis, aut rationibus confutare, qui cum ipso lumine rationis apertissimè pugnat. Rectè enim admonuit Aristoteles lib. 1. Topic. c. 9. eos, qui de rebus clarissimis dubitant, non esse verbis, sed verberibus coercendos.

CAPVT VIII.

*Probatnr ex diuinis literis, Deum nec peccare, nec
effe peccati auctorem.*

SEQVITVR TERTIA pars difputationis de
caufa peccati ex parte Dei, in qua demonftrandum erit ex Scripturis, & Patribus; & naturali etiam ratione, Deum nec peccare, nec effe vllò modo peccati auctorem: iam enim oftendimus, abfurdiſſimum iſtum errorem Libertinis cum Caluino, & Beza effe communem.

PRIMUM igitur Scripturæ difertis verbis affirmât, à Deo peccata non fieri. Gen. 1. *Vidit Deus cuncta que fecerat, & erant valde bona.* Deut. 32. *Deus fidelis, & abſque vlla iniquitate.* Habac. 1. *Mundi ſunt oculi tui, ne videant malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris.* Rom. 3. *Nūquid iniquus eſt Deus? abſit, alioqui quomodo iudicabit Deus hunc mundum?* Rom. 9. *Nunquid iniquitas apud Deum? abſit.* 1. Ioan. 3. *Peccatum in eo nō eſt.* Sap. 11. *Nihil odiſti eorum que feciſti.* Et Sapient. 14. *Odio eſt Deo impius, & impietas eius.* Denique Scriptura plena eſt eiſmodi testimonijs. Neque aduerſarij tam ſunt impudentes, vt apertè dicere audeant à Deo peccata fieri, ita vt ipſe peccet: quamuis id eorum doctrina, vt ſuprà oftendimus, colligatur.

SECUNDO, Scriptura docet Deum nō velle peccata, ac proinde non decreuiſſe ab æterno vt peccata fierent. Pfal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* Pfal. 72. *Odiſti omnes qui fornicantur abſ te.* Ezech. 18. *Nūquid volūtatſ mee eſt mors impij? dicit Dominus.* 2. Pet. 3. *Deus neminem vult perire.*

Ad hæc, & ſimilia, quæ adduci poſſent, reſpondent Caluinus, & Beza locis citatis. Et Petrus Martyr in comment. 1. c. epiſt. ad Rom. Deum non velle peccata fieri ea voluntate, quæ nobis in Scripturis declarata eſt, quam Theologi voluntatem ſigni nominare ſolent; & de hac voluntate eſſe accipienda testimonia ſuprà citata. Nihilominus tamē alia quadam voluntate omnino velle Deum, vt homines peccēt, quoniam alioqui non aſſequeretur finem ſibi propoſitum declarandæ gloriæ ſuæ in condonatione, vel punitione peccati.

Sed iſti dum dicunt, voluntatem Dei in Scripturis patefactam, eam eſſe, quæ prohibet peccata, ſatis oftendunt, illam aliam volūtatē, qua Deus vult peccata, non eſſe in Scripturis patefactā; ſequē eam non ex Scripturis, ſed ex proprio capite deduxiſſe. PRÆTEREA cū in Deo non poſſint eſſe contrariæ volūtatē, & velle peccatū, ac non velle peccatū ſint cōtraria; ſi Deus vult peccata, ſequitur vt in eo non ſit voluntas, quæ nolit peccata, ac per hoc ſequitur vt voluntas declarata in Scripturis, ſiue voluntas ſigni, nihil aliud ſit, niſi voluntas mentiendi. Quid. n. eſt, velle peccata, & tamen velle indicare, ac declarare ſe nolle peccata, niſi velle mentiri? niſi fortè mendaciū non ſit ſignificare te nolle, quod maximè velis. AD HÆC voluntas ſigni dicitur à Theologis ipſum præceptum, vel prohibitio; proinde illa ſola Scripturæ loca continent voluntatem ſigni, quæ præcepta, vel prohibitiones continent. Illa igitur testimonia, quæ nos paulò antè adduximus, Non Deus volēs iniquitatem tu es, & ſimilia, quæ per modum indicandi, non per modum imperandi proponuntur, non ſunt ad voluntatem ſigni propriè referenda.

TERTIO, Scriptura maniſeſtè docet, Deum nō imperare peccata, ac per hoc non eſſe auctorem peccatorum vt cauſam moralem, Eccl. 15. *Nemini mandauit impiè agere.* Hier. 19. *Adificauerunt excelsa Baalim, quæ non præcepi, nec loquutus ſum, nec aſcenderūt in*

A cor meū. DENIQUE: Deus ſeuertiſſimè prohibet, & punit omnia peccata. Non igitur imperat vt ſiant, niſi fortè ſecū ipſe pugnare credatur. Quid ad hæc loca reſponderè ſoleant aduerſarij, iam ſuprà diximus, & eorum tergiuerſationē reſutauimus, vbi oftendimus ex ſententia aduerſariorum, rectè colligi, Deum eſſe peccatorū auctorem, quia ex eorum ſententia, Deus imperat, vt ea ſiant, quæ non poſſunt, niſi malè fieri.

QUARTO, Scriptura docet Deum non incitare, ac multò minus cōpellere homines ad peccandum. Iacob. 1. *Nemo cū tentatur, dicat quoniam a Deo tētatnr. Deus enim intentator malorū eſt. Ipſe autē neminem tentat.* Eccleſ. 15. *Non dicas, per Deum abeſt. Que enim odit ne feceris, Non dicas, ille me implanauit. Non enim neceſſary ſunt ei homines impij.* Quo testimonio Spiritus ſanctus ſtudioſè reſutare voluiſſe videtur ſententiā aduerſariorum. Nam Petrus ille falſo Martyr nominatus, in commentario 1. c. ad Rom. duobus modis dicit, Deum impellere homines ad opera mala, vno modo ita deſerendo, vt nulla ratione poſſit homo tentationi reſiſtere: altero modo præbendo peccandi incitamentā intus in animo, & etiam extra. Cōtra priorem modum clamat Spiritus ſanctus: *Non dicas per Deum abeſt.* Contra poſtteriorem addit: *Non dicas, ille me implanauit.* Et quoniam Beza docet Deū voluiſſe, ac decreuiſſe, vt primus homo peccaret, & peccando nos omnes peccatores eſſiceret, quoniam niſi homines peccatores eſſent, non poſſet Deus glorian iuſtitia, & miſericordia ſuæ partim puniendo, partim miſerendo patefacere; ex quo ſequitur, vt neceſſarij Deo ſint homines impij. Ideo Spiritus ſanctus addi voluit illam rationem: *Non enim neceſſary ſunt ei homines impij.*

Ad hæc S. Paulus in epiſt. priore ad Cor. c. 10. *Fidelis Deus, inquit, qui non ſinet vos tentari ſupra id quod poteſtis.* Profectò qui non permittit nos tentari ſupra vires, multò minus ipſe nos tentat, aut impellit ad peccandum. Petrus Martyr loco citato reſpondet ad testimonium S. Iacobi à nobis primo loco adductū; ac primum reiſcit diſtinctionem S. Auguſtini, qui lib. 2. de conſenſu Euangelistarum c. 30. ſcribit, duplex eſſe genus tentationis, vnum ad probandum, alterum ad ſeducendum; & de priore ſcriptum eſſe, tentauit Deus Abraham, Gen. 22. de poſtiori ſcriptum eſſe, Deus intentator malorum eſt, ipſe autem neminem tentat. Iacobi 1.

Hanc diſtinctionem tanti auctoris, & per ſe etiam certiffimam, atque veriſſimam, ſuperbè contemnit Petrus Martyr, in qua re magnum cauſæ ſuæ præiudiciū fecit. Quis enim non malit S. Auguſt. quàm iſti Petro ſolo nomine Martyri fidem habere? Adfert autem ipſe aliam diſtinctionem, ac dicit, tentationum alias eſſe externas, alias internas, externas interdum eſſe à Deo, & ideo non loqui Iacobum de tentationibus, quæ extrinſecus adhibentur, ſed de ijs, quæ intus in animo ſuggeruntur. Sed quoniam iſtas etiam internas tentationes à Deo eſſe paulò antè docuerat idem auctor, idcirco adiūgit, ſententiā Iacobi eſſe. Deum non tentare internis ſuggeſtionibus, ita, vt homo ſit excuſabilis. Nam in homine Deus, inuenit materiam, quaſi & ſeminarium tentationum, innatam videlicet concupiſcentiam.

At hæc Petri doctrina repugnat omnino ſententiæ B. Iacobi, qui abſolutè pronunciat, à Deo neminem tentari, & Deum intentatorem malorum eſſe; non enim rectè dicitur non tentare is, qui reuera tentat, licet non reddat inexcufabilem eum, qui tentatur, alioquin ipſe etiam Satan dici poſſet, neminem tentare, & intentator malorum eſſe, cū ipſe quoque nō reddat homines, quos tentat inexcufabiles, & non

fit ipfe origo mali, fed inueniat in hominibus materiam, & feminarium tentationum, in fitam videlicet concupifcentiam.

QVINTO Scriptura docet, peccatū effe propriū creaturæ; ex quo fequitur, vt nullo modo in creatorem referri poffit. Ofeæ 13. *Perditio tua ex te Ifrael, tantummodè in me auxilium tuum.* hoc eft, nihil ex me habes, nifi adiutorium, ruinam ex te folo habes. Ioan. 8. *Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur; Quia mendax eft, & pater eius.* 1. Ioan. 3. *Qui facit peccatum ex diabolo eft.* Denique 1. Ioan. 1. legimus: *Deus lux eft, & tenebra in eo non funt vlla.*

RESPONDENT Calu. & Martyr, originem mali effe in homine propter naturæ corruptionem, & hoc fificari testimonio illo Ofeæ Prophetæ, & alijs fimilibus. At peccatum primum Adami non habuit originem ex naturæ corruptione, fed ipfum eft, quod naturam corrumpit: quare fi illud etiam cōmiffum eft impellente Deo, vt fuprà Caluini velle demonftrauimus, fequitur vt vel de Adamo dici non potuerit; *Perditio tua ex te:* vel Caluini fententia fallā fit.

Deinde ipfam concupifcentiam, & peccatum originis peccatum effe in humana natura ab ipfo Deo, docet Petrus Martyr loco citato in cap. 1. ad Rom. Igitur non folum de Adamo, fed neque de cæteris hominibus verè dici potefit; *Perditio tua ex te:* At, inquit Martyr, *concupifcentia, ipfumque originale peccatum infertur quidem eft in homine à Deo, fed in pœnam peccati Adami. Ita prima origo perditionis humana non eft Deus, fed Adam.*

Omitto (quod non dixit Propheta) *Perditio tua ex Adamo,* fed ex te: & quod fi peccatum ipfum Adami refertur in Deum, in Deum quoque referri debeat peccatum noftrum originale, quod ex illo fluxit. Hoc tantum accipio, aburdum, & iniquum effe, vt vnus puniatur pro alio. ea præfertim pœna, quæ fit etiam propriè peccatum, dicente Domino per Ezech. cap. 18. *Anima qua peccauerit, ipfa morietur; & filius non portabit iniquitatem patris.* Qua igitur ratione fieri potefit, vt Deus iuftiffimus in pœnam peccati Adami, inferuerit verum peccatum in omnibus eius filijs, & nepotibus?

His accedit, quod non folum ait Proph. *Perditio tua ex te;* fed etiam addit: *In me tantummodo auxilium tuum.* Quibus verbis duo fignificantur, non effe aliū, qui poffit auxiliari generi humano iam perditio, præter Deum; & in Deo nihil effe aliud, nifi auxilium, proinde non tentationem, nec impulfionem ad peccatum, neque vllam ruinæ, & perditionis cauffam. Neque aliud denique quod auxilio fit contrarium. Vt fentus fit, ex te perditio, ex me non perditio, fed auxilium tantum.

SEXTO, Scriptura docet, Deum hortari homines vt non obdurent corda fua; P fal. 94. *Nolite obdurare corda veftra.* Item pulfare ad oftium cordis, ac paratum effe ingredi, fi aperiatur, Apoc. 3. *Ego fto ad oftium, & pulfo, fi quis aperuerit mihi, intrabo ad eum.* Item inuitare omnes ad fe; Matt. 11. *Venite ad me omnes.* Nō igitur Deus potefit effe cauffa peccati indurando propriè corda hominum, & intus efficaciter operando, vt aduerfarij dicunt. Alioqui videretur Deus fibi ipfe contrarius. Quorfum enim dicit; *Nolite obdurare corda veftra,* fi ea vult obdurari, & ipfe eft, qui ea quali manibus fuis obdurat? & quorfum ftat ad oftium, & pulfat, fi ipfe claudit corda, & efficaciter operatur, ne aperiatur? quorfum etiam omnes vocat, atque inuitat, fi ipfe aggrauat aures, ne fortè audiant, & conuertantur, & viuant?

CAPVT IX.

Probatur testimonijs Patrum, Deum non effe peccati auctorem.

AD Scripturarum testimonia addemus traditionem Ecclefiafticam. Igitur S. DIONYSIVS AREOPAGITA in lib. de diuinis nominib. cap. 4. *Non igitur, inquit, Deus auctor eft mali.* Et paulò poft demonftrat Angelos, & animas fieri malas, cum à Dei bonis deficiunt.

S. IUSTINVS in Dialogo cum Triphone propè extremo: *Illud quoque, inquit, ante docuit, Deum non effe cauffam, cur ij, quorum peccata ante cognita funt, fite Angeli, fite homines improbi efficiantur, fed fua quifque culpa tales funt.*

IRENÆVS integrum opus aduerfus hanc hærefim fcripfit, teftè Eufebio li. 5. hift. c. 19. cum enim Florinus quidam doceret, Deum effe auctorem mali, reprehendit eum S. Irenæus his verbis, quæ apud Eufebium loco citato reperies: *Ifta dogmata, Florine, vt tecum agam humanius, fana doctrina, & fententia non funt. Ifta dogmata funt Ecclefie repugnantia, vt pote que eos, qui illi obfequuntur, in maximam impietatem deiciunt. Ifta dogmata ne heretici quidem, qui erant ab Ecclefia exturbati vnquam affirmare audebāt. Ifta dogmata presbyteri, qui ante nos fuerunt, quique erant Apoftolorum difcipuli, minime tibi tradiderunt.*

CLEMENS ALEXANDRINVS lib. 1. Stromatum circa medium, oftendit cauffam peccati non poffe referri in Deum, cum Deus non impediatur, quo minus liberum arbitrium eligat quod voluerit. *Qui, inquit, non prohibuit liberam anime electionem, iufte iudicat, vt vel maxime quidè Deus nobis non fit cauffa viiij. Et 1. Pedagogi, ca. 8. Culpa, inquit, eft eius qui eligi; in Deum autem culpa conferri nequit.*

ORIGENES li. 4. contra Celfum, poft medium: *Post hæc, inquit, pergit Celfus, naturam malorum cognofcere difficile eft non philofophantibus, & fatis eft vulgus doceri, mala non effe à Deo, fed materiam verfari circa mala.* Et infra: *Eft quidem verum, inquit, mala non effe ex Deo. Nam & nofter Hieremias, manifefte docet, quod ex ore Domini non egredientur mala cum bonis, cæterū materiam, qua verfetur circa mortalia, cauffam effe malorum, falum eft. Nam fua cuique ratio cauffa eft existentis in ipfo malitia, que quidem malum eft, mala quoque actiones, que ex ea proueniunt.*

EUSEBIUS CÆSARIENSIS lib. 6. de præparatione Euangelica, c. 5. *Impius, inquit, profecto iudicabitur, immo verò peffimus omnium, qui à creatore vniverfi alios ad adulteria, alios ad rapinas, alios ad alia vitia impelli arbitretur. Unde fequitur, aut hæc peccata non effe, aut peccandi cauffam in creatorem referri.* Et infra: *Quare non iure homo, fed creator eius peccator erit, quo dogmate nihil fceleftius cogitari potefit.*

S. ATHANASIVS in orat. contra Idola, nō procul ab initio, demonftrat, Deum auctorem mali effe non poffe; *Id, inquit, absurdum fimul & impoffibile fuerit. Non enim ex bono malū, neque in eo eft, neque per eū. Alioqui pro bono haberi non poffet, cum aut mifcellaneam, contrariamque naturam haberet, aut cauffa, auctor que malorum exifteret.* Idem Athanafius, eandem fententiam tribuit S. Antonio, eius vitam defcribens.

S. BASILIVS hom. 2. de opere feptem dierum: *At, inquit, à Deo malum profluxiffe pium non eft dicere.* Idem integram orationem fcripfit de eo, quod Deus non fit auctor malorum.

S. GREGORIVS NISSENVS lib. 7. Philofophiæ, ca. 1. *Non enim, inquit, Deo fas eft adfcribere turpes actiones & iniuftas.*

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS, orat. i. in Iulianū, ante medium, differens de cōsilijs diuinæ prouidentie: *A quibus, inquit, consilijs non ille quidem ad malum excitatus est (Deus enim nullo modo causa est mali, quippe natura bonus, vitiumque eius est, qui eligit) haud tamen ab impetu suo, animique proposito repressus est.*

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 23. in Acta Apost. *Nullus, inquit, dicat, Deus nobis auctor malorum est. Et infra: Satius fuerit, sexcōties defodi, quàm Deum audire talia per nos. Et hom. 3. Genes. Propter hoc, inquit, creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non ut pereamus, neque ut supplicijs nos torqueat sed ut saluet. Et hom. de interdictione arboris ad Adā, quæ habetur post hom. in Genesim, inquit: Manifestum est, Deum noluisse Adam peccare, qui voluit enim ante delictum præstruere, potuit Adam Deo parere, quod noluit, qui consentire diabolo maluit. Quæ duo loca pugnant apertè cum sententia Calu. & Bezæ, qui dicūt à Deo creatos homines, ut eos perderet, & Deum voluisse, ut Adam peccaret, & omnes posteros peccato suo inficeret, quo aditus ipsi Deo aperiretur ad iustitiam, & misericordiam ostendendam.*

S. EPIPHANVS HÆR. 66. quæ est Manichæi, nō procul ab initio: *Absurdum, inquit, est malitiam Deo tribuere, & diuina, ac Ecclesiastica Scriptura character hoc confitetur, Deum penitus alienum, & impermixtū à malo esse, Deus enim nihil mali fecit, sed omnia valde bona: ut qui bonus sit natura, incomprehensibilis essentia, omnia continens & ipse à nemine contentus. Neque igitur malū semper erat, neque ex Deo factum est malum. Et infra: Iuxta permissionem liberi arbitrii omnibus propria voluntate uti concedit, ut quisque quod voluerit, faciat, quod ipse quidem malorum causa non sit, & c.*

THEODORETUS in Epitome diuinarum decretorum, c. de Antichristo: *Deus, inquit, non est causa malorum, ut volunt etiam externi philosophi. Nec enim ipse Cain effecit homicidium. Idem auctor ser. 5. ad Græcos, copiosè hoc ostendit, adductis testimonijs Platonis, & aliorum.*

S. CYRILLVS ALEXANDRINVS lib. 3. in Iulianum circa medium: *Igitur bona quidem, & bene operas, imò ipsa bonitas est diuina, & ineffabilis natura, non ignorauit autem malum, sed nouit non practicè id quod nos sentimus, in omne venientes malum. Hæc ille, ubi docet, Deum scire bonum, & malum, sed bonum theoreticè, & practicè, quia semper benè operatur; malum autem theoreticè, non practicè, quia nunquam malè operatur.*

S. IOANNES DAMASCENVS li. 4. de fide, c. 20. nihil aliud docet, nisi Deum non esse auctorem mali, & explicat testimonia Scripturæ, quæ secus habere videntur. Atque hæc quidem sunt Græcorum testimonia, Addeamus nunc etiam Latinorum.

TERTULLIANVS in lib. aduersus Hermogenem: *Iam ergo, inquit, malum ab ipso, qui est mali si non auctor, quia non effector, certè permissor, quia dominator. Et in lib. de Trinitate: Nec enim potest fieri, ut sit initiator, aut artifex illius mali operis, qui nomen sibi perfecti vendicat, & parentis, & iudicis.*

S. AMBROSIVS lib. de paradiso, c. 15. *Deus, inquit, operatur quod bonum est, non quod malum. Idem in lib. 1. Exameron, cap. 8. Nunquid, inquit, malitiam Deus creauit? sed ea ex nobis orta non à creatore Deo condita, morum leuitate generatur. Et infra: Eradicari hanc Deus vult de animis singulorum. Quomodo ipse eam generaret, cum clamer Propheta, desinite à malitijs vestris? & præcipue S. David, Desine, inquit, à malo, & fac bonum. Quomodo ergo ei initium à Domino datus? sed hæc opinio feralis eorum, qui perturbandam Ecclesiam putauerunt.*

A S. HIERON. in com. i. c. ad Ephes. explicans illud; *Qui vniuersa operatur secundum consilium voluntatis suæ, Non, inquit, quo omnia que in mundo fiunt, Dei voluntate, & consilio peragantur: alioquin & mala Deo poterunt imputari: sed quo vniuersa, que facit, consilio facit, & voluntate. Et in comment. cap. 7. Eccles. explicans illa verba, Deus creauit hominem rectum: Ne videretur, inquit, Deum auctorem mali facere, argute præcauit, & ait bonos nos à Deo creatos, sed quia libero sumus arbitrio derelicti, vitio nostro ad peiora delabi. Vide eundem lib. 12. in Isaiam extremo; & in principio primi libri contra Pelagianos.*

B S. AVGVSTINVS tres libros de libero arbitrio ea potissimum de causa scripsit, ut ostenderet, Deum non esse causam peccati. Idem Augustinus epi. 105. ad Sixtum: *Iniquitatem, quam relictissima veritas improbat, damnare nouit ipse, nō facere. Et li. 13. de Trin. cap. 12. Modus, inquit, quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tanquam hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit, sed quod tantum permiserit. Et li. 5. de ciu. Dei, c. 8. A Deo sunt omnes potestates: quāuis ab illo non sint omnium voluntates. Et c. 9. Sicut omnium naturarum creator est, ita omnium potestatum dator, nō voluntatum. Mala quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, quæ ab illo est. Li. 12. cōfess. c. 11. Hoc solū à te non est, quod non est, motusque voluntatis à te qui es, ad id quod minus est, quia talis motus delictum, atque peccatum est. Idem lib. de spiritu & litera, c. 31. Nusquam, inquit, legimus, nō est voluntas nisi à Deo, & rectè non scriptum est, quia verum nō est. Alioquin etiam peccatorū, quod absit, auctor est Deus si non est voluntas nisi ab illo, quoniam mala, voluntas iam sola peccatū est, etiam si desit effectus, id est, nō habeat potestatem. Et li. 2. de peccatorū meritis, & remissione, c. 17. Nullus, inquit, culpæ humane in Deum referas causam. Et c. 18. Malam voluntatem ad auctorem Deum esse referendam nefas est dicere. Item: Si ergo voluntas aut bona est, aut mala, & utique malam non habemus ex Deo, restat, ut bonam habeamus ex Deo. Lib. de prædest. sanctorum, c. 10. Præscire, inquit, potens est Deus, etiam quæ ipse non facit, sicut quæcumque peccata.*

C Quo loco demonstrat S. August. prædestinationē sine præscientia esse non posse. Possè autem esse sine prædestinatione præscientiam: prædestinauit. n. Deus bona, quæ se præsciebat esse facturum. Mala autem præsciuit, sed non prædestinauit, proinde non fiunt mala (vt Calu. dicit) ex decreto Dei. Idem auctor lib. 3. de libero arbitrio c. 16. ita concludit: *Omnino non inuenio, nec inueniri posse, & prorsus non esse confirmo, quomodo tribuantur peccata nostra creatori nostro Deo; quando & in ipsis eum laudabilem inuenio, non solum quod ea punit, sed etiam quod tunc fiunt, cum ab eius veritate recedunt. Denique in 1. li. de ordine, c. 1. Sequitur, inquit, aut diuinam prouidentiam non vsque ad hæc ima portendi, aut certè mala omnia Dei voluntate committi, utrumque impium, sed magis posterius. Quid clarius contra Calu. & Bezam dici potuit? similia passim in Augustino reperiuntur.*

D Auctor lib. Hypognostici, qui habetur inter opera eiusdē Aug. l. 6. circa mediū, differens de peccato Iudæ proditoris: *Absit, inquit, hoc à summo bono iudice, auctore omnium bonorum Deo, damnatore verò cūctorum malorum: quia mala Iudæ, ut prædixi, præsciuit, nō fecit.*

E S. PROSPER in responione ad capitula Gallorum, cap. 12. *Voluntas Dei nunquam vult, nisi bona: Præscientia autem, & bona noscitur, & mala: sed bona quæ aut ipse faciat, aut etiam ut nos faciamus, imperat: mala autem, quæ omnino ipse non facit, nec fieri suavit, aut impulit. Et ca. 14. Infidelitas non credentium Evangelio, nequaquam ex Dei prædestinatione generatur.*

Bonorum enim Deus auctor est, non malorum. Vide etiam responfionem ad capitula Vicentiana, cap. 5. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 13.

S. LEO Pontifex auctor est Sententiarum, quæ in Cõcilio Arauficano II. definitæ sunt, in quarum vigefima quinta, quæ est poftrema, ita legimus: *Aliquos ad malum diuina potestate prædeftinatos esse non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione illis anathema dicimus.* Quam sententiam iterum cõfirmavit, & quasi suam fecit Synodus Valentina, quæ tempore Lotharij Imperatoris in Gallijs celebrata est. cap. 3. Idem Sanctus Leo ser. 16. de passione Domini: *Nunquid, inquit, iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio? & illud facinus quod omni maius est crimine, manus diuinae preparationis armauit? non hoc planè de summa iustitia sentiendum est.*

S. FULGENTIVS lib. I. ad Monimum toto, disputat hanc quæstionem, Vtrum peccata fiant ex prædeftinatione Dei. Quæ est ipsa quæstio, quam nunc tractamus aduersus Caluinistas. Nam (vt idem Fulgentius testatur in eodem li. I. ad Monimum, ca. vltimo) paulò post obitum S. August. non defuerunt aliqui, qui ex lib. de prædeftinatione Sanctorum B. August. malè intellecto, collegerunt, Deum prædeftinasse impios ad opera mala, & proinde fieri opera mala ex decreto, & impulsu Dei. Quem errorem copiosissimè refutauit PRIMUS Prosper, DEINDE S. Leo, & Concilium Arauficanum, suprâ citatum, TUM S. Fulgentius, & auctores, qui eos sequuti sunt, vt Leo IX. & alij.

Sed operæ pretium erit aliquid ex libro S. Fulgentij huc adducere: Sic igitur ipse loquitur li. I. ad Monimum, cap. 13. *Potui, inquit, sicut voluit, prædeftinare quosdam ad gloriam, quosdam ad pœnã. Sed quos prædeftinauit ad gloriam, prædeftinauit ad iustitiam: quos autem prædeftinauit ad pœnam, nõ prædeftinauit ad culpam. Possent enim peccati aliquod ex prædeftinatione Dei esse, si posset aliquis hominũ iustè peccare. Nullus autem hominum iustè peccat, quamuis eum Deus iustè peccare permittat. Et infrâ: In Sanctis coronat Deus iustitiã, quã eis gratis ipse tribuit, gratis seruaui, gratisque perfecit: Iniquos autem cõdemnabit pro impietate, vel iniustitia, quã in eis ipse non fecit. In illis enim opera sua glorificat, in istis autem opera non sua condemnat. Et ca. 21. Si enim cum à Deo fieret homo, sic erat in præfenti opere Dei bonus, vt in prædeftinatione eius esset malus: proculdubio Dei opere malus futurus erat, à quo ad peccandum prædeftinatus fiebat. Vbi statim illa consequetur absurditas, vt dicatur, quia Deus, de quo Propheta dicit, Qui fecit quæ futura sunt, in se habuit, quod absit, iniquitatis originem: Si hominem à se factum ipse prædeftinauerat peccatorem. Prædeftinatio enim eius preparatio est operum eius, Et sicut competit Deo bono, vt causa sit totius operis boni: sic incongruum est, vt imputetur causa cuiuslibet operis mali.*

S. GREGORIVS lib. 29. Moralium, ca. 21. Dominus, inquit, auctor est natura, non culpa. Et hom. 9. in Ezechielem, in principio: *Sed sciendum, inquit, quia mala nostra solummodo nostra sunt, bona autem nostra & omnipotentis Dei sunt, & nostra.*

LEO IX. Pontifex in epist. ad Petrum Antiochenum, tradens fidei Catholice confessionem: *Credo, inquit, Deum prædeftinasse solum bona, præsciuisse autem bona & mala.*

HUGO de S. Victore, lib. I. de Sacramentis, part. 5. cap. 27. *Malis, inquit, Deus potestatem tribuit solam, non voluntatem, quia licet ex ipsius permissione sit, quod malum possunt, ex inspiratione tamen eius non est, quod malum volunt. Malorum enim volunta-*

tum Deus ordinator est, non creator.

His addere possumus tria gentilium testimonia, qui sapietissimi præter ceteros haberi solent. VNUM est Mercurij Trimegisti in Pimandro, c. vltimo, vbi legimus, *A Deo factore nihil turpe, nihil malum prodire.* ALTERVM est Platonis in secundo Dialogo de Republica, qui sic ait: *Bonorum quidem solus Deus causa est dicendus, malorum autem quamlibet aliam, præter Deum, causam querere decet.* Et infrâ: *Malorum alicui causam esse Deum, cum bonus sit, refellendum est omnino, nec permittendum hoc quenquam dicere, in sua ciuitate, si bonis instrui legibus ciuitas debet. Nec insuper quenquam audire, siue sit ille iunior, siue senior, siue carminibus hæc inserantur, siue soluta oratione narrentur, tanquam quæ neque dictu sancta sint, neque alijs vitilia, nec inter se consona.* TERTIVM est Maximi Tyrij, qui in serm. 25. vbi de causa mali disserit, ita loquitur de malo morali, quod propriè dicitur peccatum: *Eius, inquit, nomen est improbitas, causamque ab eligentis arbitrio nanciscitur, Deo semper extra omnem causam constituto.*

C A P V T X.

Eadem veritas rationibus comprobatur.

AD hæc testimonia rationes addi possunt. PRIMARATIO sit ea, quæ vtitur S. ANSELMVS in lib. de libero arbitrio, c. 8. Iusta voluntas hominis est ea tantum, quæ vult id, quod Deus vult eam velle; iniusta verò è contrario est ea, quæ vult id, quod Deus non vult eam velle: ergo si Deus vellet hominem peccare, quod aduersarij dicunt, vellet hominem velle id, quod non vellet eum velle, quæ est manifesta contradictio. Quare non solum non vult Deus hominem peccare, sed nec potest vlla ratione id velle. Ex quo etiam sequitur, vt non sit Deus auctor peccati, nec hortando, nec imperando, nec impellendo, nec vllò alio modo. Vel, n. id faceret nolens, aut volens, non utique nolens, ergo volens: Quod si volens, sequitur vt diximus, apertissima contradictio.

SECUNDA ratio esse potest ea, quæ apud S. FULGENTIVM lib. I. ad Monimum, ca. 21. 22. & 23. In Dei operibus nihil esse potest non plenum sapientiæ, & rationis; nulla autè potest excogitari ratio cur Deus velit, aut faciat homines peccare; non igitur id vult, nec facit. Assumptio demonstratur hoc modo: In omni opere Dei, aut iustitia, aut misericordia cernitur. Nam omnes viæ eius misericordia, & veritas, Psal. 24. Et quidem cur Deus hominem ex iniusto faciat iustum, ratio reddi potest, quia in eo opere misericordia diuina mirifice declaratur: at cur ex iusto facere velit iniustum, nõ potest reddi ratio, cum in hoc opere nec misericordia, nec iustitia, sed iniquitas potius, & crudelitas locum habeant.

Dicet fortassis aliquis, etiam si in hoc opere, quo quis efficitur iniustus, nulla cerni possit misericordia, vel iustitia; tamen potest hoc opus ordinari ad finem, in quo misericordia, vel iustitia luceat: Proinde poterit reddi ratio cur Deus velit aliquos iniustos facere, nimirum, vt habeat, quorum miseretur, & quos puniat. Hæc enim est ratio Theodori Beza; vt suprâ vidimus, qui docuit, Deum decreuisse lapsum primi hominis, & omnium filiorum eius, vt viam patefaceret misericordie, & iustitiæ suæ manifestandæ. At (vt rectè dicit S. Fulgentius loco citato, lib. I. ad Monimum, cap. 22.) Iustitia iusta non erit, si puniendum reum non inuenisse, sed fecisse dicatur; quin potius maior erit iniustitia, si lapsus Deus tribuat pœnam, quem stantem prædeftinasse dicitur ad ruinam.

Porro misericordia illa crudelis, & immisericos esset, quæ hominem impium faceret, ut eum ab impietate postea liberaret, nisi fortè à clemètia laudandus esse videatur, qui hominè spoliat ut vestiat; vuleret, ut fanet; in puteum deiciat, ut eum inde extrahat. Pulchrè S. August. lib. 3. Confessionum, cap. 2. dicit, maleuolam beneuolentiam (quod esse non potest) omnino futuram, si quis miserum aliquem esse velit, ut ei misereatur. Adde quòd non poterant Deo deesse plurimæ rationes gloriæ suæ manifestandæ, etiam si homines non peccassent. Rectè enim scripsit Ecclesiasticus, cap. 15. non esse Deo necessarios homines impios.

TERTIA ratio est S. AUGUSTINI li. 83. quæstionû, quæst. 3. Nullo sapiente homine auctore sit homo deterior. Nō enim parua ista culpa est, imò tanta est, quæ in sapientem quamuis hominem cadere nequeat. Est autem Deus omni homine sapiente præstantior. Multò minus igitur Deo auctore sit homo deterior. Item quæst. 21. Quisquis omnium quæ sunt auctor est, & ad cuius bonitatem id tantum pertinet, ut sit omne quod est, non esse, ad eum pertinere nullo pacto potest. Omne autè quod deficit, ab eo, quod est esse, deficit, & tendit in nō esse. Esse autem, & in nullo deficere bonum est; & malum est deficere. At ille, ad quem non esse non pertinet, non est causa deficienti, id est, tendendi ad non esse, quia, ut ita dicam, essendi causa est. Boni igitur tantummodo causa est, & propterea ipse summum bonum est, quocirca mali auctor nō est, qui omnium, quæ sunt, auctor est, quia in quantum sunt, in tantum bona sunt. Hæc ille. Simili ratione vtuntur ferè omnes Patres, suprâ citati, ac præsertim Athanasius, Basilus, Nazianzenus, Epiphanius, qui ex eo, quod Deus natura bonus est, & summum, purumque bonum, colligunt fieri non posse, ut ab ipso sit origo mali, cum simile à simili, non à contrario producat.

QUARTA ratio est S. AMBROSII li. 1. Exameron, c. 8. Deus cupit eradicari malitiam, & ideo prohibet, ac punit peccata. Et ipse Dei filius venit, ut tollat peccata mudi, ut dissoluat opera diaboli, ut destruat corp' peccati: qua ratione igitur fieri potest, ut Deus velit homines peccare, & ideo non solum peccata permittat, sed etiam incitet, & impellat homines ad peccatum, & ut aduersarij blasphemant, ipse per homines, tanquam per instrumenta sua, illa omnia efficaciter peragat, quæ sceleratè fiunt ab illis?

QUINTA ratio talis esse potest, Si Deus esset auctor peccati, ipse quoque peccaret. Ac peccare nō minus Deo repugnat, quam non esse Deum: igitur fieri nequit, ut Deus sit auctor peccati. PROPOSITIO certissima est. Nam si Deus esset auctor peccati, certè vellet homines peccare: Homines peccare est malum; igitur Deus vellet malum, ac per hoc voluntas eius esset mala; vbi autem est volūtas mala, ibi est peccatum. ASSUMPTIO primi argumenti probatur ex ipsa Dei natura, quæ planè tollitur, ac destruitur, si peccatum in ea ponatur. Nā peccare est deficere, Deus autem, si potest deficere, nō est summū & infinitum esse, proinde nec est Deus. Item, peccare non potest, qui non errat aliqua in re, neque. n. voluntas potest appetere malum, nisi sub ratione boni. Vnde est illud Sapientis: *Errant qui operantur malum*, Prou. 22. Et illud Philosophi: *Omnis malus ignorans*, 3. Ethicorū, c. 1. Deus autem, si potest errare, non est summa, & infinita sapientia, proinde nec est Deus.

Rursus peccare est recedere à regula legis æternæ, quæ est ipsa diuina sapiētia; Deus autem à diuina sapientia recedere non potest, quin à se ipso recedat, cum sit ipsa diuina sapientia. Denique peccare est

A auerti ab ultimo fine, & summo bono, quod nihil est nisi Deus: igitur sicut repugnat Deum à se auerti: ita repugnat Deum peccare.

Accedat POSTREMA ratio ex eo quod omnes cōmuniter execrantur Marcionem, Manichæum, & alios veteres hæreticos, qui aliquo modo Deum faciebant auctorem peccatorum: at longè magis execrandi sunt Libertini & Calvinistæ. Siquidem illi veteres, cum non auderent in Deum bonum referre causam mali, duos Deos finxerunt, vnum bonum, bonorum auctorem; & alterum malum, auctorem malorum. Libertini verò, & Calvinistæ vnum, & eundem Deum auctorem faciūt omnium scelerum, & flagitiorum, quæ ab hominibus perpetrantur. Sed de his hætenus.

CAPVT XI.

Refelluntur obiectiones depromptæ ex diuinis litteris.

SUPEREST vt ad argumenta respōdeamus & quoniam multa loca diuinæ Scripturæ ab aduersarijs adferuntur, reuocabimus omnia ad certa capita.

PRIMUM igitur obijciuntur ea testimonia, quibus significari videtur Deum velle, & decreuisse, iam ab æternitate, ut fiant mala opera. Huc pertinet illud Genes. 45. *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum*. Et c. 50. *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati?* In quibus duobus locis excusat Ioseph scelus fratrum suorum, qui eum vendiderant Madianitis, quia sic Deus voluerit, cuius voluntati resistere nemo possit.

Huc etiam pertinent illa: *Hunc definito consilio, & præsciētia Dei traditum, per manus iniquorum affligentes interemisit, Actor. 2.* Et: *Conuenerunt verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum IESVM, quem vnixisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel, facere que manus tua, & consilium tuum decreuerunt fieri, Actor. 4.*

RESPONSIO, In malis operibus sæpè accidit, vt actio sit mala, & passio bona. Venditio enim Patriarchæ Ioseph, & occisio Domini nostri IESV CHRISTI, si considerentur ex parte agentium, id est, vendentium & occidentium, scelera erant grauissima; Si ex parte patientium, videlicet Iosephi & CHRISTI, æquo animo ferentium venditionem, vel mortem, opera erant summa patiētia, ac per hoc valde bona. Deus igitur voluit, ac prædefiniuit opera ista virtutū, quæ in passione consistunt, cum voluit, ac prædefiniuit, ut Ioseph venderetur, & CHRISTVS occideretur. Opera autem mala vendentium Ioseph, & occidentium CHRISTVM, nō voluit, nec prædefiniuit, sed præsciuit, & permisit, ut multi sancti Patres, suprâ citati, docent, & in ijs Augustinus, Prosper, Fulgētius, qui accuratius de ijs rebus disseruerunt. Ad hoc enim, vt infallibiliter fieret quod Deus voluerat & prædefiniuerat, vt videlicet Ioseph venderetur, & CHRISTVS occideretur, satis erat Deū præuidisse malas voluntates fratrum Ioseph, & Iudæorū, ac Pilati, & simul voluisse permittere, ut malæ illæ volūtates suo tempore parerent, quod sceleratè conceperant.

Ac vt singula loca in argumento proposito breuiter explicemus, in cap. 45. & 50. libri Geneseos, non dicit Ioseph à Deo impulsos fuisse fratres suos ad scelus, sed Deum conuertisse malum eorum in bonum. Sic enim ait: *Vos cogitastis de me malum, sed Deus veritè illud in bonum, vt exaltaret me, & saluos faceret multos populos*. Consolatur autem Ioseph fratres suos, ostendens bonum rei euentum ex diuina prouidentia, quæ malum illud permisit, vt

multa, & magna bona indè eliceret. Id enim significat illa verba, c. 45. *Nolite timere, neque durum vobis videatur, quod me vèdidistis in his regionibus. Pro salute enim vestra misit me Dominus ante vos.* Neque enim parua consolatio est ei, qui peccauit, & quem peccati iam pœnitet, si videat occasione peccati sui magnum aliquod bonum esse consequutum.

Illud autè: *Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum.* in eundem sensum recidit. Pertinet enim (vt exponit Chrysofomus hom. 64. in Genesim) ad consolationem fratrum, & sensus est, Nisi Deus permittere voluisset id, quod de me facere conabamini, non potuissetis vestro cõsilio quidquam agere: propterea non vestro consilio, sed Dei prouidentia adscribo causam ingressus Dei in Ægyptum: quod etiam docet Sanctus Ambrosius libro de Ioseph, c. 12. vbi scribit, Sanctus Ioseph non tam attendisse quod à fratribus missus fuisset ad mortem, quàm quod à Deo missus fuisset ad vitam, & ideo fraternam charitate conatum esse peccatum illorum excusare, & causam ingressus sui in Ægyptum, non illorum impietati, sed Dei prouidentia tribuisse.

Illud autem ca. 50. *Nolite timere, num Dei possumus resistere voluntati?* longè alium sensum habet, quàm prima fronte verba præ se ferre videantur. Nō enim significat, non potuisse fratres Ioseph resistere Dei voluntati, quæ erat, vt Ioseph Ægyptijs venderetur: Sed non potuisse ipsum Ioseph resistere Dei voluntati, quæ erat vt fratribus suis ignosceret. Verba enim Hebræa hæc sunt, *Nolite timere, nam sub Deo sum ego* אלהים איתי & concordat textus Græcus & Chaldeus, & sensus est (vt exponit Chrysofomus hom. vlt. in Genesim) Deum timeo, & illi subiectus sum, & ideo illum imitari, eique obedire debeo. Quare cum ille tam magna bona mihi præstiterit per occasionem huius venditionis, non debeo, nec possum vobis irasci, ne ingratus erga Deum videar. Itaque verba illa interpretis Latini: *Num Dei possumus resistere voluntati?* ad solum Ioseph referenda sunt, qui de se in numero multitudinis loquitur, quod non est inusitatum, præsertim cum de ea re loquatur, quæ ad omnes pertinet, qui verè Deum timent.

Neque aliam responsionem exigūt duo testimonia ex actis Apostolorum, de quibus sic loquitur S. LEO ser. 16. de passione Domini: *Multum diuersum, multumque contrarium est id, quod in malignitate Iudaorū est præcognitum, & quod in Christi est passione dispositū. Non inde processit voluntas interficiendi, vnde moriendi, nec de vno extitit spiritu atrocitas sceleris, & tolerantia redemptoris. Non enim impias furentium manus immisit in se Dominus, sed admisit, nec præsciendo quod faciendū esset, coegit vt fieret, cum tamè ad hoc carnem suscepisset, vt fieret.* Hæc ille. Nihil igitur aliud ex locis illis colligi potest, nisi Deū voluisse, ac definiuisse, vt CHRISTVS passione, ac morte sua mūdum redimeret. Nō autem voluisse aut definiuisse, vt Iudas CHRISTVM proderet, Iudæi ad Pilatum adducerēt, Pilatus morti adiudicaret, milites denique illum crucifigerent, & occiderent, sed hæc omnia præuidisse futura, si ipse permitteret; & voluisse, ac decreuisse permittere.

CAPVT XII.

Soluuntur obiectiones ex alijs testimonijs Scripturæ.

SECUNDO loco, obijciūt ea testimonia, quibus significatur, Deum creare impios, vt postea in eorum pœnis iustitia diuina reluceat. Sic enim legimus Prou. 10. *Omnia propter semetipsum operatus est*

Dominus, impium quoque ad diem malum. Et Rom. 9. *An non habet potestatem signulus facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* Exodi 9. *Idcirco autem posuisti, vt ostendam in te fortitudinem meam, & narretur nomen meum in omni terra.* Vel vt Apostolus citat Rom. 9. *In hoc ipsum excitauisti te, vt ostendam in te virtutem meam, &c.*

RESPONDEO Deum non creare impios nisi materialiter, vt in scholis Theologi loquūtur, id est, creare eos, quos videt futuros impios, vt eorum impietate, quam ipse non fecit, sed tantum præsciuit, vtatur ad iustitiam, & potentiam suam manifestandam. Sic S. AVGVSTINVS loquitur in epist. 106. ad Paulinum: *Quamuis peccata non fecerit, naturas tamen ipsas, quæ per se ipsas sine dubio bonæ sunt, quibus tamen ex arbitrio voluntatis futura essent vitia peccatorum, & in multis talia, quibus esset æterna pœna reddenda, quis nisi Deus creauit? Quare, nisi quia voluit? quare autem voluerit, o homo, tu qui es, qui respondeas Deo? nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare sic me fecisti? an non habet potestatem signulus luti ex eadem conspersione facere, aliud quidem vas in honorem, aliud in contumeliam?* Hæc ille.

Item in Enchiridio, c. 27. posteaquàm dixerat, totam naturam infectam esse peccato originali, sic ait: *Non sanè creatoris desistente bonitate, & hominū, quamuis de propagine vitiosa damnataque nascentium, formare semina, & animare, & ordinare membra per temporum ætates, per locorum spatia, vegetare sensus, alimēta donare. Melius enim indicauit de malis benefacere, quàm mala nulla esse permittere.* In Prouerbijs igitur cum legimus, Deum omnia propter semetipsum operari, impium quoque ad diem malum; nihil aliud intelligendum est, nisi Deum, qui omnia produxit in gloriam suam; eos etiam, quos vidit impios fore, si crearentur, nihilominus procreasse, vt reddita eis pœna, quam merentur, iustitiæ suæ gloriam patefaciat.

Itaque negamus aliquos à Deo creari ad interitum sempiternum, sed eos, qui ad malum, siue interitum præuidentur ituri, dicimus creari propter gloriam Dei. Hoc enim dicit Salomō, Deum omnia propter semetipsum operari, impium quoque ad diem malum, (videlicet iturum) propter semetipsum, id est, ad gloriam suam operari.

Tota autem quaestio in eo sita esse videtur, an impij creantur ad gloriam diuinæ iustitiæ, in eorum supplicij demonstrandam, ob decretum Dei, quod omnē culpæ præuisionem antecesserit, vt Calvinus & Beza docent; an potius, quod nos credimus, quia Deus ob eorum præuisa peccata, eos decreto suo ab æternitate damnauerit. Tantum autem abest, vt Salomon dixerit, Deum ante peccati præuisionē decreuisse aliquos damnare, vt potius contrarium significasse videatur, cum ait, Deū omnia operari propter semetipsum, id est, vt gloriam misericordiae iustitiæ suæ demonstret. Nam damnationem decernere ob præuisa peccata, iustitiæ est: Sine præuisione autem peccatorum damnationem decernere, iniustitiæ esse videtur, sic enim loquitur S. AVGVSTINVS l. 3. in Iulianum, c. 18. *Bonus est Deus, iustus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est; non potest quæquam sine malis meritis danare, quia iustus est.* Et in epist. 106. ad Paulinum: *Quæquam immeritū, & nulli peccato obnoxii, si Deus damnare creditur, alienus ab iniquitate non creditur.* Non potuit igitur Deus ante præuisionem peccati decernere damnationem alicuius, vt iustitiam suam ea damnatione monstraret.

Quod etiam manifestius fiet ex testimonij secundi explicatione. Nam quod dicitur Deus fecisse vasa

quædam in contumeliam, non fic accipiendum eft, quafi ipfe ex materia nobili, aut indifferenti fecerit vafa in contumeliam, fed quod ex materia damnata, & contumeliofa fecerit vafa, qualia materia ipfa poffulabat, cum tamen ex eadem materia fecerit alia quædam in honorem, pro voluntate fua, non pro conditione materiæ, quomodo fi figulus ex luto vafa quædam lutea faceret: eaque vt materia ipfa requirit, viliffimis miniſterijs deputaret; quædam autem ex eodem luto facta, fupra materiæ conditionem auro, & gemmis ornaret, & ad nobiliffimos vfus adhiberet. Ex quo fequitur, vt vafa facta in contumeliam, à Deo habeant, vt fint vafa, à materia verò, vt fint in contumeliam; vafa verò facta in honorem: à Deo vtrumque habeant, & quod vafa fint, & quod in honorem fint.

Ita exponit S. AVGVSTINVS in epift. 105. ad Sixtum: *An non habet, inquit, poteftatem figulus luti ex eadem massa, vtique merito, recteq; damnata, facere aliud vas in honorem indebitum, propter mifericordiæ gratiam, aliud in contumeliam debitum propter iræ iuftitiam.* Et rurfus idibem: *Quamvis itaque Deus faciat vafa iræ in perditionem, vt oftendat iram, & demonſtret potentiam fuam, qua bene etiam vitium malis, & vt nota faciat diuitias gloriæ fuæ, in vafa mifericordiæ, quæ fecit in honorem, non damnabili maffe debitum, fed fuæ gratiæ largitate donatum, tamen in eisdem iræ vafis propter meritum maffe in contumeliam debitâ factis, id eft, hominibus, propter naturæ bonum creatis, fed propter vitia fupplicio deftinatis, iniquitatē, quam rectiffima veritas improbat, danare nouit ipfe, nō facere.* Et in epift. 106. ad Paulinum: *Hæc maffe, inquit, fi eſſet ita media, vt quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non fruſtra videretur iniquitas, vt ex ea fieret vafa in contumeliam. Cum verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem vniuerfa deſtruxerit, proculdubio quod ex ea fiunt vafa in honorem, non ipſius iuftitiæ, quæ gratiam nulla preceſſit, fed Dei mifericordiæ: quod verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ abſit vt fit apud Deum, fed iudicio deputandum eſt.*

SED THEODORVS BEZA animaduertens hunc locum ita explicat errori fuo, ad quem ſtabiliendū eum adduxerat, nihil fauere, confidenter S. Auguſt. ſententiam reiſcit, & per maſſam, ex qua fiunt vafa in honorem, & in contumeliam, intelligendum eſſe contendit genus humanum non creatum, & vitio primi peccati corruptum, fed creandum, ſiue lutum illud, ex quo Deus Adamum, & in illo omnes homines finxit. Sic enim loquitur in reſponſione ad acta Colloquij Montisbelgardenſis, parte priore, pa. 155. *Sed requirit, inquit, D. Andreas aliquid expreſſius. Cū igitur idem Apoſtolus Deum teſtatur inſtar figuli ex eadem maffe quædam vafa honori, quædam dedecori feciſſe, quomodo dictum iſtud explicari verè, & commodè poterit, quin ad ipſum uſque Adami opificium aſcendemus? nec enim maffe nomen humano generi condiſto, ſed condendo conuenit, ne dum vt maffe appellatione corruptum humanum genus intelligatur. Nam ſi ita eſſet, minime dixiſſet Apoſtolus, Deum ex illa maffe facere vafa iræ, ſed quæ iam eſſent iræ vafa, in illa miſera maffe relinquare, nec Apoſtolo laborandum fuiſſet in aſſerenda Dei iuſtitia in reproborum exitio. Deus igitur illic confertur cum figulo, cui ſi cōceditur vafa tum ad honeſtos, tum ad turpes vfus arbitrio ſuo cōcedere, neque luto propterea fieri putatur iniuria: an non multo magis Deo ſicut lutum illud, ex quo humanū genus in vno homine conderet, diſponere licuit, vt inde alios educeret, in quibus iuſtā iram ſuā exerceret, alios quos per inſignē ſuam bonitatem bearet. Quomodo verò illa condiſti? certè in Adamo, cu-*

A ius etiam creationē proculdubio reſpexit Apoſtolus, cum figuli, & luti meminit. Et pag. 164. *Nec etiam ignoro, inquit, ipſum Auguſtinum ſæpe per luti maſſam intelligere humanū genus, non ſolum vt iam cōditum, ſed etiam originis peccato vitiatum, unde naſcantur, quorum mifereretur, & quos iuſtè induret. Sed ſi valet iſtud, tam nota eſſet cauſa deftinationis ad iram, quàm deftinationis ad mifericordiam. Cur autem Apoſtolus ſi ita eſſet, exclamaret, O altitudo diuitiarum.*

B SED facile eſt, iſtam Beza ſententiam refutare, & eius obiectionibus reſpōdere. Nam vt omittā quod per maſſam, genus humanū peccato corruptum, intelligunt præter Auguſt. Ambr. Haymo, Primafius, Beda, Anſelmus, Thomas, & alij in hunc locum, id ipſum indicat Apoſtolus cum ait: *Si Deus volēs oftendere iram, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vafa iræ, apta in interitum, vt oftenderet diuitias gloriæ ſuæ, in vafa mifericordiæ, quæ præparauit in gloriam.* Quibus verbis ſignificatur, Deū quidem valde odiſſe vafa illa cōtumeliæ, & voluiſſe primo quoque tempore in eorum confractioe oftendere iram, & potentiam ſuam: tamen ſuſtinuiſſe vafa illa in multa patientia, quia id vtile eſſet vafis mifericordiæ, quæ præparata erant in gloriam.

C At certè ſi Deus feciſſet vafa contumeliæ propria ſua voluntate, non id exigente conditione materiæ, non ea odiſſet, neque iure confringere vellet. Nihil enim Deus odit eorum, quæ fecit. Et cur, quæſo, ſuſtinere deberet Deus in multa patientia vafa illa, ſi ea ſponte ipſe feciſſet, & talia eſſe voluiſſet? certè figulus ſi ex luto faciat vafa lutea, eaque viliffimis miniſterijs deputet, non propterea illa odit, neque illis irafcitur, neque confracta videre cupit.

D DENDE quamvis S. Aug. auctoritatem Beza repudiet, eius tamen rationem velit, nolit, admittere debet. Eſt enim illud inſolubile argumentum, ſi maſſa aliqua ita eſſet media, vt nec boni, nec mali aliquid mereretur (vt Beza exiſtimat) non fruſtrā videretur iniquitas apud Deum, ſi is ex ea faceret vafa in contumeliam: at non eſt, nec eſſe poteſt iniquitas apud Deum: igitur maſſa, ex qua fiunt vafa in contumeliam, eſt ante corrupta per peccatum, & iram Dei, contumeliamque meretur.

E Quod verò Beza dicit, non fieri vafa in contumeliam, niſi interueniente lapſu Adami, parū valet ad Dei iuſtitiam demonſtrandam. Nam vt ipſe ibidem (in reſponſione ad acta Colloquij Montisbelgardenſis, pag. 155. & 164.) dicit: *Decretum Dei de faciendis ex eadem maffe vafis alijs in honorem, alijs in contumeliam, antecedit omnem præſonem culpæ, & omnem omnino cauſam; ſed quia non poterat Deus executioni huius decreti viam aperire, niſi homo peccaret, ideo ordinauit lapſum Adami, vt haberet quorum mifereretur, & quos iuſtè puniret.* Itaque interuentus ille lapſus primi hominis non ad decretum diuinum de perdendis in æternum reprobis, ſed ad executionem decreti pertinet. Quod certè iniuſtitiam Dei non tollit, ſed augeat. Sicut enim iniuſtum eſt in executione damnare hominem nihil merentem; ita iniuſtum eſt, decernere hominem damnare, cuius nullum extet malum meritum, ne in præuiſione quidem, cum fit decretum. Cum enim iuſtitia exigat, vt pœna reſpondeat culpæ, ſicut executione damnationis iniuſta eſt, culpa non præcedente, ita etiam decretum damnationis iniuſtum eſt, niſi ob culpam, ſaltem præuiſam fiat.

Dixi autem iniuſtitiam non ſolum non tolli, ſed etiam augeri, quia additur nouum genus iniuſtitia, cum dicitur Deum decreuiſſe, & ordinariſſe primi hominis lapſum, vt haberet, quos iuſtè puniret,

quin etiam magis iniustum est, vt Deus velit & ordinet, vt homo peccet, vt habeat quos puniat, quam vt simpliciter absque culpa puniat. Maius enim malum est culpa, quam pœna, & ideo maior iniustitia est alicui nihil mali merito auctorem esse culpæ, quam pœnæ.

Sed respondeamus ad argumēta, quibus Beza probat, massam apud Apostolum esse genus humanum, originis vitio iam deprauatum. PRIMVM argumentum: *Si ita esset, inquit, non diceret Apostolus, Deum ex illa massa facere vasa iræ, sed que iam essent iræ vasa in illa misera massa relinquere.* RESPONDEO, rectè Apostolum dixisse, à Deo vasa fieri ex massa, non autem relinqui in massa; quia homines nondum nati non sunt in massa, nec sunt vasa, nisi in potentia. Cùm autem actu nascuntur, tunc incipiunt esse actu vasa, & quidem ex massa corrupta formata, id est, ex genere humano originali vitio infecto, propagata.

SECUNDVM argumētum, Si de massa iam corrupta loqueretur Apostolus, non laboraret in asserēdo Dei iustitia in reprobatorum exitio. Tam enim nota esset causa destinationis ad irā, quam destinationis ad misericordiam. Cur autē si ita esset, exclamaret: O altitudo diuitiarum. RESPONDEO, nō laborare Apostolum in asserenda Dei iustitia in reprobatorum exitio, sed in eo, quod in pari causa Deus vnus misereatur, alterius nō misereatur. Quod Iacob diligit, Esau odio habet, antequam quidquam boni, vel mali egerint, cū vterque natura sit filius iræ. Quod denique; ex eadē massa, corrupta videlicet, & vitiosa, alia vasa efficiat, vt massa ipsa meretur, in contumeliā, alia præter omne meritum efficiat in honorem. Huius enim discretionis nulla causa assignari potest, nisi Dei voluntas, quemadmodum etiā illius, qua figulus ex eadē massa aliud vas deputat cibus, aliud sordibus excipiendis, & illud ornat auro, & pictura, hoc luteum, vt est, relinquit. Atque ad hanc discretionem perpetuò refert S. AVGVSTINVS illā Apostoli exclamationem. *O altitudo diuitiarum; ac præsertim in epist. 105. ad Sixtū, vbi tractans illud: O altitudo. Nec, inquit, de inscrutabilibus iudicijs eius audeant indicare, cur in vna eademque causa super alium veniat misericordia eius, super alium maneat ira eius. Qui enim sunt isti, qui respondeant Deo? Et ibidē: Cur autem istum potius, quā illum liberet, aut non liberet, scrutetur qui potest iudiciorū eius tam magnū profundū, veruntamen caueat precipitium.*

TERTIVM argumētum, Ad primi hominis creationem procul dubiò respexit Apostolus, cūm figuli, & luti meminit. RESPONDEO, id non esse necessarium nec verisimile, cūm extet locus apertissimus in Isaia, c. 45. ad quē Apostolus, Caluino etiā, & Petro Martyre testibus, quos Beza præceptores agnoscit, alludit: *Nūquid dicit luti figulo suo, quid facis, &c. vbi propheta non tractat de prima hominis formatione, sed dicit, nō minus posse Deum de hominibus pro arbitrio disponere, quā figulū de vasibus. Præterea si propriè loqui velimus, ex luto, vnde formauit Deus primum hominem, non sunt facta multa vasa, sed vnum tantum, idque in honorem. Cæteros enim homines non ex luto Deus fingit, sed ex alijs hominibus, per carnalē generationem quotidie propagat. Proinde massa, ex qua sunt vasa alia in honorē, alia in contumeliā, nō est lutum illud, ex quo primus homo solus, & extraordinario quodam modo formatus est, sed homines ipsi sunt, ex quibus per naturalem generationis vitam alij homines procreantur.*

RESTAT vltimus locus ex cap. 9. Exodi, & cap. 9. ad Rom. *In hoc ipsum posui, siue excitavi, te, vt ostendam in te potentiam meam, &c.* videtur enim his verbis colligi Pharaonem ideo fuisse à Deo creatum, vt

A peccaret, & ob peccata punitus, Dei potentiam demonstraret. Sed facile est ex ijs, quæ antea dicta sunt hunc locum explicare, siue enim illud, *posui*, aut *excitavi te*, significet, creavi te, siue ad regnū promoui, siue cōseruari, cūm iam dudum mori debuisses (omnia enim hæc patitur vox Hebræa העשרתי quæ ad verbum sonat, *stare feci te*) semper intelligendum est, præuisum peccatum, quod Deus non facit, sed ordinat in bonum.

Itaque sensus est, cūm præuiderim fore te mihi contrarium, & obstinata mente præceptis meis repugnaturum; & cūm potuerim impedire, ne nascereris, aut ne ad regnū conscenderes, vel etiam statim te de medio tollere, cūm primum peccare cœpisti, ideo tamen vitam, & regnū tribui tibi, idque ad non breue tempus, vt malitia tua vterer ad exercitium populi mei, & iustitiam, ac potentiam meam in tuo supplicio demonstrarem.

S. AVGVSTINVS q. 32. in Exodum, ita hunc locum exponit: *Et propter hoc ipsum conseruatus es, vt ostendam in te potentiam meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Hæc Scripturæ verba & Apostolus posuit, cūm in eodem loco perdifficili versaretur: Ibi autem & hoc ait, si autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ, parcendo vtiq; ijs, quos malos futuros esse præscierat, quæ vasa dicit perfecta in perditionem. Et infra: Nouit ergo Deus vis malis, in quibus tamen humanam naturam non ad malitiam creat, sed eos perfert patienter, quousque scit oportere, nō inaniter, sed vtendo eis ad admonitionem, vel exercitationem bonorum. Ecce enim vt annuncietur nomen Dei in vniuersa terra, vasis misericordie vtiq; prodest. Ad eorum itaque vtilitatem Pharaon seruatus est, sicut & Scripturæ testatur, & exitus docet.*

Porrò Rupertus Tuitiensis hunc eundem locum explanās, ita ait: *Nam idcirco potius Deus Pharaonem excitauit, subauditur in regnū, & idcirco summam illi potestatem contulit, quia vas iræ fuit, & quia iam dudum aptus erat in interitum, idcirco corripendis superpositus est misericordie filijs, vt esset virga furoris, & baculus in manu Domini super eos, quos per tribulationem in gloriam transferre præparauit. Igitur cūm dicit, idcirco excitavi te, subaudiendum est, in regnū, permittendo videlicet, non agendo vt in summum ascenderes imperium, vt haberes potestatem secundum nequitiam, vel duritiam cordis tui sauiendi in populum meum. Hæc ille.*

Caluinus, & Petrus Martyr in comment. cap. 9. ad Romanos, referunt illud: *Excitavi te*, ad inobedientiam Pharaonis, vt sensus sit, In hoc ipsum excitavi te, vt populum meum affligeres, & mihi resisteres, quo in te demonstraretur potentia mea. Et si quidem vellent, Pharaonem excitatum, vt eius inobedientia præuisa Deus vteretur ad populi iustā castigationem, & potentie suæ ostensionem, idem dicerent, quod nos cum S. Augustino paulò antè diximus. Sed si velint, quod sanè velle videntur, Deum ante omnem peccati Pharaonis præuisionem absolute Pharaonem excitasse vt sibi resisteret, apertissime Deum auctorem peccati faciunt, & S. Augu. repugnant, quia in loco, paulò antè citato, dixit, Deum non creare homines ad malitiam, sed ijs, quos malos scit futuros, benè vti. Neque ex verbis Moysis, aut Pauli, aliud colligi potest, quā Pharaonem, à Deo fuisse creatum, vel conseruatum, vel ad regnū promotum, quamuis eum inobedientem, & obstinatum futurum sciret, vt iustitiam, & potentiam suam manifestaret.

CAPVT XIII.

Soluuntur obiectiones ex alijs Scripturae locis.

TERTIVM caput cōtinet ea loca, in quibus significatur, Deū impellere homines ad mala, & ijs quasi instrumētis vti ad opera, quę sine peccato perfici nequeunt, Lib. 2. Regum, c. 24. *Addidit irasci furor Domini contra Israel, commouitque Dauid in eis dicentem, Vade numera Israel.* Eodem li. c. 16. *Dominus praecepit Semei, vt malediceret Dauid,* 3. Reg. 22. dicit Deus spiritui malo, qui promiserat se decepturū Achab, *Decipies, & praualebis, vade, fac ira.* Item lib. 3. Reg. c. 11. & 12. & li. 4. c. 9. & 10. dicitur à Deo fuisse rebellio Hieroboam, cōtra Roboam; & Hiehu contra Achab, & tamen constat vtrumque peccasse vnā cum populo, qui à legitimis Regibus defecit.

Iob. 1. *Dominus dedit, Dominus abstulit,* vbi dicitur Deus abstulisse, quæ Chaldæi abstulerāt, quia illi instrumenta Dei fuerant in eo opere. Isaia 10. Sennacherib dicitur Serra in manu Domini. Et ibidē, virga furoris, & baculus irę eius. Et c. 13. *Ecce ego suscitabo contra vos Medos, qui de argento non cogitant, nec aurum desiderabunt, arcibus suis pueros cōfigent, & fructus ventris non miserebuntur, nec parcat filijs oculis eorum.* Et ab initio capitis, *Præcipi, inquit, sanctificatis meis.* Vbi Medos & Persas sanctificatos suos vocat, quia instrumēta erant irę suę. Hierem. 51. *Excitauit Dominus Spiritum Regum Medorum: quoniam cogitatio eius est contra Babel.* Et cap. 50. vocatur Rex Babylonis malleus vniuersę terrę. Et Ezech. 12. vocatur idem Rex rete Dei, ad capiendos Israhelitas, expansum. Huc etiam pertinent loca illa Psalmorum, Psal. 43. *Declinasti semitas nostras à via tua.* Psal. 104. *Conuertit cor eorum, vt odirent populum eius.* Psal. 118. *Inclina cor meum in testimonia tua, & nō in auaritiā.* Psal. 140. *Non declines cor in verba malitię.* Denique illud: *Et ne nos inducas in tentationem.* Matth. 6.

RESPONDEO, quatuor modis posse intelligi, vt Deus impellat, siue inclinet aliquem ad malū, PRIMVS modus esset, Si Deus per se, & propriē impelleret, vt physicē, id est, mouendo immediatē voluntatem; vel moraliter, id est, verē & propriē imperando. Sed hic modus est manifestē falsus, & in Deum impius, ac blasphemus. S. AVGVSTINVS tract. 53. in Ioānem: *Fecerunt, inquit, peccatum Iudei, quod eos non cōpulis facere, cui peccatum nō placet, sed facturos esse prauidit, quem nihil latet.* Et paulō pōst: *Hoc omnino pietas religiosorum inconcessum debet, inuiolatumque tenere, sicut Apostolus dicit: cum eandem tractaret difficillimam questionem, nūquid iniquitas apud Deum absit.* Et li. de gratia & libero arbitrio, c. 20. *Quomodo, inquit, dixerit Dominus Semei maledicere Dauid, quis sapiens, & intelliget? non enim iubendo dixit, & vbi obedientia laudaretur, Nam si iubenti obtemperasset, laudāus potius, quam puniendus esset, sicut ex hoc postea nouimus esse puniendum.* Itaque S. Augustinus negat peccatores compelli à Deo ad peccatum, quia esset iniquitas apud Deum; & simul etiam negat à Deo propriē imperari peccatoribus, vt peccent, quia illi obtemperantes Deo, laudandi potius, quàm puniendi essent.

Hoc igitur modo, vt impio, prætermisso, SECVNDOVS modus est, vt intelligamus, Deum in Scripturis dici excitare, & prouocare aliquos ad malum, vel etiam imperare, vt malē operentur, eisque tanquam instrumētis vti, quia permittit eos malē agere. Quāuis enim non omnis, qui aliquid permittit, rectē dicitur imperare, vt illud fiat, neque excitare, & prouocare ad illud, tamen Deus, sine cuius permissione nihil fieri potest, cum ad certum aliquem finem cō-

sequendum, fieri finit aliquid, rectē dicitur per quēdam tropum, illud imperare, atque ad illud excitare. Quemadmodum etiam vsitate dicimus, à venatore immissum fuisse canem in leporem, quamuis venator funem solum laxauerit, quo canis retinebatur ne leporem persequi posset.

Id aperte discimus ex historia Iob, neque enim Deus diabolum excitauit in Iob, sed petenti facultatē eum vexandi concessit illis verbis: *Ecce vniuersa quę habet, in manu tua sunt, autum in eum non extendas manū tuam.* Neque necesse erat vt Deus incitaret diabolum in Iob, neque vt illi imperaret, vt sanctum illum virum tam atrociter diuexaret. Ipse enim diabolus satis per se oderat Iobum, & omnem suam potentiam in eum experiri cupiebat, quia tamen ei nocere non poterat, nisi Deus permitteret, & quamdiu, quouisque, quomodo permitteret, ideo Scriptura totam illam afflictionem Deo potius, quàm diabolo tribuit. Nam & Iob dicit: *Dominus dedit, Dominus abstulit.* Et diabolus dixit: *Extende manum tuam, & tange cuncta, quę possidet, nisi in faciem benedixerit tibi.* Et Deus ipse dicit: *Tu autem commouisti me, vt affligerem eum frustra.* Videmus igitur Deo tribui actiones illas, cum solum eas fieri ipse permiserit.

Idem patet ex Augustino, qui li. 2. ad Simplicianū, q. 2. explicans testimonium Iob, dicit, Satanā per se habuisse malam voluntatem nocendi S. Iob, à Deo autem nihil petiuisse, nisi permissionem exequendi quod iam conceperat. Et li. de gratia & libero arbitrio, c. 13. sic ait: *Cum auditis, inquit, ego Dominus seduxi Prophetam illum, vel quem vult indurat, eius merita cogitate, quem sic obdurari, vel seduci permisit.*

TERTIVS modus est, vt dicatur Deus excitare ad malum, vel imperare malum, vel vti malis impiorū voluntatibus tanquam instrumētis, quia non solum permittat impios malē agere, sed etiam deserat eos, qui affliguntur, & sic donet impijs in eos victoriam. Sic dicitur Deus imperasse spiritui, vt diceret Achab, quia nō solum permisit spiritui, vt loqueretur mendacia per ora omnium Prophetarū Achab. Sed etiam non dedit illi lumen, quo discerneret mendacium à veritate. Sic etiam dicitur Deus vsus Assyrio Rege, tāquam virga, & baculo, vel etiam malleo, & securi, ad percutiendos filios Israhel, quia non solum permisit Regem illum armari in Israhelitas, sed etiam deseruit populum suum, auertit adiutorium gladij sui, & non est auxiliatus ei in bello, vt dicitur in Psal. 88. Sic etiam exponit S. AVGVSTINVS in epist. 89. quęst. 2. illud: *Et ne nos inferas in tentationem.* *Intelligitur, inquit, ne nos inferri deserendo permittas.*

Sed si forte isti modi non per omnia, satisfaciant, accedat ALIVS, qui omnino satisfaciet. Deus igitur non solum permittit impios agere multa mala, nec solum deserit piōs, vt cogantur pati quę ab impijs inferuntur; sed etiam præsidet ipsis voluntatibus malis, easque regit & gubernat, vt licet ac flectit in eis inuisibiliter operando, vt licet vitio proprio malā sint, tamen à diuina prouidentia ad vnum potius malum, quàm ad aliud non positiuē, sed permissiuē ordinentur.

Explicat hoc Hugo de S. Victore lib. 1. de Sacramentis, parte quinta, cap. 29. his verbis: *De illo autem modo diuinę moderationis, quo malas etiam voluntates præsidens occulta, & inuisibili operatione ad suum arbitrium temperat & inclinat, hoc sentiendum; vt credatur, Deus malis voluntatibus non dare corruptionem, sed ordinem.* Et infra: *Voluntati ergo malę, vitium est ex ipsa, quo mala est, ordo autem ex Deo est, quo per velle siue ad hoc, siue ad illud est. In voluntate ergo vitium est, & ipsum malum*

est, & ex ipso voluntas mala est. In velle autem & vitium est, in quantum velle ex voluntate mala est, & ordo est, in quantum ad hoc, vel ad hoc ex disponente est. Et cum ipsum velle ad hoc aliquid est, malum est, quod ad hoc est, quia mala voluntate est: quod autem potius ad hoc, quam ad illud est, bonum est, quia ordo est, & ex bene disponente est. Potest ergo voluntas mala in se corrumpi, & resolui per proprium vitium quod ei aliunde non datur: sed non potest per velle extra se precipitari, nisi qua ei via aperitur. Et qui precipiti qua vult ad ruinam viam aperit, quodammodo ipsam inclinatur, non impellendo, sed permittendo, & non tenendo; nec auctor illi est ruendi, sed incedendi ordinator. Hæc ille.

His autem addi potest ex S. Tho. in commentario c. 9. ad Rom. Deum non solum inclinare voluntates malas ad vnum potius, quam ad aliud permittendo, vt feratur in vnum, & non permittendo, vt feratur in aliud, vt Hugo rectè docuit, sed etiam positiuè, inclinando in vnum, & auertendo ab alio, non quidem per se, & physicè mouendo voluntatē ad vnum, & remouendo ab alio, quod libertati arbitrij præiudicare videretur, sed occasionaliter, vt S. Thomas loquitur, & moraliter, immittendo videlicet cogitationem aliquā bonam, ex qua malus ob suum vitium occasionem sumat iudicandi, melius esse huic nocere, quam illi, siue huic potius iniquitati feruere, quam illi. Et iuxta hunc modum S. Aug. & Theodoretus exponunt illud Psal. 104. *Conuertit cor eorū, vt odirent populum eius.* Dicunt enim Deum id fecisse non peruertendo corda Ægyptiorum, sed benefaciendo populo suo, vnde Ægyptij maioris odij occasione acceperunt. Ita igitur Deus, licet malas non faciat voluntates, eis tamen præsidet, & regit, atque ordinat in bonum electorum suorum, quemadmodum (vt docet S. Basilius in oratione, quod Deus nō sit auctor malorum) medici vtuntur vipera veneno, quod ipsi non fecerunt ad corpora curanda.

Atq; ex ijs explicari possunt omnia loca supra citata. Quod enim lib. 2. Regum, c. 24. dicitur à Deo commotum Dauidem, vt numeraret populum, in qua numeratione grauiter peccauit; ex lib. 1. Paralip. ca. 21. explanatur, vbi sic legimus: *Consurrexit autem Satan contra Israel, & incitauit Dauid, vt numeraret Israel.* Itaque is, qui propriè Dauidem incitauit ad peccatum, non Deus, sed diabolus fuit: tribuitur tamen hæc incitatio etiā Deo, quia nisi Deus permisisset, diabolus id non fecisset. Permisit autem Deus, quia id peccata populi merebantur.

Ad illud de maledictione Semei; iam dictum est, quemadmodum intelligi debeat, Deum præcepisse Semei, vt malediceret Dauid. Dicitur enim Deus præcepisse, quia corruptam Semei voluntatem inclinauit ad maledicendum Dauid: Inclinauit autem (vt diximus ex Hugone) non compellendo, sed aperiendo illi viam ad hoc malum, & claudendo ad alia, id est, permittendo, vt hoc solum malum vellet & perageret, ex multis, ad quæ parata erat.

Eadem est responsio ad illud de spiritu decipiente Achabum. Ipse enim spiritus obtulit se Deo, ad decipiendum Regem, nec tam imperio, quam permissione diuina egebat, cum ex se prouissimus ad omne malum, immo & cupidissimus nocendi esset. Sed virget Calu. lib. 1. Institut. c. 18. §. 1. *Si Dei iudicium est excacatio, & amentia Achab, nuda permissionis signum euanescit; quia ridiculum esset iudicium tantum permittere, non etiam decernere quid fieri velit, & mandare executionem ministris.*

At S. AVGVSTINO ridiculum non est visum iudicem tantum permittere, cum ait lib. de gratia &

A libero arbitrio, cap. 23. *Cum auditis, ego Dominus decepi Prophetam illum, & quem vult indurat, eius merita cogitate, quem sic obdurari, & seduci permisit.* Vbi cum S. August. dicit, ob merita hominum Deum permittere deceptionem & indurationem, satis ostendit, Deum vt iudicem illa permittere. Quamuis enim simpliciter soleat etiam is, qui non est iudex; tamen si quis in manu sua habeat impedire, vel permittere, vt vnus alteri noceat, & decernat non impedire, sed permittere, vt hac ratione puniat eum qui tali pœna dignus est, is profectò iudicem in ea permissione aget.

B Ad alia duo de Hieroboam, & Hiehu eadem responsio adhiberi posset, sed probabilius dici posse arbitror, vt utrumque fuisse legitimum Regem, & à Deo propriè electum. Quamuis enim Calu. lib. 1. Institut. cap. vltimo, velit Hieroboam & Hiehu deficiendo à proprijs Dominis, & regnum inuadendo grauiter peccasse, & idem de Hieroboam sentiat Petrus Martyr in commentario cap. 11. lib. 3. Regum; Tamen S. AVGVSTINVS libr. 17. de ciuit. Dei, cap. 21. & 22. apertè docet, neque Hieroboam, neque populum in ea defectione peccasse: *Apparuit, inquit, nullum in ea re nec Regis Israel, nec populi fuisse peccatum, sed voluntatem Dei vindicantis impletam.* Et profectò Scriptura S. Augustino manifestè fauet. Nam lib. 3. Regum, cap. 11. posteaquam Abias Propheta nomine Dei regnum promiserat Hieroboamo, subiungit hæc verba: *Si audieris omnia quæ præceperō tibi, & ambulaueris in vijs meis, & feceris quod rectum est coram me, custodiens mandata mea, & præcepta mea, sicut fecit Dauid seruus meus, ero tecum, & edificabo tibi domum fidelem, quomodo edificauit Dauid domum.* At certè Deus non conferret Hieroboamum cum Dauide, neque illi promitteret protectionem in regno, & fidelem successionem, si eum non verum Regem, sed Tyrannum, & inualorem fuisse sciuisset.

C Præterea cap. 12. cum Roboam aciem armatam educere vellet in Hieroboam, vt vniuersum regnum recuperaret, misit Deus Semeiam Prophetam, qui diceret Regi Roboam, & vniuerso populo: *Non ascenderis, neque bellabis contra fratres vestros, filios Israel. Ame enim factum est verbum hoc.* Quo audito, cessauerunt ab intentione bellandi, & agnouerunt Hieroboam vt legitimum Regem, atq; à Deo creatum super decem tribus, quemadmodum Rex erat Roboam super tribum Iuda & Benjamin. Itaque licet postea Hieroboam scelestissimus fuerit, & schisma fecerit in religione, tamen cum regnum accepit, bonus erat, & electione diuina, ac totius populi consensu & vocatione legitime regnare cepit.

D Quod idem constat de Hiehu, non enim regnum ambiuit, sed ad eum, nihil tale cogitantem, misit Helisæus vnum de filijs Prophetarum, qui eum nomine Dei vngeret Regem super Israel, & imperaret vt occideret Achabum Regem, Iezabelem Reginam, & omnem eius domum exterminaret. Ac deinde cum id ipse perfecisset, dixit ad eum Dominus: *Quia studiosè egisti quod rectū erat, & placebat in oculis meis, & omnia quæ erant in corde meo, fecisti contra domum Achab, filij tui vsque ad quartam generationem sedebunt super thronum Israel.* lib. 4. Regum, cap. 9. & 10. Quis autem credat, Deum laudatum fuisse factum Hiehu, ac dicturum, eum studiosè fecisse, quod rectum erat, si Hiehu ex ambitione rebellasset, & iniuste Dominum suum occidisset, vt Caluinus docet? Non igitur rectè probauit Caluinus, ex Deo esse, quæ peruersè sunt ab hominibus, quia fuerit auctor regni Hieroboam & Hiehu.

Sed **OBIICIT** Caluinus, quod in Osee cap. 8. Deus videatur improbare Regnū Hieroboam, cum ait: *Ipsi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui.* Quem locum S. **HIERONYMVS** etiam de Hieroboam interpretatur. **RESPONDEO**, duobus modis dici posse Hieroboam regnasse non ex Deo, id est, Deo non approbante. **PRIMUM** enim exponi potest hic locus (vt S. Thomas admonet in commentario c. 13. epistolæ ad Romanos) de vsu regni, non de institutione, & hoc modo certum est, non fuisse ex Deo regnum Hieroboam, neque aliorum, qui eum sequuti sunt. Omnes enim impij Reges fuerunt.

DEINDE potest hic idem locus exponi de causa, siue occasione institutionis Regni Hieroboam, ea siquidem non fuit ex Deo, ac per hoc nec ipsa institutio, nimirum si ad occasionem respiciatur, fuit ex Deo. Deus enim non volebat Salomonem ita grauius peccare, vt mereretur diuisionem regni, neque absolutè volebat Regnum diuidi: tamen posito peccato Salomonis, placuit Deo, vt regnum diuideretur, & ideo ipse partē eius regni tradidit Hieroboam. Qua ratione conciliare solemus duo illa loca: *Deus mortem non fecit*, Sapient. 1. Et: *Dominus mortificat & viuificat*, 1. Reg. 2. Deus enim verè neci dat quos vult, sed tamen id non faceret, nisi in primo parente totum genus humanum mortis reatum cōtraxisset.

Neque aliud voluisse S. Hieronymum, perspicere potest ex eo, quod ipse testimonium Osee non exponit de solo Hieroboam, sed etiam de Saule. Constat autem Saulem verum, & legitimum Regem fuisse, & à Deo electum, iuxta illud 1. Reg. 10. *Certè videtis què elegit Dominus, quoniā non est illi similis in omni populo.* Et tamen quia peccauit populus in petendo Rege, vt habemus 1. Reg. 12. Occasio eligendi Saulem, siue instituendi Regni in populo Dei, non fuit ex Deo, & verè dicere potuit Deus per Prophetam: *Ipsi regnauerunt, & non ex me.* Sed de hoc loco satis multa dicta sunt.

Ad illud Psal. 43. *Declinasti semitas nostras à via tua;* **RESPONDEO**, Declinationem illam semitarum à vijs Domini, non esse declinationem ad peccata, sed declinationem ab auxilio, & fauore diuino. Præcedit enim in eo loco: *Hæc omnia venerūt super nos. Nec oblitus sumus te, & iniquè non egimus in testamento tuo.* Et paulò post sequitur: *Et declinasti semitas nostras à via tua.* Et mox adiungitur explicatio: *Quoniā humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.*

Adde, quod licet videatur per affirmationem dici, *Declinasti semitas nostras à via tua:* tamen possumus subintelligere negationem, quæ habetur ad initium versiculi, iuxta regulas Hebræorum, vt sensus sit; Non recessit retrò cor nostrum, & non declinasti semitas nostras à via tua, id est, te adiutore, non declinauimus à via tua, tantùm abest, vt retrocesserit à te cor nostrum. Itaque S. **HIERONYMVS** vertit: *Non recessit retrò cor nostrum, nec declinauerūt semite nostra à vijs tuis.* Ad alia loca non est opus alia responsione. Iam enim exposuimus quemadmodum intelligenda sint.

CAPVT XIV.

Soluuntur obiectiones ex alijs Scriptura testimonijs petita.

QVARTVM caput continet ea loca, in quibus Deus dicitur excæcare, vel indurare corda hominum: vt non velint nec possint bene agere, Exod. 7. 8. & 9. *Indurauit Dominus Cor Pharaonis.* Deut. 2. *Indurauerat Dominus spiritum Sehon.* Iosue 11. *Dominus sententia fuerat, vt indurarentur.* 1. Reg. 2. *Non au-*

dierunt vocem Patris sui, quia voluit Dominus occidere eos. 3. Reg. 12. *Non acquiescit Rex populo, quoniā auersatus eum fuerat Dominus.* Iob. 12. *Qui commutat labium veracium, & doctrinam senum auferit, qui immutat cor principum, & decipit eos, vt frustra incedant per inuium: palpabunt quasi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi ebrios.* Elia 19. *Dominus miscuit in medio eius spiritum vertiginis.* Et c. 63. *Quare errare nos fecisti de vijs tuis, indurasti cor nostrū ne timeremus te?* Hierem. 20. *Seduxisti me Domine, & seductus sum.* Ioan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias. Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, &c.* Rom. 1. *Tradidit eos Deus in reprobū sensum, vt faciant qua non conueniunt.* Et Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.*

RESPONDEO, ex communi sanctorum Patrum sententia, Deum non esse causam excæcationis & indurationis positivè (vt sic loquar) sed negatiuè, videlicet, permittendo, deserendo, non miserendo. Quod iustum esse negari non potest, cum Deus non deserat, nisi desertus, & iustum sit, vt qui deserūt, deserantur, vt S. August. docet lib. de natura & gratia, cap. 26. & tract. 2. in Ioannem. Et quamuis Petrus Martyr in commentario 1. c. ad Romanos fateatur, omnes Patres ita exponere (vt diximus) non grauior tamen aliqua testimonia S. **AVGVSTINI** in medium adducere. Igitur in epist. 105. ad Sixtum, sic ait: *Non obdurat Deus impartiendo malitiam, sed non impartiendo misericordiam.* Item lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. circa medium. *Obdurare, inquit, Deum est nolle misereri, nec ab illo irrogatur aliquid, quo sit homo deterior, sed tantum quo sit melior, non erogatur.* Et li. 5. in Iulianum, cap. 3. *Cum ergo, inquit, dicitur homo tradi desiderijs suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur.* Denique in Ioannem tract. 53. *Sic, inquit, excæcat Deus, sic obdurat, deserendo, non adiuuando; quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.*

Similia habet S. Ioan. Chrysost. hom. 3. in epist. ad Rom. vbi ponit exemplum ducis milites suos in acie deserentis. Similia etiam S. Greg. lib. 25. Moralium, c. 12. & 13. & Damascenus lib. 4. de fide c. 20. Isidorus lib. 2. de summo bono, cap. 19. Sed quia non quælibet permissio, vel desertio dici potest excæcatio, vel induratio, res tota paulò diligentius explicanda est.

PRIMO igitur obseruandum est, cæcitatē mentis, vt etiam cordis obdurationem esse peccatum, causam peccati, & effectum, seu pœnam peccati. Sic enim scribit S. August. lib. 5. contra Iulianum, c. 3. *Cæcitas, inquit, mentis, quam solus illuminator Deus remouere potest, & est peccatum, quo in Deum non creditur, & est pœna peccati, qua cor superbum digna animaduersione punitur, & est causa peccati, cum aliquid mali ceci cordis errore committitur.* Quod idem de obduratione cordis intelligitur, nam eo loco promiscuè loquitur S. August. de cæcitate & obduratione. Et in Scripturis de vtraque homines reprehenduntur, tanquam de vero maximoque peccato. Mat. 13. *Incrassatum est cor populi huius, & auribus grauius audierunt, & oculos suos clausuerunt, ne quādo videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.*

Itaque cæcitas cordis, de qua loquimur, non est simplex carentia luminis, sed affectus prauus, quo quis illustrationes diuinas repellit, vel impedimentum ponit, quo minus à Deo illuminetur. Quare dicuntur eiusmodi homines, Matth. 13. videntes videre, & non videre, quia vident quidem vnde illuminari possent, sed ex malitia sua nolunt aduertere,

atque ita excæcat eos malitia ipforum. Pari ratione cordis obduratio est prauus affectus, quo quis admonitiones diuinas, siue internas, siue externas contemnit, & semper magis ac magis eis resistit, donec ad eum statum deueniat, vt eas ne sentiat quidem. Hinc enim cor dicitur durum, lapideum, graue, crassum, quando non mouetur ad correptiones & increpationes diuinas, quia quæ sunt eiusmodi nec cedit, nec sentiunt. Sicut è contrariò cor dicitur tenerum, molle, & carneum, quãdo facile acquiescit Deo, vel homini admonenti, quia caro mollis, ac tenera facile penetratur, & exiguas etiam punctiones percipit: *Cor durum* (inquit S. BERNARDVS lib. I. de Consideratione) *nec seipsum exhorrescit, quia seipsum non sentit, non mouetur precibus, minis non cedit, flagellis magis duratur.*

Hinc habemus permissionem illam, qua Deus finit primum hominem labi, & qua nunc etiam finit iustos peccare, non potest dici excæcationem, vel indurationem, quia excæcatio & induratio cum sit pœna peccati, non potest esse primum peccatum, neque excæcantur, vel indurantur iusti, sed peccatores. Rom. I. *Sicut non probauerunt, Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum.* Item: *Quia commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, ac seruiuerunt creaturæ potius quàm creatori: propterea tradidit illos Deus in passiones ignominie.* Et 2. ad Theff. 2. *Eò quod charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent, ideo mittet illis Deus operationem erroris, vt credant mendacio.*

SECUNDO loco obseruandum est, ad excæcationem, & obdurationem nõ sufficere, vt quis non videat, vel non cedat, sed requiri vt non possit moraliter videre, nec cedere. Id enim ostendit nomen excæcationis & obdurationis. Cæci siquidem non dicuntur qui videre possunt, licet non videant; & res duræ illæ dicuntur, quæ nec cedunt, si comprimantur, nec cedere queunt, & potius franguntur, quàm cedant. Hinc Ioan. 12. legimus: *Ideo non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, Excæca cor populi huius, & aures ag graua.* Et Eccles. 7. *Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere, quem Deus despexerit.* Ex quo intelligimus, non dici Deum excæcare, vel indurare, quando iuuat hominem auxilio suo, ita vt ille verè possit, si velit, licet permittat eum labi, & eatenus deserat, quia non præbet auxilium, quo ille infallibiliter velit. Alio qui omnes qui peccat, essent excæcati, & obdurati, cum nemo peccet nisi permittente, atq; aliquo modo deserente Deo: Constat autem non omnes qui peccant, excæcatos vel obduratos propriè dici posse.

Illà igitur sola permissio, atque desertio, excæcatio & obduratio dicitur ex parte Dei, qua fit, vt homo iusto Dei iudicio, peccata præterita punientis, ita destituatur auxilio diuino, vt non possit moraliter non cadere, quod pulchrè ostendit similitudo illa Chrysofomi, deduce milites in prælio deserente. Ex quo etiam soluitur quod obijcere solet Calvinus, cum argumentatur, excæcationem, & obdurationem non posse referri ad solam permissionem, vel desertionem, cum Deus iudicem agat in hac re; & iudicis sit non solùm permittere, vel deserere, sed etiam re ipsa punire. Nam ista permissio, ac desertio grauissima est punitio, cum homo in pœnâ peccati præteriti in medio hostium nudus, atque inermis diuino iudicio relinquatur.

TERTIO obseruandum est, hanc impotentiam, qua homo excæcatus, vel obduratus, non potest videre quod videndum est, nec agere quod agendum est, non esse absolutam, sed ex hypothesi: Nam li-

cet homo, dum est cæcus, & obduratus, non possit cernere, & credere, tamen absolutè potest, quia potest cum Dei gratia remouere cæcitatem, & obdurationem, quibus remotis cernere poterit, & credere. Nunquam enim Deus ita destituit, quin saltem iuuet ad impetrandam gratiam, & vires, quibus obduratio tolli possit, quando tenetur homo conuerti ad fidem, vel iustitiam, & nisi faciat peccet. Proinde qui non potest facere quod debet, sua culpa non potest, & ideo peccat, quia si peteret auxilium, vtique impetraret.

Et hinc est quod Exod. 8. & alibi in Scripturis obdurati reprehenduntur, & puniuntur; quia culpa sua in durationem incurrunt, & in ea perseuerant. S. Ioan. qui cap. 12. dixerat de quibusdam: *Propterea non poterant credere, quia dixit Isaias: Excæca cor populi huius.* Idem c. 15. dicit de iisdem: *Excusationem non habent de peccato suo.* Et S. August. tract. 53. in Ioan. tractans illud: *Propterea non poterant credere,* monet, vt nemo audeat propter eiusmodi impotentiã negare liberum arbitrium, aut excusare peccatum, & rationem insinuat, quia licet cæci nõ possint videre, tamen possunt ex cæcis fieri videntes.

Sed occurret aliquis, atque obijciat incertum fore iudicium Dei, quo in pœnam peccati præteriti aliquos obdurat & excæcat, si in illorum potestate est non excæcari, vel obdurari, aut continuò cæcitatem, obdurationemq; repellere. RESPONDEO, certitudinè diuini iudicij ex eo pendere, quod eum, qui excæcari, atque obdurari meretur, Deus non solùm deserit, ac desertione sua vinci finit ab hostibus, & in peccata varia trahi, atque perducì, sed etiam non dat gratiam congruentem eius ingenio ad impetrandas vires, quæ est alia occultior desertionis species, id est, non eum excitat, & vocat, quomodo præuidet illi aptum esse, vt sequatur excitantem; & vocantem, & quamuis non denegat auxilium, quo ille absolutè possit auxilium petere: tamen certissimè videt eum auxilio illo non vsurum. Atque ita cuius vult miseretur, & quem vult obdurat, vt dicitur Rom. 9.

QUARTO obseruandum est, hanc desertionem secundùm morem loquendi Scripturæ rectè significari per vocabula actionem exprimentia, quamuis reuera non sit actio, sed actionis omissio. Nam in 2. lib. Reg. c. 12. dicitur David occidisse Vriam Heteum, cum tamen David eum per se non occiderit, nec iusserit propriè occidi, sed tantùm imperauit Duci Ioab, vt eum constitueret in loco, vbi fortissimè esset prælium, ibiq; eum desereret, vt vinceretur, & moreretur. Sic igitur Deus rectè dicitur tradere in reprobum sensum, inducere in tentationem, mittere operationem erroris, obdurare, & excæcare, licet hæc omnia non faciat nisi permittendo & deserendo.

Neque tamen hinc sequitur, Deum esse causam peccati, aut peccare deserendo homines in tentationibus, licet David peccauerit, & causa fuerit peccati iubendo Vriam deferri in prælio. Nam Vrias innocens erat, nec poterat iuste à Dauide, vel Ioab interfici, & ideo peccauit David, cum iussit eum in prælio derelinqui, vt moreretur: At si Vrias necem promeruisset, potuisset vtique David eum illa ratione de medio tollere; & quamuis tunc etiam verè diceretur causa mortis Vriæ, tamen neque ipse peccaret, neque esset causa peccati Ammonitarum quorum gladio ille periit. Neque enim David iussit Ammonitis vt Vriam occiderent, sed cum illi sponte sua raperentur ad cædem filiorum Israël, vti voluit David eorum impetu ad necem Vriæ, quem relin-

qui iussit, non ad necem aliorum, quos à prælio subduxit.

Ita quoque & Deus cum aliquos iusto iudicio deferendo tradit in reprobum sensum, excæcat, obdurat, in tentationem inducit, neque ipse peccat, quia iuste deserit, neque est causa peccati; quia non excitat ipse Satanam ad tentandum, & hominem ad consentiendum (nisi ut supra diximus, excitare sit, non impedire) sed utitur utriusque nequitia ad eum puniendum; qui tali pœna dignus est.

PORRO Caluinus lib. 2. Instit. c. 4. §. 4. admittit Deum sæpe obdurare solum deferendo: tamen addit esse alia testimonia, quæ ultra procedant: *Qualia sunt, inquit, de Pharaonis induratione. An indurauit non emolliendo? id quidem verum est: sed plus aliquid fecit, quod obstinatione peccatum eius obfirmandum Satana mandauit.* Hæc ille. SED hoc quod ipse dicit de Satana iussu Dei obfirmante cor Pharaonis, ex diuinis litteris non colligitur: neque ipse locum ullum profert, unde id probetur. Quamuis exponi facillime posset, ut supra exposuimus illud: *Dominus præcepit Semei maledicere Dauidi.*

QUINTO est obseruandum, actionem excæcandi, & obdurandi interdum tribui in Scripturis etiam illis rebus, quæ sunt occasiones potius quam causæ eiusmodi actionum. Sic enim dicuntur munera excæcare oculos sapientum, Exod. 23. & Eccl. 20. Sic creaturae dicuntur factæ in muscipulam pedibus insipientium, Sap. 14. Sic vinum & mulieres, apostatare faciunt sapientes, Eccles. 19. Sic patientia Dei aliquo modo indurat, Rom. 2. Caterum cum occasione talium rerum homines excæcantur, vel indurantur, non dicitur Deus eos excæcare, vel indurare, nisi forte per accidens, sed ipsi homines abutentes rebus bonis, se ipsos excæcant, vel obdurant. Deus enim, cum in Scripturis dicitur excæcare, vel indurare, id facit ut iustus iudex, & ideo non conuersionem, & pœnitentiam, sed pœnam & ruinam eorum intendit, qui excæcantur, vel obdurantur. At cum patienter expectat, vel peccata dissimulat, non pœnam & ruinam, sed conuersionem & pœnitentiam intendit: *Dissimulat enim peccata hominum propter pœnitentiam*, ut dicitur Sap. 11. & Apostolus ait: *Ignoras quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die ire, & iusti iudicij Dei.* Rom. 2.

Quare patientia Dei ad pœnitentiam adducit, & ideo qui inde excæcantur, non excæcantur à Deo, sed excæcat eos malitia ipsorum, ut dicitur Sap. 5. Et verè si Deum excæcare nihil esset aliud, nisi patienter expectare, orandus esset Deus, ut S. August. rectè colligit lib. 5. in Iulian. c. 3. ut nos excæcasset. Igitur loca initio capituli adducta, quæ significant à Deo homines indurari, vel excæcari, non possunt commodè explicari de excæcatione, & obduratione per patientiam, sed per desertionem, ut supra diximus, & ut perspicuum erit, si eorum aliqua percurramus.

PRIMUM testimonium sumptum fuerat ex c. 7. 8. & 9. Exod. ubi agitur de induratione Pharaonis. Videmus autem in ijs locis aliquando tribui causam efficientem indurationis ipsi Pharaoni, qui ex patientia Dei sumebat occasionem contemnendi ipsum Deum, & obfirmandi eum suum in proposito non obediendi; aliquando tribui ipsi Deo, qui non ita illustrabat, neque mouebat per gratiam cor illius, ut videbat congruum illi esse, ut attederet, & flecteretur. *Videns Pharaon* (inquit Moses Exod. 8.) *quod data esset requies, ingrauaui cor suum, & non audiui eos, sicut præceperat Dominus.* Ecce quomodo abutitur Pharaon Dei patientia ad indurationem. Et rursus c. 9.

A *Videns Pharaon, quod cessasset pluuia, & grandis, & tonitrua, auxit peccatum, & ingrauaui est cor eius, & seruatorum illius, & indurauit nimis: quia videlicet flagella Dei cessabant, existimabat Pharaon nihil iam esse periculi, & grandinæ, ac tonitrua casu accidisse, ideo confirmabat propositum non parendi. Sed quia quod non cogitaret idem Pharaon, flagellorum cessationem prouenire ex precibus Moysi, nascebatur ex iusto Dei iudicio, quo decreuerat, non misereri Pharaonis, neque eum illustrare & mouere, ut videbat eius ingenio congruum, aptumque esse, propterea in iisdem locis sepe reperitur, *Indurauit Dominus cor Pharaonis.**

EODEM modo explicanda sunt loca similia adducta ex Deuteronomio. Iolue, libris Regum, ex Isaia, & ex Apostolo. Illud autem Iob: *Qui commutauit labium veracium, & doctrinam senum auersit, & qui immutat cor principum & decipit*, non habet difficultatem. Non enim Deus immutat labium veracium mentiendo, sed vel permittendo, ut decipiantur, ut diximus cap. superiore, vel reddendo mutos, & elingues prudentissimos consiliarios; Neque etiam Deus immutat cor principum, faciendo ex bono malum, vel aliquam falsam notitiam eis inspirando, sed immitendo bonam aliquam cogitationem, aut certè indifferentem, ex qua tamen impediatur à proposito suo, atque ita decipiantur, cum Dei prouidentia fiat, ut non assequantur, quod cupiebant.

Exemplum habemus in Absalone, qui cum patrem suum ex vrbe Regia expulisset, & eum omninò perdere desideraret, ut ipse vnus regno vniuerso liberè potiretur, Dei prouidentia agente consilium conuocauit, & audito consilio Achitophel, ac probato, quod quidè ad implendum eius desiderium utilissimum erat; Deo inspirante, audire voluit etià consilium Chufai, quod in speciem erat utile, re autè vera perniciosum: effectit verò Deus, ut Absalon attenderet ad consilium Chufai, & rationes eius pöderet, oblitus consilij Achitophel, atque ita immutauit cor eius, ac fecit, ut reprobato consilio Achitophel eligeret consilium Chufai, ex quo impeditus est ab eo, quod maximè cupiebat. Vide lib. 2. Reg. cap. 17.

Simile est quod accidit S. Athanasio. Nam cum in nauicula fugeret persequutores suos, Deo inspirante conuertit nauiculan, & obuiam ire perrexit aduersarijs, qui per idem flumen eum insequerantur. Egredere verò diuina prouidentia, ut illi eum non agnoscentes, ab illo ipso peterent, quantum inde Athanasius abesset, quo respondente non longè abesse, illi citato cursu descendere festinarunt. Atque ita sine vilo mendacio ab Athanasio, vel à Deo potius iustissimè decepti palpabant, ut inquit Iob, quasi in meridie, & errabant velut ebrii, cum eo magis ab Athanasio recederent, quo se ad eum propius accedere cogitabant. Vide Theod. hist. lib. 3. c. 8. vel Rufini lib. 1. c. 34.

ILLUD Hierem. 20. *Seduxisti me Domine, & seductus sum*, rectè exponitur à S. Hieronymo, quod ambiguitate, non falsitate contigerit. Audierat enim Hieremias: *Ecce Prophetam in gentibus dedi te.* Et rursus: *Ecce constitui te super gentes, & regna.* Itaque libenter munus propheti assumperat tanquam contra gètes, à quibus populus Domini vexabatur prophetaturus: aduertit tamen postea, se perpetuò contra gentem suam, & Reges suos Domino iubente prophettare, ex quo multas, & varias calamitates patiebatur. Accedit, quod cum prædiceret, capiendam urbem Hierosolymam à Chaldæis, ita loquebatur, ac si statim id esset implendum, unde cum non ita accideret, putabatur mentitus, & à populo, tanquam impostor deludebatur. Ita igitur ambiguitate verborum Domini, partim quoad gètes, partim quoad

tempus deceptum se dicit, cum aliter videret impleri sermones Domini, quam antè crediderat.

DENIQUE illud Ioan. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, &c.* duobus modis intelligi potest. **AVT** enim causa, cur Iudæi credere non possent, erat, quia id prædixit Isaias ita futurum; **AVT** quia excæcati erant iuxta vaticinium Isaiæ. Si dicatur **PRIMUM**, tunc res est perspicua. Non enim præscientia, & prædictio futurorum imponit rebus necessitatem, & ideo solum dicuntur non potuisse credere, quos Isaias prædixit non credituros, quia non poterat fieri, quin eveniret quod Propheta spiritu Dei euenturum prædixerat, quâquam liberè euenturum esset. Imò non poterat fieri, vt non liberè eveniret, cum peccatum esset, ac proinde liberè factum, id quod euenturum Propheta prædixerat. Si datur **SECUNDUM**, quod etiam est probabilius, tunc cæcitas erit quidem causa, cur non possent Iudæi credere, sed causa erit (vt supra diximus) ex hypothesi, non absolute, quia licet dum excæcati erant, credere non possent, poterant tamen mutari cum Dei gratia, & ex cæcis fieri videntes, & credere.

Simile est illud Ioan. 5. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invidio accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis?* Neq; enim Dominus dicere volebat, eos absolute nò posse credere, quorsum enim toto illo capite, & sequenti eos hortaretur ad credendum, quos sciret non posse credere? Sed monèbat, desiderium humanæ gloriæ impedimentum illis esse, quo minus credere possent; & ideo gloriam humanam contemnerent, & gloriam, quæ à solo Deo est, quærent, si credere, & salvi esse cuperent.

CAPVT XV.

Explicantur alia scriptura testimonia.

QUINTUM & postremum caput ea loca complectitur, in quibus dicitur Deus re ipsa operari, & efficere ea, quæ mala sunt, 2. Reg. 12. *Hæc dicit Dominus, ego suscitabo super te malum de domo tua, & tollam uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cum uxoribus tuis in oculis solis huius. Tu enim fecisti absconditè, ego autem faciam verbû istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis huius.* Urget hunc locum **CALVINUS** lib. 2. In tit. c. 18. §. 1. *Abfalon, inquit, incesto coitu patris thorum polluens detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat. Verba enim sunt, Tu fecisti occultè, ego verò palam faciam, & coram Sole hoc.*

Similia sunt illa: *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, Luc. 2.* Et apertius: *Ecce pono in Sion lapidè offensionis, & petram scandali, Rom. 9.* Vbi Deus ipse (vt expendit Beza) dicit se ponere in Sion lapidè offensionis, & petram scandali. Addit Beza in responsione ad Castalionem de æterna Dei prædestinatione, in refutatione secundæ calumniæ, locum illum Ephes. 1. *Qui operatur omnia secundum consiliû voluntatis suæ.* Quem locum sine vlla exceptione de omnibus omnino rebus, quæ in mundo sunt intelligendum esse contendit, vt sensus sit, Omnia, quæ fiunt, siue bona, siue mala, Deo non solum præsciente, & permittente, sed etiam volente, decernente, & operante fieri. Sed ex ijs, quæ supra dicta sunt, facile erit hæc testimonia explicare.

Quod enim **PRIMO** loco dicitur, de incestu Abfalon, dicitur Deus malum illud fecisse, non qua culpa Abfalonis, sed qua pœna Davidis erat. Quamvis enim malum esset Abfalonem peccare, quod non volebat, sed prohibebat Deus, bonum tamen, ac iustum erat puniri Davidem quod voluit, & fecit

A Deus. Fecit autem non incitando Abfalonè ad malum, neq; illud ei suadendo, vel imperando, sed permittendo, cum facile impedire posset, vel etiam voluntatem eius ad multa scelera inclinatum auertendo, & cohibendo ab alijs, atq; ad hoc vnum illi viam aperiendo, id est, sinendo ruere in hoc, non sinendo ruere in alia.

Porro eiusmodi permissionem secundum morem Scripturæ, dici posse opus Dei, siue facientis, siue imperantis, perspicuum est ex historia S. Iob, vbi dicitur Deus afflixisse S. Iob, cum tamen ex historia illa constet, diabolum non à Deo fuisse incitatum, vt affligeret Iobum; sed solam Dei permissionem optasse & impetrasse.

B **ILLA** verò loca ex Luc. 2. & Ro. 9. de **CHRISTO** posito in ruinam, & in petram scandali, non significant à Deo Christum ideo fuisse missum in mundum, vt esset causa, vel occasio ruinæ vel scandali, sed missum quidem vt esset causa salutis, tamè futurum etiam fuisse, vt esset occasio ruinæ & scandali, non ipso præbente occasionem, sed hominum malitia eam accipiente. Ita S. **FVLGENTIVS** lib. 1. ad Trasimundum Regem, c. 4. tractans hæc loca: *Lapis ille, inquit, qui ab adificanti bus reprobatus, in caput factus est anguli, quibusdam prava credulitate cecitate possessis lapis offensionis, & petra scandali efficitur.* Et paulò infra: *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum, ibi ergo malè creditibus ruinam perfidia generat, vbi recta credulitas fidele exaltat.* Non itaque lapis ipse à Deo positus, sed cæcitas in eum offendentis, id est, perfidia, ruinam generat. Sic etiam Theodor. q. 12. in Exod. adducens hæc loca, & præterea illud Ioan. 9. *Ego in iudicium veni, vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant:* monet non fuisse scopum Dei Christum mittentis; vt videntes cæci fierent, & stantes ruerent, vel ambulantes in petram offenderent, sed Scripturam indicasse, id quod futurum erat. Quemadmodum etiam quod legimus Ioan. 2. *Soluite templum hoc, & ego in triduo excitabo illud,* non significat, imperatum fuisse à Christo Iudæis, vt illud facerent, sed eos id facturos, fuisse prædictum. Et cum ait Iudæa Ioan. 13. *Quod facis, fac cæcius,* non ei mandavit prodicionem, sed indicavit, breui eum facturum, & impleturum, se permittente, quod iam diu desiderauerat.

C Sententia igitur Simeonis hæc est: *Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum,* hoc est, Ecce à Deo missus est Christus, qui multis eum propter passionem & ignominiam crucis despicientibus erit occasio ruinæ, multis autem in eum fideliter credentibus erit causa resurrectionis & salutis. Eadem est sententia B. Pauli ad Rom. 9. Quod enim ipse ait: *Ecce pono in Sion lapidè offensionis, & petram scandali;* hunc habet sensum: Ecce pono in Sion lapidè, qui erit lapis offensionis & petra scandali. Nam & Simeon, & Paulus ad prophetiam Isaiæ respexit, quæ habetur cap. 8. vbi non dicitur Deus facturus, vt Christus sit in ruinam, & in petram scandali, sed simpliciter prædicitur Christus futurus in ruinam, & in petram scandali, occasionem videlicet ruinæ, & scandali accipiente hominum cæcitate ex Christi passione & morte: *Dominum, inquit, exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, & ipse terror vester, & erit vobis in sanctificationem: in lapidè autem offensionis, & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum, & in ruinam habitantibus in Hierusalem; & offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irruentur, & capientur.*

D Quod autè B. Paulus ait: *Ecce pono in Sion lapidè,* sumptum est ex ca. 28. eiusdem Prophetæ, vbi Deus

per Ifaiam dicit: *Ecce mittam in Sion lapidem angularem, probatum, electum, in fundamento fundatum.* Sed quia coniunxit Apoftolus hæc verba diuerforum capitum in vnam ſententiam, ideo paulò durius loqui viſus eſt. Sed ſi exponatur, vt diximus, omnia cohærebunt, neq; diuerſa videbitur ſententia Iſaiæ à ſententia Pauli: nimirum poſuit Deus in Sion lapidem, qui ex intentione ipſius Dei eſſet angularis, precioſus, electus, vt dicitur c. 28. quamuis ex incredulitate hominum futurus eſſet etiam multis in lapidem offenſionis, & petram ſcandali.

Illud deniq; Eþheſ. 1. *Qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ,* in quo aphoriſmos ſuos tanquam in optimo fundamento Beza conſtruxit, nihil omnino facit ad rem. Non enim Apoftolus dicit, Deum operari omnia abſolutè, quæ fiunt in mundo, tam bona, quàm mala, cum è contrario Deus oderit peccata, & nihil faciat eorum quæ odit, vt legimus Sap. 11. Sententia igitur Apoftoli eſt, Deum operari omnia, quæ operatur, non temerè, neq; inuitum, ſed liberè, & prudenter, id enim eſt ſecundum conſilium voluntatis ſuæ. Quemadmodum viri prudentes dicuntur omnia maturè agere, non quod omnia ipſi agant, ſed quod quidquid agant, cum conſilio agant.

Itaq; S. Hieronymus quaſi Bezae cõmentarium præuidiſſet, ita ſcripſit in hunc locum: *Operatur, inquit, omnia Deus ſecundum conſilium voluntatis ſuæ: non quo omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate, & conſilio peragantur (alioquin & mala Deo poterunt imputari) ſed quo vniuerſa, quæ facit, conſilio faciat & voluntate, quod ſcilicet, & ratione plena ſint, & poteſtate facientis.* Ad hæc, ſi daremus Bezae in his Apoftoli verbis ſignificari omnia omnino fieri à Deo, quæ in mundo fiunt, non tamen inde ſequeretur, peccata, quæ ab hominibus fiunt, etiam à Deo fieri, cum peccatum facere, non ſit facere, ſed deficere, neque peccatum ſit res aliqua, ſed corruptio rei alicuius. Quemadmodum autem Deus faciat quidquid in actione mala ineſt rei, & boni; & tamen non ſit auctor corruptionis, & defectus, qui in actione illa cernitur, explicuimus, c. 5. & ruruſ explicabimus, c. 17.

C A P V T X V I.

Explicantur loca aliquot S. Auguſtini, quæ in ſpeciem fauere videntur aduerſarijs.

Post loca Scripturarum obijciunt Calvinus, & Beza testimonia quædam S. Auguſtini ex lib. 5. contra Iulianum, ex Enchiridio, & ex lib. de gratia & libero arbitrio. Illa igitur, & alia, quæ nobis interim occurrunt, præuiter explicabimus.

Incipiamus à primo to. operum eius. Lib. 9. confelſ. c. 8. ſic loquitur S. Auguſt. de S. Monica, quæ in pueritia per conuicium famulæ curata eſt à vinolentia, cui dedita eſſe cõperat: *Quid, inquit, egiſti Deus meus? vnde curaſti? vnde ſanaſti? nonne protuliſti durum, & acutum ex altera anima conuicium, tanquam medicinale ferrum, ex occultis prouiſionibus tuis, & vno icũ putredinem illam præcididiſti?* Hic iam Calvinus, ſi in hunc locum incididiſſet, dicere non dubitaret famulam illam à Deo incitatam, & compulſam fuiſſe, vt Domina ſuæ conuiciaretur: Idq; ſignificari illis verbis, Nonne protuliſti durum, & acutum ex altera anima conuicium. Sed aliam omnino fuiſſe mentem S. Auguſtini, ex verbis eiſdem in extremo capite poſitis intelligetur: *Tu Domine, inquit, rector cœlitum & terrenorum, ad uſus tuos contorques profunda torrentis, fluxum ſæculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius anime inſania ſanaſti alteram; ne*

quisquam cum hoc aduertit, potentiæ ſuæ tribuat, ſi verbo eius alter corrigatur, quem vult corrigi. Ex his enim verbis intelligimus, non fuiſſe à Deo incitatam, vel compulſam famulam illam ad conuicium, ſed conuicium illud iam animo conceptum, & foras per voces erumpens à Dei prouidentia ordinatum fuiſſe ad vitium Monicae ſanandum. Neque enim Deus ſons eſt, vnde turbulentum ſclerum torrentes manant, ſed artifex eſt mirabilis, qui ad uſum ſuum torrentes illos per ſe fluentes contorquet, & ordinat ad bonum aliquod perficiendum.

Itaque dicitur Deus protuliſſe conuicium illud ex anima famulæ illius tanquam ferrum medicinale ex occultis prouiſionibus ſuis, quia non poterat famula illa conuicium concipere, vel proferre, nec alio tempore, alio loco, in aliam perſonam, quàm Deus permiſiſſet: Deus autem non permiſit ab illa conuicium concipi, aut proferri, niſi quod vtile eſſet ad Monicam curandam, & illo tempore & loco ſolum permiſit, quo tempore, & loco præuidit vtile fore ad Monicae ſanitatem.

Aliud testimonium extat in Enchiridio, cap. 100. quod à Caluino & Beza non ſemel citatur. Sic igitur loquitur S. Auguſtinus: *Propterea namque magna opera Domini ex quaſita in omnes voluntates eius, vt mirro, & ineffabili modo, non fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius ſit voluntatem, quia non fieret, ſi non ſineret: neque vtiq; nolens ſinit, ſed volens, nec ſineret bonus fieri mala, niſi omnipotens, etiam de malo facere poſſet bene.* Duo quædam ex hoc loco aduerſarij colligunt. **P**rimo, mala, ſeu peccata non fieri præter Dei voluntatem, proinde velle Deum, vt fiant; rectèque ab ipſis dictum eſſe decreto, & voluntate Dei, Adamum lapſum eſſe. **S**ecundo, Deum permittere mala non inuitum, nec ocioſè ſpectantem, ſed volentem, ac per hoc inane eſſe Catholicorum diſtinctionem, qui dicunt mala fieri nõ Deo volente, ſed Deo permittente, quaſi permiſſio non includat voluntatem. Sed non erit difficile reſpondere, ſi prius breuiter explicemus, quemadmodum ſe habeat voluntas Dei erga peccata.

Dico igitur, Deum erga peccata non habere poſitiuè velle, aut nolle, ſed negatiuè non velle: non habet Deus poſitiuè velle peccata, quia bonus & iuſtus eſt. Nec eſſet bonus & iuſtus, ſi peccata (id eſt, male) & iniquitates vellent. Non habet etiam poſitiuè nolle, quia omnipotens eſt, neque eſſet omnipotens ſi aliquid fieret ipſo inuito. Fieret autem aliquid ipſo inuito, ſi fieret aliquid, quod ipſe fieri nolle. Non igitur habet velle, aut nolle, ſed non velle, iuxta illud Pſal. 5. *Non Deus volens iniquitatem, tu es.*

Sed occurrit Beza in reſpoſitione ad acta Colloquij Mompelgardenſis pag. 183. ac dicit, ſi Deus reſpectu peccatorum non habeat velle, aut nolle, ſed tantum non velle, ſequi vt eorum, quæ in mundo geruntur, longè maxima pars fiat Deo vel imprudente, vel non curante, quorum illud ab eius prouidentia, iſtud ab eius potentia penitus eſt alienum. **R**eſpondeo, neutrum ſequi, nam etiam ſi Deus non velit peccata fieri, tamen nouit ea futura, & poſſet impedire, ſi vellet, proinde non fiunt eo imprudente; præterea vult non impedire, vult permittere, vult ordinare, vult punire: proinde non fiunt eo non curante, & quaſi ocioſè ſpectante. Neq; nos dicimus, quod in ſuperiore pagina idem Beza reprehendit, diuinam prouidentiam non ſe extendere niſi ad mala ordinanda, & quaſi limitibus definienda, ita vt moliri poſſit Satan contra Eccleſiam quidquid ei liberit, quamuis non quidquid liberit perficere queat. Non inquam, hoc ſolum damus prouidentia Dei, ſed etiam

addimus, nihil fieri posse, nisi Deo permittente, ac per hoc, non solum non perficiet Satan contra Ecclesiam, quidquid ei liberit, sed nec molietur quidquid ei liberit, sed quidquid ei permittere Deo placuerit.

OBSERVANDUM est præterea, id quod diximus, Deum respectu peccati non habere positiuè nolle, debere intelligi de voluntate beneplaciti, quæ absoluta est. Nam habet Deus nolle fieri peccata, voluntate signi, quæ non absoluta, sed conditionata est. Voluntas enim signi, dicitur præceptum, siue prohibitio, quæ voluntas ideo conditionata dici potest, quia cum Deus præcipit, vt aliquid non fiat, simul addit penam, si fiat. Proinde cum aliquid prohibet, non absolute vult illud non fieri, sed vult aut non fieri, aut puniri eum, qui facit. Quare semper inuicta manet voluntas diuina, neq; ei vlllo modo resisti potest. Nam etiamsi aliqui legem eius præuaricentur, & faciant quod ipse fieri prohibuit, non tamen euadunt supplicium, quod ipse idem præuaricatoribus comminatur.

Ex his testimonium S. Augustini facillimè poterit explicari. Dicit enim non fieri præter eius voluntatem, quod fit contra eius voluntatem, non quia ipse velit illud fieri, sic enim secum ipse pugnaret, sed propter alias duas causas, quas ibi. idem auctor posuit. PRIMA causa est, quia (vt diximus) cum Deus peccata prohibet, non simpliciter vult non fieri, sed aut non fieri, aut puniri eum qui facit. ALTERA causa est, quia licet Deus non velit peccata fieri, tamen vult permittere vt fiant, ordinaturus illa pro sua infinita potentia, & sapientia in bonum.

PRIOREM causam ponit AVGVSTINVS in præcedentibus verbis, dum sic ait: *Hæc sunt magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cum Angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa, fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem, qua factum est quod creator noluit, impleteret ipse quod voluit, bene utens & malis, tanquam summè bonus ad eorum damnationem, quos iuste prædestinauit ad penam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos pertinet, quod Deus noluit (voluntate signi) fecerunt, quantum verò ad omnipotentiam Dei nullo modo efficere valuerunt, Hoc quippe ipso, quod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas Dei.* Ecce qua ratione non fiat præter Dei voluntatem, quia videlicet facit ipse de peccantibus quod vult, dum eos æternæ damnationi, quam peccantibus fuerat comminatus, addicit.

POSTERIOREM causam ponit in verbis sequentibus, sic loquens: *Propterea namque omnia opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, vt miro, & ineffabili modo non fiat præter eius voluntatem, quod contra eius sit voluntatè, quia non fieret, si non sineret.* Ideo igitur non fiunt peccata præter Dei voluntatem, quia non fierent si non sineret, ac per hoc licet non habeat Deus velle fieri, habet tamen velle permittere.

SED (inquiunt aduersarij) velle permittere includit velle fieri. Nam hic subiicit Aug. *Non utique finit nolens, sed volens.* Et paulò antè, c. 95. *Non ergo, inquit, fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo vt fiat, vel ipse faciendo.* Vbi S. August. apertè dicit, Deum velle fieri id, quod finit fieri. Et c. 96. dicit, bonum esse vt mala sint. *Quamuis, inquit, quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona, tamen, vt non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est.* Quod autem bonum est, Deus vult, igitur mala esse, seu fieri Deus vult. Addit Petrus Martyr in caput nonum epistolæ ad Romanos, vocem permissionis

A in Scripturis significare etiam voluntatem, & operationem Dei, non solam negationem. Et allegat illud 1. ad Corinthios 16. *Spero me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.* Et illud ad Hebr. 6. *Et hoc faciemus, siquidem permiserit Deus.*

B RESPONDEO, propriè permittere non includere velle, sed non nolle, siue non impedire, & verissimam esse Theologorum Catholicorum doctrinam, qui dicunt Deum velle bona, mala autem non velle, sed permittere, & longè aliud esse velle fieri mala, & velle permittere, vt fiant mala. Siquidem velle fieri mala, est malæ voluntatis, quæ vel delectatur malis, vel vt vult eis ad bona, contra illam regulam, *Non sunt facienda mala, vt eueniãt bona.* At velle permittere mala, potest esse bonæ voluntatis, ac præsertim in summo rerum omnium moderatore, ad quem spectat non impedire cursum rerum, quãuis defectibilem, vt hinc ostendat PRIMVM, quid per se possit liberum arbitrium. DEINDE quid eius gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium, vt loquitur S. August. lib. de correptione & gratia, c. 12. Cum igitur idem Aug. dicit, Deum permittere mala non nolentem, sed volentem, intelligimus Deum permittere non inuitum, sed volentem permittere. Non autem propriè volentem illa fieri. Cum verò dicit, nihil posse fieri, nisi Deus velit fieri, aut sinendo vt fiat, aut ipse faciendo; ipse se explicat. Non enim diceret, aut sinendo, aut faciendo, si propriè Deus vellet fieri tam bona, quàm mala. Nam Deus voluntate agit. Et ideo quidquid vult fieri, fit, & ideo fit, quia ipse volendo facit.

Itaque si Deus vellet fieri mala, non permetteret, sed faceret mala. Quorsum ergo August. distingueret permissionem ab opere, dicens, aut sinendo, vt fiat; aut ipse faciendo, si existimaret, Deum propriè velle tam quæ facit, quàm quæ permittit, cum non ignoraret, Deum volendo facere? Sententia igitur eius loci talis est, Nihil potest fieri, nisi Deus velit fieri, saltem per accidens, id est, nisi velit permittere vt fiat ab alijs, aut etiam velit ipse illud procurare, & facere.

D Porro quod adiungit, bonum esse, vt sint mala, eodem modo explicandum est, videlicet bonum esse, vt sint Deo permittente, non Deo agente & volente: quod est per accidens esse bonum, quia coniunctum est cum aliquo per se bono. Mala enim per se nihil ornamentum adferunt rebus cæteris, tamen ordinata à Deo, & suo loco posita, faciunt, vt res bonæ magis emineant, vt idem Augustinus docet in eodem libro, c. 11. qui etiam de eadem re sic loquitur in li. 3. de libero arbitrio, c. 9. *Quomodo, inquit, iuste peccata puniunt, quæ si defuissent, creatura eius plena & perfecta non esset? Hic respondetur, non ipsa peccata, vel ipsam miseriam perfectioni vniuersitatis esse necessaria, sed animas, in quantum anima sunt, quæ si velint, peccant, si peccauerint, miserae fiunt.* Hæc ille. Quare non tam est bonum, vt peccata sint, quàm vt ordinentur, postquam Deo permittente existunt.

E Quocirca S. Augustinus ex eo quod dixit bonum est, vt mala sint, non colligit, Deum velle mala, sed tantum permittere. Hæc enim sunt verba eius: *Nec dubitandum est, Deum facere bene etiam sinendo fieri, quacumq; fiunt malè. Non enim hoc nisi iusto iudicio finit, & profecto bonum est, quod iustum est. Quamuis ergo quæ mala sunt, in quantum mala sunt, non sint bona: tamen vt non solum bona, sed etiam sint & mala, bonum est. Nam nisi esset hoc bonum, vt essent & mala, nullo modo esse sinerentur ab omnipotente bono. Cui profecto quæ facile est, quod vult facere, tam facile est, quod non vult esse non sinere.*

Neque in Scripturis vllus est locus, vbi vox (permittere) non poffit rectè exponi de propriè dicta permiſſione, quæ non ſignificat, velle, ſed nõ impedire. Nam quod dicitur I. Cor. 16. *Spero me apud vos aliquantulum temporis permannſurum, ſi Dominus permiferit*: rectiſſimè intelligitur dictum eſſe pro eo, quod eſt, ſi Dominus non impedierit. Sæpè enim Apoſtolus cogitabat aliquid ire, & Dominus aliò eum deſtinabat. Actor. 16. *Tranſeuntes autem Perigiam & Galatia regionem vetati ſunt à ſpiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Miſiam, tentabant ire in Bithiniam, & non permisit eos Spiritus J. E. S. V.* Et ad Rom. I. *Nolo autè vos ignorare fratres, quia ſæpe propoſui venire ad vos, & prohibitus ſum uſque adhuc.* Quod etiam dicitur Heb. 6. *Et hoc faciemus, ſiquidem permiferit Dominus*: eundem ſenſum habet. Scribit enim Apoſtolus nolle ſe amplius de rudimentis fidei diſſerere, de penitentia ab operibus mortuis, de Baptiſmo, impositione manuum, & ſimilibus, ſed de ijs, quæ ad perfectionem vitæ Chriſtianæ pertinent. Addit autem, ſiquidem permiferit Dominus, quia videlicet ignorabat, an Deus permiffurus eſſet eum facere, an ad alia opera vocaturus. Oſtendit enim his verbis, ſe omnino pendere à prouidentia Dei, & quæ Deo annuente aggreditur, eadem Deo volente perficere, aut eo impediante dimittere.

ALIVD testimonium rurſus obijciunt Caluinus, & Beza in eodem Enchiridio, c. 101. vbi ſic loquitur S. AVGVSTINVS: *Aliquando bona voluntate homo vult aliquid, quod Deus vult; & rurſus fieri poteſt, vt hoc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona. Tantum intereſt quid velle homini, quid Deo congruat, & ad quem finem ſuam quiſque referat voluntatem, vt aut approbetur, aut improbetur.* Videtur enim his verbis Auguſt. admittere, Deum velle ipſum, quod volunt homines mali, dum mala operantur; ſed ideo bonam eſſe Dei voluntatem, quia bona intentione Deus vult, quod impij mala intentione volunt.

SED facillimè id ſoluitur. Nam in his rebus, quæ ſunt per ſe malæ, & in nullo caſu poſſunt fieri bene, nunquam Deus vult id, quod volunt homines mali. In rebus autem, quæ ſunt malæ ratione præcepti poſitui eas prohibentis, aut alicuius circumſtantia, facile fieri poteſt, vt Deus bona voluntate velit, quod mala voluntate volunt homines mali, & quod nolunt bona voluntate homines boni; ita vt magis congruant cum bona voluntate Dei illi qui nolunt, quàm illi qui volunt, quod ipſe vult. Exempla ſunt in eodem loco S. Auguſtini, vult Deus aliquem hominem mori, quia id merentur eius peccata; voluntas hæc Dei iuſta eſt, ac per hoc bona: fortè etiam vult hoc Deus, quia præuidet illum, ſi diutius viuat, grauius peccaturum, & atrocius apud inferos puniendum, ex quo non ſolùm iuſta, ſed etiam miſericors eſt volũtas Dei, quæ vult illum de medio tolli. Contingit autem, vt filius eius, non quia ſcit patrem mereri mortem, aut grauius peccaturum, ſi vixerit, ſed quia eum odit, aut cupit citò poſſidere paternam hæreditatem, velit eundem mori; ſine dubio hæc filij voluntas, quãuis id velit, quod vult & Deus, iniquiſſima eſt. Teneret enim filius parentes diligere, & iuuare, ac multò magis non odiſſe. Proinde magis cõgrueret cum bona Dei voluntate voluntas huius filij, ſi nollet quod vult Deus, quàm nũc congruat, quando vult, quod Deus vult.

Sed non poteſt vllò modo ex his colligi, Deum eſſe auctorem peccatorum, aut velle peccata fieri. Nam etiam ſi Deus vult aliquando id, quod peccator vult, non tamen vult Deus, vt ille hoc velit, imò contrarium vult, ſaltem voluntate ſigni, qua prohi-

buit illi, ne id vellet. Quod ſi Deus filio imperaret, vt parentem occideret, ſicut imperauit Abrahæ vt occideret filium, tunc non mala voluntate filius vellet mori parentem ſuum, dum id non odio patris, ſed vt oblequeretur Deo iubenti id vellet. Sin autem filius non habeat Dei mandatum de parente occidendo, & tamè fortè nouerit, Deo placere vt is moriatur, non debet quidem obmurmurare Deo, ſed contrà potius eum laudare, & acquieſcere in eius voluntate, paratus æquo animo ferre mortem patris, cum acciderit: ſed interim ei deeſſe non debet, quia mandatum habet honorandi parentes, eoſque iuuandi, ac ſuſtentandi; & placebit ſine dubio Deo ſtudium filij in parente conſeruando, licet ipſe alia via ſibi nota, parentem illum occidi decreuerit.

SEQUITUR ALIVD testimonium, quod obijciunt ex lib. 6. de Geſeſi ad litteram, c. 15. vbi legimus, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem, atq; id neceſſariò futurum, quod Deus voluerit. Vt ut hoc testimonio Caluinus lib. 3. Inſtitut. c. 23. §. 8. vt probet, Deum decreuiſſe ab æterno, ac voluiſſe, vt primus homo peccaret, & cum tota poſteritate in damnationis reatum incurreret.

SED facilis eſt reſponſio. Fatemur enim, id omne, quod Deus vult, infallibiliter impleri, Dei enim voluntati nemo reſiſtere poteſt. Sed probandum erat Caluino, Deum ex ſententia B. Auguſtini voluiſſe, vt primus homo peccaret. Nam in loco citato, non hoc ſcribit S. Auguſt. ſed diſſerit de creatione hominis, ac dicit, hominem formatum ex limo, quia Deus ita voluit, neq; id repugnare cauſis naturalibus generationis humanæ, quia Deus dedit illis cauſas, vt inde poſſit homo generari, non autem ſuam poteſtatem illis cauſis alligauit.

ALIVD testimonium obijciunt ex lib. 5. contra Iulianum, c. 3. vbi tractans illud: *Tradidit eos in paſſionem ignominia, &c.* Sequitur, inquit, propter hoc tradidit illos Deus in paſſiones ignominia. *Audiſ propter hoc; & quaris inaniter quomodo intelligendus ſit, tradere Deus, multum laborans, vt oſendas eum tradere deſerendo.* Quibus verbis videtur S. Auguſt. non admittere explicationem illam, quam nos ſuprà ſequuti ſumus, quod Deus deſerendo tradat.

RESPONDEO à S. Auguſtino non reprehendi Iulianum, quod dixerit, Deum tradere deſerendo, ſed quia dixerit, vnum peccatum non eſſe pœnam alterius peccati, & exiſtimauerit, id benè probari, ſi oſendiſſet, Deum tradere deſerendo. Itaque ipſe S. Aug. demonſtrat, vnum peccatum eſſe pœnam alterius peccati, ſiue Deus tradat homines deſiderijs ſuis deſerendo, ſiue alio modo, ac per hoc inaniter laboraſſe Iulianum, vt oſtenderet, Deum tradere deſerendo: *Audi�, inquit, propter hoc, & quaris inaniter quomodo intelligendus ſit tradere Deus, multum laboras, vt oſendas eum tradere deſerendo. Sed quomodo libet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deſeruit. Curauit enim Apoſtolus dicere, quãt a pœna ſit tradi paſſionibus ignominia, ſiue deſerendo, ſiue alio vel explicabili, vel inexplicabili modo, quo facit hæc ſummè bonus, & ineffabiliter iuſtus.*

AD HÆC reprehendit Auguſtinus Iulianũ, quod per (deſerere) non intellexerit, deſtituere, ſeu non iuuare cadentem, ſed permittere, vt quis in deſiderijs, in quibus iam erat, hæreat, ac demonſtrat Auguſtinus, tradi in deſideria, non eſſe permittere, vt in aliquo ſint deſideria mala, ſed deſerere, ac deſerendo ſinere, vt deſiderijs malis conſentiat. Sic enim loquitur AVGVSTINVS ponens, & reprehendens verba Iuliani: *Iam flagiſſorum, inquit, deſiderijs æſtuabant. Et adiungis, ac dicis, quomodo ergo*

per potentiam tradentis Dei putandi sunt in talia facta cecidiffe? Quid ergo plus factum est, obsecro te, aut ut quid diceret, tradidit illos Deus in desideria cordis eorū, si iam erant possessi quodammodo malis desiderijs cordis sui? Nunquid autem cōsequens est, ut si habet aliquis cordis desideria mala: iam etiam consentiat eis ad committenda eadem mala? ac per hoc aliud est habere mala desideria cordis, aliud tradi eis; utique ut consentiendo eis possideatur ab eis, quod sit cum diuino iudicio traditur eis.

Quod autem S. AUGUSTINVS non reprehēdat, sed approbet, Deum tradere deserēdo, patet ex sequentibus verbis: Cum ergo, inquit, dicitur homo tradi desiderijs suis, inde fit reus, quia desertus à Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, trahitur, capitur, possidetur: à quo enim quis denictus est, huic & seruus addictus est, & fit ei peccatum consequens precedentis pœna peccati.

SED obijciunt rursus ex eodem cap. illa verba: Quid est autem quod dicis, cum desiderijs suis traditi dicuntur, relictī per diuinam patientiam intelligendi sunt, non per potentiam in peccata compulsī. Quasi non simul posuerit hæc duo idem Apostolus. & patientiam, & potentiam, ubi ait: si autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, attulit in multa patientia vasa ira, quæ perfecta sunt in perditione. Vbi videtur S. August. concedere, aliquos à Deo per potentiam in peccata compelli.

RESPONDEO, rectē S. Augustinū docere contra Iulianum, Deum tradere aliquos suis desiderijs, non esse per solam patientiam deserere, quasi ideo solum dicatur Deus tradere aliquos suis desiderijs, quia eos patienter tolerat, & impunitos ad tempus relinquit. Nam alioqui, ut cap. seq. idem August. colligit, qui à Deo petit, ne tradat desiderijs suis, id peteret, ne sit patiens erga se bonitas eius. Quare ex hoc loco perspicuē intelligimus, Iulianum non accepisse desertionem Dei pro destitutione auxiliij diuini, ut nos cum Augustino accipimus, sed pro simplici permissione & tolerantia, quomodo fatemur, non sola desertione Deum tradere aliquos desiderijs suis.

Porro non solam patientiam, sed etiam potētiam Dei cerni in obduratione peccatorū, duobus modis intelligi potest, iuxta mentem S. Augustini; PRIMO, quia finis obdurationis est, ut punitione peccatoris obdurati, quæ sine dubio mirabilis, & horribilis erit, appareat iustitia & potentia Dei. Et hoc habent verba Apostoli ab August. adducta: Si autem Deus volēs ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, &c. Et rursus: In hoc ipsum excitauit te, ut ostendam in te potentiam meam. Neq; dubitari potest, quin Deus potentiam suam magis ostenderit in flagellis, & submersione Pharaonis obdurati, quàm in ipsa eiusdem Pharaonis obduratione. SECVNDO, quia Deus non solum deserit peccatores, cum eos tradit desiderijs cordis eorū, sed etiam cum eorum malas voluntates, quas ipse non fecit, sed futuras non ignorauit, ita mirabiliter torquet, regit, ordinat, ut ex eis bonum eliciat & faciat, ut etiam inuitæ, ac nolentes sibi seruiant, & hoc ipso quod libenter faciunt, iusto Dei iudicio grauissimè puniantur.

Quare potest rectissimè dici, Deum per potētiam tradere aliquos desiderijs suis, eosq; per potentiam excæcare & obdurare, non quidem quod deserere, non illuminare, non emollire, ad potentiam pertineat, aut quod Deus posituē ad malum compellat, aut impellat, sed quia (ut diximus & explicuimus fufius cap. 13.) mirabili potentia regat corda etiam impiorum & impediatur, ne aliud perficiant, conentur, velint, cogitent, quàm quod ipse permittit, ipsamque culpam eis vertat in pœnam, & ad multa

A bona malis eorum voluntatibus ipse summè potens, summèque bonus vtatur. Atque hoc est, quod scribit idem Augustin. in hoc ipso, lib. 5. contra Iulian. c. 4. cum ait: Facit hæc miris, & ineffabilibus modis, qui nouit iusta iudicia sua nō solum in corporibus hominum, sed & in ipsis cordibus operari, qui non facit voluntates malas, sed vtitur eis ut voluerit, cum aliquid iniquè velle non possit.

Quamuis autem admittamus iuxta mentē S. Augustini, Deum per potētiam tradere impios desiderijs suis, eaq; excæcare & obdurare: non tamen admittimus, impios à Deo per potentiam in peccata compelli. Nam neq; hoc loco S. August. id vsquam dicit, & in alijs locis à nobis supra citatis, sæpè contrarium dicit. Vnum locū hic notare sufficiet, tract. 53. in Ioannem: Fecerunt, inquit, Iudei peccatū, quod eos non compulsi facere, cui peccatum non placet, sed facturos esse prauis, quem nihil latet.

ALIA testimonia proferunt ex lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 20. & 21. Nam c. 20. sic legimus: Scriptura diuina, si diligenter inspiciatur, ostendit, non solum bonas hominum voluntates, quas ipse facit ex malis, sed etiam illas, quæ conseruant seculi creaturam, ita esse in Dei potestate, ut eas quo voluerit, quando voluerit, faciat inclinari, vel ad pœnas quibusdam ingerendas, vel ad beneficia quibusdam prestanda, sicut ipse iudicat, occultissimo quidem iudicio, sed sine vlla dubitatione iustissimo. Et infra: Voluntatem proprio vitio malam in hoc peccatum iudicio suo iusto & occulto inclinauit. Et c. 21. Operatur Deus in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates quocunq; voluerit, siue ad bona pro sua misericordia, siue ad mala pro meritis eorum, iudicio utique suo aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem iusto.

RESPONDEO, hæc loca iam esse explicata superius, videlicet, c. 13. siquidem eo loco ostendimus ex Hugone Victorino, qui Augustinū sequutus est, Deum operari in cordibus inclinando ad vnum malum potius, quàm ad aliud, non quidem malitiam inferēdo, aut inclinata corda ad bonum peruertendo, sed inclinata vitio proprio ad malum, impediendo ne ferantur in aliud, & non impediendo ut ferantur in hoc. Id quod idem Augustinus in hoc lib. indicat, cum ait c. 20. Deum inclinare voluntatem proprio vitio malam. Et cum apertius, ca. 23. concludit, dicens: Cum ergo auditis, ego Dominus seduxi Prophetam illum, & quem vult indurat, eius merita cogitate, quem sic obdurari, vel seduci permisit. Vbi vides, ipsam permissionem seductionis & obdurationis iudicio diuino tribui, quia videlicet, nisi id mererentur hominum peccata, Deus eos non ita seduci, neque obdurari sineret.

ALIUD testimonium obijci solet ex lib. de corrept. & gratia, c. 7. vbi sic loquitur S. Aug. Cum, inquit, audimus, nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est: illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad obtinendum regnum suum; illum ad effundendum sanguinem suum. Quod si Christus elegit Iudam ad opus prodicionis, vnde sanguinis effusio sequuta est, certè videtur omnino voluisse, & ab æterno decreuisse, ut Iudas illud immane scelus perpetraret.

RESPONDEO, Christum præsciuisse ab æterno Iudam, si permetteretur, fore pecuniarum cupidū; & ex ea cupiditate Magistri sui, ac Domini sceleratissimum proditorem, & simul præuidisse, quantum boni ex illo scelere ipse elicere posset, si illud permetteret, & ideo decreuisse omnino permittere. Hoc autem permissionis decretum, ex quo infallibiliter sequebatur sanguinis sui effusio, vocat

Augustinus electionem Iudæ ad effundendum sanguinem fuum. Nam paulò ante dicit, Iudam fuiffe electum ad opus, cui congruebat. Quibus verbis fignificat, Iudam per fe illi operi congruiffe, & ideo latis fuiffe, vt Deus illum permetteret facere, quod cupiebat. Et paulò post idem explicat apertius his verbis: *Ab illo quippe electus est, qui nouit bene vti etiã malis, vt per eius opus damnabile, illud propter quod ipse venerat opus venerabile cõpleretur.* Itaq; Christum elegiffe Iudam ad effundendum sanguinem fuum, nihil est aliud, nisi Christum decreuiffe vti mala voluntate Iudæ, quàm se permittente in eo futuram præno- uerat, ad passionem fuam, & mundi redemptionem peragendam.

POSTREMO addunt Calvinus in lib. 3. Institut. c. 23. §. 7. & Theodorus Beza in responsione ad acta Colloquij Mompelgardensis, pag. 155. testimonium S. Augustini ex libro de corrept. & gratia, cap. 10. ad probandum, mala non solùm præfciiri, sed etiam decerni à Deo, & lapsum Adami nõ solùm à Deo præcognitũ, sed etiam volitum & definitum. *Nunc audiamus, inquit, Augustinũ loquentem lib. de correptione & gratia: Saluberrimè confitemur, quod rectiffimè credimus, Deum, Dominumque rerum omnium, qui creauit omnia bona valde, & mala ex bonis exoritura præfciuit (præficientiam autem Augustinus nunquam à proposito Dei seiungit) & sciuit magis ad suam omnipotèntiffimam bonitatẽ pertinere, etiam de malis benefacere, quam mala esse nõ sinere, sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, vt in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium; Deinde quid posset gratiæ sua beneficium, iustitiæque iudicium.*

Hoc testimonium; si remoueat illa parenthesis Beza (præficientiam autem Augustinus nunquam à proposito Dei seiungit) nihil omnino probat. Non enim dicit S. Augustinus, Deũ decreuiffe, vt mala ex bonis orirentur, sed dicit pertinuisse ad eius omnipotèntiffimã bonitatẽ, potius de malis benefacere, quàm mala esse non sinere. Nec dicit, Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, vt prius necessariò peccarent, deinde propter peccata punirentur: Sed dicit, Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, vt prius ostenderetur, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset gratiæ beneficium, iustitiæq; iudicium, id est, prius ostenderetur, potuisse Angelos per liberum arbitrium cadere, & non cadere; & deinde potuisse Deum Angelos, qui ex libero arbitrio ceciderant, iustè puniri; qui verò per liberũ arbitrium steterãt, tanta gratiæ plenitudine donare, vt iam amplius cadere non possent. Homines similiter in statu innocentie constitutos, potuisse per liberum arbitrium cadere, & non cadere; & siquidem non cecidissent, potuisse Deum ad perfectam beatitudinem eos perducere; Sin autem cecidissent, potuisse iustè punire, vel misericorditer liberare, vt in sequentibus Augustinus fusè explicat. Quare omnia veriffima sunt, nec vlla ex parte Beza sententiam iuuat.

Porro illa parenthesis (præficientiam autẽ nunquam Augustinus à proposito Dei seiungit) PRIMVM petit principium, id enim probandum susceperat initio, quod nunc tanquam certum, & concessum assumit: DEINDE falsum est, si de peccatis agatur, vt hoc loco agitur; Sanctus enim August. lib. de prædestinatione Sanctorum, c. 10. dicit, prædestinationem (quæ idem est cũ decreto) non posse separari à præficientia, tamen præficientiam posse separari à prædestinatione, siue decreto; Deus enim nihil decernit, ac definit, quin præfciat se facturum; multa autem præfciit futura, quæ ipse non decernit, nec definit.

A Prædestinatio, inquit, sine præficientia esse non potest. Potest autem esse sine prædestinatione præficientia. Prædestinatione quippe Deus præfciuit quæ fuerat ipse facturus. Præfciire autem potest etiam ea, quæ ipse non facit, sicut quæcunque peccata.

Idem cognosci potest ex responsione S. Prosperi ad obiectiones Vincentianas 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Nam cùm quidam suspicarentur ex doctrina S. August. sequi id, quod nunc Calvinus & Beza defendunt, mala fieri non solùm præficiente, sed etiam prædestinante, & decernente Deo; respondet Prosper, istas sententias blasphemias esse, & à S. Augustini doctrina profus alienas. Inter cætera sic loquitur in responsione ad obiectionẽ vndecimam: *Obiectio, Quod quando incestant patres filias, & matres filios, vel quando serui Dominos occidunt, ideo fiat, quia Deus prædestinauit vt fieret. Responso, Si diabolo obiceretur, quod talium facinorum ipse auctor, ipse esset inceptor, puto quod aliqua ratione exonerare se hac posset inuidia, & talium scelerum patratores, de ipsorũ voluntate vinceret: quia etsi delectatus est furore peccantiũ, probare tamen se non intulisse vim criminum. Quæ ergo insipientia, quæue dementia definitur ad Dei referendum esse consilium, quod nec diabolo in totum adscribi potest, qui in peccantium flagitijs illecebrarum adiutor, non voluntatum credẽdus est esse generator? nihil ergo talium negociorũ Deus prædestinauit vt fieret; nec illam animã nequiser, turpiterq; victurã, ad hoc vt taliter viuere, preparauit: sed talem futuram non ignorauit, & de tali in se iudicatorũ esse præfciuit. Atq; ita ad prædestinationem eius nihil aliud referri potest, nisi quod aut ad debitam iustitiæ retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ largitatem.* Hic certè videmus, quàm luculenter S. Prosper pro Augustino respondens, separet præficientiam à consilio, definitione, & prædestinatione Dei, cùm de malis agitur: & contra quam falsò scripserit Beza, Dei præficientiam à decreto, seu proposito nõquam ab Augustino seiungi.

CAPVT XVII.

Soluuntur obiectiones ductæ ex ratione.

D SVPEREST vt ad rationes, quas proferunt, breuiter respondeamus.

PRIMA ratio Caluini lib. 3. Institut. c. 23. §. 7. Si Deus non decreuit ab æterno, vt primus homo cum tota posteritate laboretur, sequitur Deum ambiguo sine condidisse nobiliffimam creaturam. Non enim cõdidit, vt staret, vt perspicuum est ex eo quod non stetit; vel igitur condidit, vt laboretur, & sic aperiretur via misericordie & iustitiæ diuinæ; vel condidit in finem ambiguum, atq; incertum, vt ex euentu penderet id, quod Deus postea facturus esset, quod certè valde absurdum esse videtur.

RESPONDEO, Deum condidisse hominem in finem bonum & certum, videlicet ad gloriam misericordie, iustitiæq; in eo manifestandam. Licet enim Deus non decreuerit, neque voluerit, vt primus homo peccaret, neque ad hunc finem eum condiderit, vt peccaret: tamen præfciuit eum peccaturum, si conderetur, qualis conditus est; & simul præfciuit, se posse tale remedium eius peccato adhibere, vt inde iustitia, & misericordia sua mirificè patefieret, quemadmodum si quis dum cogitat domum ædificare, animaduertat, si domus in tali loco ædificetur, fore, vt pateat pestilentibus ventorum flatibus, & simul videat, se posse optinum remedium adhibere quod non solum flatus ventorum arceat,

ſed etiam ornamento ſit toti ædificio: is profectò ſi domum tali loco ædificet, nec dici poterit cupiuiſſe domum patere ſtatibus peſtilentium ventorum, neque verè dicetur eo imprudente id accidiſſe, ſed eum vt ſapientem architectum prouidiſſe quod accidere poterat, & nihilominus voluiſſe in eo loco domum extruere, quia viderit, ſe poſſe arte ſua omni incommodo facile mederi.

At dicit Caluin. Deus præſciuit hominem caſurum, quia iam decreuerat, & prædeſtinauerat eius lapſum. Prior ergo fuit prædeſtinatio, quàm præſcientia; proinde quando decreuit Deus hominem condere, vel in ambiguum finem condere voluit, vel certè in eum finem, vt laberetur, & per eius lapſum aperiretur via miſericordiæ, ac iuſtitia Dei manifeſtandæ.

RESPONDEO. Deum cognitione ſimplicis intelligentiæ cognouiſſe hominem caſurum, ſi conderetur, nõ ſolùm antequàm eum conderet, ſed etiam antequàm condere decerneret. Itaque prior eſt (ſecondùm modum noſtrum intelligendi) cognitio illa conditionalis propoſitionis, nimirum ſi homo creetur, peccabit, quam decretum abſolutum hominis condendi. Priora enim ſunt in Deo, quæ neceſſaria ſunt, quàm quæ libera, cum iſta in Deo poſſint non eſſe, illa non poſſint. Neceſſarium autem eſt Deum cognoscere omnia omnino quæ cognosci poſſunt, ſiue ea ſint abſolutè futura, ſiue ex hypotheſi, alioqui non eſſet infinita ſcientiæ, ac per hoc nec eſſet Deus. Non fuit autem neceſſarium, ſed liberum, vt Deus decerneret hominem condere.

Porrò cognosci poſſe à Deo non ſolùm illa, quæ futura ſunt abſolutè, ſed etiam ea, quæ eſſent, ſi tales, vel tales cauſæ ponerentur, licet re ipſa nunquam futura ſint, perſpicuum eſt ex diuinis litteris. Nam 1. Reg. 23. interrogatus Dominus à Dauide, an ſi ipſe maneret in Vrbe Ceilam, proderetur à ciuibus illius vrbis in manus Saulis, reſpondit, tradent. Sciebat ergo Deus futurum, vt Dauid proderetur, ſi maneret in Ceilam, & tamè quia non manſit, non fuit proditus, & abſolutè non erat futurum, vt proderetur. Et Matt. 11. Dominus ait: *Si in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim in cinere & cilicio pœnitentiã egiſſent.* Sciebat igitur Dominus, fore vt Tyrij, & Sidonij conuerterentur ad pœnitentiã, ſi miracula illis oſtendiſſet, quæ Bethſaida fecerat, quod tamen abſolutè futurum non erat.

Sanctus etiam Auguſtinus in epiſt. 49. quæſt. 2. docet, Chriſtum antiquis temporibus non veniſſe, quia præſciebat homines illorum temporum, etiam viſis miraculis maximis minimè credituros. Idem etiam cum tam ſæpè repetit, Deum vocare electos, ſicut videt eis aptum eſſe, vt ſequatur vocantem: reprobos autem non ita vocare, pro certo ſumit, Deum noſſe, tali vocatione oblata, eum qui vocatur, ſequiturum, alia verò ſimiliter oblata non ſequiturum. Vide librum primum ad Simplicianum, quæſt. 2. & librum de bono perfeuerantiæ, cap. 14. Hinc idem ſanctus Auguſtinus lib. de correptione & gratia, cap. 10. ſcribit, Deum creariſſe hominem & Angelum, vt PRIMVM in eis oſtenderet, quid poſſet liberum arbitrium. DEINDE quid poſſet ſuæ gratiæ beneficium iuſtitiaque iudicium. Qui finis non erat incertus, aut ambiguus, quia nouerat Deus, Angelos per liberum arbitrium partim caſuros, partim non caſuros, hominem autem cum omni poſteritate lapſurum, atque ideo tum in Angelis, tum in hominibus demonſtrare ſe poſſe miſericordiam, & iudicium. Et in eodem lib. c. 12. apertè docet, Deum præſciuiſſe primum hominem lapſurum,

A ſed eum ad hoc non coëgiſſe: *Præſciente, inquit, Deo quid ille eſſet factururus iniuſtè, præſciente tamen, non ad hoc cogente, ſed ſimul ſciente, quid ipſe de eo factururus eſſet iuſtè.*

B Addo præterea quod etiam ſi daremus, Deum non præuidiſſe, antequàm decerneret hominem creare, quid homo factururus eſſet, ſi crearetur: tamè non propterea in ambiguum finem creatam à Deo fuiſſe nobiliſſimam naturam. Deus enim omnia propter ſemetipſum, id eſt, ad gloriam ſuam declarandam operatur; hic autem finis impediri non poterat vllò modo, quidquid tandem homo pro arbitrij ſui libertate facere. Nam ſi peccaret, nõ effugeret Dei iuſtitiam, ſi non peccaret, Dei gratiã magis ac magis ſibi conciliaret. Semper autem Dei gloria eluceret, ſiue per excellentè gratiam homo coronandus eſſet, ſiue per iuſtum iudicium puniendus. An autem homo miſericordiam, an iuſtitiam Dei expecturus eſſet, ambiguum aliquo modo fuiſſet, ſed abſq; vllò detrimento gloriae Dei, nam & ambiguitas iſta ex Dei decreto manaret, qui hominem in manu conſilij ſui relinquere voluiſſet; & (vt diximus) ſemper Dei gloria ſiue coronando, ſiue puniendo locum ſuum habuiſſet.

C ALTERA ratio euſdem Caluini ibidem euſmodi eſt. Non eſt factum naturaliter, vt à ſalute exciderent omnes vnus parentis culpa. Cum igitur hoc naturæ adſcribi nequeat, ab admirabili conſilio Dei profectum eſſe minimè obſcurum eſt. Quid ergo prohibet fateri de primo homine (quod videlicet decreto Dei lapſus eſt) quod inuiti de toto humano genere concedunt?

D RESPONDEO, negare nos, quod inuitos concedere Caluinus aſſumit. Factum enim aſſerimus omnino naturaliter, vt primo homine cadente genus humanum vniuerſum caderet. Naturam enim in ſe primus homo vitiauit, cum iuſtitiam illam originalem amiſit, quam Deus illi pro ſe, & pro toto genere humano donauerat. Quare qui per naturalem propagationem filij Adami efficiuntur, naturaliter iniuſti, & peccatores naſcuntur, quod Apoſtolus docet, cum ait Eph. 2. *Eramus & nos natura filij iræ, ſicut, &c.* Idem paſſim docet S. Auguſtinus, qui etiam tract. 44. in Ioannem, ſcribit, omnes homines natura eſſe filios iræ, quia peccante primo homine vitium pro natura inoleuit. Et (quod magis eſt admirandum) ipſe idem Caluinus ita exponit verba Apoſtoli in commentario euſ loci, vt probet peccatum originale, quia in omnibus naturaliter hoc peccatum in eſt, cum ſit omnibus eadem natura communis: *Locus, inquit, eſt inſignis contra Pelagianos, & quicumque peccatum originale negat. Nam quod naturaliter in eſt omnibus, id certè eſt originale. Naturaliter verò nos omnes dñationi obnoxios Paulus docet.* Hæc ille. Quamuis igitur Adamus non naturaliter, ſed voluntariè peccauerit, tamen poſito peccato Adami, & naturæ corruptione, quæ ex eo peccato conſequuta eſt, ſine alio Dei decreto, per ipſam naturalem propagationem naſcimur omnes peccatores, atque iræ filij.

E TERTIA ratio Caluini & Bezae, Homo non potuit labi Deo inuito, vel ignorante, vel ocioſè ſpectante. Quia PRIMVM repugnat Dei potentia, SECUNDVM Dei ſapientia, TERTIVM Dei prouidentia, igitur Deo volente, & decernente lapſus eſt.

RESPONDEO, non bene colligi concluſionem, Nam lapſus eſt homo Deo permitteute; & ex lapſu illo per ſuam potentiam, ſapientiam, & prouidentiam ingens bonum eliciente. Atq; ita non eſt homo lapſus, Deo volente, aut decernente, ſed neque eo

inuito, aut ignorante, aut ociofè fpectante. Quem admodum non diceretur aliquis ociofè fpectare fluuium fponfè currentem, fi curfum illius detorque- ret ad agrum aliquem irrigandum, quamuis non ip- fe fluuiò impetum illum dediffet.

QVARTA ratio. Sæpè vnum peccatum eft pœ- na alterius peccati, vt ex Scripturis manifefte probat S. Auguftinus, lib. 5. contra Iulianum, cap. 3. At pœnæ auctor eft Deus, igitur & peccati, quod pœ- na eft alterius peccati.

RESPONDEO, peccatum bifariam confiderari poffe. PRIMO, vt egreditur à voluntate, & actio quædam eft. SECUNDO, vt recipitur in ipfa volun- tate, & paffio eft. Vt igitur peccatum à voluntate egreditur, non eft pœna, fed culpa; pœna enim non actionem, fed paffionem fignificat: vt autem recipi- tur in voluntate, eamque bono rectitudinis priuat, fic pœna eft, quamuis non omnino propriè, & in ri- gore, fed largo modo, quia pœna propriè dicta fim- pliciter inuoluntaria effe debet, vt culpa fimpliciter voluntaria. Iam igitur Deus non eft auctor peccati, vt culpa eft, quod peccato propriè & fimpliciter cõ- uenit, fed folùm vt habet rationem pœnæ, quod (vt diximus) non fimpliciter, fed fecundùm aliquid tantùm peccato conuenit.

SED præterea obferuandum eft, Deum non effe auctorem peccati, vt pœna eft, impellendo ad pec- catum, fed deferendo, permittendo, non miferendo (vt fuprà explicuimus) ita vt non tam ipfum pecca- tum, quàm defertio Dei pœna iufto Dei iudicio in- flicta dici debeat. Sic enim loquitur S. AVGVSTI- NVS lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 23. *Cum au- ditis, ego Dominus decepi Prophetã illum: & quem vult obdurari, eius merito cogitate, quem Deus ita feduci, vel obdurari permiffit.*

QVINTA ratio effe potefte (qua vtitur Zuinglius in ferm. de prouidentia, c. 5. & 6.) Oportebat vt ho- mo cognofceret veritatem, & iuftitiam Dei (ad hæc enim contemplandam creatus eft) at veritas, & iufti- tia planè cognofci nequeunt, nifi ex contrario, men- dacio videlicet, & iniuftitia, ergo Deus procurare debuit mendacium, & iniuftitiam. Non autem po- tuit in feipfo exẽplum mendacij, vel iniuftitiæ præ- bere; debuit igitur efficere vt creatura aliqua id præ- ftaret. Similem rationem adducit Beza in refponfio- ne ad Cafalionem fæpè citata. Scribit enim Deum ab æterno decreuiffe iuftitiam, & mifericordiã fuam manifefrare: & quia non poterat id efficere, nifi ho- mo laberetur in culpam, cùm alioqui non effet qui iufte puniri, vel qui mifericorditer liberari poffet, ideo Deum ab æterno decreuiffe, & voluiffe primi hominis, & vniuerfæ eius pofteritatis lapfum.

RESPONDEO, hanc rationem multis modis folui poffe. PRIMVM enim falſum eft, non poffe cog- noſci veritatem, & iuftitiam, nifi ex contrario, mē- dacio videlicet, & iniuftitia. Nam veritas & iuftitia per fe cognofcibiles ſunt, neque à mendacio, aut ini- uſtitia pendent, cùm ſine illis effe poſſint, & fuerint in Deo ab æterno, & in Angelo & homine, antequã mendacium & iniuftitia exiſterent. Verum quidem eſt, mendacium & iniuftitiam, vt mortem, cæcitate- m, & reliqua, quæ boni alicuius priuationem ſig- nificant, neque effe, neque intelligi poſſe ſine con- trario bono: Sed non eſt eadẽ ratio de forma & pri- uatione, cùm priuatio pendeat à forma, forma non pendeat à priuatione.

DEINDE eſto, non poſſent veritas, & iuftitia ſi- ne noticia mendacij, & iniuftitiæ planè cognofci, non tamen ideo neceſſarium erat, vt mendacium, & iniuftitia re ipſa exiſterent. Potuit enim vtriuſque

A mali natura cognofci, etiã ſi nũquam extitiſſet, alio- qui non ſolum homo, ſed etiam Deus eguiſſet men- dacio, & iniuftitia ad ipſum mendacium, & iniuſti- tiam, & per ea ad veritatem & iuftitiam cognofcen- dam. Quod verò vulgò dici ſolet, non cognofci bo- nam valetudinem ab ijs, qui in morbum non incide- runt, neque pacis bona ab ijs, qui belli mala experti non ſunt: non tam ad cognitionem, quàm ad æſti- mationem referendum eſt. Multò enim pluris æſti- mat, appetit, quærir, conſeruat ſanitatis bonum, qui contrarium malum tolerare coactus eſt, quàm qui nunquam ægrotauit. Nec tamen ideo mentiendum eſt, aut iniuftitia committenda, vt charior ſit veri- tas, & iuftitia, nec vulnerandus eſt proximus, vt ſit ei poſtea bona valetudo iucundior, quia non ſunt faci- enda mala, vt eueniant bona, iuxta verbum Apo- ſtoli Rom. 3.

B Ad rationem Beza pari facilitate reſpondeo, PRI- mo non fuiſſe neceſſarium abſolutè, vt Deus miſe- ricordiam, & iuftitiam ſua mundo patefaceret. Neq; enim mundum neceſſariò Deus creauit, ſed li- berè, & potuiſſet non creare, cùm ipſe ſe ipſo beatus nulla re profuſus indigeat. DEINDE addimus, po- tuiſſe Deum mifericordiã & iuftitiam ſuam oſtende- re, etiam ſi peccatum nunquam extitiſſet. Neque enim abſq; mifericordia ingenti Deus res creatas è nihilo produxit, ſuſtentat, mouet, nouis quotidie beneficijs cumulat, ac perficit, neq; ſine iuftitia co- ronatur bene merentes, & promiſſiones ſuas adimplet.

C AT, inquis, non appareret iuftitia vindicativa, niſi ſint impij, qui merito puniãtur. RESPONDEO, nõ eſſe neceſſarium, vt omnes iuftitiæ partes homini- bus innotefcant. Quid enim, ſi placuiſſet Deo pec- catoribus omnibus iniuriam mifericorditer condonare, an non licebat ei quod volebat facere? Itaque congruens, & æquum fuit poſtea quàm Angelus, & homo peccauerat, vt Deus oſtenderet, quid poſ- ſet ſuæ gratiæ beneficium, iuftitiæq; iudicium; ta- men ſi aliquid aliud Domino placuiſſet, id quoque ſine dubio congruens, & æquumque fuiſſet. Id enim eſt æquum, & congruens, quod Domino placet: ſed ſi Angelus, aut homo peccare noluiſſent, quod verè & propriè in eorum poteſtate fuit, non potuit Deus eos impellere ad peccandum, vt iuftitiam, & miſe- ricordiam patefaceret, quia (vt fæpè diximus) ex Apo- ſtoli ſententia, non ſunt facienda mala, vt veniant bona. Malum eſt autem, & à lege æterna, quæ eſt ipſa Dei ſapientia, & ratio planè abhorrens, impel- lere aliquem ad peccandum, & Deus ſibi ipſe con- trarius eſſet, ſẽque ipſe negaret, ſi homines ad pec- candum, id eſt, ad ea facienda compelleret, quæ fieri æterna lege prohibuit.

CAPVT XVIII.

E *Soluitur obiectio, quæ à Theologis proponi ſolet veritatis explicandæ gratiã.*

VNA reſtat obiectio, quam Catholici Theologi veritatis explicandæ cauſa proponere ſolent. Ea eſt huiuſmodi, Deus eſt cauſa totius eritatis, quæ in mala actione cernitur, cũ ſecundũ Scripturas, per ipſum omnia facta ſint, & ſine ipſo factum ſit nihil, igitur videtur etiã eſſe cauſa deformitatis, quæ in actione illa ineſt, quæ propriè peccatum dicitur.

PROBATVR conſecutio. PRIMO, Is qui eſt cauſa cauſæ, eſt etiam cauſa cauſati, at Deus eſt cauſa actionis, vnde reſultat deformitas, igitur etiam cauſa eſt deformitatis, quæ ex actione illa reſultat.

SECUNDO, is verè ac propriè peccare dicitur, qui ſciens, & volens eſt cauſa actionis, cum qua eſt an-

nexa deformitas, licet ipsam deformitatem fortè nō velit; Deus autem sciens, & volens est causa actionis, cum qua est annexa deformitas, igitur peccare dicendus est, licet deformitatem illam nolit.

TERTIO, qui sciens, & volens concurrat cū alio ad actionem malam, particeps est criminis quod ille committit. Deus autem sciens, & volens concurrat cum omnibus, qui peccant, ad eorum malas actiones, igitur particeps esse videtur criminum, quæ ab omnibus ijs perpetrantur, qui peccant.

QUARTO, actiones quædam ita sunt per se atque intrinsecè malæ, vt deformitas ab eis sit omnino inseparabilis, & prohibita sunt, quia malæ, non malæ quia prohibita, ac deniq; nullo modo bene fieri possunt, quales sunt mentiri, odisse Deum, & alia id genus: Deus autem ad eiusmodi actiones, non minus, quàm ad alias omnes concurrat, igitur fieri non posse videtur, vt Deus omninò liberetur à culpa.

QUINTO, nulla est ratio cur homo dicatur peccare, dū mentitur, aut blasphematur, si non peccat Deus dum cum homine concurrat ad invidiam, vel blasphemiam illam producendam. Vtèrque enim liberè operatur, vterq; facit opus intrinsecè malum, vterq; totam actionem illam efficit. At homo verè peccat omnium iudicio, igitur & Deus.

Hoc argumentum non ab omnibus eodem modo soluitur. **PRIMUM** enim non defuerunt qui existimarent, Deum non esse causam actionum, quæ à rebus creatis efficiuntur, nisi mediatè, quatenus videlicet Deus dedit rebus virtutes operatiuas, & ipsas conseruat. Ita Durandus in 2. sent. dist. 1. qu. 5. & dist. 37. qu. 1. Sed hæc sententia meritò passim ab omnibus refutatur, vt quæ Scripturæ diuinæ, & sanctis Patribus contraria sit. De qua re plura dicemus in 4. lib. de Gratia & de libero arbitrio, c. 4. vbi quæstionis huius proprius locus est.

ALIA est aliorum solutio, qui dicunt Deum esse causam actionum omnium, & cum omnibus secundis causis operari, sed ideo non peccare, quod non teneatur vllis legibus, homines autem peccare, quia legibus teneantur. Hæc sententia Zuinglij hæresiaracha est (vt suprà retulimus, & refutauimus cap. 4.) est etiam aliorum quorundam, qui tametsi cū Zuinglio non conueniant in eo, quod ille docet, Deum impellere homines ad peccata, tamen non aliter nituntur ostendere, quemadmodum Deus non peccet, cum actionem illam cum homine producat, quæ homini peccatum est, nisi quia Deus nulla lege tenetur; & nihil est peccatum, nisi præuaricatio legis.

CÆTERVM non est hæc solida defensio veritatis, propter duas causas. **PRIMUM**, quia multæ sunt actiones ita per se, & intrinsecè malæ, vt semper pugnent cum lege æterna, & ratione recta, & non possint vlla addita circumstantia reddi licitæ: & quia Deus, quamuis nulli legi propriè subiectus sit, tamè non potest aliquid agere, quod repugnet sapientiæ suæ, quæ est lex æterna, ideo non potest actiones illas efficere, aut ad eas concurrere, cum se ipse negare non possit. **DEINDE** quia tametsi Deus multa, quæ non sunt per se, & intrinsecè mala, facere possit, quæ hominibus sunt prohibita, qualia sunt occidere homines etiam innocentes, & quod est vnius, alteri donare etiam illo inuito, cuius antea fuerat; tamen ista, & alia, si qua sunt eiusdem generis, potest quidem Deus, vt Dominus rerum omnium, facere per se, vel alios, vt voluerit; cæterum nō potest homines iuuare, cum ista ipsa opera faciendo peccant, quia per se, & intrinsecè malum est, iuuare aliquem vt peccet, siue (quod est idem) participem, & socium esse peccantis.

A Exemplo nobis sint Abraham & Dauid, imperauit Deus Abrahamo, vt filium innocentem occideret. Potuit sine dubio Deus cum Abrahamo cōcurrere ad Isaacum innoxium occidendum, quia cædes illa, nec Deo peccatum erat, qui vt Dominus omnium potest rebus suis, vt voluerit, vti; neq; Abrahamo, qui non propria auctoritate, sed imperio diuino filium occidebat. Dauid Vriam innocentem gladio filiorū Ammon neci dedit. Non potuit Deus cum Daude ad cædem illam cōcurrere, quia Dauid in ea re legem Domini violauit, nec potuit Deus Dauidem iuuare, vt id faceret, quod ipse fieri prohibuerat; quamuis alioqui potuisset Deus Vriam, non minus quàm Isaacum iubere de medio tolli.

B Quod idem in rebus humanis cernimus. Potest Rex condonare vitam reo, non tamen potest induci cooperari, vt ipse sententia sua, eum, quæ scit reum, innoxium pronunciet. Potest aliquis vxorem ducere, pecunias possidere, carnibus vesci, non tamen potest operam suam accommodare, vt ista faciat, cui ex voto, quo se ipse Deo obligauit, ista non licent. Nondum ergo solutus est nodus obiectionis illius, qua efficiebatur, Deum non posse à culpa liberari, si iniqua agentibus cooperetur.

VERA igitur solutio illa est, quam indicauimus, c. 5. quæ vt apertius, ac fusius explicetur, pauca quædam obseruanda sunt.

PRIMUM est, peccati, quod nō tam actio, quàm defectio est, non esse quærendam causam efficientem, sed deficientem. Sic enim loquitur S. August. lib. 12. de ciuit. Dei, cap. 7. *Nemo querat efficientem causam mala voluntatis. Non enim est efficiens, sed deficient; quia nec illa effectio est, sed defectio.* Quare si ad vnum aliquem effectum multæ causæ concurrant, & aliquæ deficient, aliquæ non deficient, illæ solæ veræ causæ dicendæ erunt peccati, quod in effectu cernitur, quæ in agendo defecerint. Exempli causa, gignitur monstrum, homo videlicet longè breuior iusto, aut aliquo membro carens, ad generationem hominis illius concurrat Deus, sol, pater & mater, præterea virtus seminalis vt instrumentum, menstruum vt materia, sed quia non deficit, nisi materia, ei soli tribuitur causa monstrum. Ambulat claudus deformi incessu, sed quia non deficit Deus, neq; virtus motrix, quæ in homine est, sed sola tibia, quæ ob curuitatem, non plenè subicitur virtuti motrici, soli tibie tribuitur causa claudicationis. Quod exemplum adfertur à S. Augustino in lib. de perfect. iustitiæ, resp. 4.

SECUNDO obseruandum est, peccatum, quod est malum morale, formaliter consistere in priuatione rectitudinis, quæ in actu voluntatis debuit inesse, videlicet conformitatis ad regulam rectæ rationis, siue legis diuinæ: causam autem huius priuationis per se non posse esse aliquid positium, sed aliam priuationem, seu defectum, vt ostendit sanctus Thomas lib. 3. contra Gent. cap. 10. & in quæst. 1. de malo, art. 3. **TRIPLEX** autem defectus assignari potest, in quem referenda est causa peccati. **PRIMVS**, atque adeo proximus, & immediatus defectus est, non attendere ad regulam rationis. Inde enim oritur, vt voluntas producat actum non conformem rationi, qui (vt diximus) peccatum est, quia non respicit regulam rationis, dum operatur. Hic autem defectus, licet non sit actus aliquis positius, sed negatio quædam, tamen est voluntarius, quia alioqui non esset causa peccati, nec tamen est voluntarius, quia sit actus elicited à voluntate, sed quia est in potestate voluntatis attendere, vel

non attendere ad regulam. Non minus enim liberè voluntas operatur, quàm non operatur. Neque est hic defectus, quatenus præcedit actum peccati malum aliquod naturale, aut voluntarium, sed simplex negatio. Non est (inquam) malum naturale, quia tunc peccatum etiam, quod inde nascitur, effet naturale, nec posset homo non semper peccare, proinde nec propriè peccare: neque est malum voluntarium, quia effet peccatum, & oporteret quærere defectum præcedentem, & sic daretur progressus in infinitum. Est igitur defectus ille, vt præcedit peccatum, tempore, aut natura, causa mali, vt autem comitatur actum, induit rationem mali. Malum est enim non attendere ad regulam, dum quis operatur, siue operari non attendendo ad regulam.

A **L**TER defectus, sed remotus est, quod voluntas creata non sit summum bonum: inde enim fit, vt voluntas non semper ad regulam attendat, & defectus sit capax, quia non est bonum summum. Sic enim scribit S. August. in Enchir. c. 12. *Nature omnes, quoniam naturarum omnium conditor summè bonus est, bona sunt: & quia non sicut earum conditor, summè atque incommutabiliter bona sunt; ideo & in eis minui, & augeri bonum potest.*

TERTIUS defectus, ac remotissimus est, quod voluntas humana, ex nihilo sit creata. Inde enim non est summum & infinitum bonum, id quod defectus cadere non potest, quia ex nihilo facta est. August. lib. 2. de nuptijs & concupiscentia, cap. 28. *Nec ideo, inquit, potuit ex bono oriri volùtas mala, quia bonum factum est à Deo bono, sed quia de nihilo factum est, non de Deo.* Idem etiam habet lib. 12. de ciu. Dei, c. 1.

Ex his intelligemus, non esse necessarium, vt Deus ad peccatum concurrat, & nullo modo fieri posse, vt Deus peccet. Non est enim necessarium, vt Deus ad peccatum concurrat, quia & ipsum peccatù propriè non res aliqua, sed priuatio est: & causa, siue radix, & origo peccati similitè negatio est, non est. Porro Deus nullo modo peccare potest, quia non potest esse causa deficiens, cum sit bonum summum & infinitum, & non possit eius voluntas non semper ad regulam sapientiæ suæ respicere, & cum in Deo sapientia, & voluntas idem sint, ac per hoc voluntas Dei sit ipsa regula omnis bonæ actionis.

TERTIO obseruandum est, in actu peccati TRIA necessario requiri, quorum vno deficiente, desinit esse peccatum. **P**RIMUM est, vt non congruat cum sua regula; ista enim declinatio à lege (vt sæpe diximus) est formale peccati. **A**LTERUM, vt producat à libero arbitrio. Actus enim non est moralis per se, nisi elicitus à libera voluntate, siquidem actus aliarum potentiarum, non sunt morales secundum substantiam, sed solum quatenus imperantur à libera voluntate, & eo modo participant rationem morales, quocirca pecudes, & homines furiosi, vel infantes, aut dormientes nullum habent actum moralem, nec peccare possunt, quia peccatum est malum morale. **T**ERTIUM est, vt sit actus particularis, vel potius singularis, determinatus, in certa specie constitutus. Neq; de hoc vlla dubitatio esse potest. Non enim actus morales nisi certi, & singulares esse queunt, neque alios producere potest causa particularis, qualis est humana voluntas.

Hæc tria quæ ad peccatum constituendum requiri diximus, ad primum reuocari possunt, non enim esse potest actus non conformis regulæ, id est, legi, nisi sit particularis, & à libero arbitrio productus. Lex enim non est nisi de actibus particularibus, & certis, neq; legis capax est, nisi potentia libera, qualis est voluntas.

A Itaque non potuit rectius, & breuius definiri peccatum, quàm vt à S. Ioanne fuit definitum illis verbis, Peccatum est iniquitas, vel (vt clarius habetur Græcè) ἀμαρτία ἔστιν ἀνομία. 1. Ioann. 3. Ex his apertissima erit ratio cur Deus non peccet, neque peccati causa iure dici possit, quamuis concurrat ad actionem illam efficiendam, quæ homini est peccatum. Ratio enim est, quia Deus non efficit actionem illam, vt causa particularis, sed vt causa vniuersalis, præbens vim, & influxum quandam indifferentem, & communem ad illam actionem, & ad contrariam, ita vt actio illa non sit talis in specie, quia à Deo fit, sed solum quia fit à sua particulari causa, quæ est humana voluntas. Hæc enim est, quæ vitio suo non attendens ad regulam, abutitur auxilio Dei generali ad hanc actionem, cum eodem auxilio ad aliam actionem benè vti potuisset & debuisset.

B Hanc rationem reddit S. THOMAS (cuius testimonium Beza in hac controuersia magni facit) in 1. 2. quæst. 80. art. 1. ad 3. vbi sic loquitur: *Dicendum quod Deus est vniuersale principium omnis interioris motus humani: sed quod determinatur ad malum consilium voluntas humana, hoc directe quidem est ex voluntate humana, & à Diabolo per modum persuadentis, & appetibilia proponentis.* Et in eadem parte, quæst. 10. art. 4. dicit diuinam motionem recipi in causis secundis iuxta earum dispositionem. Et fusius hoc explicat in quæst. 3. de malo, art. 2. *Attendendum, inquit, est, quod motus primi mouentis non recipitur vniiformiter in omnibus mobilibus, sed in vnoquoque secundum proprium modum.* Et in quæstione eadem art. 7. ad 13. dicit, Deum agere cum omnibus secundis causis, sed cum liberis ita agere, vt eas non determinet ad vnum, sed relinquat determinationem in potestate liberi arbitrii. Denique in lib. 3. contra Gentes, cap. 66. dicit, causas secundas esse particulares, & determinantes actionem primi agentis. Vult igitur S. Thomas, Deum mouere voluntatem ad operandum, sed eius motum, atque influxum generalem esse, & ab ipsa voluntate determinari ad hanc, aut illam actionem particularem, ita vt actio particularis sit à Deo, sed non ideo sit talis, quia est à Deo, sed quia est à voluntate.

C Neque multum refert hoc loco, vtrum cum S. Thoma dicamus, Deum concurrere ad actiones secundarum causarum, mouendo ipsas causas secundas, an verò cum alijs sentiamus, Deum concurrere operando immediatè in ipsum effectum, modo illud teneamus, concursum Dei esse generalem, & à concursu secundæ causæ limitari. Quod exemplo solis facillè potest ostendi, quemadmodum enim ad productionem hominis concurrat sol cum homine, sed non ideo qui nascitur est homo, quia producit à sole, sed quia producit ab homine; potuisset enim per eundem solis concursum produci bos, aut equus, si talis fuisset causa secunda, & si fortè defectus reperiat in homine illo recens nato, nemo refert causam defectus illius in solem, sed in hominem, non tam quia sol sit causa necessaria, quàm quia per solis cōcursum potuisset homo perfectus procreari, si defectus in causa proxima nullus fuisset: ita quoque ad actionem voluntatis humanæ concurrat Deus cum libero arbitrio, sed quia Deus generali tantum concursu adest, non est talis actio, quia à Deo, sed quia à libero arbitrio producit: & si fortè actio mala est, defectus ad Deum nullo modo pertinet, cum per eius concursum potuisset contraria actio æquè produci, atque ea, quæ producta est.

Dicit fortassis aliquis, Qui gladiū præbet ei, quem fecit illo malè vsurum, sine dubitatione peccat, etiam si potuerit ille gladio benè vti, si voluiffet: cur igitur non peccat Deus concursum suum illi adiungens, quem scit eo ad peccandum abvsurum? **R E S P O N D E O**, hominem qui præbet gladium ei, quem scit malè vsurum, ideo solum peccare, quia tenebatur impedire malum, quod sciebat euerturum, cum tam facilè potuiffet: Deum autem nõ teneri ad mala impedienda, quæ certo nouit euentura: **T V M**, quia summus prouisor est, **T V M**, quia potest ex malis elicere bona, **T V M**, quia æquum est, vt naturas conferuet, neque eis deneget auxilium, sine quo operari non possunt, **T V M** denique quia si Deus omnia mala impedire vellet plurima bona mundo deessent, cum nihil ferè sit in rebus creatis, quo non aliqui abutantur. Quid? quod etiam in rebus humanis non peccat magistratus, si meretricibus certum locum vrbis colendum attribuat, quamuis certò sciat eo loco ipfas non bene vsuras. Potest enim permittere minus malum, vt maiora impediatur. Rursus **O B I I C I E T** aliquis; concursus Dei cum voluntate ad actionem vnã, differt specie à concursu Dei cum voluntate ad actionem contrariam: non est igitur vnus, atque idem concursus, communis, atque indifferens. **R E S P O N D E O**, concursus illos Dei, vt limitatos à voluntate humana, differre specie, vt ipsæ actiones differunt; tamen ex se vnum & eundem concursum esse communem, atque indifferentem.

Item **O B I I C I E S**, Actio humana non solum vt res quædam, sed etiam vt actio talis in specie, est aliquid, igitur vt talis in specie, est à Deo. **R E S P O N D E O**, actionem humanã planè totam esse à Deo, & ab ipso habere non solum esse genericum, sed etiam specificum, & singulare: cæterum id habere per concursum Dei determinatum ad actionem talem à voluntate humana. Proinde non habere esse specificum ex modo agendi Dei, sed ex modo agendi voluntatis humanæ.

O B I I C I E S postremo, Si Deus nõ est causa peccati, quia concurrat, vt causa generalis; igitur non erit etiã causa actionis bonæ moraliter, quia ad illã actionem concurrat vt causa generalis. **R E S P O N D E O**, magnum esse discrimen inter bonas & malas actiones. Nam actiones bonæ, si sunt supernaturales, fiunt à Deo per auxilium speciale, & habent ab ipso vt sint tales, id est; supernaturales: si verò sint bonæ tantum moraliter, sunt quidem à Deo per auxilium generale, tamen duas ob causas rectiffimè tribuuntur Deo, etiam vt tales sunt in specie, **P R I M V M**, quia sunt à Deo intentæ, Deus enim ideo nobis dedit liberum arbitrium, & auxilium generale, vt ijs bene vteremur ad vitam secundum rationem traducendam, quamuis permittat, vt secus etiam, si libuerit, faciamus, vt S. August. docet lib. 3. de libero arbitrio, cap. 1. & 6. **D E I N D E**, quia Deus actiones bonas suadet, imperat, laudat, atque ad eas hortatur & inuitat: eadem verò ratione non potest actio mala Deo tribui, quia neque eam intendit, neque imperat, sed contra potius vetat, improbat, dissuadet, atque ab ea deterret, & auertit. Itaque non solum turpitudine peccati, sed ipsum etiam, quod materiale Theologi vocant, si vt tale est, in specie consideretur, Deo tribuendum non est, cum Deus (vt diximus) non solum turpitudinem, sed etiam actiones ipsas turpes auerferetur, & lege sua prohibeat. Ex his facilè erit ad quinque argumenta initio capituli proposita respondere.

P R I M V M argumentum erat, Qui est causa causæ, est etiam causa causati, Deus autè est caus-

A sa causæ, id est, actionis, ex qua deformitas peccati exoritur, igitur est causa ipsius deformitatis. **R E S P O N D E O**, propositionem illam, Quod est causa causæ, est etiam causa causati, vt plurimum nõ habere locum in causa vniuersali, quæ adhibet influxum quandam communem, & indifferentem ad multa. Nam sæpe accidit, vt causa secunda egrediat ab ordine primæ; vel vt defectus sit in secunda causa, & non in prima; vel vt defectus oriatur ex re, vt est talis in specie, quod habet à secunda causa, & non à primæ; ac per hoc multis modis fieri potest, vt causa vniuersalis sit causa causæ, & tamen non sit causa causati.

B Hinc S. Thomas in 1. 2. q. 79. ar. 1. docet, non rectè concludi, Deum esse causam peccati, quia sit causa voluntatis humanæ, quæ peccatum facit. Non enim voluntas humana peccatum facit, quatenus à Deo facta est, sed quatenus declinat ab ordine Dei, & nos suprã demonstrauius, deformitas peccati non posse tribui Deo, tum quia defectus est in sola causa secunda, tum quia deformitas illa sequitur actionem, vt est talis in specie, quam habet à secunda causa: qua etiam ratione monstra, quæ sunt peccata naturæ, non tribuuntur causis vniuersalibus, sed solum proprijs, & particularibus.

C **A L T E R V M** argumentum erat; Qui sciens & volens est causa actionis, cum qua est annexa deformitas, verè ac propriè peccat; Deus sciens, ac volens est causa actionis, cum qua est annexa deformitas; igitur Deus verè, ac propriè peccat. **R E S P O N D E O**, propositionem esse veram de causa particulari actionis, non de vniuersali, qualis est Deus. Quoniam causa vniuersalis est causa actionis per influxum quandam generalem, & indifferentem, ex quo non potest sequi actio deformis, nisi causa secunda abutens influxu illo bono, eum detorqueat ad malum. Itaque Deus sciens, & volens causa est actionis, quæ, quod attinet ad influxum ipsius, bona est, & simpliciter bona esset, nisi per influxum secundæ causæ corrumperetur.

D **T E R T I V M** argumentum erat; Qui sciens, & volens cum aliquo ad actionem malam concurrat, is particeps criminis esse videtur: Deus autem sciens, & volens concurrat cum omnibus, qui peccant, ad eorum malas actiones: Deus igitur particeps esse videtur omnium criminum, qui ab hominibus perpetrantur. **R E S P O N D E O**, propositionem esse veram de ijs, qui concurrunt vt causæ particulares, ij siquidem verè concurrunt ad actionem malam. Deus autem, & cæteræ causæ vniuersales non concurrunt propriè ad actionem malam: sed ad actionem indifferentem ex se, vt suprã satis explicuimus.

E **Q U A R T V M** argumentum erat, Deus concurrat ad actiones intrinsecè malas, à quibus deformitas nullo modo separari potest, igitur Deus, vt est causa actionis, ita est causa deformitatis. **R E S P O N D E O**, Actiones intrinsecè malas nullas esse, nisi vt sunt determinatæ, & tales in specie; nam entitas ipsa odij Dei, si per se consideretur, non est mala, sed solum vt est talis entitas, Deus autem (vt sæpe diximus) non est causa specificans actionem, cum sit causa vniuersalis, & ex se indifferens ad vnã actionem, & ad contrariam.

Q U I N T V M argumentum erat; Nulla est ratio, cur homo dicatur peccare, & non Deus cum eandem actionem vterque sciens, & volens faciat. **R E S P O N D E O**, iam rationem esse allatam, quia videlicet ad actionem illam Deus cõcurrat vt causa vniuersalis, homo vt causa particularis.

LIBER TERTIVS

DE STATV PECCATI,

Qui est de peccato primi hominis.

DISPVTATVM est libro superiore, de causa peccati primi hominis primaria; nunc de ipso peccato differendam erit. Ac PRIMVM de tentatione prauia; DEINDE de ipsa culpa; TVM de penitentia; POSTREMO de pœna, & consequentibus malis.

CAPVT PRIMVM.

De tentatione, que peccatum primorum parentum præcessit, quodque primi parentes verè peccauerint.

DE TENTATIONE primorum parentum primo quæri potest, An omnino tentari potuerint primi illi homines ad peccandum. Non enim desuerunt hoc nostro sæculo, in quo nullus cogitari potest tam absurdus error, qui non continuò patronos inueniat, qui asseruerint, primos parentes neq; peccasse, neq; peccare potuisse, ac ne tentationi quidem, quæ ad peccandū inducat, obnoxios vlla ratione fuisse. Nam vt Lutherus refert in comment. i. c. Gen. inuenti sunt, qui dicerent, præceptum datum à Deo primis hominibus, vt deligno scientiæ boni, & mali nō ederent, non fuisse legem, sed admonitionem tantum, qualia sunt præcepta medicorū, cū aliquid noxium prohibent. Quod quidē confirmabāt argumēto ex principijs Lutheranis satis aptè deducto, quia videlicet lex iusto non est posita, sed peccatori, vt Apostolus scribit i. Timot. i. primi autem homines in paradiso degentes iusti erant omnium consensu. Et quoniā vbi nō est lex, nec præuaricatio esse potest, vt idem Apostolus docet Rom. 4. colligebant, primos homines, cū pomū vetitum gustauerunt, non incidisse, neq; incidere potuisse in præuaricationem, ac per hoc nec in peccatum, cū peccatum sit *ἀνομία*, id est, præuaricatio legis, teste Ioan. in i. ep. c. 3. Sed hic error adeo crassus, & absurdus est, vt vix refutatione indigeat.

PRIMVM enim, præceptū illud de pomo vetito verā fuisse legem, & primos parētes pomo illo degustato verè, grauitate que peccasse, testis est pœna, quæ pomi esum cōsequuta est. Cur enim de paradiso expulsi, à ligno vitæ exclusi, mortis necessitate constricti, atq; ad victū cum dolore, & labore quærendum dānati sunt, si nihil peccauerunt? Quod si fortè respondeant, mortis necessitatē, & ærumnas cæteras ex natura pestiferi illius cibi, nō ex peccati merito, aut ex sententia iusti iudicis manasse: occurret Scriptura diuina, quæ responsionem istam refellat. Eccles. 25. *Amuliere initium peccati, & per illam morimur omnes. Rom. 5. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Rom. 6. Stipendiū peccati mors. Ro. 8. Corpus quidē mortuum est propter peccatum.* Vides igitur, mortem non ex natura ligni scientiæ boni & mali, sed ex peccato natam.

DEINDE lignum scientiæ sine dubio bonū erat; nam *vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona.* Gen. i.; Non igitur ex natura ligni illius tanta mala nasci poterant, quibus præsertim obruerentur innocentes.

AD HÆC immortalitas primorum hominum in paradiso (vt in lib. de statu innocentiae demonstrauimus) non erat homini naturalis, sed ex gratia, & amicitia diuina pendebat, non igitur eam natura ligni alicuius, sed sola culpa, & auersio ab amicitia, & gratia Dei corrumpere poterat.

A Quod si fortè aduersarij Scripturas contemnant, quamuis ad veritatē oppugnandam earum testimonij abuti voluerint: ex peccatis, quæ in præsentia ab hominibus cōmittuntur, eorū error manifesta ratione vincetur. Si quidē ex eo quod ipsi docēt, primos homines, nō peccasse, quia legē non habuerūt, cum essent iusti: sequitur, nullos homines peccare, quin etiam fieri non posse, vt vlli homines peccent. Nam si peccatū prærequirit legem, cū peccatū sit præuaricatio legis: & lex prærequirit peccatum, cū lex iusto non ponatur, sed peccatori; ergo peccatū semper prærequirit peccatū, nullum igitur fuit primum peccatum. Et si primum non fuit, vnde cætera extiterunt? Quare necesse est, vt vel fuerit lex ante peccatum, & falsa sit aduersariorū opinio; vel certè nulla sint, nec fuerint vnquam in mundo peccata, qui nulla sint, nec fuerint vnquam in mundo peccata, qui est error Libertinorum, quorum impudentia, (vt diximus lib. superiore) non argumentis, sed tormentis, & supplicijs tantum coërcenda esset.

B Quorsum enim rationibus cū ijs agatur, qui rationem ipsam negant, & Religionem, ac Rēpublicam, omnem fidem, & omnia iura simul euertunt? & sanè credibile est, eos, qui Luthero auctore, peccatū primorū hominum negāt, de grege esse Libertinorum, quos Lutherus ipse, & Caluinus imprudētes genuerūt. Et viderint ipsi quæ aequitate oppugnēt, quos ex schola sua prodijisse negare non possunt, & quorum argumenta, si sibi ipsi repugnare nolūt refutare non queunt. Nam certè argumentum illud, lex iusto non est posita, primi homines iusti erāt, igitur lex illis nō fuit posita. Lutherus loco citato multum laborat, vt soluat, & multis frustra consumptis verbis verè non soluit. Summa solutionis eius est, quod Apostolus i. Tim. i. loquatur de lege lata post peccatum, ac de ea verè dixerit, legem iusto non esse positā, sed peccatoribus: esse autem aliam legem ante peccatum latam, & eam ad iustos pertinere.

C At concedet aduersarius, Apostolum loqui de lege post peccatum lata, sed argumentū iterum texet hoc modo; Post peccatū lex lata est propter peccatores, & ideo solis peccatoribus, non autē iustis posita est; igitur quando nulli erāt peccatores, sed iusti omnes, vt in statu innocentiae, nulla lex ferēda fuit. Vel certè hoc modo, lex post peccatum ideo ad iustos non pertinet, quia iusti sunt, nam si peccatores essent, ad eos sine dubio pertineret; Atqui Adā & Heua in paradiso iusti erāt: Igitur lex ad eos minimè pertinebat.

Adde quod distinctio illa de lege ante peccatū, vel post peccatū lata omnino inanis est. Nā inuenimus legē post peccatū latam, quæ iustis data est; lex enim circūfusione post peccatū, data est Abrahamo viro iusto, & eius posteritati, vt esset signaculū iustitiæ fidei, Ro. 4. Inuenimus etiā legē ante peccatū latam,

quæ non minus ad peccatores, quàm ad iustos pertineat, lex enim, quæ naturalis dicitur, ab ipfa hominis creatione cœpit, quippe quæ in corde omnis hominis ratione vtentis fcripta est; & ea fine dubio tam iustos, quàm peccatores obligat. Frufta igitur fcribit Lutherus, legem datam post peccatum ad peccatores, legem datam ante peccatū ad iustos pertinere. Sed loci Paulini explicationem, Luthero dimiffio, à fanctis Patribus, Ambrosio & Auguftino fumamus.

S. AMBROSIVS in expositione Pfal. 36. tractans vericulum illum; *Lex Dei eius in corde ipsius*, docet verba Apostoli (Iusto non est lex pofita, fed iniuftis & peccatoribus) debere intelligi de renouatione legis, quæ fit quādo fcribitur in tabulis, aut libris. Lex enim non ponitur in tabulis propter iustos, qui legem feruant, & eam in corde fideliter retinent, iuxta verba Pfalmi, *lex Dei eius in corde ipsius*; fed propter peccatores, qui legis obliuifcuntur, & ita viuūt, ac fi legem non haberent. Vnde idem Apostolus cū ait, fed iniuftis, Græcè pofuit, *ἀνομοῖς*, id est, ex legibus, fiue legis præuaricatoribus. Ex quo apertè significauit, legem non ideo poni iniuftis, quia non tenerentur etiam antea lege, fed quia obliuifcuntur legi, nec ideo non poni iuftis, quia iufti carere debeāt lege, fed quia legem in corde fe habere opera bona teftantur. Potuit igitur primis hominibus in ftatu innocentia dari lex tum naturalis, tum etiam pofitiua, fed non fuit opus renouatione, aut descriptione in tabulis lapideis. Quod propter iniquos postea factum est, vt peccatum cognofceretur, vt Apostolus difputat Rom. 7.

S. AVGVSTINVS lib. de fpiritu & littera c. 10. hunc eūdem locum Apostoli ex c. 1. prioris ad Tim. *Iusto non est lex pofita, fed iniuftis*, vult fimilem esse locis illius eiusdem Apostoli: *Non estis sub lege fed sub gratia*, Rom. 6. & *Si fpiritu ducimini, non estis sub lege*, Gal. 5. quæ loca non significant, iustos non teneri legibus, vel non peccare, fi legem non feruent, fed non habere legem fuprà fe, quali ceruicibus imminentem, & flagello minantem, ac terrentem, vt habent iniufti, qui timore pœnæ bonum operantur. Operantur enim iufti bonum amore iuftitiæ, ac libenti animo, operantur etiā fi lex non effet, vel pœnam nullam minaretur. Quocirca in lege potius funt, quàm sub lege, vt Apostolus de fe loquitur 1. Cor. 9. vbi dicit, *fe sub lege non esse, vt tamen sine lege Dei non esse, fed in lege esse Christi*. Sic igitur primi homines in paradiso, quamdiu innocentiam conseruarunt, sub lege non erant, neque lex eis pofita, id est, quasi iugum nolentibus impofita erat, cū tamen sine lege non effent, fed in lege creatoris effent.

CAPVT II.

Cur Deus permiferit tentari hominem, quem sciebat cafurum.

CVM fatis iam constet, primos homines tentatores, & tentatione deuictos fuisse: fequitur alia quæstio, cur Deus tentari eos voluerit, aut permiferit, quos non ignorabat tentatione vincendos.

Noti funt errores Zuinglij, Caluini, & eorum qui Zuinglijani, & Caluiniani potius, quàm Christiani, & Catholici dici voluerunt. Nam (vt in lib. fuperiore docuimus) placuit nouatoribus istis, afferere Deū voluiffe, ac decreuiffe, vt primi homines laberentur, & ideo non solum permissione, fed etiam voluntate, & ordinatione Dei fuisse tentatos. Porro lapsum primorum parentum voluit Deus, fi Zuinglio credimus, quia necessarium erat peccatum, vt iuftitia ab homine cognofceretur, cū cōtraria ex con-

A trarijs innotescant, vel (fi credimus Caluino) quia non poterat Deus aditum patefacere misericordia, & iuftitiæ suæ, nisi homo per peccatum miser, & supplicio dignus efficeretur. Sed hæc iam refutata funt lib. fuperiore, & nos magis credimus Apostolo Petro dicenti, Deum neminem velle perire 2. Pet. 3. & coapostolo eius affirmanti: Non esse faciendā mala, vt veniant bona, Rom. 3. & sapienti concionanti, Deo non esse necessarios peccatores, Eccl. 15.

His igitur dimiffis S. PROSPER lib. 2. de vita contemplatiua, c. 19. videtur in ea fuisse sententia, vt existimaret, primos homines ante tentationem in superbiam quandam elatos, occultè peccasse, & ideo permiffos fuisse tentari in pœnam peccati: *Non tentarentur, inquit, nisi deserti, nec desererentur, nisi ipsi prius deseruiffent Deum, &c.* Quod idem videtur dicere S. AVGVSTINVS lib. 11. de Genesi ad litteram, c. 30. vbi sic loquitur: *Quādo his verbis crederet mulier, nisi in esset menti quadam de se superba præfumptio, quæ per illam tentationem fuerat conuincenda & humilianda?* At hæc opinio falsa esse conuincitur, tum ex fcriptura, quæ dicit diabolom fuisse homicidam ab initio, Ioan. 8. non autem ipse occidiffet, si iam antea primi homines per superbiam periiffent: tum ex eo, quod occasionem superbiendi primi homines habuerunt ex promiffione illa, eritis sicut Dij.

C Porro S. Augustinus loco citato, non loquitur absolute de tentatione, fed de tentatione vincente. Quod apertius fcripsit lib. 11. de Genesi ad litteram, c. 5. his verbis: *Nec arbitrandum est, quod esset hominē deiecturus iste tentator, nisi præcessiffet in anima hominis quadam elatio comprimēda, vt per humiliationē peccati, quæ de se falso præfumpferit disceretur.* Itaque superbia illa occulta non fuit causa, cur Deus permiferit hominem tentari, cū tentatio superbiam præcessiffet, fed cur permiferit induci in tentationem, siue à tentatore perducī in apertā inobedientiam. Fortasse etiam verba S. Prosperī eodem modo intelligi poffunt, quo S. Augustini verba intelligenda esse diximus. Sed quicquid de hoc fit, illud cōstat, non fuisse peccatum causam permissionis tentationis.

D Hac igitur opinione reiecta S. AVGVSTINVM audiamus, qui TRIA quædā docet: PRIMO, nullam feciffet Deum iniuriam homini, quod eum à diabolo tentari permiferit, cū eum tantis viribus instruxerit, vt facile potuerit aduersariū superare: SECUNDO, primariam causam huius permissionis Deo soli esse notam. TERTIO, rationes illas probabiliter reddi poffe, quia id requirerent omnipotentia, prouidentia, misericordia & iuftitia Dei, pulchritudo vniuersi, & ipsa hominis gloria, atque vtilitas.

Non feciffet Deum iniuriam homini, docet Augustinus, li. 14. de ciu. Dei. c. 27. *Cur non permitteret, inquit, vt ab Angelo malo primus homo tentaretur, quādo quidem sic erat institutus, vt si de adiutorio Dei fideret, bonus homo malum Angelū vinceret?* Et lib. de corrept. & grat. c. 12. *Ille Adam, inquit, terrente nullo, & insuper contra Dei terrētis imperium libero vsu arbitrio non stetit in tanta felicitate, in tanta non peccandi facilitate. Et infra: Tales vires habebat eius voluntas, quæ sine vilo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupifcentialiter resistebat, vt digne tāta bonitati, & bene viuendi felicitati perferendi committeretur arbitrium. Et infra: Fortissimo (Adamo videlicet) dimiffit atque permiffit facere quod vellet; infirmis seruauit, vt ipso donare inuictiffimè quod bonū est, vellēt, & hoc deserere inuictiffimè nollent.* Nō igitur iustè queri potuit, Adam, quod à diabolo tētari permiffus fit, cum tanta facilitate de hoste suo triumphare potuerit.

Iam verò primariam causam huius permissionis soli Deo notam esse, docet idem Augustinus lib. 11. de Genesi ad litteram, ca. 4. *Si ergo, inquit, queritur, cur Deus tentari permiserit hominem, quem tentationi, consensurum esse præsciebat, altitudinem quidem consilij eius penetrare non possum, & longè supra vires meas esse confiteor.* Et in epist. 106. ad Paulinum ad similem quæstionem, cur videlicet Deus eos procreet, quos æterno igni damnandos præuidet, respondet: *Deum id facere quia vult, cur autem velit, tu qui es, inquit, qui respondeas Deo? an non habet potestatem signis faciendis vasa, alia in honorem, alia in contumeliam?*

Sed quanquam hæc ita se habent, tamen probabiles sunt rationes illæ, quas paulò antè tetigimus. Ac primum de omnipotètia Dei, quæ in hac permissione perspicitur, ita loquitur August. in li. de corrept. & gratia, ca. 10. *Qui creauit omnia bona valdè, & mala ex bonis exortura esse præsciuit; sciuit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis benefacere, quàm mala esse non sinere.* Idem docet in Enchir. cap. 11.

De prouidentia, idem August. loquitur in lib. 7. de ciuit. Dei, cap. 30. *sic, inquit, administrat omnia qua creauit, vt etiam ipsa proprios exercere, & agere motus sinat.* Ideo igitur permittit Deus primos homines labi, quia ad prouidentiam eius pertinebat, vt homines libero arbitrio præditos, sineret pro arbitratu suo resistere, vel cedere tentatori. Quod idem docet in lib. de corrept. & grat. cap. 10. vbi scribit, Deum sic instituisse angelorum, hominumque naturam, vt primum in ea ostenderetur, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium.

De misericordia, & iustitia loquitur August. loco proxime citato de corrept. & grat. ca. 10. *Deus igitur permisit hominem tentari, quem sciebat esse casurum, quia simul videbat, eo casu se vti posse ad misericordiam, & iustitiam declarandam, dum ex damnata massa alios iuste puniet, alios misericorditer liberabit.*

De pulchritudine vniuersitatis, quæ ex hac permissione confurgit, loquitur idem Aug. in li. 3. de lib. arbit. c. 9. vbi proposita quæstione, *Cur Deus non fecerit, vt nulla creatura ad miseriam perueniret.* Neque enim id aut omnipotens non potuit, aut bonus inuidit. RESPONDET, ordinem creaturarum à summa usque ad infimam gradibus iustis ita decurrere, vt ille inuideat, qui dixerit, ista non esset, inuideat etiam ille, qui dixerit, ista talis esset. Si enim quis diceret, lunam aut omnino non fieri, aut certè æqualem soli fieri debuisse, inuideret non paruum ornatum rerum vniuersitati, sic etiam qui diceret, animas rationales aut creandas non fuisse, aut ita creandas vt nunquam peccarent, ita vt nulla esset anima, quæ peccando misera fieret, is inuideret ornatum aliquem mundo. Siquidem anima illa, quamuis misera, melior est quolibet corpore, & ornat locum, in quo à Deo pro merito suæ actionis ponitur.

QUEMADMODUM, vt idem Aug. ait, nihil est in domo nobilius homine, nihil abiectius cloaca, & tamè seruus in peccato tali deprehensus, vt mundandæ cloacæ dignus habeatur, ornat eam etiam turpitudine sua, & vtrumque horum, id est turpitudine serui, & mundatio cloacæ iam coniunctum, & redactum in quandam sui generis vnitatem, ita dispositæ domui coaptatur, auque subtextitur, vt eius vniuersitati ordinatissimo decore conueniat. Sed quamuis ex peccato omnipotentia Dei id bonum eliciat, atque inde rerum vniuersitatem exornet: non tamen propterea, aut peccata necessaria fuerunt, aut non potuit Deus angelos, atque homines omnes à peccato, & miseria

liberare, non enim peccata aut miseria ordinem vniuersitatis exornant, sed angeli, aut animæ, quæ pro merito culpæ ordinantur ad pœnas: neque Deo deesse poterat ratio exornandi rerum vniuersitatem, si nullus angelus, & nullus homo peccare voluisset, quemadmodum (vt ibid. August.) si seruus peccare nolisset, non defuisset domesticæ disciplinæ alia p. ouisio, qua cloacæ, & loca cætera mundarentur.

Itaque sic fecit ad rerum pulchritudinem, vt Deus permiserit tentari primos homines, quos casuros esse præuiderat, vt tamen alio modo rerum pulchritudini consuli potuerit, si aut homo non fuisset casurus, aut Deus id quod futurum præuiderat, permittere nolisset, de qua re vide eundem August. lib. 3. de libero arbitrio. cap. 12.

Supereft VLTIMA ratio, quæ ab ipsius hominis utilitate sumitur. PRIMVM enim (vt August. scribit lib. 11. de Gen. ad litteram, c. 4.) non videtur magnæ laudis fuisse futurum hominem, si propterea posset benè viuere, quia nemo malè viuere suaderet. DEINDE perspiciebat Deus valdè utile id futurum ad eruditionem sanctorum; nimirum vt casus primi hominis præberet futuris sanctis contra cupiditatem dubitationis exemplum, & incuteret contra superbiam timorem pium (vt ait S. August. in eodem lib. cap. 6.) AD HÆC permisit Deus tentationem, & casum primi hominis, quia præsciuit erat, quod ab eius semine adiuto sua gratia, ipse diabolus fuerat sanctorum gloria maiore vincendus, vt idem loquitur August. li. 14. de ciu. Dei, c. 27. DENIQUE addere possumus, occasione peccati primorum hominum Christum nobis donatum, per quem maiora Dei munera suscepimus, quam ea fuerint, quæ per Adam amissimus. Nam (vt Apostolus testatur Rom. 5.) *Vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia.* Et: *Non sicut delictum, ita & donum. Validius, inquit S. Leo serm. 12. de passione Domini, donum factum est libertatis, quam debitum seruitutis.* Et, vt idem ait in serm. 3. de Pentecoste: *si homo diabolica fraude deceptus, à lege sibi posita, per concupiscentiam non deuiasset, creator mundi creatura non fieret.* Quod etiam docet S. August. serm. 9. de verbis Apostoli, cum ait: *Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores saluos facere.* Itaque Ecclesia cum exultatione, & gratiarum actione in vigilijs paschalibus canit, ô felix culpa, quæ talem, ac tantum meruit habere redemptorem.

CAPVT III.

De serpente, qui Henam seduxit, quod verum & naturalis fuerit serpens, quodque per eum diabolus sit loquutus.

SEQUITUR vt de primorum hominum tentatore pauca dicamus, præsertim cum & hanc doctrinam partem hæretici variè deprauarint.

Antiquissima hæresis à Græca voce *ὄφεις*, quæ serpentem significat, Ophitarum fuit, cuius meminerunt, Irenæus lib. 1. de hæres. cap. 34. Tertull. in lib. de præscript. aduersus hæreticos, cap. 47. Clemens Alexandrinus lib. 7. Stromatum, Epiphanius hæresi 27. Hieronymus in dialogo aduersus Luciferianos, August. in lib. de hæres. ca. 17. Philastrius, Theodor. Damasc. & alij, qui de hæres. scribunt. Hi docebant, sapientiam Dei serpentem illum esse, qui primorum hominum oculos aperuit, vt bonum, malumque dignoscerent. Idque fecisse in odium creatoris, cui ipsa contraria esset.

Eundem errorem postea docuit etiam Manichæus (Augustino teste in lib. de hæres. c. 46.) qui serpentem illum Christum esse volebat. Origenes etiã more suo ad allegoriam omnia, quæ absurda illi videbãtur transferens, per serpentem delectationem intelligi voluit. Primo enim delectatio sensum quasi Heuam, titillat & seducit. Deinde sensus mentem, hoc est, Adamum ad consentiendum, & peccandum inflẽctit. Vide Ambrosium lib. de paradiso cap. 2. vbi hanc sententiam, tacito nomine Origenis refert. Nec defuerunt (teste Procopio in commentario tertij capitis Geneleos) qui asseruerunt diabolum induisse corpus phantasticum ad similitudinem serpentis. Iulianus denique (vt est apud Cyrillum lib. 3. in Iulian.) narrationem Moysis de serpente fabulosam, omnino fuisse cõtendit, eo præsertim nomine, quòd serpens humana voce loquutus fuisse perhibeatur.

Cæterum verum illum, & naturalem serpentem fuisse, sed per eum diabolum esse loquutum, tam ex litteris sacris perspicuum est, vt vix vlla probatione opus esse videatur. Nam quæ dicuntur ca. 3. Gen. de pœna serpentis, quod maledictus sit super omnia animantia, & bestias terræ: quod super pectus suum gradiatur; quod terram comedat; quod inimicitia perpetua sit inter filios Heuæ & serpentes; apertissimè in verum & naturalem serpentem quadrat vt notum est; in sapientiam Dei, vel delectationem nulla ratione conueniunt. Quocirca summo consensu sancti Patres docent, verum illum fuisse serpentem, vt Chrysof. hom. 16. in Gen. Basilius in oratione quod Deus non sit auctor malorum. Epiphanius in hæresi Ophitarum, Augustinus lib. 11. de Genes. ca. 2. & alij.

Non autem ipsum per se mutum serpentem, sed diabolum per eum esse loquutum, testatur liber Sap. cap. 2. his verbis: *Deus creauit hominem inextinguibilem, & ad imaginem similitudinis sue fecit illum: inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Testatur etiam Christus Io. 8. cum ait: *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non stetit.* Homicida enim ab initio non aliter fuit, nisi quia primos homines, vt loquitur S. Leo, veneno suæ mortificauit inuidiæ. Testatur quoque S. Ioan. in Apocalypsi c. 20. vbi non alia de causâ diabolum vocat *serpentem antiquum*, nisi quia diabolus initio serpentem induit. Testantur denique omnes Patres, tum ij, qui librum Geneleos interpretantur, vel quæstiones in eum scripserunt, vt Hieronym. Theodoret. Eucherius, Beda, Rupertus, Chrysof. & August. tum etiam Cyprianus in serm. de zelo & liuore, Basilius in oratione, quòd Deus nõ sit auctor malorum, Ambrosius in li. de paradiso, Cyrillus li. 3. in Iulianum, & alij passim.

Quod verò Iulianus serpentem loqui potuisse, fabulosum putat, rectè reprehendit Cyrillus loco notato, cum apud Ethnicos, quorum opiniones Iulianus sequi se fatebatur, & equi, & fluuij aliquando loquuti esse credantur: cæterum apud Christianos non existimantur animantia bruta per se loqui posse, sed posse tamen spiritus angelicos siue bonos, siue malos id per ora bestiarum facillè præstare. Non solum enim serpens dumtaxat spiritu diaboli plenus loquutus est, sed etiam asina Balaã, bono angelo eam mouente, hominis voce loquens prohibuit prophetæ insipientiam, vt loquitur S. Petrus in epist. posteriori cap. 2. & nota est hist. ex cap. 22. Num.

VNA superest dubitatio, An diabolus sponte sua serpentem elegerit, per quem Heuam seducere conaretur, an aliam bestiam non sit à Deo permittens as-

sumere, quàm serpentem. S. Ioan. Chrysofotomus hom. 16. in Genesim, scribit diabolum de industria serpentem elegerisse, quòd is aptissimus videretur ob naturalem suam calliditatem ad insidias mulieri faciendas.

SED probabilior videtur sententia S. Augustini lib. 11. de Gen. cap. 3. qui docet, Satanam non fuisse permittum alio instrumẽto vti, quàm serpentis ore. Cum enim mens diaboli eò tenderet, vt seduceret, facilius sperare potuit se consequitur quod quærebat, si insidias tegetet, quàm si aperiret. Tegetet autem si columbam aut ouem assumeret, quæ sunt animalia naturæ simplicis & innocentis. Sed voluit Deus, vt si diabolus hominem tentare vellet, id non faceretur nisi per serpentem, vt sicut diabolo permittebat tentare, ita hominem admoneret ex ipsa forma serpẽtis, quem callidum animal esse non ignorabat, vt caueret insidias. Quod verò, S. Chrysof. dicit, diabolum quæsiuisse idoneum animal ad insidias faciendas, locum haberet, si ea calliditate, quæ naturaliter in serpente inest, Heua decipi potuisset; sed cū non serpentis muti, sed diaboli ipsius astutia necessaria fuerit ad hominem seducendum, æquè potuit diabolus per serpentem, ac per columbam, & (vt diximus) occultiore consilio, ac maiori fraude per columbam negocium seductionis peragere.

CAPVT IV.

Primum peccatum parentum primorum fuisse superbiam.

DISSERVIMVS de tentatione; nunc de ipso peccato differendum est, ac prima se offert illa quæstio, quodnam fuerit primorum hominum primum, & principale peccatum.

Non defuerunt ex veteribus, qui sentirent, in eo peccasse primos homines, quod anteuertent vsum ligni scientiæ boni & mali, vt S. Augustinus refert lib. 11. de Genesi ad litteram, c. 41. quorum sententia, si mysticè accipiatur, fortasse non improbanda erit. Fieri enim potest, vt per lignum scientiæ cõtemplationem aliquam significatam esse velint, quæ solis beatis congruat, ac per hoc non ante tempus debitum appetendam: sic enim interpretatur arborem scientiæ S. Gregorius Nazianzenus oratione de Natali Domini, & orat. 2. de Pascha.

SED certè ad litteram ea sententia vera esse non potest. Neque enim Deus ad tempus eum ligni scientiæ prohibuit, sed in perpetuum, cum ait, *Quacunque die comederis ex eo, morte morieris.* Minus etiam probabilis eorum sententia est, qui teste Augustino in eodem loco, dicebant primum peccatum Adami atque Heuæ fuisse intemperatiam, quòd videlicet ante legitimum tempus vsum coniugij arripuissent, & nuptias suas quodammodo furati essent. Satis enim ex historia sacra constat, Adamum cognouisse vxorem suam, posteaquàm propter peccatum ex paradiso exactus fuisset, vt intelligi potest ex c. 4. Gen. DEINDE non potuit primum peccatum esse intemperantia carnis, cū nulla esset, neque esse posse in statu innocentia concupiscentia carnalis rectæ rationi repugnans, nisi prius ipsa ratio Deo repugnare cœpisset, vt in lib. de statu innocentia demonstrauimus. ADDE, quòd etiam si cõtinuò post creationem suam primi homines, liberis operam dare voluissent, nulla erat lex, qua prohiberetur id facere. Nam neque infantes, aut pueri, sed viribus, & statura perfecti creati fuerant, vt ætas matura expectanda non esset: & iam audierant, *Crescite & multiplicamini*, & Adamus

diuinitus edoctus pronunciauerat, *Hoc nunc os ex offibus meis, & caro de carne mea.* Et, *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori fua.*

Sunt aliæ D v æ ſententiæ, quæ ſanctos Patres habent auctores. Sanctus enim AMBROSIVS in lib. de paradifo, c. 12. ſcribit, peccaſſe Heuam, quòd addiderit aliquid ad verba Domini. Nam cum Deus prohibuiſſet, ne veſcerentur de fructu ligni ſcientiæ boni & mali, alioqui futurum vt morentur: illa retulit, prohibuit ſibi fuiſſe, ne veſcerentur de ligno ſcientiæ, neque illud tangerent, ne fortè morentur. Vbi addidit vetitum fuiſſe contactũ ligni, & abſolutam mortis interminationem reuocauit in dubium per vocem illã (fortè.) S. IOAN. CHRYSOSTOMVS hom. 16. in Genefim ſcribit, initium peccati fuiſſe, quòd Heua cum diabolo colloqui cœperit.

Cæterum ſancti iſti Patres, non videntur accuratè de peccato primæ parentis diſſerere voluiſſe, ſed obiter, ex eò quod acciderat occaſionem accipere admonendi populum, tum vt fideliter, & religioſè verba Dei recitarent, tum vt diligenter, & ſtudioſè malorum colloquia præcauerent. Et quamuis illa additio ad verbum Dei, & colloquium cum diabolo aliquo modo peccata dici poſſint, quia fuerunt occaſiones peccati, quòd poſtea commiſſum eſt: propriè tamen peccata non fuerunt. Nam Heua non mutauit ſententiam Domini, quamuis non totidem verbis illam expreſſerit, ac Deus illam initio pronunciauerat. Neque ſciebat diabolus eſſe, qui ſecũ per ſerpentem loquebatur. Et præterea ſatis inſtructa erat, ac munita gratiæ diuinæ præſidio, vt poſſet tutò cum ipſo etiam diabolo apertè colloqui ſi tentationi eius reſiſtere voluiſſet.

His igitur opinionibus dimiſſis, in quarum refutatione cum hæreticis noſtri temporis conuenimus; videamus, quæ inter nos, & illos controuerſia ſuperſit. MARTINVS LVTHERVS in commentario 3. cap. Gen. contendit, primum peccatum primorum parentum fuiſſe infidelitatem, quòd videlicet non crediderint ſe morituros, ſi fructum illum deguſtaſſent. Id Lutherus probat, tum ex verbis Scripturæ, tum ex ratione. Nam Scriptura Gen. 3. refert, ſerpentem hoc potiffimum perſuadere conatum eſſe mulieri, vt crederet ſe non morituram: & mulierem non prius auſam reſpicere poma illius arboris, ac multò minus decerpere, quàm auდიſſet; nequaquam moriemini. Scit enim Deus, quia quacunque die comederitis, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut Dij ſcientes bonum & malum. Ratio autem id ſuadet, vt ſicut initium, & radix iuſtitie eſt fides, ita radix & initium peccati ſit infidelitas.

Eadem eſt ſententia Io. CALVINI, qui lib. 2. Inſt. cap. 1. §. 4. ita breuiter explicat ſententiam ſuam. *Infidelitas radix defectionis fuit. Hinc autem emerſit ambitio, & ſuperbia quibus annexa eſt ingratiſudo.* Et infra: *Infidelitas ambitioni ianuam aperuit: ambitio verò contumacia fuit mater.* Et rationem hanc reddit: quia nunquam repugnare Dei imperio auſus fuiſſet Adam, niſi eius verbo incredulus.

At ſententia Theologorum Catholicorum communis eſt, primum peccatum Heuæ fuiſſe ſuperbiã. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 163. & Theologos cæteros in 2. ſent. diſt. 21. & 22. De Adamo S. Bonauentura & Scotus loco citato exiſtunt, primum eius peccatum fuiſſe inordinatum amorem erga coniugem, amorem autem non carnalis concupiſcentiæ, ſed humanæ amicitie. S. verò Thomas loco notato, vtriuſque parentis primum peccatum docet fuiſſe ſuperbiã, quæ ſententia omninò recipienda eſt. Nam & cum diuinis litteris & cum testimonijs Pa-

trum, & cum ipſa ratione maximè congruit.

A Incipiamus à Scripturis, Eccl. 10. *Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo, quoniam ab eo, qui fecit eum, receſſit cor eius.* Et rurſum: *Initium, inquit, omnis peccati ſuperbia.* Quo loco duobus argumentis ſapiens oſtendit, ſuperbiã eſſe vitium maximè deteſtabile. PRIMVM, quia principium ſuperbiæ humanæ, id eſt, primus actus ſuperbiæ hominis apparuit in illa defectione primi hominis, qui à Deo, qui eum recens creauerat, ſponte receſſit, nolens ſubijci eius imperio. DEINDE, quia illa primi hominis ſuperbia fuit initium omnis peccati; ſiue omnium peccatorũ quæ ab hominibus commiſſa ſunt, & quotidie committuntur. Quod idem confirmat Tobias illis verbis, quæ habentur c. 4. *Superbiã nunquam in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas. in illa enim initium ſumpſit omnis perditio.* Quamuis enim hæc loca referri poſſent ad peccatum Angeli, quod fuit abſolutè omnium primum, tamen credibilis eſt Eccleſiaſticum, & Tobiam reſpexiſſe ad primum peccatum primorum hominum, quod notius erat vulgo, quàm peccatum Angeli.

B Ad hæc B. Paulus c. 5. epiſt. ad Rom. *Sicut, inquit, per inobedientiam vnus hominis, peccatores conſtituti ſunt multi, ita per obedientiam vnus hominis, iuſti conſtituentur multi.* Quo loco Apoſtolus loquitur de peccato Adami potius, quàm Heuæ, ſiquidem in *Adamo omnes moriuntur.* 1. Cor. 15. Et per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt. Rom. 5. Et loquitur de primo peccato, non de cæteris, quæ poſt primum commiſit, nam per primum peccatum amiſit gratiam Dei, & originale iuſtitiam, cuius priuatio eſt in eius poſteris originale peccatum. Porro actus primus ſuperbiæ eſt, nolle ſubijci imperio, & præceptis alterius, quæ propriè dicitur inobedientia; ſicut è cõtrario humilitatis eſt, ſubijci imperio, & præceptis aliorũ, quæ propriè dicitur obedientia. Hinc legimus Eccl. 10. *Initium ſuperbiæ hominis apoſtatare à Deo.* Quod non ita accipiendum eſt, quaſi apoſtaſia ſit prior quàm ſuperbia, ſed ſignificat Eccleſiaſticus primam partem, ſiue primum ſuperbiæ actum fuiſſe nolle parere Deo, vt S. Thom. rectè exponit in 2. 2. q. 162. art. 7. ad 2. hinc etiam Hier. 2. dicitur homini: *A ſeculo confregiſti iugum meum, rupiſti vincula, dixiſti non ſeruiam.*

C S. etiam AVEVSTINVS pro eodem habet ſuperbiã, & inobedientiam; humilitatem, & obedientiam, li. 14. de ciuit. Dei, c. 13. *Bonum eſt, inquit, ſurſum habere cor, non tamen ad ſe ipſum, quod eſt ſuperbia, ſed ad Dominum, quod eſt obedientia, quæ niſi humilium eſſe non poteſt.* Et in eodem modo, *Melius eſſe poſſent Dei ſummo veroque principio cohærendo per obedientiam, quàm ſuum ſibi exiſtendo per ſuperbiã.* Quo loco opponit Auguſt. tanquam contraria, obedientiam & ſuperbiã, quia videlicet inobedientia eſt quædam ſuperbia, & obedientia quædam humilitas. Et li. 8. de Geneſi ad litteram. 14. *Nec fieri poteſt, vt volũtas propria non grandi ruina pondere, ſuper hominem cadat, ſi eam voluntati ſuperioris extollendo præponat. Hoc expertus eſt homo contemnens præceptum Dei, & hoc experimento didicit, quid intereſt inter bonum & malum, bonum ſcilicet obedientie, malum autem inobedientie, id eſt, ſuperbia & contumacia.* Apoſtolus igitur conſiderauit, peccatum primi hominis cepiſſe ab occulta inobedientia, qua in ſuperbiã elatus, non imperio Dei ſubijci, ſed in ſua poteſtate eſſe dilexit, & inde erupiſſe in apertam inobedientiam: qua fructum vetitum guſtare præſumpſit; & ideo propriè, & aptiſſimè dixit, per vnus inobedientiam multos peccatores eſſe conſtitutos.

Quod fi primum peccatum hominum primorum fuiffet infidelitas, aut amor coniugis, non verè, aut certè non propriè S. Paulus illud peccatum inobedientiam appellaffet. Neque enim infidelitas, vel amor coniugis nimius, inobedientia propriè dici potèft: ſuperbia verò quamvis ex ſe latius pateat quàm inobedientia, & non omnis ſuperbia inobediètia fit, omnis tamen inobediètia formaliter ſumpta, ſuperbia eſt, ac per hoc ſuperbia, qua quis contemnit præceptum, nec parere vult legi ſuperioris, propriè contumacia, ſive inobedientia dici potèft. Quemadmodum etiam humilitas, quæ reddit hominem ſubiectum ſuperiori, quoad omnia, latius patet, quàm obedientia, quæ reddit hominem ſubiectum ſuperiori, quatenus aliquid præcipit: tamen quædam humilitas, ea videlicet, quæ hominum præcepto ſuperioris ſubijcit, ſimul & humilitas & obedientia dicitur. Atque hæc de testimonijs Scripturarum.

Probemus nunc testimonijs Patrum, primum peccatum parentum primorum, non infidelitatem, neque aliquid aliud, ſed ſuperbiam fuiſſe. S. BASILIVS in oratione quòd Deus non fit auctor malorù: *Quã obrem, inquit, dolis hominem aggreſſus, eadem ambitionis cupiditate, quam ipſe ab initio habuit, velle ſimilem eſſe Deo, hac rurſus ad decipiendos nos uſus, lignum oftendit, per cuius deguſtationem pollicitus eſt hominem ſimilem fore Deo.*

S. IOAN. CHRYSOST. hom. 16. in Gen. *Igitur, inquit, ut diuinitatem mente ſua imaginata eſt, ad eſum properauit.*

S. AVGVST. lib. 8. de Gen. ad litteram, c. 13. loquès de primo peccato: *Denique, inquit, à peccante nihil aliud appetitù eſt, niſi non eſſe ſub dominatione Dei, quando illud admiſſum eſt, in quo ne admitteretur ſola deberet iuſſio dominantis attendi.* Sed clarius li. 11. c. 30. *Quando, inquit, his verbis crederet mulier à bona atque utili re diuinitus ſe fuiſſe prohibitam, niſi iam ineſſet menti amor ille propriæ poteſtatis, & quædam de ſuperbia præſumptio qua per illam tentationem fuerat conuincenda & humilianda?* His verbis apertiffimè S. Auguſt. refellit ſententiam, quam Lutherus & Calu. tuentur. Illi enim volunt ex infidelitate ſuperbiam natam eſſe, contra autem Sanctus Auguſtinus diſputat, non potuiſſe infidelitatem in animo primæ parentis locum inuenire, niſi in eo ſuperbia præceſſiſſet.

Idem Auguſtinus in Enchir. c. 45. enumerans actus malos, & quaſi partes peccati primi hominis, primo loco ponit ſuperbiam: *Superbia, inquit, eſt illic, qua homo in ſua potius eſſe, quàm in Dei poteſtate dilexit.* Item in li. 14. de ciu. Dei, c. 13. de vtroque primo parente loquens: *In occulto, inquit, mali eſſe cœperunt, ut in apertam inobedientiam laborarent. Non enim ad malum opus perueniretur, niſi præceſſiſſet mala voluntas. Porro malæ voluntatis initium, quid potuit eſſe niſi ſuperbia? initium enim omnis peccati ſuperbia.* Et infrà: *Maniſte ergo, aperto que peccato, ubi factum eſt, quod Deus fieri prohibuerat, diabolus hominem non cœpiſſet, niſi ſi ille ſibi placere cœpiſſet. Hic enim delectauit quod dictum eſt. Eritis ſicut Dij, quod melius eſſe poſſent ſummo veroque principio coherendo per obedientiam, quàm ſuum ſibi exiſtendo principium per ſuperbiam.*

S. LEO ſerm. 5. de Natiu. Domini: *Quid, inquit, ſanandis agris, illuminandis cæcis, viuificandis mortuis aptius fuit, quàm ut ſuperbia vulnera humilitatis remedijs curarentur? Vbi vocat ſuperbiæ vulnera, mala inſlicta humano generi ex peccato Adami. Item in eodem loco, Illi (Adamo) per elationem lapſo dictum eſt, terra es, & in terram ibis. Huic per humilitatem exaltato dictum eſt, ſede à dextris meis, & c.*

A S. PROSPER libr. 2. de vita contemplatiua cap. 19. *Et mihi quidem, inquit, videtur quod non edere de ligno prohibito, niſi concupiſſent; nec concupiſſent, niſi tæti; nec tentarentur, niſi deſerti; nec deſerentur à Deo, niſi ipſi prius deſerent Deum; nec deſerent Deum, niſi ſuperbirent, & ſimilitudinem Dei miſerabiliter appetiſſent.*

S. FVLGENTIVS in lib. 2. de Incarnatione & gratia Chriſti. c. 22. *Quia primus homo in ſuperbiam eſt diabolica perſuaſione deiectus, perdidit humilitatem.*

S. GREGORIVS li. 4. Moral. c. 9. *Duas, inquit, ad intelligendum ſe creaturas fecerat, angelicam videlicet & humanam; utramque verò ſuperbia perculit, atque ab ſtatu ingenua rectitudinis fregit.* Eucherius lib. 1. in Gen. & alij non pauci eodem docent.

B Accedat POSTREMO etiam ratio, nam inter actus malos priores fuerunt interiores, quàm exteriores, tam circa obiectum intelligibile, quàm circa ſenſibile. Cùm enim pars inferior ſubiecta eſſet ſuperiori, nec ab ea deficere poſſet, donec ipſa non deſiceret à Deo; non potuit concupiſcentia ſenſibilis alicuius boni in animo præuolare, niſi prius ipſe animus à Deo auerſus ad infima corruiſſet. Quare fieri non potèſt, ut amor erga uxorem immoderatus, primum peccatum Adami fuerit: nec ſolum de amore carnali concupiſcentiæ loquor, ſed etiam de amore illo ſocialis beneuolentiæ quem Bonauentura & Scotus primum peccatum ſtatuunt. Nam & ille amor rei ſenſibilis erat, videlicet confortij humani, & ſocialis vitæ, quam amittere Adamus nolens, maluit legem Dei transgredi, quàm vitæ ſociam contriſtare.

C Porro inter actus interiores, & circa bonù intelligibile prior eſt actus circa finem, quàm circa media, ſiquidem media appetuntur propter finem, nō contra. Finis autem hominis in malis eſt excellètia propria, quæ ſuperbiæ eſt obiectum. Non igitur infidelitas, aut aliquid aliud, ſed ſuperbia primum peccatum vtriuſque primi parentis fuit.

D Præterea (ut ſententiam Lutheri & Caluini propriè reſellamus) non potuit mens primorum parentum diuino lumine illuſtrata, in errorem induci, niſi antea per auerſionem à Deo lumine illo deſtituta fuiſſet, ut Auguſtinus ratiocinatur, lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 13. *Quemadmodum nemo poteſt credere ſolem non lucere, dum ſolem ipſum reſpicit: ergo infidelitatem primorum parentum auerſio à Deo, & peccatum præceſſit; non igitur infidelitas primum peccatum fuit.*

Ad hæc mater infidelitatis eſt ſuperbia, ut idè Auguſtinus docet in lib. de paſtoribus c. 8. igitur ſuperbia infidelitatem præceſſit. non è contrario, niſi filiam matre antiquiorem faciamus.

E Denique prior in peccatis eſt conuerſio ad bonù creatum, quam auerſio à bono increato: neque enim auerſio per ſe appetibilis eſt, cùm non ſit bona, & ſolum bonum ſit obiectù voluntatis. Itaque quia conuertimur ad bonum creatum, ſequitur, ut auertamur ab increato, non autem primo, & per ſe auerſio ipſa à voluntate eligitur: At non velle Deo credere, qui eſt actus infidelitatis, eſt auerſio quædam à Deo, igitur infidelitas non eſt primus actus malus, ſed alium aliquem priorem quo ad bonum creatum cōuertimur, ſequitur. Quare Scripturæ diuinæ non vno in loco teſtantur, mala opera præcedentia eſſe cauſam conſequentis infidelitatis 1. Timot. 1. *Habens fidem, & bonam conſcientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragauerunt.* Et 1. Tim. 6. *Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam quidam appetentes, errauerunt à fide.*

CAPVT V.

*Soluuntur obiectiones, & explicatur, qua fuerit
superbia primorum hominum.*

SUPEREST obiectiones aliquas soluere, quæ contra ea, quæ capite superiore docuimus, adferri solent.

PRIMA obiectio Lutheri. Satanæ tentatio eo tendebat, vt primum crederet Heua nō esse verū, quod Deus dixerat, morituros videlicet, qui fructum ligni vetiti gustarent, deinde fructum illum gustando legem Dei præuaricaretur, succubuit autem Heua tē-tationi, igitur primum peccauit non credendo, deinde fructum vetitum degustādo. **RESPONSIO.** Satanas non solum ad infidelitatem, & inobedientiā, sed etiā ad superbiam adducere conabatur Heuā. Nam ideo dixit, scit. n. Deus, quia quacunq; die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum & malū. Quare mulier in eo primū à tentatore seducta & deucta est, quod in superbiā elata effectauit esse sicut Deus, sciens bonū & malum; deinde per superbiam excæcata credidit diabolo, & non credidit Deo, & in apertam inobedientiam lapsa est.

SECUNDA obiectio Lutheri & Calu. fides est radix, & origo iustitiæ, ergo infidelitas radix, & origo iniustitiæ. **RESPONSIO.** Ex antecedente ab aduerlarijs posito, sequitur oppositum consequentis. Quia enim fides est origo iustitiæ, sequitur infidelitatem non esse originem, sed finem iniustitiæ. Nam quod est primum in generatione, est vltimum in resolutione. Fundamentum est principium ædificationis, sed euersio fundamenti non est principium, sed finis destructionis. Qui enim ædificat à fundamēto incipit, in tecto definit: qui destruit incipit à tecto, definit in fundamento. Et in animantibus cor primum incipit viuere: vltimum definit viuere. Quare nunquam in Scripturis dicitur, radix omnium malorum est infidelitas, sicut dicitur radix omnium malorum est cupiditas, id est, amor sui, siue propriæ excellentiæ, quæ est superbia. Neque legimus vsquam, initium omnis peccati infidelitas, sicut legimus, initium omnis peccati superbia.

TERCIA obiectio Caluini, Nunquam repugnare imperio Dei ausus fuisset Adam, nisi eius verbo incredulus. **RESPONSIO.** Adam non fuisset ausus imperio Dei manifesto & expresso, quo lignum scientiæ vetabatur, repugnare, nisi verbo eius incredulus: sed nec fuisset verbo Dei incredulus, nisi per elationem à Deo auersus diuina luce destitutus, tenebrescere cœpisset, vt S. August. de Heua scribit, lib. II. de Gen. cap. 30. & lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 13. atque hinc explicari potest alius locus eiusdem S. August. ex lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 17. vbi videtur primum peccatum primorum hominum constituere in infidelitate cūm dicit; *Hoc itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes, & obediētes non committerent, quod eos cogeret experiri, infidelitas & inobediētia quid nocerent.* Solum enim ex hoc loco probatur fuisse in peccato primorum hominum infidelitatem, & inobedientiam, apertam videlicet, quam commiserunt dum lignum vetitum degustarunt: sed non probatur non præcessisse superbiam, & inobedientiam occultam, de qua idem Augustinus loquitur loco citato, in eodem libro cap. 13.

QUARTA obiectio est Bonauenturæ & Scoti, qui adferunt testimonium S. August. ex lib. II. de Genesi ad Litteram, c. 42. & ex li. 14. de ciu. Dei, c. 11. vbi S. Aug. scribit Adamum incidisse in peccatum inobediētiæ ex amore immoderato erga coniugem, ac per hoc primum peccatum Adami fuisse amorem il-

A lum vxoris, non autem superbiā. Ac ne fortè respondeatur, amorem nimium erga coniugem fuisse priorem inobediētia manifesta, non autē inobediētia, vel superbia occulta, notandus est locus adductus ex lib. II. de Genesi ad Litteram, c. 42. vbi August. scribit, Adamum fuisse in statu innocentie, quando vxorem immoderatè amare cœpit, sic enim loquitur: *Adam noluit Heuam contristari, quam credebat possessi-
ne suo solatio contabescere, si ab eius alienaretur animo, & omnino illa interire discordia; non quidem carnis vitium concupiscentia, quam nondum senserat in resistente lege membrorum legi mentis sue, sed amicali quadam beneuolentia, qua plerumque fit, vt offendatur Deus, ne homo ex amico fiat inimicus.* Et cōfirmari potest hoc argumentum ex c. 3. Gen. vbi Deus enumerans peccata Adami, primum ponit, quod auerit vocem vxoris suæ, secundum quod comederit de ligno vetito.

RESPONDEO, S. Aug. vult quidem amorem inordinatum erga vxorem fuisse priorem in Adamo, quàm esset aperta inobediētia, vt loca citata demonstrāt, tamen non vult priorem fuisse, quàm superbiam occultam. Nam li. 14. de ciu. c. 13. cōtrarium in his verbis docet: *Spontaneus est autem iste defectus; quoniam si voluntas in amore superioris immutabilis boni, à quo illustrabatur, vt videret, & accendebatur, vt amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendum auerteretur, & ex hoc tenebresceret & frigesceret, vt vel illa verum crederet dixisse serpentem, vel ille Dei mandato vxoris præponeret voluntatem, &c.*

C Primò igitur secundum Augustinum fuit superbia occulta in animo Adami, deinde vitium inordinati amoris erga vxorem, postremò aperta mandati diuini transgressio. Neque in lib. II. de Genesi ad Litteram, c. 42. dicit S. Aug. Adamum fuisse in statu innocentie, quando immoderatè vxorem amare cœpit, sed dicit, nondum sensisse concupiscentiam carnis repugnantis legi mentis. Potuit enim fieri, vt amissa innocentia, originali que iustitia, non continuo extiterit in carne motus ille pudendus, quamuis continuo existere potuerit. Nam etiam hoc tempore, quo iustitia originali caremus, non semper patimur carnis rebellionem, & Heua non solum per superbiam interiore, sed etiam per exteriorem inobediētiā lapsa fuerat in peccatum, & tamen non continuo sensit carnis rebellionem, alioqui nuditatem suam agnouisset, & erubisset antequàm virum suum ad peccandum induceret.

D **QUINTA** obiectio, quæ Scoti est. Homo prius cognoscit alia, quàm se, ergo prius amat amore amicitie alios, quàm se, ac per hoc prius fuit in Adamo inordinatus amor vxoris, quàm propriæ excellentiæ.

RESPONDEO, Hæc obiectio in multis peccat. Primum enim cum Adam habuerit sententiam infusam à Deo, potuit prius cognoscere se, quam alia. Deinde quicquid sit de alijs rebus, certè prius cognouit se, quàm vxorem, cū aliquanto tempore vixerit, antequam vxor eius existeret. Præterea non est necessarium, vt quod prius cognoscitur, prius ametur, cum possit aliquid cognosci, & non amari, denique mulieris primum peccatum fuit amor proprius, vt Scotus fatetur, cur igitur non potuit etiam primum peccatum viri esse amor proprius?

E **SEXTA** obiectio, Si per superbiam primi homines initio lapsi essent, id profectò accidisset, quia cupierunt fieri sicut Dij, vt Satan illis promittebat. Quæro igitur, an crediderint se posse fieri, sicut Deos, an verò non crediderint: nam si crediderunt, certè in errorem, atq; adeo in infidelitatem prius, quàm in elationem, & superbiam lapsi sunt: si non crediderunt, non apparet quemadmodum appetere potuerint fieri

fieri ficut Dij. Neque enim id appeti potest, quod non posse fieri creditur.

RESPONDEO, S. August. in explicatione Psalm. 68. tractans illa verba: *Quæ non rapui tunc exoluebam, scribit, primos homines rapere voluisse diuinitatem, & perdidisse felicitatem. Quod nõ ita accipiendum est, quasi voluerint mutare naturam, & ex hominibus Dij per essentiam fieri. Nam idem ipse Augustinus in plurimis locis explicat, superbiam primorum hominum in eo sitam fuisse, quod optauerint fieri Dij per imitationem, & similitudinem, vt ficut Deus scit bonum & malum, nec eget aliquo rectore, & gubernatore, nec alicuius potestati subditus est; ita ipsi scirent bonum, & malum, nec Dei prouidentia indigerent, neque illius imperio & potestate subessent. Libro 2. de Genesi contra Manichæos, cap. 15. Videmus, inquit, hu verbis, per superbiam peccatum esse persuasum. Ad hoc enim valet, quod dictum est; Eritis ficut dy. Quid hic intelligitur, nisi persuasum esse, vt sub Deo esse nollent, sed in sua potestate potius sine domino, vt legem eius non obseruarent, quasi inuidentes sibi, ne se ipsi regerent, non indigentes illius interno lumine, sed vrentes propria prouidentia, quasi oculis suis ad dignoscendum bonum, & malum, quod ille prohibuisset. Hoc est ergo, quod persuasum est, vt suam potestatem nimis amarent, &c. Tractat. 4. in epist. Ioan. Contempsit Adam in paradiso positus præceptum Dei, & erexit ceruicem, veluti in potestate sua esse cupiens, & nolens subditi potestati Dei. Idem docet in Enchirid. cap. 45. lib. 8. de Genesi ad litteram, cap. 13. & lib. 11. cap. 30. & libr. 14. de ciuit. Dei, cap. 13. quæ loca capite superiore citauimus.*

Porro initium huius superbiæ potuit esse, ac fuit in homine sine vilo præcedente errore per solam incogitantiam, siue incõsiderationem. Non enim cepit superbia hominum ab illo actu, Nolo esse sub Dei potestate, sed post audita verba diaboli, Eritis ficut Dij scientes bonum & malum (quæ verba mulier ab ipso diabolo, vir à muliere audiuit, ficut è cõtrario, præceptum Dei vir ab ipso Deo, mulier à viro audierat, teste Aug. lib. 11. de Genesi cap. 34.) voluere, cœperunt intra se pulchrum esse non pendere ab alio, & simul cœperunt delectari propria potestate, eam que appetere, ac vehementer placere sibi; & occupati eiulmodi cogitatione, delectatione, ac desiderio, non erexerunt animum ad Deum, neque cogitauerunt, idque fieri posse, neque sibi expedire, atque ita paulatim ad se magis, ac magis conuersi, & à Deo auersi cœcutire cœperunt, & fidem habere verbis Satanæ, & Dei præceptum, minasque contemnere. Sic enim (vt docet August. lib. 14. de ciuit. Dei, c. 28.) gradatim pergitur in via iniquitatis ab amore sui vsque ad contemptum Dei, quemadmodum in via iustitiæ ab amore Dei, vsque ad contemptum sui. Itaque simile videtur fuisse peccatum primum hominum primorum ei peccato, quod à Theologis dicitur delectatio morosa. Neque enim qui circa pecunias, aut dignitates, aut voluptates delectationem morosam habent, statuunt furtis, ambitioni, aut fornicationi operam dare, neque cogitant, fieri ne possint an non, quod animo volunt, sed solùm ea cogitatione delectantur, ac si res ipsa præsto esset, & peccatum non imaginatione, sed opere patraretur.

CAPVT VI.

Primos parentes amiffisse fidem, & qua fuerit eorum infidelitas.

A **D**ISSERVIMVS de superbia primorũ hominum, quam ostēdimus fuisse principium primi peccati & simul explicauimus quamam superbia fuerit. Nunc de infidelitate eorundem breuiter differendũ erit, & simul explicandum, in quo errauerint. Nam etiam si contendimus, primum peccatum primorum hominum non fuisse infidelitatem, non tamen negamus, eos post superbiæ peccatum incidisse in infidelitatem, quæ est communis Patrum sententia.

TERTULLIANVS in 2. lib. aduersus Marcionem, c. 2. *Quis, inquit, dubitabit, ipsum illud Adæ delictum habere in pronuntiatione; quod per electionem suæ potius, quam diuine sententiæ admisit?* **AMBROSIVS** in epist. 33. lib. 5. ad Marcellinam sororem scribens, inducit Deum ita loquentem ad Adamum: *Agnosce esse te nudum, quin bona indumenta fidei perdidisti.* **AVGVSTINVS** in Enchirid. c. 45. enumerans partes primi peccati, primo loco ponit superbiam, secundo infidelitatem: *sacrilegium, inquit, illis est, quia Deo non credidit.* Item li. 14. de ciu. Dei, c. 17. *Hoc itaque cognouerunt, quod felicius ignorarent, si Deo credentes, & obediētes non committerent, quod eos cogeret experiri infidelitas, & inobediētia quid nocerent.* Denique lib. 1. aduersus Iulianum cap. 3. citat Augustinus in eandem sententiam Olympium Episcop. Hispanum.

PROSPER in responsione ad capitula Genuēsium, dubio tertio: *Quid est, inquit, quod eidem naturæ solam fidem non vult esse præceptam, quam nisi primam (Adam) amiffisset, ceteris bonis omnibus nõ careret? Credendo enim Adam diabolo, non credidit Deo.* Et infra: *Quomodo fides in Adam perditæ, in quoquam filiorum eius inueniretur, nisi eam idem spiritus, qui omnia in omnibus operatur, infunderet?* Idem in lib. contra Collatorem, c. 19. *Perdidit, inquit, Adam fidem, perdidit cõtinentiam, perdidit charitatem.* Et ca. 21. *Iustitiam iniquitas depulit, humilitatem superbia destruxit, infidelitas rapuit fidem, captiuitas abstulit libertatem.*

S. LEO ser. 4. de Natiu. Domini: *Homo prius, inquit, innido, & deceptor temere, atque infelicitate credidit.* **S. FVLGENTIVS** li. 2. de incarnatione, & gratia Christi c. 22. *Primus, inquit, homo perdidit fidem, perdis autem fidem, perdidit diuinam protectionem, scriptum est enim, qui non credit Deo, non protegetur ab eo.*

D Sed meritò queri potest, quid illud sit, quod primi homines Deo nõ crediderint. Ac de fœmina quidem duæ sunt opiniones, quidam enim existimant, eam non credidisse, mortem subsequituram, si fructũ arboris vetitæ degustaret, quin potius credidisse, Deum esse mentitum, & ex inuidia prohibuisse fructum illum optimum, & vtilissimum. Et in hunc sensum exponunt verba illa: *Cur præcepit vobis Deus, &c. Et: Nequaquam moriemini. Scit enim Deus, quacunque die comederitis, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dij scientes bonum & malum.* Ita docet **Cyrillus** li. 3. in Iulianum. **Chrysost.** hom. 16. in Gen. **Aug.** lib. 2. de Gen. contra Manich. c. 15. **Rupertus, Rabanus,** & alij permulti in commentario c. 3. Gen.

E Alij volunt Heuã credidisse, non fuisse à Deo prohibitum fructum ligni scientiæ boni & mali: seque ac virum suum non benè intellexisse verba Domini. Atque in hanc sententiam exponunt verba illa: *Cur præcepit vobis Deus, vt non ederetis de omni ligno, &c. Ac si dictum esset, cur præcepisset Deus, vt à fructu alicuius arboris manu abstineretis, càm omnes sint bonæ & salutares? Non est igitur cur ederetis vos morituros, si lignum scientiæ gustaueritis, scit enim Deus eam arborem vtilissimam esse, quippe quæ scientiam augeat, & ideo cùm bonus sit, & vestri curam gerat, nunquam rem tam bonam vobis prohibuisset. Indicat hanc sententiam S. August. lib. 11. de*

Gen. ad litteram, cap. 30. his verbis: *Arbitror quod putauerit (Heua) Deum alicuius significationis causa dixisse, si manducaueritis mortem moriemini, atque ideo sumpsit de fructu eius, & manducauit, & dedit etiam viro suo.* Eandem insinuat Epiphanius hæresi Caianorum, quæ est 38. vbi dicit, diabolus, vt mulierem seduceret, simulasse, se amicū Dei: *Diabolus, inquit, per mendacium decepit Heuam, & Adam, alia pro alijs dicens, amicitiam cum creatore demonstans.* Non igitur Deum mendacem, & inuidium facere voluit, si amicitiam cum illo demonstrauit.

Eidem sententiæ non parum fauet quod Apostolus 2. Cor. 11. comparat seductionem Heuæ per serpentem cum seductione Corinthiorum per Pseudoapostolos. Neque enim illi aperte Deum calumniabantur, sed transfigurantes se in Apostolos Christi, prætexebant honorem Dei, & verum Christi Euang. Fautet quoque eidem sententiæ, quod mulier nō audierit à Deo immediate præceptum, sed per Adamū illud acceperit. vt S. Aug. docet li. 11. de Gen. ad litteram, cap. 34. & Ambr. de Institut. Virginis, cap. 4. hinc enim facile fuit illi persuadere, aut præceptum non esse datum, aut non esse sic accipiendum, vt Adam illi dixerat. Fautet denique huic expositioni textus Hebraicus, siquidem illa vox כַּיָּאק, quam noster interpres vertit, *cur*, magis ad verbum redderetur per particulam, *verè quod*, aut *etiam quod*, vt sensus sit, est ne verum, quod Deus præceperit vobis, ne de omni ligno comederetis: vbi videmus insinuari dubitationem de ipso præcepto, datum ne fuerit à Deo, an non.

Accedit, quod secundum hanc explicationem clarius apparet seductio mulieris, & astutia serpentis. Nam seducitur quis, cum ei persuadetur aliquid falsum sub specie veri: at mulieri iustæ, & innocenti Deum esse inuidium, & mendacem, non potuit prima fronte verisimile videri; se autem non bene intellexisse verba Dei, planè credibile videri potuit. Exemplum habemus in hæreticis, qui Satanam in seducendis fidelibus studiosè imitantur, neque enim Calviniani dicunt, mentitum esse Christum cum pane in manibus sumpto, ait: Hoc est corpus meum, si enim hoc dicerent, neminem seducerent, sed ab omnibus vt blasphemi & impij repellerentur; sed dicunt, à Catholicis non rectè intelligi verba Christi, & per tropum accipienda quæ à Catholicis sine tropo accipiuntur. Et similiter faciunt omnes alij heretici, qui non Deum mendacem, sed Catholicos imperitios esse contendunt, & hac ratione multis imponunt.

Hæc sententia posterior mihi valdè probatur; tamen ob reuerentiam grauissimorum auctorum, qui priorem sequuntur, non audeo hanc posteriorem ita priori illi anteponere, vt non illam etiam vt probabilem recipiendam esse censeam. Atque hæc de infidelitate mulieris.

De viro, hoc est, Adamo, minor quæstio est. Nam recte B. Paulo in epist. 1. ad Tim. c. 2. *Vir non est seductus, mulier autem seducta in prauaricatione fuit.* Et in ipsa sacra historia legimus dixisse mulierem Gen. 3. *Serpens seduxit me.* Virum autem non dixisse se fuisse seductum, sed comedisse pomum sibi à muliere allatum. Quare siue diabolus persuadere voluerit, Deū esse inuidū & mendacem; siue præceptum de fructu ligni scientiæ non edendo, nō fuisse accipiendū propriè, sed cum aliquo tropo; id mulier credidit, ac per hoc seducta in prauaricatione fuit: vir autem non credidit, nec seductus fuit, sed alia ratione errauit, nimirum (vt S. Aug. multis in locis docet) existimauit veniale fore, si contra præceptum Dei de fructu illo comederet, ne sociam, eamque coniugem contristaret.

In eo quoque errauit, quod cum videret, vxorem manducato cibo illo nō esse mortuam, sibi ipse persuasit, se quoque non moriturum, si cibum eundem manducaret. Quia verò credere tenebatur verbo Dei, quo dictum fuerat, Quocumque die comederis ex eo, morte morieris, ideo Patres rectè dicunt, Adamum Deo non credidisse, & infidelem, vel vt Tertullianus loquitur, hæreticum esse factum.

Denique tum ex præcedente elatione, tum ex habita experientia dubitare cepit, an fortè verum esset quod diabolus dixerat, eritis sicut Dij; non enim Deus ironicè dixisset, Ecce Adam sicut vnus ex nobis factus est, nisi Adam aliquo modo credidisset se futurum sicut Deum cibum illum comedendo: hoc autem erat fidem habere diabolo, & nō habere Deo.

Sed August. audiamus li. 14. de ciu. Dei, c. 11. *Inexpertus, inquit, diuina seueritatis (Adam) in eo falli potuit, vt veniale crederet esse commissum.* Et lib. eodem c. 13. *Vel, inquit, illa crederet verum dixisse serpentem, vel ille Dei mandato vxoris preponeret voluntatem, putaretque se venialiter transgressorem esse præcepti, si vite sua SOCIAM non desereres etiam in societate peccandi.* Et li. 11. de Genesi ad litteram, c. 30. *Dedit, inquit, viro suo fortasse cum verbo suasorio, quod Scriptura tacens intelligendum reliquit. An fortè nec suaderi iam opus erat viro, quando illam eo cibo mortuam non esse cernebat?* Et lib. eodem ca. vltimo. Posteaquam dixerat, Adamum comedisse fructum vitium, ne coniugem contristaret, subiungit: *Ergo alio quodam modo etiam ipse deceptus est, sed dolo illo serpentino, quo mulier seducta est, nullo modo illū arbitror potuisse seduci in illo modo, quo illa potuit. Hanc autem propriè seductionem appellauit Apostolus, quia id quod suadebatur, cum falsum esset, verum esse putatum est.* Et infra: *Sed etiam si virum propter aliquem mētis elationem, qua Deum interiorum scrutatorem latere non potuit, sollicitauit aliqua experiendi cupiditas, cum mulierem videret accepta illa esca non esse mortuam, secundum ea, qua superius tractauimus, non tamen eum arbitror, si iam spirituali mente praditus erat, vilo modo credere potuisse, quod eos Deus ab esca illius ligni inuidendo prohibuisset.*

CAPVT VII.

Adamum propriè non fuisse seductum.

EX his, quæ diximus capite superiore, solui potest alia quæstio. Vtrum videlicet Adam propriè seductus dici possit. Nam ab VNA parte beati Pauli verba clarissima sunt: *Vir non est seductus, mulier autem seducta in prauaricationem fuit.* 1. Timot. 2. Et rursus: *Timeo, ne sicut serpens Heuam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri.* 2. Cor. 11. Vbi nulla mentio fit Adami. Ab ALTE RA parte communis patrum sententia id videtur habere, vt Adam fuerit seductus.

S. IGNATIUS in ep. ad Trallianos: *Diabolus, inquit, per mulierem seduxit Adam patrem generis nostri.*

S. IRENÆVS li. 3. c. 35. alias 37. *Ab altero Adam seductus sub occasione immortalitatis, statim timore corripitur, &c.* S. EPIPHANIUS hæresi 38. quæ est Caianorū: *Ipse, inquit, Diabolus per mendaciū decipit Heuā, & Adam.* IOANNES CHRYSOST. hom. 9. in priorem ad Timo. *Ad comparationem, inquit, mulieris dicit illum non fuisse seductum.* Vbi docet Adamum seductum fuisse, sed minori seductione, ita vt ad comparationem mulieris videatur non fuisse seductus. S. CYRILLVS ALEXANDRINVS li. 2. in Ioan. c. 3. *Sed posteaquam diabolica fraude seductus, Dei præcepta contempsit, & spreto mandato gratiam perdidit, terram se esse, & in terram reuersurum audiuit.*

S. HILARIUS (vt ad Latinos veniamus) can. 3. in Matthæum: *Serpens, inquit, Adam pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat.* S. AMBROSIVS in lib. de paradiso, c. 4. *Mulier, inquit, prior decepta est, & virum ipsa decepit.* S. AVGVSTINVS tract. in Plal. 68. in illud, *Quæ non rapui tunc exolvebam: Quis, inquit, rapuit? Adam. Quis primum rapuit? ille ipse qui seduxit Adam.* S. PROSPER in lib. contra Collatorem, ca. 21. *Postquam Adam se deceptoris suo subdidit, perdidit boni scientiam.* S. LEO serm. 2. de Natiu. Domini: *Gloriabatur, inquit, diabolus sua fraude deceptum hominem diuinis caruisse muneribus.* S. FVLGENTIVS li. 2. de Incarnatione, & gratia Christi, cap. 22. *Quia primus homo, inquit, in superbia, diabolica est persuasione deiectus, perdidit humilitatem, perdidit fidem, &c.*

Propter hanc apparentem sanctorum Patrum cum Apostolo Paulo discordiam, multi conati sunt verba B. Pauli ita interpretari, vt ex ijs non posset colligi, Adamum verè ac propriè non fuisse seductum: sed ex interpretationes non omnino conuenire videntur verbis, & intentioni Apostoli. Percurram breuiter præcipuas. PRIMÆ est, Vir non est seductus (id est) à Diabolo. Nam à muliere seductus est. SECUNDÆ, Vir nō est seductus (id est) nō est seductus prior. Nam ante eum mulier seducta fuit. TERTIÆ, Vir non est seductus (id est) nō scribitur, in Genesi eius, seductio; quemadmodum Melchisedech dicitur ab Apostolo Heb. 7. sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vitæ habens, quia nihil horum de eo legitur in Scripturis. QUARTÆ, Vir non est seductus (id est) in præuariationem, sicut mulier seducta est in præuariationem. Nam mulier seducta, fuit auctor præuariandi viro suo, Vir autem seductus, non fuit vlli auctor præuariandi.

Hæ quatuor explicationes non videntur quadrare omnino in hunc locum Apostoli, TVM quia absolute ipse pronunciat, vir nō est seductus, mulier autem seducta in præuariatione est; ac si diceret, vterque præuariatus, sed vir sine aliquo seducente se, mulier ab alio circumuata atque seducta; TVM quia intentio Apostoli eo loco erat, demonstrare mulieres non ita pollere iudicio, ac vigore animi, ac viros, & propterea non debere eas docere in Ecclesia, sed à viris discere. Nam cum dixisset: *Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.* Vtrumque probat. Et primum, quod mulier non debeat dominari in virum, sed subiecta esse, inde colligit. *Quia prior Adā formatus est, deinde Heua.* Et (vt addit. ad Cor. II.) *Mulier ex viro, non vir ex muliere; & mulier propter virum, non vir propter mulierem formatus est.* Quod autem mulier discere debeat, non docere, probat: *Quia vir non est seductus, mulier seducta in præuariatione est;* Quod quidem eò tendit, vt ostendatur mulier simplicioris esse naturæ, minoris iudicij & prudentiæ, quàm vir; nam (vt notat Chrysost. in cōmentario huius loci) maluit Apostolus dicere, vir non est seductus, mulier est seducta: quàm Adam non est seductus Heua est seducta, vt ostenderet id quod accidit Adamo, & Heuæ prouenisse ex differētia naturali viri, & mulieris, & naturaliter viros esse prudentiores & ingenij, ac iudicij melioris & maturioris, quàm femine sint; ac propterea mulieres, quæ tam facile seducuntur, non esse idoneas ad docendum.

Iam verò quatuor illæ interpretationes, si veræ essent, redderent argumētum Apostoli planè infirmū, ac debile. Non enim propterea censendum est, mulieres immaturi iudicij esse, & ad docendum ineptas, quod Heua seducta sit à Diabolo, & Adam à mulie-

re, vel quod Heua sit prius seducta, quàm Adam; vel quod Heuæ seductio scripta sit in Genesi, Adæ seductio non sit scripta; vel denique quod Heuæ seductio fuerit causa præuariationis Adæ, non contrā. Nam quod Heua seducta sit à diabolo, Adam à muliere, tantum abest, vt arguat mulierem simplicioris esse naturæ, quàm virum, vt potius arguat contrarium, siquidem longè difficilius est, euadere insidias diaboli, quàm mulieris. Quod autem Heua prior seducta fuerit, Adam posterior, quodque vnius seductio scripta sit, non alterius, nihil ad rem propositam facere videntur, cum per accidens se habeant ad vigorem animi demonstrandum. Quod denique Heuæ seductio causa fuerit præuariationis viri, per accidens factū est, tum quia prior ipsa seducta est, tum quia nullus tunc erat, cui vir præuariandi occasionem dare posset.

Verissima est igitur S. August. sententia, quam superiore capite sequuti sumus; videlicet Adamū propriè non fuisse seductum, & verba Apostoli sine vlla additione propriè, & formaliter (vt more scholastico loquamur) esse accipienda, cum ipse ait. Vir non est seductus, mulier seducta in præuariatione est. Nam in tribus errauit Adā (vt suprā diximus) quod crediderit peccatum esse veniale mandatum Dei præuariari; quod crediderit, se manducando cibum vetitum, non esse moriturum; quod crediderit, se futurum similem Deo, & nullius prouidentia, imperioque subiectum.

PRIMI erroris causa fuit amor nimius erga coniugē, ac per hoc non seductio alicuius, qui per dolum eum deceperit, sed propria ipsius prauitas, & cæcitas ex præcedente elatione subsequuta. SECUNDI erroris causa fuit, præter propriam cæcitatē, experientia, quam habuit cum vidit vxorē illo cibo manducato non esse mortuam, fortasse etiam vxoris adhortatio, quæ tamen propriè seductio dici non poterat, cum ipsa non animo fallendi, sed simpliciter, quod verum esse credebat, viro suo proponeret. TERTII erroris occasio fuit, verbum serpentis à muliere viro suo relatum (eritis sicut Dij) causa autem fuit non ipsius serpentis, aut mulieris auctoritas, vel persuasio, sed tum experientia præcedēs, quæ vt fecit eum dubitare de illo (morte moriemini) ita fecit propendere ad credendū illud (eritis sicut Dij.) Tum propria superbia, id est, amor propriæ potestatis, libenter enim & facile credimus quod amamus. Vide August. lib. II. de Gen. ad litteram, cap. vlt. & lib. 14. de ciu. Dei, ca. 11.

Neque verò sancti illi Patres, qui scribunt, Adamū seductum fuisse cum Apostolo pugnant, aut Apostolum nō legerunt, vel non intellexerunt: sed de seductione Adami alio modo loquuti sunt. Nā ipse etiam Augustinus alicubi scribit, Adamū fuisse seductum, alicubi non fuisse seductum, nec tamen secum ipse pugnat, sed alio, atque alio modo seductionē accipit. Itaque Patres id solum significare voluerunt, Adamum à diabolo, non quidem immediatè, & propriè, sed mediatè, occasionabiliter, & materialiter (vt sic loquamur) fuisse seductum; Quia significatione eandem vocem accipit B. Paulus, cum ait; *Peccatum per mandatum, seduxit me, & per illud occidit,* Rom. 7. &, *Qui se exisimat aliquid esse, cum nihil sit, seipsum seducit,* Galat. 6. Sapiens cum dicit: *Creaturas factas esse in muscipulam pedibus insipientiū,* Sap. 14. & Daniel cum ad senem illum scelestum loquitur, *Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum,* Dan. 13.

Possent etiam iuxta hanc sententiam rectè accipi, duæ priores interpretationes ex illis quatuor, quos refutauimus. Nam prima interpretatio quæ erat,

Vir non eſt ſeducſus (id eſt) à ſerpente; veriſſima eſt, ſi hunc habeat ſenſum; Mulier verè & propriè ſeducſa eſt, quia ſerpens eam animo fallendi aſtutè decepit, cùm ei propoſuit falſum ſub ſpecie veri: at vir ſeducſus quidem aliquo modo eſt à muliere, ſed non propriè, quia nec illa in tentionem habuit fallendi, nec ipſe ob eius perſuaſionem, ſed ob eius amorem excecatuſ eſt, & hoc exiſtimo S. Ioannem Chryſoſtomũ ſibi voluiſſe, cùm interpretationẽ illam excogitauit. Ipſe enim primuſ eſt auctoꝝ illius interpretationis.

Secunda interpretatio, quæ erat: Vir non eſt ſeducſus, id eſt, prior; quæ magnos quoque auctoꝝ habet, S. Epiphaniũ hæreſi 38. S. Tho. Theodoretũ, & Oecumenium in commentario, vera erit, ſi hoc modo accipiatur, vir non eſt ſeducſus prior, quia videlicet diabolus agnoſcens virum ſapientioꝝ, non auſuſ eſt illum immediatè aggredi, ſed à muliere, quæ faciliuſ ſeduci poterat, inceptit, vt ea ſeducſa, virum etiam deiiceret, ſi non propriè ſeducendo, at certè blanditijs mulieris inſectendo, atque ad peccandi ſocietatem impellendo.

CAPVT VIII.

Primum Adami peccatum non potuiſſe eſſe veniale.

OC CASIONE verborum S. Auguſt. qui ſcribit Adamum exiſtimaiſſe ſe venialiter peccatuꝝ, ſi legem Domini violaret; tractari ſolet alia quæſtio, videlicet, An primum peccatum in ſtatu innocentiaꝝ potuerit eſſe veniale. Et quidem non deſunt qui exiſtiment fieri potuiſſe, vt primum peccatum primorum parentum veniale eſſet. Ita enim Scotuſ docet in 2. Sententiarum, diſt. 21. & alij quidam pauci, qui eum ſequuntur. Sed grauioꝝ Theologi cõtrariũ docent, vt S. Tho. in 1. 2. q. 89. art. 3. Albertuſ, S. Bonauent. Richarduſ, Durandus Ægidiuſ, & alij, in 2. ſentent. diſt. 21. & Alexander Alenſiſ in Summa Theologica par. 2. q. 104. nu. 6.

Huiuſ autem rei, DV PLEX eſt ratio, quarum altera ducitur ab effectu, altera à cauſſa, & vtraque S. Aug. auctoꝝitate corroboratur. P R I O R igitur ratio eſt, quia ſi peccatum veniale in ſtatu innocentiaꝝ locum haberet, ſequeretur etiam timorẽ, ac dolorem in eo ſtatu locum habiturũ. Culpam enim ſequitur pœna, & quia culpa venialis non tollit gratiam, & amicitiam Dei, neque in ſtatu innocentiaꝝ originale iuſtitiam ſuſtuliffet, neque hominem ex paradifo voluptatiſ eieciſſet, fuiſſet vtique in paradifo & in ſtatu illo felicitatiſ aliqua pœna, ac per hoc timor, & dolor. Quod eſſe abſurdiſſimuſ, docet S. Auguſt. li. 14. de ciu. Dei, cap. 10.

P O S T E R I O R ratio, quæ à cauſſa ducitur, talis eſt. Peccatum veniale, aut tale eſt ex ſubreptione, aut ex genere ſuo. Ruruſ quod ex ſubreptione eſt, aut oritur ex appetitu carniſ præueniente rationem, vt imperfectũ deſideriuſ adulteri: aut ex ipſa voluntate præueniente perfectam rationiſ deliberationem, vt imperfectuſ motuſ infidelitatiſ. Quod autem eſt veniale ex genere ſuo, vt mœdaciũ officioſuſ, ſemper oritur ex aliquo inordinato amore vel timore, ac per hoc ex aliqua rebellionẽ partiſ inferioriſ à ſuperiore, vel ipſiuſ voluntatiſ à ratione. At in ſtatu innocentiaꝝ nulla eſſe poterat rebellionẽ partiſ vnuiſ ab altera, neque fieri poterat, vt appetituſ inferior voluntatem, aut volũtaſ rationem præueniret. Id enim efficiebat iuſtitia originaliſ, vt perfectã ſubordinatio maneret partiſ inferioriſ ad ſuperioꝝ; & præterea nulluſ erat in homine error, nulla difficultaſ, ergo nulla via, nulluſ adituſ patebat peccato, manente in homine originali iuſtitia. Ea verò iuſtitia niſi per

A mortale peccatum amitti nõ poterat: peccato igitur veniali nulluſ in ſtatu innocentiaꝝ locuſ eſſe poterat.

Hinc S. AVGVST. lib. 14. de ciu. Dei, cap. 10. Erat, inquit, in paradifo deuſtatio tranquilla peccati, qua manente nulluſ omnino aliunde malum, quod contriſtaret irruerat. An forte cupiebant prohibituſ lignuſ ad veſcendum contingere, ſed mori metuebant: ac per hoc cupiditaſ & metuſ iam tunc illoſ homineſ etiam in illo perturbabat loco? abſit vt hoc exiſtimemus fuiſſe, ubi nulluſ erat omnino peccatuſ. Et in eodem li. ca. 26. Sicut in paradifo nulluſ aſtuſ, aut friguſ, ſic in eiꝝ habitatoꝝ nulla excupiditate vel timore accedebat volũtaſ offenſo, niſi omnino triſte, niſi erat inaniter letuſ; gaudiũ verum perpetuabatur ex Deo, in quẽ flagrabat charitaſ ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Atque inter ſe coniugum fida ex honeſto amore ſocietaſ, concordiſ mentis corporiſque vigilia, & mandati ſine labe cuſodia. Argumenta, quæ contra hanc ſententiã fieri ſolent, & facilia ſunt, & à Caietano rectè ſoluuntur in commentario S. Thomæ 1. 2. q. 89. art. 3. & ea de cauſſa prætereunda mihi eſſe cenſui.

CAPVT IX.

Peccatum Adami grauiuſ fuiſſe quàm peccatum Henæ.

TR A C T A T V R à Doctõꝝibus alia quæſtio, vt er peccauerit grauiuſ, vir primuſ, an mulier prima. Et quidem S. Ioan. Chryſoſt. hom. 7. ad populũ Antiochenũ, diſertiſ verbis docet, peccatuſ mulieriſ grauiuſ fuiſſe quàm peccatuſ viri. Quam ſententiã plerique Scholaſticorum ſequuntur in 2. Sentent. diſt. 22. C O N T R A autem S. Ambr. in lib. de Inſtitut. virginis, c. 4. multis argumentiſ contendit, virum grauiuſ peccaſſe, quàm ſœminam. S. Aug. loquens de primo actu malo primorum parentum, id eſt, de motu ſuperbia, li. 11. de Gen. ad litteram, ca. 15. dicit, eam peccaſſe impari ſexu, pari factu. Et tam in eo lib. quàm in li. 14. de ciu. Dei, ſemper ita loquitur, ac ſi æquale putauerit fuiſſe peccatuſ mulieriſ peccato viri. Sed quoniam c. 6. duaſ opiniononeſ probabileſ eſſe diximus, de infidelitate mulieriſ vnã, quòd crediderit, Deum eſſe inuiduſ, & mendacem; alteram quòd crediderit, Deum non prohibuiſſe lignuſ ſcientiaꝝ, ſequẽ aut virum ſuum non benè intellexiſſe verba Domini: ideirco nunc etiam duaſ opiniononeſ probabileſ eſſe, affirmare cogimur de grauitate peccati viri, ac mulieriſ.

Probabilis enim eſt ſententiã S. Ioan. Chryſoſt. & multorum ſcholaſticorum, qui docent, mulierem grauiuſ peccaſſe, quàm virum: quia ſi mulier credit, Deum ex inuidia eſſe mentituſ, cùm ait, *Quacũque die comederiſ, morte moriereris*, quod (vt dixi) Doctõꝝeſ illi probabiliter ſentiunt, certè mulieriſ ſuperbia, & infidelitaſ longè fuit grauior quàm ſuperbia, & infidelitaſ viri. Mulier enim voluit inuito Deo, fieri ſicut Deus, quæ eſt ſuperbia planè intolerabilis, & credit Deum eſſe inuiduſ & mendacem, quæ eſt ſpecies infidelitatiſ extrema, & blaſphemiã continet inaudita. Vir enim non credit, Deum eſſe inuiduſ, vel mendacem, ſed veniale fore peccatuſ ſuum, ac per hoc ſe non morituruſ tranſgrediendo præceptuſ, fortè etiam futurum ſicut Deum. Proinde cupiuit quidẽ fieri ſicut Deus, ſed non inuito Deo; & infidelis fuit, ſed abſque blaſphemia illa & errore grauiffimo, quæ in peccato mulieriſ fuerunt.

Probabilior tamen ſententiã nobiſ videtur (vt ſuprà etiam diximus) mulierem non credidiſſe Deum eſſe

inuidum & mendacem, sed solum præceptum Dei à se, vel à viro suo non bene intellectum, ac per hoc cum S. Ambrosio arbitramur, virum absolutè grauius peccasse, quàm fœminam, licet quod ad aliquos actus æquè peccauerit, mulier, ac vir, vt S. August. rectè docuit.

Sed vt hæc omnia facilius perspiciantur, secūdum est, in peccato viri fuisse septē actus malos, & in peccato fœminæ totidem, sed non omnino eosdē. PRIMVS actus malus in peccato viri, superbia fuit, qua in sua potius esse, quàm in Dei potestate dilexit. Testis Aug. in Enchiridio, c. 45. SECUNDVS, amor coniugis immoderatus. Testis idem August. lib. II. de Genesi, c. vlt. TERTIVS, infidelitas, qua Deo non credit dicenti, *morte morieris*, & diabolo credidit, *eritis sicut Di.* Aug. in Enchiridio, cap. 45. QVARTVS, curiositas. *Sollicitauit enim eum quædam experiendi cupiditas*, inquit Augustinus lib. II. de Genesi, cap. vlt. QVINTVS, inobedientia particularis & expressa. *Comedisti de ligno de quo præceperam ne comederes*, inquit Deus ad Adamum, Gen. 3. SEXTVS, excusatio peccati. *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi*, Gen. 3. SEPTIMVS, læsio proximi. *Nam in Adam omnes moriuntur*, I. Cor. 15.

In peccato mulieris PRIMVS fuit superbia, August. li. II. de Gen. c. 3. SECUNDVS, infidelitas, qua serpenti credidit, & Deo non credidit, Aug. ibidem. TERTIVS, concupiscentia cibi prohibiti. *Vidit enim lignum, quod esset pulchrum visu, & ad vescendum suauis*, Gen. 3. QVARTVS, inobedientia particularis, & notissima. *sumpsit enim de fructu, & manducauit*, Gen. 3. QVINTVS, inductio viri ad peccandum. *Attulit viro, qui & ipse comedit*, Gen. 3. SEXTVS, excusatio peccati. *Serpens decepit me*, Gen. 3. SEPTIMVS, læsio generis humani. *Nam à muliere initium peccati, & per illam omnes morimur*, Eccles. 25.

Iam verò si conferamus actus ipsos malos inter se, inueniemus peccatū viri æquale esse, aut aliquanto grauius peccato mulieris: si cōferamus personas peccantes, inueniemus in multis peccatum viri esse grauius, in paucissimis grauius esse peccatum mulieris.

PRIMVS actus vtriusque, fuit superbia, & superbia planè eadem. De vtroque enim scribit AVGVSTINVS li. II. de Gen. c. 34. *Quid mirum, si superbi volentes esse sicut Di, euauerunt in cogitationibus suis? Et c. 35. Impari sexu, pari fastu.*

SECUNDVS actus vtrique communis fuit infidelitas, & infidelitas eadem, aut persimilis, vterque credidit se non moriturum, sed futurum sicut Deū, hoc solum videtur esse discriminis, quod mulier credidit, præceptum non esse datum, aut à se non bene intellectū; vir credidit veniale fore peccatū, si præceptum transgrediretur, ac per hoc non ita accipiendum præceptum, vt verba sonare videbantur. Itaque ferè in idem recidit infidelitas vtriusque.

TERTIVS actus vtrique communis, fuit inobedientia, & inobedientia omnino eadem, vt notum est.

QVARTVS actus communis vtrique fuit, excusatio peccati. Et in hoc actu grauior fuit iniquitas viri, quàm mulieris. Vir enim sociam accusauit, mulier hostem; & præterea vir in Deum culpam reiecit, cum ait: *Mulier quam dedisti mihi, &c.* Mulier in serpentis astutiam, & in suam simplicitatem: *Serpens*, inquit, *decepit me.*

QVINTVS actus communis vtrique fuit læsio generis humani, & in hoc etiam actu sine controuersia grauius Adam, quam Heua peccauit. Nam Heua occasione dedit perdicioni generis humani, sed Adam vera ac propria causa fuit eius perdicionis. Nam si sola Heua peccasset, non propterea corruptum esset

genus humanum: siquidem, *per vnus hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, & in vno homine*, Adamo videlicet, *omnes peccauerunt*, Rom. 5.

SEXTVS actus viri proprius, fuit amor nimius in coniugem, cui respondet sextus actus mulieris proprius, inuitatio viri ad peccandum. Qui duo actus videntur omnino similes; eūdem Heua non alia de causa virum incitauerit ad cibum vetitum degustandum, nisi quia valde diligebat eum, & vt bonum, quod se inuenisse credebat, cum eo communicaret.

SEPTIMVS actus viri proprius, fuit cupiditas experiendi, an cibus ille mortem adferret; cui respondet septimus actus mulieris proprius concupiscentia cibi illius, qui vel ipso aspectu speciem & suauitatem præ se ferebat. In hoc verò actu quis non videt, grauiorem esse viri culpam, quàm mulieris? nam curiositas illa viri tentatio Dei erat, & quidem periculosa admodum; cupiditas mulieris tentatio fuit gula, quæ ab obiecti præsentia facile irritatur. Actus igitur mali per se considerati, magis virum, quàm mulierem damnant.

Quòd si personas consideremus, aliasque actuum illorum circumstantias, longè clarius apparebit maiorem viri, quàm fœminæ culpam esse iudicandum. PRIMVM enim, vir erat sapientior & fortior. DEINDE, vir caput erat mulieris, & eam docere, non eam audire debuit. Quod exprobrans illi Deus ait: *Quia audisti vocem vxoris tuæ, &c.* TERTIO, vir hostem habuit debiliorem, mulier fortiorem, vt notum est.

QVARTO, vir à Deo præceptum acceperat, mulier à viro (vt supra ex Ambrosio & Aug. docuimus.) QVINTO, mulier magis agnouit culpam, quàm vir, siquidem confessæ est errorem, cum ait: *Serpens decepit me*: vir neque errorem, neque culpam agnouisse videtur. SEXTO, Deus longè grauius Adamum reprehēdit, quàm Heuam. Ait enim per irrisionem: *Ecce Adam sicut vnus ex nobis factus est, &c.* SEPTIMO, cum Deus & virum, & mulierem propria pœna multasset, pœnam mortis, quæ vtrique communis futura erat, soli Adamo significauit, dicens: *Puluis es, & in puluerem reuerteris.*

CAPVT X.

Peccatum primi hominis fuisse aliquo modo peccatorum omnium grauius, non tamen absolutè.

VLTIMA quæstio de peccato primi hominis esse solet, an fuerit peccatorum omnium grauius. Est autem communis Doctorum responsio, non absolutè, sed secundum aliquid omnium peccatorum fuisse grauius. Vide S. Thomam in 2. 2. q. 163. art. 3. & ceteros Theologos in 2. sent. d. 21.

ET quidem, quòd nō fuerit omnium peccatorum absolutè grauius, facillè probari potest. Illud enim peccatum absolutè dicitur grauius, quod secūdum speciem suam est grauius, illud absolutè grauius, quod secūdum speciem suam est grauius. Illud autem secundum speciem suam est grauius, cuius obiectum maiori bono contrarium est; & ideo cum nihil sit amori Dei præferendum, nullaque sit virtus charitate præstantior, efficitur vt nihil sit in malis deterius odio Dei. Porro peccatum primi hominis non fuit propriè odium Dei, sed superbia, inobedientia, infidelitas, quæ non charitati, sed humilitati, obedientiæ, ac fidei propriè opponuntur.

QVO autem secundum aliquid peccatum illud peccatorum omnium grauius fuerit, demonstrat S. Aug. ex triplici capite. PRIMVM ex facilitate non peccandi, quæ maior fuit in Adam, quàm in alijs homi-

nibus vnquā. Habuit enim præceptum vnum tantū, idque leuissimum; habuit multa, quæ ad seruandum impellerent, Dei iubentis auctoritatem, & grauissimas pœnas transgressori propositas: caruit concupiscentia, quæ ad peccandum induceret. Sed AVGVSTINI verba audiamus, li. 14. de ciuit. Dei, c. 12. *Hoc, inquit, de vno cibi genere non comedendo, vbi aliorum tanta copia subiacebat, tam leue præceptum ad obseruandum, tam breue ad memoria retinendum, vbi præsertim nondum voluntati cupiditas resistebat, quod de pœna transgressionis postea subsequutum est, tanto maiore iniustitia violatum est, quanto faciliore posset obseruantia custodiri.* Et in eodem lib. cap. 15. *Vbi enim magna est inobedientia pœna proposita, & res à creatore facilis imperata, quisnam satis explicet, quantum malum sit non obedire in re facili, & tantæ potestatis imperio, & tanto terrenti supplicio?*

ALTERA ratio ducitur ab ingratitude primi hominis, qui summa felicitate in paradiso fruebatur. Nunc enim maxima à Deo beneficia habemus, sed partim in fide, vt beneficium incarnationis, partim in spe, vt sempiternam felicitatem, ex quo fit, vt parum admodum illa cognoscamus: deinde admista nunc sunt beneficia flagellis, & consolationes tribulationibus. Quocirca non est adeo mirum, si in his tenebris & in hoc exilio multi Deum deserant, & ad temporalia bona declinēt. At Adam plurima habuit Dei beneficia, maximum lumen, nullas tribulationes, nullam ignorantiam, & tamen Deum deseruit: *Quia* (inquit S. AVGVST. li. 14. de ciu. Dei, c. 15.) *contemptus est Deus iubens, qui hominem creauerat, qui ad suam imaginem eum fecerat, qui ceteris animalibus præposuerat, qui in paradiso cõstituerat, qui rerum omnium copiam, salutis que præstiterat, &c. iusta damnatio subsequuta est.* Et li. 21. c. 12. *Sed pœna aeterna ideo dura, & iniusta sensib. videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensuum, deest ille sensus altissima purissimaque sapientia, quo sentiri posset, quantum nefas in illa prima præuaricatione commissum sit. Quæto enim magis homo fruebatur Deo, tanto maiore iniquitate dereliquit Deum, & factus est malo dignus aeterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset aeternum.*

TERTIA ratio sumitur à læsione generis humani. Peccatum enim in eadem specie tantò maius est, quantò pluribus nocet. Nullum autem fuit vnquam peccatum, quod pluribus noceret, quàm peccatum Adæ. Siquidem vniuersum genus hominum damnationi addixit: *Hinc est* (inquit Augustinus loco citato) *vniuersa generis humani massa damnata, quoniam qui hoc primum admisit, cum ea, quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe punitus est.* Vide eundem Augustinum in Enchiridio, c. 26. & 27.

CAPVT XI.

De pœna primi peccati.

EXPLICAVIMVS tentationem, & peccatum primorum parentū, nunc de pœna eiusdē peccati, quā in præsentī tempore patimur, paucis differemus.

Ac pœna quidē, quæ propriè primo peccato quasi è regione respondet, iactura fuit originalis iustitiæ, & supernaturalium donorum, quibus Deus naturā nostram instruxerat, vt S. Tho. docet in 2. 2. q. 164. art. 1. hæc enim est pœna, quam æqualiter patiuntur quotquot ex Adamo originem ducunt, & in ipso, ac per ipsum initio peccauerunt. Cætera verò mala tam corporis, quàm animi, quæ nos in hac valle miseriarum premūt, sunt quidem primi peccati pœnæ, quia ex prima illa pœna, hoc est ex originalis iustitiæ amissione nascuntur, tamen non ita propriè & immedia-

tè, vt illa donorum ablatio. Illa enim est quasi pœna à iudice taxata, vt S. Thom. loquitur, cætera mala eam pœnam consequuntur, ad eum modum quo sequitur inundatio fluminum, aut maris, aggeribus disruptis, quibus aquarum impetus continebatur, atque ea causa est, cur cætera mala non æqualiter omnes premant, licet in primo peccato sint omnes homines pares.

Sed quamuis hæc ita se habeant, tamen Deus in li. Geneleos cap. 3. cum describit pœnas tum viri, tum mulieris, non meminit amissionis iustitiæ originalis, sed malorum consequentium: TVM quia primam illam, & propriam peccati sui pœnam iam sentiebant, & nuditate, erubescencia, ac fuga, inobedientia pœnam soluere testabantur: Deus autem non quid iam paterentur, sed quid deinceps passuri essent, indicere eis volebat: TVM etiam vt ab effectis discerent, quàm grauis pœna sit illa originalis iustitiæ carentia, quandoquidem ex illa vna tot alia calamitates sequuturæ essent.

Porrò mala illa consequentia primam primi peccati pœnam, sunt ferè innumerabilia, de quibus paulò fusiùs differemus in 3. lib. de peccato originali. Deus autem in Gen. c. 3. solum attigit ea, quæ ad vitam ipsam corporalem pertinent, quoniam cum vita sit fundamentum bonorum omnium temporalium, mala, quæ ad vitam pertinent, sunt omnium communissima & notissima.

TRIA verò sunt mala, quæ ad vitam corporalem ex pœna peccati redundarunt: VNVM mulierib. proprium, ALTERVM proprium viris, TERTIVM vtrifq; commune. Ingressus hominum in vitam, grauis est mulieribus: quæ cum dolore gerunt in vtero conceptum fœtum, & cum dolore pariunt. conseruatio vitæ laboriosa est viris, ad quos præcipuè spectat & sibi, & vxori, ac proli victum quærere. Denique exitus è vita siue moriendi necessitas, tum viris, tum fœminis summam tristitiam adfert.

Hæc tria mala Deus in Genesi describit; ac primū de primo, quod ad vitæ ingressum pertinet, sic loquitur: *Mulierī quoque dixit, multiplicabo arunas tuas, & cõceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui.* Quid sibi velint hæc verba, non est facillè explicare, præsertim cum multiplicatio conceptuum ad benedictionem pertinēat, & in paradiso, ac statu innocentia futura esset, iuxta illud, *Crescite & multiplicamini, Gen. 1.*

Non defuerunt grauissimi Patres, qui existimaerint, propagationem generis humani per opus nuptiarum, ac per hoc, conceptum, & partum, & subiectionem fœminæ ad virum, non fuisse futura in statu innocentia. Et idcirco rectè inter pœnas primi peccati numerari. Ita sensit Gregorius Nissenus in lib. de creatione hominis, c. 18. Ioannes Chryostomus hom. 18. Gen. Et Ioannes Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa, c. 30. & libr. 4. cap. 25. Sanctus etiam Hieronymus in li. contra Iouinianum, huic sententia non audet apertè repugnare. Scribit enim incertum esse, an in statu innocentia propagatio per nuptias futura fuisset.

Sed hæc opinio meritò refellitur à S. Thom. in 1. par. quæst. 98. art. 2. & à Theologis cæteris in 2. sent. dist. 20. & à S. August. lib. 14. de ciu. Dei, cap. 21. & seq. & lib. nono de Genesi ad litteram, & cap. 3. & sequen. & à cæteris Latinis Patribus, qui post Augustini tempora scripserunt, vt Eucherio, Ruperto, & cæteris, & sanè Scriptura diuina non obicure testatur, propagationem hominum in paradiso per masculi, & fœminæ coniunctionem fuisse futuram. Nam in primo cap. Geneleos legimus:

Mafculum & fœminâ creauit eos, & dixit, Crescite & multiplicamini, &c. Vbi videmus ante peccatum homines cum feuum diuerfitate creatos, idq; in eum finem vt crefcerent, & multiplicarentur.

Quod verò Gregorius Nilfenus, & Ioânes Damascenus refponder, feuum diuerfitatem ideo inftitutam, quia præuiderat Deus fore, vt Adam peccaret, & propter peccatum feuum diuerfitate ad opus generationis egeret: non rectè dicitur. T V M, quia per peccatum natura non eft mutata, quoad partes, & mêmbrâ naturalia, fed folum quoad actiones & officia. T V M, quia non decuit diuinam prouidentiam, vt prius in homine oftenderet veftigia pœnæ, quàm in eo extitiflet veftigium culpæ.

R V R S V S c. 2. *Dixit Deus, Non eft bonum hominem effe folû, faciamus ei adiutoriû fimile fibi.* Ex quo loco rectè colligit Auguftinus, mulierem ideo potiffimum inftitutam, vt in propagatione filiorum virum iuaret. Neque enim aliud eft opus, in quo non melius vir à viro, quàm à fœminâ iuari poffit. Ac præfertim in paradifo, vbi nullus erat labor subeûdus, nulla indigentia timebatur, nulla fuit cauffa, cur fœminâ viro neceffaria efferet, nifi propter generationem.

ACCEDIT, quod in ipfo loco felicitatis ante peccatum commiffum dixit Adam: *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori fuæ, & erunt duo in carne vna.* Quæ verba ad matrimonium, atque ad maritalem coniunctionem pertinere teftatur Chriftus in Euangelio Matth. 19. & Apoftolus ad Ephes. 5.

DENIQUE hōmo in ftatu innocentie, quamuis per donum fupernaturale id haberet, vt poffet non mori, tamen corpus habuit verè animale, quod vt cibo egebat, vt conferuaretur, ita etiam generatione opus habebat, vt propagaretur.

Fuiſſe igitur, fi homo non peccaſſet, fanctum conubium, & thorus immaculatus, abſque libidinofo carnis ardore, geſtaſſet mater in vtero prolem fine labore, peperiffet fine dolore: *Vt enim* (inquit Auguſt. lib. 14. de ciu. Dei, c. 26.) *ad pariendum non doloris gemitus, fed maturitatis impulfus fœminea viſcera relaxaret: fic ad fœtandum, & concipiendum non libidinis appetitus, fed voluntarius vſus naturam vtramque conſungeret.* Fuiſſet etiam ſubiectio vxoris ad virum, fed charitatis, non conditionis, & ſpōtanæ voluntatis, non violentæ coactionis, vt idem Auguſt. docet lib. 11. de Gen. ad litteram, cap. 37.

Quare pœna peccati eſt, quod fœminæ cum faſtidio & labore conceptû fœtum in vtero gerant, quod cum dolore pariant, quod viris ita ſubijciantur, vt etiam inuitæ illis parere, eoſque non ſolum diligere, fed etiam timere cogantur. Atque hoc eſt, quod Heuæ Deus prænuſciauit, cum ait: *Multiplicabo ærumnas tuas, &c.* Quod autem dicit Deus, *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos,* non ita accipiendû eſt, quaſi multiplicatio cōceptuum abſolutè ad pœnam pertineat, fed vel Hebraica phraſi dictum eſt, *Multiplicabo ærumnas, & conceptus,* pro eo quod eſt, *Multiplicabo ærumnas conceptuum, & ideo fortaffe ſeptuaginta Interpretes ad rem explicandam, omiferunt vocem conceptus,* quæ in Hebræo habetur, & ſimpliciter poſuerunt multiplicabo triſtitias, & gemituum tuum. Vel dictum eſt, *multiplicabo cōceptus,* quia ſi Adam & Heuæ, non peccaſſent, ſoli illi fœtus concepti fuiſſent qui ad maturitatem peruertuti erant; nunc autem ſæpenuerò fœminæ fœtum concipiunt, & cum labore, & triſtitia gerunt, qui ante extinguitur, quàm lucem videre incipiat. Quæ multiplicatio conceptuum grauiffimâ fanè pœna iudicanda eſt.

Quod autè aliqui dicunt multiplicationem cōce-

A ptuum referri ad tempus, quo fœtus geſtatur in vtero, nunc enim ex pœna peccati nouem menſibus fœtum geſtari; in paradifo verò conceptum fœtum cōtinuò fuiſſe pariendum, neque probabile eſt, neque verbis Scripturæ conuenit, neque ſententiæ S. Auguſtini, qui (vt paulò antè citauimus) ſcribit maturitatis impulfu, fœminea viſcera relaxanda fuiſſe.

Porrò quod in deſcribenda pœna mulieris dicitur, ſub viri poteſtate eris, vel vt habent Græca, ad virum tuum cōuerſio tua, duobus modis accipi poteſt propter ambiguitatem vocis Hebrææ תשוקת, quod tū conuerſionem & obedientiam, tum deſiderium & concupiſcentiam ſignificare ſolet. Vel igitur ſenſus erit, mulierem ſeruiendo & obediendo ad virū conuertendam, vt ab eius ore, & mandatis pendeat: vel certè ſignificabitur, mulierem etiam poſt laborem gerendi vteri, & dolorem pariendi adhuc virum deſideraturam. Siquidem non leuis eſt pœna, ab eo ſe continere non poſſe, quod tam ingentem laborem, & triſtitiam adferat.

I A M verò quod attinet ad pœnâ viris propriâ, quæ eſt in parâdo victu, qui & ſibi & vxori, & liberis ſatis eſſe poſſit, ea deſcribitur his verbis, *Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinæ, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ; in ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Quibus verbis triplex labor agricolarum deſcribitur.

C PRIMVS naſcitur ex terræ ſterilitate, de qua dicitur, *Maledicta terra in opere tuo, in labore comedes ex ea.* Maledictio enim in Scripturis ſterilitatem ſignificat, vt contrâ benedictio fœcunditatem. Itaque multi requiruntur labores, vt quis ex terra ſterili comedere (id eſt) fructum ad cibum idoneum colligere poſſit.

SECUNDVS labor naſcitur ex ſpinis, malisque herbis, quæ ex terra etiam fœcunda cum bonis frugibus oriuntur. Et quia niſi magno labore ſpinæ, ac tribuli, & herbæ noxiæ euellantur, bonas herbas habere nō poſſumus, ideo dicitur ſpinas, & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ; hoc eſt, herbas quidem habere poteris, fed non abſque impedimento ſpinarum & tribulorum.

D TERTIVS labor eſt in colenda terra quamuis fœcunda, & ſpinis, ac tribulis vacua. Tot enim labores exanthlandi ſunt in arando, ſerendo, metendo; vitibus, & arboribus plantandis, & putandis, aliſque id genus rebus faciendis, vt merito dictum ſit, *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Quo loco nomine panis omnis cibus intelligitur, ſecundum morem ſcripturæ familiarem.

Illud hoc loco prætereûdum nō eſt, quod nos habemus in editione Latina, *maledicta terra in opere tuo,* in Hebræicis codicibus eſſe maledicta terra נעבוד (id eſt) *propter te:* Ex quo intelligimus, illud, *in opere tuo,* non ſignificare, in opere terræ colendæ, fed in peccato tuo, vt S. Hieronymus monet in quaſtionibus Hebræicis in Genefim. Vbi etiam notat aliquos vertiſſe, propter te; aliquos (in tranſgreſſione tua.) Niſi fortè interpres pro נעבוד legerit נעבוד.

E REſTAT pœna communis viris, ac mulieribus, quæ eſt neceſſitas moriendi, quam Deus cum pœnis quæ ad virum magis propriè pertinent coniungere voluit, T V M, quia peccatum viri propriè cauffa mortis fuit, T V M, quia viro dictum fuerat, *Quacumque die comederis ex eo, morte morieris,* T V M, quia in viro mulier intelligitur, cum vir ſit caput mulieris, T V M denique, vt ſuprà notauimus, quia vir grauius peccauit, quàm mulier. Porrò hæc pœna in illis verbis continetur, *Puluis es, & in puluere reuerteris.* Ex quibus verbis intelligimus illud,

Quacunque die comederis morte morieris. nihil aliud fignificare, nifi morti certiffimæ obnoxius eris. Vide plura de hac re in libro de gratia primi hominis, c. 8.

Pœnæ Adami, atque Heuæ adiunxit Deus pœnam ferpentis, dixit enim Dominus ad serpentem: *Quia fecifti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ. Super pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu infidiaberis calcaneo eius.* Quæ verba tum ad serpentem corporalem, vt exponit Chryfoftomus homilia 17. in Genes. tum ad ipsum diabolum, vt explicat August. lib. II. de Gen. cap. 36. commodè referuntur. Quamuis enim serpens corporalis propriè non peccauerit, quippe qui rationis est expers, tamen puniri debuit, vt iram Dei aduersus peccatum intelligeremus; Magnum est enim iræ indicium, cum non solum peccati auctor punitur, sed instrumenta etiam, quibus peccatum commissum est, conteruntur.

Exponamus breuiter pœnam serpentis, primùm vt ad serpẽtem corporalem, deinde vt ad ipsum diabolum pertinet. Dixit igitur Dominus ad serpentem; *Quia fecifti hoc,* serpentem Deus alloquitur, nõ quod ipse verba illa intelligere posset, sed propter Adamũ & Heuam, qui præfentes aderant, quemadmodum etiam Christus aliquando ficulneæ maledixit, aliquando imperauit mari, & ventis.

Porrò non quæsiuit Deus à serpente, quare id fecisset, quemadmodũ ab Heua quæsiuit, neque enim serpens ille corporalis rationem aliquam facti sui reddere potuisset, sed simpliciter ait: *Quia fecifti hoc, maledictus es inter omnia animantia, & bestias terræ,* hoc est, quia instrumentum diaboli ad homines seducendos, & perdendos fuisti, abiectiffimum eris animal, & omnibus inuisum, & execrabile: & cum antea non toto corpore reperes, sed solum parte posteriore, anteriore autem reclus incederes; deinceps super ventrem, & super pectus tuum gradieris: terram quoque perpetuo comedes, cum antea nequaquam terra, sed herba cibus tuus esset: denique cum in paradiso cum animantibus cæteris, & cum ipso homine pacificè viueres, bellum erit post hac inter te, & mulierem, & prolem tuam, ac proles mulieris, quod nullo vnquam tempore sopietur.

I AM verò si ad ipsum diabolum hæc verba pertineant, non dixit Dominus diabolo, quare hoc fecisti, sed *quia hoc fecisti;* quia videlicet diabolus ita est obduratus in malo, vt nullo modo emendari queat. Et verò idem ipse maledictus inter omnia animantia, & bestias terræ, quia miser, ac vilis effectus est super omnes, siue angelos, siue homines peccatores. Quemadmodum enim iustitia angelos, atque omnes Deos quodammodo facit, sic è contrario peccatum eosdem bestias facit.

Super pectus autem diabolus graditur; T V M quia in astutia, & calliditate sua confidit, vt Hieronymus explicat in quæstionibus Hebraicis; T V M, quia permittitur à Deo de superbia, & falsa potestate gaudere, qui antea de veritate, & charitate gaudebat. Non enim parua pœna est, cum aliquis adhuc peccare, & de peccato gaudere finitur, vt explicat Augustinus lib. 2. de Genes. contra Manichæos, cap. 17.

Porrò terrã diabolus comedit, siue quia terrenos, ac reprobos homines vorat, non sanctos atque electos, vt Augustinus docet lib. 2. de Gen. contra Manichæos, cap. 18. siue quia in terrena sanctorum corpora potestatem exercet, animas autem non potest occidere, vt docet Ambrosius in lib. de paradiso, cap. 15.

A Id verò faciet cunctis diebus vitæ suæ, hoc est vsque ad diem iudicij, tamdiu enim diabolus nocere sinetur, & tamdiu viuere se putabit, quamdiu nocere poterit.

Denique inimicitia erit perpetua inter diabolũ & mulierem, & inter vtriusque semen, & diabolus quidem infidiabitur calcaneo, sed interim tamen caput suum contritum referet. S. Aug. loco notato, per semen diaboli suggestiones malas, per semen mulieris fructum boni operis intelligendum esse docet. Diabolus enim mala suggerendo calcaneo infidiatur, vt hominem iustum labi faciat, sed ille caput serpentis conterit, quia ipsa suggestionum initia statim comprimit. Vide alias explicationes apud Irenæum lib. 3. cap. 38. Leonem ferm. 2. de natali Domini, Hieronymum in quæstionibus Hebraicis, & alios.

C A P V T XII.

De pœnitentia, & salute primorum hominum.

R E S T A T pars vltima huius disputationis, quæ erat de primorum parentum pœnitentia & salute. Fuit enim vna ex Tatiani hæresibus, primos homines post mortem æternæ damnationi additos fuisse. Qui error communi Patrum & Ecclesiæ consensu reiectus est. Nam imprimis quotquot scribunt de hæresibus Tatianum reprehendunt, quod salutem primorum parentum contradicere ausus fuerit.

C Vide Irenæum lib. 1. cap. 30. & 31. Tertullianum in lib. de Præscriptione aduersus hæreticos, cap. 52. Epiphanium in hæresi Tatiani, quæ est. 46. Philastriũ in Catalogo hæreticorum. Augustinum in lib. de hæresibus, cap. 23. Quibus adde eiusdem S. Augustini testimonium ex epist. 99. ad Euodium in hæc verba: *Et de illo quidem primo homine patre generis humani, quod eum ibidem (Christus ad inferna descendens) soluerit, Ecclesia ferè tota consentit. Quod eam non inaniter credidisse credendum est, vnde cum hoc traditum sit, etiam si canonicarum Scripturarum hinc expressa non proferatur auctoritas. Quamquam illud, quod in libro Sap. cap. 10. scriptum est; hæc illum, qui primus factus est patrem orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit, & eduxit illum à delicto suo, & dedit ei virtutem continendi omnia; magis pro hac sententia, quam pro vilo alio intellectu facere videatur.*

D Quo loco S. Augustinus primũ probat ex traditione non scripta, Adamum saluatum esse, deinde ex Scriptura; neque reuocat in quæstionem, an liber Sapientiæ sit canonicus, sed an verba eius libri ita perspicuè pro hac sententia faciant, vt nihil contra obijci possit. Et planè (vt ipse etiam indicat) non apparet, quomodo aliter intelligi possint illa verba (*eduxit eum à delicto suo*) quam de pœnitentia, & salute primi hominis.

E Ad hæc S. Irenæus in lib. 3. cap. 34. & seq. multis rationibus probare conatur primos parentes saluos esse. P R I M V M, quia noua est sententia contraria, & ab ipso Tatiano primum excogitata. D E I N D E, quia Deus non maledixit Adamo & Heuæ, sicut maledixit serpenti, cuius salus omnino deplorata erat. Quo argumento vtitur etiam Tertullianus in lib. 2. aduersus Marcionem: *Ideo, inquit, nec maledixit ipsum Adam & Heuam, vt restitutionis candidatos, vt confessione reuelatos.* T E R T I O, quia Adam & Heua in signum pœnitentiæ induerunt se asperis perizomatis ex folijs ficulneæ, quasi sacco & cilicio. Q V A R T O, quia non videretur bonus pastor ouem

centefimam, qua perierat, propriè inueniffe, fi primus homo, qui per eam significabatur, faluus non effet. QVINTO, quia poffet diabolus meritò gloriari, fe à Chrifto victum non effe, fi filij, ac pofteri primorum parentum non ipfi primi parentes, de captiuitate liberarentur. Diabolus enim primos parentes propriè superauit, ceteros autem homines ideo iure captiuos tenet, quod filij fint eorum, quos ipfe, iure belli feruos fuos fecit. A quo enim quis superatur, eius feruus efficitur.

Addit Epiphanius hærefi 46. aliud argumentum ex eo, quod non fine ingenti mysterio Adam fepultus fuiſſe traditur in eo ipfo loco, vbi Chriftus in cruce pèndens fanguinem fuum fudit, Qui quidem locus à cranio primi hominis ibi reperto Caluarie nomen accepit. Quorſum enim diuina prouidentia hoc procuraffet, vt cadauer primi hominis eo potiffimum terra contegeretur, quæ fanguine Redemptoris afpergenda erat, niſi vt intelligeremus, ipſum etiam primum hominem à peccato ſuo Chrifti fanguine expiatum?

Nam quod S. Hieronymus in commentario Matt. cap. 27. & epiſt. ad Ephes. cap. 5. hanc ſententiam de primi hominis ſepultura, in monte Caluarie refelli exiſtimat ex lib. Iofuæ c. 24. vbi dicitur Magnus Adam ſepultus in Cariath Arbe; qui locus dictus videtur Cariath Arbe, id eſt, ciuitas quatuor, quia quatuor ſummorum hominum offa contineat, Adam, Abraham, Iſaac & Iacob. Non multum nos mouet. Nam ſententia illa de ſepultura Adami in mote Caluarie non ſolius Epiphaniij, ſed aliorum multorum eſt, vt Origenis tract. 53. in Matthæum, Athanaſij in ſermone illo breuiſſimo de paſſione Domini, qui incipit, Hominum certè peccata; Baſilij in ca. 5. Iſaiæ; Ioannis Chryſoſtomi hom. 84. in Ioannem; Anaſtaſij Sinaïtæ lib. 7. contemplationum in Exameron, Germani in theoria rerum Eccleſiaſticaſum, Euthymij & Theophylacti in c. 27. Matth. Ex Latinis antiquiſſimus Tertullianus ita de hac re ſcripſit in lib. 2. aduerſus Marcionem carmine ſcripto.

A | *Golgatha locus eſt, capitis Caluarie quondam,
Lingua paterna prior, ſic illum nomine dixit.
Hic medium terra eſt, hic eſt victoria ſignum,
Os magnum hic veteres noſtri docuere repertum,
Hic hominem primum ſuſcepimus eſſe ſepultum.
Hic patitur Chriftus, pio ſanguine terra madefcit,
Puluis Ada vt poſſit veteris cum ſanguine Chrifti
Commixtus ſtillantis aqua virtute lenari.*

Hæc ille. Idem poſtea ſcripſit Cyprianus, vel quicumque eſt auctor ſerm. de Reſurrectione Domini. Ambroſius epiſt. 19. ad Horontianum, & in cap. 23. Lucæ. Auguſt. ſerm. 71. de tempore, & quod magis admirandum videtur, ipſe Hieronymus in epiſtola ad Marcellam, in qua hortatur illam, vt veniat in Paſtina.

B | Ad argumentum illud, quod dicebatur, Adami ſepultus in Hebron, quæ eſt Cariath Arbe, reſponderi poteſt, per Adam maximum non intelligi eo loco primum parentem, ſed hominem quendam magnū, qui dicebatur proprio nomine Arbe. Nam vox Hebraica ארם communis eſt ad nomen proprium primi parentis, & ad commune omnibus hominibus, ſed quando præfigitur (ה) demonſtratiuum, vt hoc loco, vbi habemus ארם ה non ſolet eſſe nomen proprium, ſed cõmune. Præterea in eo loco, Iofuæ 14. v. 15. dicitur, Arbe homo maximus inter Enacim. Cur autem ſic dicatur, colligitur ex cap. 15. ver. 13. & ex ca. 21. ver. 11. vbi legimus, Arbe fuiſſe patrem Enach, ac proinde caput, & principem omnium Enacitarum. Itaque dicebatur Hebron Cariath Arbe, quia erat ciuitas Arbe, qui Arbe fuit maximus homo inter Enacitas, quia erat pater Enaci, à quo Enacitæ omnes ducebant originem. Fortaſſis etiam fuit maximus homo proceritate corporis, ſiquidem Enacitæ gigantes erant, vt perſpicuum eſt ex cap. 13. Numerorum, vbi terram promiſſionis luſtrauerant, dicunt, *Ibi vidimus monſtra quadam ſiliorum Enach de genere giganteo, quibus comparati quaſi locuſtæ videbamur.*

LIBER QVARTVS

DE STATV PECCATI,

Qui est primus de peccato originis.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur materia disputationis sequentis, & qui de ea scripserint breuiter indicantur.

DE PECCATO originis, quod à peccato primi hominis, de quo in superiore libro disseruimus, in vniuersum genus humanum deriuatū est, disputationis ordo nūc postulat vt disseramus.

Ac TRES sunt de peccato originis præcipuæ quæstiones; PRIMA, sit ne aliquod peccatū originis, SECUNDA, quid sit illud peccatū; TERTIA, quæ sit eius propria pœna. Ad has enim quæstiones reuocari possunt aliæ omnes, vt illæ, Quomodo peccatū hoc traducatur, à quo traducatur, ad quos traducatur, vnū ne tantū, an alia etiam peccata traducantur.

Est autem hæc de peccato originis disputatio, vna ex grauissimis fidei nostræ controuersijs. Nam (vt S. Augustinus docet in libro de peccato originali, cap. 24.) in causa duorum hominum, quorum per vnum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis, propriè fides Christiana consistit. Et idcirco in li. 1. aduersus Iulianum, c. 2. idem Augustinus de cōtrouersia hac ita loquitur: *Alia sunt in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atque optimi regula Catholica defensores, salua fidei compage, non consonant, & alius alio de vna re melius dicit & verius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipsa fidei pertinet fundamenta. Quisquis in Christiana fide vult labefactare quod scriptum est, Per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum, & sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur, totum quod in Christum credimus auferre molitur.*

Scripserunt de peccato originis auctores multi, tū veteres tum recentiores. Primus omnium S. Augustinus (eius enim tēpore quæstio hæc orta est, vt ipse testatur lib. 3. de peccatorum meritis & remissione, ca. 5. 6. & 7.) controuersiam de peccato originis copiosissimè disputauit in lib. vnico, de peccato originali contra Pelagium; in duobus ad Valerium de nuptijs, & concupiscētia; in tribus ad Marcellinum de peccatorum meritis & remissione; in quatuor ad Bonifacium contra duas epistolas Pelagianorum; in sex ad Claudium aduersus Iulianum; & in alijs libris, & epistolis suis frequentissimè.

Post August. scripserunt de re eadem ex professo, S. Prosper ad capitula Genuensium, respōsione 3. S. Fulgētijs li. de gratia Christi, c. 4. & 13. & seq. Hugo de S. Victore li. 1. de Sacramētis, par. 7. à c. 24. Anselmus in li. de cōceptu virginali, & peccato originali. Petrus Lōbardus li. 2. sent. distin. 30. & 31. & in eandem distinctionem Theologi Scholastici omnes.

Item Albertus 2. par. tract. 17. Alexander Alenfis 2. par. q. 121. S. Thom. in 1. 2. quæst. 81. & lib. 4. contra Gentes à c. 5. Henricus quodlib. 1. q. 25. & 23. Ægidius quodlib. 6. q. 19. Gulielmus Parisiensis in tractatu de vitijs & peccatis.

Et nostro hoc sæculo plurimi circa idem argumētum laborarunt. Vt Albertus Pighius in cōtrouersia prima, quæ est de peccato originis. Ambrosius Catharinus in li. de peccato originali. Dominicus à So-

to li. 1. de natura & gratia, c. 7. Alphonfus à Castro in li. 12. aduersus omnes hæreses. Andreas Vega li. 2. in Concilium Trident. Diegus Payua li. 3. Orthodoxorum explicationum, & lib. 5. defensionis Concilij Tridentini. Ioannes Driedo li. 1. de gratia & libero arbitrio, tract. 3. Ruardus Tapperus in explicatione ar. 2. Cunerus Petri in li. de peccato originali. Theodorus Peltanus in disceptatione de peccato originis. Iodocus Tiletanus in Apologia pro Concilio Tridentino. Vilhelmus Lindanus lib. 4. Panopliæ cap. 10. Andreas Fabricius in harmonia Cōfessionis Augustanæ art. 2. vbi ponit varios tractatus insignium Theologorum de hac re. Thomas Stapletonus li. 1. & 2. de iustificatione.

Ex aduersarijs Huldrichus Zuinglius scripsit de peccato originis in libro de Baptismo tract. 3. & rursus copiosius in libro, qui inscribitur; Declaratio de peccato originis ad Vrbanum Rhegium. Martinus Lutherus in assert. 2. & 3. artic. Philippus Melancthon in Locis tit. de peccato originis. Ioānes Calu. lib. 2. Inst. c. 1. & lib. 4. c. 15. & in Antidoto Concilij Tridentini. Martinus Bucerus, & Petrus Martyr in commentario c. 5. ad Rom. Martinus Kemnitius in Examine Concilij Trident. Henricus Bullingerus serm. 10. Decadis tertiæ. Matthias Illyricus multa scripsit de peccato originali. PRIMVM in Centurijs, centuria prima, lib. 2. c. 4. DEINDE in lib. de essentia imaginis Dei, & diaboli; in libro de occasione vitandi erroris; in lib. de eximia vtilitate huius doctrinæ; in li. Nosce te ipsum. DENIQUE in refutatione quorundam cōtrariorum sententiarum. Scripserunt autem contra Illyricum multi ex aduersarijs; vt Ioannes Vvigenus, Martinus Kemnitius, Tilmannus Heshufius, Ioachimus Merlinus, & alij.

CAPVT II.

Referuntur errores circa primam quæstionem, quæ est, an sit aliquod peccatum originis.

QUOD attinet ad primam quæstionem, qua quæritur, sit ne aliquod peccatum originis, id est, quod per generationem ex parentibus trahatur; primus PELAGIVS nouum dogma excogitare cœpit, vt S. Augustinus testatur in libro de peccato originali, ab initio vsque ad cap. 16. & in lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 2. & sequentibus, & lib. de hæresibus, cap. 88. vbi scribit dogma Pelagij, & discipuli eius Cœlestij fuisse, peccatum Adami soli ipsi nocuisse, non autem posteritati: Quod autem omnes qui ex Adamo originem trahunt moriantur, fieri naturaliter, nam etiam Adamum fuisse moriturum, quamuis non peccasset. Itaque volebat nasci tunc homines sine virtute, & sine vitio, & talem fuisse Adamum ante lapsum.

Operæ pretium verò est animaduertere, qua calliditate Pelagius fefellerit Synodum Palestinam, apud quā nouæ huius hæresis causa fuerat accusatus. Nā

(vt S. Aug. refert in lib. de peccato originali, c. 15.) Anathematizauit in ea Synodo Pelagius, eos qui dicerent peccatum primi hominis pofteris nõ nocuiffe, & infantes tales nunc nafci, qualis erat Adam ante lapfum. Sed pofteà difcipulis fuis refpondit, ideo fe illa obiecta damnaffe, quia peccatum primi hominis nocuit pofteris non propagatione, fed exemplo, eum enim imitati funt omnes, qui pofteà peccauerunt; & infantes non tales nafcuntur qualis fuit Adam ante lapfum, quia carent infantes vfu liberi arbitrij, & præcepti capaces non funt; Adam autem ante lapfum & liberi arbitrij vsum habuit, & præcepti capax fuit. Hæ funt videlicet artes hæreticorum.

Est ALIYS error Pelagianorum, qui conuicti (vt apparet) argumentis Catholicorum, primum hominem non moriturum, fi non peccaffet, & pofte peccatum mortalem factum, mortales filios genuiffet, docere cœperunt, mortem corporis trahi per generationem ex Adamo, non tamen peccatum, quod est mors animæ. Ita refert S. Aug. in lib. 4. contra duas epiftolas Pelagianorum, cap. 2. & 4.

UTERQUE error, tam prior ille Pelagij, quàm hic pofterior Pelagianorum patronos reperit hoc noftro sæculo. PRIOREM errorem, qui nec peccatum, nec mortem ex Adamo trahi contendit, tuentur hoc tempore Anabaptiftæ, vt cognofci potefte ex argumentis, quæ nos refutauius in lib. de Baptifmo, c. 9. Nam argumentum 30. 32. & 33. inde ducebantur ad probandum infantes non effe baptizandos, quod careant peccato originali. Idem testatur Petrus Martyr in commentario c. 5. ad Rom. vbi dicit, eos non tantum negare originale peccatum, fed etiam mortem, & afflictiones huius vitæ ita referre ad cauffas naturales, vt nullo modo velint ex peccato primi hominis deriuari. Aduerfus quam fententiam, quod attinet ad mortem corporis, in lib. de ftatu innocentia differimus.

Eiusdem fententia videntur fuiffe Albigenfes, teftes S. Antonino in Summa Theologica, p. 4. tit. 12. ca. 7. §. 5. & ante Albigenfes Petrus Abailardus. Is enim (vt fcribit S. Bern. in epift. 108.) non rectè fentit de peccato originis. Quis autem eius error fuerit, infinuat idè Bernardus in epift. 190. vbi poftea quàm dixerat, Abailardum docuiffe, Chriftum non veniffe in mundum, nec paffum & mortuum effe, nifi vt nos verbo & exemplo doceret ac inftitueret: inde colligit, ex fententia Abailardi, Adamum, nobis non nocuiffe, nifi exemplo, & infantes, qui inftitutionis, & exemplorum capaces non funt, neque in Adam periiffe, neque per Chriftum vacari.

Pofteriore errorem, qui mortem corporis, aliofque morbos, & mala ex Adamo trahi concedit, non tamen peccatum, quod est mors animæ, renouarunt hoc sæculo Huldreich, Zuinglius, Iacobus Faber, & Defiderius Erasmus. Ac de Iacobo quidem Fabro nulla eft ambiguitas, fatis enim apertè in commentario c. 5. ad Romanos, & in Apologia pro fuis commentarijs docet, nihil nos ex Adam trahere nifi obligationem ad mortem.

Erasmus purgare fe ftuduit à fufpicionem huius erroris, tamen non videtur planè purgatus. Nam cum in annotationibus ad c. 5. ad Rom. fcripiffet in Adamo omnes peccaffe imitatione, & hoc modo expofuiffet illud, in quo omnes peccauerunt: Ac deinde vidiffet propter eam explicationem fe incidiffe in fufpicionem Hærefeos Pelagianæ, in alia editione negauit fe effe Pelagianum, & peccatum originis agnofcere fe difertis verbis testatus eft; Cæterum in tam longa difputatione nunquã dicit aliquid, vnde intelligi poffit, eum credidiffe peccatum originis non

A imitatione, fed generatione trahi. Hoc autem dicere debuit, fi verè purgari cupiebat, cum id effet, quod ei potiffimum obijciebatur.

Quid? quod non folùm non dicit, peccatum originis generatione, non imitatione ad nos deriuari, fed multa dicit, quibus indicat, fe contra fentire. PRIMVM verba B. Pauli, quibus nulla funt apertiora pro peccato originali omnino contendit non effe intelligenda de vera propagatione peccati, vt Catholici omnes intelligunt, fed de imitatione, vt Pelagiani volebant.

DEINDE auctorem commentariorum breuium in omnes epift. Pauli, quæ falsò tribuuntur S. Hierony. commendat, vt virum valdè doctum, Is enim auctor exponit illa verba: *In quo omnes peccauerunt*, de imitatione. At auctorem illorum commentariorum fuiffe Pelagium, aut Pelagianum aliquem extra cõtrouerfiam eft. Pelagium enim fcripiffet commentaria breuia in epiftolas Pauli testis eft Auguft. lib. 3. de peccatorum meritis & remiffione, c. 15. & 12. & quamuis non extet nunc in illis commentarijs argumentatio quædam, quàm in illis fe legiffe Auguftinus dicit, non propterea certum eft, ea commentaria non effe Pelagij; Siquidem fieri potefte, vt argumentatio illa fublata fuerit ab ijs, qui eum librum S. Hieronymi nomine venditare voluerunt. Sed quidquid de hoc fit, illud certum eft, iudicio doctõrum omnium auctorem illum effe, fi non Pelagianum, certè Pelagianum.

AD HÆC, Erasmus S. Ioannem Chryfoftomum Pelagianum facere nititur, vt videlicet in fignè patronum hærefi Pelagianæ acquirat, quem tamen S. Auguftinus lib. 2. in Iulianum, ca. 2. diligenter purgat, & Iulianum acriter reprehendit, qui eandem notam eidem Chryfoftomo inurere conabatur.

PRÆTEREA, quia videbat Erasmus, multum fe premi auctoritate S. Auguftini, qui totis viribus Pelagianam hærefim oppugnauit, idcirco enumerat eiusdem S. Auguftini errata, fiue quæ ipfe arbitrabatur errata, vt imminuat, atque extenuet quantum potefte eius auctoritatè: neque erubefcit fcribere S. Auguft. S. Hieronymum, & S. Ambrofum, in difputationibus aduerfus hæreticos, non fincerè Scripturas interpretari, easque ad victoriam detorquere.

DENIQUE diligenter monet, prouidendum nobis effe, ne nimis oderimus Pelagianos. Adde, quod in encomio matrimonij apertè testatur, fe non audire eos, qui dicunt fœdam libidinem, non à natura, fed à peccato effe profectam. Quæ omnia mirum eft, fi non Erasmum Pelagianum effe fignificent, quamuis ipfe verbo Pelagianum fe effe neget.

Veniamus ad Zuinglium. Is in commentario capituli quinti ad Romanos fcribit, peccatum de quo Apoftolus loquitur, cum ait: *In quo omnes peccauerunt*, non effe propriè peccatum, fed effectum peccati, id eft, morbum ac defectum. Sed apertius hoc docet in lib. de Baptif. tract. 3. in digreffione de peccato originali, & apertiffimè in libro, qui fcribitur, Declaratio de peccato originali ad Vrbanum Rhegium. Sed quia Henricus Bullingerus in fermone decimo Decad. 3. Martinus Bucerus in commentario capituli 5. epift. ad Rom. Et Rodolphus Gualterus in Apologia pro Zuinglio, nituntur eum ab hac nota modis omnibus liberare, ac dicunt, Zuinglium diftinguere voluiffe peccatum originale à peccato actuali, & cum negauit peccatum originale effe propriè peccatum, loquutum effe de peccato, vt fignificat actionem fceleratam, quæ propria voluntate committitur: idcirco neceffarium effe duxi paulò diligentius Zuinglij fententiam explicare, atque ex

verbis ipsius ostendere, non posse eum à Pelagij errore purgari.

PRIMUM igitur fatetur Zuinglius sententiam suam, qua dicit, peccatum originis morbū esse, non peccatum contrariam esse cōmuni sententiæ scholarum Catholicarum. Sic enim loquitur in libr. de Baptismo, tract. 3. in digressionē de peccato originali: *Pauca quaedam de peccato originali nobis dicēda sunt, nec ignoro quot conuisionum plaustra nobis à Pontificiorum rabie, & fremiu expectanda sint, qui me etiam hāc ob causam hereticum esse clamabunt, qui Scripturas nec ipse intelligam, nec exponam alijs, sed falsis interpretationibus corrūpam & conuellam. Sed ut ut fremāt, peccatum originale nihil aliud esse dicimus, quā morbum illum, qui hereditario iure ab Adamo primo omnium nostrorum parente in nos derivatus est.* Et infra: *Vnde colligimus peccatum originale morbum quidem esse, qui tamen per se culpabilis non est, nec damnationis pœnam inferre potest, vtiq; hic nobis Theologorum disputationes & sententiæ reclamitent.* Hæc ille.

At Catholici Theologi non docent, peccatum originis non distingui ab actuali, neque dicunt esse actionem sceleratam propria volūtate commissam, & tamen sentiunt esse verè, proprièq; peccatū, quod hominē non solum miserum, sed etiam peccatorem & reum damnationis efficiat: Zuinglius igitur non solum negauit, peccatum originis esse peccatum actuale, vt eius defensores & patroni contendunt, sed etiam esse verè, ac propriè peccatum, quod peccatorem & reum mortis faciat. Id enim Doctores Catholici sentiūt, à quibus ille se dissentire liberè confitetur. Adde quod Bucerus in commentario c. 5. ad Rom. fatetur Theologos Catholicos, qui Scholastici dicuntur, rectam sententiam de peccato originis tradidisse, quare secum ipse Bucerus pugnat, cum Zuinglium defendit, qui scholasticorum sententiā de peccato originis totis viribus oppugnavit.

DEINDE idem Zuinglius disertis verbis negat, morbum originalem propriè esse peccatum, & solū per metonymiam peccatum dici posse concedit. Theologi (inquit in libr. de Baptism. tract. 3.) morbum hunc, & contagionem naturæ nostræ hereditariam, peccatum originale vocare consueuerunt, Pauli Apostoli dictum, quod ad Rom. 5. c. vtiitur, minus probè intelligentes. Qui enim fieri potest, vt quod morbus, & contagio est, peccati nomen mereatur, vel peccatum re vera sit? Et in declaratione de peccato originis, initio: *Quid, inquit, breuius, aut clarius dici potuit, quā originale peccatum non esse peccatum, sed morbum & Christianorum liberos propter morbum istum non addici aeterno supplicio? contra verò quid imbecillius dici potuit, & à canonica Scriptura alienius, quā Baptismi lauacro hanc calamitatem leuari, & non tantum esse morbum, sed etiam reatum?*

Et infra, cum dixisset, peccatum originis non esse peccatum, sed morbum, definit morbum, ac dicit, esse naturalē defectū, quo nemo vel peior, vel sceleratior dici potest; & ponit exempla, vt balbutire, laborare podagra, cæcutire, &c. & statim addit: *Sic ergo diximus originalem contagionē morbum esse, non peccatum, &c.* Et infra: *Hoc, inquit, volo, culpam originalem non verè, sed metonymicè à primi parentis admisso culpam vocari: Esse autē nihil aliud, quā conditionem, miseram quidem illam, at multo leuiorem, quā crimen meruerat.* Et infra: *Est ergo, inquit, ista ad peccandum amore sui propensio peccatū originale, quæ quidem propensio non est propriè peccatū, sed fons quidā, ac ingeniu.*

Videmus igitur Zuinglium non solum distinguere peccatum originis à scelerata actione, quæ peccatum actuale dicitur, vt etiam Catholici distinguunt,

A sed apertè docere, peccatum originale, non esse propriè peccatum, nec inducere reatum, & solum per metonymiam interdum appellari peccatum, quia est effectus peccati. Nam vt ipse ibidem dicit, quod recentiores actualia peccatū vocant, id solum est propriè peccatum.

Præterea idem Zuinglius in libr. de Baptismo, tractatu tertio, non semel, sed sæpius repetit, morbum originalem non posse damnationem adferre, nisi erumpat in actionem legi diuinæ contrariam, qualis actio in ijs solum inueniri potest, qui vsum rationis habēt. Ex quo intelligimus id quod aliquoties scribit, peccatum originale omnes damnare, nisi remedio sanguinis Christi curetur, dictum esse propter adultos, qui ex peccato originali in actualia delabuntur, & quod addit, se loqui de filijs fidelium tantum, cum dicit peccato originis infantes nō damnari, additum esse ad mitigandam inuidiam, quam ipse sibi ex hac opinione confauerat: Nam ratio, qua ipse probat, peccatum originale non posse damnare, non ducitur ex sanguine Christi, sed ex eo quod nō damnat hominem, nisi transgressio legis: & legem transgredi non potest, qui eam non nouit, quales sunt infantes. Quæ ratio non minus efficit, filios infidelium non posse damnari, quā filios fidelium.

Sed verba eius audiamus: *Colligimus, inquit, peccatum originale morbum quidem esse, qui tamen per se culpabilis non est, nec dānationis pœnam inferre potest, vtiq; hic nobis Theologorū disputationes, & sententiæ reclamitent, donec homo contagione hāc corruptus, legem Domini transgreditur, quod tum demū fieri consuevit, cū legem sibi positam videt, & intelligit.* Et infra: *Paulus (inquit) ad Rom. 3. peccati cognitionē per legem oboriri, dicit. Vbi ergo legis cognitio nulla est, ibi nec peccati cognitio esse potest. Vbi verò cognitio peccati non est, ibi nec prauaricatio est, adeoque nec dānatio quoque ibidē esse potest. Idem enim hoc Paulus testatur Rom. 4. dicens: Si quidem vbi non est lex, ibi nec transgressio est. Iam ergo testimoniorum istorum vim, & potentiam considera, quæ tanta est, vt omnia omnium Theologorū de originali peccato commenta penitus subruat. morbus enim hic nobis damnationem adferre nequit, quæ tum demum subsequitur, cum legem oculis nostris expositam, cōspicari adhuc, tamen morbo hoc & affectu corruptæ naturæ impulsu, legem transgredimur. Nunquā enim hæc fallat ratio, quæ transgressionem nullam profus illic esse dicimus, vbi legis cognitio nulla est: vbi autem transgressio non est, ibi nec dānatio esse potest. Supina igitur iacet Theologorū sententiæ, & omnibus constat, fidelium liberos propter originalem illum, & hereditarium morbum, damnationem subire nullā, quoad legem, & legis sententiā ignorant.*

Vides ne quam perspicuè Zuinglius neget, peccatum originis dānare, & quod dicit de filijs fidelium, æquè filijs infidelium conuenire? Non enim filios fidelium excipit à damnatione propter pactum aliquod à Deo cum parentibus initum, vel propter fidem parentū, aut suam, vel propter speciale aliquod Christi beneficium; sed quia legem, & legis sententiā ignorant, & vbi legis cognitio non est, nec transgressio, nec dānatio esse potest, quæ ratio non minus filios infidelium, quā filios fidelium eximit à damnationis periculo.

Quocirca idem Zuinglius in declaratione de peccato originali, docet probabile esse per Christum vniuersam naturam esse restitutam, ita vt nulli omnino infantes, siue gentilium, siue fidelium filij sint, pereant; nulli etiam adulti, quamuis gentiles, si opus legis scriptum ostendant in cordibus suis. Vbi quod dicit de restitutione per Christum, non aliud referri videtur, quod ad errorem tegendum, & inuidiam

declinandam. Nam Christi sanguis, omnium consensus Catholicorum, tum etiam Lutheranorum, non prodest, nisi instrumento aliquo applicetur, Sacramento videlicet, fide, aut si quod est aliud. Proinde nulla ratione fingi potest, Christi sanguine naturam vniuersam à peccato originali absolutè & generaliter esse liberatam. Et ratio qua Zuinglius probat peccatum originis non posse damnare infantes, non fundatur (vt supra ostendimus) in beneficio Christi, sed in eo; quod vbi non est præuaricatio, ibi non est damnatio; & non est præuaricatio vbi non est cognitio legis.

DENIQUE quod Zuinglius omnino crediderit, peccatū originis non solum distingui ab actuali peccato, sed verè & propriè non esse peccatum, nec facere hominem reum, perspicuum est ex eodem lib. qui inscribitur, Declaratio de peccato originali, vltra medium libri, vbi dicit, infantes, quādiu legis capaces nō sunt, in statu esse innocētia. Quomodo enim poterat clarius infantes à statu peccati eximere, quā afferendo eos in statu innocentia degere?

SED obijciūt Zuinglij defensores, Gualterius, Bucerus, & Bullingerus confessionem quandam Zuinglij, in qua peccatum originis agnoscere se dicit, & per illud omnes perire, nisi Christi sanguine redimantur. **RESPONDEO**, non esse mirum, neq; nouum; vt hæretici vel secum ipsi pugnent, vel fraudulentas confessiones edant, quod etiam Pelagium fecisse, supra docuimus. Itaq; verisimile est, Zuinglium, ne à Lutheranis omnibus hæreseos damnaretur, in verbis confessionis cum Luthero conuenisse. Et tamen eadem illa verba multò aliter intellexisse, quā Lutherus & Lutherani existimarent. Fortè enim significare voluit, per originale peccatum omnes perire, nisi Christi sanguine redimantur, quia propensio ad peccandum, quæ apud ipsum est originale peccatū, omnes ad peccādum impellit, cū legis cognitionē habere incipiūt, vt ipse in eodem libro sæpè repetit.

VNUM hoc loco nō est prætereundū, Zuinglij sententiam alio atq; alio modo Lutheranis, & Catholicis esse contrariā. Nā tria Zuinglius docet. **PRIMO**, ex peccato primi hominis redū dare in omnes homines morbum quēdam, id est, propensionem quādam ad peccādum, quæ concupiscentia ab alijs dici solet. **SECUNDO**, hunc morbū non esse propriè, sed metonymicè peccatum, id est, effectum & causam peccati. **TER TIO**, hunc ipsum morbum esse peccatum originale, ac per hoc originale peccatum non propriè, sed metonymicè tantū esse peccatum.

Ex his tribus, in **PRIMO** conuenimus omnes, in **SECUNDO** cōuenit Zuinglius cū Catholicis, dissentit à Lutheranis; **CATHOLICI** enim (vt in disputatione de concupiscentia demonstrabimus) concupiscentiam radicem, seu fomitem peccatorum esse volunt, non tamen peccatum, nisi ei ratio ipsa consentiat. **LUTHERANI** contra concupiscentiā verum peccatū esse contendunt; siue illi ratio consentiat, siue repugnet. In **TER TIO** conuenit Zuinglius cum Lutheranis, dissidet à Catholicis. Nos enim (vt paulò post docebimus) præter concupiscentiā agnoscimus in homine ex Adami semine propagato iustitiæ priuationē, & habitualem quandā ab ipso Deo auersionem, nec non reatum quendam & maculam, quæ ipsum hominem verè, ac propriè peccatorē efficiūt, & exitio sempiterno addicunt, nisi Christi sanguine redimatur: **LUTHERANI** autem, vt donū iustitiæ originalis naturæ superadditum atq; habituale minimè agnoscūt, ita nec eius priuationē agnoscere possunt, & ideo peccatum originis in ipsa concupiscentia, quam tamen propriè peccatum esse volunt, consti-

A tuere & collocare coguntur. Ex quo sequitur, vt ipsi etiam Lutherani peccatum originis negēt, quamuis acriter pro eo asserendo contra Zuinglium pugnet. Nam (vt diximus paulò antè, & suo loco infra probabimus) concupiscentia illa non est peccatum, nisi metonymicè, vt Zuinglius docet. Sed de his postea.

C A P V T I I I.

Deriuari ex peccato Adami in posteros aliquod verū nominis peccatum, probatur ex c. 5. ad Romanos.

I AM veritas Catholicae fidei, quæ aduersus Pelagianos, tum veteres, tum recentes docet, peccatū verè ac propriè dictum in posteros Adami per generationem deriuari, confirmanda est, **PRIMUM**, testimonijs Scripturarū, **DEINDE**, traditione Conciliorum ac Patrum, **POSTREMO** etiam rationibus.

PRIMUM igitur, ac præcipuū Scripturæ testimonium habetur in epist. ad Ro. c. 5. in illis verbis: *Propterea sicut per vnū hominem peccatum in hunc mūdum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccarunt.* Et infra: *Per inobediētiā vnūs hominis peccatores cōstituti sūt multi.* Ex his verbis tale argumentū duci potest; Per vnū hominē intrauit in hunc mūdum quoddam peccatū, quod omnes homines peccatores, & per hoc morti obnoxios fecit: At eiusmodi peccatū non potest esse actuale, id est, actuali volūtatē cōmissum, cū etiam infantes sint morti obnoxij, & sæpè moriantur antequā quicquā boni vel mali, propria voluntate designare potuerint: igitur est peccatum originale.

C Hoc argumentum tribus modis infirmari posset, **PRIMUM**, si quis diceret, peccatum, in illis verbis: *Per vnum hominem peccatum in hunc mūdum intrauit.* non significare peccatum originale filiorum Adami, sed ipsum actuale peccatum Adami, quod per vnum hominem dicitur introisse in mundum, quia tum primum cœpit esse peccatum in mundo, quādo fuit in Adamo, qui erat pars mundi. Hanc explicationem indicare videtur Zuinglius in lib. de Baptismo (in digressionē de pecc. originali) vbi sic ait: *Sensus Verborum Pauli hic est, Peccatum per vnum hominem, Adamum nempe, in mundum intrauit. Is enim primus præceptum Domini contemnendo præuaricatus est.*

D **DEINDE** alio modo posset argumentum nostrum eludi, si quis contenderet, peccatum hoc loco significare peccatum originale, sed Apostolum de peccato non propriè, sed metonymicè esse loquutum, vt sensus sit, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, id est, peccante vno homine morbus quidam, id est, pronitas ad peccandum, mortalitas quoque, & aliæ non leues ærumnæ in mundum intrarūt. Hos enim peccati effectus beatus Paulus per figuram metonymiæ peccatum nominauit. Ita exponit idem Zuinglius in comment. c. 5. ep. ad Ro. Et eandem fuisse credibile est, sententiam Pelagianorum, qui non ipsum peccatum, sed effectum peccati ex Adamo trahi dicebant.

E Deniq; **TER TIO** modo posset argumentum nostrum omnino labefactari, si quis ostenderet, peccatum in mūdum introisse, non propagatione, sed imitatione, vt post Pelagium Erasmus demonstrare conatus est, qui (vt animaduertit Titelmannus in collatione de epist. ad Rom.) totam versionem suam ad hanc sententiam accommodauit. Nam vbi antiqua versio habebat, per vnū hominē, ipse reddidit, propter vnum hominē, & vbi legebamus, in omnes homines mors pertransiit, vertit ipse, in omnes homines mors peruasit. Et vbi antea erat, in quo omnes peccauerunt, posuit ipse, quatenus omnes peccauimus. Sed faciliè erit (Deo iuuante) tres iustas expositiones

vel potius deprauationes euertere; & illam vnam explanationē stabilire, quæ sola est vera, quæ docet, peccatum propriè acceptum, non imitatione, sed propagatione in mundum, hoc est, Adami posteros per vnum hominem, Adamum videlicet, introisse.

PRIMA igitur illa expositio, quæ vocem (*peccatum*) interpretatur de peccato actuali ipsius Adami, refellitur satis apertè, quia non per vnum hominem, sed per vnum Angelum peccatum in hunc mundum intravit, si peccatum intrasse dicitur in mundū, quia peccare cœpit aliquis, qui erat in mundo. Vel si de mūdo corporali sermo sit non per vnum hominem, id est Adamum, sed per vnam fœminam peccatum in hunc mūdum intravit. Siquidem Heua antè peccavit, quàm Adam, & ipsa peccante, cœpit esse peccatum in mundo.

Si quis obijciat Ambr. in commentario exposuisse, per vnum hominem, id est, per Heuam: Respondemus, commentaria illa non censerī à viris doctis esse S. Ambr. & cuiuscunq; sint eam expositionem, per vnum hominem, id est, per Heuam, communiter rejici non solū à nostris, sed etiam ab aduersariis, vt à Zuinglio & cæteris; nec immeritò. Nam illud, per vnū, quod est generis masculini, satis indicat per *hominem*, hoc loco significari virum non fœminam. Quod etiam confirmatur ex verbis illis: *In quo omnes peccauerunt*. Nam de eodem loquitur Apostolus, cū ait: *Per vnum*: Et, *in quo*, vtrumque autem est generis masculini.

Accedit quod in toto cap. confertur CHRISTVS cum Adamo, vt etiam I. ad Corin. 15. vbi dicitur: *In Adam omnes moriuntur, in CHRISTO omnes viuificabuntur*. itaq; cū Apostolus causam peccati, quod in mundum intravit, referat in Adamum, & non possit hoc intelligi de peccato actuali, cū illud non per Adamum, sed per Heuā initium cœperit, sequitur, vt necessariò intelligatur de peccato originali.

Refellitur SECUNDO eadem expositio ex illis verbis: *Et per peccatū mors*. Nam ita intrauerit peccatum in mundum, vt intravit mors: Sed mors non intravit in mundum ratione solius Adami, quasi ipse solus, aut primus sit mortuus, nam ante ipsum Abel mortuus est, & omnes vt experimur, etiam infantes moriuntur. Non igitur peccatum intravit in mundum ratione solius Adami, quia ipse videlicet actualiter peccauerit, & sic peccatum fuerit in mundo, quia fuerit in Adamo, qui erat par mundi, alioqui oportuisset Apostolum dicere, per Adamū peccatum in mundum intravit, & per Abelem mors.

TERTIO refellitur ex verbis sequentibus. Nam cū Apostolus addit: *Et ita in omnes homines mors pertrāsīt, in quo omnes peccauerūt*. Explicat per mundum se intellexisse omnes homines. Colligit enim ex eo quod peccatum est causa mortis, ideo in omnes homines mortem trāsisse, quia per vnum hominem in omnes homines peccatum transierat. Quare cū ait: *per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit*, idem est, ac si dixisset, Per vnum hominem peccatum in omnes homines intravit. Et quoniam non intravit in omnes homines actuale peccatum Adæ, sequitur, vt intrauerit originale.

Iam ALTERA expositio, quæ propriè Fabri, Zuinglij, & Pelagianorum est, qui per peccatum, quod in mundum intravit, effectus peccati intelligi volunt, manifesta ratione refellitur. Siquidem Apostolus vtrumque distincte ponit, peccatum vt causam, & mortem vt effectum. Sic enim ait: *Per vnum hominē peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors*. Quod si nomine peccati intelligeretur effectus peccati, certè per peccatum mors intelligeretur,

A quæ est primarius, & clarissimus peccati effectus. Ac per hoc cū dicitur, peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, sensus esset, mors in hunc mundum intravit, & per mortem mors.

Si quis dicat, per peccatum hoc loco non intelligi mortem, sed alium peccati effectum, quem præcipuum Zuinglius esse docet, pronitatem videlicet ad peccandum; in pròptu est responsio; non enim pronitas ad peccandum est causa mortis, sed ipsum verum, & propriè dictum peccatum. Nam *stipendium peccati mors*, ad Rom. 6. Et, *Anima qua peccauerit, ipsa morietur*, Ezech. 18. Et Adamo non dixit Deus, quacunq; die pronus fueris ad peccandum, sed quacunq; die comederis de ligno vetito, morte morieris. DENIQUE apud nos qui re ipsa furantur, aut occidunt, non qui proni sunt ad furandum, vel occidendum extremo supplicio affici solent.

B Præterealicit peccatum metonymicè pro pœna peccati interdum accipiatur: tamen verbum (*peccare*) non videtur nisi violenter, & durissimè exponi posse pro eo, quod est, quod est, puniri, aut mortalem fieri, aut corporaliter mori; neq; in Scripturis vllū testimonium, vt existimo, pro hac acceptione inuenietur.

C Cū igitur Apostolus non solū dixerit, peccatum in mundum intrasse per vnum hominem: sed etiam in vno homine omnes peccasse, & quia peccauerunt, & peccatum habent, & peccatores constituti sunt, ideo morti, quæ pœna peccati est addictos esse: non potest non Apostolo repugnare, qui per vnū hominem solam pœnā peccati, non etiam ipsum verum, proprièq; dictum peccatum ad reliquos homines promanasse dixerit. Adde VLTIMO quod (vt Cōcilium Arausicanum II. can. 2. docet) *inuisiā Deo dare conuincitur qui mortem, quæ est pœna peccati, sine peccato, quod est meritum mortis, ad nos transisse dicit*.

D TERTIA expositio quæ maiorem habet verisimilitudinem paulò accuratiùs refellēda est, vt eā refellit S. August. lib. 1. de peccatorū meritis & remissione, c. 9. & seq. & in epist. 89. ad Hilarium, q. 3. PRIMVM igitur, peccatum non imitatione, sed propagatione per vnum hominem in hunc mundum intrasse probatur ex intentione & proposito B. Pauli. Nam in tota ferè epist. ad Ro. aut certè in maiore parte eius, propositum B. Paulo erat ostēdere, omneshomines, tam Iudæos, quàm gentiles vocatos esse ad gratiam Euangelij sine vllis præcedentibus meritis. Id autem efficaciter probat in c. 5. quod nunc habemus in manibus, ex eo quod nullus est homo, qui peccatū non habeat ad se ex prima origine deriuatum; quiq; Adamo peccante, non peccauerit; qui deniq; non sit peccator ex prima primi hominis inobedientia constitutus. Quod argumentum Apostoli debile prorsus, atq; infirmum esset, si peccatū primi hominis ad posteros sola imitatione transisset. Quis enim affirmare auderet, omnes homines Adami imitatione peccasse, aut deinceps peccaturos, cū plurimi nihil vnquam de Adamo, aut eius peccato cognouerint.

E SECUNDO probatur ex illa particula (*Sicut*) cū enim Apostolus dicit, Propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intravit; & per peccatum mors. Illa particula comparatiua (*Sicut*) requirit alteram partem comparisonis, quæ nō alia potest esse, quàm ista, ita per vnum hominem (*Christum* videlicet) intravit iustitia; & per iustitiam vita: certum autem est iustitiam non intrasse in mundum per imitationem Christi, sed per regenerationem, quæ est per Christū. Ex quo sequitur, vt similiter peccatum non intrauerit in mundum per imitationem Adami, sed per generationem ex Adamo. Non posse autem aliam esse comparisonem ab

Apostolo indicatam, quàm illa, quæ est inter Christum & Adamum, perspicuum erit, si consulamus interpretes huius loci. Omnes enim expositiones in eandem sententiam recidunt, tres omnino expositiones inuenio.

PRIMA est Origenis quam sequuntur Ambrosius, Haymo, & alij permulti. Docet hi, sensum Apostoli esse imperfectum, alteram enim partem cõparationis omisissam esse, sed supplendam, vt nos supra posuimus.

ALTERA expositio est S. August. li. 6. in Iulianum, c. 1. in editione Louaniensi c. 4. alteram partem cõparationis haberi in superiorib. verbis, vbi legimus, nos per Christum Deo reconciliatos esse. Vult enim S. Aug. quem sequitur S. Thomas in cõmentario huius loci, Apostolũ reddere rationẽ, cur per Christum simus Deo recõciliati ac dicere, propterea nos per Christum, quasi per secundum Adamum Deo reconciliari debuissẽ, quia per vnum hominẽ, qui est primus Adamus, peccatum in hunc mundum intrauerat, & per peccatum mors. Ita vt verba hoc modo connectantur. Gloriamur in Deo per Iesum Christum Dominum nostrum, per quem nunc reconciliationem accepimus, propterea sicut per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, id est, propterea reconciliationẽ accepimus per Christum, sicut per vnum, id est, quia eodem modo per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit.

TERTIA expositio, quæ aptissima mihi videtur, est eiusdem Origenis in cõmentario, & S. Augustini in explicatione aliquot propositionum epistolæ ad Roman. alteram partem cõparationis haberi paulo inferius in illis verbis: *Igitur sicut per vnius delictũ in omnes homines in cõdemnationem, sic & per vnius iustitiam in omnes homines in iustificationem vita.* Familiare enim est Apostolo interrumpere orationem aliquibus interpositis, ac deinde resumere & perficere, quod inchoauerat.

Videmus igitur quæcunq; expositio eligatur, semper fieri cõparationem inter Adamum & Christum. Quod enim Iacobus Faber dicit, superuacaneã esse coniunctionem, & atque hoc modo legendam esse Apostolicam sententiam: Propterea sicut per vnum hominẽ peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, ita in omnes homines mors pertransiit; quemadmodum etiam legit Zuinglius in lib. de Baptismo; indignũ est refutatione, cum omnes codices, Græci, Latini, Syri, eam coniunctionem habeant, nec vlla sit hæctenus obseruata in hoc loco lectionis varietas, & Origenes antiquissimus auctor, ac postmodum alij multi notauerint imperfectam videri Paulinam sententiam, ob illam coniunctionem, & quia non dixit Paulus ita in omnes homines, sed, & ita in omnes homines mors pertransiit.

TERTIO probatur ex illis verbis: *Per vñũ hominẽ.* Nam si de imitatione ageretur, non dixisset Apostolus, per vnum hominẽ, sed per vnum Angelum peccatum intrauit in mundum. Ille enim est primus qui peccauit, & eum imitantur, qui sunt ex parte illius, vt dicitur Sap. 2. Præterea illud (per) est particula causalis, vt patet ex toto isto cap. vbi sæpissimè ponitur (per) & semper significat veram causam, qualis causa non est is, quẽ solũ per accidens, aut materialiter alij imitantur. Et quoniã qui peccant, non ideo peccant, vt imitentur Adamum, cum (vt supra diximus) multi nihil audierint, de Adamo, & qui de illo aliquid audierunt, non soleant de eo cogitare dum peccant, sequitur, vt non potuerit rectè Apostolus dicere, per Adamum peccare cæteros.

Atq; hoc quidem Erasmus vidit, & ideo mutauit illud (per) in (propter) vt Apostolus dicere videa-

tur, propter Adamum, id est, occasione Adam peccatum in mundum introisse. Sed id fecit Erasmus & contra codicum Latinorum etiam vetustissimorum auctoritatem; in omnibus enim legitur (per) & cõtra regulas Græcæ linguæ, quæ id postulant, vt particula (διὰ) cum regit genitiuum, significet (per) cum regit accusatiuum, significet (propter) quas regulas ipse etiã Erasmus vbiq; obseruare solet. Nam c. 4. ad Romanos (vt non longè petamus exempla) inuenitur (διὰ) cũ accusatiuo in vltima periodo, quater, & semper vertit Erasmus, vt etiam cæteri interpretes (propter) cap. autem 5. inuenitur (διὰ) cum genitiuo plus quàm duodecies, & semper verterunt Erasmus, tũ cæteri (per) præterquam hoc loco, vbi placuit Erasmo mutare (per) in (propter.)

Et mirabile est, quod cum Apostolus in eadem periodo bis ponat (διὰ) cum genitiuo, dicens: *δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος.* Erasmus primo loco reddiderit (propter) secundo (per.) Perspicuum igitur est, veram lectionem esse per vnum hominem, ac per hoc Adamum verã causam fuisse peccati, cũ quo omnes nascimur.

QUARTO probatur ex illis verbis: *Et per peccatum mors.* Docet enim Apostolus ita peccatũ causam esse mortis, vt Adam causã fuit peccati, quod in mundum intrauit. Sic enim ait: *Per vnum hominẽ peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatũ mors.* Sed certè peccatum non est causa mortis, per imitationem, aut improprie, vel per accidens, & ex occasione, sed quia peccatum generat mortem, vt S. Iacob. loquitur in epist. sua, c. 1. Igitur Adamus etiã causa peccati fuit, non per imitationem, vel improprie, aut per accidens & ex occasione. Sed quia peccator ipse effectus, peccatores filios genuit.

QUINTO probatur ex verbis sequentibus. *Et ita in omnes homines mors pertransiit.* Nam verbum illud (pertransiit) indicat modũ, quo peccatum, & mors in hunc mundum intrauerunt. Nimirum peccatum & mors, non in ipso Adamo constituerunt, sed cum ad filios transissent, non in ipsis quoque finem acceperunt, sed per filios ad nepotes, per nepotes ad pronepotes, per illos ordine suo ad omnes posteros transferunt, vt eadem sit ratio propagationis naturæ atque peccati.

Quocirca Erasmus noluit hoc loco vertere (pertransiit) vt antiquus interpres fecerat, sed (peruasit) quod verbum non ita explicat propagationem peccati, vt non possit etiam referri ad imitationem. Cæterum, nostra lectio non solũ nititur auctoritate interpretis antiquissimi, & ab vniuersa Ecclesia approbati; sed etiam editione Syriaca, in qua pro Græco verbo *διήλθεν*, est verbũ *עבר* quod est Hebraicum & proprie transire significat. Vnde est etiam *עבר* vadum seu transitus. Addè quod S. Aug. ser. 4. de verbis Apostoli, propè finem, non solũ agnoscit nostrã lectionẽ, sed etiam expendit vim verbi (pertransiit) & inde probat propagationẽ peccati originalis.

Sexto probatur ex illis verbis: *In quo omnes peccauerunt.* Nam (vt S. August. colligit lib. 4. contra duas epist. Pelagianorũ c. 4.) necesse est illud (in quo) significare, in quo Adamo, vel in quo peccato, vel in qua morte. Non enim facta est mentio in superioribus verbis eiusdem sententiæ, nisi horum trium; & aliquid sine dubio antecedens referre debet pronomen (quo.) Potrò non potest rectè exponi (in quo) id est, in quo peccato, quia peccatum in lingua Græca est generis fœminini, ἁμαρτία, &, in quo, Græcè *ἐν ᾧ* est generis masculini.

Nec potest accipi, in quo, in qua morte, tamen si mors Græcè sit generis masculini, θάνατος, quoniam

non peccat homines in morte, fed in peccato potius moriuntur; reftat igitur, vt, *in quo*, fignificet, in quo Adamo, vt fit explicatio eius, quod dictum erat, per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit. Ideo enim per vnum hominē peccatum in mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransijt, quia in illo vno homine omnes peccauerunt. Quod fi in illo vno homine, Adamo videlicet, omnes peccauerunt, negari non potest originale peccatum propagatione, non imitatione trahi. Non enim qui Adamū peccando imitatur in illo peccaffe dici poffunt, fed qui propterea peccatum habent, quia ex illo nascuntur, qui cum peccaret, omnium personam in fe vno gerebat.

Sed occurrit Erasmus ac docet, illud Græcum *ἐν ᾧ* vertendum fuisse (*quatenus*) vel (*in quantum*) siue *ἐο* quod, Græcè enim præpositionem, in, non esse (*ἐν*) sed (*ἐν*) & idè sic ipse vertit, & eodem modo vertunt hoc tempore Sectarij, qui non tam veritate, quàm nouitate gaudent.

Cæterum, etiam si non (*in quo*) sed (*quatenus*) legeremus, non ideo tamen argumentum nostrum labefactaretur. Nam si mors in omnes homines pertransijt, quatenus omnes peccauerunt, sine dubio infantes etiam peccaffe negari non poterit, cum eos quoque mortales esse, & læpè in ipsa infantia mori videamus, at quod est peccatū infantium, si nullum est originale peccatum? an actuale peccatum in eis inueniri poterit, de quibus Scriptura testatur, nihil eos egiffe boni, vel mali? Sed nō est opus ad hæc descendere, cum lectio illa, *in quo*, veriffima fit, & nullo negotio ad aduersariorum calumnijs defendatur, si videlicet nouitati ipforum obijciamus cōsensum veterum, non solum Latinorum, sed etiam Græcorum, qui proculdubio melius nouerant vim præpositionis Græcæ, quàm Erasmus aut Faber.

Igitur Chrysoft. Theophyl. Oecumenius Græci, disertis verbis explicant (*in quo Adamo*.) Similiter exposuiffè Hilarium, testatur August. lib. 4. contra duas epist. Pelagianorum, cap. 4. Eadem expositio est in comment. qui tribuitur Ambrosio. Eadem est Haimonis, Anselmi, Thomæ & aliorum. Porro S. August. non solum hoc eodē modo constanter vbi que semper exposuit, sed etiam in lib. 6. contra Iulianum, c. 12. refert expositionem, quam nunc Erasmus & nouatores sequuntur, fuisse à Iuliano propositam (*in quo*) significet (*in quantum*) vel (*eo quod*) & addit esse eam explicationem nouam, distortam, falsam, & hominis mirabiliter impudentis, vel potius insanientis. Neq; verum est, quod Erasmus dicit (*ἐν*) non significare (*in*) nam in epist. ad Heb. ca. 9. quod Græcè habetur *ἐν τῷ βρώματι*, Erasmus ipse cum cæteris vertit, in cibus; & illud *ἐν νεκρῷ*, vertit in mortuis. Nec defunt talia testimonia, sed hæc duo fufficiunt.

Illud hoc loco addendum est, frustra ab Erasmo reprehendi S. Augustinum, quod illud (*in quo*) fignificare putauerit, in quo peccato; cum tamen peccatum Græcè sit generis fæminini, Nam S. August. lib. 1. de peccatorum meritis & remiff. c. 10. cum fortè textum Græcum non consuliffet, scripsit, illud (*in quo*) siue referatur ad Adamū, siue ad peccatum, vidēs esse testimonium pro peccato originali. Idem tamen (vt paulò antè diximus) in lib. 4. contra duas epist. Pelag. c. 4. disertis verbis monuit (*in quo*) non posse referri ad peccatū, cum (*in quo*) sit generis masculini, & peccatum apud Græcos generis fæminini.

SERTIMO, probatur ex verbis sequentibus: *Usq; ad legem enim peccatum erat in mudo. Peccatum autem non imputabatur, cum lex non effet: sed regnauit mors*

A *ab Adam vsque ad Moſem, etiam in eos, qui non peccauerunt in similitudinem prauaricationis Adæ.* Docet enim his verbis Apostolus, ante legem datam peccatum non fuisse cognitum, ac per hoc nec reputatum esse peccatum: tamen reuera fuisse in mundo peccatum, non solum actuale, quod per legem cognosci cœpit, sed etiam originale, quod colligi potest ex morte, quæ regnauit in omnes etiam paruulos, qui non peccauerunt in similitudinem prauaricationis Adæ, id est, actu, ac propria voluntate, vt peccauit Adam. Sunt autem hoc loco duę lectiones. VNA est cum negatione, vt nos citauimus & exposuimus, & hanc sequuntur Chrysoft. & alij Græci posteriores, & S. August. in epist. 89. ad Hilarium. ALTERA est sine negatione, *Regnauit mors ab Adam vsque ad Moſem, etiam in eos, qui peccauerunt in similitudinem prauaricationis Adæ,* & hanc sequuntur Origenes & commentarius, qui Ambrosio inscribitur, & iuxta hanc lectionem sensus esset, regnauit mors ab Adam vsque ad Moſem, etiam in eos, qui solum peccauerunt in similitudinem prauaricationis Adæ, hoc est, propter similitudinem, quam habent cum Adamo ob communicationem eiusdem peccati.

OCTAVO, probatur ex illis verbis: *Qui est forma futuri.* Nam omnium consensu dicitur Adam forma futuri, id est Christi, quia fuit illi similis in genere, non in specie. Vtrumque enim in filios suos aliquid diffudit, sed dissimiliter quantum ad speciem, quia peccatum Adamus, Christus iustitiam. Porro Christus iustitiam non imitatione, sed regeneratione diffudit: igitur & Adam peccatum non imitatione, sed generatione transmiffit. Et sanè (vt S. August. admonet in lib. 1. de peccatorum meritis & remiff. ca. 4.) Si B. Paulus de similitudine eorum loqueretur, qui exemplum peccati, vel bene agendi cæteris præbuerunt, non conferret Adamum cum Christo, sed cum Abele. Nam quemadmodum primus fuit Adam, qui exemplo cæteros peccare docuit: sic primus fuit Abel, qui cæteris bene viuendo præluxit; & quem omnes omnino imitari poterunt. Christum enim, qui tot sæculis posterior Adamo fuit, quantum ad carnem quomodo tam multi, qui eum præcesserunt imitari potuiffent?

D NONO probatur ex verbis illis: *Iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* Nam vt idem Augu. in eodem lib. 1. de peccatorum meritis & remiff. ca. 12. & 13. docet, si Adam non esset causa peccati, quod est in eius posteris, nisi quia posterior illum imitatur, nulla ratio reddi posset, cur Apostolus diceret iudicium ex vno, gratia ex multis. Cur enim non iudicium ex vno, gratia ex vno; vel iudicium ex multis, gratia ex multis? Nam quemadmodum iudicium Dei homines condemnat ob multa delicta, quæ ex vno illo Adami delicto didicerunt: ita gratia Dei homines iustificat à multis delictis, quæ ex illo vno Adami delicto didicerunt. Sicut enim inter delictum Adami & damnationem aliorū sunt media multa propria delicta: Sic etiam inter delictum Adami, & iustificationem aliorum sunt media multa propria delicta.

E At si concedatur, Adamum causam fuisse peccati omnium posterorum per generationē, causa illius diuersitatis in præptu est. Propterea si quidem iudicium est ex vno in condemnationem, gratia verò ex multis delictis in iustificationem, quod Adam vnum tantum in nos delictū carnali generatione transmiffit, & ex eo tota massa generis humani damnata sit; Christus verò nō ab vno illo, dūtaxat quod nascendo contraximus, sed ab omnibus alijs, quæ malè viuendo, adiecimus, spiritali nos regeneratione iustificet.

DECIMO probatur ex illis verbis: *Sicut per inobedienciam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam iusti constituentur multi.* Hic enim non solum habemus comparationem Adami cum Christo, de qua saepe iam loquuti sumus, sed etiam unam unius Adami inobedienciam communem fuisse multis, & ita communem, ut per illam peccatores verè constituentur. Quia verò non possunt peccatores alij per aliorum peccata constitui, sequitur ut inobediencia Adami, non ut in illo erat, sed ut ad posteros generatione transfunditur, omnes eos peccatores constituat, qui ex ipso nascuntur.

Accedat POSTREMO definitio Concilij MILEVITANI, c. 2. quæ docet, locum Apostoli ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, &c.* non aliter esse intelligendum, quam de peccato originali, quod generatione contrahitur. Quod autem Erasmus dicit, Concilium fuisse particulare, ac propterea se decretis eius minimè teneri, superbè ac temerè dictum nobis videtur, præsertim cum illud Concilium ab Apostolica sede sit confirmatum, ut constat ex epist. Innocentij I. ad Concilium Milevitanum, quæ epist. habetur in 1. tom. Conciliorum, & inter epist. S. Augustini num. 93. Relatum quoque est hoc decretum Concilij Mileviti. in corpus Iuris Canonici, de consecratione, dist. 4. can. Placuit. Et denique Concilium vniuersale nostro hoc sæculo Tridentini celebratum sess. 5. idem decretum verbis ipsidem renouauit, ut iam nulli, qui Catholicus haberi velit, de huius loci Apostolici explicatione liceat dubitare.

CAPVT IV.

Idem probatur ex alijs testimonijs Scripturæ diuinæ.

PRÆTER locum Apostoli iam explicatum, sunt alia multa in Scripturis vtriusque testamenti, ex quibus nos præcipua adducemus.

PRIMVS locus est in lib. Iob, c. 44. quem S. Augustin; Patres passim allegare solent ex versione 70. interpretum, his verbis: *Nemo mundus à sordibus, nec infans, cuius est vnus diei vita super terrâ, & respondent verba Græca: Τίς ἄνθρωπος ἐστὶν ἀπὸ φύτου; ἢ ἀνθρώπος ἐστὶν ὡς ἡνὶπέρῃ ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς.* In codice Hebraico non difficulter idem sensus inuenitur. Sic enim legimus, מי יתן שהוד כשמה לא אחר אם הדרצום ימים, quæ verba hoc sonant: *Quis dabit mundum ab immundo? non vnus (mundus videlicet est) etiamsi breues dies eius: interpres noster sic reddidit: Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es? breues dies hominis sunt.* Quæ lectio, tamen si aliquid addit ad verba Hebraica per modum paraphrasidis; tamen quoad sententiam optimè conuenit cum ipso Hebraico textu, præsertim ut nunc scribitur & distinguitur. Nam illud משמה proprie (ab immundo) vel (de immundo) significat, cui noster interpres explicandi gratia adiunxit, *Semine: Septuaginta verò, aut acceperunt immundum pro immunditia, aut legerunt שמה pro שמה illud autem לא אראד noster interpres accepit per modum interrogantis, & idè vertit, nonne tu qui solus, siue vnus es?*

Septuaginta verò interpretati sunt per modum negantis, & idcirco dixerunt, *Sed ne vnus.* Sic etiam interpres noster illum, *Breues dies eius,* coniunxit cum sequenti versu, ut coniungunt etiam Hebræi, qui inde incipiunt non solum nouum versum, sed etiam nouum caput, & idè vertit: *Breues dies hominis sunt, numerus mensium eius apud te est.* At septuaginta coniunxerunt ea verba cum præcedentibus, & idè verterunt *etiamsi vna dies sit vita eius.*

A Itaque vtramque versionem, & nostram Latinam vulgatam, & illam septuaginta virorum verba Hebraica ferre possunt. Et cum nostra sit à Concilio Oecumenico approbata, & illa ab omnibus penè veteribus, quod attinet ad hunc locum, celebrata, neutra contemnenda est.

B Et quidem iuxta nostram editionem sumitur argumentum pro peccato originali, ex eo quod si solus Deus potest mundare hominem de immundo conceptum semine, sequitur eundem hominem ab ipsa conceptione esse immundum. Non enim mundari egent, nisi immundi. Hæc autem immunditia sine dubio non corporalis, sed spiritalis est, nam à corporali immunditia, mundari homo etiam ab homine potest. DENIQUE, in Scripturis immunditia pro peccato accipitur. Isa. 64. *Facti sumus ut immundi omnes nos, & tanquam pannus menstruata omnes iustitia nostra.* Et Zach. 3. *Auferte vestimenta sordida ab eo, & dixit ad eum, ecce abstuli à te iniquitatem tuam.* Porro iuxta editionem Septuaginta interpretum testimonium est adhuc illitrius. Nam si non est mundus à sordibus infans vnus diei, proleto peccatum quoddam omnibus nobis ab ipsa conceptione inhaeret.

C ALTERVM testimonium habetur in Psal. 50. in illis verbis: *Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Vbi primo loco sciendum est, non impedire argumētum pro peccato originis, quod in numero multitudinis dicitur homo concipi in peccatis, cum peccatum originis vnum sit, non multa. Nam re vera in Hebraico fonte numerus est singularis; הוּן בעוון הוּללתי וכו' חטאתי חמתני ימי, & idè S. Hieronymus, & alij rerè omnes reddiderunt in iniquitate, & in peccato. Adde quoque ex S. Augustino in Enchirid. ca. 44. & 45. posse etiam peccatum originale significari nomine peccatorum & iniquitatum, tum quia non est inusitata in Scripturis, & in profanis auctoribus figura intellectio-nis, qua numerus multitudinis ponitur pro numero singulari, & contra numerus singularis pro numero multitudinis, tum quia in peccato illo primo Adami, quod à posteris generatione contrahitur, multæ fuerunt iniquitates, superbia, infidelitas, inobediencia, & alia.

D DEINDE illud est obseruandum non posse hunc locum deprauari ab aduersarijs, quasi peccatum in hoc testimonio accipiatur improprie; id est, pro mortalitate, aut morbo aliquo: nam eæ voces שון & חטא proprie verum peccatum significant, & eadem voces in eodem Psal. saepius repetuntur, & semper accipiuntur pro vero & proprie dicto peccato, quale fuit adulterium Dauidis cum Bethsabea, quod in eo Psalmo potissimum deploratur.

E POSTREMO non licet hanc Dauidis confessionem detorque-re ad peccata parentum, qui eum genuerunt, quasi dicere voluerit, parentes suos peccasse, cum genuerunt. Nam IMPRIMIS satis constat, Dauidem non ex fornicatione, vel adulterio, sed ex honesto, & sancto coniugio natum. DEINDE cum Dauid in toto hoc Psal. argumenta conquirat, quibus diuinam misericordiam ad se flectat, non debuit peccata parentum allegare, sed miseriam suam exponere. Et hoc est, quod facit, cum se miserum ab ipsa conceptione fuisse dicit. PRÆTEREA verbum illud הוּללתי non refertur ad actionem gignendi, in qua peccatū esse solet, quando parètes gignendo peccant, sed ad formationem corporis, quæ post parentum concubitum à Deo fit. Verè enim, ac sapienter dixit sancta illa Martyrum Machabæorum mater: *Nescio qualiter in vtero meo apparuistis, neque enim ego spiritum, & animam donavi vobis, & vitam, &*

fingula membra non ego ipfa compegi; fed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatem, qui que omnium inuenit originem, &c. in lib. 2. Machab. 7. cap.

Sic etiam altera illa vox *יְהוָה* proprie non significat gignere, aut concipere, sed calefacere, & fouere. Proinde refertur ad illud tempus, quo factum iam formatum, & animatum mater in utero fouet, & fouendo calefacit. Certum autem est nullum interuenire parentum peccatum, vel cum proles concepta formatur, vel cum iam formata in utero cofouetur. Et fortasse ad calumnias futurorum hereticorum tollendas, Spiritus sanctus noluit hoc loco uti vocabulis, quae proprie significat gignere, vel concipere, quae sunt *יָרָא* & *יָרָה*.

Iam vero ex nouo Testamento habemus in primis verba illa Praecursoris Domini, Ioa. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Quo loco in textu Graeco legitur in numero singulari, *ὁ ἀμαρτιῶν τῆ κόσμου*; *Ecce qui tollit peccatum illud mundi.* Quod est autem peccatum illud mundi, nisi commune illud peccatum, quod per unum hominem in hunc mundum intravit, ut ex Apostolo supra citauimus?

DEINDE habemus illud Ioa. 3. *Qui non credit in filium, ira Dei manet super eum.* Vbi notat S. August. li. 6. in Iulianum, c. 12. non esse dictum, ira Dei veniet super eum, sed manet super eum, quia iam antea erat, & manet in omnibus filiis Adae, nisi per Christum tollatur.

TERTIO habemus illud Rom. 3. *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* Certè enim si omnes peccauerunt, non excipiuntur paruuli à peccato. Paruuli autem propria uoluntate nihil boni, aut mali egerunt, ut idem Apostolus ait ad Rom. 9. Igitur omnes peccasse dicuntur, quia filij illius sunt, in quo omnes peccauerunt, ad Rom. 5.

QUARTO habemus cõparationem illam Adami cum Christo, gratia cõ peccato, resurrectionis cum morte, quam idem Apostolus facit in priore epist. ad Cor. c. 15. ex qua cõparatione manifestè colligitur, ita omnes, qui ex Adamo nascuntur, peccatum & mortis aeternae debitum cõtrahere, sicut omnes, qui renascuntur in Christo, gratiam iustificationis, & beatæ resurrectionis pignus acquirunt.

QUINTO habemus insignem illam Apostoli rationationem in epist. posteriore ad Cor. c. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et pro omnibus est CHRISTVS.* Vbi primum conditionalis consequutio ponitur, si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. DEINDE absolute assumitur Christus, pro omnibus mortuus est. Relinquitur autem ut absolute cõcludamus, ergo omnes mortui sunt. Et satis apertè loquitur B. Paulus de morte omnium, non tam corporali, quam spiritali. Dicit enim Christum mortuum esse, *ut qui uiuunt, iam non sibi uiuant, sed Deo.* Et paulò post clarius, quod dixerat, CHRISTVM pro nobis mortuum; dicit: *Nos Deo per Christum reconciliatos.* Et paulò post clarissimè, dicit: *eum qui peccatum non fecerat, pro nobis peccatum, id est, hostiam pro peccato, factum, ut nos efficeremur iustitia Dei in illo.* Iam igitur cum cõstet, CHRISTVM pro nobis omnibus omnino mortuum, atq; hostiam pro peccato factum esse, sequitur omnes omnino, sine vlla exceptione cõditionis, sexus, ætatis, mortuos esse in Adamo, & redemptore, seu iustificatore indiguiffe.

SEXTO habemus illud Galat. 3. *Conclusit Scriptura omnia sub peccato, ut remisso per Christum daretur credentibus.* Est enim sententia huius loci, Scripturam demonstrare, omnes homines esse peccatores, nec posse nisi per Christum ad indulgentiam peruenire.

SEPTIMO, habemus illud Ephes. 2. *Eramus & nos natura filij iræ, sicut, &c.* Dicimur enim natura filij

iræ, quia à natiuitate, vel quia ex natura peccato primi hominis vitata, reatum peccati trahimus, ex quo iræ, atq; vindictæ diuinæ obnoxij sumus. Aliqui interpretantur illud (*natura*) ac si dictum esset *prorsus*. Quam interpretationem S. Hierony. in comment. non rejicit, quin etiam fatetur, vocè esse ambiguam, tamen priore ipse expositionem sequitur.

S. autem AVGVSTINVS lib. 6. in Iulian. c. 4. grauiore censura eam interpretationem dignè esse censuit. Sic enim ait: *Quod autem dicitur, ubi ait Apostolus, natura filij iræ, posse intelligi, prorsus filij iræ. Nonne hinc admoneri debuisti, antiquam contra vos defendi Catholicam fidem: quia non ferè inuenitur Latinus codex, si non à vobis nunc incipiat emendari, vel potius in mendum mutari, ubi non natura, sit scriptum? Quod utiq; canere debuit interpretum antiquitas, nisi etiam fidei hæc esset antiquitas, cui cepit vestra resistere nouitas.* Hæc ille, qui ex eo, quod omnes codices Latini habent, natura, retè colligit, hoc loco nõ esse vocem ambiguam, quoniam si ita esset, aliquis vertisset (*prorsus*) aliquis (*natura*) nunc autè omnes eodem modo verterunt, quia omnes eodem modo testimoniũ hoc Apostolicũ intellexerunt. Ac de Scripturis quidè hæc loca sufficiat.

CAPVT V.

Probat eadem veritas testimonijs Patrum, qui ante Pelagianam heresim exortam scripserunt.

SECUNDO loco cõfirmada est veritas testimonijs, Sacra traditione Ecclesiæ. AC PRIMO adferemus testimonia Patrum illorum, qui ante Pelagianam heresim exortam scripserunt. DEINDE ad demum Ecclesiæ decreta, quæ proprie heresim istam damnauerunt.

PRIMVS igitur prodeat S. DIONYSIVS Areopagita, qui in lib. de Eccl. hierar. c. 3. part. 3. peccatum primi hominis toti naturæ humanæ adscribit: *Humanam, inquit, naturam, in initio solidè à diuinis beneficijs prolapsam, obnoxia passionibus varijs vita suscepit, & mortis corruptibilis finis. Quippe perniciofa illa à vera bonitate defectio, & sacra in paradiso legis prauaricatio eam, quæ spontè sua blandè mulcentibus, atque infestis aduersarij fraudibus cedens vitale excusserat iugum, his quæ sunt diuinis bonis contraria tradidit.* Quibus verbis Dionysius PRIMVM docet, humanam naturam diuinis beneficijs, quæ in creatione acceperat spoliata, obnoxiam factam esse passionibus quoad animam, & morti, quoad corpus. DEINDE rationem reddit huius spoliationis, ac dicit, id factum esse, quia natura humana spontè cedens fraudibus Satanæ vitale iugum excussit. Ista enim defectio à vera bonitate tradidit eam his, quæ sunt contraria diuinis bonis, id est, passionibus & mortalitati.

Vbi vides S. Dionysium non solum pœnam, sed etiam culpam toti naturæ tribuere. Quod idem paulò infra his verbis docet: *Oberrans itaque (natura humana) & à recto itinere ad eum, qui veraciter DEVS est tendente auersa, & perditis, atque maleficis turmis subiecta, minimè aduertit, se pro Dijs, atque amicis, infestis hostibus fuisse obsequantam.*

SECUNDVS testis prodeat S. IGNATIVS, qui in epist. ad Trallianos ita loquitur: *Vos ergo succincti mansuetudine, imitatores estote passionum Christi, & dilectionis eius, quia dilexit nos, dans semetipsum pro nobis, ut nos sanguine suo mundaret ab antiqua impietate.*

TERTIVS sit S. IVSTINVS Martyr, qui in Dialogo cum Triphone sic ait: *Ad omnem eum non ideo venisse pro comperto habemus, quod vel Baptismi latione, vel Spiritus in specie columbae aduentu opus ei fuerit, sicut nec nasci, & crucifigi propter functionis huiusmodi indigentiam, sustinuit: sed humani generis causa, quod per Adam in mortem, & fraudem, seductionemque*

ſerpentis conciderat, ut interim propriam pro ſemaligne agentis, cuiusq; culpam taceam. Hic videmus, non ſolam mortem, ſed etiam ſerpentis ſeductionem toti generi humano communem eſſe, & Chriſtum crucifixum eſſe pro peccato, tum communi toti naturæ humanæ, tum proprijs vniuſcuiuſque, id eſt, pro peccato tum originali, tum actuali.

QUARTVS ſit S. IRENÆVS, lib. 5. c. 17. *Deleuit, inquit, chyrographū, debita noſtra, affigens illud cruci, uti quemadmodum per lignum facti ſumus debitorum Deo, per lignū accipiamus debiti remiſſionem.* Vide eundem lib. 3. c. 20. & rurfus alium locum apud Auguſtinum lib. 1. in Iulianum, c. 2.

QUINTVS ſit TERTVLLIANVS, qui in li. de anima, c. 40. ſic ait: *Omnia anima eo uſq; in Adam cęſetur, donec in Chriſto recenſeatur: tamdiu immunda, quamdiu recenſeatur. Peccatrix autem quia immunda.*

SEXTVS, ORIGENES hom. 8. in Leuit. *Quęcūq; anima, inquit, in carne naſcitur, iniquitatis, & peccati ſorde polluitur, propter quod dictum eſt, Nemo mundus à ſorde, nec infans, cuius eſt vnius diei vita ſuper terram.*

SEPTIMVS, S. CYPRIANVS lib. 3. epiſt. 8. ad Fidum. *Infans, inquit, recens natus nil peccauit, niſi quod ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiq̄ue prima natiuitate contraxit.*

OCTAVVS, S. ATHANASIVS ſerm. in illud: *Omnia mihi tradita ſunt, ſub initium: Poſtquam, inquit, peccauerat, & lapſus fuerat homo, eiſq; lapſu perturbatis omnibus, mors inualuiſſet ab Adam uſque ad Chriſtum, terraq; execrationi data eſſet, infernus apertus, paradifus clauſus, cœlum inſenſum, & tandem corrupto, & interempto homine inualuiſſet diabolus contra nos, &c.*

NONVS, S. HILARIVS, qui in explicatione Pf. 118. exponens illa verba ad finem totius Pfal. *Viuet anima mea, & laudabit te, ſic ait: Vixere ſe in hac vita non reputat, quippe qui dixerit: Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Scit ſe ſub peccati origine, & ſub peccati lege eſſe natum.*

DECIMVS, S. BASILIVS, qui in expoſitione Pf. 32. explicans illud, *Diligit miſericordiā, & iudicium, miſericordia Domini plena eſt terra. Nequit, inquit, homo mudo corde, ac liber omnino à ſorde peccati inueniri, etiā ſi vnius diei tēpore ſupra terrā vixerit. Quāobrem ſi quis vident quotidie malitiā inualeſcentē, ac depaſcentē homines, & fragile genus hominū mille mortibus delictorum gratia dignū, tātō admirabitur magis diuitias bonitatis diuine tolerantie, & longanimitatis.* Vide alium locum eiufdem apud Auguſt. lib. in Iulian. 1. c. 2.

VNDECIMVS, S. AMBROSIVS, qui in Apologia Dauid, c. 11. ſic ait: *Antequā naſcamur, maculamur contagio, antequā uſuram lucis, originis ipſius excipimus iniuriā, in iniquitate concipimur.* Et infra: *Merito Dauid deplorauit in ſeiſpa inquinamēta naturæ, quod prius inciperet in homine macula, quā vita.* Item li. 1. de pœnitentia, c. 2. ſic ait: *Omnes homines ſub peccato naſcimur, quorū ipſe ortus in vitio eſt, ſicut habes lectū, dicere Dauid. Ecce enim in iniquitatibus cōceptus ſum.* Vide alia multa loca etiam clariora apud Auguſt. lib. 1. in Iulian. c. 2. & lib. de nuptijs, & concupiſcentia, c. 35. & lib. 1. ad Bonifac. c. 11.

DVODECIMVS, AVCTOR cōment. in epiſt. B. Pauli, quæ S. Ambroſio tribuuntur. Is enim, ut Ambroſius à viris doctis eſſe non creditur, ita æqualis Ambroſij ſine dubio fuit. Vixit enim tempore Damasi Pape ut ipſe teſtatur in cōment. c. 3. prioris ad Timotheum. Hic igitur auctor in cōment. c. 5. ad Rom. ſic ait: *Manifeſtū eſt itaq; in Adam omnes peccaſſe, tãquam in maſſa, ipſe enim per peccatū corruptus, quos genuit, omnes nati ſunt in peccato. Ex eo igitur omnes peccatores, quia ex ipſo ſumus omnes.* Item in cōment. c. 4.

A ad Heb. *Iuxta ſimilitudinē carnis ſine peccato, quia natura, quā verā ſuſcepit, ſimilis eſt carnis noſtra, peccata vero nequaquā habuit, quæ caro noſtra de parētibus contraxit, quia tale fuit originale peccatum in carne primi hominis, vnde & pœna, & remedium fieri potuiſſet.*

TERTVSDICIMVS, CYRILLVS Hieroſolymitanus Catecheſi 2. *Per hunc, inquit, Pater noſter Adam pulſus eſt, & pro paradifo admirando quodā modo ſponte ſua fructus ferente, terra ſpiniferā accepit. Quid igitur (dixerit aliquis) decepti perimur: nunquid non eſt deinceps ſalus? cecidimus, an non licet refugere?*

QUARTVSDICIMVS, S. GREGORIUS Nazianz. oratione 3. de pace, ſic ait: *Totus lapſus ſum, atque ex primigeni hominis inobedientia, & diaboli fraude condemnatus ſum.* Et in oratio. 2. in S. Paſcha, dicit, nos omnes ab initio per peccatum lapſos. Vide etiam alia loca apud Auguſtinum lib. 1. in Iulian. c. 2.

QUINTVSDICIMVS, S. HIERONYMVS in cōment. c. 6. Oſeæ Prophetæ. *Et ibi, inquit Deus, hoc eſt in paradifo omnes, prauaricati ſunt in me, & in ſimilitudinē prauaricationis Adam, Non enim mirum, ſi quod in parente præceſſit, etiam in filijs condēnetur.* Item in cōment. c. 2. Micheæ: *Vniuſq; que noſtrum cum Adam de paradifo cecidit, & in huius mūdi captiuitate verſatur.* Vide alium locum apud Auguſtinū loco citato.

SEXTVSDICIMVS, RUFFINVS in cōment. Pfal. 50. *Ego, inquit, cōceptus cōtraxi mecū iniquitatē originalis delicti. Nūquid de adulterio Dauid natus erat, de Ieſſe iuſto viro, & cōiuge eius? Quid eſt ergo quod ſe dicit, in iniquitatibus cōceptū eſſe, niſi quia detrahitur iniquitas ex Adā? nemo naſcitur, niſi trahens culpā, & culpa pœnā.* Fortaſſe Ruffin. hæc ſcripſit poſt hæreſim Pelagian. exortā: tamen placuit eius teſtimoniū hic adſcribere, quia vixit idē auctor etiam ante illud tēpus.

SEPTIMVSDICIMVS, S. SIRICIVS Papa, in epiſt. 1. ad Himerium, c. 2. ſic ait: *Infantibus, qui necdum loqui valent per aetatem, vel his quibus in qualibet neceſſitate opus fuerit ſacra vnda Baptiſmatis, omni volumus celeritate ſuccurri, ne ad noſtrarum perneciem tendat animarum, ſi negato deſideratiſſimo fonte ſalutari vnusquiſque exiens de ſaculo, & regnum perdat, & vitam.*

DECIMVSOCTAVVS, S. IOANNES CHRYSOSTOMVS in hom. ad Neophytos: *Venit, inquit, ſemel Chriſtus; inuenit noſtrum chirographum paternum, quod ſcripſit Adam. Ille initium induxit debiti, nos ſœnus auximus poſterioribus peccatis.* Sic enim vertit verba de verbis S. Auguſt. li. 1. in Iulian. vbi etiam diligētē notaui, Chryſoſtomum non fuiſſe contentum dicere: *chirographum paternum*, ſed addidiſſe, *noſtrum*, ut intelligeremus, ad nos etiam pertinere, & noſtrum eſſe ipſum Adæ peccatum. Alia loca Chryſoſtomi vide inferius c. 9. vbi ſoluuntur argumenta.

DECIMVSNONVS, S. AVGVSTINVS in li. 1. ad Simplicianum (quem ſcripſit antequā Pelagiana hæreſis orta eſſet, ut ex retractationibus perſpicuū eſt) nam in eo lib. q. 1. ſic ait: *Illud, eſt ex pœna originalis peccati; hoc, eſt ex pœna frequentati peccati, cum illo in hanc vitam naſcimur, hoc, viuendo addimus.* Et rurfus q. 2. *Sunt igitur omnes homines, quandoquidem vt Apoſtolus ait, in Adam omnes moriuntur, à quo in vniuerſum genus humanum origo ducitur offenſionis, Dei, vna quedam maſſa peccati, ſupplicium debens diuina, ſummęque iuſtitie, quod ſiue exigatur, ſiue donetur, nulla eſt iniquitas.* His addi poſſunt RETICIVS & OLYMPVS, duo veteres Patres, quorū opera non extant, ſed eorum teſtimonia citat S. Auguſt. li. 1. in Iulianum, c. 2. Habemus igitur auctores ſuprà viginti, qui futuram Pelagianā hæreſim de peccato originali redarguendo, ac refellendo præuenerunt.

CAPVT VI.

Probatur eadem veritas ex definitione Eccleſiaſtica.

NVNC adferemus iudicia non ſingulorum hominum, ſed ipſarum Eccleſiarum, ſive Conciliorum, quibus error ille Pelagiani, Cœleſtij, & Iuliani, quem Faber, Eraſmus & Zuinglius noſtro ſæculo renouarunt, publicè damnatus fuit. Habemus autem iudicia totius orbis terrarum.

PRIMUM enim in Oriente Concilium PALESTINVM, Episcoporum. 14. errorem hunc ita damnauit, vt Pelagium ipſum ad eundem errorem damnandum compulerit. Meminit huius Synodi S. Auguſt. li. 1. in Iulian. c. 2. epist. 106. & alibi.

DE INDE in Occidente habemus ex Africa Conc. MILEVITANVM, quòd in 2. can. ita ſtatuit: *Placuit, vt quicumque paruulos recentes ab veris matrum baptizandos negat, aut dicit, in remiſſionem peccatorum eos quidem baptizari, ſed nihil ex Adamo trahere originalis peccati, quod lanacro regenerationis expietur, anathema ſit.*

Habemus item ex Africa Conc. CARTHAGINENSE Nationale frequentiffimum, Episcoporum videlicet CCXVII. quòd poſt confirmationem à Zoſimo ſummo Pontifice obtentam, à toto orbe receptum fuit, vt refert S. Proſper in Chronico ad annum CCCCXX.

Ex Hiſpania habemus Concil. TOLETANVM XI. can. 1. vbi ſic legimus: *Ex his tribus diuinitatis perſonis ſolum filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culpam debita, que per inobedientiam Ade originaliter, & noſtro libero arbitrio contraximus, reſoluenda, à ſecreto Patris, arcanoque prodidiſſe, & humanitatem ſine peccato de ſancta ſemper Virgine aſſumpſiſſe.* Vide etiam Conc. Tolet. XII. can. 2.

Ex Gallia habemus Concil. ARAUSICANVM II. can. 2. vbi ſic legimus: *Si quis ſoli Ade prauaricatione ſua, & non eius propagini aſſerit nocuiſſe: aut certè mortem tantum corporis, qua pœna eſt peccati. Non autem & peccatum, quòd eſt mors animæ, per vnum hominem in omne genus humanum tranſiſſe teſtatur, iniuſtitiam Deo dabit, contradicens Apoſtolo dicenti: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, &c.*

Ex Germania habemus Concil. MOGVNTINVM, can. 5. vbi ſic legimus: *Hoc primorum hominum peccatum propagatione in omnes homines tranſiit, & ſecum pœnam ſuam trahit, vt ſint omnes homines iræ Dei, damnationis, & mortis rei, & ad peccatum proni.*

Ex Italia habemus reſponſa veterum ſummorum Pontificum, Innocentij, Zoſimi, Celeſtini, Leonis, Gregorij. Nam B. Innoc. I. exortum errorem iſtum, tẽpore ſui Pontificatus, apertè damnauit, vt Auguſt. teſtatur lib. 1. in Iulian. c. 2. & epist. 157. Extat autem epist. eiufdem INNOCENTII ad Concil. Mileuitanum, in qua confirmat eius Concilij decreta, & inter alia ſic loquitur: *Si ergo nihil volunt officere non renasci, fateantur neceſſe eſt, nec regenerationis ſacra fluẽtia prodeſſe, &c.* B. Zoſim. epist. ad Episcopos totius orbis non extat, ſed eius hæc verba recitat S. Auguſt. in epist. 157. ad Optatum: *Fidelis Dominus in verbis ſuis, eiusque Baptiſmus re, ac verbis, id eſt, opere, confeſſione, & remiſſione vera peccatorum, in omni ſexu, atate, conditione generis humani, eandem plenitudinem tenet. Nullus enim niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur, nec redemptus diſci poteſt, niſi qui verè per peccatum fuerit ante captiuus, ſicut ſcriptum eſt; Si vos filium liberauerit, verè liberi eritis. Per ipſum enim renasceremur ſpiritualiter, per ipſum crucifigimur mundo: ipſius morte mortis ab Adam omnibus nobis introducta, at que tranſ-*

Amiſſa vniuerſa anime illud propagatione contractum chyrographum rumpitur, in quo nullus omnino natorum antequam per baptiſmum liberetur, nõ tenetur obnoxius. Poſt hæc verba recitata ita ſubiungit Auguſt. *In his verbis Apoſtolica ſedis tã antiqua, atq; fundata, certa & clara eſt Catholica fides, vt nefas ſit de illa dubitare Chriſtiano.*

B. CÆLESTINVS in epist. ad Gallos prima, poſt finẽ epistolæ annectit aliquot capitula, quibus quidquid contrarium eſt, minimè Catholicum habendum eſſe pronunciat, in 4. c. ſic ait: *In prauaricatione Ada omnes homines naturalem poſſibilitatem, & innocentiam perdiditſe.* In c. 12. ſic rurſus loquitur: *Illud quòd circa baptizandos in vniuerſo mundo ſancta Eccleſia vniſormiter agit, non ocioſo contemplantur intuitu, cũ ſine paruuli, ſine iuuenes ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adeunt, quam exorcismiſ, & exſufflationibus clericorum, ſpiritus ab eis immundus abigatur: vt tunc verè appareat, quo modo princeps mundi huius mittatur foras, & quo modo prius alligetur foris, & deinceps vaſa eius diripiantur in poſſeſſionem tranſlata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem, & dat dona hominibus.*

S. LEO I. epist. 86. ad Nicetam Aquilienſem ita loquitur: *Sed ab iſtis ideo per naturalem induſtriã dicitur præneneri, vt qua ad gratiam proprio clara ſit ſtudio, nullo videatur peccati originalis vulnere ſanciata. Ideo etiam paruulos dicunt, ſi ſine Baptiſmo hinc de ſeculo exierint, non poſſe damnari, neque reos in peccato Ade teneri, ſed ad regnum, vel ad vitam aternam ſine vlla cunctatione venire, cum Apoſtolus dicat, Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, propter quod & ipſi paruuli baptizantur.*

S. GREGORIVS in epist. 53. lib. 7. ad Secundinum: *Illud, inquit, incertum non eſt, quia niſi ſacri Baptiſmatis gratia fuerit renatus homo, omnis anima originalis peccati vinculis eſt obſtricta.* His accedunt POSTREMO Concilia vniuerſalia duo, FLORENTINVM & TRIDENTINVM, quorum illud in litteris vnionis ſic docet: *Illorum autè animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernum deſcendere, poſitis tamen diſparibus puniendos.* Iſtud autè ſeſſ. 5. in decreto de peccato originis, ad verbum repetit decreta Conciliorum veterum Mileuitani & Arauſicani. Quæ cũ ita ſint, nulla omnino remanet de fide Catholice Eccleſiæ dubitatio: vt nõ potuerint Eraſmus, Faber, Zuinglius, atq; Anabaptiſtæ, ſine incredibili temeritate errorem toties damnatum, iterum innouare.

CAPVT VII.

Res eadem rationibus confirmantur.

SED accedant POSTREMO etiã rationes, ex varijs principijs ductæ. **P**RIMA ratio ducitur ex Baptiſmo, eaque inuicta prorfus & inſolubilis, qua veteres paſſim vſi ſunt. Infantes continuo baptizandi ſunt, ſi periculũ ſit, ne in ea ætate moriãtur, vt ex Apoſtolica traditione docet S. Dionyſ. in lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia, cap. vlt. Origen. hom. 8. in Leuit. B. Cyprian. li. 3. epist. 8. S. Hiero. li. 3. aduerſus Pelagianos extremo, S. Aug. li. 4. de Baptiſmo, cõtra Donatiſtas, c. 24. neq; id Pelagiani, aut Zuinglius, vel Eraſmus negauerunt: & ſemper in Eccleſia fuit hæc ſolicitudo fidelium, vt diligentiſſimè prouideret, ne quis omnino, ſive adultus, ſive infans abſq; Baptiſmo, decederet, vt perſpicuũ eſt ex epist. Siricij, ſuprà citata, ad Himeriũ, c. 2. & ex epist. 28. S. Auguſtini, ad S. Hieronymum. Et præter Apoſtolicam traditionem habemus verbũ ipſum ſcriptum, quòd ea traditio nobis explicuit clariùs: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum Dei.* Ioan. 3.

Certum autem est, Baptismū dari ad remissionem peccati. Nam qui baptizantur, *renascuntur ex aqua, & Spiritu sancto*, Ioan. 3. Cur autem renasci debet per gratiam, cuius generatio corrupta non fuit per peccatum?

ITEM qui baptizantur, moriuntur peccato & resurgunt, *Ut in nouitate vitæ ambulent*. Rom. 6. Quomodo verò mori potest peccato, qui peccatum nullum habet? R V R S V S qui baptizantur, mundantur & lauantur. Ephes. 5. *Mundans eam lauacro aque in verbo vitæ*. Tit. 3. *Per lauacrum regenerationis & renouationis*, &c. Act. 22. *Abiue peccata tua inuocato nomine ipsius*. Qui autem fieri potest, vt mundetur & lauetur, qui fordes, aut maculas nullas habet?

DENIQ. idē ostendit forma Baptismi. Siue enim per formam intelligamus verba illa: *Ego te baptizo, &c.* Siue symbolum illud externum, quod est similitudo rei internæ; falsa erit forma Baptismi, vt Concilia allegata testantur, si Baptismus non datur in remissionem peccatorum. Nam quid est: *Ego te baptizo*, nisi, ego te lauo, vel mundo, iuxta Scripturas definientes Baptismum, lauacrum regenerationis, quo mundamur in verbo vitæ? quid verò significat Symbolum illud externum, quo mergimur in aquam, e mergimus ex aqua, nisi (vt Apostolus ipse docet Ro. 6.) *Mori nos peccato, vt resurgamus iustitiae*? Quare dubitari non potest, quin infantes, quibus necessarium esse baptismum ex verbo Christi, & Apostolica traditione monstratum est, peccatum habeant, quod secum ex utero matris adduxerint.

SECUNDA ratio dicitur à ceremonijs Baptismi antiquissimis, & in Ecclesia vniuersa celebratis, exorcismo videlicet & exsufflatione. Quo argumento vtitur passim S. Aug. vt li. 1. de pecc. merit. & remis. c. 34. li. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 20. & li. 6. in Iulian. c. 2. vtuntur etiam Celestin. Papa in epist. ad Gallos, & alij posteriores. Nam Pelagiani reprehendere nec poterant, nec audebant vsum vniuersæ Ecclesiæ, quo per exorcismum, & exsufflationem ab infantibus baptizandis spiritus immundus abigitur. Sic enim scribit Augustinus li. 6. in Iulian. c. 2. *Id tu commemorare timuisti, tāquam ipse à tote orbe exsufflatus esses, si huic exsufflationi, qua princeps mundi à paruulis eicitur foras, cōtradicerere voluisses*. Quod si spiritus immundus infantes ante Baptismū possidet, negari non potest, quin eos per peccatū captiuos teneat. Neq; enim permetteret Deus creaturā suā à diabolo possideri, nisi sibi eam per peccatū ipse antea subiecisset. Aquo .n. quis superatur, eius & seruus efficitur.

TERTIA ratio ex circumcisionis mysterio. Circumcisio siquidem, ex sententia S. Aug. li. 16. de Ciui. Dei, c. 27. S. Greg. lib. 4. Moral. c. 2. S. Bernardi in epist. 77. & Innoc. III. cap. Maiores, de Baptismo, & eius effectu, ad peccatum originis purgandum instituta fuerat: ex aliorū verò sententia, si non ad tollendum peccatum originale, certè ad significandam eius purgationē referebatur. Nam ideo in eo membro fieri iussa est, in quo euidentius peccati illius effectus apparet, & per quod genus humanum carnaliter propagatur, & propagatione inficitur. Vide August. tract. 30. in Ioan.

QUARTA ratio ex pœna peccati. Mors pœna peccati est, vt ex eo constat, quod dictum est primo parenti: *Quacunque die comederis ex eo, morte morieris*, Gen. 2. Moriuntur autem omnes, & ipsi etiam infantes, qui propria voluntate nihil egerunt boni vel mali, igitur peccatum quoddam in infantibus inest, quod non committitur propria voluntate, sed ipsa propagatione à parentibus trahitur.

Neque responderi potest, mortem fuisse pœnam

A Adamo, filijs autem non esse pœnam, sed infortunium & calamitatem, quemadmodum cū quis ob culpam suam ad inopiam reductus, filios pauperes gignit, ipsi quidem inopia, pœna peccati est, filijs autem infelicitas & miseria.

Hoc, inquam, responderi non potest. Nam Deus per Ezechielē testatur, se non affligere filios ob culpas parentum. Sic enim legimus Ezech. 18. *Quid est, quod parabolam istam, vertuis in prouerbum in Israël, dicentes: Patres comederunt vnas acerbis, & dentes filiorum obstupescunt? Vno ego dicit Dominus, sic erit vltra vobis parabola hæc in prouerbum in Israël: Ecce omnes anime mee sunt, vt anima patris, ita anima filij mea est: Anima que peccauerit, ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, nec pater portabit iniquitatem filij.*

B Neq; huic loco repugnat quod legimus in Exo. c. 20. *Ego sum Dominus Deus tuus fortis, zelotes, visitans peccata patrū in filios in tertiā & quartā generationem.*

Nam Deus punit peccatum patrum in filijs nō semper, sed tūc solū, cū filij imitātur peccata patrū, vt docent S. Patres, Hiero. in cōment. ad c. 18. Eze. August. in Psal. 108. in illa verba: *In memoriā redeat iniquitas patrū eius*. Et in li. contra Adimantum, c. 7. Chrysoft. hom. 29. in Genesim, tractās illud: *Maledictus puer Chanaam*, & hom. 75. in Matt. Greg. lib. 15. Moraliū, c. 22. & Thom. in 1. 2. q. 87. art. 8. Quos sequuntur ferè omnes recētiore, & hoc ipsum indicat Scriptura, cū ait: *His qui oderunt me*: non enim simpliciter Deus dicit, se puniturū peccata patrum in filijs, sed in ijs qui eum oderunt.

C Itaq; nō puniuntur filij pro patribus, quasi nō mereantur eam pœnam peccata filiorum, aut magis puniantur quàm meriti sunt, sed quia nisi præcessissent peccata parentum, Deus eos fortassè non puniuisset in hoc mundo, sicut parentes eorum non puniuit. Cū igitur infantes nō sint rationis capaces, ac per hoc non imitentur peccata patrum, & tamen puniantur pœna omniū grauissima, quæ est mors temporalis & æterna, sequitur necessariò, vt habeant aliquid aliud peccatum, ob quod iuste puniantur, & hoc est, quod originale vocamus.

D Quocirca S. Paulus absolutè pronūciat, *mortē stipēdiū esse peccati*, ad Ro. 6. Et, *Aculeum mortis esse peccatū*, 1. ad Cor. 15. Et in lib. Sap. c. 12. legimus: *Cū ergo es iustus, iuste omnia disponis ipsū quoq; qui nō debet puniri, cōdēnare exterū astimas à tua virtute*. Et Iob c. 4. *Quis vnquam innocēs periit? aut quādo recti deleti sunt?* Deniq; S. August. li. 1. retract. c. 9. *Omnis, inquit, pœna, si iusta est, pœna peccati est, & supplicium nominatur.*

E QUINTA ratio ex passione & morte Domini. Dominus enim pro iniustis passus & mortuus est, Isa. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum*: ad Rom. 5. *CHRISTVS secundum tempus pro impijs mortuus est*, 1. Pet. 3. *CHRISTVS semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis*. Mortuus autem est pro omnibus, vt eadem Scriptura testatur, 2. ad Cor. 5. *Pro omnibus mortuus est Christus*, 1. ad Ti. 2. *Dedit redēptionem seipsum pro omnibus*. Igitur omnes iniusti & peccatores sunt, aut certè fuerunt.

SIXTA ratio est parabolis & figuris. Nā ouis cētesima, qua aberrauit à grege, & drachma perdita Luc. 15. omniū cōsensu naturā humanā vniuersam significabāt. Ille etiā, qui Luc. 10. descendens ab Hierusalē in Hiericho incidit in latrones, atq; ab eis spoliatus, & semiuiuus relictus iacebat in via, sine cōtrouersia genus humanū designat, quod à Satana in primo parente gratiæ cælestis indumento exutū, & plagis cōfectum, ita iacebat, vt semiuiuus rectè dici posset, cū ablata esset animæ vita gratiæ, non vita naturæ.

SEPTIMA ratio ex diuerfo iudicio, & fenfu Sanctorum & Ethnicorum in natalijs hominum. Si quidem Ethnici, qui peccatum originis ignorabant, magna celebritate colebant natales dies, ac potiffimum Reges & Principes. Gen. 40. Pharao celebra- bat conuiuium folenne die nataliorum fuorum: idem facit Matt. 14. Herodes: idem paffim legitur in hiftorijs gentilium. Contrà verò Sancti diem fuum natalem ob originis corruptionem deplorant: *Perreat dies, in qua natus fum:* inquit Iob. c. 3. & Hierem. c. 20. *Maledicta dies, in qua natus fum.* Abrahā quoque filij fui non diem natalem, fed diem ablatationis celebrauit, Gen. 21. Porro Ecclefia Christiana natalitia Sanctorum feftiujs gaudijs recolit, fed ea natalitia vocat, non quibus cum peccato nafcuntur ad vitam mortalem, fed quibus per tēporalem mortem tranfeunt ad vitam beatam & immortalem. Scit enim *preciofam effe in confpectu Domini Sanctorum eius mortem.* Plal. 15. Et, *Beatos effe mortuos, qui in Domino moriuntur.* Apoc. 14.

OC TAVA ratio ex antiquitate fententiæ Catholice, & nouitate erroris contrarij. Vna enim ex præcipuis notis hærefeos, eft, fi poft fidem Catholicā prædicatam & receptam, & longo tempore cultam, noua aliqua opinio exoriat, quæ nouitate fua perturbet animos fidelium affuetos iam dudum contrariæ doctrinæ. Talem fuiiffe doctrinam Pelagij, quæ negat originale peccatū, teftatur his verbis S. AVGVSTINVS in li. 3. de pecc. merit. & remif. c. 6. & 7. *Unde nobis hoc negotium repente emerferit, nefeio. Nam ante paruum tempus à quibusdam tranfitorijs colloquentibus, curfū mihi aures perfricta sunt, cum illic apud Carthaginem effemus, non ideo paruulos baptizari, vt remiffionem accipiāt peccatorum, fed vt fanctificentur in Chrifto. Qua nouitate permotus, & quia oportunum nō fuit, vt contra aliquid dicerem, & non tales homines erant, de quorum effem auctoritate follicitus, facile hoc in tranfatis, atque abolitis habui. Et ecce contra Ecclefiam iam ftudio flammante defenditur, ecce fcribēdo etiam memoria commendatur, ecce res in hoc discriminis adducitur, vt hic etiam à fratribus confulamur, ecce contra difputare, & fcribere cogimur.* Hæc ille, qui in eodem loco teftatur, fe apud nullum fcriptorem ante Pelagium vnquam legere potuiiffe, homines nafci fine peccato originali. Quin etiam ad eò fuiiffe hoc dogma de peccato originis in Ecclefia fixum ac certum, vt ex eo quæftiones aliæ foluerentur.

Hoc etiam noftro fæculo Pelagiana hærefis iam dudum extincta, Iacobus Faber, & Zuinglius, qui eandem hærefim ab inferis excitauerunt, aperte fatentur, fententiam fuam effe contrariam doctrinæ omnium fcholarum, ac per hoc nouam, fiue potiùs, vt diximus, renouatam.

C A P V T VIII.

Diluuntur obiectiones ex Scripturis.

SUPEREST vt argumenta foluamus, quæ PRIMVM à Scripturis, DEINDE à Patribus, POSTREMO à ratione ducuntur. PRIMO loco adferam teftimonia Scripturarum, quæ olim Pelagiani obijciebant: DEINDE quæ Zuinglius poftea adiecit. PRIMVM teftimonium ex Teftamēto vetere, erat illud Ezech. 18. *Filius non portabit iniquitatem Patris.* Hoc teftimonium, vt potiffimum in hac cauffa protulerat olim Iulianus, protulit etiam noftro fæculo Zuinglius in lib. de Baptifmo, in digreffione de peccato originis.

RESPONDET S. Aug. li. 6. in Iulianum, c. 12. verba Ezechielis effe prophetica: ijsque promitti beneficium Teftamēti noui, quo per regenerationem delendum erat chyrographum patenum, vt non am-

plius noceret peccatum veteris Adami, ijs, qui ad nouum Adamum per Baptifmū pertinere cepiffent. Quod euidentius fetibitur à Hiere. c. 31. his verbis: *In diebus illis non dicent, Patres manducauerunt vnam acerbam, & dentes filiorum obftupuerunt. Sed vnusquisque in fuo peccato morietur. Omnis homo qui comederit vnam acerbā, obftupefcient dentes eius, Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iuda fædus nouum, non fecundum pactum quod pepigi cum patribus veftris in die, qua apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Aegypti; pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus fum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Ifrael poft dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in vifceribus eorum, & in corde eorum fcribam eam, & ero eis in Deum, & ipfi erūt mihi in populum, quia propitiabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius.*

Sed obseruandū eft hoc loco, duobus modis poffe fieri, vt filius non portet iniquitatē patris, VNO modo, fi per nouam generationem transferatur ab illo patre ad aliū; & hoc modo promittit Deus per Hieremiam futurum in teftamento nouo, vt homines per regenerationē tranflati ab Adamo ad Chrifmum, non portent iniquitatem Adami: ALTERO modo, fi non imitetur iniquitatē patris, nec fit particeps peccati illius; & hoc modo videtur Ezechiel dicere, Filium non portaturum iniquitatē patris, vt expofui- mus cap. fupiore. Ezechiel enim apertè prohibet ipsis Iudæis nomine Dei, ne vtantur eo prouerbio: *Patres comederūt vnas acervas, & dentes filiorum obftupescunt.* Et rationem reddit, *quia aqua funt via Domini, & omnes anime eius funt, &c.* Et iuxta hanc expofitionem promptum eft Pelagianis refpondere, Filios non regeneratos, non portare iniquitatem patris, fed fuam, peccatum enim originale, tamen fi ab Adamo eft, non tamen Adami, fed noftum eft.

Itaque idem S. AVGVSTINVS, qui hoc loco contentus fuit dicere, filios non portare iniquitatem patris, quando regenerati funt; in eodem li. 6. in Iulian. c. 4. dixerat, etiam ante regenerationem filios non portare aliena peccata, fed propria: *Parentū, inquit, peccata modo quodā dicuntur aliena, & rursus modo quodā reperiuntur & nofta. Aliena quippe proprietate funt actionis, & nofta funt cōtagione propaginis. Quod fi falsum effet, profectō graue ingū super filios Adam à die exitus de ventre matris eorū, nullo modo iuftū effet.* Hæc ille.

SECVDVM teftimonium adferebant Pelagiani ex illis verbis Rom. 5. *Sicut per vnus hominis inobedientiam peccatores conftituti funt multi, &c.* Si enim non imitatione, fed propagatione peccatores conftituerētur homines ob inobedientiam Adami, non diceret Apoftolus, multi, fed omnes. RESPONDET S. Auguft. in eodem lib. 6. in Iulian. c. 12. per multos intelligi debere omnes qui nafcuntur ex Adamo, qui verè funt multi. Poffunt enim aliqua effe omnia, quæ tamen nō funt multa, vt Euangelia quatuor, funt omnia non multa: Poffunt etiam effe multa, quæ non funt omnia, vt credentes in Chrifmum multi funt, nō tamen omnes, quia non omnium eft fides.

Apoftolus igitur valdè propriè dixit, multos conftitui per Adamum peccatores, & multos iuftos per Chrifmum, quia omnes, qui nafcuntur ex Adamo, cōftituuntur peccatores, & illi funt multi, nō tamen omnes fimpliciter, cum Heua fit homo, & tamē non fit per Adamum iniufta cōftituta, & Chrifm etiam fit homo, & tamen nec fic ex Adamo, nec peccator: & fimiliter omnes, qui renafcuntur in Chrifto, conftituuntur iufti, & hi funt multi, fed non omnes fimpliciter, quia non omnes renafcuntur in Chrifto.

Porro Scriptura vtrūque dixit, & multos, & omnes.

Ait enim: Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificacionem vita, sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam iusti constituentur multi. Cum dicit, omnes, significat, neminem esse ex Adamo, qui non sit peccator, neminem ex Christo, qui non sit iustus: & similiter neminem esse peccatorem, qui non sit ex Adamo, neminem esse iustum, qui non sit ex Christo. Cum dicit (multos) significat illos, quos dixit omnes, non esse omnes simpliciter, sed tamen absolutè, & simpliciter multos.

Similis locus est in c. 17. Gen. Patrem multarum gentium posui te. Et c. 22. In semine tuo benedicetur omnes gentes. Vbi videmus eos, qui promittuntur Abraham in filios, nunc dici multos, nunc omnes, quia omnes sunt in quodam genere, & tamè simpliciter non omnes, sed multi.

Dicit aliquis, si omnes, qui nascuntur ex Adamo, contrahunt originale peccatum, cur Apostolus in eodem cap. scribit: Gratiam Dei per Christum abundasse in plures, quàm peccatum abundauerit per Adamum?

RESPONDEO vocem illam (plures) non significare comparationem eo loco, sed æquiuale re voci (multos). Nam in textu Græco non est *πλείονας*, sed *πολλός*. Itaque sensus est, Gratiam Dei per Christum non fuisse restrictam ad vnum, vel duos, sed abundasse in plures, sicut peccatum non solum infecit Adamum & filios, sed alios plurimos. Atque hoc quod est abundare in plures, multò magis conuenit gratiæ, quàm peccato, cum gratia sit potètiore & efficacior.

tertium testimonium sumebant ex eodem loco Apostoli: Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit. Nam si peccatum intrasset in mundum per generationem, non diceret Apostolus, per vnum hominè, sed per duos homines. Generatio enim duos requirit. RESPONDET auctor Hypognostici li. 2. dictum esse, Per vnum hominem, quia vir & mulier coniuncti per matrimonium, non sunt duo, sed vna caro, vt Dominus dicit Matt. 19. addit idem auctor, Scripturam, vt satisfaceret curiosis Pelagianis, vtrumque dixisse, per vnum & per vnam. Nam Rom. 5. ait: Per vnum hominem. Eccles. 25. ait: A muliere initium factum est peccati, & per illam omnes moriuntur. Possumus adiungere tertiam solutionem, Apostolum dixisse: Per vnum hominem, id est, Adamum, quia primaria causa peccati originalis non Heua, sed Adam fuit, TUM quia peccatum Adami, non Heua traducitur in posteros, TUM quia vir causa est actiua generationis, mulier passiuua. Quare si Heua peccante, Adam in innocentia permanisset, non haberent ipsorum filij originale peccatum, & contra haberent illud, si Heua in innocentia permanente solus Adam peccasset.

quartum testimonium accipiebant ex verbis illis Apostoli Pauli 2. ad Cor. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, sicut gessit: siue bonum, siue malum. RESPONDET S. AVGVSTINVS li. 6. in Iulian. c. 4. paruulos vel manifestandos esse ante Christi tribunal, vel non manifestandos; si non manifestandos, quia videlicet de adultis tantum loquatur Apostolus, nihil hanc sententiam ad paruulos pertinere, ac per hoc non probari hoc testimonio non esse in paruulis originale peccatum: si manifestandos, paruulos non regeneratos reportaturos quod gesserunt per alios, id est, peccatum, sicut reportabunt paruuli regenerati, quod gesserunt per alios, id est, meritum fidei. Sicut enim prodest paruulis, dum baptizantur, quod per alios credunt, & ideo inter fideles & iustos nu-

merantur à Christo: Sic etiam mirum non est si eis noceat, quod fidem & iustitiam amiserunt per alium, & ideo inter infideles & iniustos numerantur à Christo, atque ad eorum gregem pertinent, de quibus præcurfor Domini dicit: Qui non credit in filium, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum, Ioan. 3.

quintum testimonium adducit Zuinglius in lib. de Baptismo, ex c. 3. & 4. ad Rom. his verbis: Nunc Scriptura testimonia, qua polliciti sumus, proferemus. Paulus ad Rom. 3. peccati cognitionem per legem oboriri dicit. Vbi ergo legis cognitio nulla est, ibi nec peccati cognitio esse potest. Vbi verò cognitio peccati non est, ibi nec præuaticatio est, adeoque nec damnatio quoque ibi esse potest. Idem enim hoc Paulus testatur ad Rom. 4. dicens: Siquidem vbi non est lex, ibi nec transgressio est. Iam ergo testimoniorum istorum vim, & potentiam considera, que tanta est, vt omnia omnium Theologorum de originali peccato commenta penitus subuertat. Morbus enim hic nobis damnationem adferre nequit, qua tum demum subsequitur, cum legem oculis nostris expositam conspicati, adhuc tamen morbo hoc, & affectu corrupte nature impulsu, legem transgredimur.

RESPONDEO, Zuinglium ex duobus Scripturæ testimonijs non syllogismum, sed paralogismum tenuisse. Nam ex illo testimonio: Per legem cognitio peccati, ad Ro. 3. deduxit, Vbi nulla est cognitio legis, nullà esse præuaticationem. Quam cõsequentiã non rectè probauit ex illo alio testimonio, Vbi lex non est, nec præuaticatio, ad Ro. 4. Non enim Apostolus ait vbi legis cognitio non est, nec præuaticatio est; quæ erat Zuinglij collectio, Sed vbi lex non est, nec præuaticatio est. Et quidè quod Apostolus ait, verissimum est, non enim potest fingi præuaticatio, nisi sit lex, quæ præuaticatio violetur. Quod autè Zuinglius ait, falsum est, cum sæpe fiat, vt aliqui legem ignorent, & tamen eam verè præuicarentur. Vnde sunt peccata, quæ dicuntur ignorantia, quæ peccata lethalia esse possunt si ignorantia sit voluntaria, qualis est eorù, de quibus dicitur: Noluist intelligere, vt bene ageret.

ITAQUE B. Paulus ad Rom. 2. ait: Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Esse autem sine lege, teste ipso Zuinglio in declaratione de peccato originis, est legem ignorare. Nam alioqui, vt ipse dicit, nemo est sine lege. Sunt igitur aliqui, qui legem ignorat, & tamen peccant; & pereunt, ac per hoc falsum est, quod ipse ait, vbi legis cognitio non est, nec præuaticatio aut damnatio est.

RVRSVS aliam propositionem Zuinglius assumpsit, quam non probauit, illam videlicet, vbi non est præuaticatio, ibi nec dånatio esse potest. Et quidem si de præuaticatione in vniuersum, siue ea propria, siue cõmunis sit, Zuinglius loqueretur, admitti posset ea propositio, quamuis eam ipse nullo argumento comprobauerit, sed ex ea nihil efficeret cõtra originale peccatum. Paruuli enim, qui vsu rationis carent, non habent quidem præuaticationem propriam, ob quam damnentur; sed habent cõmunem quandam toti humano generi, de qua loquitur Apostolus, cum ait: In quo omnes peccauerunt, ad Rom. 5. ob quam vniuersum iure damnatum est.

Cæterum, quia sine dubio Zuinglius de propria præuaticatione loquitur, id est, quæ propria voluntate committitur, ideo illam eius propositionem. Vbi non est præuaticatio, ibi nec damnatio esse potest, falsam esse contendimus, & Scripturis contrariam. Nam idem Apostolus, qui ad Rom. 9. dicit, infantes nihil boni, nihil mali fecisse, ac per hoc nullam legem propria voluntate præuaticatos esse. Idem ad Ephes. 2. scribit: Omnes esse natura filios ira. Et ad Ro. 5. Vnius delicto in omnes homines in condensationem.

DENIQUE Zuinglius illud assumit, quod potissimū in questione versatur, solā videlicet præuaricationē, quæ est actuale peccatū, esse propriè peccatū, quod hominem dānare potest. Id enim Catholici omnes negant, & contrarium testimonijs multis Scripturā apertissimè probant. Ipse verò probauit quidem ex Scripturis, per legem cognosci peccatum, & ubi lex non est, non esse præuaricationem; quæ duo extra controuersiam sunt; sed, ubi non est præuaricatio, non esse damnationem, quod vnum ei probandum fuerat, nulla ratione probauit. sed assumpsit; vt certū, quod vitium, Dialecticū vocant, petere principiū, quo nihil absurdius in disputatione cōmittitur.

SEXTVM testimoniū petit idem Zuinglius in eodem li. ex illis Apostoli verbis ad Rom. 7. *Abq; lege peccatum erat mortuū, ego autem vivebam sine lege aliquando. Porro veniente mādato peccatū reuixit. Quando, inquit Zuinglius, sine lege vixisse dicemus Apostolum? nepe cum puer adhuc esset, & atate tener. Alioquin enim sine lege nemo esse potest.* Sed clariū ex hoc loco argumentum format idem Zuinglius in declaratione de peccato originis, propè finē. Ibi enim probat, paruulos, & non baptizatos, esse in statu innocētīæ, hoc argumento: *Quamdiu, inquit, paruuli legis capaces non sunt, in statu esse innocentia, nos incunctanter de nostris asseruimus, sulti auctoritate Pauli ad Ro. 4. Vbi enim non est lex, ibi nec præuaricatio. Sunt autem teneri, inexperi, legum que rudes, non minus sine lege, quā Paulus: ergo nō trāsgrediūtur, proindēq; nec danantur. Perhibet autē Paulus, se aliquando sine lege vixisse, ad Ro. 7. id autē de nulla etatis eius parte, quā infantia, pueritiaue intelligendū est. Peccatum ergo tū ei mortuum fuerat, ac ubi lex vixerit, iam se mortuum esse testatur. Eodē modo nos quamdiu sumus per atate rudes legis, nō peccamus ipsi: ubi vero lux legis affluisit, iā rei reddimur.* Hæc ille.

RESPONDEO, hoc argumentū nihil concludere propter tres causas. PRIMVM enim illud: *Abque lege peccatū mortuum erat*, non significat peccatū simpliciter non fuisse, sed non fuisse cognitū, nec reputatum pro peccato, quamuis reuera peccatum esset. Sic enim idem Paulus docet ad Rom. 5. *Vsq; ad legem enim peccatum erat in mundo: Peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.* Vbi illud: *Non imputabatur*, significat peccatum non fuisse ab hominibus pro peccato habitum, donec lex Moſis peccatū prohibēdo, ipsum apertè manifestauit. Quod enim peccatum à Deo imputatum fuerit, perspicuum est ex pœna peccati, quæ est mors, toti generi humano cōmunis. Itaq; in paruulis sine lege (vt Zuinglius docet) viuētib; peccatum est mortuum, id est, occultum & latens, non autem nullum omnino, ac per hoc non sunt paruuli in statu innocētīæ, sed in statu peccati, & damnationis rei, quā diu per Baptismū non renascuntur in Christo.

DEINDE illud, *Ego autem vivebā sine lege aliquando, nō cogimur intelligere* (vt vult Zuinglius de paruulis, & de lege naturæ.) Nā ista eius interpretatio fuit originis in cōment. huius loci. Sed refutata est optimis argumentis à S. Ioan. Chrysoſt. in cōment. eiusdē loci. Est autē expositio cōmuniōr sanctis Patrib; quod Apostolus loquatur in persona naturæ humanæ, qualis erat ante legē Moſis, & sentētia huius loci hæc sit: Peccatū abiq; lege Moſis mortuum erat, quia non cognoscebatur vt offensa Dei, nec vt reatū mortis adducens. Homines autē vivebant sine lege Moſis videlicet, aliquādo, & ideo in oculis eorū ignorantia excæcatis, peccatū mortuū erat, sed ubi lex aduenit, peccatum reuixit, quia cognosci cœpit. Vide comment. Chrysoſt. & Theophylacti, necnon Ambrosij (sive quicunq; is fuit auctor) Haymonis,

A Anselmi, Thomæ, & aliorū in hunc locū. DENIQUE etiā Aug. li. i. ad Simplicianum, q. i. & lib. 83. q. 66.

POSTREMO, si concederemus hoc testimoniū propriè ad paruulos pertinere, non propterea efficeretur, paruulos nondum baptizatos esse in statu innocētīæ, sed solūm carere eos peccato actuali, quod propria voluntate committitur. Qui enim sine lege sunt, id est, vt Zuinglius explicat, legem non norūt, neq; eius noscendæ capaces sunt, non possunt actione propria legem præuaricari. At quæstio nostra est, an præter actuale peccatum non sit etiam aliquod aliud verè ac propriè dictū peccatū, quod non actione propria committatur, sed à parentibus per generationem trahatur. Ad quam quæstionem nihil omnino pertinet locus Apostoli à Zuinglio adductus.

B SEPTIMVM testimoniū adducitur ab eodem Zuinglio, tum in lib. de Baptismo, tum in declinatione de peccato originis, ex c. 5. ad Rom. vbi sic Paulus loquitur: *Regnauit mors ab Adam vsq; ad Moſem, in eos quoque qui non peccauerunt in similitudinē præuaricationis Adam.* Nam ex hoc Zuinglius colligit mortē quidē ex primo parente trahi, non autem peccatum. SED facilis est responsio. Nam Apostolus (vt supra diximus) demonstrare voluit, ante legē Moſis, fuisse in mūdo peccatum, & omnes homines fuisse peccatores, tametsi peccatum nō ita perspicuè cognosceretur, vt offensa Dei. Id verò probat ex morte, quæ est pœna peccati, & in omnibus regnat, & regnauit etiam illo tempore, quo peccatum non perspicuè cognoscebatur, id est, ab Adam vsque ad Moſem.

C Quare non dicit Apostolus, mortē regnasse in eos, qui nullo modo peccauerunt (si enim hoc diceret, neque probaret quod volebat, & verbis illis suis repugnaret, mors in omnes homines pertrāsijt, in quo omnes peccauerunt) sed dicit, mortem regnasse in illos, qui non peccauerunt in similitudinē præuaricationis Adam, id est, qui non peccauerunt propria actione contra legē planè perspectam & cognitā, quemadmodum peccauit Adam. Itaq; ex verbis Apostolicis habemus, omnes homines mori, & peccatum habere, vel habuisse, quamuis non omnes peccauerunt actuali peccato, vt peccauit Adam.

CAPVT IX.

Explicantur testimonia Patrum, quæ Pelagianis in speciem fauere videntur.

E X PATRIB; pauci quidā sunt, qui pro sententia Pelagianorum adduci possent, videlicet Clemens Alexandrinus, Ambros. Arnobius, S. Ioann. Chrysoſt. & Theodoret. Clemens lib. 3. Stromat. sub finem, sic ait: *Dicant ergo nobis, ubi fornicatus est infans natus, vel quomodo sub Adæ cecidit execrationē, qui nihil est operatus?*

E At non satis constat, cuius hæc verba sint, ipsiusne Clemētis, an hæreticorum, cum quibus in eo Stromate Clemens disputat. Ac probabile est, illis verbis contineri obiectionem Iulij Cassiani, & aliorum, qui docebant malam esse generationem, & ea de causa nuptias damnabant. Illi enim prolato testimonio sancti Iob: *Nervo mundum à sorde, nec si sit infans vnius diei*: Inde colligebant, infantes nasci immundos & peccatores; & quoniam certum est, non esse infantes propria aliqua actione pollutos, cum nec fornicari, nec aliquid eiusmodi facere possint, efficiebant malam esse generationem, quandoquidem ex ea homines procreantur immundi. Sic enim continud subiicit Clemens. *Restat ergo eis (vt videtur) consequenter vt dicant, malam esse generationem, non solūm eam, quæ est corporis, sed etiam eam,*

qua est anima. Itaque hæretici illi peccatum originis non negabant, sed asseriebant potius, & ex ea assertionem errorem suum astruere conabantur.

S. AMBROSIVM adducit MICHAEL SERVETVS teste Sixto Senense lib. 6. Bibliothecæ sanctæ, annotatione 236. contra peccatum originale, propter illa verba, quæ habentur in comment. cap. 5. ad Romanos: *Mors dissolutio corporis est, cum anima à corpore separatur. Est & aliamors, que secunda dicitur in gehenna quam non peccato Ade patimur, sed eius occasione propriis peccatis acquirimus, à qua boni immunes sunt, tantum quod in inferno erant, sed superiori, quasi in libera, quia ad cælum ascendere non poterant.*

Sed facilis est responsio. Nam neq; cõmentaria illa censentur Ambrosij, neq; auctor eorum cõmentariorum quidquam scripsit cõtra doctrinam Ecclesiæ de peccato originis, sed eam potius, vt c. 5. ostendimus, apertissimè cõfirmavit. In verbis autè paulò antè citatis, nihil aliud auctor ille docet, nisi pœnam originali peccato debitam nõ esse gehennam ignis, hoc est, pœnam sensus, vt recentiores Theologi loquuntur, sed carentiam æternæ beatitudinis, quæ pœna damni appellari solet, quam pœnam, qui sustinent, in inferno quidem degunt, sed in parte quadam eius loci superiore, atque altiore, quàm vt ad eam gehennæ flamma pertingere queat.

Hanc verò esse auctoris illius sententiam, ex eius verbis intelligi potest; nam postquàm dixerat, ob peccatum originale fuisse homines, alioqui bonos, in inferno, neque ad cælum ascendere potuisse, ita subiunxit: *Sententia enim tenebantur data in Adam, quod chirographum in decretis morte CHRISTI deletum est. Sententia autem decreti fuit, vt vnus hominis corpus solueretur super terram; anima verò vinculis inferni detenta exitia pateretur.* Et infra: *Paterno autem peccato ex Dei sententia erat apud inferos; gratia Dei abundavit in descensu saluatoris, omnibus dans indulgentiam, cum triumpho sublatis eis in cælum.*

IAM verò Arnobius tertio loco adduci potest, qui comment. Pl. 50. sic loquitur. *Non dixit David, cum iniquitatibus, aut cum peccatis genuit me mater mea, sed in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis genuit me mater mea. Dicendo enim matrem eum in suis iniquitatibus genuisse, eum in peccatis seculi peperisse signavit, quia omne peccatum corde concipitur, & ore consumatur, hic autem qui nascitur, sententiam Adæ habet, peccatum verò suum non habet.*

Hic verò auctor quicumq; sit certè non est Arnobius ille, præceptor Lactantij, qui scripsit libros septem aduersus Gentes, sed aliquis multò recentior, vt aliqui ante nos obseruarunt. Videtur autem auctor iste nõ negasse, paruulos habere peccatum, quod ex Adamo contraxerint, sed non habere peccatū, quod propria voluntate commiserint. Nam dicit paruulos habere sententiã Adæ, ac per hoc etiam culpam Adæ sibi generatione communicatam. Non enim iusta sententia esset, nisi culpa præcederet, & idcirco eum dixisset. Hic autem qui nascitur, sententiã Adæ habet; non adiunxit, peccatum verò nõ habet; sed peccatum verò suum non habet; quod relatiuū (suū) ad peccatū actuale referri debet, de quo supra dixerat, peccatū corde concipi, & ore consummari.

QUARTO loco adducitur S. IOANNES CHRYSOSTOMVS, qui non solū olim Iuliani Pelagij sectatori primario, sed etiam nostra ætate nouis Pelagianis visus est negasse originale peccatum. Hæc autem sunt testimonia, quæ ex Chrysofostomo proferri solent. PRIMVM, hom. 10. in epist. ad Rom. *Quid sibi vult (inquit Chrysofostomus) in quo omnes peccauerunt? quod illo lapsu, & illi item qui de ligno non comederunt, effecti*

sunt ex illo tempore omnes mortales. Quibus verbis solam mortalitatem primi hominis, non autem inobedientiã eius, qua pomū vetitum gustauit, communicari posteris dicere videtur. Quod etiam apertius paulò inferius his verbis: *Videtur, inquit, quaestionem non paruum habere quod dictum est, videlicet multos ob vnus inobedientiã peccatores extitisse. Illo enim peccante, ac mortali effecto, & qui ex eo orti sunt, eos tales esse, nihil absurdum. At ex illius inobedientiã alterum peccatorem extitisse, quam, obsecro, congruentiam & consequentiam habet? Quid igitur hoc loco verbum hoc (peccatores) significat? mihi videtur tantum de significare, quantum illud (supplicio obnoxij, ac mortis rei) quod Adam mortuo, omnes sunt mortales effecti.*

ALTERVM testimonium habetur homil. 17. in epistolam priorem ad Corinthios: *Quid igitur faciam, inquis, propter illum, videlicet Adamum pereor? minime propter illū. Neq; enim tu sine peccato permansisti; quod si non idem peccatum, tamen aliud cõmisisti.*

TERTIVM testimonium ho. 39. in eandè epist. *Quid igitur, dic mihi, num omnes in Adam morte peccati mortui sunt? Quomodo ergo Noe vir iustus seculo suo fuit? quomodo Abraham? quomodo Iob? quomodo multi denique alij, & quomodo, dic mihi, omnes viuificabuntur in CHRISTO, & hi præsertim, qui in gehennã adducti sunt? Itaque si hoc de corpore dictum esse velimus, constabit oratio, si autem de iustitia & peccato, nequaquam.*

QUARTVM testimonium, homil. 24. in epist. ad Ephesios: *Corruptibile nobis corpus est, sed incorruptibilis anima. Ne igitur & ipsam corrumpamus. hoc illud primum primi hominis peccatum fecit, quod autem post lauacrum sit, etiam animam corrumpere potest.*

QUINTVM testimonium, hom. ad Neophytos: *Vides quot sunt Baptismatis largitates? sed multis quidem videtur Baptismi gratiam in peccatorum tãtum remissione consistere. Nos autè Baptismi honores iam computauimus decem. hac de causa & infantulos baptizamus, quamuis non sint inquinati peccato; nempe vt eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hereditas, & fraternitas CHRISTI. Hæc igitur testimonia sunt, ob quæ sanctus Ioannes Chrysofostomus ad patrocinium Pelagianæ hereseos ab aduersarijs aduocatur.*

Sed B. AVGVSTINVS iam olim Chrysofostomū defendit in lib. I. aduersus Iulian. c. 2. vbi sic loquitur: *Itane verba S. Ioannis Episcopi audes tanquã è contrario tot talium sententijs collegarum eius opponere, eumq; ab illorum cõcordissima societate seiuungere, & eis, aduersariū constituere? absit, absit hoc malū de tanto viro credere, aut dicere: absit, inquit, vt Constantinopolitan. Ioan. tot ac tantis Cõepiscopis suis, maximeq; Romano Innocentio, Carthaginensi Cypriano, Cappadoci Basilio, Nazianzeno Gregorio, Gallo Hilario, Mediolanensi resistat Ambrosio.*

DEINDE multa loca idem Augu. ex libris Chrysofostomi profert, vnde probet eū de peccato originali nihil aliud sensisse, quàm tot eius Cõepiscopi tenseserint. Ex his locis duo hic adscribã. PRIMVS habetur in homilia ad Neophytos: *Veni, inquit, semel Christus, inuenit nostrū chirographū paternum, quod scripsit Adā. Ille initiū induxit debiti, nos sœuus auximus posterioribus peccatis.* Certè videmus in his verbis chirographū debiti, quod scripsit Adā, nostrum vocari, & apertè distingui à scœnore peccatorum actualium, quod nos addidimus. Sumus igitur (Chrysofostomi sententiã) Deo debitores, tum ob peccatū ab Adamo contractū, tum ob peccata propria voluntate commissa. ALTER locus habetur in hom. 10. in epist. ad Rom. *Quod, inquit, Christo Crux & sepulchrū, hoc nobis Baptisma fuit, quãnis non isdē in rebus. Ille enim carni & mortuus & sepultus est, nos autè peccato vtrumque.*

Ex hoc loco rectè colligit S. Auguftinus ex fententia Chryfoftomi, paruulos in peccato nafci. Nam illi etiã baptizãtur in Chrifto, ac per hoc moriuntur in peccato. Quotquot enim baptizãtur in Chrifto, confepeliuntur ei in morte, vt Apoftolus dicit: expõit autem Chryfoftomus, confepeliri in morte, nihil eſſe aliud, niſi mori & ſepeliri peccato, ſicut Chriſtus mortuus & ſepultus eſt, quoad carnem.

His duobus locis, ab Auguftino adductis, addemus nos alia duo. Sicigitur TERTIVS locus ex hom. eadem, videlicet decima in epiſt. ad Rom. non procul ab initio: *Liquet, inquit, quod non ipſum peccatũ quod à legis tranſgreſſione ortum eſt, ſed illud quod ab Adam inobediẽtia, ipſum illud, inquam, peccatum erat, quod omnia perdebat.* In his enim verbis Chryfoſt. diſtinguit peccatum, quod oritur in nobis ex legis tranſgreſſione, quod actuale dicitur, ab eo peccato, quod ex Adam inobediẽtia in nobis exiſtit, quod originale vocatur, atque ait ab iſto poſteriore peccato mortem & omnia mala promanãſſe, & ideò mirum non eſſe, ſi regnavit mors etiã antequã lex daretur. Nam erat in mundo peccatum ab Adam inobediẽtia natum, & illud omnia perdebat.

QUARTVS locus eſt in hom. 40. in epiſtolã priorẽ ad Corin. *Deus, inquit, in regenerationis lauacro mentem gratia tangit, radicale peccatum euellit, & vt tu aurum ferrumve recoquendo purum nouumque facis; ſic Spiritus ille ſanctus in Baptiſmate velut in fornace recoquit ipſam, & peccatum conſumendo quolibet auro purius ſplendentem reddit.* Certè peccatum radicale non poteſt aliud fingi, niſi illud, quod à radice, id eſt, ab Adamo trahimus, quodque per Baptiſmum tum in paruulis, tũ in magnis eluitur. Adduci ſolet alius locus ex homilia de Adam & Heua, quã inter opera Chryfoſtomi legitur. Sed ea homilia non cenſetur eſſe Chryfoſtomi, T V M quod Græcè nuſquam inueniatur, & auctor non Græcus, ſed Latinus fuiſſe exiſtetur; T V M quod in ea duo integra capita reperiantur in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus.

Ex his nõ difficile erit ea teſtimonia explicare, quã aduerſarij ex CHRYSOSTOMO proferunt. Ad PRIMVM teſtimonium ex hom. 10. in epiſt. ad Rom. RESPONDEMVS, Chryfoſtomum quidem ſcripſiſſe, ex peccato Adã nos omnes mortales effectos eſſe, quod veriſſimum eſt, non autem negaſſe, ex eodem Adã peccato nos meritum mortis, id eſt, peccatum originale traxiſſe. Quin potius id apertè indicaſſe, cum paulò poſt ſubiunxit immortalitatem illam, cui obnoxij facti ſumus, ſupplicium quoddam fuiſſe. Non enim ſupplicium iuſtum eſſet, niſi meritum ſupplicij, id eſt, peccatum etiã haberemus.

Porrò quod abſurdum viſum eſt Chryfoſtomo, vt ex inobediẽtia vnus, alij peccatores conſtituãtur, ſine dubio ad actuale peccatum referendum eſt. Neque enim fieri poteſt, vt præciſè quia vnus peccat, alius peccare dicatur, ſive vt peccatum vnus ſit alterius peccatum. Itaq; rectè CHRYSOSTOMVS in illis verbis: *Vnius inobediẽtia peccatores conſtituti ſunt multi.* noluit verbum, peccatores, ita accipi, quaſi ſenſus eſſet, Vnius inobediẽtia multi actu inobediẽtes facti ſunt: Sed voluit multos dici peccatores ex vnus inobediẽtia, quia tales genuit Adam, qualis ipſe erat poſt peccatum, ipſe autem peccator erat, peccato in ipſo per modum habitus remanente, & inde obnoxius ſupplicio & mortis reus.

Porrò hoc ipſum peccatum per modum habitus inhãrens, & reatum mortis, ac ipſam moriendi neceſſitatem in omnibus qui naſcuntur ex Adam ineſſe, ſatis apertè Chryfo. indicauit, cum alicubi peccatum radicale, alibi peccatum abſolutè, vt ſuprà

A dictum eſt, alibi mortalitatem, alibi mortis ſupplicium nominauerit. Sed quia nondum exorti fuerãt Pelagiani, ſecuriùs loquebatur, & ideò ſolam mortalitatem interdum nominabat, cum tamen peccatum habituale non excluaderet.

Ad ALTERVM teſtimonium ex ho. 17. in priorẽ ad Corinthios, facilis eſt reſpoſio. Siquidem in concione eos Chryfoſtomus meritò reprehendit, qui cauſam dãnationis ſuã reiiciunt in Adamum. Nam ſi nullum nos peccatum propria voluntate committeremus, poſſemus fortãſſe queri de Adamo, quod propter illum pereamus: At cum tam multa & tam grauiã peccata perpetremus, fruſtrã, querimur de Adamo. Adde quod eos Chryfoſto. alloquebatur, quibus iam peccatum originis per Baptiſmum condonatum fuerat. Proinde mirum non eſt, ſi nolebat eos dãnationis ſuã cauſam in Adamum reiicere.

B Ad TERTIVM ex hom. 39. in eandem epiſtolam, expedita reſpoſio erit, ſi duo breuiter annotemus. ALTERVM eſt, Chryfoſtomi proſitum eo loco eſſe, demõſtrare Apoſtolica illa verba: *in Adam omnes moriuntur,* de morte corporis, non de morte animã eſſe intelligenda. Quod quidem veriſſimum eſſe, vel ex eo cognõſci poteſt, quod in toto illo cap. Apoſtolus de reſurrectione corporum diſſerat.

C ALTERVM, verba illa Chryfoſtomi: *Non omnes in Adam, morte peccati, mortui ſunt, &c.* non eſſe intelligenda de morte animã quacũq; , ſed de morte æterna, ſive de caſu in peccatum non quocũq; , ſed irreparabili. Id quod ex contrario perſpici poteſt. Nam cum dicit, non omnes per Chriſtum viuificari, quoad vitam animã, non loquitur de quacunq; vita animã, ſed de perfecta, quã eſt per gloriam ſempiternam. Probat enim nõ omnes per Chriſtum vitã animã viuificari, quia multi in gehennam adducendi ſunt. Quã ratio nihil efficeret, ſi de vita animã per gratiam loqueretur, cum multi ſint in gehennam adducendi, qui tamen vitam animã per gratiam aliquando receperunt.

His duobus annotatis nihil ſcrupuli remanet in verbis Chryfoſtomi. Non enim negat ſanctus ille Doctõr omnes in Adam mortuos eſſe morte peccati quacunq; , ſed irreparabili, atque æterna. Quod (vt diximus) veriſſimum eſt.

D Ad QUARTVM ex hom. 24. in epiſt. ad Ephẽſios, RESPONDEO, Chryfoſtomũ loqui de ijs tantũ, qui baptizati iam erant, vt perſpicuũ eſt ex illis verbis. *Quod autem poſt lauacrum fit, etiã animam corrumpere poteſt.* Porrò qui baptizati ſunt, corpus adhuc gerunt corruptibile: non enim Baptiſmus tollit moriendi neceſſitatem ex primo peccato inductam, & ideò (vt Apoſtolus loquitur ad Rom. 8.) *Expectamus redemptionem corporis noſtri:* Animam tamen habent incorruptibilem, hoc eſt, quã non neceſſariò corrumpitur morte peccati, ſed poteſt nunquã corrumpi, ſi velint homines baptizati gratiam diligenter conſeruare, quam in Baptiſmo perceperunt.

E Ad QUINTVM ex homilia ad Neophytos reſpondit iam olim S. Auguſt. lib. 1. in Iulian. Chryfoſtomum non dixiſſe, infantes non eſſe inquinatos peccato, quod potuiſſet ad peccatum originale trahi, ſed non habere peccata, quod ad peccata actualia ſine dubio pertinet. Græca enim Chryfoſtomi verba hæc ſunt: *Δια τὸτο ἔχ τὰ μετὰ βαπτιζομένου, ἔχ τὸ ἀμαρτῆματα ἐν ἑχοῦντι.*

At Chryfoſtomus, inquires, demonſtrare volebat, Baptiſmũ non eſſe inſtitutum ad ſolam remiſſionem peccatorum. Id verò ſatis efficaciter ſe demõſtraſſe credidit exemplo infantum, qui baptizantur in Eccleſia, quamvis peccata non habeant. Nihil autem

hæc ratio efficeret, nisi infantes omni peccato, etiam originali carerent.

RESPONDEO, illos aduersus quos Chrysoft. disputabat, in ea sententia fuisse, vt existimarent, per Baptismum non infundi gratiam & dona Spiritus sancti, neque animas purgari & ornari, sed solum remitti debita peccatorum, per quandam condonationem extrinsecam, quemadmodum inter homines remittuntur offensiones, & amicitia reconciliantur. Quam sententiam recte Chrysoftomus refellit ex eplo paruulorum. Siquidem originale peccatum non tam est offensa, quam macula. Nihil enim paruuli propria voluntate egerunt, vnde Deum offendere possent, sed ideo peccatum habere dicuntur, quia carent iustitia, & animam inquinatam, atque à Deo auersam habitualiter gerunt, vt in sequenti disputatione ostendemus. Itaque Baptismo egenti infantes, non tam vt peccata eis remittantur per condonationem offensarum, quam vt peccati macula in eis abstergetur, & ipsi gratiam & dona recipiant, quibus purgentur, ornentur, iustificentur & ex Satanæ seruis filij Dei efficiantur.

QVINTO loco adduci potest Theodoretus. Ise enim exponens caput quintum epistolæ ad Romanos, videtur velle, peccatum Adami non transisse ad posteros, nisi ratione occasionis. Sic enim loquitur. *Cum Dominus Adam fabricatus esset, & ratione ornasset, dedit vnum præceptum ad rationem exercendam. Is deceptus, mandatum transgressus est, & cum mortis decreto factus fuisset obnoxius, ita Cain, & Seth, & alios genuit. Hi vero omnes, ut potest ex eo geniti, habebant mortalem naturam. Eiusmodi autem natura multis indiget, & cibo & potu, & indumentis, & habitatione, & diuersis artibus. Eorum autem usus sæpe ad mediocritatis exuperationem incitat. Mediocritatis autem exuperatio peccatum generat. Dicit itaque diuinus Apostolus, quod cum Adam peccauisset, & mortalis propter peccatum factus esset, vtrumque ad genus peruenit, id est, peccatum & mors. Ad omnes enim mors peruasit, quatenus omnes peccauerunt. Non enim propter primi hominis peccatum, sed propter suum, vnusquisque mortis decretum suscipit.* Eandem sententiam habet idem Theod. in explicatione Psalmi 50. tractans versiculum illum: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.*

Rursus in epitome diuinorum decretorum, ca. 12. quod est de Saluatoris incarnatione, tractans illud Apostoli ad Rom. 5. *Sicut per vnus inobedientiam peccatores constituti sunt multi, &c.* sic ait: *Valde necessario illud, multi, in vtroque posuit. Etenim cum Adam peccasset, & plurimi diuinas leges transgressi essent, permanserunt nonnulli in decretis nature, & virtutis curam gerere, sicut Abel, Henoch, & Noe, & Patriarche, & Prophete, & alij plurimi non solum apud Hebræos, sed etiam apud alias gentes.*

Cæterum, quamuis Theodoretus interdum loca quædam Scripturæ ita exposuerit, vt Pelagiani solebant: eum tamē de peccato originis à Catholicis Patribus non dissensisse, ex eius testimonijs doceri potest. Nā in eodem c. 12. diuinorum decretorum ita loquitur: *Iustitia decretum, cum vnus peccasset, vniuersum genus morti tradidit. Diuina autem misericordia, cum omnes homines essent sub maledicto, & peccati laqueis essent implicati, per vnus iustitiā dedit omnibus salutem.* Vides in his verbis apertissimam Theodoretum sententiam de peccato originis. Nimirum affirmat, Adamo peccante, omnes homines peccati laqueis implicatos, sub maledicto, & morti traditos fuisse.

Sed rursus in eodem cap. ita loquitur idem Theodoretus: *Quando vnus peccauit, omnes condemnati sunt: nunc autem cum omnes peccauerint, omnibus volentibus salus propostita est per fidem. Cum sic ostendisset, vnum iu-*

A *sticiam fuisse communis peccati salutare medicamentum: ostendit per ipsum quoque fuisse per actam mortis dissolutionem. Quid clarius dici poterat, quam Adami peccatum fuisse commune peccatum, & vno peccante omnes homines condemnatos?*

Rursus ibid. hæc Theodoretus subiungit: *Seruamur non lege, sed diuina misericordia iustitiā assequentes. Lex enim, quod iustum est, omnes ad supplicium adduxit. Omnes enim fuimus peccati perpeccatores: Si enim cum vnus peccasset, genus condemnatum est, erat vique omnino iustus eos, qui sub peccato fuerunt, subire supplicium.*

Sed explicemus breuiter loca, quæ contra allata sunt. Cum igitur in PRIMO testimonio ex cōment. c. 5. ad Rom. Theodor. indicabat, peccatum primi hominis ex occasione ad posteros peruenisse, loquitur sine dubio de peccato actuali, quod propria voluntate committitur. Quamuis autē Theodor. dicat, ex occasione primi peccati cœpisse posteros Adami in varia peccata delabi, non tamen ideo negasse existimādus est originale peccatum; quin potius illud asseruisse.

Nam idcirco dixit, peccatum primi hominis viam patefecisse peccatis nostris actualibus, quia naturam corruptam, & vitiatam ex Adamo trahimus. Quod clarius expressit, cum subiunxit, peccatum & mortem ad nos ex Adamo peruenisse, & non propter peccatum primi hominis, sed propter suum vnū quemque nostrum decretum mortis suscipere. Quorum verborum hæc sententia est, vnūquemque nostrum mortis sententiæ subiacere, non propter peccatum, quod in ipso Adamo fuit, sed propter illud, quod ex Adamo deriuatum, in vnoquoque nostrum hæret: loqui enim hoc loco Theodoretum de peccato originis, non de actuali, certum est, cum ex ipsius Theodoretum sententia peccata nostra actualia decretum mortis non præcedant, sed sequantur. Ideo enim (vt ipse in eodē comment. scripsit) actu peccamus, quia mortis necessitati, & varijs passionibus obnoxij nascimur.

Itaque quod ait, vnumquemque nostrum ob suum peccatum mortis decretum suscipere, necessario accipi debet de peccato originis, quod verè in nobis causa mortis, siue mortalitatis est, cum peccata actualia è contrario sint eiusdem mortalitatis non causa, sed effectus.

Quod attinet ad ALTERVM testimonium ex epitome diuinorum decretorum, exposuit quidem Theodor. sententiam illam Apostoli (*sicut per vnus inobedientiam, &c.*) de peccatis actualibus, quæ occasione primi peccati intrauerunt in mundum, cum rectius de peccato originali sententiam illam exponere potuisset; tamen in eadem epitome (vt supra demonstratum est) apertissimis testimonijs idem Theodor. orthodoxam doctrinam de peccato originis tradidit.

CAPVT X.

Diluuntur argumenta ducta ex ratione.

E **R**ESTAT nunc vt argumenta illa breuiter diluamus, quæ ducuntur ex ratione.

PRIMA obiectio, Christi iustitia non credentibus, nihil prodest igitur & peccatum Adami non peccantibus nihil obest: infantes autem non peccant, quippe qui (Apostolo teste ad Rom. 9.) *Nihil boni vel mali agunt*, igitur peccatum Adami infantibus nihil obest. **R**ESPONDET August. lib. 3. de pecc. merit. & remis. cap. 2. Christi iustitiam nihil prodesse ijs, qui nullo modo, hoc est, nec sua voluntate, nec aliena credunt: & ad eundem modum peccatum Adami nihil obesse ijs, qui nullo modo, hoc est, nec sua, nec aliena voluntate peccarunt. Porro infantes nihil quidem agere vel egisse voluntate propria, vt Aposto-

lus scribit ad Rom. 9. tamen aliena voluntate peccasse, cum ille peccauit, in quo omnes peccauerunt, vt idem Apostolus testatur ad Rom. 5.

SECUNDA obiectio, Deus remittit peccata propria; non igitur credibile est ab eo imputari aliena. RESPONDET idem August in eodē lib. c. 8. Deum remittere peccata propria spiritu regeneratis, non carne generatis: nec imputare peccata omnino aliena, sed ea, quæ tamen aliena dicantur, quia aliena voluntate commissa sunt, tamen etiam propria dici possunt, quia in ijs hærent, quibus imputantur. Sic autem originale peccatum & alienum & proprium rectè dici, supra non semel docuimus.

TERCIA obiectio, Ad rationē veri peccati pertinet, vt sit voluntariū: at qui peccatum originis nō est voluntariū paruulis, cum sit (vt iam dictum est) aliena voluntate commissum; igitur peccatū originis paruulis non est verè peccatum. RESPONDEO, peccatum bifariā sumitur. Nam & actio mala dicitur peccatum & reatus, ac macula, quæ transeunte actū resident in anima eius, qui peccauit, peccatū nihilominus appellatur. Voluntariū igitur ad rationē actionis malæ per se pertinet, ad rationem autem reatus & maculæ non pertinet, nisi ratione causæ suæ, siue enim velit, siue nolit, qui actionem malā voluntate libera perpetravit, reatū & maculā peccando contrahit. Porro in infantibus non actionem malā, sed reatum dumtaxat, & maculam ponimus, ac per hoc non requiritur voluntas propria, vt infantes peccatum originale à parentibus trahant: sed sufficit aliena.

Itaque S. Aug. lib. 2. de nuptijs & concupiscentia, c. 28. & lib. 1. retract. ca. 13. & 15. & alijs in locis, cum quæritur, quemadmodū peccatum originale sit voluntariū, respondet, esse voluntarium voluntate primi parentis. Quia tamē reatus, & macula ex mala actione dimanant, nec possunt in ijs hære, ad quos actio mala nullo modo pertinet, ideo S. August. multis in locis docet, Adamum, cum primum peccauit, totius humani generis gessisse personam, & præceptum de pomo vetito non edendo, non solum Adamum, sed omnes, qui in lumbis eius erant, pariter obligasse, vt sicut gratia primo illi homini collata ad omnes posterios pertinebat, ita etiam præcepti illius transgressio ad omnes posterios pertineret. *Vnde* (inquit Aug. li. 3. de peccat. merit. & remiss. c. 7.) *nec illud liquidè dici potest, quod peccatum Adæ etiam non peccatibus nouit, cū Scriptura dicat, In quo omnes peccauerunt. Nec sic dicuntur ista aliena peccata, tãquam omnino ad paruulos non pertineant. siquidè in Adam omnes tunc peccauerunt, quãdo in eius natura illa insita in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille vnus fuerit, sed dicitur aliena, quia nondum ipsi agebant vitas proprias, sed quidquid erat in futura propagatione vitæ vnus hominis continebat.*

Si quem moueat, cur Deus voluerit, vt peccatum Adami ita posteris omnibus imputaretur, ac si omnes idem peccatum patrauisent: respondebimus cū S. Augustino lib. 5. aduersus Iulian. cap. 3. & cum S. Bernardo in ferm. 1. de Dominica prima post octauas Epiphaniæ, Iudicium hoc Dei iustum esse, sed occultum: *Nostra est* (inquit BERNARDVS) *Adami culpa, quia etsi in alio, nos tamen peccauimus; & nobis iusto Dei iudicio imputabatur, licet occulto.* Adde quod originale peccatum, etsi voluntarium nobis est, quatenus Adam cum peccauit, totius naturæ personam gessit, tamen inter omnia peccata minimum habet de voluntario, & ideo minus graue est in ratione voluntarij, quàm quodlibet veniale, quamuis sit in ratione mali grauissimū, cum priuet hominem gratia Dei, ac sempiterna felicitate. Vide S. Thomā 3. part. q. 1. art. 4. & in 2. Sent. dist. 33. quæst. 2. art. 1. ad 2. &

de malo, quæst. 5. art. 1. in responsione ad 9.

QUARTA obiectio, Si peccatum originis per generationem à parentibus traheretur, videretur malum esse coniugium quippe quod esset causa peccati. RESPONDET ad hoc argumentum S. Aug. duobus libris, quos inscripsit de nuptijs & concupiscentia. Summa solutionis hæc est, non esse per se ex coniugio, quod proles nascatur cum peccato, sed per accidens. Non enim ideo proles cum peccato nascitur, quia ex coniunctione viri & feminae nascitur, quod est proprium coniugij: (Nam etiam in statu innocentia fuisset coniunctio viri & feminae, & tamen proles sine peccato nata fuisset) sed quia accidit natura, quæ per coniugium propagatur, vt à primo parente corrupta ac vitata fuerit. Quare coniuges dum filios gignunt, naturam quidam corruptam ac vitatam propagant: sed eius corruptionis culpa non ad ipsos, sed ad primum hominem pertinet.

QUINTA obiectio, Non peccat (dicebat olim Iulianus) iste qui nascitur, nō peccat ille qui genuit, non peccat ille qui condidit, Per quas ergo rimas inter tot præsidia innocentia peccatum fingis ingresum? RESPONDET S. Aug. li. 2. de nuptijs & concupiscentia, ca. 28. *Quid queris, inquit, latentem rimam, cum habeas aperitissimam ianuam? Per vnum hominem, ait Apostolus, peccatum in hunc mundum intrauit.* Et in eodem li. c. 26. *Voluntarium peccatum hominis primi originalis est causa peccati.* ITAQUE ad argumentum Iuliani negari poterat consequutio. Quamuis enim non sit peccati originalis, causa patet, qui generat, nec filius qui nascitur, nec Deus qui condidit: tamē non sequitur, nullam esse causam eius peccati, cum Apostolus dicat, *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit.*

SEXTA obiectio, Sæpe qui gignit, à peccato iustificatus est, quo pacto igitur traicit peccatum in filium, quod ipse non habet? RESPONDET S. Aug. lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 25. 26. & 27. & in alijs locis, hominem regeneratum in Christo, ac per hoc iustificatum, non generare carnalem prolem secundum id, quod est regeneratus, id est, secundum Spiritum, sed secundum id quod habet de vetustate, id est, secundum carnem: & ea de causa prolem non sanctam, sed peccatricem nasci. Adhibet similitudines li. 6. in Iulian. c. 2. & 3. Oleastri, qui insertus in oleam, fit olea, & tamen ex eius semine nō olea nascitur, sed oleaster. Item Hebræorū, qui circūcisi cū sint, filios tamen gignunt incircumcisos.

Possent adhiberi alia solutio. Generat enim homo sibi similem in specie, non in indiuiduo, hoc est communicat cum filio, quæ toti naturæ humanæ communia sunt, non ea quæ sibi vt tali personæ conueniunt. Tamen enim aliqua accidentia personalia transfundat aliquando pater in filium, tamen id neque necessariū est, nec semper fit. Iā igitur homo iustificatus, cum filiū gignit, non comunicat cū eo iustitiam, quæ est accidēs personale, sed naturā, qualis est in se post Adæ peccatum; ea verò corrupta & vitata est.

SEPTIMA obiectio, Si peccatum originis traheretur per generationem, certè naturale vitium esset: at qui hoc est valdè absurdum; TUM, quia Deo naturæ auctori tribuendum esset, cui tribuuntur omnia naturalia; TUM, quia quod naturale est, propriè peccatum esse non potest; TUM demum, quia desperanda esset liberatio à peccato. RESPONDEO, Peccatum originis aliquo modo naturale dici posse, iuxta illud Apostoli ad Ephes. 2. *Eramus natura filij iræ*; nam & à natiuitate trahitur, & est vitium naturæ potius quàm personæ, vt supra diximus: non tamen est naturale, quasi sit pars naturæ, aut ex natura pro-

fluxerit. Est enim priuatio quedam & defectus, isque non ex natura, sed ex libera primi hominis voluntate manauit.

Ex quo sequitur **PRIMO**, vt non in Deum, sed in Adami inobedientiam, vt in propriam causam referri debeat. Sequitur **DEINDE**, vt peccatum propriè dici possit: illa enim naturalia vitia, peccata propriè dici nequeunt, quæ in libertatem arbitrij non referuntur, qualia sunt cæcitas, surditas, & quæuis monstrositas à natiuitate contracta. Sequitur **POSTREMO**, non esse desperandam huius peccati liberationem. Non enim vt hic morbus curetur, destruenda natura, sed perficienda, quod facile potest medicus ille cælestis, qui venit quærere, & saluum facere quod perierat. Itaque **S. AVGVSTINVS** lib. 2. in *Julian. cap. 1. Nec perfectio*, inquit, *est desperanda virtutis, per cuius gratiam, qui ex origine vitiatam mutare potest, & sanare naturam.*

OCTAVA obiectio, Peccatum definitur dictum, vel factum, vel cogitatum cõtra legem æternam: At infantes nec dicere, nec facere, nec cogitare aliquid possunt. **RESPONDEO**, definiri per ea verba peccatũ, vt accipitur pro actu peccati, non autem pro reatu & macula, quæ remanent transeunte actu. Porro in infantibus non actum peccati, sed reatum & maculam inesse dicimus, vt suprà docuimus.

NONA obiectio, Si nascuntur homines mali, & diaboli potestati subiecti, igitur videtur diabolus cõditoreorum. Nec enim Deus conderet, quos diaboli potestati subijceret. **RESPONDEO**, quod homines nascuntur mali, & diaboli potestati subiecti, non esse causam in cõditore naturæ, sed in corruptore; Deus enim, & initio naturam bonam condidit, & nunc quod in ea bonum est, propagat; porro vitium accidit illi ex peccato primi hominis, & ipsum est vitium, quod eam spiritui immundo subiecit: *Nos* (inquit **AVGVSTINVS** lib. 2. in *Julian. c. 2.*) *dicimus, non diabolum, sed Deum verum, & verè bonum, esse hominũ cõditore, munda de immũdis ineffabiliter operantem, quãuis hominum nemo mundus nascatur, & ideo donec mundaretur spiritu sancto, sub spiritu immundo esse cogatur.*

DECIMA obiectio, Peccatum non in carne, sed in anima sedem habet: sed anima non trahitur ex Adamo, aut si trahitur, non propagatione, sed imitatione trahitur.

Hoc argumentum semper Augustino difficillimũ, ac penè insolubile visum est. Qua etiam de causa nunquam certò sibi persuadere potuit, animas creari ex nihilo, non à parentibus trahi. Et quoniam non desunt hoc tempore, qui in ea **S. August.** dubitatione hærendum esse censeant, ideo in sequenti cap. quæst. de animæ origine paulò planius explicare, & tunc demum de modo, quo peccatum traducitur, differere, & ad obiectionem propositam respondere decreuimus.

CAPVT XI.

Explicatur quæstio de origine animæ.

IGITUR de origine animæ semper fuit grauissima concertatio. Primũ apud Ethnicos Philosophos; deinde apud Christianos Theologos. Nam ex errore Stoicorum natus est error Manichæi & Priscilliani: ex errore Platonis error Origenis: ex errore Aristotelis, vel certè ex Aristotelis sententia nõ benè percepta, error Apollinaris, vt iure Tertull. in li. aduersus Hermogenem, Philosophos Patriarchas hæreticorum nominandos censuerit.

SEX in vniuersum fuisse video sententias de origine animæ. Quas omnes breuiter referemus, & quid

de vnaquaque sentiendum sit indicabimus.

PRIMA sententia est, animas humanas esse particulas substantiæ Dei, proinde nec propriè creari, nec à parentibus traduci, sed à Deo mirabiliter inspirari. Hunc Stoicũ errorem primus defendit Philo Iudæus in eo libro, quem inscripsit, *Quod deterius potiori insidietur: eũdem postea sequuti sunt Gnostici, Manichæi, Priscillianistæ, vt S. August. refert in lib. de hæresibus, cap. 6. 4. 6. & 70.*

EST autem hæc sententia hæresis explorata. Siquidem diuina substantia immutabilis, atq; inuiolabilis est: *Ego Deus, & non mutor*, Malach. 3. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, Iacobi 1. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient*, Ps. 101. At anima humana mutabilis & violabilis est, cum ex bona possit fieri mala per peccatum, & rursus ex mala bona per gratiam. Quare meritò damnata est hæreseos hæc sententia in primo Concil. Bracharensi, cap. 5. & epist. **S. Leonis** ad Turbium, cap. 5.

QUOD verò obijciebant aduersarij ex c. 2. *Genes. Inspirauit in facie eius spiraculum vitæ*; facile soluitur. Nam ex illis verbis intelligimus, humanũ spiritum à Deo esse productum (inspirare enim est spiritũ alicui dare) nõ tamen ex eo necessariò colligitur, ex Dei substantia esse spiritum hominis. Potest enim Deus **TRIBVS** modis spiritum producere, **VNO** modo ex propria substantia, quomodo producit ac spirat spiritum sanctum; **ALTERO** modo ex nihilo, quomodo produxit spiritus angelicos; **TERTIO** modo ex materia creata, quomodo produxit ac producit animas bestiarum, quas Ecclesiastes spiritus appellat, c. 3.

Iam verò ad quæ istorum modorum sit referenda productio animæ, nõ potest colligi ex illis solis verbis: *Inspirauit spiraculum vitæ*. Tamen si addamus nõ potuisse animã humanam produci ex Dei substantia, quia mutabilis est, neque ex materia creata, quia materialis non est, sequetur productam esse ex nihilo.

ALTERA sententia est, Animas humanas creatas quidem à Deo fuisse, & ex nihilo, sed omnes simul vnã cum Angelis, ac deinde fastidio affectas bonorũ illorum spiritualium, quibus in cælo fruebantur, amare cõpisse res terrenas, atque idcirco à Deo in corpora tanquam in carceres detrudi.

PLATONICUM hunc errorẽ, quem tuetur Origen. in lib. 1. *περὶ ἀρχῶν*, hoc est, de principijs, ca. 7. & alijs in locis, damnauit Concilium Bracharense primũ, c. 6. & **S. Leo** in epist. citata ad Turbium, ca. 10. Eundem errorem antea reprehenderat sancti Patres, Epipha. in epist. ad Ioan. Hierosolymitanum. Hieron. in epi. ad Pammachium contra eundem Ioan. Theophilus Alexandrinus in lib. 1. Paschali. August. in epist. 28. ad Hieronymum, & præclarissimè Cyrillus Alexandrinus lib. 1. in Ioan. c. 9. vbi viginti tribus argumentis hunc errorem expugnat. Nos principales rationes breuiter attingemus.

PRIMA ratio esse potest, quia si animæ in corpora, tanquam in carceres supplicij gratia detruderentur, sequerentur multa, quæ absurdissima sunt. Nam imprimis imprudenter Deus tempore diluuij sceeleratos omnes occidisset, & iustum Noë conseruasset; nec minus improuidè Sodomitæ perdidisset, Lot verò ab incendio liberasset. Nihil enim id fuisset aliud nisi viros improbos è carceribus dimittere, probos in vinculis retinere. Deinde maximas gratias agere deberemus diabolo, qui mortem nobis procurauit, id est, ianuã carceris aperuit, nullas vero Christo, qui resurrectionem nobis acquisiuit, id est, carcerem, eumque perpetuum reuocauit. **PRÆTEREA** benedictiones illæ: *Crescite & multiplicamini*, Gen. 1. & 9. *Et patrem multarum gentium constitui te, faciam-*

que te crescere vehementissimè, Gen. 17. Et: *Addat Deus ad hunc numerum multa millia.* Deut. 1. non benedictiones, sed maledictiones essent. Quid enim esset aliud, multiplicari homines, quàm impleri carceres?

Rursus, cum Deus Annæ supplicanti filios donauit, & Ezechia vitam prorogauit, & Lazarum, ac filium viduæ à mortuis reuocauit, nō beneficium, sed iniuriam fecisset. DENIQUE cur Deus in lege maleficos iubet occidi, innocentes cōseruari? & cur in omni Republica benè instituta, latrones & parricidæ de medio tolluntur, si detineri in corpore supplicium est, educi de corpore, beneficium?

ALTERA ratio est, quia si omnes animæ in cœlo peccassent, & ideo ad corpora damnata fuissent, falsum esset, quod ait Apostolus ad Rom. 5. *Regnauit mors ab Adam usque ad Moysen, etiam in eos, qui non peccauerunt.* Et ad Rom. 9. *Cum nondum nati essent, nec aliquid boni, vel mali egissent.* Et in posteriore ad Cor. c. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, sicut gessit, siue bonum, siue malum.*

TERTIA ratio, si animæ de cœlo ad terras, de luce ad tenebras, de clarissimo domicilio beatorū ad terrimum carcerem damnatorum descenderēt, cum in corpore viuere incipiunt, falsa esset Scriptura diuina quæ ait: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum,* Ioan. 1. & rursus: *Multi dicunt, quis ostendet nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine?* Psal. 4.

Porro argumenta Origenistarum facilia sunt, adeo vt S. Patres ea potius indicare, quàm refellere voluerint. Adferebant illud ex Psal. 114. *Conuertere, vel, reuertere anima mea in requiem tuam.* Et illud ex Psal. 118. *Priusquam humiliarer, ego deliqui.* Et illud ex Psal. 141. *Educ de custodia animam meam.* Et illud ex cap. 1. Ioan. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Sed in PRIMO testimonio gratias agit Propheta Deo, quod à magnis periculis liberatus ingenti sollicitudine iam careret, & simul hortatur se ipse ad internam pacem & animi tranquillitatem repetendam, quam ob frequentes timores & angustias penè perdidit. Potest etiam hic locus intelligi de requie sempiterna, à cuius spe per peccatum excidimus, & ad quam per penitentiam reuocamur.

In SECUNDO testimonio agnoscit Propheta, & quilibet alius iustus, se non immeritò à Domino interdum flagellari, & per tentationes humiliari. Quādoquidem peccata sua pœnam eiusmodi mereantur.

In TERTIO, ad litteram loquitur Dauid de spelunca, in qua latebat ob Saūli persequutionem, vt perspicuum est ex titulo Psal. Itaque Deum precatur, vt se aliquando liberet ab obsidione illa, ne semper cogatur in spelunca quasi in custodia delitescere. Spiritualiter autem hic locus intelligi potest de carcere corporis huius mortalis, à quo sancti viri educi cupiunt: *Quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animā,* vt ait Sap. c. 9. vnde est illa vox Apostoli ad Rom. 7. *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Quibus vocibus non cupiunt sancti homines simpliciter à corpore liberari, sed à corpore mortali. Vt in hunc locū annotauit S. Aug. Nam alioqui redemptionem corporis magno desiderio expectant, vt ait Apostolus ad Rom. 8. & si fieri posset (vt ait idem Apostolus 2. Cor. 15.) non cuperent spoliari, sed superuelli, vt absorberetur quod mortale est à vita.

In QUARTO testimonio nō significatur, hominē venire in hunc mundum, quasi antea extra mundum fuisset, sed quia cum nihil esset, ac per hoc in mundo non esset, per generationem cœpit esse, & viuere in

hoc mundo, vt S. Cyrillus in comment. rectè docet.

TERTIA sententia est, Animas humanas simul cum Angelis initio conditas fuisse, ac deinde, modò vnā, modò aliam ad corpus mitti. Interest autem inter hanc sententiam, & superiorem, quod hæc non docet animas in cœlo peccasse, neque in pœnam peccati corporibus includi, vt superior docebat: sed ideo solum affirmat, animas omnes initio fuisse creatas, ne concedere cogatur, Deum aliquid noui fecisse post diem septimum, cum scriptum sit Gen. 1. eo die cessasse Deum ab opere quod instituerat.

Huius sententiæ sunt Rabbini aliqui Hebræorū, vt intelligi potest ex comment. Rabbi Salomonis in c. 33. Deuter. & ex alijs eorum libris. Eandem sententiam tradit Greg. Nyssen. in lib. de anima, c. 6. Si tamen is liber est eius & non potius Nemesij, aut allicuius alterius, cum Greg. Nyssen. in lib. de officio hominis, c. 28. & 29. ex instituto hanc sententiam refellat. Alios etiam nonnullos ex Catholicis Doctōribus eiusdem sententiæ fuisse, scribit S. Hierony. in epist. ad Marcellinum, & Anaptychiam, quæ est 27. inter epistolas S. Augustini.

Hanc sententiā S. Hieron. loco citato, vocat stultam persuasionem. Et S. Leo in epist. ad Turbium, c. 10. his verbis reprehendit. *Catholica fides constanter prædicat, atque veraciter, quod anima hominum, prius quàm in suis inspirarentur corporibus, non fuere.*

Denique S. Thom. in 1. parte Summæ, q. 118. art. 3. eandem sententiam hoc argumento refellit. Anima est natura imperfecta, & pars hominis non totus homo, ac per hoc naturaliter coniungitur cum corpore, vt forma cum sua materia. At absurdum est, Deū inchoasse opus suum à re imperfecta, cum Dei perfecta sint opera, nec minus absurdum est, vnā partem hominis factam esse initio mundi, alteram fieri post multa sæcula: igitur anima non fuit antequam corpori inspiraretur.

Propositio, quæ sola probatione indigere videtur, probatur; nam si anima per se perfecta substantia esset, non posset esse forma corporis, formam autem esse certum est, tum aliunde, tum ex definitione Cōcilij Lateranensis sub Leone X. Sess. 8.

Item si anima non coniungeretur naturaliter cum corpore, violenter in eo maneret, neque esset nobis beneficium vita, sed pœna.

Denique si anima perfecta esset absque corpore, neq; esset pars hominis naturalis, quæri posset, utrū sua voluntate cum corpore copuleretur, an aliena. Et si quidem sua voluntate, TRIA sequentur absurda, PRIMVM, quod frustra velit coniungi cum corpore, cum non egeat eius opera. ALTERVM, quod tot sæculis manserit separata, & nunc demum quasi mutata sententiā velit esse in corpore. TERTIVM, quod casu fiat vt in corpus delabatur. Neque enim potest nō casu fieri, vt vno tempore concurrat voluntas hominis generantis ac disponentis materiam cum voluntate animæ descendere cupientis ad eam informandam. Sin autem aliena voluntate cum corpore copulantur, certè cogitur à superiori potestate in pœnam peccati præcedentis. Qui est error Origenis paulò antè refutatus.

Neque responderi potest, eam non cogi in pœnam peccati, sed voluntate Dei applicari ad regendū corpus humanum, quemadmodum Angeli applicantur ad incitanda corpora cœlestia. Nam Angeli non formæ cœlorum, neque in eis tanquam carceribus detinentur, neque pœnam vllam ex eo ministerio capiunt: animæ verò ita copulantur corporibus, vt eorum formæ efficiantur, neque intelligunt, dum sunt in corpore, nisi per phantasmata corporalia, vt meri-

tò in tenebris elle videantur; denique mala corporis ita redundant in animas, vt Sapiens dixerit, c. 9. *Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam.* Itaque si animæ in cælo fuerunt antequàm cum corpore iungerentur, negari non potest quin in pœnam alicuius peccati inuitæ detrudantur in corpora, quemadmodum scelesti homines inuiti coguntur ad carceres.

Argumenta contraria DVO sunt, quæ breuiter refellenda videntur. Obijcitur PRIMO Scriptura, quæ in 1. ca. lib. Gen. refert, hominem sexta die creatum fuisse ad imaginem, & similitudinem Dei: ac deinde cap. 2. refert, hominem post septimam diem formatum fuisse ex limo terræ. Videtur enim ex his locis satis apertè colligi, hominem creatum fuisse quoad animam, in qua propriè est imago Dei, sexta die; quoad corpus, quod ex limo terræ constat, post septimam diem. Et quia eadem est ratio cæterorum hominum, videtur dicendum, animas omnes creatas fuisse sexta die inter opera primæ creationis rerum, corpora verò post septimam diem paulatim per generationem multiplicari.

Obijcitur SECUNDO, absurdū esse, vt aliquid noui producat a Deo post septimam diem, in qua finem imposuit omnibus operibus suis. Produceret autem aliquid noui, si animas quotidie procrearet ex nihilo, id est, quæ neque in potentia materiæ, neque in virtute seminali in primis sex diebus cõditæ fuissent.

Ad PRIMAM obiectionē RESPONDEO, in duobus illis locis narrari productionem totius hominis, sed in vno breuius, in altero plenius. Itaque totus homo cõditus fuit sexta die, tū quoad animā, tum quoad corpus; sed quia id fuerat in 1. ca. Gen. breuiter indicatū, & res erat magni momenti, placuit Spiritui sancto in 2. c. iterum retexere narrationem eandem, & totum ordinē creationis humanæ fusiùs explicare. Et quāuis imago Dei propriè resideat in anima, tamē ratione animæ totus homo rectè dicitur cõditus ad imaginem Dei. Et certè Scriptura in 1. illo c. Genes. non dicit, factam esse animam ad imaginem Dei, sed factū esse hominem, eumque masculum & fœminam, eisque dictum: *Crescite & multiplicamini.* Quæ certè non soli animæ, sed toti homini conueniunt.

Ad ALTERAM obiectionem S. August. in epist. 28. ad Hieronymum, responderi posse dicit, Deum cessasse die septimo ab opere suo, quia nihil postea fecit nouum, sed gubernauit & multiplicauit opera, quæ primis illis diebus fecerat. Itaque animarum creationem non esse nouā, quia iam animam vnā eiusdem speciei cum cæteris, sexto die fecerat.

Possumus etiā respõdere, animas dici posse, creatas fuisse omnes sexta die, nõ actu, sed virtute. Nam cum Deus produxit principia generationis humanæ, hoc est virum & fœminam, eisque dixit: *Crescite & multiplicamini,* tum non solum produxit in virtute omnia corpora humana, quæ per generationē propaganda erāt, sed etiam voluit, vt quotiescunq; materia ritè præparata esset ad humanā generationem, continuò anima existeret, & corpus illud animaret, ac per hoc non solum corpora, sed totos homines in virtute produxit, cum duos illos homines condidit, eisque vim generis propagandi attribuit.

Quare licet animæ creentur ex nihilo in eo ipso tẽporis pũcto, quo corporibus inspirantur, tamen ita est hoc perpetuū, & secundum naturæ ordinē initio cõstitutū procedit, vt pro miraculo habendū sit, si anima corpori disposito ac præparato, suo tẽpore desit.

QUARTA sententia est, Animas non minus à parentibus trahi, quàm corpora; ita vt ex anima patris, sit anima filij, quemadmodum ex corpore patris, est corpus filij. Auctor huius sententiæ primus inter

A Christianos TERTULLIANVS fuit, quem sequutus est Apollinaris, vt S. Hierony. refert, in epist. supra citata ad Marcellinum, & Anapsychiam. Vbi etiam idem auctor dicit, in eadem sententia fuisse maximam partem occidentalium. Eandem sententiam attributam fuisse Luciferianis, testatur S. August. in lib. de hæres. cap. 81.

Hanc sententiam vt exploratum errorem reijciūt ac refellunt omnes Theologi Scholastici, cum Magistro sententiarum lib. 2. dist. 17. & 18. eamque S. Thom. in prima parte, quæst. 118. art. 2. disertis verbis hæresim appellat.

B Ac primum refutari solet hæc sententia ex c. 2. Geneseos. Nam vt discrimen ostenderet inter animam humanam, & animas bestiarum, de bestiis dixerat, cap. 1. *Producant aqua reptile animæ viuētis, & volatile super terram.* Et rursum: *Producatur terra animam viuētem in genere suo, & reptilia, & bestias, &c.* At de homine, non ait, producat terra, sed, formauit ipse hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ex quo intelligimus, animas bestiarum materiales esse & ex materia ipsaeductas, animam humanam non ex limoeductam, sed ab ipso creatore inspiratam.

C Neque nos mouere debet, quod Philastrius in Catalogo hæreticorum, cap. 99. inter hæreticos numerat eos, qui censent spiraculum illud vitæ esse animā rationalē, & non potius gratiā Spiritus sancti. Nam Philastrius in ea re parum consideratè loquutus est, vt sanctus docet August. lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 24. tantum enim abest, vt hæc sententia sit hæretica, vt contraria non solū repugnet sanctis Patribus, Chrysostomo homilia 12. & 13. in Genesim. Hieronymo in epist. ad Pammachium, de erroribus Ioannis Hierosolymitani, Augustino libro 22. de ciuit. Dei, cap. 23. & libro 13. capite 24. Theodoro quæst. 23. in Genesim, Eucherio li. 1. in Genesim, & alijs: sed etiā Apostolo Paulo, qui in epist. priore ad Cor. ca. 15. dicit, hominem initio cõditum fuisse animale, deinde post resurrectionem futurum spirituale. Et probat, quia scriptum est: *Factus est homo in animam viuētem.* Porro hæc verba, quæ Apostolus citat, scripta sunt in 2. cap. Geneseos, vbi legitur: *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, & factus est homo in animam viuētem.* Quare spiraculum illud vitæ (Apostolo teste) non dedit homini esse spirituale, quale habetur per gratiam sancti Spiritus, sed esse animale, quod habetur per animam, quæ præstat corpori esse, & viuere.

D Est autem propriè sententia eius loci: *Inspirauit Deus in faciem* (siue vt Hebræa verba sonant) *in naves eius spiraculum vitæ,* hoc est, posuit Deus in naribus corporis illius ex limo terræ conflati spiritum, ac fecit, vt spirare ac viuere inciperet. Respiratio enim signum est vitæ; quia verò nõ viuunt homo sine anima, quæ est vitæ principium, ideo cum dicitur, Deus dedisse homini, vt spiraret ac viueret, intellige animam quoque dedisse per quam fit, vt homo spiret, ac viuat. Quod si Patres aliqui (vt Irenæus, Cypr. Basilii, quos citauimus in lib. de gratia primi hominis, c. 3.) interdum hunc locum exponunt de gratia Spiritus sancti, non de anima rationali, ij non ad litteram, sed mysticè Scripturam accipiunt.

E Sed obseruandum est, hunc locum satis efficaciter demonstrare animam primi hominis non ex materiaeductam, sed à Deo ex nihilo fuisse creatam. Cæterum non cogere vt idem de animabus reliquis iudicemus. Posset enim responderi, quemadmodū Deus primi hominis corpus ex limo terræ formauit, reliqua vero corpora non per se ex limo terræ, sed

per generationem ex parētum corporibus procreat: ita primi hominis animam à Deo propriè atque ex nihilo fuisse creatam, nunc verò ex illa prima reliquas propagari.

Quare vt S. August. disputat in epist. 28. ad Hieronymum, nullus fortasse Scripturæ locus inuenitur, in quo perspicuè doceatur, animas non fieri ex propagine, sed creati. Nam loca illa, *Qui fingit sigillatim corda eorum.* Psal. 32. Et, *spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Eccles. vlt. Et, *Flatum omnem ego feci.* Isaia 57. Probant quidem animarum omnium conditorem esse Deum, tamen non indicant modū quo à Deo sint cōditæ, vtrum per creationem ex nihilo, an per propagationem ex anima primi hominis.

Nos igitur his omisissis duobus modis efficaciter demonstrare conabimur, animas non propagari ex parentibus, sed creati; PRIMVM traditione Ecclesiastica, DEINDE rationib. euidenter ductis ex principijs fidei. QVO ad PRIMVM attinet, adferemus testimonia Patrum, qui sententiam de propagine animarum apertè reprehendunt.

S. HILARIUS lib. 10. de Trinit. ante medium libri: *Anima, inquit, hominis opus est Dei, carnis verò generatio semper ex carne est.* Et infra: *Ut per se sibi assumpsit ex Virgine corpus, ita ex se sibi animam sumpsit, qua utique unquam ab homine gignentium originibus prabetur.*

S. AMBROSIVS lib. de Noe & Arca, c. 4. *Plerumque, inquit, Angelos, filios Dei Scriptura vocat, quia ex nullo homine generantur anima.* Item lib. de paradiso, ca. 11. *Considera, inquit, quia de corpore costam sumpsit, non de anima portionem, hoc est, non anima ex anima, sed os de ossibus, & caro de carne.*

S. HIERONYMVS in cōmentario capitis postremi Ecclesiastæ: *Satis, inquit, ridendi sunt, qui putant animas ex corporibus seri, & non à Deo, sed à corpore parentibus generari.* Idē in li. 3. Apologiæ aduersus Rufinū, vltra mediū, & in epistola ad Pammachium de erroribus Ioannis Hierosolymitani ante mediū, de eritatis sententijs Origenis, Tertulliani & Apollinaris Hæreticorum de anima, dicit: *Ecclesiasticum dogma esse, vt Deus quotidie animas fabricetur.* Vbi cū opponat Ecclesiasticū dogma sententijs Hæreticorum, videtur omnino sensisse, Catholica fide esse tenendum, animas non traduci à parētibus, sed creati.

S. IOANNES CHRYSOST. ho. 23. in varia loca Matt. *Anima, inquit, nec generat, nec generatur, nec vllum agnoscit patrem, præter eum, cuius voluntate creata est.*

S. GREGORIUS NISSENVS in li. de anima, cap. 6. refellit ex proposito sententiam de propagatione animarum ex parentibus tanquam exploratum errorem.

THEODORETVS lib. 5. ad Græcos, qui est de natura hominis circa medium libri: *Formari prius, inquit, in alio matris infantem ait (Moses) ac tum denique iam perfecto corpore animari, non ita quidem vt anima præexistens aliunde corpori inseratur. Neque vt nascatur è semine, sed diuino insiuito, sicut ab initio insita natura lex fuit, creationem accipiat.* Addit in eodem loco Theodoretus, hoc esse dogma, in quo conueniant omnes Scripturæ Apostolorum & Proph.

S. CYRILLVS lib. 1. in Ioan. c. 9. *Opportunè, inquit, ac iuste non peccare in hac carne iubemur: quoniā eo copimus esse tempore, quo vna cum corpore in hunc mundū venimus, ac quasi à loco quodam, à nihilo ad esse peruenimus.* Quo loco Cyrillus scribit, non solū animam ante corpus non fuisse, sed etiam à nihilo ad esse peruenisse. Quamuis enim de toto homine loqui videatur, cū ait, non peccare in carne iubemur, &c. tamen de sola anima loquitur, quæ per intellectio-

figuram homo etiam dici solet, vt perspicuum est ex tota illa disputatione.

S. AVGVSTINVS, quamuis (vt paulò post dicemus) incertam esse crediderit originem animarum, & in lib. 10. de Genesi c. 23. scripserit, opinionem, quæ asserit propaginem animarum, niti fortioribus argumentis, quàm sententias cæteras: tamen in epist. 157. ad Optatum, quam scripsit multò posterius, apertissimè refellit eam sententiam, quam nos modo refutare conamur: *Itaque illi, inquit, qui propaginem animarum inconsiderata temeritate defendunt, &c.* Et in eadem epistola loquens de sententia Tertulliani, sic ait: *quo quid peruersius dici potest?*

S. LEO in epist. ad Turbiū, c. 10. *Catholica fides, inquit, constanter prædicat, atq; veraciter, quod anima hominū priusquā suis inspirarentur corporibus non fuere, nec ab ullo incorporantur, nisi ab opifice Deo, qui & ipsarum est creator & corporū.* Idē in epistola II. ad Iulianū, docet eo modo nobis animas inspirari, quo fuit inspirata Christo: ac certū est, Christi animam non fuisse propagatam ex parētibus, vt docet S. August. lib. 10. de Genesi c. 19. sed creatam à Deo.

Vide in eandem sententiam auctorem de operibus Cardinalib. Christi (quod opus habetur inter opuscula S. Cypr.) in ser. de resurrectione, auctorem libri de Ecclesiasticis dogmatibus, c. 4. quod opus habetur in 4. tom. S. Aug. Bernardum serm. 27. in Cantica, Innocentium III. in comment. Psal. 50. Denique Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 8.

Ad quæ testimonia potest etiā addi populorū consensus: est enim ita insitū in mentib. fidelium animas à Deo recens creati, cū fœtus in vteris matrū animantur, vt etiā agricolæ, fabri, futores, mulierculæ, pueri hoc sciāt, & si quis contrariū publicè doceret, pessimè omnino apud Catholicū populum audiret. *Miraris, inquit S. Hieronymus in 2. li. Apologiæ aduersus Rufinū, si contra te fratrum scandala concitentur, cū id nescire te iures, quod Christi Ecclesia se nosse fateantur?* Venio ad rationes, quæ ducuntur ex principijs fidei. Si quidem ea quæ euidenter deducuntur ex articulis fidei, pertinent etiam ad fidem.

PRIMA ratio, animas hominum esse immortales principium est fidei, & quidē primarium & certissimū, & in scripturis sanctis omnium consensu luculenter expressum. At si animæ hominū sūt immortales, necessariò per se subsistunt. Nam si non per se subsisterent, sed penderēt à corpore, vt animæ pecudum, illo pereunte, & ipsas interire necesse esset. RVRVS si animæ hominū per se subsistunt, certè etiam per se producuntur. Illa enim per se producuntur, quæ per se subsistunt: illa producuntur ad productionem alterius, quæ ad existentiā alterius existunt. DENIQUE si animæ hominū per se producuntur, id manifestè sequitur, vt non fiant ex propagine, sed creentur ex nihilo. Quæ enim ex propagine fiunt, vt animæ omnium bestiarū, non per se fiunt, sed ad compositi generationem existunt. Animæ igitur hominū, aut per se fiunt, quod est creati, non traduci, aut non sunt immortales, quod est (vt diximus) contra fidem.

SECUNDA ratio, si animæ hominū à parentibus trahuntur, vel trahuntur ex corpore, vel ex anima parentum; si ex corpore, sunt igitur corporales, ac per hoc mortales, vt cæteræ, quæ ex corporali semine producuntur. Si ex anima, vel ex tota, vel ex parte; si ex tota, igitur vel parens caret deinceps anima, quippe qui totā trāsfudit in filiū; vel tota manet in patre, & in filio. Vtrumque est euidenter falsum; nam experientia testatur, parentem per generationē animā nō destitui; & non esse vnā atque eādem animā patris & filij; vt omittā singulare, ac proprium esse diuinæ

naturæ ob eius infinitatem, vt vna numero fit in pluribus perfonis, Sin autem non ex tota, fed ex parte animæ patris exiftit anima filij, igitur anima partibilis eft, ac per hoc corporalis & mortalis. Ita femper reditur ad articulum de animæ immortalitate.

DICES, non fit anima ex corpore, neque ex anima patris, fed ex femine animæ, quod cū femine corporis transfunditur in vterum matris. Id enim fenfiffe eos, qui animam fieri ex propagine cōtendebant, teftatur S. Aug. lib. 10. de Gen. c. 20. RESPONDEO, vel semen animæ corporale eft, vel fpirituale: fi corporale, nō poterit ex eo fieri anima fpiritualis; fi fpirituale, iterum quæremus, fit ne fubftantia, vel accidens. Nam fi fubftantia eft, vel ex nihilo fiet, vel ex alia fubftantia; fi ex nihilo, igitur creabitur ab homine fubftantia fpiritualis; fi ex alia fubftantia, iterum quæremus, fit ne illa corporalis, an fpiritualis, & fic dabitur progrefſio in infinitū. Si verò fit accidens, virtus fcilicet quædam feminalis, tum semen animæ non erit materia, fed instrumentum agentis. At nos materiā quærimus, niſi quis ita deſipiat, vt velit patrem ex nihilo animā facere, quod ſoli conuenit creatori.

TERTIA ratio, omnis forma, quæ per verā generationem producit, ſi à corpore ſeparatur, neceſſario perit. Id enim eft formam per verā generationem produci, de potentia materiæ virtute producentis educi. Quod autem de potentia materiæ educitur, ita pendet à materia, vt ſine ea neque fieri, neque eſſe queat. Eſt autē anima humana vera corporis forma, vt in Concilio Lateranenſi ſeſſione octaua declaratum eſt, & ſi à parentibus trahitur, per veram generationem ſine dubitatione producit. Neque enim homines aliter filios gignūt, quàm animantia cætera, tantūque abeſt, vt homines propria aliqua actione, quæ ſoli homini cōueniat, gignāt, vt potius vſum rationis in ipſo actu generationis amittāt. Quare ſi anima humana traducitur, nō ſecus atque animæ beſtiarū, & generabitur ex materia, & à materia ſeparata deficient ac peribit. Sic igitur demonſtratum ſit, animas humanas non fieri ex propagine, fed creari. Neque argumenta quæ contra fieri ſolent, magnā vim habēt.

Obijci ſolet PRIMVM illud Gen. 46. *Omnes animæ, quæ egreſſæ ſunt de femore Iacob, fuere ſexaginta ſex.* RESPONDETUR, per animas eo loco intelligi debere ipſos homines, qui anima conſtant. Frequens enim eſt in Scripturis vſus eius figuræ, quæ dicitur intellectio, cū videlicet aut totū ex parte, aut ex toto pars intelligitur. Sic in li. I. Regum c. 28. dicitur, Samuel apparuiſſe Saūli, cū ei anima Samuelis apparuiſſet. Sic in lib. Leuitici c. 5. accipitur anima pro homine, cū dicitur, ſi peccauerit anima, & audierit vocem iurantis. Item anima, quæ tetigerit aliquid immundum. Item anima, quæ iurauerit, &c.

Obijcitur SECUNDO, argumentum dictum ex c. 7. epift. ad Hebræos, hoc modo, Chriſtus & Leui fuerūt in lūbis Abrahæ, quādo is decimas obtulit ſummo ſacerdoti Melchifech, & tamen Leui decimatus dicitur, cum pater eius Abraham decimatus fuit, Chriſtus autē nō dicitur decimatus (inde enim probat Apoſtolus ſacerdotium Chriſti præſtantius eſſe ſacerdotio Leuitico) quia ſacerdotiū Chriſti eſt ſecundum ordinem Melchifech, qui ab ipſo Leui in lumbis Abrahæ deliteſcēte decimas accepit, igitur non eodē modo fuerunt in lumbis Abrahæ Chriſtus & Leui, ſed propria quadam & certa ratione fuit Leui, qua non fuit Chriſtus. Fuit autē Chriſtus in lumbis Abrahæ ratione corporis, ergo Leui in iſdē lumbis fuit ratione corporis, & ratione animæ.

Hoc argumentum proponit, & ſoluere conatur S. Auguſt. lib. 10. de Gen. c. 19. nos breuiter RESPON-

A DEMVS, aliter fuiſſe in lumbis Abrahæ Leui, quàm Chriſtum, non quod Leui fuerit in lumbis Abrahæ ratione animæ & corporis, Chriſtus autem ſolum ratione corporis, ſed quia Chriſtus fuit in lumbis Abrahæ ſecundum materiam carnis, non ſecundum rationem ſeminalem, Leui autem ſecundum vtrumque. Si quidem Chriſtus matrem habuit ex progenie Abrahæ, non patrem; mater autem in generatione materiam præbet, non vim actiuam, quæ ſolum reſidet in femine viri, quæque tanquam instrumentum viri, format corpus quod generatur. Notū eſt enim ex Euangelio: Chriſtum à Virgine per Spiritus ſancti virtutem conceptum, & ex Virgine mirabiliter natum eſſe. Porro Leui & patrem & matrem habuit ex progenie Abrahæ, atque ideo in lumbis eius fuit ſecundum materiam carnis ratione matris, & ſecundum rationem ſeminalem ratione patris. Atque hæc cauſa fuit, cur Chriſtus non contraxerit originale peccatum, neque opus habuerit decimas ſoluere, Leui autem & peccato ſubiectus, & in Abrahamo decimatus fuerit.

B Obijci ſolet TERTIO, ſi animæ non trahantur à parentibus, ſed creentur à Deo, & corporibus per generationem diſpoſitis inſpirentur, ſequi hoc abſurdum, vt Deus adulteris, & fornicarijs in procreatione hominis cooperetur. Quippe qui fornicarijs, & adulterinis conceptibus animas largiatur. Quod argumentum ab Apollinare excogitatum, Gregorius Niſſenus duodecim lib. de anima, ca. 6. pene inſolubile iudicauit.

C Sed reſpondit S. Hieronymus in lib. 3. Apologiæ contra Rufinum, non magis abſurdum eſſe vt Deus adulterinis conceptibus inſpiret animas, quàm vt terra gremio ſuo conſoueat ſemina, quæ ſator furto ſuſtulerit, vel immunda proiecerit manu. Quam ſimilitudinem elegantiffimam eſſe ſcribit S. Aug. in epift. 28. ad Hieronymum.

D Sed ſi quis ſcholasticam ſolutionem requirat, breuiter RESPONDEMVS, in fornicatione, & adulterio duo quædam conſiderari poſſe, actionem naturalem generationis humanæ, & vitium tranſgredientis legem Dei in opere illo perficiendo; ac primum quidem bonum eſſe, & ei bono bonum Deum cooperari, cū animas in materiam ritè diſpoſitam, ac præparatam inſundit: ſecundum eſſe malum, & ei Deum nulla ratione cooperari.

E QUINTA ſententia eorum eſt, qui cenſent, late-re originem animæ, neque eſſe aliquid temerè definiendum. Huius ſententiæ ad mortem vſq; fuit ſanctus Auguſtinus, vt intelligi poteſt ex lib. 10. de Geneſi. Item ex quatuor libris de origine animæ, quos ſcripſit iam ſenex, & ideo ſcripſit, vt oſtenderet, ſed de hac re non ſine magna cauſa non audere certam proferre ſententiam. Rurſus in epift. 28. ad Hieronymum, & ex epift. 157. ad Optatum. Denique ex li. 2. Retractationū, cap. 56. S. Auguſtini cunſtationem ſequuti ſunt S. Greg. in epift. ad Secundinum, quæ habetur in regiſtro epiftolarū eius lib. 7. c. 27. & Eucherius in commentario ſecundi capitis libri Geneſeos. Neque deſunt, qui in eadem dubitatione adhuc perfeuerandum eſſe velint.

Nos tamen hoc tempore hanc ſententiam minimè tutam eſſe cenſemus, & ideo ſententiæ SEPTIÆ ſubſcribimus, quæ docet, hominibus ſingulis animas ſingulas, non ex propagine, ſed ex nihilo, tunc primum creari, atque inſundi, cum in vteris matrū fœtus concepti, atque ad animationem præparati ſunt. Quæ ſententia eſt omnium auctorum, quos adduximus contra ſententiam quartam, exceptis Auguſtino & Gregorio Niſſeno.

Porrò ratio, cur quintã ſententiam explodendam, & hanc ſextam amplectendã eſſe iudicemus, duplex eſt. PRIMVM enim habemus hoc tempore præter teſtimonia Patrũ, qui S. Augu. tempora præceſſerunt, reſcriptum S. Leonis primi, ſuprà citatum ad Turbium, decretum Leonis decimi in Concilio Lateranenſi, conſenſum Theologorum omnium, qui his quingentis annis floruerunt, denique rationes egregias à Theologis excogitatas; quibus argumentis S. Auguſt. caruit.

DEINDE tota cauſa, quæ S. Auguſtinum impediuit, ne creationem nouarum animarum certò ſibi perſuaderet, fuit argumentum Pelagianorum contra peccatum originale, quod ſuperiori capite propoſuimus. Nam argumenta cætera contra nouam animarum creationem, idem Auguſtinus facilè ſe putauit poſſe diſſoluere, & reiſa diſſoluit in epiſtola 28. ad Hieronymum, ſed in eadem epiſtola, vt etiam in 157. ad Optatum, ingenuè confitetur, ſe neque legendo, neque orando, neque ratiocinando inuenire potuiſſe, quomodo cum animarum creatione peccatum originis defendatur.

Cæterum remota quæſtione peccati originalis, S. Auguſtinus ſententiam de creatione animarum veriſſimam eſſe dubitauit. Nam in 1. lib. de origine animæ c. 19. poſteaquàm enumerauit quatuor errores, qui in quæſt. de anima cauendi ſunt, ita ſcripſit: *Nihil ergo iſtorum quatuor dicentes, quoniam quodlibet eorum falſum, atque impium eſt, hanc ſententiam ſuam (de noua creatione animarum) non ſolum me non uentante, ſed etiam fauente, & gratias agente defendant.* Et in epiſt. 28. *Nam licet, inquit, nemo faciat optando, vt verum ſit quod verum non eſt, tamen ſi fieri poſſet, optarem, vt hæc ſententia vera eſſet, ſicut opto: vt ſi vera eſt, abſteli quidiſſimè, atque inuictiſſimè defendatur.* Et in epiſtola centeſima quinqueſima ſeptima, *Et ſi inuenieris, inquit, quod te querere admonui, quod ipſe adhuc, fateor, non inueni, defende quantum potes, at que aſſere animarum infantium cuiusmodi eſſe nouitate, vt nulla propagatione ducantur: & nobiſcum quod inuenieris fraternam charitate communica. Si autem non inuenieris, nec ſic iam temere in aliam ſententiam tua deſectatur aſſentio, vt eas ex illa una credas propagando traduci, ne forte alius inuenire poſſit, quod ipſe non poſſis.* Et infrã ſic ait: *Si potes animas ſic alienas à propagatione defendere, vt tamen hoc chirographo, quod ſola Chriſti morte rumpendum eſt, rectiſſima ratione demonſtrentur obſtricta, non ſolum nemine prohibente defende, verum etiam id nobis quomodo tecum defendere poſſimus oſtende. Si autem non potes, melius origo animæ lateat.*

Ex his locis perſpicuum eſt, Auguſtino, ſententiã noſtram de creatione animarum, viſam eſſe longè veriore, quàm ſententiã de propagatione. NEQUE obijci debet, quod in lib. 10. de Geſi, cap. 23. videatur magis propendere in ſententiã de propagatione. Neque enim confert eo loco ſententiã cum ſententiã, ſed argumenta cum argumentis, ac dicit, ſententiã de propagatione niti fortiiori argumento. Non tamen inde ſequitur eam ſententiã viſam illi fuiſſe veriore.

Adde quod epiſtolam ad Hieronymum de origine animæ, ſcripſit Auguſtinus poſterius, quàm libros de Geſi, & epiſtolam ad Optatum adhuc poſterius, & poſt vtramque ſcripſit libros quatuor de origine animæ, iam valde ſenex, vt ex lib. 2. Retractionum, intelligi poteſt. In his autem ſcriptis ſemper magis, ac magis inuenitur reſeſſiſſe à ſententiã de propagatione, & acceſſiſſe ad ſententiã de creatione animarum. Igitur ſola traductio peccati originalis

A Auguſtinum impediuit, quo minus creationem animarum crederet.

At reuera neque animarũ creatio impedit peccati traductiõẽ, vt in ſequenti capite demonſtrabimus; neque propagatio animarum ex anima Adami propagationem peccati iuuat, ſiquidem Adamus quoad animam, iuſtificatus fuit à peccato antequàm filios generaret; ſape etiam parentes iuſti, & peccato originali carentes filios gignunt: non poteſt autem ex anima iuſta trahi anima iniuſta, ac per hoc non ideò traducitur peccatũ in proſe, quia anima fit ex anima.

Quare cum argumentum illud de peccato originis ſolum cunctationis S. Auguſt. cauſa fuerit: illud autem non minus facilè diſſoluatur poſita creatione animarum, quàm poſita propagine, vt mox, Deo volente, docebimus, nulla cauſa eſt, cur amplius dubitandum eſſe credamus: certè quidem S. Auguſt. ſi nunc inter homines viueret, non ſolum faueret, ſed etiam gratias ageret ijs, qui noſtram hanc ſententiã tuerentur.

CAPVT XII.

Explicatur quomodo peccatum originis traducatur, & ſoluitur argumentum Pelagianorum, quod cap. 10. extremo propoſitum fuerat.

EXPLICATA quæſtione de origine animæ, explicandus eſt modus, quo peccatũ originale traducitur. Hinc enim ſolutio pendet argumenti Pelagianorum, quod ſemper eſt habitum diſcillimum.

Igitur S. Auguſt. nunquam planè in hac quæſtione ſibi ſatiſfecit. Hinc eſt illud in li. 1. de moribus Eccleſiæ, cap. 22. nihil eſſe peccato originali ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum ſecretius. Hoc eſt, nihil eſſe notius, quàm peccatum originale traduci, nihil obſcurius, quàm quomodo traducatur. Hinc etiam in epiſtola 29. ad Hieronymum conſolatur ſe his verbis: *Eleganter dictum eſſe narratur, quod huic rei ſatis aptè conuenit. Cum quidam ruiſſet in puteum, ubi aqua tanta erat, vt eum magis exciperet, ne moreretur, quàm ſuffocaret, ne loqueretur, acceſſit alius, & eo viſo admirans, ait, quomodo huc cecidiſti? at ille, obſecro (inquit) cogita quomodo hinc me liberaſ, non quomodo huc ceciderim, quæras. Ita quoniam fatemur, & fide Catholica tenemus, de reatu peccati tanquam de puteo, etiam paruuli infantis animam Chriſti gratia liberandam, ſatis eſt ei, quod modum, quo ſalua fiat, nonimus, etiam ſi nunquam quomodo in malum illud deueniret, nouerimus. Hæc eo loco.*

Tamen in lib. 5. aduerſus Iulianum, cap. 3. explicat ſententiã ſuam de propoſita quæſtione his verbis: *Proſecto aut vtrumque vitiatũ ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in vaſe vitiatò corrumpitur; ubi occulta inſtitia diuine legis includitur. Quid autem horum ſit verum, libentius diſco, quam dico, ne audeam docere quod neſcio.* Horum verborum ſenſus hic eſt, Aut vtrumque, id eſt, anima & corpus, ſecundum illorum ſententiã, qui propaginem animarum defendunt, vitiatum trahitur: aut alterum in altero, id eſt, anima in corpore tanquam in vaſe vitiatò corrumpitur, ſecundum ſententiã eorum, qui animas à Deo creati ſenſent: & ſolam carnem corruptam à parentibus traduci volunt.

Porrò carnem ideo corruptam trahi, ſcribit idem Auguſtinus, quia cum libidine generatur. Non enim generationem, ſed libidinem eſſe, quæ propriè peccatum traducit. Vide Auguſtinũ, li. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, c. 9. li. 1. de nuptijs & cõcupiſcentia, c. 24. lib. 5. in Iulianum c. 2. & Fulgentium libro de fide ad Petrum, cap. 2.

Hæc sententia si accipiatur vt verba sonāt, vt eam accepisse videntur Petrus Lōbardus in secundo sententiarū, distinct. 31. & Gregorius Ariminēsis, & Gabriel in eodem loco, ferenda non videtur. PRIMVM enim nō potest intelligi, quemadmodum caro, quæ corpus est, animam inficiat, quæ spiritus est. DEINDE labes carnis propriè peccatum esse non potest, præsertim antequam anima rationalis accedat, quare tamen si caro animam inficeret, non tamen inficeret contagione peccati. AD HÆC, certum est, in Adamo vitium prius in anima, quàm in carne fuisse, & ab anima ad carnem, non à carne ad animam trāsuisse: *Ab animo* (inquit August. lib. 5. in Iulianum, cap. 3.) *cepit elatio, & ad præceptum transgrediendum inde consensio, tunc est caro facta peccati, &c.* Cur igitur in filijs Adami, ad quos hæreditas peccati eiusdem deuoluta est, non idem ordo seruetur.

Præterea, si quis iam ex nihilo crearetur, quales nos nascimur, quod posse fieri suprā demonstratum est, is neque haberet, neque traduceret in posteros originale peccatum, vt Conc. Tridentinum statuit sess. 6. c. 3. vbi dicit, eos solos peccatum originis trahere posse, qui ex Adami semine procreantur; at his non careret concupiscentia & ardore libidinis, vt notum est ex ijs, quæ suprā docuimus; igitur non est propriè carnis vitium, quod animam inficit, & peccatum in posteros trajicit.

Præterea si duo homines, vir & fœmina, ex Adamo nati singulari priuilegio Dei, sine libidine generarēt, peccatum nihilominus in filios suos transmitterent, quia filij horum parētum, verè filij essent Adami, & in eo peccassent, in quo omnes peccauerūt, Rom. 4. neque gratia personalis proximorum parentum in eos trāsunderetur. Non igitur libido generantium originalis est causa peccati.

Accedat postremò, quòd si libido esset causa peccati, ille maior peccatū traheret qui cū maiori libidine cōciperetur. Quod est manifestè falsum, cū peccatum originis in omnibus hominibus sit æquale.

Fuerunt igitur qui existimarent, animam in carne vitari, non quod vel in carne peccatum propriè dictum hæreat, vel caro spiritum propriè inquinare possit, sed quod caro destituta originali iustitia, ac rebellis rationi effecta animam deorsum trahat: ac per hoc obliquam & distortam efficiat. Illa verò obliquitas est peccatum. Ita sensisse videntur Alexander Aletensis in 2. par. q. 105. membro 4. & S. Bonaventura ibidem art. 1. q. 2.

SEDE hæc sententia refellitur iisdem argumentis, ac præsertim quatuor postremis. Et præterea, si res ita se haberet, sequeretur paruulos ante vsum rationis non habere peccatum originis, nisi in potentia. Neque enim anima trahitur deorsum à carne, nisi quando caro concupiscit contra spiritum, quod nō fit ante vsum rationis. Deinde vel spiritus carni malè cōcupiscenti resistit, vel succumbit: si resistit, non peccat; si succumbit, peccatum actuale committit.

Est ALIA sententia, quam verissimam esse nō dubito, S. Anselmi in lib. de conceptu virginali, c. 7. & 10. S. Thomæ in 1. 2. q. 81. art. 1. & q. 4. de malo, art. 1. necnon Scoti, Durandi, & aliorum, in secundum sententiarum, dist. 31. ad traductionem peccati originalis nihil aliud requiri, nisi vt homo per veram generationem ab Adamo descendat. Hoc enim ipso, quod aliquis in lumbis Adæ fuit, cūm is præceptum in paradiso trāsgrederetur, in illo eius peccato communicauit. Nam (vt Apostolus loquitur ac Rom. 5.) *In illo omnes peccauerunt*, omnes, inquam, qui in lumbis eius erant.

Neque aliud sibi volunt verba sancti AVGVSTINI:

Alterum in altero tanquam in vase vitiatō corruptitur. Significatur enim his verbis, animam nō pollui, cum creatur à Deo, sed cum per coniunctionem cum carne ex Adamo tracta, pars hominis efficitur. Neque enim anima, vt consideratur antequam corpori inspiretur, filia est Adami, sed homo est filius Adami: homo autem tunc primum existit, cum anima carni coniungitur.

Pari ratione, cum S. August. tam sæpè repetit, non generationem, sed libidinem esse, quæ peccatū traducit: nō vult significare, ipsam libidinem actualem esse verā causam originalis peccati; quod absurdum esse paulò antè demonstraui; sed indicare voluit, causam peccati originalis non esse simpliciter propagationem, nam etiam in paradiso propagatio fuisset, vbi tamen peccatum non fuisset, sed propagationem ex natura corrupta, cuius argumentum certissimum est ardor libidinis, sine quo ardore, ne sanctissimi quidem coniuges generare solent.

Ex his, quæ hæctenus dicta sunt, facilè erit argumentum illud Pelagianorum soluere, quod ad finem capituli decimi, propositum fuit. Argumentum hoc erat. Peccatum non in carne, sed in anima sedem habet; sed anima non trahitur ex Adamo; igitur nec peccatum trahitur ex Adamo.

RESPONDEMVS ad assumptionem argumenti, animam nō trahi ex Adamo, quasi ab Adamo fiat, vel ex Adami anima fiat, sed tamè esse partem hominis qui verè trahitur ex Adamo. Quare neganda est illa consequentia; Igitur nec peccatum trahitur ab Adamo. Neque enim (vt peccatum ex Adamo trahatur) necessarium est, vt anima fiat ab Adamo, sed satis est, si homo ipse cuius pars est anima, fiat ab Adamo.

Porro verè & propriè dicitur homo hominè generare, tamen si anima nō producat ab homine, sed inspiretur à Deo. Nam generatio non terminatur ad productionem formæ, vel materiæ, sed compositi. Proinde qui animam cum carne coniungit, is verè hominè facit. Coniungit autem animam cum carne is, qui materiā ita disponit, quod facit homo per generationem, vt infallibiliter anima consequatur. Homo igitur hominè per generationem, verè producit, vnde cūque existat anima.

EX quo intelligimus, non solum non impediri traductionem peccati ex eo, quod animæ creentur à Deo, sed neque multum iuari, vel illustrari, si animæ hominum intelligantur fieri ex propagine; quæ admodum animæ bestiarum fiunt. Nam bestiarum animæ non fiunt ex propagine quasi pars aliqua animæ parentum trajiciatur in prolem; (pater enim solum præbet semen, quod est superfluum alimentum, & mater sanguinem menstruum, qui est etiam superfluum alimentum, & neutrum est pars animantis) sed quia parentes generando disponunt materiam vsque ad animationem.

IT AQVE siue animæ fiant ex propagine, siue inspirentur à Deo, non potest reddi commodior & expeditior ratio traductionis peccati, quàm sit ea, quam assignauimus, quia videlicet quicūque per carnalem generationem concipiuntur, veri sunt Adæ filij. Proinde nulla causa est, cur propter originale peccatum de animarum creatione amplius dubitemus.

CAPVT XIII.

Non ab Heua, sed à solo Adamo peccatum originale trahi.

EXPLICAVIMVS hæctenus primam controuersiam de peccato originis, quæ erat: An sit aliquod peccatum, quod per generationem trajiciatur in posteros. Nunc antequam ad alteram controuersiam

principalem, quæ erit de natura peccati originis, veniamus; tractandæ videntur **TRES** quæftiones breuiiores. **PRIMA**, vnde hoc peccatum trahatur. **ALTERA**, ad quos trahatur. **TERTIA**, quod peccatum trahatur.

De **PRIMA**, quæftione illud eft certū, hoc peccatum ex Adamo trahi. De illo enim Apoftolus dicit: *Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, &c.* ad Rom. 5. Et: *sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Chrifto omnes viuificabuntur*, 1. ad Cor. 15. Duo funt, quæ in controuerfiam vocari poffunt; **VNUM** fi Heua fola peccaffet, Adamo in innocentiâ permanente. An peccatum Heuæ ad pofteros traduceretur. **ALTERVM**, fi primi parentes non peccaffent, peccaffet autem Cain, vel aliquis alius ex pofteris Adæ, vtrum peccatum illud ad filios dimanaret.

Quod ad **PRIOREM** quæftionem attinet, conueniunt omnes, peccatum propriè dictum non fuiſſe traiciendum in pofteros, fi fola Heua peccaffet; tamen in eo difſentiunt, quod aliqui exiftimant, ex peccato folius Heuæ dimanaturum in filios moriendi neceffitatem, & cætera incommoda, quæ mortalitas fecum trahit.

ALII contrà difputant, neque peccatum, neque moriendi neceffitatem in filijs Adæ locum habitura ex peccato folius Heuæ. Quæ ſententia pofterior eft S. Thomæ in prima ſecundæ, quæftione 81. art. 5. & ſine dubitatione veriffima. Nam peccatum originale cõtrahimus, quia cum Adam peccauit, in illo fuimus, vt in actiuo principio. Non fuimus autem in Heua, vt in actiuo principio, cum mater non virtutem actiuam, ſed materiam ſolum ad prolem generandam præbeat. Quod ſi peccatū ab Heua non trahimus, certè nec mortē ab illa trahimus, quæ eſt pœna peccati. *Stipendium enim peccati mors*, Ro. 6. Quare Scriptura non dicit, In Heua omnes moriuntur, ſed *in Adam omnes moriuntur*, 1. Cor. 15. & tamen cum Heua prius peccauerit, quàm Adamus, ſi ab Heua mortem traheremus, omnino dicendum fuiſſet, In Heua omnes moriuntur.

Scribit quidem Eccleſiaſticus c. 25. A muliere initium factum eſt peccati, & per illam morimur omnes. Sed aliud eſt, per illam, aliud, in illa; per illā morimur, quia illa occaſionem peccandi viro ſuo præbuit, ynde mors cõſequuta eſt; at nō in illa, ſed in Adam omnes moriuntur, quia nō Heuæ, ſed Adæ peccatum commune fuit omnibus, & ideo illo peccante, omnes in illo peccauimus, & illo moriente, omnes in illo mortui fuimus. Denique Concilium Arauſicanum canone 2. ſtatuit non poſſe mortem ſine peccato ad homines tranſire, niſi iniuſtitia Deo detur, & contradicatur Apoftolo dicenti: Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.

Iam verò quod attinet ad **ALTERAM** quæſtionem, communis ſententia eſt, ſi primus homo non peccaffet, qui totius naturæ perſonam gerebat, quocunque alio peccante, peccatum futurum fuiſſe perſonale & particulare, & ideo poſteritatem eius inſici & viciari minimè potuiſſe. Videtur quidem S. Thomas contrarium indicare quæſt. 5. de malo, art. 4. ad vltimum, ſed fortaffe corruptus eſt is locus.

CAPVT XIV.

Ad filios fidelium peccatum originis pertinere, quemadmodum ad filios infidelium.

ALTERA quæſtio erat, ad quos peccatum originale traiciatur. Et quidem in controuerſiâ re-

Auocari nō debet, an traiciatur ad eos, qui ex Adamo per carnalem generationem minimè deſcendunt. Neque enim dubitari poteſt, quin Dominus **IESVS CHRISTVS**, qui non ex ſemine viri, ſed Spiritus ſancti virtute in vtero Virginis conceptus fuit, originali peccato caruerit. Et eadem ratio eſſet, ſi aliquis alius per diuinam potentiam aliundè, quàm ex Adam originem duceret. Itaque ſolūm quæſtio eſt, Vtrum omnes, qui per carnalem generationem ex Adamo naſcuntur, trahant originale peccatum. Siquidè non pauci ex hæreticis ſine peccato originis concipi, ac naſci volunt omnes filios fidelium: multi autem ex Catholicis, Virginè Deiparam omnino omnino peccati, etiam originalis expertem fuiſſe contendunt. De vtraque ſententia breuiter differemus.

B Igitur **HVLDRICVS ZVINGLIVS** in li. de Baptiſmo, & in declaratione de peccato originis, tanquam rem certam & exploratā docet, nihil eſſe in filijs fidelium, etiam ante baptiſmum, quod propriè peccatum dici poſſit: quamquam probabiliter idem dici poſſe cenſeat de filijs infidelium; quin etiam abſolutè peccatum originis negat, vt ſuprà demonſtrauiſus.

IOANNES CALVINVS in Antidoto Concilij Tridèntini ca. 5. ſeſſ. 6. & li. 4. Inſtit. c. 16. §. 24. & 25. docet, filijs fidelium nō imputari peccatū originis, & etiam ante baptiſmum eſſe ſanctos, & membra Eccleſiæ.

Similia docent **MARTINVS BVCERVS** in cap. 3. Matth. **PETRVS MARTYR**, & **HENRICVS BULLINGERVS** in cap. 7. prioris ad Corinth.

C **SE** dhæc eorum ſententiâ, vel hæreſis potius, apertè repugnat verbo Dei, Traditioni Patrum, decretis Conciliorum, atque Pontificum, & Eccleſiæ vniuerſæ conſuetudini.

PRIMUM enim teſtimonia, quæ ſuprà attulimus ex Scripturis ad probandū originale peccatum, vniuerſalia ſunt, & homines omnes, ſiue fidelium, ſiue infidelium filios comprehendunt. **DEINDE** locus ille **Psal. 50.** *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, &c.* Non quæcunque hominè, ſed Dauidè ipſum in peccato conceptum fuiſſe docet; porro Dauidem filium fuiſſe hominis fidelis & iuſti dubitari non poteſt. **Ruffinus** in hunc locū (vt etiã ſuprà citauimus) *Dauid, inquit, natus erat de Ieſſe viro iuſto, & cõiuge eius.* **D** *Quid eſt ergo quod de ſe dicit, in iniquitatibus conceptum eſſe, niſi quia detrahatur iniquitas ex Adam, nemo naſcitur, niſi trahens culpam & culpe penam.*

ITEM illud Apoftoli ad Ephes. 2. *Eramus & nos natura filij iræ, ſicut & ceteri.* Apertiſſimè dicitur de filijs fidelium, qualis erat Apoftolus, qui ad Philip. 3. ſcribit, ſe fuiſſe de genere Iſrael, ex tribu Benjamin, Hebræum ex Hebræis. Et ad Galat. 2. dicit, ſe natura, hoc eſt, à natiuitate, Iudæum, non ex gentibus peccatorem. Denique circumciſio Dei mandato (**Genes. 17.**) filijs fidelium adhibenda erat, & tamen ea peccatum originis vel tollebat, vel tollendum ſignificabat, vt veteres omnes concedunt.

E **A**D HÆC accedit traditio Patrum. Nam **S. CYPRIANVS** lib. 3. epift. 8. ad Fidam, de filijs fidelium interrogatus fuerat, vtrum ante octauum diem baptizari poſſent. Neque enim infideles filios ſuos baptizari procurabant, aut ſinebant. Reſpondit autem Cyprianus baptizandos eſſe eiufmodi paruulos etiam ante octauum diem, ſi opus ſit, propter contagium mortis antiquæ, quod vnusquisque eorum prima natiuitate contraxit.

S. AMBROSIVS de filijs fidelium ſine dubio loquebatur, cum diceret in Apologia Dauid c. 11. *Antequam naſcamur, maculamur contagio.* Nam ſe quoque in eo numero ponit, & alios qui de Chriſtianiſ parentibus naſcuntur.

S. HIERONYMVS in epistola ad Lætā de institutione filiarum: *Christiani, inquit, nō nascuntur, sed fiunt.* Quod antea scripserat etiam Tertullianus in Apologetico c. 17. non igitur filij fidelium nascuntur sancti, & Ecclesiarum membra, vt aduersarij docent.

S. AVGVSTINVS lib. 2. de peccato originali, c. 40. *Regeneratus, inquit, non regenerat filios carnis, sed generat, ac per hoc in eos nō quod regeneratus, sed quod generatus est, traicit. Sic igitur siue reus infidelis, siue absolutus fidelis non generat absolutos vterque, sed reos. Quomodo non solum oleastri, sed etiam olea semina non oleas generant, sed oleastros.* Idem docet lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 18. 19. & 20. lib. 6. aduersus Iulianum, c. 2. & 3. & lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, c. 25. & duobus sequentibus.

Addi possent multa similia Patrum testimonia, sed non est opus, cum ne vnus quidem ex Patribus adduci possit, qui contrā senserit.

IAM verò quod attinet ad Conciliorum atque Pōtificū decreta, Concilium MILEVITANVM canōn. 2. cum dicit anathemā ijs, qui negant paruulos recēter ab vteris matrum baptizandos esse in remissionem peccatorum; & B. Siricius in epist. 1. ad Himerium, c. 2. cum infantibus iubet per baptismum omni celeritate succurri, sine dubio de filijs fidelium præcipuè loquuntur. Nam (vt supra diximus) infideles, vt plurimum, aut non sinebant, aut non procurabant, vt filij ipsorum per baptismum regenerarentur.

DENIQVE Ecclesiarum vniuersæ consuetudo, magnam vim in eiusmodi rebus habere debet. Sēper autem in Ecclesia fuit hæc sollicitudo fidelium, vt summo perē cauerēt, ne filij ipsorū in quauis ætate sine baptismo decederent: *Quisquis,* (inquit AVGVSTINVS epi. 28. ad Hieronymū) *dixerit, quod in Christo viuificabitur etiā paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeūt, hic profecto & cōtra Apostolicā predicationem venit, & totā condemnat Ecclesiā, vbi propterea cū baptizādis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo, viuificari nō posse. Qui autem non viuificatur in Christo, restat vt in eadē damnatione maneat, de qua dicit Apostolus, Per vnus delictum in omnes homines in condemnationem.*

Certè si in Ecclesia cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, à fidelibus, qui in Eccl. sunt festinatur & curritur; ne videlicet filij fidelium sine baptismo decedentes non sint in regno cælorum cum parentibus fidelibus, sed apud inferos cum alijs filijs infidelium: Certè etiam Zuinglius & Calu. & ceteri, qui paruulos fidelium in Christo viuificari dicunt, etiam si absque Sacramenti ipsius participatione decedat, contra predicationem Apostolicam veniunt, & totam condemnant Ecclesiam.

Accedit postremò illa consuetudo, quæ semper in Ecclesia celeberrima fuit, exorcizandi & exsufflandi filios fidelium baptizādos. Illa enim apertissimè testatur, filios etiā fidelium immūdo spiritui subditos esse, donec Spiritu sancto in eos superueniente mūdentur: *Verū est* (inquit S. AVGVSTINVS in lib. 6. contra Iulianum, ca. 2.) *quod antiquitus veraci fide Catholica predicatur & creditur per Ecclesiā totam, quæ filios fidelium, nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret.*

PORRO argumenta, quibus aduersarij ad hanc nouitatem, cōtra totius Ecclesiarum consensum, immò etiam (vt ostendimus) contra ipsum Dei verbum asferendam permoti videntur, leuissima sunt, & à nobis refutata in lib. de baptismo, cap. 4.

Præcipuū fundamentum eorum, sunt illa verba: *Ero Deus tuus, & seminis tui post te,* Gen. 17. Quāuis enim hoc dictum sit soli Abraham, tamen intelligitur dictū

A esse omnibus eius posteris, quia promissio æterna est. Sic enim loquitur Deus: *Statuam pactum meum inter me, & te, & inter semen tuum post te in generationibus tuis fœdere sempiterno, vt sim Deus tuus, & seminis tui post te.* Itaque quod dixit Deus Abraham, idē intelligitur dictū filio eius, & nepoti, & cæteris vsque in sempiternum. Nos autem per Christum facti sumus etiā Abraham filij, & coniuncti populo Dei. Quare vnique nostrum dictum esse existimādum est: *Ero Deus tuus, & seminis tui:* ac per hoc filij fidelium, hoc ipso quod filij sunt fidelium, ad fœdus illud pertinent, & populo Dei aggregati esse censentur.

RESPONDEO, promissionem illā, quatenus spiritualis erat, & ad vitam æternam pertinebat, factam esse semini Abraham, non secundum carnem, sed secundum fidem, vt exponit Apostolus ad Rom. 4. & 9. & ad Gal. 3. & 4. Proinde filij fidelium non hoc ipso, quod sunt filij fidelium secundum carnem, pertinent ad fœdus, & ad populum Dei, sed tunc primum incipiunt deputari in semen, & in fœdere contineri, cum incipiunt imitari fidem patrum suorum, quod faciunt vel credendo, vel Sacramentum fidei suscipiendo, quamuis ipsum Sacramentum fidei suscipere sit etiam quoddam credere, vt Augustinus docet lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 27. vbi etiam disertis verbis refellit, quod Caluinistæ dicunt, filios fidelium ante baptismum pertinere ad oues Christi: *Quoniam,* inquit, *de omnibus eius esse non incipiunt paruuli, nisi per baptismum, profecto si hoc non accipiunt, peribunt.*

CAPVT XV.

B. Virginem Mariam sine peccato originali conceptam fuisse.

IAM verò de beatissima Deipara, quā multi ex Catholicis sine peccato originis conceptā fuisse cōtendunt, ideo solum disputare cogimur, quoniam non desunt, qui Ecclesiam vniuersam, & ipsum Conciliū Tridentinum accusant, quod opinionē illam de immaculata Virginis conceptione (quam ipsi manifestum errorem esse credunt) non solum tolerare, sed etiam vt piā & probabilem recipere videatur. Neque desunt, qui impudenter affirmant, ab Ecclesia Romana defendi conceptionem immaculatam Virginis Mariæ, tanquam articulum fidei.

D Nos igitur TRIA breuiter demonstrare aggredimur. PRIMO, non haberi apud Catholicos pro certa & explorata, ac fide Catholica tenenda, B. Virginem sine peccato fuisse conceptā. SECUNDO, hanc ipsam opinionem non esse vllō modo hereticam, vel erroneam iudicandam. TERTIO, nō esse etiam temerariam, sed piā admodum ac probabilem, atque adeo contraria sententia longè probabiliorem.

Quod attinet ad PRIMVM, IOANNES POMERANVS vnus ex primis Lutheri discipulis, in comment. c. 1. & 44. Hierem. scribere ausus est, pro articulo fidei, apud Catholicos haberi B. Virginē sine vllō peccato, immò etiam de Spiritu sancto fuisse conceptam.

E Sed hoc impudentissimū mendacium satis apertè refellunt duæ Pontificum Constitutiones, & Concilij Oecumenici decretum, quibus Cōstitutionibus, ac decretis Catholicis omnes libenter obediunt.

SIXTVS I V. Pontifex Max. in ea Constitutione, quæ incipit, *Graue nimis,* de reliquijs & veneratione Sanctorum, disertis verbis pronunciat, nondum esse quæstionem istam, de conceptione B. Virginis, ab Ecclesia Romana & Apostolica Sede definitam, & ideo pœnam excommunicationis statuit in eos, qui alterutram sententiam, vt hæreticam damnare audent.

Iudicium Sixti Pontificis fequutum est Concil. TRIDENTINVM seff. 5. at demum nostro tempore PIVS V. in constitutione, quam edidit de conceptione beatiffimæ Virginis Mariæ. Porro Concilium BASILENSE seff. 36. definiuit quidem, B. Virginem sine peccato fuiffe conceptam: sed nec ea definitio facit certam fidem, cùm Concilium illud ab Apostolica fede probatum non fuerit, nec ipsum Concilium sententiam suam pro articulo fidei haberi voluit. Solùm enim statuit, eam sententiam amplectendam esse vt piã, & cõsonam cultui Ecclesiastico, fidei Catholici, scripturis & rationi.

Iam verò quod attinet ad SECVNDVM, Matthias ILLYRICVS, cent. 9. capite 10. vbi tractat de quodam auctore, qui dicitur idiota, sententiam illam, quæ facit B. Virginem omnis peccati, etiam originalis expertem, erroneam esse docet. Idem habet Tilmanus Heshufius in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorum, tit. de peccato, num. vlti. Idem etiam Martinus Kemnitius in examine seff. 3. Cõcilij Tridentini, vbi aliquoties repetit sententiã de conceptione immaculata Virginis Mariæ, contra verbũ Dei defendi, & in extrema disputatione cùm dixisset, non posse adferri pro hac sententia Scripturas, aut traditionem, aut Patres, sed solas reuelationes & miracula, addit Pontificios, cùm novos articulos fidei cõdere volunt, nõ curare verbũ Dei scriptum, vel traditum.

Ab hac aduersariorum temeritate longè absunt omnes Catholici. Tameñ enim non desunt inter Catholicos, qui propensiores ad veritatem existiment esse sententiam illã, quæ præter Christum, neminem excipit à communi lege peccati originalis: tamen illi ipsi sententiam contrariam neque dãnant vt erroneam, neque damnare possunt, nisi decretis generalis Concilij Tridentini & summorum Pontificum Sixti IV. ac Pij V. resistere velint, quod si facerent, inter Catholicos numerandi non essent.

Probat igitur sententiã de immaculata Virginis conceptione, fidei Catholici minimè repugnare. Id enim Catholici fidei repugnat, quod asseritur vel contra expressum Dei verbũ, quale est, Deũ non esse vnum, aut esse corporalem, aut nõ creasse cælum & terram & similia; vel contra verbum Dei ab Ecclesia declaratum, vt Filium Dei non esse Patri consubstantialem, Spiritum sanctum à Patre & Filio non procedere, Christum non habere duas voluntates, & alia id genus. Virginem autem Deiparam ab originali peccato fuiffe immunem, non repugnare expresso Dei verbo, neque Ecclesiæ declarationi, vt vel ex eo perspicuum esse potest, quod nullus aduersariorum adhuc locum vllum Scripturæ, vel Conciliorum protulit, vbi disertis verbis legatur, B. Virginem Mariam in peccato originali fuiffe conceptam. Proferuntur quidem Scripturæ & Conciliorum testimonia quædam generalia, sed ea satis commodè explicantur ab ijs, qui B. Virginem à generalibus illis sententijs excipiendam esse volunt.

DICES, Si res ita se habet, non erit contra fidem, si non solũ Virgo Deipara, sed quiuis etiam alius ab originali peccato asseratur immunis. Neque enim de vilo homine disertis verbis Scripturæ, aut Concilia docent, eum in peccato fuiffe cõceptum, nisi de Dauide, qui de se ait in Psal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum: & in peccatis concepit me mater mea.*

RESPONDEO, fidem Catholicam id solùm requirere, vt credamus, omnes homines, qui per carnalem generationem ex Adamo nascuntur, ex eodem trahere originale peccatum, nisi forte singulari priuilegio à communi lege aliquis excipiat. Proinde cùm ad singulos descenditur, non erit continuò hæreti-

cus, qui hunc, aut illum negauerit in peccato fuiffe conceptum, sed tamen temerè id negabit, & iure ac meritò præsumetur hæreticus, nisi probabiles rationes attulerit, cur singulare illud priuilegium in hũc, aut illum hominem conuenire censuerit. Quales rationes nemo adhuc protulit, nisi pro conceptione vnus Virginis Mariæ. Sed hæc omnia erunt clariora, cùm argumenta aduersariorum profligata fuerint.

Quod attinet ad TERTIVM, probandum est breuiter; non temerè, sed piè ac rectè existimari B. Virginẽ Mariam singulari Dei priuilegio ab omni omnino peccato fuiffe immunem. Neq; verò expectandum est, vt expressum Dei verbum adferamus, aut certam aliquam Ecclesiæ definitionẽ. Id enim si facere possemus, non solùm piè ac rectè existimari hoc dicemus, sed pro hæreticis haberemus, qui contra sententiam. Probabiles igitur tantum, congruentesque rationes adferendæ sunt, primùm ex Scripturis, deinde ex Patribus, tùm ex consensu Ecclesiæ, postremò ex ratione.

Ex Scripturis habemus in primis duas insignes figuras. Primum hominẽ Christi figuram gessisse, vel (vt Apostolus loquitur) *formã fuisse futuri*, id est, Christi, docet idem Apostolus ad Rom. 5. & 1. Corint. 15. Constat autem primum hominem non ex concubitu maris & fœminæ generatum, sed ex terra, eaque nondum maledicta, ab ipso Deo conditum fuiffe. Decuit igitur vt secundus homo, qui similiter non ex concubitu maris & fœminæ, sed opera Spiritus sancti formandus erat, ex terra non maledicta, id est, ex matre Virgine, quæ omnis maledictionis, ac per hoc omnis peccati expertis fuerit, formaretur. Atque hinc fortasse ab Angelo, Benedicta inter mulieres, salutata est. Hanc figuram primus obseruasse videtur S. Andreas Apostolus, cuius hæc verba referunt Presbyteri Achaia in lib. de passione eiusdem Apostoli & Martyris Andreæ. *Sicut de terra immaculata factus fuerat homo primus, ita necesse erat, vt de immaculata Virgine Christus nasceretur.*

DEINDE Heuam Mariæ typum ac figuram fuiffe docet Epiphanius hæref. 68. & alij præterea multi, quos non est necesse numerare. Satis autem constat, Heuam sine peccato fuiffe, cùm primũ formata est. Decebat igitur vt mater omnium viuentiũ vita spiritali sine peccato, conciperetur, cùm mater omnium viuentium vita animali sine peccato condita fuerit.

ADHÆC accedunt loca illa ex Canticis: *sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*, Can. 2. &: *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*, Can. 4. &: *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus*, ibidẽ. Hæc enim tametsi de Ecclesia vniuersa, qualis præsertim erit in cœlis, intelligi possint, tamen B. Virgini quoque aptissimè conuenire negari non debet, cùm & multi sanctorum Patrum de B. Virgine hæc omnia exposuerint, & Ecclesia ipsa Catholica in festis eiusdem beatiffimæ Virginis, vel in officio matutino, vel in sacrificio Missæ lectiones ex Canticis recitari iubeat.

Iam verò ex testimonijs Patrum habemus, IN PRIMIS S. AMBROSIVM, qui serm. 22. in Psal. 118. explanans vltimum versiculum, sic ait: *suscipe me non ex Sara, sed ex Maria, vt incorrupta sit Virgo, sed Virgo per gratiam ab omni integra labe peccati.*

Habemus DEINDE S. HIERONYVM, qui in explanatione Psal. 77. tractans illud: *Deducit eos in nube diei*, dicit nubem illam esse Virginem Mariam, & addit hæc verba: *Pulchrè dixit, diei, quia nubes illa non fuit in tenebris, sed semper in luce.*

Habemus TERTIO, S. AVGVSTINVM, qui in lib. de natura & gratia, c. 36. sic ait: *Excepta sancta Virgine Ma-*

ria, de qua propter honorem Domini nullã prorsus, cum de peccatis agitur, habere volo quæftionem. Inde enim fcimus, quod ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum, quæ concipere, ac parere meruit, quem constat nullum habuiffe peccatum.

Ad hunc locum responderi folet. S. Auguftinũ de peccato actuali, non de originali effe loquutũ. CÆTERVM multa funt, quæ nos contrã sentire cogunt.

PRIMUM, quod S. Aug. dicat fe nullam prorsus quæftionem de S. Virgine habere velle, cum de peccatis agitur. Quibus verbis fatiſ indicat fe quæftionem etiam de Sanctã Virgine habere nolle, cum agitur de peccato originali.

DEINDE quod addat, illi gratiam fuiſſe collatam ad vincendum omni ex parte peccatum. Quomodo enim omni ex parte peccatum vicit, ſi peccato originali contaminata fuit?

TERTIO, quod dicat, fe propter honorẽ Domini de ſanctã Virgine quæftionẽ habere nolle, cum de peccatis agitur. At certẽ honor Domini non minũ poſtulare videtur, vt eius mater caruerit originali peccato, quàm actuali, cum illud mortale neceſſariõ fuerit, hoc veniale effe potuerit.

DENIQUE, quia ex Auguſtini ſententia, nemo viuít ſine peccato actuali, qui habuit peccatum originale. Hæc enim funt eius verba in li. 5. in Iulianum cap. 9. *Profecto peccatũ etiã maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet. Nam propterea nullus eſt hominũ præter ipſum, qui peccatũ non fecerit grandioris ætatis acceſſu: quia nullus eſt hominũ præter ipſum, qui peccatũ nõ habuerit infantiliſ ætatis exortu.* Cũ ergo S. Virgo non fecerit ex Aug. ſententia actuale peccatum, vt ex loco citato de natura & gratia, etiam aduerſarij colligũt; ſequitur ex eiũdem Auguſtini ſententia, vt neque habuerit originale peccatum, ſi doctrinam ſuam ex lib. 5. aduerſus Iulianum Auguſtini admittat.

Habemus QUARTO SEDVLIVM, qui in i. lib. mirabilium diuinorum, canens expulſionem Adami ex paradifo, ſic ait:

*Et veluti è ſpinis mollis roſa ſurgit acutiſ.
Nil, quod ledat habens, matremque obſcurat honore:
Sic, Eũ de ſtirpe ſacra veniente Maria,
Virginis antiquæ facinus noua Virgo piaret.*

Habemus QUINTO auctorem ſermonum de operibus Cardinalibus Chriſti, qui Cypriani titulum ferunt. Is enim in ſerm. de Natiuitate, ſic ait: *Non ſubſtinebat iniſtitia, vt illud vas electioniſ (Maria) communibus laſſaretur iniurijs: quoniam plurimum à cæteriſ differens natura communicabat non culpa.*

Habem⁹ SEXTO SOPHRONIVM Patriarchã Hieroſolymorũ, qui in epiſtola ad Sergiũ Epiſcopũ Conſtantinopolis, quæ lecta eſt in ſexta Synodo act. II. ſic loquitur: *Verũ in actũ virginitatiſ ingreſſus, caſtitiõ luſtrata Maria ſanctæ, præclaræque, & quæ Dei ſunt, ſapientiſ, & ab omni contagione liberata & corporiſ & animæ & intellectũ incarnatus qui erat incarneus, &c.*

Habemus SEPTIMO IOANNEM DAMASCENVM, qui in orat. i. de Natali B. Virginis multa ſcribit, de immaculata eiũ conceptione, & inter alia ſic ait: *Natura gratiam anteuertere auſa non eſt.* Quibus verbis aperte ſignificat, non prius B. Virginem naturam accepiffe, quàm gratiam.

Habemus OCTAVO, vetuſtum auctorem, cognomine Idiotam, qui paulõ poſt annum Domini DCCC. floruit. Is enim in contemplatione Virginis Mariæ, c. 2. ſic ait: *Tota pulchra eſ Virgo gloriõſiſſima, non in parte, ſed in toto, & macula peccati ſiue mortaliſ, ſiue venialiſ, ſiue originaliſ, non eſt in te.* Idem etiam c. 6. ſcribit, Virginem Mariam præſeruatam fuiſſe à peccato originali.

A Habemus NONO PETRVM DAMIANI, qui in ſerm. de Natali S. Ioanniſ Baptiſtæ ſcribit, Altiore genere ſanctificationiſ B. Virginem mundatam fuiſſe à peccato quàm Ioannem, vel Hieremiam, qui in vtero ſanctificati leguntur. Nõ videtur autem aliud genus ſanctificationiſ fingi poſſe, quàm vt B. Virgo mũdata ſit à peccato, in quod neceſſariõ incidiffet, niſi per gratiam præſeruata fuiſſet, Ioannes verõ & Hieremias ſanctificati ſint à peccato, in quod iam re ipſa inciderant. Idem Petrus in ſerm. de Annunciatione B. Mariæ: *Cũ fecerit, inquit, Deus omnia opera ſua valde bona, hoc meliũ fecit, conſecrãſ ſibi in ea reclinatorium aut eum, in qua ſola ſe poſt tumultũ Angelorum & hominum reclinaret & requiem inueniret.*

B Habemus DECIMO B. BRVNONEM, qui commentario Pl. 101. tractãſ illa verba: *Dominũ de cælo in terram aſpexit, dum de regalibus ſedibus in vterũ Virginis venit. Hæc eſt incorrupta terra illa, cui benedixit Dominũ ab omni propterea peccati contagione libera.*

Habemus VNDECIMO S. ANSELMVM, qui in lib. de conceptu virginali & peccato originali, ca. 18. ſic ait: *Decubat, vt illiũ conceptio (Chriſti videlicet) de matre puriſſima fieret, nempe decens erat, vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, virgo illa niteret, &c.*

At profecto maior puritas, etiam ſub Deo poſſet intelligi, ſi B. Virgo aliquando peccati macula inquinata fuiſſet. Angeli ſiquidem ſub Deo puritate nitent; & tamen nulla vnquam macula inquinati fuerunt. Idem Anſelmus in commentario c. 5. poſterioriſ ad Corinth. *Omnes, inquit, mortui ſunt in peccatiſ, nemine proſus excepto, dempta Matre Dei, ſiue originaliſ, ſiue etiam voluntate additiſ.*

C Habemus DVODECIMO Catenam Græcorum in Cantica à Theodoretõ compoſitam. Nam in lib. 3. prop. extremo legimus: *Virginem Mariam ideo columbam, eamque vnicam in Canticiſ nominari, quod Cherubim & Seraphim puritate vincat.* At certẽ non vinceret puritate Cherubim & Seraphim, in quibus nullum vnquam peccatum fuit, ſi fuiſſet in ipſa originale peccatum.

D Omitto teſtimonia recetiorum ſcriptorum, vt B. Laurentij Iuſtiniani, S. Bernardini Senenſiſ, & aliorum. Solum enim teſtimonia illorum adferenda effe cenſui, qui antè floruerunt, quàm in Eccleſ. controverſia iſta cœpiſſet.

Venio ad conſenſum Eccleſiæ, qui certẽ ab anniſ non pauciſ maximũ eſt. Nam IMPRIMIS caput Eccleſiæ ſummũ Pontifex Sixtuſ IV. in Extrauaganti, Cũ præexcellã, & in altera, quæ incipit, Graue nimis, fatiſ aperte teſtatur, hanc ſententiam de immaculata Virginis conceptione piã & probabilem effe. In eadem ſententia Alexãdruſ VI. Iuliuſ II. & Leonem X. perſpicuum eſt ex eo, quod ordinem quendam religioſum in honorem immaculata conceptioniſ inſtitutum confirmarunt & priuilegijs ornarunt.

E DEINDE Concilium BAſILEENſE, in quo decretum eſt, hanc ſententiam vt probabiliorem effe tenendam; tametiſ certam fidem non faciat, vt Concilium Oecumenicum, tamen ex eo facile poteſt intelligi multoſ Eccleſiæ Doctoreſ ex varijs Prouincijs congregatoſ, ita ſenſiſſe. ACCEDIT præterea, quod Academiæ illuſtreſ, ac potiſſimum Pariſienſiſ hanc ipſam ſententiam amplectuntur. ADDE VLTIMO, quod totuſ ferè orbis Chriſtianuſ celebrat feſtum diem conceptioniſ Virginis Mariæ, eamque conceptionem immaculatam vocat.

Sed nec rationeſ deſunt ad hanc ipſam ſententiam confirmandam. Nam certum eſt, Deum potuiſſe B. Virginem à peccati originaliſ contagione præſerua-

re, probabile autem eft, etiam voluiffe: igitur probabile eft eam ab eiuſmodi contagione fuiſſe præſeruatam. Potuiſſe Deum hoc facere, negari nõ poteſt. Nam neque ex parte Dei, neque ex parte creaturæ vlla repugnantia cernitur. Nõ quidem ex parte Dei quia eft omnipotens, & non eft impoſſibile apud Deum omne verbum: non item ex parte CREATURÆ, nam nihil obſtat, quo minus eodem temporis puncto anima rationalis creetur à Deo, & gratia repleatur. Quod factum eſſe credimus in creatione Angelorum & animæ primorum parentum, & multò certius in creatione animæ Chriſti.

DEINDE ſi poteſt anima iuſtificari, poſteaquã peccatũ habere cæpit, ac per hoc de iniuſta, fieri iuſta, vt in nobis fieri nõ dubitam⁹, cur nõ poterit anima in ipſa creatione ſãctificari, antequã incipiat eſſe peccatrix?

Dices, non repugnat abſolutè diuinæ potentiæ aut voluntari, præſeruari aliquem à peccato, repugnat tamen, poſito decreto illo diuino & immutabili, quo ſtatuit Deus, vt ſi Adam non peccaret, omnes homines conciperentur iuſtitia originali præditi, ſin autem peccaret, conciperentur in iniquitate, & eſſent natura filij iræ.

RESPONDEO, decretũ illud diuinũ ita eſſe intelligendum, vt ſi Adam peccaret, omnes homines, qui ex ipſo originem traherent, ex vi cõceptionis obnoxij eſſent peccato, neque vllum ius haberēt ad iuſtitiam illam, quã in primo parente acceperant, non tamen eo decreto poteſtatem Deo eſſe ablatam, quo minus ex miſericordia & priuilegio ſingulari, poſſet aliquem à peccato re ipſa, præſeruare. Nam ex Adamo non ſolum peccatum, ſed etiam mortẽ in totum genus humanum redundaffe credimus, idque ob decretum Dei, quo dictum eſt: *Quacunq; die comederis: morte morieris.* Vnde Apoſtolus 1. Cor. 15. in Adã, inquit, omnes moriuntur. Et tamen quis ambigat poſſe Deum efficere, vt aliquis re ipſa non moriatur: decreto enim ſatiſſeri videtur, ſi omnes Adæ poſteri morti obnoxij ſint.

Sic etiam ob decretum illud Dei non ſolũ concipiuntur, ſed etiam naſcuntur omnes homines in peccato, quod attinet ad vim generationis humanæ, & ideo neceſſe habet naſci denuo, quia quod natum eſt ex carne, caro eſt, & niſi renaſcantur ex aqua & Spiritu ſancto, non poſſunt introire in regnum Dei, vt Dominus loquitur Ioan. 3. & tamen legimus Hieremiam ſanctificatum antequã de vulua matris ſuæ egrederetur, Hierem. 1. & de S. Ioanne Angelus dicit ad Zachariam, Spiritu ſancto replebitur adhuc ex vtero matris ſuæ, Luca 1. & de ipſa Virgine Maria nulla quæſtio eſt apud Catholicos, quin ſaltem ante natiuitatem in vtero matris ſanctificata fuerit.

Habemus igitur, Deum potuiſſe Virgine Mariam ab omni peccato liberam conſeruare, & ſanctam ac iuſtã in ipſa creatione efficere. Voluiſſe autem, ſatis probabiliter demonſtrari exiſtimamus ex illis rationibus, quibus S. Th. in 3. p. q. 27. ar. 4. probat, Matrẽ Dei omnis peccati actualis expertem eſſe debuiffe.

PRIMA ratio eſt, quia tam honor, quã ignominia matris redundat in prolem.

SECUNDA, quia mater Chriſti ſingulatẽ affinitatem & coniunctionem cum ipſo habet: quæ autem conuentio Chriſti ad Belial?

TERCIA, quia ſingulari modo Dei filius, qui eſt ipſa Dei ſapientia habitauit in matre: at *in maluolam animam non introiit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis*, vt dicitur Sap. 1.

QUARTA, quia debuit in Virgine teſtimonium illud ipſi cœleſtis impleri, *Tota pulchra eſ amica mea, & macula non eſt in te.* Cant. 4.

Hæ certè rationes, vt probant decuiſſe Dei matrẽ ab omni actuali peccato immunẽ eſſe, ita ſi fieri potuit, ab originali: immò etiã magis ab originali, quã ab actuali veniali; cum originale magis inquinat & deformet, & cum Belial coniungat, & corpus atque animam peccato ſubdat, quã veniale.

Addi poteſt alia QUINTA ratio. Nam cum Deus ſtatuerit, ſanctiſſimam hanc Virgineẽ euehere ad ſummam dignitatem, vt omnibus puris creaturis, etiam angelicis præſtet, de qua re nulla controuerſia eſſe poteſt, certè par erat, vt nullum eſſe priuilegium alicui puræ creaturæ collatum, quod non etiam huic Virgini conferretur, niſi fortè conditioni, ſtatui, naturæ, aut ſexui repugnaret.

At ſanctificari in ipſa creatione datũ eſt primis patribus, ſanctificari autem in ipſa creatione, & nullo vnquam pollui peccato, datum eſt angelis ſanctis, & priuilegium hoc conditioni, ſtatui, naturæ, ſexui B. Virginis non repugnat: igitur pium eſt credere, eiuſmodi priuilegio Dei matrẽ minimè caruiſſe.

Accedant poſtremò reuelationes diuinæ, quas de hac re ſe habuiſſe S. Brigitta teſtatur in li. 1. c. 9. & li. 6. c. 49. & 55. quæ quidẽ reuelationes contemnendæ non ſunt, cum à viris grauiffimis diligenter excuſſæ & approbatæ fuerint.

CAPVT XVI.

Soluuntur argumenta quæ aduerſus immaculatam B. Virginis conceptionem fieri ſolent.

NUNC argumenta ſoluenda ſunt, tum ea quibus hæretici probare conantur, noſtram ſententiã fidei Catholicae repugnare, tum ea quibus alij nonnulli ſibi perſuaferunt, ſententiã noſtræ contrariam veriorẽ eſſe, atque tutiorẽ.

Sed antequã ad argumenta ipſa veniamus, explicandum erit breuiter, quemadmodum accipiendum ſit, quod dicimus, B. Virgineẽ originali peccato ſemper caruiſſe.

TRIBVS modis peccatum primi parentis, cum filiis eius communicatur. PRIMO enim dicuntur Adæ filij in ipſo Adamo peccauiffe, cum ille præceptũ Domini in Paradifo transgreſſus eſt. Et quoniam tunc non erãt ipſi in actu, ſed in potẽtia, ideo quoque tũc peccatum non actu, ſed potẽtia contraxerunt. Siue, quod eſt idem, non in ſe, ſed in parente peccauerũt; quemadmodum non in ſe, ſed in parente ſubſiſtebãt. Hinc S. Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione, c. 10. Certè, inquit, *manifeſtũ eſt, alia eſſe propria cuique peccata in quibus hi tantum peccant, quorum peccata ſunt, aliud hoc vnum, in quo omnes peccauerunt, quando omnes ille vnus homo fuerunt.*

DEINDE rurfus dicuntur in peccato concipi omnes Adæ filij, cum primum fœtus in vtero matris exiſtere incipit, quamuis informis & inanimis. Tametſi enim peccatum propriè non poſſit eſſe, niſi in anima rationali, & fœtus conformari incipiat lógo tempore ante animationem, tamẽ quia tunc re vera incipit homo exiſtere ratione vnus ſuæ partis, (vnde dicitur filij in vteris matrum nouem menſibus geſtari, 2. Machab. 7. & pars illa ex corrupta natura originem habet, & vitata rectè nominari poteſt, atque ei ex vi ſuæ generationis debetur, vt cum primum animam rationalem ſortita fuerit, inde exiſtat homo peccator, & iræ diuinæ filius. Propterea non immeritò dicuntur homines tunc primum in iniquitatibus generari. Explicat hoc multis verbis S. Anſelmus in li. de conceptu virginali & peccato originali, c. 7. & de hac prima conceptione exponit illud Pfal. 50. *Eccẽ enim in iniquitatibus conceptus ſum.*

TERTIO denique dicuntur homines concipi in peccato, cum animæ corporibus inspirantur. Tunc enim primum incipiunt propriè, & re ipsa esse homines, & habere voluntatem originali iusticia denudatam, à Deo auersam & deformem.

Iam igitur quod attinet ad PRIMVM modum, non defunt, qui existimēt B. Virginē nō peccasse in Adamo. Dicunt. n. legē de non gustādo ligno sciētiæ boni & mali, datā fuisse primo parēti pro se & omnibus posteris, excepta Virgine Maria. Proinde illā, vt erat in lumbis Adæ, gustasse cū illo cibum vetitum, non tamen peccasse, quia prohibitio ad eā non pertinebat.

Quæ sententia nobis nō admodū tuta esse videtur, & cōtrariæ omnino subscribimus. Nā inter Catholicos conuenit, B. Virginē per Christi sanguinem verè fuisse redemptam, & quod Apostolus ait: *Christus pro omnibus mortuus est.* 2. Cor. 5. sine vlla exceptione esse accipiendum. At si B. Virgo neque actu, neque potentia, neque in se, neque in parente suo peccauit, quomodo quæso, redempta dici potest?

Quod attinet ad SECUNDVM modum, si B. Virgo nō fuit libera, vt diximus, à peccato primi parentis quatenus in lumbis eius erat, profectō prima eius conceptio similis fuit conceptioni aliorum. Nimirum originem habuit ex natura corrupta, eique ex vi generationis debebat, vt peccatum cōtraheret, cum primum ad eam anima rationalis accederet.

Quod attinet ad TERTIVM modum, sine peccati originalis macula fuisse existimamus animā B. Virginis, in ipso etiam primo instāti suæ creationis & infusionis in corpus, ita vt nunquā persona illa actu existēs peccatum habuerit. Atque hoc solum est, in quo B. Virgo differt à cæteris, qui per gratiā Dei, Christi-que passionis meritum à peccato originali liberati fuerunt, quod alij communiter liberati sint post natiuitatem; alij pauci ante natiuitatē, sed post animationem, ipsa sola in ipso instanti animationis.

Ex his quæ diximus, facilè solui possunt argumenta, quæ ab aduersarijs proferuntur, siue ex Scripturis, siue ex Patribus, siue ex ratione ducantur. PRIMVM igitur profert KEMNITIVS in Examine Concilij Trident sess. 5. pag. 518. Scripturas, quæ (vt ipse dicit) solum Christum excipiunt à peccato, 2. Cor. 5. *Enum qui peccatum non nouerat, &c.* Hebr. 7. *Talis decebat vt nobis esset Pontifex, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus.*

RESPONDEO, Scripturæ istæ à Kēnitio allatæ, dicūt quidem Christū non nouisse peccatū & innocentem & impollutū & segregatū à peccatoribus fuisse: tamen non addūt, soli Christo cōuenire. Quin potius, si sonum verborum tantū attendamus, inueniemus similia nonnullis alijs in Scripturis tribui. De Iob legimus: *Erat vir ille simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens à malo,* Iob 1. Et de parentibus Præcursoris: *Erant iusti ambo ante Deum, incedētes in omnib. mādatis, & iustificationib. sine querela.* Fatemur tamē rectè dici posse, Christū solū ab originali peccato immunē fuisse, quia solus ipse ex vi generationis peccatum euasit, & neque in se, neque in Adamo peccauit, quippe qui solus nō ex semine viri, sed Spiritus sãcti virtute à Virgine conceptus & ex Virgine natus sit. Virgo autē beata caruit quidē originali macula, sed priuilegio gratiæ diuinæ, non vi generationis humanæ, & licet in se polluta non fuerit, in parente tamen fuit. Similia sunt cū *solus Deus dicitur bonus,* Marci 10. *Solus sapiēs,* Ro. 16. *Solus immortalis,* 1. Tim. vlt. Quia videlicet solus ipse talis est per essentiam; cæteri autem siue angeli, siue homines, per participationem.

SECUNDO, profert testimonia illa, quæ omnes homines in peccato constituūt. Ro. 5. *In quo omnes pec-*

cauerunt. 1. Cor. 15. *In Adam omnes moriuntur.* Eph. 2. *Erasmus natura filij iræ, sicut, &c.* RESPONDEO, non negamus B. Virginē in Adamo peccasse, eo modo quo peccare poterat, quæ nondum erat, nisi in potentia, ac per hoc obnoxiam fuisse, vt quando actu esse inciperet, re ipsa in se peccatū haberet. Tamen addimus, præuentam fuisse singulari gratia, ac priuilegio Dei, vt simul & esse, & iusta esse inciperet.

Neque illud negamus, eandem Virginem in Adamo esse mortuam, hoc est, propter Adæ peccatum mortis debitum contraxisse & soluisse. Nam etiam si in primo suæ creationis instanti anima eius per gratiam à peccati macula liberata fuit, redemptionem tamen corporis non continuò habuit, quemadmodum nos omnes, seriùs quidem quā B. Virgo, à peccato originali liberati sumus, & tamen renouati spiritu mentis nostræ adhuc redemptionem corporis expectamus, & idèò morti & ærumnis atque calamitatibus subiecti sumus, quæ ex peccato primi hominis in genus humanum redundant.

Denique non negamus, B. Virginem natura fuisse filiam iræ, sed addimus gratia semper fuisse filiam misericordiæ. Ex natura enim corrupta parentum suorum quid hæreditare potuisset, nisi corruptionem? placuit tamen Deo, sic eam in benedictionibus dulcedinis præuenire, vt nunquam esset peccatrix, quod postulabat natura, sed semper esset iusta, quod gratia conferebat.

TERTIO, obijciunt alij verba illa B. Pauli 2. Cor. 5. *Si vnus pro omnib. mortuus est, ergo omnes mortui sūt, & pro omnib. mortuus est Christus.* RESPONDEO, concedimus, B. Virginem aliquo modo mortuā esse morte peccati (de hac enim morte sine dubitatione Apost. loquitur) vt etiam verum sit, pro ipsa viuificanda, vt pro cæteris omnib. mortuū esse Christum. Cæterū mortua dicitur Virgo B. quod obnoxia fuerit morti, & necessariò mortura ex vi suæ generationis, nisi etiā gratia præuenisset. Similis est locus Ro. 8. *Corpus quidē mortuū est propter peccatū, spiritus vero vīuit propter iustificationē,* quo loco dicuntur corpora fidelium iusticatorū mortua, nō quod re ipsa iā mortua sint, sed quod morti obnoxia, & necessariò mortura; quāuis dubitandū nō sit, quin possit Deus aliquos à morte eximere, si ita iudicet ad suā gloriā expedire.

DICET aliquis, si B. Virgo semper fuit iusta, quippe quæ in ipso primo instanti creationis gratiam iustificationis accepit, nullo igitur tempore peccato inuenietur obnoxia. Neque enim obnoxia peccato fuit, antequam esset in rerum natura; neque posteaquam in rerum natura esse cœpit, cum simul esse, & iusta esse cœperit.

RESPONDEO, B. Virginem tribus temporibus peccato fuisse obnoxiam. PRIMÒ, quādiu in lumbis Adæ, & cæterorum parentum suorum fuit. Toto enim illo tempore sicut fuit in potentia Adæ filia, sic fuit in potentia peccato obnoxia.

DEINDE rursus, quando cōcepta est in vtero matris ante animationem. Tamet si enim tūc non fuerit integrè in rerum natura, fuit tamē ex parte, & ratione illius partis dicebatur ipsa verè existere; sic enim (vt suprā notauimus) dicūtur proles in vtero matris nouem mensibus delitescere. Toto autem illo tempore, quod inter primam conceptionem & infusionem animæ rationalis intercessit, fuit illa non in potentia, sed in actu, quamuis ratione vnus partis, peccato originali obnoxia, quo sine dubiq polluta fuisset, nisi per gratiam præseruata fuisset.

DENIQUE obnoxia peccato fuit ipsa integrè existēs in primo instanti coniunctionis animæ rationalis cum corpore. Tamet si enim in eodem instanti

temporis iustificata fuerit, tamen quia ordine naturæ prius est fubiectum, quàm accidentia, idè prius fuit ordine naturæ, perfona illa extra fuas cauffas quàm aut peccatū, aut iuftitia in illa inhæreret. Itaq; in illo priori instanti naturæ fuit obnoxia peccato, quia fine dubio continuè peccatum cōtraxiffet, nifi in illo ipfo temporis puncto iuftitiæ luce ornata fuiffet, quo peccati labe infici debuiffet. Habemus igitur testimonia Scripturarum nihil omnino efficere contra immaculatam B. Virginis conceptionem.

SECUNDO loco producit Kēnitius testimonia Patrum. PRIMVM testimoniū AVGVSTINI est in li. de natura & gratia, c. 36. vbi S. Aug. fcribit, gratiam B. Virgini collatam fuiffe ad vincendum omni ex parte peccatum: *Manifestiffimum, inquit Kemnitius, est, quod non fentiat, Mariam fine peccato conceptam fuiffe. Alias enim non opus fuiffet conferri ipsi gratiam ad vincendum peccatum.*

RESPONDEO, fi beatiffima Virgo natura fua fuiffet impeccabilis (quod nemo Catholicorum dicit) fine dubio gratia non eguiffet ad vincendum omni ex parte peccatum. At cū per gratiam in ipfa creatione infufam vicerit originale peccatum, hoc est, aditum ei omnino præcluserit; & rurfum per gratiam habitualement, tum directionis & protectionis, tum etiā cooperationis diuinæ maculas omnes peccati actualis euafert: profectò falsum est, quod Kēnitius dicit, non opus fuiffe conferri B. Mariæ gratiam ad vincendum peccatum, fi fine peccato concepta fuit. An non Adam & Heua fine peccato creati fuerunt, & tamen ad vincendum peccatum gratia eguerunt? non igitur concipi fine peccato, fed impeccabilè effe natura, requiritur & fufficit, vt quis nō egeat gratia ad vincendum omni ex parte peccatum.

SECUNDVM testimonium est eiuſdem Aug. in lib. de fide ad Petrum, c. 26. *Firmiffimè tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubiū viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nafci, &c.* Cui testimonio addit Kemnitius aliud in eadem fententiam ex lib. de nuptijs & concupifcentia. Et rurfum aliud S. AMBR. in comment. in Luc. li. 2. in hæc verba: *Solus enim per omnia ex natis de femina S. Dominus Iefus, qui terrena cōtagia corruptela immaculati partus nouitate, non fenfit.* Addit aliud in eandem fententiam ex commentario eiuſdem Ambrofij in Ifaiam.

RESPONDEO, nihil aliud his testimonijs probatur, nifi nullū effe, præter Christum, qui ex vi generationis non traxerit originale peccatum. Nam idè S. Ambrosius addidit, Christum folū immaculati partus nouitate non fenfiffe terrenæ cōtagia corruptelæ, quia videlicet folus ipse cū fit ex Virgine, ac de Spiritu fancti virtute conceptus, peccatum ex vi generationis excludit. Cæteri omnes aut peccatum in re ipfa contrahunt, aut illud non ex vi generationis, fed priuilegio gratiæ fingularis effugiunt.

Ad eundem modum intelligi debet, quod ex hom. 2. de Natali Domini Eusebij Emiffeni adduci folet. Non enim auctor ille ait: *A peccati originalis nexu nullus immunis exiffit, nec ipfa genitrix Redemptoris.* Quomodo hunc locum Caietanus adducit: fed *A peccati originalis nexu nemo per fe liber extitit, &c.* vbi illud, *per fe*; fignificat ex vi generationis, fiue ex natura, non ex gratia.

TERTIVM testimonium Auguftin. est in lib. de perfect. iuftitiæ. *Quifquis, inquit Aug. effe vel fuiffe in hac vita aliquem hominem, vel aliquos homines putat, exceptio vno Mediatore Dei & hominum, quibus neceffaria non fuerit remiffio peccatorum, contrarius est diuina Scriptura, vbi Apoftolus ait, Per vnum hominem peccatum in mundum intrauit, &c.*

A RESPONDEO, non negamus B. Virgini neceffariam fuiffe remiffionem peccatorum & Christum eius fuiffe, vt cæterorum omnium, redemptorem: fed dicimus, remiffa ei fuiffe peccata, non in quæ incidit, fed in quæ incidiffet, nifi gratia Dei per Christi merita præuenta fuiffet. Neque est hic modus loquendi à Scripturis diuinis, vel ab Auguftini difputationibus alienus. Certè in Pf. 85. dicit Propheta: *Eruiſti animā meam de inferno inferiori.* Et in Pf. 143. *Redemiſti feruum tuum de gladio maligno.* Nec tamen in infernum inferiorem Propheta ceciderat, aut à gladio maligno cæſus fuerat; fed quia periculū erat, ne id fieret, & gratia Dei periculum illud euafert, idè gratias agit, ac dicit: *Eruiſti, &c.*

B In quem locum S. Auguſt. ita loquitur: *Quemadmodum fi medicus videat tibi imminentiẽ agritudinem forte ex aliquo labore, & dicat, parce tibi, ſic te tracta, requieſce, his cibis vttere, nam ſi non feceris, agrotabis: tu autem ſi feceris, & ſaluus eris, rectè dicis medico, liberaſti me ab agritudine, non in qua iam eras, ſed in qua futurus eras. Neſcio quis habens cauſam moleſtam, mittendus erat in carcerem. venit alius, defendit eum, gratias agens, quid dicit? eruiſti animam meam de carcere. Suspendendus erat debitor, ſolutum eſt pro eo, liberatus dicitur de ſuſpendio. In his omnibus non erant, ſed quia talibus meritis agebantur, vt niſi ſubuentum eſſet, ibi eſſent, inde ſe rectè dicunt liberari, quo per liberatores ſuos non ſunt permiſſi perducī.*

C Ex qua fententia B. Auguſt. explicari poſſunt alia duo testimonia. Scribit enim Zozimus Papa in epi. quam refert idè Auguſt. epiſt. 157. in hunc modum: *Nullus, niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficitur: nec redemptus dici poteſt, niſi qui verè per peccatū fuerit ante captiuus.* Scribit item S. Leo ſer. 1. de Natiu. Domini: *Sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.* Sed his verbis fignificatur (vt ex Auguſtino didicimus) nullū poſſe liberari, vel redimi, niſi fuerit ſeruus, vel captiuus re ipſa, aut certè effe debuerit, niſi eum liberatoris ac redemptoris gratia præueniffet. Et per fe nullum à reatu liberum fuiffe, & idè Christum pro liberandis omnibus adueniffe.

D QUARTVM testimonium est eiuſdem Auguſtini in lib. 5. aduerſus Iulianum c. 9. *Si fine dubio, inquit, caro Christi non eſt caro peccati, ſed ſimilis carni peccati; quid reſtat vt intelligamus, niſi ea excepta omnè reliquā humanā carnem eſſe peccati? & hinc apparet illam concupifcentiam, per quam Chriſtus concipi noluit, feciſſe in genere humano propaginem mali: quia Maria corpus quāuis inde venerit, tamen eā nō traiecit in corpus, quod non inde cōcepit. Ceterū corpus Chriſti inde dictū eſſe in ſimilitudine carnis peccati, quia omnis alia hominū caro peccati eſt, quis quis negat, & carnē Chriſti ita carni comparat naſcentium hominum cæterorum, vt aſſerat vtrūq; eſſe puritatis æqualis, de reſtandus hæreticus inuenitur.*

E RESPONDEO, fatemur carnem Chriſti non fuiffe carnē peccati, & carnem aliorum hominū, etiam B. Virginis Mariæ carnem fuiffe peccati: nec tamen inde fateri cogimur, in ipſo primo instanti creationis animæ beatiffimæ Virginis, nō fuiffe illi gratiam iuftificationis infufam, qua peccati originalis maculæ omnis omnino aditus præcluderetur. Neq; enim caro peccati dicitur ea, quæ peccatum in ſe habeat, fed quæ ex ſe, & ex natura ſua peccatum haberet, niſi gratia illud excluderet: item quæ non fine libidine parentum propagata eſt, quæque ſi naturali ordine gignat, peccatum in prolem omnino traiciat, quæ denique morti, aliſque malis ex peccato primi parentis exortis ſubdita fit.

Iam verò B. Virgo (vt ſæpè diximus) ex natura ſua, & vi conceptionis, peccato originali fine dubio pol-

luenda fuisset, nisi priuilegium gratiæ singulare intercessisset: *ITEM*, non sine libidine parentum concepta morti, atq; ærumnis ex Adæ peccato manantibus subdita fuit. *DE NI Q.* si eadem Virgo (quod est signum euidēs corruptæ naturæ, quoad carnem) solenni more ex complexu virili filios concepisset, illæ eius proles originali peccato minimè caruissent. Ita rectè dicitur caro B. Virginis caro fuisse peccati, Christus autem qui non carnem peccati, sed similitudinem habuit carnis peccati: ex vi conceptionis peccato pollui non potuit, sine libidine enim conceptus fuit, mortem & ærumnas sponte sua assumpsit & liberos si gignere voluisset, absque originali peccato sine controuersia genuisset.

QVINTVM testimonium *S. BERN.* est, qui sic ait: *Excepto homine Christo vniuersos respicit, quod vnus humiliter confitetur. In iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.*

RESPONDEO, testimonium hoc à Kemnitio ex epist. 175. ad Canonicos Lugdunenses depromptū est. In qua tamen epist. *TRIA* sunt contra Kemnitium, nihil pro Kemnitio. *PRIMUM* contra Kemnitium est, quod *S. Bernardus* apertè tradit, B. Virginē ante sanctam fuisse, quàm natam: *Sed*, inquit, & ortum Virginis didici in Ecclesia, & ab Ecclesia indubitanter habere festinum, atque sanctum, firmissimè cum Ecclesia sentiens, in vtero eam accepisse, vt sancta prodiret. Et paulò post: *Fuit*, inquit, *procul dubio mater Domini ante sancta, quàm nata.*

SECUNDO, contra eundem est, quod in eodè loco *S. Bernardus* addit B. Virginem fuisse omnis peccati actualis expetem: *Ego*, inquit, *puto, quod & copiosior sanctificationis benedictio in eam descenderit, quæ ipsius non solum sanctificaret ortum, sed & vitam ab omni deinceps peccato custodiret immunem, quod nemini alteri in natis quidem mulierum creditur esse donatum.*

TERTIO, grauissimè contra Kemnitium pugnat, quod *S. Bernardus* in hac re, vt in alijs rebus omnibus sententiam suam Ecclesiæ Romanæ iudicio voluit esse subiectam. Sic enim epistolam claudit: *Quæ autem dixi, absque præiudicio sanè dicta sint, sanius sapientis, Romana præsertim Ecclesiæ auctoritati, atq; examinis totum hoc, sicut & cetera quæ eiusmodi sunt vniuersa referuo: ipsius si quid aliter sapio, paratus iudicio commendare.* Si hanc obedientiam sancti viri, non vculas hinc inde temerè collectas imitari dignarentur hæretici, hæretici non essent, neque vlla nobis cum Kemnitio controuersia remaneret.

Hæc igitur contra illum faciunt: pro illo autem nihil esse in tota epist. facilè demonstrabo. Nam etsi *S. Bernardus* dicat B. Virginem in vtero sanctificatam, non tamen dicit id factum esse post infusionem animæ rationalis, non autem in ipsa infusione, quod nos asserimus: Quod verò idem vir sanctus affirmat, B. Virginem in peccato esse conceptam, ac per hoc cōceptionem eius non fuisse sanctam; de prima conceptione, quæ in ipso concubitu parentum fieri solet, non de animatione accipiendum est. Nam inde probat *S. Bernardus* eam conceptionem non fuisse sanctam, quia inter amplexus maritales non se immiscuisset sanctitas. Atqui amplexus maritales in prima conceptione, non in secunda, quæ magis propriè dici posset animatio, locum habent.

Deinde illud semper vrget idem auctor, quod solus Christus de Spiritu sancto conceptus sit, & B. Virgo de Spiritu sancto conceperit, non autem fuerit de Spiritu sancto concepta. Quod argumentum nihil aliud probat nisi primam conceptionem solius Christi verè fuisse sanctam.

Ex qua explicatione soluitur etiam quod ex Ansel-

mo posset adduci, licet eius testimonijs Kemnitius non meminerit. *S.* enim *Anselmus* in 2. li. cur Deus homo, c. 16. apertissimè scribit, B. Virginem in peccato esse conceptam & natam. Sed loquitur de prima conceptione feminis & de natuitate, quæ fit in vtero, non de ea quæ fit ex vtero, hoc est, de formatione fœtus, per quam incipit homo esse in mundo, iuxta illud *Matth. 1.* *Quod in ea natum est, de spiritu sancto est.* Nam idem *Anselmus* in lib. de conceptu virginali, & peccato originali, c. 7. scribit, homines in peccato originali concipi ante infusionem animæ, non quod caro sine anima sit capax peccati, sed quod homo ex semine, & ex ipsa conceptione trahat necessitatem, vt cùm animam rationalem habuerit, simul etiam peccatum habeat.

Et de hac prima conceptione, quæ propriè dicitur conceptio, exponit ibidem *Anselmus* verba illa *Iob:* *Quis potest facere mundū de immundo conceptū semine?* Et illa *Dauidis:* *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, &c.* Neq; vlla ratione credibile est *S. Anselmū* affirmare voluisse, B. Virginem in peccato originali natam ex vtero matris, cum eius tempore *Eccl.* vniuersa festum diem Natiu. B. Virginis coleret, eadem Virginem prius sanctam fuisse, quàm natam publicè prædicaret. Quod ex sermonibus *Petri Damiani* de Natali Virginis intelligi potest, qui venerabilis *Petrus S. Anselmi* æqualis fuit, vel eò paulò maior.

Ex his, quæ hactenus dicta sunt nullo negotio solui possunt argumenta omnia, quæ vel *capreolus*, vel *Caietanus*, vel alij solent adducere, non vt sententiā nostram damnent, sed vt suam probabiliorem esse demonstrant. Nam testimonia *Scripturæ*, *Conciliū* & *Patrum*, quæ pro se facere arbitrantur, maxima ex parte generalia sunt, ac per hoc non impediunt, quo minus aliquis singulari priuilegio excipi possit. *Cōcilium* enim *TRIDENTINVM*, cui nemo Catholicorum resistere auderet, cùm doctrinam communem, & vniuersalē de peccato originis tradidisset, apertè subiunxit: *Non fuisse mentem sanctæ Synodi B. Virginem his decretis includere.* Quo facto docuit, tuto nos idem posse dicere de *Concilijs Mileuitano* & *Arausicano*, & si quæ alia sunt, in quibus vniuersalis doctrina de peccato tradatur. Testimonia verò *Patrū* quæ B. Virginem nominatim attingunt, aut iam explicata sunt, aut eodem modo explicari possunt. Quod verò ad alias obiectiones attinet, nulla est, quæ exijs, quæ diximus, non facilè diluatur.

Objiciunt *PRIMO*, B. Virginem non verè fuisse redemptam, si nunquā fuit captiua. *Sed* iam ostendimus illos verissimè redimi, qui necessariò captiui fuissent, nisi redemptoris gratia intercederet.

Objiciunt *SECUNDO*, Christum mortuū esse pro omnibus, & tamen eundem non pro iustis, sed pro peccatoribus mortuum esse. Ad hoc etiam iam respondimus, Christum mortuum esse pro peccatoribus, qui iam erant, vel qui necessariò fuissent, nisi eis mors eiusdē Christi mirabili gratia succurrisset.

Objiciunt *TERTIO*, B. Virginem cum libidine parentum fuisse cōceptam, libidinem autem instrumentum esse, quo traicitur in prolem originale peccatum. *RESPONSI O* ex his, quæ diximus, in prōptu est. Nam libido parentū signum est naturæ corruptæ, ex natura autem corrupta naturaliter caro vitiata concipitur, sed nihil prohibet, quo minus possit Deus, cum animam rationalem cum carne vitiata coniungit, simul in eam gratiam iustificationis infundere, qua peccati macula penitus arceatur.

Objiciunt *QUARTO*, B. Virginem multas ærumnas, atque ipsam etiam mortem, quæ sunt peccati pœnæ, esse perpeſsam. *Sed* iam diximus, B. Virginis

animam à peccati macula præseruatam, non autem carnem fuisse redemptam, nisi cum post mortem singulari Dei gratia gloriosa surrexit.

Obijciunt QUINTO, detrahi de gloria filij Dei, si priuilegium immaculatæ conceptionis alicui alteri tribuatur. SED gloria filij Dei propria illa est, quod de Spiritu sancto conceptus ex vi generationis peccatum cõtrahere non potuerit. Accedit ad eius gloriam, si per ipsius merita non solum iustificari possint, qui peccatum iam habent, sed etiam præseruari à peccato aliquem, qui in illud alioquin necessario incidisset.

CAPVT XVII.

Refelluntur mendacia & calumnia Kemnitij, circa B. Virginis conceptionem.

POST argumentorum, quæ speciem aliquam soliditatis habere videbantur, dissolutionem; refellenda sunt etiam mendacia, & calumniæ Kemnitij, quæ simplicioribus negotium facere possent.

IGITUR Kemnitius pag. 520. demonstraturus quemadmodum sensim crescant errores, & superstitiones, dum sine verbo Dei de rebus eiusmodi disputatur, primo loco ponit, tempore Petri Lombardi ignotam adhuc fuisse opinionem de immaculata Virginis conceptione. SED hoc falsum esse perspicuum est ex Patribus à nobis citatis, ac præsertim ex Anselmo in comment. c. 5. posterioris ad Corinth. Fuit autem Anselmus antiquior Petro Lombardo. Quid quod ipse Kemnitius post duas paginas hanc ipsam opinionem tribuit Anselmo, quam hoc loco negat cognitam fuisse tempore Lombardi? ita nimirum eius dicta inter se pulchrè cohærent.

SECUNDO loco dicit, Petrum Lombardum arrepta occasione ex verbis S. Augustini, disputare cæpisse, B. Virginem in conceptione Christi ab omni peccato, atque etiam à fomite liberatam. SED non fuisse primum Lombardum, qui tam insignem puritatem B. Virginis tribuerit, intelligi potest ex Anselmo lib. 2. cur Deus homo, c. 16. & lib. de conceptu virginali, ca. 18. & ex ipso Augustino lib. de natura & gratia, c. 36. & ex alijs.

TERTIO dicit, eos, qui Lombardum sequuti sunt, excogitalse sanctificationem in utero, & sanctam natiuitatem eiusdem Virginis Mariæ. At hoc est insignem mendacium, cum sanctificatio in utero, & sancta Natiu. Virginis in vniuersa Ecclesia celeberrima fuerit etiam tempore S. Bernardi & Petri Damiani, qui Petrum Lombardum non sequuti sunt, sed eius æquales, vel maiores fuerunt.

QUARTO dicit, post ea tempora natam esse opinionem de immaculata eiusdem Virginis conceptione. Et licet S. Thomas & S. Bonauentura eiusdem opinionioni restiterint, tamen in quibusdam locis institui cæpisse festum conceptionis. Hic quoque insigne mendacium cernitur. Nam si festum conceptionis institui cæpit post tempora S. Thomæ, vel eius ætate, vt hoc loco Kemnitius dicit, quomodo S. Bernardus, qui centum annis S. Thomam præcessit, in epist. 174. quam idem Kemnitius supra citauit, meminit huius festi? quomodo S. Anselmus, qui annis ferme ducetis eodem S. Tho. fuit antiquior, eodem teste Kemnitio festi Conceptionis originem tradidit?

QUINTO dicit, Concilium Tridentinum in appendice illa de Conceptione B. Virginis, cum Sixti IIII. Pontificis cõstitutionem obseruari iussit, id voluisse, vt liberum esset, extra, præter, aut etiam contra verbum Dei opinari, an B. Virgo cõcepta fuerit sine peccato originali. SED hoc, vt alia quæ sequuntur, tam est impudens calumnia atque mendacium, vt

nihil impudentius fingi queat. Ideo siquidem tum Sixtus Pontifex, tum Concilium Tridentinum libertatem opinandi circa conceptionem B. Virginis permiserunt, quod probè intelligerent, neutram partem verbo Dei apertè repugnare. Quod enim contra verbum Dei non sit opinio vlla libera, non est quod Kemnitius nos docere contendat. Id enim nemo apud Catholicos ignorare permittitur. Sed de his hæctenus, ne frustra bonas horas in nugis Kemnitianis consumpsisse videamur.

CAPVT XVIII.

Non transire ad posteros per generationem omnia peccata parentum, sed primum tantum primi hominis lapsum.

POSTREMA restat quæstio ex tribus illis, quas c. 13. proposuimus.

Est igitur quæstio, quodnam peccatum per generationem trajiciatur ad posteros, illud ne vnũ, quod Adam primo commisit, an cætera omnia tum ipsius Adæ, tum aliorum parentum?

Et quidem S. AVGVSTINVS in Enchiridio, c. 46. sic ait: *Parentum quoque peccatis paruulos obligari non solum primorum hominum, sed etiam suorum, de quibus ipsi nati sunt, non improbabilius dicitur.* Idem repetit in lib. 6. aduersus Iulianum, c. 2. eiusque sententiam ipsdem verbis tradidit S. Leo in epi. 68. ad Nicetam. Sanctus etiam Gregorius lib. 15. Moralium, c. 22. ad eandem sententiam, vt videtur, accessit.

Cæterum sancti isti patres, fortasse non de contagione culpæ, sed de communicatione pœnæ loquuti sunt. Deus enim (vt supra diximus) & ex Scripturis diuinis euidenter colligitur, Visitat peccata Patrũ in filios in tertiam & quartam generationem his, qui oderunt eum.

Nam quod attinet ad culpam, extra cõtrouersiam esse debet, vnum tantum, hoc est primum primi parentis peccatum, ad posteros carnali generatione transmitti. Sic enim B. Apostolus loquitur in epist. ad Rom. 5. *Iudicium quidem ex vno (delicto) in omnes homines in condemnationem, gratia verò ex multis delictis in iustificationem.* Quo loco differentiam ponit Apostolus inter peccatum, quo damnata est massa generis humani & gratiam, qua liberatur, ac dicit, peccatũ vnum fuisse, quod omnes homines perdidit, gratiam verò non ab illo vno solum, sed etiam ab omnibus alijs liberare.

Hinc in eodẽ loco ipse idem Apostolus ait: *Vnius delicto multi mortui sunt.* Et: *Vnius delicto mors regnauit.* Et: *Vnius delicto in omnes homines in condemnationem.* Et: *Per inobediẽtiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi.* Hinc etiam in eodẽ loco vocat Adamum formam futuri, id est, CHRISTI, & in epist. 1. ad Cor. c. 15. Apostolus comparat Adamum cum Christo, & illum vocat primum hominem, hunc secundum hominem, quia nimirum ille solus omnem suam posteritatem perdidit, hic solus omnem suam posteritatem reparauit. Quod si peccata non solum primi parentis, sed aliorum etiam per generationem traheremus, neq; solus Adam rectè diceretur forma futuri, neq; CHRISTSVS rectè diceretur secundus homo. Id quod diligenter notauit S. Augustinus, & ex Augustino S. Prosper in libro sententiarum Augustini, sententia 299.

Deinde sancti Patres hoc idem summa consensione testantur. Nam S. Ignatius in epist. ad Trallianos, peccatum quod nascendo trahimus, vocat antiquam impietatem, S. Irenæus lib. 5. aduersus hæreses vocat chirographum, quod scripsit Adam. S. Cyprianus lib. 3. epist. 8. vocat contagium mortis antiquæ.

S. Iohannes Chryſoſtomus, in priorem epiſt. ad Cor. hom. 40. vocat radicale peccatum. S. Hieronymus lib. 3. aduerſus Pelagianos extremo, non agnoſcit in paruulis vllum peccatum præter primam primi parentis præuaricationem, idque teſtimonio Cypriani confirmat S. Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione c. 10. vnum eſſe dicit peccatum, in quo omnes peccauerunt. Et apertius in Enchiridio cap. 43. ſcribit, paruulos ſoli peccato originali mori cum baptizantur, adultos autem illis omnibus peccatis mori, quæ male viuendo addiderunt ad illud vnum, quod nãſcendo traxerũt. Deinde addit c. 44. cum adulti dicuntur mori peccato per baptiſmum, & paruuli dicuntur baptizari in remiſſionem peccatorum, vtramque ſententiam eſſe tropicam, in illis enim ex numero ſingulari intelligi numerum multitudinis, in iſtis contrã ex numero multitudinis, intelligi numerum ſingularem. Denique cap. 45. adiungit, peccatum originale vnum tantum eſſe, ſed interdum ſignificari numero multitudinis, quia multas partes & quaſi membra continet, cum in illo vno peccato ſuperbia, ſacrilegium, fornicatio ſpiritualis, & alia quædam cerni potuerint. S. Anſelmus in lib. de conceptu virginali & peccato originali, c. 23. quæſtionem proponit, an peccatum quod à parentibus trahimus, ſit vnum, vel multa, & reſpondet eſſe vnum. Quæ ſententia fuit etiam Petri Lombardi, & Scholaſticorum Theologorum lib. 2. ſent. diſt. 33.

His accedunt rationes, nam ſi Adam non peccaſſet,

A transmiſſiſſet quidem ad poſteros iuſtitiam originalem, quæ non tam ipſi, quã toti naturæ in ipſo data fuerat: non autem transmiſſiſſet dona ſua perſonalia, ſapientiam, prudentiam, acquiſitas virtutes, & alia id genus: igitur ratio poſtulat, vt non transmittat etiam peccata ſua perſonalia, ſed illud vnum duntaxat, propter quod iuſtitia originali priuatus fuit, quod naturæ peccatum à Theologis nominatur.

DEINDE experiẽtia docet, ſæpe viros admodum malos genuiſſe viros admodum bonos, hoc eſt, ab ineunte ætate pronos ad virtutes, & opera egregia. Achaz enim & Amon Reges deterrimi filios genuerunt Ezechiam & Iofiam, qui & viri optimi & Reges præſtantiffimi ab ipſa penè infantia fuiſſe narantur. At ſi vitia parentum omnium tranſierunt ad proles, laboraſſent certè parentum vitijs Ezechias & Iofias, ſaltem initio ætatis; neque enim vno die tot vitia funditus eradicari potuiſſent.

B Neque verò S. Auguſt. S. Leo & S. Gregorius in locis initio adductis cõtrarium ſentiunt. Non enim de contagione culpe, ſed de communicatione pœnæ loquuti ſunt. Quod vel ex eo perſpicuum eſſe poteſt, quod allegant verba illa Exodi 20. *Qui reddis peccata patrum in filios in tertiam & quartam generationem.*

Quod eſſe intelligendum de filiis illis, qui peccata parentum imitantur, idem Gregorius loco citato docet, iuxta verbum Domini Ezechielis cap. 18. *Filius non portabit iniquitatem patris.* Sed de hac re ſuprà diſſerimus, c. 7. & 8. huius libri.

LIBER QVINTVS

DE STATV PECCATI,

Qui eſt ſecundus de peccato originis.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur ſententia, ſiue potius abſurdiſſima hæreſis Illyrici.

EXPLICAVIMVS Libro ſuperiore primam illam quæſtionem, ſit ne aliquod verum peccatum, quod per carnalem generationem traiciatur ad poſteros. Sequitur nunc altera quæſtio de natura & ratione euſdem peccati. ſunt autem quinque errores in hac parte vitandi, de quibus ordine differemus, & antequàm ad eam ſententiam explicandam & defendendam veniamus, quam veriſſimam eſſe cenſemus.

PRIMVS igitur error eſt MATTHÆ ILLYRICI, hominis ad monſtra excogitanda quodammodo nati. Is multos libros conſcripſit de natura peccati originis, quorum VNVS inſcribitur: Demonſtrationes euidentiffimæ de eſſentia imaginis Dei & diaboli. ALTER, De occasione vitandi erroris. TERTIVS, De eximia vtilitate huius doctriinæ. QVARTVS, Noſce teipſum. QVINTVS, Refutatio quorundam cõtrarium ſentientium. Extat etiam liber cuiuſdam Illyrici diſcipuli, qui inſcribitur, Methodica probatio propoſitionis, quod peccatum originale ſit ſubſtantia per D. M. Pau. Rei. D. V. V. in quo libro peccatum paſſim dicitur ſubſiſtẽs quiddam præſens

A & operans in homine, &c. Sententia verò euſ his propoſitionibus comprehendere poteſt.

PRIMA propoſitio, Peccatum ſi generatim ſumatur, res eſt tranſcendens omnia prædicamenta; ſpeciatiuim verò quædam peccata pertinent ad prædicamentum ſubſtantia, alia ad prædicamentum quantitatis, vel qualitatis, vel vbi, vel habitus; & ſic de cæteris. SECUNDA propoſitio, Peccatum originis ſubſtantia eſt, non qualitas, vel relatio, vel aliquid euſmodi. TERTIA, Peccatum originis nihil eſt aliud niſi ſubſtantialis imago diaboli. QVARTA, Anima rationalis per peccatum primi hominis ſubſtantialiter tota corrupta eſt, ac transformata in imaginem diaboli ex imagine Dei: vt quemadmodum in homine mortuo forma ſubſtantialis cadaveris eſt loco animæ, ita poſt peccatum Adæ ſit in anima forma quædam terribiliffima ſubſtantialis pro ea, quæ antè fuerat. QVINTA, Mutatio iſta non poteſt proprie dici generatio, vel creatio, ſed transformatio, qualis eſt, cum vinum vertitur in acetum.

Hanc ſuam ſententiam plurimis argumentis Illyricus confirmare nititur, quorum alia ducuntur à Scriptura & ratione, quæ nos paulò poſt ſuo loco

refellemus; alia petuntur ex varijs Martini Lutheri testimonijs, quæ nos Kemnitio & Vvighando, necnon Heshufio & Merlino enodanda relinquimus. Scripferunt enim aduerfus Illyricum quatuor isti Theologi Lutherani, quâuis alioqui Ioannes Vvighandus eiusdem Illyrici collega fuerit in Centurijs confcribendis.

Et fortaffe, fi Lutheri fcripta & fententias fcrutari vellemus, & ex ijs, vt Illyricus postulat, de præfenti controverfia iudicium faceremus, non quatuor illi Magiftri, fed vnus Illyricus victoriam reportaret. Certè enim Martinus Lutherus in commentario capituli 3. libri Geneleos, explicans illa verba: *Tunc aperti funt oculi amborum*, non obfcurè fignificat, peccatum originis ad fubftantiam hominis pertinere: Vide, inquit, quid fequatur ex illa fententia, fi ftatuamus iuftitiam originalem non fuiſſe natura, fed donum quoddam ſuperfluum, ſuper additum, An non ſicut ponis iuftitiam non fuiſſe de eſſentia hominis: ita etiam ſequetur, peccatū quod ſucceſſit, nō eſſe de eſſentia hominis? Hæc Lutheri verba fatiſ apertè Illyrico fauent, nec fatiſfaciunt gloſſæ quorundam, qui aliorum ea detorqueere conantur.

Idem etiam Lutherus in explicacione Pſal. 50. tractans illa verba: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum*; ſic ait; *Non loquitur Dauid de vllis operibus, ſed ſimpliciter de materia, & ipſo eſſe, & dicit ſemen humanum, id eſt, maſſa ex qua conceptus ſum, tota eſt vitio & peccato corrupta. Materia ipſa eſt vitata. Lurū illud, ex quo vaſculum hoc ſingi cepit, damnabile eſt.* Et paulo poſt: *Fœtus, inquit, in utero, antequam naſcitur, & homines eſſe incipimus, peccatum eſt.* Hæc Lutherus.

Rurſus illi ipſi, qui aduerſus Illyricum diſputationes longiſſimas ediderunt, non pauca ſcribunt, quæ cauſam Illyrici meliorem facere videantur. Nam Ioannes Vvighandus in propoſitionibus de peccato originis, propoſ. 119. ſcribit, peccatum originis eſſe rem ream, & natura ſua dignam morte æterna, & damnatam à Deo, niſi per Chriſtum remiſſio fiat. At profectò rem eſſe ream & dignam æterna morte niſi remiſſio fiat, non conuenit accidenti, ſed ſubſtantia, & ſubſtantia viuenti, ac rationali. Neque enim furtum dignum eſt patibulo, ſed fur; nec furto, ſed furi poteſt remiſſio fieri. Quare videtur Vvighandus id ipſum aſſerere, quod oppugnat, peccatum videlicet originis ſubſtantia eſſe, non accidens. Idem auctor propoſ. 213. ſcribit, per peccatum primi hominis totam ſubſtantiam hominis eſſe corruptam ac deprauatam, & non accidentia eius tantum, vt Sophiſtæ docebant.

At Scholaſtici Theologi, quos iſte more ſuo Sophiſtas vocat, idè dicunt, non ſubſtantiam hominis, ſed accidentia per peccatum eſſe corrupta, quia non pars aliqua eſſentia, ſue ſubſtantia humanæ, ac ne potentia quidem aliqua perijt, ſed iuſtitia amiſſa eſt, & in eius locum iniuſtitia, prauitasque ſucceſſit, & tam iuſtitiam, quàm iniuſtitiam accidentia eſſe, vſq; ad hoc ſæculum, in quo monſtra opinionum paſſim naſcuntur, extra controverſiam fuit.

Iſte igitur Vvighandus, qui contrà Sophiſtarum ſententiam docet, non accidentia ſolùm, ſed etiam ſubſtantiam hominis eſſe corruptam, quid aliud ſignificat, niſi iuſtitiam & iniuſtitiam non accidentia, ſed ſubſtantiam eſſe? atq; hoc eſt quod Illyricus tot ſuis libris conabatur efficere.

Rurſus Tilmannus Heshuſius alter Illyrici antagoniſta, in libro de hac ipſa quæſtione conſcripto non ſolum fateatur, totam hominis ſubſtantiam per peccatum corruptam ac deprauatam eſſe, ſed etiam apertè docet, imaginem Dei in homine fuiſſe ſub-

ſtantiam; imaginem autem Dei per peccatum amiſſam, & in eius locum imaginem diaboli ſucceſſiſſe, non Tilmannus ſolus, ſed omnes Lutherani concedunt. Ex quo ſequitur, priorem hominis ſubſtantiam periſſe, & aliam, per transformationem quandam videlicet acceſſiſſe. Neſcio autem quid aliud Illyricus optare queat, niſi quod iſti eius aduerſarij tam liberaliter dant.

Denique Martinus Kemnitius, qui inter primos hoſtem ſe Illyrici profitetur, in Reſolutione de peccato originis, dicit, totam maſſam animæ corruptam eſſe ſumma atque extrema deprauatione. Idem in Examine Concilij Tridentini, ſeſſ. 5. pag. 454. dicit, peccatum eſſe, quicquid repugnat diuinæ legi, ſue ſit defectus, ſue inclinatio, ſue ratio. Itaque ipſam etiam rationem, quæ eſt ſuprema pars hominis, Kemnitius vult eſſe peccatum, quia ipſa etiam legi Dei repugnat. At quid quæſo aliud docet Illyricus? Videmus igitur hoſtes Illyrici, ſue imprudentes, ſue præuaricantes, non raro in eius caſtra tranſire; ſed quicquid de illis ſit, ſententiam Illyrici falſam, atque abſurdam eſſe, & verbo Dei, ſymbolo fidei traditioni Patrum, & maniſteſſimæ rationi repugnare contendimus.

C A P V T I I.

Reſutatur error Illyrici, qui aſſeruit peccatum originis eſſe ſubſtantiam.

SCRIPTVRA diuina non obſcurè docet, peccatum non eſſe ſubſtantiam, ſue naturam aliquam, ſed priuationem, ac defectum. Nam S. Ioannes dicit: *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, Ioannis primo. Sanctus autem Paulus addit: *Omnis creatura Dei bona eſt*, primo Timoth. 4. Ex quibus duobus locis euidenter ſequitur nullam ſubſtantiam, ſue naturam eſſe malam, ac per hoc neque eſſe peccatum. Nam cum peccatum omnium conſenſu ſit malum, ſi idem peccatum ſubſtantia eſſet, vel non omnis ſubſtantia eſſet facta à Deo, quod repugnat Euangelio, vel non omnis creatura Dei bona eſſet, quod repugnat Apoſtolo.

DEINDE argumētari poſſumus ex Scriptura, iuxta Lutheranorum cōmunem explicacionem. Nam B. Paulus (vt Lutherani communiter docent) de peccato originali diſſerit ad Romanos 7. cum ait: *Scio quod nō habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Nō enim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum hoc facio. Si autem quod odi malum, hoc facio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.* Ex quo loco perſpicuè intelligimus; peccatū quod Lutherani originale eſſe definiunt, non eſſe ipſum hominem, ſed in homine habitare; & non in mente, ſed in carne ſedem habere. Quod enim hoc loco caro non ſignificet totum hominem, ſed alteram partem tantum, certum eſt ex eo quod diſtinguitur contra mentem. Nam ad mētē pertinet illud, *volo bonum, & illud, odi malum.* Et apertiffimè paulo inferius: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Et rurſus: *Igitur ego ipſe mente ſeruo legi Dei, carne autem legi peccati.*

Quod ſi peccatum originis non eſt in mente, ſed in carne, quanto minus ipſa mens dici poterit eſſe peccatum, vt contendit Illyricus? neq; verò reſponderi poteſt, Apoſtolum; qui de ſe hæc dicit iuſtificatum fuiſſe à peccato. Nam ex communi ſententia Lutheranorum, peccatum originis non ita remittitur in iuſtificatione, vt nō ſit, ſed vt non imputetur, immò ex hoc ipſo loco, vbi beatus Paulus, qui ſine

dubio iustificatus erat, de se loquitur, probant Lutherani, in hominibus iustis peccatum semper hærere, & esse verè, proprièq; peccatum. Quare cum in Apostolo Paulo esset peccatum originis, vt Lutherani volunt, & in eodem esset mens bona, cum peccato illo pugnans, vt ipse testatur, sequitur apertissime peccatum originis nihil minus esse, quam id, quod Illyricus somniat, qui non tam in mente, quam ipsam mentem affirmat esse peccatum.

Iam verò symbolum fidei non minus apertè paradoxum istud Illyrici funditus destruit.

PRIMVS articulus est: *Credo in vnum Deum.* At Illyrici delirium tot facit Deos, quot sunt mentes in originali iustitia permanètes. Nam quemadmodum originale peccatum ad substantiam hominis pertinet post lapsum Adæ, ex Illyrici sententia, sic etiam originalis iustitia ad substantiam hominis pertinebat ante lapsum eiusdem. Quia verò proprium est solius Dei, vt sit non ex accidente dono, sed substantialiter iustus, vt sanctus Gregorius docet homilia decima-quarta in Euangelia, sequitur, vt mentes primorum hominum ante lapsum, Dij quidam essent, & nunc etiam tot sint in cælo Dij, quot sunt Angeli, originali iustitia præditi. Omnes enim substantialiter iusti, & boni sunt.

Idem primus articulus docet, *vnum Deum esse creatorem omnium rerum.* At si vera esset Illyrici sententia, Deus non esset creator animarum hominum, sed diabolus, quæ est hærësis Manichæi. Nam post lapsum Adæ ipsa humanæ animæ substantia est peccatum, ex Illyrici sententia, peccati autem non est auctor Deus, sed diabolus, vt idem ipse Illyricus confitetur.

RESPONDET Illyricus, Deum verè dici creatorem omnium rerum, quia creauit ipse hanc naturam bonam, quæ postea opera diaboli facta est mala. At quæstio est de ista substantia mala, quis eam fecerit, & quotidie faciat. Nam si diabolus, igitur diabolus est creator alicuius substantiæ, & non est Deus creator omnium rerum: Si Deus, igitur est auctor peccati. Quod tamen disertis verbis damnatur in confessione Augustana, articulo decimono, cuius confessionis lectatorem se Illyricus profitetur.

RESPONDET Illyricus, istam substantiam totam esse à Deo, & totam à diabolo; à Deo quidem, quia ipse conseruat, & propagat hanc naturam ita corruptam & vitiatam; à diabolo autem, quia ipse eam sic vitiauit, & (vt ipse pro sua insigni honestate loquitur) penitus concacauit. & addit, nullam esse nouaculam sophistarum, ita acutam, vt possit distinguere in anima hominis peccatoris, quid sit Dei, & quid diaboli.

At hæc responsio, vt vnum errorem tollat, inducit duos. PRIMVM enim si Deus propagat, & conseruat hæc naturam, quæ ita penitus corrupta & vitiosa est, vt verè & propriè sit ipsa vitium, atq; peccatū, certè sequitur, vt Deus sit auctor peccati. Quid enim est propagare & conseruare peccatum, nisi auctorem esse peccati? Itaq; Deus verus, ac bonus erit auctor mali, ex Illyrici sententia, quæ impietas Manichæi & Marcionis impietatem longè superat. Siquidem illi peccati causam in Deum quendam malum, non in bonum retulerunt.

DEINDE si diabolus initiò naturam ita deprauauit, vt per eam deprauationem forma substantialis bona perierit, & forma substantialis mala producta fuerit, quis non videt, diabolum creatorem substantiæ dici posse?

RESPONDET Illyricus, diabolum non esse crea-

tozem, quia non creauit substantiam vllam, sed bonam transformauit in malam: *Quemadmodum* (inquit ipse) *muliercula norunt lac in caseum, vel butyrum conuertere, & vinum in acetum transmutare, & tamen neque dicuntur, neque sunt creatrices.*

At nihil ista faciunt ad rem, siquidem lac & vinum, res sunt naturaliter trãsmutabiles, & ideò non debet videri mirum, si adhibitus ab homine naturalibus caussis, illa faciliè trãsmutentur. Substantiæ verò spirituales, quales sunt animæ rationales, & Angeli, non sunt naturaliter corruptibiles, aut substantialiter mutabiles, cum materia careant, & ideò solus Deus potest eas ex nihilo condere, aut in nihilum redigere: aut etiam ex alijs alias facere: neque minus requirit omnipotentiam conditoris, talium rerum creatio, quam earundem rerum substantialis transformatio.

Neque multum iuuat Illyricum, quod ipse inter-dum, cum valdè premitur, dicit, non totam animæ substantiam in aliam totam, diaboli opera, esse conuersam; sed partem tantum supremam, id est, rationem. Nam (vt omitam, quod ipse idem sæpissimè dicat, totam animam, immò totum hominem, esse corruptum) non sunt in anima hominis plures substantiæ, sed vna, eaq; impartibilis, licet ratione plures in ea gradus, ac veluti partes distinguamus. Illa autem vna substantia non potest vllò modo re ipsa partim conseruari, partim destrui, sed aut tota conseruetur, aut tota pereat, necesse est.

PUGNAT DEINDE doctrina ista Illyrici cum articulis fidei, quibus Dominicæ Incarnationis mysterium continetur. Siquidè fides Christiana docet, à Verbo diuino naturam humanam assumptam, eiusdem speciei cum nostra, id est, carnem & animam, qualem nos habemus: *Non alterius natura* (inquit S. LEO in epistola vndecima ad Iulianum) *erat eius caro, quam nostra, nec alio illi, quam ceteris hominibus anima est inspirata principio qua excelleret, non diuersitate generis, sed sublimitate virtutis.* At ex Illyrici sententia, anima nostra peccatum est, igitur aut Christus peccatum assumpsit in vnitatem personæ, quo nihil absurdius fingi potest; aut animam nõ habuit eiusdem naturæ cum nostra, quod (vt diximus) Symbolo fidei manifestè repugnat.

RESPONDET Illyricus, Christum assumpsisse animam humanam, non qualem nos habemus, sed qualis in Adamo fuit ante peccatū, distingui verò vnam ab alia non specie, aut genere physico, sed tantum Theologico. Intelligit autem per Theologicā differentiam, quod summus gradus animæ rationalis non sit idem in nobis, & in Christo, tametsi reliqua anima sit eadem.

At summus gradus, si rectè philosophari velimus, ad speciem physicam pertinet. Ille siquidem est, per quem physicè distinguimur ab animantibus ceteris. Quocirca mysterium Incarnationis Arrius, & Apollinaris destruere iudicati sūt à Patribus nostris, quod mentem in Christo non agnoscerent, eiusdem naturæ cum nostra. Vide Epiphanium hærësi sexagesima nona & septuagesima septima, & Augustinum hærësi 49. & 55.

PUGNAT præterea error Illyrici cum articulo de resurrectione. Nam nõ resurget eadem substantia hominis, quæ nunc est, & quæ per mortem desinit esse. Hæc enim tota ex Illyrici sententia peccatum est, & peccatum sine dubio non resurget. Igitur alia substantia produceretur, ac per hoc non erit vera resurrectio, sed noua productio. Resurrectio enim non est, nisi eius, quod cecidit.

RESPONDET Illyricus, resurrecturum idem om-

nino indiuiduum, sed forma substantiali mutata. At quo pacto idem erit indiuiduum, si non habebit eandem formam substantialem?

Pugnat deniq; cum articulo de vita æterna. Nam si non resurget idem qui cecidit, non etiam coronabitur idem, qui in agone certauit.

TERTIO, aduersus Illyrici somnium produci possunt clarissima testimonia Patrum. **S. BASILIUS** in oratione, quod Deus non sit auctor malorum: *Non imagineris, inquit, propriam aliquam esse substantiam mali. Nam malitia non est aliquid subsistens.*

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS in oratione in **S. Lauacrum**, propè extrema: *Crede, inquit, nullam esse mali essentiam, nec per se subsistere, nec à Deo creatam.*

S. EPIPHANIUS hæresi 37. *Malum, inquit, aliquando non erat, neque radix vlla fuit malitia, neque malum est quiddam per se subsistens.*

S. AMBROSIVS libro 1. Hexameron, cap. 8. *Vtique, inquit, non substantialis, sed accidens est malitia.* Et paulò post affirmat hæresim esse pestiferam Valentini, Marcionis & Manichæi, quod malitia sit substantia.

S. HIERONYMVS in epistola ad Cresiphontem: *Nunquam, inquit, à me audies malam esse naturam.*

S. AVGVSTINVS libro septimo Confessionum, capite duodecimo: *Malum, inquit, illud, quod querebam, vnde esset, non est substantia, quia si substantia esset, bonum esset.* Et in explicatione Psalm. sexagesimo octauo. *Quæsiui, inquit, quid esset iniquitas, & non inueni substantiam, sed à summa substantia te Deo, detortam in infimam voluntatis peruersionem.* Et lib. 1. aduersus Iulianum, cap. 13. *Non, inquit, resistimus Manicheis, nisi obtineamus, non esse mala orta, nisi ex bonis, nec ea mala substantiam esse, sed substantiarum vitia creatarum.*

Deniq; Patres omnes Manichæum vt hæreticum execrantur, quod diceret malum esse substantiam, quam non fecisset Deus, & quæ in homine fons esset, & origo omnium peccatorum. Quod idem Illyricus dicit de peccato originis, quod videlicet substantia quædam sit, quam Deus non fecerit, & quæ causa sit peccatorum omnium; quæ ab hominibus perpetrantur.

RESPONDET ipse, sententiam suam longissimè à Manichæi errore distare. Manichæum enim duas naturas æternas introducere, vnam bonam, alteram malam: se verò vnam tantùm naturam æternam agnoscere, eamque bonam, malam enim postea accessisse. Addit etiam aduersarios suos Lutheranos videri potius Manichæos, quippe qui duas in homine naturas constituent, vnam bonam, hoc est, substantiam, alteram malam, id est, peccatum, quod esse volunt veram, ac positiuam qualitatem: se autem vnâ tantùm naturam in homine ponere, vel bonam, vel malam; bonam videlicet ante lapsum Adæ, malam post lapsum eiusdem.

At reuera vtriq; videntur Manichæi & Illyricus, & aduersarij eius Lutherani, sed ipse magis. **ILLI** quidem dum reale & positiuam qualitatem peccatum originis esse definiunt, coguntur omnino dicere, vel Deum non esse causam illius qualitatæ malæ, ac per hoc non esse causam omnium rerum, quæ re vera existunt, qui est vnus ex erroribus Manichæorum; vel certè causam esse peccati, qui est error grauior, quàm fuerit Manichæorum.

Illyricus autem etiã si se purget ab vno Manichæorum errore, quia non docet, mali naturam esse absq; principio, & sempiternam: tamen nunquam se pur-

A gabit ab alijs tribus erroribus Manichæi; quod videlicet aliqua substantia sit mala, & non à Deo, sed à diabolo procreata; quod peccatorum nostrorum non sit causa liberum arbitrium, sed substantia illa mala, quod deniq; duæ sint in homine substantiæ, vna bona, altera mala. Nam etiam si in lib. de substantia imaginis Dei, & diaboli, dicat totum hominem esse malum: tamen in refutatione contrarium sententium dicit, non totum hominẽ, nec totam animam, sed solùm id quod est in anima summum, id est, cor, esse corruptum & malum. Sunt igitur in eodem nomine, ex Illyrici sententia, substantia corporis, & animæ, quoad partem inferiorem, bona; & substantia cordis, siue partis superioris, mala. Quod si Lutherani ceteri (Illyrico teste) censendi sunt Manichæi, quia ponunt in homine substantiam bonam, & qualitatem malam: quanto magis Illyricus ipse Manichæus habendus erit, qui ponit in homine vnã substantiam bonam, & aliam substantiam malam?

SED veniamus ad rationes. **PRIMA** ratio, si peccatum corrumpit verè & propriè substantiam animæ, igitur anima rationalis corruptibilis est, & re ipsa corrumpitur, ac definit esse quod est apertissimè contra fidem Catholicam & rationem.

SECUNDA ratio, Si per peccatum Adami prior substantia hominis perijt, & alia in locum eius successit: igitur ineptè Deus Adamum increpat, dicens: *Adam ubi es?* Et: *Quis tibi indicauit, quod nudus esses?* Et: *Nonne quia comedisti de ligno?* Et: *Quia audisti vocem vxoris tue, &c.* Nam Adam ille, qui comederat de ligno, & audierat vocem vxoris, iam perierat. Ille autem, cum quo post lapsum loquebatur Deus, erat alius: genere differens à priore.

TERTIA ratio, si peccatum originis est ipsa substantia hominis, vt Illyricus dicit, igitur peccatum originis multa bona facit, intelligit, disputat, iudicat, scribit contra seipsum, credit, sperat, diligit hortatur alios ad credendum, & quod est mirabilius innocenter viuunt. Nam Illyricus, qui se totum peccatum esse non dubitat, tamen scribit de se in extremo libro de essentia imaginis Dei & diaboli, se multos annos honestè, inno centerque vixisse: *Vixi, inquit, multos annos V vitemberga, cuius temporis honestè, innocenterque actæ vita, multos fide dignos testes producere possunt.* At quis credat id, quod non est nisi malum, & fons omnium malorum tam multa bona facere posse, vt etiam innocentia titulum mereatur?

QUARTA ratio, Si peccatum originis est substantia hominis, vel est tota eius substantia, vel pars; Si tota, falsum igitur est, quod Illyricus dixit in Refutatione, peccatum non esse nisi summum animæ rationalis gradum, Non enim solus ille gradus est totus homo: Si pars, igitur falsum est, quod idem Illyricus in libro de essentia imaginis Dei, & diaboli, toties repetit, totam essentiam hominis, totumque hominem esse corruptum & transformatum in aliam substantiam, quemadmodum cum dolium vini totum vertitur in acetum: & omnes illi clamores, quibus ipse vtitur aduersus eos, qui extenuat peccatum originis, non solùm inanes sunt, sed etiam in ipsum retorqueri possunt. Nã sicut ipse dicebat, **CHRISTVM** fieri dimidium redemptorem ab illis, qui non confitebantur, totum hominem esse corruptum; ita nos dicere possumus, **CHRISTVM** ab Illyrico fieri non dimidium, sed longè minus quàm dimidium redemptorem. Nam si vnus tantùm animæ rationalis gradus corruptus fuit, certè vnum tantùm animæ rationalis gradum **CHRISTVS** reparauit. Venit enim quærere quod perierat.

CAPVT III.

Soluuntur argumenta Illyrici.

Nihil est tam absurdum, quin aliqua, si non vera, certè veriffimili ratione fuaderi poffit. Sed Illyricus non cõtentus probabilibus argumentis, demonstrationes ex diuinis litteris infolubiles (vt ipfe quidem affirmat) & plurimas attulit. Quod tamè, an ita fe habeat. Deo iuuante, mox apparebit. Proponam enim, & foluam ea, quæ ex libris eius collecta, maiorem præ fe ferunt difficultatem.

Prima obiectio, Scripturæ in peccato originis describendo, vtuntur verbis fubftantijs fignificantibus, igitur peccatum originis eft fubftantia. Gen. 8. *Figmentum cordis humani malum eft ab adolefcẽtia fua.* Vbi mafla ipfa cordis, hoc eft, fubftantia, dicitur eflè mala. Et Gen. 6. dicitur: *Figmentum cordis tantum eflè malum*, id eft, nihil habere boni. Ad Rom. 6. *Vetus homo noster crucifixus eft, vt destruat corpus peccati.* Quo loco peccatum dicitur vetus homo, & apertè corpus habere fignificatur. Ibid. *Non regnet peccatum in veftro mortali corpore, ad obediendum concupifcentijs eius.* At quod regnat, & concupifcit, non eft accidens mortuum, fed viua fubftantia.

Refponfio. Scriptura, fi quando verbis fubftantijs fignificantibus vtitur in defcriptione peccati, non loquitur propriè, fed figuratè, qui modus loquendi in Scripturis frequentiffimus eft. Pfal. 68. *Operuit confufio faciem meam.* Certè confufio non eft fubftantia, & tamen ita defcribitur, ac fi eflèt indumentum aliquod. Sed figura perfpicua eft. Quoniam enim qui confunduntur, fuffunduntur rubore, idèd facies eorum operiri videtur. Luc. 4. *Imperauit Dominus febri, & febris febricitantem dimifit.* Quis imperat accidentibus? & quomodo eft accidens quod hominem dimittit & recedit, certè imperata facere, fiue ad imperantis vocem dimittere aliquna, non folùm fubftantiæ, fed etiam viuents, & intelligentis eflè folet, & tamè nemo dubitat, quin febris fubftantia non fit.

Sed respondeamus ad fingula loca. Figmentum cordis, quod in Genefi malum eflè dicitur, non eft ipfa cordis fubftantia, fed cogitatio, quæ à corde fingitur, quæ non eft fubftantia, fed accidens. Quãuis enim ca. 8. Gen. dicatur figmentum cordis malum: tamen c. 6. vbi res eadem pluribus verbis narratur, dicitur מַחְשַׁבַּת הַלֵּב, hoc eft, figmentũ cogitationum. Sic enim legitur Gen. 6. ver. 5. ad verbum: *Et omne figmentũ cogitationũ cordis eius tantũ malum omni die.* Quod autè cogitationes omnes dicuntur eflè malæ, fine dubio hyperbole eft Scripturis familiaris. Nam in eodem c. 6. Genefis legitur: *Omnis caro corrumperat viã fuam:* & tamen in eodem dicitur, Noë vir iuftus, atque perfectus fuit in generationibus fuis.

Porro quod in epift. ad Rom. c. 6. legitur de homine vetere, ineptiffimè foluitur ab Heshufio, dicit enim veterem hominem latiùs patere, quàm peccatum, quod vetus homo completatur fubiectum & formam, id eft, naturam humanam & eius vitium; peccatũ autem folam formam, id eft, vitium. Quod fi ita eflèt, cùm B. Paulus ad Coloff. 3. & Ephel. 4. iubet nos exuere veterem hominem, intelligendum eflèt, oportere nos naturam humanam deponere, hoc eft, vt ipfi nos interficeremus.

Vera igitur refpõfio eft, quæ ex interpretibus eius loci, tum Græcis, tum Latinis colligitur, per hominem veterem fignificari vitam veterem, quæ agitur in peccatis, & contra per hominem nouum, vitam nouam, quæ agitur per virtutem. Propriè fi quidem vetus homo eft Adam, nouus homo eft CHRISTVS; fed nos dicimur exuere veterem hominem, cùm non

Acernitur amplius in noftris actionib⁹ fimilitudo peccantis Adami, & contrà induere nouum hominem, cùm ita viuimus CHRISTI virtutes imitantes, vt CHRISTVS in conuerfatione noftra manifefte appareat. Nam quod ad Ephel. 4. & ad Coloff. 3. Apoftolus vult exui veterem hominem, & indui nouum; apertius 1. ad Corinth. 15. dicit: *Sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem celestis.* Et apertiffimè ad Rom. 13. *Induimini Dominum noftrum IESVM CHRISTVM.* Hæc autè omnia ad actiones, non ad fubftantiam pertinere, perfpicuum eft ex c. 3. epift. ad Coloffenfes, vbi explicans Apoftolus, quæ fnt membra hominis veteris, ait: *Mortificate membra veftra, quæ fnt fuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupifcentiam malam, &c.*

B& ibid. explicans quid fit deponere hominem veterem: *Deponite, inquit, iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam, &c.* Et ibid. explicans quid fit induere nouum hominem: *Induite, inquit, viscera mifericordie, benignitatem, humilitatem, modestiam, &c.*

Porro per corpus peccati intelligitur, per tropum quendam, tota multitudo, & quali congeries peccatorum, quam malè viuendo contraximus, vt fententia Apoftoli ad Rom. 6. hæc fit: *Vetus homo noster fimul crucifixus eft, vt destruat corpus peccati,* hoc eft, per vim crucis Christi vita noftra mala, & vitiofa perijt, vt deinceps nullum peccatum admittamus, fed in nouitate vitæ ambulemus, in omni opere bono fructificantes, &c.

C Similis tropus eft Luc. 11. in illis verbis: *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrofum erit:* hoc eft, fi intentio fuerit mala, omnes actiones erunt etiam malæ. Poffet etiam per corpus peccati intelligi robur, & potentia concupifcentiæ; nam delectatur Apoftolus phraſibus Hebraicis; Hebrai autem eadem voce עָצָם & corpus, & robur appellare ſolent: itaque per corpus peccati rectè intelligitur robur peccati, id eft, concupifcentiæ, quæ ab Apoftolo sæpè vocatur peccatum per metonymiam, quia eft effectus, & cauffa veri peccati, vt S. Auguftinus multis in locis docet, ac præfertim libro 1. contra duas epiftolas Pelagianorum, c. 13. Et consentanea ſunt huic ſententiæ quæ ſequuntur. *Vt non ultra feruiamus peccato.* Et: *Non regnet peccatum in veftro mortali corpore ad obediendum concupifcentijs eius.* Quibus in locis omnium confenſu, nomine peccati concupifcentia accipienda eft, quæ quidem metaphorice regnare, & imperare dicitur, cùm ardentius incitata confenſum voluntatis extorquet. Alioqui enim neque res prædita ratione, vt propriè imperare poſſit, neque fubftantia eft. Nihil enim eft aliud concupifcentia, niſi vis appetendi immoderata. De qua re plura alio loco dicemus.

D **S**ECUNDA obiectio, Peccatum originis eft fons, & radix omnium peccatorum. Nam Apoftolus ad Romanos ſeptimo dicit, peccatum operatum eflè in fe omnem cõcupifcentiam. Et ſine dubio de peccato originali loquitur; continuat enim diſputationem inchoatam de peccato originali 5. cap. ac fons, & radix omnium peccatorum eft ipſum cor, ſiue ipſa rationalis anima, cùm Dominus dicat Matth. 15. *De corde exeunt cogitationes malæ, adulteria, furta, &c.* Cor autem ſine controuerſia fubftantia eft; igitur peccatum originis fubftantia eft.

E Sed quia hoc argumentum tanti factum eft ab Illyrico, vt etiam initio libri ante præfationem illud poſuerit, placet eius verba adſcribere: *Theſaurus, aut cauffa primaria omnis mali actualis, nempe cor peſſimũ, vetus animalifq; homo, aut caro perpetuo concupifcens, & militans contra ſpiritum, Deum & legem eius, eft ip-*

Sancti essentia hominis, teste Scriptura & Theologis: Originale peccatum est causa primaria, seu thesaurus, origo, radix, & fons omnium actualium peccatorum, testibus istis: igitur originale peccatum est essentia ipsa.

RESPONSI O. Multa sunt vitia huius argumenti. **P**RI MUM enim, si ad formam syllogisticam verè redigatur, erit in secunda figura ex puris affirmantibus; nam in illa prima propositione, Thesaurus omnis mali actualis est ipsa essentia hominis, attributum est thesaurus, & subiectum est essentia hominis, & ideo si recto ordine ponantur partes propositionis, dicendum erit, essentia hominis, siue cor pessimum, est thesaurus omnis mali actualis; ac deinde subiungenda est altera propositio, Peccatum originale est thesaurus omnis mali actualis: ex quibus non magis sequitur, Ergo peccatum originale est ipsa hominis essentia; quam si quis diceret, diabolus est mendax, Illyricus est mendax, ergo Illyricus est diabolus.

DE I N D E quidquid sit de forma argumèti, assumptio illa est falsa, Peccatum originale est thesaurus, & fons, & radix, omnium actualium peccatorum. Nam primum Adam & Heua, & omnes Angeli mali in actuale peccatum inciderunt, cum tamen originali peccato caruerint. Et nos quoque, si peccatum originale non traheremus à parentibus, tamen & à diabolo tentari & peccare sine dubitatione possemus. Sicut etiam post peccatum originis in Baptismo dimissum, non raro peccamus.

Illud autem Apostoli ad Roman. 7. *Peccatum operatum est in me omnem concupiscentiam*: non est accipiendum de peccato originali, sed de fomite, qui peccatum dicitur per metonymiam, quia est effectus & causa peccati. Quemadmodum in eodem capite, cum Apostolus dicit: *Quid ergo lex peccati est? absit, &c.* non querit, sit ne lex propriè peccatum, quod in questionem venire non poterat; sed, sit ne lex peccatum, id est, causa peccati. Ac respondet, non esse causam, sed occasionem, quia licet ipsa sit sancta & bona, tamè ex ea fomes occasionem accipit magis concupiscendi, quia nitimur in vetitum. Neque his repugnat, quod Apostolus continuare videatur disputationem inchoatam capite quinto. Nam disputationem ita continuat, vt cum cap. 5. disseruerit de peccato originis, postea cap. sexto & septimo, disserat de concupiscentia, quæ est effectus & pœna peccati originis.

Adde **T**ERTIO, quod ipsa etiam concupiscentia non est fons & radix omnino peccatorum actualium, si per concupiscentiam intelligamus concupiscentiam carnis: de qua in eo capite loquitur Apostolus, ubi eam vocat etiam legem membrorum. Nam S. Ioannes in epistola prima, capite secundo, tres fontes peccatorum ostendit, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ.

Quod autem Apostolus dicit, Peccatum, id est, fomes, per mandatum, operatum est in me omnem concupiscentiam; **D**VOBUS modis intelligi potest; **P**RI MUM, vt significare voluerit, omne genus concupiscentiæ actualis contra mandatum prodire posse ex fomite, id est, ex potètia concupiscibili; quamuis etiam aliunde prodire possint, quomodo idem Apostolus I. Timot. 6. dicit, radicem omnium malorum esse cupiditatem, id est, auaritiam. Nam Græcè est *φιλανθρία*. **D**E I N D E, vt per omnem concupiscentiam intelligamus summam, & ardentissimam concupiscentiam, & hæc videtur esse maximè literalis explicatio. Nam Apostolus dicit, Peccatum per mandatum operatum esse omnem concupiscen-

tiam; ex mandato autem non tam habuit fomes, vt esset fons variorum peccatorum, quàm vt vehementiorem concupiscentiam excitaret.

DENIQ; **Q**UARTO addi potest, etiam si concederemus, peccatum originale esse fontem simpliciter omnium actualium peccatorum, tamen non inde rectè colligi peccatum originale esse hominis essentiam, vel totam, vel partem, vt cor, aut animam. Nam non eodem modo cõueniret peccato, & cordi, vel animæ esse fontem, & thesaurum actualium peccatorum. Cor enim, siue anima, est ferè fons peccatorum, per modum principij actiui & interni. Ac propriè Dominus dixit, *De corde exeunt cogitationes male, adulteria, furta, blasphemias, &c.* Peccatum autem originis, si accipiat pro carentia iustitiæ originalis, quæ est **C**atholicorum sententia, non est fons peccatorum, nisi per modum remouentis obstaculum. Si accipiat pro fomite, vt plerique Lutheranorum sentire videntur, est fons peccatorum per modum causæ extrinsecæ proponentis obiectum voluntati. Quomodo etiam diabolus dici potest fons peccatorum. Nam & diabolus tentator in Euangelio nominatur, Matth. 4. & de concupiscentia scribit S. Iacob. in epist. sua, cap. 1. *Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Sic igitur quatuor modis soluitur primum Illyrici argumentum.

TERTIA obiectio, Peccatum est id omne, quod pugnat cum lege. Nam in epist. I. B. Ioannis, cap. 3. definitur peccatum his verbis, *ἡ ἀμαρτία ἔστιν ἡ ἐναντιότης*. **C** At ipsum cor, ipsa anima, ipse totus homo pugnat cum lege. Vbi enim legimus: *Caro concupiscit aduersus spiritum*, ad Galat. 5. nomine carnis intelligitur totus homo; siquidem inter opera carnis non solum numerantur adulteria & fornicationes, sed etiam hærefes, inuidiæ, sectæ, &c. Et Ioan. 3. totus homo dicitur caro, cum Dominus ait: *Quod natum est ex carne caro est.* Denique adulteria, homicidia & similia, quæ ad Galatas 5. dicuntur opera carnis, Mat. 15. ex corde prodire dicuntur. Cum igitur id omne quod pugnat cum lege peccatum sit, & totus homo pugnet cum lege, sequitur, vt totus homo peccatum sit; homo autem substantia est, igitur peccatum substantia est.

RESPONSI O. Hæc obiectio à Kemnitio solui nullo modo potest, cum ipse concedat, id omne verè ac propriè esse peccatum, quod legi repugnat, siue sit actio, siue potentia, siue substantia. Nos autem facili negotio propositum argumentum diluemus. Neque enim peccatum est res contraria legi, sed ipsa contrarietas, siue repugnantia ad legem; id enim significat *ἀνομία* declinationem, seu deuiationem à lege. Declinatio autem, deuiatio, contrarietas & repugnantia, non substantiam significant, sed accidēs, & id non positium, sed priuatiuum, hoc est carentiam rectitudinis, siue priuationem conformitatis ad regulam. Et quoniã hæc priuatio in actione propriè inhæret; actio enim est, quæ imperatur, vel prohibetur à lege. Ideo actio propriè dicitur esse secundum legem, vel contra legem. Ex quo sequitur, vt sicut priuatio conformitatis ad legem est peccatum formaliter, ita actio non conformis legi sit peccatum materialiter: substantia verò, quæ est actionis principium, non peccatum materialiter, aut formaliter, sed peccans, vel peccatrix nominari debeat. Itaq; S. Augustinus in lib. 22. contra Faustum, c. 27. definiens peccatum, non ait, Peccatum est cor, vel anima, vel totus homo, sed dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei.

QUARTA obiectio, Imago Dei in homine non erat aliquod accidens, sed substantia. Sicut enim dicitur

Genef. 1. *Creauit Deus hominem ad imaginem suam*, ita dicitur Genef. 5. *Adam genuit filium ad imaginem suam*. Certum est autem filium esse ad imaginem patris, non propter sola accidentia, sed propter naturæ similitudinem. Sed si imago Dei substantia erat, profectò etiam imago diaboli substantia esse debet. Amisit autem homo per peccatum imaginem Dei, & induit imaginem diaboli, iuxta illud Ioan. 8. *Vos ex patre diaboli estis*. Et ad Colossens. 3. *Induite nouum hominem qui renouatur secundum imaginem eius, qui creauit eam*.

RESPONDEO, Imaginem Dei esse ipsam animæ rationalis naturam, libenter admittimus, neque opus erat, vt ad hoc probandum, quod nemo negat, tam multum Illyricus defudaret. Caterum, hanc imaginem per peccatum esse amissam, vel in aliam substantialiter transformata, omnino negamus. Ille enim est error Origenis, à sanctis Patribus refutatus, vt intelligi potest ex Epiphano hærefi 64.

Illud autem Ioan. 8. *Vos ex patre diaboli estis*, non significat, homines peccatores gerere imaginem diaboli naturalem, siue substantialem. Nec enim diabolus gignit, aut procreat homines peccatores, nisi per metaphoram dicitur gignere quos decipit, quemadmodum Apostolus primo ad Corinthios 4. dicit, se genuisse, quos docuit. Itaq; peccatores filij diaboli sunt per imitationem, non per naturam, & imaginem quandam eius gerere dici possunt, quia similes ei sunt, non substantia, sed vitio, non natura, sed moribus.

Vide S. Augustinum lib. aduersus Adamantum, cap. 5. vbi ostendit **TRIBVS** modis aliquos dici filios aliorum; **PRIMO**, per naturam, quomodo Abel filius fuit Adami; **SECUNDO**, per doctrinam, quomodo Corinthios filios suos vocat Apostolus 1. ad Corinth. 4. **TERCIO**, per imitationem, quomodo nos omnes filij dicimur Abraham, cum fidem eius imitamur, ad Ro. 4. & Gal. 4. & peccatores dicuntur filij diaboli, quia imitantur eum, qui sunt ex parte ipsius, Sap. 2.

Ad illud autem ad Coloss. 3. *Qui renouatur secundum imaginem*. RESPONDEO, hominem renouari per gratiã in ea parte sui, secundum quam est imago Dei, iuxta illud ad Ephes. 4. *Renouamini spiritum mentis vestre*. Hæc autem renouatio mentis humanæ quæ est imago Dei significat imaginem illã obscuratam fuisse, non deletam. Quod vt facilius intelligatur, sciendum est, imaginem Dei **TRIBVS** modis considerari posse, secundum **NATURAM**, secundum **HABITVM**, & secundum **ACTVM**, ex quibus modis secundus & tertius nihil sunt aliud, nisi perfectiones imaginis primo modo considerata. Nam quemadmodum imago depicta, si solum sit lineis adumbrata, vera erit imago, sed rudis; si addantur colores, reddetur perfectior; si exprimantur venæ, muscoli, & minutissimæ quæque partes, perfectissima iudicabitur: Sic etiam ipsa substantia animæ rationalis imago Dei est, sed addito habitu gratiæ, & sapientiæ, perficitur & ornatur: cum verò actu Deum cognoscit & diligit, perfectissima & ornatissima est.

Ac peccatum quidem substantiam imaginis de medio tollere non potuit, sustulit tamen perfectionem illam, & eximiam similitudinem, quæ in habitu, & actu cognitionis, & amoris posita erat: Itaq; imago non perijt, sed obscurata, ac deformata est, quasi coloribus extinctis: & ideo reformari dicitur cum gratia & sapientia reparantur in nobis. quomodo imago depicta renouari dici posset, si colores fermè extincti eidem imagini iterum adderentur.

QUINTA obiectio, Iustitia originalis in primis

parentibus non fuit accidens, sed substantia, igitur & iniustitia originalis, quæ iustitiæ illi successit, non accidens, sed substantia est. Antecedens huius argumenti probatur ex argumento superiore. Dicitur enim est imaginem Dei in homine esse ipsam naturam animæ rationalis: idem autem esse imaginem Dei, & iustitiã originalem, colligitur ex Apostolo Paulo, qui quod dixerat ad Coloss. 3. *Induite nouum hominem, qui reformatur secundum imaginem eius, qui creauit illum*; explicare videtur ad Ephes. 4. cum ait: *Induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis*. Vbi pro eodem videtur accipere imaginem, & iustitiam, siue sanctitatem.

RESPONSIO, Iustitiam originalem de essentia Hominis, vel Angeli fuisse qui dicit, is planè creaturam cum creatore confundit. Solus enim creator id proprium habet, vt sit per essentiam iustus. Neque idem sunt imago Dei, & iustitia originalis, sed est iustitia originalis ornamētum quoddã, & perfectio imaginis Dei, quia cõditus fuit primus homo ad imaginem Dei, non quocunq; modo, sed ad imaginem iustitiæ & sapientiæ, alijsq; ornamentis insignem; ideo **B. Paulus** dicit, hominem reformari secundum imaginem Dei, quando induit nouum hominem, creatum in iustitiã & sanctitate veritatis, quia videlicet imago Dei per amissionem iustitiæ deformata, iterum ad pristinum nitorem per iustificationem redit.

His addi potest, quod etiam si verum esset, iustitiam originalem fuisse substantiam; non tamen sequeretur, peccatum originis esse substantiam. Siquidem peccatum originis non est aliqua forma iustitiæ originali contraria, sed est priuatio iustitiæ originalis, vt suo loco demonstraturi sumus.

SEXTA obiectio, Accidens est quod potest adesse & abesse præter subiecti corruptione: Atqui peccatum originis substantiam animæ rationalis omnino corrumpit. Scriptum est enim Gen. 1. *Quacumque die comederis, morte morieris*. Et ad Coloss. 2. *Et vos cum essetis mortui in delictis conuiscavit cum illo*. Igitur peccatum originis non accidens, sed substantia est.

RESPONSIO, Tilmannus Heshusius ad hoc argumentum respondere non potuit, nisi cum iniuria Porphirij, quem de quinque vocibus differentem scholæ penè omnes sequuntur. Itaq; repudiata definitione accidentis, quam Porphirius tradiderat approbat definitionem, quam his verbis tradit Philipus Melanchthon: *Accidens est, quod non per se subsistit, nec est pars substantiæ, sed est in alio mutabiliter*. Quæ definitio (vt omitam alia vitia) videtur contra ipsum Heshusium & auctorem eius Philippum pugnare. Nam si peccatum originis ita hæret in anima ex sententia Lutheranorũ omnium, vt neq; per Baptismum, neq; vlla alia ratione euelli possit donec in hac vita sumus, certè sequitur, vt non sit in alio mutabiliter, ac per hoc non sit accidens, sed substantia.

Sed quidquid de hoc sit, argumentum Illyrici sine magno labore solui potest. **PRIMUM** enim distractio, siue mors, quam adfert animæ peccatum, non est substantialis & propria, sed accidentaria & metaphorica. Non enim per peccatum perit essentia animæ, quippe quæ immortalis est, sed gratia, siue iustitia. Dicitur enim gratia Dei per metaphoram vita animæ, propter similitudinem, quam habet cum ipsa anima, quæ est vita corporis. Et ideo idem peccatum nunc dicitur mors animæ, vt loco citato ad Coloss. 2. nunc infirmitas, vt ad Ro. 5. nunc somnus, vt ad Ephes. 5.

DEINDE etiam si peccatũ propriè & substantialiter vitam animæ tolleret, quemadmodum mors corporalis propriè & substantialiter tollit vitam hominis:

non tamen propterea peccatum non eſſet accidens, ſed ſubſtantia, aut reprehendenda eſſet Porphirij deſinitio. Nam corporalis mors omnium conſenſu eſt accidens, non ſubſtantia, & tamen ſic deſtruit ſubiectum ſuum, vt non deſtruat deſinitionem Porphirij. Quod enim Porphirius dicit de ſubiecti deſtructione, non intelligitur efficienter, ſed formaliter. Neque enim ſignificare voluit non eſſe accidentia qualitates illas, aut actiones, quæ ſubiectum efficienter corrumpunt, vt febres peſtilentes, vſtionem, ſectionem, & alia id genus: ſed res illas non eſſe accidentia, quarum præſentia, vel abſentia facit vt ſubiectum eſſentiam non retineat ſuam.

Si coruo addis cogitatione candorem, adhuc coruus eſſentiã retinet, ſi addas animã rationalem, iam non erit amplius coruus; igitur candor coruo eſſet accidens, anima rationalis ſubſtantia. Contra vero ſi tollas à coruo nigredinem, adhuc erit coruus, ſi tollas animam ſentientem, non erit coruus: igitur nigredo coruo eſt accidens, anima ſentiens eſt ſubſtantia. Qualitates autem, quæ efficienter ſubiectum corumpunt, tantum abeſt, vt eidem formaliter repugnent, vt niſi in ipſo eſſe non poſſint: & idcirco illo deſtructo, ipſas quoq; cõtinuò interire necelle ſit.

Quare iuxta Porphirij deſinitionem, peccatum non eſt ſubſtantia, ſed accidens, quia ipſo & manente per reatum & maculam, & ſublato per iuſtificationem adhuc ſubiectum, id eſt, anima ſuam eſſentiam retinet; & ſi (quod naturaliter fieri nequit) animã ſubſtantia interiret, ipſum quoque peccatum, quod in anima ſedem habebat, ſine dubio interiret.

SEPTIMA obiectio, Iuſtificatione eſt creatio noui cordis, iuxta illud Pſa. 50. *Cor mundũ crea in me Deus.* Et Ezech. 36. *Auferam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum.* Item eſt regeneratio totius hominis, vt patet ex Ioan. 3. ad Titum 3. I. Petri 1. & 2. Iacobi 1. & alijs locis. At cor carneum, & cor lapideũ ſubſtantia ſunt, & regeneratio & creatio ad ſubſtantiam, non ad accidentia pertinent.

RESPONSIO. Iſta omnia metaphorica ſunt, non propria; quod nemo, niſi omnino hebes negare poteſt. Certè enim peccatũ, aut cor peccato obduratũ, non eſt propriè lapideũ, ſed ita dicitur propter ſimilitudinem, quæ eſt inter peccatoris obſtinationem, & duritiem lapidis. Pari ratione mens iuſta nõ eſt propriè cor carneũ, ſed ita nominatur propter ſimilitudinem, quam habet mēs per iuſtitiam ad imperium Dei facilis cũ carne mōlli, ac tenera. Deniq; tamen gratia iuſtificationis, & peccatum accidẽtia ſunt, reẽtẽ tamen per metaphoram homines regenerari, & rursus etiã creari dicuntur, cũ à peccato iuſtificantur propter ſimilitudinem, quæ cernitur inter peccatum & mortem, atque inter iuſtitiam & vitam.

OCTAVA obiectio, CHRISTVS ab Apoſtolo dicitur peccatum 2. ad Cor. 5. ſed CHRISTVS eſt ſubſtantia, igitur & peccatum eſt ſubſtantia. Si dicas: CHRISTVS per tropum dicitur peccatum, quia fuit hoſtia pro peccato. Rectè id quidem. ſed non diceretur CHRISTVS peccatũ, quia fuit hoſtia pro peccato, niſi homo ipſe, pro quo CHRISTVS mortuus eſt, verè ac propriè peccatum eſſet. CHRISTVS enim peccatũ appellatus eſt, quia paſſus eſt id, quod peccato ipſi debebatur; nimirum fuit hoſtia piaculatis, vice hominum, qui iure interfici merebantur.

RESPONSIO. CHRISTVS peccatum, id eſt, victima pro peccato dictus eſt, non quia vice peccati fuerit immolatus; quis enim tam abſurdè loqueretur? Sed quia morte ſua Deum placuit, qui propter peccatum hominum generi inſenſus erat. Itaque illud (pro peccato) cũ dicitur CHRISTVS hoſtia pro

A peccato, non ſignificat loco peccati, ſed, pro expiatione peccati, quod Ioannes explicuit, cũ ait: *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Ioan. 1.

NONA obiectio, Homines peccatores dicuntur, propter originale peccatũ, natura filij iræ, ad Eph. 2. & naturalis dicitur malicia eorum, Sap. 12. & contra, homines iuſti dicuntur naturaliter, quæ legis ſunt, facere, ad Rom. 2. Igitur tam iuſtitia, quàm peccatum ad naturã ipſam, & eſſentiam hominis pertinet.

RESPONSIO. Dicitur homines natura filij iræ, non quod ipſum peccatum ſit natura, ſed quoniam à natiuitate, & per naturalem propagationem peccatum originale traducitur; & naturalis dicitur malicia, quæ longa ferie à patribus accepta, difficulter exui poteſt. Non enim de omnibus loquitur Sapiẽs (quod tamen faceret, ſi peccatum originis ad eſſentiam hominis pertineret) ſed de Chanaanais, qui in parente ſuo Cham maledicti fuerunt: *Erant enim, inquit, ſemen maledictum ab initio.*

Quod autem dicitur ad Ro. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, non ſignificat iuſtitiam eſſe hominibus iuſtis ita naturalem, vt ſit tota eſſentia, vel pars eſſentiæ humanæ, ſed eſſe cõformẽ, & conſentaneam naturæ. Vitium enim eſt cõtra naturam, virtus ſecũdũ naturam, quia vitio natura corripitur, virtute perficitur. Itaq; gentes per Chriſtum iuſtificatæ, naturaliter dicuntur facere opera iuſtitia, quia ſunt opera illa conſentanea naturæ per gratiam reformatã. Atque hæc quidem eſt explicatio S. Auguſtini in lib. de littera & ſpiritu, c. 26.

C Sed etiam alia explicatio, quam Chryſoſt. & pluriimũ alij auctores ſequuntur, quæq; mihi magis probatur, vt loquitur Apoſtulus de gẽtibus, ignorãtibus Chriſtũ, quæ ſolo naturali lumine illuſtratæ aliquid boni interdum agunt. Et iuxta hanc explicationem illud (naturaliter) opponitur legi ſcriptæ in tabulis, & idem eſt, quod ex lege naturæ.

Itaq; ſenſus eſt, gentes quæ legem (ſcriptam videlicet) non habent, naturaliter, id eſt, ex lege, & inſtinctu naturali, quæ legis ſunt faciunt; nam ſi forte parentes honorant, non occidunt, non mœchantur, non furantur; id faciunt, non quia iſta legerunt in tabulis Moſis, ſed quia naturalis ratio dicit, quod tibi fieri non vis, non eſſe alteri faciendũ. De qua explicatione plura dicemus in lib. 5. de gratia & libero arbitrio, c. 2. Nunc illud addendum eſt, hunc locum quem Illyricus pro ſe adducit, aduerſus eũ maximè pugnare. Nam ſi gentes nondum iuſtificatæ, naturaliter quæ legis ſunt, faciunt, quomodo verũ eſt quod Illyricus dicit, naturam hominis nõ iuſtificati, ad eũ eſſe corruptam, vt ſit ipſum peccatum? An poteſt ipſum peccatũ naturaliter ea quæ legis ſunt, facere?

DECIMA obiectio ſumitur ex testimonijs Theologorum, & quidem Illyricus multa testimonia adducit ſanctorum Patrum, vt Ignatij, Irenæi & aliorum, qui nihil ferè aliud docent, niſi imaginem Dei ad naturam hominis pertinere. Quod quia nos minimè negamus, non eſt fruſtra in illis recitãdis temporibus cõterendum. Adducit etiam testimonia Lutheri, Melancthonis, & ſimiliũ, quæ nos explicanda relinquimus Heſuſio & Merlino, alijsque ſectarijs, qui illa ſuſcipiũt. Nos enim non pluriſ facimus Lutherum & Melancthonem, quàm ipſum Illyricum. Adducit quoque per incredibilem impudentiam, Petrum Lombardum, S. Thomam, Cardinalem Caietanum, Dominicum à Soto, Roardum Tapperum & Albertum Pighium.

E Ex Petro Lombardo producit illa verba ex lib. 2. ſentent. diſt. 39. lit. A. *Cũ voluntas de naturalibus ſit, quare ipſa non ſemper bonum eſt, etſi aliquando vitiiſ*

subiaceat? Ad hoc facile respondent, qui dicunt, omnia que sunt, in quantum sunt, bona esse, quia & ipsam voluntatem, in quantum est, vel in quantum voluntas est, ut supra posuimus, bonum esse asserunt; sed in quantum inordinata est, mala est & peccatum. Ubi potest ab eis rationabiliter queri, si voluntas, in quantum inordinata est, peccatum est, quare ergo intellectus, ratio, & ingenium, & huiusmodi, cum inordinata sunt, peccata non sunt? inordinata vero sunt, sicut voluntas, cum ad rectum finem non tendunt, eorumque actus prauaricationes existunt. His Petri Lombardi verbis recitatis, triumphum canit Illyricus in hunc modum: *Hinc* (inquit in lib. de essentia imaginis Dei, & diaboli, pag. 254.) *liquidò perspiciò, voluntatem, intellectum, rationem, & ingenium, quatenus inordinata sunt, esse peccata. Et quidè loquitur de ipsismet potentis animæ rationalis, non de earum actibus, aut moribus, actionibusque. Manifestè ergo sensit mecum quantumvis aliorum subtilitatibus & vehemètia non raro ad illas sophisticas tenuitates abripiatur, quod peccatum sit accidens, aut etiam quoddam nihil.* Hæc Illyricus.

Sed ut intelligas quam parum fidei sit habendum hæreticis, lege quæ Petrus Lombardus immediatè post verba illa ab Illyrico allegata subiùxit. Sic enim ait: *Ad quod illi dicunt, voluntatis nomine aliquando vim, scilicet naturalem potentiam volendi, aliquando actum ipsius vis significari. Vis autem ipsa naturaliter anima insita nunquam peccatum est, sicut nec vis memorandi, vel intelligendi, sed actus huius vis, qui & voluntas dicitur, tunc peccatum est, quando inordinatus est.* Et paulò infra: *Ecce qualiter soluitur præmissa questio ab his, qui tradunt, omnia esse bona, in quantum sunt. Qui verò dicunt, voluntates malas peccata esse, & nullo modo bona, breuius respondent, dicentes, actum voluntatis non esse de naturalibus, sed vim ipsam & potentiam volendi, que semper bonum est, & in omnibus est, etiam in paruulis, in quibus nondum est eius actus.* Vides, Lector, quanta sit impudentia hominis hæretici, qui in eo ipso loco affirmat Petrum Lombardum dicere ipsam vim & potentiam volutatis peccatum esse, non eius actum, in quo loco idem auctor disertis verbis dicit, non ipsam vim & potentiam volutatis, sed eius actum, cum inordinatus est, esse peccatum.

Quod ad reliquos auctores attinet, quos pro se citat Illyricus, vno verbo responderi potest. Adducit enim duas eorù sententias, VNAM, quod concupiscentia sit pars materialis peccati originis; ALTERAM, quod concupiscentia sit pars animæ inferior. Ex his duabus deducit ipse tertiã, quod videlicet peccatù originis saltem quoad vnã partem, sit ipsa animæ substantia.

Sed in hac sententia Theologorù explicanda, multis modis peccat. PRIMVM enim Theologi partem materiale peccati originis non existimant esse peccatum propriè, sed ideo dici peccatum, quia est effectus peccati. Peccatù enim propriè in priuatione iustitiæ originalis constituunt. DEINDE, ipsam concupiscentiam non vocant animæ partem, quasi sit pars essentiæ, ut Illyricus somniat, sed quia est potentia quædam animæ, ac proinde qualitas, non substantia. Vocant enim Theologi potentias partes animæ, sed potentiales, non substantiales. TERTIO, non docent Theologi concupiscentiam esse potentiam animæ absolutè, sed viciatam, siue deordinatam, ita ut non tam ipsa potentia, quam vitium eius sit propriè concupiscentia. Itaq; S. Thomas, eam febri similem esse, & languorem nature appellari dicit. Porro febrem, & languorem, nemo sanus substantiam esse diceret. DENIQ; Theologi concupiscentiam, quam aliquo modo peccatum appellari posse consent, in parte inferiore animæ constituunt, Illyricus autè superiorem tantum, vel potius supremam animæ partem, quam

nunc rationem, nunc liberum arbitrium, nunc ipsum cor appellat, peccatum originis esse contendit: nihil igitur comune habet Illyrici delirium cum Theologorum sententia. Multæ sunt aliæ obiectiones Illyrici, sed vsq; ad eò leues, ut me puduerit eas adferre.

CAPVT IV.

Proponitur & refellitur secundus error, qui est multorum Lutheranorum.

EXPLOSO errore Illyrici, sequitur vt ad sententiam cæterorum hæreticorum huius temporis veniamus. Et quidem prima fronte videntur tam Lutherani, quam Calvinistæ nec inter se, nec ab Ecclesia dissidere, nam ex aduersarijs Philippus tum in Apologia Confessionis Augustanæ, art. 2. tum in Locis comunibus, titulo de peccato originali, & Ioan. Caluinus in li. 2. Instit. c. 1. admittunt definitionem communem peccati originalis, quod sit videlicet priuatio iustitiæ originalis: Martinus quoque Bucerus in epist. ad Rom. testatur, se non videre, in quo Scholastici quo ad peccatum originis ab orthodoxa sententia variant. Et ex nostris Ioan. Hoffmeisterus in iudicio de 2. art. Confess. Augustan. & Alphonfus Viruersius in 3. Philippica, vix vllam agnoscunt dissensionem in hoc articulo inter nos & lectarios. Tamen si res tota diligenter expendatur, Duo quædam in doctrina aduersariorum inuenientur, quæ longissimè distant à vera sanâque doctrina Catholicorum.

ALTERVM est, quod plurimi eorù peccatum originis non distinguunt à peccato actuali. ALTERVM quod ea, quæ Catholici volunt esse vulnera naturæ, infirmitates, morbos ex peccato originali relictos, vt ignorantiam, difficultatè, concupiscentiam, ipsi verè & propriè peccatù originis esse velint, & in omnibus per Christù iustificatis ita manere, vt natura sua dånare possit homines si Deo illud imputare velit. Sed Priorem errorem, proponamus, & breuiter refellamus.

Igitur PRIOR error extat apud LUTHERVM in assert. artic. 3. vbi dicit, impossibile esse, vt fomes sit absq; actuali peccato. Et supra in assert. 2. artic. iam dixerat, fomitem siue concupiscentiam esse peccatum originale. Rursus in assertione eiusdem tertij articuli: *Omitto, inquit, dicere, quod originale peccatù, vt omnia peccata, ita & incredulitas est.* Idem etiam Lutherus in comment. 2. c. Gen. dicit, peccatum originale & incredulitatem, desperationem, & alia similia, quæ sine dubio peccata actualia sunt. Idem in assertione eiusdem articuli tertij, dicit fomitem esse rem viuam, & quæ mouetur. Et tandem addit hæc verba: *Ideo fomes verè est actuale peccatum.*

Iam vero PHILIPPVS MELANCHTHON in Locis comunibus, editis anno MDXXII. titulo, *Quid peccatum, sic ait: Peccatum originale est natia pro pensio, & quidam genialis impetus & energia, qua ad peccandum trahimur, propagata ab Adam in omnè posteritatem.* Et paulò post: *Scriptura non vocat hoc originale, illud actuale peccatù. Est enim & originale peccatum planè actualis quedam praua cupiditas.* Idem Philippus, cum in Confess. Augustana art. 2. posuisset, peccatum originale esse, quod homines sint sine metu & fiducia Dei; & Catholici in refutatione Confessionis, quæ extat apud Fabricium Leodiù in Harmonia Confess. Augustanæ, obiecerunt, quod esse sine metu & fiducia Dei, sint peccata actualia; Ille non aliter respondit in Apologia, nisi Confessionè Germanicam allegando, in qua non solum actus, sed etiam propensio & dona Dei ad efficiendum timorem & fiduciam hominibus in peccato natis denegantur. Itaq; non negauit, peccata actualia pertinere ad originale peccatum, sed addidit aliquid amplius.

Idem etiam in eadem Apologia dicit à Scholasticis extenuari peccatum originis, & inter cætera fic loquitur: *Itaque, inquit, cum de peccato originis loquuntur, grauiora vitia humane nature non commemorant, fcilicet ignorationem Dei, contemptum Dei, vacare metu & fiducia Dei, odiffe iudicium Dei, fugere Deum iudicantem, irafci Deo, desperare gratiam, habere fiduciam rerum præfentium, &c.* Sic etiam in Locis communibus, editis post annum MDXL. non dicit quidem apertè, peccatū originis effe actuale cupiditatem, vt antea dixerat, tamen explicans quid fit concupifcentia, siue à méla (vt ipfe loquitur) omnium potentiarum, in qua conftituit rationem peccati originis, dicit ad eam pertinere ignorationem Dei, dubitationes, effe fine timore, fine dilectione, amare fe magis quàm Deum, &c. At profectò negari non potest, quin contemptus Dei, odium iudicij diuini, irafci Deo, fugere iudicantem Deum, desperare gratiam, dubitare de misericordia Dei, amare fe plus quàm Deum, fint verè peccata actualia.

MARTINVS KEMNITIUS in Exam. fess. 5. Concil. Trident. pag. 456. docet illam sententiã Scripturæ, Gen. 6. *Omne figmentum cogitationis cordis eorum tantum malum est omni tempore.* Sic enim ipse citat intelligendam effe de peccato originali, & pertinere etiam ad pueros & infantes, & probat, quia Genes. 8. repetitur hæc sententia, & additur, Figmentum cordis humani effe malum à pueritia; & vox hebræa, quæ significat pueritiã, dicitur etiã de infantia, & tamen in fequenti pagina explicans quid fit figmentum, quod Hebræicè dicitur צר. *Significat, inquit, vel intus animo aliquid concipere, formare, & quasi effigiare, vel foris iuxta conceptam ideam aliquid fingere, seu formare.* Et infra: *Significat igitur, quando mens primum concipit, & format cogitationes, ipsos primos motus, conatus seu impetus cordis, quãdo homo est sine spiritu sancto, iam effe res malas:* dicit, cogitatione, quæ deliberatione confirmata est, appellari etiam צר in Scripturis, & allegat Isa. cap. 26. Quare Kemnitius satis apertè ad peccatum originis refert actuale cogitationem, tum primam & indeliberatam, tum etiam deliberatione, vt ipse loquitur, confirmatam.

Sed hic error tam est crassus, vt vix refutatione indigeat. PRIMVM enim fequitur ex eo in infantibus, præfertim in vtero matris existentibus, aut recens natis, non effe originale peccatum, quod non solum Scripturis sanctis, sed etiam ipsorum Lutheranorum doctrinæ, & confessioni repugnat. Infantes enim in vteris matrum, aut recens nati, nullum habent vsum mentis, & ideo nec Deum contemnere, neq; ab eo fugere, neque illi irafci, neque gratiam desperare, neque aliud contra Dei legem appetere vel cogitare possunt. Et contrã fidem & timorem Dei actu habere non tenentur, cum isti actus vsum rationis requirant, quo infantes carent. Proinde si peccatum originale fit carere fide & metu Dei, & ista carentia in infantibus peccatum non fit, certè fequitur infantes peccato originali etiam ante Baptifmum carere.

Quod si fortè Lutherani respondeant, infantes eiusmodi vsum mentis habere, & reuera prauos motus cordis in illis exiftere, & carentiam bonorum actuum illis imputari. Non solum pugnabunt cum S. Augustino, qui li. i. de pecc. merit. & remiff. c. 35. ridet quosdam Pelagianos, qui in infantibus recens natis, actualia peccata effe dicebant; sed etiam cum ipsa experientia: experimur enim infantes recens natos vsque ad eò mentis vsu destitutos effe, vt nec vbi sint sentiant, & iuxta se iacentibus mammis magis possint esurientes flere, quàm sugere, quippe qui nec mammas quidem ipsas, nec aliud aliquid

A norint. Qui verò nec mammas, nec matrem agnoscunt, quomodo credibile est ab ijs Deum agnoscere & qui Deum omnino cogitare non valent, quo pacto (quæso) illum contemnere, ab illo fugere, illi irafci, gratiam eius desperare, vel de misericordia ipsius dubitare queant?

Quid quod in ipso primo instanti conceptionis incipiunt homines peccatum originis habere, & tamen in illo primo instanti, fortasse etiam aliquanto tempore post, non solum non habent vsum mentis, sed ne sensum quidem.

B DENIQ. nonne scriptura diuina paruulos ab omni actu peccati perspicuè liberat? Siquidem scribit Apost. ad Ro. 9. *Cum nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali.* Loquitur autè de Iacob & Esau, nondum natis, sed iam conceptis & in vtero existentibus, vt ex ipso loco epist. eius intelligi potest. Moses quoq; de paruulis dicit, in 1. c. Deut. *Filij tui, qui hodie ignorat distantia boni, & mali.* Et Dominus Ionæ 4. dicit in Ninive fuisse plusquã centum viginti millia hominũ, quid ignorabãt, qui esset inter dexteram & sinistram suam. Qui locus à S. Hieronymo & alijs refertur ad ignorantiam, quæ cernitur in infantibus.

C Quod si paruuli in tam profundis ignorantie tenebris versantur, & distantia boni & mali, & quid inter dexteram & sinistram ipsorum fit ignorent, multò magis Dei iudicium, misericordiam, gratiam & similia eos ignorare necesse est. Qui verò ista ignorant, non possunt certè iudicium Dei fugere, de misericordia dubitare, gratiam Domini desperare, atque alia eiusdem generis agere.

D Respondebunt fortasse, se non ponere in paruulis actiones aliquas mentis, repugnantes legi Dei, sed tantum mentem ipsam spoliata originali iustitia, & pronam ad actiones legi Dei repugnantes producendas, cum rationis vius aduenerit. Vocasse autem se hoc vitium actuale peccatum, non quod sit actio aliqua, sed quod sit actualis, & vera pronitas, siue morbus ac defectus rei ipsa, atque actu in homine existens, & nõ mera negatio, aut relatio. Sic enim videntur explicare sententiam suam Lutherus in assertione articuli tertij, & Melanchthon in Locis editis anno MDXXII. *Verè, inquit Lutherus, fomes est actuale peccatum actualis priuatio, siue defectus eius rei, quæ adesse debet & actualis positio seu presentia infirmitatis & aliorum affectuum, qui deesse debent.*

At si ita sententiam suam explicet, PRIMO abutuntur vocabulis contra scholarum omnium consuetudinem. Nemo enim hæctenus pronitatem vel passionem appellauit actuale peccatum.

DEINDE perperam dicunt, extenuari peccatum originis, si quis ad id peccatum pertinere non velit, irafci Deo, fugere iudicium Dei, dubitare de misericordia, & desperare gratiam, & similia; ista enim non pronitates, sed actiones sunt.

E TERTIO, non rectè Apologia Confess. Augustanæ dicit, peccatum originis non solum effe priuationem actuum fidei & timoris, sed etiam donorum, quibus illi actus efficiuntur. Nam priuatio actuum fidei & timoris actuale peccatum est: non enim solus actus malus, sed etiam omiffio actus boni dicitur actuale peccatum. Proinde necessariò fequitur, aut infantes habere peccatum actuale, saltem omiffionis, quod absurdissimũ est, aut carere etiam originali, quod fidei Christianæ contrarium effe, ne ipsi quidem aduersarij negant.

QUARTO, malè Lutherus in assert. art. 3. scribit, fieri non posse, vt fomes separaretur ab actu & motu, cū sit res viuã, & quæ semper mouetur, ac gignit malos actus. Nam si id fieri nequit, certè fequitur quod

antea dicebamus, ex doctrina Lutheranorum colligi, vt infantes vel careant fomite, ac per hoc originali peccato; vel habeant malos actus, Deum videlicet contemnendo, fugiendo, &c.

QVINTO, coguntur fateri locum illum Genes. 8. *Figmentum cordis malum à pueritia*, non pertinere ad peccatum originis, cum per figmentum cogitationes intelligi velint. Et tamen eum locum tanquam primarium pro peccato originis allegare solent.

Habemus igitur inconstantem esse doctrinam aduersariorum, & illud absurdum eos omnino sequi, vt vel paruulos à peccato originali immunes faciât, vel naturam peccati originalis non rectè explicent.

CAPVT V.

Proponitur tertius error, qui est communis omnibus Lutheranis & Caluinistis.

IAM TERTIVS error est is, quem initio capitis superioris dicebamus esse alterum ex duobus, in quibus Lutherani cum Catholicis non conueniunt. Est igitur sententia communis apud sectarios, corruptionem naturæ, siue concupiscentiam, qualis remanet in hominibus post iustificationem, esse peccatum ex natura sua verè ac propriè, quamuis creditibus non imputetur. Intelligunt autem per naturæ corruptionem ea, quæ Catholici vulnera naturæ appellare solent, videlicet ignorantiam, difficultatem, propensionem ad malum, & similia.

Non est autem quæstio inter nos & aduersarios, siue humana natura grauitè deprauata per Adæ peccatum. Id enim libenter fatemur. Neque etiam quæstio est, an hæc deprauatio aliquo modo ad peccatum originalem pertineat, ita vt materiale eius peccati dici possit. Id enim S. Tho. cõcedit in 1. 2. q. 82. art. 1. vbi dicit, peccatum originis esse habitum corruptum, id est, languorè & deprauationem totius naturæ per modum habitus se habentè. & in art. 3. dicit, concupiscentiam esse peccatum originis materialiter.

Sed tota controuersia est, vtum corruptio naturæ, ac præsertim concupiscentia per se, & ex natura sua, qualis inuenitur etiam in baptizatis & iustificatis, sit propriè peccatum originis. Id enim aduersarij contendunt: Catholici autem negant, quippe qui, sanata voluntate per gratiam iustificantem, docent reliquos morbos non solum non constituere homines reos, sed neque posse constituere, cum non habeant veram peccati rationem.

Quocirca S. Tho. quem in primis Theologi Catholici sequuntur, dixit quidem in 1. 2. q. 82. art. 1. peccatum originis esse habitum corruptum, qui non solum contineret priuationem iustitiæ, sed etiam peruersionem omnium potentiarum: tamen in art. 3. diuisit habitum illum in partes duas, in auersionem mentis à Deo, & rebellionem partis inferioris à superiore, & addidit in sola auersione mentis à Deo consistere propriè & formaliter peccatum originis, in rebellionem autem partis inferioris, quæ fuit effectus rebellionis mentis à Deo, non consistere peccatum, nisi materialiter.

Porrò eam, quam diximus, fuisse communem sententiam Lutheranorum & Caluinistarum, perspicuum est ex testimonijs ipsorum, quorum pauca (exempli gratia) hoc loco subiiciemus.

Igitur LVTHERVS in assert. art. 2. cum multa dixisset, vt probaret concupiscentiam in baptizatis & iustificatis esse peccatum, ita sibi ipse obiecit: *Scio quid hic mihi opposituri sint, scilicet omnia que dicta sunt, probare non peccatum, sed defectum, seu infirmitatem in nobis relinqui post Baptismum.* Et infra: *Verum, inquit, quod defectum sic appellant, vt peccatum esse negent, &*

nò culpam, sed penam tantum peccati esse velint admittere nò possum. Et infra: *Interim, inquit, fauor Dei nos suscipit & sustinet, non imputans ad mortem, quod reliquum est peccati in nobis? licet verè peccatum sit, & imputari possit.*

PHILIPPVS MELANCHTHON in locis editis posteriore tempore, titulo de peccato originis, quærit, quod sit formale in peccato originis, ac dicit, esse reatum. DEINDE quærit, quod sit fundamentum huius relationis, quæ dicitur reatus, ac dicit, esse vitium nobiscum nascens. Cum, inquit, *quæritur, quod sit formale peccati originis, rectè respondetur, reatus. Deinde verò querendum est fundamentum huius relationis: id verò est vitium nobiscum nascens, quod est malum pugnant cum lege Dei.* Ex quibus verbis intelligimus, vitium nobiscum nascens, id est, concupiscentiam natura sua efficere reatum, quia est malum pugnant cum lege Dei, ac per hoc natura sua esse peccatum, tamen si per Baptismum tollatur reatus, & desinat esse peccatum, non re ipsa, sed per non imputationem.

IOAN. CALVINVS li. 2. Inst. c. 1. §. 8. sic definit peccatum originis: *Hereditaria natura nostre prauitas & corruptio, que primò facit reos iræ Dei, tum etiã opera in nobis profert, que Scriptura vocat opera carnis.* Quæ definitio facile posset cum sententiâ S. Tho. & aliorum Catholicorum conciliari, nisi cõtinuò hæc verba Caluinus adiungeret: *Atq; id est propriè quod à Paulo sapientius peccatum nominatur.* Respicit enim ad c. 6. & 7. ad Romanos, vbi B. Apostolus concupiscentiam carnis, quam in se quoque ipse, quamuis iustificatus & sanctus experiebatur, peccatum frequenter appellat.

Ex quo intelligimus, peccatum originis Caluino esse naturæ corruptionem, etiam posteaquam præcepta pars eius corruptionis, id est, auersio mentis à Deo, per gratiam iustificantem sublata est. Quocirca idem Caluinus li. 3. Instit. c. 3. multis locis S. Augustini prolatis contendit, omnes cupiditates esse peccata, tamen si consensus desit.

PETRVS MARTYR in comment. c. 5. ad Romanos, peccatum originis ita definit: *Totius hominis natura deprauatio à lapsu primi parētis in posteros traducta per generationem, que nisi beneficium CHRISTI succurrat, omnes inde nascētes, in finitis propè malis, & eterne damnationi adiudicat.* DEINDE docet, hanc deprauationem continere priuationem rectitudinis omnium partium & potentiarum, & præterea quædam positiua, propensionem ad malum, naturæ impetum contra Verbum Dei, & alia id genus. DENIQ; addit, *Que, inquit, supersunt in regeneratis, ad eternam mortem non imputantur, verum quæuis res, ex eo iudicari debet, quod est in seipsa. Quare si queratur ex nobis, an sit peccatum quod manet in regeneratis, respondebimus esse peccatum.*

MARTINVS KEMNITIVS in Exam. fess. 5. Concilij Trid. pag. 454. non solum concupiscentiam, sed ipsam etiã molem carnis, quæuis nondum formatis organis, vult esse verè proprièq; peccatum: *Cum igitur, inquit, massa embryonis in primo ardore cõceptionis primum inciperet vteri calore foueri, iam erat peccato contaminata, que cõtaminatio, iuxta Davidis confessionem, habebat veram rationem peccati, cum nondum formata essent, vel mētis, vel volūtatis, vel cordis organa.* Et infra, pag. 464. quærit de cõcupiscentia in renatis, quid sit per se, ex se, & ex sua natura. Et tandem post multa respondet, pag. 468. *Non, inquit, fingere debet renati reliquã in mēbris suis concupiscentiam talem esse, qua per se, etiã si remota gratia & remissionis umbraculo Deus in iudiciũ cum illa intrare vellet; nò possit hominẽ ex osum Deo facere, & dånare: sed agnoscat quale sit malũ, & gratias agant Deo, qui propter filium mediatorem, malum illud non imputat ad damnationem.* In hanc sententiam loquuntur ferè omnes alij huius temporis sectarij.

CAPVT VI.

Refutantur calumnia & mendacia hereticorum.

SED placet, antequàm ad refutationem huius erroris veniamus, breuiter annotare calumnias vel mendacia, ineptias, & contradictiones, quibus aduersarij suas disputationes in hac materia, vt in alijs omnibus, exornarunt.

PRIMVS, Lutherus in lib. aduersus execrabilem Bullam Antichristi, differens de 3. articulo: *De hao, inquit, re probabiliter disputauit, nec hodie certus sum.* Et similia dicit de quarto, & tamen post vnam paginam ita scribit: *Ego his scriptis testor, me omnia damnata per Bullam istam execrabilem, confiteri pro Catholicis dogmatibus.* Et iam antea in initio libri sic præfatus fuerat: *Affero & amplector fiducia tota spiritus mei, articulos per eam damnatos, asserendosque pronuncio omnibus Christianis sub pœna aeterna maledictionis.*

Itaq; fomitem retardare animù exeuntem à corpore, ab ingressu cœli, etiam si nullum adsit actuale peccatum (hic enim erat art. 3.) Lutherus habet pro Catholico dogmate, & vult haberi ab omnibus sub pœna maledictionis æternæ: & tamen adhuc incertus est, quid agatur cum tali anima, retardetur necne ab ingressu cœli, & solùm probabiliter disputat.

Idem Lutherus de assertionem omnium articulorum suorum, art. 2. imponit S. Augustino, quod dixerit peccatum actu transire, reatum manere. Et rursus in extrema disputatione: *Concludamus, inquit, cum pulcherrimo verbo Augustini: Peccatum, inquit, remittitur in Baptismo, non vt non sit, sed vt non imputetur. Ecce est & remanet peccatù, sed non imputatur.* At nusquam sic loquitur S. Augustinus, neq; vnum locum adhuc notare potuerunt aduersarij, vbi S. Aug. dicat, peccatum actu manere, non reatu, vel esse in homine, sed non imputari. Dicit quidem concupiscentiam manere post Baptismum, sed addit, eam non solùm non imputari, sed neq; esse peccatum, nisi ratio victa illi cedat. Testimonia S. Augustini habentur lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, cap. 25. & 27.

PHILIPPVS MELANCHTHON in Apolog. Confess. Augustanæ, in defensione art. 2. qui est de peccato originali, grauius queritur de Scholasticis, in hæc verba: *Hos morbos, qui maximè aduersantur legi Dei, non animaduertunt Scholastici, immo tribuunt inter humana natura integras vires, ad diligendù Deum super omnia.* Et paulò post: *Quod si has tantas vires habet humana natura, vt per sese possit diligere Deum super omnia, vt confidenter affirmant Scholastici, quid eris peccatum originis? quorsum autè opus erit gratia CHRISTI, si nos possumus fieri iusti propria iustitia?*

At post vnam vel alteram pagellam oblitus sui, Scholasticos contrarium sentire dicit: *Itaq; inquit, vetus definitio, cum inquit, peccatum esse carèciam iustitiæ, detrahit non solum obedientiam inferiorum virium hominis, sed etiam detrahit notitiam Dei, fiduciam erga Deum, timorem & amorè Dei, aut certè vim ista efficiendi detrahit. Nam & ipsi Theologi in scholis tradunt ista non effici sine certis donis & auxilio gratiæ.* Non igitur Scholastici tribuunt homini post lapsum integras vires ad diligendù Deum, & iustificationem, si sentiunt ista nõ effici sine certis donis & auxilio gratiæ. Idem Philippus in Locis communibus editis anno 1522. titulo de peccato: *Nec est, inquit, quod de stultis illis relationibus in peccato disputemus, prauus affectus, prauusq; cordis motus est contra legè Dei peccatum.* At in Locis iisdem, editis posteriore tempore, titulo eodem, docet, formale peccati esse reatum; reatum esse relationem: *Reclè, inquit, eruditi sciunt, vniuersaliter formale peccati esse reatum. sed hæc relatio alicui*

A malo accidit, &c. Idem etiã paulò post: *Monachi, inquit, ineruditè omiserunt reatù, & dixerunt formale peccati esse defectù. & hunc tolli in renatis, ac manere materiale, quod intelligebant appetitiones ipsas cõditas à Deo, quæ sunt res bonæ, sed quid diceret, non intellexerunt, &c.*

Multa sunt in his paucis verbis errata. **P**RIMVM, idem Philippus, qui in Locis prioribus reprehendebat Scholasticos, quod relationes, id est, reatum in peccatis agnoscerent, in locis posterioribus defendit ipse reatum & relationes aduersus Scholasticos.

DEINDE, repugnat apertè Luthero, in cuius verbaiurauerat. Lutherus enim in assert. secundii artic. reprehendit Scholasticos, quod concupiscentiam in renatis dixerint esse defectù. Phil. verò eisdem reprehendit, quod rem eandem negauerint esse defectum.

TERTIO, mentitur euidentissimè, nisi fortè Scholasticos non legerit, & non tam quod ipsi scriperunt, quàm quod ipse de illis fomniavit, confutare decreuerit. Nam Scholastici, siue Monachi, adèd non omiserunt reatum, vt Scotus & Durandus vix aliud, quàm reatum propriè peccatum esse dixerint, Sanctus autem Thomas tametsi præter reatum, agnoscit etiam maculam, tamen reatum nullo modo omisit, vt perspicuum est ex 1. 2. q. 81. art. 3. ad 2. vbi dicit, peccatum originis per Baptismum tolli, quoad reatum & remanere quoad fomitem.

DENIQUE, illud etiam est apertissimum mendacium, quod Monachi dicant, concupiscentiam in renatis non esse defectum, sed rem bonam, id est, appetitiones, vt sunt à Deo conditæ. Ista enim nulli Monachi Catholici vnquam dixerunt, sed omnes summo consensu docent, post Baptismum in renatis manere concupiscentiam rebellem, & repugnantem legi mentis, & hanc esse malam, & morbum, ac defectum, non tamen peccatum propriè dictum, nisi rationalis voluntas desiderij eius assensum præbeat.

IOAN. CALVINVS lib. 2. Instit. c. 1. §. 9. *Frigidum, inquit, & stultum est, corruptelam qua ex peccato Adæ manet, & peccatum istud esse sensualitatem, vel ad motus sensualitatis restringere. In quo crassam inscitiam detexit Petrus Lombardus, qui sedem querens & inuestigās, dixit in carne esse peccatum originis. Paulo teste, nõ quidem propriè, sed quia in carne magis apparet.* Sed in his verbis Calvinus aut mentiri, & imponere simplicioribus voluit, aut Petrum Lombardum non legit, vel non intellexit. Nam Petrus Lombardus nusquam peccatum originis ad motus sensualitatis restrixit: Quin potius docuit in illis motibus consistere non posse, quia esset actuale, non originale. Sic enim loquitur in 2. li. Sent. dist. 30. lit. G. *Nũc superest videre, quid sit ipsum originale peccatù, quod cum nõ sit actuale, non est actus, siue motus animæ, vel corporis.* **D**EINDE idem Petrus non quærebat sedem peccati originis, cum dixit illud esse in carne, sed causam. Nam dist. 30. lit. B. proponit quæstiones à se tractandas, & dicit esse tres. Quid sit peccatum originale, quare dicatur originale, & quomodo traducatur. Quibus postea quartam addit dist. 32. lit. A. *Quomodo dimittatur in Baptismo. Quænam autem sit eius sedes, nusquam proponit, nusquam tractat, sed vbiq; tanquam notum assumit, esse animam.* Nam vt ipse dicit dist. 31. lit. C. culpa non potest esse in re irrationali.

Itaq; cum dicit, peccatum esse in carne, non intelligit esse in carne, tanquam in sede, vel subiecto, vt Calvinus fomniat, sed tanquam in causa, quia videlicet per concupiscentiam carnalem traducitur. Sic enim ipse loquitur dist. 31. lit. B. *Quæ dicitur manere in carne, nõ quia in anima sit, sed quia per corruptionem carnis in anima sit.* Et lit. D. *Caro quæ in concupiscentia libidinis seminatur, nec culpã habet, nec actũ culpa, sed causam.*

Denique quidquid Petrus Lombardus dicit, id totum ex sanctis Patribus, Ambr. & August. probat. Quare Calvinus dum Petrum Lombardum crassæ incitæ reprehendit, Ambrosium & Augustinum crassæ incitæ reprehendit. Sed ista tanta calumniandi, vel mentiendi libido nulli magis, quàm auctori proprio apud æquos iudices nocet.

Iam vero PETRUS MARTYR in comment. 5. c. ad Rom. ut se in hac re, sicut in cæteris, falsum Martyrem esse probet, scribit, sententiam illam suam de peccato originis, esse etiam S. Augustini, & S. Anselmi, S. Thomæ, S. Bonaventuræ, & Scoti. Quod certè falsissimum est; nullum enim testimonium horum Doctorum proferri poterit, quo probetur, morbos, qui supersunt in regeneratis, per se esse peccata, & reos mortis æternæ facere posse. Certè S. August. quem alij sequuti sunt, in plurimis locis, quæ postea citabuntur, contrarium disertis verbis affirmat.

MARTINUS KEMNITIUS in Exam. 5. sess. Concilij Trid. præter illud incredibile Paradoxum, siue potius Illyrici & Manichæi delirium, quo docet, ipsum embryonem nondum animatum, habere veram & propriam peccati rationem, omnino tragicè exagitat, quod vir doctissimus Andradius dixerat, in Concilio Trid. non esse definitum, in quo posita esse propria ratio peccati originalis, & ideo de hac re, salva fide, adhuc in scholis liberas esse disputantium opiniones. Atq; hincidem Kemnitius colligit à Concilio Trid. libertatem esse relictam defendendi sententias omnes, quavis profanas, & cum sacris Scripturis aperte pugnantibus. Ad perpetuam (inquit pag. 436.) rei memoriam notum sit toti orbi Christiano, profanam Pighij sententiam (ne quid dicam durius) in decreto Tridentino non esse vel improbatam, vel damnatam, sed relictam esse cum alijs profanis Scholasticorum de peccato originali disputationibus sub opinandi libertate. At si Concilium diligenter legatur, facile apparebit, & verum esse quod Andradius scripsit, & tamen profanas omnes opiniones tum Pighij, tum aliorum à Concilio Trident. fuisse damnatas. Siquidem eorum, quæ ad rationem peccati originalis pertinent, quædam ad fidem Catholicam necessaria sunt, quædam sine illo fidei detrimento ignorari possunt. Concilium ergo definiuit ea, quæ prioris generis erant, ut peccatum originis non solum morbum, sed etiam peccatum verè, proprièq; dictum esse, contra etiam Zuinglij; Item in homine inharere, ac proinde non substantiam esse, sed accidens, contra Illyrici somnia; Rursus non vnum in omnibus, sed unicuique proprium inesse, contra sententiam minus rectam Pighij & Catharini, nec solum in infidelium, sed etiam in fidelium filijs locum habere, contra hæresim Buceri, Martyris & Caluini. Deniq; per Baptismum ita deleri, ut in recens baptizatis nihil maneat quod habeat veram peccati rationem, contra communem Lutheranorum omnium Catholicæ fidei repugnantem doctrinam.

His autem erroribus explosis, atque damnatis, noluit idem Concilium subtiliores Scholasticorum quæstiones excutere, quæ, salva fide, in utramque partem disputari poterant. Nam & sciebat, quod S. August. in lib. 1. de morib. Ecclesiæ, c. 22. scriptum reliquit, nihil esse hoc peccato ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius: & vestigijs veterum Conciliorum inharere decreuerat, quæ de mysterijs fidei, nihil aliud explicare, & sub anathematis pœna credenda tradere consueverant, nisi quod ad fidem conferuandam, & hæreses confutandas necessarium videbatur. Atque hæc pauca de aduersariorum calumnijs & mendacijs hoc loco sufficiant.

CAPVT VII.

Refutatur ex Scripturis tertius error, qui est apud Lutheranos communis.

SEQUITUR, ut errorem Lutheranorum & Calvinistarum 3. cap. expositum, Scripturæ & Patrum testimonijs confutemus.

Asserimus igitur, Naturæ corruptionem, siue concupiscētiā, qualis remanet post Baptismum in regeneratis, non esse peccatū originis, non solum quia non imputatur, sed etiam quia imputari non potest, cum nullum sit ex se, vel ex natura sua peccatum.

PRIMUM argumentum ad hanc sententiam confirmandam duci potest ab illis verbis S. Iacobi, cap. 1. *Vnusquisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum cōceperit, parit peccatum, peccatum verò cum cōsummatum fuerit, generat mortem.* Hic enim QUATUOR res distingui videmus ab Apostolo, CONCUPISCENTIAM, id est, potentiam appetendi pronam ad malum, & tres eius motus, SUGGESTIONEM, DELECTATIONEM & CONSENSVM. Sic enim eos motus appellat Theologi post Gregorium homil. 16. in Euangelia, & Bedam in comment. huius loci.

SUGGESTIO est prima illa apprehensio rei delectabilis, quæ abstrahit, & illicit animam, & siquidem trahat ad delectationem cum aliquo imperfecto consensu, sequitur secundus motus, de quo dicit Iacobus, Concupiscentia, cum conceperit, id est, cum illexerit, parit peccatum. Denique si suggestio adiuncta delectatione, trahat ad perfectum cōsensum, existit tertius motus, de quo dicit Apostolus: Peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Non enim per consummatum peccatum intelligi debet solum peccatum operis, sed quodcumque peccatum, cui plenus accesserit voluntatis assensus. Nam dubitari non potest, quin desiderium adulteri, si voluntarium sit, generet mortem, cum Dominus dicat Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Et eadem est ratio de alijs similibus.

Iam igitur concupiscentiam, id est, potentiam, pronam, & primum eius motum non appellat B. Iacobus peccatum; Partum imperfectum, hoc est, delectationem non plenè deliberatam, peccatum vocat, sed non mortale; Denique partum perfectum, hoc est, desiderium cum pleno consensu, peccatum plenè mortale esse definit.

CALVINVS lib. 3. Instit. c. 3. §. 13. & BEZA in annotationibus ad hunc locum respondent, B. Iacobum illis verbis, *parit peccatum*, loqui de peccatis operum, siue actualibus: non autem sequi, ut concupiscentia, siue concupiscere nullum sit peccatum, quamuis peccatum operis, vel actuale non sit.

At contra hanc eorū explicationem pugnant primum verba sequentia: *Peccatum verò cum cōsummatum fuerit, generat mortem.* Nam peccatū operis, ordinariè plenè deliberatū esse solet, & consummatum ab omnibus dicitur. Cur ergo B. Iacobus peccatum operis distinxit à peccato consummato, dicens: *Peccatum autem cum consummatum fuerit, generat mortem?*

RESPONDET Calvinus, peccatum consummatum apud Iacobum dici totū cursum hominis peccatoris, quo finito nihil restat, nisi supplicium mortis æternæ. At Iacobus non loquitur de toto cursu peccatoris, id est, de omnibus peccatis simul, sed de singulis peccatis, ut perspicuum est ex illis verbis: *Nemo cum tentatur dicat, quoniā à Deo tentatur.* Hic epim sine dubio loquitur de tentatione particulari, quæ certo tempore in homine existit. Id nāq; significat illud, *cum.*

Et de hac eadē loquitur, cū subiungit: *Vnusquisq; verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Iubet enim S. Iacobus, vt cū exsurgit aliqua tēatio, nemo illā referat in Deum, sed in carnem suā. Ac de illa ipsa particulari tētatione subiūgit, quod peccatū pariat, & de illo eodem peccato affirmat, quòd cū consummatum fuerit, generat mortem. Quia verò satis constat, non quodlibet peccatum, quāuis perfectum & consummatū, perducere continuò, ac re ipsa ad mortem æternā, quæ est in alia vita; sequitur, vt loquatur Apostolus de morte animæ, quæ fit in hac vita, cū gratia Domini anima destituitur. Peccatū igitur generat mortē, est quodlibet peccatum mortale, siue sit operis, siue linguæ, siue desiderij.

Deinde nulla est ratio cur peccatum absolutē positum, cū dicitur, *Concupiscentia cū cōceperit, parit peccatū;* Caluinus restringi velit ad peccatū operis. Nam cū peccatum oris, vt blasphemia, vel periurium, & cordis, vt desiderium voluntarium coniugis alienæ, non minus peccatum sit, nec minus prohibeatur in Decalogo, quàm furtum, vel aliud peccatum operis, quo iure vocabulum peccati, absolutē positum, ad solum operis peccatū restringi poterit? peccatum igitur quod concupiscentia parit, est omne peccatum actuale, siue cordis, siue oris, siue operis, sed illud, si plenum habeat consensum voluntatis, consummatum, & mortale dicitur, sin autem, imperfectum & veniale nominatur.

Dicent fortasse, si peccatum, quod concupiscentia parit, est peccatum actuale, quid prohibet, cur ipsa concupiscentia non sit etiam verum peccatum, si non actuale, saltem originale?

At cū aduersarij dicunt, concupiscentiā esse peccatū, vel loquuntur de primo eius motu, qui dicitur à Patribus suggestio, vel de pronitate potentia concupiscibilis ad malum; si de suggestione loquuntur, illa non potest dici peccatū originale, quia est actio quædam, & proinde si peccatum esset, actuale esset. Et iam ostendimus eam peccatum actuale non esse.

Si loquuntur de pronitate, eadem ratione probatur, eam nullum esse peccatum. Nam si pronitas illa peccatum esset, siue actuale, siue originale, ideo nimirum esset quia pugnare videtur cum lege Dei, vt aduersarij dicunt, ac præsertim Caluinus li. 3. Instit. c. 3. §. 10. & Kēnitius in Exam. 5. sess. Concilij Trid. pag. 454. at si pronitas peccatum esset, quia pugnare videtur cū lege Dei, multò magis actus eius, quāuis omnino inuoluntarius, esset peccatum, cū magis pugnet cum lege actus, quàm pronitas ad actum. Habemus autem ex doctrina Apostoli, actum concupiscentiæ omnino inuoluntariū nullum esse peccatum, vt suprā ostendimus: efficitur igitur, vt concupiscentia ipsa, id est, pronitas ad actū malum, nullum sit omnino peccatum. Et confirmatur hæc nostra explicatio testimonijs Apostolicis ex Augustino, Cyrillo, & Beda, vt alios Patres interim omittamus.

S. AVEVSTINVS lib. 6. aduersus Iulian. c. 5. Sed, inquit, cū dicit Apostolus Iacobus, *vnusquisque tentatur à concupiscentia sua, abstractus & illectus:* Deinde concupiscentia cū conceperit, parit peccatum: profectò in his verbis parit à pariente discernitur. Pariens enim est concupiscentia, parit peccatum. Sed concupiscentia non parit, nisi cōceperit, non cōcipit, nisi illexerit, hoc est, ad malum perpetrandū obtinuerit voluntatis assensum.

S. CYRILLVS lib. 4. in Ioan. c. 51. Voluptas quædam, inquit, ante omne peccatum præcurrit, & feruens cupiditas ad delicta solet allicere, quæ ante peccandi actū insidet, & mentis consensum arripit, persuadens facile hæc via veniendum esse quò gliscimus. Quod verū Christi discipulus ostendit, dicens, *Nemo qui tentatur, dicat*

à Deo se tentari, neminem enim Deus tentat, sed vnusquisque à sua cupiditate abstractus, atque seductus, tentatur. Cupiditas deinde postquam conceperit, parit peccatum, porrò consummatio mortem generat.

Certè si ante omne peccatum voluptas quædam præcurrit, etsi cupiditas ad malū alliciens, ante peccandi actum insidet; non est veri nominis peccatum ipsa titillatio & incitatio, etiam cum delectatione coniuncta, nisi aliquo modo consensum mentis obtineat. Quod si titillatio, quæ actus quidam est, peccatū non est; multò minus pronitas ad eum actum, peccatum esse poterit.

BEDA in cōmentario huius loci distinguit suggestionem à delectatione, & delectationē à consensu; ac dicit, solam suggestionem, nisi trahat ad delectationem, non solum non parere peccatum, sed è contrario parere coronam vitæ, iuxta verbum eiusdem Apostoli in eodē loco: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cū probatus fuerit, accipiet coronā vitæ.*

SECUNDVM argumentum principale sumitur ex c. 7. epist. ad Rom. vbi B. Paulus sic loquitur: *Nunc autem non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia non habitat in me, id est, carne mea bonum.* His enim verbis satis apertè docet Apostolus; concupiscentiam in homine iustificato non esse propriè peccatū, quod reum facere possit. Nam primū dicit, motum concupiscentiæ non esse suum opus, ac per hoc non posse sibi imputari. Quo enim iure mihi imputari possit, quod meum non est? Deinde addit huiusmodi malū non esse in se, sed in carne sua. Constat autem carnem non esse capacem peccati propriè dicti.

Sed CONTRA obijciunt Caluin. li. 2. Inst. c. 1. §. 9. & c. 2. §. vlt. & Beza in annotationibus ad 7. c. epist. ad Romanos, in hoc 7. c. epist. ad Roman. carnem accipi pro toto homine, qualis est secundum naturam corruptā. Quod probat Beza in annotationibus ad hunc locum, quia B. Paulus inter corruptissimas partes mentem numerat 1. ad Timoth. 6. & alibi: & ad Ephes. 4. iubet renouari spiritum mentis nostræ.

RESPONDEO, in multis locis diuinæ Scripturæ sine dubio per carnem intelligi omnes potētias tum inferiores tum superiores per peccatum corruptas. Vnde etiā videmus ad Gal. 5. inter opera carnis hæreses numerari. Itaq; non negamus etiam mentem per peccatum fuisse corruptam. Cæterum in 7. cap. ad Rom. negamus, carnem sumi pro toto homine, atq; asserimus, accipi pro altera parte tantum, quæ vires inferiores complectitur. Nam in primis si per carnem intelligeretur totus homo, non verè diceret Paulus: *Non ego operor illud.* Quomodo enim non ipse operatur, quod eius caro & animus, hoc est, ipse totus operatur? Sin autē reluctantante ratione, quæ est potissima hominis pars, sola pars inferior operetur, verè dici potest, *Non ego operor illud.*

DEINDE cū Apostolus dicit: *Scio, quia nō habitat in me, id est, in carne mea bonū.* Quorsum attinet illa correctio, in me, id est, in carne mea? Si in toto homine est illud malū, de quo loquitur: TERTIO, nōne Apostolus disertis verbis distinguit carnem à mente, id est, vnā partem hominis ab altera, cū dicit: *Video aliā legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: & ego ipse mente seruius legi Dei, carne autem legi peccati.*

At (inquit Beza) mens non consideratur ab Apostolo simpliciter, vt aduersarij faciunt, sed vt opponitur membris, quia legi Dei consentit, quod in solis regeneratis accidit. Itaq; vult, mentē accipi hoc loco pro mente renouata per gratiam, quæ opponitur membris, id est, toti homini, qualis est ex se, siue ex corruptione naturæ, & probat, quia ad Coloss. 2.

vbi nos legimus: *Inflati fenfu carnis fua.* Græcè pro fenfu eft *vous*, id eft, mens: & ad Rom. 8. eadem mens carnis dicitur *φεινυα σαρκος*, id eft, prudentia carnis.

Sed hæc obiectio nihil concludit. Admittimus enim mêtêm considerari à Paulo, vt renouatam per gratiam, & nos eodem modo illam consideramus; negamus autem illam opponi toti homini. Confequens enim eft, vt mentem renouatam opponat parti non renouatæ, id eft, carni cuius redemptionem adhuc expectamus.

Et cõfirmatur QUARTO, quia quod Apoftolus hic dixit in carne fua effe malum, clarius dixit ad Rom. 6. in corpore mortali id malum effe, & in hoc ipfo c. 7. *Quis me liberabit de corpore mortis huius?* Per corpus autem mortale certum eft, non poffe intelligi omnes partes hominis, fed alteram tantum.

QUINTO, quia quod dicit: *Mente feruio legi Dei,* paulo antè dixit: *Condeletor legi Dei, fecundum interiorem hominem.* Intelligimus autem ex cap. 4. pofterioris ad Cor. exteriorem hominem effe corpus corruptibile, interiorem autem effe animam rationalem, *Licet is, qui foris eft, nofter homo corrumpitur, is, qui intus eft, renouatur de die in diem.*

SEXTO, quia tametsi caro interdum accipiatur pro toto homine, tamen cum caro dicitur, in malam partem, non vlturpatur hæc vox in Scripturis, nisi cum agitur de impijs, quorum animus carni obedit, vt Gen. 6. *Non permanebit fpiritus meus in homine, quia caro eft.* Ioan. 3. *Quod natum eft ex carne, caro eft.* Ad Gal. 5. *Opera carnis funt fornicatio, &c.* I. ad Cor. 15. *Caro & fanguis regnum Dei non poffidebit.* Et in illis etiã locis agitur de impijs, in quibus mens, vel prudentia tribuitur carni, quæ loca Beza citauerat. Iustificati autem, quia carnis defiderijs fortiter refiftunt, non folum non dicuntur caro, fed etiam dicuntur in carne non effe, vt patet ex c. 8. ad Rom. Quare cum in toto c. 7. loquatur Apoftolus de fe, alijsq; iustificatis, fine dubio per carnem non intelligit totum hominem, fed tantum partem hominis inferiorem.

Accedat auctoritas S. Augustini, qui paffim ita exponit hæc loca, ac præfertim in 1. li. cõtra duas epift. Pelagianor. c. 10. & toto 1. lib. de nuptijs & concupifcentia, in quo lib. ca. 6. fic loquitur: *Ibi homo primitus Dei lege transgreffa, aliam legem repugnantem fua menti habere cõcepit in membris, & inobedientiã fua malum fenfit, quando fibi retributam digniffimè inobedientiã fua carnis inuenit.*

Adde VLTIMO quod etiam fi cogere mur nomine carnis intelligere omnes animæ potētias etiam in 7. ad Rom. tamen omnino dicendum effer, nomẽ carnis in iustificatis non pertinere ad voluntatem, fiue mentem, nisi quoad primos quofdam motus indeliberatos. Nã apertiffimè opponit Apoftolus confenfum voluntatis, defiderijs carnis. Itaque etiam hoc modo concupifcentia non haberet fedem nisi in parte animæ, quæ non eft capax peccati propriè dicti. Nam nec pars inferior, nec superior, vt præuenit fuo motu iudicium rationis, peccati propriè dicti capax eft. Ibi enim tantum peccatum propriè dictum effe potest, vbi iuftitia propriè dicta effe potest: non potest autem iuftitia propriè dicta effe in parte inferiore, vel in superiore, vt præuenit iudicium rationis, igitur nec peccatum propriè dictum.

TERTIUM argumentum duci potest à testimonio beati Pauli in epi. ad Rom. c. 8. vbi fic loquitur: *Nihil ergo damnationis eft in ijs, qui funt in CHRISTO IESU.* Quo loco, cum in 6. & 7. cap. multa dixiffet de concupifcentia, quam modò peccatum per metonymiam, modò legem membrorum appellauerat,

A tandem concludit, nihil effe timendum iustificatis in CHRISTO, etfi concupifcentiam illam adhuc feniant in membris, repugnantem legi mentis. Nec tam fignificat, nullam effe condemnationem iustificantis in CHRISTO ob concupifcentiam, quam nihil effe in eis cõdemnatione dignum, fiue nullam effe cauffam condemnationis. Quod enim nõdum effent actu, ac re ipfa condemnati, perfpicuum erat, quia fententia damnationis non fertur, nisi post hanc vitam. Habemus igitur ex hoc loco, concupifcentiam, qualis remanet in renatis, non effe peccatum ex natura fua.

Respondent communiter aduerfarij, Lutherus, Calvinus, Kemnitius, & cæteri, Apoftolam dixiffe, nihil damnationis effe renatis ob concupifcentiam, non quod ea nõ fit damnatione digna, fed quod eius reatum Deus dimiferit in Baptifmo.

B Ad hæc refponfio multis de cauffis non eft folida, PRIMVM enim fi verè crederent aduerfarij, reatũ dimitti in Baptifmo, fateri deberent confequenter, nihil effe in renatis, quod habeat veram peccati rationem. Siquidem reatus, & S. Augustini testimonio, & ipforũ confessione, eft id, quod propriè dicitur peccatum. Sic enim loquitur S. AVGVSTINVS lib. 1. de nuptijs, & concupifcentia, ca. 26. *Hoc eft non habere peccatum, reum non effe peccati.* Et Philipp. in Locis communibus vt fuprà citauimus tit. de peccato, docuit, formale peccati effe reatum. Quod idem indicat Calvinus lib. 3. Inftit. c. 3. §. 11. cum dicit, remiffo reatu, manere in homine peccati materiam. At certè fublata rei forma, nõ manet eius rei ratio, fiue natura, cum forma fit præcipua pars naturæ, imò fit ipfa ratio & quidditas rei.

C DEINDE, reatus eft omnino in feparabilis ab eo, quod natura fua eft dignũ æterna damnatione, qualem effe volunt concupifcentiam aduerfarij. Nã reatus, qui ab Augustino dicitur peccatum, & à Philippo formale peccati, nõ eft fola ordinatio ad pœnam; hæc enim eft bona & à Deo, fed eft dignitas, fiue meritum pœnæ, vt eã S. AVGVSTINVS appellat: *Nemo nafcitur (inquit in Pfal. 50.) nifi trahens pœnam, trahens meritum pœnæ.* Porrò ifte reatus, vt rectè docet Philipp. loco notato, eft relatio, cuius proximum fundamentum eft actus malus, fiue iniquitas. Non potest autem relatio à fundamento proximo feparari, quia ex ipfo fundamento naturaliter & neceffariò fequitur. Neque enim fieri potest, vt qui genuit filiũ, non eius pater, & qui genitus eft ab alio, non fit eius filius, quia pofita generatione, quæ eft fundamentum, neceffario confequitur in generante paternitas, in genito filiatio. Eodem modo quia scelus, exempli cauffa, homicidij fundamentum eft reatus, fieri non potest, vt qui homicidium fecit, nõ fit reus, id eft, dignus pœna, etiam fi fortè Iudex nolit illũ punire, ac tunc præfertim feparari nõ potest reatus à scelere, cum adhuc manet actus, vel defiderium homicidij.

E Iam igitur fi concupifcentia, etiam in renatis, effer natura fua res digna morte fempiterna, vt aduerfarij communiter docent, & (vt Philipp. fatetur) fundamentum proximum eius relationis, quæ dicitur reatus, certè ab ea reatus feiungi nullo modo poffet. Quomodo enim feparari potest reatus, id eft, dignitas, & meritum pœnæ ab ea re, quæ natura fua eft digna pœna & meretur pœnam; Ergo fi B. Paulus per damnationem intelligit reatum, euidenter fequitur vt vel falsum fit Apoftoli testimonium, vel fit verum quod nos dicimus, concupifcentiam renatis natura fua non effe rem dignam pœna, nec habere veram, ac propriam peccati rationem.

TERTIO, etiam fi concederemus, fieri poffe, vt concupifcentia effer res digna morte fempiterna, & ta-

men ab ea tolleretur reatus: tamen certū est ex Scripturis diuinis, Deū nunquam remittere reatū dum manet eius fundamentū. Nam *iudiciū Dei secundum veritatem est*, ad Ro. 2. Et: *Odio habet Deus omnes qui operantur iniquitatē, & perdit omnes qui loquuntur mendaciū*, Pfal. 5. Et: *Odio est Deo impius & impietas eius*. Sap. 14. Denique Ezec. 18. demonstrat Deus æquas esse vias suas, quia manētē iniquitate, punit, remota illa, ignoscit. Quare si re vera cōcupiscentia in renatis (vt aduersarij volunt) esset iniquitas digna morte sempiterna, nunquā Apostolus dixisset: *Nihil ergo damnationis est ijs, qui sunt in CHRISTO IESU*. Neque enim tam citō oblitus fuisset eius, quod antea dixerat, iudicium Dei secundum veritatem esse.

QUARTO, illa particula, *ergo*, cum Apostolus dicit: *Nihil ergo damnationis est, &c.* significat, eā sententiam deduci ex superioribus verbis: in superioribus autem verbis, non dixerat B. Paulus, Deū non imputare cōcupiscentiā, aut condonare eius reatū, sed ostēderat motus cōcupiscentiæ inuoluntarios non esse peccata, nec posse homini imputari. Id enim significat (vt supra diximus) illud ad Ro. 7. *Nō enim quod volo bonū, hoc ago, sed quod odi malū, illud facio; Si autem quod odi malū, illud facio, iā nō ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū.* Nam si verē dici potest (vt sine dubio potest) de motu concupiscentiæ inuoluntario, non ego operor illum, profectō nobis imputari non potest eiusmodi motus, quippe cuius nos auctores non sumus, qui sit in nobis, sed non à nobis. Quod si motus ille nobis imputari nequit, multo minus (vt supra diximus) pronitas ad eum motum nobis imputari poterit. Quoniam igitur per Baptismum non solū habemus remissionem omnium peccatorum, sed etiam, qua legi carnis fortiter ac strenuē resistamur, & ideo concupiscentia in renatis non habet culpā, sed pœnæ tantū & ægritudinis rationē, ideo B. Paulus ait: *Nihil ergo damnationis est ijs, qui sunt in CHRISTO IESU*. Et subiungit rationem similem superiori: *Qui, inquit, non secundum carnem ambulant.*

Ex ijs rejicitur etiā responsio Illyrici, qui cū videret, quod Lutherus, Philippus, Calvinus dixerant de reatu remisso, non satis esse firmū, addidit aliam responsionē in Apolog. pro Confessione Antuerpiēsi, c. 3. quod videlicet, Nihil dānationis sit ijs, qui sunt in CHRISTO, nō simpliciter, & per se, sed per accidēs accedēte videlicet assidua petitione remissionis peccatorū, tum actualium, tū etiam ipsius concupiscentiæ. Quæ responsio Illyrici absurdissima est. Nā nec pro remissione concupiscentiæ orare debēt renati, vt S. August. disertis verbis docet li. 1. c. 13. contra duas epist. Pelagianor. in epist. 200. ad Afelicum, & in li. de perfectione iustitiæ: nec admitti sine impietate potest, quod Apostoli sententia non sit vera simpliciter & per se, sed tantum per accidens. Inde enim sequeretur, vt simpliciter, & per se falsa esset.

Sed accedit præterea ratio illa quarta, quam attulimus contra Lutheri, Philippi & Caluini explicationem. Nam quemadmodum Apostolus illam cōclusionem, *Nihil ergo damnationis, &c.* non deduxit ex eo, quod concupiscentia non imputetur, ita etiam non deduxit ex eo quod petentibus remittatur, sed ex eo, quod resistente voluntate per gratiam Dei iustificata motibus concupiscentiæ, motus illi nostri non sint, nec nobis imputari possint.

QUARTVM argumentum principale, sumitur ab his testimonijs Scripturarum, quæ docent, per Baptismum fieri veram peccatorum remissionem, ita vt non solūm condonetur debitum pœnæ, sed etiam maculæ abluantur, purgentur, deleantur, tollantur, &c. Sed quoniam totum hoc argumentum fusè tra-

ctauimus in 2. tomo de Sacramentis, lib. 1. de Baptismo cap. 13. ideo superuacaneum duximus hoc loco illud repetere.

CAPVT VIII.

Refellitur idem error ex testimonijs sanctorum Patrum.

ACCEDANT secundo loco testimonia veterum Patrum, quæ ita in hac parte causæ nostræ fauēt, vt id Caluinus fateri coact⁹ fuerit. Sic enim scribit li. 3. Instit. c. 3. §. 10. *Neque opus est multum inuestigādo laborare, quod hic veteres sentiāt, quādo vnus Augustinus sufficere ad id potest, qui fideliter magna; diligentia omnium sententias collegit. Ex illo igitur sumat Lectores, si quid de sensu antiquitatis habere certi volunt. Porro inter illū & nos hoc discrimen est, quod ipse quidē concupiscentiæ morbi peccatum vocare non audeat, sed ad illum designandum infirmitatis nomine contentus, iū demum fieri peccatum docet, vbi vel opus, vel consensus accedit. Nos autem illud ipsum pro peccato habemus, quādo aliqua omnino cupiditate homo titillatur.*

Quia tamen Lutherus, Kēnitius, & ipse etiam Calvinus ad errorem suum stabiliendum Patrum testimonijs, ac potissimum S. August. non minū in hac controuersia, quā in cæteris abutitur, operæ pretium esse duxi, aliquot Patrum, tum Græcorum, tum Latinorum testimonia producere.

PRIMVS, ex Græcis sit S. METHODIVS, qui apud Epiphaniū in hæresi Origenis, quæ est numero sexagesima quarta, docet concupiscentiā in nobis relicta esse ad agonem, vt per eam probemur, tanquam aurum in fornace. Constat autem in fornace nullo modo inquinari, sed purgari. Addit etiam motus concupiscentiæ forinsecus cōtra nos instare. Ex quo intelligimus, eos nobis imputari nō posse, cū nostri nō sint. Denique hortatur ad resistendum illis, ne fortē ob negligentiam capiamur. Quasi dicat, nos capiri non posse, ac per hoc nec peccare, nisi velimus: *Confidenter, inquit, ipsas (concupiscentias videlicet) depellere oportet. Quo enim admittamur in regnum cælorum, per omnes voluptates, ac tristitias probati, si non immutati fuerimus, sed vbiq; velut aurū incorruptū, per ignē examinati à propria virtute ne discesserimus, cōtingit hoc, vt à multis mens nostra infestetur. Et infra: Vides, inquit, quod cogitationes propter inhabitans in nobis peccatum, forinsecus nobis instant, velut canes rabiosi, aut feri, aut audentes latrones, contra nos semper instigati à tyranno, ac principe iniquitatis, probātes nos, an resistere ipsis possimus, & aciem contra instruere. Age igitur, o anima, fortiter resiste, ne fortē remittens capiaris.*

S. BASILIVS in lib. de virginitate, vltra mediū: *Naturalis, inquit, Appetitus ad gulositatem, aut scortationē corpus titillat.* Et in lib. constitutionū Monasticarū, c. 2. copiosè de hoc argumento differens, docet, omnes carnis affectus esse naturales, & si quādo in ijs peccatur, totum esse ex negligentia animæ præsidētis. Eundē carnis affectū comparat equo pingui, ac robusto, qui si fortē sessorē dei ciat, nō ipse accusandus est, sed is, qui habenas regebat. Certē si affectus carnis sunt naturales, non erit peccatū illos habere; sed eos non regere, vt oportet, eisq; cedere, atque succumbere. Dicuntur autem à S. Basilio naturales, immoderati concupiscentiæ motus, non quod fuerint in natura nostra ante peccatum, vel quasi nō sint pœna peccati, sed quia futuri fuissent in natura nostra, nisi Deus eam supernaturali dono iustitiæ originalis ornasset: Et iā dono illo per peccatū amisso, natura nostra ad eum statum redierit, in quo futura fuisset, si in puris naturalibus condita esset.

S. IOAN. CHRYSOSTOMVS homil. 19. ad populum

Antiochenū, vltra medium: *Niſi conſuetudinem*, inquit, vincamus, quomodo concupiſcentiā vincemus, cuius radix habet à natura principii? Concupiſcere enim naturale, at malè concupiſcere iam eſt voluntatis. Idē hom. 17. in Matth. *Non ſimpliciter*, inquit, dixit, qui concupiuerit, ſed qui viderit mulierem ad concupiſcendū, id eſt, qui concupiſcentiam ſibi conſciuerit, quique nullo omnino cogente quieſcenti cogitationum feram ſubito immiſerit. Hoc enim non iam natura eſt, ſed proprie deſidia. Idē hom. 13. in epiſt. ad Rom. *ſpſa*, inquit, paſſiones in ſe peccatum non ſunt, eſfrænata verò ipſarum immoderantia peccatum operata eſt. Et vt exempli gratia vnā illarum tractem, concupiſcentia quidem peccatum non eſt, quando verò egreſſa modum foras eruperit, tunc demum adulterium fit, non à concupiſcentia, ſed à nimio, & illicito illius luxu. Iſtum autem nimium, & illicitum luxum à voluntate habere, vt peccatum fit, docet idem Chryſoſtomus paulò poſt, exponēs illud: Non quod volo bonum, hoc ago: *Quæcunq;*, inquit, culpa eſſe poteſt, ea omnis voluntatis eſt.

Auctor operis imperfecti in Matthæum, exponēs illa verba capitis quinti, *Qui viderit mulierem, ad concupiſcendū eam*: hom. 12. apertè docet, præceptū: *Non concupiſces*, non eſſe datum carni, ſed animæ rationali, ac propterea ſola carne concupiſcere, ratione videlicet reluctantē, nullum eſſe peccatum: *Non mandat*, inquit, *carni, quæ mandat. Quis enim sapiēs illi ponit præceptum, qui, et ſi vult, non poteſt obaudire? ſed animam alloquitur, & animæ mandat, &c.*

S. CYRILLVS li. 4. in Ioan. c. 51. circa mediū: *Voluptas quedam*, inquit, ante omne peccatum præcurrit, &c. Vide hunc locum ſuprà citatum, c. ſuperiore.

Ex Latinis, S. CYPRIANVS (vel quicumque eſt autor in ſer. de ablutione pedū: Sic, inquit, abluir, quos parentalis labes infeceat, vt nec actualis, nec originalis macula poſt ablutionē illā vlla ſui veſtigia derelinquat.

S. HILARIVS in Pl. 118. exponens verſiculū 29. *Viā iniquitatis amoue à me*, ſatis apertè diſtinguit concupiſcētiam à peccato, eamque non peccatum, ſed viā ad peccatum eſſe docet: *Promptum*, inquit, fuerat dicere, *iniquitatem amoue à me. Sed licet infirmitatis ſue conſcius, cum meminerit in corpore ſuo viā ineſſe peccatū, tamen per timorē Dei à peractione peccati omnis alienus eſt. Viā igitur peccati, quæ ad peccatum pergere promptum eſt, amoueri à ſe deprecatur, id eſt, omnia corporalium voluptatum deſideria auferri, nec tentationem aliquam concupiſcentiæ, aut ignorantia, quæ tanquam per viam ad peccatum itur, ingruere.*

S. AMBROSIVS li. 1. de officijs, c. 21. *Nō mediocre*, inquit, eſt mitigare iracundiam, nō inferius, quàm omnino non commoueri. Hoc noſtrū eſt, natura illud. Illa deniq; commotiones in pueris innoxie ſunt, quæ plus habēt gratiæ, quàm amaritudinis. Idem in Pl. 4. exponens illud: *Fraſcimini, & nolite peccare: ſi irafcimini*, inquit, nolite peccare, ſed vincite ratione iracundiam. Idem in lib. de Sacramento regenerationis, vt citat S. Aug. lib. 2. in Iulian. *Beata*, inquit, mors, quæ nos peccato eripit, vt reformet Deo. Nunquid natura ſine iuſtificatur à peccato aliquis? non vtiq; quoniam qui peccato moritur, in peccato manet, ille autem iuſtificatur à peccato, cui per Baptiſmum peccata remittuntur omnia. Errant igitur Lutherani, qui concupiſcentiæ peccatum affirmant non poſſe tolli de medio, niſi per mortem.

S. HIERONYMVS in epiſt. ad Oceanum. *Quomodo*, inquit, *iuſtificati ſumus, & ſanctificati, ſi peccatum aliquod in nobis relinquitur?*

S. PROSPER li. 3. de vita contēplatiua, c. 4. *Peccatum perpetrare non poſſum, niſi mala delectationi conſentiam.*

S. GREGORIUS li. 9. epiſt. 39. ad Theothiſtam patriciam, multis argumētis probat, peccata omnia radi-

citū in baptiſmate extirpari: *Si qui ſunt*, inquit, *qui dicunt, peccata in Baptiſmate ſuperficie tenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelium, in qua ipſi fidei Sacramentū feſtinant ſoluere? in qua principaliter ad celeſtis mundiæ myſteriū anima ligatur, vt abſoluta radicitū à peccatis omnibus ſoli illi inhereat, de quo Pſalmiſta ait, Mihi autē adharere Deo bonum eſt. Et infra: Totus mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit: Sed nemo reſiſtit voci veritatis, quæ ait, qui lotus eſt, mundus eſt totus: nihil ergo ei de peccati ſui contagione remanet, quem totum fateatur mundum ipſe, qui redemit.*

S. BERNARDVS in ſermone de ſex tribulationibus: *Peccatum*, inquit, *in foribus eſt, niſi ipſe aperias non intrabit, appetitus in corde prurit, ſed niſi ſpōtè ceſſeris, nihil nocebit, conſenſum cohibe, ne præualeat hac, & immaculatus eris. Idem in ſer. 56. in Cantica: Cura*, inquit, *concupiſcentiæ totis reſiſtere viribus, vt non pertrahat in conſenſum, & omnis deinceps malignitatis machina euanescit. Nec eſt omnino quod ſponſum prohibeat appropinquare tibi præter ſolum parietem corporis.*

Vltimo loco S. AVGVSTINVS accedat, quam præter cæteros patronum ſe habere iactant, Lutherus in aſſertione art. 2. Philippus in Apologia Confelſ. Auguſtanæ, & alij. Porro S. Auguſt. nō modo nuſquàm diſertis verbis dicit, concupiſcentiam propriè eſſe peccatum, ſed etiam contrarium affirmat in omnibus tomis operum ſuorum.

Tom. 1. li. 2. de Gen. contra Manichæos, c. 14. *Aliquando*, inquit, *ratio viriliter etiam commotam cupiditatem refrænât, atque compeſcit. Quod cum fit, non labimur in peccatum, ſed cum aliquantula luctatione coronamur. Idem li. 1. Retractationum, c. 15. Hoc peccatum, de quo ſic eſt loquutus Apoſtolus, ideo peccatum vocatur, quia peccato factum eſt, & pena peccati eſt. Quando quidem de concupiſcentia carnis dicitur.*

Tom. 2. in epi. 200. ad Afellicū; *Quamvis in ſint, dū ſumus in corpore mortis huius deſideria peccati, ſi nulli eorū adhiberemus aſſenſum, nō eſſet vnde diceremus Patri noſtro, qui eſt in cælis: Dimittite nobis debita noſtra. Et Lutherus tamen in aſſert. art. 2. ex oratione Dominica ducit argumentum ad probandum, concupiſcentiam in renatis eſſe verè, propriè que peccatum.*

Tom. 3. li. 14. de Trinit. c. 17. *Quemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febris facta eſt reualeſcere: itemque aliud eſt inſixū telum de corpore demere, aliud vulnus quod eo factum eſt, ſecunda curatione ſanare? ita prima curatio eſt, cauſam remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum, ſecunda ipſum ſanare languorem, quod fit paulatim proficiendo in renouatione huius imaginis: Quæ duo demonſtrantur in Pſalmo, ubi legitur: Qui propitiuſ fit omnibus iniquitatibus tuis, quod fit in Baptiſmo. Deinde ſequitur, Qui ſanat omnes languores tuos, quod fit quotidianis accēſſibus cum hæc imago renouatur.*

Tom. 4. li. de cōtinentia, c. 7. *Languorem iſtū culpa meruit, natura non habuit: quā ſanè culpam per lauacrū regenerationis Dei gratia fidelibus iam remiſit, ſed ſub eiſdem medici manibus adhuc natura cum ſuo languore conſigit. Et infra: Propitiuſ fit iniquitatibus, cū peccata dimittit; ſanat languores, cum deſideria praua compeſcit; propitiuſ fit iniquitatibus, dando indulgentiā, ſanat languores dando continentiam. Illud factum eſt in Baptiſmo conſitentibus hoc fit in agone certantibus.*

Tom. 5. li. 1. de ciu. Dei, c. 25. *Illæ concupiſcentiæ inobediētiæ quanto magis abſque culpa eſt in corpore non conſcientiæ, ſi abſque culpa eſt in corpore dormientis: Idem li. 20. c. 26. Excepto vno mediatore, & poſt lauacrum regenerationis, quibusq; adhuc paruulis, nemo mundus à ſorde; ſicut ſcriptum eſt, nec inſans, cuius eſt vita vnius dici ſuper terram. Cōparat hoc loco S. Auguſt.*

paruulos recens natos cū ipſo Chriſto, quoad munditiam à ſorde peccati. Quæ ſanè comparatio impia eſſet, ſi in paruulis baptizatis adhuc eſſet, vt Lutherani volunt, ſordes vera peccati, quæ tametſi eis non imputaretur, tamen imputari poſſet.

Tom. 6. in li. de bono coniugali, c. 11. *Opus nuptiarum ab omni crimine defendit Apoſtolus dicendo; Et ſi acceperis uxorem non peccaſti.* At Lutherus in aſſert. ſecundi art. in vltimis verbis, contendit libidinem ineuitabilem ſanctorum parentum, dum generant, verum eſſe peccatum.

Tom. 7. li. 1. contra duas epiſt. Pelagian. c. 10. *Nulla ergo damnatio eſt ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Non enim dānatur, niſi qui concupiſcentiæ carnis cōſentit ad malū.* Et c. 13. *Dicimus Baptiſma dare omniū indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non radere, nec vt omnium peccatorū radices in mala carne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum, vnde creſcāt iterū reſecāda peccata. Sed de iſta concupiſcentiæ carnis falli eos credo, vel fallere, cum qua neceſſe eſt vt baptizatus, & hoc ſi diligentiffimè proſicit, & ſpiritu Dei agitur, pia mēte cōſtigat. Sed hæc etiam ſi vocatur peccatum, nō utique quia peccatum eſt, ſed quia peccato facta eſt, ſic vocatur, ſicut Scriptura manus cuiuſque dicitur, quod manus eam fecerit.* Idem repetit li. 1. de nuptijs & concupiſcentia, c. 23. & addit, poſſe etiam dici peccatū, quia eſt cauſa peccati, *Sicut frigus, inquit, dicitur pigrum, quia facit homines pigros.* Item lib. 6. in Iulian. c. 5. *Omni peccato carent iuſtificati, ſed nō omni malo.* Idem habet, c. 11. & lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. c. 22.

Tom. 8. tract. in Pf. 50. *Opus hoc caſtum in cōiuge non habet culpam.* Et concione 3. in Pf. 118. iterum docet, petitionem illam: *Dimitte nobis debita noſtra, nō pertinere ad motus concupiſcentiæ inuoluntarios.*

Tom. 9. tract. 41. in Ioan. *Nunquid quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas?*

Tom. 10. ſerm. 6. de verbis Apoſtoli; *Reſtat ergo cum carne conſiſtus, quia deleta eſt iniquitas, ſed remanet infirmitas.* Vide etiam ſerm. 5. & 12.

AD HÆC, & ſimilia S. Aug. teſtimonia varijs modis reſpōdere conantur aduerſarij. Ac PRIMVM Bucerus & Kemnitius dicunt S. Auguſtinum, vbi negat concupiſcentiam eſſe peccatum propriè dictum, non loqui ſecundum morem Scripturarum, ſed more vulgi, & politicè. Vulgò ſiquidem eæ ſolum actiones dicuntur peccata, quibus adeſt voluntatis aſſenſus.

At ſi ea in re vulgus errabat, quis credat S. Auguſtum cum vulgo errare voluiſſe? DEINDE quis ſibi perſuadere poterit, S. Auguſtinum non ſolum in concionibus & epiſtolis, ſed etiam in libris maximè ſerijs, in quibus ex Scripturis diuinis Pelagianos reſellebat, vulgariter, & politicè contra Scripturarū veritatem loqui voluiſſe? DENIQUE ſi vera eſſet iſtorum reſpōſio, S. Aug. pernicioſo errore populū decepiſſet. Docuit enim, non eſſe orandum pro remiſſione motuū concupiſcentiæ, niſi eis præbeatur aſſenſus. Pro qua tamen remiſſione orādum eſſet, ſi motus illi peccata eſſent, vt orari volunt Lutherus in aſſert. art. 2. Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpienſis, ca. 3. & alij. NEQUE id excidit ſemel Auguſtino, ſed frequēter ab eo repetitū, & inculcatū legitimus in epiſt. 200. ad Afellicum; li. 2. de pecc. merit. & remiſſ. c. 4. lib. 1. contra duas epiſt. Pelagianorum, cap. 13. lib. de perfectione iuſtitia, & concione 3. in Pfal. 118.

ALTERA reſponſio eſt eiſdē Kemnitij, apud Auguſtinū, peccatū dupliciter accipi, vno modo pro eo quod facit reū, alio modo pro eo quod nō facit reū, tametſi verum ſit peccatum, & vera iniquitas atque huius generis poſterior eſſe concupiſcentiam in renatis, ſed Auguſtinum loqui de priore genere, cum

negat concupiſcentiam eſſe peccatum.

A At hæc diſtinctio omnino commentitia eſt, ſiquidem apud Auguſtinum, *Omne verum peccatum facit reum.* Sic enim ipſe loquitur lib. 1. de nuptijs, & concupiſcentia, c. 25. hoc eſt, non habere peccatum, reū non eſſe peccati. Et ideo ipſe idem, peccatum ſublato reatu, dicit non eſſe peccatū, niſi tropicè, vt ſuprà citauimus ex lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, c. 23. & idē ipſe in Baptiſmo non ſolum reatum, ſed etiam iniquitatem tolli dixit tract. 41. in Ioan.

B TERTIA ſolutio Caluini eſt, li. 3. Inſtit. c. 3. §. 12. & 13. S. Aug. aliquando timuiſſe inuidiam, & quam illi conflare ſtudebant Pelagianj, quaſi doceret, per Baptiſmum non remitti omnia peccata, & ideo abſtinueſſe à nomine peccati, quando de concupiſcentia loquebatur: ſed poſteà proſtrato iam errore, & inuidia ſuperata aperte vocaſſe concupiſcentiam peccatum, lib. 5. in Iulian. c. 3. & tract. 41. in Ioan. vbi ex propria ſententia loquitur.

At licet quidem fortalſe ob metum inuidiæ aliquando celare veritatem, ſed nunquam licet dicere falſitatem, præſertim in cauſa fidei, vt idem S. Aug. docet in lib. de mendacio. In teſtimonijs vero à nobis adductis non ſolum non appellatur concupiſcentia, peccatum, ſed apertis verbis dicitur, non eſſe peccatum, niſi improprie.

C Præterea in illo tract. 41. in Ioan. vbi dicit Caluinus Auguſtinum loqui ſine timore inuidiæ, & ex propria mente, nonne apertiffimè dixit, concupiſcentiam in renatis reliquam, eſſe infirmitatem, nō iniquitatem? *Nūquid, inquit, quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas?* Ex quo intelligimus eum de peccato improprie loqui, cum in eodē tractatu ſemel aut iterum concupiſcentiam vocat peccatū, vtentis verbis illis Apoſtoli ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in veſtro mortali corpore.* Et illis ad Rom. 7. *Nō ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum.*

D Denique ſi ſanctus Auguſtinus in lib. 5. in Iulianū, iam errorem proſtrauerat, & ideo liberè loquebatur, multo magis proſtrauerat eundem errorem in li. 6. & tamen in eo li. c. 5. ſic ait: *Tu autē qui putas, quod ſimalū eſſet concupiſcentia, careret ea qui baptizatur, multum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo.*

Libri quoque retractationum poſteriores ſunt libris in Iulian. & tamen lib. 1. ca. 15. apertiffimè ſcribitur, concupiſcentiam infirmitatem eſſe, non autem peccatum niſi per metonymiam. Denique liber de perfectione iuſtitia poſterior eſt etiam libris retractationum, & tamen in eo lib. extremo docet, adeo non eſſe peccata motus concupiſcentiæ inuoluntarios, vt pro eorum remiſſione non ſit opus dicere, *Dimitte nobis debita noſtra.*

E QVARTA ſolutio ex Kemnitij pag. 484. vbi poſtquam allegauerat pro ſe locum Auguſtini ex lib. 5. in Iulian. c. 3. ſubiungit hæc verba: *Hæc maniſeſtiſſima eſt retractatio, ſeu explicatio eius, quod antea incommodius dixerat, reliquam concupiſcentiam non eſſe peccatum, ſed penam, & cauſam peccati.*

At hæc ſolutio reſellit ex ijs, quæ paulò antè ſunt dicta. Nam ſi S. Aug. 1. 5. in Iulian. c. 3. retractaſſet ſententiam illam, qua dixerat, concupiſcentiam non eſſe proprie peccatum, quomodo hoc idem iterum dixiſſet lib. 6. in Iulian. c. 5. & li. 1. Retractationum, c. 15. & in lib. de perfectione iuſtitia?

C A P V T IX.

Reſellit idem error varijs rationibus.

VLTIMO loco rationes varias ad eundem errorem proſtigandum adferemus.

PRIMARATIO, Baptiſmus non liberat hominem à

concupiſcentia,

concupiscentia, igitur vel concupiscentia non est peccatum originis, vel Baptismus non liberat hominem à peccato originis.

RESPONDET Lutherus in assert. ar. 2. per Baptismū remitti peccatum originis quoad reatum, nō quoad actum. Sed hæc solutio explosa iam est suprā, cap. 7. RESPONDENT alij, per Baptismum non tolli quidem concupiscentiam, sed tamen tolli eius dominium. Id enim facit gratia, quæ per Baptismum confertur, vt concupiscentia non domineatur.

At hæc solutio facilè refutatur. Nam si concupiscentia esset peccatum originis, non esset propter dominium, sed propter repugnantiam ad rationem, vel pronitatem ad repugnandum. Siquidem peccatum originis est id, cum quo nascimur, & quod ab origine etiam infantes trahunt: nascimur autem cū pronitate ad repugnandum rationi; dominium autem in infantibus non inuenitur, sed postea accedit ex consensu voluntatis, & ideo actuale, non originale peccatum est. Itaque Baptismus etiam si dominium tollat, non tamen peccatum originis tollit, si concupiscentia est peccatum originis.

Porro quod diximus, concupiscentiā non propter dominium, sed propter repugnantiam, vel pronitatem esse peccatū originis, ex AVGVSTINO manifestè colligitur. Nam lib. 6. in Iulian. c. 5. sic ait: *Tale porro, ac tam magnum malum, tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem, nisi & eius vinculum in illa qua fit in Baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur?* Ibid. c. 8. *Neque enim, inquit, nulla est iniquitas, cum in vno homine vel superiora inferioribus turpiter seruiunt, vel inferiora superioribus contumaciter reluctantur, etiam si vincere nō sinantur.* Vide etiam li. 2. de peccato originali, c. 39. Quē admodum autem intelligi debeat quod S. August. dicere videtur, concupiscentiam carnis esse peccatū originis, in solutione argumentorum explicabimus. Nunc solum demonstrare volumus, eorum sententiam non congruere cum doctrina S. Augustini, qui dicunt, in Baptismo remitti peccatum originis, quia tollitur concupiscentiæ dominatus.

SECUNDA ratio, concupiscentia est effectus, & pœna peccati originalis, ergo non est peccatum ipsum originale. Nam tamen si possit vnum & idem, & peccatum esse, & pœna peccati, addo etiā, & causa peccati: tamen hoc sine dubio intelligendum est per cōparationem ad diuersā. Neque enim intelligi potest, vt res vna sit peccatum, & pœna, atque effectus eiusdem peccati, quia esset causa & effectus sui ipsius, ac per hoc prior & posterior seipsa.

Esse autem cōcupiscentiam pœnam, & effectū peccati originalis, probatur PRIMO ex verbis illis Apostoli ad Rom. 1. *Per vnum hominem peccatum in hunc mūdum intravit, per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccauerunt.* Habemus enim ex hoc loco mortē esse pœnā, & effectum peccati originalis, mors autem est pars corruptionis humanæ naturæ, altera verò pars eiusdē corruptionis est concupiscentia cum ignorantia, & alijs eiusdē generis naturæ nostræ inflicis vulneribus. Igitur eadē ratio videtur esse mortis & concupiscentiæ. Quare sicut mors est pœna & effectus peccati originalis, ita quoq; & concupiscentia est pœna & effectus eiusdem peccati originalis. Quod idem S. Aug. multis in locis non obscure significat lib. 5. in Iulian. c. 3. *Concupiscentia, inquit, pœna peccati est, quia reddita est meritis inobedientis:* lib. 1. retractationum, c. 15. dicit hominem nasci implicatum reatu Adæ, & ob id pœnæ obnoxium, & per pœnam intelligit concupiscentiam, de qua statim subiungit, eam per tropum vo-

cari peccatum, qui est effectus peccati.

Sed apertissimè id habet S. Aug. lib. 14. de Trinit. c. 17. & lib. de continentia, c. 7. quæ sunt à nobis citata ca. superiore. Vbi comparat peccatum originale febribus, concupiscentiam languori qui remanet sanatis febribus: *Aliud est, inquit, carere febribus, aliud ab infirmitate, quæ febribus facta est, renouescere.* Et infra: *Prima curatio est causam remouere languoris, quod per omnium fit indulgentiam peccatorum, secunda ipsum sanare languorem, quod fit paulatim proficiendo, &c.* Vides, quàm apertè peccatum, quod remittitur in Baptismo dicatur causa languoris, id est, concupiscentiæ remanentis. Non igitur ipsa concupiscentia potest esse peccatum originale, nisi idem sit causa sui.

TERTIA ratio, Si homo non nasceretur ex Adamo, & tamē haberet concupiscentiā, quam nunc habet, non posset in eo concupiscentia proprie vocari peccatū, igitur concupiscentia non est ex se, & ex natura sua propriè peccatū. Huius argumenti antecedēs est S. Aug. li. 3. in Iulian. c. 12. vbi cōcedit S. Aug. Iuliano hominē non posse iustè reprehēdi, neque esse reum, vel peccatorem propter concupiscentiam, si cum ea concupiscentia, quam habet, non propagetur ex Adamo, sed creetur à diabolo, & præter Augustini auctoritatem, res est omnino explorata ac certa. Nam tunc concupiscentia res esset omnino naturalis, propter naturalia autem nemo iustè reprehēdi potest, vt si quis cæcus nascatur, aut fatuus. Quod si concupiscentia non esset peccatum, si naturalis esset, profecto non est peccatum per se & ex natura sua. Quod enim ex natura sua peccatum est, semper peccatum est, & vndecunque tandem oriatur, siue ab homine, siue à diabolo, semper facit reum.

QUARTA ratio. Concupiscentia si sumatur pro actu inuoluntario, id est, pro primis cōcupiscentiæ motibus quibus mens resistit, nullum peccatū est; igitur multo minus peccatū erit, si sumatur pro ipsa pronitate ad actū. Consequentiam huius argumenti aduersarij concedunt, quia pronitatem ideo peccatum esse volunt, quoniā existimant eam pugnare cum lege Dei: Certum autem est, eam non pugnare cū lege Dei, si actus eius cū eadem lege nō pugnat. Probemus igitur antecedens, quod ipsi communi cōsensu negant. Cōcupiscentia in pueris, amentibus & dormientiibus peccatum nō est, quia non est in potestate eorū non concupiscere, vt docent S. Aug. li. 10. Confess. c. 30. S. Prosper li. 3. de vita contemplatiua, c. 6. & S. Ambros. li. 1. de officiis, c. 21. At non est etiam in potestate virorum sapientiū & vigilantium, non habere primos illos concupiscentiæ motus, vt experientia docet; igitur illi peccata non sunt, & verè dixit B. Aug. lib. 1. de ciuit. Dei, c. 25. *Quanto magis concupiscentialis inobedientia absque culpa est in corpore non consentientis, si absque culpa est in corpore dormientis?*

Præterea lex Domini non solū nō impossibilis, sed etiam facilis, ac suauis est habentibus gratiā ipsius, Matt. 11. *Iugum meum suauis est, & onus meum leue.* 1. ad Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis.* 1. Ioan. 5. *Et mandata eius gratia non sunt.* S. BASILIVS oratione in illud: *Attende tibi, non procul ab initio, Impium, inquit, est dicere, impossibilia esse spiritus precepta.* S. HIERONYMVS lib. 3. aduersus Pelagianos, non longè à principio: *Deus, inquit, possibilia mandauit, hoc nulli dubium est.* S. AVGVSTINVS lib. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 3. *Acutè, inquit, sibi videntur dicere, quasi nostrum hoc vllus ignoret, quod si nolumus non peccamus, nec præciperet Deus homini, quod esset humana impossibile voluntati.* CYRILLVS li. 3. in Iulian. circa medium, significat impossibile videri præceptum illud: *si quis viderit mulierem ad concupiscen-*

dum, &c. sed continuo corrigit se his verbis: *Sed non ita*, inquit, *sapere nos sinit. Nam per gratiam Dei adimpletur ab iis, qui non secundum carnem ambulant.* At impossibile est, nisi priuilegio singulari Dei, etiam iustis, & sanctis non habere motus concupiscentiæ, repugnantes legi mentis, vt notum est ex ipso Apostolo Rom. 7. & 2. ad Cor. 12. igitur motus illi peccata non sunt.

QVINTA ratio. Hæc aduersariorum sententia iniuriam facit CHRISTO, & eius meritis. Nam si concupiscentia est verum peccatū, & semper manet in homine, quantūuis iustificato, certè sequitur, vt CHRISTVS nos non verè, sed imputatiuè tantū à peccatis redemerit, ac liberauerit, & sit diabolus CHRISTO potentior, cum ille verè potuerit inquinare, iste non potuerit verè mundare. Vnde etiam falsa erunt testimonia illa Scripturarum, Io. 8. *Si vos filii liberi auerit, verè liberi eritis.* Et ad Rom. 8. *Sicut per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam iusti constituentur multi.* Nam qui adhuc sunt in peccato, nec verè liberati dici possunt, nec verè sunt iusti constituti per CHRISTI obedientiam, sicut verè, & non imputatiuè tantū iniusti sunt constituti per Adami inobedientiam. Sed de his plura suo loco in disputatione de iustificatione.

SEXTA ratio esse posset, quia sententia aduersariorum se ipsa destruit, cū fieri nequeat, vt qui verè sunt iniqui & peccatores, manente in illis videlicet perpetua legis diuinæ inobedientia, non sint rei diuinæ indignationis & odij. Sed hanc rationem supra c. 7. satis fusè persequuti sumus. His igitur omissis, ad argumenta aduersariorum diluenda accedamus.

CAPVT X.

Soluuntur argumenta aduersariorum, deprompta ex cap. 6. 7. & 8. ad Rom.

MVLTÆ sunt argumenta, quæ aduersarij Catholicis objicere solent. Vt igitur à Scripturæ sacre testimonijs ordiamur. Primum, ac præcipuum argumentum sumit Lutherus, Caluinus, Philippus, Kemnitius, & alij, ex cap. 6. 7. & 8. epi. ad Rom. Sed quia sunt in his capitibus multæ sententiæ explicandæ, proponemus seorsim obiectiones, quæ ex his testimonijs colliguntur.

PRIMA obiectio, *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Rom. 6. Non ait Apostolus, Non sit peccatū in vestro mortali corpore, sed nō regnet, vt notauit etiā S. Aug. tract. 41. in Ioan. Igitur sēper est in nobis peccatū, licet nō semper regnet. Loquitur autē Apostolus de concupiscentiā, vt patet ex sequētib: *Ad obediendū concupiscentiis eius; concupiscentia igitur semper in nobis est, & semper peccatum est.*

RESPONDEO, tum hoc loco, tum in sequēti ca. sæpius, concupiscentiam appellari peccatū improprie, per figuram metonymiæ, quod sit causa peccati, si ei obediatur. SED contra, exclamat LUTHERVS in assert. art. secundi, non licere ipsis Angelis, ne dū hominibus verba Dei pro arbitrio interpretari, vt quod illa peccatum appellant, nos defectum, & non proprie peccatum esse dicamus. Nam si ita liceat pro arbitrio verba Dei exponere, vbique poterimus nomen peccati per defectum interpretari, & dicere adulterium, nō esse adulterium, furtum non esse furtum, & de cæteris eodem modo.

At frustra Lutherus ita vociferatur: Nullus enim est, qui maiori licentia Scripturas peruertat, quā ipse faciat. Scripturæ siquidem passim affirmant, peccata per Christum tolli, Isaiæ 53. *Ipse peccata multorum tulit.* Ioan. 1. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mū-*

di: ad Rom. 11. *Cum abstulero peccata eorum;* & Lutherus tamen in assertionem eiusdem secundi art. disertis verbis dicit, nullum peccatum tolli, sed tantū remitti, id est, non imputari. Ipse igitur verè facit, quod ne Angelis quidem licet.

Nos autem non negamus, concupiscentiam dici peccatum, vt Apostolus eam vocat, sed negamus dici peccatum proprie, quod nec Apostolus dixit. Et præterea colligimus explicationem nostram euidenter ex Scripturis. Nam Scripturæ testantur vocem peccati esse ambiguam, & nunc accipi pro culpa, nūc pro pœna, quæ est culpæ effectus, nunc etiam pro causa peccati, nunc denique pro sacrificio, quod est peccati expiatio. Deuter. 9. *Peccatum vestrum, quod peccatis, id est, vitulum, igne combussit, & in frustra cōminuens, in puluerem redegit.* Vbi manifestissimè vitulus dicitur peccatum, quia effectus & causa peccati fuit. Zachariæ vltimo, loquens Deus de plagis Ægypti: *Hoc erit, inquit, peccatum Ægypti,* id est, pœna peccati. Thren. 4. *Completa est iniquitas tua filia syon, non addet ultra Dominus, vt transmigret te.* Vbi etiam iniquitas pro pœna iniquitatis accipitur. Ad Rom. 7. *Lex peccatum est? absit.* Hic omnium consensu peccatum accipitur pro causa peccati. Quemadmodum paulo infra eadem lex dicitur mors, id est, causa mortis 2. ad Cor. 5. Christus vocatur peccatū, quia sacrificium fuit pro peccato. Vt etiam Osee 4. dicuntur Sacerdotes comedere peccata populi, quia comedunt oblationes pro expiatione peccati. Itaque certum est ex Scripturis, vocem peccati non semper accipi pro culpa, id est, pro peccato proprie dicto.

Rursus ex Scripturis constat, peccata proprie dicta verè tolli in iustificatione, vt ex locis paulo antè adductis, perspicuum est; nec minus constat ex Scripturis, concupiscentiam in iustificatione non tolli, cum Apostolus iustificatus, de se dicat ad Rom. 7. *Sentio aliam legem in membris meis, &c.* Igitur ex Scripturis constat, Scripturas, quæ concupiscentiam peccatum appellant, exponendas esse de peccato improprie, id est, de causa vel effectu peccati.

Id ipsum confirmari potest ex eodem loco Apostoli. Siquidem testatur Apostolus hoc peccatum esse in corpore, non in mente. Ait enim: *Nō regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Et c. 7. *Nō habitat in me, id est, in carne mea, bonum.* At peccatum proprie dictum, non potest esse in corpore, sed in mente. Peccatum enim est in iustitia, & tibi solum locum habere potest vera iniustitia, vbi locū habere solet vera iustitia. Quis autem iustitiam veram, proprieque dictam in membris carnis vnquam posuit? Igitur Apostolus, cum dicit, concupiscentiā esse peccatum, sed habitare in carne, non in mente, aperte significauit, eam non proprie, sed figuratè esse peccatū. Accedat auctoritas S. Aug. qui (vt citauimus ca. 8.) multis in locis scripsit, concupiscentiā ab Apostolo appellari peccatū, quia est effectus, vel causa peccati. Quæ etiā sententia est Concilij Tridentini sessione 5. cuius Concilij auctoritas vel sola Catholicis sufficeret.

Porrò argumentatio illa Lutheri, si hoc loco peccatum non accipiat proprie, posse vbique non accipi proprie, ineptissima est, nam ex particulari propositione non colligitur propositio vniuersalis, quāuis contrā ex vniuersali rectè colligatur particularis. Quoniam particularis in vniuersali continetur, non contrā. Itaque si quis ostenderet, Peccatum vbique in Scripturis, accipi proprie, rectissimè colligeret, hoc etiam loco accipi proprie: Sed ex eo, quod in hoc particulari loco certis de causis peccatum accipiat improprie, non efficiet, vt vbique accipiatur improprie.

Sed opportunè Kēnitius in Examine Cōcilij Trident. sess. 5. pa. 476. Luthero suppetias ferens dicit, nullum esse meliorem interpretem verborum Pauli, ipso Paulo. Deinde ex ipso Paulo probat vocem, *peccatum*, accipi debere propriè hoc loco; PRIMO, quia Paulus concupiscentiam vocat non bonum. SECUNDO, quia vocat malum. TERTIO, quia illud malū describit priuatiuè, per illud, perficere bonum non inuenio. QUARTO, quia idem malū describit positiuè per illud, quod odi malū, illud facio. QUINTO, quia dicit, concupiscentiā pugnare cū præcepto, *Non concupisces*. SEXTO, quia dicit illud malū esse crucifigendum, mortificandū, destruendū. SEPTIMO, quia propter hoc malum exclamat, miser ego homo, &c. RESPONDEO, concupiscentia, quamuis non sit propriè peccatum, tamen est corruptio quædam incitans ad malum, & ideo rectè dicitur non bonum & malū, & malum priuatiuum, & positiuum, & crucifigendum, ac destruendum. Quomodo autem pugnet cum lege, & miserum faciat, paulò post explicabitur.

SECUNDA obiectio, ad Rom. 7. *Peccatum non cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces*. Hic Apostolus apertè concupiscentiam testatur esse peccatum. Nam primum dicit se cognouisse peccatum per legem, & postea declarat, peccatum illud esse concupiscentiā & legem, per quam illud cognouit, dicit esse præceptū, *Non concupisces*. Neque potest hoc loco accommodari distinctio de peccato propriè, vel impropriè dicto. Nam concupiscentia ideo dicitur esse peccatum, quia est præuaticatio diuinæ legis, *Non concupisces*.

RESPONDEO, peccatum hoc loco propriè accipi, id est, pro vera legis præuaticatione: sed concupiscentiā non accipi pro fomite, sed pro actu volūtario concupiscēdi, qui prohibitus est lege, *Non concupisces*. Id ita esse perspicuum est, TVM ex contextu Apostoli, qui cū dixisset legem non esse peccatū, id est, causam peccati, sed esse causā cognitionis peccati; probauit ex eo, quod non cognoscebant homines actus interiores, vt desiderii vxoris, vel rei alienæ esse peccata, nisi lex dixisset; *Non concupisces*. TVM etiam ex loco illo Euangelij Matt. 5. *Dicitū est antiquis: Nō mœchaberis: ego autē dico vobis, quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo*. Dominus enim hæc dixit contra peruersas Phariseorum opiniones, qui adhuc docebat, flagitia interna nō esse peccata. Quod etiā patet ex Iosepho lib. 12. antiquitatum, c. 13. qui scribit motum internum non esse peccatum, nisi exterius se prodatur. Item ex Dauid kimhi in Psal. 66. vers. 17. vbi sic exponit illud: *Iniquitatem si aspexi in corde meo, non audiet Dominus*, id est, non imputabit ad peccatum desiderium iniustum, si tantum sit in corde.

Itaque Dominus ignorantiam illam, quæ regnauerat ante legē, & rursus per Phariseos inducta fuerat, destruere voluit, cū ait: *Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum, &c.* & non sine causā addidit, *in corde suo*, quia non concupiscentia carnis, sed cordis, id est, voluntaria prohibita est lege, *Non concupisces*. De eadē ignorantia loquitur Apostolus, cū ait: *Concupiscentiā nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces*. Itaque hoc B. Pauli testimonium cū de peccato actuali intelligatur, nihil iuuat causam aduersariorum.

Vnum obijci posset cōtra nostram hanc solutionē, quod videlicet admittamus in eodē capite frequētes æquiuocationes in voce, peccati. Sed hoc non est vitium, sed ornamentū, cū æquiuocatio non obscurat sententiam. Et certè cogit nos euidētia rei, vt sic exponamus. Nā cum Apostolus dicit: *Quid ergo dicemus, lex peccatū est? absit. Sed peccatū non cognoui nisi*

A per legē. Et mox: *peccatū per mandatū operatū est in me omnem concupiscentiā*. Dubitari nō potest, quin PRIMO loco peccatū accipiatur pro causa peccati, alioqui ineptè quæreretur, an lex peccatū esset; SECUNDO loco pro peccato propriè dicto, quod repugnat legi; TERTIO loco pro fomite, qui operatur omnem concupiscentiam. Vbi videtur Apostolus explicare, cur fomitem appellauerit peccatum, quia videlicet efficit peccatum, cum operetur in nobis concupiscentiam, eamque voluntariam abstrahendo & illicitando, vt B. Iacobus in epistola sua scribit.

TERTIA obiectio: *Scio enim quia lex spiritalis est, ego autem carnalis sum, venūdatus sub peccato*, Ro. 7. Hoc loco B. Paulus fatetur se non seruare legem, quia illa spiritalis est, ipse verò carnalis, & non loquitur de lege prohibente actiones voluntarias; hæc enim legem Apostolus seruare se dicit, cū ait: *Quod odi facio, & mente serui legi Dei*. Igitur loquitur de lege prohibente concupiscentiam ipsam nobis insitam ex peccato Adæ; ac per hoc concupiscentia illa repugnat legi, & verè proprièque peccatum est.

RESPONDEO, DVAS esse huius loci expositiones, & secundum vtrumque rectè argumētum solui posse. PRIOR expositio est Chrysol. Theophylacti, Ambrosij, & aliorum in hūc locum, & Aug. li. i. ad Simplicianum, q. 1. qui existimant Apostolum non loqui de se, sui que similibus, iustis; sed induisse personam hominum impiorum, qui nō solum fomite habent, sed etiam ab ipso fomite vincuntur, & pertrahuntur in varia flagitia; qui rectè dicuntur venūdati sub peccato, quia nondum redempti sunt per applicationem sanguinis Christi, quæ fit per fidem & Sacramenta. Et secundum hanc expositionem argumentum aduersariorum nullas vires habet. Quod verò dicit Apostolus: *Quod odi facio, & mente serui legi Dei*, quæ videntur non conuenire hominibus nondum iustificatis; intelligenda sunt de lumine rationis, & quodam appetitu boni, qui saltem in genere nulli homini deest. Nam etiam perditissimi quippe norūt, malum esse furtum, homicidium, adulterium, & in alijs hæc ipsa scelera detestantur: *Video*, inquit ille, *meliora, proboque; deteriora sequor*.

POSTERIOR expositio est S. Aug. in omnibus ferè libris contra Pelagianos, qui etiam illam priori præfert l. 2. Retr. c. 1. & de prædestinatione Sactorum, c. 4. Item Primasij, Anselmi, Thomæ, & aliorū in hunc locum. Quæ expositio posterior nobis etiam magis probatur, præsertim quia B. Paulus ex ijs, quæ dixerat in 7. c. *Condelector legi Dei secundum interiorem hominem, & non ego operor illud, & mente serui legi Dei*, & similibus, deducit illam conclusionem initio c. 8. *Nihil ergo damnationis est his, qui sunt in CHRISTO IESU, qui non secundum carnem ambulant, &c.* quæ conclusio manifestè indicat, Apostolum in c. 7. de se, & cæteris per Christum renatis esse loquutum. Secundum hanc expositionem dicēdum est, B. Paulum nō velle significare, legem spiritualement, non seruati à iustificatis, quatenus opus est ad vitandum peccatum, sed non seruari quantum ad quādam perfectionem, quæ est finis præcepti, ac propterea propriè non est in præcepto.

Sciendum est enim in præceptis interdū significari solum media ad aliquem finem, vt cū dicitur, pugna contra hostes, fac medicinā ægroto. Hæc enim sunt media, illud ad victoriā, istud ad sanitatē. Interdum autem significari simul finē & media, vt si quis dicat, vince hostes, sana ægroto. Hic enim nō solum imperatū pugna & curatio, quæ sunt media, sed etiam indicatur finis, victoria & sanitas. Cæterū obligatio præcepti propriè in medijs, quæ imperatū consistit,

non in fine : & præuaricator est , qui media negligit , non qui finem non assequitur . Neque enim peccat , cui dicitur , vince hostes , si non vincat , modò viriliter pugnet ; neque is peccat , cui dictū est , sana agrotum , etiam si sanare non possit , modò curet appositè ad sanandum . Finis enim in præcepto indicari potest , propriè imperari non potest .

Præceptū igitur , *Non concupisces* , eius generis est , vt simul media , & finem comprehendat . Media sunt resistere concupiscentijs , eisq; nunquā assentiri , nunquam cedere ; atq; hæc ita obligant , vt qui nō fecerit , cōtinuò reus existat : finis est funditus cōcupiscentias extirpare , atque id efficiere , vt nullus in carne motus oriatur contra rationē . Hunc autem finē lex proponit , vt intelligamus , quo sit nobis Deo iuuante tendēdū , non vt rei simus , si id non faciamus , quod facere in nostra potestate non est , & quod ad felicitatē futuræ vitæ , non ad obligationem præsentis pertinet .

Sic enim S. Aug. docet in epist. 200. ad Alcllicum : *Hoc* , inquit , *lex posuit dicendo* , *Non concupisces* , non quod hic valeamus , sed ad quod proficiendo tendamus . Et lib. 1. de nuptijs & concupiscentia , c. 29. *Multum* , inquit , *bōni facit , qui facit quod scriptum est* , post cōcupiscentias tuas non eas : sed non perficit , quia non implet quod scriptum est , *Non concupisces* . Ad hoc ergo dixit lex : *Non concupisces* , vt nos in hoc morbo iacere intelligentes , medicinam gratiæ quæreremus , & in eo præcepto sciremus , & quo debeamus in hac mortalitate conari , & quo possit à nobis illabeatissima immortalitate perueniri .

Ait igitur B. Paulus : *Scimus quia lex spiritualis est* . Quia videlicet vt spirituales homines facit , & spirituales omnino requirit , vt perfectè , etiā quoad finē obseruetur . *Ego autē carnalis sum* . Quia nondū spirituale corpus habeo (inquit Aug. lib. 1. contra duas epist. Pelagianorum c. 10.) nō enim carnalem se vocat Apostolus , quod secundū carnem ambulet ; nam id paulò infrà aperitè negat ; sed quod nō sit totus spiritualis , qualis post resurrectionem erit . Neq; enim absurdum esse , vt sit in illa vita etiam caro spiritualis , si potuit esse in hac vita in his , qui adhuc carnalia sapient etiam spiritus ipse carnalis . *Venūdatus sub peccato* , non quia Christi sanguine redemptus non sum , sed quia (vt ad Rom. 8. idem Apostolus dicit) *Et nos primitias spiritus habentes intra nos ingemiscimus adoptionem expectantes , redemptionem corporis nostri* . Itaque venūdatus erat Apostolus cum cæteris in præuaricatione primi peccati , & quoniam redēptus erat quoad animam primitias spiritus habēs , expectabat autem redemptionem corporis sui , ideo concupiscentias sentiebat , sed nō consentiebat , & propterea adiungit : *Quod enim operor nō intelligo* , id est , nō scio , non approbo , vel prius id fit , quàm ratio in cōsilium auocetur , & ideo me ignorante , & non consentiente fit : *Non enim quod volo bonum , hoc ago , sed quod odi malum , illud facio* . *Vbi facere se dixit* (inquit Augustinus loco citato) *non affectu consentiendi & implendi , sed ipso motu concupiscendi* .

Quare B. Apostolus legem spiritualem , *Non concupisces* , non omnino perficiebat , qua parte adhuc carnalis erat : nec tamen peccabat , quia lex non obligat ad non sentiendum carnismotus , sed ad non consentiendum eis , vt suprā diximus , cū hoc sit medium , illud finis . Atque hæc dicta sunt ad mentem S. Aug. qui præcepto , *Non concupisces* , intelligit prohiberi aliquo modo motus omnes concupiscentiæ , etiam inuoluntarios : assensum verò his motibus prohiberi docet illo alio præcepto ; *Post concupiscentias tuas non eas* , Eccles. 18 .

Cæterū probabile etiam est , quod alij docent , præcepto , *Nō concupisces* , nō prohiberi vllō modo motus

A inuoluntarios , sed assensum tātum , & hoc præcepto contineri solū media , non autē finem . Quod probatur PRIMO , quoniā ab Apostolo hæc vocatur lex mentis , Ro. 7 . Quia nō carni , sed menti data est . SECUNDO , quia hoc præceptū habetur in Exod. c. 20 . in Deuter. c. 5 . & Matt. 5 . cū alijs , præceptis Decalogi , *Non occides* , *Non machaberis* , & cæteris , quæ intelliguntur omnia de actionibus liberis , planeque voluntarijs . Porro illud , *Post concupiscentias tuas non eas* , intelligi commodè potest de opere externo , quo concupiscentiæ satiantur . Vnde mox sequitur : *si enim præstiteris anime tuæ cōcupiscentias suas , faciet te in gaudium inimicis tuis* . Iuxta hanc expositionē præcepti , *Non concupisces* , dicendum est , Apostolum , cū ait : *Lex spiritualis est , ego autem carnalis sum* , non significare , non perfici legem à se , sed causam peccati non esse legem , quæ spiritualis est ; sed carnis nostræ corruptionem , quæ pullulat praua desideria , etiam reluctantante ratione . Dixerat enim paulò antè : *Itaque lex quidem sancta , & mandatum sanctum , & iustum , & bonum* , quod ergo bonum est , mihi factum est mors : absit , sed peccatum , vt appareat peccatum , per bonum operatum est mihi mortem , vt fiat supra modum peccans peccatum per mandatum . Et continuò , vt hoc probaret , adiunxit ; *Scimus enim quod lex spiritualis est , ego autem carnalis sum , &c* . Hoc est , lex non potuit mihi mortem operari , quia spiritualis est : sed radix peccati in me est , qui adhuc carnalis sum , venūdatus sub peccato , quoad corpus . Vnde etiam me ignorante , vel inuito oriuntur in carne mea motus concupiscentiæ , qui allicere conātur ad assensum . Ex his obiectione reliquæ facili negotio diluuntur .

QUARTA obiectio Rom. 7 . *Si quod nolo , facio , cōsentio legi , quia bona est* . Si mens Pauli consentiebat legi , certè idem volebant lex Domini , & mens Pauli , sed mens Pauli nolebat sentire motus concupiscentiæ (vt patet) quia inuitus eōs sentiebat ; igitur ex lege Domini nolebat eos motus existere , igitur motus illi , quamuis inuoluntarij , repugnabant legi , ac proinde peccatum erant . Vnde S. Aug. ser. 5 . de verbis Apostoli : *Quid* , inquit , *dicis ò lex ? Non cōcupisces , & ego nolo cōcupiscere , non implet legem infirmitas mea , sed legem laudat voluntas mea* .

D RESPONDEO , si præceptum , *Non cōcupisces* , extēdamus cū August. ad motus inuoluntarios , fatemur eos motus repugnare legi , sed negamus esse peccata ; quia repugnant legi vt indicanti finem , nō vt imperanti media , vt suprā explicatū est . S I N autē præceptum illud restringamus ad motus tantum voluntarios , respondemus ad argumentum , cōsensum Pauli cum lege , non cōsistere in eo quod rem eandem velint , aut nolint Paulus & lex ; sed quod Paulus velit , aut nolit id quod lex iubet eum velle , aut nolle . Itaq; consensum Pauli cum lege in eo positum esse , quod lex iubeat eum resistere concupiscentiæ , & Paulus velit concupiscentiæ resistere , ac resistat .

E Quare sensus verborū Pauli hic erit , si quod nolo , facio ; consentio legi , quia bona est ; hoc est , si inuitus concupisco , non repugno legi , sed ei consentio ; ipsa enim vult , vt ego nolim concupiscere , & ego nolo concupiscere , & cū concupisco , id fit præter , & contra voluntatē meam . Posset etiā facilius dici , legem nolle cōcupiscentiam , vt obiectum ; & similiter mentem Pauli nolle eādē , similiter , vt obiectum . Quæ admodum si quis hominem casu , atq; omnino præter intentionem occideret ; is verè dicere posset , *Quod nolui , feci* : & ideo consentio legi , quæ ait . *Nō occides* , quia bona est , nec tamen ex his verbis colligi debet præceptum , *Non occides* , extendi ad homicidium omnino inuoluntarium , & reum esse , qui præ-

præter intentionem occiderit. Cædes enim inuoluntaria non est contra legem, nisi materialiter.

QUINTA obiectio, Ro. 7. *Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quonia malum mihi adiacet.* Ex hoc loco ducit argumentum Calvinus. Videtur enim Apostolus dicere, velle se legem seruare, & ita bonum facere, sed non posse, propter malum adiacens, id est, concupiscentiam repugnantem legi.

RESPONDEO, locus hic sine dubio ita obscurus est, vt multi interpretes existiment aliquid deesse, & alius alio modo defectum resarcire studeat. Sed B. Aug. lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 10. satis commodum sensum indicauit, & in quo, nihil subintelligi debeat. Vult enim illud, *bonum*, coniungi cum, *lege*, non cum verbo, *facere*, vt hic sit sensus, Inuenio, igitur legem bonum quoddam esse mihi volenti facere, id est, volenti bene operari, & secundum legem viuere: ideo autem legem inuenio esse quoddam bonum, quoniam malum concupiscentiæ adiacet mihi. Deum enim ab vna parte malum adiacens incitat ad peccatum; ab altera lex Domini bona retrahit à peccato. Itaque non potest ex hoc loco effici, non posse legem seruari, aut concupiscentiam inuoluntariam esse peccatum.

SEXTA obiectio: *Videō aliā legem in membris meis repugnantem legi mentis mee, & captiuantem me in lege peccati.* Ro. 7. Hoc loco videmus concupiscentiam repugnare legi, & captiuare, id est, seruum peccati facere, ac per hoc sine dubio esse peccatum.

RESPONDEO, non omne quod repugnat legi peccatum est, quamuis omne peccatum legi repugnet. Peccatum enim repugnat legi priuatiuè, quia est actio recedens à sua regula, cum posset, & deberet cum sua regula congruere. Multa verò legibus repugnare, quæ peccata non sunt, extra controuersiam est. Repugnat enim legi homo, qui peccat, & tamen homo non est peccatum propriè, nisi cum Illyrico delirare velimus. Item repugnat legi iustæ lex iniusta, interdum etiam lex vnus Principis legi alterius cõtraria est, cum tamen neutra videatur iniusta. Potest quoque lex iniusta legi item iniustæ repugnare. Nec tamẽ lex peccatũ propriè dici potest, sicut nec virtus.

Iam igitur concupiscentia repugnat legi mentis, non vt actio recedens à regula cum posset, & deberet regulæ congruere; sed repugnat vt lex contraria impellens ad malum; quomodo etiã legi repugnat diabolus, & quicquid incitat ad legis transgressionem. Itaque hoc ipso, quod Apostolus concupiscentiam vocat legem membrorum, significat eam non esse propriè peccatum.

Appositè autem legis nomine concupiscentia appellata est, quia lex nihil est aliud, nisi regula actionum. Et quemadmodum lex mentis est regula bonæ actionis, quam si sequare, bene ages: ita concupiscentia regula est, peccandi, quam si sequare, omnino peccabis. Illud autẽ, *captiuantem me in lege peccati*, rectè exponit S. August. li. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 30. vbi docet, concupiscentiam dici captiuantem, id est, captiuare conantem, vel captiuantem secundum carnem, non secundum mentem; vt supra dictum est de illis vocibus, ego autem carnalis, venundatus sub peccato.

SEPTIMA obiectio, Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Hoc etiã est Calvinii argumentum, colligit, concupiscentiam esse peccatum, quia miseris facit homines.

RESPONDEO, Infelicitas & miseria in Scripturis vt plurimum pœnæ potius tribuitur, quàm culpæ; vt Prouerb. 14. *Miseris facit populos peccatum.* Et Psal. 11. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc*

exurgã dicit Dominus. KEMNITIVS (vt in 1. obiectione diximus) ex hoc loco probabat, concupiscentiam esse peccatum propriè dictum; & rationem reddit, quia Paulus hoc dicens agnoscit, malum illud esse per se dignum morte æterna. SED ineptissima ratio est, cum Apostolus de corpore morali, & passionibus obnoxio liberari cupiat, de morte verò æterna ne verbum quidem dicat. Nam quod in sequenti capite additur: *Nihil ergo damnationis, &c.* ibidem explicatur, cur dictum sit nimirum, quia renati non secundum carnem ambulat; non autem quia concupiscentia quamuis peccatum, non imputetur.

OCTAVA obiectio, Rom. 7. *Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* At qui non perficit bonum, sine dubio peccat. Et hoc argumentum CALVINI est.

RESPONDEO, vt quis peccet non faciendo aliquid, requiritur, vt debeat, & possit illud facere. Nam si quis debeat, & non possit, miser est, non peccator: si possit & non debeat, minus bonus est, non tamen malus. Id autem de quo agimus, id est, carne non concupiscere, non est in nostra potestate, & ideo velle adiacet nobis, perficere bonum nunquam concupiscendi non inuenimus. Et ideo concludit Apostolus, *Infelix ego homo, &c.* Hinc S. August. lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, ca. 10. *Hoc est, inquit, perficere bonum, vt nec concupiscat homo.*

NONA obiectio, Rom. 8. *Sapientia carnis inimica est Deo.* Vel, vt clarius habent Græci textus, *ἐχθρὰ τῆς σαφείας ἐστὶν τοῦ θεοῦ, inimicitia est in Deum, legi enim Dei non est subiecta.* Hunc locum passim adferunt aduersarij, vt probent concupiscentiam esse malum totius hominis, & inimicitiam aduersus Deum, & repugnantiam cõtra legem eius, ac proinde propriè, verissimèque peccatum.

RESPONDEO, Prudentia, siue sapientia, siue sensus carnis (nam his omnibus, vocibus ad rem eandem significandam vtitur Paulus) verè proprièque peccatum est, sed actuale, non originale. Non enim vocat Apostolus prudentiam carnis illud malum, quod ca. 17. dixit esse in carne, siue in membris. Nam illud malum in se quoque, & in alijs sanctis hominibus agnoscit Apostolus; prudentiam verò carnis nõ ponit nisi in peccatoribus, qui terrena sapiunt, & secundum carnem ambulat. Sic enim loquitur: *Non secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim secundum carnem sunt, quæ carnis sunt sapiunt, qui verò secundum spiritum sunt, quæ spiritus sunt, sentiunt. Nam prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus vita & pax, quoniam sapientia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis.*

Prudentia igitur carnis est cura, & sollicitudo quadam nimia prouidendi, quæ carni sunt commoda, vtilia, suauiã, neglecta cura, & sollicitudine eorum, quæ ad spiritum pertinent. Talis autem sensus, siue affectus (videtur enim verbum *σοφείν*, vnde est vocabulum *σοφία*, apud Apostolum magis ad affectum, quàm ad cognitionem pertinere) inimicus est Deo, quia non congruit cum eius lege, neque congruere potest, dum talis est. Neque enim fieri potest, vt iniquitas cum æquitate concordet, quamuis fieri possit, vt homo gratia Dei adiuuante, deponat prudentiam illam carnis, & ea, quæ spiritus sunt, gustare, & procurare incipiat. Hinc apparet aduersariorum temeritas, qui omnia confundunt, & miscet, & argumenta petunt ex his locis, qui nihil ad rem faciunt.

CAPVT XI.

Soluuntur obiectiones ex alijs Scripturae locis deprompta.

CONSTITVI loca omnia breuiter explicare, quae proferunt aduersarij ad probandum concupiscentiam ex natura sua esse peccatum. Igitur praeter loca illa ex epist. ad Romanos; quae sunt à nobis superiore capite explicata, haec etiam addunt.

PRIMUM proferunt KEMNITVS, & alij testimonium ex Gen. c. 6. & 8. vbi dicitur: *Cuncta cogitatio cordis humani intenta ad malum omni tempore.* Hebraice autem dicitur, *ipsum figmentum cordis humani totum, & semper esse malum.* RESPONDEO, locus ille Genes. similis videtur ei loco, quem proximè explicauimus ex c. 8. ad Rom. describit enim Moses ingenium illorum, qui viuebat tempore Noe, ac dicit omnes illos secundum carnem ambulasse, & quae carnis sunt tantum cogitare, & sapere consueuiffe. Itaque dicitur figmentum cordis, siue (vt habetur c. 6.) figmentum cogitationum cordis totum, & semper malum, quia nihil ferè homines illi cogitabant, nisi quod ad voluptatem, vel vtilitatem carnis pertineret.

Sed hoc peccatum erat actuale, non originale, nisi fortè, vt Latini codices habent, admittant aduersarij cogitationem cordis hominum illorum, non tam fuisse actu malam, quam pronam ad malum. Illam enim pronitatem ad malum concedimus esse vulnus ex peccato originali relictum, sed negamus esse proprie peccatum, nisi id actum voluntarium prodeat. Tum verum peccatum quidem esse, sed actuale, non originale, vt saepe iam diximus & probauimus.

SECUNDVM, ex Psal. 18. *Delicta quis intelligit?* & Psal. 50. *Cor mundum crea in me Deus.* Haec duo loca producit LVTHERVS in assertionem secundi artic. vt probet homines etiam iustificatos semper habere delicta, & cor immundum. Quod non potest esse nisi ratione concupiscentiae, quae remanet in iustificatis vsque ad mortem. RESPONDEO, haec loca non pertinent villo modo ad peccatum originale, neque ad concupiscentiam, quae remanet post iustificationem, tum quia in iustificatione peccata omnia remittuntur, tum quia concupiscentia non est res occulta, aut obscura, vt dicendum sit; Delicta quis intelligit? tum denique quia non opus est orare pro concupiscentia, aut eius motibus inuoluntarijs expiandis, vt S. Augustinus docet in epist. 200. supra citata.

Loquitur igitur Dauid de peccatis actualibus, siue venialibus, quibus raro carem, siue mortalibus occultis, & de quibus non omnino certi sumus, an sint nobis remissa. Itaque Dauid, quamuis iustificatum se esse speraret, rectè tamen dicebat: *Delicta quis intelligit? ab occultis munda me Domine.* Et: *Cor mundum crea in me Deus.* Petebat enim mundari cor suum à maculis quotidianis, vel etiam à grauioribus, si fortè esset ijs quoque ignoranter inquinatus.

TERTIVM ex Hierem. 17. *Prauum est cor hominis.* At cordis prauitatem quis neget, inquit Confessio Saxonica, verè esse peccatum? RESPONDEO, prauum cor apud Hieremiam non est cor malum, siue inquinatum peccatis, sed callidum, ac difficile, vt penetretur. Nam vox Hebraea est *קָרָן* non *רָן* vnde etiam Septuaginta verterunt *subtilia, rapida* cor profundum. Et consonat vocabulum sequens & inscrutabile. Sed etiam si intelligamus, cor hominis malum appellari; id ita accipiendum erit, quasi dictum sit, prouum ex natura corrupta ad malum. Pronitas autem non est proprie peccatum, vt saepe diximus. Deinde loquitur Propheta de impijs, quorum cor prauum, & immundum esse non negamus, cum è contrario de iustis dicatur, Matt. 5. *Beati mundo corde.* Et I. Tim. I.

A *Finis precepti charitas de corde puro, &c. Et Act. 15. Fi-*
de purificans corda eorum.

QUARTVM ex Matth. 6. *Sola enim oratio dominica* (inquit Lutherus in assertionem art. 2.) *omnes concludit sub peccato, Nam qui orat vt fiat voluntas Dei fateatur se non facere voluntatem Dei; qui petit, vt sanctificetur nomen Dei, agnoscat se pollere nomen Dei; qui cupit, vt adueniat regnum Dei, intelligit se sub regno esse diabolici.* RESPONDEO, Inanissima est obiectio. Nam (vt S. Cyprianus rectè exponit in serm. de oratione Dominica) *sanctificari petimus nomen Dei in nobis, vt qui per baptismum sanctificati sumus, in eo quod esse coepimus, perseueremus. Cupimus vt adueniat regnum Dei, quod post resurrectionem & iudiciū expectamus, vt qui in praesenti vita Christo compatimur, in futura cum illo regnemus. Oramus, vt fiat voluntas Dei in terra, sicut fit in caelo, vt infideles, qui terreni adhuc sunt, per fidem voluntatem Dei faciant, sicut eam faciunt fideles, qui caelestes per eandem fidem iam esse coeperunt.*

Denique oratio Dominica vsq; ad eum non conuincit, in nobis perpetuo haerere originale peccatum, vt Lutherus somniat; vt etià Christus, qui sine controuersa nullum omnino peccatum habuit, orauerit, vt fieret voluntas Dei, Matth. 26. & Aug. dicit in epist. 200. & alibi nobis orationem illam dominicam: *Dimitte nobis debita nostra*, non fore necessariam, si nullum aliud haberemus nisi originale peccatum.

QUINTVM ex Matt. 13. & Luc. 10. *vbi duabus parabolis* (inquit LVTHERVS loco citato) *ostendit Dominus non continuo hominem liberari ab omni peccato, sed paulatim, ac per hoc, se per remanere aliquid peccati purgandum.*

PRIOR parabola est de fermento misso in lata tria, quae paulatim fermentata sunt. POSTERIOR est de Samaritano, qui hominem à latronibus vulneratum duxit in stabulum, & plagas eius non in momento curauit, sed paulatim curari voluit.

RESPONDEO, parabolae istae nihil iuuant causam Lutheri. Nam vt S. Aug. rectè docet li. 14. de Trinit. ca. 17. & alibi, cum Scripturae significant, hominem paulatim curari, & proficere, non loquuntur de remissione peccatorum, sed de curatione languoris ex peccato relictis. Sicut enim aliud est telum de corpore eruere, aliud vulnus per telum inflatum sanare; sic etiam ALIUD est peccatum tollere, quod fit in baptismo, ALIUD vulnus ex peccato factum, id est, concupiscentiam omnino sanare, quod fit paulatim dum imus de virtute in virtutem. Sed Lutherus causam cum effectu, id est, peccatum originis cum vulneribus ex eo natis confundit.

SEXTVM ducit Lutherus ex c. 15. Ioan. vbi dicit, discipulos esse purgandos, quos tamen c. 13. dixerat esse mundos. Hinc enim sequitur, post iustificationem adhuc remanere peccata. RESPONDEO, purgatio in hominibus iustificatis necessaria quidem est; sed propter peccata actualia, ac praesertim venialia, quae quotidie subrepunt, non propter originale, quod perfectè remittitur in baptismo. Vide Augustinum traet. 80. in Ioannem.

SEPTIMVM sumit ex illo ad Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.* SED iam supra responsum est, concupiscentiam istam non esse proprie peccatum, dum ei spiritus reluctatur, quia non est, nisi in carne, quae sedes peccati esse non potest. Verum enim peccatum non in carne, sed in mente quaeri debet.

OCTAVVM ex illo ad Ephes. 4. *Renouamini spiritu mentis vestrae.* Non iuberet Apostolus iam renatis (vt obijciunt LVTHERVS & CALVINVS) vt renouarentur, nisi in eis vetustas aliqua superesset. Vetustas autem peccatum est ex primo homine contractum, sicut nouitas gratia est secundi hominis largitate

donata. RESPONDEO, vetustas in Scripturis DVOBUS modis accipitur. PRIMO, pro peccato originis. SECUNDO, pro malis ex peccato relictis. Et ideo potest dici homo & perfectè renouatus per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, vt dicitur ad Tit. 3. & tamen egere renouatione, & renouari de die in diem.

Hinc S. August. lib. 6. in Iulianum, c. 5. Exponens, inquit, *verba mea non secundum meum sensum, sed secundum dolum tuum, dixisse me affirmas, quod gratia non perfectè hominem nouum faciat. Non hoc dico, at tēde quod dico. Gratia perfectè hominem nouum facit.* Et mox: *Nunc etiam perfectè innouat hominem, quātum attinet ad liberationem ab omnibus omnino peccatis, non quantum ad liberationē ab omnib. malis.* ADDE quod vetustas, & nouitas dicuntur etiā in Scripturis de peccatis actualibus, & malis habitibus inde contractis; & liberatione ab iisdem. Sic enim accipienda videntur quæ dicit Apostolus ad Coloss. 3. *Expoliantes vos veteram hominem cum actibus suis, & induentes nouum, &c.* Et ad Ephes. 4. *Deponite vos secundum pristinam conuersationem veterem hominē. Item: Deponentes mendacium, loquimini veritatem, &c.*

NONVM ex illo Col. 3. *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiā, &c.* Colligit hinc LVTHERVVS, iustificatos adhuc habere membra ista veteris Adami, quæ B. Paulus peccata esse dicit. RESPONDEO, per membra, quæ super terram sunt, intelligitur concupiscentia, quæ lex membrorum dicitur, Rom. 7. eadem autem membra vocantur fornicatio, inuidia, &c. quia causa istorū omnium est concupiscentia, dum ei præbetur assensus. Iubentur autem iustificati mortificare hæc sua membra, ne fortè illiciēdo ad consensum trahant. Quod est idem cum eo quod dicitur ad Rom. 6. *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis eius.* Iustificatos autem non habere iam illa peccata, quæ parit concupiscentia, cum illi obediunt, docet idem Apostolus ibidem subiungens, *in quibus & vos ambulastis aliquando.*

DECIMUM sumit idem LVTHERVVS ex illo Heb. 12. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum.* RESPONDEO, non vocat Apost. (vt Luth. credit) *circumstans peccatum* concupiscentiam penitus inhærentem. Nam cum ea deponi non possit, frustra hortaretur ad eam deponendam. Et præterea B. Paulus per *circumstans peccatum*, intelligit sine dubio aliquid extrinsecum, vt omnes ferè expositores docent. Concupiscentia autem non est quid extrinsecum, sed res maximè interna. Ex quibus etiam refellitur expositio Bezæ in annotat. ad hūc locum. Vbi per *circumstans peccatum* intelligit naturæ prauitatem.

Igitur Apostolus ducit metaphoram ab ijs, qui currunt, vel decertāt in stadio, quibus duo præcipuè sūt cauenda, vt non grauentur aliquo onere, & vt non impediuntur in certamine, vel cursu ab aliquo obstaculo: *Deponentes*, inquit, *omne pondus, & circumstans nos peccatum curamus ad propositum nobis certamē, &c.* Et quidem per *pondus* intelligit expositores curas inanes rerum temporalium; per *circumstans peccatum* intelligit occasiones, & pericula peccati, siue ipsa peccata, quæ, nobis vndique insidiantur. Vox enim Græca *ἐπιμαρτυρον*, significat id quod facillè circumdat, & obsidet, qualia sunt quæ nobis per sensus corporis vndique ingeruntur, à quibus facillimè capimur, nisi diligentissimè caueamus.

Opponit autem B. Paulus eleganter *circumstans peccatum* circumposita nubi Sanctorum exemplorum; dixerat enim: *Habentes igitur tantam circumpositam* (Græcè *περικειμένην*) *nubem testium, deponentes omne*

pondus, &c. significare volens ita nos vndique circumdari exemplis sanctorum Patrum, sicut circumdamur periculis, & occasionibus peccati, vt ad exempla illa aspicientes discutere possimus omnia iacula aduersarij. Ex quo intelligimus verum esse quod supra diximus, per *circumstans peccatum* non posse intelligi concupiscentiam nobis insitam, sed extrinsecas tentationes, sicut extrinseca sunt exempla Sanctorum, quæ circumstanti peccato Paulus opponit.

VNDECIMUM sumit idem LVTHERVVS in assertionem art. 3. ex illo Iacobi 1. *Vt simus initium aliquod creature eius.* Philosophatur enim Lutherus, nos dici initiū, quia imperfectè iustificamur, & semper aliqua ex parte peccatum in nobis remanet, ac si dictum esset, inchoatio quædam sumus, non complementū, partim iusti, partim peccatores. RESPONDEO, vox Græca apud Iacobum ἀπαρχή omnium consensu non opponitur complemento, sed primariū, & præcipuum significat. Quare multi vertūt, etiam ex aduersarijs, vt *simus primitia creaturarum.*

Vult igitur B. Iacobus sanctos, & electos esse primitias, id est, partē perfectissimam creaturæ. Alioqui si Lutheri sententia vera esset, Christus ipse nō perfectè, sed inchoatè tantū resurrexisset. Nā 1. Cor. 15. vbi legimus: *Christus resurrexit primitia dormientium.* Et rursum: *Omnes viuificabūtur, unusquisque in suo ordine.* Primitiæ Christi, deinde ij qui sunt Christi, in vitroque loco nomine primitiarum in Græco habetur ἀπαρχή, quo vocabulo (vt diximus) vtitur Iacobus cum ait: *Vt simus initium aliquod creature eius.*

DVODECIMVM sumit idem LVTHERVVS ex illo 1. Ioan. 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus.* Vbi notat, nō esse dictum, habuimus, sed habemus. Nihil est autem peccatum semper in nobis manens, nisi concupiscentia. RESPONDEO, loquitur B. Ioan. de peccatis actualibus, sed quotidianis, ac minutis, quæ frequentissima sunt, vt docet S. August. tract. 1. in epist. Ioan. li. de natura & gratia, c. 36. & alibi passim. Similis est sententia illa B. Iacobi c. 2. *In multis offendimus omnes.* Vbi tamen clarius explicatur, hæc esse peccata actualia, non originalia.

ADDE, posse fieri, vt saltē ad breue tēpus aliquis careat omni peccato, etiā veniali; tamen quia verè Iob dicit, c. 9. *Si iustus fuero, hoc ipsū ignorabit anima mea.* Ideo de se ipso nemo affirmare potest, se non habere peccatum. Quare rectè B. Ioannes non ait: *Si dixerimus, aliquē non habere peccatum: Sed, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, &c.*

KEMNITIUS in Examine Concilij, pag. 514. planè ridiculum se ostendit circa hunc locum. Clamat enim ingentem esse blasphemiam, si hunc locum de peccatis actualibus intelligēdum esse dicamus, quoniam si ita esset, ad infantes & dormientes ea sententia minimè pertineret. Quasi verò infantes & dormientes vnquam dixerint, se peccatum non habere: An non ipse Ioannes, cum ait: *Si dixerimus, apertissimè testatur, se de ijs tantum loqui, qui sermonis & rationis vsum habentes falso pronunciant, se esse quod non sunt? quod certè infantes & dormientes facere non possunt.*

CAPVT XII.

Soluuntur obiectiones ex Patribus.

EX Patribus aduersarij non pauca argumēta colligunt; præsertim Kemnitius. Nā Lutherus vno vel altero Augustini testimonio, coque falso citato contentus fuit. Calvinus Ambrosium Augustino adiunxit. Kemnitius Cyprianum, Hilarium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum produxit. Id quod

necessario fecit; nam Concil. Trid. fess. 5. docet per baptismum tolli quidquid in nobis peccati rationem habet; & concupiscentiam reliquam Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse, veram peccati rationem habere. Ille igitur reprehendens hanc sententiam tenetur ostendere, Ecclesiam Catholicam sensisse concupiscentiam in renatis verum, ac proprium esse peccatum; quod se facturum prolatis vetustissimorum Patrum testimonijs, audacissimè pollicetur.

Ex CYPRIANO igitur KEMNITIUS in Exam. Concil. Trid. pag. 481. quædam verba profert in mediū, quæ sunt apud Aug. lib. 2. in Iulian. Sic autem Kemnitius loquitur: *Et Cyprianus apud Augustinum malis motibus de origine venientibus fortiter resistens: inquit ne quisquam sibi de puro, atque immaculato pectore blandiatur, ut innocentia sua fretus, medicinam non puet adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit, Quis gloriabitur castum se habere cor? aut quis gloriabitur mundum se esse à peccatis? si autem nemo sine peccatis esse potest, quisquis se inculpatum esse dixerit, aut superbus, aut stultus est.* RESPONDEO, incredibile esse Kemnitij impudentiam & nequitiam, cuius perpetuas in gehenna sine dubio pœnas luet.

Sciendum igitur est S. Augustino in 2. lib. aduersus Iulianum id propositum fuisse, ut ex testimonijs sanctorum Patrum euertaret, quinque argumenta Pelagianorum. Sic enim ipse loquitur initio libri: *Nunc argumenta ipsa vestra quibus agitis, ne hominum prima natiuitas originali peccato credatur obstricta, eloquijs sunt redarguenda sanctorum.* Et mox, enumerat illa argumenta: *Dicitis, inquit, nos asserendo originale peccatum, diabolum dicere hominum nascentium conditorem, damnare nuptias, negare in baptismo dimitti vniuersa peccata, Deum crimine iniquitatis arguere, desperationem perfectionis ingerere. Hac quippe omnia consequentia esse contenditis, si credamus nasci paruulos peccato primi hominis obligatos.* Deinde toto li. recitat sanctorum Patrum varia testimonia, quibus modò vnum, modò alterum, modò plura simul ex prædictis argumentis euertit. Adfert igitur præter cætera, testimonium Cypriani, ut euertat argumentum quintum, ac probet, posse hominem perfectè viuere, etiam si peccatum originale contraxerit, & eo per baptismum remisso, relicta sit in membris nostris concupiscentia, cum qua sit perpetuò, dum viuimus, depugnandum.

Testimonium Cypriani ex li. de mortalitate hoc est: *Cum auaritia nobis, inquit, cum impudicitia, cum ira, cum ambitione congressio est, cum carnalibus vitijs, cum illecebris secularibus assidua & molesta luctatio est, &c.* Post hoc testimonium subiungit Augustinus: *Abfit autem ut sanctum Cyprianum aut auarum existimemus, quia cum auaritia; aut impudicū, quia cum impudicitia; aut iræ subditum, quia cum ira; aut ambitiosum, quia cum ambitione; aut carnalem, quia cum carnalibus vitijs; aut seculi huius amatorem, quia cum illecebris secularibus cōfligebat.* Imò verò ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus partim de origine venientes, partim de consuetudine venientibus fortiter resistebat. His verbis docet Augustinus; S. Cyprianum victorem fuisse vitiorum, & malos illos motus de vitiata origine venientes, non solum non fuisse in eo vera peccata, sed potius, cotem fuisse virtutis, & materiam gloriosæ victoriæ.

Cæterum quia periculū erat, ne Pelagiani colligerent ex hac S. AUGUSTINI responsione, posse hominem ita perfectè viuere, ut in nullum vnquam laberetur veniale peccatum; qui erat alius ipsorum error: idcirco idem Aug. subiungit continuò: *Nec ideo tamen in tam periculoso, laboriosoque certamine nullo teloferiebatur hostili, cum dicat in epistola sua de elemosynis, Ne quisquam sibi de puro, atque immaculato pectore*

blandiatur, ut innocentia sua fretus nō puet medicinam adhibendam esse vulneribus, cum scriptum sit, Quis gloriabitur castum se habere cor? &c.

Itaque S. Augustinus ex testimonijs Cypriani à Kemnitio etiam citatis, duos confutat errores, qui sunt hoc tempore ipsi Kemnitio cum Lutheranis omnib. cōmunes. VNVS est, non posse eum, qui habuerit originale peccatum, veram iustitiam operari. Existimant enim Lutherani omnia opera nostra esse peccata, quia contaminentur à concupiscentia, quæ ex ipsorum sententia, verè proprièque peccatum. ALTER est, nullum esse peccatum natura sua veniale, sed omnia per se esse mortalia.

Hinc igitur apparet multiplex Kemnitij impudentia, Primū enim ita coniunxit verba illa S. Aug. (*His malis motibus de origine venientibus*) cum illis Cypriani (*Ne quisquam sibi de puro, atque immaculato pectore blandiatur, &c.* ut videatur Cyprianus dicere malos illos motus vera esse peccata, etiam cum eis resistitur. At priora verba non sunt Cypriani, sed Augustini, qui (ut iam diximus) probat ex lib. Cypriani de mortalitate, eum qui resistit malis motibus, veram virtutem assequi, & non solum non peccare, sed etiā coronam mereri. Posteriora verba sunt Cypriani, sed ex alio libro, ex tractatu videlicet de elemosyna, vbi Cyprianus ostēdit, homines quantumuis iustos, & perfectos, non carere peccatis venialibus, & ideo elemosynæ pharmaco indigere.

Deinde kemnitius nō solum perperam testimonia sanctorum Patrum vsurpat, sed etiam incredibili audacia illa ipsa pro se adducit, quibus error ipsius, ut iam ostendimus, manifestè planèque conuincitur. DENIQUE addit ad impudentiam, cum ob hæc testimonia, Cypriani & aliud Hilarij, quod mox citabimus, his verbis triumphum canit: *Obsecro autem lectorem, ut hæc Hilarij & Cypriani verba cōferat ad decretum Tridentinum; quod affirmat in baptismo ita tolli, quicquid habet veram & propriam rationem peccati, ut renati efficiantur innocentes, immaculati, puri, innoxij. Patres certè contrarium dicunt: & tamen non verentur Tridentini de consensu Catholica Ecclesia gloriari.* Immo nō veretur hæreticus peruertere verba Patrum, & cum ceciderit in foueam, quam fecit, ita gloriari, quasi alios deiecisset. Sed videamus, quid ex Hilario kemnitius proferat.

Hilarius, inquit kemnitius, *vocat corpora nostra omnium vitiorum materiam. Mala, quæ in nobis sunt, malitiam per conditionem originis. Et vbi expressè de renatis, qui concupiscentia repugnant, Hilarius loquitur, inquit: memores illa ipsa corpora nostra omnium vitiorum esse materiam, pro qua pollui, & sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus.* Et paulò post: AUGUSTINVS etiam hanc Hilarij sententiam citat: *Nos in hoc terreni & morticini corporis habitaculo, mundos esse non posse, nisi per ablutionem cælestis misericordie emundationem consequamur, post demutationem resurrectionis, terreni corporis nostri effecta gloriosiore natura.* Rursum: *Ipsis, inquit, Apostolis verbo iam licet fidei emundatis; atque sanctificatis, non deesse tamen malitiam, per conditionem communis nobis originis docuit dicens, si vos cum sitis mali, nostis bona dare filijs vestris.*

RESPONDEO, in primo testimonio ex Hilario adducto habemus, corpora nostra propter morbū concupiscentiæ materiam esse omnium vitiorum, quia concupiscentia, quamuis ipsa propriè peccatum non sit, tamen causā est peccatorum, dum ad peccata stimulat & impellit. Et quantum est ex parte concupiscentiæ, nihil mundum, nihil innocēs in nobis est, sed varijs peccatis polluti & sordidi sumus. Sed quāuis ita se res habeat, tamen si gratia Domini adiuti fortiter

concupiscentiæ resistimus, non solum non polluimur, aut sordidamur, sed coronam obtinemus, & à peccatis aliàs perpetratis per hanc victoriã emundamur. Sic enim loquitur idẽ HILARIUS in eodem loco ab AVGVSTINO citatus: *Tanta, inquit, & tam admirabilis in nos misericordia Dei bonitas est, ut per quẽ in Adã offensa generositatẽ primã, & beatã illius creatio nis amisimus, per eum rursus id quod amisimus obtinere mereamur: tunc enim diabolus inuidens nocuit, nunc autem cũ nocere nititur, vincitur. Mouet enim per infirmitatem carnis nostra omnia potestatis sue tela cũ ad lasciu iam accõdit, ebrietatem illicit, cũ ad odia stimulat, cũ ad auaritiã prouocat, cũ ad cedes instruit, cum ad maledictã exacerbãt. Sed cum per infirmitatem animi marum omnium surreptentia intentiua reprimuntur, emundamur à peccato per huius victoriã gloriã. Hinc autem deducit per modum cõclusionis verba illa, quã citat Kẽnitius: Memores igitur, inquit, & conscij, illa ipsa corpora nostra omnium vitiorũ esse materiã, pro qua polluti & sordidi nihil in nobis mundum, nihil innocens obtinemus, gaudeamus nobis esse hostem, in cuius concertatione quodam concertationis nostra bello dimicemus.*

Vbi non dicit Hilarius non absolute pollutos & sordidos esse, & nihil mundũ, nihil innocens obtinere; sed ex parte cõcupiscentiã, quã materia est vitiorum, & semper incitat ad peccata; nihil nos nisi pollutionem & sordes habere posse, tamen ex parte gratiã, per quam vincimus cõcupiscentiã incentiua, nõ solum pollutionem & sordes euadimus, sed magis etiam emundamur, atque purgamur. Alioquin si absolute polluti & sordidi essemus, etiam quando resistimus concupiscentiã (vt Kemnitius docet) nõ diceret Hilarius, gaudendum nobis esse, quod hostem habeamus, (quã verba studiosẽ Kẽnitius prætermisit) nam si nihilominus polluimur & sordidamur, & nihil mundum, nihil innocens obtinemus, certẽ nõ gaudendum, sed flendum nobis est. Neque verba illa: *Memores igitur, & c.* idem Hilarius tanquam conclusionem ex verbis illis deduceret (*emundamur à peccato per huius victoriã gloriã*) quomodo enim emundamur per victoriã, si etiam pugnantibus nobis nihil mundum, nihil innocens obtinemus; Atque hæc de primo testimonio.

ALTERVM testimonium & TERTIVM eiusdem Hilarij S. August. ad peccata venialia refert. Postquã enim probauerat ex Cypriano, homines iustos in hac vita indigere mundatione à peccatis venialibus; idem probat ex Hilario, adductis duobus testimonijs, quã sunt illa, quã citauit kemnitius. Quamuis enim renati puri, iusti & innocentes (vt Concilium Trid. loquitur) re vera sint, & mundi à peccatis omnibus præteritis, siue originalibus, siue actualibus per baptismum, tamen in hac vita, quã tota tentatio est, non possunt longo tempore viuere sine aliqua noua sorde peccati, saltem quotidiani & venialis, vnde immundi & mali dici possunt.

Possimus præterea duo hæc Hilarij testimonia exponere de pronitate ad malũ, quẽ tametsi proprij nominis peccatum nõ sit, tamẽ malũ quoddã est & immundities, ac malitia dici potest. Certẽ verba illa Domini; *Si vos cũ sitis mali*, Matt. 7. Quã Hilarius citat, omnino commodẽ referri possunt ad pronitatem, vt sensus sit, si vos qui ex natura corrupti proni estis ad malum, nostis bona dare filijs vestris; quanto magis pater cœlestis, qui ex natura sua pronus est ad benignitatem, dabit spiritum bonum petentibus se?

Sequitur testimonium S. Ambrosij, quod Caluinus & kemnitius, ex eodem S. Aug. lib. 2. in Iulianum citat. Sed verba ipsa kemnitij audiamus: *Ex Ambrosio, inquit, Augustinus vocat vitia nostra, quã legi mõi ex*

A *lege peccati resistunt. Illorum reatus quidem in baptismo perijt, infirmitas verò mansit. Item, Ambrosius vocat iniquitatem, non illam quã deletur in Baptismo. Illa namque peccatorũ, quã fecimus, fuit, quã cuncta remissa sunt, atque omnino non sunt. Istam verò legem peccati, cuius manentis reatus in sacro fonte remissus propterea vocatur iniquitatem, quia iniquum est, vt caro concupiscat aduersus spiritum, quamuis, adsit in nostra renouatione iustitia. Ibidem: Ambrosius dicit quãdam delectationem esse diuino mandato aduersam, & de illa Paulum loqui, cum ait: Video aliam legem in mēbris meis repugnãtem legi mentis meã. Ambrosius igitur nostram sententiam ipsissimis verbis reddit, & exprimit.*

B RESPONDEO, tota kemnitij obiectio in tribus vocibus posita est. Quod videlicet S. Ambr. vocat cõcupiscentiam, quã est in renatis, vitium, iniquitatem, & delectationem mandato Dei aduersam. Quod attinet ad vocabulum VITIUM, dico per eam vocem significari omnem corruptionem & læuorem, etiam si propriẽ non sit peccatum. Et hæc non mea, sed Augustini responsio est. Sic enim ipse loquitur in eodem 2. li. in Iulianum: *Famne discernis, iam ne perspicis, iam ne respicis; & in baptismo fieri omniũ remissionem peccatorum, & cum baptizatis quasi civile bellum interiorum remanere vitiorum? non enim talia sunt vitia, quã iam peccata dicẽda sint, si ad illicita opera spiritum concupiscentia non trahat, & concipiat, pariatque peccatũ; passiones sunt, vitia sunt, frãnanda, cohibenda, sananda sunt, sed dum curantur, infesta sunt.*

C Quod ad vocem INIQUITATIS, dico vocari concupiscentiam ab Ambrosio iniquitatem, quia est deordinatio quãdam, & peruersitas naturã contra ordinem in prima creatione positum, non tamẽ propriẽ peccatum, cũ eiusmodi peruersitas non sit in voluntate, quã sola capax est peccati propriẽ dicti, sed in carne. Nam etsi nunc equus frãni impatiens deijciat sessorem, iniquitas est, quia secundum ordinem à Deo in creatione positũ, debuerunt animantia omnia homini obedire. Quia tamen equus nec virtutis, nec vitij propriẽ capax est, ea non est iniquitas, nisi materialiter & improprie.

D Hoc modo intellectam esse in verbis Ambrosij ab Augustino iniquitatẽ, patet ex TRIBVS, PRIMO, quia dicit, hæc iniquitatẽ esse in carne, nõ in mente. Propterea, inquit, vocauit iniquitatẽ, quia iniquũ est vt caro concupiscat aduersus spiritũ. SECUNDO, quia cũ hac iniquitate iustitiã in eodẽ homine esse testatur. *Quãuis, inquit, adsit in nostra renouatione iustitia.* Nõ potest autẽ iniquitas propriẽ dicta cũ iustitia in eodem homine cõmorari. TERTIO, quia idẽ Aug. tract. 41. in Ioan. dicit, per baptismũ tolli omnem iniquitatem, & solum remanere infirmitatẽ. Ex quo sequitur, vt concupiscentia remanens, non sit propriẽ iniquitas, sed infirmitas. ADDE quod S. Ambr. in lib. de Isaac & anima c. 8. vnde sumptum est testimonium, de quo agimus, satis apertẽ significat, per INIQUITATEM se intelligere passionẽ corporis, quã caret proprio nomine, & iniquitas dici potest per tropũ, quia ad iniquitatem perducit. Nam comparat animã curru, Christum aurigã, quatuor virtutes cardinales quatuor bonis equis, quatuor passiones quatuor malis equis: *Boni equi, inquit, virtutes sunt animã, mali equi passiones corporis. Boni equi prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia; mali equi iracundia, cõcupiscentia, timor, iniquitas.* Vbi vides opponi prudentiã non vitium stultitiã, sed passionem iracundiã; tẽperantiã, & fortitudinẽ opponi vides non vitia contraria, sed passiones: sic igitur & iustitiã nõ opponit vitium contrariũ, quã est iniquitas propriẽ dicta, sed passionẽ quãdam corporalem, quã non est iniquitas, nisi improprie.

Quod attinet ad vltimum vocabulum, id eſt, *delectationem diuino mandato aduerſam*; ſuprà copioſè reſpondimus, vbi demonſtrauimus, concupiſcentiam inuoluntariam legi Dei eſſe contrariam, ſolum materialiter, id eſt vt obiectum, nō vt actum. Lex enim propriè ipſi homini prohibet, ne conſentiat in concupiſcentiam, ſiue carnis delectationem. Et ideo cōſenſus eſt propriè actus legi Dei contrarius; delectatio verò ſolius carnis, ſpiritu repugnante, non eſt contraria, niſi materialiter, ac per hoc neque peccatum eſt, niſi materialiter. Vide cap. 10. in refutatione quartæ obiectionis.

Ex his intelligi poteſt, quàm vana ſit illa Kemnitij gloriatio: *Ambroſius igitur noſtram ſententiam ipſiſſimis verbis reddit & exprimit.* Ipſiſſima enim verba Lutheranorum illa ſunt, quod concupiſcentia in renatis, per ſe, ex ſe, & ex natura ſua ſit verum & propriè dictum peccatum, quod reum facere & damnare in æternum poſſit, ſi Deus imputare velit, & propterea nulla ſit in homine vera iuſtitia, ſed omnia ei⁹ opera bona ſint peccata mortalia, & ſimilia, quæ nec in Ambroſio, nec in vllō alio S. Patre reperiuntur.

QVARTO loco producit Kemnitius S. Hieronymum: *Hieronymus, inquit, in 7. cap. Matth. dicit: *regitudo eſt primus motus, quando ab initio mouent & iritant. peccatos verò eſſe, poſtquam ad illos voluntatis conſenſus acceſſerit, & de primis moribus dicit, quamuis habeant culpam, tamen non teneri crimine.**

RESPONDEO, nō loquitur S. Hieronymus in cōm. ca. 5. Matth. (hic enim eſt locus, non in c. 7. vt falſò Kemnitius citat) de concupiſcētia, vt ſignificat pronitatem, quam aduerſarij peccatum originis eſſe volunt, ſed de actu concupiſcētia: & diſtinguit **D**VP LICEM actum, VNVM planè voluntarium, & hunc vocat *paſſionem & crimen*, id eſt, peccatum lethale, vt cum quis conſentit deſiderio adulterij. Et hoc ſine dubio peccatum eſt, ſed actuale, non originale. ALTERVM non omnino voluntarium, nec omnino inuoluntarium, vt cum quis viſa muliere titillatur delectatione, quam videlicet præcauere potuiſſet, diligenter oculos ſuos cuſtodire voluiſſet, & hanc vocat *propaſſionem*, ac dicit vitij culpam habere, non tamen crimen, hoc eſt, peccatum eſſe veniale, nō mortale. Quod quidem veriſſimum eſt, & cum Kemnitij & Lutheranorum cæterorum ſententia manifeſtè pugnat, qui diſcrimen peccati mortalis & venialis ignorat.

At pro ſententia Kemnitij testimoniū hoc S. Hieronymi nullo colore adferri poteſt. Siquidem ipſe cum Lutheranis cæteris concupiſcentiam renatorum aut liberat ab omni culpa, ſi culpa pro reatu accipiat, aut culpam mortalem, & damnantē illi tribuit, ſi culpa pro eo accipiat, quod natura ſua imputari, & dānare poteſt. S. verò Hieron. apertiffimè diſtinguit inter *culpam vitij*, & *crimen*: & *propaſſioni* tribuit tantum *culpam vitij*, quæ polluit aliquo modo, ſed non damnat ex natura ſua, cum non ſit crimen. *Paſſioni* autē id eſt, concupiſcētia omnino voluntaria, tribuit *crimen*, quod facit reū ignis æterni. Quod ſi, vt quidā volunt, in textu B. Hieron. nō legatur vitij culpā, ſed initij, tū ſenſus erit, primos motus non eſſe peccata, ſed originem, & cauſſam peccatorum.

CAPVT XIII.

Reſpondetur ad loca, quæ producantur ex Auguſtino.

VENIAMVS nunc ad loca, quæ citantur ex AVGVSTINO. PRIMVM citat LUTHERVS in aſſert. 2. art. 10. loca, vnum ex li. I. de nuptijs & concupiſcētia, c. 15. vbi dimitti dicit peccatum in baptiſmo non vt non ſit, ſed, vt non imputetur. Alterum ex eodem li.

c. 27. vbi dicit, idem peccatum reatu trāſire, actu manere. RESPONDEO, Lutherus (vt ſuprà diximus) crimē falſi commiſit, nuſquam enim S. Aug. dixit, peccatum in aliquo eſſe, ſed non imputari, vel actu manere, reatu trāſire. Neque enim tam ſtupidus erat, vt non intelligeret, reatum à peccato ſeparari non poſſe, cum in eodem lib. c. 26. ſcripſerit; *Hoc eſt non habere peccatum, reum non eſſe peccati.* Loquitur igitur S. Aug. in duobus locis citatis de concupiſcentia; eāque dicit in renatis non eſſe peccatum, non imputari, nec reos facere, licet maneat, quoad actum, quia non ceſſat praua deſideria excitare.

SED contra ſolutionē eſt argumentū Melanchthonis & Caluini, & aliorū. S. Aug. non ſolum in li. I. de nuptijs & concupiſcentia, c. 25. ſed etiam li. 2. in Iulian. & alibi paſſim, dicit concupiſcentiam in baptiſmo remitti: *Lex, inquit, iſta peccati & remiſſa eſt in regeneratione ſpirituſali, & manet in carne mortali.* At nihil remittitur, niſi peccatū; igitur ipſa in ſe verè peccatum erat, antequā remitteretur. Sed manet in renatis eadem, quæ antea erat, quoad ſubſtantiam, ergo adhuc verè peccatum eſt, & ſolū remitti dicitur, quia non imputatur. RESPONDEO, S. Aug. ſignificat quidē concupiſcētia in non renatis eſſe peccatū, & propterea remitti per baptiſmū, ſed intelligit eā peccatum eſſe, non ratione ſui, ſed ratione reatus peccati originalis, qui cū ea annexus manet vſque ad baptiſmū. Sic enim loquitur idē Aug. li. I. de nuptijs & concupiſcentia, c. 32. *Hæc itaque remiſſio peccatorum quādiu non ſit in prole, ſic ibi eſt lex iſta peccati, vt etiam in peccatum imputetur. id eſt vt etiam reatus eius cum illo ſit, qui eum tenet æterni ſupplicij debitorem.* Hæc ille; qui ſimiliter loquitur in multis locis.

Sed hoc loco diligenter attendendum eſt, reatum concupiſcētia TRIBVS modis nō intelligi poſſe. PRIMO, dici poteſt reatus cōcupiſcētia, reatus qui ab ipſa oritur, & in ipſa fundatur, ita vt reus ſit qui ipſam habet, quia ipſam habet. Sicut dicitur reatus furti is, quo propriè reus dicitur, qui furtum fecit. SECUNDO, dici poteſt reatus concupiſcētia, is, quo ipſa facta eſt, non quem ipſa facit, quomodo ſi quis ſibi ipſe manum abſcinderet, diceretur eſſe reus manus abſciſſæ, non quod habere manum abſciſſam ſit peccatum, vel reum faciat, ſed quod abſcindere ſibi manum ſit contra rationem, & reatum faciat. Sic igitur dicitur reatus concupiſcētia, nō quod ipſam habere, faciat hominem reum, ſed quod ipſa nata ſit ex reatu peccati Adami, qui factus Deo rebellis, meruit in ſe experiri carnis ſuæ rebellionem. TERTIO, dici poteſt etiam reatus concupiſcētia is, quem ipſa facit ſi ad conſenſum pertrahat, vt non ſit propriè homo reus, quia concupiſcentiam habet, ſed quia concupiſcētia cedit.

Ex his TRIBVS modis aduerſarij PRIMVM eligunt, & ideo concupiſcentiam propriè peccatum eſſe volunt, Nos autem SECUNDM & TERTIUM accipimus, & ideo concupiſcentiam non tam peccatum, quàm effectum & cauſſam peccati eſſe contendimus. Porro ſecundum illum & tertium modum eſſe ex mente S. Auguſt. probamus ex verbis eiufdem in 2. li. aduerſus Iulianum, circa medium epilogi. *Quāuis, inquit, iam non eodem modo appelletur, peccatū, quo facit reum, ſed quod ſit reatu primi hominis factum. & quod rebellādo nos trahere nititur ad reatum.* Rurſus in eodem li. paulò ſuperius explicās testimoniū Ambroſij de bonis & malis equis, indicat modum tertium, his verbis: *An nondum fateberis, quod reatus eorum perierit, inſirmitas manſerit, nō reatus, quo ipſa rea fuerāt, ſed quo nos reos fecerāt in malis operibus, quo nos traxerāt?* His enim verbis oſtendit Auguſt. vitia cum

quibus nascimur, remitti in Baptismo, quia reatus eorum remittitur, licet infirmitas remaneat. Per reatum autem dicit se intelligere reatum malorum operum, quæ fecimus concupiscentiæ assentiendo.

In eodem etiam li. 2. in Iulianum paulò ante medium libri meminit secundi modi. Nam cum dixisset, concupiscentiæ reatum, ut cætera peccata omnia solui in Baptismate, & deinceps eam manere ad agnoscendum, obijcit sibi dicturum Iulianum id malum, contra quod post baptismum dimicamus, non esse aliquid à parætibz tractum, sed malos habitus ante baptismum proprijs actibus acquisitos. Deinde respondet his verbis: *si hoc dicis iam proculdubio cernis, atque concedis, esse in homine aliquid mali, quod non ipsum, sed reatus, qui ex illo contractus fuerat, auferatur in baptismo.* Quibus verbis similem esse docet S. Augustinus concupiscentiam, nobis innatam malo habitui multis malis actibus comparato: & quemadmodum in baptismo adulatorum remittuntur omnia peccata, quibus comparatus est habitus, non tamen ipse habitus tollitur: ita quoque in Baptismo paruulorum remitti peccatum originis, unde concupiscentia nata est, non tamen ipsam concupiscentiam penitus extirpari. Iam verò certum est, eum, qui malos habitus contraxit, non esse reum propriè, quia malos illos habitus habet, sed quia malos actus fecit, unde mali habitus processerunt. Sic igitur qui concupiscentiam habet, non est reus propriè ratione concupiscentiæ, quasi peccatum sit illam habere, sed ratione peccati, quo ipsa concupiscentia facta est.

Atque hac ratione remitti dicitur concupiscentia in Baptismo, non ratione sui, sed ratione annexi reatus, qui eius reatus dicitur, quia per eum, ut diximus, facta est. Idem S. Aug. li. 1. Retract. c. 15. dicit homines nasci implicatos reatu Adæ, & ob id pænæ obnoxios, & paulò post eam pænã, concupiscentiam esse docet; reatus igitur, qui soluitur in baptismo, non est propriè reatus, quem concupiscentia facit, sed reatus unde pænã ista processit. Reatus enim Adæ, quo & nos nascimur implicati, non fuit habere concupiscentiam, ut notum est, sed mente auerti à Deo, unde nata est auersio carnis à ratione. Quocirca idem Aug. li. 14. de Trin. c. 17. apertissimè scripsit, in baptismo remitti omnia peccata, non tamen extingui concupiscentiam, quia aliud est causam remouere languoris, aliud ipsum curare languorem: ubi cum dicit in Baptismo per remissionem peccati, siue reatus, causam concupiscentiæ remoueri, euidenter ostendit, reatum concupiscentiæ, qui remittitur in baptismo, non esse reatum, quem concupiscentia facit, sed per quem concupiscentia facta est.

Denique idem S. Aug. li. 6. in Iulianum, c. 5. dicit, in baptismo tolli reatum omnium malorum, non omnia mala, & ponit exemplum de corruptione corporis, & de ignorantia, & idem intelligit de concupiscentia, immo de ipsa præcipuè loquitur. At certum est reatum corruptionis corporis, qui tollitur in Baptismo, esse reatum, quo ipsa corruptio facta est, non autem quem ipsa corruptio faciat, quasi peccatum sit esse mortalem.

SED contra hanc nostram solutionem multa S. August. testimonia ab aduersarijs adducuntur, quibus ipsi demonstrare nituntur, reatum concupiscentiæ qui soluitur in Baptismo, accipiendum esse primo modo superius explicato, id est, esse reatum, qui concupiscentiam ipsam comitatur, ita ut sit reus quicumque concupiscentiam habet, hoc ipso quod concupiscentiam habet, nisi per Baptismum reatus huiusmodi remittatur. Lib. 2. in Iulianum, ante medium: *non tamen, inquit, ideo malum hoc nihil nocuisset, etiamsi*

A *primò quam in illo apparere cœpisset, paruulus ex hac vita exisset, quia reatus eiusdè mali, non quo reum malum est, sed quo reum facit, in quo est, sicut generatione contrahitur, ita nisi regeneratione non soluitur.*

Rursus in eodè lib. circa mediū epilogi: *Quamuis iam non eodè modo appelletur peccatum, quo facit reum, sed quod sit reatu primi hominis factum.* Vbi illud iam satis apertè demonstrat, concupiscentiã post Baptismum non habere reatum, quo ipsa faciat reum, sed ante baptismum habuisse. Itè li. 1. de nuptijs & concupiscentia, ca. 23. *Hæc, inquit, concupiscentia, qua solo Sacramento regenerationis expiatur, profecto peccati vinculum generatione traiecit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione soluantur.* Item li. 6. in Iulianum, c. 5. *Tale porro, ac tam magnum malum tantum quia inest, quomodo non teneret in morte, & pertraheret in ultimam mortem, nisi & eius vinculum in illa, qua fit in baptismo, remissione peccatorum omnium solueretur.* Et eodem li. c. 6. *Nos, inquit, eam (concupiscentiam) malam dicimus, & manere tamen in baptizatis, quamuis reatus eius, non quo ipsa rea erat, neque enim aliqua persona est, sed quo reum hominem originaliter faciebat, fuerit remissus, atque vacuatus.*

Item li. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 26. Aug. dicit, quod, *sicut adulterium actum transit, remanet reatu, ita concupiscentia transit reatu, & remanet actu.* Vbi comparat reatum concupiscentiæ cum reatu adulterij. Reatus autem adulterij, est reatus quo ipsum adulterium reum facit hominè. Denique li. 6. in Iulianum, ca. 8.

C Aug. dicit, reatum esse ordinationem diuinæ legis, ut nulla iniquitas maneat impunita, nisi Christi sanguine expietur. Et mox subiungit, concupiscentiã quæ est in renatis, esse iniquitatem, & puniendam fuisse, nisi per Baptismum expiata fuisset: *Neque enim, inquit, nulla est iniquitas si in vno homine, vel superiora inferioribus turpiter seruiant, vel inferiora superioribus contumaciter reluctentur, etiamsi vincere non sinantur, &c.*

RESPONDEO, in VLTIMO testimonio (ut ordine retrogrado procedamus) vocat Aug. concupiscentiam iniquitatem, quia talis est, vel formaliter, si in mente sit, ut cum superiora inferioribus turpiter seruiunt, vel certè materialiter, si in sola carne sit, ut cum inferiora superioribus reluctantur, etiamsi vincere non sinantur. Nã non esse concupiscentiã solius carnis, quæ remanet in renatis, propriè & formaliter iniquitatè, patet ex tract. 41. in Ioan. ubi dicit Aug. per Baptismum totam deleri iniquitatè, & solam remanere infirmitatem. Hæc autè infirmitas, quæ est materialis iniquitas, rectè dicitur punienda, nisi expiata esset, propter reatum, quo facta est, qui cum ipsa trahitur ex Adam, & cum ipsa manet donec remittatur, quo reatu ipsa concupiscentia dicitur hominem reum facere, non quod absolutè illam habere sit peccatum, sed quia peccatum est, illam habere ex propria culpa.

In testimonio PENULTIMO non comparat August. concupiscentiã reatum cum reatu adulterij in omnibus, sed in eo tantum quod ut separatur reatus adulterij ab adulterio, ita separatur reatus concupiscentiæ à concupiscentia. Nam alioqui idem Aug. li. 6. in Iulianum, c. 7. dicit, concupiscentiam similem esse habitui non actui, & c. 8. dicit, non esse similem adulterio, vel sacrilegio, sed manenti qualitati.

Ad cætera loca dici posset, per eum reatum, quo concupiscentia facta est, ab ipsa concupiscentia fieri hominem reum, donec non remittitur per Baptismum. Potest etiam dici, in his locis loqui Augustinum de concupiscentia, quatenus ea efficit habitum totalem corruptum, ut supra diximus, verè enim ille totalis habitus, siue totalis illa natura, & omnium potentiarum corruptio, facit hominem reum, etiamsi tantum in sit, & nihil operetur, ut in infantibus.

Cæterum in hoc tali habitu pars vna, id eſt, auerſio mentis à Deo, & formaliter peccatum, & reum hominem propriè facit, altera, id eſt, rebellio partis inferioris à ſuperiore, non eſt peccatum niſi materialiter, nec facit propriè hominem reum, niſi illiciendo pertrahat ad cõſenſum. Quoniam igitur ante Baptiſmum concupiſcentia coniuncta eſt in homine cum auerſione mētis à Deo, ideo rectè dicitur habere reatum, non ſolum per quem ipſa facta eſt, ſi conſideretur, vt pars illius habitus corrupti, ſed etiam quo facit reum, ſi cõſideretur in vnum qui cum altera parte eiſdem habitu corrupti. Poſt Baptiſmum verò, quia pars illa formalis, id eſt, auerſio mentis à Deo ſanata & ſublata eſt, ideo ſola remanet pars altera, id eſt, concupiſcentia carnis, quæ non habet reatū, quo facit reum, neque illum quo ipſa facta eſt; ſed eum ſolum, ad quem perducit, ſi regnare ſinitur.

Et hoc modo coherent inter ſe loca omnia S. Auguſt. atque etiam excluditur admiratio illa Caluini in Antidoto ſeſſ. 5. Conc. Trid. vbi miratur, Patres Concilij rem eandem, id eſt, concupiſcentiam, dicere non eſſe poſt Baptiſmum, id quod erat antea. Patres enim rectiſſimè dixerunt, concupiſcentiam poſt Baptiſmū manere, & tamen non eſſe peccatū, vt erat antea, quia videlicet ſeparata ab auerſione mētis, nō habet annexum reatum, quem habebat antea. Atq; hæc de primo genere testimoniorum S. Auguſt.

ALTERVM genus testimoniorum adducitur à KEMNITIO, eorū videlicet, quæ non videntur habere magnas vires, & ideo breuiter perſtringuntur: *Ipſe Auguſtinus, inquit Kemnitius, reliquam concupiſcentiam vocat malam: & quomodo hoc intelligi velit, declarat per antiheſim: nam dicit eſſe non bonam, nō ſanctam, ſed malam contra Iulian. lib. 6. c. 6. & li. 5. ca. 4. inquit, diſcerne mala, quæ per patientiam ſuſtinemus ab eis malis, quæ per continentiam refranamus. Hoc eſt, affirmat concupiſcentiã non tantū eſſe malum pœnæ, ſed & malū culpæ, c. 5. vocat vitium, contra quod virtute pugnandum eſt. Eſt igitur vitium tale, quod virtuti opponitur. Libro 2. contra Iulianū, lex repugnans legi mentis, quæ in tanti quoque Apoſtoli membris erat, remittitur in Baptiſmate, non ſinitur. Lib. 1. de peccatorū meritis & remiſſione, c. 3. per Baptiſmum Chriſti hoc agitur, vt caro peccati euacuetur. Non autem ſic euacuatur, vt in carne concupiſcentia innata nō ſit, ſed vt non obſit mortuo, quo inerat viuo. Tractat. 41. in Ioan. Auguſtinus vocat reliquam concupiſcentiam languorem obluçantem ſaluti noſtræ. alibi vocat infirmitatem ſuccūbentem legi Dei. Hæc ille pag. 82. addit autem duo alia loca. pa. 502. Vnum ex lib. 2. de bono perſeuer. c. 5. Alterum ex lib. 4. ad Bonifacium, ca. 7. in quibus Auguſtinus tribuit Pelagianis eam ſententiam, quæ nunc eſt Catholicorum, quod videlicet per Baptiſmum homines perfectè renouentur; & nullum habeant omnino peccatum.*

RESPONDEO ad PRIMVM, ex li. 6. in Iulianum, cap. 6. rectè dicitur concupiſcentia non bona, nec ſancta, ſed mala. Non tamen ſequitur, eam eſſe propriè peccatum. Nam diabolus quoque & Angeli eius non ſunt boni, nec ſancti, ſed mali, & tamen nō ſunt propriè peccata, niſi iuxta doctrinā Illyrici. Itaque idem Aug. in eodem li. 6. in Iulianum, c. 5. dicit, Baptizatū carere omni peccato non tamen omni malo; & in ipſo c. 6. dicit, per Baptiſmum remitti omnia peccata, ſed nō ſanari omnes languores. Vbi concupiſcentiã vult eſſe malum & languorem, non tamē peccatum.

Ad SECVDVM ex li. 5. c. 4. rectè diſtinguit Aug. mala quæ per patientiam tolerantur, vt febres, inopiam, perſequutiones, & ſimilia, quæ non incitant per ſe ad peccandum ab ijs malis, quæ per continentiam refranantur, vt paſſiones immoderatas, quæ propriè

A inſcientia ſunt vitiorum: quamuis autem hæc mala frænanda, & quoad eius fieri poteſt, debellanda ſint, tamen non propterea culpæ, aut peccata propriè dici poſſunt. Idem enim S. Aug. in li. 2. contra Iulianū, de his malis ita ſcribit; *Non talia ſunt vitia, quæ iam peccata dicenda ſint; paſſiones ſunt, vitia ſunt, frænanda, cohibenda, ſananda ſunt.* Itaque gloſſa illa Kemnitij, hoc eſt, affirmat Auguſtinus concupiſcentiam non tantum eſſe malum pœnæ ſed & malum culpæ, deſtruit textum. Dicendum autem fuiſſet; affirmari ab Aug. concupiſcentiam non tantum eſſe pœnam, ſed eſſe etiam in ſe, & abſolutè malam, quia eſt quid immoderatum & vitioſum, quamuis non habeat propriam culpæ rationem, cum non in voluntate, ſed in carne ſedem habeat.

B Ad TERTIVM, ex lib. 5. in Iulianum, ca. 5. Rectè dicit S. Auguſtinus, contra concupiſcentiam virtute pugnari; ſed non omne quod virtuti opponitur, peccatum eſt propriè dictum; niſi fortè nouam Dialecticam Kemnitius adinuerit: Virtuti ſiquidem actus malus repugnat, vt caſtitati adulterium, hoc eſt peccatum propriè dictum; repugnat etiam habitus malus, qui non peccatum, ſed vitium dici ſolet. Repugnat denique paſſio, in qua moderanda & coerenda virtus occupatur. Porrò concupiſcentia (ipſo Auguſtino teſte) vt paulò antè dicebamus, in 2. lib. aduerſus Iulianum, vt paſſio ac vitium, non vt peccatum virtuti repugnat.

C Ad QVARTVM, ex lib. 2. in Iulianum, quis negat legem carnis repugnantem legi mentis remitti in baptiſmate, non finiri; ſed vt nos fatemur, concupiſcentiam ratione reatus annexi in baptiſmate remitti, & tamen ad agonem remanere; ita fateri (velit nolit Kemnitius) debet, poſt baptiſmum concupiſcentiam non peccatum eſſe, ſed vitium.

Ad QVINTVM, ex li. 1. de peccatorū meritis & remiſſione, c. 3. Nō negamus concupiſcentiã poſt baptiſmum non ita euacuari, vt non ſit, ſed vt non obſit mortuo ratione reatus annexi, quæ inerat viuo.

D Ad SEXTVM, ex tract. 41. in Ioannem concedimus reliquam concupiſcentiam obluçantem ſaluti æternæ, quia allicere nititur ad peccatum, non quia ipſa in ſe propriè ſit peccatum. Idem enim Auguſtinus in illo eodem tractatu diſertis verbis dicit, in baptiſmo deleri totam iniquitatem, & ſolam remanere infirmitatem.

Ad SEPTIMVM, ex alio loco, Dico, negari nō poſſe quin infirmitas noſtra ſuccumbat legi Dei, ſi non adiuuetur à gratia. Sed verum eſt tamen quod S. Auguſt. ait in lib. 5. aduerſus Iulianum, cap. 4. videlicet, eſſe concupiſcentiam ſub animi poteſtate, gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, in mortis corpore caſtigandam, in morte corporis reſolvendam, in corporis reſurrectione, & mortis morte ſanandam.

E Ad OCTAVVM, ex lib. 3. de bono perſeuerantiæ, c. 5. manifeſta eſt kemnitij impudentia. Siquidem S. Auguſt. Pelagianis tribuit errorem illum, quod homo iuſtus in hac vita nullum habeat veniale peccatum. kemnitius autem ita citat Auguſtinum, quaſi Pelagiani ſenſerint concupiſcentiam inuoluntariã, quæ remanet poſt baptiſmum verè ac propriè eſſe peccatum. Loqui autem Auguſtinum de peccatis actualibus, ſed venialibus, non de concupiſcentia inuoluntaria, perſpicuum eſt ex eo, quod allegat verba Domini: *Dimitte nobis debita noſtra*, quam oratione non eſſe dicendam pro concupiſcentia inuoluntaria, idem Auguſtinus ſæpiſſimè repetit epiſt. 200. & alibi. Hæc enim ſunt verba Auguſtini à Kemnitio recitata: *Etiã hoc Pelagiani audens, audens dicere*

hominem iustum in hac vita nullum habere omnino peccatum? & in talibus hominibus esse iam in presenti tempore Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam: tanquam sponsa Christi non sit, que per uniuersam terram quod ab eo didicit, dicit, *Dimitte nobis debita nostra.*

Ad NONVM, ex lib. 4. ad Bonifacium, c. 7. Non dissimili impudentia Kemnitius abutitur testimonio S. Augustini. Ille enim non reprehendit Pelagianos, quod dicant, per baptismum perfectè hominem renouari; sed quod malo sensu hanc veritatem deprauent, dum ita volunt perfectè hominem innouari, vt deinceps nullum cõmittat veniale peccatum. Kemnitius autem ita citat Augustinũ, quasi ille senserit post baptismum remanere aliquid, quod verè & propriè sit peccatum, & per hoc non perfectè per baptismum hominem renouari. Hæc autem sunt verba S. Aug. integra, non truncata, vt à Kemnitio callidè allegatur: *Quid eis (Pelagianis) prodest, quod aduersus Manicheos, qui baptismum destruunt, isti dicunt baptismum perfectè homines innouari, atque ad hoc Apostoli adhibent testimonium, qui per lauacrum aquæ Ecclesiã de gentibus sanctam fieri, immaculatã que testatur, cum superbo sensu, atq; peruerso contra orationes ipsius Ecclesiæ suas exerant disputationes? hoc enim dicunt, vt credatur Ecclesia post sanctum baptismum, in quo fit omnium remissio peccatorum, ulterius non habere peccatum, cum aduersus eos illa à solis ortu vsque ad occasum omnibus suis mēbris clamet, Dimitte nobis debita nostra.*

Quod autem S. August. contra Lutheranos doceat, per baptismum perfectè hominem renouari, perspicuum est ex illis eius verbis li. 6. in Iulianum, c. 5. *Dixisse me affirmas quod gratia non perfectè hominem nouum faciat. Non hoc dico, attēde quod dico, gratia perfectè hominem nouum facit: quandoquidem & ad corporis immortalitatem plenam;que; felicitatem ipsa perducit. Nunc etiam perfectè innouat hominem: quantum attinet ad liberationem ab omnibus peccatis, non quantum ad liberationem ab omnibus malis.*

TERTIVM genus testimoniorũ producitur à Caluino & Kemnitio. Quod genus cõtinet ea loca, quæ concupiscentiã propriè docent esse peccatum, siue inobedientiam legis, etiam si illi à ratione & spiritu resistatur. Lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, c. 13. dicit Augustinus. *Concupiscentiam vocari peccatum, non tantum quia ex peccato facta est, & quia peccatum facit, si vincit, sed etiam quia peccandi delectatione mouetur, etsi ei vincēte delectatione iustitie non consentiatur.* Item lib. 5. in Iulianum, c. 3. *Concupiscentia carnis, inquit, aduersus quam bonus concupiscit spiritus, & peccatum est, quia inest illi inobedientia contra dominatum mentis, & pœna peccati est quia reddita est meritis inobedientis; & causa peccati est defectione consentientis, vel contagione nascentis.* Atque ob hæc loca, maximè autem ob posteriorem triumphant Kemnitius & Caluinus.

Addunt etiã aliud testimonium Kemnitius & Caluinus ex tract. 41. in Ioan. vbi contendunt August. loqui ex propria mente. Loquens enim Augustinus de renatis: *Liberati, inquit, sunt à peccato, quia carent criminibus & querela. Sed illa est inchoata non perfecta libertas: nõdum est tota, nõdũ pura libertas; quia video aliam legem in membris, &c.* Hinc enim apparet, adhuc renatos esse impuros propter concupiscentiam. Ibidẽ: *Quia deleta est tota iniquitas, nulla remansit infirmitas: certè si nõ remãssisset, sine peccato hic viueremus.* Vbi ipsam infirmitatem remanentem appellat Augustinus peccatum. Ibidem: *Quamdiu viuus, peccatum necesse est esse in membris tuis, saltẽ illi regnum auferatur. Non fiat quod iubet.* Et ibidem tractãt discrimen peccati regnantis & non regnantis, inquit:

A *Non ergo Deus quedam peccata damnat, quedam iustificat & laudat, nulla laudat, sed odit omnia.* Hic videmus concupiscentiam vocari peccatum, quod Deus odit & curando agit, vt consumatur; vt ibidem August. subiungit. Ex quo colligit Kemnitius falsò dixisse Concil. Trid. Deum in renatis nihil odisse. Atque hæc tria testimonia sunt omnium præcipua in ijs, quæ ab aduersarijs producuntur.

RESPONDEO, vitur in primis duobus locis S. Aug. nomine peccati largo modo, vt omnem corruptionem & vitium significat. Quemadmodum etiam lib. 2. in Iulian. vocauit iniquitatem. Id ita esse probatur PRIMO ex eo, quod S. August. in primo loco monet, concupiscentiam non esse peccatum. Sic enim ait: *Et ideo iam non sit peccatum, sed sic vocetur siue quod peccato facta sit, siue quod peccandi delectatione mouetur, &c.* Vbi apertè ostendit, moueri delectatione peccandi non esse peccatum propriè, nisi cõsensus accedat. Nam alioqui perperam potuisset illam particulam aduersatiuam, sed, Quod autem in hoc loco dixit, moueri delectatione peccandi, in sequenti dixit, inesse inobedientiã contra dominatum mentis. Neutrum igitur est peccatum propriè & formaliter, sed solum largo modo, vel materialiter.

SECUNDO idem probatur ex eo, quod (vt suprà diximus) inobedientia carnis contra dominatum mentis, nõ potest propriè esse peccatũ, donec mens resistit, quia caro non est capax peccati propriè dicti. Quare S. August. cum rationem illam reddit, cur concupiscentia sit peccatum, quia videlicet inest illi inobedientia contra dominatum mentis; illa ipsa ratione significauit, concupiscentiam propriè non esse peccatum.

TERTIO, quia S. August. in eodem opere aduersus Iulianum li. 2. dicit, motus istos concupiscentiæ, passiones, & vitia esse, nõ tamen peccata. Et li. 6. c. 5. dicit, esse malum, non tamen peccatum: *Omni peccato, inquit, baptizati carent; non omni malo.*

Itaque ne S. August. inconstantem faciamus, cogimur dicere ab eo aliquando concupiscentiam appellari peccatum, aliquando negari esse peccatum; quia nũc vocem (peccati) largo modo, & improprie, nunc propriè, formaliterq; accipiat. Neq; verò hic habet locum, quod dicit Kemnitius, August. in li. 5. in Iulian. c. 3. retractasse quod antea dixerat. Nam quod antea dixerat, iterum postea repetiuit in lib. 6. vt iam antè monuimus. Et si quod habetur in lib. 5. esset retractatio, certè quod habetur in lib. 6. esset retractatio retractationis. Sed quis credat, virũ grauissimum lib. 5. reuocasse quod scripserat lib. 2. & rursum lib. 6. reuocasse quod scripserat lib. 5.

At cur quæso (dicit aliquis) S. Augustin. non fuit contentus in li. illo quinto dicere, concupiscentiam vocari peccatum, quia est pœna, & causa peccati? cur addidit, ac dixit, *non solum eam pœnam & causam peccati, sed etiam esse peccatum?* RESPONSIO est in promptu, quia Iulianus ex eo quod Aug. in lib. de nuptijs & concupiscentia dixerat, concupiscentiam esse pœnam peccati, collegerat eam esse bonam & laudabilem. Voluit igitur sanctus Doctor ostendere, non esse rem bonam aut indifferentem concupiscentiam, sed malam; & quia pœna (vt à Deo est) bona & laudabilis est; & causa peccati, potest etiam esse res bona aut indifferentis, si sit causa per accidẽs, vt sunt omnia obiecta sensuum delectabilia; propterea S. August. coactus est dicere, concupiscentiam nõn solum esse pœnam & causam peccati, sed etiam peccatum, id est, rem in se malam & vitiosam, qualia sunt non solum peccata morũ, quæ propriè peccata dicuntur, sed etiam peccata naturæ, vt cæcitas

& furditas, vel quælibet monftrofitas naturalis, quales funt etiam habitus mali, qui vitia dici folent, & ipfæ paffiones immoderatæ, quæ in ftatu naturæ integrè locum nullum in homine habuiffent.

Neq; multum refert, quod idem S. Auguft. comparat concupifcentiam cum cæcitate cordis, quam dicit effe peccatum, quo in Deum non creditur & fimul pœnam & cauffam peccati. NAM propositum S. Auguftino fuit, oftendere poffe id quod eft pœna peccati, effe etiam peccatum, fiue propriè, fiue largo modo; & ideo varia profert exempla, non multum laborans, vtrum funt in omnibus fimilia, modo fimilia funt in eo, de quo agitur.

Iam verò testimonium ex tract. 41. in Ioannem, fi abeffet peruicacia, nullo modo ab aduerfarijs proferretur. Nam in eo tractatu S. Auguft. difertis verbis dicit, per baptifmum tolli omne peccatum, ac totam deleri iniquitatem, nec remanere nifi languorem & infirmitatem. Quod verò poftèa dicit, renatos non effe fine peccato, interdum loquitur de peccatis venialibus, quæ poft baptifmum funt; interdum ipfam concupifcentiam cum Apoftolo vocat peccatum per metonymiam, & ideo dicit, peccatum hoc eft in membris, non animo.

Itaque cum dicit, non effe in renatis puram libertatè, idè dicit, quia non funt puri à peccatis venialibus; & quia peccatorum venialium cauffa eft concupifcentia, ideo addit: *Quia video aliam legem in membris, &c.* pari ratione cum dicit: fi nulla remaniffet infirmitas, fine peccato hic viueremus, de peccatis loquitur venialibus, quorù cauffa (vt diximus) vt plurimum eft infirmitas. Denique non negamus, concupifcentiã dici peccatum habitans in membris, & damnari, atque odio haberi à Deo; non vt peccatum propriè dictum, fed vt morbum & languorem. Nam etiam medici non folum febrem, fed etiam remanentem infirmitatem oderunt, & pellere fua arte conantur.

Porro in Concilio Trid. rectè etiam dictum eft Deum in renatis nihil odiffe; quia loquitur Concilium de odio, quod redundet in perfonam. Sic enim nihil odit Deus, nifi peccatum. Vnde dicitur Sap. 14. *Odio eft Deo impius, & impietas eius.* Odium autem concupifcentiæ, quod ponit Auguft. in Deo, non redundat in perfonã. Non enim Deus propter concupifcentiam, quæ eft in renatis, vult renatos damnare, fed potius vult cõcupifcentiam paulatim conſumere, vt renati perfectè fanentur ac liberentur.

Caluinus in Antidoto Concilij admittit, Deum nihil in renatis odiffe: fed non minus errat ipfe, dum hoc admittit, quàm Kemnitius dum reprehendit. Nam fi cõcupifcentia effet ex natura fua peccatum, vt ipfe dicit, non effet verum, eam à Deo non haberi odio, etiam in renatis. Vt enim S. Auguft. rectè ait in hoc ipfo tract. 41. in Ioan. *Deus omnia peccata odit.* Nihil igitur Deus in renatis odit, quia nihil remanet poft baptifmũ, quod habeat verã peccati rationem.

C A P V T X I V.

Soluuntur obiectiones ex ratione.

PRÆTER testimonia Scripturarum & Patrum, proferunt etiam aduerfarij aliquot rationes.

PRIMARATIO, motus concupifcentiæ funt illiciti, etiam fi nobis nolentibus fiant, vt ex Auguftino colligitur li. 1. de nuptijs & concupif. c. 27. igitur lege diuina prohibiti funt, ac per hoc inobedientia legis, & peccatum eft illos habere quamuis iuftis & fidelibus non imputentur.

RESPONDEO, Motus concupifcentiæ dicuntur illiciti, quia non licet eis præbere confenfum, non

A quia non liceat eos inuito animo pati, quemadmodum carnalis copula extra coniugium res eft illicita: & tamè fi quis per vim turpitudinem pateretur, aut omnino ignoranter committeret, non peccaret. Itaq; S. Auguftinus loco notato non dicit eos motus effe illicitos, quia non liceat eos pati, fed quia non liceat eis obedire: *Non enim, inquit, fi bona & licita defideria effent eis obedire prohiberet Apoftolus, dicens: Non regnet peccatum in veftro mortali corpore ad obediendum defiderijs eius.*

SECUNDA RATIO, Id quod per fe trahit ad malum eadem lege prohibètur, quia prohibetur ipfum malum vt perfpicuum eft de amplexibus & osculis impudicis: concupifcentia autem, quantumuis inuoluntaria per fe trahit ad malũ, Iacob. 1. *Unusquisq; tentatur à concupifcentia fua abstractus & illectus;* igitur eiuſmodi concupifcentia lege diuina prohibita eft, & legè violat qui concupifcit, quamuis inuitus.

RESPONDEO, id quod per fe trahit ad malum, eadem lege prohibetur, qua prohibetur ipſum malum: fed ficut ipſum malum nõ prohibetur propriè, ita vt reum faciat, nifi cum eft in poteftate noſtra illud non committere, fic etiam, vel potius maiori ratione, id quod per fe trahit ad malum, non cenſetur propriè prohiberi, nifi quatenus in arbitrio noſtro eft illud aſſumere, vel rejicere. Nam fi iure non poteft reprehendi, qui ſtuprum per vim oblatum patitur, quanto minus reprehendi poterit, qui complexum, vel osculum impudicum pati cogitur, etiam fi inde fe ſtimulari ad flagitiũ ſentiat? Sic igitur concupifcentiæ motus qui reluctante animo interdum exoriuntur in carne, non funt illiciti, nec prohibiti nifi materialiter: propriè verò, ac formaliter ſolus confenfus intelligitur prohiberi.

TERTIA RATIO contra ſolutionem ſuperiorem. Qui cogenti cupiditati bona voluntate reſiſtere non poteſt, & ideo facit contra præcepta iuſtitie, verè & propriè peccat, vt S. Auguftinus docet lib. 1. retract. c. 15. At in lege iuſtitie non ſolum prohibetur opus, vt adulterium, fed etiam deſiderium, vt concupifcentia adulterij; igitur ſicut opus eft verè peccatum, etiam ſi reſiſti bona voluntate, non poſſit; ita concupifcentia ipſa verè peccatum erit, quamuis inuito animo oriatur.

RESPONDEO, multũ intereſt inter motus concupifcentiæ carnalis inuoluntarios, qui in ſola carne ſedem habent; & deſiderium voluntatis, ſiue opere compleatur, ſiue non compleatur. Nam motus ille carnis inuoluntarius nullo modo eft in poteſtate noſtra, & ideo nec peccatum propriè, fed tantũ per metonymiam, vt in illo ipſo loco idem S. Auguſtin. docet. Deſiderium autem adulterij voluntarium, ſiue ipſum opus adulterij pariter voluntariũ, aliquando non eft in noſtra poteſtate immediate, quia diuino iudicio deſerti nõ habemus vires, quibus cogenti cupiditati reſiſtere valeamus: tamen ſemper eft in poteſtate ſaltem mediatè, quia poſſumus à Deo auxilium petere & gratia eius adiuvante tentationi reſiſtere: *Et ideo (vt ibidem Auguſtinus dicit) tunc facere contra præcepta iuſtitie, ſiue opere, ſiue confenſu, ſic eſt peccatum, vt ſit etiam pœna peccati.*

E Quare totum argumentum conceditur, ſi in conſequenti de concupifcentia illa ſit ſermo, quæ in ipſa voluntate per confenſum oritur. Fieri enim poteſt vt ea concupifcentia inuito animo oriri dicatur, ſi fortè noller aliquis conſentire, & tamen victus tentatione conſentiat. Sin autem de cõcupifcentia carnis agatur, quæ nullo modo confenſum extorqueat, argumentum nihil omnino concludet, nam in antecedente dicitur eſſe peccatum id, quod ſit cogente

carnis cupiditate, quod non est in noſtra poteſtate immediatè, ſed tantum mediatè. Ex quo non ſequitur, vt peccatum ſit ipſa cupiditas carnis, quæ nõ eſt in poteſtate noſtra, neq; mediatè, neq; immediatè.

QVARTA RATIO, Concupiſcentiã, quæ remanet in baptizatis, Deus odit, vt S. Aug. docet in Pſal. 35. explicans illud: *Malitiam autem non odiuit.* Apoſtolus item illam odio habebat, Rom. 7. *Quod odi facio.* Et nos illam odio habere debemus, iuxta illud Iude: *Odiſtes eam, quæ carnalis eſt maculatam tunicam.* At nihil odit Deus niſi peccatum, Sapient. 14. *Odiſt Deo impius, & impietas eius.* Et c. 11. *Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti.* Fecit autem omnia Deus, præter peccatum. Quare concupiſcentia remanens in renatis, peccatum eſt.

RESPONDEO, iam ſuprà diximus in explicacione teſtimoniorum S. Auguſtini, concupiſcentiam odio haberi à Deo, & à nobis odio eſſe habendam; quia tamen ſi propriè peccatum non ſit, tamen incitat ad peccatum; & cum ea bellum inteſtinum & aſſiduum gerere cogimur.

Quod autem Scriptura dicit, Deum nihil odiſſe eorum, quæ fecit, veriſſimum eſt; ſed illud eſt falſum, Deum omnia feciſſe præter peccatum. Deus enim fecit, ac diligit omnia quæ ſunt, quia omnia bona ſunt. Vidit enim cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona, Gen. 1. Proinde malum nullum fecit, & malum omne odit, quatenus malum non eſt res aliqua, ſed rei alicuius priuatio. Itaq; in eodem li. Sap. c. 1. legitur: *Deus mortem non fecit.* Et de concupiſcentia Ioan. Apoſtolus in 1. epiſt. c. 2. dicit: *Eam non eſſe ex patre, ſed ex mundo.* Odit igitur Deus in nobis concupiſcentiam, non vt peccatum, ſed vt languorem ex peccato relicto, eam que ſanando quotidie minuit, donec penitus conſumatur. Quomodo autem intelligendum ſit, quod Concilium Tridentinum dicit, Deum in renatis nihil odiſſe, explicatum eſt capite ſuperiore.

QVINTA RATIO, Concupiſcentia non eſt à Deo, vt habetur 1. Ioan. 2. At omnis iuſta pœna eſt à Deo, vt habetur Amos 3. Igitur concupiſcentia non eſt ſolum pœna, ſed etiam culpa.

RESPONDEO, ſi argumentum hoc vires haberet, efficeret etiam mortem corporalem non eſſe tatum pœnã, ſed etiam culpam. Nam mors non eſt à Deo, vt habetur Sapient. 1. Et omnis iuſta pœna eſt à Deo, &c. Dico igitur concupiſcentiam non eſſe à Deo, quatenus illa eſt mala, & tamè eſt à Deo quatenus bonum eſt, vt eo malo puniatur hominis inobedientia. **ITEM** concupiſcentiam non eſſe à Deo, quia non fuit ipſe auctor peccati, vnde illa manuit; tamen eſt à Deo, quia in ultionem peccati abſtulit donum originalis iuſtitie, quod carnem ſpiritus ſubijciebat, quo tanquam fræno, quodam, ſublato, continuo extitit in homine rebellio iſta membrorum: *Quia dixit* (inquit S. Aug. lib. 5. in Iulian. c. 7.) *inobedientiam carnis, quæ in carne concupiſcẽte aduerſus ſpiritum apparet diabolico vulnere contigiſſe: & rursus hæc legem peccati repugnantem legi mentis, à Deo eſſe illatam propter ultionem & ideo pœnam eſſe peccati; hæc inter ſe aſſueras eſſe contrarias. Quasi fieri non poſſit, vt idem malum, & diaboli iniquitate, & Dei æquitate peccantibus ingeratur. Neque hinc ſibi ipſa diuina aduerſantur eloquia, quia ſcriptum eſt, Deus mortem non fecit. Item ſcriptum eſt, Vita & mors à Domino Deo. Quia deceptor hominis cauſa mortis eſt diabolus, quam non vt primus auctor eius, ſed vt peccati ultor intulit Deus.*

SEXTA RATIO, Nulla eſt pena huius vitæ, quæ ob finem bonum expeti non poſſit, at concupiſcentia ob nullum finem rectè expeti poteſt: igitur con-

cupiſcentia non eſt ſolum pœna, ſed etiam culpa.

RESPONDEO, falſa eſt propoſitio. Nam ignorantia earum rerum, quæ ad ſalutem neceſſariæ ſunt, ſine dubio pœna peccati eſt, & tamen expeti, niſi impudenter & malè non poteſt. Pari ratione tentationes Satanae expeti non poſſunt, cum orare iubemur: *Et ne nos inducas in tentationem,* Mat. 6. & tamen tentationes internæ, quibus Satana imaginacionem mouet, & inania, vel illicita interdum nos cogitare compellit, pœna peccati ſunt. **DENIQUE** nullas pœnas expetendas eſſe docet S. Aug. ſed omnes tolerandas, cum ſic loquitur li. 101. Confel. c. 28. *Quis velit moleſtias & difficultates pati? tolerare iubeas, non amare. Nemo quod tolerat, amat, eſi tolerare amat. Quamuis enim gaudeat ſe tolerare, mauiſt tamen non eſſe quod toleret. Porro concupiſcẽtia eadem ratione expeti non debet, non quod peccatum ſit, ſi non ei conſentitur, ſed quod ad peccandum inducat, & quod moleſta ſit & grauis, & ideo non amanda, ſed toleranda ſit, ſi debellari nequeat. Neq; diſplicere debet iudicium Dei, qui eam ad agonem, & exercitium virtutis remanere voluit. & Apoſtolo ſuo dixit, ſufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perſequitur, 2. Cor. 12.*

SEPTIMA RATIO, **CHRISTVS** per omnia tentari voluit, ſed abſq; peccato, vt Apoſtolus docet ad Heb. 4. & ideo communes humanæ vitæ miſerias omnes aſſumpſit, vt fratrib. per omnia ſimilis fieret: At concupiſcentiam carnis non aſſumpſit, neque tentationem eiufmodi, quæ à rebellionem carnis oriretur, pati voluit: igitur concupiſcentia non ſolum pœna, ac miſeria, ſed culpa, & iniquitas eſt.

RESPONDEO, non ſolum concupiſcentiam, ſed etiam ignorantiam **CHRISTVS** aſſumere noluit, quamuis neutra ſit peccatum, ſi ſit omnino inuoluntaria. Cur autem ignorantiam & concupiſcentiam **CHRISTVS** habere noluerit, docet S. Thom. in 3. par. q. 15. art. 2. & 3. **TVM** quia duæ iſtæ miſeriæ nihil proderant ad redemptionem generis humani, ſed potius oberant; **TVM** etiam quia plenè gratia & veritate **CHRISTVS** eſſe oportebat, quibus duobus donis concupiſcẽtia & ignorantia manifeſtè repugnant. Vide S. Auguſt. lib. 2. de pecc. merit. & remiſſ. c. 29. & lib. 5. in Iulian. c. 9. vbi docet **CHRISTVM** fuiſſe ab ignorantia & concupiſcentia ſemper immunem.

OCTAVA RATIO, ſic proponitur à **KEMNITIO** pag. 506. in Examine Concilij. **C**oncupiſcentia etiam in renatis eſt *ad quæ*, propterea quod diſſidet à norma legis, & cum illa pugnat: & quia lex eſt norma iuſtitie, & quicquid ab ea diſſidet, & cum ea pugnat, rationem peccati habet. **SED PETRVS MARTYR** in commentario epiſt. ad Rom. magis artiſcioſè ſic argumentum textit. Omne quod non eſt conforme legi diuinæ peccatum eſt, vt patet ex illo 1. Ioan. 1. *Et peccatũ eſt iniquitas,* ſive *ad quæ*, vt habetur in Græco: At deprauatio naturæ humanæ non eſt conforme legi diuinæ, eiq; triplici; repugnat enim **PRIMO** legi institutionis primæ, quia non eſt qualis eã Deus condidit; **SECUNDO**, legi naturæ, quia non poteſt viuere conuenienter rationi; **TER TIO**, legi Scriptæ, *Non concupiſces.* Igitur ea deprauatio peccatum eſt. Hoc argumētum **Achilles** eſt (vt vulgò dicitur) **Philippi**, **Buceri**, **Petri Martyris**, **Caluini**, **Kemnitij**. *Argumenti huius* (inquit Kemnitius pag. 506.) *mole premi ſe omnes Pontificij ſentiunt, ideo varias quarunt rimas, vt elabuntur.*

RESPONDEO, argumentum hoc ex ijs, quæ dicta ſunt facile ſolui poteſt; & adeo non premit ſua mole Catholicos, vt à multis per iocum eludatur; quippe quod ſeria reſpoſione non egeat. **NAM** concupiſcentiam eſſe *ad quæ* in renatis; largo modo &

materialiter supra concessimus cum Augustino, & eadem ratione concedimus esse peccatum largo modo materialiter, vel improprie, quemadmodum omne vitium, omnique recessus à regula, vel ordine, non solum in moribus, sed etiam in natura, & arte dici potest esse peccatum. **SIN** autem concupiscentiam renatorum cõtendant proprie esse *αἰσχροῦ*, quomodo hanc vocem accipit S. Ioan. cum ait, & peccatum est *αἰσχροῦ*, siue iniquitas, 1. Ioa. 3, negamus, concupiscentiam renatorum esse *αἰσχροῦ*.

Neque bona est illa Kemnitij probatio, Concupiscentia etiam in renatis est *αἰσχροῦ*, propterea quod dissidet à norma legis, & cum illa pugnat. Nam non quod dissidet à legis norma, vel cum illa pugnat, est *αἰσχροῦ*, sed ipsa discordia, siue repugnantia, vel recessus, ac deuiatio proprie est *αἰσχροῦ*, & formaliter peccatum. Dissidet enim à lege diabolus tentans ad peccandũ, sed non est ipse iniquitas, sed iniquitatis suator. Dissidet etiã homo qui peccat, sed nõ est ipse, neq; esse dicitur iniquitas & peccatũ, sed auctor peccati. Dissidet itẽ à lege voluntas humana, cuius consensu peccatum perficitur; sed nec ipsa dicitur iniquitas, vel peccatũ, sed principium, vel causa peccati. Deniq; dissidet à lege actio humana, cũ non est legi congruens, & ne ipsa quidem est iniquitas, sed iniqua. Iniquitas igitur (vt diximus) est ipsa recessio à norma legis, quæ melius explicatur Græca voce *αἰσχροῦ*. Illa autem recessio, vel deuiatio à norma legis, immediatẽ inest in ipsa actione, quæ secundum legis normam fieri debuisset.

Iam vero concupiscentia repugnat quidem legi mentis, vt Apost. dicit ad Rom. 7. sed neque est ipsa formalis repugnantia: neque repugnat, vt actio recedens à norma legis; neque vt potentia, vel persona, quæ normam sequi teneatur: sed repugnat, vt incitans & impellens ad præuicandã legem, quemadmodum de diabolo diximus. Tentatur enim vnusquisque à concupiscentia sua, vt habemus Iacob. 1.

Est autem hoc loco notandum, haberi 1. Ioa. 3. peccatum esse, *αἰσχροῦ*, quod noster interpretes vertit iniquitatem. Sed 1. Ioa. 5. non haberi omnẽ *αἰσχροῦ*, esse peccatum, sed *πᾶσαν ἀδικίαν*, id est, omnem iniustitiam esse peccatum; nostrum autem interpretem in vtroque loco vertisse iniquitatem, quia non habebat vocabulum, quo proprie exprimeret, *αἰσχροῦ*, quæ est recessio à lege. Ceterum quicquid sit de æquiuocatione Latinæ vocis, certũ est non esse idem, omnem *αἰσχροῦ* esse peccatum, & omnem *ἀδικίαν* esse peccatum, vt Kemnitius contendit. Nam *ἀδικία* species est, *αἰσχροῦ* est genus. Omnem enim iniustitia est recessus à lege, non autem omnis recessus à lege est iniustitia. Et quod dicit S. Ioan. omnem *ἀδικίαν* esse peccatum, verissimum est: quod autem dicit, & sæpissimẽ repetit Kemnitius, omnem *αἰσχροῦ* esse peccatum, non est verum, nisi peccatum largo modo accipiat, vt etiam peccata artis & naturæ cõprehendit. **SED** de his hætenus. Nam ad mēdacia & calumnias, & varia Kemnitij absurda, satis respõdit Andra- dius, in quem proprie illa omnia Kemnitius effusit.

Iam verò ad argumentum, vt textitur à Petro Martyre, **R**ESPONDEO, propositionem illam: *Omne quod non est conforme legi diuina, peccatum est*, veram esse in vniuersum, si peccatum accipiat largo modo: sin autem agatur de peccato in moribus, debere etiam restringi ad conformitatem legis præcipientis actus morales. Alioqui etiam mōstra, quæ sunt peccata naturæ, essent peccata proprie dicta, & puniri deberent; quod certẽ est absurdissimũ. Assumptionem verò illam: *At deprauatio naturæ humane non est conformis legi diuina*, dico etiam esse veram, si agatur

A de lege in vniuersum, non autem si agatur de lege, cuius præuicatio inducat reatum, sitq; peccatum proprie dictũ: de quo nos in præsentia disputamus.

Nam etsi deprauatio, quæ est in voluntate, si accipiat pro auersione à Deo, sit verè peccatum, vt postea dicemus, tamen deprauatio quæ est in intelligentia, vel in carne, necnõ pronitas quædam voluntatis ad obsequendum desiderijs carnis, & difficultas eiusdem ad obsequendum Deo, non est contra legem vllam, cuius præuicatio sit peccatum proprie dictum. Et ideo non est per se, & ex natura sua peccatum. Quod enim attinet ad legem primæ institutionis naturæ, non est ea lex moralis cuius præuicatio reum constituat transgressorẽ; Non enim iussit Deus, vt homo nasceretur cum iustitia originali, vel hoc, aut illo modo; sed instituit naturam, sicut voluit, & ornauit ijs donis, quibus ei placuit illam ornare; & idem attribuit principia, ex quibus propagari posset. Si quando autem contingit, vt aliter res oriatur, quam Deus instituerit, est quidem in ea peccatum aliquod naturæ, sed non tale peccatum quod supplicio dignum sit. Nam non creauit Deus homines cecos, vel surdos, aut claudos, & tamẽ cum nascuntur aliqui cæci, vel surdi, aut claudi, nemo eos reprehendendos, aut castigãdos censet, etiam si non congruat eorũ natura cum lege primæ institutionis.

Quod verò attinet ad legem naturæ, quæ iubet vt vitam agamus secundum rationem, quam legem viribus naturæ corruptæ seruare non possumus; dico, posse legem illam **BIFARIAM** considerari, **P**RIMO, vt significat legem moralem, quæ proprie imperat voluntati, vt sequatur ductum rationis, non consentiat desiderijs carnis, &c. & hoc modo vera lex est, sed eius præuicatio non est peccatum originale, sed actuale, & ad rem præsentem non pertinet. **S**ECUNDO, vt significat ordinem & congruentiam naturalem, quæ requirit, vt pars superior imperet, inferior subijciatur; & voluntas sine difficultate rationi obediat, &c. Et hoc modo lex ista naturalis eadẽ est cum institutione naturæ, contra quam institutionem pugnant rebellio carnis, & difficultas voluntatis, sed ea nõ sunt peccata proprie dicta; sed pœnæ peccati, & defectus consequentes materiam, quemadmodum se habet rubigo in cultro ferreo. Porro de lege scripta, *Non concupisces*, satis multa supra diximus, vbi demonstrauius, eam legem proprie non prohibere, nisi desideria voluntaria, quæ sunt peccata actualia non originalia.

CAPVT XV.

Refellitur eorum Catholicorum sententia, qui peccatum originis in quadam positina qualitate constituunt.

REFUTAVIMVS hætenus tres errores huius temporis hæreticorum: nunc refutandæ sunt duæ Catholicorum incommodæ sententiæ, quæ videntur etiam errores nominari posse.

PRIMA sententia eorum est, qui duas esse docent in homine malas qualitates, vnã in carne, alteram in anima, quarum posterior à priore oriatur, (animam enim ex contactu carnis pollui existimant) vtramq; autem concupiscentiam dici posse censent, sed solam posteriorem statuunt esse originale peccatum. Itaque peccatum originis nihil aliud esse volunt, nisi concupiscentiam, hoc est, morbidam in anima qualitatem, praua desideria perpetuò excitantem. Ita docet Petrus Lombardus in 2. lib. sent. dist. 31. §. 2. & 3. quæ sequuti sunt Henricus. Quodlib. 2. q. 11. & Gregorius Arim. 2. d. 30. q. 1. & ex recentioribus Ioan. Driedo in 1. lib. de gratia & libero arbitrio. Hoc tamen interest inter Henricum &

Greg. quod Henricus arbitratum malam illam animæ qualitatem eſſe propenſionem ad omnia mala: Greg. autem reſtringit ad inclinationem in bonum delectabile ſecundum carnem.

Hæc ſententia tametiſi conuenit ex parte cum errore Lutheranorum, tamen in eo differt, quod Lutherani non agnoſcunt vllam ſuperadditam qualitatem, ſed eam potius ridet PHILIPPVS in Apologia Confeſſionis, non procul ab initio: *De fomite*, inquit, *diſputant, quod ſit qualitas corporis, & vt ſuo more ſint inepti, querunt, vtrum qualitas illa contagione pomi, an ex aſſatu ſerpentis contracta ſit.* Hæc ille. Præterea differt etiam in eo, quod Lutherani concupiſcentiam poſt baptiſmum, ex natura ſua peccatum propriè dictum eſſe volunt, auctores autem illi Catholici minime id concedunt.

Videtur autem nobis hæc ſententia nullo modo defendi poſſe. Quod vt manifeſtum fiat, pauca quædam præmittenda erunt, ex quibus controuerſiæ ſtatus omnino aperietur.

Sciendum eſt igitur PRIMO, concupiſcentiam non ſemper eodem modo accipi in Scripturis. Interdum enim ſignificat appetitum boni in vniuerſum, qua ratione multæ bonæ concupiſcentiæ inueniuntur, vt S. Aug. monet concione 8. in Pfal. 118. nam concupiſcentia ſapientiæ, bona & laudabilis eſt, quippe quæ, vt dicitur Sap. 6. deducit ad Regnum. Bona eſt item concupiſcentia, qua ſpiritus aduerſus carnem concupiſcit, de qua loquitur Apoſt. ad Gal. 5. rectè quoque concupiſcebat, qui dicebat in Pf. 118. concupiui deſiderare iuſtificationes tuas.

Rurſus concupiſcentia aliquando ſignificat actum, aliquando potentiam. Nam concupiſcentiam dicimus ipſum deſiderij motum, vt patet ex Auguſt. lib. 6. in Iulianum, c. 8. & ipſam potentiam, ſeu vim appetendi bona ſenſibilia, vt patet ex eodem Auguſt. lib. 4. in Iulia. c. 14. & lib. 6. c. 7. & hoc modo concupiſcentia nõ eſt mala, ſed bona, vel indifferens. Nam poſſumus per eandem vim appetendi, & bene & male concupiſcere, & ſine dubio vis appetendi bona ſenſibilia fuit in Chriſto, & in primo homine ante peccatum, & rurſus in nobis poſt reſurrectionem erit. Itaq; S. Auguſtinus locis citatis fatetur, non ita accipiendam eſſe concupiſcentiam cum agitur de peccato originis.

Eſt igitur alia notio concupiſcentiæ, qua concupiſcentiam appellamus vitium, quo proni ſunt homines ad appetenda bona ſenſibilia, contra ordinem rationis. Et hoc modo accipitur concupiſcentia paſſim ab Auguſt. in libris aduerſus Pelagianos, li. 2. in Iulianum ante medium, ſcribit concupiſcentiam non eſſe ſubſtantiã, ſed ſubſtantiæ vitium, & apertius li. 6. c. 7. *Ego*, inquit, *tãquam valetudinem malam ex origine vitiatam ingeniſtum eſſe dico homini vitium, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.* Et lib. 1. de nuptijs & concupiſc. c. 25. *Non enim*, inquit, *concupiſcentia ſubſtancialiter manet, ſicut aliquod corpus, aut ſpiritus, ſed affectio eſt quedam mala qualitatis, ſicut languor.* Et in c. 31. *Carnem*, inquit, *appellauit, ubi eſt quidam morbidus carnis affectus, non ipſam corporis conformationem.*

Sciendum eſt SECUNDO, iſtud vitium in carne potiffimum reſidere, hoc eſt, in parte hominis inferiore, quæ ſenſualitas dicitur. Id quod ſuprà docuimus ex Apoſtolo Rom. 7. ubi concupiſcentiam dicit eſſe malum inhabitans in carne, & repugnare legi mentis, &c. Quocirca S. Auguſt. in omnibus libris, quos aduerſus Pelagianos ſcripſit, ſemper de concupiſcentia loquens, ad vitium partis inferioris recurrit, lib. 1. de peccat. meritis & remiſſ. c. 29. *Quod igitur*, inquit, *in membris corporis huius mouetur, to-*

tumque animum in ſe deiectum conatur attrahere, & neque cum mens voluerit, aſſurgit; neque cum mens voluerit, conquieſcit, hoc eſt malum peccati, in quo naſcitur omnis homo. Et lib. 4. in Iulianum, cap. 4. dicit, libidinem, ſiue concupiſcentiam eſſe vitium, quo appetimus immoderatè delectationem omnium ſenſuum, ſed præcipuè gustandi & tangendi. Et lib. 6. c. 8. *Hinc chirographo*, inquit, *naſcuntur obnoxij omnes in carne, de carne carnaliter nati. Neque enim nulla eſt iniquitas, cum in vno homine, vel ſuperiora inferioribus turpiter ſeruiunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reſiſtantur, etiam ſi vincere non ſinantur.* Denique in omnibus libris contra Pelagianos directè ſcriptis cum in ſingulis ferè capitibus concupiſcentiam ſæpius nominet: ſemper ferè pro vitio partis inferioris, quæ rebellis eſt ſuperiori, concupiſcentiæ nomen accipit.

Cæterum negandum non eſt, etiam in parte ſuperiore ſimile vitium inueniri. Nam ea quoque animæ pars prona eſt ad concupiſcendos honores, inanem gloriã, & alias vanitates, & etiam ſi nolimus, interdum parit eiufmodi deſideria. Quocirca B. Paulus in epiſt. ad Galat. c. 5. cum dixiſſet carnem concupiſcere aduerſus ſpiritum, ſtatim enumerãs opera carnis, non ſolum nominauit fornicationem, ebrietatem, & alia id genus; ſed etiam idololatriam, hæreſes, inimicitias, &c. quod diligenter notauit S. Aug. lib. 14. de ciu. c. 2. 3. & 4. ubi demonſtrat, carnem interdum accipi pro toto homine, qualis eſt, ſine gratia Dei, poſt lapſum Adami, & eum dici carnalè, qui ſecundum ſeipſum, non ſecundum Deum viuunt. Ex quo in explanatione Pf. 79. dicit, omne peccatum oriri ex cupiditate malè inflammate, vel ex timore malè humiliatè.

Itaq; concupiſcentiæ vitium licet præcipuè in ſenſualitate, tamen etiam in mente ſedem habet. S. autem Aug. in libris cõtra Pelagianos ideo penè ubiq; loquitur de vitio ſenſualitatis, quia in ſenſualitate magis hoc vitium ſe prodit, non quod ignoraret etiam in mente locum habere. Atque in his omnibus (niſi fallor) cum Petro Lombardo, Henrico, Gregorio, & cæteris omnibus conuenimus. Solu quæſtio manet de hoc vitio, ſit ne poſitiua qualitas, an non; & vtrum hoc ipſum vitium ſit propriè, ac formaliter originale peccatum. ILLI affirmant vtrumque, Nos vtrumque negamus; Dicimus enim ſenſualitatem eſſe pronam ad concupiſcendum etiam contra ordinem rationis; non ex aliqua inſita qualitate eam inclinante, ſed ex carentia iuſtitia originali, quæ eam perfectè rationi ſubijciebat. Quemadmodum ſi equus incitetur ad currendum, nõ quia admoventur ei calcaria, ſed quia ſublatur eſt frænum: & veluti ſi aliquid propendeat ad cauſam, non quia premitur aliquo corpore graui ſuperaddito, ſed quia ſublatur eſt aliquid, quod prohibebat ne caderet. Quod autem diximus de ſenſualitate, de voluntate quoque intelligendum eſt.

His prænotatis probamus, non eſſe concupiſcentiam poſitiuam qualitatem. PRIMO, testimonijs S. Augu. quem aduerſarij vel ſolum pro ſua opinione patronum habere ſe putant. Is igitur in lib. 2. de peccato originis, c. 4. loquens de concupiſcentia, cuius reatum dicit eſſe originale peccatum, vt patet ex capitibus ſex præcedentibus, ſic ait: *Comparatur homo pecoribus per vitium, non per naturam, non pecoris vitio, ſed natura. Tanta namque excellentia eſt in comparatione pecoris homo, vt vitium hominis, natura ſit pecoris.* Item lib. 4. aduerſus Iulianum c. 5. *Hac autem libido*, inquit, *ideo malum nõ eſt in bellis, quoniam non repugnat rationi, qua carent.* Et c. 14. *Ideo*, inquit, *in pecoribus malum non eſt concupiſcentia, quia non aduer-*

ius spiritum concupiscit, sed eorum potius oblectat spiritum. Et in Psal. 103. concione 4. *Quod equo, inquit, natura est, homini crimen est.* In his locis S. August. docet illud ipsum esse in homine vitium concupiscentia, quod est in animantibus rationis expertibus natura. Certum est autem in animantibus rationis expertibus nullam esse corruptam qualitatem, qua sint prona ad concupiscendum, sed solum appetitum sensitivum, qui rationi utique repugnaret, si ratio in belluis esset. In homine igitur nulla est qualitas positiva, præter ipsam sensualitatem, sed ipsa sensualitas ideo vitiosa dicitur, & est in homine, quia deberet rationi obtemperare, quod etiam faceret, nisi homo propter peccatum iustitiam originalem amisset.

P R Æ T E R E A idem S. August. lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, ca. 25. dicit, concupiscentiam non substantialiter manere, sed sicut languorem. Et li. 2. in Iulianum, ante medium, dicit, non esse substantiam, sed substantia vitium. Solet autem S. Augustinus per substantiam intelligere id omne, quod est in rerum natura, id est, omne positivum. Sic enim ait in Psal. 68. *Quod nulla substantia est, nihil omnino est.* Idem quoque auctor ubique; concupiscentia causam explicat, semper recurrit ad privationem, siue absentiam gratia. Libro 1. de pecc. merit. & remiss. c. 16. *Quando ergo, inquit, peccavit Adā non obediens Deo, tunc eius corpus gratiam perdidit, qua eius anima omni ex parte obediebat, tunc ille exiit bestialis motus pudendus hominibus, quem in sua erubuit nuditate. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex hac lege peccati, & mortis quisquis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet.* Et lib. 4. in Iulianum, cap. vlt. *Quid, inquit, est gustato cibo prohibito nuditas indicata, nisi peccato nudatum quod gratia contegebat? gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum, & animale corpus bestialem libidinem non habebat.* Idem repetit lib. 11. de Genesi, c. 31. & lib. 13. de civit. Dei, c. 13.

Vides in his locis, non solum ad gratia absentiam reuocari concupiscentia vitium, sed etiam vocari libidinem bestialem, quia illa ipsa libido est in homine vitium, quæ in bestiis est natura. Et rursus ideo magna Dei gratia factum esse in paradiso, ut terrenum & animale corpus libidinem non haberet, quia ex se & ex natura sua libidinem habiturum fuisset, nisi magna illa gratia, ne haberet, impediisset. Non igitur accessit mala qualitas aliqua, sed ipsa sensualitas, ut spoliata originali iustitia rationi repugnat, concupiscentia dicitur.

Deinde hoc ipsum rationibus confirmatur. Nam **P R I M O** si concupiscentia qualitas esset positiva, positivam causam habere deberet. Quæro igitur, quæ sit ista causa. Nam vel erit **D E V S**, vel **D I A B O L V S**, vel **S E R P E N S**, vel ipse **H O M O**, vel certe **P O M V M** ipsum vitium. **D E V S** non potest esse, præsertim secundum aduersarios, qui volunt concupiscentiam esse peccatum originis; nam tunc Deus esset auctor peccati. Et præterea, si ea qualitas esset à Deo, ut à propria causa efficiente, sequeretur saltem Deum esse causam tentationis ad malum. Vnusquisque enim tentatur à concupiscentia sua, ut habetur Iacob. 1. Quod si concupiscentia infunditur à Deo, certe sequitur, ut Deus sit causa tentationis malum; quod tamen est contra eundem Iacobum, qui in eodem loco dicit, Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat.

Sed nec **D I A B O L V S** esse potest causa efficiens eius qualitatis. Neque enim potestatem habet diabolus aliquid producendi, nisi per motum localem applicando actiua passivis, idque in rebus corporalibus tantum. Hæc autem qualitas spiritalis esse dicitur.

A Multo minus **S E R P E N S** corporalis causa esse potuit eiusdem qualitatis, tum quia serpens corporalis non potest afflare spiritualement qualitatem, tum quia nihil egit ille serpens in Adamum, sed solum cum Heua colloquutus est.

Ipse autem **A D A M** per actum peccandi efficere potuit in se dispositionem aliquam ad similem actum, sed non talem qualitatem, quæ perpetuo hæreret, & ad omnia mala inclinaret, qualis est concupiscentia. Nam actus ille superbia fuit, & per eum gigni non potuit continuò habitus superbia, sed solum levis dispositio, quæ facillimè tolli potuisset; & multo minus gigni potuit habitus inclinans ad fornicationem, adulteria, homicidia, furta, &c.

B Denique neque in **P O M V M** vitium causa eius qualitatis reijci potest, neque enim pomum illud malum fuit, & ideo prohibitum, sed ideo malum, quia prohibitum, & alioqui ex natura sua bonum, ut cætera quæ Deus creauerat, ut S. Augustinus rectè docet lib. 14. de civit. Dei, c. 12. & etiam si pomum vitiatum & corruptum fuisset, non tamen intelligi posset, quemadmodum in anima qualitatem spiritualement efficere potuisset. Restat igitur ut mala concupiscentia, quæ causam positivam non habuit; non sit qualitas positiva.

C Præterea **S E C V N D O**, si concupiscentia vitium qualitas esset positiva, per peccatum primi hominis in ipso primo homine exorta; non facillimè posset ostendi, quemadmodum transmitteretur ad posteros, neque enim habitus acquisiti traiciuntur in prolem, ut perspicuum est de omnibus habitibus scientiarum, virtutum, artium, donorum. Quod si aliquando pater ingeniosus filium ingeniosum gignit; aliquando etiam contra accidit, ut pater sapiens filium insipientem generet, ut Scriptura testatur de Salomone & filio eius Roboam.

T E R T I O, vel Deus est auctor positivæ illius qualitatis, vel non, si est, igitur est auctor peccati. Istam enim concupiscentiam aduersarij peccatum esse contendunt: si non est, igitur Deus non est auctor omnium rerum, neque verum erit quod in Euangelio legimus, Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.*

D **Q V A R T O**, etiam si concederemus, in carne qualitatem morbidam ex peccato primi hominis accessisse: tamen intelligi non posset, quomodo caro infecta animam inficeret. Neque enim corpus immediatè in spiritum agere, & spiritualement qualitatem potest.

E **Q V I N T O**, cum illa qualitas, si ponatur, adventitia sit; & contra naturam, quomodo fieri potest, ut tam longo tempore non sit imminuta, vel penitus extincta?

S E X T O, videtur omnino superuacanea; nam ad hoc, ut caro concupiscat contra spiritum, satis est si habeat sentientem appetitum, qualè bestia habet, & nõ ad sit frenum originalis iustitia. Ut autem animus sequatur corporis temperamentum, satis est quod in eadem anima essentia radicem habeant sentiens appetitus & voluntas, & sensus & ratio. Hinc enim absque vllius qualitatis adiumento, ob solam corporis complexionem & constitutionem aliqui sunt ingeniosi, aliqui hebetes, aliqui hilares, aliqui tristes, aliqui proni ad unum vitium, alij ad aliud, aliqui mites, aliqui iracundi, &c.

S E P T I M O, qualitas ista positiva per baptismum nõ tollitur, ut notum est; ergo si peccatum originis est concupiscentia, & concupiscentia est qualitas positiva; certè sequitur, peccatum originis per baptismum nõ tolli, quod in Ecclesia Catholica, ut explorat error exploditur.

Neque satisfaciunt duæ illæ solutiones quod peccatum originis per baptismum dicatur remitti, tum quia concupiscentia baptizatis, non imputatur ad culpam, tum quia propter gratiam, quæ in baptismo confertur concupiscentia non amplius dominatur. Nam PRIOR solutio Conc. Trid. (cuius auctoritatem Catholici non spernunt) apertissimè aduersatur, damnat enim Concilium, Lutheranorum errorem, qui dicunt peccatū originis post baptismum manere, sed non imputari; & affirmat idem Concilium, per baptismū tolli quicquid peccati rationem habet. POSTERIOR solutio decretis eiusdem Concilij manifestè repugnat. Nam cum per baptismum infunditur gratia, non tollitur dominium concupiscentiæ, sed ligatur & impeditur ad tempus, & cum per actuale peccatum amittitur gratia, iterum soluitur, ac redit idem concupiscentiæ dominium. Quare si concupiscentia dominans est peccatum originis, manifestè sequitur peccatū originis per baptismum non verè tolli, vt Concilium docet. Nam si verè tollitur, vnde quæso idem peccatum in homine peccatore post baptismum existit; neque enim responderi potest, nō esse idem, sed aliud. Nam eadem concupiscentia dominans est, quæ ante baptismum erat; & peccatum originis, nisi per originem carnalis generationis, quæ semel fit, existere non potest.

His accedat, quod hæc solutio, non videtur consentanea doctrinæ S. August. ipse enim cum dicit, reatum concupiscentiæ esse peccatum originis, non recurrit ad concupiscentiā dominantem, sed dicit, hoc malum, tantum quia inest, etiam si non dominetur, perducere ad æternam mortem, nisi reatus eius per baptismum expietur; vt perspicuum est ex lib. 2. de peccato originali, c. 39. & lib. 6. in Iulian. c. 5. & 8. & alibi. Quemadmodum autem accipi debeat concupiscentiæ reatus, qui soluitur in baptismo, supra explicauimus. Porro argumenta aduersariorum, præter ea, quæ sunt à nobis refutata in disputatione aduersus Lutheranos, sumuntur omnia ex S. August.

PRIMUM igitur obijciūt, quod S. AVGVSTINVS scribit concupiscentiā esse qualitatem, sic enim loquitur de ea lib. 1. de nuptijs & concupiscentia, c. 25. *Non substantialiter manet, sicut aliquod corpus aut spiritus, sed affectio est quadam mala qualitatis, sicut languor.* Et c. 31. *Carnem, inquit, nunc appellauit, ubi est morbidum quidem carnis affectus, non ipsam corporis confirmationem.* DEINDE addunt, quod idem Aug. lib. 5. in Iulianum, c. 3. dicit, animam in corpore, tanquam in vase vitiatō corrupti, hoc est, ex mala qualitate carnis redundare malam qualitatem in anima. POSTREMO adijciūt, quod in l. 4. hypognotici, idē auctor docet, libidinem in homine ex afflatu serpentis esse natam.

AD PRIMUM RESPONDEO, vocari ab Augustino qualitatem, siue morbidum affectū ipsam naturalem inclinationem sensualitatis vitiatam, non aliqua positua tabe, sed ex carētia iustitię originalis. Nam eodem modo S. Thom. 1. 2. q. 82. art. 1. vocat peccatum originis, habitum corruptum, in quo sit aliquid posituum, ipse videlicet potentiæ animæ non bene dispositæ, & aliquid priuatiuum, nimirum deordinatio ex carētia iustitię originalis consequuta. Quocirca tñ S. August. quàm S. Thomas concupiscentię vitium sæpenuero naturę languorem appellant. Languor autem significat humores corporis debita proportione, & harmonia priuatos.

AD ALTERVM RESPONDEO, rectè dici animam in corpore tanquam in vase vitiatō corrupti; non quod sit in carne positua qualitas, ex qua rursus in anima qualitas alia oriatur, sed quod anima nō incipiat habere peccatum, nisi cum infunditur cor-

pori, tunc. n. primū incipit esse homo filius Adami. Siquidem anima, vt prius natura intelligitur creari à Deo, nihil habet cum Adamo, ac per hoc non communicat eius peccato, sed cum in corpore generato ex Adamo incipit habitare, & cum ipso corpore vnum suppositum facere, tunc (vt supra fufius explicuimus) peccatum originis contrahit. Dicitur autem corpus ex Adamo generatum, etiam ante animationem, vas corruptum, quia ex vi talis generationis debetur illi, vt sit morti, & varijs passionibus obnoxium.

AD POSTREMVM ex lib. hypognotici, vt omitam librum illum non censi opus Augustini; RESPONDEO, verba illius auctoris intelligenda esse metaphoricè. Per afflatum enim serpentis persuasionem diabolicam significauit, Quod videlicet, vt ipse loquitur magis sequutus sit Adam serpentē suadentem, quàm Deum præmonentem. Nam ex Genesi constat, statū serpentis corporalis ad Adamum non peruenisse, sed solū diaboli persuasionē, & eam non per serpentem, sed per mulierem. Sententia igitur illius auctoris est quemadmodum serpens corporalis afflando venenum hominum corpora interimit, ita serpentem spiritualement, id est, diabolum, suadendo peccatum, primo parenti necem animæ, & corporis attulisse.

CAPVT XVI.

Refellitur error Alberti Pighij, & Ambrosij Catharini.

RESTAT VLTIMVS error confutandus, qui est ALBERTI PIGHII in prima controuersia de peccato originis, & AMBROSII CATHARINI in opusculo de lapsu hominis, & peccato originali, c. 6. & videtur etiam fuisse quorūdam veterum, vt refert Petrus Lombardus in 2. lib. sent. d. 50. Hæc igitur sententia docet, peccatum originis, nihil esse aliud, nisi illam primam Adami inobedientiam, qua præceptum de ligno scientiæ nō gustando violatum est, ex qua sententia deducuntur ab iisdem auctoribus TRES aliæ sententiæ. PRIMA, peccatum originis esse vnum & idem in omnibus hominibus. SECUNDA, hoc vnum peccatum in primo homine re ipsa fuisse, in cæteris per imputationem. TERTIA, nihil esse in paruulis re ipsa inhærens, quod habeat veram peccati rationem. Nam priuationem iustitiæ, maculam, reatum, & similia, penæ, non culpæ rationem habere, nisi fortè impropiè. Quomodo nomen causæ accommodatur effectui.

HÆC sententia partim est verā, partim falsā. VERVM est enim & aduersus Lutheranos asserendum ac defendendum, peccatum primum Adami, ad nos etiam pertinere & nostrum esse aliquo modo, vt paulò post explicabimus. Lutherani enim depræuationem naturæ humanæ propriè peccatum esse contendunt, etiam sine relatione ad peccatum Adami. Sed de hoc postea. Rursus VERVM est, præter communicationem peccati Adami, esse in paruulis carēntiam iustitiæ originalis, reatum, maculam & similia. Quæ Albertus & Ambrosius cum cæteris Catholicis Doctoribus agnoscunt.

FALSVM autem est & hæreticum, peccatū originis nihil esse aliud, nisi primam Adæ transgressionem actualement; & nihil esse in paruulis, vnicuiq; proprium, & inhærens quod habeat veram peccati rationem. Extat enim apertissima Concilij Tridentini Oecumenici definitio, in 5. sess. vbi quatuor sententiæ leguntur de peccato originis, quæ sunt quatuor argumēta cōtra Pighij Cathariniq; doctrinam.

DOCET IMPRIMIS Concilium, peccatum originis propagatione, non imitatione transfundi. At quod

est vnū numero non propagatur, nec verè transfunditur. Sicut etiā propagari & transfundi non potest, quod statim peractum transiit, & iam nusquā est, & nihil est. **RESPONDET** Catharinus peccatum illud vnū Adami propagari, & transfundi non in se, quod fieri nequit, sed in pœnis, quæ ex ipso natæ sunt, quæque saltē improprie, & per metonymiā peccata dici possunt. **AT** Conciliū apertissimè distinguit peccatū originis, quod propagari dicit per generationem à pœnis, quæ ex ipso peccato nascuntur. Nam primò dānat Pelagianos novos, ac veteres, qui negabāt peccatū originis propagatione transfundi, & per baptismum deleri: deinde sub finē decreti admonet, fomitem non esse proprie peccatum, sed ita nominari interdum, quod sit ex peccato & ad peccatū inclinet. Præterea si Cōcilium voluisset peccatū originis propagari solum ratione pœnarū, Pelagianos, præsertim novos, non condemnasset, neque enim illi negant, peccati pœnas propagari, & transfundi ad posteros.

Docet **SECUNDO** idem Concilium, peccatum originis inesse vnicuique proprium. **AT** peccatum illud vnum Adami commune omnibus esse potest, proprium vnicuique esse non potest.

TERTIO docet, per baptismi gratiā remitti parulis id totum, quod habet in eis veram ac propriam peccati rationem. Erat igitur aliquid in paruulis, quod veram & propriā peccati rationem habebat, quod certè de peccato Adami dici non potest, cum illud in paruulis non inhæreat.

POSTREMO docet, peccatum originis remitti, non esse, nō imputari, sed verè tolli. **AT** si peccatum originis nihil esset aliud, nisi peccatum Adæ posteris per imputationem communicatum, certè sequeretur, illud remitti, nihil esse aliud, nisi non amplius imputari. Habemus igitur sententiā Catharini & Pighij, cum Tridentino Concilio, non obscurè pugnare.

Porò Cōcilij sententiā Scripturis sanctis, & veterum Patrum testimonijs, & ipsi etiam rationi consentanea est. Nam **B. Paulus** in epi. ad Ro. c. 5. comparat peccatum originis, quod à primo parente per generationē trahimus cū iustitia, quam à **CHRISTO** per regenerationē acquirimus. Non dicimur autem iusti proprie, & formaliter per iustitiam **CHRISTI**, sed per eam, quam vnusquisque in se habet. Sic igitur nec dicimur peccatores per peccatum, quod fuit in Adamo, sed per id, quod in vnoquoque nostrū hæret. **DEINDE** Scripturæ, quas in i. li. adduximus, indicāt, peccatum originis esse immūditiam & labem nobis hærentem, quæ per baptismum ablui debeat; nō solum imputationem peccati Adæ. **IDEM** quoque sancti Patres supra citati docent, sed apertissimè **S. Aug.** scribit, peccatum nostrum originale esse distinctum ab actuali peccato Adami, vt effectum à causā. Sic enim ait lib. 2. de nuptijs & concupiscentia, cap. 26. *Voluntarium peccatū hominis primi, originalis est causa peccati.* Hæret igitur in nobis aliquid, & peccatum originale dicitur, quod nō est illa prima Adami inobedientia, sed aliquid aliud, quod ab illa manauit.

Deniq; rationis lumen idem ostendit. Nam si paruuli non haberent in se propriū & inhærens peccatū, non possent dici absolute, ac proprie peccatores. Et præterea non egerent ad peccati remissionem regeneratione, ablutione, gratiæ infusione, sed satis esset, si Deus illis Adæ peccatū nō amplius imputaret. Quæ certè diuinis Scripturis, Cōciliorum decretis, & Patrum testimonijs manifestè repugnāt. **NEQUE** verò argumēta Catharini & Pighij tantā vim habēt, vt propter ea recedendum sit à communi Theologorum sententiā. Nam ex his quæ dicemus in sequentibus duobus capitibus, nullo negotio diluentur.

CAPVT XVII.

Explicatur vera sententia de natura peccati originis.

RESTAT, vt erroribus refutatis ad explicandam veram sententiā accedamus.

SCIENDVM igitur est, peccati nomen **BIFARIAM** accipi solere. **VNO** modo pro libera transgressione præcepti; **ALIO** modo pro eo quod remanet in anima peccatoris post actionem illam transgressionis præcepti. Nam quod actio ipsa, qua præceptum transgredimur, & sit, & dicatur proprie peccatum, nemo est, qui neget, & perspicuum est ex definitione peccati, quæ est, dictum, vel factum, vel concupitum, &c. quod autem post actionem peccati aliquid maneat, quod sit, & dicatur proprie peccatū, ex eo potest intelligi, quod qui peccatum commiserunt, dicuntur ab omnibus post actionem peccati, proprie formaliter peccatores; item dicuntur esse in peccato, habere peccatum, mundari à peccato, &c.

Quamuis autem id quod remanet post actionem, sit aliquo modo effectus eiusdem actionis, tamen est etiam aliquo modo idem cum ipsa actione, & ideo non per figurā metonymiæ, sed proprie dicitur peccatum, & duplex illa significatio peccati non est significatio duarum rerum, siue duorum peccatorum, sed vnus & eiusdem alio atque alio modo se habentis. Quemadmodum enim calefactio, & calor per calefactionem acquisitus, non sunt duo calores, sed vnus, qui calefactio dicitur dum acquiritur, & sit; calor autem dum factus & acquisitus permanet; sic etiā peccati peruersio, siue obliquitas, vt est in motu, dicitur peccatum in priore significatione, vt autem permanet in anima peccantis, dicitur peccatum in significatione posteriore. Nam sicut qui à sole auertitur, manet auersus in tenebris, donec ad solem iterum reuertatur; & qui ab aliquo recedit, manet in ea distantia, donec iterum accedat; sic etiam qui per peccatum à Deo auertitur & recedit, non solum dum peccat, sed etiam postquam peccauit manet à Deo auersus, & longè distans, donec per penitentiam conuertatur & reuertatur ad Deum.

SCIENDUM est **SECUNDO**, has varias peccati significationes in peccato actuali, & personali ab omnibus agnosci; non item in originali. Sed cum originale peccatum non minus proprie, & verè sit peccatum quàm personale: nihil est cur timeamus etiam ad originale illas extendere. Igitur cum videamus in puero recens nato nihil esse, quod peccatū in priore significatione dici possit, quippe in quo voluntas ab omni actione vacat, certè peccatum in priore significatione non in nobis, sed in prima tantum origine, id est, in primo parente quaerendū est. Nec est aliud haud dubio, quam inobedientia illa voluntariè ab eo commissa, per quam se, & suos posteros iustitia originali spoliavit, reos mortis effecit, turpes & iniustos Deo reddidit.

ITAQUE peccatum in priore significatione vnum est duntaxat omnium hominum, sed in Adamo actuali & personale, in nobis originale dicitur. Solus enim ipse actuali voluntate illud commisit: nobis verò cōmunicatur per generationem eo modo, quo communicari potest id quod transijt, nimirū per imputationem. Omnibus enim imputatur, qui ex Adamo nascuntur, quoniam omnes in lumbis Adami existentes, in eo, & per eum peccauius, cum ipse peccauit.

Et ad hoc peccatum Catharinus & Pighius respuerunt, neque propter hoc reprehensione digni sunt. Hoc enim oportuit dicere, sed aliud nō tacere, quod ipsi tacuerunt: nos enim præterea dicimus, quemadmodum in Adamo præter actū illius peccati, fuit

etiam peruerſio voluntatis, & obliquitas ex actione relicta, per quam peccator propriè, & formaliter dicebatur & erat donec ei per pœnitentiam remitteretur: ita quoque in omnibus nobis, cum primùm homines eſſe incipimus, præter imputationem inobedienciæ Adami, eſſe etiam ſimilem peruerſionem & obliquitatem vnicuiq; inhærentem, per quam peccatores propriè & formaliter dicimur, donec per baptiſmum talis iniquitas remittatur, ſed hanc obliquitatem in Adamo fuiſſe personale peccatũ in poſtiori ſignificatione; in nobis originale in poſtiori etiam ſignificatione.

Atq; huc reſpexerunt S. Anſelmus in lib. de conceptu virginali, c. 3. S. Thomas in 1. 2. q. 82. art. 3. S. Bonaventura, Scotus, Durandus, Gabriel & alij in 2. ſent. d. 30. qui peccatum originis eſſe voluerunt carentiam iuſtitie originalis debita in eſſe.

Sciendum eſt TERTIO, auctores citatos convenire in eo, quod peccatum originale ſit carentia iuſtitie originalis debita in eſſe; tamen in modo explicandi non omnino inter ſe convenire. Videtur enim priuatio doni illius eſſe potius pœna quàm culpa, & idè laborat omnes vt oſtendant quomodo ſit peccatum, & alij alia dicunt.

QVIDAM exiſtimant, peccatum originale eſſe carentiam iuſtitie originalis cum indignitate illa habendi, ita tamen, vt formaliter peccatum conſiſtat in illa indignitate, quam etiam reatum appellare ſolent. Dicunt enim Adamum per actum peccati factum eſſe indignum dono iuſtitie, & idè iuſtè illo fuiſſe priuatum: & ſimiliter omnes poſteros Adæ, quia peccauerunt in Adamo, indignos eſſe gratia Dei, & dignos odio & pœna; quia verò indigni ſunt gratia & odio, ac pœna digni, idè non inſundi illis iuſtitiam originalem à Deo, quæ alioqui inſuſa fuiſſet.

ALII ſentiunt, carentiam iuſtitie originalis eſſe peccatum, quia debuit Adam ſibi, & nobis donum illud præſtantiffimum conſeruare, quod quia non fecit, reus factus eſt, & nos omnes reos fecit doni illius amiſſi.

ALII in ea ſententia eſſe videntur, vt carentia iuſtitie originalis dicatur peccatum, quia per eam tanquam per effectum ſuum primarium actio ipſa primi peccati in nobis manet, & peccatores nos efficit.

ALII docent, per iuſtitiam originalem intelligi poſſe tum ipſum donum à Deo inſuſum, tum rectitudinem voluntatis, & ſubiectiõnem ad Deum, quæ per donum illud efficiebatur; & quidem peccatum originale eſſe carentiam iuſtitie originalis, vt eo nomine ſignificatur non donum à Deo inſuſum, ſed reſtitutio & ſubiectio voluntatis.

ALII deniq; carentiã ipſam doni diuini per actum peccati effectam, ſiue ex actione illa manentem, peccatũ originale eſſe definiunt. Quæ ſententia poſtremo nobis veriſſima eſſe videtur, & auctorem habet, præter ceteros, S. Thomam in 1. 2. q. 82. art. 3. vbi docet, formale in peccato originis eſſe priuationem iuſtitie originalis, quæ voluntatem ſubiiciebat Deo.

Si quis igitur à nobis quærat, quid propriè ſit originale peccatũ: REſPONDEBIMVS cum diſtinctione ad hunc modum. Si peccatum pro actione cum lege pugnante accipiatur; peccatum originale eſt prima Adami inobediencia ab ipſo Adamo commiſſa non vt erat ſingularis perſona, ſed vt perſonã toti⁹ generis humani gerebat. Si verò peccatũ accipiatur pro eo quod reſidet in homine poſt actionẽ, & vnde idẽ homo nõ peccans, ſed peccator nominatur; peccatũ originale eſt carentia doni iuſtitie originalis, ſiue habitualis auerſio & obliquitas volũtatis, quæ & macula mentem Deo inuiſam reddẽs, appellari poteſt.

CAPVT XVIII.

Probatũ ſententia in ſuperiori capite explicata.

V T ſententiam iam explicatam per partes commodius probemus, DVÆ propoſitiones ſtatuentur erunt.

PRIMA propoſitio; Prima Adami præuaricatio quæ toti⁹ humani generis præuaricatio fuit, peccatum eſt originale, ſi peccatũ pro actione accipiatur. Probatũ, PRIMO ex diuinis litteris, Rom. 5. *In quo omnes peccauerunt.* Ex quo loco intelligimus, nos omnes non ſolũ nãſci peccatores, ſed etiam aliquãdo peccauiſſe, quod idem Apoſtolus docet Ro. 3. cum ait: *Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.* Sed quia certum eſt, neminem noſtrũ peccauiſſe propria voluntate, antequã nati eſſemus, vt ipſe idem B. Paulus teſtatur, Rom. 9. Sequitur vt peccauerimus aliena voluntate, id eſt, Adami: quæ tamen voluntas niſi fuiſſet aliquo modo toti⁹ natura, ac per hoc etiam noſtra, nullo modo verè peccauiſſe diceremur. Peccauimus igitur in primo homine, quãdo peccauit, & illa eius præuaricatio noſtra etiam præuaricatio fuit.

Idem probant illa verba eiſdem, c. 5. ad Rom. *Per vnũ inobedienciã peccatores conſtituti ſunt multi.* Et: *Vni⁹ delicto in omnes homines in condẽnationem.* Non enim verè per Adami inobedienciã conſtitueremur peccatores, niſi inobediencia illius noſtra etiam inobediencia eſſet, & ex illa profluxiſſet ea macula & peruerſio, quæ in nobis inhæret. Neq; iuſtè vnũ delicto condẽnãremur omnes, niſi delictum illud commune fuiſſet omnibus. Atque ex his ſoluta manent argumenta Catharini & Pighij ex Scripturis petita. Adducũt enim loca Apoſtoli iam citata; quæ tamen non probant nihil in nobis eſſe, quod peccatum dici poſſit, præter imputationẽ peccati Adami, ſed tantũ probant, quod nos diximus, illam Adami inobedienciã ad nos etiam pertinere, & ex illa fluxiſſe maculam, quæ vnicuiq; propria verè adhæret.

SECUNDO probatur eadem propoſitio teſtimonijs ſanctorum Patrum, S. AVGVSTINVS lib. 1. de pecc. merit. & remiſſ. c. 10. *Certè, inquit, manifeſtum eſt alia eſſe propria cuiq; peccata, in quibus hi tantũ peccant, quorum peccata ſunt; aliud hoc vñũ, in quo omnes peccauerunt, quãdo omnes ille vnus homo fuerunt.* Idem in eodem opere lib. 3. c. 7. *Vnde nec illud liquidò dici poteſt, quod peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cum Scriptura dicat, in quo omnes peccauerunt. Nec ſic dicuntur iſta aliena peccata, tanquam omnino ad paruulos non pertineant. Siquidem in Adã omnes tunc peccauerunt, quãdo in eius natura illa inſita, in qua eos gignere poterat adhuc omnes ille vnus fuerunt; ſed dicuntur aliena, quia nondũ ipſi agebant vitas proprias; ſed quid quid erat in futura propagine vita vnus hominis continebat.* Idem lib. 16. de ciuit. Dei, c. 27. explicans illud Gen. 17. *Maſculus, cui⁹ caro præputij circumciſa non fuerit, peribit anima illa de populo ſuo, quia teſtamentũ meum diſſipauit.* INTELLIGENDA, inquit, ſunt hæc diuina verba, tanquã dictũ ſit: *Qui non fuerit regeneratus, interibit anima illa de genere ſuo, quia teſtamentũ meum diſſipauit, quãdo in Adam cum omnib. & ipſe peccauit.*

Idem in epiſt. 23. ad Bonifacium: *Traxit ergo reatum, quia vnus erat cũ illo & in illo, à quo traxit, quãdo quod traxit admiſſum eſt.* Item in epiſt. 89. ad Hilarium, q. 3. & lib. 1. Retract. c. 15. dicit, paruulos naſci reos illius peccati, quod Adam commiſiſſe, & in Plal. 118. concione 25. & lib. 2. de nuptijs & concupiſcentia, c. 11. dicit etiam paruulos contineri inter præuaricantes, de quibus ait Dauid: *Præuaricantes reputaui omnes peccatores terra,* quia legem in paradifo cum primo parente tranſgreſſi ſunt.

Itaq; de sententia B. August. dubitari non potest. Neq; dissimilia in alijs Patribus inueniuntur. S. BASILIUS orat. I. de Ieiunio: *Primum, inquit, mandatum accepit Adam, de ligno scientiæ boni & mali ne edaris.* Et mox: *Quandoquidem non ieiunauimus, excidimus è paradiso.* Vbi dicit, nos non ieiunasse, quia cum Adamo comedimus fructum prohibitum. S. GREGORIUS NAZIANZENSIS in oratione de natali Domini: *At postquam, inquit, diaboli inuidia, mulierisq; transgressione, prob mee imbecillitatis (mea enim fuit primæui parentis) traditi mandati oblitus homo est, amaroque succubuit gustui, pariter & à vite ligno, & à Deo propter prauitatem extorris agitur.* S. AMBROSIVS in c. 15. Luca: *Fuit, inquit, Adam, & in illo fuimus omnes.* Perijt Adam, & in illo omnes perierunt. S. BERNARDVS serm. I. de Domin. I. post oct. Epiph. loquens de culpa originali: *Aliena, inquit, est, quia in Adam omnes nescientes peccauimus: nostra, quia et si in alio, nos tamen peccauimus, & nobis iusto Dei iudicio imputabatur, licet occulto.*

POSTREMO probari potest eadem propositio euidentiſſima ratione. Nisi enim ponamus, non in Adamo, & cum Adamo verè peccasse, nulla ratione explicari poterit, quomodo in paruulis recens natis sit aliqua vera culpa: & hoc Catholicum dogma nõ tam supra rationem, quàm contra rationem esse videbitur. Nam quidquid dicamus in paruulis ex peccato Adami hære, siue reatum, siue auersionem, siue gratiæ priuationem, siue quid aliud; illud nullo modo paruulis vitio dari, ac ne esse quidem poterit, nisi processerit ab actione libera, cuius actionis illi aliquo modo participes fuerint.

Ac reatus quidè cum sit relatio consequens actionem, qua ratione fieri potest, vt existat in eo qui non est particeps actionis? auersio habitualis, nisi præcesserit actualis, ne intelligi quidem potest. Nam si Deus per absolutam suam potestatem spoliaret hominem iustum gratia, sine vite eius culpa actuali, solò beneplacito suæ voluntatis, careret ille quidem conuersione habituali ad Deum, quam habitus gratiæ faciebat; sed nõ propterea diceretur à Deo auersus, sed tantum non concursus; quemadmodum sic Deus hominem aliquem ex nihilo nunc produceret, & gratiæ habitum illi non infunderet, non haberet ille conuersionem ad Deum, sed neque auersionem, sed tantum non conuersionem, quæ nomen culpæ nullo modo meretur.

Sed fingamus, paruulum aliquem habere auersionem, & reatum, & tamen non peccasse cum primo parente, quis capere poterit, eum merito reprehendi & puniri debere? quam culpam habet in eo, quod ita generatus est? nõ impedire potuit, ne sic generetur? Quod verò quidam dicunt, an peccatum debeat esse voluntarium, nec ne, quæſtionem esse originis, non essentia, & ideo vndecunque verum peccatum oriatur, modò inſit, posse imputari ei, in quo inest: omnino improbabile est. Nam omne verum peccatum essentialiter habet ordinem ad voluntatem liberam, ita vt si aliunde quam à libera voluntate nascatur, verum peccatum non sit. Quare enim blasphemia in furioso, vel Pſitaco non esse censetur, nisi quia non ducit originem à libera voluntate?

Itaque an peccatum voluntarium esse debeat, non solum caussa, sed etiam essentia quæſtio est; nec vllò modo imputari potest ad culpam, quod nullo modo à libera volutate processit. Quod autem alij dicunt, peccatum in paruulis recens natis esse voluntarium habituali paruulorum voluntate, quia non gerunt contrarium voluntatis arbitrium; atque ita verum esse peccatū etiam sine relatione ad peccatum Ada-

mi: non minus est improbabile. Nam quod paruuli non gerant contrarium voluntatis arbitrium, non fit culpa ipsorum, neque ipsis est voluntarium, cum non sit in eorum potestate. Quare non potest recè dici paruulis, peccatum esse voluntarium habituali voluntate per hoc solum, quod non gerunt contrarium voluntatis arbitrium.

DENIQUE non satis est ad culpam, vt aliquid sit voluntarium habituali volutate, sed requiritur vt processerit ab actu etiam voluntario: alioqui voluntarium illud, habituali voluntate, naturale esset, & misericordia, non reprehensione dignum. Certè, si quis in puris naturalibus crearetur, is & gratia careret, & conuersione ad Deum habituali, & carnalem concupiscentiam contra rationem haberet, nec gereret contrarium voluntatis arbitrium, & tamen verè ac propriè peccator nec diceretur, nec esset. Quare S. August. cum quærit, vnde peccatum originale sit voluntarium, nunquam recurrit ad habitualement paruuli voluntatem, sed ad voluntatem Adami, in quo omnes peccauerunt, vt lib. 2. Retract. c. 13. & 15. lib. 3. de nuptijs & concupiscentia, c. 26. & 28.

Maneat igitur quod supra diximus, non posse in paruulis aliquid esse, quod habeat culpæ rationem, nisi participes fuerint etiam ipsi præuaricationis Adæ.

CAPVT XIX.

Probatnr altera pars eiusdem sententiæ.

SECUNDA propositio, priuatio doni iustitiæ originalis quatenus est auersio mentis à Deo per modum habitus manens, peccatum est originale, si peccatum accipiatur pro eo quod remanet trãseunte actu, & vnde habet homo, vt propriè & formaliter peccator esse dicatur. PROBATUR hæc propositio PRIMO, ex refutatione aliarum sententiarum, quas numerauimus capite superiore.

Nam PRIMA illa sententia, quæ peccati originalis essentiam in indignitate, seu reatu constituebat, non videtur probabilis, TVM quia indignitas illa relatio quædam est, ac res positiua; peccatum autem, vnde homo formaliter, & propriè peccator dicitur, non est relatio, nec res positiua, sed priuatio. Siquidem omne peccatum est malum, omne autem malum est priuatio boni; TVM quia indignitas non est mors animæ, nec iniquitas, nec malitia, nec sæditas, sed relatio consequens ista omnia; at peccatum originis iuxta Scripturas & Concilia, mors est animæ, iniquitas, malitia, sæditas: & ideo necesse habent homines propter hoc peccatū renasci, iustificari, purgari, &c.

ALTERA sententia, quæ peccatū originis ponebat in præuaricatione præcepti de dono iustitiæ conseruando, videtur aduersari Scripturis & rationi: SCRIPTURÆ siquidem iuxta communem veterū Patrum explicationem, peccatum primi hominis, quod per generationem propagatur ad posteros, non aliud fuisse tradunt, quam inobedientiam illam, qua præceptum de ligno scientiæ boni & mali violatū est. Et RATIO idem ostendit: nã neq; habuit Adam singulare præceptum de dono iustitiæ conseruando, neque libera voluntate elegit donum illud amittere, sicut reuera singulare præceptum habuit de ligno scientiæ non edèdo, & libera volutate elegit lignū illud attingere, atq; edere. DENIQ. quia donū gratiæ per trãsgressiõnẽ cuiuslibet præcepti perditur, non fuit opus, vt vllum daretur præceptū singulare & distinctū à ceteris de gratia conseruanda; sed satis fuit, si in omnibus implicitè contineretur. Itaq; reatus amissæ gratiæ, non est peccatum distinctum à ceteris, alioqui omnis qui peccaret, sæper duo peccata cõmitteret, sed est vnus & idem cum transgressione aliorum præceptorum.

TERTIA fententia, quæ peccatum originale effe volebat priuationem iuftitiæ originalis, quatenus per eam, vt per effectum fuum primarium, actio primi peccati in anima refidet, & falſa effe poteft, & vera. Nam fi priuationem iuftitiæ originalis ita velit effe effectum peccati, vt non fit etiam ipſa verè, proprièque peccatum, Concilio Trid. manifèſtè repugnat, neque diſtingui poteft à ſententia Catharini, quam ſuprà reieciimus: Si verò priuationem iuftitiæ dicat effe effectum primi peccati, nõ quod non fit ipſa verè proprièque peccatũ, ſed quia non eſſet verè peccatum; niſi ab actione peccati procederet; tum ſententiã veriſſima eſt, neque à noſtra vlla ratione diſſentit.

QUARTA ſententia, quæ priuationem iuftitiæ originalis peccatum effe dicebat, vt iuftitia pro rectitudine voluntatis, non pro dono à Deo voluntati inſuſo accipitur: ſimiliter falſa effe poteft & vera. Nam fi omnino priuationem doni à Deo inſuſi à ratione formali peccati originalis excludat, repugnabit Concilio Trid. in quod ſicut formalis cauſa iuſtificationis impij definitur, effe gratia à Deo inſuſa, vt ſuo loco demonſtrabitur, ita etiam formale peccati ſignificatur eiufdẽ gratiæ effe priuatio. Quare idem Concilium ſeſſ. 5. peccatum effe dicit mortem animæ. Quid autem eſt mors animæ niſi priuatio gratiæ, ſicut vita animæ omnium conſenſu eſt ipſa gratia.

Sin autem auctores quartæ huius ſententiæ non excludunt à ratione peccati originalis priuationem doni diuinitus inſuſi; ſed admonere volunt, priuationem iuftitiæ à Deo inſuſæ præciſè ſumptã non effe peccatum, cum poſſit etiam ſine vlllo peccato contingere, ſed tunc demũ peccatum effe, cum ex auerſione actuali procedit, idem omnino ſentiunt, quod S. Thomas ſentit, & nos in conſuſione poſuimus.

Igitur priuatio doni iuftitiæ originalis peccatum originale dicitur, quatenus idem eſt cum auerſione à Deo habituali. Nam quemadmodum anima, ſeu voluntas, dono illo prædita, conuerſa dicitur ad Deum, & iuſta habitualiter; ſic etiam dono illo priuata, non conuerſa, & non iuſta dicitur; & ſi ipſa ſe à Deo auerterit, & donum illud excluſerit, auerſa & iniuſta optimo iure dicitur.

Probat **SECVNDO** quoniam ex omnibus quæ remanent in anima peccatoris, tranſeunte actu peccati, nihil eſt quod propriam peccati rationem habere poſſit, niſi priuatio iuftitiæ, ſiue auerſio & macula, quæ vnum & idem ſunt.

Remanet in anima peccatoris **PRIMO**, ordo quidam ad actum præcedentem, ſiue priuatio innocentia, quæ in eo ſita eſt, vt aliquis nõquam peccauerit. **SECVNDO**, reatus culpæ, qui eſt dignitas odij, indignitas gratiæ, & meritum pœnæ. **TERTIO**, reatus pœnæ, id eſt, ordinatio, ſiue obligatio ad luendam pœnam. **QUARTO**, offenſa, ſiue inimicitia eius qui per peccatum eſt læſus. **QUINTO**, diſpoſitio, vel habitus acquiſitus. **SEXTO**, auerſio, ſiue obliquitas voluntatis, manens per modum habitus, vt enſ qui faciem à ſole auertit, manet auerſus, donec iterum ad eundem ſolem faciem ſuam conuertat, & digitus ſponte curuatus curuitatem retinet, donec iterum per actum contrarium dirigatur: ſic etiam voluntas, quæ per actum peccati à Deo reſceſſit in eo reſceſſu permanet, donec iterum per pœnitentiam ad Deum accedat. **SEPTIMO**, priuatio gratiæ, ſiue iuftitiæ à Deo inſuſæ. **OCTAVO**, macula atque fœditas, quæ ex priuatione diuini nitoris, ac luminis oritur.

Ex his omnibus ordo ad actum præcedentem non eſt propriè peccatum; non enim facit vt homo peccatũ habeat, ſed vt habuerit, nec poſſit non habuiſſe. Quocirca iſte ordo manet etiã poſt peccatũ remiſ-

A ſum, nec poteſt vlla ratione deleri. Innocentia enim ſemel amiſſa per nullam potentiam reparari poteſt.

B Reatus **CULPÆ**, id eſt, dignitas odij, indignitas gratiæ, & meritum pœnæ, non eſt propriè peccatum, ſed effectus neceſſariò conſequens & aliquid manens poſt actum peccati. Non enim homo eſt dignus odio præciſè, quia peccauit; alioqui nunquam talis dignitas auferri poſſet, & peccatum eſſet irremiſſibile, ſicut fieri nõ poteſt, vt, qui peccauit, non peccauerit. Conſequitur igitur ea dignitas odij, vel deformitatem, vel obliquitatem manentem, vel damnum datum, & nondum reſarcitum: atque ita non eſt peccatum, ſed effectus peccati. Præterea, talis dignitas, vel indignitas non eſt aliquid recedens à lege, non eſt voluntaria, non deformat vel occidit ſpiritualiter animam, non eſt priuatio boni, neque habet aliquid aliud eorum, quæ propriè peccato conueniunt.

C Reatus **POENÆ**, ſiue meritum, ſiue obligatio, ſiue etiam ordinatio dicatur ad pœnã, multò minus peccatum eſt, quàm reatus culpæ. Nam obligatio & ordinatio ad pœnam, oriuntur ex merito & dignitate pœnæ, & ſunt à Deo obligante & ordinante eum qui peccauit ad luendam pœnam. Quare tantum abeſt, vt reatus pœnæ ſit peccatum, vt potius ſit aliquid boni à Deo inſtitutum ad reformandum & reſtituendum ordinem iuſtitiæ, quem culpa turbauerat.

D **OFFENSA** quoque non videtur propriè eſſe peccatum, cum ſit in eo, qui per peccatum eſt læſus, non in eo, qui læſus eſt. **DISPOSITIO**, vel habitus acquiſitus vitium eſt, non peccatum. Nam & eſt qualitas poſitiua, & manet ſæpenuerò poſt culpam remiſſam.

Reſtat igitur auerſio habitualis, quæ propriè peccatum ſit. Nam vt peccatũ actuale eſt auerſio actualis à Deo, & eius lege, ita peccatũ habituale eſt auerſio habitualis à Deo & eius lege. Et ſicut peccatum actuale eſt priuatio rectitudinis actualis, ita peccatum habituale eſt priuatio rectitudinis habitualis, quæ eſt habitus gratiæ, & ſicut peccatum actuale eſt voluntarium actuali voluntate, ita peccatum habituale eſt voluntarium habituali voluntate.

E Ex quo intelligimus, multum inter habitum vitioſum acquiſitum per actum frequentatos, & peccatum habituale. **NAM** habitus acquiſitus eſt qualitas poſitiua: peccatum habituale eſt priuatio. **ITEM** habitus acquiſitus non poteſt tolli per vnum actum voluntatis, quamuis efficaciffimum, peccatũ habituale ſicut vno actu ſit, ita vno actu tollitur. **RVRSVS** habitus acquiſitus poteſt eſſe etiam valdè intenus cum actu contrario, & cum gratia Dei, peccatum habituale non poteſt, ſaltem de potentia ordinaria. **DENIQUE** habitus acquiſitus non poteſt dici propriè voluntarium, cum maneat in nobis per aliquod tempus nobis inuitis & repugnãtib; peccatum habituale voluntarium, eſt quia voluntariè in peccato manemus, & ſi efficaciter velimus non manere, non manemus.

Itaque differt habituale peccatum ab habitu acquiſito, quomodo qui curuus manet, quia ita vult manere, ab eo, qui ob aſſuetudinem ita curuus eſt, vt non poſſit, niſi admodum difficulter erigi. Quia tamen peccatum habituale non eſt voluntarium, niſi habitualiter, ideo poteſt manere etiam in dormiente, in amente, in infante.

Porro, **PRIVATIO** gratiæ & **MACULA**, quæ erant duo poſtrema ex his, quæ diximus ex actu peccati relinqui in anima peccatoris, re non differunt ab auerſione habituali. Nam cum gratia Dei per modum habitus in voluntate in hærens, eam formaliter conuerſam ad Deum, iuſtam, rectam, formoſamque efficiat: eius priuatio voluntatem eandem habitualiter

auerfam, iniuftam, obliquam & deformem facit. Vide S. Thomam & Caietanum in 1. 2. q. 86. art. 2.

CAPVT XX.

Refelluntur obiectiones quæ fieri poffunt contra doctrinam capituli fuperioris.

ADVERSUS ea, quæ diximus, obiectiones quædam fieri folent, quas breuiter in hoc cap. diffoluemus.

PRI^MA obiectione, Peccatum originis eft peccatum propriè dictum, at peccatum propriè dictum definitur à S. Auguftino lib. 22. contra Fauft. ca. 27. *Dictum, vel factum, vel concupitum, contra legem Dei.* Igitur peccatum originis eft dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, non poteft autem fingi in peccato originis aliud dictum, vel concupitum, niſi factum primi parentis in comedendo cibo prohibito, igitur illud ſolum, non autem priuatio iuſtitie originalis, aut auerſio habitualis, vel macula, eft peccatum originis.

RESPONDEO, hoc argumentum eft id, quod Pighium, & Catharinum adduxit, vt crederent, peccatum originis nihil eſſe reipſa in nobis manens, ſed tantum inobedientiam primi parentis nobis impuſatam. **C**ÆTERVM facile ſolui poteſt, nam peccatum propriè dictum non ſolum dicitur de ipſo actu tranſeunte, ſed etiam de eo, quod poſt ipſum manet in anima peccatoris, vt ſuprà oſtendimus; Siquidem eadē eſt malitia atq; peruerſitas, quæ eſt in actu malo per modum tranſeuntis, & in voluntate per modum habitus permanentis. Definitio autem S. Auguſtini conuenit peccato, vt peccatum ſignificat actum tranſeuntem, non vt ſignificat maculam permanentem. In ea enim ſignificatione, quæ magis eſt nota, peccatum definiri ſolet.

SECUNDA obiectione, S. AUGUSTINVS in plurimis locis docet id, quod manet poſt actum peccati nihil aliud eſſe, niſi reatum; igitur peccatum originis, vt etiam aliud quodcumq; peccatum, non eſt priuatio iuſtitie, vel auerſio habitualis, ſed tantum reatus. Lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, c. 26. *Hoc eſt, inquit, non habere peccatum, reum non eſſe peccati. Nam ſi quisquam, verbi gratia fecerit adulterium, etiam ſi niſquam deinceps faciat, reus eſt adulterij, donec reatus ipſius indulgentia remittatur. Habet ergo peccatum, quamuis illud, quod admittit, iam non ſit, quia cum tempore, quo factū eſt, præterijt. Nam ſi à peccato deſiſtere, hoc eſſet non habere peccatū, ſufficeret, vt hoc vos moneret Scriptura; Fili peccaſti, non abijcias iterum: non autem ſufficit, ſed addidit, & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. Manent ergo, niſi remittantur, ſed quomodo manent, ſi præterita ſunt, niſi quia præterierunt actū, manent reatu?*

Idem li. 1. Retractionum, c. 15. *Quaſi verò, inquit, peccatū, quod eos ex Adam dicimus originaliter trahere, id eſt, reatu eius implicatos, & ob hoc pœna obnoxios detineri, &c.* Idē li. 6. in Iulia. c. 8. fuſè de hac re tractat; & tandē concludit his verbis: *Ubi ergo manet reatus, niſi in occultis legibus Dei, quæ ſunt ſcriptæ quodammodo in mētib; Angelorum, vt nulla ſit iniquitas impunita, niſi quam ſanguis Mediatoris expiauerit; cuius ſigno crucis conſecratur vnda Baptiſmatis, vt ea diluatur reatus tanquam in chirographo, ſcriptus in notitia ſpiritualium poteſtatum per quas pœna exigitur peccatorum, huic chirographo naſcuntur obnoxij omnes in carne, de carne carnaliter nati, &c.*

RESPONDEO, S. Auguſt. non fuit ſollicitus in his locis, explicare quid illud ſit, quod hominem formaliter peccatorem efficit, neque etiam quot ſint, & quæ, illa quæ tranſeunte actu peccati remanent in

A peccatore. Sed illud tantum demonſtrare voluit: tranſeunte actu aliquid remanere, ratione cuius remiſſio ſit neceſſaria. Accepit autem ad hoc demonſtrandum, ipſum reatum, TVM quia eſt effectus peccati notiffimus, TVM etiam quia donec reatus non ſit remiſſus, nunquam dicitur plene, atque perfectè peccatum remiſſum. Et contra tunc peccatum omnino perfectè cenſetur remiſſum, cum non ſolum culpa, ſed etiam omnis pœna fuerit remiſſa.

Non ſenſiſſe autem B. AUGUSTINVM, tranſeunte actu, manere ſolum reatum, ſed etiam auerſionem habitualem, ſiue iniquitatem & maculam, hoc eſt, reatu cum ſuo fundamento, perſpicuum eſt ex tract. in Pſal. 50. vbi ſic loquitur: *Quid eſt, quod ſe dicit in iniquitate conceptum, niſi quia trahitur iniquitas ex Adam? etiam ipſum vinculum mortis cum ipſa iniquitate concretum eſt.* Item ex lib. 2. de pecc. merit. & remiſſ. c. 34. vbi de paruulo baptizando ait: *Quomodo conuertis ad Deum poteſt, à quo non eſt auerſus?* loquitur contra Pelagianos, qui exiſtimabant, paruulos non naſci iniquos, neq; à Deo auerſos. Ipſe igitur in paruulis iniquitatem & auerſionem agnoſcit, ob quam rei ſunt, & iræ filij. Idem quoq; Auguſt. paſſim allegat illud Iob: *Non eſt mundus à ſorde, nec infans, cuius eſt vnus diei vita ſuper terrā,* vt Pſal. 50. li. 5. Hypognoſtici, & alibi. Ex quo intelligimus non ſolum reatum, ſed etiam maculam peccati, ab Auguſtino agnoſci.

TERTIA obiectione, Priuatio iuſtitie originalis eſt effectus & pœna peccati, vt S. Thom. docet q. 5. de malo, art. 4. & 1. 1. q. 87. art. 7. præterea iſta priuatio eſt à Deo, qui hominem ſpoliat dono iſto, ſicut ipſe idem Deus eodem dono hominem in creatione veſtierat: non igitur priuatio iuſtitie originalis eſt propriè ac formaliter peccatum originis, alioqui peccatum propriè & formaliter eſſet à Deo.

RESPONDEO, Iuſtitia originalis duas partes habebat. Nam & ſubijciebat mentem Deo, & carnem ſpiritui. Ratione prioris partis priuatio iuſtitie eſt formale in peccato originis. Ratione poſterioris eadem priuatio eſt materiale, vt idem S. Tho. affirmat in 1. 2. q. 82. art. 3. ac per hoc ratione prioris partis non eſt effectus peccati originis, ſed ipſum peccatum: Ratione poſterioris eſt effectus. Rurſus priuatio iuſtitie ratione prioris partis non eſt inuoluntaria, ſed voluntaria: voluntariè ſiquidem primus homo à Deo reſceſſit, atque ab eo ſe auertit: at ratione poſterioris partis, priuatio iuſtitie inuoluntaria eſt. Quis enim non moleſtè fert, quod caro ſpiritui obtemperare nolit? Quis contumacem ſeruum non inuitus patitur? Quare priuatio iuſtitie ratione poſterioris partis propriè pœna dici poteſt, non item ratione prioris. Hoc enim intereſt inter culpā & pœnam, quod culpa omnis voluntaria, omnis autem pœna inuoluntaria eſt.

DENIQUE donum iuſtitie ratione prioris partis non dicitur propriè à Deo tolli, ſed ab ipſo homine proijci quodammodo, & excludi, vt enim iſ, qui à ſole auertit faciem, non dicitur teneſcere, quia ſol non luceat ſuper eum, ſed quia ipſe prohibet ne lumen ad ſe perueniat: ſic etiam quod Deus non conſeruet in homine donum iuſtitie, non eſt quia Deus nolit, ſed quia homo impedimentum ponit. Quocirca S. Thomas in quaſt. 4. de malo, artic. 1. in reſponſione ad 11. argumentum, dicit, quod animæ non infundatur nunc originalis iuſtitia, non eſſe ex parte Dei, ſed ex parte nature humane, in qua inuenitur contrarium prohibens. Quia nimirum tota natura in Adamo auertit ſe à Deo, & impedimentum gratie poſuit. Et in 2. 2. q. 24. art. 10. dicit, habitū charitatis, qui à ſolo Deo infunditur &

conſeruatur, expelli non ſolùm demeritoriè, ſed etiam effectiue ab actu peccati mortalis, quia cum tali actu conſiſtere non poteſt habitus charitatis.

At donum iuſtitie originalis ratione partis poſterioris, licet mediatè & conſequenter expellatur ab homine peccante, tamen dicitur etiam propriè tolli à Deo, tum quia poſſet conſiſtere cum peccato, tum quia eius priuatio iuſta eſt pœna peccati, & omnis iuſta pœna eſt à Deo. Quare S. AVGVSTINVS non ſemel repetit, in pœnam rebellionis, qua mens primi hominis Deo ſubijci noluit, factum eſſe vt ipſi menti hominis non ſubijceretur caro eius, lib. 13. de ciuit. Dei, c. 13. *Senſerunt, inquit, nouum motum inobediens carnis ſue, tanquam reciprocam pœnam inobediens ſue.* Et lib. 14. c. 15. *In illius peccati pœna quid inobediens niſi inobediens retributa eſt.* Et lib. 15. c. 6. *Languor eſt quippe iſte, inobediens prime ſupplicium.* Vide in eandem ſententiam lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, c. 6. & lib. 5. in Iulian. cap. 3.

A QVARTA obiectio, Iuſtitie originalis priuatio eſt cauſa peccati originalis, vt S. Tho. docet in 1. 2. q. 82. art. 2. non igitur eſt ipſum originale peccatum.

RESPONDEO, loquitur S. Thomas de cauſa formali, & ſi cauſa formalis peccati originalis eſt priuatio iuſtitie originalis, certè peccatum originale formaliter in priuatione iuſtitie originalis conſiſtit, vt idem S. Thom. docet in eadem q. art. 3.

QVINTA obiectio, Iuſtitia originalis non reſtituitur in Baptiſmo, vt notum eſt: igitur aut Baptiſmus non tollit originale peccatum, aut peccatum originale non eſt priuatio iuſtitie originalis.

B RESPONDEO, Non reſtituit Baptiſmus omnia quæ ad originalem iuſtitiam pertinebant: tamen abſolutè dici poteſt, originalem iuſtitiam reſtituere; quia reſtituit illud donum, quatenus mentem conuertebat ad Deum, & ſubiectam faciebat Deo. Id enim propriè dicebatur iuſtitia, & eius priuatio propriè dicitur iniuſtitia.

LIBER SEXTVS

DE STATV PECCATI,

Qui eſt tertius de Peccato originis.

CAPVT PRIMVM.

Varie ſententiæ de pœna peccati originalis poſt hanc vitam.

RESTAT vltima Diſputatio de malis conſequentibus originale peccatum; quorum alia patiuntur homines, ſi in infantia, peccato nondum remiſſo, fortè rapiantur; ALIA tolerare coguntur, ſi diutius hanc vitam ducant, ſiue peccatum dimiſſum fuerit, ſiue non fuerit. A c, vt incipiamus ab ijs qui ſine Baptiſmo in infantia de hac vita decedunt, neque reatum alium ſecum ferunt, niſi peccati originalis: QVINQUE numerantur ſententiæ de ſupplicio eiufmodi infantium, quæ paulatim à ſumma lenitate ad ſummam ſeueritatem descendunt.

PRIMA ſententiæ eorum fuit, qui regnum cœlorum infantibus non baptizatis promittere audebant, etiamſi non negarent eos in peccato originali conceptos & natos. Ita ſenſit quidem Vincent. quem refellit S. Aug. in lib. 1. de origine animæ, c. 9. & lib. 3. cap. 13. In eundem errorem incidit noſtro ſæculo Zuinglius in declar. de pec. orig. ad Vrbanum Rhegium, vbi docet, probabile eſſe, per CHRISTVM vniuerſam naturam humanam ita eſſe reſtitutam, vt etiam filij infidelium ſine Baptiſmo decedentes ſaluentur. Id autem non ſolùm probabile, ſed etiam certum eſſe de filijs fidelium: quem errorem, quod attinet ad filios fidelium, ſequuntur multi ſectatorum, vt Bucerus, Martyr, Caluinus, quos refutauimus in lib. de Baptiſmo, c. 4.

ALTERA ſententiæ paulò quidem minus liberalis, ſed tamen valdè mitis, fuit eorum, qui paruulos non baptizatos excluderent à regno cœlorum, & vitam B. Sæctis promiſſa. Tamen eis dabant vitam æternam & naturalem beatitudinem ſine vlla moleſtia, aut dolore, extra regnum Beatorum, & procul à carcere damnatorum, hoc eſt, in loco medio inter gehennam

A nam & cœlum, qualis locus vix poteſt fingi alius quàm terræ connexum. Ita ſenſiſſe olim Pelagianos docet S. AVGVSTINVS in lib. de hæref. c. 88. *Nam, inquit, etiamſi non baptizentur, promittunt eis extra regnum quidem Dei, ſed tamen æternam & beatam quandam vitam ſuam.*

Quod autem per regnum Dei intelligat Auguſt. nō ſolùm domū cœleſtem, ſed etiam viſionem Dei, & quod Pelagiani non promiſerint paruulis non baptizatis vitam æternam ſupernaturalem, quæ conſiſtit in viſione Dei, ſed ſolum vitam æternam, ſiue beatitudinem naturalem, perſpicuum eſt ex lib. 5. in Iulian. ca. 8. vbi, Auguſtino teſte, Pelagiani alienabant paruulos non baptizatos à vita Dei cum alienarent à regno Dei: quid eſt autem vita Dei, niſi viſio Dei? Sed neq; ipſum regnum cœlorum in Scripturis aliud ſignificat, niſi felicitatem æternam, quæ in Dei viſione conſiſtit, iuxta illud: *Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt, Mat. 18.* Et illud: *Sciuis quia cum apparuerit, ſimiles ei erimus, quia videbimus eum ſicuti eſt, 1. Ioan. 3.* Et illud: *Hæc eſt autem vita æterna, vt agnoſcant te ſolum Deum verum, &c. Ioan. 14.* Itaque Pelagiani non vitam æternam ſimpliciter, ſed, vt Auguſt. loquitur *quandam ſuam vitam æternam*, infantibus non baptizatis promittebant.

B Ad quem errorem proximè acceſſiſſe videntur, Ambroſius Catharinus in lib. de ſtatu puerorum ſine Baptiſmo decedentium; Alberus Pighius in prima controuerſia; & Hieronym. Saonarola in lib. de triumpho crucis. Docent enim infantes ſine Baptiſmo morientes, futuros poſt iudicium beatos naturali beatitudine, & in quodam veluti paradifo terreſtri perpetuò, feliciterque victuros.

TERTIA ſententia iam aliquanto ſeuerior, docet paruulos ſine Baptiſmo decedentes damnari apud inferos aterna morte, ſed tamen ſic puniri carentia viſionis Dei, quæ dicitur pœna damni, vt nulum patiantur omnino dolorem, neq; internum, neque externum. Ita docet S. Thom. in q. 5. de malo, art. 1. 2. & 3. & tum ipſe, tum alij aliquot Scholaſtici Doctores in 2. Sent. diſt. 33.

QUARTA ſententia ſuperiore adhuc ſeuerior liberat quidẽ paruulos eiufmodi à cruciatu ignis & vermis, de quo legimus Marci 9. *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*; quæ propriè dicitur pœna ſenſus, ſed non eos liberat ab interno dolore, qui ſequitur ex amiſſa beatitudine ſempiternæ felicitatis. Ita docet Petrus Lombardus in 2. lib. ſent. diſt. 33. lit. E. Eumque nonnulli alij ſequuti ſunt, vt referunt S. Thom. S. Bonauentura, Gregor. Ariminenſis, & alij in comment. eiufdem loci.

QUINTA ſententia ſeueriſſima, atq; extrema, docet, paruulos propter originale peccatum vtroque pœnæ genere, damni ſcilicet & ſenſus, in gehenna perpetuò cruciari: in hanc ſententiam ſatis apertè propendit Gregorius Ariminenſis in 2. ſent. diſt. 33. q. 3. & Ioan. Driedo in 1. lib. de gratia & libero arbitrio, tract. 3. c. 2.

Hæretici noſtri temporis extremis ſententijs maximè delectantur, & idèò paruulos non baptizatos, aut in cœlo cum beatis locant, vt diximus de Zuinglio & Caluino; aut igni ſempiterno illos addicunt. Quod manifeſtè colligitur tum ex Luthero, Melancthone & alijs, qui, vt oſtendimus lib. ſuperiore, peccatum originale cum actuali cõfundunt: tum ex Tilmãno Heſuſio, qui in lib. de ſexcentis erroribus Pontificiorum, tit. de peccato, num. 13. numerat inter errores ſententiam illam Scholaſticorum, quæ docet, paruulos ſine Baptiſmo decedentes, pœnam damni, non ſenſus apud inferos eſſe paſſuros, nunc prædictas ſententias paulò diligentius excutiemus.

CAPVT II.

Reſellitur prima & ſecunda ſententia, atque aſſeritur, paruulos ſine Baptiſmo decedentes, mortis aterna pœna eſſe dammandos.

EX enumeratis ſententijs **PRIMA** & **SECUNDA**, non ſolum falſæ, ſed etiam hæreticæ exiſtimandæ ſunt, & contra fidem Catholica tenendum eſt, paruulos ſine Baptiſmo decedentes, abſolutè eſſe damnatos, & non ſola cœleſti, ſed etiam naturali beatitudine perpetuò carituros. Quo loco illud præſandum eſſe viderur, miſericordiam noſtram erga paruulos iam defunctos, nihil eis prodeſſe, & contra nihil eiſdem obeſſe ſententiæ noſtræ ſeueritatem: multum autem nobis obeſſe, ſi ob inutilem miſericordiam erga defunctos, pertinaciter aliquid contra Scripturas, aut Eccleſiam defendamus; idcirco nõ affectum quendam humanum, quo plerique moueri ſolent, ſed Scripturæ, Conciliorum & Patrum ſententiam conſulere & ſequi debemus.

Quod igitur attinet ad beatitudinem cœleſtem & vitam æternam in regno cœlorum, extat clariffima Domini ſententia. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non poteſt introire in regnũ Dei*: ad quam rem confirmandam multa protulimus tum in lib. de Baptiſmo, c. 4. tum in 1. lib. de pecc. orig. c. 14. ad quæ loca, ne fruſtra eadem repetamus, lectorem remittimus. Quod autem eiufmodi paruuli abſolutè damnati & miſeri, & ne naturali quidem beatitudine beati ſint, his argumentis probamus.

PRIMUM argumentum ex testimonijs diuinarum litterarum ducitur, Ioan. 3. *Sicut Moſes exalta-*

A *uit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternã.* Et infra: *Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autè incredulus eſt filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* **IAM** cùm paruuli non baptizati nullo modo reſpiciant in ſerpentem, id eſt, non credant in Chriſtum, neque per ſe, neque per alios, neque actu, neque habitu, quid ſequitur, niſi vt non habeant vitam æternam, vt pereant in æternum, vt non videant vitam, vt ira Dei maneat ſuper illos. Rectè enim animaduertit S. **AUGUSTINUS** ſerm. 14. de verb. Apoſt. non eſſe dictum: *Ira Dei veniet ſuper eos, ſed manet ſuper eos*, vt intelligeremus, fidem in Chriſtum neceſſariam eſſe, non ſolum, ne incidamus in iram Dei, ſed etiã vt liberemur ab ira, in quam incidimus per inobedientiam primi hominis. De qua dictum eſt ab Apoſtolo ad Ephel. 2. *Eramus enim & nos natura filij iræ, ſicut, &c.*

His accedit illud eiufdem Apoſtoli ad Roman. 5. *Per vnũ delictum in omnes homines in condẽnationem.* Sunt **IGITUR** paruuli ſine Baptiſmo decedentes, ſecundũ Scripturas à Deo condẽnati, & iratum cõtra ſe Deum habent, & non videbunt in æternum vitam beatam ac felicem, nam corporalem quidem vitã in communi reſurrectione percipient, ſed non dicẽtur reſurgere ad vitam, ſed ad mortem, qui ideo reſurgent, vt perpetuò ſint miſeri: & non eſt vera vita, niſi vbi feliciter viuunt, vt S. Aug. docet in Enchir. c. 92.

C Denique in Apoc. c. 20. *Beatus & ſanctus qui habet partem in reſurrectione prima, in his ſecunda mors non habet poteſtatem.* Et infra. *Qui non eſt inuentus in lib. vita ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnũ ignis.* At paruuli non baptizati non habent partem in reſurrectione prima, nec ſunt ſcripti in lib. vitæ, igitur in eos mors ſecunda habet poteſtatem, & miſſi ſunt in ſtagnum ignis. Eſt autè hoc loco **NOTANDVM**, Catharinum in lib. ſuo de ſtatu puerorum, &c. definire mortem ſecundam carentiam omnis felicitatis, tum naturalis, tum ſupernaturalis.

Alterum argumentum ſumi poteſt ex definitionibus Conciliorum. Concilium **PALESTINVM**, teſte S. Auguſt. in epiſt. 106. ad Paul. compulſit Pelagium anathematizare, infantes etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternam: *Hac autem*, inquit Auguſt. *negata, quid niſi mors aterna remanebit?*

D Concilium **CARTHAGINENSE** in epiſt. apud Auguſtinum 90. *Quicunque, inquit, negat paruulos à perditione liberari per Baptiſmum Chriſti, & ſalutem percipere ſempiternam, anathema ſit.*

Concilium **MILEVITANVM** in epiſt. apud Auguſtinum 92. ſimilia repetit: *Pueros, inquit, paruulos ſi nullis innoventur Chriſtiane gratia Sacramentis, habituros vitam æternam, nequam præſumptione cõtendunt.*

E Conc. **FLOR.** in vlt. ſeſſ. *Illorũ, inquit, animas, qui in actuali mortali peccato, vel ſolo originali decedunt, mox in infernũ deſcendere, pœnis tamen diſparibus puniẽdas.*

Concilium **TRIDENTINVM** ſeſſ. 5. conſentaneè ad antiquiora Concilia, diſertis verbis docuit, paruulos ſine Baptiſmo ad vitam æternam non peruenire.

TERTIVM argumentum ſumitur ex testimonijs ſummorum Pontificum, S. **INNOCEN. I.** in epiſt. ad Concilia Carthaginẽſe & Milevitanum, quæ ſunt apud Aug. 91. & 93. dum approbat decreta illorum Conciliorum, ſimul reprobat Pelagianorũ hæreſim.

S. **STRICIVS** in epiſt. 1. ad Himerium, c. 2. docet, infantes in periculo vitæ conſtitutos, continuò baptizari debere, & rationem reddens ait: *Ne regnum perdant, & vitam.*

S. **LEO** Papa in epiſt. 86. ad Nicetam, iubet Pelagianos ad Eccleſiam redire volentes, non eſſe reci-

piendos, nisi prius suos anathematizent errores, & inter ceteros, quod. pueri sine Baptismo de saeculo exeuntes, non possint damnari.

S. GREGORIUS lib. 9. Moral. c. 16. Nonnulli, inquit, prius à presenti luce subtrahuntur, quam ad proferenda bona malave merita activa vita perveniant. Quos quia à culpa originis Sacramenta salutis non liberant, & hic ex proprio nihil egerunt, & illuc ad tormenta perveniunt. Et infra: Perpetua quispe tormentapercipiunt, qui nihil ex propria voluntate peccaverunt.

IOAN. Papa, ut habetur 30. q. 1. can. ad limina laudat quendam laicum, qui necessitate cogente proprium filium baptizavit: Quoniam (ut ipse loquitur) ne animam perpetua morte perentem dimitteret, sacri unda Baptismatis lauit, ut eum de potestate auctoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi iam regnaturum sine dubitatione transmitteret.

QUARTVM argumentum à testimonijs Patrum, S. AVGVSTINVS in epist. 106. ad Paulinum: Nempe, inquit, aliquando fatebuntur, paruulos non baptizatos vitam habere non posse, ac per hoc quamlibet tolerabilius omnibus, qui etiam propria peccata committunt, tamen aeterna morte mulctari. Et lib. 1. de orig. animae cap. 9. Non baptizatis paruulis nemo promittat inter damnationem regnumque caelorum quietis vel felicitatis cuiuslibet atq; ubi libet quasi medium locum, hoc enim eis haeresis Pelagiana promisit. Et lib. 2. c. 12. Nouellos haereticos Pelagianos iustissime Conciliorum Catholicorum, & sedis Apostolicae danant auctoritas, eo quod ausi fuerint non baptizatis paruulis dare quietis & salutis locum, etiam praeter regnum caelorum. Et lib. 1. de pecc. merit. & remis. c. 23. Nulla salus aeterna, praeter Baptismum Christi, promittatur infantibus quam non promittit Scriptura diuina humanis omnibus ingenijs praeferenda. Vide etiam in eod. lib. c. 28. & lib. 2. de peccato orig. c. 21. lib. 5. in Eulod. c. 8. in Enchir. c. 93. ferm. 14. de verbis Apostoli.

S. PROSPER li. 2. de vocat. gentium, c. 8. Quid est, inquit, quod alienatur à salute perpetua tanta infantium multitudo, totque in his aetatibus hominum millia extra vitam relinquuntur aeternam?

S. FVLGENT. in lib. de fide ad Petrum, c. 2. Paruulos, inquit, quibus nulla possunt vel bona, vel mala inesse propria merita voluntatis, insolubili nexu aeterna damnatio retinet.

AVCTOR sermonum de operibus Cardinalibus Christi, qui falso inscribuntur Cypriano, cum sint auctoris antiqui, & docti, sed Cypriano, imò & Aug. sine dubio posterioris in ferm. de Circumcisione, loquens de poena peccati originalis: Supererat, inquit, post mortem carnis, anima labor & afflictio spiritus: nec poterat vlla ratione absolui illa damnatio, nisi morti omnium, vita omnium subueniret. & pro generali morbo gratia Dei singulare propinaret Antidotum.

Venerabilis BEDA in comment. c. 14. Ioan. Respuendi, inquit, sunt à corde Christiano, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum caelorum erit aliquid, ubi beate maneat innocentes, qui sine Baptismo ex hac vita migrarunt. Quia sine illo in regnum caelorum ingredi non potuerunt.

S. ANSELMVS in lib. de conceptu virginali, c. 27. Si originale, inquit, peccatum est aliquod peccatum, necesse est omnem hominem in eo natum, illo non dimisso damnari.

S. BERNARDVS in epist. 191. ad Innocentium, prope finem, dicit, Infantes perire si non baptizentur.

QUINTVM argumentum sumi potest ex rationibus quae in Scripturis & Patribus fundamentum habent. PRIMA ratio, paruuli non baptizati, tum in hac vita, tum in alia sunt captiui, & in potestate diaboli: non igitur Beati, ne naturali quidem beatitudine, sed ab-

solute infelices & miseri. Et quidem quod infantuli, nisi baptizentur, sint in potestate diaboli & captiui, certissimum est. Nam Apostolus ad Coloss. 1. dicit: Nos per Christum eripi de potestate tenebrarum. Ex quo sequitur, ut ante Baptismum simus omnes sub potestate tenebrarum. Quare Act. 26. Christus ipse dicit, se mittere Paulum ad gentes & populos, ut aperiat oculos eorum, & conuertantur de tenebris ad lucem, & de potestate Satanae ad Deum. Et Luca 11. comparat Dominus Satanam forti armato custodienti atrium suum. Et Ioan. 12. Nunc, inquit, princeps huius mundi eicitur foras. Hanc autem diaboli expulsionem in paruulis fieri per Baptismum, docent exorcismi & exsufflationes, quarum in Ecclesia semper fuit usus.

S. AVGVST. lib. 1. de pecc. merit. & remis. c. 34. Vellem, inquit, aliquis istorum, qui contraria sapiunt, mihi baptizandum paruulum adferret. Quid in illo agit exorcismus meus, si in familia diaboli non tenentur? Et lib. 2. de pec. orig. c. 40. Ipsa, inquit, sancta Ecclesia Sacramenta satis indicant, paruulos à partu etiam recētissimos per gratiam Christi de diaboli seruitio liberari. Et infra: Non solum etate maiores, sed etiam pusillos eruit à potestate tenebrarum. Et lib. 6. in Iulian. c. 2. Verum est, inquit, quod antiquitus veraci fide Catholica predicatur & creditur per Ecclesiam tota: quae filios fidelium nec exorcizaret, nec exsufflaret, si non eos de potestate tenebrarum, & à principe mortis erueret: quod in lib. meo, cui tu velut respondes, à me positum est. Sed id tu commemorare timuisti, tanquam ipse ab orbe toto exsufflandus esses, si huic exsufflationi qua princeps mundi, & à paruulis eicitur foras, contradicere voluisses. Et eod. lib. c. 8. Hoc ergo generi humano inflatum vulnus à diabolo, quidquid per illud nascitur, cogit esse sub diabolo.

Deniq; lib. 1. de nupt. & concupif. c. 20. Non enim, inquit, fides dubitat Christiana, quam noui haereticis oppugnare coeperunt, & eos qui lauacro regenerationis abluntur, redimi de potestate diaboli, & eos, qui nondum tali regeneratione redempti sunt, etiam paruulos filios redemptorum sub eiusdem esse potestate captiuos, nisi & ipsi eadem Christi gratia redimantur: ad omnes namq; pertinere non dubitamus etates illud, de quo Apostolus loquitur, beneficium Dei, qui eruit nos de potestate tenebrarum, &c. Et rursus lib. 2. de nupt. & concupif. c. 18. Accusat, inquit, Ecclesiam, toto orbe diffusam, in qua ubiq; omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur, nisi ut ab eis princeps mundi mittatur foras, à quo necesse est vasa irae possideantur, cum in Adā nascuntur, si in Christo non renascantur, & in eius regnum per gratiam facta vasa misericordiae transferantur.

Similia inuenies in omnibus Patribus, & in ipsis etiam Pontificum decret. ut in epist. Celest. ad Gallos, in epist. Zozimi ad omnes Episcopos; in epist. Ioan. Papae; apud Gratianum 30. q. 1. can. Ad limina.

Ex quibus apparet omnino improbabiler, ne quid grauius dicam, scripsisse Ambr. Cathar. in lib. de statu puerorum sine Baptismo decedentium, paruulos eiusmodi, post diem iudicij non fore amplius sub diaboli potestate. Quoniam, ut ipse ait, etiam pro illis diabolus eiectus erit foras. NAM, ut iam ex S. August. audiuius, secundum fidem vniuersae Ecclesiae non eruantur infantes de potestate Satanae, neque eicitur diabolus foras, nisi per regenerationem, quae est in Christo: & necesse est vasa irae esse sub diabolo, nisi per gratiam Dei in regnum Christi, facta vasa misericordiae, transferantur.

Quis autē negat, nisi manifestus haereticus paruulos in peccato decedentes, nunquam per Christum regenerandos, neq; in eius regnum vlllo vnquam tempore transferendos? Quid, quod idem S. Augu. disertis verbis scribit, etiam post iudiciū paruulos sub

diaboli poteftate futuros? Nam in lib. I. de nupt. & concupif. c. 23. cùm dixiffet: *Hoc generi humano inflitum vulnus à diabolo, quidquid per illud nafcitur, cogit effe fub diabolo.* Et paulò pòft: *Non itaque tenet homines diabolus, fine maioris, fine infantilis atatis, propter quod homines funt, fed propter quod immundi funt, &c.* Subiungit: *Maiores quidem penas ultimo iudicio, quanto eft immundior, ipfe paffurus; veruntamen & quibus in illa damnatione tolerabilius erit, huic funt fubditi veluti principi anctorique peccati, quia nulla erit damnationis cauffa nifi peccatum.* Igitur paruuli non baptizati, cùm femper captiui fub principe diabolo futuri funt, non beati, fed miferi dicendi funt.

ALTERA ratio fumitur ex loco in quo paruuli degunt, & femper degent: fi quidem locus eorum eft carcer inferni, locus horridus ac tenebricofus, in quo qui degent, fine dubio beati effe non poterunt, cùm beatitudo definiatur ftatus omnium bonorum aggregatione perfectus. Locum autem talium infantium effe carcerem inferni, docent in primis ferè omnes Theologi Scholaftici, S. Thom. S. Bonaventura, Scotus, Durand. Richard. Capreol. & alij in 2. fent. d. 33. vel in 4. dift. 45. & præterea Alexand. Alenf. in 2. p. Summæ, q. 122. membr. 10. §. 1. Albertus in 2. p. Summæ, q. 113.

Hoc folum inter veteres iftos Theologos intereft, quod alij conftituunt infantes in parte inferni altiore, quàm limbum puerorum appellant, alij cum cæteris damnatis eos locum habere pronunciant. Docent hoc idem Patres Concilij Florent. in decret. quod habetur in vlt. feff. vbi fimpliciter definiunt, animas eorū qui in folo peccato originali, vel mortali actuali decedunt, in infernum descendere, pœnis tamen difparibus puniendas.

Neque vlla eft ratio, cur ex eo loco poft vltimum iudicij magni diem liberandæ fint, cùm poft hanc vitam non fit locus mifericordiæ, fed iuftitiæ, & in Ecclef. 11. fcriptum fit: *Ubique ceciderit lignum, fine ad austrū fine ad aquilonem, ibi erit.* Quem locum S. Hierony. in comment. & alij communiter exponunt de hominibus, qui in eo ftatu perpetuò erunt, in quo illos mors inuenerit.

Docent hoc ipfum deniq; S. Patres, qui non incerta opinione, fed fide certiffima contra hærefim Pelagianorum rem iftam tenendam effe confirmant. S. AVGVSTINVS lib. de pec. merit. & remiff. cap. 28. *Nec eft, inquit, vllus vlti medius locus, vt poffit effe nifi cum diabolo, qui non eft cum Chrifto. Hinc & ipfe Dominus volens auferre de cordibus malè credentium iftā nefcio quam medietatem, quam conantur quidam paruulis non baptizatis tribuere, vt quafi merito innocentie fint in vita æterna, fed quia non funt baptizati, non funt cum Chrifto in regno eius, definitiuam protulit ad hac ora obftituenda fententiam, vbi ait: Qui non eft mecum, contra me eft.* Et fer. 14. de verb. Apoft. non longè ab initio, *Nullus, inquit, relictus eft medius locus, vbi ponere queas infantes. De viuīs & mortuis iudicabitur, alij erunt ad dexteram, alij ad finiftram, non noui aliud. Si ergo dextera erit & finiftra, & nullum medium locum in Euangelio nouimus, ecce in dextera regnum cælorum eft. Percipite, inquit, regnum, quod ibi non eft, in finiftra eft. Quid erit in finiftra? ire in ignem æternum.*

Auctor hypognoftici, qui vel eft Auguft. vel alius omnium confenfu antiquus & doctus, lib. 5. vltra medium: PRIMVM, inquit, locum, fides Catholicorum diuina auctoritate regnum credidit effe cælorum, vnde, vt dixi, non baptizatus excipitur: SECVNDVM, gehennam, vbi omnis apoftata, vel à Chrifto fide alienus, æterna fupplicia experietur: TERTIVM, pœnitens ignoramus, imò non effe in fcripturis fæctis inuenimus, fin-

ge pelagianæ, locum ex officina peruerfi dogmatis tui, vbi alieni à Chrifto gratia vitam requie, & gloriæ poffidere paruuli poffint.

S. FVLGENTIVS in li. de fide ad Petrum, c. 27. inter regulas fidei numerat, quod paruuli fine Baptifmo decedentes in gehenna locū perpetuū funt habituri.

Venerabilis etiam Beda loco citato in comm. c. 14. Io. repellendū dicit effe à corde Chrifiano, quod fit aliqua manfio beatitudinis extra regnum cælorum.

Accedat poftremò etiam ratio, quæ non obfcure docet, infantes, qui non erunt in cælo, non alium locum habituros, quàm inferorum fubterraneas fedes. Siquidem omnino credibile eft, poft vltimi iudicij diem, elementum aquæ, ad locum fuum naturalem effe rediturum, totamq; terram vndique cooperiturum: Nam vt Theologi Doctores communi confenfu docent in 4. fent. d. 47. poft diem iudicij nullæ erunt amplius plantæ, nulla animantia, nulla corpora mixta, hominibus duntaxat exceptis. Neq; enim perpetuò duratura funt, nifi quæ vel in toto, vel ex parte incorruptionem ab ipfa natura fortita funt. Eiusmodi autem funt primū corpora cæleftia, quæ & fecundum totum, & fecundum partes incorruptibilia funt, Deinde elementa quæ fecundum totum, licet non fecundum partes à natura incorruptionem habent. Denique homines, qui fecundum partem, quæ eft anima rationalis, non fecundum totum immortales funt; cætera corpora funt omnia tum in toto, tum partibus corruptibilia.

Quare cum aqua initio mundi totam ambiret terrā, vt natura eius poftulare videbatur, ac deindè iuffu Dei in locum vnum congregata fuerit, vt effet locus in terra generationi animantium & plantarum, ceterè generatione ifta fublata ratio ipfa & natura rerum poftulat, vt aqua ad locum priftinū reuertatur; quæ cùm ita funt, non folum ex fcripturis, Conciliorum & Patrum testimonijs, fed etiam ex rationis coniectura colligimus, locum infantium fine Baptifmo decedentium, non alium quàm infernum effe futurum, ac per hoc non habituros illos beatitudinem vllam, etiam naturalem, cùm ad beatitudinem omnia bona, inter quæ non minimum eft loci commoditas & præftantia, fine dubio requirantur.

TERCIA ratio principalis fumitur ex natura & ratione beatitudinis. Beatitudo enim naturalis, de hac fi quidem tota quæftio eft, requirit præcipuè perfectionem intelligentiæ per fcientias; non erit autem huiufmodi perfectio in infantibus fine Baptifmo decedentibus: igitur non erit in eis vlla beatitudo.

ASSVMPſIO huius argumenti, quæ fola probatione indiget, fic probatur. Scientia rerum, vel à Deo cælitus infunditur, vel proprio labore acquiritur: non infundetur paruulis, de quibus agimus, vlla fcientia, quia neque eam bonis operibus meruerunt, neque gratis eis donabitur, cum poft mortem non fit tempus gratiæ, fed iudicij, & ipfi præterea funt vafa iræ, non mifericordiæ. Quod autem attinet ad acquisitionē proprio labore, non poterit ea non effe valdè tenuis & exigua, cùm neque in hac vita didicerint aliquid, & in alia claufi perpetuò futuri funt in carcere tenebricofo, vbi minifterio fenfuum, parum admodum iuari poterunt.

Sed fortaffe animæ illorum, dum vfque ad diem iudicij à carnis onere liberae funt, fapientia & fcientia repleti potuerunt. Non ita eft, nam vt rectè fcribit S. Thom. in 1. p. q. 89. art. 1. & feq. animæ feparatæ, fi priuilegium abfit, intelligunt quidem aliquid, fed valdè imperfectè & confufè, & idèò naturaliter corpori vniuntur, vt eo tanquam inftrumto vtantur ad res perfectè diftinctèque intelligendas.

Eadem ratio est de virtutibus moralibus, quarum perfectio ad naturæ felicitàtem necessaria est. Nam vt ex hac vita difcedunt infantes sine vitij & virtutibus. pofitiuis, cum fola habituali auerfione à Deo, ita femper erunt auerfi habitualiter à Deo, neque proficient in virtutibus. nifi fortè admodum imperfectè pro ratione imperfectæ cognitionis, quam in eo ftatu, vt diximus, aflequentur.

QUARTAM rationem adiungere placet propriè aduerfus Pighium & Catharinum ex absurdo, quod ex eorum opinione confequitur. Nam fi verum effer, quod ipfi fcribunt, paruulos cum originali peccato decedentes, non folum carituros omni dolore, tum interno tum externo, fed etiam beatos ac felices in quodam veluti terreftri paradifo perpetuè vitam acturos, plenos fapientia & virtutibus fua forte optimè contentos, Deum toto corde diligentes & laudantes Angelorum denique confortio & reuelationibus fapè fruentes, fi hæc inquam, vera effer, fequeretur infantes melioris conditionis effer, quia peccauerunt in Adamo, quam fi in puris naturalibus decefferent. Non enim tanta debentur hominibus in puris naturalibus in infantia decedentibus. Itaque paruuli ifti præmium ex peccato referrent.

Sequeretur deinde paruulos debere baptizari, vt adoptionem diuinam adepti admittantur ad regnum cælorum, non autem quia periculū fit ne damnentur & pereant. Nihil enim eis adeft mali præter carentiam vifionis Dei, & nihil eisdem boni deeft, nifi vifio Dei, hoc effer poffeffio regni cæleftis.

Atqui hæc effer ipfa hærefis Pelagiana, nã vt S. Aug. refatur in lib. 1. de origine animæ, c. 9. non timebant Pelagiani paruulis damnationē, fi non baptizarentur, fed à regno exclusionem; vbi per damnationem non intelligit Augu. exclusionem à regno, fed aliquid aliud, nam fi exclusio, effer dånatio, qui exclusionem timebant non baptizatis, damnationem quoque eiffdem pariter timuiffent. Quare idem Auguft. lib. de hæref. c. 88. fcribit, paruulos fecundum hærefim Pelagij Baptifmo indigere, vt regeneratione adoptati admittantur ad regnum Dei, & non vt non pereant, fed vt de bono transferantur ad melius.

Nos igitur, vt à Pelagianorum errore, quam longiffimè recedamus, nullam tribuimus paruulis sine Baptifmo vitam beatam, eosque baptizandos afferimus, non tantum vt à regno Dei non excludantur, fed etiam vt à peccato liberati, à poteflate Satanæ, & ab inferni carcere pariter liberentur, & vitam, ac requiem percipiant fempiternam.

C A P V T III.

Respondetur ad obiectiones contra doctrinam capituli superioris.

SE D operæpretium erit respondere ad obiectiones aliquas Ambrosij Catharini, quas ille opponēdas putauit doctrinæ veterum Patrum, quam nos cap. superiore defendimus. Omittam argumenta, quibus ille probare nititur, paruulos non puniendos igne gehennæ (id enim etiam nos probabimus in fequenti cap.) & ea folum adducam, quibus effeciffe fe putat, paruulos non femper futuros in damnatione mortis, nec femper habituros fedem in locis fubterraneis; & denique felicem, ac beatam vitam acturos extra regnum cælorum.

PRIMA igitur eius obiectio talis effer: *Quod, inquit, æterna damnatio non fit fecundum omnem pœnam, factū effer per Iesum Christum Dominū nostrum, qui venit peccatum illud fufferre, ficut enim dictum effer à Paulo; ficut per vnus delictum in omnes homines in cōdemnationem:*

A sic & ab eodem dictum effer, ita & per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vita, Non quod velim dicere, quoad pueri, nisi applicetur eis vita per Iesum Christum in Sacramento, iustificentur ad vitam æternam. Absit hæresis, sed non perpetue subdentur condemnationi mortis; quia & pro illis vltimo loco inimica destruetur mors, neque sub diaboli perpetuè poteflate erunt. Quia & pro illis cietus erit diabolus foras, in die nouiffimo, vt nihil iuris habeat vltierius in illos. Illa ergo damnatio ob illud peccatum non erit perpetua.

RESPONDEO, hæc argumentatio Catharini, PRIMVM repugnat expreffis testimonijs Patrū, quæ in c. superiore citauimus. DEINDE fequitur ex ea, vt fi dånatio paruulorū non fit æterna, eadem ratione damnatio maiorum non videatur æterna. Nã quod ipse dicit Christum veniffe, vt tolleretur peccatū originis, & propter Christi iustitiā omnes iustificari, & in nouiffimo die inimicam mortē perituram, & diabolum foras eijciendum, æquè valet in maioribus ac paruulis. Christus enim venit omnia peccata tollere: *Dedit enim semetipsum redemptionē pro omnibus.* 1. Tim. 2. *Et ipse effer propitiatio pro peccatis totius mundi.* 1. Ioan. 2. propter eius iustitiā omnes non folum paruuli, fed etiā adulti iustificabuntur. Nam iudiciū quidem ex vno, delicto videlicet, in condemnationē; gratia autem ex multis delictis in iustificationem, inquit Apoftolus ad Rom. 5. & inimica destruetur mors, pro omnibus omnino non folum paruulis, fed etiā maioribus, omnes enim refurgēt, etiam grauiffimi peccatores. DENIQUE & diabolus eijcietur foras, sed Scriptura nusquam indicat eum deinceps habiturum potefatem in maiores, non autem in paruulos.

Itaque fi conclusio illa, damnationem videlicet non fore perpetuam, vera effer de paruulorum damnatione, vera etiam erit de damnatione maiorū. Quod si damnatio peccatorum non fit æterna, dubitari etiā poterit de beatitudine Sanctis promiffa, ne fortè non fit æterna, vt S. Auguft. colligit lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 24. Sed his omiffis respondeamus breuiter ad argumentum.

Quod igitur Catharinus dicit, Christum veniffe, vt peccatū originis tolleretur; verū effer quoad efficaciam, quia vt ex Ioāne citauimus, ipse effer propitiatio pro peccatis totius mūdi; à multis tamen nō tollitur hoc peccatum, quia non applicatur eis precium redemptionis. Instrumentū enim applicatione pro paruulis nullum effer, præter Baptifmū, proinde sine Baptifmo decedentes, expertes sunt redemptionis.

Quod addit, fcriptum effer, *Per vnus iustitiam in omnes homines in iustificationem vita;* veriffimum quoque effer: sed intelligitur ex communi Catholicorum fensu atque confensu, non in omnes fimpliciter, sed in omnes, qui ex Christo per Baptifmum renafcuntur. Sicut enim omnes, qui nafcuntur ex Adamo, damnantur; ita omnes qui renafcuntur in Christo, iustificantur; quare ad paruulos non baptizatos nihil hoc testimonium pertinet.

At in nouiffimo etiam pro paruulis inimica destruetur mors. Si hic locus de resurrectione fimpliciter intelligatur: destruetur quidem mors pro omnibus damnatis, quia omnes refurgent, sed non propterea definent effer in morte æterna: nam refurgent non ad resurrectionem vitæ, sed ad resurrectionem iudicij, vt Dominus dicit Ioan. 5. hoc effer, refurgent, vt miseri femper in damnatione viuant, & vt mors eorum nunquam moriatur.

Sin autē quod probabilius videtur, verba illa, *Inimica destruetur mors,* intelligatur de resurrectione ad veram vitam, nihil hæc promiffio ad paruulos pertinet. Resurrectio enim ad veram vitam, fidelium tan-

tum erit atque Sanctorum, vt S. Auguft. affirmat in epift. 14.6. ad Conftentium, qui etiam in epift. 28. ad Hierony. paruulos in eorum numero ponit, qui refurgent non ad refurrectionem vitæ, fed ad refurrectionem iudicij, id eft, damnationis.

Denique quod affert Catharinus de eiectione diaboli, nihil omnino probat; nam vt fuprà oftendimus multis testimonijs, diabolus non eicitur foras, nifi per Baptifmum, cuius rei signū eft, quod in vniuerfa Ecclefia ex antiquiffima traditione paruuli baptizandi exorcizantur & exufflantur.

ALTERA obiectio Catharini pugnat pro tertio loco infantibus assignando, ex ca. 12. Dan. vbi fic legitur: *Et multi de his qui dormiunt in terra puluere enuigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium, vt videant femper.* ATTENDITE, inquit Catharinus, non dicit, omnes qui dormiunt, fed multi de his dormiunt, vt clare innuat, fupereffe aliquos dormientium, qui nec in vitam æternam, nec in opprobrium æternum vigilaturi funt. Hi autem quinam eſſe poſſunt, niſi pueri iſti? Alioquin dent nobis contradicentes, quinam hi ſint. Certè hic locus irrefragabiliter contra eos concludit.

RESPONDEO, S. Auguſt. lib. 20. de ciuit. Dei, c. 23. & Theodor. in comment. huius loci, nos admovent. vocem illam, multi, poſitam eſſe hoc loco pro voce, omnes, quia re vera multi erunt, qui refurgent, cum omnes refurgent. Simile eſt illud Rom. 5. *Per inobediẽtiã vnius hominis peccatores cõſtituti ſunt multi.* Quos multos vocauit, etiam omnes vocat, cū ait: *In quo omnes peccauerūt.* Et: *Per vnius delictũ in omnes homines in cõdemnationem.* Simile eſt etiam quod habetur Gen. 17. *Patrem multarum gentium conſtitui te.* De quibus gentibus rurfus dicitur, c. 18. & 22. *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ.*

ADDE quod S. Aug. loco notato, S. Ambroſ. in 1. Pfal. 1. & S. Hierony. in c. 26. Iſaię, dicunt, locū iſtum Dan. idem omnino ſignificare, quod multò poſt Dominus expreſſit Ioan. 5. cū ait: *Omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem filij Dei, & procedēt, qui bona fecerunt in reſurrectione vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij.* Vbi videmus, à Domino ipſo declaratum eſſe, per multos dormientes in terræ puluere intelligendos eſſe omnes, qui in monumentis ſunt, id eſt, omnes mortuos. Non igitur irrefragabiliter hic locus contra eos concludit, qui negant paruulos extra cælum & gehennam, ſedem quandam tertiam poſt iudicium habituros.

TERTIA obiectio: *ſi verum fuerit*, inquit Catharinus: quod AVGVSTINVS ad Renatum ſcripſit, videlicet his pueris medium assignare locum inter gehennam ſupplicium, & cælorum regnum, hæreſim eſſe Pelagianam; conſequens eſt, vt omnis ſchola hæreſim Pelagianam defendat. At cur non potius fateamur, quod Auguſtinus humani aliquid paſſus eſt, & exceſſit in dogmate?

RESPONDEO, S. AVGVSTINVS in lib. ad Renatum, qui eſt primus de origine animæ, c. 9. non dicit, eſſe Pelagianam hæreſim, assignare paruulis medium locum inter Gehennæ ſupplicium & cælorum regnum, ſed inter damnationem regnumque cælorum. Paruulos autem verè eſſe damnatos, ac per hoc non habere medium locū inter damnationem, regnūque cælorum, nō ſolūm Apoſtolus dicit ad Rom. 5. & omnis ſchola contra Pelagianos deſcēdit, ſed ipſe etiam Catharinus in illo ipſo ſuo libello confirmat. Sic enim loquitur in reſpoſitione ad primū argumentum: *Fateor, inquit, quod nemo ſecundum fidem negare poſteſt, omnes in Adam peccaſſe, & ideo pueros omnes illud vitium contrahere, ac ſecum ferre damnationem.*

Sed eſto, ſcripſiſſet Auguſt. in lib. ad Renatum, non poſſe assignari paruulis medium locum, niſi ex ſen-

tentia Pelagianorū, inter gehennæ ſupplicium, & cælorum regnum; quod verè ſcripſit in ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, & alibi: non propterea conſequēs erit, vt omnis ſchola hæreſim Pelagianā defendat. Nam tamenſi Theologi ſcholastici in eo ferè conueniant, vt paruuli ſine Baptifmo decedentes non patiantur pœnam ſenſibilem ignis corporalis; tamē apertè docent, vt nos ſuprà citauimus, eos in inferno eſſe, & pœnam damni perpetuò luere; ac per hoc non assignant illis medium locū inter gehennæ ſupplicium, & cælorum regnū; ſed in ipſa gehenna mitiore pœna quàm cæteros puniendos eſſe confirmant. A qua ſententia ne ipſe quidem Auguſt. multum abhorret. Non igitur Auguſtinus aliquid humani paſſus eſt, aut exceſſiſſe in hoc dogmate cenſendus eſt; ſed illi planè humanum aliquid patiuntur, & excedunt, qui paruulos in ſuperiore parte terræ, quaſi in terreſtri paradifo collocant, eoſque beatos ac fœlices dicunt.

QUARTA obiectio: *Quia nō eras conueniens*, inquit Catharinus, vt quidquā fraudaretur ſuo ſine, id eſt, illo qui ei ſecundum naturam competit: idcirco paruulos ea manebit felicitas, quam homini dignum eſt competere, vt homo eſt. Ergo iſtis pueris, qui humanā naturam ſine crimine habebunt, illa, quæ humane nature cõuenit, & quodam modo ipſo iure debetur felicitas, dabitur. Noſcent ergo quatenus naturalis cognitio ſe extendere poterit, Dominum Deum & ſubſtantias ſeparatas longè ſuper omnes Philoſophos. Non enim vllum habebunt impedimentum ex corpore, neque interius, neque exterius, & in æternum viuentes proficient quaſi in immenſum.

RESPONDEO, Multa ſunt in hac ratiocinatione, quæ meritò negari & reprehendi poſſunt. PRIMVM, falſum eſt, non eſſe conueniens, vt quidquā fraudetur ſuo ſine. Quin potius conueniens eſt, vt ſummus prouiſor omnium rerum, dirigat quidem omnia ad ſuum finem, ſed tamen aliqua ab eo ſine excidere permittat; vide S. Tho. in p. q. 22. art. 2. & q. 23. art. 3.

DEINDE falſum eſt, paruulos ſine Baptifmo decedentes, naturam humanam habere ſine crimine, niſi per crimen actuale peccatū intelligi velis. Sed quid ſit de nomine, certū eſt, paruulos naturam habere peccato deprauatam, & eſſe filios iræ, ac per hoc nullo iure deberi eis felicitatem.

DENIQUE falſum eſt, naturalem eſſe felicitatem, viuere in æternum, cum corpore pœnitūs immortalis, proficere in immenſum, nullum impedimentum ex corpore habere, intelligere Deum & ſubſtantias ſeparatas ſupra omnes Philoſophos, idque ſine labore, ſine doctore, ſine libris, alijsque dicendi inſtrumentis. Nihil enim horū natura humana per ſe requirit, quin potius naturale eſt homini corpus habere mortale, cibo ac potu indigere, pendere à ſenſibus corporalibus, in ſcientijs acquirendis non ſine magno labore ad intelligentiam, quamuis exiguam, ac tenuem rerum incorporealium peruenire.

Quare non refurgent paruuli, de quibus loquimur, ad vitam immortalẽ, quod ita poſtulat eorū natura, vel quod ipſis id valdè vtile ſit futurum, ſed vt iuſtitia Dei in eorum perpetua damnatione cernatur. Et ideo corpus habebunt, immortale quidem; ſed non impaſſibile, non ſpirituale, non glorioſum: mētem quoque habebunt, non quidem actuali peccato inquinatam, ſed habitualiter à Deo auerſam, nullique ſcientijs, aut virtutibus ornatam.

QUINTA obiectio: *Cū non ſint futuri*, inquit Catharinus, *proprie exules à regno Dei, ſed relegatis magis ſimiles, probabile mihi videtur, quod nō carebūt Angelicis reuelationibus & viſitationibus etiã eorum, qui erunt in cœlis, qui ſic recreabunt eos, & ſolabuntur, vt præter diuinã viſionem maięſtatis, nihil eis deeſſe intelligamus.*

RESPONDEO; Inter exulem, & relegatum ea differentia constituitur, l. 2. ff. de pœnis, vt exules ius ciuitatis amittant, relegati retineant. Quare si paruuli non baptizati, non exules à regno Dei, & ciuitate S. Hierusalem cœlesti, sed relegati dicendi sint: id sequetur, vt eiusmodi paruuli, ciues Sanctorum, domestici Dei, filij regni, & membra corporis CHRISTI haberi debeant; nam cum Ecclesia, quæ est in cœlis, nunc ciuitas sancta, nunc domus Dei, nunc cœlorum regnum, nunc etiam corpus CHRISTI esse dicatur, qui ciues Sanctorum sunt; iidem domestici Dei, filij regni, & membra CHRISTI nominantur. At quis ferat Catholicus, vt homines sine fide & Baptismo dicantur membra CHRISTI? & filij iræ, sint filij regni? & qui scripti non sunt in lib. vitæ, sint etiam post hanc vitam ciues Sanctorum, & domestici Dei?

Non igitur relegatis, sed planè deportatis similes sunt paruuli sine Baptismo decedentes, & in locis subterraneis longissimè à sancta ciuitate constituti, neque Angelorum, neque hominum beatorum visitatione fruuntur. Hic planè locum habet, quod scribit S. AVGVSTINVS in lib. 1. de pecc. merit. & remiss. cap. 23. & relatum est in decretum de consecratione, distin. 4. can. Nulla. *Nulla ex nostro arbitrio præter Baptismum CHRISTI salus aeterna promittatur infantibus, quam non promittit Scriptura diuina humanis omnibus ingenijs preferenda.*

SEXTA obiectio: *Probabilissimum, inquit, iudicauit, quod quidam dicunt, habitationem eorum fore super hæc terram, quia locus est proprius hominum, vbi contemplantur opera Dei. Et huc aspexit forsitan qui dixit; Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum. Et fortasse hoc est etiam quod dixit Apostolus, Instaurata per IESVM omnia quæ in cœlis & quæ in terra, id est, quæ cœlestem habitationem habebunt, & quæ terrenam.*

RESPONDEO, non est de rebus, quæ pendunt à diuina voluntate, aliquid asserendum, nisi Deus ipse in Scripturis sanctis tale aliquid reuelauerit. Scripturæ autem, vt S. AVGVSTINVS, à nobis supra citatus, sæpiùs obseruauit, nusquam tradunt, post idem iudicij futuras hominum sedes, nisi duas, vnam in cœlo cum Angelis, alteram in inferno cum dæmonibus, quæ sunt etiam duæ ciuitates, Hierusalem & Babylon, & de quibus tam multa scribit idem AVGVSTINVS in libris de ciuitate Dei. Quare superior terræ facies proprius est hominum locus, dum mortales sunt, & egēt aëre ad respirationem, & fructibus terræ ad alimentum, & pro hoc tempore loquitur Psal. *Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum*, immortalibus autem pro ratione meritorum cœlum potius aut gehenna conueniet.

Quod autem Apostolus ad Ephes. cap. 1. scribit, CHRISTVM instaurasse, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt, significat per CHRISTVM reparatas in cœlo Angelorum ruinas, & in terra genus humanum de captiuitate redemptum. S. AVGVSTINVS in Enchir. cap. 62. *In ipso, inquit, instaurantur quæ in cœlis sunt, cum id, quod inde in Angelis lapsum est, ex hominibus redditur, instaurantur autem, quæ in terris sunt, cum ipsi homines, qui prædestinati sunt ad aeternam vitam, à corruptionis vetustate liberantur.*

Alia est expositio S. Hieronymi in hunc locū, qui pro instaurare, legit, recapitulare, & sensum esse vult, in CHRISTI cruce omnia mysteria diuersis temporibus prædicta, vel figurata, ad vnam veluti summam esse reuocata. S. Ioan. Chrysostomus aliam adfert expositionem, & quidem valdè consentaneam verbis Apostoli: verbum enim Græcum ἀνακαταστάσει, exponit, reducere ad vnum caput, vt sententia huius loci sit, factum esse per mysterium incarnatio-

nis, vt cœlestia, & terrena, id est, Angeli & homines, vnum caput, id est, CHRISTVM, habere inciperent, cum antea propter hominum peccata seiuncta, & separata essent à terrenis cœlestia. Quod alijs verbis idem Apostolus ad Coloss. ca. 1. scribit, cum ait: *Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt.*

SEPTIMA obiectio: *Et alia ratio, inquit Catharinus, per hoc non reiicienda, quam docti quidam induxerunt: Quoniam cum terra hæc mansura sit in æternum, & purgatio & pulchrior, sicut scriptum est: Et vidi cœlum nouum, & terram nouam; sicut autem cœlum non nudè pro cœlo sumitur, absque habitatore, ita nec terra. Et verè valdè incongruum videtur, locum talem & tantum fore perpetuò vacuum sine habitatore; & similiter terrenos homines carere habitatione sua propria, quæ est terra hæc, nam sub terra manere tales, minus conueniens eorum conditioni videtur.*

RESPONDEO, terra quidem manebit in æternum, & purgatio, sed aquis (vt supra diximus) vndique cooperta, & ideo non erit conueniens habitationi hominum. Porro cœlum nouum omnino sine habitatore intelligitur, nisi quis velit post iudicium aut dæmones, aut aues in cœlo hoc degere. Neque enim de cœlo sydereo, sed aëreo sermo est. Hoc enim cœlum innouabitur & purgabitur, cum, vt loquitur S. Petrus in epist. 2. cap. vltimo: *Cœli ardentem soluentur.* Quod si parum conueniens esset, terram perpetuò vacuum hominibus permanere, eadem ratione parum esset conueniens, aquam piscibus, & aërem aui- bus perpetuò carituram. Denique conditioni hominum damnatorum optimè conuenit locus sub terra, id est, carcer, siue ergastulum inferiorum.

OCTAUA obiectio: *Quod si nunc anime tenentur in limbo, sicut olim sancti Patres detenti sunt, qui locus sub terra esse meritò creditur, hoc illi originali peccato datur interim vsque ad diem magna resurrectionis. Quando enim totum Christi corpus resurrexerit, scilicet in Sanctis suis, tunc æquum erit & ipsos potiri perfectione sua.*

RESPONDEO, Si animæ paruulorum sine Baptismo decedentium, in pœnam originalis peccati detinētur in limbo subterraneo; & peccatum illud nunquam dimittetur, vt Catholici omnes constanter credunt, certè sequitur, animas eorum paruulorum ex limbo illo subterraneo nunquam egressuras. Porro cum totum Christi corpus resurrexerit, resurgent etiam & damnati omnes, tum pusilli, tum magni. Sed non ideo resurgent, vt ibi sint animæ, vbi fuerant corpora, sed contrà vt ibi sint corpora, vbi fuerant animæ. Sequentur corpora sua animas, siue in cœlum, siue in infernum.

Obiectio VLTIMA, quamuis non vltimo loco posita, sumitur ex Augustino qui in lib. 3. de libero arbitrio, cap. 23. sic ait: *Quis nouit quid paruulis, quorum cruciatibus duritia maiorum contunditur, aut exercetur fides, aut misericordia probatur? quis, inquam, nouit, quid ipsis paruulis in secreto iudiciorum suorum bona compensationis reseruet Deus?*

RESPONDEO, Idem S. Augu. in epist. 28. ad Hieronymum explicat hæc sua verba, ac dicit, ea se protulisse pro infantibus baptizatis, nō autem pro ijs, qui sine peccati originalis remissione decedunt.

CAPVT IV.

Refellitur quinta opinio, atque asseritur, paruulos sine Baptismo decedentes, non puniendos pœna sensus, siue ignis sensibilis.

EXCVSSIMVS primam & secundam sententiam, & easque ex diuinis litteris, & Ecclesiastica traditione refutaui. Nunc ad aliud extremum, id est, ad **QVINTAM** sententiam accedemus, quæ tantum abest, vt paruulis sine Baptismo decedentibus, vitam æternam promittat, vt etiam eos omni genere pœnæ, tum damni, tum etiam sensus, & in animo, & in corpore puniri velit. Quæ quidem sententia non videtur apertè ab Ecclesia Catholica reprobata; reijcitur tamen passim in scholis, & nobis etiam improbabilis esse videtur. Itaque sequentibus argumentis refutari potest.

PRIMUM sumitur ex diuinis litteris. Legimus enim in Apoc. c. 18. *Quantum se glorificauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum.* A T paruuli nulla se ratione glorificauerunt, neque in delicijs vllis fuerunt, nullum igitur merentur tormentum & luctum. Item Isaia vltimo, & Marc. 9. coniungitur ignis cum verme: *Vermis, inquit, eorum non morietur, & ignis non extinguetur.* Cõstat autem paruulos nullam passuros pœnam ex morfu vermis, id est, ex conscientia mali operis animum pungente, atque affligente; igitur credibile etiam est, nullam esse passuros ignis materialis pœnam.

ALTERVM argumentum sumitur ex epistola decretali **INNOCENTII III.** Pontificis grauiissimi, atq; doctissimi, quæ habetur in lib. 3. Decret. tit. de Baptismo, & eius effectu, cap. Maiores, vbi legimus, peccati originalis pœnam esse carentiam visionis diuinæ, actualis autem gehennæ perpetuæ cruciatum. Quo loco per cruciatum gehennæ non potest intelligi nisi pœna sensus, quæ opponitur pœnæ damni. Neque repugnat hæc sententiâ testimonijs Patrum, qui scripserunt, paruulos æternis pœnis in gehenna torqueri. Illi enim pœnâ gehennæ accipiunt pro generali supplicio, quod tñ ad pœnam dani, tum ad pœnâ sensus, tum ad vtramq; simul referri potest. Innocent. autem gehennæ cruciatum nõ pro genere infernalium pœnarum, sed pro altera specie vsurpare maluit.

TERTIVM argumentum sumitur ex testimonijs sanctorum Patrum, quæ non possunt rectiùs conciliari cum testimonijs, quæ sunt à nobis supra citata, quam si dicamus, paruulos non pati in gehenna pœnam sensus, sed solius damni.

S. GREG. NAZIANZ. vir sine controuersia doctissimus, & in fidei dogmatibus integrè conseruandis diligentissimus, oratione in S. lauacrum, ante mediũ, tria genera hominum sine Baptismo decedentium esse dicit, quorum **ALII** Baptismo contempserint, **ALII** ex negligentia propria amiserint, **ALII**, hoc est, infantes, aliorum negligentia illo caruerint. De horum omnium pœna post hanc vitam ita pronunciat: *Existimo, inquit, futurum, vt primi quidem cum aliorũ scelerum, tum etiam Baptismi contempti pœnas luant: alij autem pœnas quidem, sed leniores pendant, vt qui non tam animi prauitate, quam stultitia à Baptismo aberrarint: postremi denique nec cœlesti gloria, nec supplicijs à iusto iudice afficiantur, ut ipse qui licet Baptismo consignati non fuerint, improbitate tamen careant, atque hæc iacturam passi potius fuerint, quam fecerint. Neq; enim quisquis supplicio dignus non est, protinus honorem quoque meretur. Quænam modum nec quisquis honore indignus est, statim etiam pœnam promeretur.* Non negat hic **S. Doctor**, paruulos plecti pœna damni, sed potius id fatetur, cum ait, eos esse cœlesti honore indignos: negat autem eos plecti alia pœna, quæ dicitur sensus, quoniam ea propriè improbitati debetur, qua illi carent.

S. AMBROSIVS, vel quisquis auctor fuit commentariorum in epist. S. Pauli, quæ Ambrosij nomen fe-

Arunt, explicans cap. 5. ad Rom. scribit, nos omnes in Adamo, tanquam in massa peccasse, & tamen paulò inferiùs adiungit, neminem puniri morte secunda in gehenna, nisi etiam sibi proprijs malis actibus acquirat. Vbi cum fateatur, omnes peccasse, non potest negare omnes quoque pariter puniendos, nisi remissionem obtineant: Sed certum pœnæ genus ab illis remouet qui nihil proprijs actibus meruerunt. Illud autem pœnæ genus non potest esse aliud, nisi pœna sensus.

S. AVGVSTINVS lib. 3. de libero arbitrio, c. 23. *Dicunt, inquit, qualis in futuro iudicio deputabitur, cui nec inter iustos locus est, quoniam nihil rectè fecit; neque inter malos, quoniam nihil peccauit? quibus respondetur ad vniuersitatis complexum & totius creaturæ, vel per locos, vel per tempora ordinatissimam connexionem non posse superfluo creati qualemcumque hominem, vbi folium arboris nullum superfluo creatur: sed sanè superfluo queri de meritis eius, qui nihil meruerit, nõ enim metudum est, ne vita esse potuerit media quedam inter rectè factum atque peccatum, & sententia iudicis media esse non possit, inter præmium, atque supplicium.*

Hanc sententiam **S. Aug.** nusquam, quod ego quidem legerim, retractauit. Et tamen si hoc faciendum esse censuisset, habuit magnam occasionem, tum in 1. lib. Retract. ca. 9. vbi diligenter examinat hos libros, tum in epist. 28. ad Hieronymum, vbi disputat de parte quadam huius ipsius, c. 23. in quo habentur verba, quæ paulò antè citauimus. Neque verò in his verbis **S. Augustinus** tribuit paruulis mediũ locum inter cœlum & infernum, sed mediam sententiã inter præmium, quod debetur ijs, qui propria voluntate boni aliquid meruerunt, & supplicium, quod ijs debetur, qui propria voluntate pœnam sibi ipsi pepererunt. Quare paruuli sine Baptismo decedentes, non carebunt supplicio communi peccato originali & actuali, quibus amittitur gratia Dei, quæ pœna est carentia visionis diuinæ; sed liberi erunt ab ea pœna, quæ propria est peccati actualis, quæ pœna ignis, siue sensus appellatur.

Rursum idem **AVGVSTINVS** lib. 5. in Iulianum, c. 8. sic loquitur: *Ego autem non dico paruulos, sine Christi Baptismate morientes, tanta pœna esse plectendos, vt eis non nasci potius expediret.* Et infra: *Quis dubitauerit paruulos non baptizatos in damnatione omnium lenissima futuros? quæ, qualis & quanta erit, quamuis definire non possim, non tamen audeo dicere, quod eis, vt nulli essent, quam vt ibi essent, potius expediret.*

Ex hoc loco **D**VO quædam colligimus, quæ ad rem nostram multũ pertinent. Habemus **PRIMUM**, non fuisse ausum **S. Augustinum** pronũciare de paruulis morientibus sine Baptismo sententiam illam Domini: *Melius erat eis, si natus non fuisset homo ille: cũ tamen ea sententia de illis omnibus pronũciari posse videatur, qui sempiterno igne in gehenna cruciantur.* **DEINDE** intelligimus, **S. Augustinum** nunquam affirmare voluisse paruulos illos, in specie, torqueri pœna sensus, sed tantũ in genere pœnam aliquam sustinere. Non enim dicit solum, se definire non posse, quanta sit ea pœna, quod referri potuisset ad solam magnitudinem, sed ait: *Quæ, qualis, & quanta sit, definire non possim.* Quæ verba satis apertè indicant, de ipsa specie pœnæ **Augustinum** fuisse incertum. His accedit **Petrus Lombardus** cum omni schola Theologorum, qui in 4. sent. dist. 33. communi consensu docent, paruulos sine Baptismo morientes puniri apud inferos pœna damni, non autem pœna sensus, ac per hoc liberos esse omnino à supplicio ignis corporalis.

QVARTVM argumentum sumitur à ratione.

PRIMA ratio; peccatum originis non tollit in homine ordinem naturalem, ſed ſupernaturalem, conuerſionem videlicet ad DEVM per donum gratiæ ſupernaturale: Igitur æquum eſt, vt pœna peccati originalis ſit priuatio boni ſupernaturalis, qualis eſt carentia viſionis Dei, non autem inſiſtenti pœnæ ſenſibilis, quæ naturam ipſam lædit.

SECUNDA ratio, propter habitualement carentiam virtutum, & habitualement pronitatem ad vitia, nemo puniri ſolet pœna poſitiua, ac ſenſibili, ſed ſolū propter culpam actualement, nō enim ſuſpēduntur à magiſtratu, qui carent habitu iuſtitie; vel qui proni ſunt ad furta, ſed qui re ipſa furantur: poſſunt tamen qui carent virtutibus; & è contrario proni ſunt ad mala, reiſci tanquam indigni ab aliqua dignitate adipiſcēda: At peccatum originis eſt culpa ſolū habitualis; ſunt enim infantes propter id peccatum habitualiter auerſi à Deo, & habitualiter proni ad concupiſcendum contra rationem; igitur reiſci poſſunt tanquam indigni à cœleſti beatitudine adeunda, non tamen puniri debent ſupplicio ignis, & ſulphuris, quæ ſunt pœnæ ſenſibiles, ac poſitiuæ.

TERTIA ratio, propter originale peccatum non iniungitur in Eccleſia hominibus baptizandis, quāuis adultis, vlla ſatisfactio pœnalis, neque iubentur eiufmodi homines propter id peccatum, vllam animo triſtitiā, doloremve concepere: igitur credibile eſt, nullam ei reſpondere ſenſibilem pœnam in ſæculo futuro, ſed carentiam tantūm, vt ſuprà dictum eſt, beatitudinis ſempiternæ.

C A P V T V.

Reſpondetur ad obiectiones contra doctrinam capituli ſuperioris.

SEDOBIECTI poſſunt, ac ſolent, nec pauca, nec ſleuia argumenta aduerſus ea, quæ diximus, cap. ſuperiore.

PRIMA obiectio, Matt. 3. præcurſor Domini de ipſo Domino ita loquitur: *Cuius ventilabrum in manu eius, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuam, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Sed paruuli ſine Baptiſmo decedentes non ſunt grana in horreum inferenda; igitur paleæ ignis inextinguibilis pabulum futuræ.

RESPONDEO, hæc parabola nihil omnino ad paruulos pertinet. Siquidem area nihil eſt aliud niſi Catholica Eccleſia, in qua ſunt boni malis admixti, vt grana paleis; omnes tamen fideles, nulli infideles, vt S. Auguſt. docet in lib. contra Donatiſt. poſt collationem, cap. 10. paruuli ſine Baptiſmo, non ſunt in area, ac per hoc neque inter frumenta, neque inter paleas numerantur.

SECUNDA obiectio, Matth. 3. *Omnis arbor, qua non facit fructum bonum, excindetur, & in ignem mittetur.* At paruuli fructum bonum non fecerunt, & planè inutiles in hoc mundo fuerunt, igitur exciſi in ignem mittentur.

RESPONDEO, loquitur Scriptura de adultis, qui fructum facere cū poſſent, minimè fecerunt. Nā etiam arbores ante vnam diem, vel alteram plantatæ non mittuntur in ignem, etiam ſi fructum non ferant.

TERTIA obiectio, Matt. 13. *ſic erit in conſummatione ſæculi, exhibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent illos in caminum ignis.* At paruuli ſine Baptiſmo iuſti non ſunt, ſed mali & peccatores.

RESPONDEO, verba citata conſuſio, ſunt parabolæ de ſagena miſſa in mare, bonos & malos piſces congregante. Porrò ſagena illa nō mundum vniuerſum, ſed Eccleſiam tātum ſignificat, in qua ſunt ho-

mines boni & mali, ſed fideles & baptizati, vt S. AUGUSTINVS explicat lib. ſuprà citato, contra Donatiſtas, poſt collationem, c. 4. Illa igitur verba: *ſeparabunt malos de medio iuſtorum, & mittent illos in caminum ignis,* ad infantes non pertinent, qui in ſagena Eccleſia nunquam fuerunt.

QUARTA obiectio, Matt. 25. *Omnibus qui à ſiniſtris erunt, id eſt, omnibus malis dicitur: Ite maledicti in ignem æternum.* Iudicium hoc ſine dubio vniuerſale erit, igitur etiam paruuli ad eſſe cogentur. Non erunt autem paruuli à dextris: nam alioqui regnum cœlorum poſſiderent; erunt igitur à ſiniſtris, & ſentētiam illam excipient: *Ite maledicti in ignem æternum.*

RESPONDEO, iudicium vniuerſale erit, & omnes omnino aderunt puſilli cum magnis, fideles cum infidelibus, iuſti cum peccatoribus. Sed non eadem forma omnes iudicabuntur; in Euangelio autē Matt. 25. ſolūm deſcribitur forma, qua iudicabuntur ij, qui in Eccleſia ſunt, atque ita hic locus ad paruulos non pertinet, qui in Eccleſia non ſunt.

Deſcribi verò ſolūm formam iudicij eorum, qui ſunt in Eccleſia, perſpicuum eſt, PRIMVM ex Auguſtino, libro citato contra Donatiſt. c. 4. & lib. de fide & operibus, c. 15. & in quæ. ad Dulcitiūm, q. 1.

DEINDE ex ipſis Euangelij verbis; cōparat enim Dominus bonos & malos ouibus & hædis qui in eodem grege eiufdem paſtoris numerantur. Conſtat autem gregem vnius paſtoris nihil eſſe aliud niſi Eccleſiam, in qua ſunt boni & mali, ſed Chriſtiani. Infideles enim lupis potius & canibus quàm hædis in Scripturis comparari ſolent. ILLA etiam ratio æterni ſupplicij, *Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare, &c.* ſatis apertè indicat, iſtam iudicij formam ad ſolos fideles eſſe referēdam, quippe qui non arguuntur, quod rectam fidem non habuerint, ſed quod opera fidei non oſtenderint.

DEINDE cū Euangelium ad ſolos fideles pertineat, neque enim fidē habent Euangelio, niſi fideles: non erat opus in Euangelio deſcribere formam, qua iudicabuntur infideles, ſed ſatis fuit in genere dixiſſe: *Qui non crediderit, condēnabitur.* Marci vlt. Et: *Qui incredulus eſt filio, non videbit vitam.* Ioan. 3. Et de paruulis: *Vnius delicto in omnes in condemnationem.* Rom. 5.

At, inquires, S. Aug. ſerm. 14. de verb. Apoſt. ex hoc loco Matt. 25. probat aduerſus Pelagianos, paruulos ſine Baptiſmo defunctos, ituros in ignem æternum, eò quod ad ſiniſtram pertineant, cū in dextera nulli ſint niſi iuſti, & nullus ſit tertius locus præter dexteram & ſiniſtram. RESPONDEO, ex loco Euangelij Matt. 25. tātum colligitur, vt diximus, forma in ſpecie, qua iudicabuntur mali Catholici: tamen poteſt etiam colligi, omnes omnino peccatores futuros in ſiniſtra, & ſentētiam damnationis accepturos. Nam iudicium vniuerſale erit, & mali Catholici ideo erūt in ſiniſtra, quia ibi erūt demones & infideles, & omnes operarij iniquitatis. Sic enim legimus Luc. 12. *Quod ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, morā facit Dominus meus venire, & cœperit percutere ſeruos & ancillas, edere & bibere, & inebriari, veniet Dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum infidelibus ponet.* Atq; hoc ſolūm probare volebat S. Aug. in ſerm. 14. de verbis Apoſtoli, nimirum paruulos non habituros vitam æternam, ſed futuros in ſiniſtra, & damnandos.

Itaque cū dicit, eos ituros in ignem æternum, accipit ignem æternum pro loco interni, vbi eſt ignis æternus, ſiue pro damnatione, non autem proprie pro certa pœnæ ſpecie, ſiue qualitate: nam diſertis verbis lib. 5. in Iulian. cap. 8. ſcripſit, ſe deſignare non poſſe qualis, & quanta ſit futura pœna, qua plecten-

tur paruuli, sine Baptismo Christi morientes.

QVINTA obiectio, Apoc. 20. *Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima, in his secunda mors non habet potestatem.* Et infra, vt etiam c. 21. *Mors secunda dicitur esse stagnum ignis, & sulphuris.* A T paruuli non habent partem in resurrectione prima: igitur in eis potestatem habet mors secunda, quæ est, vt diximus, stagnum ignis & sulphuris. RVRVS in eodem c. 20. describitur vniuersale iudiciũ, in quo iudicabuntur omnes, pusilli & magni, secundum opera ipsorum, & tandem concluditur his verbis: *Qui nõ est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis.* Certum autem est, paruulos in peccato originali defunctos, non esse in libro vitæ scriptos.

RESPONDEO, posset fortasse responderi, in his locis Scripturam non loqui nisi de adultis, qui secundum opera propria iudicandi erunt. Nam in eodem c. 20. scriptum est: *Et libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris, secundum opera ipsorum.* Et c. 21. declarat Scriptura, qui sint mittendi in stagnum ignis, & ait: *Timidis, & incredulis, & execratis, & homicidis; & fornicatoribus, & veneficis, & idololatriis, & omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda.* Sed certè probabilius est, sententias istas esse generales. Nam ideo in c. 20. dicitur, pusillos & magnos stetitisse ante thronum iudicandos; & vndique mortuos esse aduocatos; & propositio illa. *Qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, &c.* ad prædestinationem æternam pertinet, quæ non minus infantes, quàm adultos complectitur.

DENIQUE S. Aug. in lib. 6. in Iulian. c. 4. docet, paruulos etiam iudicandos in die iudicij, secundum ea quæ gesserunt in corpore iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. *Ut referat vnusquisque sicut gessit, siue bonum, siue malum.* Nam sicut ad baptizatos pertinet, quod crediderunt per alios, ita ad non baptizatos pertinet, quod peccauerunt per alium.

Potest igitur responderi, paruulos quidem iudicandos esse secundum opera ipsorum, nam etiam si nihil egerint propria voluntate, tamen per Adamum, & in Adamo peccauerunt, & ideo mittendos esse in stagnum ignis, hoc est, in locum, vbi est ignis, nec tamè inflammandos illos igne, aut cruciandos, vel quod sint in parte altiore eius loci, vel quod ignis vim habeat eos detinendi, non tamen vrendi. Siquidè ignis post diem iudicij non habebit vim vrendi, nisi vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & propterea alios magis, alios minus, alios etiam nihil lædet.

SIXTA obiectio ex simbolo Athanasij: *Omnes homines resurgere habent cū corporibus suis, & reddituri sunt de factis proprijs rationem, & qui benè egerunt ibunt in vitam æternam, qui verò malè, in ignem æternum.*

RESPONDEO, omnes quidè resurgent, etiam paruuli, cum corporibus suis, & reddent de factis proprijs rationem, sed paruuli facillè se expedient; dicet enim se nihil habere priorum factorum. Nihil enim boni vel mali, etiam Apostolo teste ad Ro. 9. se propria voluntate gessisse. Quare quod sequitur: *Et qui benè egerunt, ibunt in vitam æternam, qui verò malè in ignem æternum,* ad eos non pertinet.

Quamuis autem non explicetur in simbolo, quid de ijs futurum sit, qui propria voluntate nihil peccauerunt, sed tantum, vt loquitur S. Cyprian. in epi. 8. lib. 2. contagiũ mortis antiquæ prima natiuitate traxerunt, tamen aliunde scimus illos nõ habituros vitam æternam, & in ipso inferno pœna mitissima esse plectendos: sicut è contrario non explicatur in simbolo quid futurum sit de paruulis baptizatis, qui nihil boni propria voluntate fecerunt, sed per alios tã-

tum professi sunt, & in Christum se credere, & Satanæ renunciare, & per Baptismum Christum induerunt: tamen aliunde scimus eos fratres Christi esse effectos, & per hoc hæredes, *hæredes quidem Dei, coheredes autè Christi.* Sed profectò verisimilius est symbolum vniuersalem doctrinam tradere de præmio & supplicio omnium etiam paruulorum.

Dicuntur autem propria facta alicuius, non solum illa, quæ propria voluntate quis gessit, sed etiam quæ ad ipsum iam in corpore viuentem pertinent, vt S. August. docet lib. 6. in Iulian. c. 4. & in epi. 107. explicans illud Apostoli: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis sicut gessit.* Quod ergo dicitur ituros malos in ignem æternum, intelligendum est, ituros in locum vbi est ignis æternus, sed puniendos pro varietate culparum, alios vitione, alios sola detentione.

SÉPTIMA obiectio, ex Patribus Augustino & Fulgentio. Sæctus enim August. satis apertè scribit, paruulos igne sempiterno cruciandos in ser. 14. de verb. Apostol. & idem firmissimè credi iubet S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum, c. 17.

RESPONDEO, videntur sancti isti Patres significare voluisse, paruulos cruciandos in igne sempiterno per detentionem, non per vitionem. Nam id vnũ tãquam certum, vbique tradit August. paruulos sine Baptismo defunctos, futuros in eo loco, vbi est ignis æternus, cum diabolo & Angelis eius. Quæ autem, qualis & quanta pœna eorum futura sit, se definire posse apertè negauit. Quod si B. Fulgentius fortè aliter sensit, non facimus illi iniuriam, si B. Gregorium Nazianenum cum vniuersa schola Theologorum sequi malumus.

OCTAUA obiectio, paruuli puniuntur in hac vita pœna sensus, cū sint obnoxij fami, siti, morbis, alijsq; infinitis propemodum calamitatibus; igitur credibile est, eos in alia quoque vita pœna aliqua sensus esse puniendos.

RESPONDEO, afflictiones huius vitæ, nõ infliguntur propriè ac directè paruulis in pœnam originalis peccati, sed consequuntur naturam humanam originali iustitia spoliatam; nam aliqui similia passi fuissent homines, si in puris naturalibus cõditi fuissent, què admodum similia patiuntur animantia rationis expertia non aliqua sua culpa, sed ex cõditiõne naturæ. At ignis & sulphuris cruciatus, in alia vita nõ potest esse naturalis, sed solum ex institutione diuinæ iustitiæ, & idcirco si tales pœnæ infligerentur paruulis, non indirectè & consequenter, sed directè & principaliter infligerentur.

NONA obiectio, paruuli post diem iudicij, non habebunt corpora gloriosa, sed passibilia, igitur sine dubio aliquid patietur: *In eis verò* (inquit S. AVGVSTINVS lib. 6. in Iulian. c. 5.) *qui non ad vitam resurgent, concupiscentia non feliciter, sed pœnaliter erit, non quia tunc quisquam ab ea mundabitur, sed quia tunc malis nõ in delectamèta, sed in tormenta vertetur.* Et in epi. 146. ad Consentium, q. 1. Proinde, inquit, *illi qui ad iudicium resurrecturi sunt, non commutabuntur in illam in corruptelam, qua nec doloris corruptionem pati potest. Illa namque fidelium est atque sanctorum, isti verò perpetua corruptione cruciabuntur, quia ignis eorum non extinguetur, & vermis eorum non morietur.*

RESPONDEO, corpora damnatorum passibilia quidem erunt, tamen non patientur, nisi secundum ordinationem diuinæ iustitiæ & supernaturaliter. Nam cùm post iudicium cessare debeat ortus & interitus rerum naturalium, tolletur à corporibus naturalibus vis agendi in alia corpora, ac per hoc nõ agent, nisi, sicut antea diximus, vt instrumenta diui-

næ iuftitiæ. Quare cùm diuinæ iuftitiæ ratio id non exigat, vt corpora paruulorum ignem patiantur, immunia illa corpora à dolore erunt; quamuis alioqui non gloriofa, fed familia corporibus cæterorū damnatorum futura fint. Sanctus verò Auguft. in locis notatis non tractat quæftionem de paruulis, fed in genere de corporibus damnatorum loquitur. Quapropter verba eius veriffima funt, quoniam vt plurimum ita fe res habet, vt ipfe docet.

DECIMA obiectio, Chriftus pro peccato originis expiando pœnam fensus, & quidē grauiffimam paffus eft. igitur pœna ei peccato debita, eft pœna lenfus.

RESPONDEO, Chriftus paffus eft non pœnam, quæ directè peccatis noftris debebatur: neque enim pœnam gehennæ fuffinuit, fed aliam, quæ quoniam infiniti meriti & efficaciam fuit, propter perfonæ patientis dignitatem, ideò pro peccatis omnibus pleniffimè fatisfecit. Adde quod non folùm pro peccato originis, fed etiam pro actualibus culpis Chriftus paffus eft. Culpæ autem actuales pœnam fensus fine dubitatione merentur.

CAPVT VI.

Refellitur tertia opinio, & afferitur, probabile eſſe, paruulos non baptizatos paffuros interioremi animi dolorem, quamuis mitiffimum.

RESSTAT ad extremū, vt excutiamus opinionem TERTIAM & QVARTAM, quarum prior paruulos eximebat ab omni dolore tum interno, tum externo; pofterior internum eis relinquebat, ab externo pœnitentia liberabat; & quidem prior probabilis eft propter auctoritatē S. Tho. S. Bonauenturæ, & aliorum multorum illuſtrium Theologorum. Sed pofterior probabilior nobis videtur propter auctoritatem S. Patrum, Auguſtini, Fulgentij, Gregorij, & aliorum, quos nonnulli etiam Scholaſticorum Theologorum fequuti funt.

Dicimus igitur paruulos fine Baptifmo decedentes dolorem animi habituros, quod intelligent fe beatitudine priuatos, à confortio piorum fratrum & parentum alienos, in carcerem inferni detruſos, & in tenebris perpetuis vitam acturos.

CÆTERVM hunc dolorem in eis leuiſſimum, mitiffimūque multis de cauſis futurum; TVM quod diſpoſitionem ad beatitudinem non niſi remotiſſimam habuerint; TVM, quod intelligent nō propria negligentia ſe tantum bonum amiſſiſſe, vnde etiam verme conſcientiæ carebunt; TVM, quod delicias, neque cœleſtes, neque terrenas vnquam guſtauerint. Facile enim ijs bonis caremus, quibus nūquam aſſueuimus; TVM, denique, quod videbunt plurimos eſſe in eodem gehennæ carcere ſe multo infeliciores, ad quorum fortem ſibi viuere contigiſſet; quare S. Augu. multis in locis affirmat, paruulos fine Baptifmo decedentes in damnatione omnium mitiffima futuros. Vide lib. 1. de pec. mer. & remiſſ. c. 16. in Enchir. cap. 93. & li. 5. in Iulian. c. 8. Sed adferamus teſtimonia Patrum, ad probandum paruulos non vacaturos omni dolore animi.

PRIMUM teſtimoniū eſt S. AVGVSTINI li. 1. de orig. animæ, cap. 9. *Paruulis non baptizatis nemo promittat quietis aut felicitatis cuiuſlibet, atque vbiſlibet, inter damnationem regnūque cœlorum, quaſi mediū locum, &c.* Negat hoc loco S. Auguſt. paruulos habere locum vllum quietis, aut felicitatis cuiuſlibet. At ſi nullo omnino dolore, nulla triſtitia tangerentur nec interna, nec externa, neque corporis, neque animi, certè

magna & perfectæ quiete fruerebantur.

SECUNDVM teſtimoniū eiufdem Aug. in epiſt. 106. ad Paulinū: *Neque fatebuntur paruulos nō baptizatos, quemlibet tolerabilius omnibus, qui etiā propria peccata comiſerunt, tamen æterna morte multari.* At vox illa, *tolerabilius*, manifeſtè requirit vt paruuli aliquid habeant pœnale tolerandum, non dicitur autem tolerare, niſi qui ſentit dolorem & laborat in perferendo.

TERTIVM teſtimonium eiufdem, li. 6. in Iulian, ca. 4. vltra medium, vbi probat paruulis eſſe malum, nō intrare in regnum Dei, & ipſos de hac re dolere: *Si hoc, inquit, eis non erit malum, non ergo amabunt regnū Dei, tot innocentes imagines Dei. Si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum eius, à quo ad ipſius imaginem creantur, nihil ne mali de hac ſeparatione patientur?* addit etiam idem Auguſt. lib. 5. in Iulian. c. 8. paruulis pœnam eſſe futuram, quod ſeparantur à confortio piorum parentum. At certè ſeparari à re quæ diligitur, neceſſariò dolorem aſſert.

QVARTVM teſtimonium eiufdem Auguſtini eſt in epiſt. 28. ad Hieronymum, in ſer. 14. de verb. Apoſt. & alibi, vbi docet, paruulos in inferno pœnam, vel ſupplicium eſſe paſſuros; quæ nomina vix intelligi poſſunt ſine aliquo dolore.

QVINTVM teſtimonium eſt S. FVLGENTII in lib. de fide ad Petrum, c. 3. qui dicit, paruulos ſine Baptifmo decedentes, interminabilia gehennæ ſuſtinere ſupplicia: at ſupplicium ſine dolore eſſe non ſolet.

SEXTVM eſt S. GREGORII lib. 9. moral. c. 16. vbi non ſemel repetit paruulos perpetua gehennæ tormenta percipere; quis autem tormentum ſine dolore eſſe concedat?

SEPTIMVM eſt CYPRIANI, ſiue quicumque fuit auctor, in ſerm. de ratione circumciſionis, vbi loquens de pœna peccati originalis poſt mortem: *Superat, inquit, poſt mortem carnis, anima labor & afflictiō ſpiritus: quid clarius?*

Ad hæc teſtimonia accedit, quod nullus hætenus eorum, qui cōtra ſentiunt, congruente ratione reddere potuit, cur infantes non triſtentur dū cogitant, ſe cœleſti felicitate priuatos, & in carcerem inferni eſſe detruſos. ALIQVI veterum Scholaſticorum dixerunt, paruulos illos propterea dolorem nullū percepturos ex amiſſione beatitudinis, quod ignorabūt omnino eam ſe amiſſiſſe, cū id niſi per fidē cognofci non poſſit, & ipſi fidem nunquam habuerint; hanc rationem approbat S. Tho. in q. 5. de malo, ar. 3. Sed eadem reprehendit in 3. Sent. d. 33. q. 2. art. 3. Defendit quidem eam Durand. in eadem diſtinctionem eiufdem libri ſcribens.

Cæterum, S. Thomæ (vt dixi) & S. Bonauent. in 2. Sent. ſcribentibus, aliſque vitis doctis iure nō placuit, nam ſi ea ratio aliquid efficeret, ſequeretur, barbaros adultos, qui multa & grauiffima peccata ad vnum illud originale addiderunt, non habituros dolorem de amiſſa beatitudine, quando quidem in hac vita de ea beatitudine, vel de CHRISTO nihil vnquā audierunt. Cognofcent igitur eſſe aliquam beatitudinem, & eam ſe amiſſiſſe, quia cognofcent naturam ſuam, & in ea naturale deſiderium ſummi boni adipiſcendi ab auctore naturæ inſertum eſſe non ignorabunt, nam, vt loquitur S. Aug. lib. 1. Confell. ca. 1. fecit nos Deus ad ſe, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in ipſo. Itaque hæc in quieti cordis triſtitia homines illi vacare non poterunt.

DEINDE nonne in die iudicij palàm aſpicient multos ſui generis, & fortalſe parentes & fratres in cœlum, cum ingenti gloria aſcendere? nonne in eodem

iudicio, vt iustus Deus ab omnibus comprobetur, ratio manifesta erit, tum præmijs, tum supplicij omnium hominum? *Tunc enim illuminabuntur abscondita tenebrarum, & manifesta erunt consilia cordium*, vt Apostolus scribit 1. ad Cor. 4. vide S. Tho. in 4. Sent. dist. 43. q. 1. art. 5. q. 2. vbi docet, in iudicio omnibus notam esse futuram, tum sententiã suam, & aliorum, tum etiam rationem & causam eius sententiæ.

Quod autem Durandus respondet ad iudiciũ propriè non pertinere paruulos, sed solũm adultos, qui actualia peccata committunt, REPVGNAT Apostolo, qui ad Rom. 5. dicit: *Unius delicto omnes homines in condemnationem*. Neque enim condemnatur, qui non iudicatur. REPVGNAT symbolo Athanasij, in quo dicitur, omnes homines resurrecturos, & reddituros iudici rationem. REPVGNAT Augustino, qui serm. 14. de verbis Apostoli dicit, paruulos resurrecturos ad iudiciũ & iudicandos.

Hac igitur ratione explosa, S. Bonauent. aliam excogitauit, scribit enim homines illos simul consideraturos beatitudinem, quam amiserunt; & pœnas aliorum damnatorum, quas euaserunt; & quanquam prior consideratio dolorem, posterior gaudium adferre possit, tamẽ ita vnã temperandam per aliam, vt consideratio amiffæ beatitudinis, impeditura sit gaudium de euasione pœnarum, & consideratio euasione pœnarum, impeditura sit dolorem de priuatione beatitudinis, atque ita futurum, vt illi neque tristentur vnquam, neque latentur.

SED hæc etiam ratio non plenè satisfecisse videtur, nam si res ita se haberet, viderentur homines illi redacti ad naturam rerum non sentiendiũ. Et sanè probabilius diceretur, eos non simul, sed per vices consideraturos, nunc amiffam beatitudinem, nunc liberationem à grauioribus malis, atque eadem ratione, nunc tristes, nunc lætos futuros, aut certè considerationem pœnarum quas euaserunt, non pœnitentiam sublatam, sed ex parte mitigatam tristitiam, quam secum consideratio amiffæ felicitatis adferret.

S. Thomas aliam rationem adducit, nimirum homines illos ideò nulla tristitia esse afficiendos, quod probè intellecturi sint, nullam se proportionem ad eam beatitudinẽ vnquam habuisse, cum nec haberint gratiam, nec vsum liberi arbitrij. Non enim tristantur qui recto iudicio vtuntur, si eo bono careant, ad quod nulla ratione inueniuntur idonei.

VERVM neque in hac ratione mens humana pœnitentia acquiescit. Nam tamen nunquam in se paruuli decedentes sine Baptismo proportionem habuerint ab beatitudinem, tamen habuerunt in primo parente, & cognoscent, vt ostendimus, se primi parentis culpa tantum bonum perdidisse.

Richardus in eam distinct. 33. lib. 2. Sent. scribens, cum videret prædictas rationes non plenè satisfecere, addidit QVARTAM, atque ait, quod paruuli cognoscant se beatitudine excidisse, & tamen non inde tristentur, fieri singulari Dei prouidentia, qui dolorem ab eorum animis remouet.

SED hæc ratio nihilo videtur esse melior cæteris, nam cum Deus non impediatur, quo minus paruuli in hac vita patiantur dolores, qui sequuntur ex amiffione iustitiæ originalis, cur impediret dolorem, qui post mortem naturaliter consequetur cognitionem amiffæ beatitudinis? Si enim vlla causa esset impediendi hunc dolorem, illa sine dubio esset, quia non merentur paruuli eiusmodi dolorem, cum nihil mali propria voluntate commiserint, at eadem ratione impedire deberet Deus tot mala, quæ nunc paruuli patiuntur.

CAPVT VII.

Respondetur ab obiectiones contra doctrinam capitis superioris.

ADVERSVS ea quæ dicta sunt nonnullæ obiectiones fieri solent, quas breuiter dissoluemus. PRIMA obiectio, verba diuinæ Scripturæ, quæ supra ex Apocalypsi allata sunt: *Quantum se glorificauit, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum*; Si rectè probant, paruulos non esse passuros pœnam sensus, certè etiam probant, non esse passuros dolorem animi, cum paruuli nullas omnino delicias, neque corporis, neque animi degustare potuerint. RESPONDEO, multum interest inter pœnam sensus & dolorem animi. Nam pœna sensus post hanc vitam nulla esse poterit, nisi à diuina iustitia directè, ac propriè infligatur; non autem æquum est, vt Scriptura docet, vt pœna directè infligatur ei, qui nullam habuit voluptatem. At dolor animi ex amiffione beatitudinis non propriè ac directè infligitur, sed per se ac naturaliter sequitur. Itaque sicut in hac vita pœna directè inflicta propter originale peccatum, est priuatio iustitiæ originalis, quæ partem inferiorem superiori, & corpus animæ subiciebant, pœna autem indirecta, & consequens sunt omnes labores & dolores huius vitæ: sic etiam post mortem pœna directè inflicta propter originale peccatum, est carentia visionis Dei, pœna autem indirecta & consequens est animi dolor, qui ex amiffæ beatitudinis cognitione percipitur.

SECUNDA obiectio, Paruulorum pœna post hanc vitam mitissima erit, vt S. Augustinus docet in Enchirid. c. 93. & alibi: at dolor de amiffa beatitudine grauissimus est, & multis partibus dolorem corporalem superat. RESPONDEO, cum S. Augu. dicit, pœnam paruulorum fore mitissimam, non comparat pœnam animi cum pœna corporis, sed pœnam paruulorum cum pœna maiorum. Rectè autem dicit fore mitissimam, tribus de causis. PRIMO, quia maiores puniuntur pœna dani & sensus; paruuli pœna damni solius. SECUNDO, quia maiores ad pœnam damni annexum habebunt vermem cõscientiæ, quo paruuli carebunt. TERTIO, quia maiores dolorem de amiffa beatitudine grauissimũ percipient, paruuli contrà leuissimum. Tanto enim dolor de re amiffa grauior est, aut leuior, quanto quis maiorem aut minorem ad eam rem adipiscendam dispositionem habuit. Nulli autem damnatorum minorem dispositionem ad cœlestem beatitudinem habuerunt, quàm ij, qui ante vsum rationis de vita migrauerunt.

TERTIA obiectio, concors Doctorum sententia in eam opinionem propendet, vt paruuli nullũ omnino dolorem animi patiantur. RESPONDEO non ita est, nam antiquiores Doctores, Augu. Fulgentius, Gregorius, auctor sermonum de Cardinalibus operibus CHRISTI, magis propendent, vt ostendimus, in contrariam. DEINDE Petrus Lombardus in 2. Sent. dist. 33. dum solũm remouet à paruulis ignem corporalem, & vermem conscientiæ; satis apertè relinquit carentiam beatitudinis cum dolore, qui inde cõsequitur. Innocent. quoque in c. Maiores, de Baptismo & eius effectu, cum dicit, pœnam peccati originalis esse carcerem visionis diuinæ, actualis autem, gehennæ perpetuæ cruciatum; ignem corporalem, qui propriè gehennæ cruciatus dicitur, à pœna paruulorum excludit, non autem eam tristitiam, quæ carentiam visionis Dei naturaliter comitatur.

Ad hæc S. Thomas, & S. Bonaventura testantur, non defuisse suo tēpore Scriptores, qui docerēt, paruulos non baptizatos passuros animi dolorē, quāuis mitissimū, ex carentia visionis Dei. Denique nostro sæculo Ioannes Driedo, vt suprà diximus, nō solum dolorem internum, sed etiam externū paruulis non baptizatis tribuendum esse censuit. Et Dominicus à Soto lib. 1. de natura & gratia, ca. 14. disputationem suam ita concludit: *Quocirca vel dicendū est hanc causam, qua fuerint expulsi: occultam sibi esse, quod magis probauerim, eò quòd sit extra naturalem ordinē rerum: aut se eam cognoscunt, vt quidam volunt, vix possum intelligere, quomodo nulla inde eos tristitia molester.* Vbi vir iste doctissimus & insignis alioqui S. Thomæ sectator, apertè fatetur, paruulos dolorem internum passuros, si verum sit quod nos cum S. Thoma, sanctoque Bonaventura verissimum esse non dubitamus, notam fore ijsdem paruulis causam, cur à beatitudine cœlesti exciderint.

Petrus quoque à Soto in lib. de institutione Sacerdotum, lectione sexta de Baptismo, propè extrema, inter nouitates Catharini vitandas numerat, quod paruuli in die nouissimo recepturi sint integram & perfectam naturam solo dono originali, visioneque diuina carentem, sed quæ nullo modo eis afflictioni vel tristitiæ sit futura.

QUARTA obiectio, Paruuli post hanc vitam intelligēt, iusta Dei ordinatione se priuari cœlesti beatitudine, igitur non dolebunt, nec tristabuntur de ea priuatione, nam alioqui peruerfæ voluntatis essent non solum habitu, sed etiam actu, & de diuinis iudicijs obmurmurarent, fortè etiam blasphemarent. Quæ sunt omnia perabsurda, cum constet eos non futuros peiores, quàm essent cum hinc discesserunt. RESPONDEO, non est necessarium, vt qui iustum Dei iudicium in sua afflictione cognoscunt, aut non doleant, aut de Deo obmurmurent. Potest enim fieri, vt verè patiantur, sed patienter & sine querimonia. An in locis purgatorijs animæ non agnoscunt se, iusto Dei iudicio pœnas luere? aut dolores & quidem atrocissimos non sentiunt? aut de diuinis iudicijs obloquuntur? S. Iob. CHRISTI martyres, CHRISTVS ipse in passione sua, nonne dolores grauissimos sentierunt, & patientissimè pertulerunt, & Dei voluntate se pati certissimè cognouerunt? Sed de his hæcenus.

CAPVT VIII.

Proponitur methodus futurae disputationis de pœna peccati in hac vita.

DISSERVIMVS hucusque de pœna peccati originalis, quam ij patiuntur, qui vixdum nati ex hac vita sine huius peccati remissione decedunt, nunc de pœna illa vel potius de pœnis & calumniantibus illis differemus, quas in hac vita patiuntur, qui aliquamdiu superuiuant, & tum præsertim si ad vsum rationis accedant. Erit autem TRIPARTITA hæc disputationis. PRIMVM enim per modum simplicis narrationis enumerabimus incōmoda huius vitæ. DEINDE propter Pelagianos quæremus, sintne hæc incommoda pœnæ peccati originalis. POSTREMÒ, quid Lutherani de hac re sentiant, excutiemus.

Quod igitur ad PRIMVM attinet; incommoda huius vitæ S. Aug. ad duos veluti fontes reducit, ignorantiam & difficultatem, ex quibus alios duos fontes malorum oriri dicit, errorem & dolorem: ignorantia enim parit errorem, difficultas dolorem. Vide Aug. li. 3. de libero arbit. c. 18. 19. & 20. In Enchir. c. 24. & in lib. de nat. & grat. c. 67.

A Theologi Scholastici paulò aliter hæc tradit, scribunt enim quatuor esse vulnera naturæ, ignorantiam, malitiam, concupiscentiam, infirmitatem; quorum primum in mente, secundum in voluntate, tertium in appetitu concupiscente, quartum in irascēte constitunt. Sed nos operæ precium esse duximus, maxime propter Lutheranos, qui extenuari à nobis effectus peccati originalis existimant, si hæc omnia distinctius atque vberius explicemus.

Igitur mala huius vitæ, alia sunt interna, alia externa. INTERNA voco, quæ sunt in ipso homine, vt ignorantiam, concupiscentiam, & similia: externa quæ sunt extra hominem, vt habere Deum iratū, esse sub diaboli potestate, carere obedientia animantium rationis expertium, à cœlo, ab aère, ab aqua, ab ipsa terra multas & varias calamitates perpeti.

B Sed rursus INTERNA alia sunt in parte animæ superiore, alia in inferiore; alia in corpore. In SUPERIORE læsa sunt intelligentia & voluntas; in INFERIORE sensus tum interni, tum externi, & vtraque appetendi facultas, in CORPORE denique plurima sunt incommoda, & ad extremum ipsa mors. Itaque verè scriptum est in Concil. Arausic. can. 1. & in Trident. sess. 5. totum hominem secundum corpus, & secundum animam per Adami præuaricationem in deterius esse mutatum.

CAPVT IX.

Enumerantur morbi sive vulnera mentis humana.

C V T igitur à PRIMAM animi nostri parte incipiamus, in INTELLIGENTIA seu mēte humana, plurima sunt vulnera. PRIMVM est ignorantia rerum necessariorum in infantibus tanta, quāta ne in bestijs quidem cernitur. S. AVGVST. li. 1. de peccat. merit. & remiss. c. 38. *Multorū, inquit, pecorū, pulli etiā minutissimi matres agnoscent, nec sugēdis vberibus cura & ope admoventur aliena, sed ea ipsi in maternis corporibus loco abdito, posita mirabili facilitate nouerūt. Cōtra, homini nato, nisi opere nutrientis admotis labris papille vberis ingerantur, nec vbi sint sentiunt, & iuxta se iacentibus mammis magis possunt esurientes flere, quàm sugere.*

D SECVDVM est fatuitatis, cum qua nonnulli nascuntur, nullum enim est animal, quod ita nascatur destitutū omnino ab omni operatione naturæ suæ propria, vt homines aliqui nascuntur. S. AVGVST. deplorans hanc miseriam in epist. 28. ad Hieronymū: *Tam tardi, inquit, nonnulli sunt & obliuiosi, vt ne prima quidem discere litterarum elementa potuerint. Quidam verò tanta sunt fatuitatis, vt non multum à pecoribus differant, quos moriones vulgo nominant.*

E TERTIVM est difficultas discendi, nam sine labore ignoramus, cum labore discimus. Tamque altè radices suas in quorundam mentibus ignorantia iecit, vt malint illi semper in tenebris ignorantiaē viuere, quàm tantum laboris, quantum ad discendum necessarium esse vident, omnino subire, S. AVGVSTINVS lib. 22. de ciuit. Dei, cap. 22. *Quid, inquit, aliud indicat horrenda quedam profunditas ignorantia, ex qua omnis error existit, qui omnes filios Adam tenebroso quodam sinu suscipit, vt homo ab illo liberari sine labore, dolore, timore non possit?*

QUARTVM est ignoratio vltimi finis, in cuius adptione tota hominis beatitudo consistit, non enim solum ignorant omnes homines, nisi diuinitus adiuuentur finem supernaturalem, sed etiam maxima pars hominū ab ipso naturali fine intelligendo aberrat. Cuius rei testes esse possunt tam diuersæ Philosophorum sententiæ de summo bono. De quibus vide S. Aug. lib. 19. de ciuit. Dei, ca. 1. & seq. Quid autem

miferius fingi potest, quàm ignoratio proprij finis, id est, veri ac summi boni?

QVINTVM est ignoratio mediorum ad finem, id est, earum rerum, per quas ad bonam beatamque vitam perueniri potest. Nemo est enim tam prudens, qui non sæpenumero dubitet, hæsitet, cæcuciat in deliberatione rerum agendarum, ac præsertim, circa locum, tempus, modum aliasque rerum circumstantias: *Cogitationes enim mortalium timide & incerta prudentia nostre*, inquit Sapiens cap. 9.

SEXTVM est difficultas intelligendi naturas rerum. Nam cum hominis proprium munus esse videatur contemplari res omnes, & ex earum cognitione ad cõditoris cognitionem ascendere, & insitum sit homini à natura incredibile sciendi desiderium; vnde est illud Philosophi in 1. li. Metaph. *Omnes homines natura scire desiderant*. Et illud M. Tullij, in 1. Tuscul. *Natura inest mentibus nostris insatiabilis quedã cupiditas veri videndi*: tamen tanta est imbecillitas mētis humanæ, vt ne formicæ quidē naturã perfectè nouerit, vt S. Basilius scribit in epi. 168. ad Eunomiũ. Itaq; verè dixit Eccl. c. 1. *Cuncta res difficiles, non potest eas homo explicare sermone*. Et c. 3. *Mundũ tradidit disputationi eorum, vt non inueniat homo opus, quod operatus est Deus ab initio vsque ad finem*. Quam autem obscuram ac tenuem de Deo notionem acquirere possit humanum studium, testantur tot monstroſæ opinioniones Ethnicorum, de natura Dei, qui eò vsque progressi sunt, vt etiam cæpis & alijs diuinitatem dare non dubitauerint.

SEPTIMVM est ignoratio propriæ mentis. Nã cæteræ mentes, angelicæ videlicet, se ipsæ perfectè norunt; mens verò humana nihil minus quã se ipsa cognoscit, nec solum naturã suam, sed etiam opera sua ignorat. Hic sanctus ille Propheta ingemiscens clamat in Psal. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me Domine*. incredibilis planè est infelicitas, vt ipse qui propria voluntate peccat, non possit sæpè discernere, an verè peccauerit, an deliberata voluntate consenserit, quoties, quantumque deliquerit? At qui fieri potest, vt vitam rectè instituat, & aegritudinibus suis medicinam faciat, qui se ipse non nouit, nec scit quo morbo laboret, ac ne id quidem intelligit, an laboret.

OCTAVVM est, quod mens humana ab ipso corpore, quod ei datum est pro instrumento ad scientias comparandas, impeditur, ne facilè perfectèque intelligat: *Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam*, inquit liber Sapientie, ca. 9. & *terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem*: Certè autem nullum est aliud corpus quod impediatur actionem præstantissimam propriæ formæ.

NONVM est curiositas quædam propemodũ naturalis. Rari enim sunt, qui non libentius, ac diligētius aliena facta ac præsertim errata obseruēt, quàm sua. S. Ioan. Chrysoft. in 1. lib. de compunctione cordis, affirmat, vix inueniri etiam inter eos qui perfectiorẽ vitam profitentur, qui non laborent eo vitio, vt videant festucam in oculo fratris, trabem autem in suo non videant. Vnde data est occasio fabulæ de duabus manticis, quarũ anterior aliena vitia, posterior propria cõtinet. *Sed nõ videmus*, inquit ille, *mãtica quod in tergo est*. Et alius: *Sed precedenti spectatur in mantica tergo*; magna est hæc miseria, nam propria vitia cognoscere semper est vtile, sæpè autem necessarium, aliena scrutari vix vnquam vtile, sæpenumero noxium ac perniciosum fuit.

DECIMVM est, quod multa inania, leuia, inepta volumus animo, vel inuiti, etiã alienissimo tẽpore. Deporãt hanc miseriam S. Patres passim, atq; inter cæ-

teros S. Hierony. in dialogo aduersus Luciferianos in aliorũ fortasse persona loquens, *Nũc*, inquit, *creberrimè in oratione mea, aut per porticus dsãbulo, aut de fœno cõputo, aut abductim turpi cogitatione, etiã quæ diu erubescenda sunt, gero*. Et S. Avgvst. in li. 10. Confess. c. 35. *Cũ*, inquit, *in huiuscemodi rebus conceptaculũ sit cor nostrũ, et portet copiose vanitatis cateruas, hinc et orationes nostras sæpè interrumpuntur atque turbantur, & ante conspectũ tuũ dam ad aures tuas voce cordis intẽdimus, nescio vnde irrueribus nugatorijs cogitationibus res tanta præciditur*. Itaque quod ait Apostolus ad Ro. 8. *Vanitati creatura subiecta est non volens*, in ipsam etiã humanam mentem optimè quadrat.

His accedit, quòd cũ mēs æterna sit, & ei perpetua debeatur operatio: tamè dũ est in corpore, ne mediã quidem tẽporis partem sibi vindicare potest; nam si detrahas infantiam, ac pueritiam, in quibus ætatibus mens, aut nihil, aut parum admodum operatur, si demas tempus, quod sibi corpus sumit tũ ad somnum, tum ad alias vitæ necessitates, quantum est quod intelligentiæ ad opus suum relinquatur?

CAPVT X.

De morbis, ac vulneribus voluntatis.

SEQUITVR ALTERA pars animi, quæ dicitur VOLUNTAS; cuius vulnus est etiam multiplex.

PRIMVM est illa, quam Græcè *φρανσιω*, i. amorẽ sui nominant. Omnes enim quærunt quæ sua sunt, nisi per Spiritum sanctum charitas Dei in eorum cordibus infundatur. Atque hinc nascuntur illa, quæ S. Avgvst. enumerat in lib. 22. de ciu. Dei, c. 22. *Mordaces cura, perturbationes, merores, formidines, insana gaudia, discordia, lites, bella, insidia, iracundia, inimicitie, fallacie, adulatio, fraus, furtum, rapina, perfidia, superbiam, ambitio, inuidia, homicidia, parricidia, crudelitas, sanctia, nequitia, luxuria, petulantia, impudentia, impudicitia, fornicationes, adulteria, incesta, & contra naturam vtriusque sexus tot stupra atque immunditia, quas turpe est etiam dicere, sacrilegia, hæreses, blasphemie, periuria, oppressiones innocentium, calunia, circumventiones, prauaricationes, falsa testimonia, iniqua iudicia, violentia, latrocinia, & quidquid talium malorum in mentem non venit, & tamen de vita hominum non recedit*. Verùm hæc sunt hominum malorum: ab illa tamen erroris & peruersi amoris radice venientia, cum qua omnis filius Adam nascitur.

SECVDVM est difficultas, quam experimur in vitijs superandis, & virtutibus excolendis. Nam finis hominis naturalis, quantum ad voluntatem, est viuere secundum rationem. Proinde virtus secundum naturam est, vitium contra naturam, & videmus res omnes libenter, & facilè moueri ad ea quæ naturæ suæ consentanea sunt, ægrè & difficulter ad ea, quæ naturæ suæ repugnant. At homines, *latãtur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis*, inquit Sapiens in lib. Prouer. c. 2. Et *Bibunt*, vt inquit Iob. c. 15. *sicut aquam iniquitatem*, id est, sine molestia & labore, facilè suauiterque peccata committunt.

Testes huius rei sunt multiplices illæ pœnæ, quas tum in paruulos, tum in maiores cogitur exercere, vt homines vel inuiti coerceantur à vitijs: *Quid enim* (inquit Avgvstinvs loco citato) *sibi volũt multimoda formidines, quæ cohibendis paruulorum vanitatibus adhibentur? quid pedagogi, quid magistri, quid ferula, quid lora, quid virgæ, quid disciplina illa, qua Scriptura sancta dicit, dilecti filij latera esse tundenda, ne crescat indomitus, domari que iam durus, aut vix possit, aut fortasse non possit? quid agitur his pœnis omnibus, nisi vt debelletur imperitia, & praua cupiditas refrenetur, cum quibus malis in hoc seculo viuemus?*

Quid verò significant maiora illa tormēta, quas legum feueritas pro maioribus excogitauit, cruces, securus, patibula, rotæ, ignes, & alia id genus, nisi sæuitiam tantam omnino esse necessariam contra pronitatem humane voluntatis ad malum? Nam cum tāta abundantia vanæ cupiditatis, quæ in pueris incipit apparere, in hanc vitā intramus, vt raris omnino sit, qui si dimittatur, viuere vt velit, & facere quidquid velit; non in ea facinora & flagitia, quæ supra cōmemorata sunt, vel cuncta, vel multa perueniat: quanta igitur hæc miseria est, non posse à magna miseria, nisi per aliam magnam miseriam liberari?

TERTIVM est incredibilis quædam negligentia in ijs, quæ ad beatè viuendum, tum in hac vita, tum etiam post mortem pertinent. Nam cum satis constet, beatitudinem in hac vita, in virtute perfecta sitā esse, & simul experiamur viam ad perfectam virtutem esse difficilem, ratio postulat; vt magno studio in hanc rem incumbamus. Si enim qui magnum studium adhibent, non sine labore perueniunt, quid fiet de illis, qui nullum adhibent?

Rursus, cum animam esse immortalem naturaliter cognoscamus, par esset, vt nihil sapius, nihil diligentius, nihil maiori cum sollicitudine tractaremus, quā quid nobis sit euenturum post mortem. At contra plerique hominum nihil minus curant, quàm de parandis virtutibus vel beatitudine sempiterna; & quod magis est admirandum, ne in extrema quidem senectute, cum certum est, mortem lōgè abesse non posse, studium incipiunt adhibere ad procurandam salutem; tanta videlicet obliuio, tantus sopor, tanta securitas genus humanum meritò primæ præuicationis oppressit.

QUARTVM est immoderata sollicitudo in temporalibus lucris captandis. Qui enim in veris & summis bonis quærendis supra modum negligētes sunt, ijdem sunt in comparandis bonis, falsis, inanibus & fugacibus attentissimi. Quam sanè calamitatem generis humani non solum noster Ecclesiastes multis in locis deplorat, sed etiam Ethnicus ille, qui Satyras suas ita cœpit: *O curas hominum, o quantum est in rebus inane.* Et quoniam vt S. Aug. loco notato scribit, desidia, segnitias, pigritia, negligentia, vitia sunt, quibus labor fugitur; & tamen labor ipse etiam cum est utilis, pœna est: ideo siue labore desidia vincimus, siue desidia laborem fugimus, semper miseri sumus.

QVINTVM est mira quædam pueritas voluntatis humane, quæ ad verum Deum colendum tardissima est, etiam cum is se per multa miracula, vel beneficia patefacit: ad colendos autem Deos falsos promptissima, tamen si nihil omnino de eorum diuinitate cognouerit. Certè Philosophi multi per ea qua facta sunt, vt Apostolus loquitur ad Rom. I. *Deum cognouerunt, non tamen sicut Deum glorificauerunt.* Hebræi quoque Deum verū per innumerabilia signa & prodigia cognitum facillimè fastidiebant ac deserebant; & ad sacrificandum falsis Dijs etiam filios proprios promptissimi accurrebant: quare Hierem. 2. Deus ipse Iudæis exprobrat inconstantiam Dei veri colendi, exemplo Ethnorum, qui in cultu falsorum Deorum retinendo constantissimi erant.

SEXTVM est incōstantia, instabilitas, pugna quædā & contentio voluntatis humane, nam res cæteræ tā superiores, vt Angeli, quàm inferiores, vt pecudes, semper idem volunt, aut nolunt, bonū prosequuntur, malum fugiunt. At homines rem eandem modò volunt, modò nolunt, modò neque planè volūt, neque planè nolunt. Placet adulteriū, dicit incontinentens, sed nolo, quia lex prohibet. Neque solū pars inferior cū superiore, sed superior secum ipsa cōfligit. Vnde hoc

A monstrum, inquit S. AVGVSTINVS Confess. lib. 8. c. 9. & quare istud? luceat misericordia tua, & interrogem, si forte mihi respondere possint latebra penarū hominum, & tenebrosissima contritiones filiorum Adam. Vnde hoc monstrū, & quare istud? imperat animus corpori, & pareretur statim, imperat animus sibi, & resistitur. Et c. seq. Ego cum deliberabam vt iam seruirem domino Deo meo, sicut diu disposueram. Ego eram qui volebam; ego qui nolebam. Neque plenè volebam, nec plenè nolebam, ideo mecum contendebam, & dissipabar à me ipso, & ipsa dissipatio me inuito quidem fiebat, nec tamen ostendebat naturam mentis alienæ, sed pœnam mee.

B **SEPTIMVM** est fastidiū proprii status. Magnum enim argumentum est corruptionis voluntatis humane, quod nemo sorte sua contētus viuat. Sed laudet diuersa sequentes, vt ille ait. Id enim signum est ægritudinis manifestæ, nā res cæteræ, si sublint quæ natura eorum requirit, facillimè acquiescunt, neque mutationem vllam expetunt. Propriū autem ægritantium est, nunc vnū, nunc aliud velle; fastidire cibos, lectum, modò huc, modò illuc impatienter se conuertere. Nos, inquit S. GREGORIUS hom. 36. in Euangelia, nati in huius peregrinationis arumna, huc fastidiosi iam venimus, nescimus quid desiderare debeamus. Et infra: Fastidio ergo nostro tabescimus, & longa inedia peste fatigamur.

C **OCTAVVM** est, quod nullus, nisi per gratiā renouetur, peccata omnia mortalia vitare potest, venialia verò, ne renouari quidè possūt, nisi priuilegio singulari, quare ita propriū hominib. videtur esse peccatū, vt vulgo dici solet, *humanū esse peccare.* Vnde ille peccatū excusans: *Persuasit, inquit, nox, amor, vinum, adolescentia, humanū est.* Et alius quidam: *Nemo sine crimine viuit, optimus ille est, qui minimis urgetur.* Magna est hæc voluntatis ægritudo, vt cum nemo peccare possit, nisi velit, & nihil sit magis in potestate hominis, quàm velle, tamen non possit semper bene velle, & per hoc absque omni peccato viuere.

CAPVT XI.

De vulnere partis anime inferioris.

D **IN PARTE** anime INFERIORE, in qua sunt sensus, tum interni tum externi, & duplex appetendi facultas, multa sunt etiam & grauius vulnera.

PRIMVM, quod multi nascantur cæci, aut surdi, aut muti, aut claudi, aut alio modo in hac parte læsi, nam sine dubio nihil vnquā tale accidisset, si primus homo non peccasset. Neque in alijs animatibus ista cernimus, quæ in hominibus sæpè deflemus. Itaque S. August. lib. 6. in Iulianum, c. 4. ad pœnam peccati originalis etiam hoc refert, quod tam multi orbi, morbidi, monstrosique nascantur.

SECVDVM est illusio somniorū, quæ per sensus interiores efficitur, quæ illusio ne partem quidem illam temporis liberā nobis relinquit, quæ ad aliquā quietē à natura concessa fuisse videtur: *Ipse somnus* (inquit S. AVGVSTINVS lib. 22. de ciu. Dei, c. 22.) *qui propriè quietis nomen accepit, quis verbis explicet sæpè somniorum visis quàm sit inquietus, & quàm magnis licet falsarum rerum terroribus, quas ita exhibet, & quodam modo exprimit, vt à veris eas discernere nequeamus, animam miseram sensusque perturberet?*

E **TERTIVM** est, quod cū interior sensus ideò nobis à natura sit attributus, vt menti ad cōtemplationem, intelligentiamque deseruiat: tamē sæpè mirum in modum intelligentiam impedit & cōfundit, cum importunissimo tempore varia figmēta suggerit animo, & à contemplatione rerum cælestium ad suas nugas penè violenter auertit.

QVARTVM, est infirmitas in appetitu, qui dicitur irascibilis, nam cum hæc facultas homini data fit, vt imperanti rationi tãquam miles armatus obediatur, & fit quasi neruus quidam animi (vt loquitur magnus Bafilus in oratione de ira) fortitudinem, constantiamque, ac robur ad res bene & ordine gerendas præbens. Contrà plerumque accidit, vt imperium animæ sponte inuadens hominem, penitus in feram conuertat, eumque cogat impetu ferri, infilire, rabie, vt canes, affici, pũgere vt fcorpiones, mordere vt serpentes. Nascitur nobiscum ista pestis, & in ipsa infantia incipit apparere: *An*, inquit AVGVST. lib. 1. Confessionum, cap. 7. *pro tempore etiam illa bona erant, flendo petere etiam quod noxiè daretur; indignari acriter non subiectis hominibus, liberis & maioribus, hisque à quibus genitus est; multisque præterea prudentioribus non ad nutum voluntatis obtemperantibus, feriendo nocere, nisi quantum potest, quia non obeditur imperijs, quibus perniciosè obediretur? ita imbecillitas membrorum infantilium innocens est, non animus infantium. Vidi ego & expertus sum zelantem paruulum: nondum loquebatur, & intuebatur pallidum amaro aspectu collactaneum suum.*

QVINTVM est concupiscẽtia, quæ post amissam originale iustitiam, soluta cõtra spiritum pugnat, & hinc nascitur intestinum illud bellum, quod vsq; ad mortem finiri non potest, propter quod Apostolus clamat ad Rom. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* De quo malo integros libros scripsit Aug. aduersus Pelagianos, & nos multa diximus in libro superiore, & aliquid etiam dicturum circa finem huius libri.

Quantum autem imperium in rationem hic affectus acceperit, & contra, quam debiles sint vires rationis, aduersus impetum huius indomitæ feræ, TESTANTVR vita plurimorum adolescentium, qui tam immenso voluptatum turpissimarum incendio flagent, vt penè ad insaniam redigantur. TESTANTVR nouæ & inauditæ libidinum adinventiones, quibus concupiscẽtia hominum longè superat concupiscẽtiam bestiarum, vt ostendit Plutarchus in opusculo, quod bruta ratione vtantur; TESTANTVR ieiunia, vigiliæ, sacci, humi cubationes, spinarum aculei, aliaque id genus, quibus viri sancti tanquam armis cœlestibus, vt hoc malum reprimerent, vt ebantur. TESTANTVR horribiles tragediæ, quæ singulis ætatibus, & in omnibus mundi partibus occasione carnalis concupiscẽtiæ acciderunt. Certè in Scripturis sanctis horrorem incutiunt, quæ de Sampson, Salomone & Dauide leguntur exempla, quorum primus fortitudine, secundus sapientia omnibus anteibat, tertius ad fortitudinem, & sapientiam, sanctitatem & pietatem planè singularem adiunxerat.

CAPVT XII.

De miserijs hominum quoad corpus.

IAM verò corporales miserix in hac lachrymarũ valle, planè innumerabiles sunt, quæ tamen nullæ fuissent, nisi peccatum eis aditum patefecisset.

PRIMUM, tot sunt morborum genera, vt nec libris medicorum omnia comprehensa sint.

DEINDE, in eorum pluribus ac planè omnibus etiam ipsa adiumenta & medicamenta, tormenta sunt, inedia, pharmaca, sectiones, vstiones, vt multi sæpè leuius malum æstiment morbum, quàm medicinam.

TERTIO, inopia cibi ac potus ad quantũ rabiem homines interdum adducant; multa & in sacris & in profanis auctoribus exẽpla declarant: *Nonne*, inquit,

AVGVSTINVS li. 22. de ciu. Dei, c. 22. *ad hoc perduxerit sitientes homines ardor immanis, vt urinã quoque humanam, vel etiam suam biberent? nonne ad hoc fames, vt à carnibus hominum abstinere se non possent, nec inuentos homines mortuos, sed propter hoc à se occisos, nec quoslibet alienos, verum etiam filios matris incredibili crudelitate, quam rabida esurries faciebat, absumerent?*

QVARTO, ad inopiã arcendam tantus est labor necessarius, vt Scriptura primo homini dictũ fuisse testatur: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Gen. 3. Et rursus alio loco propter eandem causam, ita dicitur *homo nasci ad laborem*, quasi ad proprium quoddam munus, vt *avis nascitur ad volatum*, Iob. 5. Itaque sicut miseria morbi per aliam miseriam sæpè grauiorem, id est, per medicamenta pellitur: sic etiam malũ inopiæ per malum laboris, nec breuius, nec leuius temperatur. Non erat difficile Deo, qui pascit aues cœli, etiam si non ferant, neque metant, neque congregent in horrea, efficere, vt homines etiam sine labore victum quærent; sed voluit in pœnam peccati, vt homines à pœnali exitio, vt loquitur Augustinus loco notato, non nisi pœnaliter eruerentur auxilio.

QVINTO accedit breuitas vitæ. Nam cum homines ad scientiam rerum, quæ propria est hominis operatio, non nisi longo tempore, magnoque labore perueniant, æquum esse videbatur, vt diutissimè viuere, alioqui futurum erat, vt penè nulli finem sibi proprium & naturalem attingerent. Contra tamen vita hominis breuissima est. Plurimi enim ante decedunt quàm ad maturitatem venire cœperint, & qui longissimè viuunt, ad ætatem ceruorum, & cornicum minimè perueniunt.

Quare non defuerunt ex Ethnicis, qui de natura quærentur, quod longiorem vitam cornicibus, quàm hominibus dedisset: ALIJS tunc vitam relinquere se dicebat: cum discere, & vitam, hominis propriam agere inciperet: ALIJS librum suum ab illis verbis exorditur: *Ars longa, vita breuis*, quasi dicere vellet, non rectè agi cum natura humana, quæ propter vitæ breuitatem artes sibi proprias assequi non potest. Scriptura etiam diuina non tacet, vitam hominum esse breuissimam, *Homo natus de muliere* (inquit Iob. c. 14.) *breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra.* Isaias verò Propheta cap. 40. & Apostolus Petrus in epist. 1. cap. 1. hominem fœno comparare non dubitarunt, quod ad primum solis radium sicatur & cadit.

Accedit POSTREMO timor continuus imminentis mortis. Nam tametsi vita humana amara est valdè, tamen adhuc amarior esse videtur interitus: *Siccine separas*, aiebat ille, *amara mors?* Et Apostolus 2. ad Cor. 5. *In gemis scimus, inquit, grauati eo quod nolimus expoliari, sed superuestiri, vt absorbeat, quod mortale est à vita.* Et ad Heb. 2. dicit, Christum per mortem suam destruxisse eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolus, vt liberaret eos, qui timore mortis, per totam vitam obnoxij erant seruituti. Animus certè immortalis, & qui naturalis forma corporis est, sine dubio corpus immortale desiderat. Proinde mors inimica naturæ, & omnium terribilium extremum rectè nominata est.

CAPVT XIII.

De miserijs naturæ humanæ, quæ extrinsecus accedunt.

EXPLICITVMVS breuiter eas miserias, quæ in homine ex ipso homine oriuntur: nunc de illis dicendum est, quæ extrinsecus accedunt.

P R I M A & fuma est, quod homines post peccatum primi parentis, Deum iratum & inimicum habent: *Nascimur enim omnes* (vt Apostolus ait ad Ephes. 2.) *filij iræ.* Si autem Deus cõtra nos est, quis pro nobis esse audebit? & quid mirum, si armatur orbis terræ contra hominem, cum inimicus homini sit, qui fecit cælum & terram? **S E C V N D A** est, quod traditum sumus in potestate principis tenebrarum, qui quidẽ multorum etiam paruulorum, corpora inuadit, eosque miserabiliter vexat & cruciat. Omnium autem mentes sollicitat ad peccatum, & mille nocendi artes habens, die noctuque tanquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret: Contra milleformes, inquit August. lib. 22. de ciu. Dei, ca. 22. dæmonum incurfus quis innocentia sua fidit? quando quidem ne quis fideret, etiam paruulos baptizatos, quibus certè nihil est innocentius, aliquando sic vexant, vt in eis maximè, Deo sinente, ista monstretur huius vitæ flenda calamitas.

T E R T I A est, quod homo homini hostis crudelissimus & immanissimus, omni loco & tempore infidiatur. Quis enim explicet, quanta patiantur homines ab hostibus, à pyratibus, à latronibus? nonne ab eis & deprædatio, & captiuitas, & vincula, & carcer, & exilium, & cruciatus, & amputatio membrorum, & priuatio sensuum, & oppressio corporis ad obscenã libidinem opprimentis, explendam, & alia multa horrenda sæpè contingunt?

Q V A R T A est inobediencia animantium rationis expertium; *proposuit enim initio Deus hominem bestiis terra, volatilibus cœli, & piscibus maris*, vt Scriptura loquitur Gen. 1. & certè si primus homo ab imperio Dei non recessisset, omnia animantia hominis imperio facilè paruissent. Nunc verò retinet quidem homo principatum in bestias, eisque iure suo ad sua cõmoda vti potest: sed liberam exequutionem propter peccatum amisit. Detrectant enim imperium, sæpè etiam in ipsum Dominum suum insurgunt, neque nisi magna industria & labore subiiciuntur, quemadmodum Principes regunt aliquando populos rebelles, & Domini mancipia fugitiua.

Significauit hoc Deus Gen. 9. illis verbis ad Noe: *Terror vester ac tremor sit super omnia animantia terræ, & super omnes volucres cœli, & cuncta quæ mouentur in terra.* Quo loco verba illa, terror ac tremor, indicant, in statu innocentia fuisse pacificum imperium, post peccatum autem futurum violentum atque terribile. Obseruat autem S. Aug. loco citato, non solum multa homines pati ab agrestium bestiarum & ferarum, vel tantummodo molestis, vel etiam mortiferis moribus: verum etiam interdum à mansuetis & domesticis animalibus: propter rabiem enim, quæ contingit ex rabido cane, fit, vt blanda & amica suo Domino bestia nonnunquam vehementius & amarior, quàm leones draconesque metuat.

Q V I N T A est calamitas, quæ è cœlo, terra, mari, non rarè accidere solet. Nam vix dici potest, quanta ea detrimenta sint, quæ contingunt hominum generi, vt eiusdem Augustini verbis vtat, ab æstibus & frigoribus, tempestatibus, imbribus, illuuiionibus, coruscatione, tonitru, grandine, fulmine, motibus, hiatibusque terrarum, oppressionibus ruinarum; eruptionibus ignium, à tot venenis fruticum, aquarum, aurarum. Quæ mala patiuntur nauigantes? quæ terrena itinera gradientes? quæ hortorum agrorumque cultores? quot & quantis à cœlo & terra, vel perniciosis animalibus casus timetur agrorum fructibus? solent tamen de frumentis tandem collectis & reconditis esse securi. Sed quibusdam, quod nouimus, prouentum optimum frumentorum, fluuius im-

prouisus, de horreis eiecit atque abstulit.

S E X T A est, quæ nulla ratione præuideri potest ærumna casuum fortuitorum, quæ sicut in statu innocentia, locum nullum habuisset, ita post peccatum vndique occurrit: *Quis ambulat*, inquit **A V G V S T I N V S**, *ubicunque non inopinatis subiaccens casibus? de foro quidam rediens domum sanis pedibus suis, cecidit, pedem fregit, & ex illo vulnere finiuit hanc vitam. Quid videtur sedente securius? de sella, in qua sedebat, cecidit Heli sacerdos & mortuus est.* Hæc Aug. Quibus addi possent multa similia quæ leguntur apud Valerium lib. 9. c. 12. & Plinium lib. 7. & cap. 7. & 53.

C A P V T X I V .

Ostenditur contra Pelagianos concupiscentiam esse malam.

D E miseria humanæ vitæ, quàm his quinque capitibus exposuimus, cõtrouersia cum Pelagianis duplex est; **A L T E R A** an sint verè mala illa omnia, quæ nos inter miseras numerauimus. **A L T E R A** an sint in homine ex merito peccati, an ex conditione naturæ. Pelagiani enim qui peccatum originale negabant, aliqua ex ijs, quæ nos inter calamitates & vitia numerauimus, præcipuè verò concupiscentiam carnis, inter naturæ bona numerabant; Alia, mala quidem, sed naturalia esse dicebant.

Adversus hunc errorem pugnat acerrimè **S. A V G V S T I N V S** in lib. de peccato originali à ca. 34. vsque ad 39. in libris duobus de nuptijs & concupiscentia, in 1. lib. contra duas epistolas Pelagianorum, ca. 15. & trib. seq. lib. 3. contra Iulian. cap. 7. & seq. & totis lib. 4. & 5. contra eundem Iulian. Nos Augustinum sequentes demonstrabimus **P R I M V M** concupiscentiam, qualis in nobis est, verè esse malum, & vitium naturæ, non bonum naturæ nominandam. **D E I N D E** tum ipsam concupiscentiam, tum cætera mala suprâ explicata, ex peccato nata esse, non ex conditione naturæ.

Igitur concupiscentiam esse malam, **P R I M O** docet Apostolus ad Rom. 7. cum ait: *Malum adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio.* Vbi per malum adiacens nihil aliud intelligi potest, nisi concupiscentia carnis, nam illud idem malum in eodem capite, idem Apostolus vocat legem membrorum, & legem peccati repugnantem lege mentis. At si concupiscentia esset bonum naturæ, quomodo ab Apostolo malum nominaretur?

S E C V N D O, idem Apostolus in priore ad Cor. cap. 7. *Qui non se continent nubant, melius est enim nubere quàm vri.* Et rursus admones coniugatos vt propter orationem ad tempus & ex consensu contineant; & rursus propter tentationis periculum reuertantur in id ipsum: *Hoc, inquit, disco secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Vbi S. Apostolus satis apertè declarat coniugium datum esse à Deo in remedium concupiscentiæ, & indulgentia opus esse, cum opus coniugij exercetur non amore prolis, sed ad satisfaciendum concupiscentiæ, siue, vt Ambrosius loquitur, non amore posteritatis, sed ardore libidinis: at certè remedio & indulgentia non egent res bonæ, sed malæ.

T E R T I O, idem Apostolus primæ Corinth. 9. castigat corpus suum & in seruitutem redigit, & 2. Corinth. 12. ter Dominum rogat vt auferatur à se stimulus carnis. At quod tantus Apostolus ita vehementer oppugnat, & precibus apud Deum, & asperitate vitæ in se, sine dubio malum est, eo carere bonum.

QVARTO, idem Apoſtolus ad Gal. 5. dicit carnem concupiſcere aduerſus ſpiritum, ſpiritum autem aduerſus carnem. At concupiſcentiam ſpiritus bonam eſſe, teſtantur opera eius, quæ ibidem enumerantur, charitas, gaudium, pax, &c. igitur malam eſſe neceſſe eſt concupiſcentiam carnis, quæ concupiſcentiæ ſpiritus aduerſatur. Vt interim omittam, quod cum eius fructus, qui in eodem loco notantur: mali ſint, non poteſt ipſa non eſſe mala, iuxta doctrinam Domini Matthæi 7. *Non poteſt arbor bona malos fructus facere.*

QVINTO, Apoſtolus Ioannes in epiſt. 1. c. 2. concupiſcentiam dicit non eſſe ex patre, ſed mundo. Quomodo autem bonum eſt, quod non eſt à Deo, à quo eſt omne bonum?

SEXTO, concupiſcentia carnis eget fræno, alioqui fertur immoderatè in omnia flagitia: at frænum nõ ipſa ſibi adhibet, ſed à ratione illi imponitur, igitur ipſa ex ſe immoderata, ac per hoc mala & vitioſa eſt.

SEPTIMO, propter iſtam concupiſcentiam omnis concubitus, etiam legitimus cum vxore, vitat aſpectum, & niſi in latebris, vel in tenebris nunquam peragitur. At propter bona nemo erubescit, nemo tenebras quærit. Igitur concupiſcentia ſine dubitatione eſt mala, vide Auguſtinum lib. 14. de ciu. Dei, cap. 17. & ſequent.

OCTAVO, malum eſt, vt inferiora ſuperioribus reluctentur. Id enim contra æquitatem & rectam rationem eſt. At propter concupiſcentiam pars animæ inferior ſuperiori, id eſt, rationi repugnat, legimentis non parat; ſpiritu aduerſatur. Quis igitur ambigat an ea mala ſit appellanda?

NONO, accedant teſtimonia Patrum, quos Auguſt. citat li. 2. in Iulianum, Cypriani, Ambroſij, Hilarij, Hieronymi, Chryſoſtomi, qui malam eſſe concupiſcentiam vno ore confirmant.

DECIMO, accedant teſtimonia Ethnicorū. Nam Auguſt. lib. 14. de ciu. Dei, c. 19. & li. 4. in Iulianum, c. 12. Tullium adducit in 3. li. de Republica dicentem, iracundiam & libidinem vitioſas eſſe animi partes. Clemens quoque Alexandrinus in tertio Stromatum, Platonem citat, in primo de Republica dicentem, corporis voluptatem ſapientiæ repugnare, & eſſe dominam ſæuiſſimam, à qua feliciffimum ſit poſſe liberari; ſimilia ex Archita Tarentino, & Sophocle recitat M. Tullius in dialog. de ſenectute, & inter alia ſcribit, nullam capitaliorem peſtem quàm voluptatem corporis hominibus à natura datam.

CAPVT XV.

Non ſolum concupiſcentiam, ſed omnes miſerias humana natura pœnas eſſe peccati.

NON in ordine, ſed breuiſſimè demonſtrabimus, Nomnes ſuprà numeratas humanæ vitæ calamitates, ex merito eſſe peccati, non ex cõditione naturæ. De qua re diximus etiam aliqua in 1. lib. de gratia primi hominis. Poſſunt autem humanæ calamitates omnes ad decem præcipuas reuocari.

PRIMA eſt, ignorantia in mente. Hanc ortam eſſe ex peccato, teſtatur Dauid in Pſal. 48. *Homo cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.* Adamū quoque ante peccatum nouiſſe naturas rerum, quas nunc ignoramus, ſatis aperit colligitur ex c. 2. Gen. vbi nomina impoſuit omnibus animantibus, vt natura vniuſcuſque exigere videbatur, denique in paradifo nullus fuiſſet error, nulla deceptio, nulla ignorantia earum

rerum, quæ pro loco & tẽpore ſcienda fuiſſent. Nam iſta omnia ſunt mala, & pœnæ peccati, vt S. Auguſt. docet in Enchir. c. 24. & 25. & in lib. 3. de libero arbitrio, c. 18. nullum autem malum in paradifo fuiſſet, ſi Adam non peccaſſet, vt idem auctor docet in lib. 14. de ciuit. Dei, c. 10.

SECUNDA, malitia in voluntate; hanc non fuiſſe in primis parentibus ante peccatum, & ex peccato natam eſſe teſtatur Eccleſiaſtes c. 7. vbi dicit: *Hoc inueni quod feceris Deus hominem rectum, & ipſe ſe in finitibus miſcuerit quaſtionibus.*

TERTIA, concupiſcentia in parte inferiore; hæc pœnam eſſe peccati docet Apoſtolus Rom. 7. cum eam ſæpiſſimè vocat peccatum, quia videlicet ex peccato nata ſit. Docet etiam verecundia primorum parentum, qui poſt peccatum erubuerunt nuditatem ſuam, eamque frondibus, quæ primæ in promptu fuerunt, tegere feſtinarunt Gen. 3. Docet poſtremò etiam ratio, nam (vt S. Auguſtinus ratiocinatur in 1. lib. contra duas epiſtolas Pelagianorum, cap. 17.) aut in paradifo fuiſſet libido & quotieſcunque illa exurgeret, toties ei per concubitum ſatiſfieret: aut fuiſſet quidem, ſed per temperantiam frenaretur, aut denique non fuiſſet, & nulla exiſtente libidine, vt cætera membra quæque ad opera ſua, ſic ad opus proprium etiam genitalia iuſſis volentiū ſine vlla difficultate ſeruiſſent. Sed duo priora reſpuenda ſunt, quibus libidini aut ſeruitur, aut repugnatur. Nam illud primum tam præclara ſtatus illius honeſtas, hoc autem ſecundum, tam magna felicitas non vult: reſtat igitur vt tertium ſolum ſit verum, & libido, quæ in primis parentibus ante peccatum non fuit, ex peccato ſit nata, & ad nos per peccatum in quo concipimur, propagata deſcendat.

QUARTA calamitas, labor & dolor in corpore. Hanc ex peccato manafſe Deus ipſe teſtatur, cum ait Gen. 3. *In ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Vnde ſunt illa Eccl. c. 40. *Iugum graue ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris ipſorum, uſque in diem ſepultura, in matrem omnium.*

QUINTA, eſt mors ipſa de qua B. Paulus ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatura in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors.* Et cap. 6. *ſtipendia peccati mors.*

SEXTA, ira Dei, hanc autem eſſe pœnam peccati, nulla ratione dubitari poteſt, niſi de ipſius Dei iuſtitia dubitetur. Nam *vultus Domini*, vt legimus in Pſalm. 33. non eſt, niſi *ſuper facientes mala*, vt perdat de terra memoriam eorum. Et ad Rom. 1. ſcribit Apoſtolus: *Reuelari iram Dei de celo ſuper omnem impietatem & in-iuſtitiam.* Itaque non naſceremur filij iræ, quales non naſci ſcribit Apoſtolus ad Ephes. 2. niſi in iniquitatibus conciperemur, & in peccatis parerent nos matres noſtræ, vt legimus in Pſalm. 50.

SEPTIMA, captiuitas ſub diabolo, hanc pœnam eſſe peccati docet B. Petrus in epiſt. 2. ca. 2. cum ait, *A quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus eſt.* Deinde, vt rectè notat S. Aug. in epiſt. 28. ad Hieronymum, nõ daret Deus homines diabolo, tanquam naturam inferiore naturæ excellentiori, quomodo tradidit homini beſtias terræ. Nam etſi mortalis eſt homo, tamen eſt etiam rationalis, & Dei capax, & ideo non Angelorum ſeruus, ſed conſeruus eſt, & Deo nõ per Angelos, ſed per ſe famulatum præſtat. Quare quod diabolus princeps huius mundi nominetur in Scripturis, & homines captiuos teneat ad ſuam ipſius voluntatem, & nos Chriſti ope indigeamus, vt de poteſtate Satanæ liberemur, non poteſt aliunde, quàm ex peccato factum eſſe.

PRIMA & summa eft, quod homines post peccatum primi parentis, Deum iratum & inimicum habent: *Nascimur enim omnes* (vt Apostolus ait ad Eph. 2.) *filij ire.* Si autem Deus cōtra nos est, quis pro nobis esse audebit? & quid mirum, si armatur orbis terræ contra hominem, cū inimicus homini fit, qui fecit cœlum & terram? SECUNDA est, quod traditi sumus in potestate principis tenebrarum, qui quidē multorum etiam paruulorum, corpora inuadit, eosque miserabiliter vexat & cruciat. Omnium autem mentes sollicitat ad peccatum, & mille nocendi artes habens, die noctuque tanquam Leo rugiens circuit quærens quem deuoret: Contra milleformes, inquit August. lib. 22. de ciu. Dei, ca. 22. dæmonum incurfus quis innocentia sua fidit? quando quidem ne quis fideret, etiam paruulos baptizatos, quibus certē nihil est innocentius, aliquando sic vexant, vt in eis maximè, Deo sinente, ista monstretur huius vitæ flenda calamitas.

TERTIA est, quod homo homini hostis crudelissimus & immanissimus, omni loco & tempore insidiatur. Quis enim explicet, quanta patiantur homines ab hostibus, à pyratibus, à latronibus? nonne ab eis & deprædatio, & captiuitas, & vincula, & carcer, & exilium, & cruciatus, & amputatio membrorum, & priuatio sensuum, & oppressio corporis ad obscenā libidinem opprimētis, explendam, & alia multa horrenda sæpè contingunt?

QUARTA est inobedientia animantium rationis expertium: *præposuit enim initio Deus hominem bestiis terra, volatilibus cœli, & piscibus maris*, vt Scriptura loquitur Gen. 1. & certē si primus homo ab imperio Dei non recessisset, omnia animantia hominis imperio facillè paruissent. Nunc verò retinet quidem homo principatum in bestias, eisque iure suo ad sua cōmoda vti potest: sed liberam exequutionem propter peccatum amittit. Detrectant enim imperium, sæpè etiam in ipsum Dominum suum insurgunt, neque nisi magna industria & labore subiiciuntur, quemadmodum Principes regunt aliquando populos rebelles, & Domini mancipia fugitiua.

Significauit hoc Deus Gen. 9. illis verbis ad Noe: *Terror vester ac tremor sit super omnia animantia terræ, & super omnes volucres cœli, & cuncta quæ mouentur in terra.* Quo loco verba illa, terror ac tremor, indicāt, in statu innocentia fuisse pacificum imperium, post peccatum autem futurum violentum atque terribile. Obseruat autem S. Aug. loco citato, non solum multa homines pati ab agrestium bestiarum & ferarum, vel tantummodo molestis, vel etiam mortiferis inorsibus: verum etiam interdum à mansuetis & domesticis animalibus: propter rabiem enim, quæ contingit ex rabido cane, fit, vt blanda & amica suo Domino bestia nonnunquam vehementius & amarior, quàm leones draconesque metuat.

QUINTA est calamitas, quæ è cœlo, terra, mari, non rarò accidere solet. Nam vix dici potest, quanta ea detrimenta sint, quæ contingunt hominum generi, vt eiusdem Augustini verbis vtatur, ab æstibus & frigidibus, tempestatibus, imbris, illuionibus, coruscatione, tonitru, grandine, fulmine, motibus, hiatibusque terrarum, oppressionibus ruinarū; eruptionibus ignium, à tot venenis fructum, aquarum, aurarum. Quæ mala patiuntur nauigantes? quæ terrena itinera gradientes? quæ hortorum agtorumque cultores? quot & quantis à cœlo & terra, vel perniciosis animalibus casus timētur agrozum fructibus? solent tamen de frumentis tandem collectis & reconditis esse securi. Sed quibusdam, quod nouimus, prouentum optimum frumentorum, fluuius im-

prouisus, de horreis eiecit atque abstulit.

SEXTA est, quæ nulla ratione prouideri potest ærumna casuum fortuitorum, quæ sicut in statu innocentia, locum nullum habuisset, ita post peccatum vndique occurrit: *Quis ambulat*, inquit AVGVSTINVS, *ubicunque non inopinatis subsacens casibus? de foro quidam rediens domum sanis pedibus suis, cecidit, pedem fregit, & ex illo vulnere finiuit hanc vitam. Quid videtur sedente securus? de sella, in qua sedebat, cecidit Heli sacerdos & mortuus est.* Hæc Aug. Quibus addi possent multa similia quæ leguntur apud Valerium lib. 9. c. 12. & Plinium lib. 7. & cap. 7. & 53.

CAPVT XIV.

Ostenditur contra Pelagianos concupiscentiam esse malam.

DE miseria humanæ vitæ, quàm his quinque capitibus exposuimus, cōtrouersia cum Pelagianis duplex est; ALTERA an sint verè mala illa omnia, quæ nos inter miseras numerauimus. ALTERA an sint in homine ex merito peccati, an ex conditione naturæ. Pelagiani enim qui peccatum originale negabant, aliqua ex ijs, quæ nos inter calamitates & vitia numerauimus, præcipuè verò concupiscentiam carnis, inter naturæ bona numerabant. Alia, mala quidem, sed naturalia esse dicebant.

Aduersus hunc errorem pugnat acerrimè S. AVGVSTINVS in lib. de peccato originali à ca. 34. vsque ad 39. in libris duobus de nuptijs & concupiscentia, in 1. lib. contra duas epistolas Pelagianorum, ca. 15. & trib. seq. lib. 3. contra Iulian. cap. 7. & seq. & totis lib. 4. & 5. contra eundem Iulian. Nos Augustinum sequentes demonstrabimus PRIMVM concupiscentiam, qualis in nobis est, verè esse malum, & vitium naturæ, non bonum naturæ nominandam. DEINDE tum ipsam concupiscentiam, tum cætera mala suprâ explicata, ex peccato nata esse, non ex conditione naturæ.

Igitur concupiscentiam esse malam, PRIMO docet Apostolus ad Rom. 7. cū ait: *Malum adiacet mihi, persicere autem bonum non inuenio.* Vbi per malum adiacens nihil aliud intelligi potest, nisi concupiscentia carnis, nam illud idem malum in eodem capite, idem Apostolus vocat legem membrorum, & legem peccati repugnantem lege mentis. At si concupiscentia esset bonum naturæ, quomodo ab Apostolo malum nominaretur?

SECUNDO, idem Apostolus in priore ad Cor. cap. 7. *Qui non se continent nubant, melius est enim nubere quàm vri.* Et rursus admones coniugatos vt propter orationem ad tempus & ex consensu continent; & rursus propter tentationis periculum reuertantur in id ipsum: *Hoc*, inquit, *dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Vbi S. Apostolus satis apertè declarat coniugium datum esse à Deo in remedium concupiscentiæ, & indulgentia opus esse, cū opus coniugij exercetur non amore prolis, sed ad satisfaciendum concupiscentiæ, siue, vt Ambrosius loquitur, non amore posteritatis, sed ardore libidinis: at certè remedio & indulgentia non egent res bonæ, sed malæ.

TERTIO, idem Apostolus primæ Corinth. 9. castigat corpus suum & in seruitutem redigit, & 2. Corinth. 12. ter Dominum rogat vt auferatur à se stimulus carnis. At quod tantus Apostolus ita vehementer oppugnat, & precibus apud Deum, & asperitate vitæ in se, sine dubio malum est, eo carere bonum.

QUARTO, idem Apostolus ad Gal. 5. dicit carnem concupiscere aduersus spiritum, spiritum autem aduersus carnem. At concupiscentiam spiritus bonam esse, testantur opera eius, quæ ibidem enumerantur, charitas, gaudium, pax, &c. igitur malam esse necesse est concupiscentiam carnis, quæ concupiscentiæ spiritus aduersatur. Vt interim omittam, quod cum eius fructus, qui in eodem loco notantur: mali sint, non potest ipsa non esse mala, iuxta doctrinam Domini Matthæi 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere.*

QUINTO, Apostolus Ioannes in epist. 1. c. 2. concupiscentiam dicit non esse ex patre, sed mundo. Quomodo autem bonum est, quod non est à Deo, à quo est omne bonum?

SEXTO, concupiscentia carnis eget fræno, alioqui fertur immoderate in omnia flagitia: at frænum nõ ipsa sibi adhibet, sed à ratione illi imponitur, igitur ipsa ex se immoderata, ac per hoc mala & vitiosa est.

SEPTIMO, propter istam concupiscentiam omnis concubitus, etiam legitimus cum vxore, vitat aspectum, & nisi in latebris, vel in tenebris nunquam peragitur. At propter bona nemo erubescit, nemo tenebras quærit. Igitur concupiscentia sine dubitatione est mala, vide Augustinum lib. 14. de ciu. Dei, cap. 17. & sequent.

OCTAVO, malum est, vt inferiora superioribus reluctentur. Id enim contra æquitatem & rectam rationem est. At propter concupiscentiam pars animæ inferior superiori, id est, rationi repugnat, legi mentis non pareat; spiritui aduersatur. Quis igitur ambigat an ea mala sit appellanda?

NONO, accedant testimonia Patrum, quos August. citat li. 2. in Iulianum, Cypriani, Ambrosij, Hilarij, Hieronymi, Chrysostomi, qui malam esse concupiscentiam vno ore confirmant.

DECIMO, accedant testimonia Ethnicorû. Nam August. lib. 14. de ciu. Dei, c. 19. & li. 4. in Iulianum, c. 12. Tullium adducit in 3. li. de Republica dicentem, iracundiam & libidinem vitiosas esse animi partes. Clemens quoque Alexandrinus in tertio Stromatum, Platonem citat, in primo de Republica dicentem, corporis voluptatem sapientiæ repugnare, & esse dominam sæuissimam, à qua felicissimum sit posse liberari; similia ex Archita Tarentino, & Sophocle recitat M. Tullius in dialog. de senectute, & inter alia scribit, nullam capitaliorem pestem quam voluptatem corporis hominibus à natura datam.

CAPVT XV.

Non solum concupiscentiam, sed omnes miseras humane nature pœnas esse peccati.

NONNE ordine, sed breuissimè demonstrabimus, Nomnes supra numeratas humane vitæ calamitates, ex merito esse peccati, non ex cõditione nature. De qua re diximus etiam aliqua in 1. lib. de gratia primi hominis. Possunt autem humane calamitates omnes ad decem præcipuas reuocari.

PRIMA est, ignorantia in mente. Hanc ortam esse ex peccato, testatur Dauid in Psal. 48. *Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Adamû quoque ante peccatum nouisse naturas rerum, quas nunc ignoramus, satis apertè colligitur ex c. 2. Gen. vbi nomina imposuit omnibus animantibus; vt natura vniuersusque exigere videbatur, denique in paradiso nullus fuisset error, nulla deceptio, nulla ignorantia earum

rerum, quæ pro loco & tẽpore scienda fuissent. Nam ista omnia sunt mala, & pœnæ peccati, vt S. August. docet in Enchir. c. 24. & 25. & in lib. 3. de libero arbitrio, c. 18. nullum autem malum in paradiso fuisset, si Adam non peccasset, vt idem auctor docet in lib. 14. de ciuit. Dei, c. 10.

SECUNDA, malitia in voluntate; hanc non fuisse in primis parentibus ante peccatum, & ex peccato natam esse testatur Ecclesiastes c. 7. vbi dicit: *Hoc inueni quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse se in finibus misceuerit questionibus.*

TERCIA, concupiscentia in parte inferiori; hæc pœnam esse peccati docet Apostolus Rom. 7. cum eam sæpissimè vocat peccatum, quia videlicet ex peccato nata sit. Docet etiam verecundia primorum parentum, qui post peccatum erubuerunt nuditatem suam, eamque frondibus, quæ primæ in promptu fuerunt, tegere festinarunt Gen. 3. Docet postremò etiam ratio, nam (vt S. Augustinus ratiocinatur in 1. lib. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 17.) aut in paradiso fuisset libido & quotiescunque illa exurgeret, toties ei per concubitum satisfieret: aut fuisset quidem, sed per temperantiam frenaretur, aut denique non fuisset, & nulla existente libidine, vt cætera membra quæque ad opera sua, sic ad opus proprium etiam genitalia iussis volentiû sine vlla difficultate seruissent. Sed duo priora respondenda sunt, quibus libidini aut seruitur, aut repugnatur. Nam illud primum tam præclara status illius honestas, hoc autem secundum, tam magna felicitas non vult: restat igitur vt tertium solum sit verum, & libido, quæ in primis parentibus ante peccatum non fuit, ex peccato sit nata, & ad nos per peccatum in quo concipimur, propagata descendat.

QUARTA calamitas, labor & dolor in corpore. Hanc ex peccato manasse Deus ipse testatur, cum ait Gen. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Vnde sunt illa Eccl. c. 40. *Iugum grane super filios Adam, à die exitus de ventre matris ipsorum, vsque in diem sepultura, in matrem omnium.*

QUINTA, est mors ipsa de qua B. Paulus ad Rom. 5. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors.* Et cap. 6. *stipendia peccati mors.*

SEXTA, ira Dei, hanc autem esse pœnam peccati, nulla ratione dubitari potest, nisi de ipsius Dei iustitia dubitetur. Nam *vultus Domini*, vt legimus in Psalm. 33. non est, nisi *super facientes mala*, vt perdat de terra memoriam eorum. Et ad Rom. 1. scribit Apostolus: *Renelari iram Dei de cælo super omnem impietatem & in iustitiam.* Itaque non nascemur filij iræ, quales non nasci scribit Apostolus ad Ephes. 2. nisi in iniquitatibus conciperemur, & in peccatis parerent nos matres nostræ, vt legimus in Psalm. 50.

SEPTIMA, captiuitas sub diabolo, hanc pœnam esse peccati docet B. Petrus in epist. 2. ca. 2. cum ait, *A quo quis superatus est, huius & seruus est.* Deinde, vt rectè notat S. Aug. in epist. 28. ad Hieronymum, nõ daret Deus homines diabolo, tanquam naturam inferiorem naturæ excellentiori, quomodo tradidit homini bestias terræ. Nam etsi mortalis est homo, tamen est etiam rationalis, & Dei capax, & ideo non Angelorum seruus, sed conseruus est, & Deo nõ per Angelos, sed per se famulatum præstat. Quare quod diabolus princeps huius mundi nominetur in Scripturis, & homines captiuos teneat ad suam ipsius voluntatem, & nos Christi ope indigeamus, vt de potestate Satanæ liberemur, non potest aliunde, quam ex peccato factum esse.

OCTAVA, crudelitas hominum in alios homines. Hanc verò ex peccato manare Iacob. Apoftolus docet, cum in epiftola fua cap. 4. dicit: *Vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupifcentijs veftris, quæ militant in membris veftris?* Concupifcentiam autem pœnam effe peccati, paulò antè monfttrauimus. Itaque peccatum concupifcentiam procreauit; concupifcentia verò lites & bella; Neque hæc folum, fed etiam feditiones, rixas, homicidia, veneficia, impudicitiam, & illa omnia mala, quæ opera carnis vocat Apoftolus ad Gal. 5.

NONA, inimicitia & rebellio beftiarum. Nō fuisse futurum hoc malum in ftatu innocentia, colligitur ex tertio c. Gen. vbi ferpens familiariter cum Heua colloquitur, & neque ipfa ferpentem horret, neque ferpens ipfam aut fugit aut ferit. Idem intelligi potest ex c. 2. vbi Dei nutu animantia omnia venerunt ad hominem, vt ab eo tanquam à proprio Rege ac domino nomen acciperent, & fubiectionem ac fidelitatem eidem quodammodo testarentur. Accedit etiam, quod multi fancti viri, vt Magnus Antonius, S. Martinus, S. Francifcus, & alij quàm plurimi, etiã in hac vita, miram animantiũ etiam ferociffimarum obedientiam habuerunt. Quod certè non aliunde fiebat, nifi quia in eis gratia Dei fanauerat magna ex parte naturam, & fi cui inobedientia primi hominis erga Deum effecerat, vt beftiæ imperium hominis detrectarent, fic etiam perfecta obedientia Sanctorum erga Deum faciebat, vt animantia bruta antiquum imperium recognofcerent.

DECIMA calamitas, funt illa omnia mala quæ à cœlo, terra, mari, vel antè præuifa, vel omnino inopinata homines patiuntur. Hæc enim omnia ad peccati fupplicium pertinere, docet liber Sap. ca. 5. vbi dicit, armari creaturam ad vltionem inimicorũ Dei, & pugnare cum eo orbem terrarum contra infensatos, neque dubitari potest, quin ad has etiam calamitates Ecclefiafticus refpexerit, cum iugum graue impositum effe dixit fuper filios Adæ. Atque hætenus ex Scriptura demonftratum est humanæ vitæ miferias, pœnas fiue fructus effe peccati originalis.

Poffumus rem eandem ratione quoque & auctoritate humana probare. Nam tamen calamitates humani generis ferè omnes potuerint effe naturales, quod accidiffet, fi Deus hominem sine originali iuftitia in puris naturalibus condere voluiffet; ex quo fequitur, vt remota reuelatione diuina, non poffit certò ftatui corruptionem humanam pœnam effe peccati; tamen hac reuelatione iam habita, & fide in animis noftris accenfa diuinitus, nō mediocriter ratio naturalis fidè ipfam corroborat. Omnino enim veriffimile est, non fuisse Deum optimum & noftri generis amantiſſimum conditurum hominem tam miferum, quàm nunc est, nifi peccati noftri magnitudo tale fupplicium meruiffet.

Quare plerique veterum Ethnicorũ humanæ vitæ miferias ita deflent, vt vel de natura, tanquam de nouerca querantur, vel per has miferias, puniri peccata

animarum in alia vita commiffa fufpicetur. De quibus rectè pronunciauit S. Auguftinus lib. 4. in Iulianum, ca. 12. eos rem vidiffe, cauffam ignoraſſe. vide hæc Ethnicorum teftimonia apud Theodoretum lib. quinto de curandis Græcorum affectionibus, non procul ab initio, & Auguftinum lib. 4. in Iulianum, cap. 12. 13. 14. & 15.

CAPVT XVI.

De effectu peccati originalis, quid fentiant noftri temporis hæretici.

QVÆ funt hucusque à nobis difputata de malis confequentibus originale peccatum; Sæctarijs noftri temporis, ni fallor, displicere non poffunt. Remanet autem controuerfia inter nos, quod ipfi tres alios effectus peccati originalis effe volunt, quos Catholici non agnofcunt. VNVS est amiſſio liberi arbitrij, nos enim læfum, ipfi extinctum liberum arbitrium, per Adæ peccatum effe volunt. ALTER est, tanta naturæ corruptio, vt nō poffit homo, etiam iuftificatus, non femper peccare. Nos enim libenter admittimus, non poffe homines folis viribus naturæ corruptæ quidquam boni præftare, quod ad pietatem & vitam æternam pertineat: tamen viribus naturæ per gratiam reparatæ ac fanatæ, & ipfo Deo femper cooperante & adiuuante, credimus hominem poffe legem implere, benè viuere, vitam æternam mereri. Cæterùm his controuerfijs duabus in fequentibus difputationibus non deerit proprius locus.

TERTIUS igitur effectus est odiſſe Deum, fugere iudicium Dei, dubitare de promiffionibus Dei, deſperare de remiffione peccatorum, & fempiterna falute. Hæc enim & fimilia nunc ipſum originale peccatum, nunc eius fructus effe volunt. Vide Confefſionem Auguſtanam, & Apologiam art. 2.

CÆTERVM non effe eiuſmodi motus peccati originalis effectus, niſi fortè remotos ac mediatos, vt funt omnia peccata, DVABVS rationibus demonſtrari potest. PRIMVM, quoniam non exiſtunt in homine tales motus, niſi mediante imperio voluntatis. Proinde, propria cauffa eiuſmodi peccatorum, vt etiam actualium cæterorum, est voluntas humana, vt cum Catholicis fatentur etiam aduerſarij in ipſa Confefſione Auguſtana art. 19. & Philippus in Locis, tit. de cauffa peccati. DEINDE, quoniam iſti motus inueniuntur in multis, in quibus non est originale peccatum, vt in dæmonibus; & in multis non inueniuntur, in quibus est originale peccatum, vt in infantibus. Fate-mur tamen propenfionem ad hæc peccata, & carentiam habituum, feu virtutum fidei, ſpei, & charitatis, quibus primus homo in paradifo ornatus fuerat, ad peccatum originis, vel eius effectus sine dubio pertinere.

LAVS DEO VIRGINIQUE MATRI MARIÆ.

Finis ſecunda Controuerſiæ generalis.

TERTIA
CONTROVERNSIA
GENERALIS;

DE REPARATIONE
GRATIAE PER IESVM

Christum Dominum nostrum.

QVAE TRES PRINCIPALES
CONTINET, QVARVM PRIMA EST, DE
Gratia & libero arbitrio, in sex libros diuisa. SECUNDA, de Iusti-
ficatione; & bonis operibus generatim, quinque libris
explicata. TERTIA, de bonis operibus in specie,
tres libros complectens.

LIBRORVM ET CAPITVM

TERTIÆ CONTROVERSIÆ GENERALIS,

QVÆ IN TRES PRINCIPALES DIVIDITVR:

CONTROVERSIÆ PRIMA PRINCIPALIS

De Gratia & libero arbitrio, quæ sex libris explicatur.

Præfatio de libero arbitrio.

LIBER PRIMVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **D**E varijs acceptionibus Gratia.
 II. De participationibus Gratia.
 III. Gratiam gratum facientem esse qualitatem, per modum habitus in homine permanentem.
 IV. Probatur veritas capite superiore explicata.
 V. Soluuntur obiectiones.
 VI. Gratiam gratum facientem re non distingui ab habitu charitatis.
 VII. Soluuntur obiectiones.
 VIII. Charitatem esse virtutem creatam, non ipsum Spiritum sanctum.
 IX. Soluuntur obiectiones.
 X. Soluuntur dubitationes quædam, circa partitionem gratia, in gratis datam, & gratum facientem.
 XI. Concedendam esse partitionem auxilij specialis, insufficiens & efficax.
 XII. In qua re sita sit Gratia efficacia.
 XIII. Soluuntur obiectiones quædam aduersus ea, quæ dicta sunt de gratia efficaci.
 XIV. Quæ sit propriè Gratia operans.

LIBER SECVNDVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **R**eponitur quæstio, an auxilium sufficiens omnibus detur.
 II. Auxilium gratia non expectare sed præuenire voluntates nostras, neque æqualiter omnibus adesse.
 III. Soluuntur argumenta Pelagianorum & Pelagianis fauentium, contra duas propositiones capitis superioris.
 IV. Non posse Deum iniustitiæ accusari, si non daret omnibus auxilium sufficiens ad salutem, neque de villo desperandum esse.
 V. Auxilium sufficiens ad salutem pro loco & tempore omnibus dari.
 VI. Auxilium Dei necessariū ad conuersionē, nō adest peccatoribus omnibus momentis, sed certis tēporibus, prout iudicat Deus munera sua esse distribuenda.
 VII. Auxilium ad nouum peccatum euitandum semper omnibus adest.
 VIII. Soluuntur argumenta contra doctrinam capitis quinti & septimi.
 IX. Proponitur octaua propositio, & explicatur definitio prædestinationis.
 X. Prædestinationis nullam esse causam in nobis, probatur ex diuinis litteris.
 XI. Idem probatur ex traditione Ecclesie.
 XII. Idem probatur rationibus ex scriptura & traditione desumptis.
 XIII. Soluuntur argumenta contra propositionem octauam.
 XIV. Soluuntur argumenta ex Patribus.
 XV. Soluuntur argumenta ex rationibus, & simul ostenditur non solum ad gratiam efficacem, sed etiam ad gloriam gratis homines eligi.
 XVI. Causam reprobationis impiorum, partim ad solam Dei voluntatem, partim ad peccata præuisa referendam esse.
 XVII. Quid intersit inter hominum & angelorum electionem siue reprobationem.

LIBER TERTIVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **R**EMITTUNTUR aliqua ante ipsam tractationem, id est, argumentum totius operis, summa præcipuarum difficultatum, & qui scripserint de libero arbitrio.
- II. De nomine liberi arbitrij.
- III. De liberi arbitrij definitione.
- IV. Quænam libertas sit necessaria ad liberum arbitrium.
- V. Probatur sententia communis quæ ad liberum arbitrium exigit libertatem à necessitate.
- VI. Soluuntur argumenta contraria.
- VII. An liberum arbitrium sit potentia, proponuntur varia Theologorum sententia.
- VIII. Probatur liberum arbitrium esse potentiam, videlicet ipsam voluntatem, eamque sic esse liberam ut tamen determinetur à iudicio ultimo practicæ rationis.
- IX. Soluuntur argumenta contra conclusiones capitis superioris.
- X. Liberum arbitrium non esse potentiam tantum passiuam, nec partim passiuam, partim actiuam, sed simpliciter & absolute actiuam.
- XI. Soluuntur argumenta contra doctrinam capitis superioris.
- XII. Per liberum arbitrium non expeti mala sed bona.
- XIII. Liberum arbitrium esse tum præsentium, tum futurorum.
- XIV. Liberum arbitrium non esse finis, sed mediorum ad finem.
- XV. Subiectum liberi arbitrij non posse esse nisi naturam intelligentem.
- XVI. Probatur Deum esse liberi arbitrij.
- XVII. Soluuntur argumenta contraria.
- XVIII. De fine liberi arbitrij, id est, quare Deus creauerit Angelos & homines libero arbitrio præditos.

LIBER QVARTVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **E**XPONITUR ordo futuræ disputationis.
- II. Posse cognosci viribus naturæ Deum esse, & esse unum, & alia id genus.
- III. Soluuntur obiectiones.
- IV. Requiritur & sufficere auxilium generale ad actiones naturales ac civiles efficiendas.
- V. Proponitur quæstio principalis, an homo liberum arbitrium habeat in operibus naturalibus & civilibus, & notantur Lutheri & Melanchthonis contradictiones.
- VI. Non posse ab insigni temeritate defendi modum loquendi aduersariorum, qui nomen liberi arbitrij in serui arbitrij mutauerunt.
- VII. Secundum fidem Catholicam hominem esse liberi arbitrij in rebus civilibus, probatur ex diuinis litteris.
- VIII. Probatur idem ex traditione veterum Patrum.
- IX. Adferuntur testimonia ipsorum Patrum.
- X. Euidens esse lumine rationis naturalis hominem liberum esse arbitrij in actionibus civilibus & externis.
- XI. Respondetur ad argumenta, quæ sumunt aduersarij, ex diuinis litteris.
- XII. Respondetur ad obiectiones ex testimonijs S. Augustini.
- XIII. Respondetur ad obiectionem ex repugnantia præsentia & libertatis.
- XIV. Refelluntur tres opiniones de concordia cooperationis diuinæ cum libero arbitrio.
- XV. Explicatur vna ratio concordia diuinæ cooperationis cum libero arbitrio.
- XVI. Explicatur altera ratio concordia libertatis cum cooperatione Dei, & soluitur obiectio cap. 12. proposita.

LIBER QVINTVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **P**ROPONITVR quæstio de cognitione veri moralis.
- II. Probatur posse hominem suis viribus cognoscere aliquod verum morale.
- III. Soluuntur argumenta contra doctrinam capituli superioris.
- IV. Proponitur quæstio, de viribus humanæ voluntatis circa bonum morale.
- V. Non posse solis naturæ viribus adimpleri omnia præcepta moralia secundum substantiam operis.
- VI. Soluuntur argumenta contra ea, quæ capite superiore dicta sunt.
- VII. Non posse solis naturæ viribus ullam veram tentationem superari.
- VIII. Soluuntur argumenta contra propositionem capituli septimi.
- IX. Posse hominem sine fide cum auxilio speciali, & etiam sine illo bonum aliquod morale perficere, si nulla tentatio urgeat.
- X. Soluuntur argumenta contra propositionem capituli superioris.
- XI. Soluuntur argumenta ex Patribus.
- XII. Soluuntur argumenta ex ratione.
- XIII. Proponitur controuersia de libero arbitrio in moralibus, & Tilmanni ineptiæ ac mendacia referuntur.
- XIV. Probatur libertas arbitrii in moralibus, argumento ducente ad impossibile.
- XV. Adfertur & defenditur secundum argumentum pro libero arbitrio in rebus moralibus.
- XVI. Proponitur & defenditur tertium argumentum pro libero arbitrio in moralibus.
- XVII. Proponitur & defenditur argumentum quartum pro libero arbitrio in moralibus.
- XVIII. Prima Classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XIX. Secunda classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XX. Tertia classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXI. Quarta classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXII. Quinta classis, &c.
- XXIII. Sexta classis, &c.
- XXIV. Præfatio ad testimonia Patrum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXV. Testimonia Græcorum Patrum adferuntur pro libero arbitrio in moralibus.
- XXVI. Testimonia Patrum Latinorum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXVII. Adferuntur testimonia ex libris Augustini, quos ille scripsit ante exortam hæresim Pelagianam.
- XXVIII. Adferuntur testimonia Augustini pro libero arbitrio, scripta post exortam hæresim Pelagianam.
- XXIX. Soluuntur argumenta aduersariorum ex verbo Dei petita.
- XXX. Soluuntur argumenta ex testimonijs S. Augustini.

LIBER SEXTVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **P**ROPONITVR quæstio, an possint credi mysteria fidei sine auxilio speciali.
- II. Non posse hominem sine speciali illustratione Dei credere mysteria fidei.
- III. Soluuntur obiectiones contra doctrinam capituli superioris.
- IV. Non posse voluntatem humanam aliquid velle in ijs, quæ ad pietatem & salutem pertinent, sine auxilio gratiæ Dei.
- V. Non posse hominem solis naturæ viribus ad gratiam recipiendam villo modo se præparare.
- VI. Soluuntur argumenta contra doctrinam duorum præcedentium capitulum.
- VII. Non posse sine auxilio gratiæ diligere Deum.
- VIII. Soluuntur argumenta contraria.
- IX. Proponitur sententia hæreticorum de libertate arbitrii, in ijs quæ pertinent ad salutem.

- X. Probatur ex diuinis litteris liberum arbitrium in actionibus pijs & salutaribus.
 XI. Probatur libertas arbitrij in operibus pietatis, ex traditione Patrum.
 XII. Probatur rationibus libertas arbitrij in operibus pietatis.
 XIII. Diluuntur obiectiones aduersariorum depromptæ ex diuinis litteris.
 XIV. Diluuntur obiectiones ex testimonijs S. Augustini.
 XV. Compendium disputationis de cooperatione gratiæ & liberi arbitrij aliquot sententijs comprehensum.

TERTIÆ CONTROVERSIÆ GENERALIS SECUNDA
 Controuersia principalis, quæ est de Iustificatione, in quinque libros diuisa.

Ordo disputationis.

LIBER PRIMVS.

De Iustificatione, qui est de fide iustificante.

- CAP. I. **D**E nomine Iustificationis & Iustitiæ.
 II. Explicantur causæ Iustificationis.
 III. **A**peritur status quæstionis de fide iustificante, & indicantur auctores qui de iustificatione scripserunt.
 IV. Quid sit fides iustificans ex sententia cum hæreticorum, tum etiam Catholicorum.
 V. Refellitur ex cap. II. ad Hebr. hæreticorum error de notione fidei iustificantis.
 VI. Fidem iustificantem non esse fiduciam, probatur ex diuinis litteris.
 VII. Fidem iustificantem non tam esse notitiam quàm assensum, probatur ex Scripturis.
 VIII. Fidei iustificantis obiectum non esse specialem misericordiam, sed omnia quæ Deus reuelauit, probatur ex diuinis litteris.
 IX. Probatur ex traditione Ecclesiastica fidem iustificantem non esse fiduciam misericordiæ, sed assensum ad omnia quæ in verbo Dei continentur.
 X. Probatur idem rationibus.
 XI. Refelluntur obiectiones aduersariorum.
 XII. Proponitur secunda quæstio an fides sola iustificet.
 XIII. Fidem iustificare, sed non solam, idem enim facere timorẽ, spem, dilectionem.
 XIV. Fidem solam non iustificare, probatur ex alio principio.
 XV. Fidem veram posse re ipsa à dilectione, alijsque virtutibus separari, quæstio tertia.
 XVI. Fidem non solam iustificare, probatur ex remotione causarum, quæ possunt reddi cur fides sola iustificet.
 XVII. Fidem non solam iustificare, probatur ex modo iustificandi ipsius fidei, ubi etiam tractatur quæstio quarta de valore & precio fidei.
 XVIII. Fidem non solam iustificare, probatur ex causa formali iustificationis & necessitate operum bonorum.
 XIX. Soluitur argumentum primum ex Scripturis depromptum pro sola fide.
 XX. Soluitur alterum argumentum ex Scripturis petatum pro sola fide.
 XXI. Soluitur argumentum tertium ex Scripturis desumptum pro sola fide.
 XXII. Soluitur argumentum quartum ex Scripturis depromptum pro sola fide.
 XXIII. Soluitur quintum argumentum ex Scripturis pro sola fide.
 XXIV. Soluitur argumentum sextum ex Scripturis pro sola fide.
 XXV. Soluitur argumentum ex traditione veterum Patrum pro sola fide.

LIBER SECUNDVS.

De Iustificatione, qui est de iustitia inherente.

- CAP. I. **D**E varijs erroribus circa formalem causam iustificationis.
 II. Proponitur sententia Ecclesiæ, & aperitur status quæstionis.

LIBER QVINTVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **P**ROPNITVR quaestio de cognitione veri moralis.
- II. Probatur posse hominem suis viribus cognoscere aliquod verum morale.
- III. Soluuntur argumenta contra doctrinam capituli superioris.
- IV. Proponitur quaestio, de viribus humanae voluntatis circa bonum morale.
- V. Non posse solis naturae viribus adimpleri omnia praecipua moralia secundum substantiam operis.
- VI. Soluuntur argumenta contra ea, quae capite superiore dicta sunt.
- VII. Non posse solis naturae viribus ullam veram tentationem superari.
- VIII. Soluuntur argumenta contra propositionem capituli septimi.
- IX. Posse hominem sine fide cum auxilio speciali, & etiam sine illo bonum aliquod morale perficere, si nulla tentatio urgeat.
- X. Soluuntur argumenta contra propositionem capituli superioris.
- XI. Soluuntur argumenta ex Patribus.
- XII. Soluuntur argumenta ex ratione.
- XIII. Proponitur controuersia de libero arbitrio in moralibus, & Tilmanni ineptiae ac mendacia referuntur.
- XIV. Probatur libertas arbitrii in moralibus, argumento ducente ad impossibile.
- XV. Adfertur & defenditur secundum argumentum pro libero arbitrio in rebus moralibus.
- XVI. Proponitur & defenditur tertium argumentum pro libero arbitrio in moralibus.
- XVII. Proponitur & defenditur argumentum quartum pro libero arbitrio in moralibus.
- XVIII. Prima Classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XIX. Secunda classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XX. Tertia classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXI. Quarta classis Scripturarum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXII. Quinta classis, &c.
- XXIII. Sexta classis, &c.
- XXIV. Praefatio ad testimonia Patrum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXV. Testimonia Graecorum Patrum adferuntur pro libero arbitrio in moralibus.
- XXVI. Testimonia Patrum Latinorum pro libero arbitrio in moralibus.
- XXVII. Adferuntur testimonia ex libris Augustini, quos ille scripsit ante exortam haeresim Pelagianam.
- XXVIII. Adferuntur testimonia Augustini pro libero arbitrio, scripta post exortam haeresim Pelagianam.
- XXIX. Soluuntur argumenta aduersariorum ex verbo Dei petita.
- XXX. Soluuntur argumenta ex testimonijs S. Augustini.

LIBER SEXTVS.

De Gratia & libero arbitrio.

- CAP. I. **P**ROPNITVR quaestio, an possint credi mysteria fidei sine auxilio speciali.
- II. Non posse hominem sine speciali illustratione Dei credere mysteria fidei.
- III. Soluuntur obiectiones contra doctrinam capituli superioris.
- IV. Non posse voluntatem humanam aliquid velle in ijs, quae ad pietatem & salutem pertinent, sine auxilio gratiae Dei.
- V. Non posse hominem solis naturae viribus ad gratiam recipiendam villo modo se praeparare.
- VI. Soluuntur argumenta contra doctrinam duorum praecedentium capitulum.
- VII. Non posse sine auxilio gratiae diligere Deum.
- VIII. Soluuntur argumenta contraria.
- IX. Proponitur sententia haeticorum de libertate arbitrii, in ijs quae pertinent ad salutem.

- X. Probatur ex diuinis litteris liberum arbitrium in actionibus pijs & salutaribus.
 XI. Probatur libertas arbitrij in operibus pietatis, ex traditione Patrum.
 XII. Probatur rationibus libertas arbitrij in operibus pietatis.
 XIII. Diluuntur obiectiones aduersariorum depromptæ ex diuinis litteris.
 XIV. Diluuntur obiectiones ex testimonijs S. Augustini.
 XV. Compendium disputationis de cooperatione gratiæ & liberi arbitrij aliquot sententijs comprehensum.

TERTIÆ CONTROVERSIÆ GENERALIS SECUNDA
 Controuersia principalis, quæ est de Iustificatione, in quinque libros diuisa.

Ordo disputationis.

LIBER PRIMVS.

De Iustificatione, qui est de fide iustificante.

- CAP. I. **D**E nomine Iustificationis & Iustitiæ.
 II. Explicantur causæ Iustificationis.
 III. Aperitur status quæstionis de fide iustificante, & indicantur auctores qui de iustificatione scripserunt.
 IV. Quid sit fides iustificans ex sententia cum hæreticorum, tum etiam Catholicorum.
 V. Refellitur ex cap. II. ad Hebr. hæreticorum error de notione fidei iustificantis.
 VI. Fidem iustificantem non esse fiduciam, probatur ex diuinis litteris.
 VII. Fidem iustificantem non tam esse notitiam quàm assensum, probatur ex Scripturis.
 VIII. Fidei iustificantis obiectum non esse specialem misericordiam, sed omnia quæ Deus reuelauit, probatur ex diuinis litteris.
 IX. Probatur ex traditione Ecclesiastica fidem iustificantem non esse fiduciam misericordiæ, sed assensum ad omnia quæ in verbo Dei continentur.
 X. Probatur idem rationibus.
 XI. Refelluntur obiectiones aduersariorum.
 XII. Proponitur secunda quæstio an fides sola iustificet.
 XIII. Fidem iustificare, sed non solâ, idem enim facere timorẽ, spem, dilectionem.
 XIV. Fidem solam non iustificare, probatur ex alio principio.
 XV. Fidem veram posse re ipsa à dilectione, alijsque virtutibus separari, quæstio tertia.
 XVI. Fidem non solam iustificare, probatur ex remotione causarum, quæ possunt reddi cur fides sola iustificet.
 XVII. Fidem non solam iustificare, probatur ex modo iustificandi ipsius fidei, ubi etiam tractatur quæstio quarta de valore & precio fidei.
 XVIII. Fidem non solam iustificare, probatur ex causa formali iustificationis & necessitate operum bonorum.
 XIX. Soluitur argumentum primum ex Scripturis depromptum pro sola fide.
 XX. Soluitur alterum argumentum ex Scripturis petatum pro sola fide.
 XXI. Soluitur argumentum tertium ex Scripturis desumptum pro sola fide.
 XXII. Soluitur argumentum quartum ex Scripturis depromptum pro sola fide.
 XXIII. Soluitur quintum argumentum ex Scripturis pro sola fide.
 XXIV. Soluitur argumentum sextum ex Scripturis pro sola fide.
 XXV. Soluitur argumentum ex traditione veterum Patrum pro sola fide.

LIBER SECUNDVS.

De Iustificatione, qui est de iustitia inherente.

- CAP. I. **D**E varijs erroribus circa formalem causam iustificationis.
 II. Proponitur sententia Ecclesiæ, & aperitur status quæstionis.

- III. Inherentem esse iustitiam nostram formalem, probatur ex Scripturis.
 IV. Fidem non esse integram formalem causam iustificationis.
 V. Formalem causam iustificationis non esse iustitiã Dei essentialem ac diuinam.
 VI. Iustificationem nostram non constare sola remissione peccatorum.
 VII. Iustificationem non consistere in imputatione iustitiã Christi.
 VIII. Traditio veterum Patrum, ac potissimum Augustini de iustitia inherente.
 IX. Soluuntur argumenta aduersariorum ex epistola ad Romanos.
 X. Soluuntur argumenta ex epistolis ad Corinthios.
 XI. Soluuntur argumenta ex epistola ad Ephesios.
 XII. Soluuntur argumenta ex Actis Apostolorum, & ex parabola Publicani.
 XIII. Soluuntur argumenta ex Patribus.
 XIV. Soluitur argumentum petitum ex ratione.
 XV. Iustitiam, qua formaliter iustificamur, habitualem esse, non actuaalem.
 XVI. Soluuntur obiectiones contra doctrinam capituli superioris.

LIBER TERTIVS.

De iustificatione, qui est de incertitudine, mutabilitate & inaequalitate iustitiã.

- CAP. I. **D**E varijs erroribus recentium hæreticorum circa Iustificationem.
 II. Proponitur status quæstionis de incertitudine Iustitiã.
 III. Recensentur variã sententiã de proposita quæstione.
 IV. Probatur testimonijs Salomonis incertitudo propriã Gratiã atque Iustitiã.
 V. Idem probatur testimonio & exemplo Iob, Dauidis & Pauli.
 VI. Idem probatur ex varijs locis Prophetarum & Apostolorum.
 VII. Idem probatur testimonijs sanctorum Patrum.
 VIII. Idem probatur rationibus varijs.
 IX. Soluuntur argumenta aduersariorum ex testimonijs Scripturarum deprõpta.
 X. Soluuntur argumenta ex Patribus.
 XI. Soluuntur argumenta ex ratione.
 XII. Refellitur error de certitudine Prædestinationis.
 XIII. Soluuntur obiectiones.
 XIV. Fidem ac iustitiam non esse propriam electorum, & semel habitã amitti posse.
 XV. Soluuntur obiectiones.
 XVI. Non esse omnes iustos inter se pares.

LIBER QVARTVS.

De iustificatione, qui est de iustitia operum.

- CAP. I. **Q**UOD hæretici huius temporis negent operum necessitatem.
 II. Refutatur falsum discriminẽ Legis & Euangelij, & inde probatur operum necessitas.
 III. Afferitur verum discriminẽ Legis & Euangelij, & inde necessitas operum comprobatur.
 IV. Ostenditur alterum discriminẽ Legis & Euangelij.
 V. Refellitur falsa libertas Christiana, & inde probatur necessitas operum.
 VI. Afferitur vera libertas Christiana, & inde quoque probatur necessitas operum bonorum.
 VII. Probatur ex Scripturis necessitas operum ad salutem.
 VIII. Probatur operum necessitas ex traditione Ecclesiastica.
 IX. Probatur operum necessitas ad salutem, ex ratione.
 X. Probatur quæstio de veritate iustitiã operum, & sententiã referuntur Hæreticorum & Catholicorum.
 XI. Legem Dei esse possibilem, probatur ex diuinis litteris.
 XII. Legem Dei non esse impossibilem, probatur ex Patribus.

- XIII. Legem Dei non esse impossibile, probatur rationibus.
 XIV. Soluuntur obiectiones hereticorum.
 XV. Iustorum opera non esse peccata, sed iustitiam, probatur ex diuinis litteris.
 XVI. Opera bona non esse peccata, sed verè bona, probatur ex Patribus.
 XVII. Opera bona iustorum non esse peccata, sed verè bona, probatur rationibus.
 XVIII. Opera bona non solum esse vere iusta, sed etiam iustificare, probatur ex cap. 2. Iacobi.
 XIX. Opera iustificare, probatur ex alijs Scripturis & rationibus.
 XX. Soluuntur obiectiones ex Scripturis contra veritatem iustitiæ actualis.
 XXI. Soluuntur obiectiones ex Patribus contra veritatem iustitiæ actualis.

LIBER QVINTVS.

De iustificatione, qui est de meritis operum.

- CAP. I. **R**OPONITVR quaestio, sint ne opera bona iustorum meritoria salutis aeternae.
 II. Probatur ex Scripturis, opera iustorum rectè vocari merita.
 III. Opera iustorum meritoria esse vitae aeternae, probatur ex diuinis litteris.
 IV. Idem probatur ex traditione Patrum.
 V. Soluuntur obiectiones ex Scripturis contra merita operum bonorum.
 VI. Soluuntur obiectiones ex Patribus.
 VII. Quatenus fiducia in meritis collocari possit exponitur.
 VIII. Licitum esse operari bona opera intuitu mercedis aeternae.
 IX. Soluuntur obiectiones.
 X. Ad meritum constituendum requiri liberum voluntatis arbitrium.
 XI. Soluuntur obiectiones.
 XII. Ad meritum requiri statum gratiae & adoptionis filiorum.
 XIII. Soluuntur obiectiones.
 XIV. Requiritur ad meritum vitae aeternae promissionem Dei gratuitam.
 XV. Bonum opus non esse meritorium vitae aeternae, nisi ex charitate procedat.
 XVI. Opera iustorum ex charitate facta, meritoria esse vitae aeternae ex condigno.
 XVII. Opera bona iustorum meritoria esse ex condigno, non solum ratione pacti, sed etiam ratione operum.
 XVIII. Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis superioris.
 XIX. Deum remunerare opera bona supra condignum.
 XX. Vitam aeternam, etiam quoad primum eius gradum, reddi meritis operum bonorum.
 XXI. Non gratiam iustificationis, sed eius incrementum cadere sub meritum de condigno.
 XXII. Reparationem post lapsum, & perseverantiam vsque in finem, non cadere sub meritum de condigno, sed solum de congruo.

TERTIAE CONTROVERSIÆ GENERALIS

Controversia tertia & vltima principalis, de bonis operibus in particulari, tribus libris comprehensa.

Ordo disputationis.

LIBER PRIMVS.

De bonis operibus, qui est de oratione.

- CAP. I. **E**FINITIO orationis breuiter explicatur.
 II. De partitione orationis.
 III. De necessitate & vtilitate orationis.
 IV. De excellentia orationis Dominicae.

- V. De numero & ordine petitionum orationis Dominica.
 VI. Exponitur oratio Dominica.
 VII. Solius creaturæ rationalis proprium esse orare.
 VIII. Non solum generatim, sed etiam in specie pro certis hominibus orari posse.
 IX. De conditionibus quæ requiruntur ad impetrandum.
 X. De nomine & definitione officij diuini siue horarum canonicarum.
 XI. De partibus officij diuini, & de canonico tempore singularum partium.
 XII. Referuntur Hæretici qui horas canonicas reprehendunt.
 XIII. Demonstratur antiqua & rationabilis institutio horarum Canonicarum.
 XIV. De antiquitate singularum partium officij Ecclesiastici.
 XV. Antiphona Salve Regina ab hæreticorum calumnijs asseritur.
 XVI. Defenditur Cantus, qui in officio diuino adhiberi solet.
 XVII. Soluuntur obiectiones aduersariorum.
 XVIII. De ijs, quæ requiruntur ad officium ritè persoluendum.
 XIX. De ijs, qui ex officio tenentur ad horas canonicas persoluedas.

LIBER SECVNDVS.

De Ieiunio.

CAP. I.

- II. E nomine & varia acceptione Ieiunij.
 Vnicam in Ieiunio refectionem, eamque cœnam esse debere, non prandium.
 III. De ciborum delectu, referuntur sententiæ hæreticorum.
 IV. Refellitur impudens calumnia hæreticorum circa ciborum delectum.
 V. Ad rationem ieiunij abstinentiam à certis cibis, ac potissimum à carnibus, pertinere.
 VI. Ieiunium in genere lege diuina esse præceptum.
 VII. Lege Ecclesiastica obligari fideles in conscientia ad certa quædam ieiunia & ciborum delectum.
 VIII. Soluuntur argumenta ex Scripturis contra præceptum ieiunij & delectum ciborum.
 IX. Soluitur obiectio ex historia antiquitatis.
 X. Quinam excipiantur à lege ieiunij.
 XI. De fructibus & vtilitate ieiunij. ✱
 XII. Soluuntur obiectiones.
 XIII. Soluuntur obiectiones ex Patribus.
 XIV. De origine & institutione ieiunij Quadragesimalis. ✱
 XV. De Quadragesimæ varietate.
 XVI. De ratione instituendæ Quadragesimæ.
 XVII. De Ieiunio Feriæ quartæ & Feriæ sextæ.
 XVIII. De Ieiunio Sabbathi. ✱
 XIX. De Ieiunio Quatuor temporum.
 XX. De Ieiunio Aduentus.
 XXI. De Ieiunio Rogationum.
 XXII. De Ieiunij Vigiliarum & Stationibus. ✱
 XXIII. De diebus quibus ieiunari non debet.
 XXIV. De fraudibus & corruptelis Kemnitij in historia antiquitatis.

LIBER VERTIVS.

De eleemosyna.

CAP. I.

- II. VID sit Eleemosyna. ✱
 III. De partitione Eleemosynæ.
 Eleemosynas non sufficere ad salutem, sine fide, spe, dilectione, penitentia, alijsque ad salutem præsidij.
 IV. Eleemosynas esse opera meritoria & satisfactoria, ac multos præterea fructus habere.

- V. Vnde fumatur Eleemofynæ magnitudo.
 VI. Effe præceptum aliquod de Eleemofyna faciendâ, idque ad quartum præceptum Decalogi reuocari.
 VII. Diuino præcepto diuites obligari ad ea pauperibus eroganda, quæ sibi superuacanea sunt.
 VIII. Non solum superflua sed etiam necessaria interdum erogare, vel præceptum, vel concilium est.
 IX. Quando ex malè partis Eleemofyna fieri possit.
 X. Diuitias non esse Christianis illicitas.
 XI. Soluuntur obiectiones.
 XII. Quis Eleemofynam facere, & cui Eleemofyna fieri debeat.
 XIII. Quomodo fit Eleemofyna faciendâ.

I V D I C I V M.

De libro Concordiæ Lutheranorum.

De vanitate Concordiæ.
 Errores eiusdem VI.
 Mendacia LXVII.

A P O L O G I A.

Pro eodem Iudicio De libro Concordiæ Lutheranorum.

DE LIBERO ARBITRIO, PRAEFATIO IN GYMNASIO ROMANO ANTE STUDIORVM INSTAVRATIONEM HABITA.

DARVM omnino, Auditores, dementia ac furori hereticorum huius temporis videbatur, si Christo solum, atque omnibus Sanctis, totique Catholicae Ecclesiae bellum indicerent, nisi etiam in ipsam naturam generis humani, atque adeo in sua ipsorum capita atque viscera, infestas manus gladioque conuerterent.

Eripuerunt Christo innumerabiles virgines sacras, quas caelesti thalamo iam addixerat, sibi que ipse solenni caeremonia, rituque desponderat. Detraxerunt beatis Angelis, & Hominibus caelam cum Christo tenentibus praecordia, signa, basilicas, dies festos, mortalium vota, preces, implorationes, omnia denique & illis debita, & nobis salutaria monumenta virtutum. Abstulerunt Ecclesiae bonam Sacramentorum partem, non paucos libros sacros, diuinum ac saluberrimum sacrificium, Apostolicas traditiones, atque Ecclesiasticas caeremonias vniuersas. Ad extremum Pontifices auctoritate, Principes Imperio, populos disciplina, pastores gregibus, greges pastoribus, veneratione reliquias, reliquijs aras, aris templa, templis religionem, religione terrarum orbem praedones importunissimi spoliauerunt.

Nec tamen his tot, ac tantis sacrilegijs perpetratis hereticorum furor ac rabies conquieuit, donec etiam ut se, ac suos, totamque naturam generis humani violarent, arbitrij libertatem nobis omnibus suis sententijs detraxerunt, seque ipsi non beluarum similes, sed beluas plane rationis expertes profiteri non dubitarunt. Quod ego, quando praefandi vsus in hoc nostro gymnasio veteri more iam est receptus, quam breuissime potero demonstrabo.

Quaquam, si verè ac sapienter iudicare volumus, non libertatem arbitrij tot libris ac disputationibus heretici, vel in se, vel in nobis extinguunt, sed animum male sanum produunt suum, & ex hoc vno stultissimo dogmate insigne adferunt vniuerso doctrinae suae corpori detrimentum.

Quis igitur istis fidem habere possit, dum de Deo, de Iustitia, de Sacramentis, deque alijs rebus grauissimis atque abstrusissimis disputant: cum eos videat de suorum animorum libertate, quam sentire & experiiri coguntur, tam peruerse iudicare? Quis non eos amentes & furiosos, & simul ingratos diuino numini esse censeat, qui tam excellens & praeclarum Dei donum, quod nec ob magnitudinem contemni, nec ob vsu frequenterissimum latere potest, cum per singula pene momenta in aciem oculorum & mentis incurrat, tamen obstinatissime respuere, refutare, abicere, execrari pergunt?

An verò non est eximium Dei munus libertas arbitrij, quod NISSENVS GREGORIUS optimū quiddam, & omnium quae sunt in homine praestantissimum esse definit? quo solo & à brutis animantibus separamur, & proximè ad Angelorum naturam accedimus, & ipsius diuini numinis imaginem gerimus, & rebus omnibus, quae sunt infra Lunam, tanquam Dij quidam terrestres praesumus.

Deinde si tollas arbitrij libertatem, nonne vides vna repente concidere omnia penè hominum bona, quae illa videlicet sede, illo fundamento tenebantur? & ubi quae so erit iustitiae splendor? ubi temperantiae decus? ubi virtutum ceterarum chorus? ubi laus benefactorum? ubi praemium meritorum? quid? quod nec sempiternae felicitatis capax esse, si B. Augustino & B. Bernardo credimus, nisi arbitrij libertas potest? Neque gratia (inquit AVGVSTINVS libro Hypognostici 3.) sine libero arbitrio facit hominē habere beatam vitam, nec liberum arbitrium sine gratia. Et B. BERNARDVS, Tolle, inquit, liberum arbitrium, non erit quod saluetur, tolle gratiam, non erit vnde saluetur. Quamvis igitur Dei donum illud existimandum est, sine quo nec boni, nec beati, ac homines quidem vnquam esse potuissimus?

Quod si de populari libertate, qua regius dominatus excluditur, quae melius vmbra quaedam & imago libertatis, quam libertas dici potest, quaeque diutius nisi summo labore non conseruatur, & raro salutaris, sepius noxia esse solet, tamen M. Tullius dixisse verè putatur, tantum in ea libertate inesse boni, ut non solum ab hominibus, verum etiā à bestijs expetatur, ac non immeritò rebus omnibus anteponatur: quid nos tandem de naturali illa, & germana libertate dicere par est, quae animis nostris à Deo conditore insita & impressa, nihil esse videtur aliud (ut S. ait BERNARDVS sermon. 81. in Cantica) nisi diuinum quiddam praefulgens in animo, tanquam gemma in auro, quod & summum naturae nostrae splendorem, atque ornamentum adfert, & nullis criminibus aboleri, nullis calamitatibus minui, nulla externa vi labefactari, destrui potest?

Sed forte nimis abdita atque abstrusa res est libertas arbitrij, nec nisi à paucis, usque acutissimis & doctissimis perspicitur potest. Nolo verbis meis respondere, S. AVGVSTINVM, quem vnum ex omni vetustate sobrium in hac causa fuisse Calvinus dicit, si placet audiamus. Is in eo libro quem de duabus animabus

contra Manichæos scripsit, de libero arbitrio in hæc verba loquitur: Neque hic, inquit, libri obscuri mihi scrutandi erant, unde discerem, neminem vituperatione, suppliciove dignum, qui id non faciat quod facere non potest, nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris poëta, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum? Et in libro de vera religione. Atque adeo, inquit, hoc est manifestum, ut nulla doctorum paucitas, nulla indoctorum turba dissentiat. Quid potuit clarius de huius questionis claritate dici?

Quis igitur eorum siue stuporem, siue furorem non admiretur, qui magistri orbis terrarum haberi volunt & vel id ignorant, quod & pastores in montibus, & in theatris poëta, & indocti in circulis decantant? vel falsum esse contendunt, quod & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & Pontifices in templis, & ipsum genus humanum in orbe terrarum clarissima voce, summaque animi consensione verissimum esse testatur? Quid? quod communem hunc sensum & consensum orbis terræ, ac præcipuè veterum Patrum, maiorum nostrorum, non ignorant huius temporis heretici: & tamen sine vilo pudore, inusitato genere superbiæ, incredibilique audacia, paucitatem suam, multitudini generis humani, imperitiam suam, sapientiæ omnium Patrum, nonorum dogmatum vanitatem, auctoritati gravissimæ vetustatis totius, ac seculorum omnium anteponunt. Ac ne aliquid tibi fingere, vel augere plusquam oporteat arbitremini, eorum ipsorum quorum de stultitia verba facimus, testimonia proferamus, Ordiamur si ita videtur, ab historicis quorum præcipua laus est veritas.

MATHIAS ILLYRICVS in illa sua centuriata historia, Centur. 2. cap. 4. col. 59. cum Iustini, Irenæi, atque aliquot aliorum Patrum vetustissimorum sententias de libero arbitrio retulisset, hæc verba subiicit: Eodem modo Clemens Alexandrinus liberum arbitrium ubique asserit, ut appareat in eiusmodi tenebris (sic enim liberi arbitrij confessionem vocat) non tantum fuisse omnes eius sæculi Doctores, verum etiam in posterioribus eas subinde creuisse.

Non est autem hoc loco prætereundum, eos Doctores, de quibus in eo libro Illyricus agit, illos esse, qui vel Apostolos ipsos loquentes audierunt, vel certe Apostolis proximè successerunt. Quod si Doctores illi, omnes ad unum (ut aduersarij confitentur) liberum arbitrium ubique asseruerunt, neque fieri potest, ut reliquus cætus fidelium aliud senserit in dogmatibus fidei, quam quod à Doctoribus suis didicerat, certe omnis illa prima Ecclesia, quæ Christi sanguinem adhuc prope calentem excepit, quæque ardore fidei ad confessionem promptissima, & fortissimorum martyrum coronis & triumphis celeberrima fuit, illæ inquam fidelium primitiæ, omnes omnino (Illyrici testimonio) eam de libero arbitrio fidem tuebantur, quam ipse Illyricus cum Lutheranis cæteris oppugnat.

Neque solum prima illa ætas, verum etiam posteriores omnes (eiusdem Illyrici testimonio) doctrinam eandem incredibili consensu tenuerunt. Id enim illa verba significant: Ut appareat in eiusmodi tenebris non tantum fuisse omnes eius sæculi Doctores, verum etiam in posterioribus eas subinde creuisse. Possem & alia, si per tempus liceret ex eadem historia testimonia decerpere: sed ad cæteros auctores festinat oratio.

PHILIPPVS MELANCHTHON in eo libro, quem de Locis communibus primum edidit. In hoc, inquit, loco, cum prorsus Christiana doctrina à philosophia & humana ratione dissentiat, tamen sensim irrepsit philosophia in Christianismum, quia receptum est impium de libero arbitrio dogma, & obscurata Christi beneficentia, per profanam illam, & animale rationis nostræ sapientiam: usurpata est vox liberi arbitrij, à diuinis literis, à sensu & iudicio spiritus alienissima, qua videmus sanctos viros non raro offensos esse. Additum est è Platoni Philosophia vocabulum, Rationis, æque perniciosum. Nam perinde atque his posterioribus Ecclesiæ temporibus, Aristotelem pro Christo sumus amplexi, ita statim post Ecclesiæ auspiciæ per Platoniam philosophiam Christiana doctrina labefactata est: ita factum est, ut præter canonicas Scripturas, nullæ sint in Ecclesia sinceræ literæ. Redolet philosophiam quidquid omnino commentarijs proditum est. Hæc ille, qui quidem, nescio an apertius poterat indicare, se bellum cum omnibus Ecclesiæ Patribus & Doctoribus, gerendum suscepisse, & aliam omnino fidei doctrinam à se tradi, aliam esse eam, quam vniuersa Christi Ecclesia iam inde ab Apostolicis temporibus didicerit semper & docuerit. Nec enim alia de causa nullas esse dicit in Ecclesia sinceræ literas, & philosophiam redolere omnes veterum commentarios, nisi quia negare non poterat, omnibus omnium Patrum libris, commentarijs, historijs, concionibus, liberum arbitrium liberrimè atque apertissimè prædicari.

Iam verò Philippum sequutus IOANNES BRENTIVS in Apologia pro Confessione sua Vvirtembergensi: Pater, inquit, è cælis clamauit, non de Hieronymo, non de Augustino, non de Bernardo, non de Concilio Arauficano, sed de filio suo Domino nostro Iesu Christo, hunc audite. Quasi verò de sanctis Ecclesiæ Pastoribus & Doctoribus, quales in primis Hieronymus, Augustinus, Bernardus omnesque Arauficani Concilij Patres fuerunt, Christus ipse non dixerit, Qui vos audit, me audit.

Sed ad cætera progrediamur, & omiſſis alijs, quos nimis longum esset singulos recensere, IOANNIS CALVINI testimonio, ac sententiæ contenti simus. Is lib. 2. Instit. cap. 2. §. 4. posteaquam Philosophos omnes incredibili consensione liberum arbitrium asseruisse professus esset, ita subiunxit: Tametsi Græci

præ alijs, atque inter eos singulariter Chrysoſtomus in extollenda humanæ voluntatis facultate, modum exceſſerunt; veteres tamen omnes, excepto Auguſtino, ſic in hac re aut variât, aut vacillant, aut perplexè loquuntur, vt certi ferè nihil ex eorum ſcriptis referre liceat, qui poſtea ſequuti ſunt, dum pro ſe quiſque in humanæ naturæ defenſione argutiæ laudem captat, ſenſim alij poſt alios in deterius continuo delapſi ſunt. *Hæc ille. Ex cuius verbis nemo veſtrum (opinor) non facilè colligit, propterea ſcriptores omnes (Auguſtino excepto) tam veteres, quàm recentes, Caluino minus placere, quod ſententiæ ipſius de ſeruo arbitrio nimis liberè aduerſentur. Alioqui quid ſibi vult querimonia illa, quæ paulo poſt in eodem libro ſequitur, Nimis, inquit, philoſophicè hac de re loquuti ſunt, qui ſe Chriſti iactabant eſſe diſcipulos. Nam quaſi adhuc integer ſtaret homo, ſemper apud Latinos liberi arbitrij nomen extitit. Græcos verò non puduit multò arrogantius vſurpare vocabulum. Siquidem ^{antiquiores} dixerunt, ac ſi poteſtas ſui ipſius apud homines fuiſſet.*

Ac ne ſolum de nomine liberi arbitrij, ſed etiam de re ipſa loqui eum exiſtimetis, audite quid cap. 3. §. II. dicat: Ac voluntatem, inquit, Deus mouet, non qualiter multis ſæculis traditum eſt & creditum, vt noſtræ poſtea ſit electionis motioni aut obtemperare, aut refragari: ſed illam efficaciter efficiendo. Illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt, quem trahit volentem trahi. Itaque non modo Caluini teſtimonio liberi arbitrij nomen in Eccleſia ſemper fuit, ſed etiam dogma, & doctrina Chryſoſtomi etate extabat, ac deinceps multis ſæculis tradita, credita, propagata, confirmata eſt.

Sed à partibus ſuis Auguſtinum Caluinus habet, eiſque viri longè doctiſſimi patrocinio fretus, ceteros omnes merito deſpicit. Omitto primum, quod etiam ſi B. Auguſtinus Caluino faueret, tamen neminem tam iniquum iudicem eſſe oportet, qui vnum hominem quamuis doctiſſimum, omnium ſæculorum Patribus & Doctores, totique Eccleſiæ, atque adeo orbis terræ conſenſui anteferet. Taceo deinde quod B. Auguſtinus in libro de gratia & libero arbitrio, cap. 2. clariffimis verbis Caluinum hereticum pronunciat cū ait: Eſt igitur liberum arbitrium, quod quiſque eſſe negauerit, Catholicus non eſt. Id quod ſexcentis alijs in locis repetit, vt ſuo loco palam faciemus. Nihil etiam dico, quod in eodem libro Caluinus parum ingenuè, ne dicam impudenter, ab illo ipſo Auguſtino recedit, quem ſibi ſolum ex omni vetuſtate patronum reliquerat. Sic enim ait cap. 3. §. 7. Sederunt fortè qui concedent voluntatè à bono ſuprà ingenio auerſam, ſola Domini virtute conuerti, ſic tamen vt præparata, ſuas deinde in agendo partes habeat. Quemadmodum docet Auguſtinus omne bonum opus gratiam præcedere, & id comitante, non ducente; pediffequa, non præuia voluntate. Et paulo infra, hanc ipſam B. Auguſtini ſententiã refellens. Sed quia, inquit, reformata opus eſt Domini, hoc perperam homini tribuitur, quod gratiæ præuenienti pediffequa voluntate obſequatur. Quid clarius? & ubi nunc eſt illud, excepto Auguſtino ſibi tua Caluine iactatio?

Sed his prætermiſſis, illud vnum dicam, quod ſilere nullo modo poſſum, adeò parum vero ſimplici teſtimonio B. Auguſtini conſiſſum eſſe Caluinum, vt auſus non fuerit locum vnum, eumque diu quaeritum, & ex omnibus ſelectum proferre, niſi multis fucatum coloribus, mendacijsque bene ſuffultum, ac diligentiffimè fraudibus obuolutum. Sic enim loquitur ad finem eiſdem, cap. 3. Audiamus, inquit, nunc Auguſtinum ſuis verbis loquentem, ne ætatis noſtræ Pelagiani, hoc eſt, Sorbonici ſophiſtæ, totam vetuſtatem nobis aduerſam pro ſuo more criminentur. Libro de correptione & gratia ad Valentinum fuſius exequitur, quod breuiter, eiſ tamen verbis referam, gratiam perſiſtendi in bono, Adæ fuiſſe datam, ſi vellet: nobis dari vt velimus, ac voluntate concupiſcentiam ſuperemus. Habuiſſe ergo illū poſſe ſi vellet, ſed non velle vt poſſet: nobis & velle dari, & poſſe. Primam fuiſſe libertatem, poſſe non peccare: noſtram multò maiorem non poſſe peccare. Ac ne de futura poſt immortalitatem perfectione loqui putetur (ſicuti perperam Lombardus eò trahit) ſcrupulum hunc paulò poſt eximit. Tantum quippe, inquit, Spiritu ſancto acceditur voluntas ſanctorum, vt ideo poſſint, quia ſic volunt, ideo velint, quia Deus operatur vt ſic velint. Hæc ille.

Numerate mendacia. PRIMVM, illa verba: Primam libertatem fuiſſe, poſſe non peccare, noſtram eſſe multò maiorem non poſſe peccare, niſquam in toto Auguſtino, ne dum in eo libro, inueniuntur. At, ſi non verba, certè ſententiã inuenitur. Cur ergo dixiſti: Audiamus nunc Auguſtinum ſuis verbis loquentem? cur addidiſti, quod ille fuſius, ego breuiter, eiſ tamen verbis referam? cur B. Auguſtini verba pollicitus, tua poſtmodum nobis obtrudiſ?

Quid? ſi nec ſententiã inuenire demonſtrauero? nonne S. Auguſtinus in libro ſuo de hereſibus, Iouiniano hereſiarchæ tribuit hanc ſententiã, homines iuſtos etiam in hac vita non poſſe peccare? nonne in libro de ſpiritu & litera extremo, atque alijs in locis paſſim docet, neminem eſſe tam iuſtum, qui non aliquando peccet? Quis igitur credat Auguſtino verba illa excidere potuiſſe, quæ Iouiniani ſententiã continent, quæque omnibus ferè libris eiſdem Auguſtini maxime repugnant? Atque hoc eſt mendaciū primum.

ALTERVM deinde in illis verbis continetur, ubi Lombardum reprehendit, quod S. Auguſtini verba de ſecunda libertate perperam traxerit ad eam perfectionem, quæ poſt hanc vitam erit. Ad quod mendaciū refellendum ipſa per ſe B. Auguſtini verba ſufficiunt. Hæc enim ſunt vera Auguſtini verba: Prima

libertas erat, posse non peccare, nouissima erit multò maior, non posse peccare. Prima immortalitas erat, posse non mori: nouissima erit multò maior, non posse mori. Prima erat perseuerantiæ potestas, bonum posse non deserere: nouissima erit fælicitas perseuerantiæ bonum non posse deserere. Nunquid, quia erunt bona nouissima potiora, atque meliora, ideo fuerunt illa prima, vel parua, vel nulla? *Vbi non ait Augustinus (vt vult Calvinus) nostra libertas est non posse peccare: sed nouissima libertas erit non posse peccare. Quò quæso pertinet illud, nouissima? quò illud erit? nisi ad tempus futurum? & si (vt Augustinus dixit) illorum erit non posse peccare, quorum erit non posse peccare, qui non modo possumus mori, sed etiam non possumus non mori? denique si bonum non posse deserere, perseuerantiæ mercedem, atque ipsam fælicitatem futuram Augustinus dicit, qua fronte, quo ore Calvinus illud ipsum ad huius vitæ breuissimæ, atque infælicissimæ statum trahere conatur.*

Iam verò cum negat Calvinus vetustatem sibi aduersari, quod idem & in libro aduersus Pighium, & in præfatione Institutionis, & alibi passim repetit, non solum prodigè mentitur, sed etiam egregiè secum pugnat. Nam si veteris Ecclesiæ ea sententia fuit, quæ nunc Caluini est, ex necessitate omnia fieri, nullam esse libertatem, nullam contingentiam, quo pacto semper in Ecclesia liberi arbitrij nomen extitit? qui fieri potuit, vt veteres omnes (ne Augustino quidem excepto) nimis Philosophicè loquuti sint, atque in defensione humanæ mentis virium, modum exceßerunt?

Dicuntur sunt fortasse, sententiam suam, sententiam Christi & Apostolorum esse, quorum literæ omnium Patrum commentarijs quemadmodum auctoritate, sic etiam antiquitate præstant. At ego libenter ab eis vicissim quererem, vtrum tandem Christum & Apostolos arbitrentur doctrinam suam prædicatione, & miraculis propagasse, an verò inutiliter, & sine vllò fructu rem egisse. Non erunt, opinor, tam ingrati, vt Christum & Apostolos, atque ipsum etiam Spiritum sanctum, qui per ipsorum linguas loquebatur tanto tempore, tot concionibus, tot signis & prodigijs nihil egisse dicant.

Quod si doctrinam suam Christus & Apostoli, vt res est, plurimis hominibus persuaferunt, & longè, latèque ad fines vsque orbis terræ propagarunt? eaque doctrina ita Philosophorum placitis aduersatur, vt liberum arbitrium (vt Calvinus dicit) tanquam impium quoddam figmentum pœnitus tollat, ac destruat: cur obsecro semper in Ecclesia, vt idem ait Calvinus, liberi arbitrij nomen extitit? cur nomen serui arbitrij ante Lutheri tempora nunquam est auditum? cur illi omnes Patres & Doctores, qui Apostolis proxime successerunt, quemadmodum ex Centurijs Illyrici iam didicimus, liberum arbitrium, & non seruum potius docuerunt? cur statim post Ecclesiæ auspicia (vt Philippus loquitur) libertas arbitrij iuxta sententiã Philosophorum prædicari cœpta est? quo cemento quæso, quo glutino poterunt sententiæ istæ ita coniungi, vt aliquo modo inter se cohererant? Christus & Apostoli populis, gentibus, nationibus, orbi terrarum vniuerso, nullum esse in homine liberum arbitrium persuaferunt: tamen nemo vnquam id credidit, semper in Ecclesia liberi arbitrij nomen extitit, veteres omnes in defensione liberi arbitrij modum exceßerunt: philosophiam redolet quidquid omnino commentarijs proditum est.

Quamobrem nemini dubium esse iam debet, quin huius temporis heretici, dum contra liberum arbitrium tam audacter disputant, eam doctrinam in Ecclesiam inuehant, quam ipsimet intelligunt, & confitentur omnibus veteribus Patribus, toti antiquæ Ecclesiæ, orbi terrarum vniuerso omnium gentium sensui, & consensui repugnare.

Quod quidem eiusmodi est, vt ego dum in eorum libris verba ipsorum paulo attentius lego, ita vehementer admirer, vt vix oculis meis credam. Quis enim non obstupescat? quis credat existere potuisse homines tam proiectæ audaciæ, tam incredibilis superbiæ, tam insolentis arrogantiæ, vt se Doctoribus omnium gentium, & omnium seculorum Græcis, Latinis, sacris, profanis, veteribus, recentioribus anteponan? & qui post mille, & quingentos annos dicant, nullæ sunt in Ecclesia sinceræ literæ, omnes Patres errauerunt, nos soli sapimus, nos soli videmus, ceteri hallucinantur, & delirant vniuersi?

Quæ cum ita sint, nulla sanè fides eiusmodi monstris tam absurde delirantibus debetur: præsertim si illud addamus, doctrinam de seruo arbitrio primum locum inter aduersariorum dogmata obtinere. Sic enim loquitur LUTHERVS in assertione articuli 36. qui est de arbitrij libertate: In cæteris, inquit, articulis de Papatu, Cœcilijs, Indulgentijs, alijsq; non necessarijs nugis, ferenda est leuitas & stultitia Papæ & suorū: sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerū nostrarum summa est, dolendum ac flendum est, miseros sic insanire. Hoc nimirum addendum supererat ad cumulum furoris, vt non solum ipsi furerent, sed etiam eos omnes, qui non pariter furunt, insanire arbitrarentur.

Sed profecto si in eo articulo, qui ipsorum iudicio omnium optimus, & rerum Lutheranarum summa est; ad eò manifestè, vehementerque delirant, vt nullam omnino fidem, nisi fortè ab ijs, qui pariter insaniant, mereantur: multò certè minus in rebus cæteris vlla eis fides ab hominibus sanis & sobrijs haberi deberet.

Quia tamen iustissimo Dei iudicio, peccata hominum castigante, ac puniente, non defuerunt, nec desunt permulti, à quibus noua ista hereticorum dogmata, licet absurda & incredibilia sint, auidissimè tamen excipiantur & approbentur: nostræ partes erunt, totum hunc locum diligentissimè pertractare, & tam instatuentia & confirmanda veritate, quàm in euertendis, ac refutandis erroribus contrarij operam, laborem, vigilantiam quantam maximam poterimus collocare: quod effecturum me omnino confido, si Dei primum benignitate, ac fauore, deinde etiam vestra alacritate, & studijs adiuuabor.

CONTROVERSIAM TERTIAM GENERALIS, DE REPARATIONE GRATIÆ.

Ordo disputationis.

DE GRATIÆ reparatione, quæ est potissima totius huius operis pars, tria disputanda se offerunt; PRIMVM enim de gratia & libero arbitrio differendum erit. Hæc enim sunt fundamenta totius ædificij reparandi; Tolle (inquit S. BERNARDVS in libro de Gratia & libero arbitrio) liberum arbitrium, non est quod saluetur, tolle gratiam, non est vnde saluetur. DEINDE de ipsa reparatione Gratia, id est, de iustificatione impij disputandum erit. POSTREMO addendum de consequentibus iustificationem, id est, de fructibus & bonis operibus iustificatorum.

Porro de Gratia & libero arbitrio sex erunt libri. PRIMVS, de Gratia acceptionibus & partitionibus. SECUNDVS, de Gratia communicatione & predestinatione. TERTIVS, de natura liberi arbitrij. QVARTVS, de viribus arbitrij, & gratia necessitate in naturalibus. QVINTVS, de iisdem in moralibus. SEXTVS, de iisdem in supernaturalibus.

CONTROVERSIAM PRIMAM PRINCIPALIS.

De Gratia & libero arbitrio.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

De varijs acceptionibus Gratia.

DE GRATIA & libero arbitrio, Deo iuuante, scripturus, ab ipsa gratia merito incipiendum esse video.

Igitur gratia inde nomen accepit quod gratis detur: Gratia, inquit S. AVGVSTINVS tract. in Psal. 43. merito nominatur, quia gratis datur. Opponitur autem debito, dicente Apostolo, ad Rom. 4. *Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.* Et ad Ro. 11. *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia.*

Porro TRES sunt in sacris litteris huius vocabuli notiones, accipitur PRIMVM amplissima significatione pro quouis beneficio Dei, siue illud naturale sit, siue naturæ ordinem gradumque transcendat; qua significatione accipitur gratia in illis verbis Sap. c. 16. *Propter hoc & tunc omnia transfigurata omnium nutritici gratia tue deseruiebant.* Quo loco gratiam vocat Scriptura illam Dei benignitatem & providentiam, quæ tãquam nutrix omnia quæ ab ipso Deo creata sunt, conseruat & fouet; sic etiam S. AVGVST. in Pl. 214. in illud: *Et iustitia tua exultabunt. Attendamus,* inquit, *gratiam Dei non solum qua fecit nos, verum etiam qua refecit.* Et in epist. 95. *Quedam, inquit, non improbanda ratione dicitur gratia Dei, qua creati sumus, & de hoc tanto beneficio gratias agere debemus. Unde merito & ista gratia dici debet, quia non precedentium aliquorum operum meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est.*

Cæterum hæc acceptio gratia non multum ad rem nostram facit, neque solent Theologi, cum de gratia Dei disputationem aduersus hæreticos Pelagianos instituunt, gratia nomine dona naturalia significare. Pelagiani enim gratiam, hoc primo modo acceptam,

non negabant, quin etiam hinc hæreses suas quasi quodam pallio tegere conabantur, cum dicerent, sine Dei gratia nihil nos agere posse; gratia autem nomine liberum arbitrium, atque alia id genus naturalia dona intelligi volebant, ut S. Augustinus testis est in libro de gratia Christi, c. 3. & sequentibus.

Accipitur SECUNDO gratia Dei pro solis illis beneficijs diuinis, quæ naturæ superaddita, neque ad rei naturam constituendam, aut conseruandam sunt necessaria, neque ex ipsa fluunt, aut ipsi quoquo modo debentur. Intelligimus autem hoc loco gratiam Dei vocari supernaturalia beneficia generali quadam significatione, ut etiam illa comprehendantur, quæ non ex merito CHRISTI, sed ex sola Dei liberalitate, neque in indignos, & peccatores, sed in non dignos, & non iustos, conferuntur, quæque non tam indebita, quàm non debita nominanda sunt. Eiusmodi fuisse iustitiam originalem, & gratiam gratum facientem primo nostro parenti in creatione collatam, paulò post demonstrabimus. De qua gratia, ut etiam de gratia Angelorum, quæ ad hoc idem genus pertinet, disputat S. Augustinus, cum alibi, tum in lib. de correptione & gratia, c. 10. & 11.

Huc etiam referri potest gratia quæ in Christi humanitate fuisse Scripturæ testatur, Pl. 44. *Diffusa est gratia in labijs tuis.* Luc. 2. *Gratia Dei erat in illo.* Ioa. 1. *Plenum gratia & veritatis.* De qua etiam sic loquitur S. AVGVSTINVS lib. 1. de predestinatione Sanctorum, c. 15. *Ea gratia fit ab initio fidei sue homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: de ipso Spiritu & hic renatus, de quo est ille natus: eodem Spiritu fit in nobis remissio peccatorum, quo*

Spiritu factum est, ut nullum haberet ille peccatū. Hæc Augustinus.

Accipitur TERTIO gratia Dei maximè proptiè pro solis illis Dei beneficijs, quæ nō modò supernaturalia & nō debita sunt, sed etiā indignis hominibus ex Christi merito conferuntur, ad Ro. 3. *Iustificati gratis per gratiā ipsius, per redemptionem quæ est in CHRISTO IESU.* Vbi nō satis esse credidit Apostolus, si diceret: *Iustificati gratis*, sed addidit: *Per gratiā ipsius.* Et: *Per redemptionem, quæ est in CHRISTO*, nimirum ut significaret, iustificationem post lapsum Adæ, non solum gratis dari, sed etiam indignis, & peccatoribus dari, qui nisi per secundum Adamum redimerentur, iræ filij, & serui Satanæ æterno tempore permanerent.

Idem quoque B. Apostolus, cū dixisset ad Roman. 6. *Stipendium peccati mors*, non adiunxit stipendium iustitiæ vita æterna, quod antithesis requirere videbatur, & quod sine dubio adiunxisset, si de homine ante lapsum loqueretur, vt S. AVEVS TIVS disputat in Enchirid. c. 106. & 107. sed adiunxit: *Gratia Dei vita æterna.* Tamen enim, vt loco citato scribit Augustinus, vita æterna certa sit merces operum, eam tamen gratiam appellare maluit S. Apostolus, vt intelligeremus, ipsa etiam nostra merita esse Dei munera, neque id solum, quod sine Dei gratia nulla esse possint liberi arbitrij bona merita, sed quia post illam Adæ ruinam noua quadam & singulari Dei gratia liberandum fuit liberum arbitrium, à captiuitate ac seruitute peccati.

CAPVT II.

De partitionibus gratiæ.

IAM verò gratiæ SECUNDO & TERTIO modo acceptæ, de qua in sequentibus disputationibus multa, Deo iuuante, scripturi sumus, multæ partitiones sunt. PRIMA partitio est in gratiam æternam ac temporariā. Gratia ÆTERNA ille est amor, quo nos Deus ante mundi constitutionem ab ipsa æternitate dilexit, in cuius gratiæ laudem & gloriam nos à Deo prædestinatos esse atq; electos in adoptionem filiorum testatur Apostolus ad Ephes. 1. *Prædestinauit*, inquit, *nos in laudem gloriæ gratiæ suæ.* Gratia TEMPORARIA dicuntur beneficia vocationis, & iustificationis, quæ ex æterna gratia, vt effectus ex causa deriuantur. Nam quos *prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit*, ad Rom. 8.

ALTERA partitio est gratiæ temporariæ in gratiam gratis datā, & gratiam gratum facientem. Quæ partitio nō sic accipienda est, quasi aliqua sit gratia non gratis data, sed vni speciei, quod proprio nomine careat, relinquatur nomen generis. GRATIA GRATIS DATA est donum supernaturale, absque vlllo debito, ad aliorum spiritualem salutem præcipuè collatum, 1. ad Corin. 12. *Diuisiones gratiarum sunt, &c.* GRATIA GRATUM FACIENS est donum supernaturale absq; vlllo debito, ad propriam vniuscuiusque spiritualem salutem potissimum datum, 2. ad Corin. 12. *Sufficit tibi gratia mea.*

Supernaturale donum vtraque gratia dicitur, quia non consequitur naturam, sed supra naturam conceditur diuini: idque absque vlllo debito, quia neq; debetur naturæ, neque cadit sub meritum personæ. Quamuis autem ex gratia gratis data interdum beneficia corporalia consequantur, vt bona valetudo ægotantis: tamen quia finis vltimus omnis gratiæ gratis datæ, est sanitas animæ sempiterna, idè ad spiritualem salutem eas referri diximus.

DEINQUE addidimus in definitione gratiæ gratis

datæ: ad aliorum præcipuè salutem, hoc genus gratiæ pertinere, quia licet commune sit gratiæ gratis datæ cum gratia gratū faciente, vt tã propria, quàm alienæ saluti conducant; tamen illud interest, quod gratia gratū faciens datur potissimum ad propriam vniuscuiusque salutem, secundariò ad aliorum, nimirum, vt nos ipsi primùm iusti perfectique efficiamur, deinde ceteri videant opera nostra bona, & glorificent Patrem nostrum qui in cælis est.

Contra verò gratia gratis data, alienā salutem spectat præcipuè, eorum videlicet, quæ prædicatione & miraculis vel ad fidem, vel ad pœnitentiam pertrahuntur: propria autem secundariò, quia dum per ea dona solerter in proximorum salutem incūbimus, Deum nobis conciliamus, atque ab eo audire mere-mur: Euge serue bone, & fidelis, &c. Sicut enim Philosophi duo genera virtutum esse volunt; quædam priuatas, & necessarias vnicuique vbicunq; viuat, vt temperantiam & continentiam, quædam communes, & necessarias in Republica, propter aliorum societatem, vt iustitiam, & liberalitatem: ita etiam Deus in Republica Christiana duo esse voluit genera adiumentorum, priuatum, quo quisque fit bonus; & commune, quo indigemus ad aliorum iuuandam salutem.

TERTIA partitio est gratiæ gratum facientis, in gratiam permanentem, siue habitualem, & gratiam auxiliij specialis. Gratia PERMANENS dicuntur habitus infusi, fidei, spei, charitatis, ac præcipuè charitatis, vt paulò post demonstraturi sumus. Gratia AVXILII SPECIALIS definiri posse videtur his verbis: Est motio Dei qua homo ad operationes, quæ naturam suam aliquo modo superant, adiuuatur. Motio dicitur, vt distinguatur ab infusis ac permanentibus qualitatibus; neq; enim auxiliū speciale est habitus infusus, aut permanens qualitas, sed actio qua Deus hominē mouet ad operandum, vel cum eo operatur; non est autem hoc auxiliū necessarium ad operationes, quæ vires naturæ non superant, quales sunt intelligere & appetere res humanas, ad huiusmodi enim sufficit auxiliū generale; sed necessarium est ad eas operationes, quæ quoquo modo naturæ vires excedunt.

PORÒ TRIBVS modis operatio aliqua vires naturæ superare potest, PRIMVM simpliciter & absolute, vt si ex genere suo operatio sit ordinis altioris, quàm sunt res naturales, quales sunt actus virtutum Theologicarum, fidei, spei, & charitatis, quæ non acquiruntur per iteratos & frequentatos actus, sed diuinitus in animam infunduntur.

SECUNDO, non simpliciter, sed ratione status peccati; quemadmodum enim homo ægrotus mouere non potest ingentem aliquam molem, nisi iuuetur ab alio, quam ipse idem, si sanus esset, solus mouere potuisset; sic homo per peccatum debilitatus, multa non potest sine auxilio speciali efficere, quæ in statu innocentia, sine tali auxilio, facillè effecisset.

TERTIO, ratione modi, loci, temporis, personæ, aut alterius cuiuslibet circumstantiæ; sæpè enim accidit, vt id, quod neq; ex genere suo, neque ratione status, vires naturæ superat, easdem tamen superet ratione circumstantiæ; ac, vt in exemplo posito perseueremus, poterit homo sanus per se, molem quandam loco mouere, non tamen poterit sine alterius auxilio, si alteram manum tantum adhibere cogatur, aut si loco parum commodo, vel moles, vel ipse sit constitutus: ita poterit homo iustus præceptum aliquod Decalogi facillè adimplere, si nulla extrinsecus diabolica tentatio accedat; si verò tentatio eiusmodi accedat, sine speciali auxilio id facere non poterit.

Ex his autem facile erit colligere, quid interfit inter auxilium Dei generale, & auxilium speciale: **GENERALE** siquidem datur ad actus omnes tam bonos, quam malos, nam & in malis actibus id quod materiale & positium est, bonum est, nec fieri nisi Deo cooperante potest; **SPECIALE** autem non datur nisi ad actus bonos.

Rursus **GENERALE** auxilium datur à Deo, vt auctore naturæ, ad ea opera, quæ per naturales potentias exercentur, & ad finem, qui cum natura proportionem habeat, referuntur; **SPECIALE** verò præstat à Deo, vt gloriæ donatore, ad ea opera, quæ naturæ vires excedunt, & ad finem sempiternæ beatitudinis ordinantur.

Ad hæc **GENERALE** auxilium, quamuis non sit debitum simpliciter, est tamen debitum aliquo modo ex hypothefi, cum enim Deus res creatas extare, & operari voluerit, æquum est, vt eis non denegat auxilium, sine quo nec se ipsa mouere, nec aliquid omnino possent efficere; **SPECIALE** autem nulla ratione est debitum, sed ex noua quadam & infinita Dei liberalitate donatur, præsertim si loquamur de prima gratia hominem præueniente & excitante: quare nomen gratiæ magis propriè conuenit auxilio speciali, quam generali, sicut etiam magis propriè habitus fidei, spei & charitatis, quam intelligendi, volendique facultates, dona gratiæ nominantur.

QUARTA partitio est auxilij specialis, in auxilium excitans, & auxilium adiuuans; ad gratiam **AUXILII EXCITANTIS** diuinæ illustrationes, atq; inspirationes pertinent, quibus Deus cor nostrum pulsat, vt à somno peccati, vel negligentia in bonis operibus excitetur: ad gratiã **AUXILII ADIUVANTIS** spectat diuina cooperatio, directio, ac protectio, quibus iuuamur tum vt eligamus, tum vt faciamus quod Deus præueniens inspirauit. Apocalypsis, c. 3. *Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, &c.* Hinc est illud in precibus Ecclesiæ: *Actiões nostras, quæsumus Domine, aspirando præueni, & adiuuando prosequere.* Et illud S. AVGVSTINI lib. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 18. *Quod ad Deum nos conuertimus, nisi ipso excitante & adiuuante non possumus.* Et illud B. BERNARDI in lib. de gratia & libero arbitrio: *Conatus nostri & casti sunt si non adiuuentur, & nulli, si non excitentur.* Quibus congruit illud Concilij Trid. sess. 6. c. 6. *Disponuntur ad iustificationem, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, &c.*

QUINTA partitio est auxilij, siue gratiæ in auxilium siue gratiam sufficientem, & efficacem. Auxilium **SUFFICIENTIS** dicitur, quo Deus ita hominem vocat, & excitat, & iuuare dirigendo, protegendo, cooperando paratus est, vt re vera possit ille sic excitatus, & vocatus, velle credere, velle cõuerti, velle bonum aliquod facere, tamen re ipsa non velit credere, aut conuerti, aut bonum illud facere. Auxilium **EFFICAX** dicitur, quo Deus ita hominem vocat, & excitat, & iuuare dirigendo, protegendo, cooperando, paratus est, vt infallibiliter re ipsa velit ille, qui sic excitatur, & vocatur, & re ipsa credat, cõuertatur, bonum faciat.

SEXTA partitio est gratiæ efficacis in operantem, & cooperantem: est gratia **OPERANS**, quæ facit vt velimus, **COOPERANS** verò, quæ facit vt quod voluerimus, impleamus. Quæ partitio sumpta est ex verbis illis S. AVGVSTINI lib. de gratia & libero arbitrio, c. 17. *Ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et infra: *Sine illo vel operante vel velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus:* De his duabus partitio- nibus in fine huius libri plenius differemus.

A Solet adferri alia quædam partitio gratiæ, in præuenientem & subsequenter, cum in Psal. 58. legamus: *Miseriordia eius præueniet me.* Et in Psal. 22. *Miseriordia tua subsequetur me:* Sed hæc partitio nihil noui continet, sed superiores dumtaxat includit; siquidem gratia excitans dici potest præueniens; & adiuuans, subsequens, iuxta illud: *Actiões nostras aspirando præueni, & adiuuando prosequere.* Rursus, gratia operans est etiam præueniens & cooperans, subsequens: *Nolentem* (inquit S. AVGVSTINVS in Enchir. c. 32.) *præuenit vt velit, volentem subsequitur, ne frustra velit.* Et S. GREGORIVS hom. 9. in Ezechielem. *Nos, inquit, præuenit, vt velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus.* DENIQUE omnis gratia prior, præueniens dici potest, si comparetur ad posteriorem: *Præuenit* (inquit S. AVGVSTINVS libro de natura & gratia, c. 32.) *vt sanemur & subsequitur, vt sanati vegetemur; præuenit vt vocemur, & subsequitur vt glorificemur; præuenit, vt pie viuamus; subsequitur, vt cum illo semper viuamus.*

CAPVT III.

Gratiam gratum facientem esse qualitatem, per modum habitus in homine permanentem.

EX partitionibus præmissis quædam sunt, quæ nonnullas pariunt quæstiones. Ac **PRIMUM** de partitioe gratiæ in gratiam habitualem, & gratiam auxilij specialis, duæ sunt quæstiones, **VNA**, sit ne gratia aliqua habitualis: **ALTERA**, vtum ea gratia sit qualitas à charitate distincta.

C Quod ad **PRIMUM** attinet, non instituius hoc loco disputationem de iustitia inhærente vel imputatiua, quam in tractatu de iustificatione impij, suo loco pro viribus Deo iuuante, tractabimus. Sed solum, an detur gratia habitualis gratum faciēs habentem; non enim desunt, qui non admittant gratiam gratū facientem, quæ sit habitus, aut certè qualitas per modum habitus in anima permanens. **IOANNES CALVINVS** in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. c. 7. *Falsum, inquit, esse contendit, vllam iustitia partem in qualitate sitam esse vel habitum, qui nobis resideat, sed gratuita acceptione nos esse iustos.* **MARTINVS KEMNITIVS** in Exam. Tridentini Concilij 1. part. pag. 640. editionis anni MDLXVI. in parua forma (de qua editione semper intelligendæ sunt citationes paginarum in meis libris) reprehendit Concilium Tridentinum, quod in qualitatibus & virtutibus infusis iustificationis gratiam constituerit. **TILMANNVS HESHVSIVS** in lib. de sexcentis erroribus Pontificiorū (qui liber, vt alibi etiam monui, multò verius inscriberetur de sexcētis mendacijs Lutheranorum, cum nihil ferè contineat aliud, nisi apertissima, crassissimaque mēdacia) loco sexto, numero secundo, reprehendit Catechismum Concilij Tridentini, quod gratiam gratum facientem esse definiat qualitatem diuinam in anima inhærentem.

E Ad hanc sententiã accessit Albertus Pighius Catholicus alioqui Doctor, sed in nonnullis quæstionibus, vt ante nos Ruardus Tappetus, vir doctissimus, annotauit, ex lectione librorum Caluini miserè seductus. Sic enim Pighius loquitur in 5. lib. de libero arbitrio: *Gratia acceptionem variam non ex Scholis, sed ex diuinis scripturis petemus. Quando quidē in illis ferè imaginatur gratiã Dei, qualitatem aliquam increatam anima nostra à Deo, vel eandē cum charitatis habitu, vel distinctam ab eodem. Quæ commentitia vniuersa existimo, nec ex scripturis vllam auctoritatē habere.* Hæc ille.

A T sententia communis Theologorum tum in primum Sentent. dist. 17. tum in secundum dist. 26. & 27. constanter docet, habitum aliquem supernaturalem à Deo nobis infundi, quo anima exornetur, & perficiatur, atque ad eam iusta Deoque grata & accepta reddatur. Quamuis enim Petrus Lombardus in 1. lib. Sentent. distinctione decima septima, charitatem non habitum aliquem, sed ipsum Spiritum sanctum esse dicere videatur, tamen in eodem libro, distinctione trigesima septima, docet cum S. Augustino Spiritum sanctum non solum eos inhabitare, qui eum actu cognoscunt & diligunt, sed etiam paruulos baptizatos, qui eum actu neque cognoscunt, neque diligunt; ex quo sequitur, ut crediderit, Spiritum sanctum per habitum aliquem in paruulis habitare.

Idem etiam Petrus in 2. lib. Sentent. distinct. 27. docet, gratiam esse virtutem nobis à Deo infusam: virtutem autem esse bonam animi qualitatem; quare Ioannes Scotus in primo Sententiarum distinctione decima septima, quaestione prima, art. 3. rectè exponi, ac defendi posse docet, sententiam illam Magistri. Quam tamen sanctus Thomas in Secunda Secunda, quaestione vigesima tertia, art. 2. & ceteri Theologi Magistri sententiam reprehendunt, quasi is negauerit habitum charitatis; nos utrumque, Deo volente, probabimus, & gratiam in genere, & charitatem in specie esse habitum, siue qualitatem creatam.

Neque verò hæc sententia, quæ habitus infusus defendit, solum Theologorum Scholasticorum, sed etiam Ecclesiæ totius sententia est; nam extant duorum Conciliorum generalium de hac re decreta. Concilium enim VIENNENSE sub Clemente V. Pontifice Maximo in Gallijs celebratum, ut habemus in Clementina prima, de summa Trinitate, & fide Catholica, cum de hac re variæ Theologorum circumferretur opiniones, statuit eam esse recipendam, quæ asserit infundi in Baptismo tum paruulis, tum adultis habitus gratiæ & virtutum.

Concilium etiam TRIDENTINUM sess. 6. quamuis definire noluerit, sit ne gratia gratū faciens, habitus propriè dictus, an qualitas alia, tamè esse qualitatem permanentem per modum habitus, atque animæ inhaerentem satis aperte definiuisse videtur, cum ait c. 7. iustificationem non esse solum remissionem peccatorum, sed etiam sanctificationem, & renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Et cum paulò infra in eodem capite addit, in ipsa iustificatione cum remissione peccatorum simul infundi fidem, spem, & charitatem eaq; animæ inhaerere. Et cum canone tertio distinguit gratiam iustificationis ab actibus fidei, spei, dilectionis & pœnitentiæ. Et cum can. II. definit iustificationis gratiam non esse tantum externum Dei fauorem, sed etiam charitatem in corde diffusam, eique inhaerentem.

DENIQ; hanc fuisse Tridentini Concilij mentem, præter alios auctores, testatur Catechismus eiusdem Concilij, in tractatu de Sacramento Baptismi, his verbis: *Est autem gratia quemadmodum Tridentina Synodus ab omnibus credendum, pœna anathematis proposita, decreuit, non solum per quam peccatorum sit remissio, sed diuina qualitas in anima inhaerens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque animas pulchriores & splendidiore reddat.* Ac ne quis fortè conetur per diuinam qualitatem intelligere actionem, non habitum: paulò post idem auctor scribit, per eam qualitatem, quæ in cordibus nostris diffunditur, ad omnia Christia-

na pietatis officia nos habiles reddi. Et paulò infra adiungit, ex ea pias honestasq; actiones proficisci.

CAPVT IV.

Probatnr veritas capite superiore explicata.

HÆc igitur vera & communis apud Orthodoxos sententia probanda est testimonijs Scripturæ & Patrum. PRIMVM igitur eo potissimum testimonio probari mihi videtur, quo eam refellere conatur CALVINVS in Antidoto Concilij, loco citato. Scribit enim Caluinus, non posse iustitiam esse qualitatem nobis inhaerentem, sed imputationem solum iustitiæ CHRISTI propter illud Apostoli ad Romanos 5. *Per obedientiam vnius hominis, iusti constituentur multi.*

AT nos per obedientiam vnius CHRISTI iustos multos constitui existimamus in eo sensu, ut merito obedientiæ CHRISTI reconcilietur nobis DEVS, & ab eo iustitia donemur, quæ sit qualitas animæ nostræ infusa, & inhaerens. Id quod ex antithesi verborum Apostoli manifestè probamus, dixerat enim B. PAVLVS: *Quemadmodum per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi.* Et continuo adiecit: *Ita per obedientiam vnius hominis iusti constituentur multi.* Constat autem nos non constitui peccatores per imputationem iniustitiæ, quæ fuit in Adamo, sed per iniustitiam nobis verè inhaerentem, per modum habitus, quam contraximus ob inobedientiam primi hominis, cuius filij sumus: igitur iusti etiam constituimur, si quid Apostoli antithesis valet, non per imputationem iustitiæ, quæ est in CHRISTO, sed per iustitiam nobis verè inhaerentem per modum habitus, quæ nobis infunditur ob CHRISTI obedientiam, cuius per lauacrum regenerationis filij efficimur.

SECUNDO, probatur hæc veritas ex verbis illis DOMINI, Ioan. 4. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Fons enim iste Spiritus sanctus est per gratiam inhabitans, siue gratia à Spiritu sancto inhabitante diffusa, ut colligitur, TVM ex cap. 7. Ioannis, ubi cum Dominus dixisset: *Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aqua viua:* subiunxit Euangelista: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant, credentes in eum;* TVM ex Patribus, qui hæc loca communiter exponunt de Spiritu sancto, siue de gratia eius viuificante; hæc enim duo in idem recidunt, cum Spiritus sanctus non inhabitet, nisi per effectum aliquem creatum, id est, per gratiam & charitatem; neque charitas & gratia sine Spiritu sancto inhabitante esse possint.

Itaque fontem istum aquæ viuæ CYRILLVS libro 2. in Ioannem, capit. 82. & THEOPHILACTVS in caput 4. Ioannis, gratiam Spiritus sancti vocant. HIERONYMVS in caput 55. Isaiæ, & BASILIUS in Psal. 45. Spiritum sanctum esse dicunt. AMBROSIVS lib. 1. de Spiritu sancto, cap. 19. & IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 31. in Ioannem, modò Spiritum sanctum, modò Spiritus sancti gratiam appellant; neque ab his dissentiunt AVGVSTINVS, & alij huius loci interpreses.

Sed quanquam, ut diximus, in idem recidat, siue Spiritum sanctum, siue gratiam eius, fontem illum esse dicamus, tamen magis propriè videtur hic locus exponi de ipsa gratia creata, quam de Spiritu sancto creatore, TVM quia Dominus ait: *Fiet in eo fons aqua;* Siquidem fieri ad rem creatam pertinet;

TUM etiam quia eiusdem sunt generis fons & aqua ex fonte manans, & sancta opera, quæ intelliguntur per aquam ex fonte fluentem, magis conueniunt cum habitu gratiæ, quàm cum Spiritu sancto, vt notum est.

PORRÒ dubitari non potest, quin per fontem intelligatur aliquid permanens, & fixum, ac per hoc significetur gratia inhærens animæ per modum habitus permanentis, vnde fluant riui bonorum operum, qui saliant in vitam æternam, aqua enim tam altè ascendit, quàm est altus locus, vnde descendit; & quoniam fons iste de cælo descendit, ideo aquæ eius ad cælum vsque perueniunt, hoc est, merentur opera iusta regnum cælestè, quoniam ex gratia cælesti ac diuina proueniunt.

TERTIO, probatur ex illis Scripture testimonijs, quæ significant gratiam diffundi, siue effundi in cordibus, ad Rom. c. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quæ effundit in nos abundè.* Certè enim tunc Spiritus sanctus abundè effunditur, cum abundanter gratia eius donatur: effusio autem & diffusio gratiæ, siue charitatis in corda hominum, non ad actionem hominis, sed ad donum DEI collatum homini, referri debet. Actiones enim effunduntur ex cordibus: *De corde enim* (ait Dominus Matt. 15.) *exeuunt cogitationes mala, &c.* nō effunduntur aut diffunduntur in corda, neque donum in corde effusum, externus Dei fauor propriè dici potest, sed aliquid ipsum cor attingens, purgans & renouans, vt Apostolus loquitur.

QUARTO, huc pertinent etiam illa loca, vbi gratia comparatur pignori, sigillo, vnctioni vel semini, rebus videlicet creatis, & permanentibus, 2. ad Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Et 1. Ioan. 1. *Vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis.* Et cap. 3. *Qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quia semen eius manet in eo.* Quid enim, quæso, est aliud semen Dei in nobis manens, nisi charitas habitualis, ex qua fructus operum bonorum nascuntur?

Addamus nunc testimonia veterū, qui tamen nō apertè nominent habitum, vel qualitatem; tamen ita rem describunt, vt paruo negotio possit intelligi, verum esse quod ait CONCILIVM VIENNENSE, hanc sententiam testimonijs veterum esse conformem.

S. DIONYSIVS AREOPAGITA, c. 2. par. 1. lib. de Ecclesiastica Hierarchia: *Primus, inquit, ad diuina motus, Dei dilectio est: Porro sacra dilectionis ad diuina madata facienda principalis omnino progressus est secretissima illa & ineffabilis operatio, qua diuinus in nobis status efficitur.* Quid, quæso, diuinus status esse potest, nisi diuinum quoddam esse nobis collatum.

S. IRÆNEVS lib. 5. cap. 6. aduersus hæreses: *Cum autem, inquit, Spiritus commixtus anima vnitur plasmati, propter effusionem Spiritus spiritalis, & perfectus homo factus est. Et hic est qui secundum imaginem & similitudinem factus est Dei.* Et infra sæpius repetit, hominem perfectum tribus constare, corpore, anima, & Spiritu Dei, id est, donis & gratia Spiritus sancti. Et certè vocabula commixtionis & infusionis, & hoc, quod est esse quasi partem hominis, rem permanentem demonstrant.

S. CYPRIANVS in epist. 2. lib. 2. ad Donatum: *Postquam, inquit, vnde genitilis auxilio superioris ausilabe deterfa in expiatum pectus, ac purum desuper selumen infundit, postquam coelitus spiritu hausto in nouum me hominem natiuitas secunda reparauit: Scis ipse profecto quid detraxerit nobis, quidne consulerit mors ista crimi-*

Anum, vita virtutum. Infusio luminis, & haustus spiritus, & inde renouatio hominis aliquid permanens in homine significat.

S. BASILIUS in lib. de Spiritu sancto, cap. 26. explicans quemadmodū Spiritus sanctus per gratiam hominem inhabitet, sic loquitur: *Sicut cernendi vis est in oculo sano, sic & operatio Spiritus in anima purgata; & quemadmodū ars est in eo qui nactus est illam, ita Spiritus in eo qui recepit, semper quidem presens, at non perpetuo operans.* Similitudo virtutis cernendi & artis, sine dubio, gratiam per modum habitus inesse animæ ostendunt.

S. AMBROSIVS lib. 6. Hexameron, cap. 8. *Vtrum, inquit, iustificatio secundum corpus, an secundum animam tibi conferri videatur, quæso respondeas. sed dubitare non potes cum iustitia, vnde iustificatio derivata est, mentis tua utique, non corporis sit. Pictus es ergo, ò homo, & pictus à Domino Deo tuo, bonum habes artificem, atque pictorem, Noli bonam delere picturam, non fucos, sed veritate fulgentem, nec cera expressam, sed gratia. Pictura res est permanens, ac per hoc gratiam permanentem demonstrat.*

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS, oratione in sanctū lauacrum, ante medium loquens de effectu gratiæ, quæ confertur in Baptismo: *Nonos, inquit, ex veteribus, ac Dei similes efficit absque igne conflans, & sine confectione irradians.*

S. HIERONYMVS præfatione commentariorum in Threnos Hieremiæ, describens animam peccatricem: *Nudata, inquit, est domus DEI omnibus ornamentis suis, cunctisque, quæ diuinitus cōsequuta fuerat, spoliata muneribus, remansit deformis ac turpis.* Et in coment. epistolæ ad Philemonē extremo: *Cum, inquit, in spiritu gratia fuerit, totū facit hominem spiritualem, vt & caro spiritui seruiat, & anima nō vincatur à carne, & redacta simul in substantiam spiritualem, adherent Domino, quia qui adheret Domino, vnus spiritus est.*

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS homil. 40. in epistolam priorem ad Corinth. *Itaque, inquit, qui crimine Regis beneficio, absolutus est, inquinatum animum seruat; quem abluit Baptisma, non item, sed solis radijs puriorem mentem habet.* Et homil. ad Neophytos, quam citat S. AVGVSTINVS lib. 1. contra Iulian. scribit etiam, infantibus per Baptismum conferri sanctitatem & iustitiam, quæ sanè nisi habitualis esse non potest.

S. AVGVSTINVS li. 1. de peccatorum meritis & remissione, c. 9. *Ille, inquit, in quo omnes viuificabuntur, præter quā quod se ad iustitiam exemplū imitātibz præbet, dat etiam sui Spiritus occultissimam gratiam, quam etiam latenter infundit & paruulis.* Hic sanè negari nō potest, quin S. AVGVSTINVS de gratia habituali loquatur, quæ & occultissima est, & in cuius solius capaces sunt animi paruulorū. Idem auctor in eodem libro ca. 34. dicit, paruulos per Baptismum conuerti ad Deum, cum antea essent auersi, quod intelligi nequit, nisi de conuersione habituali, per infusum habitum charitatis.

S. CYRILLVS ALEXANDRINVS lib. 4. commentariorum in Isaiam, orat. 2. explicans illa verba, ca. 44. *Memento horum Iacob, & Israel: quia puer meus es tu, formauit te puerum, &c.* sic loquitur: *Formatur item in filium Dei, intelligibiliter informatus diuinarum legum scientia ad speciem effigiemque excellentem, qua virtutum ornatu in animis hominum inheret, ac insidet, hac autem pulchritudo intelligi potest spiritualis, formatur etiam veluti in Christo per sancti spiritus participationem, ad ipsius speciem.* Scribit siquidem ad Galatas diuinus Paulus: *Filioli, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis. Formatur autem in nobis*

Christus sancto spiritu nobis diuinam quandam formam per sanctificationem & iustitiam indente; sic enim in animis nostris elucet character substantia Dei; ac Patris, reformante, & dixi, sancto spiritu nos per sanctificationem in ipsum. Hæc ille, qui vix poterat apertius de qualitate diuina in mentibus nostris inhærente loqui, cum eam & formam appellet, & in animo inhære scribat.

EVSEBIUS EMISSIVS, siue potius CÆSARIUS ARELATENSIS, in sermone illo pulcherrimo de corpore Domini, qui inscribitur serm. 5. de Paschate: *Te ipsum, inquit, qui iam es renatus, interroga dudum alienus à vita, peregrinus à misericordia, à salutis via, intrinsecus mortuus, exulabas. Subito initiatus Christi legibus, & salutaribus mysterijs innouatus, in corpus Ecclesie non videndo, sed credendo transisti, & de filio perditionis adoptiuus Dei fieri, occulta puritate meruisti: in mensura visibili permanens maior factus es teipso inuisibiliter, sine quantitatis augmento, in exteriori nihil additum est, & totum in interiore mutatum est.* Atque hæc ex Patribus hoc loco sufficienter. Addeamus plura cum ventum fuerit ad cōtrouersiam de iustificatione.

ProbatUR VLTIMO hæc eadem veritas rationibus. PRIMA ratio ex parte Dei, Deus diligit iustos, & odit peccatores, vt Scripturæ passim loquuntur: nulla autem mutatio in ipso Deo cogitari potest: igitur mutatio fit in homine, cum ex non dilecto incipit esse dilectus; quare concedendum est, in homine iusto esse pulchritudinem aliquam veram & spiritualementem, ob quam oculis Dei gratus efficitur, præsertim cum Deus nō possit decipi, aut errare, vt diligit iniustum pro iusto, & deformem pro formoso. PRÆTEREA Dei dilectio efficax est, igitur cui Deus vult bonum, continuo ille verè efficitur bonus; nihil enim aliud est diligere, nisi velle bonum, & quidem homines multa bona cupiant amicis, quæ tamen ipsi conferre non possunt: At Dei voluntas omnipotens & efficacissima est.

SECUNDA ratio ex parte hominis, homo ad supernaturalem gloriam conditus, opera supernaturalia operari debet, quibus ad finem illum tendere, ac tandem peruenire queat: sed opera supernaturalia prærequirunt esse supernaturale, siue formam supernaturalem: talia enim sunt opera, qualis est forma, siue essentia, vnde opera ipsa procedunt, quod in rebus omnibus cernimus; igitur dat Deus hominibus, quos iustificat, formam supernaturalem, quam habitum gratiæ nominamus. Et fortasse huc respexit S. Petrus, cum ait in epist. posteriore, cap. 1. nos effici diuinæ consortes naturæ. Certè hæc est ratio S. Dionysij Areopagite, quem supra citauimus, is enim apertissime dicit in lib. de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 2. part. 1. non posse hominem diuina operari, nisi diuinum quendam statum ante recipiat; quemadmodum nec humana opera facere valemus, nisi homines simus.

Præterea non est homo iustus & sanctus eo tempore solum, quo iusta & sancta opera facit, sed etiam dum cessat, dum quiescit, dum dormit: non igitur ab opere, sed ab habitu permanente iustus & sanctus dicitur. Ipse etiam Aristoteles in 2. lib. de moribus, cap. 4. vidit & docuit, non posse verè & propriè nominari iustum, qui aliquod opus iustum fecerit, sed qui iustitiæ habitum acquiserit.

TERTIA ratio ex parte instrumentorum iustificationis, quæ sunt cœlestia Sacramenta; Baptismus non solum homines, qui vsum habent rationis, sed etiam infantes, amentes, dormientes quandoque iustificat, ac de infantibus quidem supra citauimus Chrysostomum & Augustinum, & possent plurimi alij huc

adduci, si opus esset. At in infantibus, & cæteris, qui vfu rationis carent, nulla inesse potest iustitia actualis; ratio igitur habitualis.

Præterea Baptismus non quomodo cunque iustificat, sed per modum regenerationis, sic enim legitur Ioan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c.* Et ad Titum 3. *saluus nos fecit per lauacrum regenerationis.* At regenerari non est aliquid agere, sed nouam naturam & diuinam, ac supernaturalem formam accipere, vnde filij Dei nominemur & simus; iustitia igitur quæ per Baptismum acquiritur, non est actualis, sed habitualis, quæ per modum formæ in anima inhæret, eamque ad esse quoddam diuinum & supernaturale euehat.

Denique Sacramenta saltem ex communi Catholicorum sententia gratiam conferunt & efficiunt, vt instrumenta Dei, non autem efficiunt actualementem in nobis iustitiam, vt experientia in plurimis non obscure testatur: efficiunt igitur habitualementem. His igitur argumentis efficiamus, gratiam iustificantem esse qualitatem; quemadmodum autem idem probetur de charitate, vide infra caput octauum, neque enim probare necesse est charitatem esse habitum creatum, nisi antea constet gratiam iustificantem idem esse cum charitate.

CAPVT V.

Soluuntur obiectiones.

ADVERSUS ea quæ capite superiore confirmata sunt, DVÆ obiectiones fieri solent. PRIMA obiectio sumitur ex verbis S. Augustini, qui de gratia ita loquitur, vt videatur velle, eam non esse habitum quo nos vtamur, sed potius ipsum Spiritum sanctum, qui non regat & moueat: nam in lib. 3. Hypognostici comparat liberum arbitrium nostrum iumento, gratiam Dei fessori, à quo iumentum gubernatur & regitur, & in epist. 106. scribit in operibus gratiæ voluntatem nostram comitem esse, non ducem, pedissequam non præuiam.

RESPONDEO, S. Augustinum loqui de gratia simul creata & increata; id est, de Deo, qui per dona sua creata sedet in nobis, & varijs modis nos ducit, regit, moderatur & gubernat, non secus ac fessor iumentum. Quod Apostolus ad Rom. 8. illis verbis admonuit: *Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei.* Hinc autem non tolluntur habitus creati & infusi, sed potius asseruntur & confirmantur, nam Deus per habitus illos habitat in nobis, quod de fide testatur Apostolus, cum ait ad Ephes. 3. *CHRISTVM habitare per fidem in cordibus.* Et de charitate ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et S. Ioan. in epist. 1. cap. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Imple etiam S. AUGUSTINVS in epist. 106. citata dicit, Gratiam in nobis augeri & perfici, id quod nisi de gratia creata intelligi nequit: *Gratia, inquit, meretur augeri, vt aucta mereatur & perfici, comitante, non ducente, pedissequa, non præuia voluntate.*

Et quamuis habitibus, qui sunt in nobis, vtamur, cum volumus, tamen indigemus præterea diuina cooperatione, directione, protectione, sæpe etiam noua inspiratione nouoque impulsu, & ideò rectè S. Augustinus dicit, in operibus gratiæ voluntatem nostram comitem potius quam ducem, & pedissequam magis esse, quam præuiam.

SECUNDA obiectio sumitur ex verbis eiusdem Augustini, qui dicere videtur, Pelagianorum sententiam fuisse necessariam esse gratiam habitualementem, per quam euehantur homines ad statum filiorum Dei: nam lib. 1. de peccat. mer. & remiss. cap. 18. sic loquitur:

Sed illi (Pelagiani videlicet) mouent, & aliquid consideratione ac discussione dignum videntur adferre, qui dicunt, paruulos recenti vira editos visceribus matrum, non propter remittendum peccatum percipere Baptismum, sed vt spirituales procreationem non habentes, creentur in Christo, ipsius regni cœlorum participes fiant, eo modo filij & heredes Dei, cohæredes autem Christi. Quam sententiam Pelagianorum refert idem August. libr. 2. contra duas epist. Pelagianor. c. 6. & lib. 4. c. 2. & in lib. de hæref. cap. 88. refellit autem eam sententiam lib. 6. in Iulian. c. 4. vbi dicit, nullam esse causam, cur infantes excludantur à regno Dei, si nullum habent peccatū, quamuis non regenerentur in Christo.

RESPONDEO, nusquam ab Augustino reprehendi Pelagianos, quod regenerationem & adoptionem filiorum Dei paruulis necessarium esse dicerent ad regnum cœlorum obtinendum, sed quod negarent necessariam etiam esse ad peccatum originale purgandum. Pelagiani siquidem tum in paruulis, tum in adultis gratiæ necessitatem aliquam non negabant, sed non integrè & perfectè vt oportebat, veritatem confitebantur, agnoscebant in paruulis gratiam adoptionis; gratiam remissionis peccati originis non agnoscebant, fatebantur adultis necessariam esse gratiam remissionis peccatorum, gratiam quæ naturam sanaret, & in bonis operibus faciendis, peccatūque vitandis iuaret, minimè fatebantur.

Quod autem Augu. non reprehendat Pelagianos, quod attinet ad necessitatē Baptismi in paruulis propter regnum cœlorum, perspicuum est ex illis verbis lib. 6. contra Iulian. c. 4. *Agimus gratias, quia non hoc putatis, non enim ad regnum Dei natos, nisi perfundantur, id est, baptizentur, admittitis, atque ita perfundi multo melius iudicatis, quam nasci.* Et ex illis in eodem cap. *Enumeras que fides vera non dubitet Christiana, in quibus ea commemoras, qua pœnè omnia predicamus & nos.* Et in li. 2. contra duas epist. Pelagian. c. 6. *Si paruulos, inquit, Pelagianos alloquens, negatis attrahere, quod in Baptismo remittatur originale peccatum, tamen in illo regenerationis lauacro adoptari ex filijs hominum in filios Dei non negatis.* Non igitur hanc adoptionem & exaltationem naturæ humanæ per Christum August. in Pelagian. sententia reprehendit.

Quid igitur, inquires, sibi vult; cum lib. 6. in Iulian. c. 4. absurdum putat, si paruuli non baptizati excludantur à regno, si iuxta Pelagian. sententiam nullum habeant originale peccatum? RESPONDEO, non iudicari absurdum ab Augustino, si paruuli non adoptati in filios Dei, quamuis omni peccato carentes, excludantur à regno; sed si non adoptentur, cū nulla sua culpa meruerint excludi ab adoptione, & per hoc à regno: præsertim cum alij permulti sine vllis suis meritis gratiam adoptionis & participationem regni cœlestis acquirant. Nunc enim cum queritur, cur ex paruulis alios Deus per Baptismum ad regnū cœlorum adducat, alios sine Baptismo mori, & à regno excludi permittat; respondere solemus, vt in illis misericordiam, in istis iustitiam suam demonstrat. At si nulla sint peccata, mirum profectò erit, si Deus infantes aliquos innocentes atque ad imaginem suam creatos, nolit in regno suo, atque vt eos ibi non habeat, sine Baptismo interire sinat, cum alios item infantes, & similiter innocentes per Baptismum adoptet in filios, & in regnum suum perducatur, non sine dolore aliorum, qui excluduntur.

Hanc esse beati Augustini sententiam, perspicuum est ex verbis eius, sic enim loquitur lib. 6. in Iulian. c. 4. respondens ad verba Iuliani, qui dixerat, Deum infantibus nihil boni, vel mali merentibus regenerationis gratiam tribuisse: *Quid, inquit, eum offende-*

runt, quos pariter innocentes, mundos, à se ad imaginem suam creatos innumerabiles ab isto munere (regenerationis videlicet) alienat, nec eorum voluntatem huius ineffabilis præuenit beneficij largitate, separans tot imagines suas a regno suo: si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei, tot innocentes imagines Dei: si autem amabunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare debent regnum eius à quo ad ipsius imaginem creantur, nihil ne mali de hac ipsa separatione patientur? Postremo vbilibet sint, quomolibet sint sub Deo iudice, qui nec fato premitur, nec personarum acceptioe corrumpitur, in illius regni felicitate non erunt, vbi erunt qui pariter nihil boni, maliuè meruerunt, sed si nihil meruissent mali, nunquam priuarentur in communi causa communionis tanti boni.

Aliæ nonnullæ obiectiones soluendæ essent; sed ex propriè pertinent ad quæstionem illam, vtum iustificemus per imputationem iustitiæ Christi, an per iustitiam nobis inhærentem; & ad illam, vtum ad meritum vitæ æternæ requiratur, vt opus procedat ex habitu gratiæ gratum faciētis, an satis sit, vt opus sit conforme legi Dei. Itaque in ijs locis, obiectiones cæteras, Deo iuuante, diluemus.

CAPVT VI.

Gratiam gratum facientem re non distingui ab habitu charitatis.

ALTERA quæstio superest, vtum habitus gratiæ de quo hactenus disseruimus, sit idem cum habitu charitatis. Quæ controuersia, cum ad fidem Catholicam non pertineat, inter ipsos Catholicos Doctores, salua fide, disputari solet; sed mihi ea de causa tractanda fuit, vt intelligatur in controuersijs consequentibus quid per habitum gratiæ gratum facientis intelligi velim.

Igitur QUATVOR sunt apud Theologos de hac quæstione sententiæ. QUIDAM enim volūt, gratiam gratum facientem esse habitum, re & ratione à charitate distinctū, & gratiam quidē in ipsa animæ substantia, tamquam in subiecto sedem habere, charitatem in voluntate. Existimant enim ita se habere gratiam ad virtutes infusas, quemadmodū se habet anima ad suas potentias, & sicut anima dat esse naturale corpori, ex ipsa autem potentiæ fluunt, quæ sunt actionum instrumenta: Sic etiam gratiā dare animæ esse quoddā supernaturale, ex ipsa verò quodāmodo fluere habitus virtutū infusarum, qui sint principia proxima operationis supernaturalis: Ita docet S. Tho. in 1. 2. q. 110. art. 3. & 4. & q. 27. de verit. art. 2. in 2. Sent. dist. 26. q. 1. art. 3. & lib. 3. contra Gentes, ca. 150. Eadem est sententia Capreoli in comment. lib. 2. Sent. Caiet. in comment. ad 1. 2. Ferrat. in explicat. librorum contra Gentes, Dominici à Soto lib. 2. de natura & gratia, cap. 17. & 18. & aliorum.

ALII distinctionem inter gratiam & charitatem, non realem, sed formalem constituunt, vt Alexander Aletensis in Summa Theologica, par. 3. quæst. 69. mem. 2. art. 4. Albertus Magnus in 2. Sent. dist. 26. art. 3. & fortasse S. Bonauentura in 2. Sentent. dist. 26. q. 5. & in 3. dist. 27. art. 1. q. 3. is enim non satis explicat, an velit re ipsa, an solum formaliter distingui gratiam à charitate; in eo tamen apertè dissidet à sancto Thoma, quod tum gratiam, tum charitatem in voluntate constituit.

ALII gratiam & charitatem neque re ipsa, neque formaliter, sed tantū ratione distinguunt; Docent enim vnum atque eundem habitū, qua parte subiectum respicit, atque hominem ipsum, in quo inest, exornat,

Deoque gratum & amabilem reddit, gratiam nominari; qua parte respicit opus, & voluntatem promptam efficit ad Deum super omnia diligendum, dici proprie charitatem. Hæc sententia est Alexandri Alenfis, qui fortè mutauit opinionem in Sūma Theologica, q. 12. de pœnitentia, memb. 3. Richardi in 2. Sentent. dist. 26. q. 4. item Scoti, Mayronis, Gabrielis, Maioris, & aliorum in eandem distinctionem. Henrici à Gandauo quodlib. 4. quæst. 10. & ex recentioribus Andrea Vegæ lib. 7. in Concil. Trident. cap. 25. & duobus sequentibus.

ALII denique nihil omnino interesse volunt inter gratiam & charitatem, solòque nomine distingui affirmant, ita Durand. in 2. dist. 26. q. 1. num. 8.

Quamuis autem duæ priores sententiæ, & quarta probabiles sint, & auctores insignes ac doctissimos habeant; tertia tamen probabilior mihi esse videtur, & cum Scripturis, & Patribus, & cum ipso Tridentino Concilio magis congruere.

Et quidem sententia quarta Durandi satis refelli videtur, T V M auctoritate omnium aliorum Theologorum, qui distinctionem aliquam inter charitatem & gratiam agnouerunt; T V M etiam quia si gratia facit hominem Deo dilectum, & charitas facit eundem dilectorem Dei, vt communis conceptio, & nomina ipsa testantur; profectò aliquo interest inter charitatem & gratiam; neque verum est, quod scribit Durandus, fieri hominem Deo per gratiam gratum, per charitatem carum, & ideo nõ magis esse distincta charitatem & gratiam, quàm esse carum & gratum. Nam si proprie loqui velimus, per charitatem, quam quisque in se habet, non est alteri carus, sed habet alterum carum; est enim charitas virtus, qua diligimus, non qua diligimur; quamuis possit ipsa esse ratio, cur ab altero diligamur; amor enim amorem maximè prouocat. Quare gratia, qua sumus Deo cari, siue grati, distinguitur saltem ratione à charitate, qua Deum habemus carum. Priores autem illæ sententiæ, quæ distinctionem realem aut formalem inter gratiam & charitatem ponebant, his argumentis refelluntur.

PRIMO, Concilium Tridentinum, vt tamen si non voluit, quæstionem istam, vt quæ ad fidem non pertineat, definire; tamen satis apertè indicasse videtur, cui sententiæ magis faueret. Nam sess. 6. cap. 7. vbi proprie de hac reagit, simpliciter affirmat vnicam esse formalem causam iustificationis, eamque in fide, spe & charitate consistere: *Demum, inquit, vnica formalis causa est iustitia Dei, non qua ipse iustus est, sed qua nos iustos facit, &c.* Et paulò post explicans quid sit illa iustitia: *Quanquam, inquit, nemo possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri Iesu Christi communicantur; id tamen in hac impij iustificatione fit, dum eiusdè sanctissimæ passionis merito per spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui iustificantur, atque ipsi inhaeret. Vnde in ipsa iustificatione, cum remissione peccatorum, hæc omnia simul infusa accipit homo, per Iesum Christum, cui inseritur, fidem, spem & charitatem; nam fides nisi ad eam spes accedat & charitas, neque vnus perfectè cum Christo, neque corporis eius viuum membrum efficit.* Et paulò post, hanc fidem viuam, id est, cum spe & charitate coniunctam, esse dicit id, quod ex traditione Apostolica petunt catechumeni ab Ecclesia, cum petunt fidem vitam æternam præstantem. Et mox adiungit hanc ipsam fidem viuam, esse veram & Christianam iustitiam, quam ceu primam stolam per Adami peccatum amissam, & per Christi obedientiam recuperatam, candidam & immaculatam iubentur renati conseruare.

A At certè si gratia iustificans à virtutum Theologicarum habitibus distingueretur, iure Conciliū reprehendi posset, quod hoc loco nullam de istiusmodi gratia mentionem fecisset: An non esset imperfecta & manca tanti Concilij doctrina, si in explicatione iustificationis illud omisisset, quod est in iustificatione præcipuum. Adde quod. c. 10. idem Concilium docet, iustitię incrementum ab Ecclesia postulari, cum ita orat: *Da nobis Domine fidei, spei & charitatis augmentum.*

ALTERVM argumentum sumitur à doctrina veterum patrum, qui perpetuò iustitiam, qua coram Deo iustificamur, eique grati, atque accepti sumus in virtute, ac præsertim in charitate constituunt. AVEVSTINVS lib. de natura & gratia cap. 42. *Charitas inquit, est verissima, plenissima; perfectissimaque iustitia.* Et in Psal. 118. concione 26. *Iustitia, inquit, virtus est magna animi, præcipueque laudabilis.* Et mox exponens illud: *Feci iudicium & iustitiam. Iustitia, inquit, nomine, hoc loco non ipsa virtus, sed opus eius significatum est, quis enim fecit in homine iustitiam, nisi qui iustificat impium, hoc est, per gratiam ex impio facit iustum? Vnde ait Apostolus, iustificati gratis per gratiam ipsius. Facit ergo iustitiam, id est, opus iustitiæ, qui habet in se iustitiam, id est, opus gratiæ.*

Quo loco S. Augustin. apertissimè docet iustitiã qua iustificamur à Deo, esse virtutem diuinitus infusam, per quam operamur opera iusta, proinde non vult esse habitum aliquem in essentia anime, qui nihil operetur, sed habitum virtutis in potentia operatrice. Vide præterea testimonia veterum, quæ citauimus in libro de statu innocentie, cap. 2. ad explicandum discrimen inter imaginem & similitudinem Dei; Docent enim ea testimonia conditum fuisse hominem ad imaginem & similitudinem Dei, & imaginem in natura, similitudinem in probitate & iustitia sitam esse, per iustitiam autem virtutes, ac potissimum charitatem intelligi oportere, nõ dubium est.

TERTIVM argumentum peti potest ex diuinis literis, in quibus videmus ea omnia tribui charitati quæ ab auctoribus contrariæ sententiæ tribuuntur gratiæ, non solùm absolutè, sed etiam vt eam distingui ipsi docent à charitate. Profectò autem si in charitatem, secundum Scripturas, conueniunt ea omnia, quæ soli gratiæ iure tribui solent, alterum necesse est, vel in Scriptura falsam doctrinam, quod fieri non potest, contineri, vel quod nos contendimus, gratiam à charitate aut nullo modo, aut sola ratione distingui.

Gratiæ proprium esse volunt, vt à charitate ipsorum opinione distinguitur, dare animæ quoddam esse supernaturale, ex quo dicatur homo filius Dei per participationem, & diuinæ consors naturæ. Id verò totum Scriptura apertissimè tribuit charitati 1. Ioannis 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur, & simus.* Et cap. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.*

PRÆTEREA tunc accipit homo illud esse supernaturale cum regeneratur ac renascitur, nouaque efficitur creatura. Id autem fieri per charitatem ex Scripturis, ita probatur; Semen ex quo regeneramur, est verbum Dei, 1. Petri 1. *Renati non ex semine corruptibili, sed ex incorruptibili per verbū Dei viuū.* Et Iacobi 1. *Genuit nos verbo veritatis, vt simus initium aliquod creaturæ eius.* Verbum autem proprie fidem in nobis gignit eamque viuam, quæ per dilectionem operatur; ad Rom. 10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.* Fides igitur viuā, id est, cum charitate, est id, per quod renascimur, & proinde ipsa dat illud esse diuinum supernaturale, vnde dicimur filij Dei.

Et confirmatur hoc ipsam ex illis Apostoli verbis ad Galat. 3. *Omnes enim filij Dei estis per fidē.* Loqui autem B. Paulū de fide viua perspicuū est ex c. 5. vbi cū dixisset: *Euacuati estis à Christo, qui in lege iustificamini, ex gratia excidistis.* Subiūgit explicās quid sit ista gratia, & quid faciat filios Dei; *Nā, inquit, in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praprium, sed fides que per dilectionē operatur.* Ex c. 6. hāc ipsam fidem viua appellat nouam creaturam; cū ait: *In Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praprium, sed noua creatura.* De qua noua creatura dicit idem Apostolus ad Ephes. 2. *Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis.*

Et confirmatur rursus ex parte eorum, qui nos regenerant, qui sunt Euangelij prædicatores, 1. ad Cor. 4. *Per Euangelium ego vos genui:* ad Galat. 4. *Filiolimeis, quos iterū parturio, donec formetur Christus in vobis.* Christus autem in nobis per fidem formatur & habitat, ad Ephe. 3. *Christū habitare per fidem in cordibus vestris.* Fidem autem istam debere esse viua & charitate formatam dubium esse non potest. Quare S. Ioan. 1. epist. c. 4. dicit, Deum per charitatem in nobis manere: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

Sunt præterea multa alia, quæ tribui solent gratiæ, quæ in omnia Scripturis tribuuntur charitati. Neque aliquid afferri potest ita gratiæ proprium, vt nō conueniat etiam charitati, quare nulla est causa, cur distincti habitus ponantur gratiæ & charitatis, percurramus breuiter singula.

PRIMO, gratiæ proprium esse dicunt, facere hominem Deo dilectum, at Prouerb. 8. legimus: *Ego diligentes me diligo.* Et Ioan. 14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo.*

SECUNDO, gratia dicitur esse animæ vita, vt peccatum, mors. at 1. Ioan. 3. legimus: *Qui nō diligit, manet in morte, & nos scimus, quia translati sumus de morte ad vitam, quia diligimus fratres.*

TERTIO, gratia donū illud esse dicitur, per quod in nobis habitat Spiritus sanctus, At Ro. 5. legimus: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.*

QUARTO, per gratiam à peccato iustificamur. At Luc. 7. legimus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multū.* Et iam antea ex Apostolo ad Galat. 6. ostendimus, nouam creaturam esse fidem per dilectionem operantem, & ex Trid. Concilio demonstrauimus, formalem causam iustificationis esse charitatem mentibus nostris infusam. Neque vllus est Theologus aut Philosophus, qui iustitiæ nomine aliud, quàm virtutem, intelligat.

QUINTO gratia est fons & radix omnium virtutum. At Apostolus ad Rom. 13. *Plenitudo, inquit, legis, est dilectio.* Et ad Cor. 13. *Charitas, inquit, patiens est, benigna est, & c. omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, & c.* Et S. GREGORIUS homil. 7. in Euangelia dicit, charitatem esse radicem omnium operum bonorum; & S. Prosper. lib. 3. de vita contemplatiua, cap. 13. dicit, charitatem esse vitam virtutum, mortem vitiorum.

SEXTO, gratia separat filios regni à filijs dānationis, nullus enim cum gratia perit, nullus sine gratia saluatur. At Iacob. 1. legimus, coronam vitæ re promissam esse diligentibus Deum. Et S. AVGVST. li. 15. de Trinit. c. 18. *sola charitas, inquit, diuidit inter filios regni, & filios damnationis aeternæ.*

SEPTIMO, gratia est donū Dei omnium maximum. At Apostolus 1. ad Cor. 13. anteponit charitatē omnibus alijs donis. Et ad Coloss. 3. *Super omnia, inquit, Charitatem habete, quod est vinculū perfectionis.* Et S.

AVGVST. li. 15. de Trinit. c. 18. *Nullum, inquit, est istud Dei dono excellentius, dantur & alia per spiritum sanctum munera, sed sine charitate nihil profunt.* Et ser. 50. de verbis Domini: *Adde, inquit, charitatem, profunt omnia, detrahe charitatem, nihil profunt cetera: quale bonum est charitas fratres? quid preciosius, quid luminosius, quid firmitus, quid vilius, quid securius?*

OCTAVO, nihil maius gratia facere potest, quā coniungere hominem Deo. At 1. ad Cor. 6. legimus: *Qui adhaeret Deo, videlicet per charitatem, vnus spiritus sit cū eo.* Et 1. Ioan. 4. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Id quod præclare explicat S. BERNARDVS ser. 83. super Cantica, vbi ostendit, nihil esse quod magis hominē Deo coniungat quàm charitatem, quā, vt ipse loquitur, *quasi maritatur anima Deo.*

NONO, gratia facit amicos Deo. At Ioa. 15. legimus: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego precipio vobis.*

DECIMO, gratia formosos & gratiosos facit. At charitas est vestis illa nuptialis, quæ qui carēt, mittuntur in tenebras exteriores, vt exponit S. Greg. hom. 38. atque hæc ex diuinis litteris hoc loco sufficiant.

Accedant POSTREMO argumēta ducta ex ratione.

PRIMA ratio, si gratia ista distingueretur à charitate, ceterisq; infusis virtutibus, quemadmodū distinguitur anima à potentijs, vel lumen rationis à virtutibus, vt S. Tho. docet, sequeretur amissa gratia per peccatum, simul amitti virtutes omnes infusas, sicut pereunte anima, pereunt necessario eius potentiæ, & sine lumine rationis nullæ omnino virtutes in anima conseruantur; at fides infusa non perit gratia recedente, vt Catholici omnes fatentur; nō igitur distinguitur, neque pendet fides à gratia gratum faciente, vt distinguuntur ac pendet potentiæ ab anima, & virtutes à lumine rationis.

Neque verò satisfaciet argumento, si quis dixerit, amissa gratia remanere quidem fidem, sed non perfectam & formatam, & hoc modo solum manere eam, ac dependere ab habitu gratiæ. Nam quamuis sine gratia fides imperfecta atque informis sit, est tamen habitus supernaturalis, & operationem habet supernaturalem; docuit autem S. Thomas, non posse esse in anima habitus supernaturales, & operationes supernaturales, nisi antea euecta esset eadem anima ad esse quoddam supernaturale per habitum gratiæ, cū operatio prærequirit esse.

SECUNDA ratio, si gratia esset habitus à charitate distinctus, id sine dubio esset propter tria quæ videntur esse propria ipsi gratiæ & charitati non conuenire, quorum PRIMUM est, dare animæ esse diuinum & supernaturale. ALTERVM esse proprium effectum amoris, erga hominem. TERTIVM esse id, quo propriè Deo gratus est, quicumque illi gratus est. At hæc ipsa tria apertissimè quadrant in charitatem, non igitur opus est, alium habitum querere.

Probatur assumptio argumenti, nam quod attinet ad esse diuinum, certum est, non posse hominem participare diuinum esse, nisi accidentaliter; nullum est autem accidens, quo magis participemus esse diuinum, quàm charitas, ac ne ipsa quidem gratia si esset, vt ponitur à S. THOMA, ita nos eueheret ad esse diuinum, vt re vera charitas vehit; gratia enim illa esset accidens ordinis supernaturalis, & daret animæ esse quoddam accidentarium supernaturale; at charitas præterquam quod est accidens ordinis supernaturalis, & dat animæ esse accidentariū supernaturale, coniungit animam cum DEO, quam intimè atque arcè in hac vita fieri potest; quod non faceret gratia, DEVS enim intelligentia & voluntate attingitur, sed intelligentia in hac vita non nisi per fidem,

& in ænigmate DEVM attingit; voluntas autē etiam in hac vita immediatè & propriè DEO coniungitur per amorem.

Adde quod cum summa perfectio in DEO sit cognitio & amor, in futura vita participabimus per gloriam, diuinam perfectionem visionis Dei; de qua scribit Ioan. in I. epist. c. 3. *Similes ei erimus, quia videbimus eum sicuti est*; nūc autem participamus per gratiam, perfectionem amoris Dei & proximi, de qua dicit Dominus Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, ut sitis filij Patris vestri, &c.*

Quod attinet ad effectum proprium amoris Dei, ille profectò charitas est, quid enim vult nobis Deus, cum nos amat, nisi id quod nobis est optimum? optimum autem nobis charitas est, ut supra ex Apostolo & Augustino docuimus.

Quod autem pertinet ad tertium, de eo quo propriè Deo grati sumus; id verò nihil est aliud, nisi charitas, siquidem in ea consistit summa similitudo ad Deum, quā in hac vita possimus habere. Deus enim diligit sibi similes, & eo nos magis diligit, quo sumus ei similiores. Atque hoc est verum amicitiae fundamentum inter nos & Deum, amicitia siquidem oritur ex similitudine, cum omne simile diligit suum simile; Similitudo autem, quæ est fundamentum amicitiae, non tam est similitudo naturæ, quàm morū & virtutū; alioqui inter oēs homines esset amicitia, & inter Angelos & homines nulla esset. Porro charitas est regina virtutum, & omnibus alijs virtutibus longè præstat. Quare similitudo in charitate, est prima & summa causa amicitiae inter nos & Deum.

TERTIA ratio, gratia propriè opponitur culpæ, sed culpa est actualis & habitualis deformitas in voluntate; igitur & gratia erit habitus & actus in voluntate.

QUARTA ratio, gratia respondet gloriæ, sed gloria non erit habitus aliquis in essentia animæ, ut aduersus Henricum Theologi communiter docent, sed coniunctio cum Deo per visionem & amorem, igitur & gratia non est habitus aliquis in essentia animæ, sed fides, spes & charitas ipsius animæ potentij diuinitus infusæ atque in illis inhærentes.

QUINTA ratio, per gratiā formaliter iustificamur; at iustitia communi consensu Theologorum & Philosophorum, virtus animi est, & in voluntate, non in essentia animæ sedem habet.

CAPVT VII.

Soluuntur obiectiones.

ADVERSVS ea quæ capite superiore confirmata sunt, fieri solent non leuia argumenta, quæ nunc breuiter & ordine diluemus.

PRIMA obiectio sumitur ex duobus Cōcilij generalibus, siquidem in Concilio Viennensi, sub Clemente Quinto, ut habetur in Clementina prima, de summa Trinitate & fide Catholica definitum est, in Baptismo tam paruulis, quàm adultis conferri informantem gratiam, & virtutes. Et in Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 7. legimus, iustificationem esse renouationem interioris hominis per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum. Et can. 11. dicitur anathema ijs, qui docent, hominem iustificari vel sola imputatione iustitiæ CHRISTI, vel sola peccatorum remissione, exclusa gratia & charitate. In quibus locis videmus semper distingui gratiam à virtutibus & donis, atque ad eò ab ipsa etiam charitate.

RESPONDEO, Concilia ista, ac præcipuè Tridentinum, dedita opera ita loqui voluisse videntur, ut indefinitam relinquerēt quæstionem Scholasticam de

distinctione gratiæ à charitate, & solùm definirent, quod ab hæreticis negabatur, nos iustificari per aliquid ipsa in anima inhærens; ea siquidem causa fuit, cur Trident. Concilium, nunc gratiam & charitatem, nūc solam charitatem nominaret; sed quamuis hæc ita sint, tamen videntur omnino Cōcilij Patres in eam sententiam inclinasse, quæ pro eodem habet gratiam & charitatem; Nam, ut supra ostendimus, in explicatione causæ formalis iustificationis, vbi maximè oportebat huius distinctionis mentionem facere, solam nominauerunt charitatem, cum suis comitibus fide & spe.

PORRO vbi Concilia ista distinctè nominant gratiam & virtutes, vel gratiā & dona; aut per gratiam, intelligunt charitatem, per virtutes & dona, reliquas virtutes, ac si dixissent, gratiam & cæteras virtutes, siue gratiam & cætera dona; aut certè idem significant illæ voces, quemadmodum cum dicimus, aliquem esse sanctum & bonum; innocētē & iustum, &c. id quod in Scripturis sacris, & in Patrum libris passim fieri videmus ad rem, de qua agitur, magis explicandam.

Et hoc modo intelligendus est canon vndecimus Concilij Tridentini, vbi damnatur anathemate, qui excludunt à iustificatione gratiam & charitatē, nam idem omnino significari eo loco per gratiam & charitatem, colligimus tum ex verbis sequentibus, vbi numero singulari dicitur, quæ in eorum cordibus diffundatur, atque illis inhæreat: tum ex cap. 7. eiusdem sessionis, cui respondet canon iste vndecimus (neque enim in canonibus noua dogmata traduntur, sed rediguntur ad formam anathematismorum ea, quæ in capitibus definita fuerant) verba autem capituli septimi, ex quibus canon vndecimus cōfectus est, hæc sunt: *Id in hac impij iustificatione fit, dum charitas Dei per Spiritum sanctum in eorum cordibus diffunditur, atque illis inhæret.*

SECUNDA obiectio ducitur ex Patribus. Profuerunt autem vnum tantum, sed antiquissimum & celeberrimum, is est S. DIONYSIVS AREOPAGITA, qui in libro de Ecclesiastica Hierarchia, c. 2. part. 1. scribit, non posse hominem operari diuina, nisi prius adeptus fuerit statum, siue esse diuinum, quemadmodum etiam opera humana non ante operari incipimus, quàm homines esse cœperimus.

RESPONDEO, rectè Dionysius docet, non posse hominem operari diuina, nisi antè participauerit esse diuinum, sed quoniam esse diuinum non potest ab homine participari, nisi per aliquod accidens, ideo infunduntur homini diuinæ qualitates, habitus videlicet fidei & spei & charitatis, ac per eas efficitur homo diuinæ consors naturæ, & diuina ac supernaturalia operatur.

DICIT aliquis, non solùm opera diuina, sed etiam habitus diuini præexigunt esse diuinum, est enim habitus iuxta Philosophum in libro septimo Physicorum, text. 17. dispositio perfecti ad optimum, perfectum autem vocat id, quod est dispositum secundum naturam, quare cum natura humana non sit ex se disposita ad opera supernaturalia, neque ad ea naturalem proportionem habeat, necessariò exigitur aliquid quod eleuet, & supernaturaliter perficiat naturam humanam, ut in eam habitus supernaturales infundi queant. PRÆTEREA, sicut in rebus naturalibus distinguuntur tria, esse, posse, operari, quorum tertium à secundo, & secundum à primo dependet: sic etiam in rebus supernaturalibus distinguenda sunt tria, esse, quod habetur per gratiam, posse, quod habetur per infusas virtutes; & operari, quæ sunt ipsæ actiones fidei & spei & charitatis.

RESPONDEO, habitus acquisiti; de quibus loquitur Aristoteles, præ exigunt naturalem dispositionem subiecti ad opus, quia non dant operari, sed facile ac præpõe operari; proinde si natura siue habitu operari non possent, nihil ei prodesset habitus. At habitus diuini infusi non exigunt naturalem dispositionem in subiecto, sed solum capacitatem naturalem, ipsi autem eleuant naturam, & proportionem illi conferunt ad actionem supernaturalem. Hanc autem capacitatem esse in anima rationis particeps, docet S. Augustinus lib. de prædestinatione Sanctorum, cap. 5. cum ait: *Possent habere fidem & charitatem, natura est hominum, habere autem, gratia fidelium.*

Ad ILLUD autem, quod addebatur, in omnibus rebus inueniri esse, posse & operari, RESPONDEMUS, id esse verum in substantijs, non in accidentibus, substantiæ enim creatæ non possunt per se sine instrumentis, id est, sine accidentibus operari, & ideo in eis distinguitur ipsum esse substantiale à potentijs, & potentia ab actionibus: at verò in accidentibus non distinguuntur ista tria, cum ipsum esse qualitatis operatrici sit potentia seu virtus; proinde cum esse diuinum, quod habet anima per gratiam, sit esse accidentarium, non est necessarium, vt distinguatur à virtute, sed vnus atque idem habitus, vt respicit subiectum, dici potest esse supernaturale, vt respicit opus, dici potest virtus supernaturalis.

TERTIA obiectio ex diuinis litteris, Scripturæ testantur, hominem per gratiam renasci, ac per hoc adipisci esse diuinum, Ioannis 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Et: *Quod natum est ex carne, caro est; quod natum est ex spiritu, spiritus est.* PRÆTEREA, secundum Scripturas gratia Spiritus sancti est prior charitate, ac per hoc non possunt esse idem charitas & gratia, ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Vbi vides, prius dari Spiritum, ac deinde diffundi in cordibus charitatem, ad Galat. 5. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, &c.* I. Ioan. 4. *Non quia nos dileximus Deum, sed ipse prior dilexit nos.* Quod si prius diligimur, quàm diligamus, certè sequitur charitatem, qua Deum diligimus, posteriorem esse gratia, qua Deo grati & amabiles sumus.

RESPONDEO, iam ostendimus capite superiore, nos renasci per charitatem, & accipere esse diuinum, dum efficitur Deo similes in virtutibus, ac præsertim in charitate. Neque enim participare possumus esse diuinum secundum aliquid substantiale; nam cum substantia sit ipsa rei natura, si substantialiter participarem esse diuinum, naturaliter essemus Dei, quod nullo modo fieri potest. Itaque S. AUGUSTINUS in li. contra Adimantum, cap. 5. scribit, homines iustos esse filios Dei: *Quia sunt Deo similes in dilectione & in sanctitate.* Et in Psalm. 99. explicans ipsum titulum: *In quantum, inquit, in te crescit charitas, efficit & reuocat te ad similitudinem Dei.* Et ipse etiam S. Thomas in Secunda Secundæ, quæst. 23. art. 2. ad 2. dicit, charitatem esse vitam animæ.

Quod autem attinet ad eas Scripturas, quæ faciunt charitatem posteriorem gratia, DICIMUS, eas Scripturas intelligendas esse de gratia, vt significat beneuolentiam Dei erga nos, non autem qualitatem aliquam, quæ sit in nobis: Deus enim DVOBUS modis nos diligit, VNO modo, vt simus iusti & sancti, ALIO modo, quia sumus iusti & sancti. De priore modo loquitur Apostolus ad Rom. 5. *Cum adhuc peccatores essemus, CHRISTVS pro nobis mortuus est.* Ad Ephes. 1. *Elegit nos vt essemus sancti.* Et ca. 5. *CHRISTVS dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt eam sanctificaret mundans eam lauacro in aqua, in verbo vite.* De po-

steriore modo loquitur Sapientia, Prouer. 8. *Ego diligentes me diligo.* Et Dominus Ioannis decimo quarto: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.* Et c. 16. *Pater amat vos, quia vos me amastis.*

Iam igitur charitas, quæ in nobis est, cum effectus & obiectum sit beneuolentiæ Dei, vt effectus, est illa posterior, vt obiectum, est prior. Quare cum dicitur charitas diffundi in cordibus per Spiritum sanctum, vel cum dicitur charitas fructus esse Spiritus sancti, non significatur, dari nobis aliquod donum Spiritus sancti, ex quo procedat, atque emanet charitas, sed dari nobis Spiritum sanctum, qui est donum increatum, & eius primum & primum effectum in nobis esse charitatem, cum autem dicitur Deus nos prius diligere, quàm diligatur à nobis, non significatur esse in nobis aliquid, vnde mereamur diligere, ante quàm diligamus, sed à Deo nos diligere, vt ex iniustis iusti, & ex deformibus formosi efficiamur, vt postea iusti, sanctique effecti per donum charitatis, amicitia inter nos constituatur & diligamus, ac diligamur.

QUARTA obiectio sumitur ex rationibus. PRIMA ratio, effectus formales gratiæ & charitatis, diuersi sunt, nec vnus alium includit, aut necessariò comitatur; nam effectus gratiæ est facere dilectum, effectus charitatis est facere diligetem, & potest fieri, vt vnus diligatur, & non diligat, & contrà; non igitur sunt vnus & idem habitus gratiæ & charitatis.

SECUNDA ratio, effectus gratiæ semper est in actu, dum ipsa gratia in homine perseverat, semper enim facit gratum; at effectus charitatis non est semper in actu perseverante charitate, cum non semper actu diligamus: non igitur sunt idem charitas & gratia.

TERTIA ratio, in rebus naturalibus, præter virtutes acquisitas, est in animo lumen naturale: ex quo aliquo modo virtutes omnes manant; erit igitur etiam in supernaturalibus donis, præter habitus virtutum infusos, lumen gratiæ, ex quo habitus illi profuant.

QUARTA ratio, gratia est donum quoddam vniuersale, quod totum hominem Deo gratum reddit, & omnia opera accepta illi facit, & omni peccato repugnat; at virtutes sunt dona particularia, quæ particulares potentias in operibus ipsarum perficiunt, & certis vitijs opponuntur; igitur non sunt idem gratia & virtutes.

QUINTA ratio, per gratiam reformatur imago Dei, quæ per peccatum fuerat obscurata, at imago non est solum in potentijs, sed etiam in ipsa animæ substantia; gratia igitur non est sola charitas in voluntate inhærens, sed etiam habitus aliquis in substantia animæ constitutus.

RESPONDEO, ad PRIMAM rationem facile est respondere, siquidem facere dilectum & diligentem, ab vna & eadem qualitate provenire possunt, si ea diuerso modo, vt supra diximus, consideretur; eadem enim charitas, vt forma inhærens animæ, facit eam formosam, & per hoc gratam oculis Dei; vt principium operationis, facit eam aptam & promptam ad diligendum; nec tamen sunt isti duo effectus formales, sed vnus, illa enim propositio & promptitudo animæ ad Deum diligendum, est eius pulchritudo, quæ gratam eam facit Deo; & quamvis fieri possit, vt aliquis diligatur, & non diligat: quando fundamentum dilectionis vnus, non est dilectio alterius; sed aliquid aliud, vt forma corporis, aut aliquid eiusmodi; tamè si fundamentum dilectionis vnus, sit dilectio alterius, vt nos ponimus, fieri non potest, vt qui diligitur non diligat, cum ideo diligatur, quia diligit.

AD SECUNDAM rationem RESPONDEMUS, effectum formalem gratiæ semper esse in actu, & simili-

ter effectū charitatis formalem. Vt enim gratia semper facit gratum, ita & charitas semper facit propensum & promptum ad diligendum; diligere autem actu quod non semper habemus, nō est effectus formæ, sed efficientis, siue quod est idem, non est effectus charitatis, vt dat esse formale animæ, in qua inhareret, sed vt est principium actionis.

AD TERTIAM DICIMVS, in rebus supernaturalibus lumen fidei esse loco luminis naturalis, ex fide enim aliquo modo spes & charitas manant, vt ex fide per charitatem formata, virtutes omnes morales, ad finem supernaturalem ordinantur.

AD QUARTAM RESPONDEO, charitatem dici posse donum vniuersale, quia regina est virtutum, & radix omnis meriti, & ab ipsa actiones virtutum omnium imperantur, & nullum peccatū mortale secum patitur; quare Apostolus ait: *Qui diligit, legem impleuit*, ad Rom. 13. Et: *Charitas patiens est, benigna est, &c.* i. ad Cor. 13. Et S. AVGVSTINVS lib. de natura & gratia, cap. 70. *Charitas, inquit, inchoata, inchoata iustitia est; charitas prouecta, prouecta iustitia est; charitas magna, magna iustitia est, charitas perfecta, perfecta iustitia est.*

AD QUINTAM DICO, imaginem Dei esse tum in substantia, tum in potentijs, sed non esse læsam, nisi quatenus in potentijs est, peccatum siquidem lumen intelligentiæ obscurauit, voluntatis libertatem debilitauit, appetitum inferiorem superiori rebellem fecit, similitudinem ad Deum, quæ in iustitia sita erat, planè sustulit: in ipsa verò substantia animæ nihil propriè operatum est: quare obiectio ista postrema, videtur potius nostram confirmare, quàm infirmare sententiam.

CAPVT VIII.

Charitatem esse virtutem creatam, non ipsum spiritum sanctum.

QUONIAM charitatem à gratia gratum faciente, non distingui demonstrauimus, vt solidius confirmetur, gratiam gratum facientem esse qualitatem, quod probatum à nobis est cap. 4. operæ præmium esse duximus, hoc loco refellere sententiā eorum, qui docent, charitatem, qua diligimus Deum, non esse habitum creatum, sed ipsam personam Spiritus sancti; quam sententiam supra diximus, Petro Lombardo tribui solere.

Est autem obseruandum, non fuisse Lombardum tam rudem & hebetem, vt existimaret actionem diligendi, quam nos producimus, quæque charitas actualis à Theologis nominatur, esse Spiritum sanctū, sed quod docuit Lombardus, id fuit, causam siue principium proximum dilectionis Dei, esse in nobis Spiritum sanctum, nō autem habitum aliquem creatum, quales sunt habitus fidei, spei, caterarūque virtutum; itaque hoc interesse voluit inter charitatem, & alias virtutes, quod in istis, præter actionem, habitus etiam creatus, reperiatur: in illa nullus sit habitus creatus, sed ipse Spiritus sanctus immediatè nos moueat ad actionē diligendi. Quam sententiam omnes Theologi refellunt in commentarijs suis ad distinct. 17. li. 1. Sentent. atque imprimis S. Thomas acriter eam oppugnat in Secunda Secundæ, quæst. 23. art. 2. & in quæstionibus disputatis, quæstione de charitate, art. 1. vbi diluit obiectiones 24. quæ pro sententia Petri Lombardi fieri potuissent.

Probat ut igitur charitatem esse qualitatem creatam, PRIMVM ex testimonio illo beati Pauli ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctū, qui datus est nobis.* In cuius loci explicatione,

SECUNDO est, ambiguum videri posse, loquatur ne Apostolus de charitate, qua nos diligit Deus, an de illa, qua nos diligimus Deum, nam commētarius, qui inscribitur Ambrosio, explicat hunc locum de charitate Dei erga nos. Contra autem August. li. de Spiritu & littera, c. 32. & Bernardus in epist. 107. Anselmus & alij nonnulli, in hunc locum, docent, Apostolum loqui de charitate, qua nos diligimus Deum. Plenius commentarius, de vtraque, explicat verba beati Pauli. ita enim exponunt in commentario huius loci Origenes, Chrysof. Theodoret. Sedulius, Oecumenius, Thomas, & alij.

Sed tamen propriè loqui Paulū de charitate, quæ est in nobis per modum habitus, Probatur hoc modo; non loquitur Apostolus de dilectione actuali, sed de re aliqua permanente. Actualis enim dilectio non diffunditur à Deo in cor nostrum, sed effunditur à corde nostro in Deum, iuxta illud: *Finis præcepti charitas de corde puro*, i. ad Tim. 1. in quo loco de actu, non de habitu agitur, actus enim est finis præcepti, non habitus; itaque charitas actualis exit de corde puro, & ad Deum tendit: Apostolus autem ad Rom. 5. loquitur de charitate, quæ in cor nostrum à Deo immititur, & in eo permanet. Rem autem istam permanentem non esse Spiritum sanctum, sed donū eius, probatur ex voce illa, *diffusa est*, non enim conuenit propriè Spiritui sancto diffundi, nisi ratione donorum suorum, quare Actor. 2. beatus Petrus dicit: *Dextera igitur Dei exaltatus, effudit hoc donum, quod vos videtis & audistis*; vbi donum creatum dicitur effusum.

Idem etiam probatur ex illis verbis: *Per Spiritum sanctū, qui datus est nobis.* Hic enim distinguitur Spiritus sanctus à charitate in nobis effusa, vt causa ab effectu, quemadmodum si quis diceret: Effusa est lux in hac domo per lampadem, quæ accensa est nobis. Vel: Effusus est odor per balsamum, quo vncti sumus; neque enim vllus diceret lucem & lampadem idem esse, neque odorem & balsamum, sed vnum alterius causam esse.

SECUNDO, probatur ex testimonijs Patrum, S. AVGVSTINVS, de cuius sententia tota ferè quæstio est, lib. de Spiritu & littera, c. 32. *Charitas, inquit, Dei dicta est diffundi in cordibus nostris, non qua nos ipse diligit, sed qua nos facit dilectores suos: sicut iustitia Dei, qua iusti eius munere efficiuntur, & Domini salus, qua nos saluos fecit, & fides CHRISTI, qua nos fideles facit.* Hoc loco DVOBVS modis docet S. August. charitatem diffusam in cordibus, non esse Spiritum sanctum, sed virtutem creatam. PRIMO, quia similem esse dicit iustitiæ, saluti & fidei. SECUNDO, quia dicit, non esse istam charitatem, qua nos Deus diligit, sed qua nos facit dilectores suos. Spiritus autem sanctus ex sententia Petri Lombardi, est charitas, qua Deus nos diligit, & qua nos diligimus Deum.

Idem August. in lib. de moribus Ecclesiæ Catholicæ, cap. 20. scribit, charitatem esse virtutem animi nostri; quod certè non conuenit Spiritui sancto. Idem in lib. de natura & gratia, cap. 70. dicit, charitatem esse iustitiam, qua iusti sumus, & in Psal. 118. concione 26. dicit, iustitiam, qua iusti sumus, esse virtutem animi, quam Deus in nobis efficit, & in epist. 85. ad Consentium, & lib. 15. de Trinit. c. 8. dicit, iustitiam, qua iusti sumus, esse formam, qua formosi ex deformibus efficiuntur: at certè non rectè de persona Spiritus sancti diceretur, quod sit virtus animi à Deo effecta, vel forma, qua formosi ex deformibus efficiuntur.

DENIQVE lib. 15. de Trinit. cap. 18. apertè distinguit charitatem, quæ est in nobis, à persona Spiritus

tus sancti: *Dilectio*, inquit, *quæ ex Deo est, & Deus est, propriè Spiritus sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabitat Trinitas.* Vbi non dixit dilectionem, quæ propriè Spiritus sanctus est, in nobis diffundi, sed per illam diffundi in nobis charitatem Dei, qua videlicet Deum diligimus.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 32. in priorem ad Corinthios, de charitate copiosè disputat, ac semper eam virtutem appellat, & vt de vera virtute loquitur S. CYRILLVS lib. 9. in Ioannem, cap. 24. distinguit charitatem, quæ est in nobis, ab ea, quæ est in Deo, & eam quidem, quæ est in Deo, Deum esse docet, nostram autem non Deum, sed virtutè quandam, quæ sit quasi forma & imago illius, quæ est in Deo. DENIQUE S. BERNARDVS in epist. 11. ad CARTHUSIENSES, & in lib. de diligendo Deo, vltra medium: *Rectè*, inquit, *dicitur charitas & Deus, & Dei donum: charitas enim dat charitatem, substantiua, accidentaliter: vbi dantem significat, nomen est substantiæ, vbi donum, qualitatis.*

Probatur VLTIMO rationibus. PRIMARA ratio quæ est S. Thomæ in 2. 2. q. 23. art. 2. si nullus est habitus charitatis, vel Spiritus sanctus efficit in animis nostris dilectionem, concurrente & cooperante libera voluntate, vel ea non concurrente, neque cooperante: si primum detur, sequitur actionem diligendi in nobis non esse perfectam, facilem, promptam, suauem; si detur secundum, sequitur eandem actionem non esse voluntariam & liberam, ac per hoc nec meritoriam: vtrumque autem est & contra rationem dilectionis, & contra id, quod vnusquisque in se experietur. Nihil enim magis voluntarium esse potest, nihil promptius, facilius, suauius charitate, neque solum secundum Scripturas actio diligendi meritoria est, sed principium & radix omnis meriti. Nam *coronam vitæ repromisit Deus diligentibus se*, Iacobi 1.

Sequi autem ex opinione illa Magistri, actionem diligendi non esse voluntariam & liberam, auctore certè non promptam & suauem, perspicuum est. Nam si Spiritus sanctus dilectionem in nobis efficiat, non cooperante libera voluntate, sine dubio dilectio illa voluntaria esse non poterit; si verò cooperante libera voluntate, sed absque habitu prius infuso, dilectio perfecta & prompta non erit, neque enim potentia perfectam actionem facere potest, nisi ipsa perfecta per habitum, neque potest promptè & suauiter operari, nisi ex forma, quam in se habeat, inclinatur ad operationem. Quare si voluntas humanam nullam habeat formam, nullumque habitum, per quem inclinatur ad amorem Dei supernaturalem, sed solum extrinsecum auxilium Spiritus sancti, sine dubio perfectè & promptè Deum non diligit.

SECUNDA ratio, per charitatè efficitur filij Dei, vt supra probauimus ex epistola 1. S. Ioannis ca. 3. & alijs multis locis, proinde per charitatè adipiscimur esse diuinum, iuxta illud Psal. 81. *Ego dixi, Dije estis, & filij excelsi omnes.* Non enim est filius Dei, nisi Deus, sicut nec filius hominis, nisi homo: ergo Spiritus sanctus, si charitas est, homines, quos inhabitat, facit esse Deos, ac per hoc eis communicat personam, vel naturam suam: non autem communicat personam, id enim singulare priuilegium est humanitatis Christi, vt in persona diuina sustentetur. communicat igitur naturam, iuxta illud B. Petri in epist. 2. c. 1. *Vt diuina efficiamur consortes nature.* Porro Dei natura communicari non potest, nisi per accidentariam aliquam sui participationem, id est, per formam aliquam creatam; charitas igitur est forma creata, per quam nos Spiritus Sanctus inhabitat.

A TERTIA ratio, Spiritus sanctus non solum adultos, sed etiam infantes baptizatos inhabitat, vt S. AVGVSTINVS docet in epistola 57. ad Dardanum: efficit igitur in illis charitatem, at non actualem, igitur habitualem.

CAPVT IX.

Soluuntur obiectiones.

ARGVMENTA LOMBARDI partim ex Scripturis, partim ex Augustino petuntur.

PRIMA obiectio est, DEVS in Scripturis absolute charitas nominatur, 1. Ioannis 4. *DEVS charitas est, & qui manet in charitate, in DEO manet, & DEVS in eo.* Est igitur verè & propriè charitas, nam vt S. AVGVSTINVS monet lib. 15. de Trinit. cap. 17. non dictum est, DEVS charitas mea, sicut Psal. 58. *Tu es, Domine, spes mea.* Et Psal. 70. *Tu es patientia mea*, sed simpliciter, DEVS charitas est.

RESPONDEO, non negamus, DEVM absolute verè & propriè dici posse charitatem, sed qua nos ipse diligit, non qua nos eum diligimus, quemadmodum etiam DEVS sapientia & iustitia rectè dicitur, qua ipse sapiens & iustus est, non qua nos sapientes & iustifimus.

At cōtrà, est obiectio SECUNDA, non solum Ioannes DEVM charitatem esse dixit, sed addidit: *Et qui manet in charitate, in DEO manet, & DEVS in eo*, vbi loquitur tam de charitate, qua diligimus, quàm de illa, qua diligimur; id enim est manere in charitate, diligere DEVM, & diligere à DEO, & hanc ipsam charitatem dicit Ioannes esse DEVM, cum ait: *Qui manet in charitate, in DEO manet, & DEVS in eo.*

RESPONDEO, sanctus Ioannes rectissimè dicit, eum qui diligit, & diligitur, in DEO manere & DEVM in eo, non quod charitas qua diligimus, sit DEVS, sicut illa, qua diligimur, sed quia inseparabiles sunt, & vbi est vna, ibi est etiam altera, vna enim alteram trahit: nam quemadmodū S. AVGVSTINVS dicit li. 12. Confessionum, ca. 15. iustitiam DEI esse lumen illuminans, iustitiam nostram lumen illuminatum, sic etiam dicere possumus, charitatem DEI esse ignem accedentem, nostram vero ignem accensum, & sicut per inseparabilitatē luminis producti à Sole, & Solis productis, dicere solemus, eum qui est in lumine à Sole producto, esse in Sole, & Solem in eo, ita quoque propter inseparabilitatem charitatis creatæ, & charitatis increatæ, quæ est DEVS, rectè dicimus, eum qui manet in charitate, in DEO manere, & DEVM in eo, cum charitas sine DEO esse non possit.

Esse autem veram hanc explicationē, colligi potest ex DVOBV. PRIMO, quia in eodē loco idem Ioannes ait: *Qui confessus fuerit quoniam IESVS est filius DEI, in DEO manet, & DEVS in eo;* Nec tamen dicere auderemus confessionem fidei esse DEVM, sed solum, sine DEO esse non posse, iuxta illud primæ ad Cor. 12. *Nemo potest dicere Dominus IESVS, nisi in Spiritu sancto.* SECUNDO, quia sicut Ioannes scripsit: *DEVS charitas est, sic etiam scripsit: Charitas ex DEO est.* Charitas enim quæ est in DEO, DEVS est, charitas quæ est in nobis, non DEVS, sed Dei donum est.

TERTIA obiectio, S. AVGVSTINVS libro de moribus Ecclesiæ, cap. 11. affirmat, nihil esse melius charitate: id autem, quo nihil est melius, solus DEVS est, charitas igitur DEVS est.

RESPONSIO, cum S. AVGVSTINVS docet, nihil esse melius charitate, non loquitur absolute, sed per comparisonem ad alia dona, quæ in hac vita percipimus à DEO, vt ipse idem clarius explicat lib. 15.

de Trinitate cap. 18. Et tamen verè & absolutè etiam dici potest, nihil esse melius charitate, cùm charitas quædam, videlicet increata, DEVS sit.

QUARTA obiectio, S. AVGVSTINVS lib. 8. de Trinit. ca. 7. ita ratiocinatur: *Qui proximum diligit, consequens est, ut ipsam præcipuè dilectionem diligit, DEVS autem dilectio est, consequens est ergo ut præcipuè DEVM diligit.* Et cap. 8. *Nemo dicat, non noui quid diligam. Diligat fratrem, & diliget eandem dilectionem, magis enim nouit dilectionem qua diligit, quam fratrem quem diligit, ecce iam potest notioem habere Deum, quàm fratrem.* Et infra: *Ista contextio satis apertè que declarat eandem ipsam fraternam dilectionem nõ solum ex DEO, sed DEVM esse, in his locis videtur sanctus AVGVSTINVS ita perspicuè docere charitatem, qua nos diligimus DEVM & proximum, verè esse DEVM, vt nihil contra dici queat, atque hoc est potissimum argumentum Lombardi.*

RESPONDEO, certum est, hæc loca S. AVGVSTINI, quamuis alioqui satis obscura, non esse accipienda de charitate nostra habituali, sed de actuali, & ideo nihil omnino contra sententiam nostram, vel pro Lombardo facere; nemo enim vnquam sibi in animum induxit, charitatem actualem, quæ est liberi nostri arbitrij effectus, esse DEVM.

Loqui autem AVGVSTINVM de charitate actuali, probamus, quia dicit, eum qui proximum diligit, magis nosse & diligere ipsam dilectionem, quàm proximum, quod quidem verum est de charitate actuali, non de habituali; nam qui diligit, amat ipsum diligere, & cognoscit per experientiam certam se diligere, sicut cognoscit, se cogitare, videre, audire & similia. Et sine dubio magis nouit se diligere, quàm fratrem ipsum, quem diligit. Itaque de actuali dilectione verissima sunt, quæ S. AVGVSTINVS scribit; de habituali autem nequam essent vera, siquidem habitus charitatis ad eò non est nobis notus, vt multi putent, quamuis falsò nullum esse eiusmodi habitum.

Porrò dilectionem actualem S. August. DEVM esse dixit, non quod sit DEVS per essentiam, sed quod sit imago quædam, & participatio diuinæ bonitatis, quam qui cognoscit & diligit, cognoscit & diligit DEVM, non in se, sed in sua imagine. Alioqui si de DEO in se loqueretur, nunquam diceret, nos videre DEVM, & notioem nobis esse DEVM, quàm fratrem; neque enim dubitari potest, quin DEVS in hac vita non videatur, vt est in se, ab ijs omnibus, qui diligunt fratres.

Non absimilis est locus in lib. 12. Confessionum, cap. 25. vbi S. AVGVSTINVS dicit, non videre ipsam æternam & incommutabilem veritatem, quæ DEVS est, cùm aliquod verum cognoscimus: *si ambo, inquit, videmus verum esse quod dico, vbi, quæso, id videmus? neque ego utique in te, neque tu in me, sed ambo in ipsa, que supra mentes nostras est, incommutabili veritate: cùm ergo de ipsa Domini Dei nostri luce non contendamus, cur de proximi cogitatione, contēdimus, quam sic videre non possimus, vt videtur incommutabilis veritas.* Quo loco non vult S. AVGVSTINVS dicere, videri à nobis ipsam subsistētem veritatem, quæ DEVS est, nisi quædam quasi imagine eius: omnis enim veritas DEVM repræsentat, qui est veritas increata, incommutabilis, & subsistens; idem igitur & de charitate sentiendum est, non enim DEVS magis est charitas, quàm veritas. Si quis plura de hac re desiderat, videat sanctum Thomam in quæstionibus disputatis, quæstio. 1. de charitate.

CAPVT X.

Soluuntur dubitationes quedam circa partitionem gratiæ, in gratiam gratis datam, & gratum facientem.

IAM VERO de partitione gratiæ in gratiam gratis datam, & gratum facientem, sunt etiam quædam dubitationes, sed breues ac faciles, eas breuissimè percurremus.

PRIMUM igitur quæri solet à Theologis, sit ne gratia gratis data habitus permanens, ac motio DEI trāsiens; nam in tertia partitione diuissimus gratiā gratum facientem, in gratiam habitualem, & in gratiam auxilij specialis; de gratia gratis data nihil diximus.

RESPONDEO, ex nouem donis gratis datis, quæ enumerantur ab Apostolo prima ad Cor. 12. quinque videri habitus permanentes. *Sapientiam, scientiam, fidem, genera linguarum, & interpretationem sermonum*, quatuor reliqua, motiones transeuntes, *gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, & discretionem spirituum.* RATIO horum omnium est: proprium est habituum, vt qui eos habent, pro arbitrio eis vtantur. Porrò dubitari non potest, quin ijs, qui habent donum scientiæ, sapientiæ, & similia, ijs vti possunt quando velint; contra verò certum est, donum prophetiæ nõ semper adfuisse Prophetis, sed tunc solum cùm à Deo ad aliquod prænoscedum illustrabantur, vt S. GREGORIUS docet hom. 1. in Ezechielem, & perspicuum est ex lib. 4. Regum ca. 3. & 4. vbi Helias, egregius alioqui Propheta, per psaltem & Dei laudem Spiritum prophetæ in se excitabat & apertè falsus est, se ignorasse mortem filij Snamitis; *Anima, inquit, eius in amaritudine est, & Dominus non indicauit mihi.* Idem dicendum videtur de dono sanitatum & operatione virtutum. Ordinariè enim non fiunt miracula, quando volunt homines, sed quando DEVS eos ad ea facienda impellit, quod si aliqui donum sanitatis habere videantur per modum habitus, quales sunt Reges Francorum, qui curant morbum strumæ, quando volunt, tamen neque in ijs donum illud est verè habitus, siquidem miracula non fiunt ex virtute aliqua creata, quæ in hominibus inhæreat, sed ex virtute Dei, quæ ijs assistit, qui miracula faciunt.

SECUNDO quæri potest, an gratiæ gratis datæ seiungi possint, vel à se inuicem, vel à gratia gratum faciente. SED quæstio facilis est, nam certum est, hæc dona à se inuicem separari, dicente Apostolo prima ad Corinth. 12. *Alij datur per spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, &c.* Quamquam credibile sit, in Apostolis omnia dona fuisse. RURSUS dubitari non potest, quin à gratia gratum faciente separari queant. Posse enim esse sine charitate donum linguarum, prophetiam, sapientiam, scientiam & fidem, idem Apostolus testatur prima ad Corinth. 13. constat autem charitatem, vel ipsam esse gratiam gratum facientem; vel eius comitem indiuiduam. Ad hæc, Matthæi 7. Dominus ait, multos dicturos in die iudicij; *Nonne in nomine tuo prophetauimus, & virtutes multas fecimus?* qui tamen audient: *Nescio vos, Et, Discedite à me omnes operarij iniquitatis.* DENTYVE, & Balaam Ariolus multa de CHRISTO verè prophetauit, Numeri 22. & 23. & Caiphas, virali quoque perditissimus, cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit, Ioannis 11. Negandum tamen non est, vt plurimum gratias gratis datas, cum gratia gratum faciente coniungi, quia vt S. Gregorius docet hom. 17. in Ezechielem, eiusmodi donis seruos suos Deus ornat exterius, vt appareat quid sint apud Deum interius.

TERTIO quæritur vtrum sermo sapientiæ & sermo scientiæ sint idem, quod spiritus sapientiæ & spiritus scientiæ, de quibus agitur Isa. 11. Multi enim, quoniam existimant septem dona Spiritus sancti nunquam separari à gratia gratum faciente & charitate, contendunt longè diuersa esse, sermonem sapientiæ & scientiæ, & Spiritum sapientiæ & scientiæ.

NOBIS autem probabile videtur, parum aut nihil interesse inter sermonem sapientiæ & scientiæ. Et: Spiritum sapientiæ & scientiæ; ac per hoc dona Spiritus sancti, vt à nobis accipiuntur, à charitate, & à se inuicem separari posse. Nam S. AVGVSTINVS prolixè disputans de hoc loco beati Pauli primæ ad Cor. 12. in li. 12. de Trinit. c. 14. & 15. & li. 13. c. 19. & 20. & lib. 13. Confessionum, c. 8. docet, sapientiam, de qua Paulus loquitur, esse contemplationem rerum æternarum, scientiam autem cognitionem rerum agendarum, vel fugiendarum, quomodo etiam distinxit sapientiam & scientiam, de quibus loquitur Isaïas c. 11. in lib. 1. de sermone Domini in monte.

Ex quo intelligimus, ex sententia S. Augu. eandem esse sapientiam & scientiam apud Isaïam, & apud Paulum; vel vno dono alterum contineri; non enim potest aliquis habere per Spiritum, sermonem sapientiæ, nisi habeat per Spiritum donum sapientiæ: Sermo enim sapientiæ apud AVGVSTINVM, loco citato, est sermo de ijs rebus quæ per sapientiam cognoscuntur: debet igitur per Spiritum donum habere sapientiæ; qui per eundem Spiritum sermonem habet sapientiæ; certum autem est, sermonem sapientiæ non esse in omnibus bonis fidelibus, nam alij datur per Spiritum sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ. Vnde S. AVGVSTINVS lib. 14. de Trinitate, cap. 1. *Qua scientia, inquit, non pollent fideles plurimi, licet polleant ipsa fide plurimum?*

Igitur nec ipsa dona sapientiæ & scientiæ sunt in omnibus bonis fidelibus. Quod idem ex ipso beato Paulo colligi potest. Nam B. Paulus prima ad Cor. 13. cum ostendere vellet, gratias gratis datas, sine charitate nihil prodesse, ita loquutus est: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habuero, factus sum velut æsonans, aut cymbalum tinniens, & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, &c.* vbi quod c. 12. vocauerat sermonem sapientiæ, explicat per illud: *Si nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, &c.* Et quod vocauerat sermonem scientiæ, simpliciter vocat omnem scientiam.

Quare per sermonem sapientiæ & scientiæ non intelligebat Apostolus solum donum explicandi mysteria, vel dogmata, vt existimant, qui priorem opinionem sequuntur; sed ipsam cognitionem mysteriorum & dogmatum, quam qui habent, sapienter & scienter sermonem proferre possunt: cognitio autem mysteriorum & dogmatum ad ipsum donum sapientiæ & scientiæ pertinet, & à charitate separari queunt, iuxta verbum Apostoli iam citatum: *Si nouerim mysteria omnia, &c.*

DEINDE S. Aug. lib. 1. de ser. Domini in monte, c. 9. docet, timorem illum, de quo scriptum est Prou. 1. & in Psal. 110. *Initium sapientiæ timor Domini*, esse vñ ex septem Spiritus sancti donis, timorem autem qui est initium sapientiæ, esse timorem seruilem qui charitati viam parat, & illa introeunte, exit, docent S. Patres, vt Basilius in oratione de initio prouerbiorum, & alij: vult igitur S. Augu. dona Spiritus sancti sine charitate esse posse, S. etiam GREGORIVS lib. 1. Moral. cap. 32. disputans de septem donis: *Non enim, inquit, idem est sapere quod intelligere, nam multi æterna*

A *quidem sapiunt, sed intelligere nequaquam possunt.* Vbi ostendit, non esse necessariò connexa donum sapientiæ & donum intellectus.

Ad hæc, multi sunt fideles adeò rudes, vt nihil ferè capiant, nisi crasso modo, & exemplis corporalibus proponatur: Quos (vt loquitur S. AVGVSTINVS in lib. contra epistolam fundamenti, ca. 4.) *non intelligendi viuacitas, sed credendi simplicitas turissimos facit.* His autem tribuere donum scientiæ, vel intellectus, ridiculum planè videtur, quos tamen charitate & gratia gratum faciente destitutos esse dicere non possumus.

B POSTREMO, quorsum in Ecclesia necessarij essent Doctores, si omnes dono sapientiæ, scientiæ & intellectus præditi essent? neque enim probabile est, dona ista nihil esse aliud, nisi qualitates diuinitus infusas, quibus mens humana facillè duci se sinat à Spiritu sancto: siquidem Scripturæ & sancti Patres, per sapientiam, scientiam & intellectum, passim intelligunt cognitionem mysteriorum, aliarumque rerum, quam certum est, non in omnibus esse, in quibus est charitas.

C Atque hæc dicta sint de Spiritu siue dono sapientiæ & scientiæ, vt significant notitiam mysteriorum, quomodo accipere videntur sancti Patres, Augu. & Greg. Nam si accipiantur pro quibusdam habitibus diuinitus infusis, quibus mens humana rectè disponitur, vt à Spiritu sancto ducatur & moueatur, vt eiusmodi dona accipit S. Tho. in 1. 2. quæst. 68. tunc dicendum erit, hæc dona (vt S. Thomas rectè docet) inseparabilia esse, tum inter se, tum à charitate: & aliud esse sermonem sapientiæ & scientiæ; aliud Spiritum sapientiæ & scientiæ. Sed de his nimis multa pro instituto.

QUARTO quæritur, num gratiæ gratis datæ sint tantum nouem, vt colligi videtur ex ca. 12. prioris ad Cor.

D RESPONDEO, esse multò plures, neque enim Apostolus eo loco omnes enumerauit, sed tantum aliquas exempli loco posuit. Id patet ex cap. 12. epist. ad Rom. vbi loquens idem Apostolus de eadem re, adiungit ad prophetiam gratiam docendi & exhortandi, item gratiam gubernandi, gratiam ministrandi, gratiam dispensandi, quorum donorum meminit idem Apost. 1. ad Corinth. 12. vbi ait: *Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes virtutes? &c.* Itaque multa sunt & varia Spiritus sancti dona, quæ ad aliorum vtilitatem fidelibus conceduntur, neque opus est curiosè certum numerum quærere, cum is nunquam præcisè in sacris literis indicetur.

QUINTO quæritur, vtrum potestas conferendi Sacramenta, sit gratia gratis data?

E SED facilis est responsio, nam etiamsi potestas illa sit aliquo modo gratia gratis data, tamen propriè non est ex genere eorum donorum, quæ à Theologis dicuntur gratiæ gratis datæ. Siquidem gratiæ gratis datæ cum exercentur, auctorem suum Spiritum sanctum, exterius manifestant, iuxta illud primæ ad Corinth. 12. *Unicuique datur manifestatio Spiritus ad vtilitatē.* Quicumque enim audit aliquem loquentem varijs linguis, aut miracula facientem, aut prophetantem, aut efficaciter persuadentem, facillè iudicat auctorem illius doni, esse Spiritum sanctum: at potestas Sacramenta conferendi occulta est, & potius eget fide, vt credatur inesse, quam ipsa fidem alijs rebus faciat.

DEINDE gratia gratis data non tribuitur vnique eam volenti, sed distribuitur à Deo, prout ipse voluerit, vt Apostolus docet 1. ad Cor. 12. Potestas

autem Sacramenta conferendi datur omnibus, qui Sacramentum Ordinis suscipere volunt. DENIQUE potestas conferendi Sacramenta datur per homines; gratiæ gratis datæ immediatè à sancto Spiritu conferuntur.

SEXTO quæritur, vtrum gratiæ gratis datæ sint nobiliores, quàm gratia gratum faciens?

Sed respōdet Apost. 1. ad Cor. 12. charitatem, quæ est gratia gratum faciens, omnibus alijs donis præstare. De hac enim ait: adhuc excellentiorem viam vobis demonstro. Quod idem testantur S. Patres, Aug. lib. 15. de Trinit. c. 18. & Gregorius hom. 17. in Ezéchielem: Accedit etiam ratio, quia gratia gratū faciens, immediatè hominem cum Deo coniungit, & amicum ac filium Dei facit, gratiæ verò gratis datæ, veluti quædam instrumenta sunt, quibus vnus homo alios præparat, ac disponit, vt gratiam gratum facientem aliquando recipiant, & per eam in amicitiam Dei, & adoptionem filiorum recipiantur.

CAPVT XI.

Concedendam esse partitionem auxilij specialis, in sufficiens & efficax.

DE QUINTA partitione, quæ est gratiæ, tum excitantis, tum adiuuantis, in gratiam sufficiens, & efficacem, DVÆ sunt quæstiones.

PRIOR est, an hæc partitio admittenda sit; POSTERIOR, vnde sumatur efficacia gratiæ, siue quid propriè sit gratia efficax.

Quod ad PRIOREM quæstionem attinet, eam partitionem hæretici nostri temporis omnino repudiare coguntur, cum apud eos, qui à Deo mouètur, necessariò benè agant; qui nõ mouentur, nõ possint benè agere; ac per hoc omnis Dei motio sit efficax, nulla sufficiens. CALVINVS li. 2. Instit. c. 3. §. 10. *Voluntatem, inquit, mouet gratia, qualiter multis sæculis traditū est, & creditum, vt nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare, aut refragari, sed illam efficaciter efficiendo.* Nec aliam agnoscit gratiam, vt ex ea sectione, & sequentibus perspicitur potest.

Eandem partitionem sine dubio Pelagiani quoque repudiabant, quippe qui existimabant, ipsum liberum arbitrium esse sufficiens auxilium perueniendi ad salutem, neque aliam agnoscebant potentior gratiam, vt ex AVGVSTINO intelligi potest, lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, c. vlt. Ad vtramque hæresim refutandam necessariam esse arbitramur hanc partitionem, quam etiam breuiter confirmabimus.

PRIMUM igitur auxilium Dei verè sufficiens ad fuisse nonnullis, qui tamen re ipsa conuersi non sunt, ac per hoc auxilium illud efficax non fuisse, manifestò colligitur ex sacris litteris. Isaia quinto sic loquitur Dominus. *Habitatores Hierusalem, & viri Iuda, indicate inter me & vineam meam, quid est quod ultra debui facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectaui vt faceret vvas, & fecit labruscas.* Hi, quos Dominus reprehendit, sine dubio non habuerunt gratiam illam efficacem, quæ à nullo duro corde respuitur, nam si habuissent, fructum bonum vtique fecissent.

Si verò sufficiens gratiam, per quam verè & propriè conuerti possent, non habuissent, non verè diceret Dominus: *Quid ultra debui facere vinea meæ, & non feci?* Responderetur enim, posteaquam vineam plantasti, & ex ea fructum ferre cupiebas, debuisti ea omnia circa illam adhibere, quæ necessaria erant, vt ea fructum facere posset, quomodo autem omnia necessaria adhibuisti, si desuit illi sufficiens cultura, nec habuit verè quæ requirebantur ad fructum faciendum?

A DEINDE quorsum diceret Dominus: *Expectaui vt faceret vvas, si non dedisset ei facultatem germinandi, & omnia necessaria ad proferendas vvas? oportet igitur vt fateamur, habuisse illos homines auxilium Dei planè sufficiens ad conuersionem, & ad vitam Deo gratam instituendam.*

Similis locus habetur Matt. 23. *Hierusalē, Hierusalē, qua occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cōgregat pullos suos sub alas, & noluisti?* De quibus queritur Dominus, nõ habuerūt gratiā efficacē, si enim habuissent; voluisset sine dubio sub alas Domini congregari. Nec tamen caruerūt gratia necessaria & sufficiens, qua possent velle quod Deus volebat, alioqui nõ diceret Christus, *Volui cōgregare filios tuos, & noluisti.* Quomodo enim voluit, & ita voluit vt queratur de nolētibus, si eos, quos sciebat per se non posse velle, non iuuat vt possent velle?

B Illud etiā quod legimus Act. 7. *Vos sēper spiritui sancto resististis,* satis apertè significat quibusdā inspirari bona desideria, & ita inspirari, vt conuerti possent; & tamen eos nolle conuerti; nam si non inspirabantur Iudæis illis bona desideria, quomodo resistebant Spiritui sancto? si non poterant resistere, cur à sancto Stephano tam acriter arguuntur?

C Apostolus quoque Paulus idem ostendit, cum ait ad Rom. 2. *An diuitias bonitatis eius & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Cur enim, quæso, Deus ad pœnitentiam expectaret, quibus non dedisset sufficiens auxilium ad conuersionem? ignorat fortasse, neminem posse conuerti; & pœnitentiam agere, nisi cui vires ipse præbuerit?

D DENIQUE, vt alia multa similia loca præteream, Apoc. 3. Dominus ait: *Ego sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum.* Vel igitur ij, ad quorū cor Dominus pulsatur, habent sufficiens auxilium aperiendi, vel non habent; si habent, est quod volumus: si non habēt, cur, obsecro, Dominus pulsatur? an ignorat eos aperire non posse? an stultus non esset, qui ostium vicini pulsaret, si certò sciret, neminem intus esse, qui aperire posset? Habemus igitur ex diuinis litteris, dari quibusdā sufficiens auxilium, quibus non datur efficax.

Possumus autem ex iisdem sacris litteris demonstrare quibusdā concedi efficacem auxiliū, per quod infallibiliter conuertantur: nā Ioan. 6. Dominus ait: *Omnis qui audiuit à Patre et didicit, venit ad me.* Quod si omnis qui audiuit & discit à Patre, venit ad Christū, nullus est qui audiatur & discatur, qui non veniat; est igitur quædam vox Patris intus in corde loquēs, quæ infallibiliter persuadet. Istam vocem, efficacem gratiā nominamus. Idē probāt illa verba Domini Ioan. 10. de ouib⁹ suis: *Et nõ rapiet eas quisquā de manu meæ,* idè enim non rapiet eas quisquā de manu eius, quia dabit illis gratiam efficacem, per quam infallibiliter conuertantur, & in finem vsque perseuerent.

E Eodem pertinet illud Apostoli ad Ro. 8. *Quos vocauit, hos & iustificauit.* Loquitur enim de vocatis secundum propositū, nam paulò antè dixerat: *Omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti.* Et mox: *Nā quos præsciuit, hos & prædestinauit, quos prædestinauit, hos & vocauit, quos vocauit, hos & iustificauit.* Itaque licet multi sint vocati, qui non respondent, nec iustificantur, tamen qui vocantur secundum propositum, omnes respondent & iustificantur. Et idè de his absolutè pronūciat Spiritus sanctus. *Quos vocauit, hos & iustificauit:* ista vocatio secundum propositum, quam nullus vocatus contemnit, gratia est efficax.

Hinc etiam Ezech. 36. Dominus dicit: *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis*; Vbi quia de gratia efficaci sermo est, non dicit Dominus, *faciam ut in præceptis meis ambulare possitis*, Sed *faciam ut ambuletis*. Dicente autem Domino: *Faciam ut ambuletis*, quis contra suspicari audebit, fortè futurum esse, ut non ambulent, aut quod est idem, ambulare nolint in præceptis, quos Deus ambulaturos esse confirmat.

Iam verò eadem partitionem, quam ex Scripturis breuiter probauimus S. AVGVSTINI testimonijs cõprobemus, ac primùm sufficientem gratiam, sed non efficacem habemus in li. 83. Questionũ, q. 68. in illis verbis: *Ad illam cœnam, quam Dominus dicit in Evangelio preparatam, nec omnes qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire possent, nisi vocarentur. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt, nec illi qui noluerunt venire, debet alteri tribuere, sed tantũ sibi, quoniam ut venirent vocati, erat in eorum libera voluntate; propterea et si quisquã sibi tribuit, quod vocatus venit, non potest sibi tribuere, quod vocatus est. Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmij ut vocaretur, sic inchoat meritũ supplicij, cum vocatus venire neglexerit*. Et ibidem asserit Pharaonem, antequã induraretur, fuisse vocatum, & potuisse venire, sed quia noluit, meruisse obdurationem. Ex hoc testimonio habemus D V O, VNUM est, non omnem vocationem esse efficacẽ, quia multi vocati non veniunt; ALTERVM, omnes vocatos habere sufficiens auxilium ad veniendum; nam ideo iuste puniri eos dicit Augustinus, qui vocati venire negligunt, quia venire poterãt, cum esset hoc in eorum libera voluntate, ut venirent aut non venirent, posteaquã per vocationem diuinam veniendivires acceperant. Nam quod vocatio, interna videlicet, sit gratia quãdam & vires præbeat voluntati, idem Augustinus clariùs docet lib. 1. ad Simplicianum, q. 2. cum sic ait: *Noluit Esau & nõ currens, sed & si voluisset & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui etiã velle & currere vocando præstaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret. Aliter enim Deus præstat ut velimus, aliter præstat quod voluerimus: ut velimus enim & suum esse voluit, & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo: quod autem voluerimus solus præstat, id est, posse bene agere & semper beatè viuere*.

Hic audimus, Deum vocando præstare ut velimus & curramus, & nostrum, VELLE, esse Dei & nostrũ, DEI vocando, NOSTRVM sequendo; hic etiam videmus ex Augustini sententia, Esau potuisse velle & currere, & tamen non voluisse & non cucurrisse, ac per hoc habuisse gratiam sufficientem, sed non efficacem: idem apertè docet in lib. de correptione & gratia, c. 7. vbi docet, omnes iustificatos posse perseverare si volunt; quod etiam definitur in Concilio Arausicano, can. 25. & Tridentino sess. ... cap. 13. Ex quo sequitur, omnes iustificatos habere auxilium sufficiens ad perseverandum; quia verò re ipsa non omnes perseverant, sequitur non omnes habere auxilium efficacem.

Habemus igitur in Augustino gratiã sufficientem; ostendamus etiam gratiam efficacem, libro de gratia & libero arbitrio, ca. 5. *Vt Paulus de cœlo vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola, quia eius merita erant magna, sed mala*. Libro de prædestinatione Sanctorũ, c. 12. *Hæc, inquit, gratia à nullo duro corde respicitur, ideo quisque iribuitur, ut cordis duritia primitiã auferatur*. Et lib. de correptione & gratia, c. 12. dicit, electis nõ solum dari ut perseverare possint, si velint; sed etiam dari, ut velint, & certissimè perseverent.

A Accedat VLTIMO etiam ratio, qua proposita partitione confirmetur, nam si non detur gratia aliqua verè sufficiens, TRIA sequuntur incommoda; PRIMVM, quod primus homo non sua culpa cecidisset, nã non habuit primus homo gratiam efficacem ad perseverandum, nõ enim perseveravit; vel igitur habuit sufficientem gratiam, qua stare posset, vel non habuit; si habuit, est quod nos dicimus; si non habuit, certè nõ sua culpa cecidit, ut S. Aug. rectè colligit lib. de correptione & gratia, c. 9. non enim culpã adscribi potest, quod nullo modo vitari potuit.

B ALTERVM, quod videbitur Deus amicos suos deserere, antequã deseratur ab eis, nam cum iustus aliquis peccat, certè non habuit gratiam efficacẽ ad resistendum peccato: si enim habuisset, utique nõ peccasset, quod si ne sufficientem quidẽ habuit qua posset resistere, quomodo nõ fuit à Deo desertus, antequã ipse Deum desereret? absurdum autem esse amicos Dei destitui necessario adiutorio, antequã ipsi Deum cadendo deserant, testatur August. lib. de natura & gratia, & c. 16. & tract. 2. in Ioan. & Prosper in resp. 7. ad obiectiones Vincentianas, & ante eos Chrysol. hom. 80. in Ioan. & post eos Concilium Tridentinum sess. 6. c. 11. & c. 13.

C Sed solent aliqui respondere, Deũ non dici deserere, quando non dat auxilium benè viuendi, sed quando ab amicitia alicuius auertitur, & hoc modo non deserere, nisi prius deseratur; licet pro arbitrio suo auxilium illud præbeat, aut deneget.

A T Concilium Trid. (ut alia interim omittamus) apertissimè docet, Deũ nõ deserere, quia nõ denegat auxilium; dicit enim eos qui piè, iustè & sobriè viuunt, in bono posse proficere, quia Deus nõ deserit, nisi desertus, sess. 6. c. 11. & rursus debere omnes iustos firmissimam spem in Dei auxilio collocare, quia nisi ipsi eius gratiã desint, Deus ipsis non deerit; at si nullum esset auxilium nisi efficax, non possemus hæc spem in Deo collocare, cum quotidie videamus tale auxilium multis iustis deesse antequã ipsi Deum deserant, alioqui nunquam peccarent.

D TERTIVM incommodum est, quod nemo poterit verè dicere, se non fecisse tantum boni, quantum potuit; neque vllus se meritò reprehenderet, quod gratiã Dei non sit cooperatus, quantum potuit & debuit; nam si nulla sit gratia efficax, nulla erit gratia, cui vlla ex parte vnquam resistatur, ac per hoc vnusquisque nihil vnquam minus aget, quã id sit, ad quod eum gratia diuina mouet. At certè sancti omnes ipsi negligentia & ignauiã se accusare solent, ac non se cooperatos esse gratiã, ut par erat, cum gemitu confitentur.

E Iam verò, præter sufficientem gratiam, dari etiam gratiam efficacem, vel vnico illo argumento confirmari potest, quia sublata gratia efficaci, tollitur fundamentum diuinæ prædestinationis: *Prædestinatio enim, S. AVGVSTINVS lib. de prædestinat. Sanctorũ, cap. 10. est gratiã preparatio: gratiã verò ipsa donatio*. AT preparatio gratiã sufficientis cõmunis est etiam reprobis; DEINDE prædestinatio non est sola preparatio, sed præscientia & preparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur, ut idem Augustinus docet libro de bono perseverantiã, cap. 14. nouit igitur Deus quãdam esse beneficia, quibus aliquis infallibiliter liberabitur, & ea præparat, si is ad numerum pertinet electorum, illa autem est gratia efficax, per quam aliquis infallibiliter liberatur. Si qua sunt argumenta quæ contra hanc partitionem obijci possint, ea facilius in sequenti disputatione soluentur.

CAPVT XII.

In qua re sita sit gratia efficacia.

SEQUITUR ALTERA quæstio, vnde sumatur efficacia gratiæ, de qua re tres opiniones inuenio, duas extremas, & vnã mediam.

PRIMA opinio eorũ est, qui gratiã efficacem cõstituent in assensu & cooperatione humana, ita vt ab euentu dicatur gratia efficax, quia videlicet fortitur effectum, & ideo fortitur effectum, quia volũtas humana cooperatur. Itaque existimant hi auctores, in potestate hominis esse, vt gratiam faciat esse efficacem, quæ alioquin ex se non esset nisi sufficiens.

Hæc opinio aliena est omnino à sententia B. Aug. & quantum ego existimo à sententia etiam Scripturarum diuinarum; nam S. Aug. lib. de prædeterminatione Sãctorum, c. 8. dicit, gratiam, efficacem videlicet, à nullo duro corde respui, quia ipsa cor emollit; vbi vides, efficaciam tribui gratiæ, non voluntati humanæ. Et lib. de spiritu & littera, c. 34. quærẽs, cur Deus vni ita suadeat, vt persuadeat, alteri non ita; non respõdet, quia vnus consentit, alter nõ consentit, sed exclamat: *O altitudo diuinitarũ*. Itaque refert in arcã diuinæ voluntatis, cur vni detur gratia efficax, alteri non detur. Et in epist. 107. ad Vitalem, reprehendit eos, qui dicunt omnes homines fuisse accepturos gratiam Dei, si non illi, quibus non datur, eam sua voluntate respuerent. Vbi sine dubio loquitur de gratia efficaci, nam gratiam sufficientem probabimus paulõ infra ex sententia S. Aug. omnibus hominibus dari; non igitur vult S. Aug. gratiam efficacem pendere ab humana voluntate, sed à diuina. Denique tam est hoc in operibus S. Augustini frequens & obuiũ vt superuacaneum sit id pluribus confirmare.

Quod attinet ad Scripturas sacras, verba illa Domini Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à Patre & dicit, venit ad me*: Satis perspicue docent, in quo sita sit efficacia gratiæ, illi enim infallibiliter veniunt ad fidem Christi, siue per fidem ad Christum, qui Patrem cælestem habent doctorem, ita vt infallibilitas effectus non habeat pro causa studium discipuli, sed excellentiam magistri, allegat enim ibidẽ Dominus prophetiam Isaia c. 54. *Est scriptum, inquit, in Prophetis, erunt omnes docibiles Dei*. Vel vt clarius habetur in textu Græco *διδασκτοὶ τῶ θεοῦ*, docti à Deo, iuxta illud Psal. 93. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine*. Vide Augustinum tractantem hunc locum libro de prædeterminatione. Sãctorum, c. 8.

Alius locus est 1. Cor. 4. *Quis enim te discernit? quid habes quod accepisti, &c.* Nam si vera esset opinio istorum, fidelem ab infideli planè discerneret liberũ arbitrium; nam duo sint, qui eundem concionatorem audiant, & eandem interior inspirationem habeant, & vnus credat, alter non credat, nonne dicere poteritis qui credidit, se discerni ab infideli per liberũ arbitrium, quia ipse inspirationem acceperit, quam alter reiecit? nonne gloriari poterit contra infidelem, quod ipse Dei gratiæ cooperatus sit, quam ille contempsit? & tamen Apostolus hoc omnino prohibet, & ideo nõ solum posse credere, sed etiam ipsum credere, dicit esse donũ Dei, Philippen. primo, & Deum in nobis operari non solum, vt possimus velle, sed etiam vt velimus, Philipp. 3.

DENIQUE hæc opinio euertit omnino fundamentum prædeterminationis diuinæ, quã S. Augustinus ex diuinis litteris solidissimè comprobauit; inde enim pendet certitudo, atque infallibilitas prædeterminationis, quod electis Deus efficacem gratiam præparauit. *Quos enim prædeterminauit, hos vocauit*, Vocatio

A illa, vt August. monet in libro de correptione & gratia, c. 7. secundum propositum, de qua dictũ est: *Omnia cooperantur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti*. Quos autem vocauit secundum propositum, hos iustificauit iustificatione videlicet secundum propositum, quæ adiunctam habet perseuerantiam vsque ad finem; quos verò ita iustificauit.

Quod si vocatio efficax non penderet à proposito Dei, sed ab humana voluntate, nullus locus prædeterminationi relinqueretur, sed tantum præscientiæ, neque Apostolus dixisset, *vt secundum electionem propositum Dei maneret: Non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau odio habui, Rom. 9*. Omitto, quòd esset abuti vocabulis, vocare gratiã efficacem, eamque à sufficiente distinguere, si nulla omnino in ipsa gratia distinctio esset, & totum discrimen ab humana voluntate penderet.

Est igitur ALIA sententia in alio externo aliorum, qui docet gratiam efficacem esse actionem Dei physicam, quæ determinat voluntatem ad volendum & eligendum bonum, quòd illi fuerat per gratiam excitantem inspiratum; & quia nõ potest fieri, vt Deus physicè determinet voluntatem, quin ipsa voluntas determinetur, & velit id, ad quod determinatur, ideo fieri non potest vt gratia ista non habeat effectum infallibilem.

C Hæc opinio videtur mihi aut esse omnino eadem cum errore Calu. & Lutheranorum, aut parum ab illo distare. Et quemadmodum opinio superior destruebat gratiam efficacem & simul prædeterminationem; ita hæc opinio destruit gratiam sufficientem, & tollit è medio liberum arbitrium; nam ista determinatio voluntatis, quam gratia efficitur dicitur, est necessaria ad hoc vt voluntas moueatur. Siquidem sine Dei cõkursu nihil omnino fieri potest, & ea sententia horum auctorum Dei cõkursus nihil est aliud, nisi determinatio, quam Deus efficit in voluntate. Quod si gratia ista necessaria est, non igitur sine ea potest fieri actio bona, ac per hoc, nulla remanet gratia verè sufficiens, quæ non sit etiam efficax; destruit igitur hæc opinio gratiam sufficientem.

D Quod autem tollat ex medio liberum arbitrium, ita probari potest. Nam, posita gratia determinante, non est in potestate liberi arbitrij agere vel non agere, neque est in eius potestate, vt ea gratia ponatur, vel non ponatur: igitur necessariò & non liberè voluntas agit: sed quia de hac re fusius disputati sumus in 5. libro, hoc loco solum probare instituiam, nõ esse hanc opinionem conformem doctrinæ S. Augustini. Nam qui eam opinionem sequuntur, ideo potissimum eam sequuntur, quòd eam S. Augustini esse sibi persuaferint.

E Igitur QUARTO argumentis demonstrari potest, S. Augustini mentem longè aliam fuisse, quàm istorum sit: & simul explicari, quæ sit vera sententia de efficacia gratiæ. PRIMVM argumentum sumitur ab ijs testimonijs, in quibus S. Augustinus, docet gratiam efficacem consistere in vocatione, siue per suasionem & illustrationem internam, ac proinde ad gratiam excitantem pertinere potius quàm adiuuantem, si per adiuuantem intelligamus physicam Dei cooperationem. Auctores enim opinionis, quam refutare aggredimur, gratiam efficacem ponunt in illa physica Dei actione, quæ producit ipsum actum volendi.

Igitur sic loquitur S. AUGUSTINVS in li. de spiritu & littera, c. 34. *Attendat, & videat, inquit, non ideo tantum istam voluntatem, diuino muneri tribuendam,*

quia ex libero arbitrio est, quod nobis naturaliter creatum est. verum etiam quod visorū suasionibus agit Deus, ut velimus, & ut credamus. Et ibidem: *His modo quando Deus agit cum anima rationali ut ei credas, neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio cui credat, profecto & ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia eius praeuenit nos, consentire autem vocationi Dei, vel dissentire, propria voluntatis est, quae res non solum non infirmat quod dictū est, quid habes quod non accepisti, verum etiam confirmat. Accipere enim & habere anima non potest dona, de quibus audit, nisi consentiendo, ac per hoc quid habeat & quid accipiat, Dei est: accipere autem & habere, utique accipientis & habentis est.*

Hoc loco S. August. PRIMVM ostendit, ipsum velle bonum, esse donum Dei, non quomodo Pelagiani docebant, quia sit ex libero arbitrio, quod nobis à Deo donatum est, sed quia sit ex peculiari gratia Dei. DEINDE explicat quidnam illa gratia sit, ac dicit esse suasionem, inspirationem, visorū immissionem, internam vocationē. DENIQUE excludit opinionem illam quae docet, à Deo determinari voluntatem, ac dicit consentire vocationi & suasioni Dei; vel dissentire propriè voluntatis esse.

Rursus idem AVGVSTINVS li. I. ad Simplicianum, q. 2. *Noluit, inquit, Esau & non concurrir, sed etsi voluisset & cucurrisset, Dei adiutorio peruenisset, qui ei etiā velle & currere vocando praestaret, nisi vocatione contempta reprobus fieret. Aliter enim Deus praestat ut velimus, aliter praestat quod voluerimus. Ut velimus enim & suum esse voluit & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo; quod autem voluerimus, solus praestat, id est, posse bene agere & semper beatè viuere. Et hic videmus, ipsum velle nostrum, fieri à Deo, non per Physicam actionem determinantem voluntatem, sed per vocationem, quae est moralis inclinatio & impulsio, cui liberè consentimus, vel dissentimus.*

Idem habemus in li. 8. quaestionum, q. 68. vbi dicit AVGVSTINVS, idè non debere sibi tribuere eos, qui ad cœnam magnam venerunt; quia vocati venerunt; vocationem enim gratia fuit, sine qua venire non potuissent. Idem auctor in epist. 107. ante mediū: *Si ergo, inquit, ita prepararet atque operaretur Deus hominis voluntatem, ut tantūmodo legem suam, atque doctrinam libero eius adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque secreta, sic eius ageret sensum, ut eidem legi atque doctrina accommodaret assensum, proculdubio eam legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac praedicare sufficeret, nec opus esset orare ut Deus ad fidem suam infidelium corda conuerteret.*

Vides hic, gratiam Dei efficacem, quae infidelium corda conuertit, & voluntatem bonam, quae operatur in nobis, esse vocationem altam, atque secretam, quae sensum internum, id est mentem agit, atque illi persuadet, ut consensum doctrinae, quae sibi praedicatur, accommodet. Idem lib. de praedestinatione Sanctorum, cap. 8. explicans illud Ioan. 6. *Omnis qui audiuit à patre, & didicit, venit ad me; Valde, inquit, remota est à sensibus carnis haec schola, in qua pater auditur & docet, ut veniatur ad filium; ibi est & ipse filius, quia ipse est verbum eius, per quod sic docet, nec agit hoc cum carnis aure, sed cordis.*

Hic verò non solum discimus ex Augustino, gratiam efficacem esse internam suasionem, quae adhibetur cordis auribus, sed etiam discimus ex Euangelio, CHRISTVS enim in Euangelio de Dei gratia, quae facit nos velle credere, loquitur, cum ait: *Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me.* Idem AVGVSTINVS similia habet in lib. de bono perseuerantiae, c. 14. quem locum citabimus in argumento quarto,

A idem auctor in lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 5. *Ut Paulus, inquit, de caelo vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola, &c.* Hic etiam videmus gratiam efficacem esse vocationem.

Quae autem illa fuerit vocatione, explicat idem AVGVSTINVS lib. I. ad Simplicianum, q. 2. ad finem, vbi sic ait: *Quid volebat Saul nisi ut inuaderet, & traheret, vinceret & necaret Christianos? quā rabiā volūtas? quā furiosa? quā caca? qui tamē una desuper voce prostratus, occurrente utique tali viso, quo mēs illa & voluntas, refracta sentitiā retorqueretur & corrigeretur ad fidem.* Illa igitur fuit vocatione efficax, immissio talis visi in mente Pauli, quo ille subito persuaderetur & velle credere.

B Denique idem auctor tractatu 26. in Ioannem, explicans quomodo pater trahat homines ad CHRISTVM: *Ramum, inquit, viridem ostendis ovi, & trahis illam, nuce puerō demonstrantur & trahitur.* Et mox: *Si ergo ista quae inter delicias & voluptates terrenas reuelantur amantibus trahunt, quoniam verum est, trahit sua quemque voluptas; non trahit reuelatus Christus à Patre? quid enim fortius desiderat anima; quā veritatem?* Hic apertè videmus aptis similitudinibus explicatum, quemadmodum gratia trahat animam, non eam physicè determinando, sed inuitando, atque alliciendo demonstratis ijs, quae congrua sunt ei qui trahitur.

C ALTERVM argumētum sumitur ex ijs locis, in quibus S. AVGVSTINVS docet gratiam Dei, quae facit nos velle, ac per hoc efficax est, esse gratiam praueientem & adeo praueientem, ut sine nobis operetur, proinde esse praueientem non solū natura, sed aliquando etiam tēpore. hinc enim manifeste sequitur, gratiam efficacem non esse physicam actionem determinantē voluntatem; ea siquidem actio non potest esse prior actu voluntatis humanae, nisi prioritāte naturae, & prioritāte naturae, non ut significat instans in quo sit illa actio, sed tantūm à quo sit, ipsa enim humana volitio, ut sic loquar, ut à Deo est, dicitur actio Dei, nec intelligi potest, ut in aliquo instanti Deus efficiat illā volitionem, quin intelligatur in eodem instanti illa volitio fieri & esse in nobis, sicut non potest intelligi, ut Deus moueat voluntatē quin illa moueatur. Igitur in epist. 107. *Gratia, inquit, meretur augeri, ut aucta mereatur, & perfici comitate, non ducente, pedissequa, non prania voluntate.* Et ibidē aliquoties repetit, per gratiam praueienti voluntatem.

D Ex qua sententia vidit CALVINVS rectè colligi, voluntatem à gratia preparari, non autem ita determinari, ut non sit ei liberum assentiri, vel dissentire, & ideo AVGVSTINI sententiam audaēter reiecit, sic enim scribit in lib. 2. Institutionum, cap. 3. §. 7. *Sed erunt, inquit, qui concedent voluntatem à bono sopro ingenio auersam, sola Domini virtute conuerti, sic tamen ut preparata, suas deinde in agendo partes habeat, quemadmodum docet Augustinus, omne bonum opus gratiam praecedere, & id comitante, non ducente, pedissequa, non prania voluntate.* Et infra: *Sed quia reformata opus est Domini, hoc perperam homini tribuitur, quod gratia praueienti pedissequa voluntate obsequatur.* Hæc ille.

E Idem AVGVSTINVS lib. I. ad Simplicianum, quaestione secunda scribit, ipsum velle nostrum, & Dei esse & nostrum; Dei, vocando, nostrum, sequendo; vbi hunc vides esse ordinem. Primūm Deus vocat, deinde nos vocatione accepta sequimur. Idem Augustinus in lib. de gratia & libero arbitrio, c. 5. *Ut Apostolus Paulus, inquit, efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola.* Solam vocat gratiam Dei,

quia non cooperabatur voluntas humana Deo in illa actione vocandi, qua praeueniebatur & preparabatur, vt vellet conuerti. Quare in eodem lib. c. 16. ita scribit: *Certum est nos velle cum volumus: sed ille facit vt velimus bonum, de quo dictum est, quod preparatur voluntas à Domino.* Et cap. 17. *Vt velimus sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus vt faciamus, nobiscum cooperatur.* Quod antea dixerat, gratia Dei erat sola, nunc explicat per illa verba. *Vt velimus sine nobis operatur.*

Præuenit igitur Deus, & præparat vocando, idque sine nobis. DE INDE nos sequimur, non tamen sine eius auxilio, vocationi assentiendo. DENIQUE in epi. 107. ad Vitalem, explicans illud Psalm. 37. *A Domino gressus hominis diriguntur, & viam eius volet.* Obseruat, primum dictum esse, gressus hominis à Deo dirigi, deinde additum hominem velle: *Quia, vt ipse loquitur, voluntas bona donum Dei est, qui gressus hominis propterea primitus dirigit, vt viam eius velit.* Itaque primum dirigit Deus gressus, præparans voluntatem interna inspiratione ac suasionem, deinde ipsa voluntas præparata inspirationi ac suasioni, liberè volendo assentitur.

TERTIUM argumentum sumitur ex omnibus illis locis, quibus capite superiore probauimus, dari gratiã sufficientem distinctam ab efficaci. Nam fieri nõ potest, vt detur gratia verè sufficiens, quæ simul non sit efficax, si gratia Dei physicè determinat voluntatem; ista enim gratia præsentem & operantem, habet hominem gratiam efficacem: ista absente, ne sufficientem quidem habet.

POSTREMUM argumentum sumitur ex illis locis, in quibus idem S. Augustinus ostendit vnde fiat, vt gratia sit efficax, licet non determinet physicè, sed tantum moraliter, per modum suasionis: sunt autem duo loca præcipua. Locus PRIOR est in li. 1. ad Simplicianum, quælt. 2. *Igitur, inquit, non volentis neque currentis, sed miserentis est Dei, qui hoc modo vocauit, quomodo aptum erat eis, qui sequuti sunt vocationem.* Et infra: *Cuius miseretur, sic eum vocat, quomodo scit ei congruere, vt vocantem non respuat.*

POSTERIOR est in li. 2. de bono perseuerantiæ, ca. 14. *Ex quo apparet, habere quosdam in ipso ingenio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moueantur ad fidem, si congrua suis mentibus, vel audiant verba, vel signa conspiciant. Et tamen si Dei altiori iudicio à perditionis massa non sunt gratiæ prædestinatione discreti, nec ipsa ei adhibetur, vel dicta diuina vel facta per quæ possent credere, si audirent vtique talia vel viderent.*

Præter hæc duo loca, sunt etiam alia, ex quibus hoc idem colligitur, nam in lib. de spiritu & littera. c. 34. cum dixisset S. August. Deum internis inspirationibus agere cum anima, vt velit, & hac de causa ipsam voluntatem bonam esse donum Dei, subiūgit: *Fam ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illa ita suadeatur, vt persuadetur, illi autem non ita, duo sola occurrunt interim, quæ respondere placet, ò altitudo diuinarum, & nunquid iniquitas apud Deum?* Vbi potuisset S. August. respondere vni persuaderi, alteri non ita, quia vnus vult assentiri, alter non vult; sed quoniam nouerat, posse Deum etiam nolenti assentiri facillè persuadere, & ex nolente facere volentem, si vellet ei proponere, quæ scit menti eius & ingenio congruere; ideo ad arcanum diuini consilij retulit dicens: *ò altitudo diuinarum!*

Idem Augustinus hoc ipsum fati apertè declarat tractatu 26. in Ioannè, vbi explicat, quomodo Deus trahat homines ad fidem, & faciat eos velle credere, nam quemadmodum pastor trahit ouem, cum demonstrat ei ramum viridem, quo scit illam delecta-

ri, & pueros parentes alliciunt ostensis nucibus, quæ ætati illi congruunt: sic etiam, Augustini sententia, Deus homines trahit inspiratione interius oblata, qualem scit aptam esse, vt ab eis non respuat; quomodo libro primo ad Simplicianum, quæstio. secunda in fine, idem Augustinus scribit, Apostolum Paulum continuè à Deo fuisse conuersum, quia fecit, vt tale visum menti eius occurreret, quale requirebatur, vt mens illa & voluntas refracta sæuitia, torque-retur & corrigeretur ad fidem.

Denique omnia testimonia in primo argumento allata huc pertinent. Neque enim intelligi potest, quo pacto gratia efficax consistat in illa interna suasionem, quæ per liberum arbitrium respui potest, & tamen infallibilem effectum habeat, nisi addamus, Deum ijs, quos efficaciter & infallibiliter trahere decreuit, eam suasionem adhibere, quam videt congruere ingenio eorum, & quam certò nouit ab eis non contemnendam.

CAPVT XIII.

Soluntur obiectiones quadam aduersus ea, quæ dicta sunt de gratia efficaci.

OCVRRUNT TRIA, quæ obijci possent aduersus ea, quæ in superiore capite disputauimus.

PRIVM est gratiam efficacem non videri in illustratione & inspiratione, seu vocatione, ac suasionem constituendam, quod ista omnia ad legem & litteram, non ad gratiam & spiritum pertineant; quid enim interest inter suasionem istam internam, & concionem externam? & tamen externa concio littera est, non spiritus.

RESPONDEO, multum omnino interesse inter gratiam internam suasionis, & concionem externam: nam concio externa admouetur auribus corporis, concio interna auribus cordis.

Deinde, concio externa solum proponit obiectum, sed non infundit lumen menti ad illud cognoscendum, neque aspirat affectum ad illud diligendum; at interna ac diuina suasio aliquando proponit obiectum, quod est illi commune cum externa; sæpius autem vtitur externa pro instrumento; semper autem lumen infundit, & afflat initium bonæ voluntatis, quod est quasi semen, vnde postea oritur fructus voluntatis perfectæ & deliberatæ; quamuis autem proponere obiectum per se non ad spiritum, sed ad litteram pertinet, tamen ad gratiam pertinet, vt ea lectio, vel concio occurrat, quæ est accommodata hominis ingenio, præsertim si accedat internus Doctor, qui aperiat cor intendere his quæ audiuntur, aut leguntur, vt de Lidia purpuraria loquitur scriptura, Acto. 16.

Denique gratia interna non solum excitat per illustrationem & aspirationem boni desiderij, sed etiam adiuuat voluntatem, eique cooperatur etiam physicè ad eliciendam actum voluntatis deliberatæ, quæquam gratia magis dicitur efficax, vt supra demonstrauimus, ex illa excitatione, quæ propriè vocatio dici solet, quàm ex cooperatione physica. Vide Augustinum in epist. 107. de spiritu & littera, cap. 34. de prædestinatione Sanctorum, cap. 8. in quibus locis apertè tribuit gratiæ & spiritui, vt distinguitur à lege & littera, internam suasionem, quam nos gratiam excitantem appellamus.

SECUNDA obiectio, si gratia efficax est interna suasio, quæ ita vocatur aliquis, vt aptum est ei, vt vocantem non spernat; gratia sufficiens, vt ab efficaci distinguitur, nihil erit aliud, nisi interna suasio, quæ ita vocatur aliquis, vt aptum ei non est, vt vo-

vocantem non spernat. Atqui absurdum videretur, vt Deus vocet aliquem, vt aptum ei non est, vt vocantem non spernat, siue vt tunc vocet, quando videt non sequuturum, & non vocet quando videt sequuturum.

RESPONDEO, certum esse vocari à Deo multos, vt aptum eis non est, vt vocantem non spernant, & eo tempore, quo Deus videt illos non sequuturos, & non vocari eo tempore, quo præuidentur sequuturi, si vocarentur. Nam Dominus Matth. 11. dicit, Tyrios & Sidonios pœnitentiam acturos fuisse in cinere & cilicio, si ea signa vidissent, quæ Galilæi videbant, qui tamen ijs visis non conuertebantur. Itaq; Dominus signa fecit coram Galilæis, eosq; vocauit, quando vidit eos non conuertendos, & noluit signa facere coram Tyrijs & Sidonijs, eosq; vocare quando videbat eos conuertendos, si per ea signa vocati fuissent.

Neque dubitari potest, quin ij qui arguuntur restitisse Spiritui sancto, Actorum c. 7. vocati fuerint à Spiritu sancto eo modo & eo tempore, quo videbat eis non aptum esse vt obedirent. Nam vocatos esse, & non obediuisse, certum est, quia alioqui non reprehenderentur, quod Spiritui sancto restitissent: præsciuisse autem Spiritum sanctum eos non obedituros, si illo modo & illo tēpore vocarentur; nec defuisse Spiritui sancto potentiam, qua vocare posset eo tempore & modo, quo videbat illos sequuturos, quis negare audebit nisi sapientiam aut potentiam Dei infinitam negare velit? vocauit igitur quomodo & quando vidit non sequuturos, & non vocauit quomodo, & quando vidit sequuturos.

Quod autem Deus facit, absurdum videri non debet, etiam si causam ignoremus: quanquam in hac re non omnino causam ignoramus, vt ex Augustino colligi potest in epist. 106. & alibi. Deus enim reprobos non vocat, quando videt sequuturos, quia non tenetur ita eos vocare & iustè potest deserere, cum natura sint filij iræ. Vocat autem quando videt non sequuturos, tum vt ostēdatur vis liberi arbitrij, tum propter electos, vt ipsi in perditione aliorum intelligant, quam gratiam acceperint à Deo, qui eos non solum vocauit, sed ita vocauit, vt videbat infalibiliter sequuturos. Neque reprobi culpam vllam suæ inobedientiæ in Deum referre possunt, cum non præscientia Dei, sed ipsorum voluntas causâ fuerit; vt vocationi non acquiescerent.

TERTIA obiectio, videtur ista explicatio gratiæ sufficientis & efficacis, quam nos tradidimus, aut parum, aut etiam nihil differre ab opinione illa, quæ efficaciam gratiæ, non tam in ipsa gratia, quam in voluntate humana ponit. Quam opinionem initio superioris capitis refutauimus.

RESPONDEO, sententiam nostram quam S. Augustini esse demonstrauius, aliqua in re cum prima illa opinione conuenire, sed in multis ab illa discrepare. Conuenit enim in eo, quod vtraq; sententia gratiam sufficientem & efficacem ponit in auxilio excitante potissimum, non in adiuuante: Sed discrepant inter se, quod prima opinio vult efficaciam gratiæ pendere à voluntate humana, nostra verò, pendere vult à voluntate Dei.

Et, si proponatur quæstio, Vtrum si duo homines habeant eandem omnino gratiam excitantem & adiuuantem, saltē in actu primo, & eundem concionatorem audiant, & eadem signa videant: Vtrum, inquam, fieri possit, vt vnus credat, alter non credat: PRIMA illa opinio respondebit, fieri posse, quia libera voluntas manet, & potest pro arbitrio gratiam sequi, vel ei resistere. Quæ responsio contradicit

A Apostolo, qui 1. Cor. 4. prohibet fideli ne infletur aduersus infidelem, & rationem reddit, quia fides, quæ eos discernit est donū Dei, quod illi est datum, & alteri non est datum. *Quis enim, inquit, se discernit? quid habes quod non accepisti? si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?*

At NOSTRA sententia respondebit, posse quidem fieri, vt duo homines eadem internâ motione accepta eundem concionatorem audiant, & eadem signa videant, & vnus credat, alter non credat; tamen non posse fieri, vt si eandem omnino gratiam excitantem duo homines accipiant; vnus credat, alter non credat. Siquidem ad gratiam non solū pertinet motio siue excitatio interna, sed circumstantia loci, temporis, personæ, &c. Si enim eadem motione accepta vnus credit, alter non credit, siue dubio vnus accepit motionē eo modo, loco & tempore, quo Deus præuidit eius ingenio congruere, alter non ita accepit; ac per hoc longè maiorem habuit Dei gratiam, is qui credit, quàm qui non credit. Qui enim non credit, habuit gratiam qua posset & vellet credere; qui autem credit, habuit gratiā qua posset & vellet credere. Tunc enim Deus in nobis operatur velle; cum ita vocat, vt videt sequuturos. Et idē verè non potest fidelis aduersus infidelē gloriari aut inflari, quia qui eum principaliter discernit ab infideli, non est ipse per liberum arbitrium, sed Deus per gratiam efficacem quā ei dedit & alteri non dedit. Vide Augustinum libro de prædestinatione Sanctorum, c. 5.

C DICES, si ponamus id quod ponit August. lib. 12. de ciuit. Dei, ca. 6. duos videlicet in omnibus pares, tentatos eadem tētatione, eodem modo, loco, tempore, & æquē affectos, & tamen vnus resistat, alter cadat; nōne causâ diuersitatis referenda erit in liberum arbitrium? vt eo loco refert Augustinus, nam sine dubio etiā gratia fuit æqualis, si vocatione data est vtriq; eodem modo, loco, & tempore, & cum essent æquē affecti, alioqui non fuissent in omnibus pares.

RESPONDEO, causam diuersitatis referendam esse in liberum arbitrium, vt Augustinus eo loco rectè probat, sed non primam causam; nam prima causâ fuit, quia Deus vni dedit inspirationē, quam præuidit ab illo per liberum arbitrium amplectendam: alteri dedit eandem, sed quam præuidit ab eo per liberum arbitrium reiiciendam.

CAPVT XIV.

Quæ sit propriè gratia operans.

E DE SEXTA partitione gratiæ in operantem & cooperantem, non leuis est quæstio, quam sanè peperit obscuritas verborum S. Augustini, à quo eam partitionem Theologi acceperunt, & Apostoli Pauli, vnde eam Augustinus accepit. Apostoli verba sunt in epistola ad Philippenses c. 2. *Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate.* Quæ verba sic explicat August. in lib. de gratia & libero arbitrio, c. 17. *Ipse vt velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.* Et mox: *Vt velimus, sine nobis operatur, cum autem volumus, & sicut volumus, vt faciamus, nobiscum cooperatur.* Multæ sunt huius partitionis expositiones.

PRIMUM enim Theologi Scholastici, gratiā operantem vocant ipsum habitum gratiæ, vt formaliter nos iustos & gratos Deo facit; id enim Deus in nobis sine nobis facit. Gratiā cooperantem esse volunt eundem habitum, vt operis meritorij principium est; cum enim opera bona facimus, non sola gratia operatur in nobis, sed & nos ipsi verè operamur.

Hæc doctrina verissima est, & eam inferius suo loco aduersus hæreticos propugnabimus; sed tamen non propriè partitio gratiæ operantis & cooperantis, vt ab Apostolo & Augustino accepta est, ad habitum gratiæ, sed potius ad auxilium speciale pertinere videtur. Neq; enim Apostolus & Augustinus tribuunt gratiæ operanti, vt faciat hominem iustum, sed vt faciat eum velle & desiderare iustitiam: neque efficientia siue operatio propriè dici potest, id quod gratia non efficienter, sed formaliter facit.

Est igitur ALIA explicatio, quod gratia operans non distinguatur à gratia excitante, neq; cooperans ab adiuuante; & quia gratia excitans inspirat initium quoddam bonæ voluntatis, ad quod non liberè concurrimus; gratia adiuuans iuuat ad assensum præstandum & eligendum, quod Deus inspirauit, in quo planè liberi sumus: idè dictum esse volunt auctores huius sententiæ, Deum in nobis sine nobis efficere vt velimus, nobiscum autem cooperari cum volumus; vbi per illud, *vt velimus*, intelligunt imperfectum & indeliberatum desiderium; per illud, *cum volumus*, intelligunt perfectam & deliberatam electionem.

Hæc explicatio nõ videtur satisfacere verbis Apostoli & S. Augustini; vterq; enim tribuit gratiæ operanti, tanquam effectum proprium, non illud velle indeliberatum & imperfectum, sed velle deliberatum, vnde opera bona nascuntur: *Deus* (inquit Apostolus) *operatur in nobis velle & perficere*. Vbi non distinguitur velle indeliberatum à velle deliberato, sed voluntas ab exequatione. Et S. Augustinus: *Vt velimus*, inquit, *sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic volumus vt operemur, nobiscum cooperatur*. Vbi cooperatio adiungitur operi nostro ex perfecta, ac per hoc, deliberata voluntate prodeunt.

ALIA explicatio aliorum est, gratiam operantem esse eam, quæ tribuit actum internum, cooperantem quæ tribuit externum. Quæ videtur esse S. Thomæ in 1.2. q. III. art. 2.

Sed non videtur requiri gratia aliqua specialis ad actum externum; vbi enim aliquid efficaciter volumus, membra corporis ad nutum obediunt, & idè S. August. in eodem lib. de gratia & libero arbitrio, cap. 16. dicit, petendum esse à Deo, vt tantum velimus, quantum necesse est, vt volendo faciamus, & c. 17. dicit, eos qui volunt mandata seruare, & non possunt, idè non posse, quia prauam habent voluntatem. Et breuiter, in vtroque capite hoc docet, posita efficaci voluntate, nullam remanere difficultatem; itaque sufficit auxilium generale ad opus externum perficiendum, quod auxilium non dicitur propriè gratia, neque operans, neque cooperans.

DICENDVM igitur est, gratiam operantem illam esse, quæ efficit in homine primum actum deliberatæ voluntatis, qualis est conuersio, siue ab infidelitate ad fidem; siue à peccatis cæteris ad pœnitentiam: gratiam verò cooperantem esse illam, quæ efficit consequentes actus volûtatis, quales sunt, velle orare, velle querere sacerdotem, velle bona opera facere, & alij similes. Quos continuò sequuntur actus externi, ita vt gratia operans nihil sit aliud, nisi auxilium speciale efficax respectu primi actus voluntatis; gratia verò cooperans sit auxilium speciale respectu actuum sequentium.

Sed quæstio est eaque non leuis, quomodo sit intelligendum, quod S. Augustinus ait, primum actum deliberatæ voluntatis fieri sine nobis. Quomodo enim fit sine nobis, quod nostra libera deliberatione & electione efficitur. Neque enim audiendi sunt Lutherani & Calvinistæ, qui contendunt actus bonos internos ita fieri sine nobis, vt non sint actus li-

beri arbitrij; neque nos eos propriè faciamus, sed immisos à Deo necessariò recipiamus. Hunc enim errorem postea suo loco copiosè refellemus.

Neque dubitari potest quin ista eorum sententia alienissima sit à mente S. Augustin. de cuius verbis nunc laboramus. Nam in li. 1. ad Simplicianum, quæstione 2. *Vt velimus*, inquit, *& suum esse voluit, & nostrum suum vocando, nostrum sequendo*. Item lib. 2. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 8. *Homo*, inquit, *preparat cor, non tamen sine adiutorio Dei, qui tangit cor*. Et paulò post: *Quamuis nisi adiuuante illo, sine quo nihil possumus facere, os non possumus aperire, tamen os aperimus illius adiumento, & opere nostro; nam quid est preparare cor & os aperire, nisi voluntatem parare?* Item tractatu 72. in Ioannem: *Credenti in eum qui iustificat impium, deputatur eius fides ad iustitiam, in hoc opere facimus opera Christi, quia & ipsum credere in Christum opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non tamen sine nobis*. Item in eodem loco: *Operatis in se Christo, cooperatur homo ad salutem eternam ac iustificationem suam*. Hæc ille. Non igitur dubitari potest, quin S. Augustinus nihil commune habuerit cum sententia hæreticorum, qui nos passiuè tantum concurrere existimant ad actus pietatis internos.

Cæterum si hæc ita se habent, quæstio initio proposita magis iam implicata videtur; nam ex eodem Augustino audiuimus, ipsum, vt velimus, Deum operari sine nobis, & non operari sine nobis, Deum solum id operari, & nos ei cooperari, & alia, quæ pugnantia esse videntur.

Igitur OBSERVANDVM est, Deum secundum quoddam genus causæ, esse mouentem respectu ipsius velle deliberari, & voluntatem non esse mouentem, sed tantum motam, cum tamen secundum aliud causæ genus, ad eundem actum volendi producendum Deus concurrat vt mouens, voluntas autem tum vt mota, tum vt mouens, & idè vtrumque verum esse, Deum operari ipsum velle deliberatum sine nobis, & non operari sine nobis.

Nam si consideremus causam efficientem & physicam illius actus, ea non solum est Deus per auxilium speciale, sed etiam voluntas per liberum arbitrium; & hoc modo illud velle, est Dei & nostrum, & nos in eo cooperamur Deo, & Deus illud operatur non sine nobis, vt S. Augustinus loquitur in locis paulò antè adductis contra hæreticos.

At si consideremus causam illius eiusdem actus moralem, id est, causam mouentem suadendo, hortando, consulendo, ea solus est Deus; voluntas autem secundum hoc genus causæ non est mouens, sed tantum mota. Non enim ipsa se voluntas impellit suadendo & hortando, vt velit quod non vult, sed Deus per inspirationes suas intus animæ loquês, ei suadet & persuadet, vt velit. Hæc est igitur gratia operans, quæ præuenit conatum & industriam nostram, & operatur vt velimus, quod antè nolabamus, sine nobis operantibus vt velimus, non tamen sine nobis liberè consentientibus dum volumus.

Atque hinc intelligemus, cur ad primum actum voluntatis tantum, requiratur gratia operans, ad reliquos autem non sit necessaria operans, sed cooperans: nam posteaquam cœpimus velle conuerti ad Deum, iam nos ipsi non tantum per liberum arbitrium producimus Deo iuuante reliquos actus, sed etiam nos incitamus & impellimus, Deo cooperante, ad eos.

Ac vt corporali similitudine rem illustremus, sit aliquis, cui expediat nauigare in orientem, & tamen

nolit id facere; si quis ad eum accedat, eique multis allatis rationibus tandem persuadeat, & de nolente volentem faciat; deinde vbi eum velle nauigare cognouerit, procuret illi nauem, pecunias & cetera, quæ nauigantibus sunt necessaria; is profectò verè dicere poterit, ego solus feci, vt iustè nauigationem suscipere vellet; nam etiam si alter rationes allatas audierit, atq; apud se expenderit, & tãdem assensum præbuerit; non tamen ipse sibi persuasit, neq; se ipse mouit, sed amicus eius illum mouit eiq; persuasit.

Cæterùm quod attinet ad exequutionem voluntatis, non potest amicus ille dicere, Ego solus detuli istum in orientem, sed solum, ego illum adiuui & cooperatus sum vt commodè nauigaret. Siquidem ille qui ab amico persuasus nauigare decreuit, sine dubio non sibi ipse defuit, sed cogitare cœpit, quid factò opus esset, & conatum atque industriam adhibere ad futuram nauigationem.

Hanc esse veram huius distinctionis explicationem ex ipso Augustino colligi potest; nam in libro de gratia & libero arbitrio, c. 5. sic loquitur: *Vt Apostolus Paulus de cælo vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione conuerteretur, gratia Dei erat sola, quia merita eius erant magna, sed mala.* Vbi soli gratiæ tribuitur conuersio B. Pauli, ac per hoc fuit illa gratia operans, non quia Paulus non concurrerit liberè consentiendo, & per liberum arbitrium actum illum conuersionis actiue producendo, sed quia merita eius erant magna sed mala, id est, quia non præcesserat ante conuersionem vllum meritum, siue studium, aut conatus ad cõuersionem; solet enim August. meritum appellare quemlibet actum bonum, ratione cuius aliquid aliud accipimus; vt perspicuū est ex epistola 105. & 106. vbi dicit, solam fidem dari sine vllò merito præcedente, quia eam nullus bonus actus præcedit: remissionem verò peccatorum non dari sine merito, quia fides orando illam meretur. Itaque in libro de gratia & libero arbitrio, c. 14. *Fides, inquit, & non perita conceditur, vt ei petenti alia concedantur.* Et paulò antè dixerat, se fidem appellare voluntatem credendi.

A Itaque gratia operans est, quæ facit nos velle credere, quia id in nobis fit sine nobis petentibus, ac multò minus laborantibus & conantibus; gratia cooperans est, quæ facit nos velle orare. ieiunare, elemosynas dare, & Sacramenta requirere, quia, id non fit nisi conatu atque industria nostra cooperante. Hinc idem Augustinus in eodem lib. cap. 17. non dicit, Deum operari, velle nostrum sine nobis, sed operari, vt velimus sine nobis, nos enim cooperamur Deo volendo, id est, liberè producendo actum volendi, sed non cooperamur faciendo, vt velimus. Quia non ipsi nos mouemus & incitamus ad volendum, sed ipse solus interna inspiratione nos mouet atque impellit.

B Fortasse etiam sanctus Thomas non est alienus ab hac expositione; quamuis enim loco citato 1. 2. quæstione III. articulo secundo, retulerit gratiam operantem ad actum internum, cooperantem ad externum; tamen probabile est, per internum actum eum intellexisse primum internum, per externum autem intellexisse alios consequentes, quos externi sequuntur, nam in eodem articulo docuit, gratiam operantem necessariam esse in conuersione, cum voluntas primò de mala fit bona, & ibidem docuit, gratiam cooperantem esse necessariam ad actus exteriores, quia ij fieri nõ possunt, nisi Deus confirmet voluntatem in bono, & præbeat facultatem benè operandi.

C Non igitur S. Thomas voluit, gratiam cooperantem simpliciter referri ad actus exteriores, sed ad interiores, vt ex ijs pendent exteriores, & hoc modo cum B. Paulus dicit Deum operari in nobis, velle & perficere, per vocem, *perficere*, non est intelligenda sola exequutio externa, sed tam interna quàm externa opera, quæ nascuntur ex primo actu voluntatis. Et cum S. August. scribit Deum operari in nobis vt velimus, cooperari autem cum ita volumus vt faciamus, per illud, *faciamus*, non est accipienda actio tantum externa, sed etiam opus internum vt oratio, contritio, &c.

LIBER SECVNDVS, DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT PRIMVM.

Proponitur quæstio, an auxilium sufficiens omnibus detur.

EX PEDITIS quæstionibus circa partitiones gratiæ, tractanda est grauis illa controuersia, de communicatione gratiæ & prædestinatione diuina, videlicet an gratia sufficiens ad salutem detur omnibus hominibus, & si ita sit, quomodo saluetur gratiæ prædestinationis veritas. Cuius controuersiæ explicatio omnino necessaria est ad sequentes disputationes, de libertate arbitrij & gratiæ necessitate. Sunt autem duæ sententiæ contrariæ de proposita quæstione, inter quas media incedit veritas.

Prima sententia Pelagianorum est, & eorum qui Pelagianis in Gallia occultè fauebãt, Fausti, Cassiani & aliorum. Docet hæc sententia, gratiam Dei omnibus hominibus paratam esse, modò ipsi eam pete-

A re & excipere velint. posse autem vnumquemque ex viribus liberi arbitrij sine alia præueniente gratia, ipsam gratiam expetere, inuocare, excipere. Refert hanc sententiam siue potius hæresim S. Aug. in li. I. ad Bonifacium, contra duas epist. Pelagianorum, c. vlt. & in epist. 106. & 107. & in lib. de Prædestin. Sanctorum, c. 1. & 2. eandem referunt Hilarius & Prosper in epistolis ad Augustinũ, & Petrus Diaconus in lib. de incarnatione & gratia Christi, cap. vlt.

ALTERA sententia priori contraria, est eorum omnium, qui non agnoscunt distinctionem inter auxilium, efficax & sufficiens, in quorum numero sunt Lutherus in assertione art. 36. & Calu. lib. 3. Instit. c. 22. §. 10. & c. 24. §. 15. & 16. hienim docent multis deesse sufficiens auxiliũ ad salutem, omnibus

ijs videlicet, qui non sunt à massa perditionis diuina prædestinatione discreti.

Inter has contrarias pugnantesque sententias incedunt Theologi Catholici quamplurimi, ac ferè omnes, qui docent omnibus hominibus pro loco & tempore sufficiens auxilium non deesse, & tamen sine præueniente gratia, neminem posse gratiam desiderare, petere, vel accipere. Vide Alexandrum Alesensem in tertia parte Summæ, q. 69. memb. 5. art. 3. Albertum Magnum in 2. sent. dist. 28. art. 1. S. Thomam in 1. 2. q. 109. art. 8. ad 1. & in li. 3. contra Gentiles, c. 159. S. Bonauenturam in 2. sent. dist. 28. art. 1. q. 3. Scotum in 1. sent. dist. 46. & ex recentioribus Adrianum Papam in q. 3. de pœnit. Ioannem Rosensem in refutatione art. 36. Franciscum Ferrariensem in commentario lib. 3. contra Gentiles, c. 159. Ioannem Driedonem in lib. de captiuitate, & redemptione generis humani tract. 5. Ruardum Tapperum in explicatione articuli de libero arbitrio, Dominicum à Soto lib. 1. de natura & gratia, c. 15. & 18. Andream Vegam lib. 13. super Concil. Tridentinum, c. 13.

Quoniam autem explicatio propositæ quæstionis multa continet capita; neq; vna responsione absolui potest, per aliquot propositiones rem totam expedire conabimur.

CAPVT II.

Auxilium gratia non expectare, sed præuenire voluntates nostras, neque æqualiter omnibus adesse.

SIT igitur PRIMA propositio: *Auxilium gratia Dei, non ita offertur omnibus hominibus, vt Deus expectet homines, qui illud desiderent vel postulent, sed præuenit omnia desideria & omnem inuocationem.* Hæc propositio est contra Pelagianos, & Pelagianorum reliquias, & habetur in Concilio ARAUSICANO can. 3. & 4: vbi sic legitur: *Si quis per inuocationem humanâ, gratia dicit posse conferri, non autè ipsam gratiam facere, vt inuocetur à nobis, contradicit Isaiâ Prophetæ, vel Apostolo idem dicenti, inuictus sum à non querentibus me, patâ apparui his, qui me non interrogabant.* Item: *Si quis, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem, vt etiam purgari velimus per sancti Spiritus infusionem & operationem fieri constitetur, resistit ipsi Spiritui sancto per Salomonem dicenti. Preparatur voluntas à Domino, & Apostolo salubriter predicanti, Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Vide quæ scripsimus in 6. lib. c. 2. 4. & 5. nam illa omnia hanc propositionem confirmant.

SECUNDA propositio. *Auxilium gratia Dei non æqualiter omnibus adest.* Hæc propositio in diuinis litteris ita luculenter habetur, vt mirum videri possit ab vllò vnquam fuisse negatam. Vrget S. August. illud Sap. 4. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum illius, aut ne fictio deciperet animû eius.* Certè enim non omnibus hoc præstat Deus, vt eos rapiat, antequàm in peccata labantur. Vrget etiam illud Matth. 11. *Si in Tyro & Sidone hæc facta fuissent, in cinere & cilicio penitentiam egissent.* Vbi videmus Deum mirabili, sed iusto, & sibi soli noto iudicio non solum non æqualiter omnibus gratia auxilia subministrare, sed etiam ijs quos credituros præuidebat, si miracula Christi vidissent, ea miracula non ostendisse, & eadem illis ostendisse, quos præuidebat quibuscumque visis miraculis, minimè credituros.

Huc pertinet etiam illud Matth. 13. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem nõ est datum.* Et illud Rom. 9. *Cuius vult miseretur, & quem vult indurat.* Et Rom. 12. *Vnicuique Deus dinisit mensuram*

fidei. Et 2. Thess. 3. *Non omnium est fides.* Et Philipp. 2. *Vobis donatum est vt in illum credatis.*

Deniq; vt alia innumerabilia prætermittã, si gratia æqualiter omnibus adest, quomodo Deus in præteritis generationibus permisit omnes ingredi vias suas, nunc autem annunciat vt pœnitentiam agant, vt legimus Actorum 14. & 17. cur Paulus illo ipso tempore, quo spirabat minas & cædes in discipulos Domini, diuino miraculo, Christo ipso eum vocante conuertitur, cum tam multos minus fortasse malos in delictis suis Deus iacere permittat? Cur ex parulis morientibus interdum filius optimi viri sine baptismo decedit & perit, filius adulteri, vel incestuosi baptismo abluitur & regno potitur æterno; Cur demum inscrutabilia esse dicit Apostolus iudicia Dei, & inuestigabiles vias eius in electione & reprobatione mortalium, si gratia æqualiter omnibus adest, & ex arbitrio hominum pædet vt eam capiant, vel abiiciant (vide sanctum Augustinum in libro de prædestinatione Sanctorum; Prosperum in lib. contra Collatorem; Petrum Diaconum in libro de incarnatione & gratia Christi; Fulgentium in libro eiusdem argumenti: Ioannem Maxentium in professione fidei: & totum Arausicanum Concilium, vbi diligentissimè totus hic Pelagianorum error euertitur.

CAPVT III.

Soluuntur argumenta Pelagianorum & Pelagianis fauentium, contra duas propositiones capitis superioris.

ARGVMENTA, quibus error Pelagianorum confirmari solet, facilè solui possunt.

PRVVM sumitur ex c. 6. Sap. *Æqualiter est illi cura de omnibus.* **R**ESPONDEO, vox *æqualiter* non videtur hoc loco referenda ad ipsam curã, quasi Deus nõ magis curet rē vnã quàm aliam, sed ad res ipsas, quæ curantur, vt sensus sit, nihil omnino subtrahi à prouidentia Dei, sed res omnes, nulla profus excepta, quãuis infima & vili, diuina prouidentia gubernari. Quod significantius exprimit vox Græca, quæ habetur hoc loco, videlicet *νομις*, id est, communiter.

Sed fac illud, *æqualiter* referri ad curam & prouidentiam; nihil tamen Pelagiani inde lucrantur; nam non loquitur Sapiens de beneficio gratiæ, sed retributione præmiorum atq; pœnarum. Præcedit enim illud: *Horrendè & cito apparebis vobis, quoniam iudicium durissimum in his qui præsent fiet.* Itaque sententia huius loci est, in extremo iudicio Deum non accepturum personas, Regum & Principum, sed ex æqualitate iustitiæ sententiam esse laturum.

SECVNDVM argumentum sumunt ex illo Ioa. 1. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum.* Vbi videtur Christus conferri cum Sole, qui lucem suam in omnia loca quæ diffundit. **R**ESPONDEO, posset hic locus non incommode referri ad naturalem illustrationem, quæ fit in nobis, cum in creatione lumen intelligentiæ & rationis accipimus; Tamen quoniam Chrysothomus & Cyrillus in commentario exponunt de lumine gratiæ. **R**ESPONDEO, sensum huius loci esse à Christo illuminari omnes homines, non quod omnes illuminentur, cum multi in infidelitate remaneant, sed quoniam nemo illuminatur nisi per ipsum, vel, si magis placeat, illuminari dicas omnes homines per Christum, quoniam omnibus præbet auxilium sufficiens quo conuerti & credere possint, quamuis nec lumen æquale omnibus præbeat, neque expectet vt homines illuminari cupiant & expectant, sed ipse desideria & preces illuminando præueniat.

Porro similitudines non in omnibus rebus conuenire debent, ac per hoc neque necesse est, vt si Sol non illuminat cæcos, id etiam nõ faciat Christus, & si Sol non aperit fenestras domus, neque Christus aperiat fenestras cordis, & si Sol lucem suam æqualiter vbique diffundit, Christus quoque non diuidat vnicuique mensuram fidei & donorum, sed æqualiter omnibus hominibus gratiæ suæ dona distribuatur.

TERTIVM sumunt ex illo Ioan. 1. *Quotquot ceperunt eum, dedit illis potestatem filios Dei fieri.* Hic enim videmus Deum expectare vt recipiatur, & tum demum his, qui se ceperint, dare gratiam, per quam filij Dei fieri possent, **RESPONDEO**, verè Deus expectat vt recipiatur, vt det fuscipientibus se potestatem filios Dei fieri.

Cæterum, quia recipere Deum in hoc loco Euangelij nihil est aliud, nisi credere, vt ibidem declaratur, cum subditur, *his qui credunt in nomine eius*; nemo autem potest credere nisi Deus fidem illi donauerit, dicente Apostolo Philipp. 1. *Vobis donatum est vt in illum credatis.* Ideo nemo potest eum recipere, nisi gratia eum diuina præuenit. *Gratia estis saluati* (inquit Apostolus Ephes. 2.) *per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Ac si diceret, gratia potestatem accepistis, vt filij Dei efficeremini, quoniam per fidem recepistis Deum, quæ fides donum ipsius est. vide Augustinum lib. 1. ad Bonifacium, cap. 3.

QUARTVM sumunt ex illa promissione: *Petite & dabitur vobis, omnis enim qui petit, accipit.* Et: *Dabitur spiritum bonum petentibus se, Luc. 11.* **RESPONDET** S. Augustinus lib. 4. in Iulianum, c. 8. non posse peti spiritum bonum, nisi prius spiritus bonus fidem infundat, & per eam excitet ad petendum. Nam *quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt, Rom. 10.* Et: *Postulet in fide nihil hasitās, inquit Iacobus c. 1. fidem autem donum esse Spiritus sancti, docet idem Apostolus 1. Corin. 12. Alteri datur fides in eodem spiritu; itaque spiritus adiuvat infirmitatem nostrā; quid enim oremus sicut oportet, nescimus. Rom. 8.*

QUINTVM sumunt ex illa Christi vocatione: *Venite ad me omnes qui laboratis, &c. Matth. 11.* **RESPONDEO**, inuitat Christus omnes vt veniant, non quod possint homines solis naturæ viribus venire, cum scriptum sit Ioan. 6. *Nemo potest ad me venire: nisi pater qui misit me, traxerit eum.* Sed vt admoneat, vt gratiæ præuenienti cooperentur, & non resistent Spiritui sancto.

SEXTVM sumunt ex illis Scripturis, quæ testantur, Deum nõ esse acceptorem personarum. Act. 10. Roma. 2. 1. Pet. 1. &c. hinc enim sequi videtur, vt Deus non magis ex se faueat vni quàm alteri: sed volentes curari, sanet, non volentes deserat. **RESPONDEO**, acceptio personarum vitium est contra iustitiam, & idè locum non habet in donis gratiæ.

Itaque in ijs rebus quæ quoquomodo iustitiam sapiunt, Deus æquus est omnibus, neque personas accipit, sed vnicuique reddit secundum opera sua, at in donis gratiæ nemini facit iniuriam, si vni dat quod alteri negat. Imò in ipso iudicio quamuis acceptio personarum esset alicui minus præmium dare, quàm iusto iudicio mereatur, vel maiori supplicio afficere quàm dignus sit reus, tamè si alicui maius præmium, aut minorem pœnam dare voluerit, non erit acceptor personarum, etiam si id non cum omnibus feruet, quoniam hoc non est iniustitiæ, sed liberalitatis, iuxta illud Matth. 20. *Amice, non facio tibi iniuriam, tolle quod tuum est & vade; volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi; an non licet mihi quod volo facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Vide Au-

A gustinum in epist. 105. non procul ab initio, & lib. 2. ad Bonifacium cap. 7.

SEPTIMVM sumitur ex illo 1. Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificantur.* Nimirum inquit, si ipsi voluerint. **RESPONDEO**, loquitur Apostolus de resurrectione corporali iustorum, nam vt rectè explicat S. August. in epist. 89. q. 3. non dicuntur viuificari in Christo, nisi illi qui resurgunt ad vitam beatam, quæ sola vita dicenda est: impij enim resurgent quidem, sed ad mortem; id est, ad miseriam sempiternam. Itaque hic locus non facit ad propositum, cum de gloria æterna, non de gratiæ beneficijs intelligi debeat.

B Sed instat Faustus, Apostolus comparat Adamum cum Christo, seu potius Christum cum Adamo; sed in Adam mortui sunt omnes homines: igitur in Christo viuificantur omnes homines, non autem viuificantur omnes vita gloriæ, ergo debet intelligi hic locus de vita gratiæ, quam Christus omnibus paratus est dare, modò ipsi velint.

Sed facilis est responsio; nam in Adam non moriuntur omnes homines, sed ij tantum qui ex Adam nascuntur, quo etiam modo non viuificantur in Christo omnes homines, sed ij tantum, qui per ipsum renascuntur. Quod si de vita gratiæ Apostolus loqueretur, promptum esset respondere, omnes in Christo viuificari, non quod omnes homines viuificentur, sed quia nemo viuificatur, nisi per Christum, sicut nemo perit, nisi per Adamum, hoc est, nisi ex Adamo originem trahat.

C Denique posset etiam Fausto concedi, in Christo viuificari vita gratiæ omnes homines, modò ipsi velint: sed addendum esset, neminem velle per Christum viuificari, nisi Deus eum præueniens, faciat eum velle. Deus est enim qui operatur in nobis velle, & perficere pro bona voluntate, Philipp. 2.

OCTAVVM sumunt ex illis locis quæ testantur Deum velle omnium hominū salutem, vt 1. Tim. 2. *Vult omnes homines saluos fieri.* 1. Tim. 4. *Qui est saluator omnium hominum.* 1. Pet. 3. *Neminem vult perire, sed omnes ad agnitionem veritatis venire.* **RESPONDEO**, hæc loca parum ad rem faciunt. Solum enim significant, Deum non impedire quenquam à salute. Imò remedia & auxilia pro omnibus in commune instituisse, prædicationem Euangelij & Sacramenta voluisse omnibus esse communia, &c. sed ex his nemo rectè colliget, Deum expectare vt homines suis viribus velint salui fieri.

Sed, inquit, si Deus vult omnes saluos fieri, cur non fiunt omnes salui, nisi quia ipsi nolunt? **RESPONDEO**, verissimum est, non fieri omnes saluos, quia ipsi nolunt; nam si vellent, Deus eis vtique non deesset. Cæterum nemo vult saluos fieri, nisi Deus, præueniendo ac præparando voluntatem faciat eum velle; cur autem Deus non faciat omnes velle, quis nouit sensum Domini? aut quis cõsiliarius eius fuit? itaque sicut verum est non omnes saluos fieri, quia ipsi non volunt, sic etiam verum est, non omnes saluos fieri, quia Deus non vult voluntate illa beneplaciti, de qua scriptum est in Psalm. 113. *Omnia quaecunque volui fecit in celo & in terra.* Et tamen simul etiam verum est, Deum velle omnes saluos fieri voluntate illa quam rectè Theologi antecedentem vocant.

POSTREMVM argumentum adferri potest ex ipso Augustino, à quo vel inuito, vt aiunt quidam, testimonium extorsit veritas, nam in commentario Psalm. 45. tractans illud: *Deus in medio eius non commouebitur*, sic ait, *quid est Deus in medio eius? hoc significat, quod æquus est omnibus Deus & personas nõ accipit,*

quomodo enim illud, quod in medio est, paria habet spacia ad omnes fines, ita Deum medius esse dicitur equaliter omnibus consulens.

RESPONDEO, loquitur in eo loco S. August. de ijs tantum auxilijs, quæ aliquo modo sunt debita, & iustitiam sapiunt, ubi locum habere posset acceptio personarum: in his enim Deus omnibus est æquus, & non accipit personas, & æqualiter omnibus consulit, quia neminem impellit ad malum, omnes hortatur ad bonum, neminem punit nisi malum, neminem remuneratur nisi bonum, nulli subtrahit communia auxilia; alia verò ratio est donorum gratiæ, quæ nemini sunt debita.

CAPVT IV.

Non posse Deum iniustitia accusari, si non daret omnibus auxilium sufficiens ad salutem, neque de illo desperandum esse.

SIT Iam TERTIA propositio: *Nulla esse in Deo iniquitas, si non solum aliquibus, sed etiam omnibus hominibus auxilium sufficiens ad salutem negaret.* Hæc certissima est apud eos, qui ex diuinis litteris peccatū originale nouerunt; nam cum per peccatū primi hominis nascamur omnes filij iræ (vt Apost. docet ad Eph. 2.) nihil nobis iure debetur nisi pœna. Hinc Sap. 12. dicit Spiritus sanctus: *Quis stabit contra iudicium tuum, aut quis tibi imputabit si perierint nationes, quas tu fecisti?* Et Apost. ad Rom. 9. demonstrat, solam esse misericordiam, qua Deus ex massa perditionis aliqua vasa facit, in honorem, vnde etiam vasa misericordiæ appellat. Et ea causa est, vt S. August. docet in epist. 105. cur pauci sint qui saluantur, vt nimirum intelligamus quid omnibus deberetur; denique prima gratia datur inimicis, ac per hoc modis omnibus est indebita; nulli igitur fieret iniuria si ea gratia nemini præberetur: Itaque S. AVGVSTINVS lib. de bono perseu. c. 8. *Non sumus ingrati, quod tam multos liberat misericors Deus de tam debita perditione, vt si inde neminem liberaret, non esset iniustus.*

QUARTA propositio: *sue detur sufficiens auxilium omnibus, siue tantum aliquibus, nos tamen de nullius salute, donec in hac vita fuerit, desperare debemus, neque ab illo subtrahere correptionem, exhortationem & alia charitatis officia.* Hæc quoque sine controuersia recipitur ab omnibus: nam tametsi nonnulli ita desererentur à Deo, omnique auxilio prorsus destituerentur, vt nulla ratione conuerti possent; nos tamen qui nescimus qui sint illi, de omnibus bene sperare debemus, ac dicere cum Propheta Ioël: *Quis scit si conuertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem?* Ioël. 2. Et Apostolum Paulum audire, qui iubet vt mansueti simus ad omnes, & cū patientia & modestia corripiamus eos, qui resistunt veritati, ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam veritatem & respiciat à diaboli laqueis.

Hinc S. AVGVSTINVS lib. de correptione & gratia. c. 15. *Ne scientes, inquit, quis pertineat ad prædestinatorum numerum, quis non pertineat; sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus saluos fieri.* Et c. 16. *Quantum ad nos pertinet, qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valeamus, & ob hoc omnes saluos fieri velle, debemus omnibus ne peccent, vel ne alios perdant, adhibenda est à nobis medicinaliter seuera correptio.* Quod idem repetit in 1. li. retract. c. 19. Sanctus quoq; Leo in serm. 4. de Epiphania: *Dum, inquit, hoc in corpore viuatur, nullius desperanda reparatio, sed omnium est optanda correctio, auxiliante domino, qui erigit elisos, soluit compeditos, & illuminat cecos.*

CAPVT V.

Auxilium sufficiens ad salutem, pro loco & tempore, omnibus dari.

QUINTA propositio: *Auxilium sufficiens ad salutem pro loco & tempore, mediâtè vel immediâtè omnibus datur.*

Dicimus, *auxilium sufficiens ad salutem*, nam de auxilio sufficiens ad non peccandum, alia ratio est, vt infra suo loco patebit. Itaque hic tantum differimus de auxilio sufficiens ad resurgendum à peccato, atque ad iustificationem ad salutem comparandam.

Dicimus, *pro loco & tempore*, quoniam non definimus loco, vtrum omni tempore, omnique momento tale auxilium adsit: de hac enim re paulò post agemus, sed tantum id asserimus, nullum esse, qui non aliquando saltem hoc auxilium habeat.

Dicimus denique *mediâtè vel immediâtè*, quoniam ijs, qui vsu rationis vtuntur, immitti credimus à Deo sanctas inspirationes, ac per hoc immediâtè illos habere gratiam excitantem; cui sic acquiescere velint, possint ad iustificationem disponi, & ad salutem aliquando pertingere: ijs autem qui rationis vsu non habent, quales sunt infantes vel ab infantia mente capti, mediâtè auxilium donari censemus, quoniam parentes eorum non solum sibi ipsi prospicere, sed etiam filijs suis, præsertim rationis vsu carentibus, baptismum procurare possunt, si volunt.

Hæc igitur propositio sic explicata probatur PRIMVM ex diuinis litteris Psal. *Non est qui se abscondat à calore eius.* AVGVSTINVS in hunc locum: *Nullum, inquit, mortalium permisit excusare se de umbra mortis, ipsam enim penetrauit verbi calor.* Item Psalm. 24. *Vniuersa via Domini misericordia & veritas.* Videtur enim hoc significare Spiritus sanctus omnibus hominibus primùm à Deo exhiberi misericordiam, deinde si ea non vtantur, exhiberi iudiciū; non potest autè rectè dici, agi cum aliquo misericorditer, quod attinet ad salutem, nisi detur ei sufficiens auxiliū ad salutem, neque iuste puniri potest, qui ex diuino auxilio non proficit, si auxilium non fuit sufficiens.

Item Prou. 1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarū clamitat, in foribus portarum urbis profert verba sua dicēs, vsquequo paruuli diligitis infantia, & stulti ea que sibi sunt noxia cupiēt, & impudentes odibunt scientiam? conuertimini ad correptionem meam. En proferam vobis spiritum meum, & ostendā vobis verba mea. Quia vocaui & renuistis, extendi manum meam, & nō fuit qui aspiceret, ego quoque in interitu vestro ridebo.* Hæc certè prædicatio generalis & comminatio item generalis apertè significat Dei sapientiam, nullum ita deserere, quin aliquando eum vocet, & auxilium sufficiens illi præbeat.

Item Sap. 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter pœnitentiam; diligis enim omnia que sunt, & nihil odisti eorum que fecisti.*

Nec enim odians aliquid constituisti, aut fecisti. Parcisc autè omnibus quoniam tua sunt Domine, qui amas animas. Hæc certè vix intelligi possunt, nisi fateamur omnibus tribui sufficiens auxilium: quomodo enim miseretur omnium, & parcit omnibus, si nō dat saltem eis auxilium, quo ad reconciliationem possint peruenire si velint? Neque debent hæc restringi ad electos, nā ratio cur Deus omnibus parcat, & omnium misereatur, redditur hoc loco ex creatione, quia Deus omnes creauit, & quoniam amat animas, & res à se ipso factas; at creatio cōmunis est omnibus absolutè.

Item Sap. 12. *Si inimicos seruatorum tuorum, & debitos morti, cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum per que possent mutari à malitia, cum quanta dili-*

gratia iudicasti seruos tuos? At frustra Deus daret tempus & locum peccatoribus, per quæ possent mutari à malitia, nisi auxiliū etiam præberet, sine quo mutari non possunt.

Item Ezech. 33. *Sic loquenti estis dicentes, iniquitates nostra & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nō tabescimus, quomodo ergo uinere poterimus? dic ad eos, uiuo ego, dicit Dominus, nolo mortem impij, sed ut cōuertatur impius à via sua, & uiuat: cōuertimini, cōuertimini, & quare moriemini? illa exhortatio, cōuertimini, conuertimini, irrisoria uideretur, nisi Deus dedisset illis vires, quibus cōverti posset. Non fuisse autem irrisoriam siue ironicā exhortationem, testatur iuramentū illud, uiuo ego dicit Dominus, nolo mortem impij, & c.*

Item illud Matt. 5. *Qui solem oriri facit super bonos & malos, & pluit super iniustos & iustos.* Monet S. Amb. ser. 8. in Ps. 118. intelligendū esse etiam de sole iustitiæ & pluuia gratiæ. Illa itē inuitatio: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, Matt. 11.* Ne sit frustra, requirit omnino, vt sicut. uocatio est generalis, ita & auxiliū quo possint homines venire, sit generale.

Illud autem Ioan. 1. *Illuminat omnē hominem,* suprā diximus ex commentario Chrysof. & Cyrilli, referri ad lumē gratiæ, quo nemo omnino priuatur. Illud quoq; 1. Tim. 2. *Vult omnes saluos fieri & ad agnitionem veritatis venire.* Et 2. Pet. 3. *Nō uult aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiā conuerti.* Exponitur quidem varijs modis à S. Aug. sed illa expositio uidetur maximè congruere Apostolicæ sententiæ, quam habet in lib. de spiritu & littera, c. 33. vbi exponit quæstionem, cur Deus non det omnibus uelle credere, cū uelit homines omnes saluos fieri. Et respondet Deum uelle omnes saluos fieri, sic tamen, vt non adimat eis liberum arbitrium, quo uel benè uel malè utentes iustissimè iudicentur, & addit, infideles contra Dei uoluntatem facere, cū non credunt Euangelio, tamen non uincere Dei uoluntatem, quoniam experientur in supplicijs potestatem eius cuius in donis misericordiam contempserunt. Et ponit similitudinem Domini, qui uult, vt omnes serui laborent in uinea, sic tamen vt si qui operari noluerint, detrudantur in pistrinum.

Ex his intelligimus hanc fuisse Aug. sententiam de hoc loco Apostoli, Deum uelle omnes saluos fieri, quia dat omnibus, vnde possint uelle credere & saluari, sic tamen vt si ipsi noluerint, non saluentur, sed ad supplicia destinantur æterna: quæ fuit etiam expositio S. Prosperi li. 2. de uocatione gentium, c. 23. 25. & 28. Item cōmentariorum qui tribuuntur Amb. item Chryf. Theophyl. & Oecumenij, qui dicunt Deum uelle omnes saluos fieri, & si ipsi uelint, nimirum si uelint cooperari diuinæ gratiæ præuenienti.

Illud item 1. Tim. 4. *Qui est saluator omnium hominum maximè fidelium.* Vix potest aliter exponi, quàm vt exponit S. Prosper in lib. 2. de uocatione gentiū, ca. 10. vt uidelicet intelligamus, Deum saluatorem esse omnium, quia dat omnibus, vnde saluari possint, sed maximè, fidelium, quia dat illis nō solum, vt saluari possint, sed etiam vt saluentur.

Denique illud 1. Cor. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. Tim. 2. *Qui dedit semetipsum redēptionem pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. *Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris, non solum autem nostris, sed etiam totius mundi.* Quomodo potest uerū esse, si non datur omnibus aliquis vnde Christi mortis participes fieri queant? nam cū non possit ullus sine præueniente dono particeps esse mortis Christi & precij redemptionis huius, frustra Christus pro omnibus precium soluit, si noluit omnibus uiam aperire, qua ad

redemptionem peruenire possent.

Probatur SECUNDO eadem sententiā testimonijs Patrum. S. DIONYSIVS Areopagita in lib. de cœlesti hierar. c. 9. *Nempe, inquit, & alijs gentibus, ex quibus & nos, ad immensum & infinitū diuini luminis pelagus, quod semper paratum est, & patet omnibus ad participandū, ex præteriti erroris cœcitate respirauimus, ad quod sanè obsequentes ducebant Angeli præpositi singulis gentibus.* Quærit eo loco Dionysius cur soli Iudæi Deū uerum aliquando coluerint, gentes autem penè omnes ad idola defluerint. Respondet uerò, id factum esse ex desidia & nequitia gentilium, qui noluerunt diuinum lumen aspicere; aut in eo permanere, cū ipsum lumen omnibus pateat ad participandum, & Angeli singulis gentibus à Deo præpositi muneri suo nequaquam defint; vbi quod dicit B. Dionysius diuinum lumen paratum esse, & patere omnibus ad participandum, non significat diuinum lumen offerri uolentibus suis uiribus illud excipere, vt Pelagiani delirāt, sed paratum esse & patere omnibus, quoniam Deus omnibus porrigit auxiliū, quo possint, si uelint, oculos cordis aperire & illuminari.

S. IRENÆVS lib. 4. c. 71. *Uis, inquit, à Deo non fit, sed bona sententiā adest illi (homini uidelicet) semper & propter hoc cōsilium quiddam bonū dat omnibus. posuit autem in homine potestatem electionis; abijcietes igitur bonum, & quasi respicientes, meritiò omnes in iustum iudicium incident Dei.* Vbi per cōsilium bonū, quod Deus dat omnibus, debet intelligi interna suasio cum alijs omnibus, quæ necessaria sunt ad conuersionem, alioqui enim non iustè iudicarentur tanquam contemptores cōsilij diuini, nisi vires à Deo accepissent, quibus illud amplecti & exequi possent.

CLEMENS Alexandrinus in oratione exhortatoria ad gentes, ultra medium. *Andite, inquit, qui estis longè, audite qui propè, nullis calatum est uerbum, lux est cōmunis, omnibus illucescit hominibus, nullus est in uerbo Cimmerius.*

ORIGENES li. 3. de principijs, c. 1. multis argumentis & similitudinibus hoc ipsum probat, omnes homines posse saluari, & soluit argumenta contraria, explicans ferè omnia testimonia Scripturarum, quæ ad hunc locum pertinent. Et quamuis Origenis lib. de principijs non paucos Errores contineant, tamen neque Epiphanius, neque Hieronymus, neque Philastrius, neque Augustinus hanc sententiam inter errores Origenis numerant.

S. HILARIUS lib. 1. de Trin. ante medium. *Esse, inquit, filios Dei non necessitatem esse, sed potestatem, quia propositio uniuersis Dei munere, nō natura gignentium asseratur, sed uoluntas præmium consequatur.*

S. AMBROSIVS ser. 8. in Psal. 118. explicans illud: *Misericordia Domini plena est terra.* Sol, inquit, iustitiæ omnibus ortus est, omnibus uenit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit; si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat, ut si quis clausis fenestris radios Solis excludat.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS hom. 7. in Ioan. Si illuminat, inquit, omnem hominem uenientem in hunc mundū, quoniam pacto tot homines sine lumine permanēt? neque enim omnes Christum cognoscunt, quomodo ergo illuminat omnem hominem? illuminat profecto quantum in ipso est, si qui autem sponte sua mente oculis cōninentibus ad huius lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris perstiterunt, sed ex malitia sua sponte tanto se dono indignos reddiderunt.

S. CYRILLVS idem docet ijdem ferè uerbis, in lib. 1. in Ioan. c. 11. quæ frustra repetenda non uidentur.

S. PAULINVS in epist. 1. ad Aprum: *Hinc, inquit, in omni loco plura quotidie mirabiliora solito signa cre-*

breſcunt, ut omnem, quantum in ipſo eſt, hominem ſaluū faciat, oſtendit in raris, quod omnibus ſi velint, proſit, ſufficit enim vniuerſorum inſtitutioniforma paucorum, qua in vtrumque proponitur, ut credentibus exemplo ſit, indurantibus teſtimonio.

S. AVGVSTINVS præter locum citatum ex lib. de ſpiritu & littera, ca. 33. habet alium locum apertiffimum in lib. 3. de libero arbitrio, c. 19. quem iſdem verbis repetit & confirmat in lib. de natura & gratia cap. 67. ne fortè dicatur reuocatus poſt exortam hæreſim Pelagianam. Hæc igitur ſunt eius verba, quibus reſpondent querimoniam hominum dicentium, ſe non poſſe vincere concupiſcentiam & ignorantiam, &c. *Quibus, inquit, breuiter reſpōdetur, ut quieſcāt, & aduerſus Deum murmurare deſiſtant, rectè enim fortāſſe querētur, ſi erroris & libidinis nullus victor exiſteret, cum verò ubique ſit præſens, qui multis modis per creaturam ſibi domino ſeruientem auerſum vocet, doceat credentem, conſoletur ſperantem, diligenti adhortetur, conantem adiuuet, exaudiat deprecantem: non tibi deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras, ſed quod negligis querere quod ignoras, neque illud, quod vulnerata membra non colligis, ſed quod volentem ſanare contemnis.* Sed mentem S. Aug. adhuc apertius ex diligentiffimo eius diſcipulo & ſectatore dicemus.

S. PROSPER in 2. lib. de vocatione gentium, c. 14. *Neque, inquit, ob hoc excuſabiles ſunt nationes, qua alia natura à conuerſatione Iſrael, ſpem non habentes & ſine Deo in hoc mundo ſub ignorantia tenebris perierunt, quia hæc abundantia gratia, qua nunc vniuerſum mundum rigat, pari antea largitate non fluxit. Adhibita enim ſemper eſt vniuerſis hominibus quedam ſuperne meſura doctrina, qua et ſi parciore oculiſque gratia fuit, ſufficit tamen ſicut Dominus iudicauit, quibusdam ad remedium, omnibus ad teſtimonium.*

Et cap. 26. *Gratia quidem Dei in omnibus iuſtificationibus principaliter præminet, ſuadèdo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inſpirando conſilium, corque ipſum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo.*

Et infra: *Que opitulatio per innumerōs modos ſue occultos ſue manifeſtos omnibus adhibetur: & quod à multis reſutatur, ipſorum eſt nequitia; quod autem à multis recipitur, & gratia eſt diuina, & voluntatis humana.*

Et infra, cap. 28. *Fit, inquit, manifeſtum, quod diuerſis atque innumeris modis omnes homines vult Deus ſaluos fieri, ſed qui veniunt Dei auxilio diriguntur, qui non veniunt, ſua pertinacia reſiſtantur.*

Et infra, c. 31. *Elaboratum eſt, quantum Dominus inuit, ut nō ſolum in nouiſſimis diebus, ſed etiam in cunctis retrò ſæculis probaretur, gratiam Dei omnib. hominibus ad fuiſſe, quoniā ſue manifeſtè ſue occultè, ipſe eſt, ut Apoſtolus ait, ſaluator omnium hominum, maxime fidelium.*

Nec ſolum adultis, ſed etiam paruulis auxilium ad ſalutem non deeſſe, idem auctor docet in eodem li. c. 23. *Non irreligioſè, inquit, arbitror credi, quod iſti paucorū dierum homines ad illam pertineant gratia partē, que ſemper vniuerſis eſt impenſa nationibus qua vti que ſi bene vterentur eorum parentes, etiā ipſi per eoſdem ſuauentur: omnia namque exordia paruulorū, totaque illa principia, necdum rationalis infantia ſub arbitrio iacent voluntatis aliene, nec vllō modo eis, niſi per alios conſuli poteſt: & conſequens eſt illos ad eorum pertinere conſortium, quorum vel recto vel prauo aguntur affectu, ſicut enim ex aliena conſeſſione credūt, ita ex aliena infidelitate vel diſſimulatione non credunt. Et cum ipſi, nec præſentis vitæ, deſideriū habuerunt, nec futura: quā ipſorum factum eſt naſci, tam ipſorum efficiunt nō renaſci.*

Habemus igitur ex ſcripturis & Patribus, ſatis probabiliter pique; credi, nemini deeſſe, aut vnquam

defuiſſe auxilium ſufficiens ad ſalutem. Argumenta contraria ſoluentur commodiùs paulò infra, cap. 8.

CAPVT VI.

Auxilium Dei neceſſarium ad conuerſionem, non adefſt peccatoribus omnibus momentis, ſed certis temporibus prout iudicat Deus munera ſua eſſe diſtribuenda.

SEXTA propoſitio. *Auxilium Dei ſufficiens & neceſſarium ad reſurgendum à peccato, et ſi nulli deſit pro loco & tempore, non tamen adefſt omnibus momentis.* Hæc propoſitio non à nobis primùm aſſeritur, ſed ante nos confirmarunt eandem Alphonſus Epicoſopus Abulenſis in c. 4. Exodi q. 12. Adrianus VI. Papa in q. 3. de pœnitentia. Thomas Cardinalis Caietanus in 1. q. 1. tentaculi, 8. Ioannes Roſſenſis in Reſutatione art. 36. Lutheri. Ioannes Driedo in lib. de capt. & redẽptione generis humani tract. 5. & Ruardus Tapperus in explicatione art. 7. Louanienuſium, qui ſic loquitur: *Mihi certum eſt non omnibus & ſingulis ſemper adefſe huiusmodi auxilium, quo opus eſt ut conuertatur, aut conuerti poſſit peccator.* Andreas Vega in lib. 13. in Conc. Trid. c. 19. dicit quidem peccatores omni momento poſſe conuerti, ſed addit, non poſſe omni momento eam potentiam in actum deducere; itaque in re non diſſentit à cæteris.

Probat igitur hæc propoſitio ex diuinis litteris, Eccleſ. 7. *Conſidera opera Dei, quod nemo poteſt corrigere, quem illo deſpexit.* Certè qui hoc dixit pro eomperito videtur habere, aliquos à Deo interdum ita deſpici ac deſeri, ut conuerti nequeant. Item Ioa. 12. *Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Iſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum.*

Quo loco notandum eſt illud, non poterant credere, non eſſe dictum ſolum propter certam præſciētiam futurorum, id eſt, quia præuiderat Iſaias eos nō credituros, quomodo poſſemus dicere, non poterat Petrus non negare ſaluatorem, quādo quidem Chriſtus, qui mentiri non poterat, eum negaturum fuiſſe prædixerat. Nā hoc paulò antè ſignificauerat Ioannes illis verbis: *Cum autem tanta ſigna feciſſet, nō credebant in eū, ut ſermo Iſaiæ impleteretur, Domine quis credidit auditui noſtro? ibi igitur cauſā reddidit, cur non crederent ex prædictione Iſaiæ; ſed mox adiungit aliā cauſā ab excæcatione; & de ea dicit: Et propterea non poterant credere, quia iterū dixit Iſaias, excæcauit oculos eorum.* Porrò excæcati non ſolum non vident, ſed etiam videre, durante excæcatione, non poſſunt.

At, INQUIES, quamuis excæcati videre non poſſint, tamen remouere poſſunt excæcationem, ſi cooperentur gratiæ præuenienti, & ſic abſolutè videre poſſunt. FATEOR, excæcatos poſſe remouere excæcationem, ſi gratiæ præuenienti cooperentur; ſed gratiam præuenientem non ſemper adefſe cōfirmo, idq; colligi dico ex loco Euangelij iam citato; nam cum adefſt gratia præueniens, incipit homo videre, aut certè poſſe videre, gratia enim præueniens illuminat cor, proinde non eſt ille ſimpliciter excæcatus, cui gratiæ diuinæ lumen aſfulget; & ſi ſemper adefſet gratia præueniens, per quam poſſent omnes peccatores ſemper videre, nulli eſſent ſimpliciter excæcati; quod certò repugnat Scripturæ allegatæ, alijsque quā plurimis. Præterea B. Paulus in poſtiori epift. ad Tim. ca. 2. admonet, patienter ac manſuetè corripiendos eſſe peccatores, & cauſam reddens ait: *Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendā veritatem, & reſipiscant à diaboli laqueis.* Quo loco videmus, donum pœnitentiæ non ſemper adefſe, ſed dari à Deo quando & quibus ipſe voluerit,

alioqui non diceret Apostolus, ne quando det, si semper daret.

SECUNDO probatur idem ex Patribus. S. AUGUSTINVS lib. 4. in Iulian. c. 8. *Qui iam videntur, inquit, libero voluntatis arbitrio, nisi eo volente ac subueniente à quo preparatur voluntas, velle non possunt, ubi si dixeris mihi, cur ergo non conuertit omnium nolentium voluntates? Respondebo, cur non omnes morituros adoptat lauacro regenerationis infantes? Vides hic Augustinum affirmare non posse homines sine gratia præueniente velle conuerti, & simul admittere, non semper dari gratiam istam præuenientem.*

S. GREGORIUS lib. II. Moral. cap. 5. *Cain, inquit, diuina voce admoneri potuit, & mutari non potuit, quia exigente culpa malitia iam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.*

S. FVLGENTIVS in lib. de incarnatione & gratia Christi, c. 17. *Ut homo in Deum, inquit, credere incipiat, à Deo accipit pœnitentiam ad vitam, ita ut omnino credere non possit, nisi pœnitentiam dono Dei miserantis acceperit.* Et paulò antè dixerat, *Re vera, secundum Apostolum, Deus quibus voluerit dat pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem.* Ex quibus locis intelligimus, auxilium necessariū ad credendum, ac per hoc, ad conuersionem & salutem, non semper omnibus adesse.

S. ISIDORVS in lib. 2. de summo bono c. 15. & 19. & S. ANSELMVS in commentario ad cap. 12. Matt. apertè dicunt, aliquos non posse conuerti, quod intelligendum est pro tempore, quo carent auxilio necessario ad conuersionem.

Probatur VLTIMO ratione, nam non potest vllus conuerti sine gratia præueniente, cum scriptum sit Ioan. 6. *Nemo potest ad me venire, nisi pater qui misit me, traxerit illum;* gratia verò ista præueniens, non semper adest, vt vel experientia ipsa testatur, non enim sentimus assiduè nos illuminari à Deo, aut immitti bona desideria quibus excitemur ad conuersionem; nò igitur semper habemus auxilium sufficiens ad conuersionem.

Respondet ad hanc rationem duobus modis; dicit enim aliqui, Deum quidem perpetuò pulsare ad ostium cordis, & peccatores vocare, sed eos alijs rebus intentos non percipere vocationem Dei. ALII dicunt, Deum quidem non semper vocare, sed paratum esse id facere, si velimus.

At posterior hæc responsio, manifestè incidit in errorem Cassiani & Fausti, quem refutauimus c. 2. & omnino tollit è medio gratiam præuenientem, quomodo enim gratia præueniens est, si semper expectat vt à voluntate humana præueniatur? SED neque trahi dicendus est, qui antequàm trahatur, voluntatem, habet eundi. DENIQUE, expectat quidem ille, qui pulsatur ad ostium cordis, vt aperiatur, & ideo dicit: *Si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum;* sed non expectat, vt inuitetur ad pulsandum, sed ipse præuenit pulsando & vocando, vt definitum est in Concilio Arausicano, can. 4.

Prior autem responsio cū ipso experimento apertissimè pugnat, nam cū vocatio, pulsus, tractus, excitatio illa Dei, sit actio nostra, quamuis non libera, nimirum bona cogitatio, bonumque desiderium repente ac diuinitus immissum, quomodo potest fieri vt non sentiatur à nobis, si sit non solum in nobis, sed etiam à nobis? PRÆTEREA, si semper adesset talis gratia præueniens, semper actu bona cogitarem & vellemus, quis autem hoc sanus dicere audeat? quare in Pl. 94. cum Spiritus sanctus dicit: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra,* ideo nominat hodie, & conditionem addit, si audieritis, quia non quotidie, nec sine intermissio-

ne sonat vox eius, sed certo tempore nos visitat atque excitat.

At contra OBIICIUNT aliqui, PRIMO, Scripturas, quæ hortantur homines ad conuersionem, eoque reprehendunt, qui non celeriter conuertuntur, Ezech. 33. *Conuertimini, conuertimini.* Eccles. 5. *Ne tardes conuerti ad Dominum.*

SECUNDO, de cr. Conc. Later. quod habetur in ca. Firmiter, de summa Trin. & fide Catholica; quo docemur semper posse hominem lapsum per veram pœnitentiam reparari.

TERTIO, sententiam S. Tho. qui in 3. p. q. 86. art. 1. dicit, erroneam esse opinionem illorum, qui sentiunt aliquem in hac vita pœnitentiam agere, & mores suos emendare non posse.

Sed hæc nullo negotio dissoluuntur; SCRIPTURÆ siquidem dum hortantur homines ad conuersionem, id monent, vt cū à Deo vocantur & excitantur, non resistant Spiritui sancto, iuxta Psalmum paulò antè citatum, *hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

CONCILIUM verò Lateranense Sacramentorum doctrinam tradit, ac docet, post baptismū esse aliud Sacramentum, videlicet pœnitentiæ, per quod semper reparari possunt qui illud ritè suscipiunt; nò autem Concilium negat, requiri gratiam præuenientem ad veram pœnitentiam, eamque gratiam non semper, sed pro loco, & tempore dispensari.

DENIQUE S. Th. ipse se loco notato exponit, scribit enim errorem esse, si quis dicat, ita esse aliquos in hac vita obduratos, vt per Dei gratiam emolli non queant, quasi inflexile iudicium & voluntatem habeant. Id enim repugnat, vt rectè idem ait, statui viatorum; at non requirit status viatorum, vt singulis momentis habeant gratiam præuenientem, sed vt ea præsentè possint conuerti & non conuerti, & vt non ita certò & absolutè per omnem vitam destituantur auxilio Dei, vt de salute desperare possint.

CAPVT VII.

Auxilium ad nouum peccatum euitandum, semper omnibus adest.

SEPTIMA propositio: *Auxilium sufficiens ac necessarium ad vitanda peccata omnibus hominibus & omni tempore vel immediatè vel mediatè à diuina benignitate præstat.* Dicimus ad peccata vitanda, non ad resurgendum à peccato; multum enim inter hæc interest, & ideo non pugnat hæc propositio cum superiore; nam, vt quis possit à peccato resurgere, requiritur necessario interna excitatio, quæ, vt ostendimus, non semper adest; vt autem possit quis vitare peccatum, non est necessaria interna illa inspiratio, sed satis est si vel vires aduersario minuatur, vel remoueat tentationis occasio, vel terror aliquis iniiciatur, vel aliquid magis alliciens offeratur. Quod si etiam ad omne peccatum vitandum excitatio illa requireretur, adhuc multum interesset inter vitacionem peccati & conuersionem à peccato. Nam, vt quis posset semper conuerti, requireretur vt semper haberet gratiam illam excitatam, quam tamen non semper haberi experientia ipsa testatur; vt verò quis posset semper vitare peccata, non requireretur vt semper haberet gratiam excitantem, sed tunc solum cū adesset peccandi periculum, quod periculum non semper adest, cū aliquando nullum occurrat præceptum affirmatiuum, & nulla tentatio contra negatiua.

Dicimus deinde mediatè vel immediatè, quoniam certum est, aliquos non habere sufficiens auxilium quo possint immediatè resistere tentatori, & cui-

tare peccatum, tamen habere auxilium, quo possint à Deo maiorem gratiam maioresque vires, maiora denique præsidia impetrare, quibus adiuti omnino tentationi resistent, & peccata vitabunt.

Id perspicuum est, TUM ex Scripturis, quæ iubent nos orare, ne intremus in têtationem, Mat. 6. & 26. TUM ex Innoc. in epist. ad Conc. Carthaginensē, vbi docet, non posse vinci à nobis tentationes, nisi gratia Dei in nos implorata descendat, & ex Cælestino in epist. ad Gallos c. 6. vbi docet iustos etiam homines, nedum peccatores, sine oratione ad Deum, non esse vincendis tentationibus pares; TUM deniq; ex Augustino qui lib. de nat. & gratia, c. 43. *Admonet, inquit, nos Deus facere quod possumus, & petere quod non possumus.* Et lib. de gratia & libero arbitrio, c. 16. *Ideo, inquit, quadam iubet quæ non possumus, ut sciamus quid ab illo petere debeamus.*

His notatis, probatur nostra propositio, PRIMO ex testimonio Scripturæ Eccl. 15. *Nō dicas per Deum abest.* Significat enim his verbis Spiritus sanctus, neminem posse culpam peccati sui reijcere in Deum, quasi per illum fiat, quo minus peccata vitemus. Cui loco similis est ille alius apud Oseam 13. *Perditio tua ex te Israel, tantummodo in me auxilium tuum.*

SECUNDO, idem probatur ex testimonijs Patrum. S. IOAN. CHRYSOSTOMVS hom. 16. in epi. ad Heb. *Non potes, inquit, dicere non possum, neq; accusare conditorem. Si enim impotentes nos fecit, & deinde imperat, culpa ei est; quomodo ergo, inquis, multi nō possunt? quomodo ergo multi nolunt? si enim voluerint, omnes poterunt; habemus quippe cooperatorem & adiutorem Deum; tantum velimus, tantum opere accedamus ad rem ipsam.*

S. HIERONYMVS in epist. ad Cyprianum: *Homo, inquit, à principio conditionis, Deo utitur adiutore, & cum illius sit gratia, quod creatus est, illiusq; misericordie, quod subsistit & vivit: nihil boni operis agere potest absque eo, qui ita concessit liberum arbitrium, ut suam per singula opera gratiam non negaret.*

S. INNOCENT. in epi. ad Conc. Carthag. *Quotidiana, inquit, præstat ille præsidia, quibus nisi freti cōsistimus nitamur, nequaquā humanos vincere poterimus errores.*

S. AVGVSTINVS initio tractat. in Psal. 56. *Non imperaret hoc, inquit, Deus ut faceremus, si impossibile iudicaret, ut hoc ab homine fieret. Si considerans infirmitatem tuam, deficiis sub præcepto, confortare in exemplo, sed etiam exemplum multum est ad te, adest ille qui præbuit exemplum, ut præbeat & auxilium.*

S. LEO serm. 16. de passione Domini: *Iuste, inquit, instat præcepto, qui præcurrit auxilio.*

Probatur TERTIO ratione, quæ in Scripturis & Patrum testimonijs fundamentum habet. Nulli sunt, quamvis excæcati & obdurati, qui nō verè proprièq; peccent, si liberato animo transgrediantur præcepta Dei: nemo autem peccat in eo, quod vitare non potest, igitur nulli sunt, quāvis excæcati & obdurati, qui non possint Dei mandata nō transgredi; cum autem id non possint viribus proprijs, ut nunc assumimus tāquam certum, & suo loco infra probabimus, sequitur ut possint per auxilium Dei, quod semper illis sit paratum ac promptum.

Propositio huius argumenti, videtur esse contraria sententiæ S. Augustini, qui in expositione quarūdam propositionum epi. ad Ro. propof. 62. scribit, Pharaonem obduratum non peccasse in eo, quod non obediebat Deo, quoniam obduratum corde obedire non poterat. Sed tamen probatur, nā Ioan. 15. Christus dicit de Iudæis: *Si non venissem & loquutus fuissem, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et infra: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.*

Et tamen de istis iisdem dixerat Ioan. 12. *Cum tanta signa fecisset, non credebant in eum.* Et infra: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias, excæcavit oculos eorum, &c.* Vides quomodo isti excæcati erāt, & tamen peccatum habebant, Immò excusationem non habebant de peccato suo. Item Apostolus Ro. 1. posteaquā dixerat, *tradidit illos in reprobum sensum, &c.* eos gravissimè reprehendit, & pœna dignissimè fuisse demonstrat: *Cum iustitiam, inquit, Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniā qui talia agunt, digni sunt morte.*

PRÆTEREA S. August. tract. 53. in Ioan. differens de Iudæis excæcatis & obduratis, monet, ne quisquā propter eiusmodi excæcationem audeat negare liberum arbitrium, aut excusare peccatum. Et lib. 5. in Iulian. c. 5. apertissimè dicit, reos fieri & verè proprièque peccare illos etiam, qui deserti à Deo, suis cupiditatibus cedunt à diabolo superantur atq; vincuntur.

AD HÆC, communis est sententia Patrum & Scholasticorum, & ex diuinis litteris apertè colligitur, sæpenumero peccatum pœnam esse peccati; atqui id verum non esset, si excæcati atque obdurati peccare non possent.

DENIQUE multa sequerentur absurda, si non peccarent excæcati, qui pleno iudicio mandata Dei violare non dubitant; nam prodesset eis excæcatio, quoniam faceret illos impeccabiles: item iniuste punirentur; quoniam omnis pœna, si iusta est, pœna peccati est. Postremò viderentur ante mortem ad terminum peruenisse, quoniam suis operibus, nec benè nec malè mereri possent.

Igitur S. Aug. cum ait, Pharaonem non peccasse, quando iubenti Deo nō parebat, videtur significare voluisse, non potuisse Pharaonem obedire ex corde, ita ut conuenteretur, & ideo non fuisse illi imputatum in peccatū, quod non conuenteretur, quoniam pro eo tempore conuerti obdurato corde non poterat, cum quo tamen benè cohæret, ut potuerit Pharaon facere secundum substantiam operis, id quod Deus iubebat, & ideo peccasse, quia non fecit. Fortasse etiam S. Aug. postea mutauit sententiam; nam in alijs locis à nobis citatis, longè aliter loquitur de peccatis obduratorū, quā in eo lib. loqui videatur.

Assumptio eiusdē argumenti, quod videlicet nemo peccet in eo, quod vitare nō potest, certissima est, & habetur apud Aug. li. 3. de lib. arb. c. 18. & 19. & li. 22. contra Faustum, c. 78. lib. 1. de pec. merit. & remis. c. 35. & alibi. Quare vera est illa propositio, nemini vnquam deest auxilium, quo possit vitare peccata.

Ad hoc argumentū duplex responsio adhiberi solet, VNA est, multos homines, ac præsertim eos, qui dicuntur in Scripturis excæcati vel obdurati, non habere auxiliū, quo possint têtationi resistere, tamē verè peccare, propterea quod eorum impotentia non sit antecedens, sed concomitans; cum ipsi non ideo peccent, quia non possunt non peccare, quāvis reuera non possint; sed quia nō volunt, nec vellent etiā si possent, quod ex eo perspicuum est, quia nesciunt se non posse, imò existimāt se posse; tales videntur fuisse illi, de quibus in Evangelio Io. 9. Dominus ait: *Si essetis cæci, nō haberetis peccatū, nunc autem dicitis, quia videmus, peccatū ergo vestrū manet,* hoc est, si reuera ex ignorantia peccaretis, peccatū vobis nō imputaretur: sed quoniam putatis vos nō ignorare, & tamen agitis contra id quod faciendū existimatis, peccatū vestrum manet. Atq; hinc dicit Hugo de S. Victore li. 2. de Sacr. par. 14. c. 6. *Quādo homo nō potest, si vult, propter voluntatē impossibilitatis non imputatur; si autem nō vult, propter impossibilitatē voluntatis non excusatur.*

Hæc responsio nō videtur solida. Nam licet ignorantia concomitans non excuset à peccato, & similiter impotentia exequendi concomitans, tamen impotentia volendi concomitans, omnino excusat. At, ut rem totā breuiter explicemus, rectè dicunt Theologi, ignorantiam antecedentem excusare peccatum, ignorantiam concomitantem non excusare. Quoniam ignorantia antecedens efficit inuoluntarium cum sit causa, ut homo velit, quod alioqui non vellet: ignorantia verò cōcomitans, relinquit omnino liberum actum voluntatis, cum non sit causa eius, sed solum per accidens cum illo concurrat. Exempli gratia, si quis ex ignorantia occidit hominem, existimans esse feram, non peccat, quia ignorantia facit inuoluntarium, nunquam enim ille facere voluisset, quod fecit, nisi ignorantia laborasset; sin autem aliquis occidat feram existimans esse hominem, manifestissimè peccat, quoniam ignorantia illa non fuit causa malæ voluntatis, qua voluit hominem interficere.

Idem dici potest de impotentia ex parte potentiae exequutiæ, nam si illa impotentia sit antecedens, efficit actum inuoluntarium, & à peccato excusat; si sit concomitans, non attingit actum voluntatis, sed per accidens cum illo coniungitur, & idè non excusat; ut si quis non liberet proximum à periculo mortis, quia non potest, inuoluntaria & innocens est illa ommissio. At si non liberet eum, quia non vult, non cogitans possit ne, an non possit, ommissio est voluntaria, & non immeritò deputatur ad culpam.

At impotentiā ex parte ipsius voluntatis nunquā potest esse ita concomitans, ut non sit etiam antecedens, quia semper impedit libertatem, vnde cūq; veniat: & talis est impotentiā voluntatis, cū destituitur auxilio Dei necessario. Tunc enim non est libera ad vtrūlibet, cum nō possit velle, nisi vnum, id est, tentationi acquiescere. Quod autem existimet aliquis se posse, cū re vera non possit, non tollit necessitatem, neque reddit libertatem, sed auget miseriam & impotentiam; non enim idè est liber, quia putat se esse liberum, quomodo qui se somniant liberè peccare, non ideo liberè peccant, & idè neque peccant.

Neque obstat locus Euangelij ex c. 9. Ioan. nam ut S. August. eo loco rectè exponit, cæci dicuntur à domino, qui agnoscunt suam cæcitatem, videntes autem qui sibi lumen arrogāt, cum re vera cæci sint. Itaque sententia Domini hæc est, si essetis cæci apud vos ipsos, non haberetis peccatum, quoniam agnoscetes morbum curreretis ad medicum, & curaremini; nunc autem quia videntes vos esse censetis, non queritis medicum, & idè peccatum vestrum non sanatur, sed manet.

Hugo verò de S. Victore loquitur de impossibilitate ex parte potentiae exequutiæ: tunc enim cum homo non potest imperatam rem exequi, & tamen cupit exequi propter bonam voluntatem impossibilitas non imputatur; ut si cupiat eleemosynam inopi petenti dare, sed non habeat unde det; si verò non potest rem exequi, neque velle, etiam si posset, tunc propter impossibilitatem voluntas mala non excusatur, nam impossibilitas exequutionis non impedit voluntatem, quo minus liberè possit velle & non velle. At impossibilitas, quæ in ipsa voluntate est, de qua nos in præsentia loquimur, omnino impedit ne possit liberè velle & non velle.

Est igitur ALIA responsio aliorum, qui dicunt, hominem peccare etiam in eo, quod vitare non potest, quando illa impotentia ex peccato nostro siue actuali, siue originali oritur, & quoniam ij qui destituuntur auxilio necessario, in pœnam peccati originalis destituuntur, ideo dicunt eos non posse non

A peccare, & tamen peccatum eis imputari, quoniam ob peccatum suum vires amiserūt, quibus poterant non peccare.

At neque hæc solutio solida est, nam peccatum intrinsecè requirit liberam voluntatem, nec potest intelligi quomodo aliquid sit propriè peccatū, si non sit propriè liberum. Proinde actio, quæ non est libera in se, sed solum in causa sua, nec est ante præuisa, non habet malitiam distinctam à malitia suæ causæ. Quare S. August. in lib. 22. contra Faustum, c. 44. disputans de incæstu Loth cum filiabus, qui non fuit volūtarius nisi in causa, id est, in ebrietate, dicit eum incæstum non fuisse puniendum, quantum merebatur incæstus, sed quantum merebatur ebrietas, quia videlicet non fuit peccatum distinctum à causa sua.

B Quod si omnia peccata excæcatorum & obduratorum non essent peccata, nisi in causa, id est, in peccato originali, non possent certè puniri in gehenna, nisi pœna mitissima; nam peccatum originale ex doctrina S. August. lib. 1. de pecc. merit. & remis. c. 16. & lib. 5. in Iulian. c. 8. mitissimam pœnam meretur, & ex communi Theologorum sententia non meretur pœnam sensus, sed solum damni: at quis credat peccata obduratorum, quæ grauissimè reprehenduntur in Scripturis, non esse punienda grauiter, quàm si isti in solo originali peccato decessissent.

C At, inquiunt, peccata obduratorum non sunt peccata solum in causa, sed etiam in se & distincta à sua causa, quamuis impotentia resistendi tentationibus orta sit ex peccato originali. CONTRA, nam peccatum in se & distinctum non potest esse, nisi fuerit volitum & intentū in se. At primus homo cum peccauit, non voluit nec intendit priuare se, & posteros potentia resistendi, & multò minus non eius posterum, cum peccatum originale contraximus, voluimus aut intendimus hanc impotentiam resistendi, vel peccata quæ inde sequuntur; sicut ille, qui ex intemperantia cibi incidit in morbum, ob quem non potest orare, ieiunare, Ecclesiam frequentare, atq; alia id genus facere, quæ alioqui facere debuisset, nō censetur propriè reus, quia hæc non facit, quamuis sua culpa in morbum inciderit, & impotentiam ad hæc facienda contraxerit, quoniam non ideo in morbum incidit, ut hæc non faceret; sed præter eius voluntatem impotentia intemperantiam consequuta est.

D Itaq; rectè S. AUGUSTINVS in lib. 3. de libero arbitrio, c. 19. scribit, ea quæ volumus rectè facere, & ob ignorantiam aut difficultatem ex peccato originali natam non possumus, nō dici peccata nisi impropriè & per figuram metonymiæ, quomodo linguam appellamus verba, quæ per linguam efferuntur, & manum, scripturam quam manu formamus, & cap. 18. dixerat, illa sola verè ac propriè dici peccata, quæ per liberum arbitrium vitari possunt, & in lib. 1. de pecc. merit. & remis. c. 35. distinguit peccatum originis à peccato vitæ propriæ, quod illud aliena voluntate, hoc propria contrahatur: *Sine propria*, inquit, *voluntate, nullum vitæ propriæ potest esse peccatum*; neque per propriam voluntatem intelligit actum voluntatis quemcūque, sed solum actum liberum, qui sit in nostra potestate, nam opponit propriam alienam, aliena autem nimirū Adami libera fuit, & ideo propriè causa peccati: igitur etiam propria libera esse debet, ut sit eodem modo propriè causa peccati.

E Adde quod non rectè dicitur propria voluntas, nisi quæ nostræ potestatis est, nec enim pecudes propria voluntate operari dicuntur, etiam si sponte & libenter aliqua faciant. DENIQUE idem August. in lib. 22. contra Faustum, c. 78. *Sine iniquitas*, inquit, *siue iniustitia, nisi esset in voluntate, non esset in potestate*: porrò

si in potestate non esset, nulla poena iusta esset, quod non sapit nisi qui desipit. Restat igitur ut omnes homines semper habeant auxilium necessarium ad non peccandum, aut certe non possint non peccare, ac per hoc peccando non peccent, nec iuste puniri queant.

CAPVT VIII.

Soluuntur argumenta contra doctrinam capitis 5. & 7.

NUNC argumenta soluenda sunt, quae fieri solent contra propositionem 5. & 7. quibus docuimus neminem esse, qui non habeat auxilium sufficiens pro loco & tempore ad conuersionem à peccatis commissis, semper autem ad ea vitanda quae solent tentatione urgente committi.

PRIMUM argumentum sumunt ex locis illis, quae testantur homines à Deo indurati & excæcari. Exod. 9. Isa. 6. Matth. 13. Ioan. 12. Rom. 1. nam excæcari & indurari homines, nihil est aliud, nisi deseri ac destitui à Deo, ut à Satana superentur ac vincantur, ut exponit S. Chrysost. in ca. 1. ad Rom. & S. August. lib. 5. in Iulian. cap. 3.

RESPONDEO, excæcati & obdurati, ut diximus in c. 6. & fusius in lib. 2. de statu peccati, c. 14. non possunt conuerti durante excæcatione & obduratione, neque habent singulis momentis auxilium sufficiens, quo tollere possint excæcationem, & indurationem; tamē piè credimus, Deum pro loco & tempore istos etiam visitare, & ad cor eorum pro sua benignitate pulsare, atque ita porrigere auxilium, quo possint cæcitatem & duritiam à suo corde repellere; tunc autem maximè tempus est opportunum, cum non possunt sine cōuersione vitare peccatum. Itaque in tali temporis articulo Deus nunquam deest, & si non præbet auxilium, quo peccator possit immediatè conuerti, aut seruare mandatum, quod tunc seruandum occurrit: tamen præbet saltem auxilium, quo possit desiderare & petere maius auxiliū, quod si non facit, sua culpa illud non habet, & sua culpa in tentatione succumbit.

SECUNDUM argumentū sumunt ex c. 14. & 17. Act. ubi dicitur Deus in præteritis generationibus dimisisse omnes gentes ingredi vias suas, & despexisse tempora illa, quæ idcirco tēpora ignorantiae nominantur.

RESPONDEO, hæc testimonia significant gratiam Dei non ita largiter antiquis temporibus fluxisse, ut postea fluxit, sed non propterea defuit vnquam ea mensura gratiæ, quæ diuinæ prouidentiae sufficiens & necessaria visa est. Itaque dimisit Deus gentes ingredi vias suas, quia non misit ad eos Patriarchas & Prophetas, neque legem scriptam eis dedit: tamen non sine testimonio semetipsum reliquit, ut eodem loco dicit Apostolus, qui etiam addit, potuisse eos Deum quærere & inuenire, & idē Rom. 1. Idem Apostolus inexcusabiles fuisse confirmat eosdem gentes, quia cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt.

TERTIUM argumentū sumunt ex c. 10. ad Rom. *Quomodo inuocabunt, in quæ non crediderunt? quomodo credent sine prædicante? quomodo prædicabunt nisi mirantur?* Initium salutis est fides, inde enim nascitur inuocatio, & ex inuocatione salus; omnis enim quicūque inuocauerit nomē Domini, saluus erit. At multi non habent auxilium sufficiens, quo possint credere cum nondum illis sit Euangelium prædicatum: & multo plures non habuerunt olim hoc auxiliū, cum nondum ad illos prædicatio Euangelica peruenisset.

RESPONDEO, hoc argumentum solum probat, non adesse omnibus auxilium, quo possint immediatè conuerti & credere: non tamen probat simpliciter defuisse aliquibus auxilium sufficiens ad fa-

lutem. Possunt enim gentiles quibus nondum est Euangelium prædicatum, cognoscere per creaturas Deum esse, & proinde possunt à Deo per gratiam præuenientem excitari ad credendum de Deo, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit: & ex tali fide excitari possunt eodem dirigente & adiuuante Deo ad orandum & elemosynas faciendas, & eo modo impetrandum à Deo maius fidei lumen, quod Deus per se, vel per Angelos, vel per homines facillè communicabit.

Ita respondet S. Thomas in q. 14. de verit. art. 11. ad 1. & adfert exemplum Cornelij, qui ex fide vnus Dei orabat & elemosynas faciebat, & eo modo impetrauit, ut per Angelicam admonitionem & Apostolicam prædicationem Christi fidem audiret, & ipsum etiam, sacrum baptismum susciperet.

QUARTUM argumentum sumunt ex c. 11. Matth. & ex c. 16. Act. legimus enim Tyrios & Sidonios potuisse conuerti, si Dominus apud eos miracula facere voluisset, & tamen noluisse Dominum apud eos vlla signa facere: legimus item expressè prohibitum fuisse Apostolum Paulum à Spiritu sancto, ne verbum Domini in Asia loqueretur.

RESPONDEO, Tyrijs & Sidonijs non dedit quidem Deus auxilium illud, per quod re ipsa conuersi fuissent: tamen quin auxilium eis, quo conuerti poterint Dominus dederit ex Euangelio non colligitur. Porrò B. Paulus prohibitus fuit aliquando verbum Dei loqui in Asia, quoniam volebat Deus ut antea prædicaret in Macedonia, ut perspicuum est ex eodem cap. nam alioqui in Asia quoque longo tempore prædicauit, plurimisque conuertit.

QUINTUM argumentum sumunt ex ca. 6. Ioan. *Nemo potest ad me venire nisi pater, qui misit me, traxerit eum.* Et infra: *Omnis qui audiuit à Patre meo, & didicit, venit ad me.* Ex hoc loco tale textitur argumentum, nemo potest venire per fidem ad filium nisi pater traxerit eum, pater autem omnes trahit: igitur non omnes possunt venire. Probatum assumptio, nam omnis qui trahitur venit: omnis, inquit, qui audiuit & didicit venit; sed non omnes veniunt, igitur non omnes trahuntur.

RESPONDEO, falsa est assumptio, quæ dicit, pater autem non omnes trahit, trahit enim omnes pater, sed pro loco & tempore; at non omnes veniunt, licet re vera possint; non enim trahere vellet pater, nisi dare disponderet auxilium quo venire possent si vellent. At omnis qui audiuit & didicit, venit; igitur omnis qui trahitur venit. **RESPONDEO**, trahi, esse audire, non autem venit omnis qui audit, sed omnis qui audit, & discit; nā si omnis qui audit, veniret, non diceret Psalmista: *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Itaque omnes aliquando audiunt, quia omnes Deus pro loco & tempore vocat; sed illi soli discunt & veniunt, quibus Pater ita suadet, ut persuadeat. Et hæc est gratia efficax; posse tamen omnes credere, ac proinde omnes à Deo audire, & trahi perspicuum est, ex illo eodem cap. 6. Io. ubi Dominus hortabatur omnes ad fidem, quod non fecisset, nisi sciuisset, omnes potuisse credere.

Potest tamen alia etiam responsio adhiberi, quæ, ut verum fatear, magis congruere videtur Evangelicæ sententiæ, si dicamus Dominum loqui de gratia efficaci, quæ ita suadet ut persuadeat. Dicitur autem non posse venire, qui non trahitur per efficacem gratiam, non quod absolutè non possit, sed quia infallibiliter non veniet; sicut etiam contra qui trahitur, potest absolutè non venire, tamen infallibiliter veniet.

Itaq; Dominus cum Iudæis murmurantibus ait: *Nolite murmurare inuicem, nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum*: non significauit, illos non potuisse credere, sed indicauit, fidem esse donum Dei, nec haberi industria humana, sed reuelatione diuina, & idè non opus esse murmuratione, sed oratione; quia omnis qui petit accipit; & ideo S. August. tract. 26. in Ioan. exponens hunc locum, ait, si non traheris, ora ut traharis.

DICES, quomodo potest quis orando impetrare fidem, cum nemo possit orare, nisi habeat fidem? Facilis est responsio, nã isti quibus Dominus loquebatur, iam nouerant & credebant vnum esse Deum, sed IESVM filium esse Dei, verum Messiam in lege promissum, nondum credebant. Quare poterant ex fide in vnum Deum orare & impetrare fidem, qua IESVM filium Dei & CHRISTVM esse crederent.

Ex his, ad argumentum initio factum RESPONDEMVS, eo argumento solum concludi, non habere omnes auxilium efficax, quo re ipsa credant, non tamen concludi non habere omnes saltem pro loco & tempore auxilium quo possint credere, vel certè quo possint auxilium petere & dicere, Credo Domine, adiunta incredulitatem meam.

SEXTVM argumentum sumunt ex verbis Apostoli, I. Cor. 4. *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti? si autè accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Ex hoc loco videtur manifestè colligi, non dari omnibus auxilium sufficiens ad salutem; nam si daretur omnibus, discretio fidelis ab infideli, & iusti ab impio, tota penderet à libero arbitrio. Nam ille esset fidelis & pius, qui auxilio sufficienti cooperari vellet: ille maneret infidelis & impius, qui eidem auxilio cooperari nollet.

RESPONDEO, discretio fidelis ab infideli, & iusti ab impio, referenda est, tanquam in primariam causam, in gratiam efficacem, vt S. August. ostendit in lib. de prædestin. Sanctorum, c. 5. quamuis enim possint omnes credere & conuerti, qui habent auxilium sufficiens, tamen re ipsa non credunt nec conuertuntur, nisi qui ita vocantur, vt Deus vidit aptum fore, vt sequantur vocantem. Sed de hac re diximus supra, & dicemus etiam paulò infra. Præter hæc loca Scripturarum proferuntur etiam varia testimonia S. AVGVSTINI.

PRIMUM testimonium ex lib. 1. retract. cap. 15. *Qui autem cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, iam hoc ita peccatum est, vt sit etiam pœna peccati.* Quod si aliqui cogenti cupiditati resistere non possunt, certè non habent auxilium sufficiens ad non peccandum. Rursus ibid. *Quantū est, inquit, quod valet voluntas, nisi fortè si pia est, vt oret auxilium?* Ergo si voluntas non sit pia, non habet auxilium sufficiens ne ad orandum quidem?

RESPONDEO, non desunt qui cogenti cupiditati resistere non possunt, manente ea cupiditate, tamen non necessariò ea cupiditas in ipsis hæret; possunt enim cum auxilio Dei illam exuere. Quod auxilium nemini deest, quo tempore præceptū obseruandum occurrit: *Iuste enim instat præcepto, qui præcurrit auxilio*, ait S. LEO. At si voluntas non est pia, non potest ne auxiliū quidem petere. ITA est, tamen potest fieri pia, si gratiæ præuenienti consentire voluerit.

SECUNDVM testimonium ex lib. de perfectione iustitiæ, respon. 15. *Peccatum est, cū vel non est charitas, quæ esse debet, vel est minor quam debet, siue hoc voluntate vitari possit, siue non possit, quia si potest, præsens voluntas hoc facit, si non potest, præterita voluntas hoc facit.*

RESPONDEO, loquitur S. August. de eo quod non potest vitari nõ absolutè, sed ex hypothesi, quia

videlicet non potest vitari, dominante praua cupiditate, sed potest per gratiam Dei dominatus cupiditati auferri, vt non regnet peccatum in nostro mortali corpore. Certè qui odit aliquem, non potest illi ex animo benefacere, durante odio, tamen absolutè potest, quia potest odium deponere. Sic intelligitur illud Euangelij: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis?* Et illud Prophetæ: *Quomodo vos potestis benefacere, cū didiceritis malè?* Sicut etiã intelligit Aug. illud Ioa. 12. *Non poterant credere quia dixit Isaias, excæcavit oculos eorum.* Dicit enim tract. 53. in Ioan. illos non potuisse credere durante cæcitate mentis, tamen potuisse remouere cæcitate mentis. Et in loco contra nos citato, ex lib. de perfectione iustitiæ, posteaquàm dixerat, peccatum esse, siue vitari possit, siue non possit, subiungit continuò: *Et tamen vitari potest, non quando superba voluntas laudatur, sed quando humilis adiunatur.*

TERTIVM testimonium ex lib. de correptione & gratia, c. 11. *Dederat, inquit, adiutorium primo homini, sine quo nõ posset permanere si vellet.* Et infra: *Si autem hoc adiutorium ei defuisset, non utique sua culpa cecidisset; nunc autem quibus deest tale adiutorium, iam pœna peccati est, quibus autem datur, secundū gratiam datur, non secundum debitum.* Videtur enim hoc loco S. August. apertissimè dicere, adiutorium necessarium ad non peccandum non omnibus dari, nam si omnibus daretur, non esset in vllò pœna peccati eius carentia. At August. dicit, quibus autem deest, iam pœna peccati est. Et præterea distinguit Aug. duo genera hominum, vnum eorum, quibus hoc adiutorium in pœnam peccati, id est, ex iustitia non datur, alterum eorum, quibus ex misericordia & gratia datur: non igitur omnibus datur.

RESPONDEO, non loquitur S. Aug. de adiutorio necessario ad vitanda singula peccata, sed de adiutorio necessario ad vitanda omnia, hoc est, ad perseverandum sine omni peccato, & per adiutorium intelligit gratiam habitualement, vt ostendimus in lib. de gratia primi hominis. Dedit igitur Deus primo homini gratiam habitualement, per quam poterat perseverare in bono, & sine qua nõ poterat: quamuis enim posset vitare singula sine dono habituali, tamen non poterat omnia, & sine dubio aliquando cecidisset: nunc verò hoc adiutorium gratiæ habitualis, sine quo non possunt vitari omnia peccata, etiam læthalia, quibus deest, pœna peccati est, quibus autem datur, secundum gratiam datur, non secundum debitum.

DICES, ergo non sua culpa cadunt nunc homines, quia deest auxilium sine quo non possunt aliquando non cadere. RESPONDEO, sua culpa cadere, quoniam possunt vitare singula, atq; ita quocumque peccant id faciunt quod potuissent non facere.

DICES, at etiam primus homo poterat vitare singula, & tamen dicebatur non sua culpa fuisse casurus, si auxilium defuisset, quo posset vitare non solum singula, sed etiam omnia. RESPONDEO, primum hominem non sua culpa fuisse casurum, quoniam necessitas aliquando cadendi fuisset ei naturalis, & meritò de auctore naturæ queri potuisset, si dedisset ei naturam, quæ non posset aliquando non cadere, & tamen imperaret, vt nunquam caderet. At nos culpa nostra cadimus, non solum quia possumus vitare singula, sed etiam quia necessitas aliquando cadendi non est nobis naturalis, sed pœna peccati.

Atq; hic verè locum habet, quod quidam dicunt, impotentiã ex peccato originali natã non excusare peccatū, si videlicet loquantur de impotentia vitandi omnia simul, non de impotentia vitandi singula,

quia prior impotentia nō tollit liberum arbitrium, sicut re vera illud tollit impotentia posterior.

QUARTVM testimonium ex epist. 107. ad Vitalem: *Scimus, inquit, gratiam Dei non omnibus dari.*

RESPONDEO, loquitur de gratia quæ discernit fideles ab infidelibus, & iustos ab impijs, sicut etiam loquitur in lib. I. de prædestinatione Sanctorum, c. 5. vbi vocat gratiam ipsam fidem & charitatem, siue illam internam persuasione, quæ facit nos re ipsa velle credere & conuerti.

QUINTVM testimonium ex lib. de gratia Christi, c. 46. & 47. vbi S. August. gratiam Dei necessariam esse dicit, non solum vt possimus velle & facere; sed etiam vt velimus & faciamus: at non habent omnes gratiam Dei, qua velint & faciant; igitur non habent omnes gratiam necessariam.

RESPONDEO, Pelagiani distinguebant posse, velle, & facere; & posse quidem dicebant nos habere ex dono Dei, quoniam à Deo habemus liberum arbitrium, in quo est ipsa possibilitas; at velle & facere dicebant esse nostrum, neque in ijs egere nos gratia Dei. Vide eundem Augustinum hæc referentem in eodem lib. de gratia Christi, cap. 4.

Contra hunc errorem scribit Aug. gratiam Dei non solum dare nobis posse, quia videlicet dat arbitrij libertatem, sed etiam dare velle & facere, quia liberum arbitrium non potest suis solis viribus velle & facere. Itaq; aliter accipit eo loco S. Augustinus posse, quam nos accipiamus. Nos enim per posse, intelligimus quod ipsum velle & facere sit in potestate voluntatis à Deo præparatæ & adiutæ. Ille verò per posse, intelligit ex mente Pelagianorum solas vires liberi arbitrij.

SEXTVM testimonium ex eadem epist. 107. vbi S. Aug. probat fidem esse donum Dei ex orationibus, quas pro infidelibus fundit Ecclesia, quæ, vt ipse dicit, superuacaneæ essent, si possent infideles sine Dei auxilio velle credere: At idem absurdum sequi videtur, si dicamus auxilium sufficiens omnibus dari. Quorsum enim oramus pro infidelibus, si iam habent omnes auxilium, quo possint credere si velint?

RESPONDEO, S. Aug. efficacissimè Pelagianos & Pelagianorum reliquias ex orationibus Ecclesiæ refellit. Illi enim docebant Deum non præuenire homines gratia sua, sed expectare vt ipsi veniant & petant gratiam Dei, quod si ita esset, frustra Ecclesia peteret; vt Deus nolentes credere conuerteret ad fidem, & ex nolentibus volentes faceret.

At contra nos argumentum illud ex orationibus Ecclesiæ nihil omnino concludit. Fatemur enim gratiam Dei sæpè efficere vt infideles etiam obstinati conuertantur & credant; & quauis piè credamus, Deum omnium corda pro tempore & loco pulsare: tamen rectissimè petimus à Deo, vt sæpè ac sapius pulset, & non solum pulset, sed etiam per efficacem gratiam aperiat corda pertinacium & obduratorum, præsertim cum sciamus Deum velle multa beneficia in homines conferre, sed simul velle pro iisdem orari & supplicari, & non nisi per orationes Sanctorum ea velle concedere.

SEPTIMVM testimonium ex lib. contra Iulian. c. 8. vbi S. August. falsum esse docet, Deum velle omnes saluos fieri, si & ipsi velint; & probat, quoniam si ita se haberet, Deus esset beneuolentior sceleratissimis, quam innocentissimis, quoniam vellet saluos fieri omnes adultos, quorum multi sunt qui nolunt, & non vellet saluos fieri omnes paruulos, quorum nemo est qui nolit.

RESPONDEO, disserit August. contra Iulian. qui existimabat Deum non velle absolutè vllū saluare,

sed omnes sub conditione, si & ipsi velint, præueniendo videlicet Deum sua voluntate, qui quidem error euidenter refellitur ex prædestinatione paruulorum, qui per Baptismum saluantur, cum tamen Deum sua voluntate minimè præuenierint. Rursus docebat Iulianus paruulos nullū habere peccatum, sed si decebant absque Baptismo, habituros suam quandam vitam æternam extra regnum cælorum, & idèd solum de adultis dicebat, Deum velle omnes saluare, si & ipsi velint. Hunc errorem accommodatè refellit August. illo argumento, quod Iulianus faciat Deum beneuolentiorē sceleratissimis, quam innocentissimis & purissimis ab omni labe peccati.

At ex nostra sententiā non sequitur hoc absurdum. PRIMO, quia nos paruulos non baptizatos non censemus esse innocentes, sed peccatores.

SECUNDO, quia non dicimus Deum non velle saluare vllum absoluta voluntate, imò, vt paulò post explicabimus, credimus Deum absoluta voluntate velle saluare multos, tum paruulos, tum adultos, & absoluta voluntate alios non velle saluare, tum paruulos tum adultos.

TERTIO, non dicimus Deum antecedente voluntate saluare velle solū adultos, sed etiam ad paruulos hanc voluntatem extendimus, quamuis vt supra ex doctrina S. Properi docuimus, aliter Deus paruulis, aliter adultis sufficiētia remedia prouideat. Nam paruulis in parentibus suis præbet auxilium, adultos autem per se ipse vocat, excitat, illuminat.

ILLUD tamen est verum, neque à S. August. negatur, Deum interdum esse beneuolentiorē aliquibus adultis, & sceleratissimis, quā multis paruulis minus malis; quis enim inficari audebit, beneuolentiorē fuisse Deum Paulo, Mattheo, Magdalene, latroni in cruce secū pendenti, quam plurimis paruulis sine baptismo morientibus, cū tamen eos adultos longè deteriores fuisse istis paruulis nō liceat dubitare.

AT si Deus vult antecedente voluntate omnes saluos fieri, non solum adultos, sed etiam paruulos, cur S. August. loco citato contendit per illam vocem (*omnes*) intelligi multos, id est, omnes, qui saluantur, non omnes absolutè?

RESPONDEO, quia voluit hunc locum exponere de voluntate absoluta, secundum quam Iulianus existimabat Deum neminem velle saluare; alioqui autem ipse etiam August. in lib. de spiritu & littera, cap. 33. vt supra ostendimus hunc eundem locum de antecedente voluntate exposuit.

CAPVT IX.

Proponitur octaua propositio, & explicatur definitio prædestinationis.

OCTAVA propositio: *Quamuis gratia sufficiens omnibus detur, tamè prædestinationis diuina nulla ratio ex parte nostri assignari potest.* Hæc propositio necessariò addenda fuit, quoniam non desunt qui existimēt, non posse defendi prædestinationem merè gratuitam; si concedatur dari omnibus auxilium sufficiens ad salutem.

Dicimus autem, nullam rationem assignari posse, vt excludamus non solum merita propriè dicta, sed etiam bonum vsum liberi arbitrij, aut gratiæ, aut vtriusque simul à Deo præuisum, etiam si non dicatur esse meritum, nisi de congruo, & etiam non dicatur vera causa, sed tantum conditio sine qua non prædestinaretur is qui prædestinatur.

Addimus verò illud, *ex parte nostra*, quoniam ex parte Dei assignari potest causa in genere, vt ostendatur misericordia & iustitia ipsius: in particulari

quoque dubitari non potest, quin Deo non desit sua ratio, cur istum potius quàm illum prædestinare voluerit ad vitam, quamuis ea nobis occulta sit: *Eorum* (inquit August. in lib. 1. ad Simplician. q. 2.) *non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam, æquitate occultissima, & ab humanis sensibus remotissima indicat, quam non aperit sed admiratur Apostolus, dicens. ò altitudo diuitiarum.* Et in epist. 105. ad Sixtum: *Cur, inquit, illum potius quàm illum liberet aut nõ liberet, scrutetur qui potest iudiciorum eius tam magnũ profundum; tamen caueat præcipitium.*

Idem tamen August. in Enchirid. cap. 95. affirmat, in æterna beatitudinæ manifestũ nobis futurum, cur ille potius, quã iste fuerit assumptus, cum vna causa esset ambobus; & cur apud quosdam non factæ sint virtutes, quæ si factæ fuissent, egissent illi homines penitentiam; & factæ sint apud eos, qui non fuerant credituri.

Operæ precium autem erit, antequàm ad probandam propositionem nostram accedamus, breuiter explicare, quid sit prædestinatio, vt si qui fortè Scholasticæ Theologiæ non assueti, in has nostras disputationes inciderint, intelligant quid sit de quo queritur.

Igitur S. AVGVSTINVS lib. de bono perseverantiæ, c. 14. prædestinationem ita definit: *Est præscientia & preparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.* Sed posset paulò plenius ex doctrina eiusdè Augustini ita prædestinatio definiri. *Prædestinatio est prouidentia Dei, qua certi homines ex massa perditionis misericorditer selecti, per infallibilia media in vitam diriguntur æternam.*

Dicitur prouidentia, quoniam prædestinatio species est prouidentia, & rectissimè ponitur genus initio bonæ definitionis. Dicitur *Dei*, quoniam prædestinare ad vitam æternam non potest actio nisi Dei, qui solus vitam æternam communicare potest: *Gratiam enim & gloriam dabit Dominus.* Psa. 83. Dicitur, *Certi homines*, quoniam prouidentia ad res omnes, prædestinatio de qua nũc agimus, ad solos homines pertinet; nam etiam si Angeli quoque dicuntur à S. Augustino prædestinati: tamen alia ratio est prædestinationis Angelorum, alia hominum. Addimus autem *certi*, quoniam non omnes prædestinantur ad vitam, sed solum aliqui, & ij non confusè, sed distinctè, tales ac tales, Petrus, Andreas, Iacobus, &c. Dicitur, *ex massa perditionis*, quoniam prædestinatio ex sententia S. Augu. & Scripturarum diuinarum, non præcessit, sed sequuta est præuisionem peccati originalis, ob quod vniuersum genus humanum factum est quasi quædam massa dånata. Vnde est illud Apostoli ad Rom. 9. *An non habet potestatem figulus ex eadem massa facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?*

Quod autem S. August. scribit lib. 1. retract. c. 13. si Adam non peccasset, non fuisse nascituros homines, nisi vsq; ad certum numerũ prædestinatorum: significat quidem futuram fuisse prædestinationem, etiam si Adam nõ peccasset, si nimirum præuidisset Deus hominem non peccaturum, tamen absolute prædestinatio, qualis nunc est, præuisionem peccati sequitur.

Dicitur, *misericorditer selecti*, quoniam (vt in propositione nostra asserimus) nihil inuenit Deus in ijs quos elegit ad gloriam, nisi meritum mortis, & propterea misericorditer eos liberat, nõ reddens eis debitam penam, sed donans indebitam gratiam. Dicitur *infallibilia media*, quoniam prædestinatio certissima est. Nemo enim rapere potest electas oves de manu pastoris omnipotentis, vt ipse dicit Ioan. 10. Dicitur *in vitam diriguntur æternam*, quoniam in hoc propriè ratio prædestinationis consistit, vt sit

A directio & quasi transmissio rei prædestinata per certa media ad suum finem.

Ex hac nostra definitione sic explicata, perspicua erit definitio Augustiniana. Significat enim August. nihil esse aliud prædestinare, nisi præscire quibus medijs infallibiliter certi homines saluari possint, & velle efficaciter ea media præparare.

Ex quo rursus intelligi poterit, prædestinationem partim ad intellectum pertinere, partim ad voluntatem. Nam præscire, disponere, dirigere, opera sunt intelligentiæ; seligere, velle, misereri, voluntatis. Quod etiam in diuinis litteris obseruare licet. Nam ad intelligentiam pertinet illud Apostoli ad Rom. 9. *Non repulit Deus plebem suam, quã præsciuit:* Et illud 2. Tim. 2. *Firmum fundamentum Dei stat, nouit Dominus qui sunt eius.* Ad voluntatem verò illud Rom. 9. *Vt secundum electionem propositum Dei maneret.* Et illud Luc. 12. *Cõplacuit patri vestro dare vobis regnum.*

Disputant quidem Theologi, vtrum prædestinatio magis ad intelligentiam quàm ad voluntatem pertineat. SED nobis placet sententia S. Thomæ, & Caietani Cardinalis in 1. p. q. 23. art. 1. qui docent, prædestinationem esse potius intelligentiæ, quàm voluntatis, quoniam eadem est etiam S. AVGVSTINI sententia in lib. de bono perseverantiæ, c. 17. vbi sic loquitur: *In sua quæ falli mutarique nõ potest, præscientia, opera sua futura disponere, id omnino neque illud quicquam est, nisi prædestinare.* Eadem est sententia auctoris Hypognostici lib. 6. qui prædestinare nihil aliud esse dicit, nisi prouidere & præordinare. Idem significant ipsa nomina, tum Græca, tum Latina, nam *προορίζω*, qua voce vtitur Apostolus frequentissimè, quid est nisi prædefinire, ac prædecernere? sicut etiam vox Latina, *prædestinare*, idem significare videtur, quod præmittere, siue præordinare.

Itaq; secundum modum nostrum intelligendi, iste fuisse videtur ordo prædestinationis in mète diuina. PRIMVM, præuidit Deus, si hominem conderet, eum lapsurum cũ omni posteritate, & simul vidit posse, se varijs modis liberare vel omnes, vel aliquos pro arbitratu suo. DEINDE voluit hominem condere, ac vt laboretur, permittere, & quosdam ex numero lapsorum misericorditer liberare, alijs in massa perditionis, iustè relictis. TERTIO, excogitauit remedia, saluandis electis idonea, in quibus primum locum habuit incarnatio, & passio Saluatoris. QUARTO, approbavit ea remedia, & tunc elegit Christum, & nos in ipso ante mundi constitutionem. QUINTO, disposuit, ordinauit, & quodammodo imperauit, vt ita fieret.

Ex quibus actibus primus fuit intelligentiæ, secundus voluntatis, tertius intelligentiæ, quartus voluntatis, quintus intelligentiæ. Itaq; primus, medius & vltimus ad intelligentiam pertinent, & in vltimo potissimum prædestinationis ratio essentiaq; consistit.

CAPVT X.

Prædestinationis nullam esse causam in nobis, probatur ex diuinis litteris.

PROBANDA nunc est octaua illa conclusio, PRIMVM ex diuinis litteris, DEINDE ex traditione Ecclesiastica, POSTREMO ex ratione, quæ tamen in Scripturis & Patribus fundamentũ habeat.

Scriptura igitur docet, quosdam electos esse ex omni genere humano, eosq; electos esse ad regnum cælorum, & electos efficaciter, vt infallibiliter ad regnum perueniant, denique electos omnino gratis, & ante omnem operum præuisionem. Esse aliquos

electos docent hæc Scripturæ: *Multi sunt vocati, pauci vero electi.* Matth. 20. & 22. *Congregabunt electos eius à quatuor ventis.* Matt. 24. *Quis accusabit aduersus electos Dei?* ad Rom. 8. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem,* ad Ephes. 1.

Esse electos ad regnum, docet Dominus Luc. 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Item Apostolus ad Rom. 10. *Reliquia secundum electionem gratiæ salua facta sunt.*

Esse infallibiliter saluandos, docet idem Dominus Matth. 24. *Propter electos breuiabuntur dies illi.* Et: *Dabunt signa & prodigia, vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Et Ioan. 6. *Hæc est voluntas Patris, vt omne quod dedit mihi, nõ perdam, sed resuscitem in nouissimo die,* hoc est, vt nullum perdã, sed omnes resuscitem. Et Ioan. 10. *Nemo rapiet eas de manu mea.* Et iterum: *Nemo potest rapere de manu Patris mei: Ego & Pater vnus sumus.* Et Apostolus ad Rom. 11. *Sine penitentiã, inquit, sunt dona & vocatio Dei.* Et ad Ro. 9. *Quos prædestinauit, hos vocauit,* nimirum secundum propositum; & *quos vocauit,* videlicet secundum propositum, *hoc iustificauit, & quos iustificauit,* item secundum propositum, *hos magnificauit.*

Esse electos ex mera Dei gratia, & misericordia, docet imprimis Dominus Luc. 12. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Certè vox illa: *Complacuit,* indicat puram Dei benignitatem, sed manifestius Ioan. 15. *Non vos elegistis, sed ego elegi vos, & posui vos, vt eatis, & fructum adferatis, & fructus vester maneat;* non igitur elegit Deus homines, quia videt se eligendum ab eis, ipsosque boni operis fructum allaturos, & in bono opere perseueraturos, sed elegit vt faciat benè operantes, & in bono perseuerantes.

Et adhuc manifestius Apostolus Paulus ad Ro. 11. *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genu ante Baal, sic ergo in hoc tempore reliquia secundum electionem gratiæ salua facta sunt:* non dicit relictæ sunt, aut remanserunt, sed, *ego reliqui mihi:* & ideo reliquias dicit saluari secundum electionem gratiæ, id est, non debitam sed gratuitam.

Et clarius ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati.* Et: *Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum secundum propositum voluntatis suæ in laudem gloriæ suæ,* non ait, elegit nos, quia sanctos vidit futuros, sed *vt essemus sancti:* neque ait, elegit nos propter bonum vsum liberi arbitrij, aut gratiæ, sed *secundum propositum voluntatis suæ,* & hoc *in laudem gloriæ gratiæ suæ,* vt laudaretur & glorificaretur gratia ipsius.

Addit etiam in eodem cap. *In quo nos sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius,* vbi ostendit vocationem electorum respectu ipsorum hominum dici posse fortuitam, quoniam ipsi nihil agebant, vt vocarentur, ac ne cogitabant quidem de vocatione: sed respectu Dei non esse sortem, sed determinatam electionem, & propositum.

Esse DENIQ. electos, non solum gratis, sed etiam absq. vlla præuisione operum, docet idem Apostolus ad Rom. 9. *Cum nondum nati essent, aut aliquid boni vel mali egissent, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Et ad Rom. 11. posteaquam dixerat, *Reliquia secundum electionem gratiæ salua facta sunt,* addit continuò: *Si autem gratia iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* Et 2. ad Tim. 1. *Collabora Evangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione sua sancta, nõ secundum opera nostra, sed secundum propositum suum, & gratiam, quæ data est nobis in Christo ante tempora secularia.*

Sed explicemus paulò fufius illum locum primarium ex c. 9. ad Rom. quoniam illũ præcipuè Ambr. Catharin. & alij quidam recentiores non rectè exponunt. Propositum erat Apóstolo demonstrare, adoptionem filiorum Dei non pèdere ex carnali generatione Abrahami, vt Iudæi existimabant, neque ex operibus nostris, aut parentum nostrorum: sed ex mero Dei beneplacito. Itaque vt hoc demonstraret, attulit figuram Iacob & Esau, quorum priorem Deus dilexit, posteriorem odio habuit, cum essent inter se omnino pares, nam pares fuisse, demonstrat, quia orti ex iisdem parentibus & eodem concubitu generati, & eodem partu editi, ne fortè diceretur, vni profuisse merita parentum, alteri non profuisse. Et non solum pares fuisse dicit, quantum ad parentes, sed etiam quantum ad se, quoniam nihil boni aut mali egerant, neq. agere potuerant, quando dictum est de eis, Iacob dilexi, Esau odio habui. Cum igitur inter se pares essent, tantam illam discretionem, non ex operibus eorum, aut parentum profectam esse concludit Apostolus, sed ex voluntate Dei, vt secundum electionem propositum Dei maneret, id est, vt decretum Dei perliceretur, quo vnus elegerat, alterum reprobauerat.

Quoniam autem videri posset hoc aliquo modo, iniustum; obijcit sibi ipse B. Paulus: *Quid ergo dicimus? nunquid iniquitas apud Deum?* & respondet, *absit; Moses enim dicit, miserebor cuius misereor, & misericordiam præstabo, cui miserebor.* Et: *ò homo tu quis es, qui respondeas Deo? an non habet potestatem sigillus luti facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam?* At si ex operibus præuisus Deus vnũ diligeret, alterum odio haberet, promptum fuisset B. Paulo hoc dicere, & omnem suspicionem iniustitiæ Dei, vnoverbo, de medio tollere. Cum autem hoc non fecerit, sed omnia reuocauerit ad voluntatem Dei, qui misereatur, cuius voluerit, & cuius non voluerit, non misereatur: certum esse debet ex Apóstoli sententia, prædestinationem & electionem, siue discretionem, ex massa perditionis non pendere ex vlla præuisione operum nostrorum, sed ex mero beneplacito Dei.

Ad hoc testimonium Apóstoli responderi posset, illud; *Maior seruiet minori.* Et: *Iacob dilexi, Esau odio habui,* non intelligi de personis illis singularibus Iacob & Esau, sed de duobus populis, Israëlitico & Idumæo. Et, quod dicitur de odio & amore, non intelligi de electione & reprobatione æterna, sed de bonis malisq. temporalibus huius vitæ. Nam Gen. 25. cum Rebecca consuleret Deũ, cur paruuli, quos gerebat in vtero, inter se colliderentur: Responsum est ei: *Due gentes sunt in vtero tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidetur, populusque populus superabit, & maior seruiet minori.* Et Malach. 1. cum dixisset Deus, *Iacob dilexi, Esau autem odio habui,* explicat, quomodo dilexerit & oderit, dicens: *Posui montes eius, nimirum Esau, in solitudinem & hereditatem eius in dracones deserti.* Itaque dilexit Deus Iacob, quoniam dedit ei terram fluentem lacte & melle: odio habuit Esau, quoniam dedit ei terram sterilem & desertam.

Quamuis autem Apostolus hæc videatur spiritually accipere, & transferre ad mysteria Christiana; tamen non transfert ad electionem & reprobationem singularũ personarũ, sed ad electionem gẽtilitatis & reprobationem Iudæorũ: quo sensu etiam accipienda videntur, quæ dicuntur ad Rom. 11. Et ad Eph. 1. alioqui sequeretur omnes illos & singulos, ad quos Paul. scribebat, fuisse prædestinatos. Nam in genere loquitur de prædestinatione & electione omnium qui ad Ecclesiam vocati fuerant. Solum igitur ex locis allegatis colligi posse videtur, Deum ex mera

sua misericordia prædestinasse gentiles ad fidem Christi recipiendam, & per hoc etiam ad salutem.

RESPONDEO, non disputare nos hoc loco de testimonio Gen. aut Malach. sed solum de testimonio Apostoli ad Rom. 9. Apostolus enim apertissime loquitur de adoptione filiorum Dei, & de mysterijs regni cælorum; & per Esaii intelligit reprobos; per Iacob electos; per terram promissionis vitam æternam cum Deo; per solitudines draconum, mortem æternam cum diabolo; & quamuis ex mystico sensu non soleat fieri solidum argumentum ad probanda dogmata fidei: tamen cum mysticus sensus in ipsa Scriptura exponitur; solidissimum argumentum conficitur, illa enim expositio mystici sensus, Scripturæ veteris testamenti non est mystica, sed litteralis sententia Scripturæ noui testamenti.

At non loquitur Apostolus de electione & reprobatione singulorum hominum, sed gentilitatis & Iudaismi. Non ita est, imò loquitur de electione & reprobatione singulorum, tum ex gentilitate tum ex Iudaismo: sed quoniam Iudæi existimabant, se solos ad Deum pertinere, gentiles autem omnino esse exclusos: ideo sæpè B. Paulus concionatur de vocatione gentium, & induratione Iudæorum, & concludit filios Abrahamæ non debere existimari eos, qui nascuntur ex carne Abrahamæ, sed qui sectantur fidem Abrahamæ, siue gētiles sint, siue Iudæi; nam in hoc ipso, c. 9. dicit Apostolus, *Ut ostēderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ preparauit in gloriam, quos & vocauit, non solum ex Iudæis, sed etiam ex gentilibus.* Et c. 11. *Nūquid Deus repulit populum suum? absit, nam & ego Israëlita sum, ex semine Abrahamæ, de tribu Benjamin. non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit.*

Quod autem loquatur Apostolus de electione & reprobatione singulorum in particulari, perspicuum est ex illa similitudine figuli, massæ, & vasorum in honorem & in contumeliam. Neque enim vasa in honorem dici possunt soli gentiles, cum multi ex Hebræis salui sint; neque soli Hebræi, cum plurimi ex gentilibus saluentur, neque etiam cōtra, vasa in contumeliam dici possunt soli Hebræi, vel soli gentiles, eadem ratione. Vasa igitur in honorem sunt omnes electi, vasa in contumeliam omnes reprobi, siue Iudæi, siue gentiles.

Idem etiā patet ex induratione Pharaonis, qui particularis homo erat, & cuius exemplum hoc eodem loco proponit Apostolus. Rursus idem probatur ex eo, quod omnes electi certò saluantur, vt suprà ostēdimus ex Scripturis. At non certò saluantur omnes gentiles ad Ecclesiam vocati, & per Baptismum in eam admissi, sed solum aliqui, vt notum est. Illi igitur soli verè sunt, & dicuntur electi.

Denique B. Paulus, qui gente Iudæus erat, semper se in numero electorum ponit, cum de prædestinatione loquitur, ad Rom. 8. 9. & 11. & ad Ephes. 1. non igitur per electos intelligit solos gentiles, neque loquitur de prædestinatione Ecclesiæ gentilium in genere, sed de singulis prædestinatis & electis. Quod autem in hoc numero videatur ponere omnes Christianos, ac præsertim in 1. c. ad Ephes. non repugnat ijs quæ diximus. Id enim facit Apostolus, quod bene speraret de omnibus quos videbat ad fidem vocatos; non quod affirmare vellet omnes illos verè ac propriè esse electos.

CAPVT XI.

Idem probatur ex traditione Ecclesiæ.

SECUNDO loco probari potest veritas prædestinationis gratuita, ex traditione Ecclesiastica; nam

A quamuis ante exortam heresim Pelagianam, veteres Patres quæstionem istam non adeo accuratè tractauerint, sed tantum occasione oblata breuiter sententiam suam aperuerint, vt S. August. docet lib. de bono perseuerant. cap. 20. qui tamen, cap. 10. Cyprianum, Ambros. & Nazianzen. pro hac sententia citat, tamen post illam heresim exortam omnes omnino, qui sanctitatis nomine in Ecclesia claruerunt, hanc ipsam sententiam apertissime docuerunt, vt perspicuum est ex S. Augustino in lib. de prædestinatione sanctorum, & de bono perseuerantiæ, in lib. de correptione & gratia, in epist. 105. ad Sixtum, & alibi passim. Ex S. Prospero in 2. lib. de vocatione gentium, c. 1. & vlt. in lib. contra collatore extremum, & in responsione ad capitula Gallorum. Ex S. Fulgentio in lib. de incarnatione & gratia Christi extremo. S. Gregorio lib. 1. Dialogor. cap. 8. S. Anselmo, Beda, Primasio, Sedulio, & alijs in c. 9. ad Rom. S. Bernardo in ser. 23. & 78. in Cantica, S. Thoma in 1. part. quæst. 23. & S. Bouauentura in 1. Sent. dist. 41. quæ. 2. quo loco scribit quidem S. Bonauent. Deum prædestinare homines ob certas causas, soli sibi notas, & non ob solam voluntatē suam; sed eas causas non dicit esse ex parte operum præuisorum; intelligit autem voluntatem Dei non esse irrationalem, sed cum sapientia & consilio coniunctam, vt etiam loquitur August. in Enchir. c. 95.

B Neque solum sancti isti Patres hoc affirmant, sed antiquiores & doctiores ex ipsis, quos cæteri postea sequuti sunt, ad fidem Catholicam hanc sententiam pertinere tradunt, & contrariam ad Pelagianos reijciunt. Notabo aliqua loca, vt si qui fortè contrā sentiunt, intelligant ex iudicio sanctissimorum Patrum, in quàm manifesto errore versentur.

C S. AVGVSTINVS in li. de bono perseuerantiæ, c. 18. *Hoc, inquit, scio, neminē cōtra istam prædestinationem, quam secundū Scripturam sanctā defendimus, nisi errādo disputare potuisse.* Et c. 23. *prædestinationis, inquit, huius fidē, quæ contra novos hæreticos noua sollicitudine nunc defenditur, nunquam Ecclesia Christi non habuit.*

D S. PROSPER in responsione prima ad obiectiones Gallorum: *Prædestinationem, inquit, Dei, nullus Catholicus negat.* Et in epist. ad Ruffi. de liber. arbit. *Prædestinationem, inquit, tam impium est negare, quàm ipsi gratia contraire.* Neque responderi potest, eum loqui de prædestinatione in genere, non de prædestinatione merè gratuita; loquitur enim de prædestinatione, quam S. August. defendebat, & quæ Cassianus, & alij quidam in Gallia oppugnabant.

E S. PETRVS DIACONVS in li. de incarnatione & gratia Christi extremo: *Anathematizamus, inquit, Pelagiū & Celestinū, simulq; Iulianum Edanēsem, & qui illis similia sapiunt, præcipuè libros Fausti, Galliarū Episcopi, qui de monasterio Lirinensi prouectus est, quos cōtra prædestinationis sententiā scriptos esse non dubium est.*

S. FVLGENTIVS in l. de incarnatione & gratia Christi, cap. vlt. in ipso epilogo: *Cuius, inquit, prædestinationis veritatem, qua nos ante mundi constitutionem prædestinatos in Christo testatur Apostolus, si quis detrectat cordis credulitate recipere, vel oris cōfessione proferre, si ante vltimum diem vitæ presentis, impietatis suæ contumaciam, qua Deo viuo & vero rebellis obstitit, non abiecerit, manifestum est, eum non pertinere ad eorum numerum, quos Deus in Christo ante mundi constitutionem gratis elegit & prædestinauit ad regnum.*

His accedit publica Ecclesiæ approbatio. Constat enim delatam fuisse ad Apostolicam sedem, Celestino Pontifice, à Prospero & Hilario querimoniam, quod in Gallia presbyteri quidā doctrinam S. August. de prædestinatione reprehederent. Quid autem Ce-

lestinus rescripserit, perspicuum est ex epist. eius ad Gallos, in qua inter cætera, posteaquam magnis laudibus S. Augustinum extulit, ita subiunxit: *Unde rescribatur talibus, quos malè crescere videmus; nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, qua membra nostra sunt, nos quoque conveniunt macerari.*

Et funtissimi Galli conveniebant, fuisse quidem à Pontifice commendatam S. August. doctrinam, sed non approbatos in specie libros illos duos de prædestinatione Sanctorum, & de bono perseverantia; Cōtrā, S. Prosper in lib. cōtra collatorem, extremo, demonstrat, Pontificem nō potuisse hos libros nō approbare, cū August. doctrinam probaverit, & hi libri à cæteris non dissentiant; nam sententia de prædestinatione gratuita, quæ in his libris accuratè defenditur, disertis verbis habetur etiam in Enchir. in epist. 105. ad Sixtum, & 106. ad Paulinum.

Deinde Celestinus in ea epist. c. 2. ita laudat Augustinum, vt dicat, eum semper habitū à Romana Ecclesia pro Magistro optimo, & nunquam eum fuisse saltē rumore sinistrae suspicionis aspersum. At quomodo ista dicere potuisset Celestinus, si Augu. falsò scripserit, fidem prædestinationis in Ecclesia Catholica semper fuisse? & cōtra eam neminem nisi errando disputare potuisse? Nam si August. de prædestinatione sententia falsa esset, non posset idem August. ab ingenti temeritate defendi, quippe qui nō solum tam acriter, pro falsitate certasset, sed etiam pro fide Catholica vendicare ausus esset. Quomodo igitur Celestinus eos, qui pro hac ipsa re Augustinū temeritatis & erroris damnabāt, ita reprehendit, vt dicat, nefas esse talia audire, & Augustinum pro Magistro optimo semper habitum, nec vnquam fuisse saltē rumore sinistrae suspicionis aspersum; nisi hæc ipsam de prædestinatione doctrinam, secundum Augustini sententiam, veram esse credidisset.

Post illa Celestini tempora, cū nondum factio illa Gallorum conuiesceret, S. Leo Pontifex misit ad Concilium Arausic. certa capitula de gratia & libero arbitrio, ex libris S. Augustini verbatim decerpta, quæ voluit ab Episcopis illis recipi & subscribi, vt etiam factum est. Porro in illis capitulis continentur omnia fundamenta sententiæ de prædestinatione gratuita, vt non possit vllus prædestinationem negare, nisi velit illis capitulis contraire.

Denique S. GELASIVS in Concilio 70. Episcoporum, non solum probavit omnia scripta S. Augustini, & S. Prosperi; sed etiam contrā damnauit libellos Io. Cassiani & Fausti Regiensis: cū tamen non ignoraret, potissimam contentionem inter Prosperum & Cassianum, ac deinde inter Fulgentium & Faustum, de scriptis S. Augustini de prædestinatione Sanctorum, & bono perseverantia fuisse.

Itaque sedes Apostolica non tantum semel, sed etiā secundo & tertio aduersus Pelagianorum reliquias, pro defensoribus gratiæ & prædestinationis sententiam tulit, vt iam hæc sententia non quorumuis Doctorum opinio, sed fides Ecclesiæ Catholicæ dici debeat: id quod in sequenti cap. adhuc apertius, Deo iuuante, monstrabitur.

CAPVT XII.

Fdem probatur rationibus ex Scriptura & traditione depromptis.

PROPONAMVS vltimo loco rationes, non ex sola speculatione nostra, sed ex ipsis sacrarū litterarum, & traditionis Ecclesiasticæ fontibus deriuatas. PRIMA ratio, sine fide nemo saluari potest: *Qui enim non crediderit, condemnabitur*, Marci vlt. Fides autem donum Dei est, quod non omnibus datur, sed ijs tan-

tum quibus eā Deus donare voluerit: *Vobis enim* (inquit Apostolus ad Phil. 1.) *donatū est pro Christo, non solum vt in illū credatis, sed etiam vt pro illo patiamini.* Igitur soli illi saluantur, quos Deus gratis saluari decreuerit. Præsciuit verò Deus ante mundi constitutionem, quibus salutem gratis daturus esset, & hoc ipsum ab ipsa æternitate decreuit, & præordinauit, cū Dei scientia & propositum æterna & immutabilia sint. Igitur vera est sententia S. August. de gratuita præscientia & prædestinatione diuina. Ad hanc rationem DVOBVS modis responderi solet, sic tamen vt modus vterque & Scripturis repugnet, & à Pelagiana hæresi non recedat. PRIMVM igitur aliqui respondent, fidem esse donū Dei, sed hoc donū ijs omnibus dari, quos Deus præuidit per bonum vltimū liberi arbitrij dispositos fore ad illud donū recipiendū, hoc est, qui fecerint ante, quod in se est, ex virib⁹ naturæ. Hæc responsio manifestè incidit in illā damnatam sententiā Pelagianorū, gratiam secundū merita nostra dari, vt copiosè tractabimus in 6. lib. c. 4. 5. & 6. meritū enim appellant Patres in hac quæstione quodlibet opus bonū, ratione cui⁹ gratia, vel auxilium homini datur, vt patet ex Aug. in li. 2. ad Bonif. c. 8. & ex Prospero lib. contra Collatorem, c. 6. & præter alia argumenta, refellitur ista solutio ex orationibus Ecclesiæ, quæ funduntur pro infidelibus, & persecutoribus. Si enim Deus ordinariè fidē donaret ijs, quos ex bono vsu liberi arbitrij dispositos esse videret, frustra oraretur pro infidelibus, maximè obstinatis & persecutoribus. Præterea si res ita se habere initiū salutis esset ex nobis & petenti Apostolo: *Quis te discernit? quid habes quod nō accepisti?* 1. ad Cor. 4. responderi posset; discernit me bonus vsus liberi arbitrij, & hoc habeo quod non accipi, & hoc modo gratia non omnino esset indebita, ac per hoc nō omnino esset gratia. Dicunt ergo ALII, fidem esse donū Dei, sed non omnibus dari, quia nō omnes eā volunt accipere (Deū enim omnes vocare, & auxiliū sufficiens omnibus præbere, quo possint credere, si velint) proinde prædestinationē pendere ex præuisione boni vsus gratiæ sufficientis: Illos enim esse prædestinatos, quos Deus præuidit cooperaturos gratiæ sufficienti, & inde credituros; illos esse reprobatos, quos præuidit gratiæ sufficienti nō cooperaturos, & inde non credituros. At hæc solutio repugnat apertè sacris litteris. Nam tametsi piè credamus, omnibus dari pro loco & tempore auxiliū sufficiens, quo possint credere; tamen Scriptura docet, re ipsa non credere, nisi illos qui habent auxiliū efficax, quo fit, vt homo non solum possit credere, sed etiam credat, & hoc auxiliū non omnibus dari; nā in primis Io. 6. Dominus ait: *Omnis qui audiuit à Patre meo, & didicit, venit ad me.* Et ibid. *Omne quod dat mihi Pater, venit ad me.* Et Ioa. 10. *Vos non creditis, quia nō estis ex ouibus meis.* Vbi videmus causam reddi, cur Iudæi isti nō crederent, non quia non haberēt auxiliū, quo possent credere; quorsum enim Dominus illis prædicaret, signa coram eis faceret, hortaretur eos ad fidē, reprehēderet, & inexcusabiles diceret, si non dedisset eis auxiliū, quo possent credere? Sed quia, nō habent gratiam illam, quæ ita suadet vt persuadeat, & ideò non habuisse gratiā illam, quia non erāt de electis ouibus, neq; dederat eos Pater filio, & ideò ibid. addidit: *Nemo potest ad me venire*, id est, sine dubio nullus veniet, nisi pater traxerit eū. Nam (vt diximus) venire poterant absolutè, sed dicuntur nō posse, quia certū erat & infallibile, non venturos. Quare ibid. Dominus citans Isaiam ait: *Est scriptū in Prophetis; Et erunt omnes docibiles Dei.* Quorum verborum ille est sensus, omnes qui credunt, docentur à Deo, proinde nemo

credit, nisi à Deo doctus, id est, tractus & persuasus à Patre. Deinde Matt. 11. idem Dominus ait: *Confiteor tibi Pater, Domine cœli ac terra, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te. Et: Nemo nouit filium, nisi Pater, neque Patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare.* Hic uero non agitur de reuelatione per externam prædicationem, nã eo modo reuelauerat Deus multis alijs mysteria fidei, nã solis ijs, qui tunc crediderat, palam enim Christus prædicabat in templo, & in synagogis: sed loquitur de interna illa reuelatione, quæ persuadet fidem, quæ non datur omnibus, sed quibus placitum est ante Deum. De qua etiam dicitur Matt. 16. *Beatus es Simon Bar-Iona, quia non reuelauit tibi caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est.* Præterea cū B. Paulus multis prædicaret, Act. 16. certè omnes poterat credere, alioqui non peccassent, non credendo: tamē sola credidit Lydia purpuraria, cuius rei causam reddens S. Luc. ait: *Aperuit Dominus eius cor, intendere his, quæ dicebantur à Paulo.* Cur autem aperuit Dominus cor eius, & non aliorum, nisi quia ex eo numero sola ipsa præordinata erat ad vitam æternam, ut idem Lucas dicit de alijs, qui crediderunt, Act. 13. Item, cū idem Paulus tam sæpè repetit, fidem esse donum Dei, & non omnium esse fidē, ut ad Eph. 2. Philip. 1. 2. ad Theff. 3. & alibi, non negat, omnes posse credere, si uelint cooperari gratiæ præuenienti & sufficenti, neq; dicit donū Dei esse fidem, quia Deus præbeat auxilium sufficiens ad credendum, id enim est donum cōmune omnibus, ac præsertim secundum aduersarios. Nihil igitur significat aliud, nisi donū Dei esse ipsum uelle credere, & re ipsa credere, quod non habet nisi qui credūt; quoniam eis solis Deus dignatur ita suadere, ut persuadeat. Denique quod ait idem Apost. 1. Cor. 4. *Quis enim te discernit? quid habes quod non accepisti?* non solum probat, non discerni fidelem ab infideli, per bonum usum liberi arbitrii, præcedentem gratiam, sed etiam non discerni principaliter per liberam cooperationē gratiæ præuenientis, quasi ipsa cooperatio non sit donū Dei, nam adhuc posset fidelis inflari, ac dicere, discernit me cooperatio mea; ego enim cooperatus sum, ille cooperatus non est, cum eandē præuenientem gratiam haberemus. Vult autem Apostolus amputare omnem inflationis occasionē, & ut fideles intelligant, hoc ipsum quod fideles sunt, donū esse Dei sibi gratis datum, alijs autē minimè datum.

ALTERA ratio ducitur à dono perseverantiæ, hoc modo. Sine perseverantia nemo saluari potest; *Qui enim perseverauerit usque in finē, hic saluus erit.* Matt. 10. & Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* At perseverantia donū est Dei, quod non datur ex meritis, sed ex gratia, & quāuis omnes iusti perseverare possint, si uelint; tamen soli illi perseverant, qui habent hoc donum perseverandi, usque in finem, ac per hoc salus & prædestinatio ad salutē ex uoluntate Dei simpliciter pendet. Probat assumpcio huius argumētī. PRIMVM enim Dominus Ioan. 13. cū dixisset: *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea,* subiungit, *non de omnibus uobis dico; ego scio quos elegerim.* Vbi satis indicauit, non omnibus dari, ut periculerantur faciant, sed solum electis, & ca. 15. loquens istis, quos elegerat: *Ego posui uos,* inquit, *ut eatis & fructum adferatis, & fructus uester maneat.* Quod est idem ac si dixisset, ego dabo uobis benè operari, & perseverare in bono opere, usque in finem. Et Apostolus ad Rom. 9. *Non uolentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Vbi ponit homines uelle & currere, id est, credere & operari, ac per hoc habuisse gratiam credendi & operandi, & tamen quia uidebat, non

A perseveraturos ad brauium, nisi eos, qui ex peculiari misericordia haberent perseverantiam; idē dixit: *Non uolentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Et certè, si solum ex Dei misericordia diceretur pendere perseverantia, quia sine Dei auxilio, non posset homo perseverare, non autem quia faceret hominem ipsa misericordia infallibiliter perseverare, alioqui non perseveraturum, sicut dicitur: *Non uolentis, neque currentis, sed miserentis est Dei:* ita contrā dici posset, non miserentis Dei, sed uolentis & currentis est hominis. Nam sine uoluntate & actione hominis non perficit misericordia Dei, quod intendit. Quod si nemo audebit ita inuertere uerba diuina, ne Spiritui sancto apertissimè contradicat, planè sequitur id, quod diximus, ut idē dicatur miserentis esse Dei, non uolentis & currentis hominis, quoniam illi soli ex uolentibus & currentibus perueniunt, quos Dei misericordia perseveranter uolentes & currentes facit. Item Philippen. 2. *Cum metu,* inquit, *& tremore salutem uestrā operamini. Deus enim est, qui operatur in uobis uelle & perficere, pro bona uoluntate.* Quæ est ista consequutio, cum metu operamini, quia Deus est, qui operatur? nimirum Apostolus monet, ut quamuis benè operemur, non tamen nobis certò perseverantiā promittamus, sed cum metu & tremore Deo subiecti simus, à cuius manu pendet perseverantia nostra. Ipse est enim qui in ijs, qui perseverat, operatur uelle & perficere pro bona uoluntate. Denique ut alia multa testimoniā diuina præterea, S. IOAN. in epist. 1. c. 2. *Ex nobis,* inquit, *prodierunt, sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* Quem locum ita edisserit S. AYGUST. in lib. de bono perseverantiæ, c. 8. *Quid est, quæso, non erant ex nobis? nonne utrique à Deo creati, utriq; ex Adam nati, utriq; de terra facti erant, & ab eo, qui dixit, omnem statum ego feci, unius eiusdemque natura animas acceperant? nonne postremò utriq; uocati fuerant, & uocantem sequuti, utriq; ex impijs iustificati, & per lauacrum regenerationis utriq; renouati? sed si hæc audiret ille, qui sciebat proculdubio quod dicebat, respondere posset, & dicere, uera sunt hæc; secundum hæc omnia erāt ex nobis, ueruntamen secundum aliam quandam discretionem non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum, quænam est ista discretio? nõ erant ex eis, quia non erant in Christo electi ante mundi constitutionem.* Hæc ille. DICET fortasse aliquis, loqui Apostolum Ioan. de discretionem ex præscientia bonorum operum, ut sensus sit, non erant ex nobis in præscientia Dei, quia Deus præuiderat eos non perseveraturos. At hæc intelligentia nimis frigidam & quasi puerilem reddit Apostolicam sententiam. Idem enim est, non erant ex nobis in præscientia, & non erant perseveraturi. Vnde sequitur inepta illa consequutio, nam si fuissent perseveraturi, utique perseverassent. Quæ consequutio nihil arcani, aut diuini continet. DICET rursus alius, illud: *Non erant ex nobis,* posse intelligi de simulatione fidei, ut sensus sit, uidebatur exterioribus signis Christiani atque Catholici, sed iam præcisi erant corde à nobis. Ita enim exponit idem S. Aug. tract. 3. in epist. Ioa. RESPONDEO, utriq; uerum esse, & inter se optimè coherere; nam qui prædestinati non sunt, & per hoc in prædestinatione discreti ab alijs qui sunt in Ecclesia electi ac prædestinati; sæpè etiam prius corde præcidentur, quā corpore, & uerum est, illos non esse ex nobis, etiam cū uidentur esse ex nobis, tum quia non sunt ex numero electorum; tum etiam quia sunt à nobis iam corde præcisi. Caterum, hanc Apostolicam sententiā præcipuè ad prædestinationem referendam esse, ex eo constat, quod Ioan. ita securè affirmat: *Si fuissent ex*

nobis, mansissent utique nobiscum. Non enim id certo asseuerari potest de quibuscumque sinceris, verisque Catholicis, nisi de numero sit eorum, de quibus Dominus dicit: *Non rapies eos quisquam de manu mea.* Ioan. 10.

Ad hæc testimonia, quibus speciale donum perseverantiæ comprobatur, addi possunt D v æ solidissimæ rationes; ALTERA sumitur ab orationibus, quas iubemur assidue fundere pro dono perseverantiæ; Nam si perseverantiæ donū nihil esset, nisi auxilium, quo perseverare possimus, nō esset opus tanta precū assiduitate; id enim donū semper habet qui iusti sūt, non enim deserit Deus, nisi prius ab homine deseratur. Sic etiam si donū perseverantiæ semel impetratū, amitti non posset, hoc est, si ante mortē re-vera obtineretur; non esset opus vsq; ad mortē donum illud à Domino petere; iubemur autē quotidie, quantumvis proficiamus, semper dicere: *Sanctificetur nomē tuum, Fiat voluntas tua, Ne nos inducas in tentationem, Libera nos à malo.* Quibus omnibus verbis quid aliud petimus, nisi, vt S. CYPRIAN. loquitur in ser. 6. *Vt in eo, quod esse cœpimus, perseverem?* Itaq; rectè. S. AVGVST. in lib. de bono perseverantiæ, c. 17. *Restat, inquit, in his bonis, vsque in finem perseverantia, que frustra quotidie à Domino petitur, si non eam Dominus per gratiam suam in illo, cuius orationes exaudis, operatur.* ALTERA ratio sumitur à termino ac periodo vitæ humanæ, quæ non ab alio, quàm ab ipso hominum conditore statuitur: *Ipse enim constituit terminos, qui prateriri nō possunt, Iob. 14. Ipse auferit spiritum principum, Pl. 75. Ipse deniq; mortificat & viuificat, 1. Reg. 2.* Cùm igitur in manu Dei sit, iustū rapere, antequàm malitia illum deprauet, & peccatorem expectare, donec ad sanitatem redeat; & contrā, iustū in vita relinquere, donec iterum labatur, & pereat, & peccatorē, antequàm conuertatur, de medio tollere, quis non videt perseverantiā donū esse Dei? *Videte, inquit AVGVST. loco citato, à veritate quàm sit alienū, negare donū Dei esse perseverantiā vsque in finem huius vitæ, cū vitæ huius, quando voluerit ipse, det finem: quē si dat ante imminentem lapsum, facit hominē perseverare vsq; in finē.* TERTIA ratio ducitur à paruulorū diuersitate, quorū aliqui rapiuntur statim à Baptismo, alij paulo ante Baptismum; quorum priores ad gloriam prædestinatorum, posteriores ad pœnam reprobatorum pertinere non dubium est, nec possunt hic vlla merita præuisa, vllusve bonus vsus liberi arbitrij aut gratiæ fingi. Faciunt autem hoc argumentum multo adhuc firmiter & solidius apparere vanæ responsiones, quas nonnulli magno labore tandem repererunt: *Mirum est, inquit S. AVGVST. in epist. 105. ad Sixtum, cum his coarctantur angustijs, in quanta se abrupta precipitent, metuentes reia veritatis.*

Respondent igitur olim quidam, prædestinatos esse paruulos secundum opera, quæ Deus eos facturos fuisse præuiderat, si diutius illis viuere cōtigisset. SED refellit hanc responsionem idem August. in lib. de prædest. Sāctorū, c. 12. ex eo quod Apostolus definit 2. ad Cor. 5. omnes homines iudicādos à Christo secundum propria corporis, id est, prout in hac vita corporali se gesserunt. Item ex eo, quod parū profuisset cuidam, rapi antequàm malitia immutaret intellectum eius, vt dicitur Sap. 4. & contrā multum profuisset Tyrijs & Sidonijs, fuisse credituros, si Christi signa vidissent, vt dicitur Matt. 11. si iudicandi sumus secundum opera, quæ facturi eramus. Respondent igitur ALII, aliam esse rationem paruulorum, aliam adultorum; quoniam adulti, si nō saluantur, in æternum pereunt; paruuli, si non saluantur, nō tamen pereunt, sed habebūt extra regnum cœlorum

suam quandam vitam æternam & beatam. Sicut hanc solutionem incidere in hæresim Pelagianam, docet August. in lib. de bono perseverantiæ, c. 11. & 12. & nos etiam contra hunc errorem differuimus in li. 6. de statu peccati. Et certè fidelibus satis esse deberet, quod Apostolus ad Rom. 5. tam apertè dicat, vnus delicto omnes homines in condemnationem missos esse. Respondent ALII postremò, casu fieri quod ex paruulis alij baptizentur, alij sine Baptismo decedant, quia videlicet alij nascantur apud Christianos, alij apud infideles, alij debiliores sint ex naturalibus causis, quàm vt ad Baptismum vsque viuere possint: Alij meliorem nacti sint corporis constitutionem, & ideo ad lauacrum, regenerationemque perueniant. SED hæc responsio non videtur digna Christianis, qui prouidentiam Dei erga homines ex sacris litteris & Ecclesiastica traditione didicerint. Nam si non cadit passer in terram, sine patre nostro, qui in cœlis est, vt Saluator affirmat, quanto magis nos apud Deū pluris simus illis? & si non disponderet Deus limites vitæ & mortis hominum, quomodo diceret Plal. 54. *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos?* Quomodo, quod sæpè citauimus, li. Sap. 4. diceret: *Raptus est, ne malitia immutaret intellectum eius.* Quomodo in scriptura Testamenti veteris tam sæpe repereretur, qui casu videbantur occisi traditos esse à Deo in manus hostium, aut ferarum? quomodo in ipsa lege diuina promitteretur ijs qui parentes colunt, vt debent, vita diuturna super terram?

Deus igitur non mutat quidē cursum naturæ, finitque res omnes agere motus suos, tamen ante mundi constitutionem sine dubio vidit, quid ab initio vsq; ad finē accideret, si hoc aut illo modo rerum causas totiusque naturæ cursum, ordinēque disponere. Et cū in manu eius essent omnia, neq; aliquid, nisi eo iubente, aut permittēte fieri posset, proculdubio, res ita disposuit, vt omnia cooperarentur in bonum his, qui secundum propositum vocati sunt sancti.

Quod igitur paruulorū alius baptizetur, alius sine Baptismi gratia rapiatur, proxima causa referri poterit in causas naturales, vt parentum diligentiam, corporis cōplexionem, aliaq; id genus; primaria tamen causa non alia esse potest, nisi diuina voluntas.

QUARTA ratio sumitur ab exemplo Christi, qui caput est & princeps omnium electorū: *Christus enim prædestinatus est filius Dei in virtute, vt Apostolus loquitur ad Rom. 1. & prædestinatus est omnino gratis, non propter opera aliqua præuisa; non enim aliqua opera facere potuit homo Christus vt filius Dei fieret, cū ex illo cœperit esse filius Dei, ex quo cœpit esse homo. Nam filium Dei vnicum fœmina illa gratia plena concepit, non hominem aliquem, qui postea accedentibus meritis, ad personam filij Dei assumēretur.*

Vt igitur Christus ipse gratis omnino prædestinatus est, ita membra Christi gratis prædestinata sunt; prædestinamur enim nos, *vt cōformes efficiamur imaginī filij Dei, vt ait Apostolus ad Rom. 8. itaque sicut ille homo prædestinatus est, esse filius Dei naturalis, nullis præcedētibus meritis; ita nos etiam prædestinamur, vt simus filij Dei per adoptionem, nullis præcedentibus meritis. Vide hanc rationem eleganter tractatam ab Augustino in lib. de prædestinatione Sāctorum, c. 15. & de bono perseverant. c. vlt. & de corrept. & grat. c. 11.*

QUINTA ratio sumitur à fine prædestinationis. Prædestinatio pro fine habet, *ostensionē diuinarum gratiarum Dei, in vasa misericordiæ, & laudē gloriæ gratiæ suæ, vt Apostolus testatur ad Rom. 9. & 11. & ad Ephes. ac si prædestinaret homines Deus propter bonum vsum*

liberi arbitrij, gratiæ uè præuisum; non ostenderet diuitias gratiæ, sed iustitiæ, aut æquitatis.

AT, inquit, hæc ipsa ingens est gratia, quod Deus ad æternam gloriam homines prædestinare uoluerit, propter bonum usum liberi arbitrij, uel gratiæ; non enim tenebatur Deus hoc facere, sed dimittere poterat omnes homines in massa perditionis, & ne sufficiens quidem auxilium ulli concedere. Sed si hæc sola esset gratia prædestinationis, non diceret Apostolus: *Deum ostendere uoluisse diuitias gratiæ in uasa misericordiæ.* Nec diceret, *reliquias secundum electionem gratiæ saluas fieri.* Nec diceret, *nos in Christo prædestinatos in laudem gloriæ gratiæ suæ.* Nam prædestinare uelle eos, qui bene operabuntur, gratia est cõmunis toti generi humano, nõ propria ualorum misericordiæ, neque dici potest electio gratiæ, sed iustitiæ, illa electio qua eliguntur qui præuidentur bene operaturi; quamuis gratia dici possit, brauium hoc decertaturis proponere uoluisse. Itaque non dubium est Apostolo repugnare sententiam illorum, qui electionem saluandorum merè gratuitam negant.

SEXTA ratio, discretionẽ electorũ à reprobis Scripturæ referunt inter arcana & Sacramẽta altissima & inscrutabilia, ut patet ex illo Rom. II. *O altitudo diuitiarum scientiæ & sapientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius? Quis enim cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Quod enim eo loco tãtoperè admiratur Apostolus, est, quod Deus omnia concluderit in incredulitatem, ut omnium miseretur, id est, permiserit omnes fieri incredulos, priõ gentiles, posteriõs Iudæos, ut omnium miseretur, id est, gentium, & Iudæorũ, & inde factum sit, ut aliquãdo ex gentilibus paucissimi, ac ferè nulli saluarentur, nũc plurimi saluentur: Et contrã, ex Iudæis multi saluarentur aliquando, nunc paucissimi saluentur, & rursus in fine sæculi iterum multi saluandi sint.

At si uera esset aduersariorũ sententiã, nullum hic esset mysteriũ, nulla causa admirationis; diceremus enim Deum antiquis temporibus non misisse prædicatores, nisi ad Iudæos, quoniã uidebat paucissimos fuisse inter gentiles, qui prædicatoribus fidem habituri essent; nunc autem cõtra eos mittere ac misisse, quia uidebat plurimos futuros qui hoc tempore fidem reciperent. Et idem dici posset de Iudæis: nõ est autem mirum, si Deus non saluare, sed damnare decreuit eos, quos minimè credituros, malèque operatos fuisse præuidit; sicut nemo miratur, si uideat à iudice puniri noxios, liberari innoxios. Apostolus autem admiratur & exclamat; *O altitudo diuitiarum,* quoniam uidet in eadẽ causã Deum, qui non est acceptor personarum, aliorum misereri, aliorum non misereri; nam ut ostēderet, gentiles hoc tempore facillè conuerti ad fidem, quia Deus miseretur eorũ, & antea non credidisse, quia Deus eorum non miserabatur; & Iudæos, qui nunc increduli sunt, in fine credituros, quia Deus eorum nunc non miseretur, sed in fine miserabitur, ita ait: *sicut aliquando uos non credidistis Deo, nunc autem misericordiã consequuti estis propter illorum incredulitatem: ita & isti nunc non credunt in uestram misericordiã, ut & ipsi misericordiã consequantur.* id est, sicut nunc Deus patitur Iudæos manere incredulos, uestri autem miseretur, eosque cõuertit ad fidem; sic in fine mundi illorum etiam miserabitur, eosque conuertet, & idè post exclamationem illam: *O altitudo diuitiarum,* rursus addit, *quis prior dedit ei, & retribuetur illi? quoniam ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia,* ut ostendat, Deum præuenire omnia merita nostra, & omnem bonum usum liberi arbitrij, & propterea iure mirandum esse, & in-

ter arcana inscrutabilia habendum, cur Deus huius miseretur, illius non miseretur.

POSTREMA ratio hæc esse potest, si Deus prædestinaret propter bonum usum liberi arbitrij gratiæ uè præuisum, certè in huius prædestinationis executionem, prædicatores ad eos omnes dirigeret, quos præuidet bene usuros Euangelio, atque apud eos omnes signa fieri uellet, quos ex ijs signis conuertēdos, saluandõsque prænoscit: at Deus ad Ezech. c. 3. dicit: *si ad populum ignota lingua miserem te, audirent te, domus autem Israël nolunt audire te, quia nolunt audire me.* Et Dominus Matt. 11. *si in Tyro & Sidone facta fuissent uirtutes, que factæ sunt in te, olim in cinere & cilicio poenitentiam egissent.*

Quid hic, obsecro, responderi potest? si prædestinat Deus ex præuiso bono usu liberi arbitrij, uel gratiæ, cur non prædestinauit populos illos ignotæ linguæ, de quibus loquitur Ezechiel, & Tyrios & Sidonios, de quibus loquitur Dominus? istos enim bene usuros fuisse libero arbitrio & gratia, ueritas ipsa testatur, & tamen extra controuersiã est, hos nõ fuisse prædestinatos, sed cum cæteris contumeliæ uasis in massa perdita derelictos. Addi possent & aliæ rationes, quas Theologi Scholastici egregiè texunt. Sed hæc potissimæ nobis uisæ sunt.

CAPVT XIII.

Soluuntur argumenta contra propositionem octauam.

ADVERSVS octauam nostram propositionem de prædestinatione gratuita, non desunt argumenta tum ex Scripturis, tum ex Patribus, tum ex ratione deprompta.

PRIMUM Scripturæ testimonium sumunt ex uerbis Apostoli ad Rom. 8. *Quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui.* Videtur enim hac sententia significari, Deum prædestinasse illos, quos præsciuit conformes futuros imaginis filij sui, ita ut præscientia futuræ probitatis, siue probitas futura præcognita prædestinationis causa fuerit.

RESPONDEO, deprauatio est ista non explicatio Apostolici testimonij, non enim dicit D. Paulus cõformes futuros, sed, *fieri conformes*; non autem rectè coniungitur, *fieri conformes*, cum uerbo *præsciuit*, sed cum uerbo *prædestinauit*. Non enim rectè diceretur *præsciuit fieri*, sicut rectè dicitur *prædestinauit fieri*. Deest quidem in textu Græco uerbum *fieri*, & solum est nomen *συμμόρφους*, tamen magna est apud nos auctoritas ueteris interpretis, qui explicandi gratia addidit, *fieri*, non autem *futuros*.

DEINDE quid opus est hyperbato, cùm possimus recto ordine omnia planissimè interpretari. Itaque sensus est eorum uerborum, quos Deus præsciuit, id est, quos præsciuit scientia approbationis, quos dilexit, quos uoluit, illos & prædestinauit cõformes fieri, id est, ut conformes fierent imaginis filij sui. Nam scire, & præscire in Scripturis non rarò pro scientia approbationis accipitur, ut patet ex illo ad Rom. 11. *Non repulit Deus plebẽ suam, quã præsciuit*, 2. ad Tim. 2. *Cognouit Dominus qui sunt eius.* Matt. 25. *Non noui uos.* Psal. 1. *Nouit Dominus uiam iustorum.* Io. 20. *Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas.*

ALTERVM testimonium sumunt ex illis uerbis, 2. ad Tim. 2. *In magna domo sunt uasa aurea & fictilia, alia in honorem, alia in contumeliã. Si quis emundauerit se ab istis, erit uas in honorem, uile Domino, &c.* Videmus enim hoc loco uasa in contumeliã posse per liberum arbitrium, & Dei gratiam, mutari uasa in honorem. Non igitur ad Rom. 9. per uasa in honorẽ & in contumeliã intelliguntur prædestinati & reprobi,

sola Dei voluntate, sed per opera præuisa; alioqui falli posset prædestinatio, cum possint, ut idem Apostolus ait, vasa mutari, & de vasis contumeliæ fieri vasa in honorem.

RESPONDEO, non dicit Apostolus, vasa in contumeliâ per emundationem fieri vasa in honorem; sed ostendit quo signo possint cognosci vasa in honorem; ac dicit, vasa in honorem habere duo signacula, VNUM internum, quod à nobis in hac vita certum non potest, notitiam videlicet diuinæ approbationis; ALTERVM externum, vitiationem iniquitatum & errorum. Cum enim Deus ita prædestinauerit homines, ut per bona opera eos peruenire velit ad gloriâ, signum est prædestinationis, diligenter vitare peccata, & præsertim hæresum iniquitatem. Itaque cum dixisset Apostolus, Hieronymum, & Philetum hæreticos subuertisse quorundam fidem, addit non esse periculum, ne omnium fidem subuertant, quoniam fundamentum Dei firmum consistit, in electis videlicet, & addit signa electorum: *Habens, inquit, signaculum hoc, cognouit Dominus qui sunt eius. Et: Recedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. Vbi illud: Recedat ab iniquitate*, non significat ex iniquo fiat iustus, sed caueat ab iniquitate patranda, conseruet iustitiam, quam semel accepit.

Deinde addit, non esse mirandum, si aliqui recedant à fide, & inter reprobos numerandi videantur: *Nam in magna domo sunt vasa aurea & argentea, & lignea ac fictilia, alia in honorem, alia in contumeliâ.* Voluit enim Deus ad ostendendas diuitias gratiæ, vasa habere in honore, & ad iram suam iustam in impios declarandam, tolerat etiam vasa in contumeliâ.

Denique repetit signum, quo possint utcūque cognosci vasa in honorem, & ait: *si quis ergo emundauerit se ab his*, id est, si quis non adhaerit huiusmodi hæreticis, sed mundum se ab eorum sordibus, & pollutione seruaerit, *erit vas in honorem, &c.*

At, INQUIES, saltem homines ipsi se vasa in honore efficiunt, non igitur prædestinatione sunt vasa in honorem, nisi prædestinatio pèdeat ex præuisione operum. Sed facilis est responsio. Nam Apostolus non dicit, *Si quis emundauerit se ab his, fiet vas in honorem, sed, erit vas in honorem*, id est, cognoscetur esse vas in honorem. Deinde non est absurdum, homines & prædestinatione, & proprijs actionibus fieri vasa in honorem. Deus enim prædestinavit, quos voluit ut essent vasa in honorem; sed efficit postea, ut sint tales, & gratia sua, & opere ipsorum, & non ideo pendet prædestinatio ab operibus, sed opera à prædestinatione. Nam *quos prædestinavit, hos vocauit; quos vocauit, hos iustificauit; quos iustificauit, hos magnificauit*, ad Rom. 8. Itaque sunt opera bona effectus prædestinationis, licet Deus non iustificet, concurrente libero arbitrio, & cooperante gratia eius, ut infra suo loco docebitur.

TERTIVM testimoniū sumunt ex Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.* At certè si corona potest amitti per mala opera, non prædestinavit Deus illum ad coronam, nisi præuisis operibus eius, nisi fallax & mutabilis prædestinatio esse queat.

RESPONDET S. Tho. in 1. p. q. 23. art. 6. ad 1. coronâ gloriæ duplici titulo debitam esse posse, titulo prædestinationis, & titulo meritum; & quamuis, ut debita est priore titulo, simpliciter non possit amitti, tamen ut posteriore titulo debita est, ea ratione posse amitti. S. autem Aug. in lib. de corrept. & grat. c. 13. rectissimè monet, coronam gloriæ præparatam electis ante mundi constitutionem, amitti non posse, tamen ut non amittatur, Deum efficere varijs modis. Horum vnum esse timores ac terrores, quibus

sollicitudo ac vigilantia excitatur. Itaque dicitur prædestinato: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*: quia reuera si non perseuerat tenendo iustitiam suam, amitteret coronam suam, sed hac admonitione & comminatione perterritus is, cui adhuc incerta est prædestinatio sua, tenebit sine dubio fortissimè quod habet, & eo modo tandem perueniet ad coronam, quam non habet.

QUARTVM testimonium sumunt ex illo Matt. 25. ubi pater familias *distribuit unicuique talenta secundum propriam virtutem.* Videtur enim Deus omnibus gratiam præbere, sed variâ pro variâ dispositione naturæ, quâ in hominibus inesse videt. Quod autem Deus facit, id se facturum antè prædestinavit; igitur prædestinatio ex præuisa dispositione naturæ, non ex sola Dei voluntate dependet.

RESPONDEO, nomine talentorum gratiæ gratis data intelliguntur, quæ communes sunt electis cum reprobis, ut gratia sanitarum, donum linguarum, interpretatio sermonum, & alia id genus: nomine autem propriæ virtutis non significatur dispositio naturæ, sed gratia unicuique data, ut talento sibi credito bene uti possit. Sed esto, nomine propriæ virtutis intelligatur dispositio naturæ, quis quæso, disposuit naturam, nisi qui fecit naturam? ille igitur qui facit, ut prædestinatis omnia cooperentur in bonum, ille, inquam, electis suis non solum gratiam tribuit, sed etiam naturam disposuit, atque ita prædestinatio radix & origo est omnium honorum. Quamuis enim prædestinatio prærequirat aliquomodo rem esse, quæ prædestinatur, tamen non prærequirit eam esse talis, vel talis naturæ, nisi cōditionaliter. Deus enim, ut supra diximus, antequàm absolute aliquid vellet, vidit omnia, quæ accidere poterant, quibuscunque modis rerum ordo constitueretur.

Itaque vidit, exempli gratia, si talis prædestinaret, eum talis esse naturæ, ut parum apertus videatur, ad id, ad quod eligitur, sed in arbitrio eius fuit, vel eum non prædestinare, vel alio modo eius tēperare naturam, vel naturam quocunque modo dispositam corrigere, atque emendare per gratiam, atque ita cum eum prædestinavit, simul constituit, ut cum natura, tum gratia, & quidquid illi vnquam accidere posset, ei cooperaretur in bonum.

QUINTVM testimonium sumunt ex illo Matt. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Et c. 25. *Percipite regnum, esurini enim & dedistis mihi manducare, &c.* Deus autem id facit in tēpore, quod se ante omnia tempora facturum esse constituit; igitur constituit Deus ab æterno regnum cælorum illis dare, quos bona opera facturos fuisse prævidit.

RESPONDEO, alia ratio est prædestinationis, alia executionis. Constituit enim in prædestinatione, regnum cælorum dare certis hominibus quos absque vlla operum præuisione dilexit; tamen simul cōstituit, ut quoad executionem, via perueniendi ad regnum, essent opera bona. Itaque illa propositio, Deus ab æterno prædestinavit hominibus dare regnum per opera bona præuisa, potest & vera esse & falsa. Nam si illud: *Per opera præuisa*, referatur ad verbum *prædestinavit*, falsa erit; significabit enim Deum prædestinasse homines, quia opera illorum bona præuiderat: si referatur ad verbum, *dare*, vera erit, quia significabit, executionem futuram esse per opera bona, siue, quod est idem, glorificationem effectum esse iustificationis, & operum bonorum, sicut ipsa iustificatio effectus est vocationis, & vocatio prædestinationis.

SEXTVM testimonium sumunt ex illis locis: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Ioan. 1.

Et: *Vult omnes homines saluos fieri*, 1. ad Tim. 2. Et: *Neminem vult perire*, 2. Petri 3. Sed hæc explicata sunt, cap. 3. Et satis commodè intelligi possunt de antecedente voluntate.

SEPTIMUM sumunt ex illis locis, quæ testantur, Deum non accipere personas, Act. 10. Rom. 2. & alibi, quæ sunt etiam loco citato, quantum satis esse videbatur, exposita. Nam cum acceptio personarum sit vitium iustitiæ contrarium, non habet locum in gratiæ donis, quale est prædestinatio.

CAPVT XIV.

Soluuntur argumenta ex Patribus.

PRÆTER Scripturas, adferunt etiam testimonia Patrum. Neque est hoc nouum argumentum, sed antiquissimum. Scribit enim S. Prosper in epist. ad S. August. Gallos, qui sententiam eiusdem Augustini de prædestinatione calumniabatur, illud potissimum obijcere solitos, quod ea sententia veterum doctrinæ videretur esse contraria.

Sed respondet idem August. in lib. de bono perseverantiæ, veteres Patres, qui ante Pelagium floruerunt, quæstionem istam nunquam accuratè tractasse, sed incidenter solùm, & quasi per transitum illam attigisse. Addit verò in fundamentum huius sententiæ, quod est gratiæ Dei non præueniri ab vilo opere nostro, sed cõtra, ab illa omnia nostra opera præueniri, ita vt nihil omnino boni, quod attinet ad salutem, sit in nobis, quod non sit nobis ex Deo, conuenire Catholicos omnes. Et ibid. citat Cyprianum, Ambros. & Nazianzenum, quibus addere possumus Basilium & Chrysostomum.

BASILIVS enim in orat. de humilitate: *Nihil, inquit, reliquit tibi, ò homo, ad arrogantiam, cui gloriatio, ac spes est in mortificando omnia sua, & querendo in Christo vitam futuram, cuius primitias habentes iam in his sumus, in totum in gratia viuentes, & dono Dei.*

CHRYSOSTOMVS hom. 12. in 1. ad Cor. tractans illud, *Quis enim te discernit, &c.* Igitur, inquit, *quod accepisti habes, neque hoc tantum, aut illud, sed quidquid habes. Non enim merita tua hæc sunt, sed dona Dei.* Et hom. 24. in eadem epist. scribit, omnem nostram possibilitatem esse positam in auxilio Dei, cui totum est tribuendum.

Ex his aliisque similibus Patrum sententijs rectè colligit August. gratiæ prædestinationis sententiam, & fidem in Ecclesia Catholica semper fuisse. Neque enim defendi potest prædestinatio ex operibus præuisis, nisi aliquid boni ponatur in homine iusto, quod discernatur ab impio, quod nõ sit illi à Deo; quod sanè Patres omnes summa consensione reijciunt. Sed videamus, quid ex Patribus particulatim obijci soleat, & qua ratione sit replicandum.

PRIMUM igitur profertur S. IRENÆVS, qui in lib. 4. c. 48. ita loquitur: *Quot quot scit nõ credituros Deus, cum sit omnium præcognitor, tradidit eos infidelitati eorum, & auertit faciem ab huiusmodi, relinquens eos in tenebris, quas ipsi sibi elegerunt.*

RESPONDEO, hæc sententia verissima est, quoniam docet, Deum esse iustum, & non punire nisi propter peccatum, quæ verissima sunt: non autem negat, Deum esse misericordem, & quibusdam reddere bona pro malis, eruendo eos per gratiam ab infidelitate ipsorum. Itaque Irenæus id ipsum dicit, quod ante eum Apostolus dixerat ad Rom. 1. nimirum, Deum tradidisse quosdam in reprobum sensum, quoniam ita meruerant eorum peccata, cum oblatam Dei cognitionem & fidem recipere nolissent. Et quemadmodum in tempore Deus illos tradidit infidelitati

A ipforum, & qui credere noluerunt, sic in æternitate ab illis auertit faciem, eosque in suis tenebris dereliquit, quos minimè credituros fuisse præuidit. Denique hæc sententia ponit causam in homine, cur reprobetur, non ponit cur prædestinetur.

SECUNDO loco profertur IOAN. CHRYSOSTOMVS, qui hom. 31. in Matt. scribit, Matthæum tunc vocatum esse à Christo, cum Christus vidit eum non repudiaturum vocationem. Et idem dicit de vocatis ad vineam, hom. 56. Rursus idem auct. comment. ad c. 9. epist. ad Rom. *Multi, inquit, Matthæo meliores esse videbantur ab apparenti operum argumento; verum qui arcana nouit, quique cogitationis aptitudinem probare potest, is & in cæno margaritæ iacentem nouit, omisissique alijs, admiratus huius pulchritudinem, illum elegit, voluntatisque nobilitati suam cum adiunxisset gratiam, probatum illum esse pronunciauit.*

RESPONDEO, illa ipsa fuit gratia prædestinationis, quod Christus tunc vocare voluerit Matthæum, cum eum præuidit non repudiaturum esse vocationem. Cur enim non sic vocauit Tyrios, & Sidonios & Capharnaïtas, aliõsque tam multos, qui non crediderunt, nisi quia non eos prædestinauerat: neque enim defuisset, Christo sapientia, qua tali tempore & modo illos vocaret, quo sciret infallibiliter sequuturos, si eos ita vocare voluisset.

Itaque non dicit Chrysof. Christum prædestinasse Matthæum, quia præuidit eum non reluctaturum vocationi, sed dicit, Christum vocasse Matthæum, quando vidit eum non reluctaturum. Loquitur enim de executione prædestinationis, non de ipsa prædestinatione; effectus igitur prædestinationis fuit, vt Matthæus, vocante se Christo, ita dispositionis esset, vt Christi voci, & Spiritus sancti lumine non resisteret.

Illam verò pulchritudo & nobilitas voluntatis, atque aptitudo ad Apostolatam, quam in Matthæo Christum admiratum esse Chrysof. dicit, non est aliquid naturale, sed ipsa gratia prædestinationis, quæ in Matthæo, quamuis fœneratore lucebat. Sicut enim Io. 10. Christus vocat oues suas homines Ethnicos, & peccatores, cum ait: *Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient;* quoniam in prædestinatione oues erant, quamuis re ipsa tunc lupi essent, & sicut Ioan. c. 11. cum scribit, Christum moriturum fuisse, vt filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in vnum, filios Dei nominat ratione prædestinationis eos, qui re ipsa tunc filij diaboli erant: ita Christus, Chrysof. testis, vidit Matthæum in telonio esse Margaritam in cæno, quoniam in prædestinatione Margarita erat, qui re ipsa tunc vnus ex publicanis & peccatoribus erat.

Proinde admiratus Christus eam pulchritudinem & nobilitatem voluntatis, quæ in Matthæo, vt dixi, ex prædestinatione lucebat, illum elegit, quem à Patre, iam ante mudi constitutionem electum sciebat, & cum gratiæ prædestinationis, gratiam vocationis & iustificationis adiunxisset, probatum illum iure pronunciauit. Ita igitur Chryf. sententia rectè exponi potest, præsertim cum ipse, vt paulò ante diximus, hom. 12. in 1. ad Cor. totum quod in nobis est boni, Dei gratiæ tribuat.

TERTIO loco proferunt S. AMBROSIVM in comment. ad c. 8. ad Rom. vbi sic ait: *Illi secundum propositum vocantur, quos credentes præsciuit Deus, vt antequam crederent scirentur. Quos enim præsciuit sibi deuotos futuros, ipsos elegit ad æterna premia.* Item in ca. 9. *Eius, inquit, miserebor, quem præsciuit post errorem recte corde reuersurum ad me.*

RESPONDEO, commentarios istos falso tribui S. Ambrosio, viri docti non sine causa iudicant. Sed cuiuscunque sint, satis commodè potest huius auctoritatis sententia explicari. Nam in priore loco, non loquitur auctor iste de prædestinatione, sed de vocatione, quæ est prædestinationis effectus. Verissimum autem est, Deum vocare secundum propositum eos, quos præscit credituros, sibi que deuotos futuros; credituros autè & deuotos futuros prænotificat, quoniã scit se eos prædestinasse, ac per hoc etiam eis præparasse gratiã, qua sine dubio credentes & deuoti efficerentur. Dicit enim S. Ambr. in li. 7. in Luc. *Quos dignatur, vocat, & quem vult, religiosum facit, & si voluisset, Samaritanos de indevotis deuotos fecisset.*

At, INQUIRES, tamen si auctor ille loquatur de vocatione, cum ait, illi secundum propositum vocantur, quos credentes præscit: tamè paulò post loquitur de electione, cum subiungit: *Quos enim præscit sibi deuotos futuros, ipsos elegit ad æterna præmia.* Igitur Deus non elegit prædestinatos ad gloriam, nisi prius opera ipsorum bona præuideat.

RESPONDEO, illud, *elegit*, fortasse intelligendum esse de electione, quæ fit in tempore, cum homines à Deo vocantur, de qua Christus dicit: *Ego vos duodecim elegi.* Et: *Ego elegi vos de mundo.* Et: *Nò vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Hæc enim electio idè est cum vocatione secundum propositum, & non est prædestinationis, sed prædestinationis effectus. Sed si quis cõtendat, accipiendũ esse de electione æterna: dicendum erit, electionem æternam DVOBVS modis considerari posse, VNO modo, vt est intètio dandi gloriã, ALIO modo, vt est dispositio exequutionis, & quasi exequutio in mente diuina. Nam priore modo electio est merè gratuita, & nullam prærequirit præuisionẽ operum bonorum, & de hac dicit Dominus Luc. 12. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Posteriori modo præxigit præuisionem meritorum. Non enim vitam æternam sub ratione præmij Deus dare disposuit, nisi ijs, quos benè operaturos esse præuidit. Et de hac iste auctor rectè dicit, quos præscit sibi deuotos futuros, ipsos elegit ad æterna præmia.

Vt autem id melius intelligatur, considerandum est gloriam, in genere causæ finalis, priorem esse bonis operibus. Ipsa enim est finis, illa sunt media ad finem: in genere autem causæ efficientis priora esse opera bona, quàm sit ipsa gloria, quoniam illa sunt causæ, ipsa est effectus. Deus igitur prius vult electis gloriã, quàm bona opera, quo ad intentionem, idè enim vult illis dare bona merita, quia vult dare coronam gloriæ; nam prior est finis in intentione, quàm media, cum non intendantur media, nisi propter finem; & hoc modo non elegit ad gloriam, ex præuisione meritorum, sed contrà eligit ad merita ex præuisione gloriæ. At quoad voluntatem exequutionis, quæ respicit gloriã, vt effectum meritorum, prius vult Deus electis dare bona merita, quàm gloriæ coronam, & hoc modo elegit Deus ad gloriam, ex præuisione operum bonorum.

Atque hac distinctione poterunt explicari plurima dicta Patrum, ac præsertim Græcorum, Theodor. Theophyl. Oecumen. in c. 8. & 9. ad Ro. qui dicunt, Deum prædestinasse ad gloriam eos, quorũ bonum propositum ante prænouerat. Accipiunt enim prædestinationem & electionem pro voluntate dandi vitam æternam propter merita, id est, pro dispositione exequutionis, vt diximus; Patres enim cum ad populum verba facerent, ea dicebant, quæ vtiliora videbantur ad excitandos homines ad opera bona.

Illud autem quod vltimo loco obijciebatur ex prædicto auctore: *Eius miserebor, quem præscit post er-*

rorem toto corde reuersurũ ad me, difficultatẽ non habet. Significat enim eo loco misericordia propositum iustificationis; illos enim Deus iustificare disposuit, quos præscit toto corde, id est, verè & ex animo conuertendos. Nulli autem toto corde conuertuntur ad Deum, nisi quos ille præueniendo, excitando & adiuuando conuertit; proinde illorum miseretur eos iustificando, quorum miserus fuerit eos vocando secundum propositum, & illorum miseretur eos vocando secundum propositum, quorum miserus fuerit eos prædestinando. Atque hoc est quod ad Moysen dictum fuisse testatur Apostolus ad Rom. 9. *Miserebor cuius miserus fuero, & misericordiam præstabo cui miserebor.*

QUARTO, proferunt S. Hieronymum, qui in epist. ad Hedibiam quæst. 10. sic ait: *Vasa misericordie non solum populus gentium est, sed etiam qui ex Iudeis credere voluerint.* Ex quo ostenditur, non gentes eligi, sed hominum voluntates. Item li. 1. in epist. ad Gal. tractans illa verba: *Cum placuit ei, qui me segregauit ex vtero, &c. Ex Dei præsentia, inquit, enenit, & quem scit iustum futurum, prius diligit, quàm oriatur ex vtero.* Idem quoque repetit in comment. ad c. 1. Malach. Proferunt etiam aliqui commentaria Hieronymi in cap. 8. & 9. ad Rom. sed ea non Hieronymi esse, sed Pelagij aut Pelagiani alicuius, non dubium est.

RESPONDEO, in priore testimonio loquitur S. Hierony. de electione ad iustificationem, per quam homines efficiuntur vasa munda, & in honorem. Elegit autem Deus ad iustificationem, quos præuidet credituros; sed illos præuidet credituros, quibus fidem se donaturum esse prænouit. Parè ratione diligit Deus homines, vt dicitur in posteriore testimonio, quos præscit iustos futuros, sed illos præscit iustos futuros, quos prius dilexit, vt iustificarent.

POSTREMO, adduci solent 2. loca S. AVGVSTINI. PRIMVS locus est in lib. de prædesti. & gratia, c. 15. vbi videtur Aug. discretionem iustorum ab iniustis referre, tanquam in vltimam causam, in eorum liberam voluntatem. ALTER locus est in lib. 83. quæst. q. 68. vbi habentur hæc verba: *Cui vult miseretur, & quem vult indurat; sed hac voluntas Dei iniusta esse non potest, venis enim de occultissimis meritis; quia & ipsi peccatores sunt, cum propter generale peccatum vnã massam fecerint; tamen non ideo nulla inter eos diuersitas est: præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo, quãuis nõdum iustificati sint, digni efficiantur iustificatione, & itè præcedit in alijs peccatoribus, quo digni sint obtinere.*

RESPONDEO, liber de prædestinatione & gratia, non iudicatur ab hominibus doctis S. Aug. opus, cum nulla eius fiat mentio in Retractationibus, neque in Indiculo Possidij. Sed quisquis fuerit eius libelli auctor, non videtur, meo quidem iudicio, ab Aug. sententiã dissentire. Nam, vt omittam alia multa loca, sic loquitur, c. 16. *Hanc itaque, diuinam electionem non meritis reddi, sed sola voluntatis munificentia donari hominibus, Moses cum iam tunc quemuis carnalem populum doceret, ostendit, &c.* In loco igitur nobis obiecto, refert quidem ille auctor discretionem iusti ab impio in hominum voluntates, sed mox adiungit, vltimam resolutionem fieri in Dei voluntatem; qui vnum misericorditer adiuuit, alterum iuste deseruit.

Quod attinet ad ALTERVM locũ, Petrus Lombardus in 4. lib. sent. dist. 41. existimat S. Augustinũ retractasse hunc locũ, cum alia similia retractauit. Sed non est opus ad retractationis asylum cõfugere; non enim differit eo loco S. August. de prædestinatione, quæ nullam habet causam ex parte hominum, sed

de obduratione & iustificatione, quæ habent causas ex parte hominum, quamvis sepe, vt ipse dicit, secretissimas. Obdurat enim Deus homines propter peccata, & iustificat propter merita. Sic enim vocat August. & hoc loco, & alibi passim dispositiones ad iustificationem, quæ tamen merita non sunt in illis, nisi ex gratia: *Gratia enim* (vt idem August. ait in epist. 106.) *meretur augeri, vt aucta mercatur & perfici.*

CAPVT XV.

Soluuntur argumenta ex rationibus, & simul ostenditur, non solum ad gratiam efficacem, sed etiam ad gloriam, gratis homines eligi.

SEQVNTVR obiectiones depromptæ ex ratione: **PRIMA** ratio, electio prærequirit disparitatē in ijs, qui eligendi sunt; vnusquisque enim, qui in eligendo non errat, id eligit, quod melius est: non igitur electio saluandorum facta est sine aliqua præuisione operū aut dispositionis ex parte nostri. Et confirmatur argumentum ex Aug. in libr. 1. ad Simplic. q. 2. qui sic ait: *Nemo eligitur, nisi iā distans ab illo, qui reijcitur: Unde quod dictū est, quia elegit nos ante mundi constitutionem, non video quomodo sit dictum, nisi præscientia.* Et confirmatur iterū idem argumentū, quoniam secundum Scripturas vita æterna est vera merces operum; igitur non datur, nec promittitur, nec destinatur, nisi propter opera saltem præuisa.

Propter hoc argumentum non defuerunt, qui distinguerent prædestinationem ab electione, ac dicerent, prædestinationem esse priorem electione, & prædestinatione quidem præparari certis hominibus infallibilia media ad salutē; electione verò præparari gloriam. Denique prædestinationem esse planē gratuitam, electionem autem à bonorum operū præuisione pendere. Horum sententia non est vlllo modo errori Pelagianorum, aut Cassiani & Fausti affinis, & videtur aliquando ipsius etiam Augustini fuisse; nam in libr. 1. ad Simplic. q. 2. sic ait: *Non quia inuenit Deus opera bona in hominibus, qua eligat, ideò manet propositū iustificationis ipsius, sed quia illud manet, vt iustificet credentes; ideò inuenit opera, qua iam eligat ad regnum cælorum, &c.*

Veruntamen est hæc opinio parū congruēs cum Scripturis, & libris August. posterioribus, & ipsa ratione. Scriptura enim Luc. 12. apertē facit electionē ad regnum merē gratuitam, cum ait: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro, dare vobis regnum.* Nam & verbum, *complacuit*, & nomen, *Pater*, & vocabula illa, *pusillus grex*, apertē indicāt gratiam, non iustitiam. Sic etiam Apostolus ad Rom. 8. cum ait: *Quos præsciuit, & prædestinauit, cōformes fieri imaginis filij sui,* significat dilectionem, ac per hoc voluntatem glorificandi priorem esse prædestinatione, nō posteriorem vt illa opinio docet: Illos enim prædestinauit cōformes fieri Christo, quos præsciuit præscientia approbationis, vt supra diximus. Quare etiā c. 9. dicit, vasa in honorem præparata in gloriam, ex sola misericordia separata esse à vasis factis in contumeliam, atque aptatis in interitum. Denique ad Ro. 11. dicit, reliquias secundum electionem gratiæ saluas fieri, vbi videmus non solum prædestinationem, sed etiam electionem esse opus gratiæ.

Porrò S. August. cum scripsit libros ad Simplicianum, adhuc iuuenis erat, neque multa inuenerat in hac difficillima quæstione, quæ postea maiori diligentia inuestigauit & reperit. Itaque cū incidisset in illa verba ad Rom. 9. *Vt secundum electionem propositum Dei maneret,* & non posset intelligere, quomodo Deus eligeret, si nulla esset disparitas in rebus eligē-

A dis, suspicatus est mutandā esse interpunctionem, & Apostolum non velle dicere, vt secundum electionem propositum Dei maneret, ideò non ex operibus, sed ex vocatē dictum esse, maior seruiet minori, sed velle dicere, Iacob & Esau nihil boni aut mali egisse, vt inde secundum electionem propositum Dei maneret. Ex qua mutatione interpunctionis colligit, non propositum Dei secundum electionem manere, sed contra, electionem manere, secundum propositum Dei. Sed postea intellexit, hanc expositionem esse violentam & extortam, & non fuisse necessariam redigi ad has angustias, cum dici potuisset, Deum diligendo, vel eligendo facere disparitatem: sic enim ait in epist. 105. ad Sixtū: *Qui sunt isti, qui respondēt Deo, quandoquidem ille Rebecca habenti geminos ex vno concubitu patris nostri Isaac, cum illi nondum nati, nihil egissent boni vel mali, vt secundum electionē propositū eius maneret, electionem scilicet gratiæ, non debiti, electionem qua eligendos facit ipse, non inuenit; non ex operibus, sed ex vocante dicit, &c.* Et in epist. 106. ad Paulinū: *Non ex operibus, sed ex vocante dictum esse intelligatur, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non meritū hominis anteciret; non enim dicit electionem voluntatis humana, siue nature, cum par esset in utroque mortis damnationis que conditio, sed electionem proculdubio gratiæ, que non inuenit eligendos, sed facit.* De qua & in sequentibus eiusdem epistolæ loquens ait: *Sic ergo & in hoc tempore, reliquia per electionem gratiæ salua facta sunt.* Vides quàm aliter sapiat August. senex, quàm August. iuuenis? nam senex scripsit ad Sixtum & Paulinum, iuuenis ad Simplicianum. Idem etiam in libr. de corrept. & gratia, ca. 7. iterum exponit, vt secundum electionem propositum Dei maneret, ideò non ex operibus sed ex vocatione dictum esse, maior seruiet minori. Et idem loquens de ipsa electione, quæ non ex operibus, sed ex vocante est, ait: *Electi sunt autem ad regnandum cum Christo.* Et infra ca. 13. *Hæc, inquit, de his loquor, qui prædestinati sunt in regnum Dei.* Et in libr. 22. de ciuit. Dei, cap. 24. *Quid dabit eis, quos prædestinauit ad vitam, qui hæc dedit eis, quos prædestinauit ad mortem?* Et infra: *Unde Apostolus de ipsis in regnum illud prædestinatis loquens, &c.* Vbi prædestinationem, quam vbi que prædicat, merē gratuitā, non solum dicit esse ad gratiam, vt vult illa opinio, quam refutamur, sed etiam ad vitam & ad regnum.

D **POSTREMO**, repugnat illa opinio rationi, nam media, vt media, non possunt appeti, nisi propter finem, non igitur potuit Deus velle dare certis hominibus media infallibilia ad salutem, nisi prius dare vellet iisdem hominibus ipsam salutem.

Hac igitur opinione repudiata, **RESPONDEMVS** ad argumentū initio propositum, disparitatem inter eligendos facere ipsam Dei electionem. Quos enim Deus eligere dignatus est, illi fuerunt digni, qui eligerentur; nam eodem modo amari non possunt, nisi boni, & tamen Deus amando facit bonos. Ad confirmationem ex Augustino iam est responsum.

E Ad **ALTERAM** confirmationem ex ratione mercedis, **RESPONDEO**, vitam æternam verè proprièque esse mercedem, & meritis operum bonorum acquiri: nam hoc ipsum est in prædestinatione, vt per merita acquiratur.

At, **INQUIES**, nemo dicitur acquirere, quod iam aliunde ei debetur, ergo si iure prædestinationis debetur electis beatitudo, certè illam meritis non acquirunt. **RESPONDEO**, ex prædestinatione non acquiri ius vllum electis ad beatitudinē, neque eis deberi, nisi postquam illam sibi benè merendo pepererint. Oritur quidem ex prædestinatione certitudo & infallibilitas gloriæ electorum, quoniam quod Deus

proposuit ac decreuit, omnino fiet, sed fiet eo modo, quo ipse voluit fieri. Simile esset, si insignis aliquis medicus certò sciret tali pharmaco febrem curari, & intendens aliquem curare, hoc pharmacum illi præberet. Túc enim certa esset salus ægroto ex voluntate, atque intentione Medici; & tamen verè ac propriè pharmacū illud adhibitum esset causa sanitatis.

SECVNDA obiectio, omnes homines habēt saltē pro loco & tempore auxilium, quo conuerti possint, si velint, vt suprà nos etiam ipsi docuimus, & omnes iusti ex doctrina Ecclesiæ perseuerare possunt, vsque ad mortem, si velint; igitur aut pendet ex præuisione operum, aut incerta esse potest & fallax electio, nam si potest, qui fortè non est electus, conuerti, si velit, & post conuersionem perseuerare si velit; quid impedit, quo minus conuertatur, & perseueret? & contrà, si potest qui fortè est electus, non conuerti, aut non perseuerare, si nolit; quid prohibet, quò minus conuerti aut perseuerare nolit? & si vel ille velit, vel iste nolit, non ne diuina vacillabit electio?

RESPONDEO, habent omnes pro loco & tempore sufficiens auxilium, quo possint conuerti, ac deinde etiam perseuerare, si velint: sed re ipsa nemo conuertitur nemoque perseuerat, nisi qui habet speciale donum pœnitentiæ & perseuerantiæ; quod non omnibus datur, sed ijs tantùm, quibus Deus dandum esse iudicauerit. Vnde autem fiat, vt cùm omnes possint conuerti, aut perseuerare, illi soli conuertantur & perseuerent, qui habent ista dona, explicatum est lib. superiori, vbi tradita est distinctio gratiæ sufficientis & efficacis.

Sed instant nonnulli, ponatur aliquis electus in extremo vitæ, qui vsque ad illam horam in sceleribus vixerit; vel potest iste liberè gratiam conuersionis repudiare, vel non potest; si potest, igitur potest electus non saluari; si non potest, igitur electio tollit arbitrij libertatem.

RESPONDEO, potest ille liberè gratiam repudiare, sed certum est non repudiaturum, quia Deus vocabit illum, sicut videt congruum illi esse, vt vocantem non respuat. Hoc enim modo gratia Dei vera à nullo duro corde respuitur, quoniam ad hoc datur, vt cor emolliat. Neque periculum est ne fortè sapientix diuinæ ratio desit, qua possit vnicuique homini persuadere quidquid ei liberit.

TERTIA obiectio, sæpè gloria beatorum pendet ex peccatis impiorum, vt gloria martyrum ex malitia persecutorum, gloria doctorum, ex perfidia hæreticorum, gloria virginum ex tentationibus impudicorum: Deus autem non potest esse causa peccati: igitur non elegit Sanctos ad gloriam, nisi post certaminum victoriæque prænotionem.

RESPONDEO, propter hoc argumētum non desunt, qui doceant, Deum ex prædestinatione non decreuisse electis, nisi gradum vnum gloriæ, eū videlicet, qui datur paruulis per Baptismum; reliquos autem gradus post præuisionem totius vitæ, atque omnium certaminum statuisset. Sed non est opus ad ista confugere, si modò teneamus, quod suprà diximus, Deū antequàm aliquid absoluta voluntate decreuerit, præsciuisse quidquid vnquam accidere posset, si hæc aut illa ponerentur. Ex hac enim conditionali prænotione potuit Deus in prædestinatione definire vnicuique electorum omnem illam gloriam, ad quam eum peruenire decernere, ac deinde merita illi conuenientiæ præparare. Neq; sequitur ex hac sententia, vt Deo decernat ac velit peccata, sine quib. nõ possunt Sancti habere merita, quæ illis Deus in prædestinatione decreuit: nam satis est ad certitudinem eiusmodi meritorum, vt Deus præuiderit fore, vt à per-

A sequutoribus martyres occidantur, si ipse permiserit. Neque solùm opinio illa, quæ distinguit gradus gloriæ, qui dantur sine præuisione meritorum, ab ijs qui dantur ex præuisione, non est necessaria, sed neque probabilis nobis esse videtur. Nam, qua ratione Deus prius eligit paruulos ad gloriam, quàm Baptismum eorum præparet; quoniam gloria est finis, & Baptismus est medium ad finem, & prius intentione est finis, quàm medium; eadem ratione prius Deus eligit martyres ad palmam martyrij, quàm victoriam eorum præparet, quoniam palma est finis, & victoria est mediū. Deinde ex hac opinione sequi videtur, vt aliquorum prædestinatio simpliciter ab operum præuisione dependeat. Nam cùm aliquando non baptizantur, nisi in sanguine suo, quòd **B** Emerentianæ contigisse legimus, illis certè non datur alius gradus gloriæ, nisi quem per martyrium sibi ipsi acquirunt; illum autem gradum ex præuisione martyrij dari, non ex gratuita prædestinatione opinio illa contendit.

QUARTA obiectio, Deus non reprobatur ante præuisionem operum, quia reprobatio ad iustitiam pertinet, ex sententia Augustini; igitur neque prædestinat ante præuisionem operum, quoniam qui non est reprobatus, hoc ipso est prædestinatus.

RESPONDEO, reprobatur Deus ante præuisionem operum quatenus non vult aliquem ex massa peccati liberare. Et hoc modo, qui non est reprobatus hoc ipso est prædestinatus ante præuisionem operum; reprobat tamen post operum præuisionem, quatenus vult aliquem cõdemnare; neque est eadem ratio electionis & reprobationis hoc modo posteriore considerata, quoniam electio est opus gratiæ, reprobatio opus iustitiæ, vt copiosius ostendemus in c. sequenti. Itaque quos reprobat, iuste reprobat, quia peccatū ipsorū id meretur; quos prædestinat, ad vitam misericorditer prædestinat, quia natura peccato originali infecta, pœnam non gloriam merebatur.

QUINTA obiectio, si Deus absque operum nostrorum præuisione prædestinaret, sine dubio aut omnes, aut maiorem partem hominum prædestinaret ad vitam, cùm sit natura bonus; & misericordia eius sit super omnia opera eius; at pauci sunt qui saluantur, vt ex Euangelio colligitur, Matt. 7. igitur non prædestinat Deus, nisi secundum præuisionem operum, siue boni aut mali vsus liberi arbitrij.

RESPONDEO, hoc argumētum aliquid fortasse cõcluderet, si prædestinatio non præsupponeret originale peccatum. Nam in Angelis ita factum videmus, vt maior pars ad vitam prædestinata fuerit. Ceterum, cùm vniuersum genus humanum damnationē iustissimā per peccatū primi hominis incurrisset, magna est misericordia Dei, quod multis indebitā gratiam donare voluerit; cur autē Deus, cū posset etiam post peccatū, omnes liberare, minorē partem liberandam esse decreuit, rationē esse dicit S. Aug. in epist. 157. vt intelligeremus, quid omnibus deberetur.

SEXTA obiectio, hæc de prædestinatione sententiā, videtur impedimentū adferre correptioni, exhortationi, orationi, industriæ, diligentixque, & quod est omnium grauissimū, desperationem adferre, vt nõ libeat aliquid boni agere, sed cõtra omni generi flagitiorū & corruptelarum se dedere. Qui enim prædestinatus ad vitam non fuerit, sed reprobatus, quidquid egerit, & quomodo cunq; vixerit, saluari non poterit; qui verò fuerit prædestinatus ad vitam, quidquid tandem egerit, & quomodo cunq; vitam traduxerit, sine dubitatione saluabitur.

RESPONDEO, hoc argumentum soluit S. Aug. in lib. de bono perseuer. extremo; breuiter respon-

demus, tantum abesse, vt hæc sententia de prædestinatione correptiones, exhortationes, orationes, industriam, diligentiam, & spem bonam impediatur, vt potius hæc omnia ponatur, atque confirmetur. Deus enim prædestinavit homines, sed ita prædestinavit vt per hæc media pertigat ad finem. Neque verum est, reprobum, quidquid egerit, damnandum & prædestinatum quidquid egerit, saluandum. Non enim damnabuntur, nisi mali, neque saluabuntur nisi boni, hoc tamen est verum, omnes reprobos, malos; & omnes electos, bonos aliquando futuros; & quoniam dum hic viuimus, incerta est tum electio, tum reprobatio; sicut nemo salutem desperare, ita nemo certo debet de sua felicitate præsumere, sed cum metu & tremore salutem suam operari.

CAPVT XVI.

Causam reprobationis impiorum, partim ad solam Dei voluntatem, partim ad peccata præuisa referendam esse.

NONA propositio: *Reprobatio, quam S. August. prædestinationem ad interitum vocat, duos actus comprehendit, alterum negatiuum, cuius nulla est causa ex parte hominum, alterum positiuum, cuius causa est peccati originalis, actualisue præuisio;* de hac nona propositione hoc loco breuiter differemus, quoniam maxima pars lib. 2. de statu peccati, in hac ipsa re explicanda consumpta est; nam quemadmodum prædestinationem, siue electionem gratiæ contra Pelagianos defendimus, ita reprobationem iustissimam contra Calvinianos defendere cogimur, qui cum homines antè præuisionem peccati ad peccatum & mortem æternam prædestinatos esse contendunt, cū ipsa Dei iustitia pugnant, & omnia hominum scelera in Deum auctorem refundunt. Sed de hac re fatis multa loco notato; nunc propositionem nostram breuiter explicemus.

Dicimus igitur **PRIMUM**, reprobationem S. August. prædestinationem ad interitum nominari. Sic enim ipse loquitur in Enchir. c. 100. *Implet ipse quod vult bene vtens & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos iuste prædestinavit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinavit ad gratiam.* Vetus tamen iam Scholarum obtinuit, vt non dicantur prædestinati, nisi qui ad gloriam sunt electi; & verè in Scripturis non inuenitur hoc nomen, nisi in bonam partem. Reprobos autem Theologi præcitos vocare solent, non quod hoc nomen non sit commune cum electis, cū Apostolus dicat: *Quos præsciuit & prædestinavit, &c.* ad Rom. 8. sed reliquerunt eis nomen commune, vt illos ab ijs distinguerent, qui propriè prædestinati dici meruerunt.

Dicimus **DEINDE**, reprobationem duos actus comprehendere, alterum negatiuum, alterum positiuum; siquidem reprobi opponuntur electis contradictoriè & contrariè. **PRIMUM** enim non habet Deus voluntatem illos saluandi; **DEINDE** habet voluntatem eos damnandi; & quidem, quod attinet ad priorem actum, nulla datur eius causa ex parte hominum, sicut neque prædestinationis. Posterioris autem datur causa præuisio peccati. Vtrumque breuiter probandum est.

Igitur non dari causam ex parte hominum reprobationis negatiuæ, probatur primò ex Apostolo ad Rom. 9. *Antequàm aliquid boni vel mali egissent, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori.* Et: *Iacob dilexi, Esau autem odio ha-*

A *bui.* Illud enim: *Antequàm aliquid boni vel mali egissent,* non solum referri debet ad bona & mala coram hominibus, sed etiam ad bona & mala in præscientia Dei, quoniam alioqui daretur causa prædestinationis ex parte hominum, quod supra improbatum est.

DICES, Deum non odisse Esau propter opera mala præuisa, sed propter originale peccatum. **CONTRA**, nam originale peccatum erat commune vtrique, igitur si propter originale peccatum odio habuit Deus Esau, debuit etiam propter idem peccatum odisse Iacob.

DICES, poterat Deus iuste odisse etiam Iacob, sed ex misericordia voluit eum diligere. **AT**, hoc est, quod quaeritur, cur Deus vnum dilexerit, vt liberaret, alterum odio habuerit, vt non liberaret, cū vterque odio dignus, & amore indignus esset. Non enim responderi potest, vnum non diligi, quia dignus est odio, cū vterque dignus sit odio.

Restat igitur, vt huius discretionis causa sit voluntas Dei, qua vnum liberat, quia sic ei placet; alterum non liberat, quia non placet. Et hoc ipsum confirmat ibidem Apostolus, cū dicit: *Miserebor cuius misereor, &c.* Et: *An non habet potestatem figulus luti, &c.* Et: *Cuius vult miserebor, & quem vult indurat.* Vbi tamen obseruandum est, vocabula illa, quæ sonant aliquid positiuum, vt odio habere & indurare, accipienda esse pro negatione: nam odio habere, hoc loco, est, non velle diligere; & indurare, est, non velle misereri, vt August. docet in epist. 105. & tract. 53. in Ioan. & in lib. 1. ad Simplic. q. 2. vbi dicit, nihil esse aliud indurare, nisi non misereri.

AT, inquires, induratio est pœna peccati, vt patet ex Apostolo ad Rom. 1. & ex Aug. lib. 5. in Iul. cap. 3. non igitur oritur ex sola Dei voluntate. **RESPONDEO**, induratio vtrumque habet, nam & est pœna peccati præcedentis, quatenus Deus alicui negat auxilium & gratiam, quia propter peccata præcedentia dignus est tali desertione; & tamen est simul effectus huius negatiuæ reprobationis. Deus enim quia non vult eum saluare, punit tali desertione peccatum eius præcedens, quod non faceret, si eum saluare decerneret; atque ideo Apostolus ad voluntatem Dei recurrit, cū ait, cuius vult, miserebor, & quem vult, indurat; nec tamen vlla est in hac re iniquitas, quoniam non tenetur Deus peccatorem liberare, aut eum emollire, atque conuertere.

Sed dices, quamuis Odio habere & Indurare possint exponi per negationem, tamen Facere vasa in contumeliam, non videtur posse accipi nisi positiuè. Quomodo igitur Apostolus hoc etiam reuocat ad voluntatem Dei, cū dicit, an non habet potestatem figulus luti, facere aliud vas in honorem, aliud in contumeliam? **RESPONDEO**, facere vasa in contumeliam, potest accipi **DVOBVS** modis. **VNO** modo pro eo, quod est facere vasa, qualia requirit conditio massæ, & ea sic relinquere, hoc est, formare homines, quales requirit natura corrupta, neque aliquid addere; & hoc sonat aliquid negatiuum & pertinet ad priorem actum reprobationis, & hoc modo loquitur Apostolus. **ALTERO** modo accipi potest, facere vasa in contumeliam, pro eo, quod est deputare illa ad contumeliam, id est, ad confusionem æternam, & hoc pertinet ad posteriorem actum reprobationis, & hoc modo intellexit facere vasa in contumeliam S. Augustinus in epist. 106. cuius verba paulò infra citabimus.

Probatür **SECUNDO** ex testimonio S. Augustini, is enim in epist. 105. ad Sixtum, sic ait: *Cur illum potius quam illum liberet, aut non liberet, scruietur*

qui potest iudiciorum eius tam magnum profundum, ueruntamen caueat precipitium. Vbi uides, non solum non posse sciri causam, cur illum aut illum liberet, sed etiam cur illum aut illum non liberet. Idē etiam in lib. de corrept. & grat. ca. 8. & 13. scribit, referendum esse inter occulta iudicia Dei, cur Deus quibusdam iustificatis donum perseverantiæ dare nolit, non enim ista negatio doni perseverantiæ pœna peccati dici potest, cum iustificati talem pœnam non mereantur, ac per hoc non est pœna, sed effectus reprobationis negatiuæ.

Probatur VLTIMO ratione, nam hoc ipso quod aliquis non prædestinatur, intelligitur reprobatus negatiua reprobatione; at prædestinatio facta est ante præuisionem operum, neque habet vllō modo causam ex parte hominum, igitur etiam reprobatio negatiua facta est ante præuisionem operum, neque ex parte hominum vllam causam habet.

Iam verò reprobationis positiuæ, id est, alterius illius actus, quo Deus vult reprobos æternis supplicij addicere, causam esse peccata hominum, non autem solam Dei voluntatem, probatur PRIMO ex Scripturis, quæ passim docent, pœnam æternam iusto Dei iudicio peccatis hominum reddi. Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, esurij enim & non distis mihi manducare, &c.* Et ad Roman. 2. *fra & indignatio in omnem animam operantis malum, &c.* Quāuis enim eadem Scriptura doceat, vitam æternam iusto Dei iudicio reddi bonis hominum meritis, tamen potuit Deus prædestinare ad vitam æternam sine præuisione operum, quia potuit auctor esse prædestinatis, vt bona opera facerent, non autem potuit sine præuisione operum damnare ad gehennam, quæ est pœna peccati secundum Scripturas, quia non potuit auctor esse reprobis, vt mala opera facerent.

SECVNDO, idem probatur ex Augustino in lib. 3. aduersus Iulianum, cap. 18. vbi sic loquitur: *Bonus est Deus, iustus est Deus, potest sine bonis meritis liberare, quia bonus est, non potest sine malis meritis damnare, quia iustus est.* Item in epist. 106. ad Paulin. *Hæc massa si esset ita media, ut quemadmodum nihil boni, ita nec mali aliquid mereretur, non frustra videretur iniquitas ut ex ea fierent vasa in contumeliam, cum verò per liberum arbitrium primi hominis in condemnationem vniuersa defluerint, procul dubio quod ex ea fiunt vasa in honorem, non ipsius iustitia, quæ gratiam nulla præcessit, sed Dei misericordie; quod verò in contumeliam, non iniquitati Dei, quæ absit vt sit apud Deum, sed iudicio deputandum est.*

Probatur VLTIMO ratione, nam cōdemnare aliquem sine causā, est punire sine culpa, quod iniustum esse, & Deo, qui iustissimus est, conuenire non posse, extra controuersiam est. Nam vt eleganter August. scribit in lib. de gratia & libero arbitrio, ca. 23. *Deus reddit mala pro nobis, quia iustus est; bona pro malis, quia bonus est; bona pro bonis, quia bonus & iustus est; solum non reddit mala pro bonis, quia iniustus non est.*

Adieciimus in nostra propositione, causam reprobationis esse præuisionem peccati originalis, vel actualis, quia nō omnes Deus reprobat positiuè propter originale peccatum, cum illud verè nonnullis reprobis per Baptismi gratiam remittatur, sed alios propter originale tantum, vt paruulos non baptizatos, alios propter actuale tantum, vt baptizatos adultos, alios propter vtrumque vt infideles adultos. De qua re vide Augustinum in lib. de correptione & gratia, cap. 13. & Prosperum in respon. ad 2. cap. Gallo- rum. Quod si Beatus Augustinus vt plurimum reprobationis causam referre videtur ad peccatum

originale, ratione cuius totum genus humanum factum est quasi quædam massa damnata, propterea id facit, quoniam inde incipit omnium reproborum damnatio. Tamen enim aliqui eruuntur ex massa per Baptismum, & ad ædificium transferuntur, vt ipse etiam Augustinus scribit in epistola 54. ad Dardan. quæstione secunda; tamen iterum per actuale peccatum reuertuntur ad massam, & ideo sic habentur à Deo, quasi nunquam ab ea massa separati fuissent.

Quare idem August. in lib. de corrept. & grat. cap. 7. dicit eos, qui tandem perituri sunt, quamuis rectè pièque viuunt, non esse à massa damnationis præscientia Dei, & prædestinatione discretos, non quòd eos Deus tunc oderit, & damnare velit; cum rectè pièque viuunt, sed quia illos non elegit ad regnum, ante mundi constitutionem, & præciuit ante vitæ finem relapsuros ad massam, & propter peccata, quæ videt eos proculdubio commissuros, damnare decreuit ad pœnas.

Porrò qui ob solum originale peccatum à Deo præuisum, omnes reprobos damnationi perpetuæ addictos fuisse contendunt, quæstionem planè insolubilem sibi ipsi faciunt: neque enim intelligi potest, quomodo Deus propter originale peccatum damnare velit eos, quibus in Baptismo peccatum ipsum verè, proprièque dimisit: nam etiam si dimissa culpa originali, non continuò tollantur concupiscentia, ignorantia, mortalitas, aliæque id genus miseræ, tamen propter ista, non potest Deus hominem velle damnare, cum Apostolus de iustificatis dicat: *Nihil ergo damnationis est is, qui sunt in Christo Iesu*, ad Rom. 8.

CAPVT XVII.

Quid intersit inter hominum & Angelorum electionem sine reprobationem.

DECIMA propositio: *Quamuis Angeli quoque sancti gratis prædestinati sint ad vitam, Angeli verò mali, partim ex sola Dei voluntate, partim ob præuisa peccata reprobati; tamen diuinita, gratia & iustitia Dei, magis ostenduntur in electione & reprobatione hominum, quam Angelorum.* Hæc decima propositio erit huius disputationis, totiusque libri postrema conclusio.

Esse autem Angelos electos ac prædestinatos, docet Apostolus, cum ait, scribens ad Timothæum in prima epist. capite 5. *Testor coram Deo, & Christo Iesu, & electis Angelis, vt custodias hæc, &c.* Docet etiam S. Augustinus in Enchirid. capite 100. vbi sic ait: *Hæc sunt magna opera Domini exquisita in omnes voluntates eius, & tam sapienter exquisita, vt cum Angelica & humana natura peccasset, id est, non quod ille, sed quod voluit ipsa, fecisset, etiam per eandem creaturæ voluntatem; qua factum est, quod creator noluit, impleret ipse quod voluit, benè utens & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem, quos iuste prædestinauit ad pœnam, & ad eorum salutem, quos benignè prædestinauit ad gratiam.* Idem quoque August. lib. 1. Retract. cap. 13. indicat, homines fuisse etiam prædestinatos, si Adam non peccasset, & sine dubio eadem ratio est de Angelis, & de hominibus ante peccatum: *Vsq̄ ad certum, inquit, Sanctorum numerum, quem prædestinauit Deus, nascerentur homines, non parentibus successuri morientibus, sed cum uiuentibus regnaturi.*

Potè non solum prædestinatos atque electos esse sanctos Angelos, sed etiam gratis, id est, antè bonorum operum præuisionem prædestinatos, electosq; fuisse, probari potest hac ratione. Antequàm Deus Angelos absolutè creare vel prædestinare uellet, sine dubio cognouit eos benè vsuros libero arbitrio & gratia, & tandem saluandos, si eam gratiam illis præberet, quam re ipsa præbuit: hæc enim cognitio necessaria est in Deo, ac per hoc prior est, quàm absoluta uoluntas creandi, vel prædestinandi Angelos, quæ non est necessaria, sed libera; necessaria enim priora sunt liberis, secundùm modum nostrum intelligendi: igitur cùm Deus uoluit Angelos creare, & eam gratiam illis præbere, quam præbuit; sine dubio uoluit etiam illos infallibiliter saluare: nam si id non uoluisset, eam gratiam non dedisset, per quam eos infallibiliter saluandos esse præuiderat. Prius autem est uelle gratiam Angelis præbere, quàm uidere opera ex illa gratia procedentia, ut notum est, cùm causa sit prior effectu; igitur prius uoluit absolutè Deus Angelos saluare, quàm eorum opera futura præuiderit.

Eadem ratione probari potest, reprobationem Angelorum negatiuam, non pendere ex præuisione peccati, nam præuidit Deus Angelos, qui perierunt, infallibiliter perituros, si eam solam gratiam illis daret, quam re ipsa illis dedit: ergo cùm eam solam gratiam illis dare uoluit, simul uoluit eos non prædestinare ad gloriam, sed permittere, ut exciderent à salute; nam si eos Deus absolutè saluare uoluisset, non defuisset eius sapientiæ ratio, qua id faceret. Nulla igitur causa reddi potest, cur Deus alijs Angelis dare uoluerit gratiam, per quam uidebat infallibiliter saluandos, alijs uerò per quam uidebat infallibiliter non saluandos, nisi quia uoluit illos saluare, istos non uoluit saluare. Cur autem uoluerit Angelos malos positiuè damnare, sine dubio causa fuit peccatum eorum præuisum. Non enim iustè pœna damnationis infligitur, nisi ubi culpa præcesserit.

Atque hæc ratio habet etiam locum in prædestinatione & reprobatione hominum; & potest hac similitudine illustrari; si rex aliquis proponat brauium obtinendum per cursum, & reuelatione diuina prænoscat, si cursu equorum certetur, talem hominem adepturum brauium; si bigis, talem; si pedibus, talè; si nauibus, talem. Deinde instituat, ut certetur bigis, & omnibus qui decertaturi accesserint, bigas aptissimas ipse præbeat; nonne iustum erit certamen, & iustè priuabuntur brauii, qui currendi uicti fuerint, & ille iustè coronabitur; qui alios currendo superauerit? & tamen quis ambigere potest, quin rex omnino gratis prædestinauerit ad brauium illum, qui uictor euasit? nulla enim causa reddi potest, cur uoluerit cursu bigarum contendere, non alio genere pugne: cùm certo sciret, si bigis contenderetur, illum solum fore uictorem, qui re ipsa fuit, nisi quia uoluit ei gratificari.

Quod si rex ille, qui bigas omnino similes, & æquales decertaturis dedit, dicitur gratis prædestinasse, quem uoluit ad brauium, quãto magis Deus gratis prædestinasse dicitur electos, cùm eis maiorem gratiam, quàm alijs, dederit? nam de hominibus quidem dubitari non potest, ut supra probatum est, de Angelis autem id S. AUGUSTINVS testatur in li. 12. de ciuit. Dei, cap. 9. *Aut minorem, inquit, acceperunt*

A amoris diuini gratiam, quàm illi, qui in eadem perstiterunt, aut si utriusque boni æqualiter creati sunt, istis mala uoluntate cadentibus, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis plenitudinem peruenerunt. Idem etiam libro de correptione & gratia, cap. 10. cùm dicit, Deum in Angelis prius ostendere uoluisse, quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, iustitiæque iudicium: apertè significat ad gratiæ beneficium pertinere beatitudinem bonorum Angelorum, quoniam gratis ad eam electi sunt, & inde perseverantiæ donum acceperunt, quod non acceperunt Angeli mali, qui non perseverarunt, & iusto Dei iudicio in æternum exitium corruerunt.

B Iam uerò maiores diuitias cùm gratiæ, tum iustitiæ Deum ostendisse in electione & reprobatione hominum, quàm Angelorum facillè demonstrari potest. Nam quod attinet ad gratiam, Deus prædestinauit homines quosdam ad gloriam, qui non solum gloria indigni, sed etiam pœna dignissimi erant, cùm essent natura filij iræ, sicut & cæteri: Angeli uerò neque pœna digni neque gloria indigni, sed solum non digni, antequàm prædestinarentur, erant.

C Deinde homines, qui natura sunt Angelis inferiores, prædestinauit Deus ad æqualem gloriam cum Angelis; æquales enim nos Angelis futuros, ueritas ipsa promittit Matth. 22. Imò uerò naturam nostram, ratione incarnationis Christi, ad gloriam longè excellentiorem prædestinatam esse scimus, quàm Angelorū, si quidem in illa superna Hierusalem, caput omnium hominum & Angelorum, non aliquis Angelus erit, sed Christus Iesus, Deus & homo. Itaque Deus, ut ostēderet immensas diuitias gratiæ suæ, naturam humanam ex profundiore abyssu miseriæ eduxit, & ad altius fastigium gloriæ perduxit, quàm Angelorum.

D Denique, electis Angelis Deus non aliam gratiam dedit, nisi habitualem, qua fieret, ut possent perseverare, si uellent; non autem dedit gratiam illam excitantem, qua fieret, ut uellent, sed ut uellent, in eorum reliquit libero arbitrio, ut S. Augustinus docet in libro de correptione & gratia, cap. 11. & 12. hominibus autem electis Deus non solum gratiam habitualement donat, qua possint benè operari & perseverare si uelint, sed etiam ita illos excitat, eiusque intus in corde persuadet efficaci uocatione, ut faciat illos etiam uelle. Quocirca idem B. Augustinus in loco citato scribit, ipsam beatitudinem hominibus non esse donum gratiæ, quæ merces meriti futura erat, sicut fuit Angelis sanctis, si primus homo stare uoluisset. Vide quæ scripsimus in libro de gratia primi hominis, c. 4. & c. 7.

E Quod uerò attinet ad iustitiam, longè maior iustitiæ rigor apparet in reprobatione hominū, quàm Angelorum, tum quia maximam partem hominum, minimam Angelorum reprobauit, tum etiam, quoniam Angelorum nullum Deus pœnæ sempiternæ addidit, nisi propter culpam propria uoluntate commissam; hominum autem plurimos damnat, propter solum originale peccatum, quod aliena uoluntate commissum fuisse non dubium est. Quare non solum cum Angelis, sed etiam præ Angelis misericordiam & iudicium Deo nostro cantare possumus & debemus.

LIBERTERTIVS

DE GRATIA ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT PRIMVM.

Premittuntur aliqua antè ipsam tractationem, id est, argumentum totius operis, summa præcipuarum difficultatum, & qui scripserint de libero arbitrio.

DISSERVIMVS de Gratia, & prædestinatione, nunc de libertate arbitrij, quatuor capita consideranda sunt. **P**RI-MO, quæ sit ratio & natura, quod subiectum, quod obiectum, quis actus, quis finis liberi arbitrij. **S**E C V N D O. Quæ sint vires liberi arbitrij, & quæ necessitas gratiæ in operibus naturalibus. **T**E R T I O, Quæ sint in moralibus. **Q**U A R T O, Quæ in supernaturalibus. Sunt autem sex præcipuæ quæstiones obscurissimæ in tractatione de libero arbitrio, quas varijs in locis, prout ordo disputationis exiget, enodabimus.

PRI-MA de concordia liberi arbitrij cū determinatione iudicij practici. Nam si voluntas pendet in electione à iudicio rationis practico, cū nihil possit voluntas eligere, nisi quod ratio iudicauerit omnibus consideratis, hoc loco, & tēpore, esse bonū & expendū; ratio autem non sit in iudicādo libera, sed necessario pēdeat ab obiecto, nec possit aliter iudicare, quàm res se habeat, remota ignorantia & perturbatione, quæ sine dubio ad libertatem non necessario requiruntur: vbi quæso, est arbitrium voluntatis?

ALTERA quæstio est de cōcordia liberi arbitrij cū præsciētia Dei. Nā si Deus omnia nouit, antequam fiāt, nec potest eius cognitio falli; nō poterit aliquid pro arbitrio hominis fieri aut non fieri, sed necessario id fiet, quod Deus futurum esse prænouit.

TE R T I A, de concordia liberi arbitrij, cū determinatione diuinæ voluntatis. Nam si liberum arbitriū, vt omnes aliæ secundæ causæ, nihil agere potest sine concursu primæ causæ: prima verò causa, quæ est diuina volūtas, prius natura operatur, & applicat secundas causas ad operandum, nec vlla ratione efficientia eius impediri potest; vbi nam est ea libertas, quæ voluntati relinqui dicitur, & à qua liberum arbitrium nominatur?

QU A R T A, de cōcordia liberi arbitrij, cū deprauatione naturæ, quæ ex peccato primi parētis in homine reperitur. Nam quemadmodum curua tibia, non potest non semper claudicare: sic etiam humana voluntas per peccatum peruersa & curua effecta, non videtur posse in vllō opere vitare peccatum.

QU I N T A, de concordia liberi arbitrij, cū prædestinatione diuina. Nam si prædestinatio certissima est, nec ab operibus nostris, sed à diuina voluntate depēdet, certè nec prædestinati videntur posse non benè agere, nec non prædestinati benè agere. Proinde tollitur libertas ad bona & mala, nisi ratio inueniatur, qua prædestinatio cum libertate concilietur.

SE X T A, de concordia liberi arbitrij cum gratia efficaci. Nam si gratia efficax facit hominem credere, sperare, diligere, pœnitentiam agere, benè operari, neque potest eiusmodi gratia reijci, quoniam alioqui non verè gratia efficax diceretur, & (vt Aug. alibi dicit) ipsa facit, ne reijciatur: nullæ videtur partes esse liberi arbitrij in his operibus, quæ ad salutem & pietatem pertinent.

Ex his quæstionibus prima soluetur in hoc 3. l. c. 8.

A & 9. Secunda & 3. in 4. li. c. 13. 14. 15. & 16. Quarta, in li. 5. c. 10. 11. & 12. Quinta & sexta, in li. 6. c. 14. & 15.

Scripserūt de libero, siue potius seruo arbitrio ex aduersarijs Ioannes Vviclesus in Trialogo li. 1. & 3. Martinus Lutherus in libro de seruo arbitrio, & in assertionem art. 36. & alibi. Martinus Bucerus in libro de cōcordia, in art. de libero arbitrio, Philippus Melanchthon in Locis, tit. de causa peccati, & tit. de libero arbitrio. Illyricus cum socijs Centurionibus, centuria 2. 3. 4. & sequentibus, c. 4. Ioannes Brentius in Apologia pro Confessione Vvitemberg. Caluinus li. 2. Institutionum, cap. 2. in Antidoto Concilij Tridentini, & in responsione ad Pighium. Martinus Kemnitius in Exam. sess. 6. Concilij Tridentini, & alij, quos mihi videre non licuit.

B Ex Catholicis scripserunt de libero arbitrio plurimi; ac primū ex Græcis antiquis Origenes in li. 3. de principijs, Eusebius Cæsariensis in toto li. 6. præparat. Euang. S. Basilius in oratione de libero arbitrio, & in alia de causa mali. S. Gregorius Nyssenus li. 5. 6. 7. & 8. de Philosophia. Sanctus Ioannes Chrysostomus in quinque orationibus de Providentia, vel fato. Sanctus Ioannes Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa, cap. 25. & sequent.

C Ex Latinis antiquis, S. August. in tribus de libero arbitrio, & in alio de gratia & libero arbitrio. Sanctus Prosper in libro de libero arbitrio ad Ruffinū. Faustus Rhegiensis in duobus libris de libero arbitrio. Boëtius Seuerinus in li. de Consolatione Philosophiæ. S. Anselmus in libro de concordia gratiæ & liberi arbitrij, & in dialogo de libero arbitrio. S. Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio. Petrus Lombardus in lib. secundo Sententiarum, distinctione 24. & 25. & cum eo Doctores Theologi, qui Scholastici dicuntur.

D Ex recentioribus, qui propriè contra hæreticos nostri temporis, pro liberi arbitrij defensione scripserunt, multi numerari possunt. Eorum, quos videre potui, nomina per Alphabeti ordinem adscribam. Albertus Pighius scripsit libros decem de libero arbitrio contra Caluinum. Alphonsus à Castro li. 9. aduersus hæreses, eandem materiam tractat. Item eandem Andreas Vegali. 2. in Conc. Trident. ca. 12. & sequent. Bartholomæus Camerarius in libro de libero arbitrio contra Caluinum. Christophorus à Capite fontium, in lib. de libero arbitrio. Conradus Clingius in Locis communibus, libro primo, capite quinto, & sequentibus. Censura Colonienfium contra Monhemium, articulo 3. Dieghus Paya libr. 4. Institutionum. Dominicus à Soto li. primo de natura & gratia, capite 15. & sequentibus. Franciscus Orantius libro primo cap. 27. & sequentibus. locorum Catholicorum. Franciscus Ferrariensis in lib. de Evangelica libertate, cap. primo & secundo. Hieronymus Hangeftus in li. de libero arbitrio. Iacobus Latomus contra secundum articulum Lutheri. Ioannes Cochlaeus in libro de libero arbitrio. Ioannes Driedo in lib. de concordia liberi arbitrij,

& prædestinationibus, & in libro de gratia & libero arbitrio. Ioan. Eckius in Enchiridio, art. 32. Ioan. Roffensis contra articulum 36. Lutheri, Iodocus Tiletan. in Apologia pro Conc. Trid. sess. 6. Ioan. Antonius Panthusa in libro de libero arbitrio & operibus. Petrus à Soro in Institutione Sacerdotum. Raphael Venustus in libro de prædestinatione, gratia, & libero arbitrio. Ruardus Tapper. in explicatione art. 7. Louanienfium. Thomas Vvalden. tom. 1. li. 1. art. 1. cap. 28. & sequent. Vvilhelmus Lindanus lib. 3. Panopliæ, cap. 14. & sequent.

CAPVT II.

De nomine liberi arbitrij.

NOMEN liberi arbitrij TRIBVS modis ab auctoribus explicatur. ALIQVI existimant, nomen liberi arbitrij significare cõiunctionem duorum actuum, id est, iudicij rationis, & electionis voluntatis, & ratione iudicij, nominari arbitrium, ratione electionis, appellari liberum. Itaque volunt, liberum arbitrium nihil esse aliud, nisi iudicium cum electione, siue electionem cum iudicio. Ita videtur hoc vocabulum accepisse auctor Hypognostici lib. 3. & post eum Petrus Lombardus in 2. lib. Sentent. dist. 24. lit. E.

ALII volunt, nomen liberi arbitrij dici proprie de actu rationis, id est de iudicio: Arbitrari enim idem est, quod iudicare. Cur autem iudicium rationis dicatur liberum, DVÆ causæ reddi solent. PRIOR est sancti Bernardi in libro de gratia & libero arbitrio, qui docet, iudicium rationis dici liberum, quia liberè iudicat de actu suæ voluntatis. POSTERIOR est Ruardi Tapperi in explicatione art. septimi Louanien. qui censet iudicium appellari liberum, tum quia est indifferens ad multa, tum quia in rebus dubijs, ac præsertim in particulari iudicamus, vt volumus.

ALII denique, quorum videtur esse optima, verissimaque sententia, per liberum arbitrium solius voluntatis actum significari docent. Nam is solus verè & proprie liber est. Atque hæc est sententia S. Thomæ. 1. par. q. 83. art. 3. ad 2. & sanctorum Patrum, qui passim ad nomen arbitrij, addunt voluntatis nomen, ac dicunt liberum voluntatis arbitrium. Adferamus aliqua testimonia.

Sanctus AMBROSIVS li. 2. de fide, c. 3. Operatur, inquit, prout vult, id est, pro libero voluntatis arbitrio. S. AVGVSTINVS libro de gratia & libero arbitrio, c. 2. Reuelauit nobis Deus per scripturas sanctas, esse in homine liberum voluntatis arbitrium. Et li. 5. de ciuit. Dei, c. 9. Ex his duobus, inquit, elegit liberum voluntatis arbitrium. S. PROSPER li. 1. de vocatione gentium, ca. 3. Iudicium, inquit, voluntatis, deprauatum est, non ablatum. Concilium ARAVICANVM can. 13. Arbitrium voluntatis in primo homine, &c. Neque mirum videri debet, nomen arbitrij accommodari voluntati, cum proprie ad intellectum pertineat. Nam electio voluntatis est quasi sententia quædam, & iudicium vltimum ipsius voluntatis. Vnde etiam vulgò dicimus, in meo arbitrio est hoc facere, id est, in mea electione & potestate.

Dicitur autem arbitrium potius, quam iudiciu. Quoniam hoc interest inter iudices & arbitros, quod, arbitri multò sunt liberiore, quam iudices; Siquidem iudices tenentur sequi leges, & si non iudicant secundum leges, ab eis appellari potest: Arbitri verò soluti sunt & liberi, & sententiam ferunt, prout volut, neque vlla datur appellatio. Itaq; proprie Iustinus loquutus est, cū initio primi libri scripsit, primis mundi temporibus arbitria Principum pro legibus fuisse. Sic igitur libera optio, siue electio voluntatis rectius arbitrium, quam iudicium nominatur.

CAPVT III.

De liberi arbitrij definitione.

DEFINITVR liberum arbitrium à Clemente (si tamen is est auctor, in li. 3. Recognitionum) his verbis: *Liberum arbitrium est sensus animi, habens virtutem, qua possit ad quos velit actus inclinari.* In libro de Ecclesiasticis dogmatibus (qui inter opera S. Augu. habetur) c. 21. Liberum arbitrium definitur *rationalis voluntas.* Petrus Lombardus li. 2. Sent. dist. 24. hanc definitionem adfert: *Liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis, qua bonum eligitur gratia assistente, vel malum eadē desistente.* Quæ definitio desumpta esse videtur ex Enchiridio S. Aug. c. 106. vbi legimus, liberum arbitrium per se posse malum eligere. Bonum autem non posse, nisi gratia adiuuante. Item Petrus Lombardus in eodem li. 3. dist. 25. scribit, à Philosophis liberum arbitrium definiri, liberum de voluntate iudicium. S. Anselmus in libro de libero arbitrio, ca. 3. rem eandem ita definit: *Liberum arbitrium est potestas seruande rectitudinis voluntatis, propter ipsam rectitudinem.* S. Bernardus in libro de gratia & libero arbitrio, liberum arbitrium esse dicit consensum ob voluntatis inamissibilem libertatem, & rationis indeclinabile iudicium. Vel breuius, habitum animi liberum sui.

Sed quia longum esset, minimèque necessariu, has omnes definitiones defendere, vel explicare; proponemus aliam, nostro iudicio, pleniorè, ex doctrina S. Thomæ collectam, hoc modo: *Liberum arbitrium est libera potestas ex his, quæ ad finem aliquem conducunt, vnum præ alio eligendi, aut vnum & idem acceptandi, vel pro arbitrio respuendi intelligenti nature ad magnam Dei gloriam attributa.* In qua definitione duæ illæ voces primæ, *libera potestas,* explicant formam ipsam, & rationem liberi arbitrij. Est enim liberum arbitrium potentia quædam, non habitus vel actus: & potetia non qualiscunq; sed indeterminata & libera, qualem solam voluntatem esse suo loco demonstrabimus. Itaque nomen illud, *potentia,* seu, *potestas,* in definitione iudicat genus; illud, *libera,* differentiam.

Quia verò potetia omnis est accidens, & omne accidens pendet à subiecto in quo est, & rursus omnis potentia habitudinem habet ad actum & obiectum, ideo in definitione plena & perfecta explicandū fuit subiectum, actus & obiectum. Et quidem subiectum liberi arbitrij significatum est in illis verbis: *Intelligenti nature.* Omnes enim & solæ naturæ illæ, quæ intelligentia præditæ sunt, liberum habent voluntatis arbitrium, Deus videlicet, Angeli & homines. Obiectum liberi arbitrij illis verbis indicatur; *Ex his, quæ ad finem aliquem conducunt.* Siquidem liberum arbitrium non versatur circa finem, sed circa media. Electio enim, quæ, vt statim dicturi sumus, est proprius actus liberi arbitrij, est quasi conclusio consultationis: Consultatio autem omnis de medijs ad finem est, non de ipso fine.

Itaque hoc interest inter voluntatem & liberum arbitrium, quod eadem appetendi potentia rationalis, vt respicit finem, dicitur voluntas, vt respicit media, dicitur liberum arbitrium. Quemadmodum etiam eadem potentia intelligendi, vt respicit prima principia, dicitur intellectus, vt respicit conclusionem, eorum quæ per discursum ex principijs colliguntur, dicitur ratio.

Actus liberi arbitrij continetur in illis verbis: *Vnum præ alio eligendi, aut vnum & idem acceptandi, vel etiam pro arbitrio respuendi.* Actus enim liberi arbitrij proprius est electio. Sed ea DVOBVS modis fieri potest, VEL feligendo vnum ex duobus, aut pluribus

propositis, quæ dici solet libertas contrarietatis, siue specificationis; VEL vno tantum proposito, illud acceptando, vel reiiciendo, quæ dicitur libertas contradictionis, siue exercitij. Itaq; ad significandum actum liberi arbitrij prioris generis, dictum est in diffinitione, *unum pro alio eligendi*; ad significandum actum generis posterioris, dictum est, *aut unum & idem acceptandi, vel pro arbitrio respuendi*.

Adieciimus vltimò etiam finem, cuius gratia liberum arbitrium naturæ intelligenti attributum est, cum dicimus; *Ad magnam Dei gloriam*. Hæc igitur est definitio liberi arbitrij, quæ in sequentibus capitibus per partes commodius declarabitur, & probabitur.

CAPVT IIII.

Quenam libertas sit necessaria ad liberum arbitrium.

PRIMA diffinitionis particula, quæ excutienda nobis esse videtur, est, *libera*. Quæritur igitur, quænam libertas sit, à qua dicitur liberum arbitrium, siue, vt in definitione posuimus, potentialibera. Triplex enim libertas distinguitur à S. Bernardo in libro de gratia & libero arbitrio, & Petro Lombardo lib. 2. Sentent. dist. 25. vna à necessitate, altera à peccato, tertia à miseria. Prima dicitur libertas naturæ, secunda libertas gratiæ, tertia libertas gloriæ. De prima scribit Apostolus in priore epist. ad Cor. cap. 7. *Non habens necessitatem, sed potestatem habens suæ voluntatis*. De 2. in epist. ad Rom. c. 6. *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ*. De tertia in eadem epist. cap. 8. *Tunc & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei*. Cæterum, satis constat inter auctores libertatem, à qua dicitur liberum arbitrium, non esse nisi primam. Neque enim carent libero arbitrio homines impij, quamuis serui sint peccati & corruptionis, ac per hoc careant secunda & tertia libertate.

Sed rursus libertas naturæ duas in species diuidi potest. Est enim libertas, quæ opponitur simplici coactioni, & est libertas, cui non sola coactio, sed etiã necessitas repugnat. Quæ partitio desumpta est ex doctrina Philosphi in libro tertio Ethicorum, capite quarto & quinto. Dicuntur autem illa esse libera à simplici coactione, quæ, temetsi necessario fiant, nec possint non fieri, tamen spontè, volutariè, & libenter fiunt, vt cum ita volumus esse felices vt infelices esse nullo modo velle possimus. Illa verò dicuntur esse libera à necessitate, quæ pro arbitrio possumus velle & nolle, siue etiam velle & non velle, vt cum ambulamus & loquimur, quando sedere & tacere potuissimus.

Quæritur igitur, An ad liberum arbitrium constitutum requiratur libertas à necessitate, an verò sufficiat ea, quæ est à coactione. Non desunt ex hæreticis huius temporis, qui libertatem à coactione satis esse iudicent. MARTINVS BUCERVS in libro de concordia doctrinæ scribit, libero arbitrio solâ coactionem repugnare. Et quoniam Lutherani non negant liberum arbitrium, si sola requiratur libertas à coactione, idè se viam ad concordiam reperisse per hanc distinctionem Bucerus existimat. Quod enim Catholici dicunt, hominem esse liberi arbitrij, intelligi iubet de arbitrio libero à coactione, non à necessitate: Quod verò dicunt Lutherani, hominem non esse liberi arbitrij, accipiendum esse docet de arbitrio libero à necessitate, non à coactione.

IOANNES etiam CALVINVS libro 2. Institutionum, c. 2. §. 6. scribit, hominem esse liberum à coactione, non à necessitate. Et addit, hanc ipsam fuisse mētem

A Petri Lombardi in 2. Sentent. dist. 25. *Pronunciatur, inquit, tandem Lombardus, nō liberi arbitrij ideo nos esse, quod ad bonum & malum, vel agendum, vel cogitandum per æquè polleamus, sed duntaxat, quod coactione soluti simus*. Cæterum Calvinus pro suo more non solum perperam exponit Lombardi sententiam, quod in sequenti capite demonstrabimus, sed etiam secum ipse pugnat. Nam in eodem lib. c. 3. §. 5. sic ait: *Lombardus, cum necessitate à coactione distinguere nesciret, pernicioso errori materiam dedit*. At si Lombardus necessitatem à coactione distinguere nesciebat; quomodo paulò antè pronunciauit, non ideo nos esse liberi arbitrij, quod ad malum & bonum vel agendum vel cogitandum per æquè polleamus, sed duntaxat, quod coactione soluti simus? Idem quoque Calvinus in 2. libro aduersus Pighium, disertis verbis pronunciauit, se pro hæretico habitutum, si quis neget liberum arbitrium à coactione, modò non asserat liberum à necessitate.

B Adeandem sententiam accessisse videtur Alphonsus de Castro, li. 9. verbo libertas, tractans enim de libertate, vnde dicitur liberum arbitrium. *Est, inquit, libertas quæ opponitur necessitati, vel, vt verius dicam, coactioni*. Cæterum Alphonsus in eodem loco satis apertè indicat, se per coactionem intelligere quamlibet determinationem ad vnum, dicit enim, hominem per libertatem à coactione posse facere & non facere, velle & non velle, &c. Itaque solùm in modo loquendi à communi sententia recessisse videtur, quæ est, ad liberum arbitrium constituendum omnino requiri libertatem à necessitate, neque sufficere à coactione.

CAPVT V.

Probatur sententia communis, quæ ad liberum arbitrium exigat libertatem à necessitate.

IGITUR libertatem à necessitate omnino requiri ad liberum arbitrium, neque satis esse libertatem à coactione, demonstrari potest ex testimonio Scripturæ ex definitione Ecclesiæ, ex traditione Patrum, ex lumine rationis.

D Ex diuinis litteris habemus in primis illud Eccles. 15. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui, adiecit mandata & precepta; Si volueris mandata seruare, conseruabunt te. Apposuit tibi ignem & aquam, ad quod volueris, porriges manum tuam. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei dabitur illi*. Neq; verò aliquid interest, vtrum hæc verba conueniant homini pro eo tempore, quo erat in paradiso ante peccatum, an vero pro tempore quo iam in peccata deciderat. Non enim disputamus nunc de libero arbitrio hominis lapsi, sed in genere. Apertissimè autem per Ecclesiasticum Spiritus sanctus docet, quid sit esse in manu consilij sui, id est, liberi arbitrij, cum dicit, hominem posse, si velit, seruare legem, & nō seruare, si non velit. Et rursus ex duobus contrarijs, posse alterum eligere, ignem vel aquam; bonum vel malum; vitam vel mortem. Atque ita esse libertatem in homine tum volendi & non volendi, quæ est libertas contradictionis, tum ex duobus contrarijs vnum eligendi, alterum recusandi, quæ est libertas contrarietatis. Alia multa testimonia adduci possent, sed ea neque hoc loco necessaria sunt, & in quarto libro commodius adferentur.

E Ex definitione Ecclesiæ habemus Concilium ARAUSICANVM, canone 25. vbi declaratur, posse hominem baptizatum, si velit, benè viuere: Constat autè experientia, posse eum, si velit, etiam non benè viuere. Proinde potest velle & non velle; benè viuere

& malè viuere. Concilium item TRIDENTINVM, quod saltem apud Catholicos magnā habere debet auctoritatem, sess. 6. cap. 5. docet, hominem liberè consentire diuinæ inspirationi, quippe quam rejicere etiam potest. Et can. 4. dicit, liberum arbitrium concurrere in dispositione ad iustificationem, quæ sicut consentire, ita etiam & dissentire potest. Quo loco non est omittendum, Concilium hoc postremum, sine dubio aliquid voluisse declarare aduersus errores nuper exortos. Nullus autem est, nec fuit, qui doceret, hominem nō esse liberum à coactione, sed tota quæstio est de libertate à necessitate, quam solam hæretici negant. Igitur hanc ipsam Cōcilium astruere voluit. Et sanè qui potest consentire, vel dissentire; acceptare, vel rejicere; non solūm à coactione, sed etiam à necessitate liberum se esse demonstrat.

Adde quod etiam extat decretū Pij Quinti Pont. à Gregorio XIII. rursus innouatum, in quo damnantur sententiæ illæ: *Quod voluntariè fit, etiam si necessariò fiat, liberè tamen fit.* Et: *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.* Vbi Pontifices illi non voluerunt docere, id quod voluntariè, sed necessariò fit, nullo modo liberè fieri: Sed non fieri ea libertate, quæ ad liberum arbitrium constituendum requiritur. Nam de hac libertate quæstio erat.

Iam ex Patribus idem probatur. ORIGENES li. 3. de principijs, c. 1. dicit, liberum arbitrium esse facultatem discernendi bonum à malo, & eligendi quod probauerit.

S. GREGORIUS NAZIANZENSIS in Apologetico, non procul ab initio: *Arbitrii libertas, inquit, parem in utramque partem motum habet.*

S. GREGORIUS NYSSENSIS lib. 7. de Philosophia, c. 1. probat, hominem esse liberi arbitrij, quia humanæ actiones non fiunt necessariò, sed possunt etiam non fieri, & c. 2. explicat, quid sit in libero arbitrio, & dicit esse, ire & non ire, dare & non dare; concupiscere & non concupiscere; lætari & non lætari. & similia. & c. 3. dicit, omnem electiuam potestatem, qualis nimirum est liberum arbitrium, esse in opposita.

S. IOAN. DAMASCENUS lib. 2. de fide, c. 25. & 26. idem repetit, & verbis ferè iisdem.

S. HILARIUS in commentario Psal. 2. *Vnicuique, inquit, nostrum, libertatem vitæ, sensumque permisit, non necessitatem in alterutrum affigens.*

S. OPTATVS MILEVITANUS lib. 7. aduersus Parmenianum, in ipso ferè principio: *Voluntas, inquit, habet pœnam, necessitas veniam. Homicida scelus potest facere, potest etiam non facere, & cetera huiusmodi, in quibus liberum habetur arbitrium.*

S. AMBROSIVS lib. 2. c. 3. *Pro voluntatis, inquit, arbitrio, non pro necessitatis obsequio.*

S. AVGVSTINVS lib. 2. contra Faustum, c. 5. *Et nos, inquit, sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, vt liberum arbitrium voluntatis, quo vel benè vel malè viuatur, propter iustum iudiciū Dei ab omni necessitatis vinculo vindicemus.* Item li. 3. de libero arbitrio, c. 1. 2. & 3. perpetuò libertati necessitatē idem Aug. opponit. & lib. de vera religione, c. 14. *Si necessitate, inquit, id fecissent, nullo peccati vinculo tenerentur.* Deniq; in epist. 46. & 47. ad Valentinum dicit, quæstionem de concordia gratiæ, & liberi arbitrij, esse obscurissimam, & à paucis penetrari. & lib. de gratia Christi, cap. 46. dicit, quæstionem hanc adeò esse implicatam, vt cum gratia defenditur, liberum arbitrium negari videatur: & contra, cum defenditur liberum arbitrium, negari videatur gratia. At si liberum arbitrium nō aliam exigeret libertatem, quàm

à coactione, quæstio esset facillima, vel potius nulla. S. BERNARDVS in lib. de gratia & libero arbitrio: *Est verò, inquit, ratio data voluntati, vt instruat illam, non vt destruat. Destrueret autem si necessitatē ei vllam imponeret, quo minus liberè pro arbitrio sese volueret, siue in malum, consentiens appetitui, siue in bonum, gratiam sequens.*

PETRVS LOMBARDVS (cuius sententia necessariò adferenda & consideranda est propter calumniam Caluini) in 2. lib. Sentent. dist. 25. lit. A. *Potestas, inquit, ipsa, quam supra diximus esse liberum arbitrium, libera est ad vtrumlibet, quia liberè potest moueri ad hoc, vel ad illud.* Item lit. B. dicit, liberum arbitrium non esse præsentium, vel præteritorum, sed futurorum tantum, quia præsentia & præterita determinata sunt ad vnum. Liberum autem arbitrium indeterminatum ad vtrumlibet esse debet. Lit. C. quærit, quomodo in Deo sit liberum arbitrium, cum ille non possit nisi benè agere, & liberum arbitrium requirat potestatem in opposita. Lit. D. respondet, in Deo esse liberum arbitrium, quia licet non possit malè agere, tamen non necessitate agit, quod agit, & potuisset illud non agere. Lit. E. concludit his verbis: *Unde si diligenter inspiciatur, liberum videtur dici arbitriū, quia sine coactione & necessitate valeat appetere, vel eligere, quod ex ratione deuenit.* Lit. F. dicit, libertatem à necessitate fuisse ante peccatum, & remansisse etiam post peccatum. Libertatem autem à peccato, & à miseria; fuisse antè peccatum, non postea. Vides igitur (Lector) quàm apertè mentiatur Caluinus, cum scribere audeat, Petrum Lombardum pronunciare, nos duntaxat à coactione solutos esse.

Sequuntur autem Petrum Lombardum Theologi Scholastici omnes, vt Albertus in 2. Sentent. dist. 24. Alexander in 2. pa. q. 72. memb. 3. art. 5. S. Bonaventura in 2. dist. 25. S. Th. cum alibi, tum in q. 6. de malo, quæ est de electione, artic. vnico scribit, hæresim esse non solū apud Theologos, sed etiam apud Philosophos affirmare ad liberam electionem non requiri libertatem à necessitate, sed satis esse eam, quæ est à coactione. Et rectè hoc dicit. Nam & Philosophus lib. 3. Ethicorum, c. 4. & 5. distinguit voluntarium à libero, quod ad liberum pertineat, posse facere & non facere: & naturalis ratio idem ostendit.

PRIMUM enim si ad liberum arbitrium constituendum sufficeret libertas à coactione, sequeretur etiam in peccatoribus esse liberum arbitrium. Nam & illa sine coactione vlla sponte sua feruntur ad pabulum.

SECUNDO sequeretur, in pueris, furiosis, somniantibus esse vsum liberi arbitrij, eadem ratione. Isti enim omnes spontè agunt, ex Arist. li. 3. Ethic. c. 2.

TERTIO sequeretur, Deum per liberum arbitrium, & ex electione genuisse filium; quoniam non coactus genuit. Atqui id per absurdum est, vt sancti Patres passim docent. Vide Epiphanium hæresi 69. & Ambrosium li. 4. de fide, c. 5. & alios.

QUARTO, nulla fuisset vnquam quæstio de libero arbitrio, & neq; Aristoteles reprehendi posset, quod scripserit, Deum ex necessitate agere; neq; vlla cum hæreticis controuersia remaneret. Nam neque Aristoteles, neque Manichæi, neque Lutherani, aut vlli alij negarunt vnquam, vel Deum, vel homines liberos esse à coactione.

DENIQVE pugnancia videtur dicere, qui affirmat, liberum arbitrium à coactione, non à necessitate solutum esse. Siquidem liberum arbitriū (vt ex Greg. Nysseno didicimus) non est simplex voluntas, sed voluntas, vt est principium electionis. Porrò voluntas simplex; potest quidem intelligi cum libertate à sola

coactione, talis enim est voluntas beatitudinis, saltem quo ad specificationem; at potestas electiua non videtur intelligi posse cum determinatione ad vnum & necessitate. Electio enim est inter multa, & ideo electionem præcedit consultatio. At si necesse habeo vnum aliquid velle, aut facere, vbi est consultatio? vbi electio?

CAPVT VI.

Soluuntur argumenta contraria.

SED IAM argumenta soluenda sunt, quæ aduersus ea, quæ diximus, ab aduersarijs adferuntur.

PRIMO loco testimonium obijcitur S. AVGVSTINI ex Enchirid. c. 105. vbi sic legimus: *Neq; culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, quia beati esse sic volumus, vt esse miseri non solum nolimus, sed nequaquam prorsus velle possumus.* Ex hoc enim loco videtur posse colligi, non requiri libertatem à necessitate, sed solum à coactione, vt voluntas libera dici possit. Nam beatitudinem necessariò volumus, nec possumus eam non velle, & tamen liberè volumus, quia non coacti, sed sponte & libenter volumus.

RESPONDEO, voluntas nostra, tametsi libera non sit in appetenda felicitate, quo ad specificationem quia non potest velle miseriam: tamen libera est in hac vita, quoad exercitium, quia potest appetere felicitatem, & cessare ab appetendo. Præterea tum in hac vita, tum in alia libera est voluntas non solum quoad exercitium, sed etiam quoad specificationem in alijs rebus eligendis, quæ non sunt necessariò cum felicitate connexæ. Hæc igitur est, quod S. August. dicit posse voluntatem liberam remanere, licet in aliqua re, vel aliquo genere libertatis, libera non sit. Nam in alijs rebus, vel in ipsdē, alio genere libertatis liberrima erit. Et pro arbitrio poterit agere & non agere, velle & non velle.

SECVNDÒ, obijcitur aliud eiusdem AVGVSTINI testimonium ex eodem c. 105. Enchiridij, & ex li. 22. de ciuit. Dei, cap. vlt. vbi sic loquitur Aug. de hominibus beatis in alia vita: *Nec ideo liberum arbitrium non habebunt, quia peccata eos deletare non poterunt. Magis quippe erit liberum à delectatione peccandi, vsq; ad delectationem nõ peccandi indeclinabilē libertatem.*

RESPONDEO, non vult S. Aug. significare beatos habituros liberum arbitrium ad peccandum, & non peccandum; Id enim pugnaret cum eo, quod dicit, eos tales futuros, vt non possint vlla ratione peccare. Sed indicare voluit, per necessitatem nõ peccandi, non tolli liberum arbitrium beatorum, immò potius confirmari. Qui enim peccare non possunt, liberrimi sunt in eligendo bono, & possunt eligere hoc, aut illud bonum, vel vnum & idem eligere, vel non eligere, sine vllò periculo errandi. Posse autem eligere malum, non est virtus liberi arbitrij, sed defectus, nihil enim aliud est, nisi posse in eligendo falli, & errare. Itaque hoc defectu remoto, non perit, sed fortius liberiusque efficitur liberum arbitrium beatorum.

TERTIO, obijcitur illud eiusdem AVGVSTINI, ex lib. de natura & gratia, c. 46. *Per quam absurdum est, vt ideo dicamus non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus. Nec dicere audeamus, Deum non voluntatem, sed necessitatem habere iustitie, quia nõ potest velle peccare.*

Quo loco velle videtur Augu. voluntatem nostram in eo esse liberam, quod vult beatitudinem, quãuis eam necessariò velit: & Deum liberè velle iustitiam, licet necessariò eam velit. Respondet enim Pelagius, qui dixerat priuari eum libero arbitrio, qui necessi-

Atate constringitur. Et contra ipse asserit, non priuari libero arbitrio eum, qui necessitate constringitur. Et probat duobus exemplis, hominis liberè volentis beatitudinem, & Dei liberè volentis iustitiam, quamuis vterque ad ea volenda necessitate pariter constringitur.

RESPONDEO, significat eo loco S. Aug. eum qui vult beatitudinem, constringi quidem necessitate quoad specificationem, quia non potest velle miseriam; tamen non ideo priuari libero arbitrio, quia potest quoad exercitium velle, & non velle beatitudinem. Pari ratione Deum velle iustitiam ex necessitate quoad quandam specificationem, quia nõ potest velle iniquitatem: sed non ideo priuari libero arbitrio, quia potest, & quoad exercitium, quædam iusta facere & non facere; & quoad specificationem ex multis iustis vnum alteri præferre, illudq; eligere.

B At (INQVIES) non videtur id contrarium sententiæ Pelagij, is enim cum ait, priuari libero arbitrio, eum qui necessitate constringitur, loquitur de libertate & necessitate respectu eiusdem rei & modi, non autem respectu diuersorum. **R**ESPONDEO, Verba Pelagij esse ambigua, & sententiam veram & falsam habere posse, & ideo à S. August. non simpliciter reprehendi, sed solum qua parte falsa esse poterant. Itaque non ait Aug. verum non esse quod Pelagius dixerat, sed inquit, *Et hic nõ nulla questio est.* Ac deinde ostendit, quomodo possit fieri, vt aliquis necessitate cõstringatur, & tamen libero arbitrio non priuetur.

C **Q**UARTO, obijcitur aliud testimonium ex li. 5. de ciu. Dei, c. 10. vbi sic legimus: *Si illa definitur necessitas, secundum quã dicimus necesse esse, vt visa sit aliquid, vel ita fiat, nescio cur eam timeamus ne nobis libertatem auferat voluntatis. Neque enim & vitam Dei, & præscientiam Dei sub necessitate ponimus, si dicamus, necesse esse Deum semper viuere, & cuncta præscire.*

RESPONDEO, S. Augu. in principio capitis, distinguit necessitatem in duas species. Dicit enim esse quandam necessitatem, quæ facit, vt res non sit in potestate, qualis est necessitas moriendi. Non enim est in potestate nostra, mori, aut non mori. Aliam autem esse necessitatem, quæ non facit rem non esse in potestate. Ac priorem quidem necessitatem fateatur August. pugnare cum libertate, & ideo non esse dicendum, voluntatem nostram esse sub tali necessitate, posteriorem dicit, non pugnare cum libertate, & ideo non esse timendum, ne talis necessitas, si admittatur, libertatem auferat voluntatis.

Huius posterioris necessitatis quatuor ponit exempla. **P**RIMUM est de vita Dei. Necesse enim est, Deum semper viuere, & tamen non ponimus vitam Dei sub necessitate, quæ tollat libertatem. Vbi per vitam Dei intelligimus actionem, viuit enim Deus, dum intelligit & vult. Et quamuis necesse sit, Deum semper viuere, id est, intelligere & velle, tamen non tollitur libertas eius, quia multa liberè vult, & proinde etiã liberè intelligit practica intelligentia. Itaq; necessitas semper viuendi cadit super actum intelligendi & volendi, non super modum operandi. Necessariò enim Deus semper intelligit & vult, sed non necessariò applicat hunc actum ad hoc, aut illud faciendum, sed liberè.

ALTERVM exemplum est de præsciētia Dei. Necesse enim est, Deū cuncta præscire; & tamen præscientia Dei nõ ponitur sub necessitate tollente libertatem, quia necessitas præsciendi est ex hypothesi, non absoluta. Posito enim, quod Deus velit aliquid esse futurum, necessariò præscit illud esse futurum; sed sicut poterat Deus absolutè non velle illud esse futurum; ita poterat absolutè non præscire esse futurum.

TERTIVM est de potentia Dei, quod ponitur ad illustranda duo superiora. Necessesse enim est Deum non posse mori aut falli; & tamen est omnipotens. Sicut igitur non minuitur potentia Dei per hoc, quod non potest mori aut falli, sic etiam non minuitur eius libertas per hoc, quod necessesse est eum semper viuere, & cuncta præscire.

QVARTVM exemplum maximè facit ad rem, *Necessesse enim est, inquit AUGVSTINVS, vt homo quicquid vult, libero velit arbitrio, & tamen non propterea liberum arbitrium ponitur sub necessitate tollente libertatem, nam illa necessitas, de qua dicimus, necessesse esse hominè liberè velle, non solum nõ facit, vt opera liberi arbitrij non sint libera, sed cogit, vt sint libera, non enim cadit illa necessitas super opera, sed super modum, & est ex hypotefi non absoluta. Non enim necessesse est absolute, vt homo hoc velit aut illud, sed est in eius potestate velle hoc aut illud, & velle hoc, aut non velle, tamè posito quod velit necessesse est eum liberè velle, quia talem modum operandi eius natura postulat.* Vides igitur ex Augustino manifestè colligi, libertatem arbitrij requirere, vt opus sit in potestate, & pugnare non solum cum coactione, sed cum omni absoluta necessitate.

QVINTO obijcitur testimonium S. BERNARDI ex serm. 81. in Cantica, vbi sic loquitur: *Nescio quo prauo & miro modo ipsa sibi voluntas peccato quidem in deterius mutata necessitatem faciat, vt necessitas, cum voluntaria sit excusare non valeat voluntatem, nec voluntas cum sit illecta, excludere necessitatem.* Et infra, *ita animo miro quodammodo, ac malè libera necessitate & ancilla tenetur, & libera: ancilla propter necessitatem, libera propter voluntatem, & quod magis mirum, magisque miserum est, eo rea quo libera eoq; ancilla, quo rea, ac per hoc eo ancilla quo libera.*

RESPONDEO, loquitur S. Bernardus de necessitate conditionata, quæ non repugnat libertati, non autem de absoluta, quæ simul cum libertate consistere non potest. Nam quemadmodum non potest arbor mala bonos fructus facere (vt Dominus ait Matth. 7.) dum videlicet est mala: potest tamen fieri bona, & tunc bonos fructus facere: sic etiam qui illectus est visco prauæ cupiditatis, durante affectu illo, necessariò peccat, quia non potest non seruire prauæ cupiditati, à qua tenetur quodammodo captiuus: tamen absolute potest non peccare, & si peccat, liberè peccat, quia potest deponere prauum affectum, si velit, gratiæ Dei cooperari. Hoc igitur modo peccator est seruus & liber, & idè seruus quia liber. Nam si verè liber non esset libertate naturæ, nunquam verè, proprièque peccaret, ac per hoc seruus peccati esse non posset.

PORRÒ S. Bernardus non existimauit liberum arbitrium opponi soli coactioni, non autem necessitati, perspicuum est ex eodem serm. 81. in Cantica, vbi sic loquitur: *Unde liberum arbitrium nominatur, quod liceat auersari in his pro arbitrio voluntatis inde homo ad promerendum potest. Omne enim quod feceris bonum, malumve, quod quidem non facere liberum sit, meritò ad meritum deputatur, & vt meritò laudatur, nõ is tantum, qui potuit facere mala, & nõ fecit, sed & qui potuit non facere bona, & fecit: ita malo non caret meritò tã is, qui potuit non facere mala, & fecit, quàm qui potuit facere bona, & non fecit. Vbi autem non est libertas, nec meritum. Propterea quæ sunt ratione carentia animalia nihil merentur, quia sicut deliberatione, ita & libertate carèt.* Ex hoc loco apertissimè constat, S. Bernardum requirere ad liberum arbitrium libertatem, quæ est ad vtrumlibet, quæ dicitur à necessitate, qua sola bestia

SEXTO, obijcitur testimonium S. Thomæ, qui

in q. 10. de potentia, art. 2. ad 5. scribit, solam coactionem repugnare naturali libertati voluntatis.

RESPONDEO, loquitur eo loco S. Thomas de voluntate simplici, non de voluntate, vt est principium electionis, quæ sola liberum arbitrium nominatur. Adde, quod videtur idem auctor in modo loquendi, locum istum reuocasse, in 1. part. Summæ q. 41. art. 2.

SEPTIMO, obijcitur idem S. THOMAS, qui in 1. par. q. 83. art. 2. ad 3. dicit, per peccatum perijsse libertatem gratiæ, sed non libertatem naturæ, quæ est, inquit, à coactione.

RESPONDEO, Accipit eo loco S. Thomas coactionem pro necessitate, siue determinatione ad vnum. Nam in corpore articuli dixerat, liberum arbitrium non esse habitum, sed potentiam; quia per habitum inclinamur ad vnum; liberum autem arbitrium indeterminatum est ad multa etiam opposita.

CAPVT VII.

An liberum arbitrium sit potentia, proponuntur variae Theologorum sententia.

NUNC discutienda est illa definitionis particula, qua dicitur liberum arbitrium esse potentia. Cogemur autem multa hic adferre, quæ non sunt apud hæreticos in controuersia, sed tamen ad controuersias, quæ in 4. & 5. libro disputandæ sunt, necessaria esse videntur. Neque enim de controuersijs circa liberum arbitrium rectè iudicari potest, nisi natura ipsa & ratio liberi arbitrij probè intelligatur.

Quæritur igitur an liberum arbitrium sit potentia, & quæ potentia. Sunt autem de hac re multæ Theologorū sententiæ, quas breuiter enumerare placuit, vt ex earum collatione rei veritas planius elucescat.

PRIMA sententia est eorum, qui docent, liberum arbitrium propriè in actu consistere, non in habitu, vel potentia. Ita docuit Heruæus in primo quodlibeto q. 1. qui in ijs actibus intellectus, & voluntatis liberum arbitrium ponit, qui præcedunt deliberationem, vel deliberationis conclusionem. Ratio eius hæc est. Liberum arbitrium est id, per quod habet homo actum aliquè in potestate, ita vt possit illum facere, vel eius contrarium, vel eundem facere & non facere. Primus autem actus, qui est in potestate hominis, est deliberatio, vel eius conclusio; non enim ante deliberationem vlla esse potest libertas. At ipsam deliberationem necessariò præcedit voluntas deliberandi, & voluntatem deliberandi præcedit cogitatio aliqua, igitur per hos actus, qui necessariò deliberationem præcedunt, habet homo deliberationem in potestate. Ac per hoc in his actibus consistit libertas arbitrij.

SECUNDA sententia est S. Bonauenturæ, qui liberum arbitrium in habitu quodam naturali cõsurgente ex ratione & volûtate constituit. Scribit enim in 2. sentent. dist. 25. art. 1. q. 2. 3. & 4. liberum arbitrium esse facilitatem quandam operandi, quæ oritur ex coniunctione rationis & voluntatis, quomodo potestas totalis benè administrandæ familiæ est in patre & matre simul iunctis; & in neutro seorsum reperitur. Ratio eius est, quoniam à S. Bernardo liberum arbitrium definitur habitus animi, liber sui, & à Petro Lombardo dicitur esse facultas rationis & voluntatis. Facultas enim, & facilitatem & habitum magis, quàm potentiam sonat.

TERTIA sententia est Alberti in summa par. 2. q. 91. memb. 1. & 2. & in 2. sentent. dist. 24. art. 5. qui docet, liberum arbitrium esse potentiam perfectam per habitum superadditum, non tamen acquisitum, sed naturalem. Ratio eius est tum illa, qua vtitur

S. Bonaventura, tum etiam alia, quia liberum arbitrium ex sententia S. Augustini, per peccatum est amissum, vel imminutum, non autem amitti, vel minui potest potentia, sed habitus.

QUARTA sententia est, liberum arbitrium esse potentiam quamdam vniuersalem, continentem sub se potentias omnes animæ intelligentis & sentientis. Ratio est, quia in his omnibus potentijs inveniuntur actus liberi, vel elicit, vel imperati. Referunt hanc sententiam sine nomine auctoris S. Bonaventura loco citato, & S. Thomas in q. 24. de veritate, art. 5.

QUINTA sententia est Alexandri Alenfis, in 2. par. summæ q. 72. memb. 1. art. 3. qui docet, liberum arbitrium esse potentiam particularem, & distinctam à ratione & voluntate. Ratio eius est, quoniam in anima humana est imago Trinitatis; & quidē mens, seu ratio rectè refertur ad filium, qui est Verbum & sapientia Patris: voluntas ad Spiritum sanctum, qui est bonitatis; igitur debet esse potentia aliqua motrix aliarum, quæ respondeat Patri, cui tribuitur potentia, & hæc potentia motrix est id, quod dicitur liberum arbitrium.

SEXTA sententia est Durandi, in 2. sent. dist. 24. q. 3. qui docet, liberum arbitrium esse ipsas potentias rationis & voluntatis, sed magis rationis. Ratio est, quia tam ratio, quam voluntas est potentia formaliter libera, sed ratio prius & magis est libera.

Esse autem vtramque potentiam formaliter liberam, probat Durandus PRIMO, quia Philosophus scribit in li. 9. Metaph. c. 3. potentias rationales esse liberas. SECUNDO, quia definitur communiter liberum arbitrium facultas rationis, & voluntatis. TERTIO, quia nec ratio, nec voluntas potest cogi, & vtraque est indifferens ad agendum & non agendum, & ad agendum hoc aut illud. Nam licet ratio in rebus necessarijs non possit iudicare aliter, quam res se habeat, tamen in rebus probabilibus, & dubijs, de quibus solis est consultatio, non tenetur adhærere vni parti potius, quam alteri. QUARTO, quia si ratio non esset libera in conclusione iudicij, nec voluntas esset libera in electione, neque enim potest voluntas aliud eligere, nisi id quod post deliberationem ratio concludit esse faciendum.

Esse autem rationem prius & magis liberam, quam voluntatem, probat idem Durandus PRIMO, quia si potentia rationales sunt liberae, ut Philosophus docet; certè illa prius & magis erit libera, quæ prius & magis est rationalis: talis autem dubitari non potest, quin sit ipsa ratio. SECUNDO, quia liberum dicitur esse, id quod est gratia sui, & independens ab alijs, ut Philosophus docet in 1. li. Metaph. c. 2. Voluntas autem dependet à ratione, non contrà, ut notum est. Igitur ratio magis est libera, quàm voluntas. TERTIO, quia primi liberi actus sunt conclusio iudicij & electio; at conclusio iudicij, quæ est rationis, præcedit electionem, quæ est voluntatis, & rursus conclusio iudicij liberior est, quàm electio, cum electio determinetur à conclusione iudicij, non contrà. Igitur ratio prius & magis est libera quàm voluntas. QUARTO, quia radix libertatis est notitia cōtingentiæ mediorem ad finem. Notitia autem est in ratione, igitur radix libertatis est in ratione. Quare cum ratio non solum sit libera, sed etiam sit causa cur voluntas sit libera, sequitur, ut ratio & prius & magis libera dicenda sit, quàm voluntas.

SEPTIMA est Henrici in 1. quodlib. q. 16. & Scoti in 2. sent. dist. 25. qui docent, liberum arbitrium esse potentiam vnam & particularem, ipsam videlicet voluntatem, eamque ita esse liberam, ut non pendeat, nec determinetur à iudicio practico rationis;

A probant, quia illa est potentia libera, quæ omnibus positis, quæ requiruntur ad agendum, potest agere & non agere: at voluntas est libera omnium consensu; igitur omnibus positis quæ requiruntur ad agendum, quorum vnum est Iudicium rationis; potest agere & non agere. Addunt iidem auctores, rationem non esse liberam, nec formaliter, nec radicaliter: non formaliter quia necessariò ratio iudicat ut res est, remota ignorantia & errore: non radicaliter, quia nomen radices significat veram causam; ratio autem non est vera causa libertatis voluntatis, sed solum conditio, sine qua non esset in voluntate libertas.

OCTAVA sententia est S. Thomæ in 1. p. Summæ, q. 83. art. 1. 2. 3. & in 1. 2. q. 13. in 2. sent. dist. 24. q. 1. & de Veritate q. 24. Itē Richardi & Capreoli in 2. sent. dist. 24. denique Caietani & Conradi & aliorum, qui S. Thomam sequi solent, qui docent liberum arbitrium esse quidem potentiam vnam & particularem, ipsam videlicet voluntatem, ut superior sententia continebat, sed addunt, radicem libertatis esse in ratione, & voluntatem pendere ac determinari à iudicio vltimo practice rationis, quæ sententia quoniam verissima nobis esse videtur, in sequenti cap. comprobabitur.

CAPVT VIII.

Probatur liberum arbitrium esse potentiam, videlicet ipsam voluntatem, eamque sic esse liberam, ut tamen determinetur à iudicio vltimo practice rationis.

EXPLICATIS sententijs aliorum, restat, ut quid nobis ad veritatem propensius videatur, aliquot propositionibus complectamur.

PRIMA propositio, *Liberum arbitrium non est actus.* Probatur. Nam liberum arbitrium est aliquid à natura insitum homini, quod nulla ratione tolli potest, ut S. Bernardus in lib. de gratia & libero arbitrio, & alij Patres communiter docent: non igitur est actus, qui modo adest, modo abest, & non à natura inest, sed à nobis producitur. Alioqui sæpè homines, etiã sani & vigilantes libero carerent arbitrio; neque enim perpetuò actus illos producant, in quibus liberum arbitrium constituebat Heruæus.

Neque mouere nos debet, quod nomen liberi arbitrij actum sonare videatur. Nam commune est multis alijs rebus, ut nomen accipiant ab actibus, cum tamen principia potius, & causa actuum sint, quàm actus ipsi, sic enim intelligentiam & rationem nominamus ipsam mentem, quæ principium intelligendi & ratiocinandi est. Adde quod actus illi, in quibus Heruæus liberum ponit arbitrium, neque ipsi sunt liberi, ut eis nomen liberi arbitrij conuenire possit; neque faciunt nos liberos, cum determinent ad aliquid cogitandum & volendum.

SECUNDA propositio, *Liberum arbitrium non est habitus, sed potentia.* Probatur. Nam vel is habitus esset naturalis, vel acquisitus. non naturalis, quia cum habitus sit inclinatio ad aliquid, si liberum arbitrium esset habitus naturalis, naturaliter inclinatus essemus ad vnum, atque ita periret libertas ad opposita: non etiam acquisitus, quia liberum arbitrium habemus, ut diximus, à natura, proinde cum illo nascimur, non accedente ætate illud acquirimus. Itaque rectè admonet S. Thomas, habitus acquisitionem repugnare naturalitati (ut sic loquamur) liberi arbitrij; habitus verò naturalitatem repugnare arbitrij libertati.

At (INQUIES) potentia quoque est inclinatio quædam ad suum obiectum: cur igitur liberum arbitrium

nō potest esse habitus naturalis, si potest esse potentia naturalis? R E S P O N D E O, causam esse, quia potentia est inclinatio determinata ad bonum in vniuersum, indifferens autem & indeterminata ad bona particularia; habitus verò, si propriè loqui velimus, est inclinatio ad vnum aliquod particulare bonum, vel malum apprehensum sub ratione boni. Et ex eo fit, vt per potentias non dicamur boni vel mali, sed capaces vtriusque; at per habitus bonos, dicimur boni, per malos, mali. Quod si S. Bonauentura & Albertus per habitum naturalem intelligant inclinationem naturalem ad bonum in commune; de solo nomine erit quæstio, vel potius (vt S. Augustinus monet) cūm de re constet, non erit de nomine litigandum.

TERTIA propositio, *Liberum arbitrium non est potentia vniuersalis.* Probat. Nam tametsi potentia cætera, præter voluntatem, sint actuum liberorum capaces; tamen non sunt actus earum liberi, vt ab ipsis procedunt, sed vt procedunt à voluntate, à qua imperantur. Proinde non sunt potentia illa libera, nec liberi arbitrij nomen merentur. Illa enim sola potentia rectè dicitur libera, quæ est domina sui actus, quæque pro arbitrio potest illum producere, vel non producere. Adde quod si liberum arbitrium esset potentia vniuersalis, tot essent libera arbitria, quot sunt potentia, quod est planè inauditum.

QUARTA propositio, *Liberum arbitrium non est potentia quadam tertia distincta à ratione & voluntate.* Probat. Nam nullus est actus, qui tertiæ isti potestati respondeat. Quod enim aliqui dicunt, proprium actum huius potentia esse, mouere intelligentiam & voluntatem: nihil facit ad rem. Nam voluntas est, quæ se, & alias omnes potentias mouet. Itaque illi ipsi dicunt, actum tertiæ illius potentia esse, volo iudicare, volo eligere. Sed fortè Alexander per tertiam potentiam intellexit voluntatem, vt est motrix, & vt distinguitur à simplici voluntate, quæ est etiam impossibile. Et tum solùm de nomine quæstio esset: & inter se summi illi Theologi Alexander, Albertus, S. Bonauentura & S. Thomas, quod attinet ad rem facilè conuenirent.

QUINTA propositio: *Libertas formaliter non est in ratione, sed in sola voluntate.* Probat: Nam in primis sacra littera voluntati libertatem tribuunt. Eccles. 15. *Si volueris mandata seruare, conseruabunt te, ante hominem vita & mors, quicquid placuerit ei dabitur illi.* 1. Cor. 7. *Non habens necessitatem, sed potestatem habens sua voluntatis, &c.*

Deinde S. Patres (vt citauimus c. 2.) ideò liberum voluntatis arbitrium nominant, vt ostendant in voluntate libertatem esse. Præterea Greg. Nyssenus, li. 7. de Philosophia, & Ioan. Damasc. li. 2. de fide c. 25. scribunt, liberum arbitrium esse potestatem eligendi; constat autem electionem volūtatis esse, non rationis. Denique multi ex Patribus, cūm de libero arbitrio loquuntur, voluntatem ipsam appellant, vt perspicuum est ex Optato li. 7. cōtra Parmenianum, Augustino li. 3. de libero arbitrio c. 1. 2. 3. &c. Et Bernardo li. de gratia & libero arbitrio.

His accedunt rationes ex absurdis petita, nam si formaliter esset in ratione libertas, sequeretur PRIMO, hominem peccare ante consensum voluntatis. SECUNDO, eundem bis peccare, cūm primò iudicat esse faciendum id, quod non licet, & deinde id ipsum eligit. TERTIO, ignorantiam planè inuoluntariam à peccato non excusare. Nam ad peccandum non requiritur, nisi libertas; libera enim transgressio legis, peccatum est. Quare si ante consensum voluntatis, libertas est in ratione, ante consensum vo-

luntatis, ratio peccare poterit, & cum postea accedit consensus, erit aliud peccatum, & ignorantia erit libera quamuis sit inuoluntaria. Hæc autem absurda esse nemo negare potest, cūm repugnent communi sensui generis humani, & S. Aug. dicat, li. de vera religione, c. 14. peccatū, ad eò esse debere volūtarium, vt si non sit voluntarium non sit peccatum. Accedit deinde ratio etiam ostensiu, qua demōstrari potest, rationem non esse liberam vllo genere libertatis, id est, neque à coactione, neque à necessitate; neque quoad specificationem, neque quoad exercitium.

Primum igitur, non esse liberam rationem à coactione eò modo, quo à coactione libera est volūtas, probatur, nam voluntas libera dicitur à coactione, quia fieri non potest, vt voluntas aliquid velit contra inclinationem suam, vel totius suppositi; nam ipsa inclinatur ad omne bonum, proinde non potest aliquid velle contra suam inclinationem; & rursus ipsa est inclinatio totius suppositi, ac per hoc non potest velle aliquid cōtra inclinationem totius suppositi. Ita nullo modo potest cogi, quia non potest fieri, vt velit quod non vult. At ratio inclinatur quidem ad omne verum intelligendum, tamen eius inclinatio non est inclinatio totius suppositi, & ideò potest cogi ad iudicandum & credendum contra inclinationem non quidem suam, sed totius suppositi. Ita demones credunt vnum esse Deum coacti, & idcirco etiam contremiscūt, vt ait S. Iacob. c. 2. Et sæpenumero qui ægrotant, coguntur credere se breui esse morituros, quod omnino refugiunt, & si fieri posset nollent credere. Falsum est igitur, quod scribit Durandus, rationem esse liberam à coactione æquè ac voluntatem.

Rursus non esse liberam rationem à necessitate quoad specificationem, probatur. Ratio enim si ei proponantur argumenta necessaria, necessariò assentitur; si probabilia, necessariò opinatur, id est, cum formidine credit; si contraria æquè probabilia, necessariò dubitat, nisi accedat inclinatio voluntatis. Hæc autem ita esse, testatur Philosophus in 2. li. de anima, tex. 153. vbi scribit, nos imaginari posse quod volumus, non autem opinari, nisi id, quod argumēta concludunt esse opinandum. Et 7. li. Ethic. c. 2. scribit, syllogismum captiosum necessariò inducere dubitationem, cūm ab vna parte videatur incredibile quod concluditur, ab altera non possit contemni argumentū, donec solutio non appareat. Testatur idem experientia. Nemo enim consultat, vtrum debeat veritati cognita assentiri, necne, sed simpliciter eo accedit, quo argumentorū vis ducit. Testatur etiam fides Catholica, quæ propterea requirit pium voluntatis effectum, quoniam alioqui mens nostra non facilè posset adduci, vt crederet, quæ rationem ipsam superant, sæpè etiam (quamuis non ita sit) eidem repugnare videntur.

Iam verò non esse rationem liberam, quoad exercitiū facili negotio probari potest. Nam omnis actio fit ex appetitu alicuius boni, vt Philosophus docet in 1. li. Ethic. c. 1. Et post eum S. Tho. 1. p. q. 80. ar. 1. & 1. 2. q. 1. ar. 2. Appetitus autem boni in anima ratione prædita nihil est, nisi voluntas. Ipsa igitur voluntas rationem applicat ad intelligendum, vel etiam ab actu intelligendi reuocat. Quod si inclinatio rationis ad intelligendum appetitus etiam nominetur, certum est eiusmodi appetitum esse naturalem, & inclinare ad perpetuum actum. Proinde quod ratio nunc exerceat actum speculandi, vel iudicandi, vel alium quemcumque, nunc verò quiescat, non potest referri in ipsam rationem, sed in appetitum totius suppositi, qui non est alius, nisi voluntas.

Postrema ratio sumitur ex fine. Siquidem ad finem animæ rationalis non conducebat, ut in ratione esset libertas. Ratio enim est regula actionū humanarū, regula autem debet esse immobilis, vniformis, determinata, necessaria; alioqui perniciofa esset, & Lesbia regulæ similis, quæ (ut Philosophus testatur li. 5. Ethic. c. 10.) quod plumbea esset, facillè flectebatur in varias partes.

SEXTA propositio, *Voluntatis electio pendet necessario ab ultimo iudicio practicae rationis.* Probat. Nam voluntas non potest aliquid velle sine præcedenti iudicio rationis; ergo si iudicium sit indeterminatum, & ipsa erit indeterminata, si iudicium determinatum sit, & ipsa determinata erit: at iudicium vltimum practicum est omnino determinatum; dicit enim tunc ratio, hoc nunc (omnibus consideratis) est faciendum, igitur voluntas necessariò eliget id, quod vltimum iudicium practicum determinauit esse eligendum.

Probat. antecedens primæ consequutionis manifestis rationibus. PRIMO, Voluntas est appetitus rationalis; & ex Aristotele li. 3. Ethic. ca. 2. electio est appetitus intellectiuius. Ex August. lib. 8. de Trinitate c. 4. nemo potest amare incognitum; igitur sine rationis actu præcedente nulla esse potest electio. SECUNDO, Voluntatis obiectum est bonum apprehensum & iudicatum conueniens; quocirca si voluntas aliquid vellet sine præcedente cognitione & iudicio, operaretur sine obiecto, quod fieri non potest. TERTIO, quicquid homo agit, propter aliquem finem agit, ac proinde fieri nequit, ut moueatur ad eligendum aliquid, nisi ratio dicat illud esse medium conueniens ad propositum finem. DENIQUE experientia idem docet. Nemo enim est, qui, si quærat ab eo, cur aliquid aliquid agat, non respōdeat, quia iudicat ita esse faciendum. Ille etiam qui dixit, sit pro ratione voluntas, non exclusit iudicium ab electione, sed iudicauit, bonum sibi esse contra rationem agere. Itaque rectè S. BERNARDVS in lib. de gratia & libero arbitrio: *Habet, inquit, voluntas quocumque se voluerit semper comitem rationem, non quod semper ex ratione, sed quod nunquam absq; ratione moueatur.*

Probat. nunc illa consequutio, qua colligebamus si iudicium sit determinatum & electionem fore determinatam. Nam si cùm est iudicium planè determinatum ad vnum, voluntas possit aliud eligere, aut illud non eligere, nulla reddi poterit ratio, cur voluntas ad illud non iudicatum nō elegerit, aut illud iam iudicatum non elegerit, atque ita dabitur electio sine iudicio & actio sine obiecto, quod fieri non posse iam ostendimus.

DICES, Illum qui contra determinationem vltimi iudicij practici aliquid eliget, posse reddere rationem electionis suæ, quod videlicet id fecerit, ut ostenderet suam libertatem. RESPONDEO, Hoc ipsum tunc futurum vltimum Iudicium practicum omnibus consideratis, bonum mihi est nunc contra rationem agere, ut me liberum esse demonstrarem. Atque ita falsum erit, posse reddi rationem, cur aliquis egerit contra determinationem vltimi iudicij practici; necnon & illud erit falsum, posse fieri, ut quis agat aliquid, repugnante vltimo iudicio rationis.

Confirmatur hæc ratio à simili. Nam appetitus bestiarum ideò est determinatus ad vnum, quia cognitio sensuum est determinata ad vnum: rursus, voluntas humana, respectu vltimi finis, determinata est ad vnum, saltem quoad specificationem, quia iudicium rationis determinatum est ad vnum, nec potest repræsentare vltimum finem, nisi sub ratione

A boni: denique, voluntas beatorum etiam quoad exercitium determinata est ad vnum, quoad appetitum vltimi finis, quia rationis iudicium repræsentans illum finem, tantū sub ratione boni, semper est præsens & perfectè applicatum mentibus beatorum, ergo à simili, in quacunque re particulari eligenda, voluntas erit determinata ad vnum, quoad specificationem, & quoad exercitium, & re ipsa necessariò eliget, quando adierit præsens iudicium practicum particulare, dictans hic & nunc absolutè omnibus consideratis, hoc est eligendum. Nam tale iudicium repræsentat rem, tantum sub ratione boni, pro eo tempore, ut est præsens & perfectè applicatum.

DICES, In medijs ad finem conducentibus nunquam datur tale iudicium ita determinatū ad vnum, ut non simul etiam adsit aliud iudicium, quod alia quoque sint media vtilia ad illum finem. RESPONDEO, Iudicium vltimum non pati secum aliud iudicium simile, quia essent contradicentia & repugnantia iudicia. Itaque vltimum iudicium non negat, quin alia sint media vtilia ad eundem finem, sed dicit, omnibus consideratis hic & nunc, hoc vnum esse accipiendum tanquam vtilissimum, ac per hoc absolutè & simpliciter melius cæteris, quare si voluntas tunc eligeret aliquid aliud, haberet quidem rationem, cur eligeret illud tale medium, quia nimirum est vtile, sed non haberet rationem vllam cur omitteret illud aliud quod hic & nunc, & simpliciter est iudicatum melius. Non enim nunc habet nisi vnum vltimum iudicium, nec potest habere, quia contradicentia essent, nimirum, omnibus consideratis hoc est melius, & omnibus consideratis hoc non est melius.

Accedat ad has rationes, quod si posset fieri, ut quis eligeret contra dictamen vltimi iudicij practici, posset etiam fieri, ut in voluntate esset peccatū sine vlllo errore, vel defectu in ratione, siue intelligentia. Quod quidem aduersarij coguntur admittere. Sed certè videtur esse contra illud Salomonis, Prouerb. 14. *Errant, qui operantur malum.* Et manifestissimè pugnat cum sententia Philosophi, li. 3. Ethic. c. 1. 3. & 5. li. 6. cap. 12. & 13. li. 7. cap. 3. & in li. 3. de anima, tex. 58.

D SEPTIMA propositio, *Et si voluntas sola sit formaliter libera, radix tamen libertatis eius in ratione est.* Probat. Nam voluntas ideò est libera, quia est appetitus rationalis: sicut è contrario appetitus in bestijs, ideò non est liber: quia non est rationalis: igitur causa libertatis est ipsa ratio. Præterea appetitus non potest in aliquid ferri, nisi proponatur ei à potentia cognoscente tanquam bonum & conueniens, nec potest ab aliquo refugere, nisi proponatur ei ut malū & noxiū, igitur si potentia cognoscens, sit determinatā ad vnum, id est, non proponat nisi vnum, siue bonum, siue malum, appetitus necessariò tendet in illud, aut ab eo refugiet, ut videmus accidere in bestijs, quorū cognitio est per sensum, ac per hoc determinata ad vnum; at si potentia cognoscens sit indeterminata & proponat varia obiecta, ostendens in singulis esse rationem boni & rationem mali, ac denique viam aperiat ad opposita, qualis est ratio nostra respectu mediorum, quæ non habent necessariam connexionem cum fine, tunc appetitus erit liber, & poterit inclinari in varias partes. Voluntas igitur ideò libera est, quia sequitur rationem, quæ varia & contingentia media ad finem obtinendum ei proponit.

DICES, si voluntas libera est propter indeterminationem rationis, cur propter eandem causam non est libera etiam ratio? RESPONDEO, Quia potentia cognoscens non est capax libertatis, sicut est po-

tentia appetens. Nam potentia cognoscens ex natura sua, p̄det ab obiecto, & ab illo immutatur per speciem, quam ab ipso recipit. Vnde non potest ei conuenire libertas circa suum obiectum: appetitus autem est independens, cum ab obiecto nihil recipiat, nec ab eo patitur: & idè sua natura capax est libertatis. Præterea non erat necessaria libertas potentia cognoscenti, quia cum verum vero non repugnet, sine vllò detrimento potest apprehendere omnia, & omnibus assentiri: at appetitui, necessaria erat, quia sæpè bona sunt inter se pugnancia, nec simul expeti possunt, vt virginitas & matrimonium, voluptas & sanitas, actio & contemplatio, & similia. Itaque voluntas quia est appetitus, capax est libertatis; quia est rationalis, habet re ipsa libertatem.

CAPVT IX.

Soluntur argumenta contra conclusionem capitis superioris.

SED iam argumenta soluenda sunt, quæ pugnant contra superioris capitis propositiones, quæque iam fuerunt in cap. 7. breuiter indicata.

PRIMUM igitur argumentum probare nitebatur, liberum arbitrium esse actus rationis & voluntatis, qui deliberatione præcedunt. Erat autem hæc ratiocinatio, liberum arbitrium est illud per quod habet homo actum aliquem in potestate: habet autem homo in potestate actum deliberandi (is enim est primus actus liber) per actum quo vult deliberare, & per cogitatione, quæ hanc ipsam voluntatem præcedit: igitur in his duobus actibus deliberationem præcedentibus liberum arbitrium consistit.

RESPONDEO, Primum falsum est, ante omnem electionem præcedere deliberatione, & ante deliberationem præcedere actum volendi deliberare. Sæpè enim homo rem oblatam continuo amplectitur & liberè, quia tametsi non deliberauit, tamen deliberare potuisset, si voluisset. Itaq; non omnes actus indeliberati sunt inuoluntarij, sed illi tantum, qui deliberari non potuerunt. **D**EINDE, non rectè tribuitur nomē liberi arbitrij omnibus illis rebus, quæ sunt necessaria ad liberè eligendum, sed illi tantum rei, quæ est principium productiuum actuum liberorum, per quod proprie domini sumus actuum nostrorum. Tale autem principium est voluntas, quæ producit eliciendo vel imperando actus liberos.

SECVNDVM argumentum probare conabatur, liberum arbitrium non esse potentiam, sed habitum, vel certè potētiam cum habitu. Nam liberum arbitrium definitur à S. Bernardo habitus animi; & à Petro Lombardo, Facultas rationis & voluntatis; & ex sententia Augustini est amissum vel imminutum.

RESPONDEO, S. Bernardus non accipit nomen habitus more Scholastico pro qualitate superaddita potentia, sed pro ipsa potentia, quæ est inclinata & habilis ad operandum, etiam quando nihil operatur. Sic etiam Petrus Lombardus nomen facultatis non pro facilitate, sed pro potestate vsurpat. Denique S. Augu. liberum arbitrium amissum dicit, non quod est à necessitate, sed quod est à peccato. Serui enim peccati facti sumus per Adæ peccatum, vnde etiam Liberatore, ac redemptore opus habemus. Porro imminutum dicitur liberum arbitrium, non quoad essentiam, sed quoad operationem & vires. Multa enim non possumus operari in statu naturæ corruptæ, quæ potuissimus in statu naturæ integræ.

TERTIVM argumentum contendebat, liberum arbitrium esse potentiam distinctam à ratione & voluntate, nimirum potentiam motricem, vt esset in homine aliquid, quod compleret imaginem Trini-

Atatis. Nam Ratio, Verbi, Voluntas, Spiritus sancti imaginē gerit: deerit autem imago Patris, nisi ponatur tertia potentia, quæ illum aliquo modo referat.

RESPONDEO, Imago Trinitatis consistit in memoria, mente, & voluntate, ex doctrina S. Aug. li. 15. de Trinit. c. 3. certum autem est, nomine memoriæ non posse intelligi tertiam illam potentiam motricem, sed esse eandē mentem, vt retinet notitiam iam acceptam; atq; ita secunda est, & parit Verbum, vt idem S. Aug. docet in li. 14. de Trin. c. 3. 4. & 6. Porro S. Thomas in 2. p. q. 93. ar. 7. satis oppositè explicat imaginem Trinitatis, dum mentem comparat Patri, notitiam à mente productam, Filio, amorem ex notitia mentis procedentem Spiritui sancto. Perspicuum igitur est, tertiam illam potentiam non esse necessariam ad complendam imaginem Trinitatis.

B Adde quod si ponerentur in anima rationali tres potentia distinctæ, quarum singulæ suos actus producerent, daretur occasio magno errori, quasi in Deo, ad cuius imaginem factus est homo, tres essent processionis, non duæ tantum, ac per hoc personarum non Trinitas, sed Quaternitas.

QUARTVM argumentum cum alijs tribus probare tentabat, potentiam intelligentem esse formaliter liberam, & idè liberum arbitrium esse potentiam intelligentem. Sic igitur texebatur obiectio, Potentia rationales sunt liberae ex Aristotele lib. 9. Metaphyl. c. 3. at potentia intelligens est rationalis, igitur libera.

CRESPONDEO, Non dicit Philosophus, potētias rationales esse liberas, sed esse ad opposita, nec loquitur de ratione & voluntate, sed de artibus & scientijs, quas potentias vocat rationales, quia possumus actus earum producere quando volumus; & dicit esse ad opposita, quia eadem est scientia contrariorum. Itaque etiam si libertas eiusmodi potentias appellasset, non tamen cogeremur fateri eas formaliter esse liberas, sed intelligeremus liberas esse nominatas, quod liberos actus producerent, quamuis non idè liberi essent, quoniam ab eis producerentur, sed quoniam à volūtate imperarentur. Idem enim Philosophus in li. eodē, c. 6. scribit, determinari omnes istas potentias ab electione: electionem autem satis constat esse actum voluntatis; non intelligentiæ.

DQUINTVM argumentum, liberum arbitrium est facultas rationis & voluntatis, vt communiter definitur, igitur etiam ratio est formaliter libera & liberum arbitrium vocatur.

RESPONDEO, liberum arbitrium dicitur facultas rationis & voluntatis, quia ratio est libera radicaliter, voluntas formaliter.

SEXTVM argumentum, ratio non potest cogi, & est indifferens ad multa, igitur libera est non solum à coactione, sed etiam à necessitate.

RESPONDEO, Iam hoc explicatum est in quinta propositione capitis superioris, vbi demonstratum est, rationem posse cogi ad iudicandum contra inclinationem totius suppositi: item sic esse indifferētem in rebus probabilibus, vt tamen necessariò opinetur, vel hæreat, nisi accedat inclinatio voluntatis.

SEPTIMVM argumentū, Nisi mens in iudicando sit verè, ac formaliter libera, neque voluntas in eligendo libera esse poterit. Non enim potest voluntas aliud eligere, quàm id quod ratio iudicat eligendum.

RESPONDEO, Voluntas in eligendo libera est, non quod determinetur necessariò à iudicio vltimo & practico rationis: sed quoniam istud ipsum iudiciū vltimum & practicum in potestate voluntatis est.

Sciendum est enim, post cognitionem boni in vniuersum mox existere in voluntate inclinationem

aliquam in illud, non tamen plenam electionem: deinde cum proponuntur à ratione varia media, & ostenditur quid boni & quid mali sit in vnoquoque, voluntatem inclinari modò in vnam partem, modò in aliam; & in eius potestate esse; vt sinat se moueri, vel resistat, non quidem actu positiuo, sed negatiuo, non sinendo videlicet se moueri. Per hoc enim quod voluntas sinat se moueri ab vna ratione proposita, fit vt mēs omīssa alia inquisitione pergat & concludat iudicium particulare, ad quod cōtinuò sequitur electio. Itaque libertas voluntatis in eo proprie sita esse videtur, quod propositis varijs rationibus non necessarijs, sinat se moueri ab vna, & nō ab alia.

Atq; hinc est quod Philosophus dicit in 3. li. Ethic. c. 5. virtutes & vitia esse in nostra potestate, licet omnes appetant id, quod bonum eis videtur, quia vnusquisque sibi quodammodo causa est, vt hoc, aut illud sibi videatur. Vbi Philosophus ponit in nostra potestate virtutes; quia in nostra potestate sunt bonæ electiones, ex quarum frequentatione generantur habitus: ipsas autem electiones ponit in nostra potestate, quia iudicia seu visiones, ad quas electiones sequuntur, sunt in nostra potestate.

Hinc est etiam quod boni, vel mali habitus multum conferunt ad bonam, vel malā electionem, quia quomodo vnusquisque affectus est, vt ibidem Philosophus docet, ita de rebus ipsis iudicat. Hinc quoque S. Tho. in q. 1. de malo, ar. 3. rectè dixit, causam peccati esse, quod homo operetur non attendens ad regulam diuinæ legis; huius autē quod est nō attendere ad regulam, non esse quærendam aliā causam, cum ad hoc sufficiat libertas voluntatis humanæ. Vbi S. Tho. in eo ponit libertatem & causam peccati, quod voluntas cū ab vna parte trahitur ad peccandum à voluptate per sensum & rationem apprehensā & proposita vt bonā, ab altera reuocatur à peccato per rationem proponentem legem Dei & representantem voluptatem illam, vt proxiam, ipsa sinat se moueri, à sensu, & attendit ad bonum propositum in voluptate, & non sinat se moueri à ratione proponente legem Dei, & sic non attendit ad veram regulam bonæ actionis.

Denique ex his etiam refutantur quatuor illa argumenta, quibus Durandus efficere nitebatur, rationem non solum esse formaliter liberam, sed etiam liberiore ipsa voluntate.

OCTAVVM argumentum, pugnat cum sexta propositione, ac probat, voluntatem posse eligere cōtra iudicium vltimum & practicum rationis. Nam hoc est discrimen inter potentias naturales & liberæ, quod naturales non possunt non agere, præsentē obiecto, & alijs quæ ad agendum requiruntur, liberæ autem possunt. Id quod certum est, tum experiētia, tum ex doctrina Philosophi li. 9. Metaphys. cap. 6. Voluntas autem est potentia maximè libera; igitur potest non agere, quantumuis habeat obiectum præsens representatum per iudicium vltimum rationis.

Et confirmari potest hoc argumētum ex absurdo. Nam si necessariò voluntas sequatur iudicium vltimum rationis, sequetur nunquam posse eligi minus bonum relicto maiori; nam ratio semper iudicat maius bonum proponendum esse minori, nisi fortè erret. Atqui hoc videtur esse falsum, & contra experientiam. Sæpè enim homines ex rebus non necessarijs eligunt minus bonum, remoto etiam omni errore, & Deus ipse in quem error cadere non potest, eligit ac facit minus bonum, cum malus aliquid eligere & facere posset.

Confirmatur rursus alia ratione, quoniam sequeretur duobus æqualibus propositis bonis neutrum

posse eligi, quoniam rectum iudicium rationis neutrum alteri preponit; at contrariam docet experientia.

Confirmatur etiam tertio, quia (vt S. Aug. lib. 12. de ciui. Dei, c. 6. dicit) si duo sint æquè affecti animo & corpore, & occurrant eidem rei, quæ sua pulchritudine allicere possit affectum, & eadem diaboli tentatione vterque tentetur, & tamen vnus tentationi consentiat, alter non consentiat, non potest reddi alia causa, nisi quia vnus vult, alter non vult. At si voluntas necessariò sequeretur iudicium, fieri non posset, vt illo casu posito, vnus consentiret, alter non consentiret. Nam ratio idem diceret vtrique;

Confirmatur vltimò, quia sequeretur electionem non esse electionem. Nam electio est inter multa, igitur actus voluntatis, qui necessariò sequitur iudicium determinatum non est electio, & tamen reuera est electio; igitur electio & non electio est.

RESPONDEO, Philosophus in loco citato non comparat voluntatem, quæ proprie libera est, cum potentijs non liberis; sed comparat potentias rationales, quas dicit esse scientias & artes, cum potentijs naturalibus; ac dicit potentias rationales præsentē obiecto posse non operari, quia totæ pendēt ab electione: operamur enim per scientias & artes, quando volumus, & cessamus quando volumus; quia videlicet in nostra potestate est, applicare hos habitus ad opus. Itaque testimonium illud Philosophi nihil pertinet ad rem.

Nec tamen inficiamus, verum esse discrimen illud inter potentias liberæ & naturales, quod præsentē obiecto possint liberæ non operari, non liberæ non possint. Nam liberæ potentia interdum pro obiecto habent aliquid contingens, in quo ratio boni & ratio mali simul ostenditur, ac per hoc potest libera potentia inclinari ad appetendum ratione boni, & ad non appetendum, vel etiam ad recusandum ratione mali. At potentia non liberæ semper habent pro obiecto aliquid vnum, & sub vna tantū ratione propositum, & idē non possunt operari appetēdo, vel recusando. Neque hinc sequitur, posse voluntatem non operari, præsentē obiecto proposito, per vltimum iudicium rationis; quia tunc non proponitur obiectum nisi sub vna ratione; ac proinde non datur locus amplius optioni.

Ad PRIMAM confirmationem RESPONDEO, Minus bonum absolutè posse eligi remoto errore, si in particulari propter aliquam circumstantiam ratio iudicet illud hoc tempore esse optimum. Quomodo Deus cum aliquid agit, non idē illud agit, quia nesciat se posse facere aliquid melius, sed quia iudicat, tunc illud maximè expedire.

Ad SECUNDAM confirmationem RESPONDEO, duobus æqualibus bonis simul propositis, posse alterum eligi, quia vel propter aliquam circumstantiam voluntas inclinabit in alterum, vel certè, vt res aliquando finiatur, voluntas sinat se moueri ab altero, & tunc iudicium vltimum concludetur, & electio consequetur. Nam experientia docet, cum non possumus per rationem vnum alteri præponere, iudicari ab omnibus vtile, vt potius fortè eligatur vnum, quàm vtrumque relinquatur.

Ad TERTIAM confirmationem facilis est RESPONSIO, nam tametsi duo sint æquè affecti, & occurrant eidem pulchritudini, tamen vnus, quia volet, iudicabit esse appetendam obiectam pulchritudinem, & ita consentiet alter, quia volet, iudicabit esse resistendam cupiditati, & ita non consentiet. Itaque diuersa erunt iudicia vltima in illis duobus, & inde etiam diuersæ electiones.

Ad QUARTAM confirmationem RESPONDEO,

nomine electionis non intelligi præcisè actum voluntatis, qui sequitur post vltimum iudicium, sed actum illum cum conclusione ipsius vltimi iudicij. Nam idè Aristoteles in lib. 3. Ethic. c. 3. dicit, electionem esse consultatiam appetitionem; & in lib. 6. c. 2. dicit, esse appetitum intellectuum, vel intellectum appetituum. Et in lib. 7. c. 3. dicit, electionem esse quasi conclusionè syllogismi practici, quia videlicet accipiuntur pro vno & eodem conclusio iudicij vltimi practici & actus voluntatis, qui inde necessariò sequitur. Et S. Greg. Nyssenus lib. 5. de Philosophia, c. 4. scribit, electionem esse quid compositum ex consilio & appetitu. Denique S. Thomas in 1. 2. q. 13. art. 1. dicit quidem electionem esse actum elicitem à voluntate, tamen importare etiam actum rationis, sic igitur electio, cum vtrūq; actum complectatur, iudicij videlicet rationis vltimi, & approbationis voluntatis, verè est inter multa, & est simpliciter in nostra potestate, & absolutè, proprièque libera.

NONVM argumentum, est contra postremam propositionem, quæ docebat libertatis radicem esse in ratione. Est autem tale argumentum. Ratio non concurrat ad actum voluntatis vt causâ, sed vt conditio, sine qua voluntas nõ operaretur; solum enim extrinsecè obiectum illi repræsentat: radix autem veram causam significat: igitur Ratio non est radix libertatis, quæ in voluntate reperitur.

RESPONDEO, Ratio non solum repræsentat, sed etiam facit obiectum voluntatis. Nam res ipsa, quamuis in se bona, non est obiectum voluntatis, nisi à ratione iudicetur bona, & proponatur vt conueniens & expetenda. Quare non ista ratio exhibet obiectum volutati, vt is, qui adducit ignem ad comburendum, vel qui aperit fenestram vt cubiculum illustretur; sed vt lumen quod facit colores esse visibiles actu, qui sine lumine solum in potentia erant visibiles.

Id autem ita se habere manifestum est. Nam ad solum conditionem nunquam sequitur actio; neque enim per solum apertionem fenestræ cubiculum illustrabitur, si desit lumen; neque per applicationem ignis depicti fiet vera combustio: at ad solum iudicium rationis, quo res proponitur vt bona sequitur appetitio, etiam si fortè res illa non sit bona. Non igitur ratio concurrat solum vt conditio applicans obiectum, sed vt causâ faciens obiectum, dum rei bonæ tribuit vim quandam motiuam, & facit vt ea res sit actu expetibilis, quæ solum antea erat expetibilis in potentia.

Cum igitur potentia sumant essentiam & speciem ab obiecto, certè sequitur vt voluntas sumat essentiam & speciem à bono per rationem propositum vt conuenienti; & idè talis sit voluntas nimirum libera, quia ratio proponit multa & varia, & ea confert inter se. Quare vera radix libertatis est ratio proponens multa, eaque conferens, ac de eis iudicans, vt supra dictum est.

CAPVT X.

Liberum arbitrium non esse potentiam tantum passiuam, nec partim passiuam, partim actiuam, sed simpliciter & absolutè actiuam.

SEQUITUR ordine discutienda particula tertia definitionis, in qua indicatur actus liberi arbitrij. Igitur circa particulam illam eligendi vnum præ alio, vel acceptandi, aut respuendi; quæstio tractari solet, sitne officium liberi arbitrij agere vel pati; siue (quod idem est) sit ne voluntas humana potentia

A passiuam, an actiuam. TRES enim de hac re præcipuè Theologorum sententiæ sunt.

PRIMA igitur sententia eorum est, qui voluntatem humanam passiuam potentiam esse volunt. ac docent actum voluntatis produci actiuè à phantasmate, vel ab obiecto cognito, vel certè ab ipsa mente apprehendente & iudicante obiectum. Hæc sententia fuit Gottifredi quol. 6, q. 7. & ex parte Ægidij quol. 3, q. 16. & aliorum.

B ALTERA sententia est eorum, qui volunt liberum arbitrium partim esse passiuum & partim actiuum, ita vt ad actionem voluntatis eliciendam concurrant vt causæ partiales, tum ipsa voluntas tum etiam obiectum cognitum, siue ipsa ratio proponens obiectum. Ita docet Gregorius & Gabriel in 2. sent. dist. 25. quæst. vnica. Et Petrus Paludanus in 4. sent. dist. 49. q. 3. quibus accedit etiam Caiet. in 1. p. q. 80. art. 2. qui scribit, voluntatem moueri actiuè à se ipsa quoad exercitium, ab intellectu autem quo ad specificationem.

TERTIA sententia liberum arbitrium simpliciter facit actiuum, quæ sententia videtur esse S. Tho. in 1. p. q. 82. art. 4. de veritate, q. 22. art. 9. & 11. ad 5. & sine dubio sententia est Scoti in 2. senten. dist. 15. Henrici quodlib. 10. q. 9. & quodlib. 13. q. 11. Capreoli in 1. sent. dist. 24. & Ferrariensis in 1. li. contra gentes, c. 44. Quæ sententia verissima nobis esse videtur, propter sequentes rationes.

C Nam PRIMVM S. Patres non obscurè docent liberum arbitrium non esse potentiam passiuam, cum dicunt, in potestate voluntatis esse agere & non agere, velle & non velle, &c. Vide Greg. Nyssenum, lib. 7. de Philosophia, c. 1. & 2. Ioan. Damascenum, lib. 2. de fide, c. 25. & 26. Augustinum lib. 3. de libero arbitrio, c. 2. & 3.

DEINDE, actio voluntatis est actio vitalis, ac per hoc à principio interno, & vitali necessariò producit. Non igitur actiuè fieri potest ab aliqua re extrinseca, quale est phantasma, vel obiectum.

D Ad hæc, actio voluntatis est actio immanens, igitur produci debet ab eodem illo principio, in quo tanquam subiectio recipitur: recipitur autem à voluntate, igitur à voluntate, non à ratione, aut alia quacunque re actiuè producit.

PRÆTEREA, si liberum arbitrium esset potentia passiuam, falsò diceretur liberum. Nõ enim est in potestate patientis, quid in ipso fiat, sed in potestate agentis est, quid in alio faciat. Qua ratione materia prima indeterminata est, atque indifferens ad multa, & tamen non est, nec dici potest libera, quoniam determinatur ab alio, non se ipsa determinat.

E At (INQUIES) tamen si voluntas non sit libera agendo, poterit tamen esse libera resistendo. Sæpè enim aliqua non possunt quidè agere ipsa in se, sed possunt resistendo impedire actionè aliorum. RESPONDEO, si voluntas sit potentia passiuam, non posse illam resistendo impedire actionè alterius. Illa enim resistendo impediunt, quæ habent contrariam qualitatem; voluntas autè non habet contrariam qualitatem, cum sit indifferens ad contraria. Itaq; non habet vnde resistat, si ex natura sua apta est pati physicè ab obiecto. Quod si potentia sit actiuam, & ab obiecto moueatur tanquã à fine, non tanquã ab agente, tũ verè resistere poterit, vt res ipsa etiã sæpè resistit, cū variæ rationes in eodè obiecto, vel varia obiecta illi demõstrantur.

Adde quod libertas voluntatis, non in eo solum posita est, quod possit resistendo prohibere, ne obiectum agat, amouendo videlicet phantasma, siue obiectum, sed etiam in eo quod præsentè obiecto, & agente quod suum est, voluntas possit liberè

consentire vel dissentire, vt perspicuum est ex illo exemplo, quod S. August. proponit in lib. 12. de ciuit. Dei, c. 6.

Præterea nihil eorum, quæ nominantur ab auctoribus primæ, & secundæ Sententiæ, tale est, vt in voluntatem agere possit. Nam Phantasmata in primis facillè excluditur, tum quia animæ à corpore separata phantasmatibus caret, & tamen sine dubio aliquid appetunt, atque in eo actum voluntatis exercent: tum etiam quia phantasma res est corporalis, ac per hoc in voluntatem, quæ potentia spiritalis est, vim habere non potest.

Deinde obiectum non maiore difficultate excluditur. Siquidem sæpenuero accidit, vt nō sit in re, sed tantum in cogitatione, vt cum ægrotus appetit sanitatem, vel eligit sumere pharmacum, quod nondum est paratum. Quo pacto autem re ipsa in voluntatem, & quidem actiue, aliquid operabitur id, quod non est?

Ad hæc sæpè obiectum est aliquid priuatiuum, actus autem voluntatis positiuus; vt cum nolimus mortem, aut refugimus quodcumque malum. Qui autem fieri potest, vt priuatiuum sit causa efficiens positiuus, & det alteri quod in se ipsum non habet?

Denique intelligentia, seu ratio proponens obiectum (quæ vna superest) ab hac actione nullo negotio remouebitur; **TVM** quia actio intelligentiæ est immanens, ac per hoc tota recipitur in ipsa mente intelligente, nec transmitti potest ad aliam potentiam; **TVM** quia est causa necessaria, & idcirco tota periret humana libertas, si voluntatis actum effectiue ipsa produceret.

Sed hæc ratio postrema vtrimque labefactari potest. Nam si ratio non potest actiue mouere voluntatem, quia in intelligentia est actio immanens; eadem ratione non poterit voluntas, actiue mouere rationem, aliasque potentias, quia voluntatis actio est etiam immanens. **ITEM** non videtur sequi, vt actio voluntatis non sit libera, si producat ab intelligentia, quæ est causa necessaria. Nam intelligentia non est causa integra, sed partialis; & propterea si voluntas, quæ est altera causa partialis; nolit concurrere, nulla sequetur actio, etiam si intelligentia, necessario quod suum est operetur.

RESPONDEO ad PRIMAM obiectionem, Voluntatem non mouere actiue rationem, aut alias potentias, quasi in illis aliquid imprimat; sed dici eas mouere actiue, quia est impulsio quædam totius suppositi ad opera exercenda omnium potètiarum. Itaque ipse homo quia per voluntatem desiderat vera cognoscere, se ipse impellit ad exercendam intelligentiam, & idem de alijs potentijs intelligendum est. Neque potest contra dici, hoc eodem modo actiue moueri voluntatem à ratione, vt videlicet homo, quia per rationem cognoscit bonum, se ipse impelat ad illud bonum per voluntatem amandum. Nam ratio, siue intelligentia, non est impulsio, seu inclinatio, sed potius susceptio & apprehensio; voluntas autem ex natura sua est inclinatio & impulsio non solum sui, sed etiam (vt diximus) totius suppositi.

Ad ALTERAM obiectionem **RESPONDEO**, Tunc solum partialem causam posse liberè agere & non conferre vim suam, quando vtraque causa partialis immediatè concurrat ad effectum producendum; non autem si altera causa alteram moueat, & per eam mediatè concurrat ad opus. Exempli causa, si duo necessarij sint ad aliquod onus ferendum, sine dubio nulla sequetur actio, si alteruter desit; et si liberum sit vni concurrere ad onus ferendum, & non concurrere, poterit etiam libera esse actio, quamuis

alter fortasse necessariò cōcurrat. At si vnus arrepta vi, manu alterius per eam litteras pingat, aut aliquid aliud agat, non erat in potestate eius, qui violentè mouetur, scribere & non scribere litteras, & simpliciter scriptio erit necessaria, si is qui mouet alterum, necessariò mouet. Non enim fieri potest, vt hic necessariò moueat, & alter non necessariò moueatur.

Iam igitur intelligentia & voluntas, si vt partiales causæ concurrant ad producendum actum voluntatis, non possunt immediatè concurrere ad effectum ipsum producendum. Nam actus volūtatis est actus immanens & vitalis, ac proinde non potest immediatè produci, nisi ab interno & vitali principio, immò etiam à tali principio, id est, appetitu rationali. Itaque sicut absurdum est dicere, intelligentia vult, ita quoque absurdum est dicere, intelligentia producit immediatè actum voluntatis; nihil est enim aliud actus volūtatis, quam ipsum velle. Quare si vllò modo intelligentia produceret effectiue actum voluntatis, certè produceret mouendo ipsam voluntatem. Ex quo sequeretur, vt periret voluntatis libertas, vt in argumento nostro posuimus, quia intelligenda est causa necessaria, & ea necessariò mouente voluntatem, fieri non posset, quin voluntas necessariò moueretur.

DICIS, actio recipitur in patiente per modum recipientis, atque ab eo temperatur & modificatur. Itaque cum voluntatis sit potentia libera, actio intelligentiæ, quamuis in se necessaria sit, tamen recipitur in voluntate libero quodam modo, ac per hoc effectus etiam liber non necessarius erit.

RESPONDEO, Id verum esse quoad specificationem, non quoad exercitium. Quia enim actio agentis recipitur per modum recipientis, ex actione intelligentiæ in voluntate, producitur actus voluntatis, non actus rationis; & hoc modo dabit speciem actui causa immediata non causa mediata: At quoad exercitium, non videtur intelligi posse, quomodo actio agentis necessariò recipiatur liberè in patiente. Nam si actio est, necessariò etiam passio est; ac per hoc si intelligentia necessariò mouet voluntatem, necessariò voluntas mouetur, moueri autem est velle, igitur si intelligentia necessariò efficit in voluntate ipsum velle, voluntas necessariò vult.

CAPVT XI.

Soluuntur argumenta contra doctrinam capituli superioris.

SED iam argumenta soluenda sunt, non quidem omnia, sed præcipua, quæ ab auctoribus contrariæ sententiæ fieri solent.

PRIMUM argumentum cum duobus sequentibus est eorum, qui existimant, voluntatem esse potentiam tantum passiuam. Sic igitur illi ratiocinantur, Omne quod mouetur, ab alio mouetur; nam alioqui simul esset in potentia & in actu, si aliquid seipsum moueret; quod enim mouet, esse debet in actu, quod mouetur, in potentia: Voluntas autem mouetur, igitur ab alio mouetur. Nihil verò est, quod verisimilius voluntatem actiue mouere possit, quam phantasmata, siue obiectum cognitum; aut ipsa ratio obiectum proponens: igitur ab his, aut aliquo horum voluntas actiue mouetur.

RESPONDEO, Illa propositio, omne quod mouetur ab alio mouetur, solet adferri tanquam à Philosopho pronunciata; sed ille nusquam scripsit, omne quod mouetur ab alio moueri. Deinde intelligentia cum se ipsa intelligit, nonne se ipsa mouet? & nonne proprium dicitur esse viuentium se ipsa

mouere? neq; tamen inde sequitur, vt idem eadem ratione sit in actu & in potentia; erit enim in actu ratione virtutis motricis, erit in potentia, ratione termini, ad quem tendit. Hoc enim modo quod mouet ad locum, non est necesse, vt sit actu in eo loco, sed satis est si virtutem habeat mouendi ad eum locum. Et eodem modo intelligēdi facultas ex cognitione principiorum, quam actu habet, mouet ipsa se ad cognitionem conclusionum, quam habet in potentia. Sic igitur voluntas ex amore finis, quem habet actu, mouet se ad amorem mediorum, quem habet in potentia; & circa ipsum finem est in actu, ratione inclinationis cuiusdam generalis ad bonum, per quam mouetur ad particularem inclinationem ad hoc aut illud bonum; & est in potentia ratione huius particularis inclinationis, quam non semper habet.

SECUNDVM argumentum. Inter mouens & motum est relatio realis; at eiusdem ad se non est relatio realis; igitur non potest esse idem mouēs & motum.

RESPONDEO, Propositio non est vera in vniuersum, sed tunc solum, cum extrema sunt re ipsa disiuncta. Nam cum quis se ipse intelligit, idem omnino sunt agens & patiens, & obiectum, neq; inter ea relatio realis fingi potest.

TERTIVM argumentum. Potentia indeterminata debet ab aliquo determinari, igitur à se, vel ab alio: non autem à se, quia ex se est indeterminata, igitur ab alio.

RESPONDEO, Voluntas ideò libera dicitur, & est, quia sic est indeterminata, vt ipsa determinare possit. Itaq; non se determinat, qua est indeterminata, sed qua est actiua & libera.

QUARTVM argumentum cum cæteris est eorum, qui existimant voluntatem humanam ex parte esse actiuā, & ex parte passiuā. Adducunt igitur testimoniū S. Tho. qui in 1. p. q. 80. ar. 2. scribit, voluntatem esse potentiam passiuam, respectu obiecti cogniti.

RESPONDEO, idem S. Thomas in 1. 2. q. 9. ar. 3. dicit, voluntatem mouere se ipsam, & 1. p. q. 82. ar. 4. de verit. q. 22. art. 12. dicit, voluntatem moueri ab intellectu, proponente obiectum tamquam à fine. Ex quibus locis intelligimus à S. Thoma vocatam esse voluntatem potentiam passiuam, largo modo, nam & ipsum moueri ab obiecto per modum finis, est quoddam pati, si agere & pati accipiantur pro omni genere causæ.

QVINTVM argumentum. Notitia subsistens in Deo producit actiuè amorem, cum verbum spirat Spiritum sanctum; igitur notitia quælibet etiam non subsistens, producet actiuè amorem; non enim subsistentia mutare potest genus causalitatis. Quare S. Aug. lib. 15. de Trinit. c. 23. & 26. absolutè pronunciat, Amorem à cognitione procedere.

RESPONDEO, Notitia subsistens producit actiuè amorem, non quia notitia est, sed quia diuina est, & habet omnia, quæ habet Deus Pater, ac per hoc habet etiam voluntatem & ipsum velle Patris. Itaq; eadem voluntate, qua Pater, & eadem actione Spiritum sanctum producit. Quod autem S. Aug. dicit, si de diuina cognitione accipiatur, eodem modo intelligendum erit: si de cognitione in vniuersum, tum dicemus à cognitione produci amorē; quia bonum cognitū est causa finalis, & obiectiua amoris. Quicquid enim amamus, ideò amamus, quia intelligimus esse bonum, & naturæ nostræ conueniens.

SEXTVM argumentum. Ratio per vltimum iudicium practicum trahit voluntatem, & eam quodammodo rapit ad opus: sic etiam cum primum terribile aliquid occurrit animo; non possumus non ti-

mere; & cum aliquid valdè iucundum, non possumus non lætari: igitur saltem in huiusmodi ingenia actiuè voluntatem mouet.

RESPONDEO, Voluntas mouetur necessariò à iudicio vltimo rationis, & à repentinis occurribus rerum magnarum, non quod ratio actiuè moueat, sed quia voluntas in huiusmodi habet se per modum causæ naturalis, quæ præsentē obiecto, non potest non agere.

SEPTIMVM argumentum. Si voluntas ad præsentiam extrinsecam obiecti, se ipsa actiuè moueret, non posset reddi ratio cur nõ essent omnes eius actus eiusdem speciei, talis enim est effectus, quale est principium formale in ipso agente: cur igitur, si formale principium in voluntate est vnum, id est, natura voluntatis, non sunt omnes effectus eiusdem speciei? Item si voluntas ad præsentiam extrinsecam obiecti per se operatur, cur non etiam mens ad præsentiam obiecti cognoscit, nisi speciem ab illo recipiat? cur item sensus non cognoscit sine immutatione actiua ab obiecto? cur ligna non se ipsa comburunt ad præsentiam ignis?

Ad explicationem huius difficultatis, SECUNDVM est, in omni actione requiri quatuor causas, Materiam, siue subiectum; Efficiens; Formam; & Finem; ex his autem Materiam & efficiens, & rursum Formam & Finem aliquando idem & vnum esse. Nam cum actio est immanens, idem est Efficiens & subiectum; in rebus verò naturalibus idem est finis & forma, efficiens enim id propositum habet, vt effectum producat similem suæ formæ. In his autem quæ fiunt ex arte, finis, & forma non sunt idem. Nam non intendit qui facit aliquid ex arte producere effectum similem arti, per quam agit, sed ideā, quam gerit in mente.

Iam igitur in actu voluntatis subiectum est ipsa voluntas, efficiens, eadem voluntas. Nam (vt diximus) actus voluntatis est immanens, qui necessariò in eo recipitur, vnde procedit. Forma intrinseca, per quam voluntas agit, est inclinatio quædam naturalis ad bonum, in qua virtute includuntur omnes particulares inclinationes, & est ipsa quasi semen quoddam, vnde prodeunt omnes volitiones. Sed quoniam ista inclinatio generalis ex se indifferēs est ad multa, propterea requiritur alia forma extrinseca, quæ determinet priorem quoad specificationem & hæc est obiectum ipsum mente conceptum & iudicatum vt conueniens, quod etiam finis est actionis. Tendit enim actio voluntatis ad acquisitionem obiecti. Est autem hæc actio voluntatis valdè similis motui locali animalium, in quo videmus efficiens, & subiectū esse idem, formam intrinsecam esse vim motricem, Finem autem esse ipsum (Vbi) extrinsecum, & ab eo specificari motum.

SCIENDVM est præterea, ab obiecto in mente concepto, specificari quidem (vt diximus) actionem voluntatis, sed tamen specificari finaliter, non actiuè. Nam non potest in re distingui gradus specificus à generico, quasi possit aliquid actiuè concurrere ad producendum effectum, quoad gradum specificum, nisi concurrat ad eundem effectum producendum etiam quoad gradum genericum. Eadem enim entitas est substantia rei & species rei. Itaque actus voluntatis specificatur ab obiecto, sed non producitur villo modo actiuè ab obiecto; quæadmodum & motus localis specificatur à loco, siue ab (Vbi) à quo tamen nulla ratione producitur.

Ex his ad argumentum propositum RESPONDEMVVS, actus voluntatis esse diuersarum specierum, quia diuersa sunt obiecta, ad quæ per inclinationem

voluntas fertur. Neque id est proprium voluntatis, sed commune est nō solum motui ad locum (vt iam diximus, sed etiam actibus intelligentiæ & omnium sensuum: specificantur enim illi omnes non à forma intrinseca ipsarum potentiarum, sed ab obiectis. Commune quoque est omnibus artificiatis, & (si quid aliud est) in quo finis non coincidat cum forma intrinseca ipsius agentis.

Ad ALIUD de intelligentia & sensibus quæ non operantur ad solam præsentiam obiecti, nisi ab illo aliquid recipiant. RESPONDEO, Rationem discriminis esse in promptu. Nam potentiæ apprehensiuæ non sunt in actu primo, nisi recipiant similitudinem obiecti, & idè sunt ex natura sua potentiæ partim passiuæ, partim actiuæ: appetitiuæ autem potentiæ sunt in actu primo per inclinationem generalem ad bonum. Et idè simpliciter sunt actiuæ, & se ipsæ mouent ad præsentiam obiecti, quamuis ab eo nihil recipiant.

Ad ILLUD de lignis, quæ non se ipsa comburant ad præsentiam ignis, facilis RESPONSIO est. Nam ligna non continent vim comburendi, neque virtute, neque actu: voluntas autem continet virtutem, per quam omnia bona potest appetere. Atque hæc de ista quæstione sufficiant.

CAPVT XII.

Per liberum arbitrium non expeti mala, sed bona.

SEQUITUR disputatio de obiecto liberi arbitrij, propter illam particulam definitionis, in qua dicebamus liberum arbitrium esse eorum, quæ ad finem aliquem ducunt. Erit autem TRIPARTITA tractatio; PRIMVM enim quæremus, Vtrum ad obiectum liberi arbitrij pertineant bona & mala, an solum bona. DEINDE, an bona & præsentia, & futura, an futura tantum. DENIQUE, an solum media ad finem, an etiam ipse finis.

DE PRIMA quæstione pauca dicenda erunt. Nam tamen Gulielmus Oxam in lib. 3. Sent. q. 13. dub. 3. scripserit, voluntatis obiectum esse Ens, quod bonum & malum comprehendit; ac per hoc posse voluntatem fieri in malum sub ratione mali: tamè communis sententia Theologorum est, voluntatis obiectum proprium & primarium esse bonum, siue aliquid apprehensum sub ratione boni; malum autem non pertinere ad obiectum voluntatis, nisi secundario & per accidens, quatenus videlicet malum nolumus, & idè nolumus, quia bono, quod per se volumus contrarium est. Id quod tum alij permulti, tum præcipue S. Thom. docet, in 1. p. q. 20. art. 1. Item in 1. 2. q. 8. art. 1. & in lib. 3. contra gentes, c. 16. & 17.

Rationes pro hac vera communi sententia hæc sunt, PRIMA est auctoritas. Sic enim docent ex nostris, Clemens Alexand. lib. 1. Stromatum, pag. 65. Dionys. in lib. de diuinis nominibus, c. 4. August. lib. 2. Confess. c. 6. Boëtius lib. 4. de Consolatione. Damasc. lib. 2. de fide, c. 22. ex externis, Aristoteles, lib. 1. Ethic. c. 1. & Seneca in lib. 4. de beneficijs, c. 7. Deinde sunt hæc argumenta.

PRIMVM, inclinatio voluntatis in suum obiectum est naturalis, igitur auctor eius est Deus. Quare non potest esse nisi bona. At si obiectum voluntatis esset malum, & inclinatio eius esset mala; imò esset inclinatio in perniciem propriam; quod sine dubio naturali inclinationi repugnat, proinde esset naturalis, & non naturalis; à Deo & non à Deo; quæ sunt contradicentia.

SECUNDVM, Ens, vt omnia omnino comprehendit, est proprium obiectum intelligentiæ, non igitur esse potest obiectum voluntatis. Neque enim

diuersarum potètiarum idem obiectum esse potest.

TERTIVM, Voluntas magis appetit id quod est vtilius appetenti, quàm quod est in se præstantius, vel nobilius. Quis enim non multo malit vnum aureum nummum, quàm decem muscas, aut viginti culices? igitur obiectum voluntatis non est Ens absolute: sed bonum & conueniens.

QUARTVM, obiectum appetitus non potest esse nisi id, quod est appetibile. At bonum est, quod omnia appetunt, vt scribit Philosophus initio primi libri Ethicorum. Igitur bonum proprie est obiectum voluntatis.

SED videamus quid contra aduersarius adferat. Argumentum Gulielmi non est nisi hoc, si quis non possit, velle malum, & nolle bonum; non poterit mereri & demereri circa hos actus, quod videtur absurdum. Nam si Christianus iudicet malum esse colere idola; non poterit velle colere idola, ac proinde non poterit circa hoc peccare & demereri; & similiter non poterit mereri detestando cultum idolorum: quia circa quod non possumus demereri, circa idem nec possumus mereri.

RESPONDEO, poterit Christianus velle colere idola, tamen si iudicet id esse malum absolute, quia poterit iudicare id esse bonum sibi, vel ad euadenda tormenta, vel ad conciliandam sibi gratiam Ethnicorum, vel alia quacunque de causa. Quod si quis apprehendat cultum idolorum solum sub ratione mali, non poterit quidem illum velle, tamen mereri poterit & demereri, quoad exercitium actus, qui poterit non detestari eum actum, quando teneret detestari; poterit etiã detestari, quãdo liberè posset non detestari, & hoc modo demerebitur vel merebitur.

Præter hoc argumentum solent proponi alia quatuor argumenta. PRIMVM est ex Scriptura, quoniam Eccl. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum, & malum. Quod placuerit ei, dabitur illi.* RESPONDEO, Bonum potest reijci, quia potest apprehendi sub ratione mali; & malum potest eligi, quia potest apprehendi sub ratione boni. Atque hoc solum est, quod docet Ecclesiasticus.

SECUNDVM argumentum ex Augustino & Bernardo, scribit enim S. August. in lib. 2. confess. c. 4. se in furto non amasse nisi peccatum. Et S. Bernardus ferm. 35. ex paruis, scribit, Diabolum, & alios quosdam diligere malum, quia est malum. RESPONDEO, S. August. explicat in eodem lib. c. 9. se amasse in eo furto ipsum peccatum, sed sub ratione boni delectabilis, quia videlicet gaudebant cum alijs socijs suis fallere vicinum suum. Ad quem modum intelligendum est etiam quod scribit S. Bernard. Diabolus enim diligit malum nostrum sub ratione boni sui, existimat enim sibi vtile esse, si multi pereant.

TERTIVM argumentum, Intelligentia cognoscit verum & falsum; cur igitur & voluntas non velit bonum & malum? RESPONDEO, Intelligentia apprehendit verum & falsum; sed cum iudicandum est, vero consentit, à falso dissentit. Porro voluntas sequitur intelligentiam non simpliciter vt apprehendentem, sed vt iudicantem. Idcirco sicut intelligentia veritati consentit, à falso dissentit; ita voluntas elegit bonum, reijcit malum.

QUARTVM argumentum, Potest voluntas, nolle bonum sub ratione boni, quia potest Deum, qui summum ac purum est bonum, odio habere, sicut eundem potest diligere; igitur potest etiam velle malum sub ratione mali; siquidem nolle bonum, & velle malum, eiusdem rationis sunt. RESPONDEO, potest quidè voluntas humana Deum odisse, sed sub ratione mali, id est, grauis & incommodi. Sic enim

impij Deum cogitant, iudicem seuerum. Et quia nollent pœnas dare scelerum suorum, ideò Deum esse, vel certè omnia scientem, & omnipotentem esse nollent. Quare negandum est posse voluntatem nolle bonum sub ratione boni, sicut etiam contra velle malum sub ratione mali. Sed de his hucusque dictum sit.

CAPVT XIII.

Liberum arbitrium esse tum presentium, tum futurorum.

ALTERA quæstio circa obiectum liberi arbitrij est, Vtrum liberum arbitrij sit etiam presentium, an tantum futurorum; hoc est, habeat ne homo in potestate actiones suas futuras tantum, an etiam presentes. TRES enim de hac re sententiæ esse videntur.

PRI MA Petri Lombardi in li. 2. sent. dist. 35. Item Gulielmi Okam & Gabrielis in 1. sent. dist. 38. qui docent, actiones presentes esse necessarias, quoniam id omnè quod est, dum est, necesse est esse; proinde solum futuras in potestate esse liberi arbitrij.

ALTERA sententiæ est Gregorij Ariminensis, in 1. sent. dist. 39. qui censet inchoationem actionis etiam in presenti liberam esse posse, tamen continuationem aliquam omnino esse necessariam. Nam etiam si possit aliquis non inchoare actionem, & ideò libera sit inchoatio: tamen si inchoetur, non potest illo ipso puncto temporis desinere, quia esset & non esset, quia sunt contradicentia, si in illo ipso instanti desineret, in quo primum extitit: nec potest in proximo etiam instanti desinere, quia non inueniuntur duo instantia immediata; igitur necessariò ad tempus aliquod continuabitur.

TERTIA sententiæ communior in scholis, ac sine dubio verior est, quam præter ceteros explicat & tuentur Ioan. Scotus in 1. sent. dist. 39. Capreolus in 2. dist. 25. Et Heruæus quodlib. 1. qu. 1. dub. 6. Habet igitur hæc sententiæ, liberum arbitrium in potestate sua non solum futuras actiones habere, sed etiam presentes, nec tantum inchoationem, sed etiam continuationem.

Probat pars prior. Nam si liberum arbitrium non esset presentium, sequeretur, vt nec posset esse futurorum. Non enim verè dici potest, hoc liberè fiet, si in presenti non potest verè dici, hoc liberè fit. Sed neque verè dici poterit, hoc liberè factum est; si non potuit in presenti verè dici, hoc liberè fit. Itaque tota peribit libertas.

DE I N D E, si presentium actionum nulla esset vera libertas, Deus non esset verè liber, quippe cui nihil est præteritum, nihil futurum. Hoc autem falsum, atque absurdum esse suo loco postea demonstrabimus.

TERTIO sequeretur, Christum in primo instanti conceptionis, & Angelos in primo instanti creationis, neque boni aliquid meruisse, neque mereri vlla ratione potuisse, quod certè, doctrinæ scholarum minimè consentaneum esse videtur.

QUARTO, Illud quoque efficeretur, vt nunquam pijs operibus aliquid mereremur. Non enim meremur quando nihil agimus, vt notum est, neque meremur quando aliquid agimus, quia non liberè agimus, si ad presentia non est libertas, nunquam igitur meremur.

DE N I Q U E accedit & illud absurdum, vt qui peccant, tunc minimè peccent, quando maximè peccant: nam tum maximè peccat quis, cum est in ipso actu & ardore peccati, at si presentium non est liberum arbitrium, ille qui actu peccat, non liberè peccat, proinde nec peccat. Quod argumento pro-

A batur etiam pars illa posterior de continuatione. Nam si necessariò continuari debet actio, & in ipsa continuatione non est libertas; sequitur, hominem per aliquod tempus bene operando non mereri, & malè agendo non peccare. At certè valde absurdum est, vt bona vel mala actio, per hoc solum quod perseverat & continuatur, desinat esse bona vel mala.

Neq; argumenta contraria aliquid efficiunt. Obijciunt enim **P**R I M O sententiæ illam Philosophi, *Omne quod est, dum est, necesse est esse.* lib. 1. de Interpretatione cap. vlt. **S**E D facilis est **R**E S P O N S I O; loquitur enim Philosophus de necessitate conditionata, non de absoluta. Quemadmodum enim si quis dicat, si homines inter se disputant, necessariò loquuntur, disputat autem, igitur necessariò loquuntur: illa propositio necessariò loquuntur, non intelligitur absolutè, sed ex hypothesi, in hunc sensum, posito quod illi disputet, fieri non potest, quin loquantur; absolutè tamen liberi loquuntur, non necessariò; quia poterant pro arbitrio disputationem non inchoare, & inchoatam eadem possunt libertate dimittere: sic etiam cum dicimus, Id quod est, quando est, necessariò est, de necessitate conditionata, non de absoluta accipi debet. Siquidè actio, si libera sit, non potest quidem non esse, quando est, tamen absolutè non necessariò, sed contingenter fuit à sua causa, & in quolibet momento potest interrumpi & dimitti. Posset etiam per aliam distinctionem argumentum solui. Nam id quod fit, potest considerari **D** V O B V S modis, **V** N O modo; vt est iam in se, & extra causas suas, & hoc modo ipsum fieri, transijt in factum esse, & presentis in præteritum, & ideò non potest res illa non esse, dum est, quia non potest non facta esse, quæ facta est: **A** L I O modo, vt fuit à causa, sine vt habet ordinem ad causam, & hoc modo, si causa est libera, aut contingens, potest res illa non esse, & contingenter est, non necessariò, quia videlicet ordinem ad causam non necessarium, sed contingentem habet.

Obijciunt **S**E C V N D O, Liberum arbitrium eorum esse, quorum est consultatio: at consultationem non presentium, sed futurorum esse; igitur & liberum arbitrium non presentium, sed futurorum esse. **R**E S P O N D E O, liberum arbitrium non solum esse eorum, quorum est consultatio, sed etiam eorum, quorum fuit consultatio, & ipsius quoq; consultationis. Nā & liberè in presenti consultamus de futuris: & liberè eligimus in presenti, quod antea consultauimus.

Obijciunt **T**ERTIO, Non posse in eodem instanti aliquid fieri, & desinere, quia simul esset, & non esset, quæ sunt contradicentia; & rursus non posse desinere in proximo instanti, quia non datur proximum instans; proinde necessariò actionem esse cōtinuandam ad aliquod tempus, ac per hoc actionem, dum continuatur non esse liberam, sed necessariam. **R**E S P O N D E O, Non posse quidem in eodem instanti aliquid esse, & non esse, tamen posse in eodem instanti incipere & desinere. Quia quæ desinunt in instanti, in quo fiunt, incipiunt per primum sui esse, & desinunt per vltimum sui esse.

Itaq; non dicitur de eiusmodi rebus, hæc res nunc est, quia incipit esse; & nunc non est, quia desinit esse, sed dicitur; hæc res nunc est, quia incipit esse, & post hoc non erit, quia desinit esse. Porro multa esse quæ non continuantur, sed in eodem instanti pereunt, in quo nascuntur, perspicuum est ex ipsis instantibus in tempore, & mutatis esse in motu. Actiones etiam spirituales omnes, & ipsam illuminationem corporalem in instanti fieri, & per primum sui esse incipere, ad per vltimum sui esse desinere,

notissimum est. Nihil igitur argutiæ Ariminensis contra veritatem efficiunt.

CAPVT XIV.

Libenum arbitrium non esse finis, sed mediolorum ad finem.

POSTREMA quæstio est, sit ne obiectum liberi arbitrij finis, an id quod est ad finem, si quidem Philosophus in lib. 3. Ethic. c. 2. & 3, non semel repetit, electionem & consultationem non esse finis, sed mediolorum tantum ad finem: *Nemo enim (vt ipse dicit) consultat, an debeat esse felix, neque eligit felicitatem, sed consultat de medijs; & ex ijs illa eligit, quæ optima videntur esse ad felicitatem assequendam.*

Contra autem S. Ioan. Damasc. in 2. lib. de fide, c. 22. scribit, hominem non solum liberè consultare & eligere, sed etiam liberè appetere & velle. Appetere autem & velle propriè ad finem pertinere videntur. Nam ex appetitione & voluntate finis mouemur ad quærenda & eligenda media. S. etiam Thom. in 1. 2. qu. 10. art. 2. docet, hominem esse liberum, quoad exercitium, etiam circa appetitionem summi boni.

Denique non videtur posse in dubium reuocari, quin liberè diligamus Deum, qui est summus atque vltimus finis, quâdoquidem amor Dei est actus maximè meritorius, & ei corona vitæ, tanquam merces parata est, dicente Apostolo Iacobo, *Accipiet coronam vitæ, quæ repromissit Deus diligentibus se, Iac. 5.*

SED res est facilis, nam si consideremus quidquid aliquo modo pertinet ad liberum arbitrium, tunc non solum media, sed etiam finis ad liberum arbitrium pertinebit: si quidem intentio finis libera esse potest, vt Damasc. rectè docet. Si verò consideremus præcipuum actum liberi arbitrij, qui est electio, tunc sola media, non autem finis ad liberum arbitrium pertinebunt, vt Aristoteles probat. Cæterum sæpè finis induit rationem medijs, & eo modo ad obiectum liberi arbitrij pertinere potest. Et quidem in finibus subordinatis nemo nescit, quin vnus & idem nunc finis, nunc medijs rationem habeat, ac per hoc res eadem, vt finis, sub cõsultationem & electionem non cadat, vt medium, cadat. Exempli causa, sanitas finis est medicinæ. Propterea non consultat medicus, an expediat curare ægrotum, neq; eligit sanitatem, sed appetit, atq; intendit sanitatē, & ex amore huius finis mouetur ad quærenda media, & eligenda pharmaca. Iudex autem cuius finis non est sanitas priuati hominis, sed pax & incolumitas; consultat non solum de sanitate, sed etiam de vita priuatorum hominum, an videlicet vtile sit certos homines membrorum truncatione, aut etiam morte multare pro pace & salute ciuitatis. Porrò magnus aliquis Princeps, qui multis ciuitatibus imperat, non habet pro fine pacem vnus ciuitatis, sed regni totius incolumitatem, ac proinde cõsultare poterit aliquando, vtrum expediat ad regni totius conseruationem ciuitatem aliquam rebellem penitus euertere ac delere.

QUOD autem attinet ad vltimum finem, nõ potest ille quidem induere rationem medijs, sed potest tamen appetitio eius esse medium ad eundem finem assequendum. Itaque desiderium felicitatis dum peregrinamur à patria, liberum est quoad exercitium, & ipsa dilectio Dei, medium est aptissimum ad assequendam beatitudinem. Atque hæc ratione omnia conciliantur, quæ initio parum inter se cohærere videri poterant.

SED existit non exigua dubitatio de primo amore finis, qui in voluntate oriri cœpit, cum ipsa ab actu omnino cessaret, an videlicet ille etiam amor sit liber, an verò necessarius. **T**RES enim Theologo-

rum sententiæ numerantur, duæ extremæ, tertia media.

PRYMA Scoti & Hærici est, ille enim in quodlib. 21. hic in quodlib. 12. q. 26. docent, primum actum voluntatis, siue primum amorem finis non solum elici à voluntate, sed etiam simpliciter esse liberum.

ALTERA sententia in altero extremo est Capreoli, qui eam S. Thomæ etiã attribuit. Capreolus igitur in 2. sent. dist. 24. q. 1. art. 3. & 8. & dist. 25. q. 1. art. 3. ad 7. docet, primum actum voluntatis esse quãdam complacētiam actualem erga bonum in vnuersum, eamque ita fieri à solo Deo, vt ad eam voluntas, non nisi passiuè concurrat.

TERTIA sententia planè media, & meo iudicio verior est Caietani in 1. 2. q. 9. art. 4. Et Ferrariensis in lib. 1. contra gentes, c. 25. & in 3. c. 89. qui docent, primum actum voluntatis fieri efficienter ab ipsa voluntate, sed tribui Deo auctori, quoniam sit naturalis, & sequatur ex inclinatione illa naturali, quam Deus in voluntate impressit: ad eum ferè modum quo grauius & leuius dicuntur moueri à generante. Et hæc sententia videtur esse verè S. Thomæ in 1. 2. q. 6. art. 4. & 6.

Et quidem primum actum voluntatis elici actiuè ab ipsa voluntate, contra Capreolum, facilè probari potest, quoniam si complacētia illa est actualis, vt is fatetur, certè erit actus voluntatis; si actus voluntatis, certè immanens & vitalis, ergo ab ipsa voluntate actiuè procedet.

PROPTER hanc rationem idem Capreolus in eadem q. 1. dist. 25. art. 3. in responsione ad 1. Henrici, contra 2. conclusionem, dicit, complacētiam illam non esse actum secundum (fatetur enim omnem actum secundum elici actiuè à voluntate) sed actum primum. Et si quidè per actum primum intelligeret inclinationem naturalem, quæ semper est in voluntate, facilè cū alijs S. Thomæ sectatoribus conueniret; sed cū addit in eodè loco, actum istum primum nunquam esse sine actum secundo, apertè significat per illam complacētiam actualem intelligendum esse aliquid superadditū inclinationi naturali, quod imprimatur à Deo in voluntate quotiescunque illa est proditura in actum. Istud autè superadditū, videtur omnino gratis excogitatum, & cū non sit potētia, neq; habitus, neq; actus, vix intelligi potest quid sit.

Iam verò primam appetitionem finis esse naturalem, & Deo auctori tribuendam, hac ratione probat egregiè S. Thomas: Omne quod agit, agit propter finem, siue ex appetitione finis: ergo quando voluntas mouet se & agit, ex appetitione finis se mouet & agit: ergo antequàm se moueat & agat, debet habere appetitionem finis: ergo ad primam finis appetitionem non se ipsa mouet, neque propriè agit, sed mouetur & agitur ab auctore naturæ, per naturalem inclinationem voluntati impressam. Alioqui enim si ad primam appetitionem finis se ipsa moueret & ageret, deberet ex alia appetitione finis se mouere & agere, & sic daretur appetitio prior prima, vel certè processus in infinitum.

Et confirmatur hæc ratio à simili. Nam intelligentia dicitur agere & se mouere, cum ex principijs per proprium discursum indagat conclusiones; at cū ipsa principia cognoscit, non dicitur propriè agere, aut se mouere, quia non per discursum inuestigat eorum principiorum cognitionem, sed illam habet ex naturali lumine à Deo creatore impresso: sic igitur & volūtas propriè agit, cū ex amore finis per consilium eligit media ad assequendum finem: non autem cū ipsum finem ex naturali inclinatione sibi à Deo indita, incipit appetere.